TO THE READER.

KINDLY use this book very carefully. If the book is disfigured or marked or written on while in your possession the book will have to be replaced by a new copy or paid for. In case the book be a volume of set of which single volumes are not available the price of the whole set will be realised.

C. L. 29.

SRI PRATAP COLLEGE

LIBRARY

Class No. 891.555

Book No. A39B

Acc. No. 11905

تاریخ برهان مآثر

شائع کرده مجلس مخطوطات فارسیه ـ حیدرآباد دکن

به حسن اعانت دولت آصفیه دام اقبالها

891.555
A 39 B
11905

سلسله مخطوطات فارسیه (۲)

بُرہانِ مآثر

تالیف

سید علی طباطبا

در مطبع جامعه دهلی طبع گردید

۱۳۵۵ھ
۱۹۳۶ع

11905

ارکان مجلس مخطوطات فارسی

۱	رائٹ آنریبل نواب سر اکبر حیدر نواز جنگ بہادر (صدر نشین)	
۲	نواب سر سید مسعود جنگ	رکن اعزازی
۳	نواب صدر یار جنگ شروانی	" "
٤	نواب محمد یار جنگ	ارکان جماعت عاملہ
۵	مولوی عبد الحق صاحب	
٦	مولوی غلام یزدانی صاحب	
۷	مولوی عبد اللہ العمادی صاحب	
۸	ڈاکٹر نظام الدین صاحب پروفیسر فارسی	
۹	مولوی سید ہاشمی صاحب (معتمد اعزازی)	
۱۰	نواب مہدی یار جنگ بہادر	
۱۱	نواب اکبر یار جنگ	
۱۲	ڈاکٹر عبد الحق صاحب پروفیسر عربی	
۱۳	مولوی ہارون خاں صاحب پروفیسر تاریخ	
۱٤	ڈاکٹر قاری کلیم اللہ صاحب	
۱۵	مولوی عبد المجید صاحب صدیقی	
۱٦	ڈاکٹر یوسف حسین خاں صاحب	

دیباچہ

برہان مآثر کا مولف علی بن عزیز اللہ طباطبا ہے اور جیساکہ برہان مآثر کے مطالعہ سے ظاہر ہوتا ہے مولف محمدقلی قطب شاہ کے عہد میں عراق سے دکن وارد ہوا تھا اور قلعہ نلدرگ کے محاصرہ میں محمدقلی قطب شاہ کے ساتھہ موجود تھا[1] لیکن اسکے بعد قطب شاہ کی ملازمت سے علحدہ ہوکر شاہان احمدنگر کی ملازمت اختیار کی اور تاریخ برہان مآثر برہان نظام شاہ کی فرمایش سے لکھی۔ سن تالیف ۱۰۰۰ ھ برہان مآثر کے اعداد سے برآمد ہوتا ہے۔

مولف نے اس تاریخ کو تین طبقوں پر تقسیم کیا ہے جو حسب ذیل ہیں۔

طبقہ اول سلاطین گلبرگہ۔ سلطان علاء الدین حسن شاہ گنگوئی بہمنی کے حالات سے شروع ہوتا ہے اور سلطان فیروز شاہ بہمنی پر ختم ہوتا ہے۔

طبقہ دوم سلاطین بیدر۔ سلطان احمد شاہ بہمنی سے شروع ہوکر سلطان محمود شاہ بہمنی پر ختم ہوتا ہے۔

طبقہ سوم سلاطین احمدنگر۔ سلطان احمد شاہ بحری سے شروع ہوکر چاند سلطانہ پر ختم ہوتا ہے۔

ہندوستان میں یہ کتاب ایک مدت سے نادرالوجود ہوگئی ہے اور جہاں تک معلوم ہوسکا اس کا صرف ایک قلمی نسخہ محترمی مولوی عبدالحق صاحب کے ذاتی کتب خانے میں موجود ہے۔ یہ دو جلدوں میں جلی قلم سے تقریباً پندرہ سو صفحات پر لکھا ہوا ہے لیکن اول اور آخر کے چند اوراق تلف ہوگئے ہیں اور آب زدگی سے بھی بعض عبارتیں پڑھی نہیں جاتیں۔ تاہم مجلس مخطوطات نے اپنے نسخے کی صحت میں اس سے بہت مدد لی اور شروع سے یہ مخطوطہ برابر مجلس کے استعمال میں رہا جس کے لئے مجلس مولوی صاحب ممدوح کی دل سے شکر گزار ہے۔

انگلستان میں اس کتاب کے دو نسخوں کو برٹش میوزیم میں دیکھنے کا موقع ملا۔ لیکن ان سب سے بہتر و کامل تر نسخہ کیمبرج میں محفوظ ہے جس کا پہلا حصہ غالباً خود مولف نے لکھا یا لکھوایا اور دوسرا اسکے بیٹے ابوطالب نے ۱۰۳۸ھ میں تکمیل کو پہنچایا ہے۔ اسی نسخہ کا عکس مکرمی مولوی غلام یزدانی صاحب سے مستعار حاصل کرکے مجلس مخطوطات نے اپنا نسخہ مرتب کیا ہے۔ مولوی غلام یزدانی صاحب کی یہ غایت کمال شکر گزاری کا موجب ہے۔ جہاں کہیں اس نسخہ کی صحت مولوی عبدالحق صاحب کے نسخہ سے کی گئی، اس کا ذیلی حواشی میں حوالہ دے دیا ہے۔

واضح رہے کہ مولف برہان مآثر مورخ فرشتہ کا ہمعصر ہے اور اس کی مشہور تاریخ سے صرف

---

۱ ملاحظہ ہو صفحہ ۵۳۴

چند سال قبل اسنے اپنی کتاب کی تدوین کی ہے لیکن جیساکہ اوپر بیان کیا گیا، ہندوستان کے دوسرے سلاطین سے قطع نظر کرکے صرف سلاطین دکن کی تاریخ لکھی ہے اور اس لئے بھی یہ کتاب اہل دکن کی نظر میں خاص اہمیت رکھتی ہے اسی سبب سے صدر نشین مجلس جناب رائٹ آنریبل سر اکبر حیدر نواز جنگ نے خصوصیت کے ساتھہ تحریک فرمائی کہ اس نادر تاریخ کو چھاپ کر محفوظ اور افادۂ عام کے لئے شائع کردیا جائے جو کتاب کی کمیابی کے علاوہ ضخامت کے باعث بھی ایک دشوار و خرچ طلب کام تھا۔ بارے مجلس مخطوطات کی دو ڈھائی سال کی محنت سے صدر نشین ممدوح کی تحریک نے عملی جامہ پہنا اور دکن کے قرون وسطی کی یہ نادر تاریخ ارباب علم و شوق کے سامنے پیش کی جاسکی۔

اس میں شک نہیں کہ مولف کتاب انشا پردازی کے جوش میں کہیں کہیں تاریخی صحت کا بھی پورا لحاظ نہیں رکھہ سکا اور تحقیق کی میزان میں اس کا مرتبہ فرشتہ سے کم ہے۔ دو موقعوں پر اس کے طویل و غیر متعلق مضامین کے بھی صرف نمونے درج کرنے پر اکتفا کرنا پڑا جس کا کتاب میں حوالہ دے دیا گیا ہے۔ بااین ہمہ اسکے بیان سے فرشتہ کے قول کی تصدیق و تکمیل اور بعض مقامات پر تصحیح میں بیش قیمت مدد مل سکتی ہے۔ اس قسم کے اہم اختلاف روایات کا کتاب کے ذیلی حواشی میں اشارہ کردیا گیا ہے اور اس معاملہ میں سر ولزلی ہیگ کے انگریزی ترجمۂ برہان سے بھی مدد لی ہے جو چند سال ہوئے انڈین اینٹی کویری میں بہ اقساط چھپا اور پھر کتاب کی صورت میں شائع ہو چکا ہے۔

مجلس مخطوطات سر ولزلی کی احسانمند ہے کہ انہوں نے اس نسخہ کی طباعت کی اطلاع پاکر اپنے ترجمے کا ایک نسخہ مجلس کو ہدیۃً ارسال کیا اور جناب مکرم اولڈھم صاحب (سی آئی ای) کے حسن توسط کا بھی شکریہ ادا کرتی ہے۔

کتاب کے مقابلے اور تبییض و تصحیح کا تمام کام مجلس کے کارکن شیدا محمد صاحب کی قابل قدر سعی اور مولوی محمد زکریا صاحب کے تعاون سے سرانجام ہوا اور طباعت کی خوبی کے لئے مطبع جامعہ دہلی تحسین کا سزاوار ہے۔ فقط۔

سید ہاشمی

حیدراباد دکن

یکم دسمبر ۱۹۳۶ع

معتمد اعزازی مجلس مخطوطات فارسیہ

———

فهرست عنوانات

عنوان	صفحه
طبقهٔ اول در ذکر احوال خیر مآل سلاطین گلبرگه و ایشان باصح روایات هشت تن بوده اند ـ اول ایشان خدایگان اعلی علاء الدین و الدنیا ابو المظفر سلطان حسن شاه الولی البهمنی است	۱۱
ذکر مخالفت اسماعیل مخ و مآل حال او	۱۸
ذکر توجه رایات فتح آیات سلطان بصوب گلبرگه	۱۹
ذکر جلوس سلطنت بادشاه جم جاه فلک بارگاه سلطان محمد شاه ابن سلطان علاء الدین حسن شاه بهمنی	۲۱
ذکر سلطنت سلطان مجاهد شاه بن سلطان محمد شاه بن سلطان حسن شاه بهمنی	۲۴
ذکر سلطنت سلطان داؤد شاه انار الله برهانه	۲۶
ذکر سلطنت سلطان العالم و العادل ابو المظفر محمد شاه ابن محمود ابن سلطان علاء الدین حسن شاه البهمنی انار الله برهانه	۲۶
ذکر سلطان شمس الدین داؤد شاه ابن سلطان محمد شاه	۳۹
ذکر سلطان غازیان تاج الدنیا و الدین ابو المظفر سلطان فیروز شاه ابن احمد خان ابن سلطان علاء الدین بهمنی	۴۱
ذکر وحشتے که میانهٔ سلطان فیروز و برادرش احمد خان که مخاطب به خانخانان بود روئے نمود و مآل حال سلطان فیروز	۴۷
طبقهٔ دوم در ذکر سلاطین آل بهمنیه که فرمان فرمائے ملک دین و در شهر بیدر بر سریر سلطنت متمکن بوده اند انار الله برهانهم	۵۳
ذکر خدایگان اعلی شهاب الدین و الدنیا افضل سلاطین آل بهمن اشرف ملوک ملک دکن ابو الغازی سلطان احمد شاه ابن احمد خان ابن سلطان سعید علاء الدین حسن شاه	۵۳
گفتار در میزبانی و زفاف شاهزادهٔ عالمیان ظفر خان	۵۵
ذکر توجه افضل السلاطین ابو الغازی سلطان احمد شاه بهمنی بغزائے متمردین و مشرکین اطراف ممالک محروسه	۵۷

ذکر توجه سلطان صاحب قران (سلطان احمد شاه) بجانب قلعه کهرله و محاربه الخان حاکم مالوه ٦١
ذکر وحشتی که میانهٔ افضل السلاطین سلطان احمد شاه و سلطان احمد شاه گجراتی روی نمود ٦٥
ذکر توجه رایات نصرت آیات احمد شاهی بانتقام سپاه گجرات و باهم صلح نمودن ٦٦
ذکر توجه سلطان دارا نژاد (سلطان احمد شاه) به تسخیر بعضی قلاع و بلاد ٦٨
ذکر شمهٔ از خصایل سلطان احمد شاه ٧٢
ذکر ایام سلطنت و زمان خلافت سلطان اعظم الاکرم علاء الدنیا و الدین ابو المظفر احمد شاه بن احمد شاه ٧٤
ذکر طغیان محمد خان برادر سلطان (علاء الدین احمد شاه) ٧٨
ذکر واقعه قتل سادات چاکنه ٨١
ذکر وحشتے که میانهٔ سلطان فریدون تمکین سلطان علاء الدین و سلطان محمد خلجی روئے نمود ٨٤
ذکر سلطنت سلطان همایون شاه ابن سلطان علاء الدین احمد شاه ٨٨
ذکر سلطنت سلطان نظام شاه ابن سلطان همایون شاه ٩٦
ذکر محاربهٔ سلطان محمود خلجی با بادشاه جمجاه سلطان نظام شاه طاب ثراه ٩٨
ذکر سلطنت اشجع السلاطین سلطان محمد شاه ابن سلطان همایون شاه طاب ثراه ١٠٧
ذکر میزبانی و زفاف حضرت سلیمانی (سلطان محمد شاه) در کمال بهجت و شادمانی ١٠٩
ذکر نامزد فرمودن سلطان ممالک دکن (سلطان محمد شاه) خواجه محمود گاوان را بجهاد مشرکین کوکن ١١٤
ذکر فتح قلعه ویراگر بر دست لشکر ظفر اثر ١١٩
ذکر توجه عساکر نصرت مآثر حضرت سلطان گیتی ستان بدفع برکیته بے ایمان ١٢٠
ذکر نهضت فرمودن سلطان گیتی ستان بجانب گنج و آن حدود و کشته شدن خواجه جهان باغوائے حاسدان مردود ١٢٥
ذکر ایام سلطنت مهر سپهر خلافت و مشتری فلک سعادت کیوان سعود سلطان محمود انار الله برهانه ١٣٤
ذکر مخالفت صریح و منازعت قبیح که از امرائے دکن نسبت بسلطان زمن روئے نمود ١٣٨
ذکر طغیان بهادر گیلانی و توجه حضرت صاحبقرانی بدفع او ١٤٧
ذکر احوال خجسته مآل شهریار فریدون خصال خدایگان دارا فر ابو المظفر سلطان احمد بحری ١٦٧
گفتار در محاربهٔ شهزادهٔ کامگار در سن صبی با سپاه کفار فجار ١٧٠
ذکر فرستادن شاهزادهٔ صف شکن بولایت جنیر و سایر محال کوکن ١٧٤
ذکر توجه شاهزادهٔ صف شکن بتسخیر قلعه سنیر و سائر قلاع و بقاع ولایت کوکن ١٧٨
ذکر توجه شاهزادهٔ کامران بمعاونت سلطان ممالک ستان و محاربه با اعدائے آن دولت ابد اقتران ١٨٨
ذکر شهادت مجلس اعلی و منصب معلی ملک نائب وصی خاص و وقوع مخالفت و نزاع شاهزادهٔ صف شکن و امراء دکن ١٩٠
ذکر توجه شاهزادهٔ فریدون خصال باستیصال علی تالش دهی و رسیدن آن بد فعال بجزائے ضلالت فکر ١٩٤
ذکر انهزام سپاه شیخ موذّی بدفرجام و کشته شدن آن تیره بخت برگشته ایام ١٩٦

ذکر توجه اعدا مرتبه ثانی بمحاربه آن فرازندهٔ رایت جهانبانی ۱۹۸
ذکر توجه امرا مرة بعد اخری بدفع شاهزادهٔ ممالک ستان و گرفتاری ایشان بر دست رومی خان ۲۰۱
ذکر جلوس حضرت سلیمانی سلطان احمد شاه بحری بر سریری سروری و جهانبانی ۲۰۴
گفتار در بیان موجبات رزم و پیکار عادل خان با شهریار عالمیان اشرف همایون سلطان احمد بحری ۲۰۵
ذکر تسخیر قلعه دیوگیر که بدولت آباد اشتهار یافته و سبب بنائے شهر احمد نگر که در لطافت آب و
هوا آبروئے شهر بیدر بر خاک هبا و هدر بدر ریخت ۲۰۸
ذکر بنائے شهر احمد نگر حرسها الله عن الفتنة و الشر ۲۱۲
ذکر فتح قلعهٔ دولت آباد بتائید حضرت خالق العباد ۲۱۶
ذکر بنائے قلعه احمد نگر حرسها الله عن الوهن و الخطر ۲۱۸
ذکر توجه حضرت سلیمانی با سپاه منصور بعونت محمود شاه برهانپور و محاربت محمود شاه گجراتی
و بیان مآل آن حال ۲۲۰
ذکر وفات دستور آصف صفات مسند عالی ملک نصیر الملک گجراتی و تفویض مسند وزارت بمیان چندو ۲۲۵
ذکر واقعه هائله بادشاه جمجاه فلک بارگاه سلطان احمد شاه نور الله مضجعه و مثواه
ذکر شمه از خصایل رضیه و فضایل مرضیه آن شهریار ملائک انوار فرخنده آثار علیه رحمة الله الملک الغفار ۲۲۸
ذکر جلوس حضرت سلیمان فریدون مکان.........برهان نظام شاه انار الله برهانه بر سریر جهانبانی و
وقائع ایام خجسته فرجامش علی سبیل التفصیل ۲۳۳
ذکر موجبات نزاع و جدال که در مبادی حال میان شهریار فلک اقتدار برهان نظام شاه و شیخ
علاء الدین عماد الملک بوقوع پیوسته و بیان التهاب نیران آن قتال و جدال و مآل آن حال ۲۳۶
ذکر فتح حضرت سلیمانی بعون عنایت حضرت یزدانی ۲۳۹
ذکر استیلائی عزیز الملک و تعمیم بلائی او در وکالت و پیشوائی و خیال محالی که در استیصال آن
نهال چمن اقبال پخته بود و بیان سزا و جزائے اعمالش که بروزگارش عاید شد ۲۴۰
ذکر محارباتی که شهریار ملکی ملکات را با عماد الملک نکوهیده صفات روئی نمود و انهزام
عماد الملک در محاربهٔ اخیر و رفتن بگجرات ۲۴۴
ذکر حرب سوم حضرت سلیمانی با عماد الملک بیدادگر ۲۴۶
ذکر تسخیر قلعه پاتری ۲۴۹
گفتار در موجبات توجه شاه طاهر علیه الرحمة ببلاد هندوستان و مشرف شدن بخدمت شهریار
گیتی ستان ۲۵۱
ذکر تغیر دادن شهریار ملک دکن مذهب حنفیه را بمذهب امامیه ۲۵۸
ذکر واقعه صادقه که موجب رسوخ واستواری حضرت شهریاری در مذهب حق ائمه اثنا عشر که
مقربان باری اند گردید و انوار فیض آثارش بامصار و اقطار رسید ۲۶۴
ذکر حبس مولانا پیر محمد شروانی و مآل حالش ۲۶۹

ذکر آمدن سلطان بهادر گجراتی بولایت دکن و بی نیل مقصود معاودت فرمودن ۲۷۰
گفتار در بیان ملاقات شهریار قدسی صفات با سلطان بهادر گجراتی به سعی شاه هدایت مآثر شاه طاهر و توسط محمود شاه برهانپوری ۲۷٤
ذکر تکلیف تکفل و تقلد امور وکالت و تنظیم و تنسیق مهام دین و دولت بحضرت نقابت و افاضت منقبت حقائق و معارف پناه شاه طاهر علیه غفران الله الملك القادر ۲۸۱
ذکر توجه شهریار کامگار به تسخیر حصار کالنه و فتح آن بتائید قادر مختار ۲۹۵
ذکر توجه موکب جهانگیر به تسخیر قلعه مواهیر ۲۹۵
ذکر تسخیر قلعه پرنده ۲۹٦
گفتار در فوت اسماعیل عادل شاه و وقائع که بعد از فوت او روی نمود ۲۹۷
ذکر توجه شهریار کامگار با سپاه نامدار بقصد تسخیر بعضے از مواضع پرنده و وقائعے که دران یورش روئے نمود ۲۹۸
ذکر محاربهٔ ارجان که شهریار گیتی ستان برهان نظام شاه را با ابراهیم عادل شاه روئے نموده و مآل آن قتال و جدال ۳۰۲
ذکر لشکر کشیدن عادل شاه به تسخیر قلعه سلاپور و توجه نمودن رایت منصور بدفع او ۳۰٤
ذکر آمدن عادل شاه مرتبه ثانی بعزم تسخیر قلعه سلاپور و توجه موکب منصور حضرت سلیمانی بدفع او و دوستکام نمودن بر حکم قضاء آسمانی ۳۰٦
گفتار در بیان محاربه ثالثه که میان شهریار گیتی ستان و عادل شاه وقوع یافت و ذکر وقایعے که در ضمن آن روی نموده ۳۰۷
ذکر توجه عادل شاه نوبت سیوم به تسخیر قلعه سلاپور و انتزاع آن از تصرف سپاه منصور ۳۱۲
ذکر انتقال سلطان علی قطب شاه ازین دار پرملال بجوار رحمت خداوند متعال و نشستن جمشید بر سریر جاه و جلال ۳۱٤
ذکر موجبات استیصال نهال دولت و اقبال ملک برید بموجب قضائے ایزد متعال و انتقال قندهار و اوسه و اودگیر بحیز تسخیر شهریار فریدون خصال ۳۱۹
ذکر انتقال سر دفتر کمال شاه ملک خصال خجسته مآل ازین دار پرملال بجوار رحمت ایزد متعال تعالی ملکه عن النقص و الزوال ۳۲٤
ذکر تسخیر قلعه اوسه و اودگیر بمقتضائے قضائے خداوند علیم و قدیر خبیر و بیمن اقبال شهریار گردون سریر ۳۲٦
ذکر محاربهٔ سپاه نصرت پناه با عادل شاه و ظفر یافتن دلیران صف شکن بر معاندان و مسخر ساختن قلعهٔ کلیان ۳۳۲
ذکر معاهدهٔ رام راج فرمان ده کشور بیجانگر با بندگان شهریار فریدون فر در مسخر ساختن حصار رائچور و قلعه سلاپور ۳۳۷

صورت کتابت شهنشاه جمجاه ملائک سپاه فلک بارگاه سلیمان دستگاه المويد من عند الله الجلیل شاه طهماسپ بن شاه اسماعیل صفوی ۲۳۸
ذکر رسیدن مخدوم خواجه جهان بملازمت شهریار کامگار کامران و منتظم شدن گوهری ازان خاندان در سلک ازدواج یکے از شاهزادهٔ عالمیان ۲۴٤
گفتار در عارضهٔ که در اثناء این محاربه بر ذات اقدس شهریاری طاری گشته باعث معاودت موکب همایون گردید و بیان بعضے وقایع و امور که دران آوان بعرصه ظهور رسید ۲٤۸
ذکر نزاعے که قبل از انتقال شهریار فریدون خصال میان آن دو دوحهٔ نهال اقبال روی نمود و بیان مآل حال آن جدال ۲٤۹
ذکر انتقال شهریار خجسته مآل ازین دار پرملال بجوار رحمت ایزد متعال ۲٥٤
ذکر طرفے از خصائص و خصائل ذات قدسی فضائل آن شهریار دریا دل گردون منازل ۲٥۷
ذکر جلوس شاه حسین نظام شاه نور الله مضجعه و مثواه ۲٦۳
ذکر موجبات توحش مخدوم خواجه جهان از بندگان آستان خلافت نشان و تسخیر حصار پرنده و انقراض ایام دولت آن دودمان ۲٦۹
ذکر نامزد شدن بعضے از امراء نامدار بولایت برار جهت دفع فتنه تفال خان حرامخوار ۲۷۹
ذکر موجبات مخالفت ابراهیم عادل شاه با بندگان حضرت خلافت پناه حسین نظام شاه و محاربت با سپاه ظفر پناه در ظاهر حصار سلاپور و نصرت یافتن سپاه منصور بر لشکر بیجاپور ۲۷۹
ذکر پرواز فرمودن شاهباز رایت منصور شهریار کامگار بهوائے شکار و انتزاع قلعه کالنه و انتور از کفار فجار بعون عنایت رب غفور ۲۸۷
ذکر معاهدهٔ ابراهیم قطب شاه با شهریار بحر و بر در باب تسخیر گلبرگه و بیدر بحکم خالق اکبر ۳۹٤
ذکر جشنے که دران زفاف دری در سلطنت و عفاف دولت شاه بنت دریا عماد شاه در سلک ازدواج شهریار گردون سریر خورشید تاج گیر شاه حسین نظام شاه انعقاد یافت ۲۹۹
ذکر انتقال ابراهیم عادل شاه ازین دار پر ملال و نشستن علی عادل شاه بر مسند جهانبانی و جنگ رام راج لعین که والی ولایت بیجانگر بود با بندگان شهریار بحر و بر شاه حسین نظام شاه ٤۰۲
ذکر معاهدهٔ قطب شاه مرتبه ثانی با حضرت سلیمانی و تشئید مبانی آن مصادقت بمواصلت و مصاهرت ٤۰۷
ذکر موجبات استیصال نهال شوکت و اقبال سر دفتر ارباب شرک و ضلال رام راج نکوهیده مآل بمقتضائے قضائے ایزد متعال و بیمن سعی و اجتهاد شهریار فریدون خصال ٤۱۰
ذکر عبور سپاه منصور از معبر مذبور کشنا و محاربه باکفار فجار مقهور بامر خالق روز نشور ٤۱۸
ذکر نصرت یافتن لشکر اسلام بر ارباب شرک و ظلام ٤۲۲
ذکر انتقال شهریار فریدون خصال بحر نوال شاه نظام شاه ازین دار پر ملال بجوار رحمت ایزد متعال ٤۲۸
ذکر ایام سلطنت و هنگام خلافت شهنشاه ملک سپاه فلک بارگاه محب اهل بیت رسول الله المويد من عند الله سمي وصی رسول الله ابو الغازی مرتضی نظام شاه نور الله مضجعه و مثواه و جمل

آخره خیر من دنیاه ٤٣١

ذکر توجه عادل شاه بعزم رزم حضرت سلیمانی مرتضی نظام شاه و وقایعی که دران اوقات بوقوع آمد ٤٣٤

ذکر اتفاق عادل شاه با شهریار آفاق در دفع تفال خان و منجر شدن آن موافقت و اتفاق بمخالفت و نفاق ٤٣٥

ذکر پیمان قطب شاه با بندگان حضرت مرتضی نظام شاه و نقض آن باغوائے مفسدان گمراه ٤٣٧

ذکر موجبات فسادے که با فساد طایفهٔ حساد و اغوائے ارباب حقد و عناد میان قیدافهٔ بلقیس نهاد و شهریار فریدون نژاد دست داد ٤٣٩

ذکر توجه رایات منصور بتسخیر قلعهٔ دارور و قتل کشور خان مقهور ٤٤٣

ذکر توجه پادشاه جم جاه مرتضی نظام شاه با ابراهیم قطب شاه بدفع عادل شاه و مصالحت نمودن عادل شاه با شهریار دین پناه و انتقام کشیدن از قطب شاه ٤٤٧

ذکر توجه رایات نصرت آیات حضرت شهریاری بسیر قصبهٔ جنیر و هوائے تماشائے قلعه سنیر و شرح وقایعے که دران اثنا روئے نمود ٤٥٢

ذکر توجه موکب منصور ظفر اثر شهریار بحر و بر بدفع فتنه فرنگ فتنه گر بے نام و ننگ و مآل آن حال ٤٥٤

گفتار در تمهید مقدمات توجه رایات نصرت آیات شهریار کامگار بتسخیر ممالک برار و گرفتاری تفال خان برگشته روزگار بشامت نقض پیمان و کفران نعمت ٤٥٧

ذکر چشم زخمے که بمقتضائے خالق معبود جنود ظفر ورود را روئے نمود ٤٦٤

تسخیر قلعه نرناله و کاویل بیمن تائید رب جلیل ٤٦٧

ذکر مسخر شدن قلعه نرناله بعد از محاصرهٔ یکساله و گرفتاری تفال خان بے خان و مان بعد از فرار از بیم جان ٤٧١

ذکر فتنه مظفر حسین میرزائی بایقرا در برار و اطفاء نایره آن شرار بیمن تائید قادر مختار ٤٨٩

ذکر قتل عامے که بموجب شهریار بهرام انتقام هم درین ایام روئے نمود ٤٩٠

ذکر فرستادن بعضے از امراء صف شکن با سپاه نصرت پناه بولایت عادل شاه جهت تاخت و غارت آن ولایت و معاودت آن جماعت ٤٩٢

ذکر استبداد و استقلال صاحب خان بد خصال و وقایعی که در خلال آن احوال روئے نمود ٤٩٤

ذکر نائرهٔ نزاعے که میان صلابت خان و سید مرتضی ارتفاع یافت و بیان مبداء و منشاء آن ٥٠٦

ذکر انتقال علی عادل شاه ازین دار پر ملال و جلوس ابراهیم عادل شاه بر سریر جاه و جلال و حدوث قتال و جدال میان عادل شاه و سپاه ظفر مآل بمقتضائے قضائی ایزد متعال و بیان مآل آن حال ٥٠٧

ذکر نزاعے که میان سپاه شهنشاه جم جاه مرتضی نظام شاه و ابراهیم عادل شاه روئے نمود و شرح قضایائے که دران اثنا بمقتضائے قضائے خالق ارض و سما از حیز قوت و امکان بعرصهٔ ظهور و وقوع آمد ٥١٠

ذکر جنگ سیم مردم بیجاپور با سپاه نصرت پناه منصور ٥٢٢

ذکر حرکت سپاه منصور از ظاهر بیجاپور بقصد ویرانی و خرابئی عمارات و زراعات ٥٢٦

ذکر فوت بادشاه معدلت دستگاه ابراهیم قطب شاه و جلوس مهر سپهر سلطنت و بختیاری قطب فلک حشمت و کامگاری محمد قلی قطب شاه بر سریر سلطنت و جهانداری و بیان قضایائے که دران ولا بمقتضائے خالق ارض و سما از پردهٔ غیب رخ نمود ٥٢٧

ذکر محاصرهٔ حصار سپهر آثار نلدرگ مرة بعد اخری و بیان قضایائی که دران اثنا از پردهٔ غیب بقضائی ظهور رسید ٥٣٠

گفتار در چنگ سلطانی انداختن عساکر نصرت شعار با اهل حصار نلدرگ و عاجز آمدن ازان گیر و دار ٥٣٣

ذکر توجه سید مرتضی امیرالامرائے برار با لشکر جرار بدفع اقتدار صلابت خان و اطفاء نائره آن بسعی اسد خان و مآل آن حال ٥٣٧

ذکر وصول شاه صالح بملازمت شهریار گیتی ستان و سپردن او بصلابت خان ٥٣٩

گفتار در فراهم آمدن اسباب نزاع صلابت خان و سید مرتضی مرة بعد اخری و منجر شدن آن منازعه بویرانی اساس دولت سید مرتضی ٥٤٠

ذکر تمهید مقدمهٔ مصالحه میان این دودمان خلافت نشان و عادل شاه و مناکحه میان شهزادهٔ جمجاه میران شاه حسین و همشیرهٔ عادل شاه و بیان برخے از قضایا که دران اثنا روئے نمود ٥٤٣

ذکر توجه قاسم بیگ و میرزا محمد تقی به بیجاپور و آوردن خواهر عادل شاه جهت شهزادهٔ مؤید منصور میران شاه حسین ٥٥١

ذکر توجه عادل شاه با سپاه کینه خواه بولایت شهریار جم جاه مرتضی نظام شاه و بیان قضایائے که دران اثنا از پردهٔ غیب بظهور آمد ٥٥٤

ذکر پیشوائی سر دفتر ارباب کفران و طغیان میرزا خان و بیان جلوس شاهزادهٔ عالمیان ٥٥٨

ذکر شمهٔ از خصایل ذات قدسی صفات و طرفے از خصایص صفات آن شهریار ملکی ملکات نور الله مضجعه و مثواه و جعل آخرته خیر من اولاه ٥٦٥

ذکر جلوس شاهزادهٔ فریدون فر بر سریر سلطنت جد و پدر بتائید خالق دادگر ٥٦٨

ذکر فتنه سر دفتر ارباب کفران و طغیان میرزا خان لعنت الله مشتمل بر شهادت شهزاده دوران و قتل کافهٔ غریبان و استقلال جمال خان با طایفهٔ طاغیهٔ مهدویان ٥٧١

ذکر شهزادهٔ جمجاه اسماعیل شاه بن صاحبقران فلک بارگاه برهان نظام شاه بر سریر سلطنت و جهانبانی و مسند خلافت و کامرانی ٥٧٨

ذکر خلاص صلابت خان از قلعه کرله بسعی محمد خان امیر الامراء برار و اتفاق امرا با او در دفع فتنه جمال خان مهدوی ٥٨٢

ذکر توجه عادل شاه با سپاه نصرت پناه بمعاونت صاحبقران جمجاه و محاربه جمال خان گمراه با آن سپاه ٥٨٧

ذکر محاربه جمال خان با صاحبقران جهان و کشته شدن آن سر دفتر ارباب عدوان وکفران ٥٨٩

گفتار در موجبات توجه سپاه کینه خواه مغل بممالک دکن و بے نیل مقصود معاودت نمودن ٥٩٣

ذکر تاراج و غارت شهر و ولایت که موجب تنفر خاطر اکابر و اصاغر و موزع ضمیر صغیر و کبیر گردیده این معنی نیز سببے از اسباب عدم تسخیر آن مملکت جنت نظیر گشت ٦٠٣

ذکر شبخونے که شاهزادهٔ عالم و عالمیان حضرت میران شاه علی بن پادشاه عفران پناه برهان نظام شاه ماضی باتفاق اشجع الامراء فی الدوران مبارز الدین ابهنگ خان بر سپاه مغلان زد و بیان برخے از قضایا که دران اثنا روئے نمود ٦٠٥

ذکر ویران ساختن دیوار حصار سپهر آثار احمد نگر و چنگ سلطانی انداختن سپاه کینه گزار و غالب آمدن اولیائے دولت نامدار و انصار ملت سید ابرار بر ارباب ضلالت و استکبار بیمن تائید و توفیق قادر مختار و همت والا نهمت و خلوص عقیدت ٦١٤

ذکر مصالحه و معاهدهٔ که میان بندگان علیا حضرت ناموس العالمین قیدافهٔ سکندر تمکین بلقیس سلیمان آئین چاند بی‌بی سلطان بنت شاه حسین نظام با شاه مراد روئی نمود ٦٢٥

تاریخ برهان مآثر

جلد اول

بسم الله الرحمن الرحیم رب تمم و اختم بالخیر

بنام آنکه هستی نام ازو یافت | فلک جنبش زمین آرام ازو یافت
تعالی الله یکی بی مثل و مانند | که خوانندش خداوندان خداوند
قدیمی کاولش مطلع ندارد | عظیمی کاخرش مقطع ندارد
تعالی الله زهی معبود مطلق | که در هر ملتش دانند برحق

عنوان صحائف کمال و دیباچه جرائد افضال که مشاطهٔ فکرت بزیوران[1] برورش نو عروسان منصه خیال و ماه رخان سرابرده مآل را آراید حمد و ثنا بر حضرت کبریائی است و جلّ سلطانه و عظم برهانه که عندلیبان گلشن ملاء اعلی و طوطیان چمن مرکز غبرا بر تسبیح و تقدیس نغمه سرایند و منشیان عقل وحواس و محاسبان وهم و قیاس از درک کنه ذات و حصر صفاتش بمضمون 'ماعرفناك حق معرفتك' معترف آیند.

چون صفات او زبانرا از بیان انداخته | غیرت ذاتش یقین را در گمان انداخته
هرچه آن برهم نهاده دست حس ووهم وعقل | کبریایش سنگ بطلان اندران انداخته

سالکان مسالک قدس از طی مراتب محمدت و ثنایش راجل اند و مستوفیان ممالک انس در حصر آلا و نعمایش بعجز قائل کلام کلیم در ارادهٔ مشاهده انوار ذات قدیم نداء «سبحانك انی تبت الیك» است و ورد زبان حضرت حبیب در حمد و ثناء 'لااحصی ثناءً علیك'.

آنجا که کمال کبریایش باشد | عالم نمی از ابر عطایش باشد
کس را چه حد حمد و ثنایش باشد | هم حمد و ثنائی او سزایش باشد

---

[1] کذا.

مالک الملکی که گرد حدوث و زوال بر عطف دامن کبریایش ننشسته و غبار فنا و ملال بیرامن ساحت بقایش نگشته عرصهٔ ملکش از سمت زوال و فنا مصون است و ساحت سلطنتش از وصمت تبدل و تغیر بیرون علیمی که رموز سرائر ضمائر و کنوز خبایای خواطر مانند لوامع مهر بر لوح علم قدیمش به برهان عقلی روشن و ظاهر است و خرد خرده دان و نفس مدرکه انسان که پروردهٔ خوان حدوث و امکانند در بوادی عرفانش هایم و حایر -

ازین پرده برتر سخن گاه نیست بهستیش اندیشه را راه نیست

قادری که نظام جمیع ذرات متکونه و اشیاء ممکنه بر اثبات قدرتش برهانیست ظاهر و هویدا و کافه موجودات صامته و ناطقه را در تسبیح و تقدیس حضرتش برهانیست ناطق و گویا که 'و ان من شئی الا یسبح بحمده و لکن لا تفقهون تسبیحهم' -

خدای کافرینش در سجودش گواهی مطلق آمد بر وجودش
ز هر شمعی که جوئی روشنائی دهد بر وحدت ذاتش گواهی
بذکرش هرچه بینی در خروش است ولی آگه ازین معنی که گوش است
نه بلبل برگلش تسبیح خوانیست که هرخاری به تسبیحش زبانیست

حکیمی که اخبار فرخنده آثار انبیای متقدم و تواریخ جهانکشای روح افزای بادشاهان عالم را سبب انشراح صدور و انفتاح قلوب ارباب ایمان و اصحاب ایقان گردانید چنانچه مضمون بلاغت مشحون و کلام «نقص علیك من انباء الرسل ما نثبت به فؤادك» برهان این بیان و مبیّن این تبیان است و مخبر صادق خود را که هزار داستان بوستان «و ما ینطق عن الهوا» و طوطی شکرستان «ان هو الا وحی یوحی» است بخطاب مستطاب 'نحن نقص علیك احسن القصص' شرف اختصاص ارزانی داشت بل بجهت مزید تفکر و تدبر در آلاء جبروت و ملکوتش بمواظبت تواریخ و قصص امر فرمود چنانچه مصدوقه 'فاقصص القصص لعلهم یتفکرون' منبی ازین است' کلام مجید و فرقان حمید بر احوال انبیاء سلف و ملوک خلف مبنی برین صلوات الله علیه و علی جمیع الانبیاء و المرسلین مادامت السموات و الارضین سروری که مضمون این کلام بلاغت نظام فصاحت انتظام شمهٔ از مناقب ذات قدسی صفات اوست -

شمسهٔ نه منظر هفت اختران شاه رسل خاتم پیغمبران
احمد مرسل که خرد خاک اوست هر دو جهان بستهٔ فتراک اوست
نقطهٔ روشن تر پرکار کن نکته پرکار ترین سخن
شمع الهی ز دل افروخته درس ازل تا ابد آموخته

مقتدائی که بمقتضای «لولاك لما خلقت الافلاك» آفرینش موجودات طفیل وجود لازم الجود اوست

بر قامت چابکت چه خوش دوخت خیاط ازل قبای لولاک

مسموم لبان معصیت را داروی شفاعت تو تریاک
مقصود توئی ز آفرینش لولاك لما خلقت الا فلاک

پیشوای که بفحوائی کنت نبیا و آدم بین الماء والطین تاریخ نبوتش قبل از خلعت وجود پوشیدن آدم بود و تاریخ هجرتش دفتر رسالت را بمهر نبوت ختم نمود ـ

تختهٔ اول که الف نقش بست بر در محجوبهٔ احمد نشست
کنت نبیا که علم پیش برد ختم نبوت به محمد سپرد
همچو الف راست بعهد و وفا اول و آخر شده بر انبیا

و بر آل اطهار و عترت اخیار و اصحاب کبار آن سید ابرار سیما آن شهسواز مضمار لافتی و آن مخصوص بخطاب انت منی بمنزله هارون من موسی آن صاحب لوای هل اتی و آن مکرم بتکریم انا مدینة العلم و علی بابها ـ

مرتضای که کرد یزدانش همره جان مصطفی جانش
نام او کرده در ولایت علم علی از علم بوتراب از حلم
جان آزاد مردی و تن دین خسرو سنت و تهمتن دین
عشق را بحر بود و دل را علم عقل را دیده بود و جانرا حلم
شرف ملك و مایهٔ دین او صدف در آل یا سین او
تنگ ازان شد برو جهان سترگ که جهان‌خورد بود ومرد بزرگ

و برآل امجاد آن هادی طریق رشاد و اعلم و اکرم عباد که وجود باجود شان موجب نظام عالم و انتظام احوال بنی آدم است و بمصدوقه مثل اهل بیتی کمثل سفینة نوح من رکب فیها نجا و من تخلف عنها غرق اعتصام بعروة الوثقای ولای ایشان مستلزم خلاص از درکات عقابست و سفینهٔ نجات از گرداب عذاب، ذات شریف و عنصر لطیف شان بارادت ازلي و سعادت لم یزلي از رجس آثام و معاصی منزه و مبراست وبحلیه عصمت و طهارت مزین و محلی بقوله تعالی انما یرید الله لیذهب عنکم الرجس اهل البیت و یطهرکم تطهیرا اطاعت ایشان بمقتضای اطیعوالله و اطیعوالرسول و اولی الامر منکم از جملهٔ مفترضاتست و محبت شان بموجب کریمهٔ قل لا اسئلکم علیه اجراً الا المودة فی القربی برهان نجات علیهم السلام والصلواة امابعد بر آرای عالم آرا و ضمایر عقده کشای ارباب دانش و ذکا که رشك آئینه سکندری و عزت جام جهان نماست ظاهر و هویداست که تتبع تواریخ ملوک سالفه و اطلاع بر احوال قرون ماضیه منتج فوائد بسیار و موجب نتائج بی شمار است ـ

چنین یاد دارم زاهل هنر که علم خبر به زگنج درر
اگر حظ چشم از درر حاصلست بصیرت ز علم خبر کاملست

اشکال کلام ربانی و آیات فرقانی بر تواریخ و قصص اثبات این مقدمه را برهان کامل و شاهد عادل است ـ

نه بینی که قرآن وافی شرف بود مشتمل بر حدیث سلف
چو تاریخ را این شرف حاصل است پسندیدهٔ مردم فاضل است

وفی نفس الامر کتاب تاریخ حدیقه ایست که اشجار اسرارش بازهار اکم فیها ما تشتهیه الانفس و تلذالاعین منور است واطراف گلزارش بنفحات ما لا عین رأت ولا اذن سمعت مطیب و معطر صورت سخن را جهة میل اکثر طباع بر افسانه نهاده اند ومعنی آنرا بفواید حکمت و میامن موعظت نظام و انتظام داده تا اصحاب معنی جهة استفاده بمطالعهٔ آن رغبت فرمایند و ارباب صورت بشره افسانه بخواندن آن گرایند ـ

بهار عالم حسنش جهان را تازه میدارد برنگ ارباب صورت را به بو اصحاب معنی را

متون اخبارش جامع حکایات سیر سلف و فنون آثارش حاوی روایات ارباب شرف الفاظ گزیده اش چون مردمک دیده منور حدقه باصرهٔ امید و بیاض صفحات پسندیده اش بسان پر تو خورشید خضرت بخش حدیقهٔ سعادت جاوید ـ

سوادش دیده را پر نور دارد سماعش مغز را معمور دارد
مفرح نامهٔ دلهاش خوانند کلید گنج مشکلهاش دانند

افاضت آن منبع حقائق بمرتبه ایست که مبدء تاریخ جهان الی آن مستعدان مجلس ارادت به تخصیص سلاطین کامگار و خواقین عالی مقدار ازان گنج حکمت و اسرار بفوائد بسیار و نصائح بیشمار محظوظ گشته بیمن مداومت و مواظبتش از مکائد و مکاره محفوظ می بوده اند لهذا اترط پدر گرشسب پند نامهٔ که بجهة گرشسب نوشته در خواندن و شنیدن تاریخ مبالغه اش ازحد در گذشته چنانچه ابیات حکیم اسدی طوسی منبی ازین است ـ

کسی دار کز دفتر باستان بخواند برت گونه گون داستان
پر از دانش و پند آموزگار هم از راز چرخ و هم از روزگار
زفرهنگ و نیرنگ و داد و ستم زخوبي و زشتی و شادی و غم
چه درسخت کاری چه در ساختن چه در تخت جستن چه در تاختن
ببین تا زکردار شاهان پیش چه بد به همان کن تو آئین خویش
که چون خوانی از هر دری اندکی بسی دانش افزائی از هر یکی

چون اکثر اوقات و اغلب ساعات مسود این اوراق بلاغت سیاق بندهٔ بی بضاعت قلیل‌الاستطاعت اقل الخلیقه بل‌لاشئی فی‌الحقیقه المعترف بکثرت الخطایا علی ابن عزیزالله طباطبا وفقه الله بنیل المقاصد و المنایا صرف مطالعه و تتبع تواریخ شده دران فن شریف فی‌الجمله استحضاری حاصل نموده بود پیوسته

در خاطر فاتر میگذشت و بارها باخود میگفت که چون عمامهٔ علامت عدم ذکا برهامهٔ عامهٔ شرکا ملفوف است و غبار جهالت بر چهرهٔ هوت[1] شان مشوف سعی کن که در ازمنه آتیه ذیل اسم و رسمت از گرد کان جهل محروس ماند و آفتاب امتیاز از افق مقالت محسوس گردد۔

جهان جاودان می نماند بکس بهین چیز ازو نام نیکست و بس

اگر از تکاثر اشغال و توافر فکر و خیال مجال اشتغال بتوضیح دقائق علمی و تنقیح غوامض علوم رسمی نباشد نسخهٔ در فن تاریخ مدون سازو مخدرات خاطر مکسور که در حجب موانع مستور اند بر منصه ظهور جلوه ده تا دیده سریرت فواد را بکحل سداد و ارشاد منور دارد و چهرهٔ مخدرات آیات قدس را در مرآئی آفاق و انفس باحسن صور بجلوه آرد و خواص و عوام از مائده پر فائده آن کلام بلاغت نظام حظی وافر و نصیبی متکاثر یافته تا قیام قیامت بوسیلهٔ این نامهٔ نامی نامت برصفحهٔ روزگار باقی ماند۔

یکی شغل بگزین همی ارجمند که نامت شود زو بگیتی بلند
ازین داستان کفی اندر جهان بماني که هرگز نماند نهان

چه محقق است که بمقتضائی المرء مخبو تحت لسانه صورت تنزل و تفاضل افراد انساني در آئینهٔ جلیه بیان مشهود است و سایهٔ سخن بلند پایه مانند فلک مینا فام تا طلوع مهر روز قیام ممدود۔

سخن ماند اندر جهان یادگار سخن را نسازد کهن روزگار

عنان افضلیت آدم و زمام نظام تمام عالم بدست شهسوار کلام است چه یقین است که تکوین اشیا بلفظ کن است و انتهائی تمام مظاهر سخن۔

زافرینش نزاد مادر کن هیچ فرزند خوبتر زسخن
بنگر از هرچه آفرید خدای که ازو جز سخن چه ماند بجای

تاکی یعقوب وار سر حیرت بر زانوی فکرت نهاده باشی و بناخن اندیشه رخسارهٔ خاطر را خراشی۔

درخاطرم این که وقت کار است کاقبال رفیق و بخت یار است
تاکی نفس تهی گزینم درشغل جهان تهی نشینم

اما با عدم مساعدت روزگار غدار و مخالفت زمانه ناسازگار مردم آزار خاطر این خاکسار پیوسته بشوائب غبار نوائب مکدر و معیوب بود و چهرهٔ این اراده و آرزو درنقاب حجاب مختفی و محجوب و بحکم من صنف فقد استهدف در مبادرت این امر از سهام ملامت اجتناب می نمود۔

من که پروای خودم نیست زبسیاری غم سرو سودای سخنهای چومویم زکجاست

واندیشهٔ میکرد که باوجود کساد هنر و فضل و تسویه علم و جهل یوسف رخان مصر کمال را در نظر جهال چه حال خواهد بود و جواهر زواهر سحبانی در دیده ادراک ها'مان بادیهٔ ناداني

۱.کذا

چه خواهد نمود و یعقوب روح را در زاویهٔ احزان و کروب از ملاحظهٔ این تعسف و معائنه این تاسف جز نالهٔ وا اسفا علی یوسف چه عقده خواهد کشود۔

درین دهر خرد فرسای خونخوار — که جهل ازوی عزیز است و خرد خوار
اگر سحبان بود در ژنده یادلق — نسنجندش بقدر با قلا خلق

مقارن این حال و در اثناء این قیل و قال از سدهٔ سدره مرتبه اعلی حضرت خلافت پناه ظل‌الله جمجاه گردون بارگاه ستاره سپاه سکندر شوکتی که آئینه ضمیر منیرش در اضاءت رای عالم آرا آئین سکندری را تازه ساخت فریدون حشمتی که بانی معدلتش بنیاد ستم و بیخ فتنه و فساد از جهان برانداخت۔

فریدون حشمتی جمشید جاهی — سکندر شوکتی دارا سپاهی
زعدلش چون رخ خوبان مهوش — بیکجا جمع گشته آب و آتش

فلك اقتداری که ایوان کیوان باوجود علو مکان کمینه زینهٔ آستان ملائك آشیان اوست و سلطان صاحب دیوان چهارم‌که عطیه بخش جهان و باعث نظام دوران است کمینه حاجب و پاسبان او۔

سلیمان شکوهی که در جمله ساز — شکوه سلیمان باو گشته باز
زمین زنده دار آسمان زنده کن — جهان گیر و دشمن پراگنده کن
اگر سایه بر آفتاب افکند — در آن چشمهٔ آتش آب افکند
وگر ماه نو را برانی دهد — زنقص خسوفش نجاتی دهد
جهان بود چون کان گوهر خراب — بآبادی افتاد ازین آفتاب
دکن دوزخی بود بی کار وکشت — بابری چنین تازه شد چون بهشت

نوبتیان سرا پردهٔ مینا و مقیمان عالم بالا کوس دولتش بر بام افلاک میزنند و سلاحداران صبح و شام رمح و حسام او را از چشمه سار نصر من الله و فتح قریب برائی تملک میدان خاک آب میدهند جنت الماوی و فردوس اعلی از رشك دارالامان روضهٔ ملکش غیرت می برند پادشاهان روزگار و سلاطین نامدار از بیم تیغ آبدار آتشبارش غرقهٔ خون جگرند۔

شاه قوی طالع پیروز جنگ — گلبن این روضهٔ پیروزه رنگ
سرور شاهان بتوانا تری — نامور دهر بدانا تری
داغ نهٔ ناصیهٔ سرکشان — تیغ زن گردن گردنکشان
معدلتش قاهر خونخوارگان — مرحمتش چارهٔ بیچارگان
خوب سر آغاز تر از خرمی — نیک سر انجام تراز مردمی
جام سخارا که کفش ساقیست — باقی بادا که همین باقیست

مصدوقه آیهٔ وافی هدایه ربك یخلق مایشاء و یختار مصداق سیاق مصراع - «ای کائنات را بوجود تو افتخار» خاطر ملکوت ناظرش گنجینهٔ اسرار لاریبست و انامل فیاضش ابواب امل را مفاتیح غیبی -

زهی ز بادیهٔ آز کاروان امل را　　　انامل تو بسر حد آرزو شده رهبر

توقیع رفیع سروریش آیهٔ یا ایهاالناس قد جاءکم برهان من ربکم است و صد قلزم درجد اول انامل فیاضش کم منشور جهانگیریش انا جعلناك خلیفة فی‌الارض است و بندگی درگاه عرش اشتباهش برسلاطین زمان فرض سدرةالمنتهاء عظمت کبریا ثمرهٔ شجرهٔ اصلها ثابت و فرعها فی‌السماء مهر سپهر کامگاری اختر برج شهریاری گوهر درج بختیاری مظهر الطاف الهی مظهر عنایات نامتناهی -

زهی دارندهٔ اورنگ شاهی　　　حوالت گاه تائید الهی
پناه سلطنت پشت خلافت　　　ز تیغت تا عدم موی مسافت
به تیغ آهنین عالم گرفتی　　　بزرین جام جای جم گرفتی

ماحی آثار الظلم والطغیان ناشرمنا شرالعدل والاحسان باعث الامن والامان صاحب قرآن الزمان بالدلائل والبرهان السلطان ابن‌السلطان ابن‌السلطان و الخاقان ابن الخاقان ابن الخاقان حافظ قواعد الشرع المبین ناظم امور الملة والدین مروج مذهب الحق والیقین شهریاری که اسم همایونش کریمهٔ هذا برهان مبین است و لقب همایونش ظل‌الله فی العالمین -

خسرو تاج بخش تخت ستان　　　بر سر تاج و تخت گنج فشان
مهدئی کافتاب ابن مهداست　　　دولتش ختم آخرین عهداست
همسر آفتاب و هم کف ابر　　　هم پئی شیر و هم پیام هزبر
بحر و بر هر دو زیر فرمانش　　　بحری و بری آفرین خوانش
چون جهان زو گرفت پیروزی　　　فرخی بادش از جهان روزی

موسس اساس المعدلة والعظمة والحشمة والاقبال نظاماً للسلطنة والخلا فت والاجلال ابوالنصر برهان الملة والدین نظام شاه ابن نظام شاه ابن نظام شاه خلد اللهم ملکه وسلطنته و افض علی العالمین بره و عدله واحسانه -

دارندهٔ تخت پادشاهی　　　دارای سپیدی و سیاهی
سر خیل سپاه تاجداران　　　سر جملهٔ جمله شهریاران
زین طائفه تا بدور اول　　　شاهیش به نسل در مسلسل
گردنکش هفت چرخ گردان　　　محراب دعای هفت مردان
رزاق نهه آسمان ارزاق　　　سردار و سریر دار آفاق
لطف از دم صبح جانفشانتر　　　زخم از شب هجر جانستانتر

SRI PRATAP COLLEGE LIBRARY,
SRINAGAR.

قیصر بدرش جنیبه داری — فغفور گدای کیست باری
خورشید بدان کشاده روئی — یک عطسه ز بزم اوست گوئی
بر هر که رسید تیغ تیزش — بر بست اجل ره گریزش
در مهر چو آفتاب ظاهر — در کینه چو روزگار قاهر
چون خنجر جزع گون برآرد — لعل از دل سنگ خون برآرد
چون بزم نهد بشهر یاری — پیدا شود ابر نو بهاری
دریا و فرات شد و لیکن — دریای روان فرات ساکن
آنروز که روز بار باشد — نو روز بزرگوار باشد
شاه است چو بدر طالع ازکوه — صف بسته ستاره گردش انبوه
یا چشمهٔ آفتاب روشن — کاید بنشانه گاه گلشن
یا پر تو رحمت الهی — کاید بنزول صبحگاهی
هر چشم که بیند آنچنان نور — چشم بد کس ازو بود دور
یارب تو مرا که ویس نامم — در عشق محمدی تمامم
زانشه که محمدی جمالست — روزی کنم آنچه در خیالست

فرمان قضا جریان واجب الاطاعة والاذعان شاهی و مثال لازم الامتثال شهنشاهی لازال نافذاً فی الا قطاع والارباع شرف نفاذ و عز اصدار یافت که بندهٔ درگاه اقل خلق الله تاریخ ملوک نامدار و سلاطین عالی‌مقداری که در ملک دکن صانها‌الله عن الفتن لواء عظمت و کامگاری ورایت نصرت و بختیاری باوج فلک سروری و نامداری بر افراخته سریر سلطنت و مسند خلافت را بوجود باجود خود فلك اثیر ساخته اند و کما ینبغی بلوازم نظام جهان بانی و مراسم انتظام کشورستانی پرداخته و درسلک آبا و اجداد اعلی حضرت خاقان الزمانی انتظام دارند حسب المقدور جمع نموده تالیف نماید۔

چون حلقه شاه یافت گوشم — از دل بدماغ رفت هوشم
نی زهره که سر زخط بتابم — نی دیده که ره به گنج یابم

اگر چه این امر خطیر زیاده از استعداد این حقیر است اما زبان عجز و انکسار در دیوان اعتذار نکتهٔ المامور معذور بگوش فصحای بلاغت شعار و بلغای فصاحت آثار میرساند۔

دل زکجا وین پر و بال از کجا — من که و تعظیم جلال از کجا
جان بچه دل راه درین بحر کرد — دل بچه گستاخی ازین چشمه خورد
چون خجلم از سخن خام خویش — هم توبه بخشای بانعام خویش

والتزام نموده و می نماید که درین نسخهٔ شریفه، بایراد بعض آیات واحادیث ضروریة الذکر

اختصار نموده متعرض ابیات و عبارات عربی نگشته عقد سخن را بجواهر اشعار فارسی که چون ترکیب زر و نقره صفت ترصیع دارد نظام و انتظام دهد چه درر غرر شعر که زاده صدف صدر و پروردهٔ بحر فکر است زیور نو عروس نثر و آرایش مخدره معنی بکراست وانتاج قرةالعین قبول و استحسان بازدواج نثر جزیل و نظم جمیل مستغنی از فکر -

سخنها را به دستور خردمند   ز نظم و نثر خواهم داد پیوند
که گاهی طبع ازین آرام گیرد   زمانی زان دگر یک کام گیرد

و چون مقتضای مقام عدم تطویل و بسطت کلام بود عنان بکران قلم را از جولان در میدان فصاحت و سخن گستری بصوب اختصار و ایجاز معطوف داشته حسب‌الامکان بنظام حکایات خجسته آیات و انتظام عبارات بلاغت سمات پرداخت -

دهلیز فسانه چون بود تنگ   گردد سخن از شد آمدن لنگ
میدان سخن فراخ باید   تا طبع سوارئی نماید
اقرار سخن نشاط و ناز است   زین هردو سخن بهانه ساز است
در مرحلهٔ که ره ندانم   پیداست که اسپ چند رانم
با این همه تنگی مسافت   انجامش رسانم از لطافت
کز خواندن او بحضرت شاه   ریزد گهر نسفته بر راه

اگر توفیق رفیق بوده باشد بیمن تائیدالهی و بفر دولت شهنشاهی گلستانی بیار ایم که شمایم صحائفش چون هوای روضهٔ احباب وسیلهٔ نزهت قلوب غمدیده باشد و بوستانی به پیرایم که نسایم لطائفش مانند زلال عذوبت مآل واسطهٔ شفای صدور سم رسیده بود نفحات ریاض انس از نخلستان سطورش در دمیدن و فتوحات گلزار قدس از بهارستان ظروف حروفش دروزیدن -

کنون گر نسازد سپهرم بکین   بگویم بفرمان شاه زمین
کز و در جهان خوب کاری بود   ز من در جهان یادگاری بود
بسازم یکی بوستان چون بهشت   که خلدش به بینی نه اردی بهشت
گلش سر بسر دز گویا بود   درخت و گیا مشک بویا بود
گلستانی آرایم از خوش سخن   که هرگز نگارش نگردد کهن
تنش از خرد زاده و جان پاک   ز دانش سرشته نه از آب و خاک
بیافم یکی دیبهٔ شاهوار   ز معنیش رنگ و زگوهر نگار
زجان آورم تارو پودش فراز   کنم نام خسرو برو بر طراز
کنون تاچه داری بیار ای خرد   که گوش نیوشنده زو بر خورد

کنون کان یاقوت دانش بکن | ز دریائی اندیشه در برفگن
مجو اندرین کار جز کام شاه | منه مهر بروی بجز نام شاه

چون این نسخهٔ همایون بنام همایون حضرت خاقان زمان و سکندر دوران مرقوم میشود و در صدق اخبار وصحت آثار موثوق علیه سائر نسخ است او را به برهان مآثر موسوم ساخت و از نوادر اتفاقات اسم مذکور بلسان عدد از تاریخ سال مبداء این مسطور ایضاح میکند رجا واثق است که بیمن توجه حضرت شهریاری مقبول عالمیان گشته در اطراف جهان با باد صبا همعنان گردد و من الله الاعانت والیه التکلان - بر ضمائر دراک ارباب ادراک مخفی نماند که قبل از شروع در مقصود بذکر مقدمه ضروریه که در توضیح اصل کلام دخل تمام دارد اقدام نمودن از لوازم این مقام است بناء علیه عنان خامه عنبر شمامه بصوب ایراد آن معطوف گشت - پوشیده نماندکه تاریخ در اصل لغت بمعنی خبریست از زمان‌که وقوع امر عظیم‌الشان در آن زمان متحقق گشته باشد مثل واقعه طوفان و هجرت حضرت خیرالانام و حبیب‌الرحمان علیه صلوات الله الملك المنان وغیرهما که اهل زمان آنرا مبداء و علامت معرفت شهور و سنین آغازند و تاریخی که در ولایت دکن حرسهاالله عن الفتن شائع و متعارفست و در دفاتر الملك مرقوم و مثبت مبداء آن زمانی بوده که رقعهٔ مشتمل بر خبر بعثت و نبوت حضرت خیرالبریه بگجرات رسیده وشیوع این خبر درآن ملک جنت اثر هفت سال بعد از هجرت خیرالبشر بوده لاجرم باین تاریخ هجری و تاریخ متعارف دکن تفاوت هفت سال بیش نیست و در اصطلاح تاریخ عبارتست از اخبار امم سالفه و آثار ملوک ماضیه و کیفیت اوضاع ازمنه متقدمه که مورخین هر حین جمع نموده در دفاتر وصحائف روزگار ثبت و مرقوم سازند و از زمانی که شعار اهل توحید و عرفان در ولایت خلد طراوت دکن صانها الله عن‌الفتن و المحن شائع شده وجوه دنانیر و رؤس منا بر الملک بنام نامی سلاطین اسلام زیب و زینت یافته است و رسوم بدعت لزوم‌کفر و ضلالت ازان دیار جنت آثار مرتفع گشة که مبداء آن از جلوس سلطنت سکندر ثانی سلطان علاءالدین حسن شاه بهمنیست که در روز جمعه بست و هشتم شهر شعبان سنه ثمان و اربعین و سبعمایه بوده است الی یومنا که از هجرت حضرت خاتم الانبیا هزار سال گزشته با اعلحضرت صاحب قرانی ظل سبحانی خاقان الزمانی سلیمان الدورانی خدایگانی متع الله المسلمین بطول بقائه تحت لوائه الی یوم القیامه بحرمته محمد سیدالانام و آله الکرام علیهم‌الصلواة والسلام بست و یک تن علی اختلاف الروایات از سلاطین عالی مقدار ذوی الاقتدار مملکت دکن واحد بعد اخری سریرجهانبانی و مسند کشور ستانی را از وجود اقدس خود رشک فلک اطلس ساخته‌اند رجا واثق و امل صادق است که اکنون که تخت سلطنت و مسند خلافت از فر بخت و فیض اقبال این خسرو فریدون خصال فرخنده فال باقصی مدارج کمال رسیده تا انقراض ماه و سال از تطرق فنا و زوال مصؤن و محروس باد -

تا نه گردد شاخ نیلوفر به بستان در تاب | تا نه گردد در تاب اندر صدف نیلوفری
دولت و نعمت خداوندا قرین بادا ترا | تا زدولت ملک سازی تا زنعمت برخوری

وچون بعضی ازین سلاطین با تمکین شهر گلبرگه را مستقر سریر سلطنت فرموده برخی در شهر بیدر لواء کشور کشائی باوج سپهر مینائی بر افراخته اند و جمعی در دارالسلطنت احمدنگر حرسها الله عن الفتن والشر بلوازم امور جهانبانی و مراسم نظام کشورستانی پرداخته بنابرین سلاطین سکندر تمکین سه طبقه باشند و هر طبقه یکی ازین شهر های جنت هوا را مستقر سریر سلطنت وخلافت ساخته اند امید که حق سبحانه وتعالی توفیق رفیق گرداند که احوال خیر مآل هر یک از طبقات قدسی صفات ثلثه را در مقام خود بنوعی که از تاریخ ملوک و سلاطین هندوستان بنظر راقم حروف رسیده بابلغ کلامی بی زیاده و نقصان رقم زدهٔ کلك بیان سازد ـ انه یسمع و یجیب ـ

طبقه اول در ذکر احوال خیر مآل سلاطین گلبرگه و ایشان با صح روایات هشت تن بوده اند اول ایشان خدا یگان اعلی علاءالدین والدنیا ابوالمظفر سلطان حسن شاه الولی البهمنیست

حضرت واجب الوجود بی انباز و واهب الجود بی تاویل مجاز جل سلطانه و عظم برهانه چون قامت قابلیت مقبلی رابخلعت با کرامت دولت ابدی و سعادت سرمدی بیارآید و سابقه عنایت ازلی چون رقم اختصاص بر صفحه حال دولت مندی کشد مقالید مرادات و مفاتیح مدعیات در قبضهٔ اقتدار او سپارند ـ

کلید فتح اقالیم در خزانهٔ اوست　　　کسی بقوت بازوی خویش نکشاد است

رابطهٔ ارادت لم یزلی چون برفعت منزلت صاحب دولتی تعلق گیرد عروج بر معراج معالی و ارتقا بر معراج سروری بپای مکنت و همتش آسان گردانند نهال دولتی که پروردهٔ جوئبار توفیق الهی بود از تند باد حوادث روزگار گزند نیابد ـ

بزرگ کردهٔ اورا فلك نه بیند خرد　　　عزیز کردهٔ او را جهان ندارد خوار

صدق این مقال و برهان این قیل و قال صورت حال فرخنده فال و مبادی احوال خیر مآل بادشاه فریدون خصال خورشید نوال سلطان علاءالدین حسن شاه کنگوئی بهمنیست و آنحضرت اول پادشاهی است که در ولایت خلد طراوت دکن صانها الله عن الفتن اعلام اسلام بر افراخته شعار ارباب ایمان و عرفان دران دیار جنت آثار شایع ساخته و رسوم بدعت لزوم کفر و زندقه را برانداخته است چهره کشایان غرائب حکایات و صورت آرایان عجائب روایات در مبادی حال آن شهریار فرخ فال ستوده خصال اقوال مختلفه روایت فرموده اند که ایراد مجموع آنها باعث تطویل کلام و بعد تمام از نظام و ترتیب این مقام میگردد لاجرم عنان یکران قلم مشکین رقم از ایراد روایات مختلطه انعطاف یافته بذکر روایتی که صاحب عیون التواریخ و دیگر مورخین سلاطین هند نقل نموده اند و بصحت این روایت مزید وثوقی بود پرداخت از نقله اخبار سلاطین نامدار بصحت پیوسته که نسب بزرگوار آن شهریار عالی تبار به بهمن اسفندیار منتهی میگردد و باین اعتبار آن خسرو معدلت شعار به بهمنی اشتهار یافت و آنچه در بعضی کتب انساب اولاد آدم بنظر راقم رسیده نسب سلطان حسن به بهرام گور منتهی میگردد باین طریق که سلطان علاء الدنیا و الدین حسن بهمنشاه بن کیکاوس محمد بن علی بن حسن بن بهنام بن سیمون بن سلام

بن نوح بن ابراهیم بن نصیر بن منصور بن نوح بن صانع بن بهرام بن شهرین بن شاد بن نوشین بن داؤد بن بهرام گور و الله تعالی اعلم بحقیقته الامور و چون در دارالسلطنة انا جعلناك خليفة فى‌الارض منشی جف القلم بما هو کابن به پروانچه[1] نصیب به من نشاء منشور خلافت روی زمین بنام نامی سلطان عـلاءالدین حسن شاه بهمنی موشح و مزین ساخته بود بحکم حی قدیر جل برهانه عن‌الشبه و النظیر آن سلطان یوسف صورت حسن سیرت روشن ضمیر ازتغلبات ادوار و تغیرات فلک دوار کجرفتار و ناسازیهائی زمانهٔ جفا کار در روزگار سلطنت شهریار عالی مقدار سلطان محمد تغلق شاه که پادشاه باستقلال اکثر بلاد وجبال هندوستان بود بدارالسلطنت دهلی که مهبط سلاطین کامگار و ملوک نامداراست نزول اجلال فرموده بنابر مصلحت روزگار اظهار حسب و نسب بزرگوار خود که ابا عن جد تاکیومرث شاه و شهر یار بوده اند نفرموده در سلک ملازمان سلطان محمد تغلق شاه انتظام یافت از اتفاقات حسنه دران ایام روزی سلطان‌المشائخ و الاولیا برهان‌المعارف و الاتقیا قطب فلك معرفت مرکز دائرهٔ حقیقت و طریقت شمع بزم قدس محرم خلوت خانهٔ انس۔

سراج خانقاه ترک و تجرید امیر بارگاه فقر و توحید
بصورت سروبستان طریقت بمعنی شمع ایوان حقیقت

شیخ مسیح دم خضر لقا شیخ نظام الدین اولیا قدس الله سره العزیز دعوت عالي فرموده بود و سلطان جهان محمد تغلق شاه نیز دران محفل فردوس محل تشریف قدوم ارزانی نموده بود اتفاقاً دروقت معاودت سلطان محمد تغلق شاه حضرت سلطان سکندر توان دارا نشان علاءالدین و الدینا حسن شاه الولی البهمنی بدر صومعه شریفه حضرت ولایت پناهی رسید شیخ کامل بنور باطن دریافته بخادم فرمود که سلطانی بدررفت و سلطانی بردرست او را درآرید خدام عتبهٔ سدره مرتبهٔ آن مقرب بارگاه الهی چون حسب الاشارهٔ حضرت ارشاد پناهی آن نقاوهٔ دودمان بهمنشاهی را در آوردند حضرت شیخ مقدم مکرم آنحضرت رابتعظیم تمام تلقی فرموده بزبان تعمیه آنحضرت رابسلطنت و خلافت قطری از اقطار مژده داده بزبان وحی ترجمان گذرانیدکه۔

عالم زتست خیزوقدم نهه‌که مدتیست در انتظار دولت تو بوده روزگار
اسفندیار ملکی و دارای دین و داد زیشان هزار سال بمانی بیادگار

گویند شیخ زمان یک گردهٔ نان مانند خورشید درخشان برسر انگشت سبابه نهاده بحضرت سلطان داد و فرمود که این چتر سلطنت و خلافت است که تا انقراض دور زمان درین دودمان عالي شان افراخته خواهد بود سلطان از اشارت بابشارت حضرت شیخ بزرگوار بسلطنت امیدوار گشته از ملازمت شیخ مراجعت فرموده خیال جهانگیری و اندیشهٔ کشور کشائی در خاطر ملکوت ناظرش استقرار یافت و چون درین سال اختلال تمام به بنیاد دولت سلطان محمد تغلق شاه راه یافته بود و هریک از امرا و وزرا که در قطری از اقطار ولایات بودند سراز چنبر اطاعت و انقیاد بیرون آورده قدم دربادیهٔ بغی وعناد نهاده در هرگوشهٔ

۱۔ لغت غریب

فتنه انگیزیها می نمودند در خلال این احوال سلطان علاءالدین حسن شاه نیز با جمع از دلاوران ویکه جوانان افغان وغیره که هریک ازانها نهنگ لجه وغا وشیر بیشهٔ هیجا بودند بولایت دکن که حضرت شیخ زمن ضمناً بآن اشاره فرموده بود توجهه نمودند و در بلدهٔ دولت‌آباد رحل اقامت انداخته انتهاز فرصت می نمودند در خلال این احوال منهیان بسمع سلطان محمد تغلق رسانیدند که امیران صده و حشمی که بضبط سواحل ملک گجرات معین بودند سر از چنبر اطاعت و انقیاد بیرون آورده قدم دربادیهٔ بغی و عناد نهاده اند و دست بغارت و تاراج اموال مسلمانان کشاده و خزانهٔ که مصحوب یکی از امراء گجرات بدارالملک دهلی مرسول بوده بباد غارت و تاراج برداده جمع کثیر از ایشان را بقتل آورده اسب و اسباب و اموال ایشان بالتمام نهب نموده اند و امراء گجرات که از اطراف ولایات بجهت دفع آن فتنه و فساد حرکت نموده اند و انهزام یافته اکثری به تیغ بیدریغ مقتول گشته بقیة‌السیف عنان بصوب فرارتافته سلطان محمد تغلق از استماع فتنهٔ گجرات قلق و اضطراب بسیار فرموده بنفس خود متوجهه رفع آن فتنه شد و چون قتلغ خان که حاکم دولت‌آباد بود و بیمن عدالت و شجاعت و حسن تدبیر آن وزیر صافی ضمیر مردم آنملک از فتنه و فساد ایمن و مطمئن بودند قبل از حدوث فتنهٔ گجرات بموجب فرمان سلطان متوجهه درگاه تغلق شاهی گردیده بود و عالم ملک برادر خود را به نیابت گزاشته در اثناء راه بخاطر سلطان محمد تغلق شاه رسید که چون ولابت دولت‌آباد از وجود قتلغ خان خالیست یمکن که امیران صده آنجا نیز اقتدا بحشم گجرات نموده فتنه انگیزی کنند بنابرین جمعی از امرا را بدولت آباد فرستاد که امیران صدهٔ دولت آباد را باردوی سلطان ملحق سازند، امرا حسب‌الحکم بدولت‌آباد آمده امیران صده اطاعت فرمان سلطان نموده باتفاق امرا بصوب اردوی سلطان روان گردیدند در اثناء راه خوف و هراس بریشان غالب گشته نیم شبی باهم اتفاق نموده بر لشکر سلطان ریختند و چون لشکر غافل بود اکثرآنجماعت بقتل آمده بقیة السیف گریختند و بصد محنت جان ازان بلیه بتگ پا بیرون برده خودرا باردوی سلطان رسانیدند و امیران صده بعد از انهزام لشکر سلطان بدولت‌آباد مراجعت نموده اسماعیل مخ افغان را بسلطان ناصرالدین ملقب ساخته بر تخت سلطنت نشاندند و برسم ملوک نثارها بر فرقش افشاندند و عالم ملک که از خوف در قلعه دیوگیر محصر گشته بود چون با آنجماعة سلوک پسندیده نموده بود اورا امان داده رخصت نمودند و چون دربن وقت سلطان خجسته خصال فرخنده فال علاء الدنیا و الدین حسن شاه الولی البهمنی با فوجی از فدویان خویش در دولت‌آباد بود بحسب ظاهر و بنابر مصلحت وقت با انجماعت دم مصادقت زده انتها ز فرصت می نمود که کی لطیفهٔ غیبی روی نماید و در بعضی تواریخ هند چنین مسطور است که سلطان حسن قبل از استیلا بر ملک دکن در سلک جنود سلطان تغلق شاه منتظم بود و بمحافظت ولایت دکن اشتغال داشت و چون در دولت‌آباد چنین فتنه روی نمود و اسماعیل مخ که اول او را بسلطنت برداشته بودند قابل آن، نبود کافه سپاه بتکلیف بسیار سلطان حسن شاه را بر سریر سلطنت مملکت دکن متمکن ساختند و هو اعلم بحقیقة الحال بالجمله چون سلطان محمد تغلق بگجرات رسید جمعی که بغی ورزیده بودند در مقام مقابله و مقاتله در آمده بعد از کوشش بسیار قرار بر فرار دادند و برخی علف تیغ دلیران سلطانی گشته بعضی خود را بدولت‌آباد رسانیده باسماعیل مخ وتبعش پیوستند سلطان

محمد تغلق چون از دفع فسدهٔ گجرات فارغ گشته خبر طغیان امیران صده دولت‌آباد بسمعش رسید با لشکر قیامت حشر بانصوب حرکت فرموده اسماعیل مخ نیز مستعد پیکار و ساحت کارزار گردیده بقدم جلادت در برابر لشکر سلطان صف آرای شد اما چون لشکر سلطان محمد باضعاف مضاعفه از متابعان اسماعیل افغان بیشتر بود هر چند کر و فر نمود سودی بران مترتب نبود آخرالامر لشکر سلطان غلبه کرده دولت‌آبادیان روی بانهزام نهادند اسماعیل مخ بقلعهٔ دیوگیر تحصن جسته خدایگان اعلی علاء الدین والدنیا ابوالمظفر سلطان حسن شاه باسپاه خاصهٔ خود راه گلبرگه پیش گرفت سلطان محمد قلعه دولت‌آباد را محاصره نموده ملک عمادالدین سرتیز را با جمعی از دلیران خونریز از عقب سلطان علاء الدین نامزد فرمود در خلال این احوال باز از گجرات خبر رسید که ملک طغی طغیان ورزیده سر از ربقه اطاعت بیرون برده لاجرم سلطان جمعی از امراء دلیران را در دولت‌آباد گذاشته خود بجانب گجرات رایت عزیمت برافراشت اما چون ابوالمظفر سلطان علاءالدین حسن شاه از تعاقب سپاه دشمن آگاه گشت با فوجی از مبارزان میدان کین بر دشمنان کمین ساخته بیک ناگاه برسرایشان تاخت و عمادالملک را بقتل آورده سنگ تفرقه در سلک جمعیت لشکرش انداخته منهزم ساخت .

شب تیره رفتند کند آوران　　　چوشیر ژیان بر سر مهتران
دران شب دلیران نصرت شعار　　　بکشتند از یشان فزون از شمار

و هزیمتیان را تعاقب فرموده عنان یکران بصوب دولت‌آباد منعطف ساخت چون خبر قتل عمادالملک و هزیمت سپاهش و رسیدن سلطان علاءالدین حسن و اتباعش بسمع امرای که بمحاصره اسماعیل مخ اشتغال داشتند رسید پای ثبات و قرار شان یکبارگی از جای رفته چون طاقت مقاومت نداشتند ناچار حصار را گذاشته رایت هزیمت بر افراشتند .

از آوازهٔ شاه صاحب قران　　　فرو ریخت از هم سپاه جنان
ندیده کس از دور گرد سوار　　　گزیدند یکسر طریق فرار

و سلطان جهان بافتح و ظفر همعنان شهر دولت‌آباد را از فر مقدم همایون غیرت فزای روضه رضوان و باغ جنان ساخته رایت مفاخرت بذروه آسمان برافراخت و اسماعیل مخ از قلعه دیوگیر بزیر آمده بطوع و رغبت ترک سلطنت نموده خطاب سلطان ناصرالدین را که قبل ازین بجهت او قرار داده بودند گذاشته خود را بشمس الدین موسوم ساخت بالجمله مجموع لشکر و حشم و طوائف بنی آدم بر سلطنت سلطان علاءالدین حسن اتفاق نموده در نهم ساعت روز جمعه بست و هشتم شهر شعبان المعظم سنه ثمان و اربعین و سبعمایه و بروایتی روز جمعه بست و چهارم شهر ربیع الثانی سنه مذکوره که هوای آرزو از غبار بهشت صافی بود و ساغر شادمانی را راحت و کامرانی ساقی ابواب آمال بر روی اقبال کشاده بود و غنچه امید در چمن نوید شگفته، مهندس بتائید آسمانی تقویم سعود سعادت را از جداول زیج عنایت استخراج نموده وباصطرلاب فتح و فیروزی ارتفاع اختر خجسته فال اقبال بازجسته اسماعیل مخ و

سائر امراء و سپاه چتر لعل پادشاهی بر فرق فرقد سای آن سایه الهی افراشته تخت سلطنت بزیور وجود باجود آن خسرو عالی گهر داد گستر زیب و فربافت و شعشعهٔ الطاف بیدریغش بر اطراف مملکت تافته عرصهٔ گیتی را از غبار وحشت و اندوه بپرداخت سراپردهٔ بسطت جاه پیرامون ربع مسکون در کشید و قبهٔ بارگاه رفعت و جلال از سائبان سپهر در گذراینده بساط امن و امان گسترانید و بسکندر ثانی ابوالمظفر مکنی[۱] گشته بسلطان علاءالدین حسن‌شاه الولی البهمنی ملقب و مخاطب گردید۔

بروزی که نیک اختری یار بود | نمودار دولت پدیدار بود
گزیده ترین روزی از روزگار | چو عید همایون بفصل بهار
بر افراخت شاه جهان تاج زر | بر افروخته تخت شاهی بفر
کمر بست با فر شاهنشهی | جهان گشت او را سراسر رهی
فلک بنده و روزگارش غلام | زمانه مطیع و جهانش بکام

امراء و وزراء و رؤسای سپاه ظفر پناه به بیعت مبادرت نموده حلقه اطاعت و انقیاد در گوش جان کشیده اوامر ونواهی آن زیبنده اورنگ شهنشاهی را جازم و ملازم گردیدند و کمر بندگی بر میان استوار ساخته بمراسم تهنیت ونثار پرداختند و زبان بدعا و ثناء آن خسرو بهمن لوا کشادند۔

که ای فر فرخنده ات زیب گاه | ترا زیبد آئین تخت و کلاه
دل ما یکایک بفرمان تست | همه جان ما زیر پیمان تست
چو شستی بشمشیر هندی زمین | بآرام بنشین و رامش گزین

بالجمله سلطان گردون توان بسط بساط امن و امان فرموده بضبط مملکت و تدبیر امور سلطنت و مصالح رعیت بنوعی قیام و اقدام نمود که آثار مفاخرش طراز تواریخ سلاطین رفیع مقدار گردید و ذکر خصال پسندیده اش دیباچه مآثر ملوک گردون اقتدار سزید در روزگار فرخنده آثارش دست ظلم هیچ ظالم حلقهٔ تشویش بر در خانهٔ رعیتی نزد و پای هیچ ستم پیشه ساحت سرای کسی را بکام مناقشت و مزاحمت نسپرد۔

هر خوشدلی کزاهل جهان فوت گشته بود | آنرا بیک لطیفه قضا کرد روزگار
محتاج بود ملک به پیرایهٔ چنین | آخر مراد ملک روا کرد روزگار

سلطان جمعی از لشکریان مریخ انتقام را از عقب امراء محمد تغلق که بهزیمت رفته بودند نامزد فرموده نظام الملك که سر کردهٔ لشکر مغلوب مخذول بود مقتول گشته بقیة السیف بهزار محنت خود را ازان مهلکه جان ستان بر کران کشیدند و چون سلطان جهان را از دفع دشمنان فراغت روی نمود پرتو التفات و اهتمام بحال امراء ظفر فرجام و دلیران بهرام انتقام که دران محاربه داد مردی و مردانگی داده بودند انداخته هر یک را فراخور استعداد بمناصب مناسب و خطابهای لایق موافق سرافراز ساخت از انجمله عین‌الدین که یکی از امراء سلطان محمد تغلق بود و با محمد

پسرش بملازمت ابوالمظفر سلطان علاءالدین حسن شاه استسعاد یافته بخطاب خواجه جهانی مشرف شد و تهو شیر خانی خطاب یافته ملک هندوی ترک بخطاب عمادالملکی و منصب صاحب عرضی ممتاز گشت حسام‌الدین اقچی نائب و وزیر شد و ژکاجوت سید رضی الدین که از اولاد زید شهید بود قطب الملکی خطاب یافت ملک شادی نائب باربک شده شمس رشیقی حاجب خاص گشت و حسین که خود را بر عماد الملک زده بود گرشاسپ خطاب یافت و قوربیگ میسره شد و میر سقو شمس‌الدین قور بیگ میمنه گردیده میرم نائب قوربیگ میسره و علاءالدین نائب قوربیگ میمنه شد و شرف فارسی عمدة الملک و دبیر گشت و قاضی جلال که در اوره از سلطان محمد تغلق برگشته مقبل نام حاکم اوره را کشته بسلطان پیوسته بود بخطاب قدر خانی مخاطب گشته محمد پسرش اژدرخان شد بالجمله بعضی از امرا بخطاب خانی و ملکی مخاطب گشته برخی بالقاب قدیم ماندند و بعضی از خدام کریاس گردون اساس باشتغال دیوانی مقرر گردیدند چنانچه حسن ابن توران خازن شد و پسر مبارک خان شحنه فیل شد دواتدار و ملک چهجو سیدالحجاب و قاضی بهاءالدین حاجب قصبه و قبا و آخر بکی میمنه و خلاصه آخر بکی میسره گشتند و دولتشه شحنهٔ بارگاه و شهاب سالار خوان که باصطلاح دکن چاشنی گیر میخوانند و علیشاه سربرده دارگشته جمعی تابع او شدند و هریک از امرا و وزرا و نامداران سپاه ظفر پناه باندازهٔ مرتبه خود بمقاضاة و جاگیر سر افراز گشته قصبات و پرگنات اقطاع یافتند و فراخورآن لشکر و خدم و حشم نگاه داشتند و سلطان گیتی ستان امرارابجهته ضبط ولایات و ترتیب سپاه مرخص فرموده هریک متوجهه ولایات خود شدند ازانجمله خواجه جهان به گلبرگه و سکندرخان به بیدر و قیرخان به کوتر و صفدرخان سست عهد بسکرکه بساغر مشتهر گشته و حسین گرشاسپ به کوتگیر مرخص شد و دیگر سران سپاه بحکم سلطان دین پناه بنهب و ویرانی ولایت کفره مامور گشتند عمادالملک و مبارک خان بامر سلطان برای تاخت تا آب تاوی تاختند و ولایات هندوانرا ویران ساخته از عبدهٔ اوثان هرکرا یافتند سرش را از ملک بدن دور انداختند از جمله ولایت دکری را تاخته سر را منات لعین بریده ازانجا به جنجوال رانده آن قلعه را پائمال ساخته سردال مهد را بریده بدن آن بی دین را در خاک انداختند.

بساتن که بی سر شد از تیغ تیز — نه دست نبرد و نه پای گریز
هر انکه نه شد کشته از تیغ و تیر — به بردند غارتگرانش اسیر
زن و بچه و خان و مان هرچه بود — گرفتند و تاراج کردند زود

و امرای دیگر که حسب الحکم سلطان فریدون فر بضبط ولایات شتافته بودند ازانجمله گرشاسپ که بکوتگیر مرخص شده بود در اثناء طریق از کندهار دکن که اکنون بقندهار اشتهار دارد خبر رسید که جمعی از ترکان لشکر سلطان محمد تغلق که در قندهار بودند چون دیدند که سلطنت دکن بر ابوالمظفر سلطان علاءالدین شاه مقرر گشت شی بغوغا قلعهٔ قندهار را قابض گشته سر باطاعت سلطان نهادند واکراج گریزان سوی بودن رفت و عیال او بدست ترکان اسیر گشت درین باب مکتوبی بگرشاسپ نوشته اظهار انقیاد نمودند.

که شاه جهان را همه بنده ایم　　بفرمان و رایش سر افکنده ایم

گرشاسپ از استماع این خبر مسرور گشته مکتوبی مشتمل بر مدح و ثنای ایشان مرسول داشته آنجماعت را بعنایت بیغایت پادشاهی امیدوار ساخت و خود نیز متعاقب مکتوب بآصوب شتافت ترکان استقبال نموده شرط خدمت بجای آوردند گرشاسپ از آنجا بکوتگیر رفته شاه دنگر را محصور ساخت بعد از چند روز اهل حصار زنهار خواسته امان یافتند و حصار تسلیم نموده برعیتی و مالگذاری قرار دادند و چون منهیان خبر آن فتوح را بمسامع عز و جلال سلطان ممالک ستان رسانیدند باعث انتعاش ضمیر انور همایون گشته بموجب فرمان قضا جریان در شهر و توابع طبل شادی کوفته مردم خوشحالیها نمودند.

همه شهر جشن و همه سور سور　　بهر گوشه صحبت بهر جا حضور

همه مملکت گشته عشرت سرای　　مغنی بهر پرده عشرت سرای

و سید رضی الدین قطب الملک که متوجه مندری بود هم از راه بعزم توجه نموده آنرا ضبط فرمود و بعد ازان متوجه انکلوت گشته آنرا نیز بتصرف خویش در آورده معاودت نموده آنرا سیدآباد نام نهاد و از زمین داران آن بلاد هرکس اطاعت حکمش را گردن انقیاد نهاد اقطاع او را برو مسلم داشته دست تعرض سپاه از دامن عرض و مال او کوتاه ساخت و هرکس سر از ربقه انقیاد بیرون برده عصابه عصیان بر پیشانی طغیان بست ملک و مال او را بباد نهب و تاراج داده نام او و تابعانش از صفحه روزگار بر انداخت و با وجود قلت سپاه و اعوان سه چهار حصار نامدار از معاندان قهراً قهراً مستخلص ساخت.

سپاهش چو آهنگ ایلغار کرد　　ولایات دشمن نگو نسار کرد

بغارتگری چون کشادند چنگ　　بیفتاد آن کشور از آب و رنگ

امان یافت هرکس که گردن نهاد　　شده عاصیان را سر و زر بباد

و قیرخان که کوتر اقطاع یافته بود و متوجه آنصوب شده در اثناء راه عنان یکران بصوب قلعه کلیان معطوف ساخته قریب پنجاه روز اهل حصار را محاصره نموده بعد از عجز و استغاثهٔ عجزهٔ آنجا امان یافته حصار را تسلیم نمودند و مال امانی پذیرفته در سلک سائر رعایاء ممالک محروسه انتظام یافتند و چون قلعه کلیان بعون ملک دیان مفتوح گشت عریضه بخدمت سلطان مرسول داشته بشارت فتوحات مجدد در پایهٔ سریر خلافت مصیر مرفوع گردانید و در شهر دولت‌آباد بامر سلطان با دین و داد طبل شادی کوفته دولت‌آباد بفتح‌آباد موسوم گشت و تا یک هفته اوقات طبقات مردم بمراسم عیش و سرور گذشت.

بر آراسته دست مجلس تمام　　نوازندگان می و رود و جام

بتان پریوش برامش گری　　همه شیوهٔ ساقیان دلبری

جهانی بشادی بیاراستند　　بهر جای رامش گران خواستند

همه مملکت گشت آراسته　　در و بام و دیوار پرخواسته

می ارغوانی بزرین قدح　　بمیخواره افگنده عکس فرح

و سکندرخان که حسب الفرمان قضا جریان سلطان ممالک ستان با لشکر بصوب بیدر روان گشته بود از

آنجا متوجه ملکهیر شد و هندوان آنجا چون چیره دستی ترکان شنیده و دیده بودند از ستیز و آویز احتراز لازم دانسته قدم اطاعت در جادهٔ انقیاد نهادند و گردن بجنبر رعیتی و مالگذاری در داده از سطوت سپاه سکندرخان امان یافتند سکندر خان بعد از معاودت مکتوبی بکنانایند که والی ولایت تلنگ بود مرسول داشت مضمونش آنکه لله الحمد که حق سبحانه و تعالی که واهب العطایاست بمحض لطف و کرم خود سریر سلطنت مملکت دکن را از یمن مقدم مکرم شهریار عالم خدایگان اعلی علاءالدین والدنیا ابوالمظفر سلطان علاءالدین حسن شاه را بذروهٔ مهر و ماه بر افراخته بمراتب رفیعهٔ سلطنت ولایت هندوستان رسانیده و اسباب مکنت و حشمت آنحضرت را از کارخانهٔ قضا آماده و مهیا ساخته است و همه روزه فتوحات بر منصهٔ ظهور جلوه می نماید و هنوز این از نتائج غرهٔ دولت روز افزون است۔

باش تا صبح دولتش بدمد که هنوز این نتیجهٔ سحر است

و چون صفوف سپاه بوجود فیلان کوه پیکر مانند سد سکندر سمت کانهم بنیان مرصوص می‌یابد و تا غایت فیلی که لایق درگاه عرش اشتباه بوده باشد در سرکار شهریار کامگار بهم نرسیده وظیفهٔ دولتخواهی و نیکو اعتقادی آنکه چند زنجیر فیل که لایق درگاه سلطان بی شبه و عدیل بوده باشد مرسوم دارد تا باعث ازدیاد توجه و الطاف نامتناهی شهنشاهی گشته در سلک منظوران انظار خورشید آثار شهریاری اندراج یابد والسلام چون مکتوب سکندرخان بکنانایند رسیده بر مضمون خیرمشحونش اطلاع یافت جوابی مشتمل بر اظهار اطاعت و انقیاد در قلم آورده با عهد نامه بجانب سکندر خان ارسال داشت و اظهار آرزومندی ملاقات سکندر خان نیز بسیار نمود لاجرم سکندر خان با سپاه گران متوجه ولایت تلنگ گشته ملاقات طرفین روی نمود کنانایند خدمات شائسته و پیشکش‌های لایق کشیده بعنایات بیغایات خسروی امیدوار گردیده دو زنجیر فیل بیستون هیکل با دیگر تنسوقات و هدایا که لائق درگاه شهریاری باشد مصحوب سکندر خان بدرگاه سلطان مرسول داشت بعد از فصول و نزول سکندر خان به بیدر فیلان را با دیگر هدایا به پایهٔ سریر سلطنت مصیر فرستاده حقیقت دولتخواهی کنانایند مرفوع داشت سلطان فرمانی مشتمل برعنایت بیغایت شاهانه بسکندرخان در قلم آورده اورا بچتر سر افراز فرمود و کنانایند نیز بعواطف خسروانه ممتاز گشت۔

ذکر مخالفت اسماعیل مخ و مآل حال او

اما اسماعیل مخ که ترک سلطنت نموده تهانه اکار که قریب تردل و جاکمندی است در وجه انعام او مقرر شده بود بعد ازانکه چند وقت دران دیار بفراغ بال روزگار گذرانید غول نفس او را از راه برده بدست شحنهٔ اندوه سپرده و غافلانه فریب جهان خورد تبیین این مقال و تفصیل این اجمال آنکه نراین بی دین لعین او را از راه برده بنوبید شاهی فریفته در بادیهٔ غوایت و ضلالت انداخت آن بی‌خرد نیز بسوگند و عهد نراین فریب خورده رایت طغیان و کفران بر افراخت و در فتنه و فساد کشوده در خون خویش سعی نمود آخر الامر نراین بدعهد رقم نسیان بر عهود خویش کشیده آن افغان نادان را مقید نموده بعد از چند روز مسموم ساخت و چون نراین ملعون خود را از مطیعان سلطان محمد تغلق می نمود خواجه جهان حسب الفرمان سلطان از مبارک آباد مرج بعزیمت گوشمالی و استیصال

آن نکوهیده فعال حرکت نموده ملک قطب الملک نیز از مندری بیاری خواجه جهان رسید و هر دو وزیر صائب تدبیر باتفاق متوجه گلبرگه شده نگین وار حصار گلبرگه را احاطه نموده اهل حصار را در مضیق فلاکت و هلاکت انداختند بضرب توپ و منجنیق برخی از برج و باره را ویران ساختند بوچاریدی که مقدم آن حصار بود هر چند بمکر اخبار موحش اشتهار داد که شاید سبب تفرقه و انکسار دلیران شجاعت آثار شود نتیجه این مقدمات نقیض مطلوب او روی نمود آخرالامر چون از تنگی آب کارمحصوران باضطراب کشید بقدم عجز و استغاثه پیش آمده الامان گویان کمندها بسته خود را از حصار بزیر افگندند لشکر فیروزی اثر از اطراف به برج و بارهٔ حصار برآمده رایت تسلط و استکبار بر افراشتند و دست بقتل و غارت کشاده خلق بسیار بدارالبوار فرستادند و بوچاریدی را اسیر ساخته با فتح نامه بپایهٔ سریر سلطنت مصیر مرسول داشتند و خواجه جهان در شهر گلبرگه بر مسند حکومت نشسته ابواب عدل و انصاف بر روی ارباب و اهالی و سائر سکنهٔ آن بلده و اطراف برکشاده بتلطفات و تفقدات باعث جمعیت و اطمینان خاطر پریشان ایشان گشت بعد از مدتی که بفراغ بال اوقات بعدل و داد مصروف داشت خبر بدو رسید که در سپاه سکر فتنه حادث شده صفدرخان که قلعه کنبا را محاصره نموده خلق بی‌شمار دران حصار از قحط و وبا متوجه بادیهٔ فناشده بودند بسعی کمپرس و محمد ابن عالم و نتهو علمبک و دیگر اشرار بقتل آمده مفسدان از قتل صفدرخان بسکر رفته آن حصار را مسخر نموده استوار ساخته‌اند علی‌الاچین و فخرالدین مهروار بحیله ازیشان فرار اختیار نموده خود را از میان مفسدان بدر انداخته‌اند چون خواجه جهان بی فرمان سلطان بجانب مفسدان لشکر ساختن مصلحت ندید لاجرم بمقتضای وقت مکتوبی بارباب فساد فرستاد که کشتن حرامخوار بسیار خوب واقع شده اکنون باید که بی‌توقف متوجه این صوب گشته از اموال و افیال و اسبان و اسباب او آنچه بوده باشد با خود بیاورند تا بپایه سریر خلافت مصیر مرسول گردیده بعواطف پادشاهانه اختصاص یابند والآبی اختیار دست از اموال و حصار بل از حیات مستعار باز خواهند داشت محمد ابن عالم نتهو علمبک را نزد خواجه جهان فرستاد، پیغام داد که حکایت مال و منال که بما منسوب میسازند خیال محال است اگر محال ما بما گذارند مطیعیم و فرمان بردار والا کرا مجال که خیال استیصال ما بخاطر گذراند چون نتهو این خبر بخواجه جهان رسانید اورا مقید ساخته حقیقت حال بپایه سریر ثریا مثال عرضه داشت حکم جهان مطاع صادر شد که خواجهٔ جهان بمجرد رسیدن فرمان از آب چهنور عبور نموده درانطرف زود فرود آید و ازان مقام بهیچ طریق در مقام کوچ در نیاید تا موکب همایون سایهٔ نصرت بران ولایت اندازد خواجه جهان بموجب فرمان سلطان گردون جناب درانجانب آب مقام نموده همه روزه دلیران لشکر را بتاخت اطراف ولایت مفسدان میفرستاد و رعب و هراس در دل ایشان می انداخت و سلطان بواسطهٔ محمد تغلق دارالسلطنة دولت‌آباد را خالی گذاشتن وباطراف ممالک شتافتن مصلحت نمیدید۔

ذکر توجهه رایات فتح آیات سلطان بصوب گلبرگه

بجهت دفع مفسدان چون دو ماه سپاه خواجه جهان بامر سلطان بحرو بر در کنار آب چهنور مقام نمود شبی بامر خالق معبود سلطان را در واقعه پیری که سیمای رفعت ربانی از ناصیهٔ

او لائح بود از انقراض دولت محمد تغلق شاه آگاه ساخته و باستقرار سلطنت درین دودمان عالی نژاد بشارت داد.

همیخواند بر شهر یار آفرین — که بی تو مبادا کلاه و نگین
خدایت بهر کار یاری دهاد — زچشم بدان رستگاری دهاد

سلطان ثریا جناب در اثناء خواب جزم نمود که آن پیر اویس قرنی بود و چون سابقاً مذکور شد که سلطان مرید و معتقد شیخ نظام‌الدین اولیا بود و شیخ کامل سلطان عادل را بسلطنت نوید داده بود هرگاه سلطان را مشکلی پیش آمدی در خواب حل آن بسلطان تعلیم نمودندی لاجرم سلطان چون بخت جوان خود از خواب بیدار شده بجمیع سپاه ظفر پناه مثال داد.

بیاراست لشکر بآئین و ساز — همه جنگ جویان دشمن گداز

براهنمونی بخت جوان قرین فتح و فیروزی در خجسته تر روزی از دارالسلطنت دولت‌آباد رایات اعلی بجانب گلبرگه در حرکت آمده قدرخان وگرشاسپ و عمادالملک و عضدالملک و غیر ایشانرا از امرا در دولت‌آباد گذاشته با سپاه خاصه که پیوسته ملازم رکاب همایون می بودند رایت فیروزی آیت بر افراشت.

ز کوس شهنشه بر آمد خروش — سپاهی چو دریا درآمد بجوش
شد از جوش فولاد پوشان ستوه — همه دشت و صحرا و هامون وکوه

بعد از طی مسافت ظاهر شهر گلبرگه مخیم اردوی همایون گشته اهالی آنجا بمراسم استقبال و لوازم پیشکش و زمین بوس استعجال نموده از خاک درگاه عرش اشتباه جلای باصره و حنوط جباه حاصل ساختند و زبان بدعای دوام دولت ابدیة الاتصال کشاده صیت آن در گنبد دوار انداختند.

جهان آفرین تا جهان آفرید — چو تو پادشاهی نیامد پدید
جهان مر ترا داد یزدان پاک — ز تابنده خورشید تا تیره خاک
بگیتی همه خوبی از داد تست — کجا هست مردم همه یاد تست
توئی در جهان شاه بیداربخت — ترا دیده دولت سزاوار تخت
درخشنده تیغت عدو سوز باد — درفش و سنان از تو فیروز باد

سلطان اهالی و اعیان گلبرگه را بعواطف خسروانه مخصوص فرموده هر کدام را از قدر رتبهٔ خویش بیش نواخته بانعام خلعت و تشریف ردیف ساخت.

جهان بان بر ایشان ستائش گرفت — جهان آفرین را نیایش گرفت
بسی خواند بر هر یکی آفرین — که پیوسته باشید با داد و دین

چون خبر وصول موکب همایون بخواجه جهان رسید سران سپاه را در لشکرگاه گذاشته خود جریده بر سبیل تعجیل احرام تقبیل عتبهٔ علیه عالیه بسته بشرف بساط بوس استسعاد یافت سلطان اورا بنوازش خسروانه اختصاص

بخشیده بر کرسی زرین اجلاس فرمود در خلال این احوال منهیان بمسامع عزوجلال رسانیدند که سلطان ممالک هندوستان محمد تغلق شاه از گجرات عازم تتسه گشته در اثنای راه مریض گردید و در حوالی آب سنده بجوار رحمت ملک غفار پیوست خاطر خطیر سلطان جهانگیر علاءالدنیاء والدین حسن شاه از دغدغهٔ دشمنان یکبارگی فراغت یافته عنان عزیمت خسروانه بصوب تسخیر ممالک دکن تافت و بعد از سه روز موکب همایون کوچ کرده از آب عبور نمود و کوچ بر کوچ متوجه مخالفان کم نشان شده اعلام نصرت اعلام در هیچ مقام آرام نگرفت و چون خبر توجه رایات اعلی به محمد ابن عالم رسید از هیبت و سطوت سپاه ظفر پناه خائف و هراسان گشته اعتماد بر کرم و رحم جبلی سلطان نموده دست اعتذار بر عروة الوثقی توبه و استغفار زده بقدم عجز و انکسار خود را بپایه سریر شهریار کامگار رسانید سلطان اورا بجان امان بخشیده بنواب عتبه سدره مرتبه امر شد که محمد ابن عالم را با زیافت نموده مقید ساخته از نقد و جنس انچه داشته باشد [1]

ازو باز یافت نموده تعرض دیگر بنفس و عرضش نرسانند بعد ازان رایات نصرت آیات بجانب سکر در حرکت آمده کنار حوض سکر مخیم لشکر ظفر اثر گردید سلطان گیتی ستان پر تو التفات و اقبال بحال عجزه و زیر دستان آن محال افگنده ترفیه حال رعایا و سکنه آن حال و همت علیا نهمت ساخت و انچه ظلمهٔ بیداد گر از مظلومان آن کشور گرفته بودند استرداد فرموده فضلا و مشائخ آنصوب مثل شیخ عین‌الدین بیجاپوری مرید و خلیفه خواند میر سید علاءالدین جانپوری و مولانا معین‌الدین هروی استاد سلطان محمد شاه را بانعامات و وظائف ممتاز ساخته هریک یکی را فراخور فضل و کمال بنواخت بعد ازان مبارک خان را سر لشکرساخت و قطب‌الملک را مقدمه سپاه.نموده به نهب و غارت ولایت هریب نامزد فرمود بالجمله چون امراء مذکور با سپاه موفور بحصار کریجور رسیدند محاصره نموده کار بر محصوران دشوار گردانیدند مقدم حصار که از کبار اهل جهنم بود چون سطوت وصولت سپاه اسلام مشاهده نموده رعب و هراس اساس قوت و قدرتش را متزلزل ساخته روز دیگر طالب امان گشته بملازمت امراء لشکر مبادرت جست و اموال موفور و غنائم نامحصور بر سبیل پیشکش مستقبل گشته امرا بعد از وصول آن با فتح و ظفر هممعنان حاکم کریجور را بخدمت سلطان گیتی برسانیدند سلطان جهان سران سپاه را ملحوظ نظر عاطفت و عنایت ساخت و هر یک را بقدر مرتبه و حالت بنواخت آنگاه از لشکر ظفر اثر کوچ فرموده بصوب کنباری و مدهول حرکت نموده و چون اردوی همایون بحوالی کنباری رسید کپرس مقدم آن موضع از خبر مقدم شهریار جهان و بیم سطوت وصولت سپاه قدر توان هراسان گشت رسولان چرب زبان با اسپان برق مثال و اموال و افیال و کرباس گردون اساس ارسال داشته بوسیلهٔ مقربان درگاه عرش اشتباه صورت بندگی خویش معروض پایهٔ سریر خلافت مصیر گردانید و عرضه داشتی محتوی بر این مضمون بمسامع قدسی جوامع رسانید که من بیگناه از بندگان آن آستان عرش آشیانم ز فیروزی سپاه ظفر پناه میدانم اما از کثرت ذلت و گناهان رسیدن بسعادت زمین بوس نمی توانم اگر مرحمت سلطانی بزلال عفو غبار ذلالت این بنده را شسته قلم عفو بر جرائد جرائم این آدم هائم

---

۱ یہاں سے عکسی نسخہ کے چند اوراق غائب ہو گئے تھے اسلئے آئندہ عبارت مولوی عبدالحق صاحب کے نسخہ سے نقل کی گئی -

کند هر آئینه خراج دوسال بخزانه عامره رساند بعد از انکه بمراحم خسروانه امیدواری حاصل نماید هراس از دل بیرون کرده بقدم بندگی بآن آستان خلافت نشان خواهد شتافت و بمژگان سعادت خاکروبی درگاه عرش اشتباه درخواهد یافت القصه سلطان ممالک ستان بر عجز و نامرادی کپرس ترحم فرموده حکم جهانمطاع بنفاذ رسید که خراج کپرس مقرر داشته دیگر متعرض حصار و دیارش نگردند لاجرم دست تعرض از دامن عرض کپرس کوتاه گشته سپاه کینه خواه بصوب ولایت نراین لعین نهضت فرمود و چون غبار عساکر نصرت مآثر اطراف ولایت تالکریه را تیره و تاریک گردانید ونایک بپای استغفار از در اعتذار در آمده با زن و فرزند خویش و پیوند از حصار برآمده و فرزندان خود را درپای سلطان جهان افگند سلطان ممالک ستان او را نواخته قلعه و ولایت برو مقرر ساخت -

زهی سعادت آن بندهٔ خجسته مآل　　　که راه داد درین آستانه اش اقبال

بعد ازان موکب گیتی ستان سلطان بجانب نراین خاین نهضت فرمود چون بیک منزلی مقام آن کمنام رسید عرضه داشت معین‌الدین مقطع دار که پیوسته باتفاق نراین امداد سلطان محمد تغلق شاه می نمود بپایه سریر عرش مصیر رسید مشتمل بر اظهار بندگی و دولت خواهی و محتوی برآنکه متعاقب بشرف بساطبوس مشرف خواهد گردید سلطان گیتی ستان ازین خبر مسرور گشته قاصد را بعواطف بادشاهانه سرافراز فرمود و فرمانی معین‌الدین مشتمل بر عنایت و دلداری بسیار و مبنی برتلطف و مواعید بیشمار اصدار گردانید چون معین‌الدین بد عهدی نراین بیدین دیده بود و عاقبت وخیم اسماعیل مخ مشاهده نموده بملازمت سلطان شتافته بسعادت زمین بوس استسعاد یافت سلطان جهان از غایت عنایت واحسان او را در بغل گرفته فرمود که رسم اهل وفا و اصحاب زکا این است که در کار مخدوم خویش کوشش نمایند و چون از داد بیداد آگهی یابند از ملازمت ظالم بخدمت عادل گرایند القصه معین‌الدین بخلعت خاص سلطان روی زمین اختصاص یافته دیگر روز موکب گیتی ستان سلطان فیروز بصوب مدهول حرکت فرمود - سلطان جهان شکار کنان و صید افگنان مسافت می پیمود و طی منازل می نمود.

بنه دریک شکار ستان نمی ماند　　　شکار افگن شکار افگن همی راند

از نهیب دلیران سپاه ظفر پناه در و دشت از شیر و ببر و پلنگ تهی گشت و چون رایات نصرت آیات سلطانی از آب کشنا گذشت و باد کفار خاکسار زیر و زبر گشت و آبادانئی آن خطهٔ زمین بویرانی مبدل گشته کافهٔ مردم آن ولایات بچهار حصار حصین که دران سر زمین بامتناع و استحکام امتیاز تمام داشت تحصن جستند چون نراین خاین دید که با شیر ژیان پنجه زدن نه کار چون او روباهی است خواست که بروباه بازی حملهٔ شیران را از خود دور دارد لاجرم زبان دانی بپایهٔ سریر سلطانی فرستاده عرضه داشت که من بنده از خدمتگاران قدیم آستانم لیکن بجهت کثرت گناهان و سطوت غضب سلطان جهان جسارت زمین بوس نمی توانم نمود اگر شهریار جهان یکی از بندگان درگاه را بعبور این صوب مامور فرماید تا این بنده حال خویش بتفصیل با او شرح داده او بر سبیل اجمال بمسامع جاه و جلال رساند از کمال بنده نوازی

و چاره سازی که ذات اقدس بدان مجبول است دور نخواهد بود. سلطان جهان ملتمس و مامول آن ملعون مخذول را بعز قبول موصول گردانیده قاضی بهاءالدین حاجب قصبهٔ را نزد او فرستاده پیغام داد که از تو گناه بسیار اصدار یافته و بسبب آن مستوجب عقوبت و نکال ما گشته بهدایت قاید اقبال و توفیق کمر بندگئی این درگاه بسته سعادت کردار ملازمت آستان ملایک پاسبان اختیار نمائی و از تقصیرات گزشته نادم گشته باظهار استغفار و اعتذار مبادرت جوئی در آئینه جان خود و فرزندان و خانمان چندین هزار کس را صیانت کرده باشی والاّ دلیران شیر شکار حصار خاکدار ترا با خاک راه گزار برابر ساخته آتش نهب و تا راج دراماکن و مساکنت انداخته تن بی دین ترا با سائر امتاع و اتباع پائمال افیال حوادث مثال خواهند گردانید بالجمله چون نراین بی دین چنین سخنان مهیب استماع نمود خوفی و هراسی که در خاطرش استقرار یافته بود متضاعف گشته و چون بخت و دولت ازو بر گشته نکبت و فلاکت رو باو نهاده بود بخود قرار ملازمت شهریار کامگار نتوانست داد بالضروت بمخالفت سلطان دل نهاده خود در قلعه جام کهندی که از معظمات قلاعش بود تحصن نموده سه کس از عظمای امرای خویش را بسه قلعهٔ دیگر مقرر و مامور گردانید ازان جمله گوپال نام مخذولی را بدارائی قلعهٔ مدهول فرستاده دو مشرک دیگر را بتردل و باگلکوت مرسول داشت. و چون سلطان گیتی ستان دانست که نراتن ناپاک بی باک هوس ادراک ملازمت نمی نماید رأی جهان آرای بران قرار گرفت که اول حصار مدهول را که محکم ترین قلاع آن مخذول است و آن بی دین بسبب حصانت آن حصن تمکین کسی نمی نماید مسخر فرماید تا خوف و هراس در دل ملاعین آن سر زمین جای گرفته دیگر هوس مخالفت ننمایند و با سپاه اسلام ابواب محاربت نکشایند. القصه چون موکب همایون بقصد تسخیر حصار مدهول از آب عبور فرموده متوجه آن حدود گردید نراین خاین صلاح دران دید که جمعی از متهوران لشکر خویش بفرستد تا شبخونی بر اردوی همایون زده شاید باین تزویر تدبیر تقدیر نماید امّا قضا بر تدبیر ناصوابش می خندید و قدر بر حال لشکرش می گریست. بالجمله نراین ملعون قریب دویست سوار خونخوار هزار پیادهٔ جرار فرستاد که در شب تار خود را بر عساکر نصرت آثار زنند اما نمی دانست که هرکه سنگ بر آسمان اندازد لامحاله سرخویش را مجروح سازد بالجمله نیم شبی لشکر نکبت اثر آن کافر بیدادگر از گوشهٔ اردوئ همایون سلطان گیتی ستان بسان شغالان افغان در پیوستند و بدست فتنه و فساد ابواب امن وسلامت برروی روزگار خویش دربستند. کفار مخذول حصار مدهول نیز چون غوغای آن مشت بی سروپا استماع نمودند جمعی بقدم تهور و جسارت از حصار بیرون آمده با آن مخاذل گردیدند امّا چون سپاه ظفر پناه مانند بخت خویش بیدار و هوشیار بود بیکبار آن کفار نابکار را درمیان گرفته دمار از روزگار ایشان برآوردند اکثر ملاعین بی دین بضرب تیغ و تیر دلیران رستم آئین راه اسفل السافلین پیش گرفته بعضی ازمخاذیل بهزار جرثقیل از دام بلا رها گشته برخی چون موش درسوراخ حصار خزیدند و قریب بیست کس بجانب جام کهندی گریخته بهزار تشویش واضطرار خود را بحصار جام‌کهندی رسانیدند و چون شهسوار مضمار فلکی براشهب روز فیروز گشته سپاه زنگ ازبیم تیغ قضا آهنگش در حصار مغرب متغارب گردید سلطان ممالک ستان

بسان خورشید درخشان سریر جهانبانی را از فر وجود خویش منور ساخته بار عام داد امرا وسران سپاه اسیران و غنایمی که بدست آورده بودند بنظر اشرف در آورده بعضی از امیران بموجب فرمان قضا جریان پائمال فیلان بی‌ستون مثال گردیدند و دلیرانی که دران شب دیجور آثار مردانگی بظهور رسانیده بودند بعواطف پادشاهانه ممتاز و سرفراز گشته غنایمی که بدست آورده بودند بریشان مسلم گردید و ازین فتح نامدار که مقدمهٔ انکسار نرائن خاکسار بود وهن و فتور تمام بآن ناتمام و جمهور لشکر بد فرجامش رسید ـ مقارن این حال شاهزادهٔ فریدون خصال تازه نهال گلشن کامرانی و اقبال مهر سرو جوئبار جاه و جلال خاقان سکندر توان قدرخان با گروه کوه شکوه وحشر انبوه باردوی همایون پیوست ـ سلطان جمیع امرا وارکان دولت را باستقبال شاهزاده مامور ساخته ـ چون شاهزاده فرخ فال جمال باکمال سلطان را مشاهده نمود بلوازم زمین بوس مبادرت فرموده بعد ازان بشرف پابوس مشرف گشت ـ سلطان گیتی ستان آن نو باوهٔ بوستان خویش را پیش طلبیده در برکشید وروی مبارکش بوسیده احوال راه و سپاه پرسید ـ نظم ـ

چو شهزاده آمد به پیش پدر — ثنا گفت و افشاند درّ و گهر
جهانجو که عالم سراسر گرفت — گرامی خود را ببر در گرفت

شاهزاده جواب های شافی عرض نموده سلطان از کمال فراست و کیاست شاهزاده متعجب و مسرور گشت و شاهزاده بخلعت خاص و تشریفات خسروانه مخصوص گشته شاهزادهٔ کامگار نیز پیشکش بسیار گزرانیده روز دیگر با مر خسرو دادگر با جمیع لشکر و حشر چنگ سلطانی (؟) کفار انداخته از غایت شجاعت و جلادت داستان رستم دستان را منسوخ ساخت ـ امّا چون سلطان ممالک ستان در نگریست که حامیان حوزهٔ اسلام و دلیران بهرام انتقام را در رزم و پیکار آن حصار بدست کفار خاکسار ضایع ساختن و رخنه در ارکان دین و ملت انداختن در مذهب شرع و مروت روا نیست حکم جهان مطاع بنفاذ پیوست که بهادران محاربه باز کنند و دور قلعه را خاتم وار درمیان گرفته از هر طرف النگ و شبیه (؟) پیش برند و بمرور کار بران کفار مغرور تنگ ساخته آن حصار سپهر آثار را باسانی مسخر سازند ـ بالجمله مدت چهار ماه سپاه ظفر پناه بمحاصرهٔ حصار مدهول و تضییق کفار مخذول پرداخته کار بران جمع پریشان روزگار بغایت دشوار ساختند آخرالامر آن لعین بی دین از در عجز و انکسار در آمده خراج دو سال بخزانهٔ عامره رسانید و بعهود و مواثیق متقبل خراج مستقبل نیز گردید وعهد نمود که بعد از مراجعت رایات فتح آیات که باطفاء نائرهٔ خشم و غضب سلطانی مستظهر و مستوثق گردد بخاکبوسی درگاه خلایق پناه سرافراز گشته در اعتذار و استغفار از مقولات سابق خویش باقصی الغایت سعی نماید ـ سلطان ممالک ستان گناهان اورا کان لم یکن انگاشته ایت معاودت برافراشت وچون ظاهر حصار مرج مخیم عساکر ظفر قرین گردید ـ مدت دو ماه سلطان ظفر پناه دران مقام نشاط عیش و انبساط گسترده سپاه نصرت دستگاه نیز دران ایام بآسودگی و فراغت اشتغال نمودند ـ بعد ازان سلطان گیتی ستان عزم تسخیر ولایت کوکن تصمیم فرموده با لشکر قیامت حشر بآن کشور توجه نمود ـ نظم ـ

چو کوه آهنین از جای جنبید　　　زمین گوئی ز سر تا پای جنبید
ز بس لشکر که برخورشید[1] انبوه　　　روان شد روی هامون کوه تا کوه

سلطان شهاب سنان صید کنان و شکار افگنان منازل می پیمود و قطع مراحل می‌فرمود مبارزان تیز چنگ ساحت صحرا و روی هوا را از نخچیر وژنگ و شیر و پلنگ و حواصل و کلنگ تهی می ساختند. شعر.

خاک چون اشکال اقلیدس شد از شاخ گوزن　　　و ز بر هر شکل حرفی از خدنگ جانستان
چنگ باز اندر هوا و شاخ زنگ اندر زمین　　　این مخلق آن مجعد این ز مشک آن زعفران
بر زمین شاخ گوزنان است گوئی صف زده　　　اختران چرخ پیکر در عقیق آسمان
روی آهو پیکر پروین نمود اندر زمین　　　و ز هلال منخسف بر پیکر پروین نشان

بالجمله چون موکب گیتی ستان آن زبدهٔ دودمان بهمن از کهاری پتن گزشته مردم آن ولایت از توجه سپاه ظفر پناه آگاه گشتند مواطن و مساکن گزاشته ازهیبت و سطوت لشکر قیامت اثر پناه بقلال جبال بطون وادی بردند لشکریان بهرام انتقام مجموع مواشی و مراعی هنود تاراج نموده قریب دو ماه اردوی همایون وقف فرمود. سپاه ظفر پناه از رنج راه آسوده شدند انگاه موکب سلطان دین پناه بهم عنانی فتح و ظفر بصوب سکر درحرکت آمد و چون حوالئی سکر مضرب خیام نصرت فرجام لشکر ظفر اثر گشت جمیع اقطاع دران قلاع و بقاع باردوی همایون ملحق گشته مال گزشته بوکلاء درگاه تسلیم نمودند و هریک درخور قدر و مرتبهٔ خویش بعواطف و نوازشات خسروانه امتیاز یافتند. بعد ازان سلطان ممالک ستان ازآب چهنور عبور فرموده ازسیرم و مدکهیر خراج گرفته رایات اعلی بصوب گلبرگه برافراخت. قیرخان که در ظلم و بیداد از نمرود و شداد زیاد بود بملازمت سلطان با دین و داد مبادرت نموده بحسب ظاهر بخلعت و تشریف سلطانی اختصاص یافت و بعد از سه روز باغوای کالی‌محمد روسیاه از سپاه ظفر پناه فرا نموده سلطان نفس نفیس آن جیش خسیس را تعاقب فرموده سپاه و بنگاه قیرخان اسیر شده ناگاه در راه سیل عظیم در رسید و اکثر اعوان قیرخان را غریق بحرفنا گردانید. قیرخان تنها از خیل و حشم جداگشته بعد از محنت بی‌حد و مر خود را بکوتر رسانید. سلطان ممالک ستان از تعاقب قیرخان معاودت فرموده بجانب قلعهٔ کلیان نهضت نمود. کالی‌محمد که ازگناه بی‌حد بروسیاه ملقب گشت دران قلعه بود. چون رایات نصرت آیات سلطان پرتو تسخیر بقلعهٔ سپهر نظیر کلیان انداخته اطراف حصار را بر دلیران میدان کینه و پیکار منقسم ساخت. شیران بیشهٔ کارزار حصار را خاتم وار درمیان گرفته کار بر محصور باضطرار رسانیدند. در خلال این احوال سکندرخان که از حضرت سلطان بواسطه سبق خدمت و صدق نیت بخطاب مستطاب فرزندی مخاطب گشته بود با سپاه بیکران باردوی سلطان رسیده بشرف بساط بوس

---

[1] کذا

مشرف گردید. سلطان جهان سکندرخان را نوازش بسیار فرموده مرتبهٔ دیگر بچتر لعل سرافراز ساخته پایهٔ قدرش ازسائر امرا و خوانین برافراخت. و فرمان قضا جریان سلطانی بنفاذ پیوست که سکندرخان متوجه کوتر گشته ولایت قیرخان بدگمان را ویران سازد و آن پیر طفل تدبیر را اسیر و دستیگر کرده بپایهٔ سریر خلافت مصیر رساند. سکندرخان بخاک قدم سلطان قسم یاد نمود که تا آن پیر بد عهد را چون گناهکاران به بندگران نه بندم و بدرگاه عرش اشتباه نرسانم معاودت ننمایم بالجمله سکندرخان بالشکر بیکران از اردوئ سلطان کوچ نموده متوجه کوتر شد. خبر توجه سکندر خان به قیرخان رسیده بود. چون لشکر بیک فرسنگی کوتر رسید سکندرخان بی‌خبر بود که قیرخان انتهاز فرصت نموده با فوجی از دلیران کارآزموده از قلعه بیرون آمده خود را به لشکر سکندر خان رسانید و بیک حمله عقد جمعیت ایشان را که چون پروین باجتماع متصف بود بنات‌النعش وار پراگنده گردانید و هزیمتیان را تعاقب نموده بود که ناگاه سکندرخان از کمین‌گاه بیرون تاخته بر سپاه قیرخان زد. شعر

چو از هر دو سو جنگ پیوسته شد در آشتی بر جهان بسته شد
ز زخم تبر زین و کوپال و تیغ برآمد ز دریا یکی موج میغ
بسا تن که بی سر شد از تیغ تیز نه دست نبرد و نه پای گریز
سپاه بد اندیش برگشت زار گریزان همی رفت سوی حصار

در اثنای کارزار فخر شعبان با چند سوار بر قیرخان حمله آورد و قیرخان متوجه دفع او شد فخر مذکور بجهت آن که اورا دلیر سازد بحیله رو بفرار نهاد قیرخان دلیروار از عقب او در تاخت درین اثنا جمع دیگر از یاران فخر شعبان با و پیوسته برگشتند قیرخان تاب مقاومت ایشان نیاورده خواست که بتگ پا از دام بلا و چنگ قضا گریزد اجل امانش نداده فخر نیک باو در رسید و موئ سرش را بدست پیچیده فرو کشید هرچند سواران قیرخان کوشش نمودند که او را از چنگ بلا اخلاص گردانند مفید نیفتاد آخرالامر مردم قیرخان گریزان گشته قیرخان را در دام بلا گزاشتند. فخر شعبان و باقی سواران قیرخان را بسته به سکندرخان رسانیدند سکندرخان بسان غنچهٔ گلستان از نسیم سحری خندان گشت و فتح نامه در قلم آورده بدست فخرشعبان بدرگاه سلطان ارسال داشت. فخر در سرعت از برق و باد مسابقت نموده روز دوم باردوئ سلطان رسیده خبر فتح و گرفتن قیرخان بعرض سلطان رسانید. سلطان را از استماع این خبر بهجت اثر انتعاش تمام حاصل گشته فخر بعواطف و نوازشات بادشاهانه افتخار تمام یافت و حکم جهان مطاع بنفاذ پیوست که طبل شادی در لشکر سلطان بحر و برگرفته مردم بعیش و خرمی گزرانیدند بعد از یک هفته رایات فتح آیات بصوب کوتر در حرکت آمد چون موکب همایون بسرحد کوتر رسید و سکندر خان توجه سلطان شنید بطریقی که قسم باو نموده بود قیرخان را در زنجیر کشیده بپایهٔ سریر سلطنت مصیر رسانید سلطان سکندرخان را بعواطف بسیار و نوازش بی‌شمار مفتخر فرموده حکم شد که قیرخان را از لباس حیات عاری سازند سکندرخان عرضه داشت نمود که خون این پیرمجرم

را به بنده بخشند و اردوئی همایون در پائی حصار کوتر مقام فرمایند. اگر مردم این پیر مخذول از کرده پشیمان گشته از در اطاعت و انقیاد درآیند و از ظلم و بیداد توبه نمایند و خراج گزشته ادا نموده آینده را بعهود مواثیق تقبل نمایند فبها والا درآن وقت این پیر بی‌تد بیر را باقبح وجهی بقتل رسانیدن کمال سهولت است. سلطان حسب التماس سکندرخان از سرخون قیرخان گزشته ظاهر قلعهٔ کوتر مضرب خیام نصرت فرجام گشت. در خلال این احوال کالی محمد نیز از قلعهٔ کلیان برآمده خود را بقلعهٔ کوتر رسانیده دران حصن متحصن گردید و چند نوبت باجمعی بقدم جرات و جسارت از قلعه بیرون آمده خود را بر سپاه ظفر پناه می‌زد و غوغا در لشکر قیامت اثر می‌افکند. و چون دلیران سپاه ظفر پناه دست جلادت از آستین شجاعت برآورده می خواستند که اورا درمیان گیرند و از میان برگیرند باز گریخته خود را ازمیان آن سپاه گران برکران می کشید و بسان روباه از بیم حملهٔ شیران سوراخ حصار را گریزگاه می ساخت. روزی کالی محمد بخت برگشته بدستور گزشته باجمعی تیره روز از حصار بیرون آمده خود را برسپاه سلطان زد. ازلشکر فیروزی اثر مستعد پیکار و ساحت کارزار بودند. بیک بار آن نابکار را درمیان گرفتند ودست به تیغ و تیر بردند و بیک حمله فتنه آن مدبر خاکسار را فرو نشانده لشکرش را متفرق گردانیدند و آن مخذول را اسیر ساختند و بروایتی پیکرش را از بارسر پرداختند. علی‌التقدیربین بیک جنگ سلطان سپهرآهنگ ر ادو حصار نامدار که هر یک با سپهر دوار سر برابری داشت یعنی حصار کلیان و کوتر.

بهرجا که صاحب قران بر گزشت — مسخر شدش قلعه و کوه و دشت
کجا بود کان لشکر نامدار — نشد غالب از عون پروردگار
بهر جا که رفتند ازان سرزمین — مظفر شدند آن سپاه گزین

بالجمله سلطان مظفرلوا بهر صوب که می‌تاخت با فتح و ظفر معاودت می‌ساخت و بهرجانب که لشکری نامزد می‌فرمود مظفر و منصور مراجعت می‌نمود. بعد ازین فتوح سلطان بدارالسلطنت گلبرگه نهضت فرموده بدولت و کامرانی قرار گرفت و دران بلدهٔ طیبه عمارت عالیه بنا فرموده گلبرگه را با حسن‌آباد موسوم فرموده وآن شهر فردوس مثال راجهت مستقر سریر جاه و جلال اختیار نموده دران بلده طیبه بسان قطب فلک دوار قرار گرفت و معنی بلدة طیبه و رب غفور سمت وضوح پزیرفت و در بعضی تواریخ روایت نموده‌اند که سلطان علاءالدین حسن شاه اول مرتبه شهر گلبرگه را مسخر ساخته بعد ازان بفتح دولت‌آباد و سائر بلاد پرداخت علی کل‌التقدیربن چون گلبرگه و بیدر و دولت آباد باسائر مضافات و متعلقات بحوزهٔ تصرف و تسخیر بندگان درگاه گردون اشتباه در آمد خاطر همایون سلطان زمن به تسخیر سائر بلاد دکن میل فرمود. بروایت اول فتحی که بندگان سلطان را روئی نمود فتح بهوکردن بود که بمجرد رسیدن موکب همایون بحوالئی آن مکان رائے آن جا سه لک تنکه پیشکش نموده باج و خراج قبول کرد که هرساله بخزانه عامره رساند رایات اعلی ازان جا بجانب ماهور حرکت فرموده راجهٔ ماهور نیز مال بی اندازه به لشکر منصور فرستاده از سطوت سپاه ظفر پناه امان یافت. اردوئی ظفر قرین بجانب ماند و توجه نموده

SRI PRATAP COLLEGE LIBRARY,
SRINAGAR.

مردم آن ولایت نیز باج و خراج پذیرفته از باس و هراس لشکر فیروزی اثر ایمن گشته پس موکب همایون بصوب دارالسلطنت حسن آباد نهضت فرموده چند روزی بعیش و خرمی گزرانیدند و شاه ظفر پناه نیز از رنج راه آسوده گردیدند. بعد ازان باز خیال تسخیر جزیرهٔ گووه و دابول و سائر سواحل و بنادر در خاطر دریا مقاطر جای گرفته عزم نهضت بران حدود جزم فرموده حسب الحکم اشرف موکب اعلی بآن طرف در حرکت آمد. شعر

بهرجا سپاهش توجه نمود — نخست آن زمین نعل اسپش ربود
جهان گشت یکسر کران تا کران — چو فتح و ظفر لشکر از پی روان

بعد از طی مسافت اردوئ همایون بحوالی گووه رسید و آن بلدهٔ معموره را محاصره فرمود و بعد از پنج شش ماه سپاه ظفر پناه گووه را مسخر ساخته از غنائم نامحصور لشکریان معمور و مسرور گشتند. بعد از فتح گووه موکب همایون بصوب دابول نهضت فرموده آن دیار نیز بقبضهٔ اقتدار بندگان شهریار کامگار درآمد و ازان جا بجانب کلهر و کلاپور عبور فرموده دران ملک نیز اعلام اسلام برافراخته علم کفر و ضلالت را نگونسار ساخت. باز موکب اعلی بصوب دارالسلطنت احمدآباد مراجعت فرموده در مستقر سریر کامرانی و جهان بانی بیاسود و چون چند روزی بعیش و فیروزی در دارالسلطنت احمدآباد قرار گرفت باز هوس تسخیر ولایت تلنگ و تحصیل نام و ننگ فرموده فرمان جهان مطاع بنفاذ پیوست که لشکریان بهرام توان بدان صوب حرکت نمایند. سپاه ظفر پناه حسب الحکم جمع گشته در رکاب ظفر قرین بصوب ولایت تلنگ در حرکت آمدند. سلطان جمعی ازسرداران سپاه را برسم قراولی پیشتر روان فرمود که ولایات کفره را تاراج می نموده باشند و رایات فتح آیات متعاقب روان گردید. قریب یکسال موکب اقبال در ولایت تلنگ سیرمی فرموده تا بهونگیر ولایات را در قبضهٔ تسخیر در آورده بت خانها را زیر و زبر ساخته درعوض آن مساجد و مدارس بفلک اطلس برافراخت بلدهٔ اوناث هرکدام که بقدم اطاعت و انقیاد پیش آمده حلقهٔ بندگی آن درگاه درگوش کشیده خراج قبول نمودند خانمان خود را از سطوت سپاه ظفر پناه نگاه داشتند و هرکس که گردن از ربقهٔ اطاعت کشید دیگر روئ روز خویش ندید بالجمله چون خاطر خطیر شهریار بی شبه و نظیر از تسخیر ولایت تلنگ فراغت یافت عنان یکران گیتی ستان بصوب مستقر سریر خلافت معطوف ساخت. شعر

به نیروی مردی و فرهنگ خویش — بگردون بر افراخت او رنگ خویش
دم از کین او کس بعالم نزد — و گر زد دگر در جهان دم نزد
بچشم ار سوی چرخ کردی نگاه — شدی تیره رخسار خورشید و ماه
یقینش قوی بود و دینش درست — بجز دادگر یاری از کس نجست
مرادی که در خاطر آراستی — چنان رخ نمودی که اوخواستی

بعد ازان سلطان گیتی ستان ابواب معدلت و احسان بر روی رعایای لشکریان کشوده مطابای کافۀ برایا از عطابای آن خسرو بحرسخا گران بار و نهال آمال جمهور سکنه و متوطن ملک دکن از رشحات فیض افضال آن شهریار ستوده خصال سرسبز و آبدار گشت شعر ـ

چو روی زمین شد بفرمان او — جهان غرق شد موج احسان او
سر گنج بکشاد و دست کرم — در فتنه دربست و پای ستم
بدان را ز بددست کوتاه کرد — روان را سوی روشنی راه کرد

بالجمله سلطان را درین مدت اکثر بلاد و قلاع ملک دکن در قبضۀ اقتدار و ضبط بندگان درگاه گیتی پناه درآمد چنانچه از جانب شرق دولت‌آباد تابهونگیر و آب گوداوری جانب شمال و جانب جنوب تا آب گنگ و طرف غرب گلبرگه تا آب کشنا و کوتر و دابول و گووه بود و رایان اطراف آب کشنا مال گزار گشته جزیه قبول نمودند ـ سلطان ممالک ستان پرگنات و قصبات هندوستان که مسخر گشته بود بوزرا و امرا باندازۀ مرتبۀ هریک اقطاع فرمود و ولایت قدیم خود که هکیری و بلکاؤن و مرج بود بشاهزادۀ کامگار گل گلزار شهریاری و میوۀ باغ اسفندیاری ظفرخان که پسر بزرگ سلطان بود وسلطان او را ولی‌عهد فرموده بسلطان محمد شاه موسوم بود تفویض فرمود و دولت‌آباد را بخواهر زادۀ خویش بهرام‌خان چون در دولت‌آباد متمکن گردید خیال فاسد و اندیشۀ کاسد در باطنش رسوخ یافت که چون دولت‌آباد محل جلوس سلطان بادین و داد بوده در حین حیات سلطان بمن مفوض شد در معنی سلطان جای خویش بمن ارزانی داشته باشد ـ بنابرین اندیشه بهرام خان جفا پیشه در مقام خلاف و نفاق در آمده با آن که سلطان را دران آوان قرب سه چهار ماه عارضه بهم رسیده بود بعیادت سلطان مبادرت ننمود که مبادا این معنی در ضمیر منیر شهریار گردون سریر پرتو انداخته باشد و بخلاف مقصود او حکمی صادر شود که تدارک آن از حیز امکان بیرون باشد چنانچه تفصیل این اجمال بعد ازین در ذکر احوال سلطان محمد شاه رقم زده کلک بیان خواهد شد انشاءالله تعالی ـ

بعد ازان که یازده سال و دو ماه و هفت روز از سلطنت آن خورشید گیتی افروز گزشت آفتاب دولتش در کسوف و زوال افتاده بدر اقبال و اجلالش در خسوف محاق و وبال مبتلا گشت ـ چون منادی قضا و قدر ندای کل من علیها فان بگوش هوش سلطان جهان رسانیده ساقی اجل شربت نا گوار کل نفس ذائقة الموت بکام جانش چشانید وهادم اللذات دو اسپه بر سرش تاختن آورد ـ یقین داشت که بفحوای اینما کونوا یدرککم الموت و لو کنتم فی بروج مشیده ـ دفع تیر قضا را تدبیری نیست و حکم گریبان گیر قدر را تغیری نه که لاراد لقضائه و لامرد لحکمه ـ شعر ـ

گردون در آفتاب سلامت کرا نشاند — کاخر چو صبح اولش اندک بقا نکرد
خیاط روزگار ببالای هیچ کس — پیراهنی ندوخت که آن را قبا نکرد

لا جرم باحضار اولاد کرام و شاهزادهای عظام فرمان داد چهار شهریار که بمثابهٔ چهار رکن استوار دولت نامدار بودند با دیدهای خون بار و نالهای زار بملازمهٔ والد بزرگوار حاضر گردیده جوئهای آب بل خون ناب از قرارهٔ دیدهها کشودند سلطان فرزندان را در بر گرفته در شان می نگریست و از مفارقت ایشان می گریست بالجمله سلطان شرائط وصیت بجای آورده سلطان محمد شاه را که از سائر اولاد بمزید عقل و کیاست و بوفور فهم و فراست متفرد و ممتاز بود ولیعهد فرموده سائر اولاد و اقربا و لشکری و رعایا را با او بیعت فرموده بمتابعت او امر نمود و گوش سلطان احمد شاه را نیز بدرر نصائح و مواعظ گران بار ساخته برعایت خاطر برادران و اقوام و سپاهی و سایر خدم و حشم وصیت فرموده گفت ـ شعر ـ

ز نیکی بنه گنج هر روز بیش	که فرجام هم نیکی آید به پیش
تن از جستن گنج مفگن برنج	ز نیکی و نام نکو ساز گنج
جهان ژرف چاهیست پرهم و آز	بران کوش با این کشی بر فراز
پناهت بداد آفرین باد و بس	که از بد جز او نیست فریادرس

چون سلطان شرائط وصیت بجای آورد نداء ارجعی الی ربك راضیة مرضیة را لبیک اجابت فرموده ازین سرای فانی بعالم جاودانی خرامید ـ

جهان دار برزد یکی باد سرد	شد از لعل رخساره چون برگ زرد
چو رنگ رخ تاجور تیره گشت	بزاریش لشکر همه خیره گشت

شاهزادها و سایر امرا و سران سپاه جامها در ماتم شاه کبود و سیاه نموده فغان و زاری و ناله بیقراری باوج فلک و ماه رسانیده بمراسم مصیبت و تعزیت قیام و اقدام نمودند ـ شعر

کشادند گردان سراسر کمر	همه دیده پر خون و بر خاک سر
همه رخ کبود و همه جامه چاک	بسر بر فشانده برین سوگ خاک
همه مرگ زائیم بر نا و پیر	برفتن (. ؟ . .) دستگیر
اگر با تو گردون نشیند براز	نیابی هم از گردش او جواز
هم او تاج و تخت و بلندی دهد	هم او تیرگی و نژندی دهد
سرت گر بساید بابر سیاه	سر انجام خاک است از و جایگاه

سلطان علاءالدین حسن شاه طاب ثراه بادشاه عادل رعیت پرور دیندار بود بروزگار دولت او رعایا و سپاهی در کمال آسودگی و رفاهیت اوقات می گزرانیدند و اکثر اوقات را بغزا و جهاد مصروف داشته

در اعلای کلمهٔ طیبه سعی بلیغ بتقدیم می رسانید و سلطان جهان چهار پسر داشت - بزرگتر از همه سلطان محمد شاه که ولی‌عهد پدر گشت و مظفرخان که خطاب سلطان بود مخاطب گشت دوم محمود خان پدر سلطان شمس‌الدین و سلطان محمد و محمود و احمد خان پدر سلطان فیروز پسران محمود خان و احمدخان بپادشاهی رسیدند و فیروز خان مدت سلطنتش یازده سال و دو ماه و هفت روز بود والله اعلم بحقیقت‌الحال -

ذکر جلوس سلطنت پادشاه جم جاه فلک بارگاه سلطان محمد شاه ابن سلطان علاءالدین حسن شاه بهمنی

بعد از رحلت نمودن سلطان علاءالدین حسن شاه و اقامت مراسم تعزیت و مصیبت شاه سپاه و امرا و اعیان لشکر با سلطان محمد شاه بحکم وصیت سلطان علاءالدین حسن شاه بیعت نموده در شهور سنه ثمان و خمسین و سبع مائة تاج سلطنت و خلافت بر فرق فرقد سایش نهادند و تخت بادشاهی را بوجود با جودش زیب و زینت دادند - شعر

چو جمشید را بخت شد کند رو — به تخت اندر آمد سپهدار نو
بر آمد بران تخت عاج پدر — برسم کیان بر سرش تاج زر
کمر بست بافر شاهنشهی — جهان گشت او را سراسر رهی

امرا و ارکان دولت و اعیان حضرت بمراسم نثار و تهنیت اقدام فرموده بدعا و ثنای شهریار بی همتا رطب‌اللسان و عذب‌البیان شدند چون امر جهان بانی شهریار نامدار سلطان محمد شاه مقرر گشت پرتوالتفات بر حال لشکر و خدم و حشم و کافهٔ بنی آدم انداخته دست دریا مثال ببذل اموال کشوده کنار وجیب آمال همگنان را از عطایای بیکران گرانبار ساخت و بیمن معدلت آن نوباوهٔ چمن سلطنت خرابی جهان رو بآبادی نهاده رعایا بل کافهٔ برایا در ظل ظلیل رافت و رحمتش مرفه الحال و فارغ البال گشتند - شعر -

چو بر تخت شد تاج بر سر نهاد — بیاراست روی زمین را بداد
همی تافت زو فر شاهنشهی — چو ماه دو هفته ز سرو سهی
زکشمیر تا پیش دریای چین — بر و مردمان خواندند آفرین

چون خاطر خطیر و ضمیر مهر تنویر شهریار خورشید نظیر از تفقد حال سپاهی و رعایا فارغ و آسوده گردید رأی جهان آرامیل بفتح بلاد و امصار فرموده خیال تسخیر ولایت بیجانگر از ضمیر انور سر بر زده با لشکر قیامت اثر که همه چون پلنگ دمان تنک خوی و چون شیر ژیان جنگ جوی

چون کوه آهن یا همچو دریا در روز باد موج زن یا مثل صرصرعاد مرد افگن تمام چون ماه سپردار و مانند ماهی در جوش تو گفتی صحن زمین آسمان برین است پر از سنان سماک رامح و پروین است یا خود لشکرگاه فرور دین است که چمن از گل و نسرین سرسبز و رویئن است ـ از مستقر سریر سلطنت در حرکت آمد ـ شعر

بفرمود تا لشکر جنگجوی | زپهلو بدشت اندر آرند روی
سراپردهٔ شاه بیرون کشید | خبرزو بشیر و پلنگان رسید
شپهبد چو از خانه بیرون کشید | درفش همایون به هامون کشید
برفتند لشکر گروها گروه | چو دریا بجوشید دریا و کوه
زکشور بر آمد سراسر خروش | همی کرشدی مردم تیز گوش
همه نامداران و کند آوران | برفتند با گرزهای گران
دلیران یکایک چو شیر ژیان | همه بسته برکین کمر برمیان
زلشکر گه شاه تایکدو میل | کشیده دورویه زده زنده پیل

بالجمله سلطان باچنان لشکری که محاسبان وهم و قیاس از عهدهٔ احصائی آن بیرون نتوانند آمد عنان عزیمت بصوب بیجانگر معطوف ساخته ـ چون رائی بیجانگر خبر توجه لشکر قیامت اثر شنید در مقام مقابله و مقاتله شده لشکر انبوه و سپاه قیامت شکوه جمع نموده متوجه لشکر ظفر قرین شد چون تلاقی فریقین دست داد دلیران هردو لشکر در آمده تیغ هندی سرافشانی آغاز نمود و نیزه خطی دراز دستی بنیاد نهاد

نیزه دردست شان میان غبار | چو[1] سیلاب تیره به هیجان مار

القصه حربی روی نمود که دیدهٔ فلک سر گشته دران خیره گشت وروی خورشید از غبار کارزار تیره ـ پس از ستیز و آویز نسیم فتح و فیروزی بربرچم رایت فتح آیت سلطان وزیده لشکر ضلالت اثر رو بوادی گریز نهادند ـ ارباب ایمان عبده اوثان را تعاقب نموده جمعی کثیر ازان سرگشتگان وادی ضلالت و جهالت را بسقر فرستادند واکثر ولایت کفره رانهب و غارت فرموده بت خانهارا باخاک برابر ساختند و غنایم وافراز زر و جواهر واسپان تازی و فیلان کوه پیکر بدست لشکر اسلام افتاده ـ سلطان جهان قرین فتح و نصرت یزدان معاودت فرموده متوجه فیلم پتن گشته آن ولایت را نیز بعون عنایت بیچون فتح نموده با غنایم نا محصور بصوب دارالسلطنت نهضت فرمود و چون بمستقر سریر سلطنت رسید منهیان بمسامع همایون رسانیدند که بهرام خان حاکم دبوگیر عصابهٔ عصیان برپیشانی طغیان بسته دم مخالفت

---

۱ کذا

می زند بمجرد استماع این خبر با لشکر قیامت حشر متوجه دفع بهرام خان فتنه گر گشته چون اردوئ همایون قریب بدیوکر رسید بهرام خان از سطوت سپاه سلطان خایف و هراسان گشته از کرده نادم و پشیمان شد لاجرم دست توسل و اعتصام باذیال قطب سپهر کمال و اختر برج یقین شیخ زین‌الدین قدس‌الله سره‌العزیز زد شیخ بزرگوار در مقام استغفار و طلب زینهار بهرام خان حرام خور گشته شفاعت شیخ در خدمت سلطان درجهٔ قبول یافته از خون او در گزشت اما حکم جهان مطاع شرف نفاذ یافت که از ممالک محروسه اخراجش کنند. حسب الفرمان قضا جریان بهرام خان را از قلمرو سلطان اخراج نمودند تا در بیابان غوایت و ندامت بصد حسرت هلاک شد و بجزائ کفران نعمت رسید و حضرت سلطان عزیمت غزائ کفار خاکسار مصمم فرموده بسیاری از امصار و اقطار بسعی دولت روز افزون داخل ممالک شهریار کشورستان گشت و بهرجانب که توجه فرمود فتح و ظفر ملازم رکاب آنحضرت بود چنانچه در کم مدتی بیمن تائید الهی و عنایت نامتناهی کار بجای رسید. شعر

که ملک جهان را بفرهنگ و رائ   شد از قاف تا قاف فرمان روائ

بعد از فراغ بادشاه با دین و داد از فتح امصار و بلاد عنان یکران جهان پیما بصوب مستقر سریر سلطنت انتها انعطاف داده همگی همت والا نهمت بترفه حال رعیت و زیر دستان گماشته اکثر اوقات فرخنده ساعات بصحبت علما و صلحا مصروف میداشت آنجناب بادشاه ذی شوکت با مهابت بود تیر بغایت نیک انداختی و چوگان خوب باختی و در عیون‌التواریخ مسطور است که سلطان محمد شاه در ایام سلطنت خود از مملکت دکن جائ در تصرف معاندان نگزاشت و بی منازعی لوازم امور جهانبانی و مراسم نظام کشورستانی پرداخت.

چو سبق عنایت چنان راند فال   کز و ملت و ملک یابد کمال
بعهدش حرم گشت روئ زمین   به نیروئ عدلش قوی پشت دین
فلک را حریم درش قبله گاه   جنابش ملوک و جهان را پناه

سلطان را دو پسر بود مجاهد خان که ولیٔعهد سلطان شد و فتح خان در آخر ایام سلطنت سلطان را هوس تسخیر ولایت تلنگ دامن گیر گشته روئ توجه بآن صوب نهاد و بتوفیق خالق العباد بنیاد دولت پایان آن بلاد را بباد فنا داده تمام آن ولایت در حوزهٔ تصرف گماشتگان پایهٔ سریر اعلی در آمده سلطان مظفر و منصور ازان یرش معاودت فرمود و بعد ازان که فلک هیجده سال [1] وهفت ماه ابواب امنیت و رفاهیت بیمن معدلت آن افتخار سلطنت بر روئ سپاهی و رعیت کشوده بود و بقولی چون هفده مرحله در سلطنت پیمود زمانه شیوهٔ بی وفائ شعار نموده آن شهریار معدلت آثار را در بستر ناتوانی انداخت. لاجرم شهزادهٔ عالمیان مجاهد شاه را ولی عهد فرموده بعدل و داد وصیت نموده داعی حق را اجابت فرمود

هرآن که زاد بناچار بایدش نوشید   ز جام دهر مئ کل من علیها فان

---

۱ کتک کی ترجمه مین ۱۸ سال تحریر هین

ذکر سلطنت سلطان مجاهد شاه بن سلطان محمد شاه بن سلطان حسن شاه بهمنی

چون بامر خالق مهر و ماه سلطان محمد شاه در سنه خمس و سبعین و سبعمائةٍ دنیاء فانی را طلاق گفته روبسرائی جاودانی نهاد بعد از مراسم مصیبت و عزا سلطان مجاهد شاه بحکم وصیت پدر مقبل قلادهٔ سلطنت گشته تاج و سریر را بوجود خود زیب و فر بخشیده لوائی جهانبانی و رایت کشورستانی برافراخته امرا و لشکریان را باقطاعات لایق و مناصب مناسب نوید داده با نعام و اکرام متکاثر بنواخت ـ شعر

در ریاض ملک و دولت غنچهٔ شادی شگفت　　بوستان سلطنت را تازه شد از سر نهال

در خلال این احوال استیصال مشرکین بیجانگر و غزا و جهاد بآن کفار بیداد گر در سر بادشاه داد گستر والاگهر افتاده با لشکر قیامت اثر بصوب بیجانگر در حرکت آمد ـ شعر

در روا رو فتاد موکب شاه　　نم بماهی رسید و گرد بماه
نالهٔ کرناو روئین خم　　در جگر کرده زهره ها را گم
کوه و صحرا ز بس نفیر و خروش　　بر طبق هائیٔ آسمان زد جوش
لشکری بیشتر ز مور و ملخ　　گرم گشته چو آتش دوزخ
همه پولاد پوش و آهن خائی　　کین کش و دیوبند و قلعه کشای
هر یکی در نهاد خود شیری　　قائم کشوری به شمشیری

القصه سلطان با لشکر هائی بیکران و فیلان کوه توان توکل بعنایت ملک المنان فرموده متوجه بیجانگر گشت ـ چون رائی کنره که مقدم ارباب جهنم بود خبر توجه سلطان سکندر نشان با لشکر قلزم توان استماع نمود دل از جان و دست از خانمان شسته هراس بی قیاس در خاطرش راه یافت ـ

ز دهشت در قلعه بر خود ببست　　فرو هشت از دولت و ملک دست

و نوعی اضطراب و اضطرار بمردم کفرهٔ آن دیار کار کرد که صغیر و کبیر جوان و پیر را دران واقعه گلوگیر راه تدبیر بسته شد و مصدوقهٔ ان زلزلة الساعة شیٔ عظیم بر متوطنین آن سپهر زمین عین یقین گشت ـ

جهان شد بران تیره بختان سیاه　　بلرزید مهر و بترسید ماه

لاجرم رائی کنره مذکور جمعی از سران سپاه خود را که بمزید عقل و کیاست از سائران مردم متفرد و ممتاز بود بدرگاه خلایق پناه سلطان مجاهد شاه فرستاده اظهار عجز و انکسار و اطاعت و انقیاد نموده مبلغ خطیری برسم نعل بها تقبل نمود که بخزانه عامره رساند و حصاری که باعث خصومت و نزاع بود کلید آن را بوکلاء درگاه خلافت پناه سپارد ـ

که صاحب قران را کمین بنده‌ام | بخدمت کمر بسته تا زنده‌ام
نیاید ز من جز پرستندگی | و ما بندگان ترا بندگی

بشرط آن که سلطان بران عجزه ترحم فرموده بعنایت خسروانه ولایت ایشان را از نهب و تاراج لشکریان مریخ انتقام در امان دارد و سلطان بنابر وفور رحم و شفقت بر زیردستان بران قوم ترحم فرموده از سر قتل و غارت ایشان درگزشته مدعیات آن جماعت را بانجاح مقرون نمود.

هر که در آید ز در طاعتش | یافته بشایستگی تاج و گاه
وان که کشید از خط فرمانش سر | شد چو قلم سرزده و روسیاه

القصه سلطان در کنار آب کشنا نزول فرموده جمیع مطالب خویش با سعاف مقرون گردانیده [1] بساط عیش و نشاط گسترده بتجرع کاسات بادهٔ لعل فام اقدام فرموده ناگاه روزگار شربت ناگوار شهادت در پیمانهٔ عمرش ریخت و رشتهٔ حیاتش از صدمات هادم اللذات بگسیخت تبین این مقال و تفصیل این اجمال آن که سلطان مجاهد را برادر کوچکی بود و بروایتی بسی عمر داشت داؤد خان نام که پیوسته هوس سلطنت و خیال خلافت در سر داشت اگرچه بحسب ظاهر در مقام اطاعت و انقیاد بوده ملازمت سدهٔ سلطنت می نمود اما ضمناً در خیال غدر و مکری بود و انتهاز فرصت می نمود درین و لا باغوای جمعی از مفسدان که شیاطین الانس عبارت ازیشان است شبی خود را بسراچهٔ سلطان انداخته وقتی که سلطان بر بستر استراحت تکیه فرموده بود آن سفاک بی باک بخنجر بی مهر و بیداد خون آن شهریار با دین و داد را بر خاک هلاک ریخت.

چنان زد بر جگر گاهش سر تیغ | که خون بر جست از و چون آتش ازمیغ

امرا و سران سپاه ازین واقعه هائله آگاه گشتند مرغ روح سلطان از قفس بدن بسوی مرغزار جنان طیران فرموده بود انالله و انا الیه راجعون.

بدیدند شه را چو در خون و خاک | سپه سر بسر جامه کردند چاک
سیه شد رخان دیدگان شد سفید | همه بر گرفتند از جان امید
دریده درفش و نگون کرده کوس | رخ نامداران شده آبنوس
تبره [2] سیه کرده روی پیل | پراگنده برتازی اسپانش نیل
یکی بند گویم ترا من درست | دل از مهر گیتی ببایدت شست
چو دشمنش گیری نمایدت مهر | و گر دوست گیری نه بینش چهر
زمانه نه یکسان نماید درنگ | گهی شهد نوشست و گاهی شرنگ

مدت سلطنت سلطان مجاهد شاه یکسال و یکماه و نه روز بود این قضیه در هیجدهم شهر ذی‌الحجه سنه تسع و سعبین و سبعمایه روی نمود و الله تعالی اعلم.

---

۱ یہاں سی دوبارہ عکسی نسخہ کی عبارت شروع ہو تی ہي

۲ کذا

ذکر سلطنت سلطان داؤد شاه انار الله برهانه

باصح روایات سلطان داود شاه پسر محمود خان ابن سلطان علاءالدین حسن شاه بهمنیست بالجمله بعد از شهادت سلطان مجاهد شاه امرا و ارکان دولت و سران سپاه طوعاً و کرهاً بداود شاه بیعت نموده بسلطنت او راضی شدند و در مقام اطاعت و انقیاد در آمده اوامر و نواهی او را گردن نهادند اما منکوحهٔ سلطان مجاهد شاه و بروایتی همشیره‌اش در مقام انتقام می‌بود تا یکی از غلامان سلطان را تطمیع کرده هزارهون نقد تسلیم او نموده و دیگر مواعید فرموده بعهود و مواثیق او را مستظهر گردانید آن مقهور قبول این خطیر را انگشت بردیده نهاده منتظر وقت می بود تا روز جمعه که سلطان داود بقصد نماز جمعه بمسجد رفته بود در وقت ازدحام خلائق آن بی‌باک سفاک فدوی وار خود را بسلطان رسانیده همان شربتی که سلطان مجاهد شاه چشیده بود سلطان داود را نیز چشانید تا بر عالمیان مضمون.

چو بد کردی مباش ایمن ز آفات　　　که واجب شد طبیعت را مکافات

بوضوح انجامید بالجمله محمدخان ابن محمود خان که برادر کوچک سلطان داود بود و دران مجمع حاضر بود فی‌الحال آن بی باک را بیک ضربت بر خاک انداخته از دنبال سلطان روان ساخت و برگشت و بجای برادر بر سریر سلطنت نشست امرا و وزرا و علما و مشائخ بخدمت مبادرت نموده با سلطان محمد شاه بیعت نمودند و رسم تهنیت و زمین بوسی بجای آورده هر کدام بعواطف و عنایات خاص اختصاص یافتند بعد ازان سلطان محمد شاه بجهة اداء نماز بمسجد تشریف فرموده با مسلمانان بشرائط صلوة قیام نمود چون از نماز فارغ شد بدفن سلطان امر فرموده داود شاه را در مقبره آبا واجدادش مدفون ساختند و این قضیه در محرم الحرام سنه ثمانین و سبعمایه دست داد و الله تعالی اعلم بحقیقة الحال والیه المبدء و المعاد.

ذکر سلطنت سلطان العالم و العادل ابو المظفر محمد شاه ابن محمود ابن سلطان علاء الدین حسن شاه البهمنی انار الله برهانه

بعد از شهادت داود شاه امرای نصرت پناه و فضلای حقائق و معارف آگاه و سران سپاه بر سلطنت سلطان محمد شاه بیعت نموده تاج شاهی بر تارک آن سایهٔ الهی نهاده سریر جهانبانی و مسند کشورستانی را بوجود شریف آن سرو جوئبار کامرانی زیب و زینت دادند همگنان سعادت زمین بوس دریافتند زبان به تهنیت و دعا کشادند.

که شاه جهان جاودان شاد باد　　　دلش خرم و ملکش آباد باد
فلک تا بود سجده گاه ملک　　　بود نیک و بد ز اقتضای فلک
همه نقد گیتی نثارش بود　　　عروس جهان درکنارش بود

سلطان ثریا مکان ارکان دولت و اعیان حضرت و علما و فضلای ملت شریعت و مشائخ طریقت بصنوف عواطف خسروانه و انواع عنایات پادشاهانه ممتاز و سر افراز فرموده هر کدام موافق مرتبه و حالت تشریفات و انعامات و صلات یافتند.

بر ایشان در مرحمت باز کرد　　بلطف و باحسان سر افراز کرد
کمر داد و شمشیر و تشریف خاص　　بدلجوئیش یافتند اختصاص

آنجناب پادشاهی بود بزیور عقل و دانش آراسته و بحلیه عدل و انصاف پیراسته خلائق در زمانش در مهاد امن و امان آسوده بودند و در دورانش خنجر ستم و تیغ بیداد در حبس نیام فرسوده در ایام دولت خود از منهیات اثر نگذاشت و رسم فسق و فجور از زمانه برداشت و به بنای مساجد و مدارس و معابد و بقاع الخیر رایت نیکنامی برافراشت و مطلقاً از طریق مستقیم عدالت و منهج قویم شریعت عدول و انحراف جائز نداشت.

چو روی زمین شد بفرمان او　　جهان غرقهٔ موج احسان او
سر گنج بگشاد و دست کرم　　در فتنه در بست و پای ستم
بدان را بد دست کوتاه کرد　　روا نرا سوی روشنی راه کرد

تمام ولایاتی که در قبضه تسخیر جد بزرگوار و عم عالی تبارش در آمده بود ضبط فرموده از طرف داران و رایان اطراف کسی وادی بغی و طغیان نه پیموده و از طریق اطاعت و انقیاد عدول نه نمود مگر مستحفظان قلعه سکر که بساغر مشتهر گشته سر از چنبر عبودیت کشیده پای در بادیه غوایت و ضلالت نهادند سلطان ممالک ستان بجهة اطفاء نائره فتنه و فساد ایشان بدانصوب نهضت فرموده خاک ادبار در دیدهٔ پندار آن باد پیمایان خاکسار انداخته آتش فتنه آن مفسدان را بآب تیغ برق کردار منطفی ساخت و بعضی از ولایات تلنگ که به تسخیر جد و عمش در نیامده بود مسخر نموده قرین فتح و نصرت بصوب سریر سلطنت و خلافت معاودت فرمود و غبار موکب همایونش دیده امید اهالی آن دیار را روشنی بخشیده فیض بیدریغ عدل احسانش قاطبهٔ سکان مملکت را فرا رسید.

کس از اهل شهر و ولایت نماند　　که منشور احسان او بر نخواند

بعد ازان سلطان فریدون مکان دیگر لشکر بهیچ طرفی نکشیده بساط معدلت و سخاوت بگسترید و پر تو التفات بحال رعایا و کافه برایا افگنده دست تسلط ظلم از سر مظلومان کوتاه گردانید بلوازم امر معروف و نهی منکر بنوعی پرداخت که احدی را مجال عدول و انحراف از جاده شرع شریف نبوی نماند آورده‌اند که در ایام دولت آن شهریار عدالت شعار عورتی را بفعل قبیح زنا منسوب ساخته بجهة اجرای حد شرعی بدار القضا می بردند در اثناء راه حیله بخاطر آن عورت رسیده چون عورت بحضور قاضی حاضر شد ازو موجب مباشرت بر آن فعل شنیع سوال کردند در جواب گفت ایها القاضی مرا درین مسئله اشتباهی واقع شده چه در شرع شریف بر هر مردی چهار زن حلالست گمان من چنان بود که

در مادهٔ زنان نیز این مسئله بدین منوال است اکنون که بر حرمت آن واقف شدم ازان حرکت نادم گشته توبه کردم قاضی در جواب حیران گشته ساکت شد و آن زن مکاره بآن حیله از حد خلاص یافته بمنزل شتافت و مصدوقه ان کید کن عظیم وضوح تمام یافت القصه سلطان گیتی پناه محمد شاه در ایام دولت خود خواجه جهان را که یکی از امراء جد بزرگوارش بود بمنصب وکالت و امیر الامرائی سرافراز فرمود و سید تاج الدین جکاجوت ولد سید رضی الدین قطب الملک بعد از پدر از سلطان عدالت گستر خطاب قطب الملکی یافت بعد از انکه مدت نوزده سال و نهه ماه و بقولی نوزده سال و شش ماه از سلطنت آن شهر یار عدالت شعار گذشت فلک جفا کار بساط سلطنتش را در نوشته از لباس حیات مستعار بمقتضای کل شئی هالك الا وجهه عاری گشت انا لله و انا الیه راجعون۔

چو شد تخت شاهی ز سلطان تهی　　ندید ایچ کس روزگار بهی
برآمد همه کوه و برزن بجوش　　زگردان برآمد سراسر خروش
ز مادر همه مرگ را زاده ایم　　برانیم گردن ورا داده‌ایم

این واقعه در بیست و ششم ماه رجب سنه تسع و سبعین و سبعمائة روی نمود و سلطان محمد شاه را دو پسر بود سلطان غیاث‌الدین محمود شاه و سلطان شمس الدین داود شاه که بنوبت بر سریر سلطنت متمکن گردیدند اما از بیوفائی دنیای دون گل مراد نچیده آزار خار جفا کشیدند۔

ذکر سلطنت ابو المظفر سلطان غیاث‌الدنیا والدین بهمنشاه ابن سلطان محمد شاه ابن محمود ابن سلطان علاءالدین حسن شاه بهمنی

بعد از رحلت سلطان محمد شاه طاب ثراه هم در تاریخ مذکور بحکم وصیت سلطان فردوس مکان سران سپاه و امرا و وزرا و علما و فضلا و سائر حشم و خدم بر سلطنت سلطان غیاث الدین که دوازده مرحله از عمر شریف طی کرده بود اتفاق نموده سریر سلطنت را بفر وجود شریف آن نیر فلک سلطنت رشک سپهر برین و اعلی علیین ساختند چتر بادشاهی بر تارک مبارک آن سایهٔ الهی بر افراختند و همگنان بشرف بیعت مشرف گشته بمراسم تهنیت و نثار پرداختند سلطان باوجود حداثت سن امرا و اشراف و اعیان را بنوازش خسروانه اختصاص بخشیده بخلع و صلات ممتاز و سرافراز فرمود و بجهته امرا و اقطاع داران اطراف ولایت فرامین و نشانهای مجدد با تشریفات بیحد وعد مرسول داشته ولایات را بدستور سابق بر ایشان مقرر فرمود امرا و طرف داران سر بر خط فرمان سلطان نهاده قدم از جادهٔ اطاعت بیرون نه نهادند و پیشکشهای بسیار و تحف و هدایای بیشمار بر پایهٔ سریر ثریا آثار فرستادند بالجمله مهام ملک و ملت بر نهج خیر و خوبی نظام و انتظام پذیرفت و درین سال صاحب قران جهان امیر تیمور گورگان با سپاه بیکران بولایت هندوستان درآمده لشکریانش از قتل و غارت دقیقهٔ نامرعی نگذاشتند امیر تیمور تا دارالملک دهلی آمده سلطان محمود که دران

زمان متصدی امرسلطنت بود بقدم محاربه بیرون آمده با سپاه صاحب قرانی مقاتله نمود و چون تاب مقاومت لشکر مغل نداشت بعد از لحظه عنان از میدان محاربه برگماشته تمام خزانه و فیل خانه و اسپان و اسباب مکنت و سلطنت را گذاشته بجانب ولایت نهرواله گجرات روان شد و سپاه مغل شهر و نواحی دهلی را بجاروب نهب و تاراج رفته بصوب میان دوآب روان شدند و ازراه دامن کوه متوجهه کابل گشته هر پرگنه و قصبه که بر سمت عبور لشکر امیر تیمور بود با خاک راه یکسان شده هر متنفس که یافتند هلاک ساختند القصه سلطان غیاث الدین بهمنشاه به تربیت غلامان پدر خویش پرداخته آن طائفه را مطلق العنان ساخت و یکی ازانجمله که تغلچی نام داشت و بمزید کاردانی و رشد از دیگران امتیاز تمام داشت رایت استقلال و استبداد بر افراشت و از سائر امرا و ارکان دولت بوفور حشمت و عظمت اختصاص یافت لا جرم عنان ۴ از صوب صواب بر تافته باندیشه آنکه سلطان بعضی از امراء پدر خود را از میان برداشته مبادا در مادهٔ غلامان نیز همین خیال داشته باشد بمضمون - ع علاج واقعه پیش از وقوع باید کرد - عمل فرموده سلطان را به بهانه ضیافت بمنزل خود برد و بمیل آتشین دیدهٔ جهان بین سلطان غیاث الدین را از نوربینش عاری ساخته آنحضرت را ازسلطنت خلع نموده برادرکوچک او را که سلطان شمس الدین نام داشت بسلطنت برداشته چتر شاهی برسرش برافراشت -

خون شفق از دیده گردون بچکید — مه روی بکند و زهره گیسو ببرید
شب جامه سیاه کرد ازان غصه‌وصبح — برزد نفس سرد وگریبان بدرید

آری از افق حدوث آفتاب دولتی بالا نگرفت که بحد زوال نه رسید و در عرصهٔ ظهور کاخ حشمتی سربگردون نکشید که از زلزلهٔ فنا اختلال نه پذیرفت -

بگلزار گیتی درختی نه رست — که ماند از جفای تبرزن درست
درین باغ رنگین چو پرّ تدرو — نه گل درچمن ماند خواهد نه سرو

وقوع این حادثه درهفدهم شهر رمضان سنه مذکور بود و مدت سلطنتش یکماه وهشت روز و الله تعالی اعلم بحقیقة الامور

ذکر سلطان شمس‌الدین داؤد شاه ابن سلطان ابن محمد شاه ابن محمود ابن سلطان علاءالدین حسن شاه بهمنی انارالله برهانه

چون تغلچی بیوفا باتفاق امرا مردم دیده جهان بین سلطان غیاث الدین را بمیل جفا مبتلای بلای عمی ساخت سلطان شمش الدین را که هنوز هفت مرحله از زندگانی نه پیموده بود باستصواب امرا و وزرا و مشائخ و فضلا و اعیان ملک و ملت بر تخت سلطنت اجلاس فرموده زمام مهام حل و عقد کافهٔ انام را تغلچی بقبضه اقتدار خود در آورد چنانچه بجز نامی بر سلطان شمش الدین اطلاق نمی رفت فیروز خان و احمد خان نبیرهای سلطان علاءالدین حسن شاه که شایسته افسر و گاه بودند و در آخر تاج و تخت را بوجود شریف خود زیب و زینت افزودند ملازمت

سلطان شمس الدین می نمودند تغلچی و سائر غلامان سلطان کمر عداوت آن سعادتمندان بر میان جان بسته همیشه در اندیشهٔ استیصال آمال نهال ایشان می بودند که حیله ساخته خاطر از دغدغه آن دو نهال جوئبار اقبال فارغ سازند و ازروی استقلال امور سلطنت را از پیش گرفته بلوازم کامرانی پردازند لاجرم آن دو نو باوه بوستان سلطنت بحکم الفرار مما لایطاق من سنن المرسلین از سلطان شمس الدین گریخته خود را بقلعه سکر رسانیدند و کوتوالی که بمحافظت قلعه مذکور تعلق باو میداشت مقدم شاهزادها را بقدم اطاعت تلقی نموده از لوازم خدمتگاری و جان سپاری دقیقه نامرعی نگذاشت و جمعی کثیر از متجنده و حشم و خدم آنحدود با ایشان اتفاق نموده متوجه سلطان شمس الدین گشتند چون تلاقی فئتین دست داد کوتوال سکر چهرهٔ وفا را بناخن بیوفائی خراشید، فرار بر قرار اختیار نموده امرای سلطان شمس الدین صلاح دیدند که شاهزادها را بقول و عهد مستظهر ساخته آب تسکین بر آتش فتنه و پیکار که التهاب یافته بود افشانند لاجرم یکی از معتبران را با قولنامه مشتمل بر عهود و مواثیق بخدمت فیروز خان و احمد خان فرستادند و شاهزادها چون مصلحت وقت در ترک نزاع دیدند بقدم اطاعت پیش آمده جرأت ورزیدند و بملازمت سلطان رسیده بساط منازعه را بر چیدند چون روزی چند ازین قضیه گذشت باز خیال استیصال آن دو نهال چمن اقبال در دل غلامان بد خصال تازه گشته بوالده سلطان که بجهة میل کشیدن سلطان غیاث الدین دیدهٔ گریان و دل سوزان داشت خاطر نشان نمودند که باعث بران امر شنیع فیروز خان و احمد خان بودند والده سلطان کینهٔ فیروز خان و احمد خان در دل گرفته در مقام انتقام ایشان درآمد و ازین غافل.

کاخ سعادتی که شد از فضل حق بلند   از منجنیق حیله نباید برو گزند

همشیرهٔ سلطان که مخدومهٔ جهان نام داشت منکوحهٔ فیروزخان بود خبر یافته فی‌الحال بمنزل شتافت و فیروز خان را بران اندیشه مطلع ساخت فیروز خان و برادر با یکدیگر مشورت فرموده اکثر از امراء کبار مثل خواجه جهان واژدر خان و ملک شهاب و سید تاج الدین جکاجوت قطب‌الملک و غیر ایشان که از استیلا و تسلط غلامان آزرده و پریشان بودند با خود متفق ساخته قرار دادند که روز دیگر با جمعیت و استعداد تمام بدیوان رفته پیش ازانکه معاندان خبر یابند سلطان را گرفته محبوس نمایند و سلطان فیروز را بر تخت سلطنت اجلاس فرمایند.

دگر روز کین گنبد لاجورد   برآورد بنمود یاقوت زرد

سلطان فیروز و سلطان احمد با استعداد تمام و عدت بیحد سوار گشته متوجه دیوان شدند و بهر دروازه که میرسیدند جمعی از معتمدان خود را بمحافظت آن تعین فرموده پیش میرفتند تا بسلطان رسیده اورا گرفته محبوس ساختند و سلطان فیروز بجای او بر مسند سلطنت نشست و در بعضی تواریخ مثبت است که این قضیه در وقت محاربه سلطان شمس الدین و سلطان فیرز روی نمود علی التقدیرین وقوع این

قضیه در بیست و سیم ماه صفر سنه ثمانمایه بود سلطان شمس‌الدین مدت پنج ماه وهفت روز بر سریر سلطنت تمکن نمود -

سرای سپنجی' بدین سان بود یکی خوار و دیگر تن آسان بود
یکی بر فراز و یکی در نشیب یکی با فزونی یکی با نهیب
بیا تا ز دنیای دون بگذریم ز دانش جهانی بدست آوریم
که شادی آن جاودانی بود نه چون این غم آباد و فانی بود

ذکر سلطان غازیان تاج‌الدنیا والدین ابوالمظفر سلطان فیروز شاه ابن احمد خان ابن سلطان علاءالدین بهمنی -

بعد از عزل و حبس سلطان شمس الدین در همان روز سلطان فیروز تاج شاهی بر سر نهاده تخت سلطنت را بوجود شریف خود زیب و فر داد -

چو فیروز شه آن شه راستین بر آرنده تاج و تخت و نگین
بروز خجسته سر مهر ماه بسر بر نهاد آن کیانی کلاه
بتائید یزدان ونیروی بخت خداوند کشور شد و تاج و تخت

امرا و وزرا و سادات و مشائخ و علما به بیعت شتافته سعادت پای بوس دریافتند و همگنان رسم تهنیت و نثار بجای آورده زبان بدعا و ثنای خسرو کامگار کشاده گفتند -

خسروا ملک بر تو خرم باد کل گیتی ترا مسلم باد
خطبه تعظیم یافت از نامت همچنان سال مه معظم باد
خدمت چرخ جز بدرگه تو چون تیمم بساحل یم باد
همه سعی تو چون قران سعود در مراعات نظم عالم باد
از تو آباد ظلم ویران شد بتو بنیاد عدل محکم باد
تاکم و بیش در شمار آید دولتت بیش و دشمنت کم باد

سلطان غازیان فیروز شاه تغلچی و دیگر مفسدان ملک را مقید و محبوس ساخته امرا و سران سپاه را بخلعت فاخر و تشریفات متکاثر سرافراز فرموده در مرتبه و منصب همگنان افزود احمد خان را که برادر اعیانی سلطان بود بخطاب خان‌خانانی مخاطب فرموده خواجه جهان را که قبل ازین منصب حکومت تعلق باو میداشت بهمان شغل گماشت وبجهته امرا و اقطاع داران اطراف فرامین و خلعتهای بادشاهانه ارسال داشته اعمال و اشغال دیوانی را بعمال سابق باز گزاشت و ابواب معدلت و احسان بر روی لشکریان و رعایا بل کافهٔ نوع انسان کشوده خاطر قاطبه برایا را بعواطف و عطایا مبتهج و مسرور فرمود و همگی همت والا نهمت بر قلع و قمع کفار خاکسار و تقویت دین احمد مختار مصروف داشته نیت تسخیر کشور بیجانگر پیش نهاد خاطر انور فیض گستر ساخت و بتهیه و استعداد جهاد پرداخته باجتماع سپاه نصرت پناه زلزله در کوه و

غلغله در بحر و بر انداخت و در روزی که آثار فتح و فیروزی و انوار نصرت و دشمن سوزی از طلوع صبح سعادتش ساطع و لامع بود لشکر قیامت حشر فیروزی اثر بصوب کشور بیجانگر کشیده ـ

در گنج بگشاد و روزی به داد — سپه بر نشاند و بنه بر نهاد
سپاهی که دریا وصحرا و کوه — شد از نعل اسپان ایشان ستوه
خروش سواران و اسپان زدشت — زبهرام و کیوان همی بر گذشت

بعد از وصول رایات نصرت آیات فیروزی سمات بآنولایات کفره فجره اگرچه اول بقدم جسارت و جلادت پیش آمده در میدان مجادله بحرکت المذبوحی مبادرت نمودند امّا چون حریف حامیان حوزهٔ اسلام نبودند انهزام یافته بپای اضطرار بادیه فرار پیمودند دیورای که مقدم ارباب جهنم بود کس بدرگاه عرش اشتباه فرستاده اظهار عجز و انکسار خود را در لباس ندامت و استغفار عرضه داشته بزبان مسکنت و اعتذار بعرض بندگان شهریار کامگار فلک اقتدار رسانید که ـ

گردش چرخ جز بکام تو نیست — کوه را تاب انتقام تو نیست
چکنم چون بجان رسد کارم — از تو هم سوی تو پنه آرم

کسان دیورای بدرگاه خلائق پناه رسیده عرضه داشت رای را بپائیه سریر ثریا مثال گذرانیدند و مبلغ سی لک تنکه تقبل نمودند که چون سلطان رقم عفو و غفران بر صحائف جرائم و عصیان ایشان کشیده از سخط و غضب شهریاری ایمن و مطمئن گردند مبلغ مذکور را بخزانه معمور رسانند و هر سال مال مقرری را بی اهمال بپایهٔ سریر ثریا مثال فرستاده از مستوفیان دیوان عدالت نشان قبض وصول ستانند سلطان گیتی ستان بر حکم ـ

با عفو خسروانه چه سنجد گناه خصم — دریا زباد گرد فشان تیره کی شود

زلال عفو و اغماض جرائد جرائم آن قوم نادم را شسته مبلغ مقرر را از رای بیجانگر باز یافت فرمود بعد ازان با فتح و نصرت همعنان یکران گیتی ستان بصوب مستقر سریر سلطنت بجولان در آورد

امید تازه و دولت قرین و بخت جوان — مراد حاصل و دشمن زبیم در غم جان

ارباب و اهالی و اشراف و اعالی احسن‌آباد باستقبال موکب جاه و جلال شتافته از غبار سم سمند شهریاری توتیای ابصار حاصل ساخته خاک راه موکب گیتی پناه را از جباه نقش عبودیت بستند ـ

پذیره شدندش همه سرکشان — بشادی درم ریز و گوهر فشان
هوا سربسر مشک سارا گرفت — زمین کوه تا کوه دیبا گرفت

سلطان ممالک ستان قرین فتح و فیروزی درج شرف با کوکب سعادت قران فرموده بنشاط و کامرانی و معدلت و جهانبانی مشغول گشت ـ

بخت جوان همدم و نصرت قرین — دولت فرخنده اثر همنشین

بعد ازانکه سلطان غازیان قریب یک سال در مستقر حشمت و جلال بفراغ بال بمراسم عیش و عشرت اشتغال فرمود باز هوس جهاد مشرکین امصار و بلاد در خاطر ملکوت ناظر آن مهر سپهر عدل و داد افتاده در اول سال سنه اثنین و ثمانمائة باجتماع سپاه نصرت پناه حکم جهان مطاع آفتاب شعاع شرف نفاذ یافت

سپه شد بدرگاه شاه انجمن　　　نبرد آزمایان لشکر شکن

در بهترین روزی سلطان غازیان بفتح و فیروزی بالشکری مانند شعله آتش عالم افروز و جهان سوز و چون بحر اخضر موج زن و مرد افگن۔

شهاب صولت و دریا شکوه و باد نهیب　　　زمانه بسطت وگردون توان وکوه شکیب

بجانب قلعه سکر نهضت فرموده رایان آن نواحی چون بر توجهه رایات فتح آیات پادشاهی اطلاع و آگاهی یافتند بقدم اطاعت و انقیاد پیش آمده باج و خراج ولایات خود بخزانه عامره رسانده از سطوت سپاه ظفر پناه سالم ماندند و چون سلطان ممالک ستان را در سکر بمقتضای قضا و قدر فتوحات تازه و نصرت بی اندازه روی نمود زمین داران و رایان اطراف و اکناف سر بر خط فرمان قضا جریان نهادند سکر را بنصرت‌آباد موسوم فرمود و سی و سه لک تنکه که مال مقرری رای بیجانگر بود باز یافت نمود با نیل مطالب و انجاح مآرب موکب همایون بصوب دار الملک معاودت فرموده در کنار آب جهنور که قریب گلبرگه است و به بهنور اشتهار دارد چند روز اقامت ساخته طرح شهریاری انداخت و عمارات عالیه بسپهر برین بر افراخت و در اندک روزی معمار همت فیروزی شهری مرتب ساخت که تا معمار قدرت والسماء بنیناها باید و انا لموسعون از ابداع و الارض فرشناها فنعم الماهدون پرداخته مهندس سالخورده گردون معموره چنان با آنکه بارها گرد جهان گردیده ندیده سواد مینا نمایش چون روضهٔ مینو فرح افزا و نسیم طرب انگیزش چون طرهٔ خوبان دلارا و عطرسا۔

از نسیم شمال عنبر بیز　　　گشته اطراف آن عبیر آمیز

و آن شهر فردوس بهر بفیروز آباد اشتهار یافته هرگاه سلطان غازیان بقصد غزای کفرهٔ فجرهٔ بیجانگر لشکر کشیدی در وقت نهضت و معاودت چند روزی دران مکان جنت نشان بفیروزی توقف فرموده بر سبیل استراحت دران شهر فردوس ساحت آرمیدی بالجمله چون رای ملک آرای فیروز شاهی که پرتو انوار الهی بود از عمارت شهر فیروز آباد فراغت یافت بمستقر سریر سلطنت و خلافت شتافت و پرتو التفات بر حال رعایا و زیر دستان انداخته خاطر پریشان درویشانرا بعدل و احسان بنواخت و به کرم وجود جیب و کنار آمال ایشانرا از نیل مقصود چون آستین کریمان و گنجینه بحر وکان پر ساخت و درین سال قدوهٔ ارباب حال و سر دفتر اصحاب کمال قطب سپهر سیادت و معرفت مرکز دائره حقیقت و طریقت شاهباز بلند پرواز سید محمد گیسو دراز با جمعی از مریدان با کمال و درویشان صاحب حال از جانب دهلی بملک دکن تشریف قدوم فیض لزوم ارزانی فرموده دارالسلطنت گلبرگه را از مقدم

مکرم خویشش رشک فلک اعظم ساخت و چون پرتو این خبر بر پیشگاه ضمیر اطهر فیض گستر تافت بر حکم اعتقاد و اخلاصی که حضرت سلطان را با سادات عظام کرام و مشائخ عالیمقام ذو الاحترام بود و بصحبت این طبقه عالیشان رغبت تمام داشت و در سوابح امور و معظمات مهمات از رای مشکل کشای این طائفه عالیه استفاضه و استمداد میفرمود از وصول مقدم شریف آن سید عالی مقام هدایت فرجام بغایت مبتهج و مسرور گشته جمعی از فضلا را بخدمت آن سر دفتر اولیا فرستاد تا استکشاف احوال آن نیر فلک کمال نموده سلطان را بر حقیقت حال مطلع سازند آنجماعت حسب الاشارت سلطان بملازمت آن قدوهٔ ارباب حالت شتافته آنحضرت را در انواع علوم ظاهری و باطنی و کشف و کرامات و مقامات در مرتبهٔ کمال یافتند لاجرم بخدمت سلطان شتافته آنچه یافته بودند معروض داشتند و این معنی باعث ازدیاد مواد اعتقاد سلطان با دین و داد گشته بصحبت آن مرشد کامل رغبت فرمود و از لوازم تعظیم و تکریم دقیقهٔ نا مرعی نداشته چند موضع آبادان بانعام خدام آن آستان مقرر داشت بعضی گفته اند که در ملاقات اول میانهٔ سلطان و حضرت سید محمد گیسو دراز فی الجمله تقاربی بهم رسیده روز بروز متزاید میگردید تا زمانی که بحسب گردش دوران سلطان از سلطنت معزول گردید و بجهة عدم توجهه آن ز بدهٔ دو دمان نبوت دید انچه دید عنقریب رقم زده کلک بیان خواهد گردید بالجمله سلطان غازیان دیگر مرتبه عنان عزیمت به نیت غزای کفار دیار بیجانگر بداصوب انعطاف داده رایات فتح آیات بآنجانب روان ساخت چون ماهچهٔ علم فیروز شاهی بر اطراف ولایت بیجانگر شعاع گستر گردید لشکریان بهرام انتقام دست بقتل و غارت کشاده آتش قهر در معابد و مساکن کفره آنولایت انداختند و بعضی از ولایات پهنور و موسلکل را بضرب تیغ آبدار آتشبار مسخر ساختند سلطان سی و سه لک تنکه مقرری بازیافت نموده با غنائم موفور و اموال نامحصور بصوب دار الملک مراجعت فرمود و بعد ازانکه قریب یکسال در مقر جاه و جلال دست ببذل اموال و نیل آمال کشوده باز سپاه ظفر پناه جمع نموده بجانب مهور لشکر فیروزی اثر بحرکت آورد وچون حصار مهور در حصانت و استحکام باحصار سبز فام فلک دم مساوات میزد و اطرافش بجنگلی استوار بود که عبور آدمی ازان بغایت متعذر و دشوار می نمود بالضروره بارای آنجای مصالحه فرموده مبلغ خطیر برسم باج و خراج باز یافت نموده عنان یکران بصوب مستقر سلطنت انعطاف داد و بر سریر کامرانی و جهانبانی تکیه فرموده ابواب معدلت و سخاوت بر جهانیان کشاد و دو غلام هشیار و بیدار نام که از سائر بندگان درگاه بعنایت پادشاه و مزید قدر و جاه متفرد و ممتاز بودند درین وقت بصنوف عواطف خسروانه سر افراز گشته اکثر امور سلطنت و مهم و سپاه و رعیت برای ورویت ایشان تفویض یافت و بیدار بخطاب نظام الملکی و هشیار بعین الملکی مخاطب و سرافراز گشتند در خلال این احوال خواجه جهان که منصب حکومت برای دوربین او مفوض بود جهان فانی را پدرود فرمود و آن منصب نیز بر سائر مناصب بیدار و هشیار افزود بالجمله سلطان ممالک ستان بعزم تسخیر ولایت تلنگ تصمیم داده روی توجهه بآنصوب نهاده تا قریب راج مندری تاخته بسیاری از قلاع و بقاع و بلاد مسخر ساخت و تمامی آن ولایات را

ضبط فرموده بگماشتگان درگاه خلائق پناه سپرد و انگاه بعون عنایت اله بصوب تختگاه نهضت فرمود.

سوی تختگاه آمد آن شهر یار / ظفر دریمین نصرت اندر یسار
مخالف شده طعمهٔ تیغ قهر / ممالک مسخر چه قلعه چه شهر

نا قلان اخبار آن شهریار عالی تبار چنین روایت نموده اند که آن سلطان صاحب قران ممالک ستان در مدت سلطنت و زمان خلافت خویش که بیست و پنج سال و کسری بود بیست و سه نوبت یا بیست و چهار علی اختلاف الاخبار الله اعلم بحقیقةالاسرار لشکر نامدار مریخ آثار بغزای کفار خاکسار اقطار و امصار کشیده ولایات آن ملاعین بی دین را نهب و غارت می فرمود و قلاع و بلاد ایشان را فتح می نمود و با نصرت و فیروزی و اخذ باج و خراج معاودت می فرمود و مبلغ سی و سه لک تنکه که در سال اول بر کفرهٔ بیجانگر مقرر شده بود سال بسال بر همان منوال ازان سر گشتگان بادیهٔ ضلال باز یافت مینمود و از ولایات تلنگ تا راج مندری و از ولایات بیجانگر تا معامله رائچور در حیز تسخیر لشکر منصور در آمده بود و در اواخر ایام سلطنت سلطان که قریب هفتاد مرحله از عمر شریفش طی شده بود و کبر سن قوای ظاهری را ضعیف ساخته هنوز حمیت اسلام وغیرت دین حضرت خیر الانام صلواة الله و سلامه سلطان را با وجود ضعف قوی بر عزیمت جهاد مشرکین میداشت و تخم کینه دیرینه آن ملاعین بی دین در سینه میکاشت لاجرم در اواخر ایام سلطنت یکنوبت دیگر با لشکر قیامت حشر بصوب کشور بیجانگر حرکت فرمود و عزیمت تسخیر قلعهٔ پانگل که یکی از قلاع استوار نامدار آن دیار است مصمم نموده در اثنای طریق جمعی از جنود مردود شیاطین ملاعین را با لشکر شجاعت آئین نصرت قرین که حامیان دین مبین حضرت سید المرسلین بودند حربی عظیم روی نموده از جانبین داد مردانگی و جلادت داده در مبارزت تقصر ننمودند.

بباريد چندان نم خون ز تیغ / که باران بسالی نبارد ز میغ
شد از کشته بریشته بالا و پست / بتاراج جان مرگ بکشاد دست

بعد از کشش و کوشش بسیار نسیم فتح و نصرت بر پرچم رایت فیروزی آیت شهر یار دین دار وزیده خاک عجز و ادبار در دیدهٔ کفار خاکسار ریخت چون ملاعین بی دین تاب حمله حامیان حوزهٔ اسلام نداشتند پای ثبات و قرار شان از جا ی رفته پشت بدلیران شیر شکار کرده رو از معرکه کارزار برگماشتند و سپاه نصرت پناه آن قوم گمراه را تعاقب نموده جمعی کثیر و جمی غفیر ازان مشرکان بتیغ بیدریغ بر خاک هلاک انداختند و جهانرا از لوث وجود پلید شان پاک ساختند و غنائم موفور و ذخائر نامحصور بدست لشکریان منصور افتاد

کشادند رزم آوران دست قهر / بکشتند خلق و بکندند شهر
تلف شد زن و مرد و برنا و پیر / زصد ساله تا کودکان صغیر
ز دینار و زگوهر نا بسود / ز تخت و زگستردنی هرچه بود
ز اسپان تازی بزرین ستام / زشمشیر هندی بزرین نیام

سلطان ممالک ستان فتح نامها باطراف ممالک محروسه روان فرموده موکب همایون ازان مقام بجانب حصار پانگل حرکت نمود بعد از وصول رایات نصرت آیات بحوالی آن ولایات سپاه ظفر پناه اطراف حصار را چون حوادث روزگار محیط شدند و بپای جلادت در میدان مبارزت در آمده دست به تیر بازیده برج و بارهٔ آن حصار از ضرب تیر خا را گذار بهادران با نام و ننگ بسان بیشه خدنگ یا از آمد شد تیر شهاب آهنگ مانند سپهر مینا رنگ شد ـ

زشست خدنگ افگنان خاست جوش — کمان گوشها گشت همراز گوش
هوا پرز زنبور شد دال پر — خدنگین تن و آهنین نیشتر
ز پیکان دل جنگ جویان بخست — ز انبوه جان راه گردون به بست
ز پیکان پولاد و پر عقاب — سیه گشت رخشان رخ آفتاب

اما چون استحکام و حصانت آن حصار بمرتبه بود که گوئی ای اشعار بیان بر خی از آثار اوست

فلک مثال حصاری که سد اسکندر — بدی به نسبت او نسج عنکبوت نزار
بغایتی ز بلندی که عقل نتوانست — کمند فکر فکندن به طرف بام حصار
زمحکمی بطریقی که منجنیق سپهر — بسنگ حادثه کاهش نکندی از دیوار

لشکریان بهرام آثار هرچند دلیری و مبارزت اظهار نمودند کمند تسخیر بر کنگره آن نظیر فلک اثیر نیفگنده چهره مراد در مرآت ظفر ندیده چون شهسوار معرکه سپهر از هول آن رزمگاه بحصار مغرب شتافت و نساج تقدیر از تار و پود تیرگی و ظلام کسوهٔ مشکفام و جعلنا اللیل لباسا بیافت ـ

چو هندو بقیر اندر اندود روی — سیه کرد جامه فروهشت موی

اهل حصار بیکبار فدوی وار بقدم جلادت بیرون آمده شبیخون بر اردوی همایون زدند و ازانجا که عادت قدیمهٔ جهان ناسازگار و زمانهٔ کجرفتار است چشم زخم طرفه بفرقه اسلام رسیده بسیاری از اهل توحید و عرفان دران جنگ از چنگ معاندان شربت شهادت نوشیدند و بآب تیغ آتشبار از حیات مستعار دست شسته لباس فنا پوشیدند ـ

ز چهره بصد شرم و آئین مهر — همی تیغ بارید گفتی سپهر
همه تیغ و ساعد بخون گشته لعل — خروشان شده خاک در زیر نعل
چنین است کار سپهر بلند — گهی شاد دارد گهی مستمند

بالجمله شکست فاحش و فتور تمام بلشکر اسلام رسیده سلطان ازان مقام کوچ فرموده تا موضع ایکور هیچ جا مقام ننمود و آن ملاعین بی دین از رؤوس مسلمین چبوترها بستند و مردم این شکست را از اثر کلفت سلطان اولیاء والمحققین زبدهٔ آل طه و یسین شاهباز بلند پرواز سید محمد

گیسو دراز دانستند و بسبب این شکست ضعف قوای سلطان مضاعف گشته بارها بزبان الهام بیان میگزرانیدند که موجب شکست لشکر تغیر خاطر آن فخر اولاد سید البشر بود بالجمله چون جند سلطان در مقام ایکور روزی توقف فرمود ازان کافت بقدر فراغتی یافت عنان یکران بصوب دارالملک تافت و در مستقر سریر سلطنت رحل اقامت انداخته من بعد عزیمت هیچ طرفی مصمم نساخت و تمام اوقات خجسته ساعات صرف عبادات و خیرات و مبرات فرموده بخشنودی خالق و خلائق پرداخت و زمام مهام جمهور انام را بقبضهٔ اقتدار و اختیار بیدار نظام الملک و هشیار عین الملک باز داده دست تسلط و تغلب ایشان را در امور سلطنت قوی و مطلق گردانید بحکم ان الانسان لیطغی ان رآه استغنی هرکه دست خود در امر و نهی مطلق بیند و زمام حل و عقد امور جمهور در قبضهٔ اقتدار خود یابد لامحاله بوم فتنه در اشیانهٔ دماغش بیضه نهد و سودای طغیان از سویدائی دل او سر بر زند و سوابق نعمت را بلواحق کفران مقابله نماید و بزرگان فرموده اند که بنای خدمت سفله و بد اصل بر قاعده بیم و امید است چون از ضرر و خوف ایمن گردد سر چشمهٔ دولتخواهی را تیره سازد و چون بحصول آمال مستغنی شود آتش کافر نعمتی و فتنه انگیزی بر افروزد پس پادشاه را باید که ایشانرا از عاطفت خود چنان محروم نسازد که نا امید گشته بجانب دشمنان میل کنند و چندان نعمت و قدرت نیز بدیشان ندهد که از کمال ثروت خیال فضولی و طغیان از ایشان سر بر زند و حکما گفته اند که نفس خسیس پروردن آبروی خود بردن است و سر رشته کار خود گم کردن .

سر نا سزایان بر افراشتن — و ز یشان امید بهی داشتن
سر رشته خویش گم کردن است — بجیب اندرون مار پروردن است

و هرکه در اصل خود نسیب نیست امید را درو هیچ نصیب نیست چه حرام است بر نطفهٔ خبیث که از دنیا انتقال کند بد ناکرده بجای جمعی که با او نیکوئی کرده باشند مبین این مقال صورت حال بیدار و هشیار بدکردار است که بشامت دناءت ذات و رذالت صفات خود دولت سلطان فیروز را بزبان آوردند و جان خود نیز بر سر کفران کردند

ذکر وحشتی که میانه سلطان فیروز و برادرش احمد خان که مخاطب به خان خانان بود روی نمود و مآل حال سلطان فیروز

بالجمله چون آن دو وزیر بی تدبیر باخانخانان که برادر اعیانی سلطان بود و بجهة وفور عقل و حلم و علم و سخاوت و شجاعت و سائر ملکات نفسانی خاطر کافهٔ امرا و وزرا و رعایا اکثر سپاه بجانب او مائل و بسلطنت او راغب بود پیوسته در مقام نفاق می بودند و بسلطنت او راضی نبودند سلطان را که مطلقاً از سخن و صلاح ایشان عدول و انحراف جائز نمیداشت برین داشتند که حسن خان را که پسر بزرگ سلطان بود ولی عهد ساخته بچتر و آفتاب گیر بنواخت و بحسن شاه ملقب ساخت مع هذا بهمین اکتفا ننموده صورت مکری ترتیب دادند و بسلطان عرضه داشتند که تا عرصه مملکت از شوکت خان خانان خالی نشود حسن خان پای استقلال

بر سریر جاه و جلال نتواند نهاد چه بر حسب فرمودهٔ السلطان ظل الله فی الارض منزلت عظیم الشان سلطنت سایهٔ مرتبه الهیست و لا اله الا الله وحده لاشریك له مقتضی آنست که شغل خطیر سلطنت شرکت بر نتابد و منصب جهانداری بانبازی تمشی نیابد بنا برین سنت الله چنین جاری شده که چون فیاض موهبت انا مکنا له فی الارض اراده فرماید که رایت دولت صاحب شوکتی باوج شاهی بر افرازد و میدان ربع مسکون جولانگاه یکران او سازد نخست هر سر که درو سودای سروری باشد بتیغ فنا بر دارند و هرکس را که اندیشهٔ سرکشی و برتری بخاطر راه یابد زنده نگذارند.

بزم دو جمشید مقامی که دید | جای دو شمشیر نیامی که دید
تنگ بود مملکتی بر دو شاه | کس نشنیده فلکی با دو ماه
سر نکشد شاخ نو از سرو بن | تا طرفی کردن شاخ کهن

زیراکه خان خانان پیوسته در رعایت رعیت و سپاه است و تمام خدم و حشم بل کافهٔ بنی آدم او را هوا دار و نیکخواه لاجرم سلطان فیروز شاه گوش بمواضعه مکر آمیز فتنه انگیز ایشان نهاده اگرچه بجهت رعایت صلهٔ رحم بکشتن خان خانان راضی نشد اما بمیل کشیدن جهان بنیش رضا داد شیر خان که خواهر زادهٔ سلطان بود ازین مواضعه خبر یافته بخدمت خان خانان شتافت و صورت حال را بر رای جهان ارایش معروض داشت خان خانان قرار بر فرار داده با پسر بزرگ خویش ظفرخان که بعد از پدر متصدی امر سلطنت گردید جهة استمداد بحصول مقاصد و مرادات بملازمت قطب سپهر سیادت سید محمد گیسو دراز رفته آن سید بزگوار مقدم شریف خان خانان را بانواع اعزاز و اکرام تلقی فرمود و طعام طلبیده بایشان تناول نمود و بدست مبارک خود دستار بر سر ایشان بسته هر دو را بپادشاهی مژده داد خان خانان مستظهر و امیدوار زان بزگوار مرخص گشته بمنزل شریف تشریف فرموده با جمعی از ملازمان معتمد مستعد فرار گشت تاجری از لحاکه بخلف حسن موسوم بود و در ایام دولت احمد خطاب ملک التجاری یافت و بنهایت شجاعت و غایت سخاوت معروف و موصوف و بحسن خدمت خود مشغوف درین سال اسبان تازی نژاد آورده بسرکار شهریار مشتری دیدار فروخته بود و بعضی از قیمت گرفته با سلطان احمد طریقه خدمت و ملازمت رعایت می نمود چون بفراست بر فرار احمد شاه آگاه گشت حق نعمت و احسان سلطان دست در گریبان همتش آورده ایام صحبت و فراغت را بیادش داد تا بمقتضای حقیقت و وفاداری پای در دائره خدمت و جان سپاری نهاده شبی که گمان بیرون رفتن سلطان داشت با سلاح تمام بدر خانه سلطان احمد حاضر شد ناگاه سلطان باچهار صد جوان یکدل و یک زبان مکمل و مسلح گشته بعزیمت هزیمت از خانه برون آمد خلف حسن پیش آمده بآئینی که سلاطین را سلام کنند سلطان را سلام نمود سلطان ازان سلام سلامتی و سلطنت استدلال فرموده بفال سعد گرفت و بخلف گفت بسرعت تمام ازین مقام بمنزل خود روان شو که مرد تاجری و غریبی مبادا کسی ترا اینجا بیند و بسبب من خان و مانت عرضهٔ تاراج شود بلکه جانت هدف تلف گردد خلف خندان در جواب سلطان گفت که در وقت آسایش و فراغت جلیس و ندیم بودن و در ایام

محنت و تعب خاک بیوفائی بر دیده مروت پاشیده پشت بر حقوق ولی نعمت نمودن از مذهب ارباب مروت و کیش اصحاب حقیقت بمراحل دور است تا جان در تن و رمق در بدن باشد حاشا که از رکاب ظفر انتساب ارتکاب دوری نماید.

سری که از تو به پیچد بریده باد چو زلف　　　دلی که از تو بگردد سیاه باد چو خال

پادشاهانرا در کفایت مهمات چنانچه بوزرا و ارکان دولت و اعیان حضرت احتیاج می افتد بمکن که در سر انجام بعضی مهام بمدد زیر دستان نیز افتقاری واقع شود چه کاری که از سوزن ضعیف آید نیزهٔ سر افراز در سر انجام آن مقصر است و مهمی که قلمتراش نحیف سرکند شمشیر بران در اتمام آن متحیر و خدمت‌کار هرچند بی قدر و اعتبار باشد از دفع مضرتی و جذب منفعتی خالی نیست و اصل در همه ابواب تربیت ملوک است هرکرا از اهل هنر بنظر عاطفت و عنایت اختصاص بخشند بمقدار تربیت ازو منتفع گردند.

من همچو خاک و خارم و تو آفتاب و ابر　　　گلها و لالها دهم ار تربیت کنی

سلطان احمد را اخلاص و وفاداری خلف حسن بغایت مستحسن افتاده این معنی را نیز دلیل اقبال و دولت بی زوال دانست و بخلف حسن گفت که اگر دولت زمام سلطنت بقبضهٔ اقتدار ما سپارد تو در دولت روز افزون سهیم و قسیم خواهی بود و در ازاء وفاء حقیقت که به نسبت ما بجای می آوری حق گذاری و احسان ما مشاهده خواهی کرد بالجمله سلطان احمد باهوا خواهان خود از گلبرگه بیرون آمده راه تلنگ پیش گرفت و تا کنار نهری که بر در شهر نعمت آباد است برفت و بعضی روایت کنند که تا موضع میلار رانده آنجا مقام فرمود آن موضع را بخانا پور موسوم ساخته بسادات رفیع الدرجات صحیح النسب که از ولایت عرب آیند وقف نمایند و تولیت آن موضع را بسیدی هم ازان قوم تفویض فرمایند چون نیت صادق آن برگزیده خالق موافق رضای الهی و موجب خشنودی حضرت رسالت پناهی بود لا جرم بمودای.

نیت درست دارکه نزد خدا و خلق　　　باشد بقدر نیت تو اعتبار تو

بنیل مقصود فائز گشته مقاصد و مطالب دو جهانیش حاصل شد چون خبر فرار سلطان احمد در شهر اشتهار یافت هشیار و بیدار از خواب غفلت بیدار گشته از روی اضطراب و اضطرار بملازمت شهریار فیروزی آثار آمده جهت تعاقب نمودن آن شیر بیشهٔ کار زار رخصت طلبیدند سلطان بنابر رعایت صلهٔ رحم و رابطهٔ اخوت بآن معنی راضی نمیشد و میفرمود که هرگاه خان خانان از بیم جان خود را در گوشهٔ نهان ساخته باشد دست ازو باز داشتن و اورا بحال خود گذاشتن بصلاح ملک و ملت اولیٰ و انسب می نماید هشیار و بیدار نا برخور دار بعضی از امرا را باخود یار ساخته بعرض شهریار رسانیدند که رفتن سلطان احمد موجب فتنه و فساد بیحد وعد میشود صلاح دولت درین است که جمعی از ملازمان اورا تعاقب نموده سلسلهٔ

جمعیت اورا پریشان سازند و سنگ تفرقه درمیان هوا خواهانش اندازند تاخیال فاسد و اندیشه باطل در خاطرش خطور ننماید چه هرگاه سپاه برو جمع شوند کار دشوار خواهد شد ـ

چو پرشد نشاید گذشتن به پیل   سر چشمه باید گرفتن بمیل

بالجمله چون اقتدار هشیار و بیدار تا هوشیار بمرتبهٔ رسیده بود که سلطان را چندان اختیاری نبود بالضروره دران باب سکوت فرموده هشیار و بیدار با سی زنجیر فیل عفریت دیدار و بیست هزار سوار کینه گزار سلطان احمد را تعاقب نمودند و بشامت کفران نعمت دولت فیروزی را بزبان آورده خود را هدف سهام حوادث ایام ساختند چه هر مهمی که اساس آن مبتنی بر مکروغدر باشد عاقبت آن بوخامت و خاتمت آن بغرامت و ندامت منجر شود و حکما گفته اندابله ترین مردمان آنست که فتنهٔ خفته را بیدار کند و مهمی که بصلح و ملایمت تدارک پزیرد و بجنگ وخشونت پیش گیرد و کسانی که از حلیهٔ عقل و دانش عاطل و درکارها غافل باشند دست ایشانرا در امور دنیا قوی ومطلق داشتن و زمام اختیار در قبضهٔ اقتدار شان گذاشتن چنان باشد که حلیه سر بر پا بندند و پیرایهٔ پا بر سر آویزند چون هرگاه ارباب هنر و دانش را ضایع مانند و زمام اختیار در قبضهٔ اقتدار اهل جهل و سفاهت نهند هر آئینه خلل کلی در امور ملکی راه یابد و تدارک آن از حیز قدرت و توان انسان بیرون باشد بالجمله سلطان فیروز شاه فرمود که اگر تمامی سپاه همره این غلامان گمراه باشند با برادرم برابر نتوانند شد و اگر تمام لشکر با او باشد و من تنها با من برابری نتواند نمود اما سلطان احمد چون دو روز در نعمت آباد توقف فرموده چاشتگاهی بود که بیک ناگاه گرد و غبار از راه برخاست فوج لشکر و فیلان کوه منظر بنظر درآمد سلطان احمد داعیه فرمود که عنان یکران ازان مکان معطوف ساخته با سپاه سلطان درمقام مقابله و مقاتله درنیاید خلف حسن پیش آمده عرضه داشت ـ بیرون شدن ز معرکه بی زخم عارماست ـ حضرت سلطان لحظهٔ توقف فرماید تابنده قدم جان سپاری درمیدان نهاده حسب‌المقدور کوشش نماید ـ

که نصرت به بخشایش داور ست   نه در دست و بازوی زور آور است

از اتفاقات حسنه که لطیفه غیبی عبارت ازان است جمعی از مکاریان که بلغت هندوستان ایشان را بنجاره گویند درحوالی آن مکان فرود آمده بودند وگاو بسیار داشتند سلطان احمد را بمقتضای الحرب خدعة حیلهٔ بخاطر رسیده تمام گاوان ایشان را بقیمت تمام ابتیاع فرموده وبر شاخهای گاوها جامها بسته فوجی ازان گاوان در برابر خصمان ترتیب داد و خود باچهار صد سوار شائستهٔ کار زار قدم پیش نهاده تدبیر شهریار روشن ضمیر موافق تقدیر ایزدی افتاده چشم سپاه سلطان که بر فوج گاوان افتاده دهشت بی نهایت برایشان مستولی گشته برجای خود ایستاد قدم فراتر نهادند ـ

بهنگام تدبیر یک رای نیک   به از صد سپاهی چو دریا ی ریگ

وشر ذمهٔ قلیل که با دو سه زنجیر فیل بر دیگران سبقت نموده بودند سلطان احمد و خلف برایشان حمله ور شدند فیل کوه پیکر عفریت منظری که پیشتر می آمد خلف نیزه برخرطوم او انداخت فیل برخود

پیچیده بر گردید و رو بهزیمت نهاد و سپاه چون حال بران منوال دیدند بر گردیدند سلطان احمد بعون عنایت احد آن لشکر بیحد را تعاقب فرمود سران سپاه صلاح خویش در اطاعت دیده بیکبار از موکب خویش پیش آمده خود را از مراکب افگنده در برابر سلطان زمین ادب بلب عبودیت بوسیدند و اظهار اطاعت و انقیاد نموده زبان بدعا و ثنا کشا دند۔

که شاها خداوند یار تو باد　　　عدو روز هیجا شکار تو باد

سلطان ایشان را بعواطف خسروانه مستظهر و امید وار ساخته تمام فیلان و اسپان و اسباب هشیار و بیدار را در قبضهٔ اقتدار خود درآورد و آن دو خائب خاسر مانند بخت خود برگشته بسرعت تمام از دست دلیران بهرام انتقام جان بدر بردند۔

صبح ظفر از مشرق امید بر آمد　　　واصحاب غرض را شب سودا بسرآمد

بعد ازان سلطان مما لک ستان با سپاه گران متوجه گلبرگه شد و در هر منزلی بل در هر قدمی امیری باخیل وحشمی بخدمت مبادرت نموده در سرعت ملازمت بر یکد یگر مسابقت می‌نمودند و بشرف زمین بوس مستعد گشته در سلک سائر بندگان کرپاس گردون اساس انتظام می یافتند۔

سر رایتش برگذشت از فلک　　　ظفر جیش فرخنده اش را یزک

پیا پی ز هر جا نبی لشکری　　　سپاهی گرا نمایه با سروری

بدرگاه عالم پناه آمدند　　　همه دل پر از مهر شاه آمدند

چون خبر وصول موکب همایون سلطان احمد متوا تر شد فرزندان و غلامان سلطان فیروز طوعاً و کرهاً سلطان را سوار ساخته بقصد مقابله و مقاتله از شهر بیرون آوردند نقلهٔ اخبار چنین آورده‌اند که روزی که سلطان فیروز بعزم رزم سلطان احمد از گلبرگه بیرون آمد هفت هزار سوار در رکاب ظفر انتساب جمع بودند و یکروز سلطان فیروز در مقام تفحص سپاه درآمد سه هزار سوار بیشتر نمانده بود باقی بخدمت سلطان احمد شتافته بودند چون سلطان فیروز حال بربن منوال دید عنان از مقابله باز پیچیده بگلبرگه معاودت فرمود بزبان الهام بیان گذرانید که چون دولت در ترقی بود گاهی که از شهر سوار شدمی در منزل اول چنان سپاه بدرگاه گردون اشتباه جمع گشتی که محاسبان وهم و قیاس از احصای آن بعجز و قصور اعتراف نمودندی امروز که بخت برگشته است و تخت سلطنت نصیب دیگری گشته هفت هزار سوار بسه هزار میرسد چون خبر معاودت سلطان فیروز بسلطان احمد رسید در طی مسافت مسارعت فرموده قریب بمصلای گلبرگه نزول اجلال فرمود سلطان فیروز سادات و مشائخ و علما و فضلای آن دیار را با کلید حصار باستقبال موکب عز و جلال فرستاده۔

مهان جهان کار ساز آمدند　　　پرستنده از پیش باز آمدند

جهان سر بسر گشت آراسته　　　همه راه پرنزل و پر خواسته

سلطان احمد در ساعتی مانند طالع خود سعد رو بقصر سلطنت آورد و بر نسق سابق رعایت تعظیم و تکریم نموده بر دربار فرود آمد و بدستور معهود بر سلطان فیروز که برتخت سلطنت نشسة بود سلام فرموده در مقام قدیم بایستاد سلطان فیروز از تخت فرود آمده سلطان احمد را در برگرفت و هردو برادر زمانی بگریستند سلطان احمد تمهید معذرت گونه فرمود که این جرأت از بیم جان بود سلطان فیروز فرمود که للّٰه‌الحمد که سلطنت بمحل خود استقرار یافت از من خطای در وجود آمده بود که با وجود برادری چون تو سلطنت را نامزد دیگری کردم لیکن چون خواست آفریدگار جهان چنان بود که دراین دودمان سلطنت باقی ماند آخرالامرحق بمرکز خود قرار گرفت اکنون وصیتی که دارم آنست که باحسن‌خان که برادر زادهٔ تست چنان سلوک نمائی که از شِیَم مرضیه و خصائل رضیهٔ توسزد فیروز اباد را برو و برسائر اولادمی مقرر داشته تغئیر دران راه ندهی باید که محبتی که میانهٔ من و تو بوده نتیجهٔ آن درحق فرزندان بظهو رسد چون سلطان فیروز وصیت بتقدیم رسانید شمشیر از کمرخود کشوده برکمر سلطان احمد بست و بازویش گرفته برتخت نشاند و آیه قل اللهم مالك الملک الی آخره برخواند وگوشهٔ عزلت اختیار فرموده زال عشوه‌گر محتال دنیا را سه طلاق برگوشهٔ جا دربست آری رداء سلطنت خلعتیست که ازخزانهٔ یختص برحمته من‌یشاء بمناکب مناقب هر که خواهند اندازند و تاج کامگاری برتارک بختیاری هرکس سزاوار دانند نهند بدست کوشش وسعی دامن مراد بچنگ نتوان آورد وچون سپاه ادبار بر روزگار کسی تاختن آورد بقوت تدبیر مدافعه اونتوان نمود بالجمله سلطان فیروز شاه بعد از عزل در اندک روزی ازین سرای فانی بجهان جاودانی انتقال فرمود و وقوع این حادثه در یازدهم شوال سنه خمس و عشرین وثمانمایه بود علیه رحمة اللّٰه الملک المعبود در سبب فوت آن شهریار عالیمقدار اخبار مختلفه روایت نموده‌اند و اصح روایات آنست که شیرخان خواهر زادهٔ سلطان بدلائل خاطر نشان سلطان احمد نمود که وجود سلطان فیروز موجب فتنه و فساد است و چنانچه بودن دوشمشیر در یک نیام از جملهٔ ممتنعاتست وجود دو پادشاه در یک مقام نیز سبب حدوث حادثات سلطان احمد شاه باغوای شیرخان بقتل فیروز شاه همداستان گشته در تاریخ مذکور مرونهٔ چند (مرونه باصطلاح هندوستان جمعی را گویند که باروغن کنجد بدن مردم را دلاکی کنند) بخدمت سلطان فیروز فرستادند تا سلطان را خفه کردند.

دل در جهان مبند که کس را ازین عروس　　　جز آب چشم و خون جگر در کنار نیست

پس سلطنت دائمی دولتمندی دارد که بدنیا کار عقبی بسازد و در ایام دولت و روزگار سلطنت بحال فقرا و مساکین پروازد.

بدنیا توانی که عقبی خری　　　بخر جان من ورنه حسرت بری

سلطان فیروز شاه رحمة اللّٰه بادشاهی با صولت و شهنشاهی صاحب دولت بود در عهد او قواعد عدل و احسان و قوانین برو امتنان بنوعی مشید و ممهد بود که اثر فیض آن بخاص و عام میرسید و همگی نیت صافی طویت و جملگی همت والا نهمتش بر قلع و قمع بنیان ظلم و بدعت مصروف بود و به تکمیل

فضائل صوری و معنوی و تحصیل مآرب دینی و دنیوی معروف و بصحبت مشایخ و فضلاو گوشه نشینان راغب و مشغوف ایام سلطنتش مدت بیست و پنج سال و هفت ماه و یازده روز بود بعد از رحلت سلطان فیروز سلطان احمد شاه حسن خان و سائر فرزندان او را بموجب وصیت بفیروزاباد فرستاده آن شهر رابریشان مسلم داشت اما حسن خان نیز در اندک روزی عالم فانی را پدرود کرده به پدر بزرگوارش پیوست. آنکه پاینده و باقیست خدا خواهد بود.

طبقه دوم در ذکر سلاطین آل بهمنیه که فرمان فرمای ملک دین و در شهر بیدر بر سریر سلطنت متمکن بوده اند انار الله برهانهم

و مدت ملک شان که ابتداء آن از پنجم شوال سنه خمس و عشرین و ثمانمائه است تاهژدهم شعبان سنه ست و عشرین و تسعمائه یکصد و یکسال و دو ماه و دوازده روز بود.

ذکر خدایگان اعلی شهاب‌الدین والدنیا افضل سلاطین آل بهمن اشرف ملوک ملک دکن ابوالغازی سلطان احمد شاه ابن احمد خان ابن سلطان سعید علاءالدین حسن شاه

در تاریخ مذکور سلطان جهان و صاحب قران زمان سکندر دارا نشان بادشاه فلک سریر ستاره سپاه سلطان احمد شاه در دار السلطنت گلبرگه بر سریر سلطنت نشست و بالقاب مستطاب مذکور ملقب گشت.

چو بر تخت بنشست صاحب قران — شد از فر او مملکت شادمان
قضا شمع اقبال او برفروخت — عطارد کمر بند جوزا بسوخت
قدر بخت او را چو شد مشتری — بیاموخت ناهید خنیاگری
درخشنده شمعی برآمد ز میغ — ز خور تاج بستد ز خورشید تیغ

اکابر و اعیان ملک از سادات و مشایخ و علما و فضلا و امرا و وزرا و جمهور برایا با سلطان بیعت نموده جبین عبودیت بر خاک مسکنت سودند و بمراسم نثار اقدام نموده زبان به تهنیت و ثنا کشوده گفتند.

امروز هر نثار که کمتر ز جان بود — کی لائق جلالت این آستان بود
بهر دعا و خدمت شه چرخ نیزه وار — دائم زبان کشاده و بسته میان بود
در آرزوی خدمت تو اهل فضل را — در سینه همچو لاله دلی پر زبان بود
چشم ستاره از مژه جاروب سازدش — بر هر زمین که از سم اسپت نشان بود
صیت توبس مسافر و حکم تو بس روان — تو همچو قطب باش که بر یک مکان بود
جاویدزی که با تو برون کرد از دماغ — آن سرکشی که عادت رسم جهان بود

همگنان بعواطف بیدریغ سلطان ممالک ستان مخصوص گشته تشریفات و انعامات یافتند امرای که از استیلای هشیار و بیدار نابکار آزار بسیار داشتند شکر آفریدگار لیل و نهار بجای آورده سر بر خط فرمان قضا جریان نهادند سپاهی و رعیت که ودیعت رب العزت اند از فیض مکرمت و معدلت آن خورشید برج سلطنت به نصیب او فر محفوظ گشته از جفای زمان در مهاد امن و امان آسوده و مرفه شدند ولایاتی که دست ظلم و ستمش ویران ساخته بود رو بمعموری و آبادانی نهاد سلطان احمد شاه را هفت پسر بود سه پسر بزرگتر را بنوازش اختصاص بخشیده اکبر اولاد را که ظفر خان بود بخطاب خان خانانی مخاطب و ممتاز فرمود و دیگریرا بخطاب محمود خانی و دیگریرا به محمد خانی سر افراز ساخت و خلف‌حسن که شمهٔ از حقیقت و وفاداری و شجاعت و حق گذاری او سمت گذارش یافت بانواع عنایات و اصناف مراحم و الطاف مفتخر گشته بخطاب ملک التجاری مخاطب شد و در خلال این احوال مرغ روح پر فتوح قطب سپهر سیادت و کمال سید محمد گیسو دراز بسوی مرغزار جنان پرواز نموده از عالم انس بعشرت آباد قدس انتقال فرموده قدس الله تعالی سره سلطان ممالک ستان احمد شاه که بصحبت مشائخ حقائق و معارف آگاه رغبت تمام و ارادت لاکلام داشت چون در فنون علوم ظاهری مرتبه کمال یافته بود بمشائخ دکن اعتقاد و ارادت نمی نمود و بمسامع عز و جلال رسیده بود که حضرت ولایت پناه سیادت و نقابت دستگاه حقائق و معارف آگاه المستغنی ذاته الشریف عن التعریف و التوصیف الفائض بمعرفته الله الغنی شاه نعمت الله الحسینی که از اجلهٔ سادات رفیع الدرجات است و در کشف و کرامات و مقامات و مراتب کمال ظاهری و باطنی دیده وران نظیر و عدیلش ندیده و فیض انوار معرفت و حقیقتش بکافهٔ عالمیان رسیده در شهر کرمان از خلقان عزلت گزیده و بساط معاشرت و انبساط کائنات برچیده و بمعرفت خالق از خلائق مستغنی گردیده لا جرم سلطان جهان را غائبانه بآن قطب زمان اعتقاد تمام بهم رسیده شیخ‌خوجن را که یکی از مریدان آن اشرف خاندان شاه مردان بود مقرر فرمود که باتفاق قاضی موسی نولکهی که معلم شاه زاده محمود خان بود و ملک الشرق قلنقرخان با تحف بسیار و هدایای بی شمار بملازمهٔ آن نیر فلک سیادت و ولایت شتابند و سعادت دست بوس در یابند و به نیابت سلطان مملک ستان دست ارادت در دامان آن قطب زمان زده التماس فاتحه و دعا نمایند رفقاء ثلثه حسب الفرمان قضا جریان متوجهه ولایت کرمان شده بملازمت آن یگانهٔ دوران آن منبع حقیقت و عرفان مشرف گردیدند و از فیض انفاس قدسیه اش به نیل مرادات فائض گشته استفاده سعادات دارین نمودند و بجهته حضرت خلافت پناهی سلطان احمد شاه کلاه اراده و جامهٔ اجازه گرفته معاودت فرمودند چون خبر وصول ایشان بسمع اشرف سلطان رسید فرمود که در مقام اینتور که یک منزل از کلبرگه دور است چبوتره بستند و سلطان سکندر نشان تا آن مکان استقبال فرموده بزیارت کلاه و جامه آن یگانهٔ زمانه فائز گردید و در ماه رجب سال دوم از جلوس همایون بر سریر سلطنت سلطان صاحب قران بادشاهزادها و امرا و وزرا و تمام خدم و حشم از کلبرگه بسوی شهر بیدر نهضت فرموده دران بلده فاخره که روی زمینش از کثرت ازهار و ریاحین مانند صحن آسمان آراسته و رنگین بود و از عکس گلزار جنت آثارش بر زاغ چون دم طاؤس می نمود ـ

ز هر سو چشمهٔ چون آب حیوان	چراغ لاله هر جانب فروزان
بنفشه رسته و سبزه دمیده	نسیم صبح جیب گل دریده
شقائق بر یکی پا ایستاده	چو بر شاخ زمرد جام باده

هوایش چون نسیم بهشت روح افزا و فضایش در وسعت چون عرصهٔ دنیا نسیم عطر بیز آن سرزمین چون شمیم نافهٔ چین معطر ساز دماغ روزگار و عکس ریاحین رنگینش روشنی بخش دیدهٔ اولو الابصار از هر شاخ گلستانش هزار کوکب تابان و در هوای گلزارش نهه فلک سرگردان عمارانش که از ارتفاع با افلاک دم مساوات زدی و با قصور جنت در لطافت برابری کردی ظل مخروط بر خاکدان جهان انداخته و فروغ جدار و شعاع دیوارش خلائق را از پرتو آفتاب مستغنی ساخته

لطیف و دلکشا آب و هوای	مبارک شهری و فرخنده جای
ریاحین بر کنار جوی رسته	بآب ژاله دست و روی شسته
درختان چون بتان قد بر کشیده	ز یکدیگر بخوبی سر کشیده
فراز شاخ مرغان خوش آواز	بالحان ارغنونها کرده بر ساز
نهال سروکز جنت سبق داشت	خط طوبی لهم برسرورق داشت

بر سریر سلطنت و مسند خلافت متمکن گشته بیدر را به محمد آباد موسوم گردانیده دارالسلطنت ساخت -

گفتار در میزبانی و زفاف شاهزاده عالمیان ظفر خان

همدرین سال شهریار فرشته خصال با مبارک خان فاروقی که والی ولایت آثیر و برهان پور بود طرح مصادقت افگنده بنای آنرا بمواصلت استحکام و انتظام داد و مخدرهٔ ازان دودمان رفیع مکان بجهته شاهزادهٔ دوران ظفر خان خواستگاری فرموده -

محبت به پیوند چون شد قوی	شود تازه شاخ امید از نوی

و دران میزبانی و طوی سلطانی جشنی ترتیب یافت و مجلسی آراسته گشت که زهره در آرزوی خنیاگری آن بزم فردوس آئین سر از غرفه گردون برآورده بود و سپهر برین با چندین ترتیب و تزئین از غیرت زینت و آذین آن نگارخانه چین غریق خوی خونین گشته -

یکی جشن فرخنده آراستند	می و رود و رامشگران خواستند
می ارغوانی بزرین قدح	کشوده نقاب از جمال فرح
سرود مغنی و آهنگ ساز	صلا داده ناهید را نوش و ناز
جهان پر صدای نوای سرور	بگردون رسیده بخار بخور
نمانده ز اندوه و غم در جهان	نشانی مگر در دل دشمنان

دار السلطنت بیدر بامر شهریار خورشید منظر بانواع تکلفات غریب و تجملات لطیف عجیب آراسته و پیراسته گشت و چون کافهٔ مردم را دل که سلطان کشور بدست در پناه آن دولت روز افزون از اندیشه ترکتا ز حوادث روزگار فراغت یافته بود اعضا نیز که رعایای کار گزاران آن کشورند دست از تکلف کسب و زحمت کار باز کشیده بودند دوکان سود و زیان برچیده بستگی که پیش ازان درکار جهان بود دران ایام فرخنده فرجام حواله درخانه دوکان شده بود و کشادگی که وقتی دست ستم داشت دران فرصت روزی دهان قرابه و لب پیمانه گشت نام و نشان غم چنان گم گردید که بادهٔ غمگسار بیکار ماند با آنکه روز و شب درکار بود و شادی و فرح چنان عام شد که کسی بمفرح یاقوتی میل نمی نمود مگر آنکه از لعل آبدار دلبران بود کرشمهٔ ساقیان شیرین کار با نشهٔ باده تلخ مذاق خوشگوار یار شده دست بغارتگری عقل و هوش برآورده بود .

فروزنده جشنی که خورشید و ماه　　نظاره شدند اندران بزمگاه
زمین باغ فردوس دیدار شد　　هوا ابر بارنده دینار شد
بهر منزلی مجلسی خواستند　　بهشت نو آئین بر اراستند
هوا سر بسر مشک سارا گرفت　　زمین کوه تا کوه دیبا گرفت

چون مهام جشن و سرور انتظام یافت سلطان سپهر احتشام بمقتضای احکام نجوم شبی که قران سعود فلکی دران شب عشرت فام، متحقق بود جهته مقارنته آن نیرین سپهر سعادت و کواکب برج سلطنت اختیار فرمود .

شبی عشرت درو چون نشأ در می　　دمی را زو هزاران صبح در پی
می عیشش بقا در جام کرده　　عبیر از نکهتش بو وام کرده
دران شب کرد پیمان وفا نو　　بشیرین خسرو و شیرین بخسرو

دران شب در درج عصمت و طهارت را در برج شرف با مشتری فلک سلطنت عقد مواصلت بستند .

جهان را ازین عقد فرخنده فال　　بیفزود صد گونه جاه و جلال

شاهزاده فرخ فال دران شب از وصال آن غنچهٔ گلزار حسن و جمال به نیل آمال محظوظ گشته یار نازنین را چون جان شیرین در بر گرفت و از حقهٔ یاقوت آن رشک بتان چگل کام دل بر گرفت سلطان سپهر احتشام بعد از سر انجام و اتمام آن جشن سعادت فرجام دست دریا مثال بر بذل اموال کشوده جیب و کنار آمال و امانی اقاصی وادانی را بوفور نعم بیدریغ خسروانه و عموم بخشش و کرم پادشاهانه از بلای آزو نیاز بی نیازی بخشود و چندان عقد جواهر ولآلی آبدار و بدرهای درم و دینار بران بزم جنت آثار نثار فرمود که چشم هیچ بیننده و گوش هیچ شنونده مثل آن در هیچ زمان ندیده و نشنیده بود .

شهنشاه صاحب قران زمان　　به نیروی دولت به بخت جوان

زر و جامهٔ و گوهر شاهوار — به بخشید بیرون زحد و شمار
بدینگونه چندی به بزم شهی — همی کرد هر روز گنجی تهی

ذکر توجهه افضل السلاطین ابو الغازی سلطان احمد شاه بهمنی بغزای متمردین و مشرکین اطراف ممالک محروسه

خطاب مستطاب ملک ذو الجلال تعالی شانه و جل برهانه با افضل اهل کمال صلی الله علیه وآله خیر آل حیث قال جل جلاله و عز من قال یاایها النبی حرض المومنین علی القتال دلیلیست قاطع بر فضیلت محاربه و مقابله با اعدای دین و فرقهٔ ضلال و نص فضل الله المجاهدین باموالهم وانفسهم برهانیست ساطع بر مزیت جهاد و علو رتبه غازیان مجاهد نفس و مال لاجرم سلطان فریدون خصال را از بدو حال پیوسته خیال استیصال ارباب شرک و ضلال و همیشه نیت غزا و جهاد کفره بی دین و داد پیش نهاد ضمیر منیر می بود وهمگی همت والانهمت بر تقویت شریعت حضرت رسالت صلی الله علیه واله مقصور و مصروف میفرمود درین سال آن عزیمت و خیال را بامضا رساینده فرمان قضا امضا عز اصدار یافت که امرا و رؤسای سپاه نصرت پناه با جمعیت و عدت تمام بدر بارگاه عرش اشتباه مجتمع گردند.

بفرمان شاهنشه کامران — به بستند گردان لشکر میان
ز خاور بجنبید تا باختر — تو گفتی که گیتی برآورد پر
زمین آن سپه را همی بر نتافت — بران بوم کس جای رفتن نیافت
زبس کثرت خلق و جوش سپاه — سرا پردهٔ و خیمه و بارگاه
چنان گشت گیتی ز نزدیک و دور — که ره بسته شد بر صبا و دبور
زمین گشت جنبان چو ابر سیاه — تو گفتی همی بر نتابد سپاه

صاحب قران زمان در اسعد آوان بتائید خالق یزدان بر براق برق جولان که ابلق مطلق العنان دوران بگرد پوبهاش نرسیدی و پیک تیز رو اندیشه کمند نظر بر پیکرش نفگندی هنگام گرمی گوی مسابقت از ابلق ایام ربودی و روزگار وصال خوش رفتاری از و کسب نمودی گویا حکیم ازرقی در وصف او گفته.

آفرین بر مرکبی کز ماه پیکر نعل او — جرم خاک اندر سپهر نیلگون گیرد مکان
چون برانگیزد بهیجا آتش تحریک او — همچو موم اندر فروزد غینهٔ برگستوان
درمیان نقش خاتم ره برد مانند موم — بگذرد از چشمه سوزن چو تار ریسمان
تیز رو همچون سپهر و بارکش همچون زمین — راه دان همچون یقین و دور بین همچون گمان

سوار گشته با سپاهی که بحر و بر از حرکت ایشان بجوش و خروش درآمده بود بجانب ولایت مهور نهضت فرمود.

ازان پس جهاندار چرخ اقتدار — بفرخنده تر طالعی شد سوار

ز لشکر سیه شد همه کوه و دشت روا رو ز چرخ نهم بر گذشت

چون ماهچه رایات نصرت آیات سلطانی از پرتو خویش اطراف آن ولایت را نورانی ساخت و همای ظفر لوای دولتش سایهٔ اقبال بران وادی و جبال انداخت عبدهٔ اوثان و ارباب کفر و طغیان چون تاب مقاومت با لشکر قیامت حشر در حوصلهٔ طاقت خود نیافتند از سطوت لشکریان بهرام انتقام فرزندان و اموال خود را در بطون بیشها و قلل جبال پنهان ساختند سپاه ظفر پناه دست بقتل و غارت کشاده دیار دران دیار نگذاشتند۔

زن و مرد تا کودک شیرخوار ندیدند از تیغ شان زینهار
زبیش‌وکم و نیک و بد خوب وزشت زمانه دران بوم چیزی نهشت
نه کس ماند و نی شهر و نی خواسته ز بوم و ز بر دود بر خواسته

سلطان ممالک ستان بتخانها و اماکن عبدهٔ اوثان را ویران ساخته بجای آن مساجد و معابد بر افراشت و از انجا عنان یکران سپهر جولان بصوب مرهت معطوف داشته کفار خاکسار آن دیار نیز از تیغ آبدار آتش بار دلیران مریخ آثار متوجهه دار البوار گردیدند سپاه ظفر پناه آنولایات را بجاروب نهب و تاراج رفته موکب عز و جلال قرین سعادت و اقبال بجانب مرکز خلافت و مستقر سلطنت معاودت فرمود و در خجسته تر وقتی سریر سلطنت و مرکز خلافت را بوجود شریف رشک سپهر برین ساخته بلوازم امور جهانبانی پرداخت و چون سلطان ممالکستان یکچندی بفیروزی و ارجمندی در مستقر سلطنت و جهانبانی بعیش و کامرانی گذرانید باز خیال استیصال اصحاب ضلال تصمیم فرموده باجتماع سپاه ظفر پناه فرمان داد حسب الفرمان قضا جریان چندان سپاه بر در بارگاه فلک اشتباه حاضر شد که عارض لشکر از سیاههٔ عرض آن عاجز آمد سلطان مظفر لوا بالشکریان تیز چنگ بعزم جنگ مشرکین ولایت تلنگ از مستقر سلطنت نهضت فرموده موکب همایون بدانصوب روان گردید چون صیت توجهه رایات فتح آیات بگوش کفرهٔ آنولایات رسید دست از جان و دل از خان و مان شسته به قلعها و بیغولها خزیدند سلطان سپهر آهنگ تا اقصی حدود تلنگ رانده حصار مندل و ارنگل که از معظمات قلاع آن دیار ست مفتوح ساخت و سایر ولایات را تاخته بتخانها را برانداخت و آتش نهب در مساکن و اوطان عبدهٔ اوثان زده روی زمین را از خبث وجود جنود شیاطین ملاعین بی دین بپرداخت رای راج کنده و دیوکنده از سطوت سپاه ظفر پناه خائف و هراسان گشته ایلچیان زبان دان بپایهٔ سریر گردون نظیر فرستاده اظهار اطاعت و انقیاد نمودند و پیشکش بسیار و نفائس بیشمار بدرگاه شهریار سپهر اقتدار فرستاده باج و خراج از بندگان درگاه عرش اشتباه پذیرفتند سلطان سکندر نشان بریشان ترحم فرموده عنان عزیمت بصوب دارالسلطنت محمد آباد بیدر معطوف ساخت و در مستقر جاه و جلال بفراغ بال بساط عدل و داد گسترانیده همت والا نهمت برترفه حال عباد و تعمیر امصار و بلاد مصروف داشت بعد از یکسال باز خیال تسخیر حصار ماهور که از اعاظم قلاع مملکت دکن است و در متانت و حصانت او زبان ناطقه بسان دهان لکن الکن در بلندی سر رفعت و فرق همت از اوج سپهر گذراینده و سرتیغ سبز فام بسر زر نگار خورشید رسانیده۔

بیخش به نشیب برده آهنگ		زانسوی سمک هزار فرسنگ
تیغش بفراز برده خرگاه		زان سوی فلک بسالها راه

در خاطر خورشید مآثر خطور فرموده با لشکر منصور بعزم تسخیر حصار مذکور حرکت فرمود و بعد از قطع مسافت حوالی حصار ماهور از اشعهٔ رایت منصور پر نور گشته اطراف حصار را سپاه کینه گذار فرو گرفته قلعه را مرکز وار احاطه نمودند و دست بقتل و غارت اطراف آن ولایت کشوده آتش قهر برافروخته خرمن حیات مشرکین آن ولایات را سوختند و بجاروب تاراج اوطان عبدهٔ اوثان را رفته هرچه اطلاق مالیت بران توان نمود از صامت و نا طق بدست تسلط و تغلب گرفتند عمارات آنولایات را مضمون عالیها سافلها بصورت حال آمد و از اما کن و مساکنش مصدوقه اذا زلزلت الارض زلزالها و اخرجت الارض اثقالها مشاهده افتاد بعد از تمادی ایام محاصره رای جهان آرای سلطان ممالک ستان مصلحت وقت دران دید که بصوب دارالملک نهضت فرموده سال دیگر که دلیران لشکر فیروزی اثر آسوده و اسپان سپاه ظفر پناه فربه شده با شند باز به مردم این حصار ترکتاز فرماید لاجرم موکب شا هی بجانب دارالسلطنت محمد آباد بیدر در حرکت آمده بعد از طی مسا فت در مستقر سریر سلطنت قرار گرفت و بعد از انقضای مدت یک سال باز خیال استیصال ارباب ضلال از خاطر دریا مقاطر سر برزده عزیمت غزا وجهاد تصمیم داد و با سپاهی که از ماه تا ما هی کشیده بود و چشم خورشید از گرد ایشان تیره گردیده و چرخ خمیده پشت با هزاران دیده مثل آن لشکر ندیده ـ

گروهی ز بسیاری از ریگ بیش		گذشته که مردی از جان خویش
ندیده کسی پشت ایشان بجنگ		بچستی چو باد و چو کوه از درنگ
فروزندهٔ آتش کار زار		فرازندهٔ رایت شهر یار

متوجه قلعهٔ ماهور گشته کفرهٔ انحدود از سطوت سپاه نصرت انتباه در مضیق حصار محصور گردیده ابواب دخول و خروج بر خود مسدود ساختند و فراشان چابک دست در برابر قلعه بارگاه فلک اشتباه را محاذی محدب فلک مهر و ماه ساخته رایت نصرت آیات شهریار نامدار را در پای حصار بفلک دوار برافراختند

فرو زد بماهی و بر زد بماه		بن نیزه و قبهٔ بارگاه

فرمان قضا جریان به نفاذ پیوست که لشکریان بهرام انتقام از اطراف و جوانب حصار دست تسلط و اقتدار بکارزار کشاده قهراً قهراً قلعه ماهور را مسخر سازند حسب‌الفرمان قضا جریان دلیران رستم توان دست به تیر و کمان و سیف و سنان برده قدم درمیدان دلیری و شجاعت نهادند ـ

چو از هردوسو جنگ پیوسته شد		در آشتی برجهان بسته شد
ز قلعه برین لشکر تیز چنگ		پیاپی همی تیر بارید و سنگ
و لیکن نیامد یکی کارگر		که یاری ده شاه بد دادگر

بتائید ایزدی وفر اقبال احمدی سپاه نصرت پناه بزور بازوی مردی حصار بآن استواری را که

هرگز تیرتدبیر هیچ بادشاه جهانگیر بهدف تسخیرش نرسیده بود بسعی و کوشش مفتوح ساختند و دست بقتل و غارت کشاده بنای زندگانی اهل آن حصار را از بیخ و بنیاد بر انداختند۔

قلعه و قلعه نشین از مدد داور پاک　　　آن مسخرشده بی‌زحمت و این گشته هلاک

و تمام قلعه را بجاروب تاراج رفته ازانجا بجانب قلعه کلم شتافته بمجرد وصول موکب همایون بیمن دولت روز افزون سپاه نصرت پناه بیک حمله دلیرانه خاطر از مهم آن قلعه نیز فارغ ساخته ساحت آن قلعهٔ ولایت را از خبث وجود مشرکان مردود بپرداختند بالجمله سلطان گیتی ستان را دریک یورش دو فتح آنچنان که هیچ پادشاهی آن توفیق نیافته بود روی نمود۔

به نیروی اقبال صاحب قران　　　مسخر شد از سعی کنداوران
شمال و جنوب و صبا و دبور　　　ببرد این بشارت بنزدیک و دور
ز مه تا بماهی برآمد غریو　　　که پیروز شد شاه گیهان خدیو

جمیع بتخانهای آنملک را با اماکن و عمارات کفره و علامات شرک نگونسار و ناهموار ساخته بجای آن مساجد و معابد ارباب ایمان و ایقان بنیاد نهاد بعد ازان سلطان سکندر توان قرین حفظ یزدان با غنائم فراوان و نفائس بی پایان عنان یکران بصوب مستقر سریر خلافت انعطاف داده گرد موکب همایونش کحل‌الجواهر دیده ارباب و اهالی بیدر و حوالی گردید۔

نظر بخاک رهش میل داشت کزیک میل　　　جلای باصره میداد گرد یکرانش

بعد از چنین فتوحات غیبی و لطائف لاریبی صاحب قران جهان خلف حسن را که بخطاب ملک التجاری مخاطب بود با فوجی از ابطال رجال و جمعی از دلیران شائستهٔ کینه و قتال بصوب ولایت کوکن نامزد فرمود خلف مذکور با سپاه نامحصور بصوب ولایت کوکن و سواحل در آمده اماکن و مساکن کفره آنحدود از بیخ و بنیاد برمی انداخت و هر جانب که از متمردان خبر می یافت بر سر ایشان می تاخت و جهان را از لوث وجود شان پاک می ساخت تا بسیاری از قلاع و بلاد آن دیار را مسخر نموده از عهده اوثان بپرداخت و رایت شجاعت و نیکنامی بلوج سپهر ماه و مهر برافراخت سلطان را روز بروز به نسبت او عنایت و مرحمت سمت تزاید و تضاعف می یافت و این معنی باعث حقد و حسد اهل دکن گشته با او پیوسته در مقام عداوت می بودند و انتها ز فرصت می نمودند اما بجهت عنایت سلطانی و سابقه خدمتی که اورا درین دولت روز افزون ثابت بود ضرری باو رسانیدن از قدرت و مکنت ایشان دورمی نمود و در خلال این احوال خیال جهاد استیصال مشرکین کشور بیجا نگر از خاطر ملکوت ناظر صاحب قران فریدون مآثر سر زده بعزم رزم آن کشور لشکر قیامت حشر جمع فرموده و همای رایت نصرت آیتش جناح فتح و اقبال بعزم قتال و جدال ارباب شرک و ضلال کشوده از لمعان ماهچه آفتاب اشراقش اطراف آفاق منور گشت۔

بفرخنده تر طالعی شد سوار　　　جهاندار دریا دل کامگار

هوا نیلگون گشت و دشت آبنوس | بجوشید هامون ز آواز کوس
روان گشت و فتح و ظفر یا ورش | شده کوه و ها مون پر از لشکرش

چون اشعه رایت نصرت آیت سلطانی بر اطراف ملک بیجا نگر پرتو ظفر انداخت و ساحت آنولایت را از ظلمت ضلالات اثر کفر و شرک منور ساخت بهادران سپاه نصرت پناه دست تسلط و قهر بقتل و غارت آن ولایت کشوده بسیاری از قلاع و بلاد آن دیار از سعی دلیران مریخ آثار مسخر و مفتوح گشت و بسی از عبدۀ اوثان و مشرکین بی ایمان از آب تیغ برق نشان لشکریان سلطان ممالک ستان متوجه نیران شدند چندان غنائم از بدره و برده و اسپ و فیل و ما یکون من هذ القبیل که قابلیت ملکیت تواند داشت بدست سپاه ظفر پناه افتاد که از ضبط و محافظت آن عاجز شدند.

بسی مشرکان را به تیغ غزا | بکشت آن سپاه مظفر لوا
غنیمت نچندان که شاید شمرد | سپاه شهنشه از انجا ببرد

سلطان ممالک ستان بعد از تخریب بلاد و دیار آن سر زمین رایت فتح آیت بصوب مستقر سریر سلطنت برافراخته دارالملک محمد آباد بیدر را از غبار موکب ظفر اثر معنبر ساخت و اهالی و اعیان را بصنوف عواطف و مراحم خسروانه بنواخت دربن اثنا عرضه داشت نرسنگ رای والی قلعه کهرله به پایۀ سریر ثریا مثال رسید مشتمل بر اظهار اطاعت و انقیاد و مبنی از استدعای توجه رایات نصرت آیات بصوب آن ولایات و موکد بعهود و مواثیق که هرگاه صاحب قران انجم سپاه در حوالی این حصار قبۀ بارگاه باوج فلک ماه برافرازد و پرتو عنایت بحال سکنه این ولایت اندازد بنده کمر خدمتکاری برمیان جان بسته بسعادت زمین بوس سرافرازد.

اگر تشریف شه مارا نوازد | کمر بندد زهی گردن فرازد

و کلید حصار را به بندگان شهریار کامگار بسپرده این ولایت را داخل سایر ممالک محروسه سازد.

ذکر توجهه سلطان صاحب قران بجانب قلعه کهرله و محاربه الخان حاکم مالوه با سپاه نصرت پناه و هزیمت یافتن الخان بحکم ملک یزدان

چون رای جهان آرای شهریاری بر مضمون عریضۀ نرسنگ رای اطلاع یافت عنان عزیمت بدان صوب تافته باجتماع سپاه ظفر پناه حکم جهان مطاع آفتاب ارتفاع عز اصدار یافت از اطراف و اکناف ممالک محروسه امرا و وزرا و سران سپاه با خدم و حشم متوجه درگاه خلائق پناه گردیدند.

بفرمان ز هر کشوری مهتری | بدرگه رسیدند با لشکری
سپاهی شمارش برون از حساب | گران تاکران جهان چون سحاب
سراگنده از خشم و دل پرزکین | در ابرو ز تندی در آورده چین

بالجمله سلطان ممالک ستان با سپاه بیکران عنان عزیمت بصوب کهرله معطوف ساخته رایت نصرت آیت بر افراخت ـ

بشبگیر برخاست آوای کوس | شد از گرد لشکر سپهر آبنوس
برآمد برخش ظفر شهر یار | دلیران بگرد اندرش صد هزار
خروشان و جوشان چو دریا و کوه | روان گشت هرسو گروها گروه

بعد از طی منازل و قطع مراحل چون حوالی قلعه کهرله مخیم اردوی همایون گردیده اشعه ماهچه رایت خورشید سرایت اطراف آن ولایت را منور ساخت منهیان بمسامع عز و جلال سلطان دریا نوال رسانیدند که نرسنگ رای ملعون خاک بیوفائی و بد قولی بر چهره حال خود پاشیده نقض پیمان نمود و به الخان که دران زمان والی ولایت مالوه بود توسل جسته استدعای امداد و اعانت نمود و متقبل شده که در هر منزل که الخان باینحدود آید یک لک تنکه ادا نماید الخان نیز حقوق اسلام و ایمانرا برطاق نسیان نهاده از فرط جهالت بمعاونت ارباب شقاوت متوجهه به بادئیه ضلالت گردیده است ـ

ره مردمی نزد او خوار شد | دلش بندهٔ گنج و دینار شد
کمر بستهٔ آزو جویای کین | بگیتی ز کس نشنود آفرین

بالجمله چون الخان باسپاه گران بکران ولایت کهرله رسید سلطان گیتی ستان مصلحت چنان دید که دو سه منزل برگشته داخل مملکت خود گردد اگر چنانچه الخان نیز از محاربه با مسلمانان متنبه گشته معاودت نماید هر آئینه دماء واموال مسلمین درامان ماند و اگر بوسوسه دیو پندار و غرور مغرور گشته بولایت دکن در آید برگشته اورا گوشمال بسزا داده بضرب تیغ آبدار خیال پندار از دماغ آن نا هوشیار بیرون کند لاجرم از حوالی حصار کهرله کوچ فرموده بجانب ولایت خود توجهه نمود امرا و روساء سپاه چو از اندیشه پادشاه آگاه نبودند از برابر خصم روگردان شدن را عار دانسته از سر جرأت عرض نمودند که معاودت حضرت سلطان هرآئینه موجب جسارت دشمنان میگردد صلاح دولت درانست که سلطان چندان توقف فرمایند تا بندگان فراخور وسع و توان با الخان مقاتله و مقابله نمایند یمکن که بیمن دولت روز افزون دشمنان زبون شوند ـ

اگر بحر و گیتی بود پر نهنگ | و گر کوه و صحرا بجوشد پلنگ
کسی را که یاراست بخت بلند | نیابد ازو یکسر مو گزند

هر چند امرا ازین مقوله سخنان بعرض رسانیدند سلطان ملتفت بدان نگشته بجانب مملکت خویش نهضت فرمود و چون خبر معاودت سلطان به الخان رسید خوف و هراس ساطان قیاس کرده بقدم جسارت در تعاقب مسارعت نمود چنانچه از هر مقام که اردوی همایون سلطانی کوچ میفرمود سپاه الخان دران مقام نزول مینمود چون سلطان گیتی ستان جهان دو سه منزل داخل ولایت خود شد و سفرا خبر رسانیدند که الخان همچنان متعاقب اردوی همایون می آید و در محاربه لشکر اسلام اصرار

می نماید سلطان مشائخ و علما و فضلا را جمع فرموده استفسار نمود که هرگاه پادشاه مسلمانی بتقویت ارباب ضلالت بمحاربه مسلمانان اقدام نماید با او مقاتله نمودن در شرع مجوز است یا نه علما متفق اللفظ و المعنی عرضه داشتند که دفع اعوان ارباب شرک و عناد مانند غزا و جهاد از جملهٔ مفترضاتست چنانچه تقویت و امداد اصحاب دین و داد از جملهٔ واجبات، سلطان صاحب قران از علماء اسلام فتوی حاصل فرموده بجانب امرا و سران سپاه التفات نموده فرمود که منشاء مراجعت این بود که الخان پادشاه مسلمانست مارا که دعوی اسلام می‌نمائیم جائز نیست که ابتدا بمحاربه نمائیم و با لشکر اسلام در مقام مقاتله در آئیم بلکه بادی این بودن بمقتضای الفتنه نائمة لعن الله من ایقظها موجب غضب الهی ست لاجرم بجانب ولایت خود توجهه نمودیم تا اگر الخان بولایت ما داخل شود در محاربه او بادی و آثم نباشیم اکنون که او جسارت نموده بولایت ما درآمده تنبیهه او از اوازم است بالجمله سلطان بهرام انتقام پرتو التفات و اهتمام بحال دلیران سپاه انداخته همگنانرا بمبارزت و مردانگی و محاربه و مقاتله ترغیب و تحریص نمود و بازدیاد مراتب و مناصب مستظهر و امیدوار ساخته لشکر فیروزی اثر را بآئین هرچه تمامتر مرتب داشته رایت شجاعت بر افراشت و افواج سپاه نصرت پناه را آراسته در برابر لشکر دشمن بداشت و بنفس نفیس خود دو هزار و پانصد سوار پولاد پوش نیزه گزار از میانهٔ سپاه فیروزی شعار اختیار فرموده در کناری مقام ساخت چون صفوف آن دو سپاه کینه خواه آراسته شد و رسوم آزرم و رحم از میان برخاست هر دو لشکر دست به تیغ و تیر و تبر برده بر یکدیگر حمله‌ور شدند و از جانبین بنوعی نائره قتال و جدال التهاب و اشتعال یافت که اطفاء آن جز بآب تیغ زمردسان دلیران میدان شجاعت ممکن نبود مریخ خون آشام از هول آن معرکه قیامت نشان واله و حیران گشته بود و فلک سر گشته بهزار دیده بر کشتگان آن مهلکه گریان شده از عکس خون دلیران عرصهٔ میدان جون جیب و دامن آسمان شفق گون می نمود و از گرد سواران آن قیامت نشان خورشید درخشان لباس عباسیان پوشیده بود.

دو لشکر چنان درهم آویختند — که از آهن آتش فرو ریختند
تو گفتی هوا لاله کارد همی — ز پولاد بیجاده بارد همی
ز خون دلیران و گرد سپاه — زمین گشت لعلی هوا شد سیاه
خروشی بر آمد ز هر دو طرف — که لعلی شد از بیم در در صدف
گر آن جنگ رستم‌بدیدی بخواب — شدی از نهیب ویش زهره آب

القصه آنروز از بام تا شام دریای هیجا در تلاطم بود و کشتی سلامت در غرقاب فنا گم و از گرد سپاه نه فلک پیدا و نه انجم و از نهیب آن رزمگاه مردمی گریزان از مردم قریب بعصری بود که سلطان عاقبت محمود جبین عجز در درگاه معبود بخاک مسکنت سوده عرض نیاز خود در درگاه مهیمن کارساز نمود و فیروزی بر اعدا مسئلت فرمود ناوک دعای آن شهر یار دین دار بهدف اجابت رسیده هاتف غیبی بگوش هوشش رسانید.

که حفظ الهی نگهبان تست — جهان ازکران تا کران آن تست

بزن گوی دولت که میدان تراست خدای جهان را چنین است خواست

سلطان ثریا مکان بفتح و نصرت امیدوار گشته سر از سجده کردگار لیل و نهار برداشت و بآن دوهزار و پانصد سوار نیزه گزار که همراه داشت مانند ابر صاعقه بار یا بکردار اژدهای عمر ادبار بر لشکر اعدا حمله ور شد.

ز تیغ آتشی بر کشیده چو آب کزو خیره شد چشمهٔ آفتاب
برانگیخت شبرنگ مانند شیر نهنگی بکف اژدهای بزیر

الخان هرچند کوشش نمود که بپای مردی شجاعت و دلیری حمله آن شیر بیشهٔ دلاوری را پای دارد ممکن نبود چون پای ثباتش را نصیبی از استواری نماند ناچار پشت بمعرکه کارزار نموده رو بوادی فرار نهاد.

ستاره گرچه بود بیشمار پشت دهند چو مهر یک تنه رو آورد سوی پیکار

الخان از بیم تیغ دلیران سلطانی جمیع بنه و بارگاه و خیمه و سراپرده و خوابگاه و حرم و خدم و انچه لازمهٔ سلاطین عالمست از بیش و کم گذاشته ازان وادی پر ستیز جان بگریز بیرون برد.

نه عزم درست و نه رای صواب دلی پر نهیب و سری بر شتاب
بلی هر که او دل دگر گون کند سزد گر سپهرش جگر خون کند

سپاه نصرت پناه تمام بنگاه و خیمه و خرگاه و اسپ و فیل الخان و لشکریانش را تا راج نموده بدرگاه عالم پناه جمع ساختند سلطان ممالک ستان غنیمت سپاه دشمنان را بلشکریان تقسیم فرموده دلیران سپاه را از تعاقب الخان منع نمود و بزبان الهام بیان گذرانید که الخان چون رعایت حرمت اسلام ننمود لاجرم از نهال آمال میوهٔ ندامت و ادبار چید اگر ما نیز بدان نسبت عمل کنیم همان بینیم که او دید اما چون زمانه چادر کحلی شب بر سر گرفت و دست قدر مشعل ماه و انجم در گرفت و فلک مینائی را مشاطهٔ قضا در زیور گرفت.

چو در پردهٔ کوه رفت آفتاب سر بخت دشمن در آمد بخواب
جهان در سرآورد کحلی پرند سرمه در آمد بمشکین کمند

سلطان ممالک ستان تمامی حرم الخان را در محفها و هودجها بطریقی که آمده بودند بهمراه خواجه سرایان ایشان نموده پانصد سوار تعین فرمود که ایشان را از سرحد گذرانیده بمردم الخان سپارند و از آسیب سپاه ظفر پناه ایمن دارند و این معنی برکمال فتوت و جوانمردی آن شهریار فرشته اطوار دلیلی ظاهر و برهان باهر است بالجمله سلطان ممالک ستان ولایت نرسنگ بی نام و ننگ را در حوزهٔ تصرف در آورده تا موضع مهور ضبط فرمود و باقطاع شاهزادهٔ دوران محمود خان که پسر میانین سلطان بود مقرر نمود و تا محمود خان در قید حیوة بود آن اقطاع ازو تغیر نیافت چون

خاطر خطیر شهریار خورشید اشتهار از مهم النجان فراغت یافت بسعادت و نصرت و اقبال محفوف حفظ ذو الجلال قرین فتح و نیل آمال عنان ابلق گردون خرام بصوب مستقر جاه و جلال تافت۔

بفرخ تر زمان شاه جوان بخت | بدار الملک خود شد بر سر تخت
جهان را از عمارت داد یاری | ولایت را ز فتنه رستگاری

خلال این احوال سلطان فریدون خصال رسولی با تحف بسیار و اموال بی‌شمار بخدمت پیر خویش سر دفتر ارباب کمال و قدوهٔ اصحاب حال سلطان المحققین برهان العارفین خلاصه اولاد سید المرسلین شاه نور الدین نعمت الله ولی قدس الله سره العزیز مرسول داشته استدعای ارسال یکی از اولاد امجاد آن هادی طریق سداد باین دیار و بلاد فرمود و دران باب الحاح و مبالغه بسیار نمود چون آنحضرت را بغیر از شاه خلیل الله در باغ زندگانی میوهٔ دیگر نبود و اورا از خود دور ساختن بر آنحضرت شاق می نمود و انجاح مسئلت سلطان نیز از جملهٔ واجبات بود لاجرم تازه گل گلستان خلیلی میرزا نور الله ابن شاه خلیل الله ولی را حسب الالتماس سلطان زمن بملک دکن فرستاد و بعد ازانکه در سنه ثلث و اربعین و ثمانمأیه آن قطب سپهر سیادت و ولایت بعالم آخرت خرامید شاه خلیل الله نیز متوجه دکن گردید۔ بالجمله سلطان جهان مقدم مکرم میرزا نور الله را بتعظیم و تکریم تمام تلقی نموده آن نوباوهٔ بوستان مصطفوی را بر جمیع سادات و مشائخ و فضلای دکن تقدیم فرمود و چون شاه خلیل الله بدکن رسید میرزا نور الله ولدش بعالم بقا خرامید۔

ذکر وحشتی که میانهٔ افضل السلاطین سلطان احمد شاه و سلطان احمد شاه گجراتی روی نمود

سابقاً سمت گزارش یافت که شهریار اسفندیار آثار خلف ملک التجار را بجهته کوکن و قلاع و جبال آن دیار نامزد فرموده بود و چون خلف مذکور داخل ولایت مذبور شد تمام قلاع و بلاد و سواحل و جبال آن ولایت را ضبط نموده برجزیره مهایم که داخل ولایت گجرات بود تاخته آن ولایت را نیز مسخر ساخت رعایای مهایم دست تظلم در دامن سلطان احمد گجراتی زده از سطوت سپاه نصرت پناه استغاثه بدرگاه پادشاه ملک گجرات بردند سلطان احمد گجراتی را غیرت برین داشت که ولد خلف خود را که به محمد شاه موسوم بود با جنود نا معدود بجهة دفع فتنه خلف نامزد فرمود و منهیان خبر توجهه لشکر گجرات بمسامع قدسی جوامع صاحب قران سکندر توان رسا نیدند سلطان ممالک ستان شاهزادهٔ عالمیان ظفر خان را که ولی عهد بود و دران سلطنت بسلطان علاءالدین مخاطب و ملقب گشته چنانچه از سیاق کلام مستقبل بوضوح خواهد پیوست با سپاه گران و دلیران رستم توان بمدد خلف ملک التجار شجاعت آثار روان ساخت۔

بفرزند فرخنده فرمود شاه | که آگاه باشد زحال سپاه
نپوید مگر بر طریق خرد | خبردار باشد زهر نیک و بد

بالجمله شاهزادهٔ ظفر شعار بالشکر بیشمار طی مسافت فرموده کنار خلیج جزیرهٔ مهایم را مضرب خیام سپاه نصرت فرجام ساخت و از انجانب محمد شاه نیز با سپاه گجرات رسیده آنطرف خلیج رحل اقامت

انداخت و مدتی هر دو لشکر در برابر یکدیگر نشسته بودند و همه روزه مستعد پیکار و ساخته کارزار گشته بکنار آب می آمدند و در مقابل هم می ایستادند اما هیچیک از فریقین جرأت عبور از خلیج مذکور نمی نمودند چون مقابله متمادی گشت امراء دکن را مادهٔ حسدی که باغربا لازم غیر مفارق است متحرک گشته بشاهزاده دوران ظفرخان مرفوع داشتند که جنگ و جدال و نزاع و قتال ما میکنیم و بنام خلف حسن اشتهار می یابد و باعث نیکنامی و حسن خدمت او میگردد چون شاهزاده ظفرخان هنوز در عنفوان شباب بود و بر فریب و وسوسهٔ ارباب مکر و غدر مطلع نه امراء دکن این مقدمه را بدلائل مدخول معقول شاهزاده زمن ساختند و از شناعت و قبح ترک حمیت اندیشهٔ ننموده ارخاء عنان نمودند و از خلف تخلف کرده اورا تنها در دام بلا انداختند و خود را در عالم بجبن و بی غیرتی منسوب ساختند چون لشکر گجرات برین قضیه اطلاع یافتند بخاطر جمع بر خلف تاختند خلف بسبب قلت اعوان و انصار طاقت مقاومت لشکر بسیار نیاورده مهابم را گذاشته بدر رفت سپاه گجرات تمام اموال و اسباب اورا غارت کرده برادر خلف خمیس بن حسن را اسیر و دستگیر ساخته عنان بجانب گجرات معطوف داشتند.

ذکر توجهه رایات نصرت آیات احمد شاهی بانتقام سپاه گجرات و باهم صلح نمودن

چون پرتو این خبر بر پیشگاه ضمیر انور و خاطر اطهر شهریار والا گهر و سلطان عدالت گستر تافت غیرت شجاعت و حمیت سلطنت ذات قدسی صفات را در مقام انتقام از دشمنان بد فرجام در آورده با حضار سپاه ظفر پناه مثال داد حسب الحکم جهان مطاع آفتاب ارتفاع از بقاع و قلاع و امصار و اقطاع امرا و رؤسای لشکر ظفر اثر متوجهه دار الملک بیدر شدند در اندک فرصتی آنقدر سپاه بر در بارگاه خلائق پناه مجتمع شد که راه عبور بر صبا و دبور بسته گشت.

چو از دشمنان آگهی یافت شاه — گرائید، رایش بضبط سپاه
بیاراست لشکر بآئین و ساز — همه جنگ جویان دشمن گداز
روان شد بیابی سپه فوج فوج — چو بحری که جوشان در آید بموج

سلطان گیتی ستان بهادران شجاعت نشانرا بنوازش و عواطف شهریاری مستظهر و امیدوار ساخته در اسعد اوقات رایات نصرت آیات بفلک دوار بر افراخته قرین فتح و ظفر لشکر قیامت حشر بسرحد گجرات کشید.

روان شد باقبال و فتح و ظفر — سعادت به پیر و زیش راهبر
سعود فلک نصرتش را خمان — جنود فلک در پیش حرز جان

بعد از طی مسافت ظاهر قلعه بهول که حصنی بود در غایت حصانت و استحکام و سرحد ولایت دکن و گجرات مضرب خیام سعادت فرجام سپاه ظفر پناه شد.

سرا بردهٔ شاه چرخ اقتدار — کشیده زمین را ز دیبا حصار

همه دشت گشته کران تا کران   پر از خیمه و خرگه و سائبان

دلیران میدان مبارزت و مردی قلعه بهول را چون نگین خاتم در میان گرفته ابواب خروج و دخول بر ارباب حصار بهول مسدود ساخته بمحاصره و محاربه مشغول شدند والی قلعه بهول که کافری بود مستظهر بحصانت حصار و بحمایت سلطان احمد گجرات امیدوار و از قدیم الایام اوامر و نواهی حکام گجرات را مطیع و فرمان بردار عرضه داشتی مشتمل بر توجهه رایات نصرت آیات بصوب گجرات بخدمت سلطان احمد گجراتی مرسول داشته حقیقت محاصره حصار را در لباس عجز و انکسار مرفوع نمود و متکفل شد که اگر سلطان بمحض عنایت و احسان بنده را ازین مضیق زندان و این مهلکه جان ستان خلاص بخشد هر سال اموال بسیار و نفایس بیشمار بخزانه عامره واصل سازد لاجرم سلطان احمد گجراتی بعزم امداد کفره قلعه بهول با لشکر بی‌شمار و سپاه بسیار متوجهه این دیار شده بعد از طی مسافت در یک منزلی بهول نزول نمود صاحب قران گیتی ستان چون بر وصول دشمنان اطلاع یافت دست از محاصره باز کشیده بر سبیل استعجال باستقبال سپاه بدخواه شتافت فریقین در کنار آبی بهم رسیده در مقابل یکدیگر فرود آمدند چنانچه فاصله بین الفریقین آب مذکور بود همه روزه از دو طرف صفها آراسته و فوجها مرتب ساخته در برابر یکدیگر می استادند اما دلیران طرفین هرچند جهد می نمودند که از آب عبور نموده قدم در میدان محاربه و مقاتله نهند و داد مردی و مردانگی دهند آن هر دو پادشاه دین پناه رخصت نمیدادند و بسفک دماء مسلمانان راضی نمیشدند و در مقاتله و مجادله مساهله میفرمودند چنانچه قریب یکسال آن دو لشکر بخیال قتال در مقابل یکدیگر نشسته بودند و هیچکدام ابتدا بمحاربه و مقاتله نمی نمودند چون ایام مقابله امتداد تمام یافت از جانبین علما و فضلا درمیان آمده نائره منازعه و مجادلهٔ که التهاب یافته بود بزلال مواعظ و نصائح منطقی ساخته طرح مصالحه انداختند مقرر آنکه قلعه بهول که از قدیم الایام داخل گجرات بوده همچنان در تصرف گماشتگان ایشان باشد و ازینجانب تعلق بملازمان سدّه سلطنت و خلافت داشته بعد الیوم درمیان آن هر دو پادشاه معدلت دستگاه رابطه مصادقت و التیام انتظام پذیرد و بساط منازعت و محاربت مطوی ساخته در سوانح امور دین و دولت و دفع اعداء ملک و ملت ممد و معاون یکدیگر باشند و در اعلاء اعلام اسلام و انکسار شعار اصحاب ضلال و ظلام از خود بتقصیر راضی نشوند هر دو شهریار دین دار سپهر اقتدار برین جمله مصالحه فرموده تحف و هدایای بسیار بجهته یکدیگر مرسول داشتند و تا قریب صد سال میانهٔ سلاطین هردو بلاد و محال بنای محبت و مصادقت بی شائبه انحلال و زوال ثابت و پائدار بود و پیوسته مراسلات و تحف و تنسوقات در میانهٔ ایشان متواتر بود چنانچه از سیاق بعضی از کلام مستقبل سمت وضوح خواهد یافت بالجمله سلطان جهان بعد از مصالحه عنان بصوب دار الملک معطوف ساخته بترفه حال رعیت و سپاهی پرداخت و رسوم بدعت لزوم ظلم و ستم فسق و فجور از نزدیک و دور برانداخته هریک از امرا و ارکان دولت را بشغل و منصبی سرافراز ساخت چنانچه محمد ابن علی باوردی را که از اولاد سلطان سنجر سلجوقی بود بخطاب خواجه جهانی مخاطب فرمود و سر نوبت میسره را بر

سر نوبت میمنه تقدیم داده بخطاب ملوخانی سرافراز نمود و سر نوبت میمنه بخطاب سارنگخانی مخاطب گشت و شیر ملک کوتوال و ازبک و شیر خان خواهر زادهٔ سلطان که باعث قتل سلطان فیروز شاه شده بود بسیاست رسیده از همان شربت که سلطان فیروز شاه را چشانیده بود چشید.

سلامت از طلبی از فضول دست بدار　　　وگرنه شاخ فضولی ملامت آرد بار

میرزا نورالله نبیره شاه نعمت‌الله ملک المشائخ خطاب یافت و قاضی احمد قبول ملک العلما و صدر جهان شد و قاضی نظام الدین شریفی نبیره میر سید شریف بخطاب شرف جهانی مشرف گشت و سید عبدالمومن نبیرهٔ مخدوم جهانیان سید جلال بخاری بلقب سید اجل جلال‌خان ملقب گردید در خلال این احوال خبر انتقام مهر سپهر کمال و اختر برج جاه و جلال و قدوهٔ ارباب حال شاه نعمت‌الله از دار فنا بدار بقا شیوع و انتشار یافت سلطان ممالک ستان را جهت فوت آن مرشد زمان کلفت تمام و محنت لاکلام روی نموده بلوازم عرس که از مراسم اهل هند است قیام و اقدام فرموده جمیع سادات و مشائخ و علما را حاضر ساخته بنفس نفیس بلوازم خدمت پرداخت چنانچه آن پادشاه فلک جناب بدست مبارک خویش آب بر دست سادات و مشائخ ریخت و ملک المشائخ میرزا نورالله را بر جمیع اشراف و اعیان مقدم داشته دست اعتصام بحبل المتین محبت و ولای آن خاندان آویخت و عقیدهٔ که سلطان احمد شاه را بفرزندان شاه نورالدین نعمت‌الله بود در اولاد امجاد آن پادشاه بادین و داد سرایت نموده ازان دو دمان عالیشان هرکدام بر سریر سلطنت متمکن میگردیدند بجهته مفاخرت کریمهٔ از خاندان سلطنت و عصمت را با یکی از اولاد نعمت اللّهی در سلک ازدواج میکشیدند بالجمله بعد ازین وقائع یکنوبت دیگر سلطان احمد شاه را با والی مندو بر سر قلعه کهرله منازعه واقع شد آخرالامر مهم از قیل و قال و نزاع و جدال بصلح انجامیده قلعه مذکور را بتصرف والی مندو باز گذاشتند و این طرف قلعه داخل ممالک محروسه شده عهود و مواثیق درمیان آمد و از جانبین مبانی پیمان بایمان موکد گشت که مطلقا از شاهراه مصادقت و موافقت انحراف جائز نداشته طریق مخالفت و مخاصمت نسپرند بعد ازان هرکدام بجانب دار الملک خود نهضت فرمودند اما مصادقتی که میانهٔ سلاطین بهمنی و سلاطین گجرات استحکام داشت میان حکام مالوه و ایشان چنان صورت نبست چنانچه بعد ازین بوضوح خواهد پیوست.

ذکر توجه سلطان دارا نژاد به تسخیر بعضی قلاع و بلاد

چون در اواخر ایام پادشاه مغفرت پناه فیروز شاه طاب ثراه بجهت وهنی که از منازعه آن پادشاه دین پناه و سلطان احمد شاه بامور ملکی راه یافته بود معاندان و متمردان اطراف و اکناف آن معنی را فوزی عظیم دانسته فرصت غنیمت شمرده بودند و از هر گوشه بی‌توشه سر از گریبان طغیان برآورده پای در وادی عصیان و کفران نهاده دست تغلب و تسلط بولایات دراز نموده اکثری از قلاع و بلاد اطراف مملکت و سرحد ممالک از گماشتگان سلطانی انتزاع یافته بود چون افضل السلاطین سلطان احمد شاه

سریر سلطنت و خلافت را بوجود شریف خود زیب و جاه بخشید بسبب منازعه که میانه آنحضرت و سلاطین گجرات و مالوه روی نمود تا غایت سلطان بهرام صولت فرصت آن نیافته بود که از متمردان اطراف ولایات انتقام کشیده ارباب شرک و ضلال را گوشمالی بسزا دهد بلک وقتی که سلطان گیتی ستان بدفع دشمنان مشغول بود دران حین نیز بعضی از ولایات تلنگ را کفرهٔ بی نام و ننگ بی‌نزاع و جنگ بچنگ آورده بودند درین وقت که خاطر خطیر شهریار روشن ضمیر بالکلیه از منازعه سلاطین گجرات و مالوه فراغت یافت همت والا نهمت بر فتح و ضبط ولایاتی که بتصرف کفار خاکسار در آمده بود گماشت و سپاه بیحد و عد جمع ساخته بجانب ولایت تلنگ لوای ظفر انتما بر افراخت.

ز بس جنبش لشکر بیکران　　زمین گشت جنبان تر از آسمان

چون همای رایت ظفر پیکر شهریار دادگستر جناح فتح و ظفر کشوده سایهٔ نصرت بر بوم و بر کشور تلنگ نداخت مردم بعضی ازان بلاد و قلاع طریق اطاعت و انقیاد پیموده بقبول مال امانی و باج و خراج مصالحه نمودند و بعضی که عصابهٔ عصیان و جسارت بر پیشانی طغیان و وقاحت بسته راه وادی کفران پیش گرفتند دلیران شیر شکار و بهادران معرکه رزم و پیکار بضرب تیغ آتشبار آبدار صاعقه کردار آن سرگشتگان بادیه ادبار را روانه بدار البوار نمودند و حصون حصین متین بعون عنایت رب العالمین وفر دولت صاحب قران زمان و زمین قهرا قهرا مسخر بندگان کریاس گردون اساس شد از جمله قلاعی که بتیغ برق لمعان نهنگان لجّهٔ هیجا و سر پنجهٔ شیران بیشه وغا از خبث و جود ملاعین بی دین پاک و مصفی شد قلعه رانگیر بود که دست تصرف اندیشه از دامن خاک ریزش کوتاه نمودی و بروج و منازلش مقارن فلک البروج و محاذی فلک ماه بودی.

کسی ندیده فرازش مگر بچشم ضمیر　　کسی نرفته نشیبش مگر بپای گمان
ز تنگ عیشی بر ذروه‌هاش برده همای　　ز استخوان مسافر ذخیره های گران
کسی بروز سفید و شب سیاه درو　　بجز کبودی گردون ندیده هیچ نشان

این حصار نامدار که از استواری آثار سد سکندر و بنای هرمان از صفحه روزگار محو ساخته بود و سائر قلاع و حصون آن دیار بسعی بهادران شجاعت آثار جلادت شعار مسخر و مفتوح گشته علامات کفر و ضلالت نگونسار شد چون والی قلعه ارنگل که باصابت رای و کفایت تدبیر سرآمد کفرهٔ آنملک بود مشاهده نمود که سپاه نصرت پناه بهرطرف که توجهه مینمایند قلاع و بلاد را با خاک راه برابر ساخته آتش نهب و غارت دران ولایت میزنند و اماکن و مساکن را از بیخ و بنیاد بر می‌اندازند بمقتضای حزم و دور بینی از سطوت سپاه ظفر پناه اندیشه مند گشته جمعی از اعیان خود را بپایهٔ سریر خلافت مصیر فرستاده بوسیلهٔ مقربان درگاه خلایق پناه صورت فرمان برداری و بندگی خود را در لباس اطاعت و انقیاد معروض داشت.

که صاحب قران را کمین بنده ام　　بخدمت کمر بسته تا زنده ام
نیاید ز من جز پرستندگی　　کنم بندگان ترا بندگی

و مبلغ خطیر برسم باج و خراج متکفل و متقبل گردید که رقم عفو بر جرائد جرائمش کشیده زلات و هفواتش را بزلال اغماض شست و شو دهند شهریار فلک اقتدار مرحمت شعار سکنه آنحصار را بعنایات پادشاهانه شاستظهار داده بازیافت فرمود و دست تسلط سپاه ظفر پناه از دماء و اموال آن قوم کوتاه ساخت.

به درگاه شه هر که کرد التجا — همه کام او شد بخوبی روا
هر کرا از بخت واژون روز دولت شد سیاه — طالع شوریده نگذارد که آرد رو براه

بالجمله سلطان سپهر آهنگ مدتی بضبط ممالک تلنگ اشتغال داشت و همت والا نهمت بر فتح آن قلاع و بلاد میگماشت تا اکثر مواضع که در تصرف کفار خاکسار آن ملک بود تسخیر فرمود و بعضی که بقدم بندگی و فرمان برداری و اطاعت و خدمتگاری پیش آمده باج و خراج قبول نمودند ولایات ایشان را بریشان مسلم داشت و ابراهیم سنجرخان را سر لشکر ساخته فوجی از سپاه ظفر پناه همراه او بجهته ضبط و محافظت آن ولایت و ترفیه خواطر خلائق که ودائع خالق اند مقرر فرموده قلعه بهونگیر را با بعضی از ولایات بجاگیر او مسلم داشت بعد ازانکه خاطر ملکوت ناظر شهریاری از ضبط ولایات فراغت یافت عنان یکران جهان نورد بجانب دار الملک تافته رایات نصرت آیات سایهٔ شفقت و مرحمت بر مفارق اشراف و اعیان و کافه رعیت مستقر سریر سلطنت انداخت و بساط عدل و داد منبسط ساخته زبر دستان عباد را از دست ستم و بیداد خلاص داد و ابواب بر و احسان بر چهره حال امانی و آمال همگنان کشاد و زمام مهام کافه انام را در قبضهٔ کفایت و اهتمام میان محمود نظام الملک که اعقل زمانه و یگانهٔ فرزانه بود و از اولاد شیخ بزرگوار شیخ فرید شکربار باز نهاد و بندر و ابول و سایر بنادر سواحل را بحسن اهتمام و انتظام خلف حسن تفویض فرمود و درین سال سلطان فریدون خصال در درون قلعه محمد آباد بیدر بمعماری دولت روز افزون و باهتمام همت همایون قصر و پیشگاهی بنیاد نهاد که مهندس روزگار با آنکه معمار عالم کون و فساد است مثل آن عمارتی در معمورهٔ ربع مسکون و در زیر سقف این سپهر بوقلمون نساخته و نه پرداخته بود ارتفاعش بدرجهٔ که بپائمردی مدارج وهم و اندیشه عروج بر معارجش از قبیل ممتنعات نمود و شیاطین را از بیم ناوک پاسبانش بقدم استراق پیرامون آسمان گشتن از جمله محالات بود از لطافت و صفای آن قصر فردوس آسا حوران بهشت را هوس دنیا در سر و مانند جنت الماوی محنت و عنا ازانجا بر در و چون فردوس در و دیوارش منور و معطر از اشعه شمسهاش خورشید ضیا گستر و غرفات شرفاتش مطالع شمس و قمر.

اساس قصر ازین خوبتر توان افکند — که دست همت آن شاه کامران افکند
علو کنگرهٔ او بغایتی برسید — که آسمان را از چشم اختران افکند
شب سیاه فروغ بیاض دیوارش — موذنان را از صبح در گمان افکند
چو خشت عرصهٔ او داشت رنگ فیروزه — فلک بمغالطه خود را دران میان افکند
بخود فرو شده صد بار وهم دور اندیش — که تا کمند نظر چون بران توان افکند

ستارهای فلک جمله آفتاب شدند — چو شمسهاش اشعه بر آسمان افکند
نخست بارگه اقبال باز کرد درش — سعادت آمد و خود را بر آستان افکند

بالجمله چون بیمن اهتمام خسرو کیوان غلام عمارتی بآن لطافت و هوا و خرمی و صفا اتمام یافت شیخ آذری که از کمال شهرت بتوصیف و تعریف محتاج نیست دران حین بشرف زمین بوس پادشاه روی زمین استسعاد یافته این دو بیت در وصف قصر سلطنت انشا نموده بعرض رسانید۔

حبذا قصر معظم که ز فرط عظمت — آسمان پایهٔ از سدّه آن درگا هست
آسمان هم نتوان گفت که ترک ادبست — قصر سلطان جهان احمد بهمن شاهست

سلطان فریدون خصال دست دریا نوال از پئی جائزه دو بیت آن طوطی شکر مقال سحاب مثال کشوده مبلغ صد هزار تنکهٔ دکن که تخمیناً یکهزار تمن بوده باشد بآن شاعر شیرین سخن عطا فرمود شیخ آذری گفت لا تحمل عطایا کم الا مطایا کم سلطان خندان شده بیست و پنجهزار تنکهٔ دیگر بجهته خرج راه و کرایه حمل آن بر انعام سابق افزود شیخ مذکور بوفور نعم و احسان سلطان مسرور گشته بشکر ایادی انعام و اکرام خسرو عالیمقام رطب اللسان و عذب البیان و دستکام و مقضی المرام بوطن مالوف معاودت نمود درین سخاوت و احسان که از سلطان فلک احتشام صدور یافت نام پادشاهان جهان را از جریده کرام منسوخ ساخته رایت نیکنامی و کرم تا انقراض عالم درمیان اولاد آدم برافراخت مولانا شرف الدین مازندرانی که یکی از مریدان شاه نعمت الله بود این دو بیت شیخ آذری را بخط خوب بر دروازهٔ قصر ثبت نمود و صاحب قران جهان باو نیز دوازده هزار تنکه عطا فرمود گویا این دو بیت غرا در وصف سخاوت آن شهریار دین و دنیا انشا پذیرفته۔

صواب کرد که پیدا نه کرد هر دو جهان — یگانه داور دادار بی نظیر و همال
وگرنه هر دو ببخشیدی او بوقت کرم — امید بنده نماندی بایزد متعال

القصه چون مدت دوازده سال آن شهریار بی همال فرخنده خصال بر سریر جاه و جلال باستقلال بامر جهانبانی و کشورستانی اشتغال نمود شاهزادهٔ عالمیان ظفرخان را که اکبر اولاد سلطان بود و بزیور علم و سخاوت و حلیه علم و شجاعت مزین و محلی ولی عهد ساخته تاج و تخت سلطنت و مسند خلافت را باو تفویض فرمود و سایر امرا و وزرا و رؤساء سپاه ظفر پناه را بمتابعت آن تازه نهال دوحهٔ سلطنت ماهور ساخت۔

بفرمود پس تا جهاندار شاه — نشست از بر تخت زر باکلاه
بدست خودش تاج بر سر نهاد — بسی پند و اندرزها کرد یاد

بعد ازان سلطان ممالک ستان ولایات هندوستان را بفرزندان عظام که هر کدام شمع شبستان سلطنت و گل گلستان خلافت بودند قسمت فرمود چنانچه ولایت ماهور را با توابع و لواحق بشاهزاده دوران محمود خان مسلم داشت و رائچور و چیول را با مایتعلق بهما بداؤد خان باز گذاشت درین اثنا

مزاج شریف و عنصر لطیف سلطان از نهج اعتدال انحراف یافته مرضی صعب عارض طبیعت همایونش شد ذاتی که سلامتی آفاق در سلامت او بود از کسوت صحت عاری ماند و وجودی که نظام سلسلهٔ موجودات از میامن عدالت او انتظام داشت از حلیه اعتدال عاطل گشت هرچند اطباء حاذق در معالجه کوشش نمودند چون قضا کار خود ساخته بود داروی شفا از دار الشفاءٔ غیبی و دارو خانهٔ لاریبی روی ننمود روز بروز مرض رو بشدت می نهاد۔

ز جوی هرکه قضا باز بست آب حیات　　ز آب خضر نبیند مگر خمار ممات

در تاریخ بیست و پنجم یا بیست و ششم شهر رجب المرجب علی اختلاف الروایات سنه ثمان و ثلاثین و ثمانمأیه روح شریفش داعی یا ایتها النفس المطمئنة ارجعي الی ربک راضیة مرضیه را اجابت نموده بسوی مرغزار جنان طیران فرمود علیه رحمت الله الملک المعبود المسجود۔

دردا که مصر دولت و حشمت خراب شد　　وان نیل مکرمت که تو دیدی سراب شد
ماتم سرای گشت سپهر چهارمش　　روح القدس بتعزیهٔ آفتاب شد

آری خانهٔ نیست که دود مرگ از روزنه اش بر نیامده و کاشانهٔ کجاست که آتش فنا بنیادش برباد نداده کل نفس ذائقة الموت شربت مرگ چشیدنی است و جرعهٔ فنا کشیدنی۔

دزدیست چرخ نقب زن اندر سرای عمر　　آری بهرزه قامت او خم نیامدست
در جامهٔ کبود فلک بین و بس بدان　　کین دهر جز سراچهٔ ماتم نیامدست

ذکر شمه از خصائل رضیه بیان برخی از شمائل مرضیه سلطان ممالک ستان فردوس مکان سلطان احمد شاه طاب ثراه

علماء اخبار علیهم رحمة الله الملک الغفار از آثار آن شهریار عالی تبار خجسته اطوار چنین روایت فرموده اند که آنجناب بادشاهی بود مالک رقاب و شهنشاهی بود فلک رفعت سپهر رکاب شوکتی بر کمال و سلطنتی باستقلال داشت همت رفیعش با فلک اثیر برابری کردی و نفاذ امرش باصابت رای شاهراه تقدیر بستی خسروی بود بعدل و سیاست معروف و بصلاح و عبادت موصوف پیوسته بخت بیدارش فیروز روز و همیشه رعیت نواز و ظالم سوز۔

همیشه حشمتش در چاره سازی　　بقا در سوزی و عاجز نوازی
سپهرش رام در فرمان روائی　　خدایش یاور کشور کشائی
فروغ لعل خورشید از نگینش　　طلوع صبح اقبال از جبینش
ز بهر سجده پیشش گاه و بیگاه　　کلاه افگنده هم خورشید و هم ماه

ذات قدسی صفاتش بحلیه علم و ورع آراسته بود و بزیور زهد و صلاح پیراسته در فنون علوم ظاهری و باطنی ذوالنون عصر بود و در انواع کمالات صوری و معنوی بایزید دهر درگاه خلائق پناهش

که قبله گاه عارفان آگاه و کعبه آمال مشائخ حقیقت و معرفت دستگاه بود ملجا و ماوای فضلا و علمای آفاق و شعرا و ندمای باستحقاق و دار السلطنة بیدر بیمن التفات آن خسرو بحر و بر از وفور اهل فضل و هنر غیرت افزای فارس و عراق پیوسته بصحبت اکابر سادات و مشائخ و صلحا و زهاد بزرگ جستی و رغبت تمام داشتی و در مجلس همایونش همیشه ندمای حکمت شعار و حکمای فضیلت دثار حاضر بودندی و محفل را بلطائف کلمات و تعریف مکارم صفات بیاراستندی بعد از التذاذ بنغمات مطربان دستان سرای خوش نوا میل استماع داستان حکمت و موعظت نمودی و پس از تماشای رخسار مه رویان زهره جبین اشتغال بصحبت ناصحین امین فرموده گوش هوش را بجواهر کلام نصیحت آئین ایشان که نمودار در شاهوار بود زینت فزودی همگی همت والا نهمت بر ترویج شرع سید المرسلین و اعلاء اعلام اسلام گماشته در لوازم احکام شرعیه و اوامر و نواهی دین مبین مصطفویه مبالغه و احتیاط بینهایت فرمودی و بمراسم امر معروف و نهی منکر بنوعی قیام و اقدام نمودی که در تمام ممالک دکن احدی ارتکاب منهیات بل تخیل آن نتوانستی نمود خلاصهٔ اوقات فرخنده ساعاتش مصروف غزوات جهاد مشرکین اطراف ولایات و بلاد می‌شد.

زمرآت دین زنگ بدعت زدود — ز باغ جهان خار عصیان درود
مرادش ز شاهی و فرمان دهی — ز بخت بزرگی و تاج مهی
مراعات دین بود و تعظیم شرع — همین اصل دید و جزین جمله فرع

کرم عمیمش هزار معن و حاتم را گدای در خود شمردی و گوی سخاوت از پادشاهان جهان بردی چنانچه صله دو بیت شیخ آذری که سابقا مذکور شد مبین این بیان و برهان این تبیان است.

ز بس عطای کفش دادن آنچنان شده بود — که بخل رسم توقف در انتظار شکست
کرم بعهدش ز انگونه شد که ممسک را — به بذل مختصر آئین اختصار شکست
بکثرتی در و گوهر ز دست جودش ریخت — که در بروی هوا در دم نثار شکست

محبتش نسبت بسادات رفیع الدرجات و ذریات سید کائنات علیه افضل الصلوات و اکمل التحیات بمرتبه بود که شیر ملک نام امیری که از امراء نامدار عالیمقدار شهریار فریدون آثار بود و زمام اکثر مهام جهانداری در قبضه اختیار و اقتدار او حسب الحکم جهانمطاع آفتاب ارتفاع بتسخیر قلعه از قلاع کفار خاکسار اطراف دیار رفته آن حصار استوار را مسخر ساخته باغنایم بسیار و اسپ و فیل بیرون از حد شمار بصد عظمت و استکبار متوجه درگاه شهریاری بود سید ناصرالدین که یکی از سادات صحیح النسب عرب بود و بخدمت سلطان ممالک ستان مشرف گشته انواع تشریفات و انعامات یافته سلطان گیتی ستان مبلغ خطیر بجهة اجرای نهر آبی که بکربلای معلی آورد باو داده اورا روانه ساخته بود در اثنای طریق سید مذکور باردوی شیر ملک افتاد چون بشیر برسید رسم تعظیم و تکریم بجای نیاورده شیر ملک از غروری که داشت چون شیر خشمناک گشته فرمود که سید ناصرالدین را از خانهٔ زین بسطح زمین کشیدند و مطلقا خاطر عاطر حضرت مصطفی صلی الله علیه وسلم را درمیان ندیده سید از غایت خشم و غیض از راه بدرگاه

خلائق پناه شهنشاه معدلت دستگاه معاودت فرموده عرضه داشت که مشاهد و مقابر آبا و اجداد خود را گذاشته صحبت یاران و الفت اوطان را کان لم یکن انگاشته عازم دیار هندوستان شدیم بواسطه عقیده و مجتبی که سلطان را نسبت بخاندان نبوت و رسالت مشهور و معروفست نتیجهٔ محبت و حرمت حضرت رسالت صلی الله علیه و آله این بود که ذریت آنحضرت را از اسب بزیر کشند و مطلقا روح حضرت مصطفی صلی الله علیه و آله را درمیان ندیده چنین اهانت و خواری بر سادات روا دارند سلطان ازان سخنان بغایت متاثر گردید خاطر آن سید عالی گهر را بانواع تلطف و تعطف تسلی فرمود و در استرضای آن سلاله آل عبا مبالغه بسیار نموده بصلات و انعامات مجدد دلجوئی آن زبدهٔ ذریهٔ نبوی بجای آورد و بشغل معهودش روان فرمود و چون شیر ملک نزدیک دارالملک رسید امرا و ارکان دولت و اعیان حضرت باستقبال او شتافته اورا باستقلال تمام بدرگاه شهریار کیوان غلام رسانیدند چون چشم سلطان ممالک ستان دوران بروی افتاد نائرهٔ غضب جهانسوز بالتهاب و اشتعال در آمده فرمان قضا جریان صدور یافت که فیل قصاب را حاضر سازند مشاهده آنحال قفل حیرت بر زبان حاضران زده از بیم خشم پادشاهی لرزه بر اعضای ایشان افتاد و باخود میگفتند که باوجود چنین حسن خدمت و جان سپاری و شجاعت و دلاوری که از شیر ملک در وجود آمده تدارک آن بکشتن و در پای پیل انداختن از کرم و حق شناسی سلطان بمراحل دور است اما هیچکس را یارای دم زدن نبود تا فیل معهود را شحنهٔ فیل حاضر نمود شحنهٔ غضب عالم سوز اشاره فرمود که بی قال و قیل شیر ملک را در پای فیل انداختند و خاطر خطیر شهریاری را ازان فارغ ساختند سلطان گیتی ستان بزبان الهام بیان گذرانید که اهانت ذریت حضرت رسالت را بجز این مکافات نمودن از ایمان دور است و حمیت اسلام بر کافهٔ انام ضرور۔

ندیدی کس از خویش و از اجنبی — گرامی تر از اهل بیت نبی
بجان معتقد بود سادات را — همان اهل تقوی و طاعات را
یقینش قوی بود و دینش درست — بجز دادگر یاری از کس نجست

عمر آنحضرت بین الستین و السبعین بود مدت دوازده سال و نهه ماه و بیست و چهار روز سلطنت نمود والله تعالی اعلم بحقیقة الحال و الیه المبداء المآل۔

ذکر ایام سلطنت و زمان خلافت سلطان اعظم الاکرم علاءالدنیا والدین ابو المظفر احمد شاه ابن احمد شاه طاب ثراه

بعد از وفات افضل السلاطین سلطان احمد شاه باتفاق و استصواب امرا و سران سپاه روز دوشنبه بیست و دوم شهر رجب المرجب سنه ثمان و ثلاثین و ثمانمایه سریر جهانبانی و مسند کشورستانی بوجود اشرف سلطان سلیمان نگین سلطان علاء الدین رشک سپهر برین و غیرت نگار خانهٔ چین گردید و چنانچه رسم سلاطین بود سادات عظام و مشائخ کرام و علما و فضلای واجب الاحترام حاضر گشته

در وقت جلوس سلطان بر تخت شاهی حضرت ملک المشائخ شاه برهان الدین خلیل‌الله ابن شاه نورالدین نعمت الله ولی که پیر و مرشد این پادشاه دین پناه و پیر زاده سلطان مغفرت دستگاه بود دست راست آن شهریار عالی تبار را گرفته سید بزرگوار لطیف سید حنیف دست چپ سلطان گرفته بر تخت سلطنت نشاندند و امرا و اعیان و اشراف نثارها افشاندند دو کرسی در هر دو جانب تخت سلطان بجهة آن دو نیکبخت زمان نهاده آن دو بزرگوار بریمین و یسار شهریار فلک اقتدار قرار گرفتند و دیگر سادات و علما و فضلا مثل ملک العلما قاضی قبول احمد صدر جهان و صدرالعلما قاضی نظام الدین شریفی شرف جهان و ملک المدرسین سید احمد حرفی در پایهٔ سریر سپهر نظیر رخصت جلوس یافتند همگنان بتهنیت جلوس سلطان جهان رطب اللسان گشته بدعا و ثنای شهریار دین و دنیا عذب البیان شدند و هریک فراخور قدر و منزلت خویش خلعت و تشریفات و جوائز و صلات یافتند شعرا قصائدی که در تهنیت انشا نموده بودند بعرض رسانیده بانعامات بادشاهانه واکرامات خسروانه مفتخر و سرافراز شدند.

بروز همایون شه نیکبخت — بیامد بر آمد بر افراز تخت
برآمد بران تخت اورنگ شاه — بسر بر نهاد آن کیانی کلاه
سریر از نشست شه تا جور — ز گردون فزون شد بآئین و فر
ز هرسو امیران چرخ اقتدار — بخدمت کمر بر میان بنده وار
نثارش همه جان بر افشاندند — بشاهی برو آفرین خواندند
که بادا جهان از کران تاکران — بفرمان صاحب قران جادوان
چنان بادگیتی که کامت بود — فلک بنده اختر غلامت بود
جهانبان برایشان ستایش گرفت — جهان آفرین را نیایش گرفت
چو بحر عنایت در آمد بجوش — سپه جام انعام کردند نوش
سرانرا همه خلعت خاص داد — به بخشش دل همگنان کرد شاد

بالجمله چون بمقتضای رضای پادشاه علی الاطلاق سلطنت روی زمین بارث و استحقاق بسلطان سلیمان نگین و قهرمان الماء والطین سلطان علاءالدین تفویض رفت بر وجهی بسط بساط معدلت و تشید مبانی نصفت فرمود که اثر احسان فریدون در ازاء آن مکنوم و صیت معدلت نوشیروان در حذای آن معدوم گشت.

بروزگار همایون او محقق شد — که چیست معنی لفظ مکارم اخلاق

در جمعات و اعیاد بنفس نفیس بر منبر رفتی و خطبهٔ در غایت فصاحت و بلاغت ادا فرمودی از غایت حلم و رحم بخون ریختن و آویختن راضی نبودی و اکثر اوقات خجسته ساعات بلهو و لعب و عیش و طرب و صحبت گلرخان شکر لب و جوانان سر و قد سیمین سلب مصروف نمودی از آمیزش و افراط رغبت اینجماعت بنظام امور و مصالح جمهور چندان التفات نفرمودی و از عدم التفات بمهمات سلطنت

پیوسته امور مملکت در تزلزل و اختلال و رعایا پریشان احوال می بودند چنانچه سیاق کلام مستقبل شاهد حال است بر مصنف خردمند پوشیده نیست که مقالید مصالح جمهور عباد از دیوان کبریا برای جهان آرای پادشاهان دین پناه مربوط است و در امور سلطنت افراط و تفریط هردو مذموم سلطان عاقبت محمود شهرباری تواند بود که سیرتش تابع سیرستوده محمدی باشد و مطمح نظر همایونش ترویج شرع احمدی اطوارش بمقتضای رضای خالق ارض و سما پسندیده بود و اوضاعش بمیزان شرع حضرت خاتم الانبیا سنجیده ساحت عرصه کفار از آتش تیغ آبدارش سوخته خرمن و خراب و فسحت معمورهٔ بلاد اسلام از نظر تربیت و اهتمامش چون ریاض رضوان شگفته و شاداب.

اگر خنجر شه بود در نیام — ز عالم بر افتد حلال و حرام
وگر تیغ سلطان شود تیره رنگ — بپوشد رخ ائینه دین ز زنگ
بود پادشه سایهٔ ذوالجلال — دران سایه باشد جهان را جمال
فروغی ز عدل شه کامیاب — جهان را به از پرتو آفتاب

بالجمله سلطان علاء الدین در اوائل ایام سلطنت بعضی از امرا و ارکان دولت و عمال و متصدیان امور مملکت را معزول ساخته جمعی را بمکان ایشان نصب فرمود چنانچه میان محمود نظام الملک احمد شاهی از شغل حکومت معزول گردیده بقتل رسید و قوام الملک غوری بخطاب نظام الملکی مخاطب گشته پسرش قوام الملک شد محمد ابن علی باوردی که خواجه جهان بود و دیگر امرا و وزرا بخطاب و مناصب و القاب که داشتند مقرر شدند سلطان علاء الدین والدنیا دو غلام خود را سر نوبت میمنه و میسره گردانیده سر نوبت میسره را بدستور سلطان احمد مغفور بر جمیع مناصب میمنه ترجیح نمود و بملو خان مخاطب فرمود و سر نوبت میمنه سارنگخان شد و درین عصر اولاد ملک محمود افغان انعام دار موضع هلکنده بمناصب منیع رفیع ارتقا یافتند چنانچه ملک سنان عماد الملک و صاحب عرض ممالک گشته مبارک آباد مرج اقطاع یافت و دیگری ازان طائفه معظم خان خطاب یافته معاملهٔ بیجاپور باقطاع او مقرر شد و مشیرالملک افغان هلنگی که طرفی از بیجاپور است اقطاع گرفت و بزرگ ایشان بخطاب مجلس اکرم دلاور خانی و منصب حکومت سرافراز گشت و در اوائل ایام سلطنت سلطان فریدون نژاد در کنار آب نعمت آباد باغی جنت مثال و قصری مانند فردوس خالی از غم و ملال بنیاد نهاد که استادان خطه کون و فساد مثل آن باغ و عمارت در معموره اب و گل بنیاد نیفگنده بودند گوئی حکیم ارزقی در وصف آن باغ و عمارت گفته.

گوئی که ماه و مشتری از برج آسمان — تحویل کرده اند بباغ خدایگان
مرجان عود سوز درو شاخ نسترن — مینای مشکسای درو برگ ضیمران
از دانش و زجان اثری نی درو ولی — ازنیکوئی چو دانش واز خرمی چو جان
وان قصر کوه پیکر انجم نما درو — پهنای کوه دارد و بالای آسمان
ز آسیب چنبر فلک اندر فراز او — بر کنگره خمیده رود مرد پاسبان
باغی بدین نشان و بنای بدین نسق — پاکیزه تر ز کوثر و خرم تر از جنان

جمشید وار شاه نشسته میان باغ   بربسته آدمی و پری پیش او میان

سلطان سلیمان نگین دران باغ بهشت آئین و قصر فردوس تزئین که مسافت از مستقر سلطنت تا آنجا تخمیناً یک فرسخ بود رحل اقامت انداخته بر مسند عیش و کامرانی تکیه فرموده بتجرع بادهٔ لعل فام و تلذذ از لعل دلبران سیم اندام و استماع نغمات مطربان شیرین کلام مشغول می بود امرا و اشراف و اکابر و اعیان همه روزه احرام آن کعبهٔ حاجات بسته از دارالملک بیدر بطوف سده سلطنت شهریار عیش گستر مفتخر میشدند بلکه بعضی از ملازمان درگاه و امرا و سران سپاه در حوالی آن بنای عالی منازل ساخته در همان جا رحل اقامت انداخته بودند تا اکثر اوقات بشرف بساط بوس خسرو فریدون صفات استسعاد می یافته باشند درین اوقات سنجرخان که از امراء سلطان بود حسب الفرمان قضا جریان با دریای مقدم کفار خاکسار تلنگ بقتل و جنگ اشتغال داشت و پیوسته ملاعین آن سر زمین را اسیر و دستگیر نموده بپایه سریر ثریا مثال ارسال میداشت و سلطان جهان ایشانرا بسعادت اسلام و ایمان مستسعد ساخته بخدمت شاهزاده دوران همایون خان که اکبر اولاد سلطان بود مقرر می فرمود حق سبحانه و تعالی بعنایت ازلی و سعادت لم یزلی بسیاری ازان سرگشتگان بادیهٔ ضلالت و گرفتاران تیه جهالت بسر چشمه سعادت هدایت فرموده بنور اسلام تیرگی و ظلام کفر را از قلوب ایشان میزدود و بمرتبه امارت و وزارت ارتقا میفرمود۔

آنجا که عنایت خدائی باشد   کفر آخر کار پارسائی باشد
و انجای که قهر کبریائی باشد   سجاده نشین کلیسائی باشد

با آنکه بارها بزبان مبارک سلطان میگذشت که سنجرخان چرا با اصحاب فیل در محاربه و مقاتله خود را عدیل میسازد چه دران وقت در سرکار سلاطین بهمنی تخمیناً یکصد و پنجاه فیل بیش نبود و آن کافر فاجر را قریب دو سه هزار زنجیر فیل بود و با وجود این سنجرخان شجاعت نشان پیوسته در تاخت و تاراج ولایات ایشان و در قتل و اسر عبدهٔ اوثان تقصیر نمی نمود در خلال این احوال سلطان فریدون خصال دلاور خان افغان را با سپاه گران بجهته تسخیر سنگر و قلعه شرکه نامزد فرمود دلاور خان با سپاه کینه خواه رو براه آورده بآن حدود رسید و بعد از قیل و قال و جنگ و جدال مهم بمصالحه انجامیده از مقدم هر دو ولایت مال بی نهایت بجهة سرکار شهریار خورشید رایت بازیافت نموده بدرگاه خلائق پناه معاودت فرمود اما چون بشرف بساط بوس رسید از منصب حکومت معزول گردید و خواجه سرای که درین ولا بخطاب دستور الممالک مخاطب شده بود منصب حکومت باو مفوض گشت لیکن مردم دکن از دست ظلم و ستم آن نامؤتمن بانواع کلفت و محن گرفتار شده شب و روز شکوه و شکایت او بدرگاه خلائق پناه مرفوع می داشتند سلطان از غایت حلم اغماض عین فرموده رفع ستم از زیر دستان نمی فرمود شاهزاده عالمیان همایون خان بر حکم ترحم جبلی بر زیر دستان مهربان گشته یکی از ملازمان خود را امر فرمود که در وقت فرصت خود را بدستور ممالک رساند و مهم اورا کفایت نموده خلائق را از دست ظلم و ستم آن ناقص خلاص گرداند درین سال نصیرخان والی قلعه اثیر را از سوء تدبیر خیال تسخیر

SRI PRATAP COLLEGE LIBRARY
SRINAGAR.

اطراف ولایات سلطان سپهر توان در سر افتاده قدم از دائره محبت و مصادقت قدیم بیرون نهاد و باسپاه کینه خواه بولایت پادشاه گیتی پناه در آمده دست ستم و بیداد به نهب و غارت بکشاد و داد فتنه و فساد ستم و بیداد دران دیار و بلاد بداد۔

کسی را که برگشت روز بهی　　باد بار خود کوشد از ابلهی

بالجمله منهیان بسمع اقدس سلطان جهان رسانیدند که نصیرخان باسپاه فراوان بر ولایت شهریار دوران تاخته و بسی از مواضع سرحد را ویران ساخته سلطان بهریک از امرا و اعیان تکلیف محاربه نصیر خان فرمود هیچکس این امر را اختیار ننمود آخرالامر شهریار فریدون آثار خلف ملک التجار را طلب فرموده بجهته این مهم نامزد نمود خلف بی تامل و اندیشه انگشت قبول بردیده نهاد زبان بدعا و ثنای سلطان دین و دنیا کشاد۔

که ای شاه سریر آفرینش　　دعابت حرزجان اهل بینش
گذشته ز انجم و اختر کلاهت　　گرفته مشرق و مغرب سپاهت
فروع نقل خورشید از نگینت　　طلوع صبح اقبال از جبینت
چو کار افتد بوقت جان سپاری　　ز ما کوشش ز اقبال تو یاری
زهی توفیق آن فرخنده چاکر　　که در بازد براه خدمتت سر

و دفع فتنه نصیرخان را پیش نهاد همت ساخت سلطان اورا بصنوف عواطف و الطاف نواخته پایهٔ قدرش باوج گردون برافراخت و قامت قابلیتش را بخلعت خاص اختصاص بخشیده تیغ برهنه باقلم زرین بدستش داد خلف از ملازمت سلطان مرخص گشته بمنزل خود رفته رو براه آورد چون خبر توجهه خلف ملک التجار با سپاه جرار کینه گزار بنصیرخان بی اعتبار رسید توقف و قرار خود در ولایت شهریار فلک اقتدار مصلحت ندید و اندیشهٔ فاسدی که بطمع خام بکلک امید و تمنا بر لوح خاطرش ارتسام یافته بود قلم تقدیر خط بطلان بران کشید و چون تاب مقاومت سپاه نصرت پناه نداشت ناچار قدم در بادیهٔ فرار نهاده عاجز وار اسیر حصار اثیر گردید خلف ملک التجار متعاقب بحوالی حصار رسیده چون حوادث روزگار آنحصار سپهر آثار را احاطه نموده بمحاربه مشغول گردید بعد از مدتی شامت نقض پیمان شامل حال نصیر خان گشته جان پریشانش بفرمان ملک قدیر اسیر پنجه تقدیر شده طائر روحش از حصار تنگ بدن بسوی وطن اصلی طیران نمود وقوع این واقعه در سنه تسع و ثلاثین و ثمانمأیه بود بعد ازان خلف ملک التجار شجاعت آثار با غنائم بسیار متوجهه درگاه شهریار نامدار شده باحراز سعادت زمین بوس استسعاد یافت۔

ذکر طغیان محمد خان برادر سلطان و توجه شهریار دوران جهة اطفاء نائرهٔ آن نیران

درین سال بوسوسه دیو فتنه و غرور خیال طغیان و کفران در باطن محمد خان برادر کوچک سلطان رسوخ یافته عنان مخالفت بصوب بادیهٔ ضلالت تافت و در کنار آب کن بقتل عماد الملک غوری

جهت تمشیت مهم ضروری اقدام نموده چتر سلطنت و لوای حشمت بر افراخت و حقوق ایادی و نعم سلطان را بعقوق و کفران مبدل ساخت.

بر آورد چتر کیانی پسر روان شد بدعوای ملک پدر

چون پادشاه گیتی پناه از حرکت بی عاقبت محمد خان آگاه گشت جنود ظفر و رود تا محدود فراهم آورده جهت دفع آن فتنه و فساد از مستقر سلطنت حرکت فرمود.

ز انبوه لشکر دران پهن دشت بصد حیله باد صبا میگذشت
سپاه سر افراز گیتی فروز سواران جنگ آور کینه توز
همه با دل شیر و نیروی ببر ز نوک سنا نشان خراشیده ابر

ازانجانب محمد خان نیز با سپاه گران بعزم مقابله سلطان بقدم جسارت و طغیان مبادرت نمود اما بشامت کفران و عقوق دست امیدش گردن مقصود را نسود.

هرکه سر از بندگی شه کشید چشم امیدش رخ دولت ندید
وانکه نشد چاکر این آستان شد بدنش حبس غم افزای جان

بعد از تلاقی فریقین از جانبین نائره قتال باشتعال درآمده شرارش بکره اثیر رسید و از طرفین تیغ بیدریغ سر افشانی آغاز نموده از ابدان کشتگان چندان پشته در ساحت میدان نمودار گشت که راه عبور بر صبا و دبور بسته شد.

خروش آمد و نالهٔ کرنای همی کوه را دل برآمد ز جای
سپاه از دو جانب درآمد بجنگ ز هر سو روان گشت تیر خدنگ
بکشتند چندان ز هر سو گروه که شد خاک دریا و هامون چو کوه
نه زانگونه پیکاری آمد پدید که کس در جهان دید یا کس شنید
بر افروخت آتش ز دریای آب تو گفتی که دارد قیامت شباب

هرچند محمد خان بقدر توان و امکان سعی و کوشش نمود چهرهٔ مقصود در آئینه مرادش روی ننمود.

با قضا بر نمی توان آمد با قدر در نمی توان آویخت

اخر الامر نسیم فتح و ظفر از مهب عنایات غیبی و فتوحات لاریبی بر پرچم رایت نصرت آیت سلطانی وزیده خاک ادبار و انکسار در دیدهٔ امید محمد خان و اتباعش پاشید لشکر فیروزی اثر دست جلادت از آستین شجاعت بر آورده بیک حمله پای ثبات محمد خان را از جا بردند محمد خان چون بخت خویش را آشفته و بی سامان یافت عنان از معرکهٔ دلیران بر تافته فرار بر قرار اختیار نمود سلطان ممالک ستان جمعی از دلیران را بتعاقب محمد خان امر فرموده تاکید ومبالغه بسیار نمود که آسیبی بمحمد خان

نرسانند اگر برو دست یابند اورا بی کلفتی بپایه سریر گردون نظیر رسانند والا دست ایذا و آزار از دامن روزگار او کوتاه نموده بگذارند تا بهر جانب که خواهد توجهه نماید چه قطع صله رحم در دنیا موجب خسرانست و در عقبی مستلزم درکات نیران اما محمد خان چون ازان مهلکه جان ستان جان بسلامت بیرون برد از حرکت بیموقعی که بو ساوس شیطان از و صدور یافته بود نادم و پشیمان گشته رسول سخن دان چرب زبان بپایهٔ سریر ثریا مکان روان داشت و بقدم ضراعت و انکسار در مقام ندامت و اعتذار درآمده از حرکات ناشائست خویش استغفار نمود و بزبان عجز مضمون این دو بیت ادا فرمود۔

گردش چرخ جز بکام تو نیست	کوه را تاب انتقام تو نیست
چکنم چون بجان رسد کارم	از تو هم سوی تو پناه آرم

سلطان بزلال عفو و احسان غبار ملالی که از زلات و هفوات محمد خان بر حاشیه ضمیر خورشید لمعان نشسته بود فرو شسته بمراحم پادشاهانه ملتمس اورا بانجاح مقرون داشت و فرمان قضا جریان صدور یافت که قولنامه مشتمل بر عهود و مواثیق جهته محمد خان در قلم آوردند و خاطر اورا با نواع تلطفات مستظهر و امیدوار ساخته موضع رائچل تلنگ را باقطاع او مقرر داشتند و منشور جاگیر را با قولنامه بجهة محمد خان فرستاد محمد خان از عنایت و احسان سلطان مستمال و خوشحال گشته متوجهه ولایت خود گردید و بعد الیوم قدم از جادهٔ اطاعت و انقیاد بیرون ننهاده پیرامون طغیان و کفران نگردید و در ایامی که محمد خان وادی بغی وطغیان می پیمود کفار خاکسار بیجانگر فرصت غنیمت شمرده لشکر بولایت اسلا م کشیده بودند و قلعه مدگل را بدست تغلب و تصرف نموده خرابی بسیار بسایر دیار و امصار رسانیده۔

کفل گرد کردند گوران دشت	مگر شیر ازان صید که دور گشت

بالجمله سلطان صاحب قران بعد از تسکین فتنه محمد خان با لشکر قیامت حشر فیروزی اثر جهته انتقام متوجهه کشور بیجانگر شد۔

ظفر بر یمین نصرتش بر یسار	قلا و زره لطف پرو ردگار
علمهای او عرش فرسا همه	الفهای انا فتحنا همه
ز سم ستوران .شیران کین	چو سیماب در لرزه آمد زمین

چون خبر توجهه رایات نصرت آیات شهریار خورشید منظر بوالی کشور بیجانگر رسید بحصار مدگل که از معظمات قلاع آن دیار است متحصن گردید۔

زان حصاری که طرف بارهٔ او	در علو از ستاره دارد عار
صحن او صحن اختر ثابت	بوم او بام گنبد دوّار

و آن حصن حصین متین را بدلیران کار دیده محنت کارزار کشیده مشحون ساخته آماده قتال وجدال گشت چون همای رایت شهریار فریدون فرسایهٔ فتح و ظفر برکشور بیجانگر انداخت حوالی حصار مدگل مضرب

خیام نصرت فرجام لشکریان بهرام انتقام گردیده آن حصار استوار را دلیران ظفر شعار خاتم وار احاطه نمودند بعد از تمادی ایام محاصره آثار عجز و انکسار بر وجنات روزگار کفار آن دیار و حصار آشکار گشته طالب امان و متقبل مال امانی شده رسولان بدرگاه خلائق پناه سلطان فرستاده اظهار اطاعت و فرمان برداری و انقیاد و مال گذاری نمودند و مبلغ کثیر بر سبیل پیشکش بخزانه عامره رسانیده متقبل گردیدند که انچه بولایت سلطان نقصان رسانیده باشند تدارک نموده خرچی که درین یورش بندگان سلطان را واقع شده باشد تسلیم نمایند و بعد الیوم پیرامون فضولی و جسارت نگشته بادیه غوایت و ضلالت نه پیمایند همه ساله مال واجبی بخزانه عامره می رسانیده باشند بالجمله سلطان کشور ستان صلاح جهان در صلح دیده همبران شروط مصالحه فرمود و جمیع مطالب را بانجاح رسانیده بجانب مستقر سریر خلافت معاودت نمود و در بعضی از تواریخ چنین مسطور است که سلطان علاءالدین درین سفر قریب دو سال مانده با کفار آن بلاد و دیار بمراسم غزا و جهاد قیام و اقدام فرمود قلعه مدکل و چندن مندن و ستاره وغیره آن بسیاری از حصار و باره بحوزه تسخیر شهریار فریدون آثار جمشید سریر درآمد بعد از حصول مقاصد و انجاح مطالب رایات نصرت آیات قرین فتح و حفظ آفریدگار سموات بجانب دارالملک برافراخته موکب همایون بعون عنایت بیچون بصوب مستقر سریر سلطنت روان ساخت.

بر اعدای دولت مظفر شده سپاه از غنیمت توانگر شده
همه دشمنان کشته یا رانده اسیران به بندش بسی مانده
دیار بداندیش را سر بسر همه رفته و کرده زیر و زبر

بالجمله بعد از فراغ خاطر ملکوت ناظر سلطان ممالک ستان از دفع فتنه اهل بغی و طغیان و قتل و غارت عبدهٔ اوثان در مستقر جاه و جلال بفراغ بال بساط عیش و عشرت منبسط ساخته بصحبت اهل نغمه و نشاط پرداخت در خلال این احوال مرغ روح آن قدوه ارباب کمال و زبدهٔ دودمان عزت و جلال اعنی حضرت سیادت و ولایت پناه ملک المشائخ شاه خلیل الله ابن شاه نورالدین نعمت الله از قفس تنگ بدن خلاص یافته بسوی فضای روح افزای عالم بقا شتافت علیه و علی آبائه رحمة الله الملک الاله ازان بزرگوار عالی تبار دو پسر یادگار ماند یکی شاه حبیب الله که داماد افضل السلاطین سلطان احمد شاه بود و دیگری شاه محب الله که داماد پادشاه دارا نژاد سلیمان نگین سلطان علاء الدین بود چه سلطان علاء الدین و الدنیا دختر بزرگ خود را مهد علیا خوانزا حمیرا بآن قدوه اولاد مصطفی و مرتضی در سلک ازدواج منسلک ساخته بود و با آنکه شاه حبیب الله برادر بزرگ بود سجاده پدر بزرگوار را به شاه محب الله تفویض فرموده خود ازان امر خطیر استعفا نمود.

ذکر واقعه قتل سادات چاکنه

درین سال خلف حسن با لشکر صف شکن عازم تسخیر سنکیر که از معظمات قلاع سواحل دریا بارست گردید چه جمعی کثیر از کفار خاکسار باعتضاد و استظهار آن حصار استوار و اعتماد بر جنگل بسیار

و گزرهای دشوار بقطع طریق صحاری و ابحار اشتغال مینمودند و پیوسته مترددین مسلمین از شر ایشان خائف و هراسان می بودند خلف ملک التجار اول حصار کافری را که موسوم بسرکه بود محاصره نموده تسخیر فرمود و سرکه ملعون که بدست سپاه اسلام اسیر گشته بود میانهٔ قبول اسلام و ایمان و دخول جحیم و نیران مخیر شد آن لعین بی دین از در غدر و مکر در آمده بخواهش تمام باز نمود که من همیشه درین کوهستان و بیشه بارای سنگیر طریق همعنانی و برابری مسلوک میداشته ام اکنون که بدین اسلام درآیم قبائل و عشائر ایشان از حمیت جاهلیت و انفت کفر و ضلالت مرا طعن و قدح خواهند نمود اگر بدانصوب عطف عنانی فرمایند باندک اشارتی آن نیز بدست می آید علی الخصوص که بنده ملازم رکاب ظفر انتساب باشم از سختی راه و دشواری جنگل دغدغه بخاطر عاطر نباید داد چه بنده راهی سر کنم و لشکر را بطریقی بپای حصار رسانم که اصلا خار آزاری بدامن سواری نرسد و بی تحمل محنت و کلفت گل مقصود بدست امید چیده آید چون سابقه جف القلم بما هو کائن امضا یافته بود خلف حسن بقول دشمن اعتماد نموده اورا طلیعه سپاه و دلیل راه ساخته عازم آنجانب گشت هرچند سپاه وخامت آن فعل که بندامت منجر شد بخلف نمودند چون بمقتضای.

قضا چون ز گردون فروهشت پر — همه عاقلان کور گشتند وکر

غشاوهٔ تقدیر پرده غفلت بر تدبیر او فروهشته بود سخنان ناصحان امین مشفق تاثیر ننمود تا دلیل روسیاه گمراه آن سپاه را براهی برد که دیو از نهیب و نشیب و فراز آن درها و گریوها آسیب زده و آشفته گشتی.

نه خورشید کردی رسومش مساحت — نه تقدیر کردی حدودش مقدر
گیاش از درشتی چو دندان افعی — هواش از عفونت چو کام غضنفر
از آبش اجل رسته و ز باد پیکان — ز خاکش خسک رسته و ز خارخنجر
نشیبش ز الماس گسترده مفرش — فرازش ز آتش بپوشید چادر
ز وادیش عالم پر از تف دوزخ — زبادش دودیده پر از نیش و نشتر
ره پیچ پیچش چو زنار راهب — فروهشته از طرف محراب و منبر
بجای مسلسل چو هنجار ماران — بجای شده راست چون خط محور

تا بموضعی رسیدند که از سه طرف کوههای بلند سر بفلک دوار کشیده و عمق درهایش بتحت الثری رسیده.

کسی ندیده فرازش مگر بچشم ضمیر — کسی نرفته نشیبش مگر بپای گمان
زتنگ عیشی بر ذروه هاش برده همای — ز استخوان مسافر ذخیر های گران
کسی بروز سفید و شب سیاه درو — بجز کبودی گردون ندیده هیچ نشان

و پیرامون آن کوه و هامون مشحون بود بجنگلی که از تشابک اشجار گذار باد در انجا دشوار، بودی و خیال شب و روز در خلال آن چون ماهی در شست گرفتار ماندی و یک طرفش بخلیج دریای محیط پیوسته بگشته و دران مهلکه جان شکار قریب سی چهل هزار سوار و پیاده خونخوار مستعد کار زار و آماده رزم و پیکار گشته نیم شبی که از تیرگی وظلام صدا راه گوش گم کردی و زبان ناطقه تکلم فراموش -

فلک دودی ز دوزخ وام کرده　　سرشته ز اب غم شب نام کرده

و از سوء اتفاق که شیوهٔ فلک کجرفتار با نفاق است خلف ملک التجار درینوقت بمرض مهلک گرفتار بود چنانچه حرکت نمودن برو دشوار بود درین حال ارباب کفر و ضلال خود را بر سپاه اسلام زده خلف و جمعی کثیر از سادات و صلحا را دران مقام بدرجهٔ شهادت رسا نیدند -

شب تیره بود و گذرگاه تنگ　　که دشمن سوی جنگ بازید چنگ
درخشیدن تیغ افراشته　　چراغی براه اجل داشته
برون جسته تیر از کمین کمان　　شده مرگ را راهبر سوی جان
جهانی شد آغشته درخاک وخون　　یکی سر فگنده دگر سرنگون
ازان جنگجویان سواری نماند　　و زان سرکشان نامداری نماند
بیکباره از هم فرو ریختند　　هرانکو نشد کشته بگریختند
برفتند زانگونه هرکس که زیست　　که بر زندگیشان بباید گریست

بقیة السیفی که بصد هزار محنت و آزار از دم اژدهای عمر ادبار بجان امان یافتند بقصبه چاکنه که محل اقامت خلف بود شتافتند و وزراء دکن که از قدیم الایام غریبان را دشمن جان اند و عداوت ایشان با این طائفه بی خان و مان قدیمیست بلکه ذاتی است این قضیه را باقبح صورتی تصویر نموده بپایه سریر خورشید تنویر شهریار جمشید نظیر مرفوع داشتند سلطان از غضب ملک دیان و فتور ایمان و سوء خاتمت آن اندیشه نفرموده وزرای نکوهیده رای را در قتل بقیه سادات و غربا مطلق العنان ساخت و بیک حکم بیجا بنای زندگانی چندین هزار غریب مسکین و اولاد سید المرسلین از بیخ و بنیاد برانداخت بالجمله راجا رستم که نظام الملک خطاب داشت و سالار حمزه که مشیر الملک بود با یکدگر اتفاق نموده جنود نامعدود از مسلمانان و هنود فراهم آورده بجانب قلعه چاکنه که مقام غریبان بود توجه نمودند دران وقت قریب دو هزار و دویست سید صحیح النسب از مدینه حضرت رسول عجم و عرب محمد ابن عبدالله ابن عبدالمطلب علیه من الصلوات اتمها و من التحیات انمها و از مشهدین شریفین حضرت امیرالمومنین علی علیه السلام و حضرت امام حسین علیه السلام با هزار غریب دیگر از صلحا و زهاد اسلام دران حصار مقام داشتند چون وزراء دکن بحوالی مسکن آن غریبان مسکین رسیدند و کثرت وعدت ایشان شنیدند صلاح در صلح دیدند و جمعی درمیان انداخته اهل آن حصار را امان داده بسوگندان غلاظ و شداد غریبان نیک نهاد را ایمن و مطمئن ساختند آن جماعة ساده لوح بسوگند بی اعتمادی چند اعتماد نموده از تنگنای آن حصار قدم بفضای

صحرا نهادند و در فنا بر روی خویشتن کشادند تا جملگی درکام نهنگ بلا و در دام عنا افتادند آن روز وزرای عالم سوز جمله سادات و غربا را سر و پا پوشانیده بمسکن فرستادند روز دیگر که مهر انور از غم آن بخت بر گشتگان مضطر چون تنور آذر از خاور برآمد.

چو گیتی در روشنی باز کرد جهان بازی دیگر آغاز کرد

امرای دکن طوی عظیم ترتیب داده سادات و غربای بیچاره را از ماوای و مسکن خویش به بهانه ضیافت طلب داشتند و قریب دو سه هزار مرد مسلح را در محال معین باز داشته بودند که چون مجال یابند بخونریز مهمانان عزیز شتابند جمیع سادات و غریبان پریشان روزگار بتکلیف امراء بی اعتبار بی سلاح و آلت رزم و پیکار بپای خود بمسلخ و مقتل آمدند امرای مهمان نواز رسم تازه در میزبانی و مهمان نوازی احداث فرموده مهمانان عزیز را بتعظیم و تکریم تمام نشانده هر بار جمعی را ازیشان ببهانه طعام بدان مقام که مذبح ایشان بود می بردند و بآب تیغ جفا و شربت فنا ضیافت می نمودند چنانچه هزار و دویست سید که بصحت نسب از آفاق ممتاز و مستثنی بودند با قریب هزار غریب دیگر از هفت ساله تا هفتاد ساله بتیغ بیدریغ گذرانیدند و همه را دران ضیافت شربت مرگ چشانیدند و باین مهمانی چون زمره مروانی نام خود را در عداوت آل عبا بلند گردانیدند الحق تا بنای دنیا بوده این قسم ضیافتی در جهان روی ننموده.

دریغ حشمت اسلام و حرمت ایمان دریغ شرع پیمبر دریغ دین اله
پی مصیبت این روز شاید ار پوشد فلک چوکسوت عباسیان لباس سیاه
بحرث و نسل کسی را امید کی ماند دران دیار که روید زخون خلق گیاه

مجملا بعد از واقعه کربلا و جفای یزید بیحیا در هیچ زمانی آل عبا و بندگان خدا را بی جرم و خطا این قسم مصیبت و بلا و محنت و عنا روی ننموده فی الواقع وصیت حضرت رسول الله صلی الله علیه واله را در حق فرزندان بتول که اکرموا اولادی الصالحون لله و الطالحون لی نیکو تلقی فرمودند و کما ینبغی بلوازم عزت و مراسم ضیافت عترت قیام و اقدام نمودند در روز جزا پاداش این عمل در کنار اهل خویش خواهند دید در دنیا خود باندک روزی رسید بایشان انچه رسید چنانچه مرویست که آن دو سردار بد کردار در همان آوان بعلت برص که بد ترین علل و امراض است گرفتار شدند و پسران ایشان ما نند شاهدان در کوی و بازار جولان مینمودند فکیف دختران.

چو بد کردی مباش ایمن ز آفات که واجب شد طبیعت را مکافات
همینت بسند است اگر بشنوی که گر خار کاری سمن ندروی

ذکر وحشتی که میانه سلطان فریدون تمکین سلطان علاءالدین و سلطان محمود خلجی روی نمود

چون از امرای بیوفای دکن نسبت بسادات و غربای دور از دکن چنین ستمی روی نمود جلال خان که نبیره مخدوم جهانیان سید جلال بخاری بود با پسرش سکندر خان که از حسن تربیت و احسان

سلیمان مکان بخطاب والقاب مستثنی و ممتاز گشته قریب دو سه هزار سوار شائسته کارزار ملازم رکاب ایشان بودند چون خود را در اعداد غریبان میشمردند از تهیج نیران فتنه و فساد ارباب عنا و عناد خائف و هراسان شده دهشت تمام بر ایشان استیلا یافت چنانچه از غایت خوف و اندیشه بدرگاه خلائق پناه بادشاه جمجاه حاضر نتوانستند گردید اعدا که پیوسته با ایشان بر سر جور و جفا بودند و انتهاز فرصت می نمودند راه سخن یافته ایشانرا بطغیان و کفران منسوب ساختند و عدم حضور ایشان را دلیل غرور نموده شاهد حال و مصدق مقال گردانیدند و بعرض رسانیدند که وضوح این معنی موقوف بطلب ایشانست اگر حاضر شوند خاطر ملکوت ناظر از اندیشه ایشان فارغ باید فرمود والا بزودی در مقام دفع ایشان باید بود چه وقتی که آتش فتنه بلند گشت آنرا بسهولت نتوان کشت۔

سر چشمه باید گرفتن به میل   چو پر شد نشاید گذشتن به پیل

القصه سلطان سخنان فتنه انگیز معاندان را بسمع رضا اصغا فرموده کس بطلب جلال خان و سکندر خان ارسال نموده طلب سلطان خوف و هراس ایشانرا افزوده بمعاذیر دلپذیر تمسک و توسل جسته از احراز سعادت زمین بوس تقاعد نمودند معذرت ایشان موجب مظنه خاطر عاطر سلطان گشته باجتماع سپاه ظفر پناه امر فرمود چندان سپاه بر در بارگاه فلک اشتباه مجتمع گردید که از گرد و غبار سواران شیر شکار روز روشن چون شب تارگشته آفتاب جهانتاب در نقاب حجاب مختفی شد۔

لشکری کانرا ظفر لشکر کش و نصرت یزک   نه یقین بر طول و عرض لشکرش واقف نه شک
از سنان نیزها شان در خطر روی سماک   و ز گزند نعل اسپان رخنه بر پشت سمک

بالجمله سلطان ممالک ستان با سپاه بیکران و بهادران رستم توان بجهة دفع فتنه جلال خان و سکندر خان یکران بدانصوب معطوف ساخته چون خبر توجه رایات نصرت آیات بسمع جلال خان و سکندر خان رسید هراس بیقیاس برشان مستولی گشته سکندر خان پدر خود را با اهل و عیال و احمال و اثقال در حصار بالکنڈه گذاشته دلیران کاری و مردم اعتباری در خدمت جلال خان تعین فرمود و خود باهزار سوار جرار به طرف ماهور عبور نمود و ازانجا مکتوبی بسلطان محمود خلجی که دران ولا والی ولایت مالوه بود مرسول داشت مشتمل بر عجز و انکسار و استدعای توجه آن سلطان نامدار جهته امداد و اعانت اولاد احمد مختار علیه صلوات الله الملک الغفار سلطان محمود که پیوسته منتظر این قسم اتفاقات می بود آرزوی این نوع فتنه و فساد می نمود با جنود نا معدود عزیمت صوب دکن مصمم فرمود و بعد از طی مراحل و قطع منازل بماهور رسیده دران مکان مقام نمود و سکندر خان که دران مکان بود باو پیوست سلطان سکندر آئین که دران حین متوجه بالکنڈه بود چون خبر توجه سلطان محمود استماع فرمود با سپاهی که کوه و بیابان را گنجائی آن نبود عنان عزیمت بمقاتله او معطوف نمود۔

جهان شد چو دریای شورید موج   روان گشته دریا دلان فوج فوج
سپاهی همه صفدر و رزم ساز   دلیران گردن کش سر فراز

شد اردو ز کثرت جهان دگر ز گرد سپاه آسمان دگر

نقلهٔ اخبار روایت کرده‌اند که دران یورش موازی یکصد و هشتاد هزار سوار کینه گزار ملازم رکاب ظفر انتساب سلطان سپهر جناب بود و لشکر سلطان محمود بیش از پنجاه هزار سوار نبود چون بین الفریقین یک منزل ماند و کمیت و کیفیت سپاه نصرت پناه معلوم سلطان محمود شد دانست که قطره را با دریای ذخار برابری جستن و صعوه را در هوای معارضه با شاهباز پرواز نمودن از مقتضای عقل کفایت اندیش که کشاینده بند شک و نمایندهٔ راه یقین است بغایت مستبعد است ـ

بخون ریز خود ترکتازی کند چو کنجشک با باز بازی کند
پلنگ دمان گرچه با شد دلیر نیارد زدن پنجه با نره شیر

لا جرم بمصدوقه العود احمد عمل نموده بمقتضای الفرار مما لا یطاق من سنن المرسلین شب هنگام پای معاودت در رکاب مراجعت آورده بیک شب دو منزل برگشت ـ

غبار موکب منصورش از دور شکست آرد بخصم ار هست فغفور

و یکی از امراء لشکر خویش را باهزار سوار بمحافظت سکندرخان تعین فرمود که اگر او را داعیه ولایت خود باشد مانع آیند سکندرخان که از معاونت سلطان محمود مایوس و از تهیج فتنه پشیمان بود بغایت سراسیمه و حیران گشته از محافظت دهشت تمام برو غالب شد چه پدر و فرزندان را در حصار بالکنڈه گذاشته التجا بسلطان محمود آورده بود او خود این نوع جلادت اظهار فرمود و آخر مروت و مردیش این بود سکندرخان دو سه منزل به بهانه طعام خوردن تاخیر می نمود روزی بطریق معهود تساهلی فرمود با سلطان محمود مسافتی قطع نمود سکندر خان باهزار جوان که ملازم او بودند عزیمت بالکنڈه تصمیم نموده عنان بدان صوب معطوف ساخت لشکری که بمحافظت او مقرر بودند پیش آمدند سکندر خان فدائی وار بریشان حمله آورده لشکر سلطان محمود طاقت مقاومت نیاورده ارخاء عنان نمودند و سکندر خان بصوب مقصود حرکت نموده بعد ازطی مسافت بجلال خان و فرزندان ملحق گشته از کرده پشیمان گردید و بعد از تقدیم مشورت کس بدرگاه خلائق پناه ارسال داشته اظهار ندامت و استغفار بزبان عجز و اعتذار نموده طالب امان گشت مراحم خسروانه بزلال مغفرت و احسان جرائد جرائم اورا شسته قلم عفو و اغماض بر صحائف اعمالش کشید سکندرخان بعنایت بیغایت سلطان استظهار تمام یافته احرام کعبهٔ مقصود بست و بشرف بساط بوس مشرف گشته بعواطف و عنایات اختصاص یافت ـ

بد اندیش را چون بر آشفت بخت بباید سر افگنده تا پای تخت
زبان را بپوزش بیاراسته ز کردار بد عذرها خواسته

چون مدت بیست و سه سال و نه ماه و بیست و دو روز از سلطنت سلطان علاءالدین گذشت زمانه جریدهٔ زندگانیش را در نوشته سلطنت دنیای فانی را گذاشته متوجه سرای باقی گشت انا لله و انا الیه راجعون آری خلعت جاوید بر قامت هیچ موجودی نبریده‌اند و طراز بقا بر لباس حیات کائنات ندوخته بمقتضای

اینما کنتم یدرککم الموت و لو کنتم فی بروج مشیده شربت مرگ روز نا گزیر انسا نست و گریز ازین ورطه سهمناک در حیز امکان نه از افق حدوث آفتاب دولتی بالا نگرفت که بحد افول و زوال نرسید و در عرصه ظهور کاخ حشمتی بگردون نکشید که از زلزله فنا اختلال پذیر نگردید.

بگلزار گیتی درختی نرست که ماند از جفای تبرزن درست
درین کاخ زرین چو پر تذرو نه گل درچمن ماند خواهد نه سرو

سلطان علاءالدین احمد شاه بادشاهی بود بزیور حلم و سخا آراسته و بحلیهٔ علم و وفا پیراسته اگرچه اکثر اوقات شریفش صرف صحبت جوانان خورشید طلعت ماه سیما می شد و بعیش و عشرت شغف تمام و رغبت ما لا کلام داشت چنانچه در تواریخ مسطور است که در حرم محترمش چند هزار کنیز ماه پیکر و زهره منظر بود و خلاصه اوقات صرف اختلاط و آمیزش ایشان می نمود اما از حال عجزه و فقرا و زیر دستان و رعایا بل کافهٔ برایا غافل نبود پیوسته پرتو التفات بر حال فقرا و مساکین می‌انداخت و در اوائل ایام سلطنت و خلافت هر کس بخلاف شریعت غرّا مقید و محبوس بود همه را آزاد ساخت و در ترویج و رونق دین اسلام کوشش و اهتمام تمام فرموده کنایس و بتخانهای قدیم را بر انداخت و در عوض آن مساجد و مدارس و بقاع‌الخیر ساخت ازانجمله دارالشفای در کمال لطافت و صفا در دارالملک بیدر بنا فرموده دو موضع مرغوب وقف آنجا ساخت تا حاصلات آن مواضع صرف ادویه و اشربه نموده اطباء حاذق بمعالجه معلولان بیماران و غریبان بیکس می پرداختند و خلائق را بعون عنایت خالق از امراض و علل خلاص میساختند در اجراء اوامر و نواهی شرع شریف بنوعی اهتمام میفرمود که نام خمر و سایر مسکرات از قلم روش منسوخ گشته بود و اگر احیانا بی باکی بشرب خمر یا سایر مسکرات اقدام می‌نمود سرب در گلوی او میریختند مخنثان و فواحش را از ممالک محروسه اخراج فرمود چنانچه نام آنجماعت دران ولایت نماند و قلندران و بوزه خواران و قمار بازان را حسب الفرمان قضا جریان طوق برگردن نهاده به پاک ساختن قاذورات و بکشیدن سنگ و گل و اعمال شاقه تعذیب میفرمودند تا متنبه شده بکسب معیشت مشغول گردند و پیرامون امور منهی عنه نگردند محتسبان را امر شده بود که عوام شهر و اهل بازار را آداب اسلام و قواعد حلال و حرام ارشاد نموده شرایع دین خاتم النبین صلوات‌الله و سلامه علیه و آله و اجمعین تعلیم نمایند و از معاصی و مناهی توبه فرمایند و خود بنفس نفیس در جمعات و اعیاد بنماز جماعت حاضر گشته بر منبر رفتی و خطبه در غایت فصاحت و بلاغت خوانده خویشتن را با لقاب السلطان العالم العادل الحلیم الکریم الروف علی عباد الله الغنی علاء الدنیا و الدین احمد شاه ابن احمد شاه الولی البهمنی ستودی در بعضی از تواریخ مسطور است که سید اجل که از آل کتله است و نقابه غرّه زکیه در مشهدین بدود مان ایشان مفوض بود و پیوسته از واقعه سادات چاکنه متالم و پریشان خاطر می بود روزی در مسجد حاضر بود که سلطان خود را بالقاب مذکور بستود سید اجل بی تامل برخاسته گفت والله انک الکذاب ولست بعادل ولا کریم ولاحلیم اتقتل الذریة الطاهره و تقول بهذه الکلمات علی منابر المسلمین این بگفت و از مسجد بیرون رفت،
وفات سلطان خجسته صفات در اواخر ماه جمادی الاول سنه اثنی و ستین و ثمانمایه بود علیه رحمة‌الله الملک المعبود

ذکر سلطنت سلطان همایون شاه ابن سلطان علاءالدین احمد شاه طاب ثراه

با آنکه سلطان سلیمان نگین سلطنت روی زمین را بسلطان فلک بارگاه سلطان همایون شاه که اکبر اولاد سلطان بود تفویض فرموده اورا ولی عهد ساخته بود اما چون اکثر امرا و ارکان دولت و شاهزادها و اهل حرم از همایون شاه خائف و هراسان بودند بسلطنت او راضی و همداستان نبودند بنابرین وضیع و شریف بر سلطنت حسن خان ابن سلطان علاء الدین اتفاق نموده اورا بر تخت نشانیدند و بر سلطنت او بیعت نمودند عوام و شهری و رعیت و لشکری بسرای همایون شاه درآمده دست بغارت و تاراج کشادند همایون شاه با شاه محب الله نبیره شاه نعمت الله و هشتاد سوار که سعادت کردار ملازم رکاب ظفر شعارش بودند بعزیمت هزیمت از منزل بیرون آمده گذارش بر دربار افتاد فیل بانان که با فیلان مستعد حاضر بودند چون ضمناً با همایون شاه زبان داشتند پیش آمده سلام کردند سیف خان و الغخان که بمحافظت دربار مقرر بودند چون سلطان همایون شاه را دیدند دروازه را کشاده سلطان را بدرون طلب داشت سلطان همایون شاه بر قول الغخان اعتماد فرموده درآمد و سیف خان را بسیف جان ستان بقتل رسانیده باتفاق شاه محب الله بعون عنایت اله بر تخت سلطنت برآمده طپانچه بر روی حسن خان زده فرمود که با وجود من ترا چه یارا بود که هوس سلطنت نمائی و بر سریر خلافت بر آئی بالجمله حسن خان را حبس فرموده باستقلال بر سریر جاه و جلال استقرار یافت آری اقبال سعادت و رو آوری دولت نه باختیار کسی است ـ عطا عطای خداوند داده دادهٔ اوست ـ

تا بدانی که دادهٔ ایزد　　کس نیارد بکوشش از تو ربود
که نخواهند عالمی چه شود　　خواستش بی خلاف خواهد بود

امرای که بحسن خان بیعت نموده بسلطنت همایون شاه راضی نبودند بعضی از بیم فرار نمودند از انجمله راجا رستم نظام الملک که مدار مملکت و رکن دولت بود بجانب چاکنه و جنیر گریخته باتفاق پسرش که ملک التجار و حاکم آن دیار بود بجانب گجرات فرار نمود و ملوخان سر نوبت میسره بجانب رائچور گریخت ـ

گر از کوه پرسی بیابی جواب　　که شاخ خطا میوه ندهد صواب
بد اندیش مردم بجز بد ندید　　بیفتاد و عاجز تر از خود ندید
شر انگیز هم در سر شر شود　　چو کژدم که با خانه کمتر شود

بالجمله سلطان فلک بارگاه همایون شاه بتائید اله در بیست و دوم شهر جمادی الثانی سنه مذکور بر سریر سلطنت تمکن و استقرار یافت و جمعی از امراء که در مقام فتنه انگیزی شده بودند بتیغ سیاست و انتقام گذرانیده برخی را باحسن خان محبوس ساخت و باستقلال تمام سر انجام و انتظام امور جهانبانی و کشور ستانی پرداخت طوایف حشم و خدم و کافه بنی آدم طوعاً و کرهاً سر بر خط فرمان همایون شاهی نهاده اوامر و نواهی اورا از روی اطاعت و انقیاد تلقی نمودند و همایونشاه پادشاهی بود بفرزانگی و فصاحت

بیان و طلاقت لسان و سماحت بنان از سلاطین زمان و پادشاهان دوران منفرد و ممتاز بود در شجاعت و دلیری اسفندیار روئین تن و تهمتن ملک دکن اما با چندین فضائل نفسانی و کمالات ظاهری و باطنی درشت خوی و سفاک بود بر مجرم ابقا نکردی و باندک جریمه از ریختن خون مسلمانان باک نداشتی چون بر سریر ثریا نظیر ارتقا یافت بلفظ درر بار بلاغت آثار ادا فرموده که معارج قهرمانی و ارتفاع جهانبانی جز بتعین وزیری که باتفاق اولو الالباب امم و عقلای عرب و عجم اکفی الکفات باشد میسر نشود و تمهید قواعد فرمان روائی و کشور کشائی جز بتقلید مشیری که ظاهرش بحلیه امانت و دیانت مزین و محلی و باطنش از شوایب ریا و رعونت مبرا و معرا باشد دست ندهد بنابرین نظام حل و عقد امور و قبض و بسط جمهور در کف کفایت و اختیار و قبضهٔ درایت و اقتدار آصف جم آثار و دستور ارسطو اخبار سلطان الوزرا خواجه نجم الدین محمود ابن گاوان جیلانی که از اعاظم مملکت بوفور معدلت و کمال نصفت و تعمق انظار و تدقق افکار سر آمد روزگار بود و در اواخر بخواجه جهان اشتهار یافت باز گذاشت.

خردمندی امینی کاردانی ز روی تجربت بسیار دانی

سلطان سپهر رکاب آن دستور عالیجناب را بخلعت خاص و کمر و کلاه طلا اختصاص داده در عظم شان و رفع مکان او دقیقهٔ نا مرعی نداشت و آن وزیر صافی ضمیر کافی تدبیر در شغل خطیر وکالت و نظام و انتظام امور سلطنت بنوعی شروع فرمود که مزیدی بران متصور نبود.

سرمایه بد اختر شاه را درو بند بد جان بد خواه را
ستم را زبان عدل را سود ازو خدا راضی و خلق خوشنود ازو

حکما گفته‌اند که دست مایه بزرگی عقل و ادبست نه اصل و نسب هرکه عقل صافی و خرد کامل دارد خویشتن را از پایهٔ خسیس بمرتبه شریف رساند و هرکرا رای ضعیف و عقلی نحیف باشد خود را از درجه عالی بمراتب دنی اندازد.

به پیش‌کاری عقل‌شریف ورای درست توان کمند تصرف بر آسمان افکند

و بزرگان گفته‌اند که ترقی بر درجات شرف بزحمت بسیار دست دهد و تنزل از مرتبه عزت باندک کلفتی میسر گردد چنانکه سنگ گران را بمشقت فراوان از زمین بر دوش توان کشید و باندک اشاره بر زمین توان افگند و بواسطهٔ اینست که جز خردمند بلند همت که تحمل محنت داشته باشد کسی دیگر بکسب معالی رغبت نمی تواند نمود.

شیر مردان بلاکش پادرین غوغا نهند نازنین را عشق ورزیدن نزیبد جان من

در خلال این احوال بسمع اشرف همایون شاه رسانیدند که سکندر خان ولد جلال خان بخاری بوسوسه دیو فتنه و غرور مغرور گشته علم بغی و طغیان بر افراشته است و باحشر انبوه متوجهه کلکنده شده حقوق ایادی و احسان را بر طاق عقوق و نسیان نهاده و از نقض عهد که از رذائل اخلاق

ذمیمه است اندیشه ننمود از استماع این اخبار عرق حمیت شهریار اسفندیار آثار بحرکت درآمده باجتماع سپاه نصرت پناه فرمان داد و خان جهان را باسپاه بیکران در مقدمه روان ساخت خان جهان در سرعت سیر از باد بهاران سبق برده بسکندر خان رسید و نیران محاربه و مقاتله مشتعل گردید اما تاب حمله سکندرخان نیاورده بعد از اندک کوشش فرار بر قرار اختیار نموده از معرکه کارزار روی برگماشت منهیان خبر انهزام خان جهان را بسمع اشرف سلطان رسانیدند نائره غضب جهانسوز بالتهاب درآمده بنفس نفیس رایت عزیمت بدانصوب بر افراخت چون سکندرخان از توجهه رایات نصرت آیات سلطان سکندر توان آگاه گردید قدم در میدان جسارت و طغیان نهاده خود را بر سپاه نصرت پناه سلطان زد و حسب المقدور در کشش و کوشش تقصیر ننمود.

باد صرصر کی تواند کند بنیاد جبال

اما زمانه بر پیکار او میخندید و بر روزگار او میگریست و حرکة المذبوح اورا مثل تردد پروانه پیرامن شمع درخشان تصور می نمود.

عقل داند که چومهتاب برد دست به‌تیغ	زور خش نه باندازه درع قصب است

عاقبت شرارهٔ از آتش سنان صاعقه سان دلیران معرکه کارزار در خرمن حیات سکندر خان برگشته روزگار افتاده بنیاد وجودش را بباد بی نیازی برداد و کشتی حیاتش غریق بحرفنا گردید شامت طغیانی و کفران بروزگار او رسید و دیده و ران جهان عبرت را روشن شد که عاقبت طغیان و خیم و جزای کفران نعمت عذاب الیم است.

درختیست عصیان صاحب قران	که بارش هلاک‌است و رنج و هوان
کسی آرد آن شاخ نکبت ببر	که روی نکوئی نه بیند دگر

بعد ازانکه سکندر خان بجزای طغیان و کفران خود رسید سلطان ممالک ستان بعزیمت دفع جلال خان که پدر سکندرخان بود نهضت فرمود جلال‌خان بمجرد استماع توجهه رایات نصرت آیات تمسک و توسل بقولنامه همایون جسته بخلعت عفو و غفران سرافراز گردید و بسعادت بساط بوس استسعاد یافته موکب همایون شاهی قرین فتوحات اللّهی و غنایم نا متناهی در کنف حفظ داور بصوب دارالملک بیدر نهضت فرمود.

سعادت قرین و زمانه غلام	همه کار دولت مهیا بکام

چو مدتی رایات فتح آیات سلطانی در مستقر سریر سلطنت و کامرانی قرار گرفته پرتو التفات بر احوال رعایا و زیردستان انداخت باز هوای غزا و جهاد بدنهاد کفرهٔ تلنگ در سرآن صاحب تاج و اورنگ افتاده سپاه پراگنده را مجتمع ساخت و رایت عزیمت بدان صوب برافراخت.

شد آراسته لشکر بیحساب	که پوشید گردش رخ آفتاب

سپاه اندر آمد همی فوج فوج　　چو دریای جوشان که آید بموج
تو گفتی جهان سربسر آهن است　　و یا کوه البرز در جوشن است
بر آمد خروشیدن کرنای　　زمین و زمان اندر آمد ز جای

سلطان سکندر توان خواجه جهان ترک را با بعضی از امرا و سران سپاه مقدمه لشکر ظفر اثر فرموده پیشتر روان ساخت و خود متعاقب با سپاه کینه ور ظفر پناه در حرکت آمد اما خواجه جهان با قریب بیست هزار سوار جرار و چهل زنجیر فیل عفریت دیدار و پیاده بیشمار پیشتر از اردو ظفر شعار بیلغار روان شد بعد از طی مسافت ظاهر قلعه دیورکنده را که از غایت حصانت و متانت کمند تدبیر هیچ قلعه کشای کشور گیر بر کنگره تسخیر آن نمیرسید از بلندی پاسبان بامش با هندوی فلک همراز بود و از آب خندق عمیقش گاو زمین در شناوری با ماهی انباز۔

گردون چو خاک و خاک چوگردون همی نمود　　از پستی و بلندی آن خندق حصار

مضرب خیام نصرت فرجام لشکریان بهرام انتقام ساخته اطراف آن حصار سپهر آثار را چون حوادث روزگار احاطه نمود بعد از تمادی ایام محاصره از قلت قوت و اعوان و انصار کار محصوران آن حصار دشوار گشته باضطرار انجامید بالضروره کس نزد اوریای لعین که دران حین سرکرده مشرکین بی دین آن سر زمین بود فرستاده شمه از ضعف و انکسار و عجز و اضطرار خود اظهار نمودند و متقبل مال خطیر شدند که ایشانرا بلشکر و حشر امداد نموده ازان مضیق زندان و مهلکه جان ستان برهاند آن ملعون بطمع مال و حمیت جاهلیت امداد کفار آن حصار بر خود لازم دانسته سپاه بیحد و مر با صد زنجیر فیل کوه پیکر بمدد اهل حصار فرستاد چون این خبر بخواجه جهان رسید با امرا و خوانین درین باب مشورت نموده عماد الملک غوری که بکمال شجاعت و جلادت معروف بود و بنهایت عقل و فراست موصوف صلاح دران دید که قبل از وصول لشکر او ریای مخذول و سپاه بدخواه تلنگ بنگاه را ازان مکان تنگ بیرون برده در فضای صحرای که از وسعت قابل جنگ و تحصیل نام و ننگ باشد مستعد پیکار و آماده کارزار گردند تا لشکر تلنگ را در جنگ بریشان دستی بناشد فی الحقیقت این تدبیر بصواب اقرب بود اما چون قضا پردهٔ غفلت بر دیده بصیرت خواجه جهان بنوعی داشته بود که مطلقا صواب از خطا تمیز نمی نمود صلاح کار خود را قبول نفرمود۔

قضا چون زگردون فروهشت پر　　همه زیرکان کور گشتند و کر

روز دیگر که مهر انور سر از غرفه خاور بر آورد جهان لباس عباسیان را از تن بر آورد۔

دگر روز کین چشمه آفتاب　　فروهشت از چشمها گرد خواب
شه خاور از پرده بالا گرفت　　زمین از ثری تا ثریا گرفت

ناگاه افواج سپاه بد خواه از یکطرف لشکر خواجه جهان نمایان گشت و اهل حصار که علامات

لشکر کفار را از دور دیدند در حصار را کشوده بیکبار ازان تنگنای بیرون آمدند و از دو جانب لشکر اسلام را درمیان گرفته دست به تیغ و سنان برده حمله نمودند۔

ز گرد سواران هوا بست میغ | درخشنده چون برق فولاد تیغ
زمین شد بکردار کشتی بر آب | تو گفتی که بر جنگ دارد شتاب
تو گفتی زمین شد سپهر روان | همی بارد از تیغ هندی روان
جهان شد پر آوای بوق سپاه | یلان بر نهاده ز آهن کلاه

چون سپاه بد خواه بمراتب از حامیان حوزه اسلام افزون بودند لشکر اسلام تاب مقاومت سپاه شرک و ضلالت نیاورده رو با نهزام نهادند بنه و بارگاه فیلخانه و پاگاه و تمام اسباب مکنت و حشمت را بباد تاراج و غارت بردادند ملاعین بی دین تیغ کین در اصحاب حق و یقین نهاده تا سه فرسخ متعاقب ایشان تاختند و قریب شش هفت هزار سوار دین دار را بر خاک هلاک انداختند و جمعی کثیر در بیابانها از تشنگی شربت شهادت چشیدند درین وقت سلطان سپهر توان فلک اقتدار به بیست فرسخی آن حصار رسیده بود که قاصد ان خبر شکست خواجه جهان و قتل و غارت لشکریان بعرض سلطان رسانیدند و متعاقب آن خبر لشکریان شکسته نیز در رسید آتش خشم جهانسوز سلطان بر افروخته خرمن حیات نظام الملک غوری و اقلیم خان را بسوخت و خواجه جهان و سائر سران را بانواع اهانت و ایذا معذب ساخته محبوس فرمود و رایت عزیمت بجهته انتقام سپاه اسلام ازان ملاعین کم نام بر افراخته موکب همایون بدانصوب نهضت فرمود درین اثنا قاصدی از دار الملک بیدر رسیده زمین خدمت ببوسید و بعرض اشرف همایون رسانید که یوسف ترک حسن خان و میرزا حبیب الله نبیره شاه نعمت الله را از زندان بر آورده جمعی از لشکریان با ایشان اتفاق نموده متوجه ولایت بیرڑ شدند بشئین این مقال و تفصیل این اجمال آنکه وقتی که سلطان بعزم رزم و انتقام کفار بی ننگ و نام رایت نصرت آیت بر افراخت و لشکر قیامت حشر بدان کشور روان ساخت هفت تن از مخصوصان میرزا حبیب‌الله نعمت‌اللهی که از حوادث زمان بنات النعش سان پراگنده بودند ثریا وار جمع گشته در استخلاص پیر خرد تدبیر نمودند و باتفاق نزد ملک یوسف ترک که از جمله بندگان سلطان علاءالدین مغفور بوفور دیانت و صلاح موصوف و بصنوف خیرات و طاعات معروف بود پرده از چهره اسرار نهان برداشتند یوسف مذکور با اخوان اتفاق نموده عهد و پیمان درمیان آورده و بعضی از کوتوالان حصار نیز با ایشان همداستان گشته جمله دوازده سوار و پنجاه پیاده بهم رسیدند و قریب پنج شش هزار سوار با چند امراء نامدار بکوتوالی آن حصار مقرر بودند یوسف ترک با اخوان قریب عصر بر در حصار آمدند دران وقت دربانان هر یک بشغلی رفته بودند و بعملی مشغول گشته معدودی که حاضر بودند دست رد و منع بر سینه ایشان زده یوسف فرمانی بسکه لعل چنانچه رسم مناشیر و فرامین دکن است ترتیب داده بود بدربانان نمود و از دروازه اول باین عمل در گذشت و چون بدروازه دوم رسیدند جمعی کثیر بممانعت پیش آمده گفتند که تا از کوتوال پروانه نیاید مارا بدین فرمان اعتماد نشاید یوسف صلاح دران دید که تیز زبانی ایشان را بزبان تیغ خونریز دفع کند لاجرم سر کردهٔ آن جمع را چون

شمع بر داشته بحصار در آمدند درین حال شمع جهانتاب آفتاب بحجاب مغرب شتافته شغبی عظیم در حصار افتاد جمعی بدر زندان بزرگ که متصل بدر دروازه حصار بود رفته در زندان را به تبر در یکدیگر شکسته قریب شش هفت هزار نفر از سادات و علما و صلحا و زهاد و اتقیا دران زندان محبوس بودند چون دیدند که دست عنایت مفتح الابواب بمفتاح رحمت در زندان را بکشاد آنرا فوزی دانسته هر یک بچوب و سنگ زنجیر و بند بگسلید و ازان زندان فراموشان بدرجستند اصحاب میرزا حبیب الله که محرک این فتنه و باعث این غوغا بودند بموضعی که میر زادهٔ مذکور با اولاد سلاطین مغفور و جلال خان مقهور محبوس بودند آمده جمله را از بند خلاص ساختند و چون در حصار از موافق و مخالف ده دوازده هزار نفر با تیغ و تبر در یکدیگر ریخته بودند تمامی شهر و حصار پر آشوب و پیکار شده بود و شام رداء ظلام گسترده موافق از مخالف ممتاز نبود باد تفرقه ایام هر کدام را بمقامی افگند یحیی خان ابن سلطان علاء الدین و جلال خان بخاری دران شب تاری بخواری و زاری بقتل آمدند حسن خان که لحظه بیش سلطنت ننموده بود و هنوز کام جانش از شیرینی کامرانی لذت نیافته تلخی آن میچشید خود را از حصار بیرون انداخته بکلبهٔ درویشی پناه برد میرزا حبیب الله نیز با یاران خویش از حصار بیرون آمده در خانه حجامی مختفی شد حسن خان از حال میرزا حبیب الله آگاه گشته بیکدیگر پیوستند و با آنکه میرزا را هوای عزلت و انزوا دامن گیر بود حسن خان اورا بمخالفت تحریص و اغوا نموده با یکدیگر عهد و پیمان بستند و از شهر بیرون رفته متوجهه بیرْ گشتند سپاه چون ازین معنی آگاهی یافتند از اطراف روی با ایشان آورده در اندک روزی جمعی عظیم بایشان پیوست القصه چون خبر این فتنه بسمع همایون شاه رسید آتش خشم جهانسوزش زبانه زدن گرفته دیوانه وا تیغ در آشنا و بیگانه نهاده جمعی کثیر از امرا و رؤسای سپاه را در بند و زنجیر کشیده بر پیل افگنده و بسرعت تمام متوجه سریر سلطنت گردید در اثناء طریق از غایت خشم و غیظ پشت دست چنان بدندان گزید که خون ازان روان گردید صاحب تاریخ محمود شاهی روایت نموده که یکی از نزدیکان همایون شاه شنیدم که دران زمان که خبر طغیان حسن خان بسلطان رسید چنان خشم و غضب برو مستولی گردید که گاه بودی که از کمال اعراض گریبان پیراهن دریدی و زمین راچنان بدندان گرفتی که دهانش پر خون گشتی و چون بشهر بیدر رسید انچه از و صدور یافت در سفک دماء و کثرت جور و جفا از جبابرهٔ سلف صدور نیافته بود۔

بکار مجرمان بر شعله زن آب — خرد بیدار دارد فتنه در خواب
نه برگ گند تا شد آدمی زاد — که برند و دگر خیزد ز بنیاد
چونپسندی غباری بر گل خویش — خزان بر گلستان کس میندیش
چو پایت گیرد از برگ گل آزار — بره مپسند بر پای کسان خار

بالجمله سلطان همایون شاه امرا و سران سپاه را از عقب حسن خان و میرزا حبیب‌الله نامزد فرمود ایشان بر صوب بیجاپور روان شدند سراج خان که آخر معظم خان شده بود مقدم ایشان را بانواع تعظیم و تکریم تلقی نموده خدمتهای شائسته بجای آورده پیشکشهای لائق گذرانید و عهد و میثاق درمیان

آورده حصار را خالی ساخت و ایشانرا بحصار درآورده و شباشب لشکر انبوه جمع ساخته صبحی که حسن‌خان و یاران بخواب گران رفته بودند و در بستر استراحت براحت خفته سراج خان سست پیمان با لشکر گران بحصار درآمد و تمام اسپان و اسباب ایشان را متصرف گشته اطراف کو شکی را که حسن‌خان و میرزا حبیب‌الله با آن شش نفر فدوی در انجا بودند محاصره نمودند چون خفتگان غفلت را انتباه حاصل شد و چشم از خواب کشودند سپاه کینه خواه را مشاهده نمودند که گردا گرد کوشک فرو گرفته اند و چهره مردمی و وفا را بناخن خراشیده و خاک بیوفائی و بدعهدی در دیدهٔ مروت و پیمان پاشیده حسن‌خان چون حال چنان دید طالب امان گردید میرزا حبیب الله هرچند اورا ازان عجز و زبونی منع نموده بد عهدی و بیوفائی آن قوم راکه در ظهور محتاج بیان نبود خاطر نشان مینمود و بزبان حال مضمون این مقال ادا میکرد۔

زبان میدهد مار در زینهار　　　　ولی هست دندان او زهر بار

حسن‌خان از غایت دهشت سخنان او را بسمع رضا اصغا نمی‌نمود آخر الامر حسن‌خان امان گویان بسراج‌خان پیوست و میرزا حبیب الله با یاران خود همت کار فرموده امان ایشان را که مطلقاً اعتماد بران نبود قبول نفرمود که جملگی مرگ را زاده ایم و رسیدن اجل را آماده هرگز همت من دست انقیاد بدست شما ندهد و منت امان بر گردن جان ننهد۔

مخالف نگردد بجان دوستدار　　　　مغیلان نیارد بجز خار بار
ز اعدا نجوید وفا هوشمند　　　　که ریحان نه روید ز تخم سپند
که دید از نئی بوریا نیشکر　　　　که گوهر بکوشش نگردد دگر

هرچند آنجماعت بعذر و چرب زبانی پیش آمدند فائده نداشت و تا یکچوبه تیر در ترکش داشت هیچ آفریده مجال آن نداشت که پیرامون او گردد و چون کار از دست و دست از کار بماند آن ثمرهٔ شجرهٔ مصطفوی و شمع دودمان مرتضوی با یاران فدوی بدرجه شهادت رسیدند۔

دریغ آن گل باغ پیغمبری　　　　فرو ریخت از گلبن مهتری

طاهر شاعر در تاریخ شهادت آن گل گلستان رسالت گفته۔

مه شعبان شهادت یافت در هند　　　　حبیب الله غازی طاب مثواه
روان طاهرش تاریخ میجست　　　　بر آمد روح پاکش از رخ پاک

پوشیده نماند که اراده شاعر ازین تاریخ پوشیده مانده و معلوم نیست که چه قصد نموده اما حسن‌خان راکه بامان بدست آورده بدرگاه همایونشاه فرستادند سلطان حسن‌خان را در حضور خویش پیش شیران انداخت و جهان را از وجودش بپرداخت۔

منه تا توانی دل اندر جهان　　　　که نا پائدار است و نا مهربان

هرآن باره خشتی که بر منظریست   سر کیقبادی و اسکندریست
هران شاخ عرعر که در گلشنیست   نمودار از قد سیمین تنیست

سراج خان بیوفا بعد از نقض پیمان بعلت برص مبتلا شد بعد ازان سلطان همایون شاه دست ظلم و ستم برکشاده بنیاد بنی آدم بتیغ بیداد بر می انداخت و بیک جریمه قبیله را مقتول میساخت از آه دل سوختگان هر شب جگر چرخ را هزار سوراخ نمودی و روزش از دود دل مظلومان چون شام ظلمانی نمودی آتش خشمش بنوعی افروخته بود که تر و خشک را درهم میسوخت و دلال قهرش مجرم و بیگناه را بیک نرخ میفروخت امرا و اعیان سپاه چون بسلام سلطان آمدندی زن و فرزند را وداع کرده وصیت ضروری بجای آوردندی اکثر امرا و ارکان دولت و تمام شهزادها و وارثان سلطنت را بتیغ سیاست بگذرانید و بعضی از نو مسلمانان را که سنجرخان در زمان سلطان مغفور از غزای مشرکان اسیر نمود بود و شمه ازین سابقا مذکور گشت بمرتبه اعلی و درجه قصوی رسانید از انجمله بهمن پسری که حسن نام و بحری لقب یافته بود بحسن صورت و سیرت آراسته و بکمال فراست و کیاست پیراسته بود بخطاب سارنگخانی مخاطب گردید نقلهٔ اخبار روایت نموده اند که شتابخان که یکی از امراء سلطان بود از بیم جان فرار بر قرار اختیار نمود سلطان همایون شاه در بیست و هفتم ماه رمضان که ایام انابت و و استنابت است حرم او را در ساحت بارگاه که مجمع عوام و سپاه است حاضر فرموده بانواع قبائح و شنائع تعذیب نمود حاصل سخن آنکه در اقلیم دکن عذاب آسمانی و بلای ناگهانی نازل شده بود و طوفان قهر الهی دران شهر و نواحی بتلاطم درآمده عجب که درهیچ عصری عواصف ظلمی چنین وزیده باشد و در هیچ دهری مزاج روزگار را چنین بحرانی دست داده ناگاه لطیفه غیبی روی نمود و مفتح الابواب در رحمت و فرج بران مظلومان کشود در بیست و هفتم ماه مبارک ذوالقعده الحرام سلطان همایون شاه از بارگاه سلطنت بدهلیز قیامت انتقال فرمود و فسحت جهان که بر چشم اهل زمان بسبب خشم جهانسوزش تنگ تر از دیدهٔ مور بود و عیش خوشگوار مردم روزگار که از شعله غضب مصیبت اندوزش تلخ تر از نیش زنبور نمود وسعت صحرای فرح بخش بهار و مذاق حیات خوشگوار گرفت -

چنین است آئین گردنده دهر   نه لطفش بود پائدار و نه قهر

نظیری شاعر در تاریخ فوت سلطان همایون شاه گفته -

همایون شاه مرد و رست عالم   تعالی الله زهی مرگ همایون
جهان پر ذوق شد تاریخ فوتش   هم از ذوق جهان آرید بیرون

و ایضاً در زندان گفته -

گردون خزف از بیضه گوهر نشناخت   طاؤس و همای از کبوتر نشناخت
شکر شکنی چو بنده در طوق کشید   از فاخته طوطی سخنور نشناخت

وفات سلطان همایون شاه در بیست و هفتم ذی قعده سنه خمس و ستین و ثمانمایه روی نمود و مدت سلطنتش شش ماه و پنج روز بود.

ذکر سلطنت سلطان نظام شاه ابن سلطان همایون شاه طاب ثراه

نقلهٔ اخبار روایت نموده اند که چون سلطان همایون شاه بمرض موت مبتلا گشت خواجه جهان خواجه محمود گاوان گیلانی را طلب فرموده که هر کدام از اولاد سلطان که عبارت از سلطان جهان نظام شاه و سلطان محمد شاه و جمشید خان باشد لیاقت تکفل این امر عظیم الشان داشته باشد بر مسند جهانبانی و سریر کامرانی نصب نماید چون امارات سروری و علامات جهانگیری از ناصیه سلطان دارا نشان نظام شاه لائح و هویدا بود بعد از رحلت سلطان خواجه جهان باتفاق امرا و اشراف و اعیان سلطان نظام شاه را در تاریخ مذکور در دارالملک بیدر در سن هشت سالگی بجای پدر بر تخت سلطنت اجلاس فرمود و چنانچه خدمت سیادت و نقابت پناه شاه محب الله و سید شریف سید منجله ابن سید حنیف دست راست و دست چپ سلطان را گرفته بر سریر خلافتش نشاندند و مشائخ و فضلا و علما که حاضر بودند فاتحه خوانده زبان بدعا و تهنیت کشودند امرا و ارکان دولت و اعیان حضرت بمراسم نثار قیام نموده به بیعت سرافراز شدند و همگنان بعواطف خسروانه اختصاص یافته بزبان نیاز مضمون این اشعار معروض داشتند.

خسروا بخت بلندت تا ابد بیدار باد — خاک راهت سرمه چشم اولوالابصار باد
با توچون تیغ آن نکوگوهر که باشد درمیان — دائمش آئینه دل دور از زنگار باد

و چون شاهزادهٔ کامیاب هنوز در عنفوان صبی و شباب بود زمام حل و عقد امور سلطنت و جهانبانی و تمهید قوانین خلافت و قهرمانی مفوض بر رای عالم آرای ملکه دوران و مخدومه جهان همای دارا نشان و بلقیس سلیمان توان و قیدافه زمان والده سلطان که دختر مبارک خان ابن سلطان غازیان فیروز شاه طاب ثراه بود گردید و باستصواب رای با صواب دستور عالیجناب و زبدهٔ ارباب الباب خواجه جهان خواجه محمود گاوان مهام کافه انام نظام و انتظام می‌یافت در اوائل حال پرتو التفات بر ترفه احوال رعایا و کافه برایا انداخته ستمی که از همایون شاه نسبت برعیت و سپاه صدور یافته بود بتلافی و تدارک آن مشغول گشت چنانچه تمام اهل حبس را که همایون شاه مجرم و بیگناه در قید کشیده بود آزاد ساخت و امرا و عمال دیوانی را بمناصب و اشغال سابق مقرر فرمود اما چون اکثر امرا و وزرا از بیم سیاست همایون شاه متفرق شده از هم ریخته بودند و هر یک بفحوای من نجی براسه فقد ربح بگوشه گریخته وهن تمام بنظام مهام سلطنت و امور ملک و ملت و سپاه و رعیت راه یافته بود و اضداد و ارباب فتنه و عناد خیالات فاسد بدماغ راه داده سر از حیز اطاعت و انقیاد بیرون کشیده بودند و پای در وادی بغی و طغیان و عناد نهاده.

همه مرز و کشور پر آشوب گشت — سخنها ز اندیشه اندر گذشت
جهان گشت ویران کران تا کران — بدی شد هویدا و نیکی نهان
شده بر بدی دست دیوان دراز — به نیکی نبودی سخن جز براز

لاجرم اریسه غدار نابکار که حاکم دیار کفار خاکسار بود با لشکر بسیار از پیاده و سوار و فیلان کوه پیکر عفریت دیدار قدم در ولایت شهریار سپهر اقتدار نهاده تمام دیار اسلام را بباد غارت و تاراج برداد امرا و ارکان دولت که در ملازمت سده خلافت حاضر بودند لشکرها جمع نموده سلطان جهان پناه نظام شاه را با سپاه نصرت دستگاه بمدافعه و محاربه آن لعین بی دین از دار الملک بیدر مکفوف حفظ داور دادگر بر آورده موکب همایون بعون خالق بیچون بدانصوب روان گشت چون قریب ده فرسخ از دار الملک بیدر طی نمودند لشکر اریسه بیدادگر نیز ازان طرف رسیده بودند مسافت بین الفریقین سه فرسخ بیش نماند در خلال این احوال حمیت اسلام و غیرت دین خیر الانام دست در عنان همت آن عمده دودمان ولایت و نبوت و قدوهٔ خاندان عصمت و طهارت امیر زاده محب الله ابن شاه خلیل الله استوار ساخته بمقتضای شجاعتی که از حیدر کرار یادگار مانده بود با صد و شصت مرد نیزه گذار جوشن پوش در وقتی که سپهر مصلای صبح بر دوش انداخت آفتاب وار سوار گشته توکل بر کرم و حفظ آفریدگار لیل و نهار نمودند بعزم غزای کفار و احیای دین احمد مختار رو بآن مشرکان نابکار آورده با فوجی ازان سپاه که مقدمه لشکر آن مشرکان گمراه بودند و قریب ده هزار پیاده و چهار صد سوار خونخوار هژده زنجیر فیل نیل رفتار دو چار شده آتش پیکار برافروختند و از چاشت تا زوال بشعلهای تیغ صاعقه کردار خرمن حیات آن خاکساران را بسوختند و خون آن بیباکان ناپاک را بر خاک هلاک میریختند و خاک را با خون مشرکان ملعون دون می آمیختند.

همه سنگ مرجان شد و خاک خون ‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌ ز بس سرورانرا که شد سرنگون
ز خون چشم گیتی همه نم گرفت ‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌ ز بس کشته پشت زمین خم گرفت
خدنگ از دل جنگیان کینه توز ‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌ تبر مغز کاف و سنان سینه دوز

مجاهدان دین و حامیان شرع سید المرسلین کمال شجاعت و جلادت بتقدیم رسانیده سپاه شرک را بیکدم ندیم ندم و بیکنفس همنشین اسف ساخته در ورطهٔ تلف انداختند و آن جماعت که استظهار سپاه کفار بدیشان بود عرصهٔ تیغ فنا و هدف ناوک بلا گشته بر خاک هلاک و بوار افتادند و باقی سپاه شرک و ضلال چون حال بران منوال دیدند تزلزل و اختلال دریشان راه یافته بنه و بارگاه و خیمه و خرگاه را با مجموع اموال و اسباب بر جا گذاشته خیال ستیز و آویز را بگریز مبدل ساختند.

دل از هستی خویش بر داشتند ‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌ به بیچارگی پشت بر کاشتند
نه اسپ و نه فیل و نه لشکر بجای ‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌ نه آن نامداران جنگی بپای
نگون گشت کوس و درفش و سنان ‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌ نهد هیچ پیدا رکیب از عنان
بیابان سراسر همه کشته شد ‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌ همه دشت ازان کشتگان پشته شد

ذکر محاربه سلطان محمود خلجی با بادشاه جمجاه سلطان نظام شاه طاب ثراه

چون خاطر ملکوت ناظر شهریار فلک اقتدار ز مهم اریسه غدار نابکار فراغت یافت عرائض حافظان حدود بپایه سریر خلافت مصیر رسید که سلطان محمود خلجی باغوای غوریان که از سیاست همایون شاه پناه باو برده بودند چون بر تفرقه لشکر دکن و پراگندگی آن سپاه صف شکن و استیلای کفار خاکسار آن دیار و قوف یافته با سپاهی از حیز حصر بیرون و از مرتبه چون و چند افزون عنان بداصوب تافته از سرحد در گذشته و در مقام ویرانی این ملک گشته سلطان ممالک ستان بمجرد استماع این خبر با لشکر ظفر اثر قیامت حشر بقدم مقابله و مقاتله سلطان محمود توجهه فرموده قریب ده فرسنگی دارالملک بیدر هردو لشکر بیکدیگر رسیدند و فریقین فوجها ترتیب داده صفها برکشیدند ـ

دو لشکر نگویم دو دریای خون — به بسیاری از ریگ صحرا فزون
همه جنگ را تنگ بسته میان — بگردن در آورده گرز گران
بر آمد خروشیدن کرنای — زمین و زمان اندر آمد ز جای

ملکشاه ترک که بخطاب خواجه جهان مخاطب بود و غلام ترک دیگر که سکندر خان خطاب داشت در قلب گاه نصرت آسا در ملازمت رکاب ظفر انتساب سلطان ستاره سپاه نظام شاه ما وا ساختند با صد سلسله فیل مانند دریای نیل جوشان و یازده هزار سوار چون شیر ژیان خروشان ـ

یلان سر افراز شمشیر زن — نبرد آزمایان لشکر شکن
سواران جنگی و مردان مرد — کز آتش بخنجر بر آرند گرد

و میمنه سپاه نصرت پناه بفر شکوه نظام الملک ترک با ده هزار سوار نیزه گزار و چهل زنجیر فیل بیستون آثار مانند کوه دماوند استوار و پائدار گشت و در میسره صدر احرار خواجه محمود گاوان که دران زمان بملک التجار اشتهار داشت با ده هزار سوار شجاعت آثار و چهل زنجیر فیل عفریت، دیدار علم شجاعت برافراخت از انجانب سلطان محمود خلجی نیز در مقام ترتیب سپاه درآمده میمنه و میسره سپاه خود را بوجود دلیران کینه خواه راسخ البنیان ساخت و خود با بیست هزار سوار جرار و یکصد و پنجاه سلسله فیل نامدار در قلب رایت استکبار برافراخت اما با وجود کثرت و عدت سپاه گردا گرد خویش خندق عمیق حفر کرده راه عبور اسب و ستور بر خویش بسته بالجمله هر دو لشکر باین آئین و فر در برابر یکدیگر کف شجاعت بر لب آورده صف بر کشیدند از غریو کوس و ناله نفیر سپهر پیر در تشویر افتاده کوه و زمین از زلزلهٔ آن رزمگاه از جای برآمد بانگ بسر درآمد و فتنه خفته سر از بالین شور و شغب برداشته بیدار گشت ملک التجار جلادت شعار از میسره ـ

فرو کوفت بر پیل روئینه خم — برآمد خروشیدن گاودم

دست به تیغ آبدار آتشبار برده برمیمنه سپاه گجرات که سلطان غیاث الدین علم کین بر افراخته بود حمله نمود اگرچه سلطان غیاث الدین بقدم جلادت پیش آمده کر و فری نمود اما حمله اورا تاب نیاورده

در آخر پای ثبات و قرارش پائدار نماند و پدر را دران رستاخیز گذاشته رو بگریز نهاده و نظام الملک نیز از میمنه تیغ انتقام کشیده میسرهٔ دشمن را برهم دریده جمعیت ایشان را متفرق ساخت و مهابتخان حاکم چندیری و ظهیرالملک وزیر و غیرهما از امرای سلطان محمود را که میسره بوجود ایشان مستظهر بود بر خاک فنا و هلاک انداخت سلطان محمود چون جناحین لشکر خود را شکسته و عقد جمعیت ایشان را از هم گسسته دید و اکثر امرا و دلیران راخسته و بسته چتر از سر فرو گرفته اراده نمود که پیک هزیمت بر اسپ عزیمت کشد در خلال این احوال فیلبانان سلطان گیتی ستان چون نظام سلسله جمعیت دشمنان را گسسته دیدند پنجاه سلسلهٔ فیل مهیب را بصنادیق زرنگار و رایات دیبای چین و تتار مانند کوه الوند در بهار آراسته بودند باستظهار آنکه دشمن فرار بر قرار اختیار نموده بیکبار صوب سپاه خصم راندند امراء ترک که از صغرسن بناز و نعمت برآمده بودند از تهیهٔ سپاه و ترتیب حرب و آئین رزمگاه چنانچه باید آگاه نه فوجی از دلیران در عقب فیلان روان ساختند و فیلان را تنها درمیان دشمنان گذاشتند سلطان محمود خلجی که پای ثباتش بر فرار قرار یافته بود از مشاهده آن منصوبه اش بازی تازه روی نموده فوجی از پیاده و سوار را پیش فرستاد تا میانه آن فیلان و لشکر سلطان حائل گشته باسب و پیاده فیل بند نمودند در ینوقت سکندر خان نادانرا بخاطر رسید که چون سلطان بجهته صغرسن براسپ تاختن قدرت تمام ندارد مبادا چشم زخمی بآنحضرت راه یابد بنابرین اندیشه سلطان را از پشت زین برگرفته در پیش خویش نشاند و بکمربند میان سلطان را بر میان خود محکم بست حرکت بیجا که سلطان را رخ نمود باعث پریشانی خاطر سپاه بود چه لشکریان سلطان را درمکان خویش نیافتند عنان ازمعرکه محاربهٔ برتافتند و یکبار از میدان پیکار و ساحت کارزار رخ گرداینده پای در بادیهٔ انهزام و فرار نهادند چنانچه پدر به پسر و پسر به پدر نه ایستاد و فیلانی که بجنگ رانده بودند در چنگ دشمنان ماندند و قلب سپاه دکن بی ارتکاب شدائد و محن با وجود سلطان چون رمه بی شبان روی به بیابان نهادند۔

بیابان گرفتند و راه دراز — یکی شان سر از پا ندانسته باز

بر خلاف معهود آن دلیران شیر شکار را که هر کدام در رزم و پیکار سرآمد روزگار بودند چون زلف دلبران شکستی روی نمود اما بعینه چون شکنج طرهٔ ماه رویان بود که با شکستگی سکه بر درست دلربائی زند و در عین پریشانی بند جمعیت هوشمندان را بتاراج دهد بالجمله خواجه جهان و سکندر خان که در قلب سپاه ملازم رکاب سلطان بودند چون فرار لشکر مشاهده نمودند سلطان را برداشته بجانب بیدر توجهه فرمودند اما سلطان محمود از غایت دهشت و حیرت قدم از جای خویش پیش ننهاده درین فکر و اندیشه افتاد که لشکر دکن حیله انگیخته جمعی را در کمین داشته اند و خود از روی فریب عطفه عنان نموده اند که چون ایشان را تعاقب نمائیم از پیش و پس مارا درمیان گیرند و از میان برگیرند و الا لشکر ظفر یافته چون فرار نماید القصه امرا نیم شبی سلطان جهان پناه نظام شاه را بشهر بیدر آورده روز دیگر که خسرو خاور بمحافظت این نیلی حصار برآمد۔

دگر روز کین خسرو خاوری — برآمد برین کاخ نیلوفری

مهد علیای قیدافه زمان مخدومه جهان والده سلطان ملو خان را که از بیم سلطان همایون شاه برانچپور گریخته بود درینولا بقولنامه همایون مستظهر گشته بملازمت رسیده بمحافظت حصار بیدر مقرر فرموده نظام الملک را نیز بمعاونت او تعین نمود و سلطان را بر داشته با سائر لشکر بجانب فیروز آباد گلبرگه بدر برد سلطان محمود سه روز در همان مقام توقف نموده تا فرار لشکر دکن متیقن شد بعد ازان کوچ کرده متوجهه بیدر گردید و ظاهر شهر را مضرب خیام ساخته بدست قهر اتش نهب و غارت دران شهر و ولایت انداخت و منازل و مساکن اکابر و مساکین را از بیخ و بنیاد بر انداخته با خاک راه یکسان ساخت چنانچه اکابر و اصاغر آن دیار تکبیر فنا بر خان و مان و مسکن و ماوی خود خوانده دست از مال و منال خویش افشاندند لشکر خونخوار اطراف حصار را چون حوادث روزگار درمیان گرفته بمحاصره مشغول شدند و چون از قدیم الایام میان این دودمان عالیشان و سلاطین سکندر تمکین ملک گجرات بنای مصادقت و مصافات استحکام داشت چنانچه شمهٔ ازین سابقاً سمت گذارش یافت درین اثنا مخدومه جهان که عاقله زمان بود مکتوبی متضمن ظلم و جفای اعدای نابکار و مشتمل بر شکایت نکابت دشمنان جفاکار بشهریار دین‌دار فلک اقتدار عدالت شعار المؤید من عند الله المعبود ابو الفتح سلطان محمود پادشاه ولایت گجرات بقلم الحاح نگاشته رسول سخن دان چرب زبان باستدعای امداد و اعانت مسلمانان بآن بلاد مرسول داشت۔

زبان دان رسولی که از یک سخن ز دانش بر آراست صد انجمن
چو مهر فلک دهر گردیدهٔ چو خواب آشنا روی هر دیدهٔ

سلطان عاقبت محمود چون این خبر استماع فرمود دست مروت وغیرت دامن همت و حمیتش گرفته عزم توجهه آن کشور بجهته دفع فتنهٔ محمود ستمگر جزم فرمود ارکان دولت و اعیان حضرت محمود شاهی باتفاق عرضه داشتند که داود خان که یک هفته متصدی امر سلطنت بوده در کمین است و از مبداء جلوس اینحضرت تا حال سال سیمین است اطراف ولایت هنوز چنانچه باید و شاید ضبط و استقرار نیافته و مهام سلطنت حسب المرام تمشیت نه پذیرفته در حین وقت پای تخت و حصار را خالی گذاشتن و بجهة مصلحت دیگران رایت برافراشتن جای تفکر و محل تدبر است سلطان محمود با آنکه هنوز در عنفوان شباب بود۔

هنوزش گرد گل نا رسته شمشاد زسوسن سرو او چون سوسن آزاد

زبان الهام بیان برکشوده در جواب ادا فرمود که اشارت با بشارت من کان لله کان الله له نزد عقل صحیح نقلی صحیح و معروف است که نظام کار عالم و انتظام سلسله بقا و استبقاء بنی آدم مبنی بر موافقت است چه مقرر است که اگر افلاک و عناصر بهمین هیئت و روش با یکدیگر اتفاق و آمیزش ننهایند نظام عالم کون و فساد از هم متلاشی گردد و اگر بنی‌نوع انسانی سلسله معاونت و مشارکت بگسلند اساس قانون طبعی انهدام پذیرد۔

اگر ز پای درآئی بدانی این معنی　　که‌در معاونت دوستان چه منفعتست

تصاریف ایام را سرانجامی نیست و گردش دور گردون را فرجامی نه.

نماندند دیری درین تنگ دام　　نه پرویز بزم و نه جمشید جام

از اندوختن نام نیک بر لوح ایام که ابد الدهر باقی بود در روز بازار روزگار با وجود سرمایهٔ قدرت و استعانت سودی بهتر نیست فرصت را که گوئی سرعت و شتاب از صرصر و سحاب می رباید فوت نباید ساخت و زبان خزانه را درین معامله سودی عظیم باید شناخت منصف هوشمند که غبار تعصب حجاب دیدهٔ بصیرتش نباشد یقین نماید که آن سلطان عاقبت محمود درین مقاله داد مردی و مروت داده و درین معامله رسم مردمی و شجاعت درمیان مردم نهاده که خزانه و ملک خویش بخصم بداندیش که شب و روز همین اندیشه در پیش داشت و ماه و سال همین فکر و خیال درصفحه خاطر می نگاشت گذاشته بمصلحت دیگری رایت دلیری برافراشت بعد از انکه امرای محمود شاهی از پشیمان ساختن سلطان مایوس گشتند خیال دیگر در خاطر نقش بستند و متفق اللفظ و المعنی بعرض رسانیدند که اگر ناچار شهریار سپهر اقتدار بمعاونت پادشاه دکن سپاه صف شکن خواهند کشید بولایت مالوه در آمدن و خلجان خاطر شدن هرآئینه اولی و انسب می نماید چه درین صورت از ولایت خویش بعد مسافت چندان نخواهد بود و عیاذاً بالله اگر درین حدود فتنهٔ حادث شود زود در دفع آن سعی توان نمود و معاونت سلطان نظام شاه نیز درین ضمن محقق خواهد بود سلطان محمود خلجی چون از توجهه رایات فتح آیات بجانب ولایات خود آگاه گردد لامحاله دست تعرض از ولایت دکن کوتاه ساخته بملک خویشتن خواهد شتافت چون صورت این تدبیر درآئینه ضمیر الهام پزیر شهریار سپهر سریر جلوه دادند همگنان را برکاکت رای و قلت مروت نسبت نمُوده فرمود که این سخن جز رائحه جور بمشام انصاف نرسد و در بازار شجاعت نقد او ناسره ممّوه نماید بعون الهی و بیمن تائید نامتناهی سنان انتقام را الماس قهر در کام نهاده گوهر حیات دشمنان را بدان نهنگ بلا در لجه جان ستان فنا اندازم.

سر گنجهای کهن باز کرد　　سپه را درم دادن آغاز کرد

ببرگستوان و بجوشن چو کوه　　شدند آهنین لشکری هم گروه

و بی تامل و توقف صیت و صدای نفیر و کوس در سپهر آبنوس انداخته رایت نصرت آیت بصوب دکن بر افراخت.

همی رفت منزل بمنزل چو باد　　سری پر ز کینه دلی پر ز باد

بعد از طی مراحل و قطع منازل رایت منصور محمودی در نواحی سلطانپور قریب بسرحد دکن پرتو افکن شده اطراف آن مقام را از اشعه ماهچه اعلام نصرت فرجام منور ساخته قبهٔ بارگاه بمحدب فلک ماه بر افراخت در خلال این احوال لشکر صف شکن دکن که از حوادث روزگار بنات النعش وار متفرق گشته بودند ثریا آثار در ظل رایت فتح آیت شهریار کامگار عالی تبار مجتمع گردیدند

و چون مال و منال و اهل و عیال اکثر لشکر در حصار بیدر بود حمیت و غیرت دست در گریبان همت و شجاعت شان زده کشان کشان بخاک بوسی آستان سلطان شان آورد تا خاک درگاه عرش اشتباه را نقش جباه بستند و در ظل حمایت پادشاه اسلام از حوادث ایام و شدائد روزگار نا فرجام باز رستند درین اثنا خبر وصول موکب همایون محمودی بسلطانپور رسیده باعث ازدیاد مواد شوکت و اقتدار شاه و سپاه گردید و رسل و رسائل درمیان آن دو سلطان عادل متواتر و متکاثر شد از جمله مکاتبی که پادشاه دین پناه سلطان نظام شاه بسلطان محمود گجراتی ارسال داشته این است شکر و سپاس مر خدای را جل جلاله و عم نواله که مبانی ممالک را بمظاهرت و معاونت پادشاهان دین دار و سلاطین ذوی الاقتدار مشید گردانید و عرصهٔ قلوب اهل ایمان و خطه درون انسان را بآب تیغ موافقت پادشاهان مخضر و منور ساخت و صلوات نامیات و تحیات زاکیات بر روضه مطهر و قالب معطر سید کائنات و خلاصه موجودات محمد مصطفی و آل و اشیاع و اتباع او باد که از لمعهٔ لمعات تیغ براق ایشان ممالک اسلام منور و معمور است و اعادی دین قویم و صراط مستقیم مقهور بعد از ابلاغ تحیات اجابت آیات و تسلیمات صداقت بینات معلوم رای انور آنکه از ضمن عرضه داشت مسند عالی نظام الملک و ملک الشرق محمد پرویز سلطان تهانه‌دار فتح آباد چنین روشن شد که آنحضرت بنفس مبارک خویش بکوچ متواتر برای تقویت اسلام و استحکام مبانی محبت و التیام مشرف میسا زند لاجرم محبت و اتحاد جانبین مقتضی همین است که در تقویت دوستان و قلع و قمع دشمنان متفق و متحد باشند اکنون درینوقت فرصت غنیمت دانسته بی توقف و تعوق عنان عزیمت باینصوب معطوف فرمایند که لشکر بسیار از پیاده و سوار شائسته کارزار جمع کرده شده است فرصت غنیمت والسلام بالجمله سلطان محمود خلجی مدتی بمحاصره حصار بیدر اشتغال داشت وهمه روزه خندق ر ابخاک و خاشاک می انباشت و چون شب میشد اهل حصار برآمده همه را بیکبار بیرون میبردند و خندق را بحال اول می‌آوردند طائفه از مورخین چنین آورده‌اند که سلطان محمود خلجی پیوسته در اسفار انواع سبزیها بر روی تختها رویانیده همراه میداشت تا در هر مقام وقت طعام سبزی تازه بر خوان بوده باشد و چون در ایام محاصره حصار بیدر سبزی آخر شده بود سلطان محمود حکم فرمود که از ممر حلال بهمه حال سبزی بهمرسانند یکی از مشائخ بیدرکه بمولانا شمس‌الدین حق گوی مشتهر بود و بجهة خصوصیت شاه محب الله در شهر مانده طلب فرمودند و ازو استفتا نمودند که اگر بجهة سرکار سلطان ازین مکان سبزی بقیمت اعلی خریده ثمن تسلیم کنیم صورت حلیت داشته باشد مولانا مذکور بی دهشت و نفور فرمود که سوالی نمائید که موجب سخریت و استهزاء شما نباشد بر سر ولایت مسلمانان آمدن و مساکن و اوطان ایشان را ویران نمودن و اموال و اهل و عیال ایشان را عرضهٔ تاراج و اسیر کردن و بجهة سبزی فتوی از علما خواستن کار ارباب عقل و فطن نیست مسود اوراق را درین مکان حکایتی بخاطر رسیده تحریر آن مناسب دید بنابرین بایراد آن مبادرت نمود در فتوحات مذکور است که در تلسمان سلطانی بود که اورا یحیی بن تغان گفتندی و در زمان او شیخی بود که به ابو عبدالله توسنی اشتهار داشت از خلق منقطع گشته و در

گوشهٔ عزلت و قناعت در بر روی خلق بسته روزی یحییٰ ابن تغان با خیل و حشم خویش میگذشت شیخ مذکور با جمعی مریدان بسلام و اکرام شیخ عالیمقام اقدام نمود اتفاقاً بموکب سلطان رسید سلطان پرسید که با این لباس که پوشیده ام نماز درست باشد یا نه شیخ تبسم فرموده گفت حال تو بحال کسی ماند که سر تا پای او بنجاست آلوده باشد چون ویرا بول آید احتیاط کند که رشاشه ازان بدو نرسد شکم تو از حرام پرست و مظالم عباد در گردن تو بسیار ازان اندیشه نا نموده می پرسی که درین جامه نماز رواست یا نه یحییٰ بگریست و از اسپ بزیر آمده در دامان شیخ آویخت و ترک سلطنت گفته بقیه عمر ملازمت شیخ اختیار فرمود القصه سلطان محمود خلجی چون خبر اجتماع سپاه کینه خواه پادشاه جهان پناه سلطان نظام شاه و توجهه رایات فتح آیات سلطان عاقبت محمود بمعاونت و امداد شهریار با دین و داد استماع نمود پای ثبات و قرارش از جا رفته دست از محاصره کوتاه ساخت و شاه محب الله را با متعلقان همراه گرفته از بیدر کوچ کرده دو سه منزل از جانب کلیان روان گردید تا از راه چاندور جان بکنار کشد درین اثنا جواسیس خبر رسانیدند که سلطان محمود گجراتی با عساکر نصرت مآثر ازان راه متوجهه است لاجرم محمود خلجی از بیم جان عنان ازاںصوب بر تافته از راه برهانپور آسیر بجانب ولایت خویش شتافت و چون خبر فرار خلجی بد کردار بشهریار کامگار رسید خواجه جهان را با سپاه گران بتعاقب آن بخت برگشتگان مامور فرمود تا هر جا بر سپاه و بنه گاه دشمنان دست یابد در قتل و غارت ایشان کمال جلادت بظهور رسانیده بتقصیر از خود راضی نگردد خواجه جهان متعاقب دشمنان بسرعت برق و باد روان گشته خود را به بنگاه آن سپاه رسانید و تمام بنگاه و اسباب مکنت و جاه و شاه و سپاه را بدست تغلب و تسلط غارت نموده بسیاری ازان جفا کاران بی باک را بتیغ بیدریغ بر خاک بوار و هلاک انداخت در اثناء طریق باز خبر بسلطان محمود خلجی رسید که سپاه کینه خواه گجرات در نواحی ولایات سلطانپور نزول فرموده اند از سطوت عساکر ظفر مآثر محمودی عبور برآن طریق نیز از حزم و عاقبت اندیشی دور دید بالضرورة مقدم گوند واره را طلب داشته بانواع تلطف و دلجوئی بنواخت تا بهر طریق که داند و تواند راهی سر کند که دست تعرض اعدا از دامن عرض سپاه او کوتاه باشد مقدم مذکور گفت که درین نواحی راهی که سپاه و بنگاه ازان راه عبور تواند نمود نیست مگر راهی انکوت و البچپور که چون چاه هاروت و ماروت است و ممر عبور سپاه گجرات دور امّا درچند مرحله و منزلش از تنگی رهگذار و بسیاری جنگل و بیشه دشوار باد را عبور ازان مکان در عالم امکان آسان صورت نه بندد.

زمینی زگوگرد بی آب تر هوای ز دوزخ جگر تاب تر

سلطان محمود بالضرورة آن راه بجهته عبور سپاه اختیار نموده گفت دشواری راه آسان تر ازانست که خود را در دریای بلا بدام نهنگ فنا اندازم و در صحرای عنا در کام نهنگ جفا ماوا سازم بالجمله از سمت دولت آباد که راه سپاه گجرات بود عدول نموده بر سمت انکوت بسرعت هرچه تمامتر منازل و راحل می پیمود چون سپاه جفا پیشه بآن درّه و بیشه که مقدم گونڈان خبرداده بود درآمد از کثرت سپاه و دوری و تنگی راه و حرارت هوا و قلت ماء حال لشکر بیداد گر بغایت پریشان و ابتر گشت چنانچه در منزل اول سفینهٔ حیات

پنج شش هزار نفر تشنه لب خسته جگر دران قلزم فنا و لجه خطر بگرداب ممات افتاد و از آتش عطش جانرا بباد آب بباد داده رو بر خاک هلاک نهاده آب‌گویان بعالم دیگر روان گشتند طائفه گونڈان که دزدان آن راه بودند چون دران‌گرداب بلا اضطراب سپاه بجهته عدم آب مشاهده نمودند فرصت غنیمت دانسته از پیش و پس و راست و چپ دست به نهب و غارت کشودند بقیه لشکر بهزار محنت و خطر نیم جانی بکران رسانیده بودند ناگاه صیاد پیشگان آن بیشه و راه که از عجز و اضطرار آن لشکر‌گرم شکار شده بودند عذری انگیختند و خبری بدروغ بر ساختند که اینک سپاه کینه خواه رسید با وجود آن محنت و عذاب که لشکر سلطان محمود از قلت آب در منزل اول کشیده بودند بمجرد استماع این خبر پای استعجال در رکاب اضطراب نهاده از هول جان افتان و خیزان روان شدند از ثقات منقولست که دران راه قدحی آب بدو تنکه رسیده بود و آن را بغایت ارزان میدانستند و الحق چون نیت سلطان محمود نه بر وفق صلاح و سداد عباد بود ازان حرکت ناشایست بی هنجار اورا جز شامت و ادبار نتیجهٔ دیگری روی ننمود و ازان تخم محنت و جفا که پاشیده بود جز ندامت و عناد بری ثمره ندیده و نچید۔

شاخی چنان نشان که سعادت دهد ثمر   تخمی چنان بکار که بتوانیش درو

القصه منزل ثانی که وادی فنا و بادیهٔ عنا نشانهٔ ازوست بسیاری از سپاه تباه گشت و جمعی که از مرگ جسته بودند از محنت آن منزل چنان خسته بودند که مرگ را بر حیات ترجیح می نمودند و بناخن ندامت و ملامت روی خود میشخودند۔

چنان بازگشتند هرکس که زیست   که بر زندگیشان بباید گریست

محمود خلجی که از حرکت نا محمود خویش منفعل بود مقدم گوندواره را با اینکه درین راهنمونی غدری در خاطر داشته متهم ساخت و جهان را از وجودش بپرداخت با آنکه آن خون گرفته بهزار زبان دشواری آن بیابان بی‌پایان بیان نموده بود بعد از فرار سلطان محمود خلجی پادشاه دین پناه سلطان نظام شاه جهت عذر الطاف سلطان عاقبت محمود این صحیفه اتحاد و وداد قلمی نموده مرسول داشت حمدی که صدای اوایش قدسیان ملائک ارائک را محرک زمزمه تهلیل گردد و سپاسی که فحوای موداش نزد مسبحان ملاء اعلی مقیاس عظمت و کبریا و تنزه رب جلیل شود نثار بارگاه پادشاهی عز سلطانه که وجود سلاطین نامدار و خواقین معدلت شعار را از تمام مکونات برگزیده و قامت با استقامت ایشانرا لباس اختصاص پوشانید و بخطاب مستطاب ظل الله مشرف گردانید و اتفاق این طائفه دولتیار و اتحاد این زمره رفیع مقدار را واسطهٔ نظام عالم و رابطهٔ انتظام کافه بنی آدم ساخت:

فحمد اله ثم حمد اله   علی ما کسا نا کساء الکرم
و شکر اله ثم شکر اله   علی ما هدانا لشکر النعم

وصلات صلوات نامیات و تحیات زاکیات بر روضه مقدس خورشید اوج نبوت و جمشید تخت فتوت مبعوث علی الاطلاق مجمع مکارم اخلاق موید مجتبی محمد مصطفی صلی الله علیه و آله و اصحاب

و تابعین و احباب که موافقان طریقه یقین و مرافقان شریعت مستقیم اند بعد از اداء حمد و ثنا بر ضمیر منیر که آیة غیب نما و مفتاح مشکل کشا ست روشن باد که چون استماع افتاد که آنحضرت اقتدا بآباء کبار و سلاطین کامگار نموده احیاء مراسم سنن خلفا فرموده ریاض مملکت و ملت را بزلال اتحاد سرسبز گردانیده و اصول دین و دولت را از شمیم نسیم موافقت به نهال اقبال و ثمره آمال رسانیده و آیت الدولة اتفاقات حسنه را مقدمه رایت ظفر آیة کرده بصوب وفا و وفاق توجهه فرموده بهجت و سرور و جمعیت و حضور بجمهور عالمیان و جمه آدمیان واصل و متواصل شد ارباب بصیرت و جامعان محاسن صورت و سیرت یقین دانستند که هر آئینه اتفاق دو خاندان قدیم موجب انتظام آفاق شود و اتحاد دو ثمره شجره کریم بنیاد فساد و حساد از معمورهٔ کون و فساد بر اندازد۔

چوگردند یکدل بعالم دو شاه نماند دگر فتنه را هیچ راه

و قلع و قمع آن مخرب و غدار و مذبذب بی اعتبار که بهیچ کیش و دین و ملت و آئین مقید نشده مصدوقه الفتنة نائمة لعن الله من ایقظها طوق گردن خویش نموده خرابی بلاد و تفرقه عباد شعار خود ساخته۔

نه از خلق شرم و نه ترس از خدا نه اندیشه کرده ز روز جزا

بفتوی عقل و نقل بر ذمه همت ارباب قدرت و شوکت نصر هم الله نصراً عزیزا واجب و لازم می نماید درین وقت که از وصول موکب همایون بصوب بهالیز و تعجیل نهضت عساکر منصور با خبر شد از خوف سپاه نصرت دستگاه آنحضرت از راه آئیر اجتناب نموده براه ایلچپور مقهور گشته است الحمد لله علی ذالک و السلام بعد از یکسال باز خیال نزاع و جدال در سر سلطان محمود ناستوده خصال افتاده با قریب نود هزار سوار بجانب دکن توجهه نمود چون پرتو این خبر بر بیشگاه ضمیر انور سلطان فلک بارگاه نظام شاه تافت عساکر نصرت مآثر جمع ساخته بمدافعه خصم قوی رایت شجاعت برافراخت و مکتوبی برسبیل تعجیل بسلطان عادل بی عدیل سلطان محمود گجراتی قلمی فرموده حقیقت لشکر کشی دشمن باز نمود والی ولایت گجرات چون بر جرأت محمود خلجی اطلاع یافت۔

بفال همایون بترتیب راه بفرمود کز جای جنبد سپاه
عنان تاب شد شاه فیروز جنگ میان بسته برکین بد خواه تنگ

سلطان محمود خلجی از بیم دلیران رستم نهاد دلیرانه پای در عرصه نمی نهاد و در حدود دیوگیر دارو گیری می نمود و اطراف و جوانب خود را بنظر تامل و اندیشه ملاحظه میکرد که مبادا ناگاه سیل بلا پیرامون و محیط شود و ازان راه که آمده فرصت گریزش نباشد و چون توجهه سپاه ظفر پناه گجرات محقق کرد بر مثال پشهٔ که پیش از صدمه باد هزیمت را غنیمت داند طبل مراجعت فرو کوفته با باد هممنان گردید سلطان جهان پناه نظام شاه چو بر انهزام خصم کم نام آگاه گشت این صحیفه و داد بسلطان با دین و داد سلطان محمود قلمی فرمود حمد نا محدود حضرت واجب الوجودی

اعز شانه که عرصه ممالک اسلام بوجود سلاطین نامدار و خواقین ذوی الاقتدار موشح و محلی داشت و شکر نامعدود درگاه معبودی را که اعلام ظفر انتساب نصرت ارتسام را بقوت همت اتفاق شاهان دین دار و شوکت نهمت محبت پادشاهان کامگار مرفع و مجلی ساخت و صلوات نامیات بر روح فیاض خلاصهٔ انبیا و مقتدای ارباب هدی محمد مصطفی و بر آل و اشیاع و اصحاب و اتباع او باد بعد تمهید اساس حمد و صلوات و تشئید مبانی محبت و موالات بر ضمیر منیر خورشید تاثیر مخفی نیست که بساتین محبت و اتحاد طرفین بموجب محبت الاباء قرابت الابناء از آباء کبار و اجداد نامدار بامطار موالات و انهار مصافات مخضر ابست و صوابع قلوب اهل ایمان از انوار مصادقت و موافقت جانبین کالنهار اذا جلها منور درینوقت که آنحضرت بحار زخار محبت و وفاق را بر باح معاونت و مظاهرت متموج ساخته بکوچ منازل و طی مراحل عزیمت فرموده اند در استعلاء لواء اسلام و قلع و قمع آثار کفر و ظلام کالشمش فی وسط السما انگشت نمائی پادشاهان آفاق و محسود سلاطین باستحقاق آمده اند.

لطف از تو بو ز مشک و نور از خورشید رسمیست قدیم و عادت دیرین است

فلاغرو من المسک ان یفوح و من الکوکب ان یلوح فقد وقع القوس من بار بها و عادت الانهار فی مجاریها مصدوقه مقال و منطوقه حال آنکه باستماع مقهور شدن دشمن اسلام حسود حقود خلجی مردود که بر سمت دولت آباد بکوچهای متواتر طی منازل و قطع مراحل کرده بود و بتاریخ غره ماه رجب جاسوسان آن مردود خبر رسیدن آنحضرت جهت استحکام مبانی وداد و محبت و قلع و قمع ماده فساد و کلفت قریب بسلطانپور و نذربار بسمع آن مردود و مخذول رسانیدند بمجرد استماع اتفاق طرفین آن خایب خاسر منهزم گشته براهی که سالگذشته رفته بود توجه نمود کمال مسرت و ابتهاج حاصل شد چون حال برین منوال بود اعلام نمودن واجب نمود و درین سال سلطان فریدون خصال فرخنده فال پادشاه دین پناه نظام شاه ابن همایون شاه در ثالث عشر ذی قعده بیک ناگاه وفات یافت مجلس زفافی ترتیب داده بودند و محفل عیش آراسته و جهانی بطرب و شادمانی برخاسته نیم شبی از حرم سلطان آواز نوحه و افغان برخاست و مجلس عشرت بماتم کدهٔ مصیبت مبدل گشت امرا و وزرا و اهل‌حرم و خدم و حشم در ماتم آن شهر یار عالم خونابهٔ اندوه و غم از فواره دیده کشوده ندیم ندم و همدم الم گردیدند.

همه جامه کرده سیاه و کبود ز خون دل از چشمها رانده رود
همه بر سر افشانده از غصه خاک چو جامه همه سینها کرده چاک
بکندند موی و شخودند روی ز درگه برآمد یکی هاو هوی
که شاها دلیرا گوا سرورا سرا تاجدارا مهـا داورا
نگهدار گردان و پشت مهان سر تاجداران و شاه جهان
سرت افسر از خاک جوید همی زمین خاک شاهان ببوید همی
گیاهی که روید ازین بوم و بر نگون دارد از شرم خورشید سر
دریغ آن جهانگیر با دین و داد که شد همچو گل در جوانی بباد

دریغ آنچنان خسرو کامکار | که رفت و سر آمد برو روزگار

مدت عمرش یازده سال و سلطنتش بقول اصح دو سال و چهارده روز بود این حادثه در سیزدهم ذی قعده سنه سبع و ستین و ثمانمایه روی نمود و الله تعالی اعلم۔

ذکر سلطنت اشجع السلاطین سلطان محمد شاه ابن سلطان همایون شاه طاب ثراه

بعد از واقعه سلطان جنت مکان نظام شاه طاب ثراه امرا و وزرا و اشراف و اعیان و سران سپاه بر سلطنت برادرش سلطان محمد شاه که در سن ده سالگی بود اتفاق فرموده در تاریخ مذکور سریر سلطنت و مسند خلافت را بوجود شریف آن تازه نهال بوستان اقبال جاه و جلال افزودند و بدستور معهود هنگام جلوس سلطانی بر مسند جهانبانی حضرت ملک المشائخ محب الله و سید شریف سید منجله ابن سید حنیف حاضر گشته آنحضرت را بر سریر خلافت اجلاس فرمودند و جهته از دیاد عمر و دولت آنحضرت و تهنیت سلطنت فاتحه خوانده زبان بدعا و ثنا کشودند امرا و سران سپاه بشرف بیعت استسعاد یافته بلوازم نثار جان ایثار نمودند۔

بروز همایون شه نیکبخت | بیامد بر آمد ببالای تخت
بر آمد بران تخت و اورنگ و گاه | بسر برنهاد آن کیانی کلاه
بزرگان بشادی بر آراستند | می وررود و رامشگران خواستند
بشاهی برو آفرین خواندند | نثارش همه جان بر افشاندند

سلطان جهان پناه پرتو التفات و عنایت بر حال فضلا و علما و امرا و وزرا و سائر رعیت و سپاه انداخته همگنانرا بخلع فاخره و تشریفات متکاثره بنواخت و مطایای کافه برایا را از جوائز و عطایا گرانبار ساخت و ابواب معدلت و احسان و شفقت و امتنان بر روی روزگار خواص و عوام بل کافه انام کشوده جمهور برایا از سپاهی و رعایا در مهاد امن و امان مرفه الحال و فارغ البال بیاسودند۔

جوان بود و شادان دل و راد مرد | بداد و به نیکی جهان شاد کرد
بقومی که اقبال خواهد خدای | دهد خسرو عادل نیک رای

والحق سلطان محمد شاه پادشاهی بود ذی شوکت و شهر یار عالی همت و سعت مملکت و اسباب مکنت و حشمت و وفور شوکت و عظمت آن پادشاه والا نهمت بجای رسیده بود که از سلاطین هندوستان مثل آن دیگری را دست نداده بود انچه از بدایع آثار و غرائب اطوار و مکارم اخلاق و مراسم اشفاق آن خسرو آفاق بظهور آمده عشر عشیر آن از آبا و اجداد عالی نژادش صدور نیافته از جمله تجملات خسروانه و شوکت پادشاهانه اش آنکه هزار غلام ترک قبچاقی که آفتاب خاوری از شرم طلعت جهان افروز شان روی در پرده حتی توارت بالحجاب کشیدی و زاهد شب زنده دار اگر جمال شان در خواب دیدی جیب خرقه پرهیز چون صبح از مهر شام زلف دلاویز شان بدریدی۔

بخوبی پری و بپاکی گہر — به پیکر سروش و بچهره قمر
روان را بشمشاد پوینده رنج — خرد را بمرجان گوینده گنج
ببالا بکردار آزاد سرو — برخ چون بهار و برفتن تذرو
دهانشان بتنگی دل مستمند — سر زلف در حلق جانها کمند

در ملازمت سده سلطنت و پیشگاه خلافت با کمر های مرصع و قبا های زرکش ملمع دست ادب برکش نهاده هرکدام در مقام خویش سر مسکنت در پیش ایستاده بودند و در دوران آن خسرو سکندر نشان قواعد عدل و انصاف بنوعی مشید و موکد بود و مبانی ظلم و ستم بقانونی ویران و منهدم که ـ

نکردی هیچکس از ظلم فریاد — قبای گل نگشتی پاره از باد
بجز مطرب کسی رهزن نبودی — برهنه کس بجز سوسن نبودی
امان در زمانش بحدی رسید — که منسوخ شد رسم بند کلید
تو گفتی زمین سربسر شد حرم — بر افتاد آئین ظلم و ستم
بهرجا که از لطف کردی نگاه — بلا را نبودی دران بوم راه

در اوائل ایام سلطنت زمام مهام مملکت و رعیت و رتق و فتق امور جمهور بریت در قبضه اقتدار و اختیار ملک التجار خواجه محمودگاوان قرار گرفت و خواجه جهان ترکشاهی باستصواب رای ملک آرای ملکه دوران و قیداقهٔ زمان مخدومه جهان وسایر امرا و اعیان بعلت آنکه در زمان سلطان جنت آشیان از و در جنگ محمود خلجی تهاونی واقع شده بود بسیاست رسید و پایهٔ قدر ملک التجار از ترفع بفلک ثابت و سیار برآمده حکمش بر جمیع ممالک و ممالیک سلطان نافذ و روان گردید و در همان ایام نظام الملک را با سپاه بهرام انتقام بجهة اعلاء اعلام اسلام و اظهار دین سید انام و قلع قمع بنیاد شرک وظلام بصوب قلعه کهرله نامزد فرمودند ملک مذکور با لشکر موفور منصور بعد از طی منازل و مراحل ظاهر قلعه کهرله را مضرب خیام سپاه اسلام ساخت و قبهٔ بارگاه بفلک مهر و ماه بر افراخت و اطراف و اکناف حصار را بعساکر نصرت شعار تقسیم فرموده بمحاصره مشغول گشت بعد از تماری ایام محاصره محصوران آن حصار بزبان عجز و انکسار طالب امان شدند نظام الملک اهل قلعه را بقول و امان ایمن و مطمئن ساخته از حصار بیرون آورد اما مقدم آن حصار که کافری بود غدار غدری در خاطر خویش مخمر ساخته بود ـ

بوسواس شیطان وجهل غرور — ز راه سعادت بیفتاد دور
کسی را که شد تیره روز بهی — بادبار خود کوشد از ابلهی
شتابد بپای شقاوت روان — بسوی هلاک تن و فوت جان

و در وقت گرفتن پان فرصت یافته جگر گاه نظام الملک بضرب خنجر جانکاه بشگافت و بیک خنجر آن سرور دین پرور را شهید ساخت فاضلی در تاریخ شهادتش قدمات شهیدا یافته القصه بعد از وقوع

این حادثه دلیران لشکر اسلام تیغ انتقام از نیام کین کشیده آن ملعون بی باک ناپاک را که بر چنین فعل شنیع مبادرت نموده بود با خیل و حشم و تبع و خدمش بر خاک هلاک و بوار انداخته و جهان را از لوث وجود آن ملاعین مردود پاک ساختند و آتش نهب و غارت در قلعه ولایت زده آنچه اطلاق مالیت برآن توان نمود بدست تسلط و تغلب ربودند و مساکن و اوطان عبدهٔ اوثان را با خاک یکسان نمودند.

گشادند رزم آوران دست قهر بکشتند خلق و بکندند شهر
ز بیش وکم ونیک وبدخوب وزشت زمانه دران بوم چیزی نهشت
نه کس ماند و نه شهر و نه خواسته ازان بوم و بر دود برخواسته

نظام الملک مغفور دو پسر خوانده داشت از غلامان همایونشاهی که خود تربیت نموده بود یکی را عبد الله یعزشخان و دیگری را فتح الله وفا خان نام و لقب داده هر دو پسر نعش پدر را برداشته با لشکر ظفر اثر رو بدرگاه پادشاه بحر و بر نهادند و چون بپایه سریر خلافت مصیر رسیدند زمین ادب بلب عبودیت بوسیده غنائمی که آورده بودند کشیدند سلطان ممالک ستان پسران نظام الملک را بخلعت خسروانه و نوازش پادشاهانه سر افراز ساخته تمام ان ولایت را با مضافات و منسوبات بجاگیر ایشان مرحمت فرمود و عبد الله را بخطاب عادلخانی و فتح الله را دریا خوانی ملقب نموده مرتبهٔ ایشان را بر امثال و اقران بیفزود و این واقعه در سنه سبعین و ثمانمایه روی نمود.

ذکر میزبانی و زفاف حضرت سلیمانی در کمال بهجت و شادمانی

درین سال خسرو فریدون خصال بمقتضای تناکحوا تناسلوا بنکاح و زفاف رغبت فرموده فرمان قضا جریان صاحب قرانی بتهیه اسباب میزبانی و ترتیب مقدمات طوی و شادمانی صدور یافت.

غلامان شائسته کار دان به بستند بر رسم خدمت میان
یکی جشن شاهانه کردند راست که بود اندروهرچه اندیشه خواست

بسیط زمین از کثرت فرش اکسون و دیبا مانند سپهر مینا شد و بساط کوچه و بازار از بس تجمل و زینت بسیار و تعبیهای عجیب غریب حیرت افزای عقل دانا گشت.

بآئین بزمگاهی ساز کردند کزان فردوس را در باز کردند

روضهٔ سلطنت و جلالت روز افزون از رشحات سحاب فتح و فیروزی سر سبز و تازه و اسباب بهجت و شادکامی بیحد و اندازه نوای مطربان خوش الحان زمزمه طرب و شادمانی در عشرت گاه ناهید انداخته و نغمه سرای بزم بهجت و کامرانی با ترانه دوستگانی ساخته ساقیان سیمین ساق جامهای بلورین پر از می رنگین را بعکس جبین خود رواق و براق نموده به نشاء آن عقل و جان عشاق می ربودند و بخورشید جبین و سواد زلف مشکین و رشته در ثمین روز و شب و آفتاب و پروین را در یک حین می نمودند.

زمانه برگ عشرت ساز کرده		فلک در های دولت باز کرده
ز هر سو مطربان زهره آهنگ		زده چنگ طرب در دامن چنگ
نوا سازان نواها ساز کرده		سرود خرمی آغاز کرده
بدست ساقیان سیم پیکر		می لعلی روان در کاسهٔ زر
جهان را تازه شد رسم جوانی		ز بس عیش و نشاط و شادمانی
شهنشه بر فراز مسند ناز		بعشرت رنج سوز و گنج پرداز
فروزان از جبینش فر شاهی		زمین تا آسمان نور الهی
بگرد مسند عالی پناهش		جهانی از بزرگان سپاهش
برسم بندگان استاده بر پای		سرهریک ز رفعت آسمان سای
بحشمت هریکی افراسیابی		سپهر سروری را آفتابی
سراسر در نشاط و کامرانی		بفر دولت صاحب قرانی

دانایان اسرار اصطرلاب فلکی و دقیقه شناسان تقویم آسمانی ساعتی که زهره ازهر را با مشتری سعادت گستر که سعد اکبر است نظر محبت پرور موانست و مواصلت بود و قرص قمر را از مقابله خورشید انور کمال اضاءت بحصول موصول جهته انتظام در شاهوار درج عصمت و طهارت در سلک از دواج و اقتران آن خورشید برج سلطنت و خلافت اختیار فرمودند و دران ساعت که سعادت بخش ساعات لیل و نهار بود عقد مواصلت که موجب نظام و انتظام سلسله دودمان زمان بود روی نمود.

حبذا عقدی که عقد ملک را داد انتظام		حبذا عقدی کزو شد رونق عالم تمام
تا درین بزم همایون گوهر افشانی کند		آسمان از بدو فطرت پر جواهر داشت جام

بعد از اتمام و انجام مهام میزبانی و انتظام امور سرور و شادمانی حضرت سلیمانی اکابر امرا و وزرا و سران سپاه و سایر لشکریان و خدم و حشم را چنانچه رسم سلاطین دکن بود بخلعت پادشاهانه و تشریف و انعام خسروانه بنواخت و کنار و جیب آرزو و امید را از رشحات سحاب ابر دست دریا نوال مالامال ساخت.

ز بس عطای کفش دادن آنچنان گردید		که بخل رسم توقف در انتظار شکست
کرم بعهدش ز انگونه شد که ممسک را		ببذل مختصر آئین اختصار شکست
بکثرتی در و گوهر ز دست جودش ریخت		که در بروی هوا در دم نثار شکست

در خلال این احوال والی ولایت مالوه بجهة قلعه کهرله که از قدیم الایام تعلق بحکام مالوه داشت و درین اوقات امرای دکن متصرف شده بودند چنانچه سابقا سمت گذارش یافت شرف الملک نام شخصی را با تحف بسیار و هدایای بیش از شمار برسالت بپایه سریر خلافت مصیر فرستاد چون رسول والی مالوه بدرگاه خلایق پناه رسید فرمان قضا جریان حضرت صاحب قرآنی ببار دادن او اصدار یافت.

بفرمود تا بر کشادند راه | درآمد رسول از در بارگاه
بعزت ببوسید روی زمین | زبانی پر از پوزش و آفرین

سر نوبتان درگاه سلطان بموجب فرمان واجب الاذعان آن رسول سخن دان را بپایهٔ سریر ثریا نشان حاضر ساختند تا ساخت سلطنت را بلب ادب و عبودیت تقبیل نموده زبان بدعای خسرو فریدون لوا بر کشاد.

که بادا جهان از کران تا کران | بفرمان صاحب قران جاودان
چنان باد گیتی که کامت بود | فلک بنده اختر غلامت بود

بعد از ادای لوازم دعا و ثنا مکتوب والی مند و را به بندگان درگاه جهان پناه داده در مقام ابلاغ مراسم رسالت به ایستاد سلطان صاحب قران مضمون مکتوب شرف الملک را بسمع رضا اصغا فرموده شیخ ملک احمد محتسب را با نفایس اقمشه و امتعه بحجابت مالوه نامزد نمود و چون شیخ ملک احمد مذکور بمند و رسیده با سلطان محمود ملاقات نمود و مهم طرفین را بصلح و سداد بنیاد نهاده عرضه داشتی بپایهٔ سریر سلطنت مصیر ارسال داشت جواب عریضه او از سده خلافت برینجمله اصدار یافت عرضه داشت مفخرالعلما بموقف عرض رسیده مضمون معلوم گردید چون آن مفخرالعلما حلال خوار و هوا خواه حضرت علیه ماست بمقتضای کریمهٔ وان جنحوا للسلم فاجنح فرموده آمد تا با ایشان مقرر گرداند که انچه از مضافات احمد اباد مهور که در عهد مقدسه حضرت سلیمانی سلطان احمد شاه ولی البهمنی و سلطان الحلیم الکریم سلطان علاء الدین احمد شاه اناز الله برهانهما از ولایت کفار مفتوح شده و در قبضه تصون عمال این حضرت آمده و تا غایت طرف داری نظام الملک عوری و متعلقان او محصول آنجای بخزانه عامره می‌آمده و الی یومنا هذا در تحت تصرف و تعمیر اینحضرتست دست تعرض ازان کوتاه دارند و پیرامون مزاحمت و منازعت آن نگردند و مقام کهرله را چون از ثقات معلوم شد که در عهد حضرت مقدسهٔ سلطان احمد شاه ولی البهمنی بهوشنگ شاه تعلق داشته ازیشان باشد و دیگر ولایت کفار که تا غایت دیار حربست و هرگز ظهار شعار اسلام نکرده اند و پیوسته عرضهٔ تاخت و نهب و اسر طرفین بوده بحکم جاهد الکفار و المنافقین و اغلاظ علیهم هرکرا حق سبحانه و تعالی توفیق کرامت کند بتیغ جهاد داخل ولایات اسلام ازو سازد برین جمله مواثیق و عهودی که قابل تبدیل نباشد منعقد گردانیده مراجعت نماید و الطاف و اشفاق خسروانه در بارهٔ خود مضاعف شناسد بر حکم فرمان اعلی رود تا محل ارتضا یابد بالامر الاعلی نفذه الله شرقاً و غرباً بالمشافه بالجمله شیخ ملک احمد بر حکم فرمان قضا جریان امور ملکی را انتظام داده عهود و مواثیق از جانبین استحکام یافت بعد ازان بپایه سریر خلافت مصیر شتافت در اثناء این احوال سلطان فریدون خصال روزی بفتح و فیروزی بارعام داده امرا و ارکان دولت و اعیان حضرت را مخاطب ساخته بلفظ درر بار این لآلی شاهوار در سلک خطاب کشید که چون مبانی دین و دولت بی تاسیس ارکان مشاورت استحکام پذیر نیست و قواعد ملک و ملت بی تمهید بنیاد حزم و احتیاط ممهد نه پس اگر در کلیات امور بعقول و افکار فحول عقلاو ار باب دانش رجوع نما یند از منهج کاردانی بعید نبا شد چه حق تعالی مصطفی را صلی‌الله علیه و آله بحکم و شا ورهم فی الامر فرمود تا امتش خودرا از امتثال این حکم مستغنی ندانند و رسول صلی الله علیه و آله فرمود

که المشاورة حصن من الندامة و امان من الملامة و مرتضی علیه السلام فرموده نعم الموازرة المشاورة و بئس الاستعداد الا ستبداد غرض ازین کلام در مشوره برای وزیر کافی رای عمل نمودن و مشیر صافی ضمیر که رای صوابنمایش مرآت صدق و صفا و چون تیر فلک از سهو و خطا مبرا معرا باشد اختیار فرمودن است چه حکما گفته اند که پادشاهان نامدار و سر افرازان کامگار باید که بی مدد مشاورت بزرگان خرده دان در مصالح ملک مدخل ننمایند و نظام احکام خود بتدابیر وزیران کامل و مشیران عاقل باز بندند تا بفحوای ماتشاور قوم الا هداهم الله لا رشد امورهم هرچه از یشان صدور یابد بصلاح مقترن وامنیت عالم و جمعیت حال بنی آدم را متضمن باشد بنابرین باستصواب مخدومهٔ جهان و قیدافه دوران که والده سلطان بود منصب وزارت و مسند حکومت و نظام مهام ملک و ملت بدستور عالمیان و آصف دوران خواجه محمود گاوان مفوض گشته رتق و فتق جمیع امور جمهور برایا برای ملک آرای او که نعم‌البدل جام جهان نما بود حواله شد وپایهٔ قدرش از پرتو نظر کیمیا اثر شهریار بحر و بر باوج فلک قمر ارتقا یافت بخطاب مستطاب خواجه جهان مخاطب و سرافراز گردید.

نکو سیرتش دید و صاحب قیاس　　　سخن سنج و مقدارمردم شناس
جهان دیده و دانش آموخته　　　سفر کرده و صحبت اندوخته

لاجرم شهر یار عالی تبار دست تصرف اورا بر جمیع ولایات آن دیار قوی مطلق ساخته اختیار کلی و جزوی مهمات در قبضهٔ اقتدار او نهاد و بیمن اهتمام آن آصف سلیمان احتشام مهام خواص و عوام بلاد اسلام بل کافه انام حسب المرام نظام و انتظام یافت و لمعات کفایت و درایت و اشغاف نصفت و عدالتش برقاطبه ملک و ملت تافت.

خدا ترس را بر رعیت گمار　　　که معمار ملک است پرهیزگار
بران باش تا هرچه نیت کنی　　　نظر بر صلاح رعیت کنی
حرام است بر بادشه خواب خوش　　　که باشد ضعیف از قوی بارکش

و چون همت والا نهمت آفتاب اثر برجیس نظر پادشاه بحر و بر در کل حال اهم مطالب و اعظم مقاصد و مآرب تقویت دین قویم و اعلاء اعلام اسلام و انکسار شعار ارباب کفر و ظلام و احراز فضلیت جهاد با زمرهٔ ضلال و فرقه فساد میدانست لاجرم اکثر اوقات فرخنده ساعات بغزوات مصروف داشته بر حکم وعده ان جندنا لهم الغالبون بهر جانب که توجهه میفرمود چون دیگر سلاطین بمجرد اظهار اطاعت و انقیاد و ارسال تحف و هدایا اکتفا نمی‌فرمود و بتقبل باج و خراج التفات نمی‌نمود تا آن دیار و حصار را بحوزه تسخیر و اقتدار در نمی آورد دست تسلط ازان کوتاه نمی فرمود بنابرین مملکت وسیع عریض بتصرف بندگانش درآمد چنانچه قبل ازان بتصرف هیچ یک از سلاطین در نیامده بود.

خدا هر کرا سرفرازی دهد　　　مپندار کانرا ببازی دهد

بالجمله بعد از تفویض امور جمهور برای صوابنمای دستور آصف نشان خواجه محمود گاوان

المخاطب بخواجه جهان فرمان قضا جریان باجتماع لشکریان بهرام انتقام صدور یافته از دور و نزدیک سپاهی در کثرت مانند ریگ بیابان بی پایان و نامتناهی بدرگاه خلائق پناه صاحب قران جمجاه مجتمع گردیدند چنانچه دیده خورشید و ماه مثل آن اجتماع در هیچ قرنی ندیده و گوش گردون گردان آوازه چنان سپاهی در هیچ دوران نشنیده.

شد آراسته لشکری بیحساب — که پوشیده گردش رخ آفتاب
سپاه اندر آمد همی فوج فوج — چو دریای جوشان که آید بموج
بخون آب داده همه تیغ را — سنان در جگر دوخته میغ را

صاحب قران گیتی ستان با سپاه بیکران و دلیران رستم توان مریخ سنان رایت فتح آیت را برافراخته عنان یکران بعزم رزم و جهاد کفره بلاد هبلی و باکرکوٹ معطوف ساخته چون اشعه رایات نصرت آیات بر اطراف آن ولایات پرتو انداخته غبار موکب همایون روز روشن بران تیره بختان مقهور مانند شب دیجور ظلمانی ساخت عساکر نصرت مآثر حصار کفار نابکار را خاتم وار درمیان گرفته سر گشتگان بادیه ضلالت و جهالت را در مضیق محاصره گرفتار ساخته از جوانب سورن انداخته رایت شجاعت برافراختند و صدای نفیر وکوس جنگ بگوش چرخ پلنگ رنگ رسانیده دست به تیر و ناوک و توپ و تفنگ بردند.

سپه چون بقلعه رسیدند تنگ — برآمد ز هر جانبی کوس جنگ
قبوحی ز هر گوشه بگماشتند — عراده ز هر سو بر افراشتند
که هرکس که جنبد فراز فصیل — بناوک زنندش که گردد قتیل
چومژگان خوبان دوصف رزم ساز — یکی در نشیب و یکی بر فراز

از طرفین بنوعی نیران محاربه ملتهب و فروزان گردید که تیغ بهرام در طبقه پنجم حصار نیلی چون آهن در کورهٔ حدادان تافته شد و عالم سفله نواز از شعلهٔ خشم شیران رزمساز در سوز و گداز آمد.

ز بس کوشش و جوشش آن سپاه — بلرزید مهر و نهان گشت ماه
عقاب دلاور بیفگند پر — بلرزید چنگ و دل شیر نر

از نهیب حمله نهنگان لجه وغا و قوت سر پنجه شیران بیشه هیجا اهل حصار را مضمون اذا زلزلت الارض زلزالها برای العین مشاهده گشت و صدای کرو نای لشکر قیامت حشر را صور محشر تصور نموده دست از جان شیرین بآب تیغ کین شستند کوه از توهم آنکه مگر روز رستاخیز است بیم آن بود که بباد ینسفها ربی نسفا بر رود و بسیط زمین صفت قاعا صفصفا گیرد.

تو گفتی سپهر بلند اقتدار — کند اهل آن قلعه را سنگسار
کسی را که با شاه دل نیست راست — اگر بر سرش سنگ بارد رواست

آخر الامر کار محصوران حصار باضطراب و اضطرار انجامیده دلیران شیر شکار بدست تسلط و اقتدار قهرا قهرا حصار مسخر و مفتوح ساختند و جهان را از لوث وجود کفار خاکسار بآب تیغ آتشبار شسته آتش غارت و تاراج در مساکن و منازل ایشان انداختند و انچه قابل تاراج بود یغما نموده ما بقی را با خاک یکسان ساختند.

ز بس غارتی برده و چارپای — دران دشت شد برسپه تنگ جای
ز اسپ و سلاح و زر و خواسته — سراسر شد آن لشکر آراسته
همه بوم بد خواه بیداد گر — شد از صدمه قهر زیر و زبر
همه کشته شد طعمه چار پای — نماند اندران مرز چیزی بجای

بالجمله سلطان ممالک ستان را دران یورش حصار هبلی و باکرکوٹ با باقی قلاع و بلاد آن دیار در حیز تسخیر و حوزه تصرف و اقتدار بندگان درگاه عرش اشتباه درآمد رایان آنحدود سر بر خط عبودیت و انقیاد نهاده بقدم اطاعت و مالگذاری پیش آمدند و خراج ولایات خویش بخزانه عامره رسانیده از سطوت عساکر گردون مآثر امان یافتند بعد ازان سلطان صاحب قرآن با فتح و نصرت همعنان بصوب مستقر سریر سلطنت و خلافت رایت نصرت آیت برافراخت.

بر اعدای دولت مظفر شده — سپاه از غنیمت توانگر شده
همه دشمنان کشته یا راندهٔ — اسیران به بندش بسی ماندهٔ
دیار بد اندیش را سر بسر — همه رفته و کرده زیر و زبر

و پرتو التفات بحال رعایا و زیردستان انداخته همگنان را از فیض عدل و احسان مرفه و شادان ساخت.

ذکر نامزد فرمودن سلطان ممالك دکن خواجه محمود گاوان را با سپاه صف شکن بجهاد مشرکین کوکن

چون سلطان گیتی ستان یکچندی در مستقر سریر جهانبانی بعیش و کامرانی اشتغال فرمود خیال غزا و جهاد و گوشمال مشرکین و ارباب ضلال قلاع و جبال کوکن از خاطر اشرف شهریار دکن سر بر زده امرا و ارکان دولت را طلب نموده ما فی الضمیر خویش را تقریر فرمود دستور جهان و آصف دوران خواجه محمود گاوان از میان اعیان بر پای خاسته زمین عبودیت بوسیده بعرض خدیو جهان رسانید.

نهاد از میان گوان پیش پای — ابر شاه کرد آفرین خدای
که بادا فلک زیر فرمان تو — بگیتی پراگنده پیمان تو
بر آرم من ای شاه این کام تو — نجویم بگیتی بجز نام تو
من آیم بفرمان بدین کار پیش — ز بهر تو دارم تن و جان خویش

ازین پس همه نوبت ماست رزم | ترا جای تختست و هنگام بزم
چو سلطان شود خود سوی کارزار | چه باید برین دشت چندین سوار

ما بندگان نطاق عبودیت و جان سپاری بر میان جان بسته ایم و از تعبی که در ارتکاب محارب بنفس اقدس رسد دلخسته اگر فرمان قضا جریان عز صدور یابد بندهٔ درگاه با سپاه شجاعت دستگاه بدین خدمت کمر بسته بعون عنایت الهی و فر دولت شهنشاهی تمام قلاع و بلاد آن دیار را از کفار خاکسار خالی ساخته مسخر نماید تا خاطر اقدس بندگان سلطان را ازین اندیشه فراغت حاصل آید سلطان ممالک ستان را بغایت مستحسن افتاده خواجه جهان را بعواطف و مراحم بادشاهانه و خلعت خاص اختصاص بخشیده جمعی از امرا و سران سپاه همراه آن آصف سلیمان جاه بتسخیر ولایت کوکن تعین گردانید خواجه جهان با سپاه گران از دارالسلطنة بیدر نهضت فرموده در موضع کلابور نزول نمود و بتهیهٔ اسباب قتال و جدال مشغول گشته لشکری که دران حدود بود طلب فرمود از جانب جنیر و چاکنه اسعد خان با سپاه فراوان بخواجه جهان ملحق گردید و کشور خان نیز با لشکر ظفر اثر از طرف وابول و کرهر رسید بالجمله چون سپاه بسیار مجتمع گردید خواجه جهان بعون عنایت یزدان متوجه متمردین آن سر زمین گشت و جنگلی که پناه و گریزگاه آن روسیاهان گمراه بود سپاه نصرت پناه را به بریدن و سوختن آن امر فرود چون کفار خاکسار آن دیار خبردار شدند بسان مور و ملخ با یکدیگر اتفاق نموده در مقام مقابله و مقاتله در آمدند و قریب پنجاه جنگ میانه لشکر اسلام و آن قوم بی ننگ و نام روی نمود بعد ازان ایام برشگال در رسیده ابر مانند دیده عشاق فراق دیدهٔ هجران کشیده طوفان مثال فروبارید۔

طوفان ازان دیار بر آمد تو گفتی ابر | آزدم شنیده بود صدای دعای نوح

لا جرم دستور ستوده خصال خیال قتال و جدال در باقی کرده با سپاه منصور بمقام کلابور معاودت فرموده تا انقضای مدت رطوبت هوا و کثرت گل و لای توقف نمود بعد ازان که دیدهٔ ابرو چهره هوا تیرگی و بکا را بشگفتگی و صفا مبدل ساخت دیگر بار خواجه جهان لوای شجاعت و کشور کشائی بر افراخته به تسخیر دیار کفار پرداخت و بسطوت بهادران رستم شعار مصدوقه ان زلزلة الساعة شیء عظیم دران بلاد و دیار انداخت و اول مرتبه متوجهه حصار زنبکه گشته بمجرد رسیدن آن قلعه را مسخر ساخت و از انجا بجانب قلعه ماچال توجهه فرموده آن حصار را نیز در کمال استعجال از روی تسلط و استقلال در حوزهٔ تسخیر و اقتدار در آورد بعد ازان لشکر ظفر اثر بجانب قلعه سنکیر که در متانت و استحکام ثانی اثنین حصار خیبر بود۔

دزی بود با آسمان هم نورد | نبرده کسی نام او در نبرد
امید سلاطین گیتی ستان | بکلی گسسته ز تسخیر آن

و کفرهٔ انحدود در زمان سابق خلف حسن ملک التجار را با بسیاری دلیران شجاعت آثار دین دار شهید ساخته بودند و درین اوراق سمت گذارش یافته توجه فرمود رای سنکیر چون خبر توجه آن

وزیر شیرگیر با سپاه دلیر استماع فرمود و تسخیر قلاع حصین آن سر زمین نیز شنیده بود از سطوت لشکر قیامت حشر ظفر اثر هراسان و مضطر گشته از عاقبت آن قتال و جدال اندیشه مند شده با خود گفت۔

بترس ار چه شیری ز شیر افگنان　　دلیری مکن با دلیر افگنان
کو زن جوان گرچه باشد دلیر　　عنان به که برتابد از نره شیر
بسر پنجه آهنینت مناز　　که آهنگرانند آهن گداز
مشو غره گر زور بازوت هست　　که بسیار دستست بالای دست

لاجرم کس بخدمت خواجه جهان فرستاده از روی عجز و استغاثه تمام طالب امان گردید و قلعه کیلنه را تسلیم گماشتگان آصف دوران خواجه جهان نمود بالجمله دستور بی همال قریب دو سال دران بلاد و جبال گشته بضرب تیغ آبدار آتشبار بسیاری ازان کفار خاکسار را کشته بدار البوار فرستاد و اکثر قلاع و بلاد آن دیار را از دست ارباب شرک و ضلال انتزاع نموده آتش نهب و تاراج در خان و مان عبدهٔ اوثان انداخته غنایم فراوان و اموال بی پایان از اسپان صبا جولان و فیلان فلک توان سپهر دوران بیرون از حد قیاس و شمار بدست دستور آصف آثار سلیمان اطوار افتاد۔

بسی اسپ با زین و بر گستوان　　بلند و قوی مغز و با استخوان
سبق برده از آهوان در شتاب　　بگرمی چو آتش بنرمی چو آب
بصحرا ز مرغان سبکخیز تر　　بدریا در از ماهیان تیز تر
ز دینار و یاقوت و مشک و عبیر　　ز دیبا و زربفت و خز و حریر
ز چینی نسیج و خطائی پرند　　گذشته ز اندازهٔ چون و چند
زر و زیور و گوهر شاهوار　　ز هر گونه چیزی که آید بکار

بالجمله خواجه جهان با غنایم موفور و اموال نا محصور قرین شادمانی و سرور با لشکر منصور رو بدرگاه پادشاه دین پناه آورده بعد از قطع مسافت بعز بساطبوس حضرت معزز و مشرف شد و چندان پیشکش از غنائمی که دران فتوحات بدستش افتاده بود گذرانید که دیده ناظران دران حیران گردید۔

زمین بوسه داد و ثنا گسترید　　و زان پس بسی پیشکشها کشید
شهنشه بسی آفرین خواندش　　بجای سزاوار بنشاندش

سلطان ممالک ستان دران روز خواجه جهان را بنوازش و عواطف پادشاهانه از جمیع اکفا و اقران ممتاز و مستثنی ساخته بخطاب مجلس کریم و منصب عظیم اعظم همایون مخدوم خواجه جهان مخاطب و سرا فراز فرموده فرمان قضا جریان شرف نفاذ یافت که در مجلس همایون از اکابر و اعیان هیچکس بر خواجه جهان تقدیم ننماید و منصب حکومت تمام ممالک دکن باستقلال و استحقاق برای صوابنمای آن دستور آفاق و مخدوم علی الاطلاق مفوض باشد۔

چو دستور باشد چنین کاردان　　تو شه را خرد نیز بسیار دان

و در همین سال ملکه ملک خصال قیدافه زمان و مخدومه جهان سرای جاودان را بر دنیای بی بقای دون اختیار فرموده روح مطهرش از قالب معطر بسوی فردوس اخضر انتقال فرمود علیها رحمة الله الملک المعبود.

چنین است این منزل پر هوس — نماند درو جاودان هیچکس

و در سنه خمس و سبعین و ثمانمایه از افق سلطنت و مشرق خلافت رخشنده اختری طلوع فرمود که از غره جبین مبینش دلائل حشمت و سروری و علامات سلطنت و رعیت پروری کالشمس فی رابعة النهار ساطع و لامع بود.

چو از مادر مهربان شد جدا — سبک تاختندش بر پادشا
جهان بخش را لب پر از خنده شد — که خورشید اقبال تابنده شد
همی تافت زو فر شاهنشهی — چو ماه دو هفته ز سرو سهی
شه از مهر فرزند فیروز بخت — سر گنج بکشاد و بر شد بتخت

شهریار جهان را از طلوع آن آفتاب تابان انواع بهجت و شادمانی رخ نموده آن نیر برج سلطنت بمقتضای طالع مسعود بسلطان محمود موسوم گشت در خلال این احوال قاصدی از ولایت تلنگ رسیده بعرض بندگان آستان خلافت آشیان رسانید که اوریای لعین که مقدم رایان بیدین ممالک تلنگ بود هادم اللذات بر سرش تاخته روح کثیفش را باسفل السافلین انداخت و عالم از لوث وجودش مصفا ساخت سلطان گیتی ستان را از استماع این خبر بهجت اثر خیال عبور آنحدود در خاطر خطور فرموده عزیمت آن ممالک دست در دامن همت والا نهمت آویخت لاجرم با امرا و ارکان دولت درین باب مشورت فرموده ملک نظام الملک بحری که از نواختگان همایون شاهی بود خدمت نموده عرضداشت که اگر حکم جهانمطاع صادر گردد بنده باین خدمت کمر بندد و دقیقه از لوازم خدمتگاری و جان سپاری نامرعی نداشته بیمن دولت روز افزون ممالک تلنگ را مستخلص سازد شهریار جهان همان زمان نظام الملک را بخلعت خاص اختصاص بخشیده بابعضی از امرا و اعیان بدانصوب روان فرمود.

یکی خلعتش داد و زرین کمر — روان شد بحکم شه تاجور
سپهبد بفرمان شاه جهان — روان کرد لشکر چو کار آگهان
سران سپه رایت افراختند — بسوی مرز اعدای دین تاختند

کفار خاکسار آن دیار چون خبر توجهه عساکر نصرت شعار شهریار اسفندیار تبار استماع نمودند لشکری در عدد و عدت بیشتر از مور و ملخ و در گرمی و حدت چون شراره دوزخ جمع ساخته در مقام مقابله و مقاتله سپاه ظفر پناه اسلام درآمدند اما هرچند جد و جهد نمودند کر و فرشان در پیش دلیران ظفر اثر حرکت المذبوحی بیش ننمود و چهره مقصود شان در آئینهٔ مراد جلوه گر نبود ناچار فرار برقرار

اختیار نموده پشت بشیران عرصهٔ کار زار داده رو بوادی انهزام نهادند دلیران رستم آئین مشرکان بیدین را تعاقب نموده تیغ کین دران مردودان لعین نهاده داد مبارزت و شجاعت دادند۔

سپاه جهانگیر صاحبقران | چو بشتافتند از پی دشمنان
رسیدند شمشیر بران بجنگ | بآن روز برگشتگان بیدرنگ
بکشتند زیشان ز اندازه بیش | وگر ماند ازیشان کسی بود ریش

نظام الملک بحری بعد از فتح و نصرت عنان بکران بصوب قلعه راج مندری معطوف داشته باندک توجهی آن حصار را در قبضهٔ تسخیر و اقتدار در آورده ازانجا بصوب قلعه کندیر که برقله کوهی در غایت استعلا و ارتفاع واقع است علو باره آن حصار که بر پارهٔ خاره سپهر آثار واقع شده بدرجه ایست که پاسبانش از آسیب شیر فلک در خطر است و ژرفی خندقش بحیثیتی که اگر دربنش سبزه دمد از تعرض گاو زمین بر حذر از پهناوری خندقش نسرین فلک نتواند گذشت و مرغ برکنگره اش بر فرض وصول از شدت حرارت نتواند نشست۔

فلک مثال حصاری که سد اسکندر | بدی به نسبت اونسج عنکبوت نزار
بغایتی ز بلندی که عقل نتواند | کمند فکر فگندن بطرف بام حصار
زمحکمی بطریقی که منجنیق سپهر | بسنگ حادثه کاهش نکندی از دیوار

توجه فرموده بمحاصره آن حصار سپهر آثار اشتغال نمود و بعد از سعی واجتهاد دلیران رستم نهاد آن قلعه البرز بنیاد نیز که ما صدق سبعاً شداد بود بر دست شیران بیشه هیجا بکشاده مثل سائر قلاع و بلاد بتصرف بندگان شهریار با دین و داد درآمد بالجمله ملک نظام الملک اکثر قلاع آن دیار و بقاع را مفتوح ساخته باقطاع امرا و وزرا مقرر فرمود و بعتبه بوسی درگاه خلائق پناه شتافته سعادت بساطبوس دریافت و غنائمی که از بلاد مشرکین بدست حامیان دین مبین افتاده بود بنظر اشرف آورده بخلعت پادشاهانه و نوازش خسروانه اختصاص یافت و در همین اوقات دستور آصف صفات سلیمان نشان خواجه جهان در بازار شهر بیدر چهار طاق و مدرسه بنا فرمود که فلک سرگردان با وجود چندین دیده و دوام دوران مثل آن بنای در آفاق ندیده بود معمار همتش در اندکی زمانی چنان عمارتی بر فلک برافراشت که تا معمار قدرت و السماء بنیناها باید و انا لموسعون از ابداع و الارض فرشناها فنعم الماهدون پرداخته مهندس گردون عمارتی چنان در معموره جهان نساخته گوئیا حکیم انوری در وصف آن عمارت عالی که در ارتفاع و لطافت غیرت افزای فلک مشتریست این اشعار آبدار در سلک نظم کشیده۔

ای بخوبی و خرمی چو بهار | گشته در دیدهٔ بهار نگار
از سپهرت برفعت آمده تنگ | و ز بهشتت بنزهت آمده عار
گشته باطل ز نور دیوارت | از دورنگی که داشت لیل و نهار
در دماغ فلک صدای درت | کرده تالیف لحن موسیقار

آسمان زیر دست پایهٔ تست   ورنه کردی ستاره بر تو نثار

مولانا محمود بدر شیرازی در تاریخ بنای آن مدرسه رفیع مقدار این رباعی انشا نموده۔

این مدرسهٔ رفیع محمود بنا   چون کعبه شد است قبلهٔ اهل صفا
آثار قبول بین که تاریخش   از آیهٔ ربنا تقبل منا

و تا زمان تحریر این اوراق که هزار سال از هجرت گذشته هنوز آن عمارت و چهار طاق در نزهت و لطافت انگشت نمای آفاق است۔

ذکر فتح قلعه ویراگر بر دست لشکر ظفر اثر

و در سنه تسع و سبعین و ثمانمایه روزی سلطان گیتی ستان بفتح و فیروزی بر اورنگ جهانبانی برآمده امرا واعیان حضرت را بارداد و بزبان الهام بیان گذرانیدکه منهیان بمسامع عزوجلال ما رسانیده‌اندکه موضع ویراگر که در تصرف جنسنگ رای نا سپاس است معدن الماس است بخاطر اشرف خطور میکند که آن موضع نیز مثل سایر ممالک در حوزه تصرف بندگان این درگاه عرش اشتباه در آید و دران ولایت شعار اسلام ظهور یافته علامات کفر و ظلام و شرک اختفا یابد مجلس رفیع عبد الله عادلخان و بروایتی فتح الله دریا خان علی اختلاف الروایات برخاسته زمین ادب بوسیده بعرض اشرف رسانید که بندهٔ درگاه امیدوار است که این خدمت به بنده رجوع شود تا کمر جان سپاری بر میان بسته بعون عنایت بیچون و بیمن دولت روز افزون حصار ویراگر را مسخر سازد و خاک ادبار در دیدهٔ خاکساران آن دیار اندازد سلطان ممالک ستان عادل خان را بعواطف و عنایات پادشاهانه سر افراز فرموده بخلعت خاص اختصاص بخشید و با بعضی از امرا و وزرا بدانصوب نامزد فرمود عادل خان مذکور با سپاه موفور بجانب ویراگر نهضت نموده بعد از طی مسافت حوالی آن حصار را مضرب خیام نصرت فرجام لشکریان ظفر شعار ساخت سپاه نصرت پناه اطراف آن حصار را که در استواری و ارتفاع ضرب المثل سائر جبال و قلاع بود و سپهر مینا رنگ مانند خزف پاره در دامن او می نمود، ع سپهرش بدوران نسازد خراب، درمیان گرفته بمحاصره مشغول گشتند دلیران لشکر فیروزی اثر دست جلادت از آستین همت و شجاعت برآورده پای مردانگی در میدان تسخیر آن حصار نهادند و بزور بازوی شهامت و صرامت کار محصوران دشوار ساختند۔

بر آمد خروشیدن کار زار   بفتح و ظفر لشکر شهریار
سوی بارهٔ در نهادند روی   همه سرکش و پر دل و جنگجوی

جنسنگ رای چون قوت بازوی دلیران شیر شکار و سر پنجهٔ شیران بیشهٔ کار زار مشاهده نمود هراس بیقیاس برو مستولی گشته از روی عجز و انکسار بر زبان اعتذاز و استغفار طالب امان و زینهار گردید رسول چرب زبان سخن دان بخدمت رفیع عادل خان فرستاده اظهار اطاعت و انقیاد نمود و معروض داشت که اگر قولنامه امان خان و مان و فرزندان مرحمت فرمایند هرآئنه حصار را تسلیم

بندگان شهریار سپهر اقتدار نماید عادل خان بمدعای ایشان قولنامه مرسول داشته حصاری بآن استواری را بعون عنایت باری و شکوه دولت شهریاری مسخر ساخت و جمعی از دلیران سپاه را بمحافظت آن حصار بر گماشته خود با سایر سپاه بجانب درگاه خلائق پناه رایت نصرت آیت بر فراخت چون بعز بساط بوس حضرت سلیمانی معزز گردید پیشکش بسیار از نفائس امتعه و اقمشه و ظرایف و لطایف جواهر زواهر که غنیمت عساکر نصرت مآثر شده بود بنظر اشرف بندگان سلیمانی دراورده منظور انظار شهریاری گشت سلطان ممالک ستان عادل خان را بعنایت و نوازش بسیار ممتاز و سرافراز ساخته بخلعت خاص اختصاص داد و ولایتی که تسخیر نموده بود بمقاضا و جاگیرش تفویض فرمود.

ذکر توجهه عساکر نصرت مآثر حضرت سلطان گیتی ستان بدفع بر کیته بی ایمان

در همین سال و در خلال این احوال آصف سلیمان خصال و دستور ارسطو فعال مخدوم زمان و خواجه جهان محمود گاوان بمسامع عز و جلال بندگان صاحب قران رسانید که برکیته غدار نابکار سر از حیز اطاعت بیرون برده بحرام خواری علم بغی و طغیان و رایت کفر و عدوان بر افراخته است و با لشکر بسیار جزیره گوه را تاخته اگر فرمان جهان مطاع آفتاب ارتفاع لا زال نافذاً فی الاقطاع و الارباع صدور یابد بنده متوجهه دفع این فتنه گشته آن ملعون مطعون را گوشمال بسزا داده تمام ولایت کنیره و بیجانگر را مسخر ساخته داخل ولایت اسلام نماید سلطان ممالک ستان از تهور و دلیری آن وزیر صافی ضمیر بی نظیر تعجب فرموده اورا تحسین بسیار نمود و فراوان بستود اما بذات اشرف باحراز سعادت غزا و جهاد رغبت فرموده فرمان جهان مطاع با حضار عساکر نصرت مآثر اصدار یافته از هر دیار و کشور لشکر بیحد و مر روی بدرگاه پادشاه بحر و بر نهادند.

سپاهی ز کثرت فزون از شمار — ظفر پیشگان تسلط شعار
بهیجا چو آشفته پیلان مست — همه نیزه و گرز و خنجر بدست
گرفته سپرها ز چرم نهنگ — برافگنده بر گستوان پلنگ
نه از مرگ شان باک و نز تیغ و تیر — نه از آب بیم و نه ز آتش گزیر

سلطان ممالک ستان مکفوف حفظ حمایت یزدان با سپاهی افزون از قطرات باران و بیشتر از ریگ بیابان عنان یکران گیتی ستان بصوب حصار بلگانوه معطوف فرمود و آن قلعه ایست در متانت و حصانت از سایر قلاع ملک دکن ممتاز و مستثنی از اساس باره تا کنگره تمام از احجار تراشیده برآورده و خندقی عمیق دور آن فروبرده و بآب رسانیده.

بیخش به نشیب برده آهنگ — زانسوی سمک هزار فرسنگ
تیغش بفراز برده خرگاه — زانسوی فلک بسالها راه

مرکب همایون بعد از طی مسافت حوالی آن حصار را مضرب خیام نصرت فرجام ساخت وقبهٔ

بارگاه فلک اشتباه باوج سپهر مهر و ماه برافراخت شهریار خورشید اقتدار پرتو اهتمام بر تسخیر آن حصار خیبر آثار انداخته حکم جهان مطاع بنفاذ پیوست که سپاه ظفر شعار در برابر آن حصاری درغایت استحکام و استواری برافرازند معماران درگاه زمین حصار را بر امرا و سران سپاه منقسم ساختند و در اندک روزی بصد استواری آن حصاری بر افراختند و برج و باره آن را باقسام توپ و تفنگ و منجنیق و سائر آلات جنگ مشحون ساختند و همه روزه از ستیز و آویز نهیب روز رستاخیز در حصار کفار می انداختند و بضرب توپ و منجنیق برج و بارهٔ و مساکن و منازل کفره را ویران می ساختند و خندقش را بخاک و خاشاک می انباشتند چون مدتی برین منوال لشکر اسلام با ارباب ضلال بجنگ و جدال قیام نمودند رعب و هراس تمام از سپاه اسلام بر ضمائر و قلوب اصحاب شرک و ظلام مستولی گشته پای ثبات و قرار شان تزلزل پذیر گردید برکیته که مقدم ارباب جهنم بود چون وهم و هراس اشیاع و اتباع خویش مشاهده نمود خواست که بمکر و فریب تدبیری انگیزد تا سپاه نصرت پناه از حوالی حصار آن گمراه برخیزد

بد اندیش ترسید ازین داوری بتدبیر جست از خرد یاوری

لاجرم کس نزد امرا و ارکان دولت قاهره فرستاده ایشان را بطمع مال و منال فریب داد تا سلطان را بهر طریق که دانند و توانند از سر تسخیر آن حصار بگذرانند روز دیگر چون امرا بشرف زمین بوس مشرف شدند متفق اللفظ و المعنی در باب شفاعت برکیته ملعون کلمه بعرض همایون رسانیدند صاحب قران جهان چون اتفاق امرا و اعیان در شفاعت عبدهٔ اوثان مشاهده فرمود بخندید خندیدنی زهر خند و بر زبان الهام بیان گذرانید که برکیته لعین را چه یارای این باشد که باعساکر نصرت مآثر مقابله و مقاتله نماید یا در مقام مخالفت در آید ـ

سگ کیست روباه تا زورمند که شیر ژیان را رساند گزند
پلنگی که ترسد ز روباه پیر بسوزاد مغزش ز سرسام تیر
سگی را چه یارا که با تند شیر بروباه بازی در آید دلیر
مرا زیبد اورنگ فرماندهی که تاج کیان یافت از من مهی
بجز من که باشد که اندر جهان نشیند بر اورنگ فرماندهان

چه اولا در بنی نوع انسانی اسم سلطانی و خطاب کیانی از آبا و اجداد عالی تبار ما که از بهمن اسفندیار تا کیومرث نامدار شاه و شهریار بوده اند ظهور یافته بتوفیق ربّانی و بعون عنایت یزدانی آن ملعون مخذول را با سایر عشایرش هیزم جهنم گردانم تا دیگر متمردان را موجب عبرت گردد بنابرین از قهرمان خشم جهانسوز سلطانی فرمان قضا جریان بنفاذ پیوست که لشکریان بهرام انتقام بجد و جهد تمام بمراسم مبارزت و غزا و لوازم کارزار و جهاد و قلع و قمع ماده فتنه و فساد قیام و اقدام نمایند دلیران شیر شکار بیکبار پیرامون حصار را چون حوادث روز گار درمیان گرفته بزور بازوی شهامت و صرامت ناسخ آثار رستم و اسفندیار شدند ـ

دلیران سوی رزم کردند رای تو گفتی که عالم بر آمد ز جای

جهان گشت پردار و گیر نبرد شد از بیم رخسار خورشید زرد
بلرزید کوه و بجنبید دشت غریو از نهم آسمان در گذشت

شهر یار کامگار بجهته مشاهده کار زار و تقویت قلوب دلیران شیر شکار بر ابلق سپهر رفتار سوار گشته از فر و شکوه سلطانی قوت سپاه نصرت پناه یکی هزار گردید و از رزم و پیکار نهیب روز رستاخیز آشکارا ساختند و هراس بیقیاس در فواد کفار بد نهاد انداختند چون برکیته اضطرار اهل حصار بدید بر خود بلرزید و فرزندان خود را بیکبار از حصار بزمین بوس شهریار جم اقتدار فرستاده خود. در برابر بارگاه فلک اشتباه بر برجی برآمده ریسمان در گردن خویش استوار ساخت و خود را بر ستونی بسته مانند بندیان بایستاد و سلطان ممالک ستان از مشاهدهٔ آن و آمدن فرزندان آن بیچاره پریشان بریشان ترحم فرموده دریای بیکران مرحمت خاقان جهان متموج و متلاطم گشته بزلال عفو صحائف جرایم آن قوم هایم نادم را از غبار هفوات و زلات شسته قلم امان برجان و خان و مان آن جمع پشیمان کشید.

با عفو خسروانه چه سنجد گناه خصم دریا ز باد گرد فشان تیره کی شود

و حصار آن خاکسار شرمسار را بدستور آصف آثار بخشید خواجه علی ملک التجار که ولد دستور کفایت شعار بود این بیت انشا نمود.

کینه دیری سست رای و سخت بگرفتش خدا هست آری حق تعالی دیر گیر و سخت گیر

بعد ازان سلطان گیتی ستان عنان بکران فلک جولان بصوب مستقر سریر سلطنت و خلافت معطوف ساخته موکب منصور در مقام بیجاپور چند روزی توقف فرمود و امرا و ارکان دولت را بالطاف بادشاهانه و عنایات خسروانه اختصاص بخشیده همگنان را بخلع فاخره و تشریفات متکاثره سرافراز و ممتاز ساخت و بقدر خدمتگاری و فراخور جان سپاری پایهٔ هریک را بر افراخت بعد ازان بصوب دارالملک نهضت فرموده همدرین سال بامر خالق ذوالمنن در ملک دکن قحط عظیم روی‌نمود و چون منشاء آن بلای ناگهانی از بیجاپور بود بقحط بیجا پور موسوم و مشتهر گشت اثر آن قحط و تنگی باکثر بلاد و دیار رسید و خلق بسیار از محنت جوع و بینوائی هلاک گردید بعد ازان افریدگار جهان و رزاق جنس حیوان ابواب فرج بر روی نوع انسان و سایر انواع حیوان کشوده برحمت بیکران خویش خلائق را ازان محنت و تشویش خلاصی بخشید الحمد لله علی نعمائه در خلال این احوال منهیان بمسامع عز و جلال شهریار فریدون خصال رسائیدند که اورای غدار با سپاه بسیار از پیاده و سوار بولایت اسلام تاختن آورده ملک نظام الملک بحری که دران محل سدی بود میان دیار کفر و ولایت ارباب ملل چون از کثرت لشکر کینه ور ارباب فتنه و اصحاب شر خبر یافت و طاقت مقاومت آن سپاه کینه خواه نداشت بجانب وزیرآباد شتافت فرمان قضا جریان از مکمن عزوجل شرف اصدار یافت که عساکر نصرت ماثر منصور بر سبیل استعجال در موضع ملک پور نزدیک اشتور در کنار حوضی که محتویات ملک حسن نظام الملک بحری بود مجتمع گردند حسب الحکم جهانمطاع از هر دیار و بقاع سپاه بیحد و حصر رو بدان مقام نهادند و در

اندک زمانی بامر حضرت سلیمانی آنقدر لشکر فیروزی اثر دران موضع حاضر شدند که از لمعات تیغ و سنان ایشان روی زمین چون سطح آسمان پر اختر تابان نمودی و بر سمند شبرنگ صبا دبور سریع العبور و بور میدان جولان تنگ بودی.

ز انبوه لشکر دران پهن دشت | بصد حیله باد صبا میگذشت
سپاه سرافراز گیتی فروز | سواران جنگ آور کینه توز
همه با دل شیر و نیروی ببر | ز نوک سنانها خراشیده ابر
خروشیدن کوس بر شد به اوج | بزد گوهر تیغ بر چرخ موج

بعد از اجتماع سپاه نصرت پناه پادشاه جمجاه بعزیمت دفع فتنهٔ بد خواه ملفوف حفظ و حمایت اله بر سمند جهان نورد سوار گشته.

نصرت عنان گرفته و اقبال در رکاب | و ز آسمان رسیده بشارت بفتح باب

رایات نصرت آیات بصوب ولایات ارباب عناد و اصحاب فساد بحرکت درآمده بعد از طی منازل و مراحل موکب گیتی ستان قریب حصار راج مندری رسیده سلطان سکندر نشان ازان لشکر بی پایان بیست هزار جوان دو اسپه انتخاب فرموده دستور زمان و آصف دوران خواجه محمود را در ملازمت شاهزادهٔ دوران در اردوی همایون گذاشته بذات اقدس خویش با سپاه منتخب جلادت کیش راه راج مندری پیش گرفت و دران حین زبده خاندان حضرت سید المرسلین شاه محب الله نبیره شاه نعمت الله ظفر سان همعنان شهریار جهان بود چون بحوالی حصار راج مندری رسیدند نهر عظیم دیدند که نرسنگ رای بیدین با هفت لک پیادهٔ لعین و پانصد زنجیر فیل مانند کوه آهنین در اطراف نهر قرار گرفته بودند و اینجانب آب خندقی عمیق حفر نموده بر کنار خندق دیواری مانند سد سکندر بر فلک اخضر و سپهر ازرق بر افراخته و بتوپ و تفنگ و سایر ادوات جنگ مشحون ساخته با وجود این همه لشکر و کر و فر و استعداد فتنه و شر چون خبر وصول سپاه نصرت پناه شنید از سطوت و صولت لشکر قیامت اثر حذر لازم دانسته فرار بر قرار اختیار نمود بلی.

بود رزم صاحبقران رستخیز | امان خانه جان خصمش گریز

سلطان گیتی ستان چون بر فرار دشمنان واقف گشت ملک فتح الله دریا خان را با بعضی از امراء لشکر منصور نامزد فرمود تا سپاه مقهور آن ملعون گمراه را تعاقب نموده در قتل و غارت نهایت سعی و جلادت بتقدیم رساند دریا خان مذکور با سپاه منصور آن مقهور را تعاقب نموده تا حصار راج مندری از عقب کفار خاکسار تاخته قلعه مذکور را محصور ساخت موکب همایون شهریار جهان نیز متعاقب بر جناح استعجال در حرکت آمده در پای حصار کفار رایت فتح آیت شهریار کامگار را بر فلک دوار برافراختند و از صدای کوس حربی و نالهٔ نای رزمی توهم صور اسرافیل در دل آن ملاعین مخاذیل انداختند فرمان واجب الاذعان اصدار یافت که سپاه نصرت پناه اسلام حصار ارباب شرک و ظلام ر

درمیان گرفته بضرب توپ و تفنگ و تیر خدنگ و سایر آلات جنگ کار بر محصوران تنگ ساخته دمار از روزگار آن قوم نابکار بر آرند.

ز آواز گردان بلرزید کوه — زمین آمد از نعل اسپان ستوه
زهر سو چو تنگ اندر آمد سپاه — یکی ابر گیتی برآمد سیاه
که باران او بود شمشیر و تیر — جهان شد بکردار دریای قیر

دلیران رستم توان قدم شجاعت در میدان مبارزت نهاده بضرب تیر خدنگ و پیکان الماس رنگ ابدان مشرکان را زره سان مغربل ساختند و هول روز قیامت از صفیر تیر بران در دل مشرکان انداختند.

کمان بر گرفتند و تیر خدنگ — ببردند از روی خورشید رنگ
ز پیکان همی آتش افروختند — بتن بر زره را همی دوختند

نزدیک بآن رسیده بود که چهره فتح در آئینه مراد دلیران رستم نهاد نمایان شود بیکبار سردار حصار فریاد الامان بگردون گردان رسانیده سلطان از غایت رحم و احسان برگناهان آن بخت برگشتگان رقم عفو و غفران کشید و قولنامه امان بآن بیچارگان مرحمت فرموده مقدم حصار با یک زنجیر فیل مست البرز آثار بملازمت شهریار عالی تبار شتافته سعادت زمین بوس دریافت و خود را در سلک غلامان ترک و تلنگ و حبش منتظم ساخت سلطان ممالک ستان با جمعی از امرا و اعیان بر بالای انحصار سپهر آثار برآمده اشارت فرمود که ارباب دین و ملت دران مقام کفر و ضلالت بشرائط اذان و اقامت و صلوات و تحیات قیام نموده شعار اسلام آشکارا ساختند و قلعه را بهمان کسی که بامان حصار تسلیم نموده بود تفویض فرمود.

شهش تربیت کرد و دادش مثال — که در قلعه هم او بود کوتوال

بعد ازان سلطان سلیمان نشان با فتح و ظفر همعنان برباد پای سپهر جولان برآمده رایات فتح آیات برافراخت و عنان یکران بصوب مستقر سریر ثریا مکان معطوف ساخت و چون بر سریر خلافت مصیر استقرار یافت پرتو التفات بر حال لشکری و رعایا و کافهٔ برایا انداخته ابواب معدلت و مرحمت بر روی روزگار ایشان مفتوح ساخت سران سپاه و دلیران شجاعت دستگاه را بعواطف و نوازش خسروانه بنواخت

ز دریا دلی شاه گردون شکوه — نوازش بسی کرد با آن گروه
سران سپه را که بردند رنج — بخروارها داد دینار و گنج

در خلال این احوال عادل شاه والی آثیر و برهان پور که پیوسته محکوم و مامور سلاطین سکندر آئین دکن بود و خطبه و سکه بنام نامی این پادشاهان دارا نشان مزین نموده با ایشان دم مصادقت و موافقت میزد بعزیمت ملازمت شهریار بحر و بر متوجهه دار الملک بیدر گشته بشرف خدمت سلطان فریدون فر کیخسرو منظر مشرف شد پادشاه فلک بارگاه چند گاهی با عادل شاه بساط عیش و نشاط گسترده بمراسم عشرت و شادمانی و لوازم بهجت و کامرانی مشغول گشت.

بفرمود شاه زمان و زمین | که سازند بزمی چو خلد برین
بفرمان شه مجلس آراستند | فزودند شادی و غم کاستند
بگردون رسیده سر بارگاه | ز فر شه آراسته رزمگاه
نوای مغنی و آوای رود | بعالم فکنده سرای سرود
که بی شه زمانه زمانی مباد | ز دور زمانش زیانی مباد
جهان باد یکسر بفرمان او | خداوند گیتی نگهبان او

ذکر نهضت فرمودن سلطان گیتی ستان بجانب گنج و آن حدود و کشته شدن خواجه جهان باغوای حاسدان مردود

در شهور سنه خمس و ثمانین و ثمانمایه منهیان اقبال بمسامع عز و جلال سلطان فریدون فعال فرخنده خصال رسانیدند که حشم و رعایای قلعه کندبر خال تمرد و بغی بر چهره حال خود کشیده سر از حیز اطاعت و انقیاد بیرون برده پای در دائره بغی و طغیان و عناد نهاده اند و قضیهٔ ایشان بفتنه و فساد انجامیده و از سر استظهار دست توسل در دامن حمایت نرسنگ رای استوار ساخته خاطر بالکلیه از اطاعت اهل اسلام پرداخته اند لاجرم امهال و اهمام در تنبیه و گوشمال ایشان مستلزم ظهور فتنه و فساد و موجب خرابی دیار و بلاد است سلطان گیتی ستان بعد از اطلاع بر خبر مذکور در رمضان سال مزبور باحضار لشکر منصور مثال داده با جمیع سپاه نصرت پناه بقلع وقمع مادهٔ فتنه و شر و دفع معاندان بیدادگر رایت جهان کشای ظفر پیکر بر افراخته و موکب همایون بکوچ متواتر بجانب کشور بیجانگر در حرکت آمد.

به پیروز رای شه نیکبخت | به تخت رونده بر آمد ز تخت
سر تاج برزد بسقف سپهر | بر افراخت رایت بر افروخت چهر

بعد از قطع مراحل لمعات ماهچه رایات آفتاب اشراق بر اطراف حصار کندبر پرتو انداخت سپاه نصرت شعار حوالی حصار را مضرب خیام نصرت فرجام ساختند و قبهٔ بارگاه فلک اشتباه باوج مهر و ماه بر افراختند اشاره علیه عالیه در باب محاصره آن قلعه و مسدود ساختن ابواب دخول و خروج کفره فجره بنفاذ پیوست بمجرد حرکت لشکر قیامت نهیب قرار و شکیب از دل کفار حصار فرار جسته اضطراب و اضطرار تمام بر بواطن عبدهٔ اوثان و اصنام راه یافته بی تدبیر مصالح تسخیر و ارسال رسولان نیزه و تیر آتش بیم و زینهار در فواد اهل فتنه و فساد افتاده لوای اطاعت و ایلی و رایت موافقت و یکدلی از بروج و شرفات حصار بر افراشته صغار و کبار انگشت زنهار برداشته آیت ربنا ظلمنا انفسنا بر زبان راندند و از روی عجز و انکسار بلسان اعتذار و استغفار معروض داشتند که موجب عدول از جادهٔ اطاعت و سبب سلوک بادیه غوایت این بود که بعضی کار فرمایان درگاه فلک اشتباه که تدبیر استقامت مملکت و امر فرمایش حکومت مفوض برای ایشان است بنابر اغراض فاسده خویش طائفه ستم کیش جور اندیش

که بظلم معروف و بجفا مشغوف بودند بر ما گماشته ایشان دست تسلط و تغلب در مال و عرض ما دراز نمودند و از مراسم بیداد و لوازم فساد دقیقهٔ نا مرعی نداشتند هرچند صورت حال خود را بپایه سریر ثریا مثال معروض داشتیم نمیگذاشتند که کیفیت احوال مظلومان بعرض اشرف سلطان جهان رسد تا کار بجان و کارد باستخوان رسیده بالضروره این جریمه بظهور پیوست پادشاه جهان پناه چون از حال آن مظلومان بی‌گناه آگاه گشت رقم عفو وصفح بر جرائد جرایم آن قوم دایم نادم کشیده از مرحمت موفور حصار مذکور را با جمیع توابع و مضافات بملک حسن همایون شاهی و مسند عالی الغ اعظم همایون نظام الملک بحری مفوض داشت تا در رعیت پروری و معموری سعی موفور بظهور رساند اما از سخنان ساکنان حصار غبار ملال از جانب آصف دوران خواجه جهان بر حاشیه ضمیر منیر سلطان نشسته انهدام بنیان عمر خواجه عالیمقام را با خود مخمر ساخت بعد از انجام مهام کندیر حسب المرام در خاطر الهام مآثر ملکوت ناظر چنان خطور نمود که میدان زمان تا آوان برسات ممتد و موسع است و استیصال عبدهٔ لات و منات و انهدام معابد مشرکین و مشرکات امری مرجو و متوقع نرسنگ کفر کیش بداندیش که بکثرت سپاه و وفور عدت و حشمت وسعت مملکت از سایر حکام گمراه خطه تلنگ و کشور بیجانگر اعظم و اکبر است تا غایت در عرض اخلاص بدرگاه اعلی و ارسال خدمتی و نعل بها تاخیر و تراخی نموده الیق و انسب آنست که دیار آن نابکار را بحوافرسم ستوران ویران ساخته مصدوقه عالیها و سافلها در عمارات و بناهای ایشان بظهور آوریم روایت کرده اند که این نرسنگ بی نام و ننگ در میان ولایت کنیره و تلنگ اقامت مینمود و بسیاری از ولایات بحر و بر و اکثر کشور بیجانگر در تصرفش درآمده بود بالجمله سلطان ممالک ستان بنابر اندیشه مذکور با عساکر منصور از قلعه مزبور نهضت فرمود قریب چهل فرسنگ بولایت نرسنگ بی نام و ننگ درآمده بر ظاهر حصار تلور که اعظم قلاع آن کشور بود نزول اجلال فرموده قبهٔ بارگاه باوج مهر و ماه برافراخت نرسنگ لعین چون بر توجهه سپاه ظفر قرین اطلاع یافت پای ثبات و قرارش از جا رفته بی نزاع و کین روی بوادی فرار نهاده هر روز در منزلی و هر شب در جنگلی بسر میبرد در خلال این احوال روزی سلطان فریدون خصال دبیر فرخنده فال را طلب فرموده فرمانی مبنی بر تهدیدو وعیدو مبنی از کینه قدیم و جدید به نرسنگ پلید در سلک تحریر کشیده.

طراز سر نامه بود از نخست | بنامی کز و نا مها شد درست
خدای که امید و آرام ازوست | دل مرد جوینده را کام ازوست
پدید آورد هرچه آید پدید | رسانندهٔ هرچه خواهد رسید
پس از آفرین جهان آفرین | بسی داستان رانده از مهر و کین
که ای برده دیو غرورت زراه | چرا پایهٔ خود نداری نگاه
بهر جا که نیروی ما پیٔ فشرد | مرا بود فیروزی دست برد
گرم ژرف دریا بود هم نبرد | ز دریا بر آرم بشمشیر گرد

بهر مرز و بومی که من تاختم ز بیگانه لشکر بپرداختم
کسی کو مرا نیکخواهی نمود ز من هیچ بدخواهی اورا نبود
زبانم چو برعهد شد رهنمون نبردم سراز عهد و پیمان برون
نشیننده بر رزمگاه کیان منم تاج بر سر کمر بر میان
ز روئین دز و درع اسفند یار بر اورنگ زرین منم یادگار
اگر باز گردی به پیشینه راه بتو روز روشن نگردد سیاه
وگر کشتی آری بدر یای من سری بینی افتاده در پای من
ازان ابر عاصی چنان ریزم آب که نارد دگر دست با آفتاب
چو کین آوری کین ستانی کنم چو مهر آوری مهربانی کنم
اگر گوهرت باید و ور نهنگ ز دریای من هر دو آید بچنگ

چون فرمان خشونت آمیز هراس انگیز بآن کافر بی تمیز رسید از سطوت سپاه ظفر پناه پادشاه جمجاه ترسیده از صولت دلیران بهرام انتقام اسلام بر خود بلرزید لاجرم تحف و هدایای بسیار از جواهر آبدار و لآلی شاهوار و ظرائف و لطائف بیشمار و فیلان بیستون آثار عفریت دیدار و اسبان تازی راهوار بدرگاه فلک اشتباه شهریار نامدار کامگار ارسال داشته صورت اطاعت و فرمان برداری خود را در لباس عجز و زاری بعرض بندگان درگاه شهریاری رسانید.

بسی زیور از گوهر شاهوار بسی خاتم و یاره و گوشوار
بسی درج و صندوق با قفل زر پر از لعل و یاقوت و در و گهر
ز دیبای زربفت خروارها ز دیگر نفائس بانبارها
ز اسپان تازی بسیمین ستام ز شمشیر هندی بزرین نیام

در خلال این احوال منهیان بمسامع عز و جلال رسانیدند که در پنجاه فرسخی این مقام شهریست کنجی نام که در وسط ولایت آن بد فرجام واقع ست مشتمل بر بتخانه از نوادر روزگار مشحون بخزائن و دفائن بیشمار و جواهر و لالی شاهوار و خادمان لاله عذار ماه رخسار زیاده از حصر و شمار.

همه شهر پر سیم و زر و گهر نه شهر است گویا بود کان زر
صنمخانها پر زر و خواسته سراسر بگوهر بر آراسته
چو کنجی پر از لولوء شاهوار ازان کنجیش خوانده آموزگار

و از بدایت اسلام الی هذالایام پای هیچ آفریده از ولاة ایمان ساخت آن ولایت نپیموده و دست هیچ بیگانه عذار عروس آن بتخانه را نسوده اگر بدان صوب ایلغار سلطانی واقع شود لا محاله غنائم فراوان و خزاین بی پایان بتصرف بندگان کیوان مکان آید سلطان فریدون فر بعد از استماع این خبر شاهزاده نیک اختر را با وزیر صافی ضمیر خواجه جهان و بعضی از امرا و اعیان بمحافظت اردو و آغرق

گذاشته با قریب ده هزار سوار جلادت شعار ازان مقام ایلغار فرموده بعد ازان که یکروز و دو شب طی مسافت بعید دشوار و قطع آن طرق نا هموار نمودند صبح روز دوم که بحسب اتفاق یازدهم محرم سنه ست و ثمانین و ثمانمأیه بود سلطان گیتی ستان با مسند عالی نظام الملک بحری و خان اعظم عادل خان و یکصد وپنجاه نفر از غلامان خاص سلطان بر سایر عساکر نصرت مآثر سبقت نموده بر شهر کنجی دائرهٔ وار محیط گردیدند و اهل آن بلدهٔ فاخره را در مضیق و ضاقت علیهم الارض بما رحبت گرفتار ساختند جمعی که بمحافظت آن شهر و بتخانه مقرر بودند برخی طعمه شمشیر آبدار دلیران شیر شکار گشته.

روی صحرا همه گلگون شده ازخون عدو　　شسته شمشیر بخون جگر دشمن رو

و بعضی بهزار حیله جان ازان مهلکه بکنار کشیده رو بوادی فرار نهادند غازیان نصرت فرجام و دلیران بهرام انتقام لحظه بلحظه و ساعت بساعت از عقب یکدیگر بموکب ظفر اثر ملحق میگشتند تا سپاه بسیار در ظل رایت نصرت شعار مجتمع شدند بعد ازان دلیران رستم توان حسب الاشاره سلطان گیتی ستان دست نهب و تاراج برکشاده بنیاد آن شهر و بتخانه را که غیرت افزای نگار خانه چین و نمونه فردوس برین بود با زمین برابر ساخته علامات شرک و ضلالت را از بیخ و بن بر انداختند و چندان جواهر آبدار و لآلی شاهوار و غلامان و کنیزان سروقد لاله عذار و سائر نفائس امتعه و ظرائف اقمشه و البسه بدست بندگان شهریار کامگار افتاد که مهرهٔ حساب از حساب آن عاجز آمدند.

نه چندان غنیمت بخسرو رسید　　که اندازهٔ آید آنرا پدید
ز سیم و زر و گوهر و لعل و در　　منازل کران تاکران گشت پر
غلامان یغمائی خوب رو　　کنیزان حوران وش مشک مو
وشاقان موکب رو زود خیر　　بدیدار تازه برفتار تیر

بالجمله خسرو عالیمقام بعد از حصول مرام دوستکام ازان مقام معاودت فرموده متوجه اردوی همایون گردید بعد از وصول نزول در اردوی معلی حکم جهانمطاع اعلی شرف نفاذ یافت که منشیان بلاغت شعار فصاحت آثار کیفیت آن فتح نامدار را بقلم گهر بار در نثار در آورده باطراف بلاد و دیار ممالک محروسه ارسال دارند.

دبیر سخن گستر چیره دست　　نشست و ظفر نامها نقش بست
چو شد ساز دانش وری ساخته　　بسی نامه فتح پرداخته
بهر کشوری گشت قاصد روان　　پرآوازه فتح نو شد جهان
زمانه زبان بشارت کشاد　　صدا در خم چرخ گردون فتاد

در خلال این احوال جمعی حسود و قومی حقود که عقل کل را بازی دهند و با فسون و عیاری در صورت محبت و یاری میانه پدر و پسر بیزاری افگنند کذب صریح و افترای قبیح در صورت

صدق تصویر نموده به بندگان سلطان تقریر کردند تفصیل این اجمال و ملخص این قیل و قال آنکه جمعی از اهل غرض فی قلوبهم مرض که پیوسته نسبت بآصف دوران خواجه جهان در مقام افترا و بهتان بودند با یکی از غلامان معتمد اورا که همیشه سکه خواجه نزد او می بود بزر بسیار و مواعید بیشمار فریب دادند که آن غلام بد فرجام مهری ازان سکه بر کاغذی گذارد و بدشمنان متقلب سپارد و مقصود شان را ازین قلبی بر آرد غلام کم نام حسب المرام آن قوم بد سرانجام بدان امر قبیح و شنیع اقدام نموده آنجماعت کتابتی از زبان آصف زمان نزد نرسنگ رای ملعون در قلم آوردند که از مضمون آن بوی نا دولتخواهی و حرام خواری بمشام انام میرسید و در هنگام فرصت و حین خلوت آن کتابت را بنظر شهر یار روی زمین در آورده آن بهتان مبین را در لباس صدق و یقین جلوه دادند و مصدق مفتریات سابق ساختند چون از رهگذر شکایت سکان کندیر غبار آزاری ازان وزیر کفایت شعار بر ضمیر خورشید تنویر شهر یار کامگار نشسته بود مضمون آن کتابت بهتان ماده سابق را متحرک ساخته بر قتل آن وزیر بی نظیر عازم و جازم گشت و در روز پنجم صفر سنه مذکوره امرا و ارکان دولت در بارگاه عرش اشتباه مجتمع گردیده سلطان سکندر نشان ببهانه شرب مسهل از مجلس بهشت آئین تقاعد فرموده سایه التفات بریشان نینداخت و کس بطلب خواجه جهان روان ساخته اورا بخلوت طلب داشت گویند وقتی که خواجه کفایت شعار بعزیمت ملازمت شهریار عالی تبار سوار می شد منجمی عرض نمود که اگر امروز رفتن بخدمت سلطان فیروز موقوف شود هر آئنه بصلاح و صواب اقرب خواهد بود خواجه در جواب فرمود که محاسنی را که در ملازمت حضرت همایونی از بیاض نورانی شده باشد از دولت پسرش بخون شستن باعث سعادت و سرخ روئی جاودانی خواهد بود الحمد لله علی نعمته الشهاده آورده اند که آن خواجه سعید شهید مدتی قبل ازانکه بدرجه شهادت فائز گردد پیوسته باین بیت ترنم میفرمود.

چون شهید عشق در دنیا و عقبی سرخ روست　　　خوش دمی باشد که مارا کشته زین میدان برند

و قصیدهٔ که ده سال قبل از حال شهادت در مدح سلطان فریدون خصال انشا نموده بود صورت این حال را در لوح خیال تصویر فرموده بود.

شد شکل ضرب تیغت بر دوش جان حمائل　　　هیکل ز حرز سیفی وانگه هراس ابدل
تیغ تو آب حیوان مردم ز حیرت آن　　　آری بعهد من شد آب حیات قاتل

بالجمله خواجه جهان چون بملازمت سلطان زمان رسیده زمین خدمت به بوسید سلطان جهان از آصف دوران پرسید که اگر غلامی یا نفری نسبت با ولی نعمت خود حرامخوری کند و بیقین پیوندد سزای او چه باشد خواجه بی تامل در جواب سلطان گفت.

کسی را که شد تیره روز بهی　　　باد بار خود کوشد از ابلهی
شتابد بپای شقاوت روان　　　بسوی هلاک تن و فوت جان
درختیست عصیان صاحب قران　　　که بارش هلاکست و رنج و هوان

کسی آرد آن شاخ نکبت ببر   که روی نکوئی نبیند دگر

هر برگشته روزگار که نسبت با خداوندگار خود در مقام مکر و غدر باشد سزایش جز تیغ آبدار تشبار و جایش غیر از بالای دار نیست سلطان کتابت ساخته مزوران بخواجه جهان نمود خواجه بیچاره را چون نظر بران کتابت افتاد ندای سبحانک هذا بهتان مبین براورده سر بر زمین نهاد و بغلاظ و شداد قسم یاد نمود که با وجود آنکه این کتابت بمهر بنده مختوم نموده بنده را از مضمون آن مطلقاً خبر نیست حاشا و کلا که از چون من بنده با چندین سوابق خدمتگاری و لواحق جان سپاری و عواطف و الطاف شهریاری که از جمیع اکفا و اقران ممتاز و مستثنی گشته فرق مفاخرت بسپهر برین سوده چنین کفرانی صادر گردد۔

بخدای که جوهر امرش   اهل معنی بخون دل سفتند
که چو بهتان یوسف گرگ است   انچه از بنده دشمنان گفتند

هرچند خواجه جهان ازین قبیل سخنان عرض نمود فائده بران مترتب نبود سلطان ببهانهٔ برخاسته جوهر حبشی و بعضی از غلامان که قبل ازان با یشان حکم شده بود که مترصد اشارهٔ سلطان باشند هرگاه بجانب ایشان نگاه فرماید مهم خواجه جهان را بسازند و خاطر خطیر خورشید تنویر را از اندیشهٔ آن وزیر بپردازند حسب الاشاره علیه عالیه خواجه جهان را بضر بات تیغ و سنان شهید ساختند و بر خاک هلاک انداختند و اسعد خان را نیز بدرون طلبیده از کار او نیز بپرداختند اما آنجماعت که این عذر اندیشیده بودند در اندک روزی بسزای کردار و جزای گفتار خود رسیده مکافات خویش دریافتند چنانچه عنقریب صورت مکر و فریب ایشان بر سلطان زمان ظاهر گشته غداری و حرامخواری بریشان ثابت گشته و اکثر از ارباب فتنه و شر بسیاست خسرو دادگر گرفتار و مقتول شدند باقی از نظر شهریار خورشید آثار افتاده مطرود و مخذول گشتند۔

چو بد کردی مباش ایمن ز آفات   که واجب شد طبیعت را مکافات

بعد از قتل خواجه فردوس مکان سلطان سلیمان نشان فرمانی بدین مضمون باعیان ممالک محروسه ارسال داشت بعد از معاودت موکب همایون از یورش گنجی بعسکر ظفر اثر بر ضمیر خورشید ضیا که آئینه جمال یعلم السر و اخفاست از لسان صاحب خبر تان وثیق علی سبیل التحقیق روشن و مبرهن گشت که خواجه جهان بمجرد آنکه در بعضی قضایا حسن التفاتی از بندگان همایون ما در باره معتمدان قدیم و مخلصان مستدیم مشاهده نموده نهال حسد در چمن جسدش ثمر کینه بار درآمده صورتی که فراخور منصب و رتبت او و موجب خلاف و عناد اینحضرت بود بخاطر آورده در ایامی که نواب همایون ما با نرسنگ بی نام و ننگ خاکسار که سالار اولئك الذین لیس لهم فی الآخرة الا النار است بقتال و جدال اشتغال داشت نوشته خویش بآن مفسد بدکیش فرستاده مضمونش مشحون بمواثیق اکیده در فتح الباب ایتلاف و التیام و تواکید شدیده در اقامت مراسم اتحاد علی الدوام ملخص

کلام آنکه شما ازان طرف و ما ازین طرف اتفاق و اجتماع نموده نوعی اهتمام بتقدیم رسانیم که این بساط ممهد بطرح مجدد مبدل گردد و صورتی که بر وفق مشتهای خاطر ها باشد از تتق غیب چهره نماید همانا این نکته را فراموش کرده بود که ایوانی که نقاش نگار خانه ایجاد و تکوین شاد روان آنرا بشمسه تایید انا جعلناک خلیفة فی الارض محلی ساخته نه مصداق آنرا از تکذیب عناد پروران سمت قصور و کسور است و نه اساس آنرا از تعرض رخنه گران اولئك هم المفسدون فی الارض شائبه انهدام و فتور ـ

تیغی که آسمانش از فیض خود دهد آب ‌ ‌ ‌ شاه جهان بگیرد بی منت سپاهی
باز ار چه گاه گاهی بر سر نهد کلاهی ‌ ‌ ‌ مرغان قاف دانند آئین پادشاهی

با وجود ادعای کمال زیرکی و کیاست از روی تیقظ و حراست اینقدر ندانسته بود که هرکس دستار عجب و پندار و کلاه کج استنکاف و استکبار با ولی نعمت بر فرق افتخار نهد نه آن دستار را بر سر قراری خواهد بود و نه آن سر بر گردن پائدار خواهد نمود ـ

با ولی نعمت ار برون آئی ‌ ‌ ‌ گر سپهری که سرنگون آئی

بر همگنان واضح است که آن جفا پیشه کج اندیشه تاجری بود و در عهد خدایگان اعلی علاؤالدین والدنیا احمد شاه طاب ثراه بعد ازانکه مدتهای مدید از جهته تحصیل جاه ناصیه استکانت و جبهۀ عبودیت بر آستان آن درگاه میسود و با هریک از ارکان دولت در مقام تملق و فروتنی می بود و میخواست که بمعراج بردباری و خدمت گاری صاعد آسمان ارتفاع و عزت آید در صف اکابر و اشراف انخراط یافت و در اواسط احوال التفات خاطر ملکوت ناظر حضرت والد مغفور خدایگان مبرور جعل الجنة مثواه پایۀ جاه او را از حضیض مذلت باوج آسمان عزت رسانید و بمراحم و الطاف سلطانی و انعام و مقاضای دیوانی از سایر اقران ممتاز و سر افراز گردانید و همچنین هر روز شجر دولتش در چمن تربیت این خاندان عالیشان برومند میگشت تا وقتی که زمام اختیار در قبضه اقتدار ما آمد، اورا بعلو جاه وسعت دستگاه مانند ماه انگشت نمای جهان و غیرت افزای اشرف و اعیان گردانیدیم و در مسند وزارت و تدبیر مشاورت مطلق العنان ساختیم و بر خزائن سرائر مملکت محرم و معتمد دانستیم و قریب سی هزار ده از ممالک محروسه در تصرف او در آوردیم و کار او در ارتقا و اعتلا بمرتبه بالا گرفت که قمر انانیت وزارتش در آسمان تربیت چندان نور دولت از خورشید فلک سلطنت ما اقتباس و اکتساب نمودکه دعوی مقابله و آرزوی مقارنه در خاطرش خطور نموده مرآت طویتش مجلاء فحوای فابی و استکبر گشت و اعوان و خدمش دست تطاول و بیداد بربلاد و عباد کشادند و معاهد میان خود و کفار که هم اعدای دین سید مختار علیه صلوات الله الملك الغفار ما دامت اللیل و النهار وهم دشمنان این دولت پائیدارند بلوازم و شرائط رسوخ و دوام استحکام دادند لاجرم صرصر قهر از مهب غیرت بجوش و خروش آمده اورا با بعضی اعوان و انصار بجلاد سیاست سپردیم اگرچه خواجه مذکور بلسان همگنان از نزدیک و دور مشکور بود و در مکارم اخلاق و محاسن اشفاق علی الاطلاق متفرد و یگانه افاق در فضائل و معارف نفسانی و کمالات و صفات انسانی نظیر و ثانیش نبود اما عمالش

جهته تحصیل مال و حرص منال عصابهٔ مبالغه بر ناصیه وقاحت بسته بودند و نرگس وار جهته درم و دینار سیم را قرة العین نموده شعاع عین آفتاب را که زردست از در و دیوار رعایا بدست و دندان تعدی میکندند و دود آه و فغان از دود مان عجزه و مساکین بفلک هشتمین میرسانیدند عاقبت آه آتش اندوز چرخ دوز جوشن سوز رعایا خشم کبریا را ملتهب آتش ساخته خرمن حیاتش را بسوخت و از قطرات اشک دیدهای خون پالا سیلاب بلا بالا گرفت هستیش را در غرقاب ممات انداخت خواجه جهان محمود گاوان از ولایت گیلان بود و در فنون فضائل و کمالات صوری و معنوی از افاضل و دانشمندان جهان گوی مسابقت ربوده چنانچه از بعضی تصانیفش که مشهور است کمال استعداد و استکمال بوضوح و ظهور میرسد از جمله تصانیف منشآت خواجه آصف صفات در عذوبت الفاظ و سلاست و لطافت عبارات غیرت فزای سایر نسخ و دواوین منشیان فصاحت آئین است و رای متین و ضمیر خورشید آئین و خاطر سحر آفرینش در اقسام سخن نظم و نثر داد بلاغت داده و خال خجالت بر چهره عبارت و اشعار فصحا و شعرای شعری شعار نهاده در رسوم ملک آرائی و قواعد کشور کشائی نیز رای زرینش پیشوای و مقتدای کفات دهر و وزراء عصر بوده و همت سلطان فلک رفعتش پای رسالت ارتفاع و ارتقا بر فرق فرقدین نهاده و دست دریا مثالش ابواب خزائن بحر و بر روی روزگار کشاده از آثار آن آصف کفایت دثار مدرسه دار السلطنت بیدر است که انگشت نمای بناهای سایر بلاد و کشور است ـ ان آثارنا تدل علینا ـ فانظروا بعد نا الی الاثار ـ بر عاقل هوشیار واضح و بر خردمند بیدار لائح است که بدر دل افروز آسمان معالی را محاق جگر سوز لازم است و اوج آفتاب کمال نیم روز را زوال حضیض دلدوز در مقابل سها از محاق مصونست و هلال از خسوف محفوظ ـ

ز بادی کو کلاه از سر کند دور   گیاه آسوده باشد سرو رنجور

فاضلی در تاریخ آن خلاصه ارباب معالی گفته ـ

سال فوتش گر کسی پرسد بگو   بیگنه محمود گاوان شد شهید

بالجمله سلطان ممالک ستان بعد از قتل خواجه جهان عنان یکران فلک جولان بصوب دار الملک معطوف ساخته بتسلی و ترفه حال سپاهی و رعایا پرداخته همگنانرا بوفور عواطف و احسان و شمول عدل و امتنان بنواخت پادشاه دین پناه را بعد از چندگاه انتباهی حاصل گشته از کشتن آن وزیر فاضل کامل نادم و پشیمان گردید امّا چون تیر از کمان جسته و ناوک تقدیر بر هدف تاثیر نشسته بود ندامت را سودی نبود لهذا تا خیر و تانی در سیاست مشکور و ممدوح لسان اکابر حکما ست که سیاست کرده را تدارک نتوان نمود و نا کرده را قضا تواند بود ـ

بکار مجرمان بر شعله زن آب   خرد بیدار دارد تیغ درخواب
نه برگ‌گندنا شد آدمی زاد   که برند و دگر خیزد ز بنیاد

در بعضی از تواریخ مسطور است که بعد از شهادت خوا جه جهان شبی سلطان فیروز روز جمال دل افروز حضرت خاتم الانبیا محمد مصطفی صلی الله علیه و آله را درخواب دید که برمسند عدالت تکیه فرموده

والده خواجه جهان دست تظلم در دامن سلطان قائم نموده قصاص خون پسرش میطلبد حضرت رسول ازان عجوزه گواه طلب فرمود اوگواهان بر طبق دعوی خویش پیش سید کائنات گذرانیده حسب‌الحکم پیغمبر آخرالزمان سلطان را بقصاص رسانید شهریار جهان از هول آن خواب پریشان بیدار گشته از روی اضطرار و بیقراری کیفیت آن واقعه را بمحرمان سرایر شهریاری تقریر فرمود و پیوسته ازان واقعه پریشان و هراسان می بود بعد از یکسال از واقعه آن سر دفتر ارباب کمال دیگر باره داعیه احراز فضیلت جهاد و قتال ارباب شرک و ضلال دامن همت والا نهمت شهریار فریدون خصال گرفته لشکری بعدد رمل و نمل جمع نموده عزم غزای کفار بیجانگر و ضبط بلاد و دیار کوکن مصمم فرمود در اثنای راه مزاج اقدس پادشاه دین پناه بآسیب عین‌الکمال از نهج اعتدال انحراف نموده تپ محرقی بر ذات اشرفش مستولی گشته از تاب تب و عرض مرض ضعف صعب بر جمیع قوی و اعضایش طاری شد.

زتاب مرض چون زبون شد مزاج | نه تخت آمدش سود مند و نه تاج

هر چند اطباء حاذق در معالجه و مداوا سعی و اهتمام می نمودند مطلقاً فائده و شفا نمی بخشید بلکه باعث تزاید و تضاعف ضعف و بیماری میگردید.

زجوی هر که قضا باز بست آب‌حیات | ز جام خضر نه بیندمگر خمارممات

چون شهریار قدسی صفات آثار فوات از چهره ذات خویش مشاهده فرمود بشرائط وصیت مشغول گشته شاهزاده دوران احمد خان را که بسلطان محمود اشتهار یافت طلب داشته ولی عهد خویش فرموده وگوش هوشش را بدرر شاهوار نصائح و مواعظ گرانبار فرموده از خواب غفلت و جهالتش متنبهه و بیدار ساخت.

نخست آنکه غافل مباش از خدای | که فضلش بدولت بود رهنمای
زگفتار پیغمبرش بر مگرد | اگر در سرای وگر در نبرد
طلب هیچ جز نام نیکی مکن | که این نام نیکی نه گردد کهن
بران باش تا هرچه نیت کنی | نظر بر صلاح رعیت کنی
خدا ترس را بر رعیت گمار | که معمار ملکست پرهیز گار
ز ظالم ستان داد مظلوم را | بیارا بانصاف این بوم را
حرام است بر پادشه خواب خوش | که باشد ضعیف از قوی بار کش
چو خشم آیدت بر گناه کسی | تامل کنش در عقوبت بسی
ز صاحب غرض تا سخن نشنوی | که گر کار بندی پشیمان شوی
ترا این سخنها زمن یاد باد | بنیروی دولت دلت شاد باد

چون سلطان جنت مکان از شرائط وصیت فراغت یافت داعی یا ایتها النفس المطمئنة ارجعی الی ربك راضیةً مرضیّه را لبیک اجابت گفته بعالم آخرت شتافت انا لله و انا الیه راجعون امرا و ارکان دولت و اشراف و اعیان حضرت جامها چاک کرده خاک بر تارک افشاندند و بنیاد ناله و زاری و گریه و بیقراری نموده افغان و نفیر بفلک اثیر رسانیدند.

کشادند گردان سراسر کمر — همه پیش تابوت بر خاک سر
همه رخ کبود و همه جامه چاک — برافشانده بر تارک خویش خاک
هرآنکس که بودند پیر و جوان — زن و مرد گشتند یکسر نوان
بکندند موی و شخودند روی — ز درگه برآمد یکی ها و هوی

و الحق در مصیبت آن نازش ایوان سلطنت و آن برازش دیوان خلافت جای آن داشت که فلک سر گشته دوران خویش فراموش کند و ناهید مسرت نوید با وجود بهجت جاوید از عیش و عشرت نا امید گشته با غصه و غم دست در آغوش آورد۔

باز اجل چوجان جهان را شکار کرد — دلها خراب ز انده و جانها فگار کرد
شام فراق خسرو انجم زدر اشک — دامان چرخ پر گهر شاهوار کرد

سلطان دین پناه پادشاهی بود بحلم و شجاعت موصوف و بکرم و سخاوت معروف اما گوهر نفس نفیس را بجوهر یاقوت مذاب شراب ناب فروخته بود و آشیانه طائر روح را در هوای نشاط سوخته بتربیت غلامان ترک میل تمام داشت و حل و عقد تمام مهام سلطنت را بقبضه اختیار ایشان گذاشت امراء دکن که تربیت کردهٔ آبا و اجداد سلطان با دین و داد بودند بعد از فوت سلطان با ترکان در باب سلطنت سلطان محمود شاه اتفاق نمودند و بحسب ظاهر بان طائفه بسان مهرهای عاج و آبنوس بدرب ده هزار آمیخته بودند اما عاقبت نرد دغا باخته بیک ناگاه بر ترکان تاختند و جمله را در ششدر فنا و بلا گرفتار انداختند و عاقبت امراء دکن با یکدیگر نیز همین شیوه مسلوک داشته شمشیر درهم نهادند و ملکی که چون چهره دلبران مهوش آراسته و چون قد سیمین بران دلکش پیراسته بود مانند زلف و گیسوی پریرخان حوراقش پریشان و بی سر و سامان گشت چنانچه شمه ازان وقائع بعد ازین در ذکر سلطان محمود شاه رقم زده کلک بیان خواهد شد انشاء الله وحده العزیز مدت عمر سلطان محمد شاه طاب ثراه بیست و هشت سال و دو ماه بود و این واقعه در پنجم شهر صفر سنه سبع و ثمانین و ثمانمایه روی نمود فاضلی در تاریخ وفات خسرو فریدون صفات این وقطعه انشا نمود۔

شهنشاه جهان سلطان محمد — که در بحر فنا ناگه فرو شد
دکن چون شد خراب از رفتن او — خرابی دکن تاریخ او شد

ذکر ایام سلطنت مهر سپهر خلافت و مشتری فلک سعادت سلطان کیوان سعود سلطان محمو دانار الله برهانه

بعد از فوت سلطان مغفور مبرور در تاریخ مذکور امرا و وزرا سپاه منصور بر سلطنت سلطان محمود شاه ابن محمد شاه اتفاق نموده آن شهریار آفاق و شهنشاه باستحقاق را بر مسند سلطنت و سریر خلافت متمکن ساختند و بلوازم تهنیت و مراسم نثار برداختند۔

بخواندند بر شهریار آفرین — که بی تو مبادا کلاه و نگین
خدایت بهر کار یاری دهاد — ز چشم بدان رستگاری دهاد
جهانت بکام و فلک بنده باد — قضا یاور و بخت فرخنده باد
جهان تا جهان آفرین آفرید — چو تو پادشاهی نیامد پدید
جهان مر ترا داد یزدان پاک — ز تابنده خورشید تا تیره خاک
توئی در جهان شاه فیروز بخت — ترا دید دولت سزاوار تخت
درخشنده تیغت عدو سوز باد — درفش سنان از تو فیروز باد

سلطان محمود با بخت جوان و طالع مسعود چون بر تخت جهانبانی و مسند کشور ستانی صعود فرمود دست دریا نوال به بذل اموال کشوده نهال آمال اشراف و اوباب کمال را از رشحات زلال احسان و افضال خضارت و طراوت بخشیده همگنانرا بعواطف و عنایات بیغایات سرافراز فرمود و جناح مرحمت و عدالت بر مفارق بنی نوع انسان گسترده در اوائل سلطنت کافه سپاه و رعیت از یمن معدلتش در مهاد امن و امان مرفه الحال و فارغ البال روزگار میگذرانیدند در تاریخ جلوس سلطان محمود انشا نموده اند.

خورشید جهان پناه سلطان محمود — بر تخت مراد و کامرانی فرمود
تاریخ جلوسش از خرد جستم گفت — از خیر عباد جو که یابی مقصود

چون از زمان سلطان فردوس آشیان تا حال غلامان ترک بهرام انتقام که هر کدام ازیشان در میدان مبارزت و دلاوری با رستم زال هوس قتال و جدال در خیال داشتند استقلال تمام یافته اکثر مهام سلطنت را بقبضهٔ اقتدار خود در آورده بودند در زمان سلطان کیوان مکان نیز بطریق سابق حل و عقد و قبض و بسط جمیع امور جمهور با یشان تعلق داشت و بعنایات سلطانی رایات مطلق العنانی برافراخته بودند امرا و ملوک ملک دکن اساس محبتی که درمیان بزرگان زمان بلکه در بنی نوع انسان بر تقدیر وجود و امکان ثبات و دوام نمیدارد با ترکان طرح انداخته با قوام الملک ترک که وزیر حکومت بود معاهده نموده پیمانرا بایمان موکد و استوار ساختند امرای ترک اعتماد بر پیمان دکنیان نموده از شرائط حزم غافل شدند.

پیام کیومرث و اندرز اوست — که دشمن نگردد بافسانه دوست
مباش ایمن از دشمن و کید او — مبادا که ناگه شوی صید او

بالجمله بعضی از امراء دکن بقوام الملک گفتند که عبد الله عادل خان و فتح الله عماد الملک و سایر امرا و ملوک اراده دارند که بزمین بوس سلطان مشرف گشته رخصت ولایت خویش گرفته روان گردند اما از ترکان هراسانند باید که فردا از خواص ممالیک ترک کسی در دربار شهریاری حاضر نباشند تا ایشان رضا گرفته روان شوند قوام الملک ساده لوح فریب اعدا خورده پی بمدعا نبرد و در روز موعود بطریق معهود امراء ترک در منازل و محافل خویش بعیش و عشرت مشغول گشته از نزول حوادث دوران غافل شدند.

دگر روز کین خسرو خاوری   بر آمد برین کاخ نیلوفری

امرای دکن باجمعهم مکمل و مسلح گشته بقلعه در آمدند و دست تسلط دراز کرده یک یک از امراء ترک را که آنروز ترک ملازمت نموده در منازل خویش غافل بودند از خانها بر آورده از پای در آوردند قلیلی ازان طائفه بهزار حیله ازان مهلکه هائله بنگ پا جان بیرون برده در گوشهای اختفا پنهان گردیدند بعد از استیصال اتراک ملک حسن نظام الملک بحری بعواطف پادشاهانه مخصوص گشته بخطاب مستطاب مجلس اعلی و منصب معلی ملک نائب وصی خاص اختصاص یافت و جمیع مهمات سلطنت و کلیات و جزئیات امور مملکت بر رای ملک آرای آن وزیر صافی ضمیر مفوض گردید اما دکنیان که با طائفه ترکان نقض پیمان نموده ایشان را مستاصل ساختند در اندک زمانی شامت آن بروزگار ایشان عاید گشته، مخالفت و منازعت تمام درمیان ایشان پدید آمد و اکثر ازان جماعت دران مخالفت عرضهٔ تیغ فنا و غرقه لجه بلا گردیدند و بعضی ازان طائفه علم بغی و طغیان بر افراخته قدم در وادی کفران نهادند و سپاه بسیار جمع ساخته بخیال مقاتله و مقابله سلطان جهان جسارت نمودند چون پرتو این خبر بر پیشگاه ضمیر انور شاهزاده عالی گهر اشرف همایون سلطان احمد نظام الملک که در حجر تربیت و اهتمام مجلس اعلی و منصب معلی ملک نائب وصی خاص نشو و نما یافته بود و با وجود حداثت سن بوفور شجاعت و سخاوت و کمال حلم و علم و عدالت و سایر ملکات نفسانی و کمالات انسانی آراسته و پیراسته بود و حسب الحکم سلطانی ولایت جنیر و چاکنه و آنحدود بمقاضا و جاگیر آن شاهزاده عالی گهر مقرر بود چنانچه بعد ازین در ضمن احوال آن شهریار فریدون خصال بر سبیل تفصیل نه بطریق اجمال رقم زدهٔ کلک بیان خواهد شد تافته از مخالفت سپاه دکن با پادشاه زمن خبر یافت با عساکر نصرت مآثر جهته امداد خسرو فریدون نژاد حرکت فرموده سعادت دستبوس دریافت سپاه بد خواه چون از آمدن شاهزاده صف شکن آگاه شدند هراس بیقیاس بریشان مستولی گشته پای ثبات و قرار شان تزلزل پزیر گردید شاهزادهٔ دوران با فوجی از بهادران رستم توان بر ارباب بغی و طغیان حمله فرموده بیک تاختن سپاه دکن را منهزم ساخت و چند فرسنگ از عقب آنجماعت بی نام و ننگ تاخته جمعی کثیر از صغیر و کبیر بر خاک هلاک انداخت و برخی بهزار تشویش راه گریز پیش گرفته جان بکران بردند شهریار فلک اقتدار شاهزاده عالی تبار را بعنایات و الطاف خسروانه ممتاز و مستثنی ساخته رخصت انصراف ارزانی داشت شاهزاده عالمیان رایت نصرت آیت بصوب ولایت خویش بر افراخته مجدداً پرتو التفات بر حال رعایا و سکنه جنیر و چاکنه انداخت بعد ازان سلطان سلیمان مکان با عساکر نصرت مآثر بعزم تسخیر و جنگ ولایت تلنگ بآنصوب نهضت فرموده تا حصار ورنگل قطع منازل و طی مراحل نمود و ظاهر آنحصار را مضرب خیام لشکریان نصرت فرجام ساخته قبهٔ بارگاه باوج سپهر خورشید و ماه برافراخت درین اوقات طائفه حبشی در ملازمت سلطان عالیمقام اعتبار تمام یافته از روی استقلال بمهام سلطنت قیام و اقدام می نمودند و با مجلس اعلی و منصب معلی ملک نائب وصی خاص در مقام عداوت و منازعت بودند و پیوسته در خیال استیصال نهال اقبال آن وزیر ستوده خصال بوده سخنان فتنه انگیز

و حکایات فساد آمیز بعرض سلطان میرسانیدند چندان مفتریات و اکاذیب بآن وزیر بی نظیر اسناد نمودند که خاطر ملکوت ناظر شهریاری نسبت باو منحرف گشته از حضرت سلطانی فرمانی در قتل مجلس عالی حاصل نموده مترصد فرصت می بودند چون مجلس اعلی و منصب معلی ملک نائب از غدر آن جماعت خاسر خائب خبر یافت از بیم دشمنان از اردوی سلطان فرار نموده بصوب دارالملک بیدر شتافت چون پیمانهٔ حیات آن وزیر قدسی صفات پرشده بود بجانب جنیر و ملازمت شاهزاده عالی تبار اشرف همایون سلطان احمد نظام الملک بحری توجه ننمود و بامید حمایت پسند خان که از متعلقان او بود بشهر بیدر در آمده پسند خان سست پیمان نخست با او عهود و مواثیق درمیان آورده بحسب ظاهر اظهار اطاعت و فرمان برداری نمود اما ضمنا کس بخدمت سلطان فرستاده وعدهٔ داد که چون رایات نصرت آیات بحوالی دارالملک رسد مجلس اعلی و منصب معلی ملک نائب را بقتل رسانیده سرش از حصار بیرون فرستد بشرط آنکه عنایت سلطانی شامل حال او گشته از سطوت و غضب شهریاری در امان باشد سلطان جهان حسب المدعاء پسند خان نادان قولنامه همایون ارسال داشته متعاقب آن رایت عزیمت بصوب مستقر سریر سلطنت برافراشت چون موکب اعلی بحوالی دارالملک رسید پسند خان که بعد ازان بحرامخواری اشتهار یافت ملک نائب را شهید ساخته سرش بریده از حصار بیرون انداخت سلطان عنان بصوب ایوان سلطنت معطوف داشته در مستقر سریر ثریا مثال بفراغ بال تکیه فرموده درینوقت قدرت و اقتدار و مکنت و اختیار اهل حبشه و زنگبار در ملازمت شهریار در ترقی و تزاید یکی هزار گشته بر بندگان سلطان بجز نامی اطلاق نمیرفت تمام ولایات و مناصب و مهمات سلطنت و خزاین و دفائن مملکت را درمیان خود منقسم ساخته و باستقلال تمام پای برمسند عز و جلال نهاده از سر اقتدار بامور ملکی پرداختند چون کوکب اقبال و اجلال ایشان بدرجه کمال رسید و مدتی برینمنوال بی کلال و ملال برمسند جاه و جلال تکیه فرمودند چنانچه قاعده مستمره دوران بی سامان و شیوه فلک سرگردان است باز اختر طالع آنجماعت بوبال و زوال افتاده ترکان که منسوبات مریخ خون آشام اند برمنتسبان کیوان غلبه نموده اکثر مهمات رفیعه و مناصب منیعه را بقبضه اقتدار خویش درآوردند چنانچه حسن خان خراسانی خواجه جهان شد و جمال الدین صاحب حوض عین‌الملکی خطاب یافت و علی ترک بخطاب جهانگیر خانی مخاطب گشت سلطان جهان در همان آوان اقتدا بسنت آبای کرام و سلاطین عظام فرموده بجهته تیمن و تبرک مهد علیای قیدافه زمان و خدیجه دوران همشیره خود حوزا فاطمه بنت سلطان جنت مکان سلطان محمد شاه طاب ثراه را با حضرت سیادت و نقابت پناه ولایت دستگاه قدوهٔ دودمان حضرت حبیب‌الله شاه عطیت‌الله ابن شاه محب‌الله در سلک ازدواج کشیده بآئین سلاطین قدیم جشن و میزبانی عظیم ترتیب فرمود و چنانچه رسم سلاطین هند بود بمراسم بهجت و سرور و عشرت و حضور اقدام نمود .

دران بزمگه شادی آراستند | مهان را بخواندند و می خواستند
هوا گشت از دود عود آبنوس | زمین چون لب دلبران جای بوس

و قلعه میدک را که در زمین تلنگ بر پاره سنگی واقع است بانعام ایشان مقرر فرمود و

SRI PRATAP COLLEGE LIBRARY
SRINAGAR.

خواهر دیگر که مهد علیای بلقیس الانام خونزا نظام بوده باشد در حباله نکاح حضرت مرزا ادهم ابن شاه محب الله در آورده موضع انبه جوکا پی[1] را بمقاضای ایشان معین نمود.

جهان را ازان عقد فرخنده فال   بیفزود صد گونه جاه و جلال

ذکر مخالفت صریح و منازعت قبیحی که از امرای دکن نسبت بسلطان زمن روی نمود

نقله اخبار روایت نموده‌اند که روزی سلطان عاقبت محمود که آفتاب عالم افروز از برج خرمی و کامرانی بطالع مسعود طالع بود از هاتف دولت مضمون این بیت بگوش هوش شنید.

گل نشاط بیاراست کار عیش بساز   که کاروبار جهان رانمی‌توان دانست

پرتو التفات بر فضای باغ دلکشای شاهی انداخت و ساحت آن بوستان فردوس مکان را مهبط انوار شهنشاهی ساخت

ز مجلس بدان عارض لاله گون   چو آمد بعزم تماشا برون
ببالید اشجار بر طرف جوی   گل آمد بدریوزهٔ رنگ و بوی
بباد طرب غنچهٔ دل شگفت   لب خوشدلی ها و هو در گرفت

و دران بوستان جنت مکان بر مسند کامرانی و بساط نشاط شادمانی تکیه فرموده بعیش و عشرت و بهجت و مسرت مشغول گشت و از صباح تا رواح بتجرع اقداع راح استراحت نموده از بام تا شام بشرب مدام لعل فام قیام و اقدام فرمود.

سریر از نشست شه تاجور   ز گردون گزشته بآئین و فر
ز هر سوامیران چرخ اقتدار   بخدمت کمر بر میان بنده وار
مهیا و آماده اسباب عیش   بجوی سعادت روان آب عیش
روان کرده ساقی سیمین عذار   بزرین قدح بادهٔ خوشگوار
مغنی بساز اندر آورده ساز   سرودش همه نغمهٔ دلنواز
که این دولت و شوکت پر کمال   مبیناد زاسیب دوران زوال

و چون ساحت جهان از مفارقت خورشید تابان چون چهره زنگیان تیره و ظلمانی گشت سلطان ممالک ستان بجانب کوشک همایون نهضت فرموده بعد از تفرق سپاه باز بساط عیش و نشاط منسبط ساخته صدای نوشانوش درین گنبد ازرق پوش انداخت درین اثنا غوغا و شورشی عظیم از کوچهٔ و بازار شهر و حصار بفلک دوار رسیده تمامی لشکر بقصد دفع سلطان دادگستر متوجه دربار پادشاهی شدند و درانوقت از جوانان ترک ده دلیر سترگ در خدمت شهریار عالی تبار حاضر بودند قدم شجاعت و جلادت در میدان مردانگی نهاده

---

۱ کنگ کے ترجمہ مین انبہ جوکانی لکہا ہے - اور اسکی صحت کے متعلق لاعلمی ظاہر کی ہے

دست دلیری از آستین شهامت و صرامت برآوردند و بضرب تیر خدنگ و شمشیر الماس فعل آتش رنگ خرمن حیات مفسدان را بباد فنا برمیدادند و ابدان ارباب کفران و طغیان بضرب سنان جان ستان از حلیه حیات عاطل ساخته بر خاک هلاک می انداختند.

از باد حمله آتش حرب اشتعال یافت ❊ ترک اجل بغارت جانها مجال یافت
از بسکه کشته کشته خلائق بآن مصاف ❊ مرگ ازپری مرده خویش انفعال یافت

سلطان فلک مقام بهرام انتقام در شاه برج حصار سپهر احتشام بلوازم رزم و پیکار قیام می نمودند و تمام شهر و حصار را پیاده و سوار بیشمار فرو گرفته اطراف شاه برج را مرکز وار احاطه نموده بودند ازان ده جوان که در خدمت سلطان داد مبارزت میدادند پنج تن شربت شهادت چشیده بر خاک هلاک افتادند سلطان ممالک ستان تیر و کمان طلب فرموده بنفس اقدس مرتکب جنگ گشته بضرب تیر خدنگ فضای جهان بر مفسدان چون مور تنگ ساخت.

همه شهر پر کشته و خسته شد ❊ زمین سر بسر چون گل آغشته شد

حکم جهان مطاع بنفاذ پیوست که حسن خواجه جهان را با سایر خراسانیان طلب داشته بمحافظت برج و باره مامور سازند آن طائفه شجاعت آئین حسب الفرمان شهریار فلک تمکین متوجهه درگاه عرش اشتباه گردیدند و چون متمردان بدکردار دروب حصار را از درون استوار ساخته بودند دلیران شجاعت آثار بکمندها و طنابها متمسک گشته به برج و باره حصار برآمدند و بضرب پیکان الماس نشان هجوم باغیانرا از اطراف شاه برج متفرق ساخته ساحت حضرت را از جنود مردود شیطنت ورود پاک نمودند.

ز شست خدنگ افگنان ست جوش ❊ کمان خانها گشت همراز گوش
هوا پر ز زنبور شد دال پر ❊ خدنگین تن و آهنین نیشتر
ز پیکان دل جنگجویان بخست ❊ ز انبوه جان راه گردون به بست

چون اتراک و غریبان چالاک در شاه برج حصار در ملازمت شهریار کامگار زیاده از حد و شمار ثریا آثار جمع گردیدند فرمان قضا جریان اصدار یافت که آن دلیران شیر شکار بنات النعش وار در برج و بارهٔ آن حصار متفرق گشته بضرب پیکان آتشبار آن قوم نابکار را از درون حصار برانند و دمار از روزگار دشمنان غدار بر آرند شیران بیشه هیجا بموجب فرمان قضا مضا عمل نموده در فنا و بلا بر روی اعدا کشودند علی ترک جهانگیر خان با جمعی از غریبان جلادت نشان کوچها گرفته راه تردد و گریز آن قوم بی تمیز بسته بود و حسن خواجه جهان با برخی از دلیران بدروازه شتافته بضرب تیغ و تیر سینه و جگر دشمنان میشگافت چون نیمی از شب دیو چهر زنگی دیدار بگذشت ماه جهان تاب طالع گشته از لمعات انوارش اطراف جهان نور و ضیا یافت فرمان سلطان ممالک ستان بنفاذ پیوست که شیران بیشه کارزار بر اسپان باد رفتار سوار گشته ساخته و آمادهٔ رزم و پیکار گردند و بنفس اقدس نیز مسلح گشته

بر مرکبی که برق آتشپای از سرعت سیرش سوختنی و صرصر گیتی پیمای از سبک خیزیش جستن آموختنی .

چنان خوش رو که روز کامرانی چنان خوشخو که ایام جوانی
چو گردون راست سیری بی توقف سمش را چار ماه اندر تصرف
سوی بستر روان چون اشک عشاق سوی بالا دوان چون آه مشتاق
چو اشک عاشقان گلگون و خوشرو جهان پیما تر از شبدیز خسرو

سوار گشته حسن خواجه جهان و سایر دلاوران و بهادران ترک و خراسانی مکمل ومسلح گردیده در ملازمت سلطان جهان بر معاندان حمله نمودند .

زتیغ آتشی برکشیده چو آب کزو خیره شد چشمه آفتاب
روان کرد مرکب چو غرنده شیر ز آهن کلاه . اژدهای بزیر

سلطان سکندر توان بنفس نفیس خویش مرتکب قتال و جدال گردید از اقبال آن خسرو فریدون خصال و صرصر قهر عساکر نصرت مآل حال آن برگشته روزگاران باضطراب و اضطرار انجامید و بیکبار رو بپایهٔ فرار نهاده منهزم گردیدند .

عقل داند که چو مهتاب برد دست به تیغ زور خمش نه باندازهٔ درع قصب است

چون آفتاب جهانتاب سر از دریچه خاور بر آورده چادر نور بر جهان ظلمت نشان کشید ارباب بغی و طغیان از بیم تیغ و سنان دلیران سلطانی در زوایای حرمان و پشیمانی مختفی گردیدند .

صبح ظفر از مشرق امید برآمد واصحاب غرض را شب سودا بسر آمد

بعضی ازان روز بر گشتگان از بیم جان خود را از بروج و شرفات حصار می انداختند و از همان راه متوجه دار البوار میگردیدند و برخی در گوشها و پیغولها مختفی و متواری شده ملازمان سده سلطنت تفحص نموده ایشان را بصد خواری و زاری بیرون میکشیدند و بسیاست میرسانیدند

باب تیغ توان شست لوح گیتی را زنقش فتنه و خبث وجود اهل فساد

سلطان ممالک ستان بعد از انهزام دشمنان بر مسند جهانبانی و کامرانی تکیه فرموده بمراسم عیش و شادمانی مشغول گشت .

جهان بکام دل و کام دل بحسب مراد زمانه تابع فرمان و آسمان منقاد
نشسته فارغ و فرمان براتش عالمگیر عدو گریخته و باز مندگانش اسیر

زبان روزگار در دعای آن شهریار کامگار سپهر اقتدار بمضمون این اشعار ترنم می نمود .

زمان تا زمان از سپهر بلند بفتح دگر باش فیروزمند

بلند اخترت عالم افروز باد زمان و زمین از تو پیروز باد

در خلال این احوال حکم لازم الامتثال از مکمن عز و جلال صدور یافت که معماران طرح نگار مربع آثار و مهندسان چرب دست شیرین کار و بنایان اقلیدس آثار اندرون حصار نزدیک شاه برج شهریاری طرح قصری در نهایت نزاهت و صفا مانند جنت الماوی و در ارتفاع و اعتلا مقارن فلک اعلی بر لوح مهارت کشیده در طالع خجسته که شائسته بناء عمارت باشد بنیاد نهند بنایان چابک دست حسب الفرمان شهریار کامران کامگار طرح آن قصر رفیع الشان منیع البنیان افگنده بنیاد آن سپهر نهاد که سبعاً شداد وصف کمترین پایهٔ اوست در بهترین ازمنه و اوقات نهادند حضرت سلیمانی از غایت اهتمام در اتمام آن قصر رفیع مقام مدتی بذات اشرف ملتفت میگردید تا بیمن توجهه سلطانی در اندک زمانی سقف رفیعش از ایوان کیوان درگذشته بذروه لامکان رسید و لطافت و صفا غیرت افزای روضه رضوان گشته سده عرش اعلاش با سدرة المنتهی توامان گردید زبان روزگار در وصف آن قصر زر نگار بمضمون این اشعار ترنم نمود -

این گلستان است یا صحن ارم یا بوستان — وین شبستان است یا بیت الحرم یا آسمان
آسمان است این و لیکن آسمانی بر قرار — بوستان است این و لیکن بوستان بی خزان
چون سما ذات البروج و چون ارم ذات العماد — چون جنان ذات السدور و چون حرم دارالامان
در شب تاری ز عکس شمسهٔ ایوان او — ذرها را در هوا یک یک شمردن میتوان
آسمان مزدور کار اوست هر شب میرود — یک درست مغربی در آستین زین آستان
میکشد سر بر فلک زین منزلت و ین پایه را — یافت از خاک رهٔ محمود شاه کامران

بعد از اهتمام آن قصر عالیمقام خسرو سپهر احتشام دران قصر مشتری مقام از بام تا شام دوستکام بشرب مدام و عیش و نشاط بر دوام قیام و اقدام نموده نهال آمال و طرب در چمن لهو و لعب می نشاند و بزلال شادکامی و عشرت سرسبز و سیراب فرموده جرعه شادمانی بر عالم فانی می فشاند در خلال این احوال منهیان بمسامع عز و جلال سلطان فریدون خصال رسانیدند که قاسم ترک که بخطاب خواص خانی مخاطب بود و بعد ازان برید الممالک شد و قبضهٔ قندهار با مضافات و متعلقات باقطاع او مقرر سر از چنبر اطاعت و انقیاد بیرون کشیده قدم در بادیه بغی و عناد نهاده دست بفتنه و فساد کشاده است هرچند زودتر در اطفاء نائره آن ستمگر باید کوشید تا ضرر این فتنه و فساد بسایر دیار و بلاد نرسد و بعد ازان تدارک و تلافی آن آسان صورت نه بندد لاجرم سلطان عالم بمقتضای عاقبت اندیشی و جزم حزم قلع و قمع ماده فتنه و فساد اصحاب کینه و عناد جزم فرموده دلاورخان حبشی را که بوفور حشمت و عدت ابهت و عظمت و کثرت لشکر و وسعت مملکت از سایر امرا و سران سپاه ممتاز و مستثنی بود جهته رفع فتنه قاسم ترک نامزد فرمود دلاورخان حسب الفرمان قضا جریان با دلیران شجاعت آثار و سواران شائسته کارزار بصوب قندهار حرکت نمود چون قاسم ترک از توجهه سپاه آگاه گشت ساختهٔ پیکار و آمادهٔ کارزار گردیده در مقام مقابله و مقاتله دلاورخان در آمده چون تقارب فئتین و تلاقی فریقین روی نمود از جانبین رسولان نیزه و تیر صفیر دارو گیر بگوش دلیران فولاد پوش دریا خروش رسانیدند و نیران محاربه مقاتله از طرفین بر افروخت که بهرام خون

آشام را دل بر کشتگان آن میدان بسوخت۔

چو ترکان بدیدند آن دست برد | بآورد که بر نماند ایچ گرد
بسردار ترکان همی مرگ بود | که بایست بستن[1] بدشمن نمود

قاسم ترک چون طاقت مقاومت سپاه دلاور خان نداشت هزیمت را بهترین عزیمتی دانسته ابواب محاربه و مقاتله در بست و فرار برقرار اختیار نموده از قندهار بجانب بالکنده روان گشت دلاور خان دشمنان را تعاقب نموده میخواست که سنگ تفرقه و پریشانی در سلک جمعیت ایشان اندازد و بنای حیات و هستی آن جماعت را پست سازد ناگاه روزگار غدار منصوبهٔ تازه آشکار ساخته فیلی از کنار بساط بر عرصه تاخته بعد ازانکه حریف باخته بود بیک بازی چرخ کبود حریف غالب را مغلوب نمود ملخص کلام آنکه فیل مستی هم از سپاه دلاور خان سر از کمک فیل بان کشیده درمیان لشکر دوید و اسپ دلاور خان با را کش پست نمود و با خاک رهگذار هموار ساخت قاسم برید بعد از اطلاع بر قضیهٔ مذکور مبتهج و مسرور گشته فی‌الفور عنان یکران بر تافته بجانب اردوی دلاور خان شتافت و بی کلفت محاربه و مضاربه اموال و اسباب و افیال و افراس دلاور خان را بتصرف در آورد۔

سعادت شود روز کین دستگیر | نه بسیاری لشکر و تیغ و تیر

و عصابه عصیان بر ناصیهٔ طغیان بسته بیشتر از پیشتر رایت استکبار و کفران بر افراخت چون دران والا اکثر امرا و وزراء اطراف و اکناف ممالک و بلاد گردن از چنبر اطاعت و انقیاد بیرون کشیده در ولایات خویش رایات انا و لاغیری بر افراشته بودند لاجرم سلطان زمان در دفع طغیان و کفران قاسم برید متحیر گردید بغیر ازان چارهٔ ندید که با او از در ملایمت و مسامحت در آمده اورا بمنصب حکومت و مسندوکالت نوید داده بعهد و پیمان ایمن و مطمئن سازد۔

بجای جهان جستن و کار زار | نباشد به از آشتی هیچ کار

بنا برین سلطان روی زمین قولنامه مشتمل بر عهود و مواثیق جهت قاسم برید فرستاد و او بهوای حکومت و مملکت دکن و منصب میر جملگی مستظهر و امیدوار گشته متوجه پایهٔ سریر ثریا آثار شهریار فلک اقتدار گردید و عنان اختیار امور جمهور در قبضهٔ اقتدار خویش در آورده از روی استیلا و استقلال پای بر مسند جاه و جلال نهاد چنانچه بر سلطان بجز نامی اطلاق نمیرفت و باین نیز اکتفا ننموده با امرا و وزرا طریق منازعت و مخالفت پیش گرفت و همت بران گماشت و در خاطر چنان داشت که کافهٔ امرا و وزرا محکوم و مامور او باشند امرا حکومت قاسم برید را گردن ننهاده در مخالفت و منازعت کشادند و با یکدیگر در دفع قاسم برید متفق گردیده مبانی عهود و مواثیق تشئید دادند و از اطراف ممالک لشکر ها جمع آورده رو بدار الملک بیدر نهادند چون این خبر کافت اثر در شهر بیدر بقاسم برید رسید بعرض اشرف رسانیده با حضار سپاه نصرت پناه فرمان قضا جریان صادر گردانید و لشکر فراوان و سپاه بی پایان جمع ساخته رایت سلطان

---

۱ کذا

ممالک ستان را بمدافعة و محاربه ارباب طغیان برافراخت.

سپاهی زگردان فراهم کشید — که شد آفتاب از جهان ناپدید
تو گفتی زمین شد سپهر روان — همی بارد از تیغ هندی روان
بجوشید گفتی همه ریگ و شخ — سراسر بیابان چو مور و ملخ

در خلال این احول از جانب جنیر شاهزاده فرخنده فال بیهمال اشرف همایون سلطان احمد نظام الملک بحری که رستم زال را در میدان قتال و جدال از مردان نشمردی.

برو بازوی شیر و همزور پیل — بکف تیغ برانش چون رود نیل
زبانش بکردار برنده تیغ — چو دریا دل وکف چو بارنده میغ

با لشکر بسیار و دلیران شیر شکار.

سپاه سبک حملهٔ تیز چنگ — کشاده بکین جستن خصم جنگ
چو سیل دمان و چو شیر ژیان — بکف تیغ و گرز وکمند و کمان

بعزیمت معاونت شهریار فلک اقتدار باردوی معلی ملحق گشته بسعادت دست بوس سلطان ممالک ستان مستسعد گردید و بنوازش و الطاف نامتناهی پادشاهی مفتخر و مباهی شد بعد ازان موکب همایون بصوب اودگیر نهضت فرموده در موضع دیونی تقارب فریقین و تقابل فئتین روی نمود هرچند امراء مخالف رسل و رسائل درمیان انداخته از سلطان استدعا نمودند که قاسم برید را از حکومت ممالک دکن معزول فرماید تا ایشان سر بر خط فرمان قضا جریان نهاده دست از نزاع و جدال کوتاه نمایند چون سلطان را چندان اختیاری در امور سلطنت نمانده بود قبول اینمعنی نتوانست فرمود بالضروره امرا بمحاربه و مقاتله جسارت نموده دست تهور از آستین جلادت بیرون آورده برسپاه سلطان عاقبت محمود حمله نمودند.

شناسندهٔ رسم و راه دکن — روایت کند از سپاه دکن

که چون امرای دکن بر سپاه صف شکن سلطان زمن تاختند و از جانبین دست به تیغ و سنان جان ستان برده خاک رزمگاه را از خون دلیران سپاه بسان لاله ستان ساختند و از کشته پشته بر روی هم انداختند.

غریو کوس داده مرده را گوش — دماغ زندگان را برده از هوش
صفیر تیر و چاکا چاک شمشیر — دریده مغز پیل و زهره شیر
سنان بر سینها سر تیز کرده — جهان را روز رستاخیز کرده

قاسم برید که تهور جلادت امرا بدید بر خود بلرزیده از ستیز و آویز هیچ بهبودی نه دید لاجرم فرار بر قرار اختیار نموده رو بوادی گریز نهاد درین اثنا سلطان از هجوم جنگ آوران سپاه و تصادم اسپان و فیلان از مرکب کوه توان جدا گشته بدن نازکش با خاک رزمگاه آشنا شد امرا چون بادشاه

خود را بر خاک راه افتاده دیدند بغایت منفعل و خجل گشته از مراکب پیاده گردیدند و زمین خدمت بیوسیدند و شهریار جهان را بر باد پای سپهر جولان سوار ساخته بصوب مستقر سریر سلطنت روان گردانیدند و امرا هر کدام بجانب ولایت خویش توجهه نمودند شاهزاده عالمیان اشرف همایون سلطان احمد بحری نظام الملک نیز از سلطان جهان رضا یافته عنان بصوب ولایت جنیر تافت بعد ازانکه امرا متفرق گشته بولایت خویش شتافتند قاسم برید باز بملازمت سلطان رسیده از روی استقلال مهمات و مناصب پیش پیش گرفت و در بعضی از تواریخ چنین مسطور است که این واقعه در اواخر ایام دولت سلطان روی نمود و بعد ازان بیکسال آن خسرو فریدون خصال بجوار رحمت ایزد متعال رحلت فرمود چنانچه بعد ازین سمت گذارش خواهد یافت و الله تعالی اعلم بحقیقت الحال و الیه المبدء و المآل در خلال این احوال عرضه داشت ملک یوسف ترک که مجلس رفیع عادل خان خطاب یافته بود و دران زمان معامله رائچور و بیلگان و ترگل و بعضی قصبات تعلق باو میداشت بمسامع عز و جلال شهریار فریدون خصال رسید که ملک دینار دستور ممالک خواجه سرای حبشی قدم از جاده اطاعت و انقیاد بیرون نهاده سالک مسالک بغی و عناد گردیده است۔

به تسویل نفس و فریب هوا		غرور بخود راه داد از خطا

بندهٔ درگاه باتفاق مسند عالی ملک فخرالملک از فر اقبال شهریار سکندر آثار سزای آن کافر نعمت غدار بشمشیر صاعقه کردار در کنار او نهاده جزای کفران و طغیان بروزگار او رسانیدیم۔

هر سر سبک که او نه نشیند بجای خویش		از دست روزگار به بیند سزای خویش

درینوقت باز ملک خوش قدم ترک عزیزالملک که قبل ازین صاحب حکومت بود با آن روسیاه گمراه همراه گشته چهره وفا و وفاق را بنا خن جفا و نفاق خراشیده اند بمجرد استماع این کلمات موحش و اخبار نا ملایم نا ئره غضب جهانسوز سلطانی التهاب و اشتعال یافته فرمان قضا جریان بنفاذ پیوست که عساکر نصرت مآثر خاقانی از امرا و ملوک ترک و خراسانی آماده پیکار و ساخته کارزار گشته جهته قلع و قمع دشمنان نابکار بر دربار شهریار اقتدار حاضر گردند حسب الحکم جهانمطاع آفتاب ارتفاع دلیران شیر شکار و بهادران رستم آثار در زیر رایت ظفر شعار مجتمع گردیدند۔

سپاهی ز کثرت فزون از حساب		بآئین فروزنده تر زا فتاب
همه غرق فولاد آهن گسل		هز بران پیل افگن شیر دل

سلطان خلائق پناه چون از استماع سپاه رزمخواه آگاه گشت برباد پیمای گیتی پیما سوار گشته رایت نصرت آیت بر افراخت

بتر[1] برامد ز در گاه شاه		بسر بر نهادند گردان کلاه
غریویدن کوس گردون شکاف		زمین را در افگند بیخش بناف

---

1 کذا

قاسم برید ممالک که صاحب حکومت مملکت بود با دیگر امراء و ارکان دولت سعادت کردار در ملازمت رکاب سعادت انتساب شهر یار نامدار روان گردیدند چون مجلس رفیع عادل خان و مسند عالی ملک فخر الملک از توجهه موکب همایون خبر یافتند و بعز بسا طبوس مستسعد گشته رایت مفاخرت و مباهات بذروهٔ سماوات برافراختند شهریار سپهراحتشام کیوان غلام نظر اهتمام بر تربیت سپاه نصرت پناه انداخته میمنه جنود ظفر ورود را بفر وجود مجلس رفیع عادل خان و مسند عالی ملک فخر الملک بیاراست -

چو خسرو صف میمنه ساز کرد   نهنگ بلا را دهن باز کرد

و میسره را برستم زمان آصف دوران منصب عالی و منصب متعالی ملک قاسم برید ممالک و قدم خان و جهانگیر خان مزین ساخت -

صف میسره هم بیار است چست   یکی کوه گفتی ز فولاد رست

و سلطان ممالک ستان با سلاح داران ترک و افغان و دلیران هند و خراسان و سایر بهادران سپاه در قلب گاه رایت نصرت پناه برافراخت حبوش مقهور و طاغیان مغرور نیز در مقابل سپاه منصور بترتیب اشکر و تهیهٔ الات فتنه و شر مشغول گشته سپاه کینه خواه را بعدت و استعداد تمام مرتب داشتند و رایت جلادت و جسارت بر افراشتند بعد ازان دلیران هر دو گروه چون دو کوه آهن و فولاد به حرکت آمده بر یکدیگر تاختند و تیغ کین از نیام انتقام آخته سر سروران را از ابدان دور ساخته برخاک هلاک می انداختند -

ز هر سو چو تنگ اندر آمد سپاه   یکی ابر گفتی برآمد سیاه
که باران او بود شمشیر و تیر   جهان شد بکردار دریای قیر
پر از ناله کوس شد مغز میغ   پر از آب سیماب شد جان تیغ
چنان شد ز گرد سواران جهان   که خورشید گفتی شد اندر نهان
ز عکس سر تیغ و برق سنان   سر از راه میرفت و دست از عنان
ز زخم تبرزین و تیر خدنگ   همه‌موج‌خون خاست از دشت جنگ
بجنبید خسرو چو دریای نیل   سر دشمن افگنده در پای پیل

مسند عالی ملک فخر الملک از میمنه سپاه در تاخت و بسیاری از خیل‌مخالفان در غرقاب فنا و هلاک انداخت و مسند عالی ملک قاسم برید ممالک نیز از میسره سپاه نقد شجاعت را سکه جلادت زده چون شیر عرین دران دشت کین بسیاری از مخالفان بی دین را بر زمین انداخت باز بهادران اتراک و خراسانیان چالاک که در قلب جای داشتند رایت شجاعت برافراشتند و داد مردی و مردانگی داده بسی از مدبران بی باک را بر خاک ادبار و هلاک انداختند سلطان قلی خواص خان همدانی که بعد ازان بقطب الملکی مخاطب گشته باعلی مدارج عز و جلال انتقال نمود باحسن ترک سلطانی دران معرکه بنوعی

اظهار شجاعت و جلادت فرمود که ناسخ آثار رستم و اسفندیار گردید ملک دینار دستور ممالک که سردار مخالفان غدار بود بر دست مجلس رفیع عادل خان که رستم دستان سام نریمان غاشیه دلیری او بر دوش جان کشیدندی گرفتار گردید باقی مخاذیل خوار و ذلیل گشته دست از ستیز و آویز باز داشته رو بوادی گریز نهادند و نیم جانی بهزار محنت و مشقت ازان ورطه جان شکار بکنار کشیدند.

یکی شان سر از پا ندا نسته باز　　بیابان گرفتند و راه دراز
نگو نسار کرده درفش سپاه　　برفتند لرزان به بیراه و راه

بعد از انهزام دشمنان شهریارجهان از مرکب کوه توان فلک جولان پیاده گشته سجدات شکر یزدان بتقدیم رسانید امرا و خوانین سر خدمت بر زمین نهاده زبان به تهنیت و مبارکباد فتح کشادند.

که بادا جهان از کران تا کران　　بفرمان شاهنشه کامران
زمان تا زمان از سپهر بلند　　بفتح دگر باش فیروزمند
بلند اخترت عالم افروز باد　　زمان و زمین از تو فیروز باد

مجلس رفیع عادل خان در مجمع ملوک و خوانین و امرا و اعیان سر بر زمین عبودیت نهاده زبان بوظائف دعا و ثنا کشوده عرض نمود.

که ای شاه دریا دل پاک دین　　فروزندهٔ تاج و تخت و نگین
جهان آفرین تا جهان آفرید　　چو تو پادشاهی نیامد پدید
توئی در جهان شاه بیدار بخت　　ترا دید دولت سزاوار تخت

اگر چنانچه[1] غلامی از غلامان شاه جهان از خبث طینت و دناءت طویت بر کفران نعمت اقدام نموده باشد استدعای بنده درگاه آنست که از مراحم پادشاهانه جرائد جرائم آن مجرم نادم را بزلال عفو و اغماض شسته رقم مرحمت و غفران بر صحیفه جسارت و طغیان او کشند.

غلامت گنه کار و شرمنده است　　اگر بخشی و ور کشی بنده است

سلطان سکندر نشان ملتمس عادل‌خان را بسمع قبول و رضا اصغا فرموده بر دستور مقهور ببخشود و حکم نمود که اموال اورا از نقد و جنس انچه عساکر نصرت مآثر برده باشند باز دهند.

شفیع گرامی مددگار بود　　گنه عفو شد گرچه بسیار بود

بعد ازان سلطان جهان با عساکر نصرت مآثر بصوب گلبرگه و ساغر نهضت نموده مخالفان آن سر زمین را به تیغ کین تادیب فرمود رعایا و سکنه آن بلاد را از شر فتنه و بیداد فساد و عناد خلاص داد و حصار ساغر را بعساکر نصرت مآثر محاصره نموده قهراً قهراً مسخر ساختند و از انجا بجانب دارالملک بیدر در حرکت آمده موکب همایون قرین فتح و نصرت بمستقر سریر سلطنت معاودت نمود

---

۱ کذا

مشائخ و علما و فضلاء بمراسم استقبال موکب عز و جلال باستعجال شتافتند و بعز بساط بوس مستعسد گردیده هریک بقدر مرتبه خویش بعواطف و نوازش خسروانه اختصاص یافتند.

مهان جهان کار ساز آمدند پرستند از پیش باز آمدند

جهان سر بسر گشت آراسته همه راه پر نزل و پر خواسته

بالجمله چون سلطان ممالک ستان در مستقر سریر ثریا مکان متمکن گشت پرتو عدل و احسان و بر و امتنانش بر روزگار رعایا وبرایا و سکان بلاد و دیار کالشمس فی وسط النهار تافته ظلم و ستمکاری و خرابی و ویرانی بعدل و انصاف و معموری و آبادانی تبدیل یافت.

ذکر طغیان بهادر گیلانی و توجه حضرت صاحب قرانی بدفع او

دربن سال بهادر گیلانی که بعد از کشور خان خواجه جهانی ولایت کوکن و دابول و کوه و سایر بنادر و سواحل دکن را بتصرف خویشتن در آورده بو و سپاه بسیار فراهم آورده چند پاره کشتی مشحون باسباب و اموال فراوان و اسبان تازی نژاد صبا جولان که از سلطان محمود گجراتی و سوداگران به بنادری که در تصرف او بود آمده بودند بتغلب و تسلط متصرف گشته تمام اموال و اسباب آن کشتیها را غارت نمود سلطان محمود فرمانی دربن باب به بهادر گیلانی مرسول داشته طلب کشتیها و اموال و اسباب نمود بهادر در جواب سخنان نا ملایم گفته چیزی باز نفرستاد لاجرم سلطان محمود گجراتی رسولی با تحف و هدایای بسیار به پایه سریر ثریا آثار شهریار فلک اقتدار ارسال داشته مکتوبی در باب زیادتی که از بهادر گیلانی واقع شده بود باین مضمون قلمی فرموده مصحوب رسول مرسول داشت "بعد از اتحاف ادعیه صافیه و اهدای اثنیه وافیه تصویر ضمیر خورشید تنویر آنکه مدتها است که فیما بین سلسله محبت و مودت سمت تاکید و تشئید دارد بلکه ابا عن جد نسبت محبت این دو خاندان عالیشان سلطنت نشان به میراث بفرزندان رسیده درینوقت بهادر گیلانی چاکر کشور خان خواجه جهانی که بجای کشور خان نشسته و ابواب اطاعت و انقیاد بر روی خود بسته جمیع بنادر و بلاد و قلاع سواحل ممالک دکن از دابول و کوه و بربولی[1] و چندن مندن و ستاره وپناله تا مرج و جام کندی وغیر آن بتغلب تصرف نموده از غایت غرور علم بغی و طغیان بر افراخته بست جهاز مشحون باسباب و اموال و جواهر و اقمشه و اسپان خاصه و سوداگران را بدست تغلب و تسلط تصرف نموده باین نیز اکتفا ننموده دویست پاره جهاز و غراب مشحون بلشکر ستمگر ببندر ما هم آن بندر را با خاک برابر کرده چندین مصحف مجید را سوخته اکثر تجار آن دیار را بدریا انداخته دو نفر از امراء گجرات را که دران بندر بوده‌اند محبوس ساخته همراه برده‌اند چون منهیان این خبر بمسامع عز و جلال ما رسانیدند فرمانی درین باب باو قلمی فرموده مرسول داشتیم بجواب باغیانه مبادرت نمود چون از جمله بندگان آن درگاه بود کیفیت طغیان اورا بسمع همایون رسانیدن لازم نمود که بدفع آن طاغی مخذول مشغول گردند چه دفع او از لوازم مهمات دینی و دنیاویست اگر چنانچه

---

۱ کذا

از انجانب بدفع او مشغول نگردند رخصت دهند تا اینجانب اورا گوشمال بسزا دهد چون سلطان سکندر نشان فریدن صفات مضمون مکتوب سلطان محمود گجرات استماع فرمود بر زبان الهام گذرانید که دفع آن سر دفتر ارباب بغی و طغیان بر ذمه همت والا نهمت بندگان ما واجب و لازم است خاطر ملکوت ناظر جمع فرمایند که بنوعی آن بد خصال را گوشمال داده خواهد شد که عبرت عالمیان گردد چون سلطان ممالک ستان موید بتائید ملک منان بود بخاطر دریا مقاطرش خطور فرمود که بموجب کریمه و ما کنّا معذبین حتی نبعث رسولا اولا گوش هوش بهادر گیلانی را بدرر مواعظ و نصایح سلطانی گران بار سازد اگر بر حکم فرمان قضا جریان عمل ننموده در مخالفت اصرار نماید شعله از صرصر قهر جهانسوز در خرمن حیاتش انداخته خاکستر آن ستمگر را بباد بی نیازی برداده اورا با اتباعش بجلاد سیاست قاهره سپارند تا بآب تیغ صاعقه کردار دمار از روزگار آن نابکار برآرند لاجرم فرمانی بدین مضمون ببهادر گیلانی بموجب فرمودهٔ حضرت خاقانی در قلم آمد ملک الشرق بهادر دام تائیده بعنایت پادشاهانه مخصوص گشته مقرر شناسد که یادگاری از جانب سلطان محمود گجراتی رسید و در کتابت چنین و چنین مندرج بود ازان ملک الشرق بسیار بدیع نمود می باید بمجرد رسیدن فرمان نفذه الله فی ربع المسکون تمام اموال و افیال سلطان محمود گجراتی و عامه تجار بدرگاه عالم پناه فرستد و کشتیها را از راه دریا روانه نماید و مطلقاً پا از گلیم خود فرا تر ننهد۔

مکن چهرهٔ بخت خود را سیاه ٭ چرا پایهٔ خود نداری نگاه
منه پای ز اندازه خود برون ٭ که افتی بچاه بلا سرنگون

و محبوسان را همراه فیلان و اسباب بنواب درگاه سپرده هیچ گونه تعلل و اهمال درمیان نیارد و بعد ازین در فتنه و بلا بر خود نگشوده قدم در راه طغیان و کفران نگذارد۔

منت انچه حقست دادم پیام ٭ تو دانی دگر بعد ازین والسلام

چون به بهادر گیلانی فرمان قضا جریان سلطانی ترقیم یافته مرسول گشت حکم جهانمطاع بنفاذ پیوست که دبیران فصاحت شعار بلاغت آثار جواب مکتوب سلطان محمود گجراتی را بعبارات درر نثار در قلم گهر بار آورند حسب الفرمان دبیران بلاغت نشان کتابتی در نهایت بلاغت در سلک عبارت کشیدند ملخص کلام آنکه از قدیم الایام میانه این دودمان خلافت نشان بنای مصادقت و موافقت استحکام دارد و پیوسته نسبت اینچنین بوده که اعداء این دولت قاهره دشمنان آن دودمان عالیشان بوده اند و بر عکس و همچنین دوستان بنابرین فرمانی به بهادر گیلانی مرسول داشته شد اگر اطاعت نموده اموال و افیال و اقمشه و کشتیها را بخدمت فرستاد از صرصر قهر جهانسوز امان یافت و الا بیک شراره خشم عالمسوز خرمن حیات او و اتباعش بباد فنا بر خواهد داد چه لازم است که آنحضرت بچنین امور با لشکر منصور حرکت فرمایند۔

چه حاجت آنکه شاه از جای جنبد ٭ که خیزد شور چون دریا بجنبد
تو با بخت جوان بر تخت بنشین ٭ که مارا دست با او کین پیشین

ازان ابر عاصی چنان ریزم آب   که نارد دگر دست با آفتاب

چون جواب مکتوب سلطان محمود گجراتی مرقوم گردید رسول گجراتی را با تحف و هدایای بیشمار رخصت انصراف ارزانی داشتند اما بهادر چون خبر آمدن فرمان سلطانی شنید کس فرستاده رسولان را در راه باز داشته نگذاشت که پیش آیند و فرمان سلطانی ظاهر سازند رسولان کیفیت احوال خویش و طغیان بهادر گیلانی در پایهٔ سریر سلطانی معروض داشتند چون سلطان صاحب قران بر مخالفت صریح و طغیان قبیح بهادر مطلع گردید فرمان قضا جریان بنفاذ پیوست که از اقطاع و ارباع لشکریان ظفر شعار رو بدرگاه شهریار سپهر اقتدار آورند حسب الحکم جهانمطاع آفتاب ارتفاع از هر بلاد و قلاع سپاه بیکران و لشکر فراوان رو بدرگاه پادشاه جهان آوردند۔

سران سپه رایت افراختند   روا رو بعالم در انداختند
تو گفتی جهان از کران تا کران   بجوش آمد از عزم صاحب قران
ز لشکر که عرضش بفرسنگ بود   بیابان به نخچیر بر تنگ بود

در اندک زمانی چندان سپاه بر درگاه خلائق پناه صاحب قرانی جمع گشت که از اندازه عد و احصا درگذشت بعد ازان سلطان سکندر توان بعون عنایت و تائید یزدان برمرکب هلال نعل فلک جولان سوار گشته با عساکر نصرت مآثر بصوب منگل نهضت فرمود۔

سر هفته روزی پسندیده جست   کزو فال فیروزی آید درست
بفرمود . تا کوس بنواختند   برفتن علمها برافراختند
درآمد بزین شاه گیتی نورد   ز هامون بگردون برآورده گرد
همه روی صحرا شده نو بهار   ز رنگین علمهای گوهر نگار

بعد از قطع منازل و طی مراحل موکب عز و جلال بقصبه منگل بره نزول اجلال فرمود و آن قلعه بود که بهادر گیلانی بهزار محنت و جفا از سنگ خاره برج و باره آنرا باوج سما برافراشته بود و سوار و پیاده بسیار بمحافظت آن حصار استوار گماشته۔

دژی بود با آسمان هم نورد   نبرده کسی نام او در نبرد
تو دانی که بر تارک مهر و میغ   نشاید زدن نیزه و تیر و تیغ

باوجود آنچنان حصار استوار بمجرد رسیدن لشکریان ظفر شعار شهریار نامدار دهشت بسیار و هراس بیقیاس برمستحفظان آن مکان سپهر نشان استیلا یافته قلعه را گذاشته رو بفرار نهادند۔

قلعه و قلعه نشین از مدد داور پاک   آن مسخر شده بی زحمت و این گشته هلاک

و لشکریان بهرام انتقام آن قلعه را که در استحکام مانند فلک مینا فام بود بی کلفت و محنتی مسخر ساختند سلطان ممالک ستان آن قلعه را بمسند عالی فخر الملک اقطاع فرموده از انجا بجانب قلعه جام کندی که بمقدم نائک متعلق بود نهضت فرموده بهادر گیلانی که درین حین بمحاصره این حصار

رونین آثار اشتغال داشت چون بر وصول سپاه نصرت پناه اطلاع یافت دست از محاصره کوتاه ساخته از بیم تیغ کین عساکر نصرت قرین احتراز لازم دانسته خود را بگوشهٔ کشید مقدم نائک چون از مضیق محاصره خلاص یافت از سر قدم ساخته با اتباع و اشیاع و خیل و حشم بدرگاه خلائق پناه شهریار عالم شتافته در سلک بندگان خاص سلطانی انتظام و اختصاص یافته بعواطف خسروانه و نوازش پادشاهانه سرافراز گشت دران حین ملک سلطان قلی همدانی که بخطاب خواص خانی مخاطب بود منظور انظار فیض آثار سلطانی گردیده بخطاب مستطاب قطب الملکی مخاطب و ممتاز شد و قصبه کونگیر و درگی و بعضی مواضع با قطاع او مقرر و معین گشت و ابرخان داماد الغ خان جانی بیگی خود را سر سرنوبت میمنه فرموده بخطاب حیدرخانی مخاطب ساخت و قصبه پاتری و سمت ناندیرٔ و غیر آن باقطاع او مقرر داشت و ملک محمد ابن الغخان را ابرخان خطاب داده رایت نصرت آیت بصوب مبارک آباد مرج برافراخت دران حین والی آن سر زمین بونه نام مشرکی بود که تخمیناً یک لک پیاده جرار و دوهزار سوار خونخوار داشت و در ملازمت رکاب ظفر انتساب نواب کامیاب سپهر رکاب از جانب شاهزاده فلک جناب اشرف همایون سلطان احمد بحری نظام الملک و ظریف الملک افغان و غیر او از امرا نامزد بودند و از جانب مجلس عالی ملک فتح الله عماد الملک و پسر بزرگش اعظم الخوانین فی‌الزمان دریا خان با دو هزار جوان و مجلس رفیع عادل خان با تمام لشکریان خویش و سایر امرا و وزرا حبوش و اتراک و دکنیان ملازم موکب همایون سلطان زمان بودند اگرچه بعضی از اتراک و دکنیان بی‌باک با بهادر سفاک ضمناً متفق بودند اما دران وقت از بیم سلطان باظهار آن مبادرت نمی نمودند بالجمله لشکر ظفر اثر خسرو فریدون فر قلعه مرج را کالهاله علی القمر احاطه نمودند و همه روزه جنگهای مردانه میکردند تا پسر بنه نائک که حاکم مرج بود بقتل رسیده بنه نائک و تبعش از سطوت سپاه ظفر پناه سلطان خائف و هراسان گشته از روی عجز و استغاثه طالب امان گردیدند و قبول مال واجبی و اسپان عربی و فیلان قوی هیکل را وسیله نجات و ذریعه حیات ساختند پادشاه گیتی ستان رقم عفو و اغماض بر جرائم ایشان کشیده بقول لاتثریب علیکم الیوم آن قوم را مستظهر و امیدوار ساخت بنه با اتباعش از حصار بیرون آمده بعزم زمین بوس اعلی استسعاد یافته بنوازش و الطاف پادشاهانه ایمن و مطمئن گردیدند و جمیع خلائق مرج را از احسان بیکران سلطان زمان بخان و مان و جان امان و اطمینان حاصل گشته لشکریان بهادر گیلانی که دران قلعه بودند مخیر گردانیدند میان قبول مشاهره و ملازمت درگاه عرش اشتباه و رفتن نزد بهادر گمراه ازان طائفه هرکدام قبول ملازمت درگاه نمودند بانعام و الطاف شهریاری امتیاز تمام یافتند و هر کس اراده ملازمت بهادر داشت دست از و باز داشته با اسب و اموال رخصت رفتنش دادند و الحق در هیچ قرن و زمان از سلاطین جهان اینچنین مرحمت و احسان نشان نداده اند که بعد از قدرت و تسلط بر اعدا دو هزار سوار دشمن را با اسب و آلات و ادوات حرب رخصت فرموده نزد مخالفان فرستاده باشند بهادر ستمگر بعد از استماع این خبر پریشان و ابتر گشته از دابول بیرون آمده خود را بگوشه بیشه و جنگل کشید و خواجه نعمت الله یزدی را که ملک التجار آن دیار بود جهته قولنامه همایون عنایت مشحون بدرگاه

خلائق پناه سلطان جهان روانه نمود خواجه نعمت الله از بهادر وثیقه مشتمل بر عهود و مواثیق عدم مخالفت و طغیان صاحب قران گرفته بملازمت آستان خلافت نشان شتافته سعادت زمین بوس دریافت و بنوازش و عواطف خسروانه مخصوص گشت سلطان از مراحم بیکران و عنایت و احسان بی پایان که لازمه ذات قدسی صفاتش بود ملتمسات خواجه نعمت الله را بسمع قبول و رضا اصغا فرموده و تمامی ممالکی‌که در تصرف بهادر بود برو مسلم داشته قلم عفو و اغماض بر جرائد جرائمش کشید بشرط آنکه اموال و افیال سلطان گجرات را با اسباب تجار بدهد و همه سال مال واجبی بی تعلل و اهمال بخزانه عامره رساند و من بعد پیرامون ظلم و ستم و فتنه و فساد نگشته سالک طریق بغی و عناد نگردد القصه خواجه نعمت الله مقضی المرام رخصت انصراف یافته شهریار فریدون فر ظفر اثر عنان توجهه بصوب حصار گلهر تافت بعد ازان بهادر گیلانی از تسویلات شیطانی خیال فاسد بدماغ راه داده دبو غرور و فتنه او را مغرور و مفتون ساخته از صراط مستقیم اطاعت و انقیاد دور انداخته دعوئ که با خواجه نعمت الله نموده بود کان لم‌یکن انگاشت۔

چو می بایست اورا سر نهادن — نبودش هیچ میل مال دادن
غرور و نخوتش از زور زر بود — صلاح خویشتن را کور و کر بود
خیالش آنکه بعد از روزکی چند — به بیدر باز خواهد شد خداوند

لاجرم حصون و قلاع خود را بدلیران کار دیده و بهادران آزموده حصین و متین نموده تمام حشم و لشکر خود را بعطای وافر و انعام متکاثر بنواخت و جنگل را حصار خویش ساخته دران مقام رحل اقامت انداخت چون پرتو این خبر بر پیشگاه ضمیر فیض گستر شهریار بحر و بر تافته برگریختن بهادر جفا پیشه بجنگل و بیشه اطلاع یافت دلاور خان حبشی و عین الملک ترک را با پنج هزار سوار نیزه گزار و صد هزار پیاده جرار مقرر فرمود که حصار گلهر را محاصره نموده در تسخیر آن تقصیر ننمایند و هفت هزار سوار و پنجاه هزار پیاده همراه چند نفر از امراء نامدار جهته قابض شدن مواضع و بلاد آن دیار فرستاد و بنفس اشرف اعلی با سایر امرا و وزرا و سپاه سر راه بهادر گرفته در حوالی آنجنگل که آن بد عمل مانند چغد و جعل بصد مکر و حیل خود را نهان ساخته بود مقام فرمود چون مدتی صاحب قران گیتی ستان دران مکان رحل اقامت انداخت اجل بهادر نزدیک رسیده جنگل برو زندان گشت و بر حکم اینما کنتم یدرککم الموت ولوکنتم فی بروج مشیده چنگال شاهین اجل گریبان املش را گرفته ازان جنگل بیرون کشید و بمقتضای اذا جاء القضا عمی البصر دیده بصیرتش از دیدن صلاح کار خویش بی نور گردیده بفحوای اذا جاء القضا ضاق الفضا ساحت بیشه و صحرا پیش جهان بینش تنگ تر از دیده مور گشت۔

کسی را که روزی بد آمد به پیش — بپیچد سر از راه بهبود خویش

لاجرم بعزم رزم پای ازان جنگل براهنمونی اجل بفضای صحرا نهاد چون جواسیس خبر بیرون آمدن آن باغی خسیس بمسامع عز و جلال رسانیدند۔

شهنشه مثل زد که نخچیر خام | بپای خود آن به که آید بدام
تدروی که بر وی سر آید زمان | بنخچیر شاهینش آید گمان
ملخ چون پر سرخ را ساز داد | بکنجشک خطی بخون باز داد

بالجمله سلطان جهان مسند عالی ملک فخر الملک را با پسر بزرگش رتن خان و ظریف الملک افغان که از امراء شاهزاده کامران اشرف همایون سلطان احمد بحری نظام الملک بمدد شهریار جهان آمده بود با سه هزار سوار نیزه گزار شجاعت آثار جهة دفع بهادر نا برخوردار نامزد فرمود و امرا را تاکید بسیار نمود که اگر بر بهادر دست یابند عنان از قتل او بر تابند و اورا زنده بپایهٔ سریر خلافت مصیر رسانند اما چون پیمانهٔ حیات آن نکوهیده صفات بنوعی مالا مال شده بود که بر حکم اذا جاء اجلهم لا یستاخرون ساعةً و لا یستقدمون زمانی امانش نبود آن تاکیدات حفظ حیات او ننمود حسب الفرمان قضا جریان امرا و لشکریان شجاعت نشان از ملازمت سلطان بصوب آن سردفتر ارباب طغیان و کفران روان گردیده هردو لشکر برخاشخر در حوالی آن جنگل بیکدیگر رسیدند و بیکبار تیغ کین شهاب آئین کشیده چون مهرهای نرد در صفحه نبرد بهم بر آمیختند و بباد حمله گرد فنا از معرکه هیجا برانگیخته خاک هلاک برفرق یکدیگر می بیختند و بآتش تیغ صاعقه کردار خرمن حیات یکدیگر بسوختند اما چون شامت کفران و وخامت طغیان شامل حال بهادر نادان گشته روزگارش چون سرزلف دلبران آشفته و برگشته و کاروبارش از احوال درماندگان پریشان و بی سروسامان ترشده بود سفینهٔ حیاتش بگرداب فنا و ممات افتاد و آن همه تهور و بهادری مطلقا سودش نداد و در اثناء محاربه اورا با رتن خان که رستم زمان بود مقاتله روی نمود لحظه در میدان مبارزت با هم برآویختند و خاک معرکه را بخون و خوی یکدیگر آمیختند عاقبت دست قضا طغرای هنالک مهزوم من الاحزاب بر منشور شقاوت مغروران کشیده سوی خاتمت و وخامت عاقبت فحوای سیهزم الجمع و یولون الدبر بر صفحه ادبار شان نگاشت و چون بمقتضای و ما ظلمهم و لکن کانوا انفسهم یظلمون مادهٔ فتنه و فساد او بوده مضمون فذاقت وبال امرها و کان عاقبة امرها خسرا صورت حال او گشت اقبال سلطانی مدد فرموده رتن خان جلادت نشان پیش دستی نموده وبسنان جان ستان بهادر نادان را از خانه زین ربوده بر خاکدان زمین انداخت چنانچه جان شیرین بجان آفرین تسلیم نموده خاطر از اندیشه کفران و طغیان به یکبارگی بپرداخت.

ز بیژن فزون بود هامان بزور | هنر عیب گردد چو برگشت هور

رتن خان در زمان سر آن سرگردان را از بدن جدا ساخته تنش را برخاک بوار و هلاک انداخت و جهان را از فتنه و فساد او خلاص داده در شادی و خرمی بر روی مردم آن دیار و بلاد کشاد.

سر کینه جو از تن بد نهاد | به خنجر ببرید و بر گشت شاد

چون رتن خان که رستم زمان بود سر آن مردود را از بدن جدا نموده در زمان بدرگاه بادشاه جهان روان فرمود سلطان ممالک ستان از قتل بهادر گیلانی متاسف گشته اظهار پشیمانی بسیار نمود

چه بهادر گیلانی را در مردانگی و شجاعت نظیر و ثانی نبود و بحضار مجلس بهشت آئین فرمود که کاشکی اورا زنده بدست آوردندی تا جرائم اورا قلم عفو کشیدمی و ولایات اورا بازدیاد بخشیدمی چه مثل این دلبری حیف باشد که به تیغ کین کشته شود ولیکن۔

گر از کوه پرسی بیابی جواب — که شاخ خطا میوه ندهد صواب
بداندیش مردم بجز بد ندید — بیفتاد و عاجز تر از خود ندید

همگنان زمین خدمت بوسیده گفتند۔

هر کس که کشد ز خدمتت سر — جز تیغ سزای او نباشد

بعد ازان بموجب فرمان عالیشان سرآن بیدادگر را بسوی دار الملک بیدر فرستاده فتح نامها باطراف جهان روان ساختند۔

دبیران فاضل بکلک هنر — کشیدند در نامه فتح و ظفر

وقوع این واقعه در پنجم صفر سنه تسعمأیه بود بعد ازانکه خاطر ملکوت ناظر شهریار خورشید مآثر از کار بهادر فراغت یافت با سپاه ظفر پناه عنان یکران بصوب قلعه پناله تافت و آن قلعه ایست بر قله کوهی واقع که بروجش در اتفاع با فلک البروج برابری میجویند و شرفات ایوانش از فلک کیوان لاف برتری می زنند علو آن کوه آسمان شکوه بدرجه ایست که اگر فی المثل پسر نوح از بلای طوفان پناه ببالای آن چرخ والا بردی و دست اعتصام بدامن آن کوه سپهر شکوه زدی هرآئینه جان ازان مهلکه جان ستان بردی و از زبان زمان فحوای ندای لاعاصم الیوم نشنیدی و از بلای طوفان آسیبی بدو نرسیدی باوجود این ارتفاع وعلو که سطح محدبش بامقعر فلک قمر مماس بود قلعه اش ساحتی داشت در نهایت وسعت و فضای در غایت خوبی هوا و نزاهت درون حصار مشحون به برکها و آب خوشگوار و اشجار و اثمار بیشمار و کشت زار بسیار۔

عجب گونه کوهی خدا آفرید — که مانند او کس بگیتی ندید
رهش تند و لغزان ز تک تا فراز — چو زلف بتان پیچ پیچ و دراز
بران سر که از ابر بالا تر است — یکی دشت هموار پهناور است
ز یک فرسخ افزون بطول و بعرض — زمین دگر بر فلک کرده فرض
بهرسو روان چشمه خوشگوار — درختان پر میوه و کشت زار
شکاری بیحد دران پهن دشت — شده یار جدی و حمل گاه گشت
امید سلاطین گیتی ستان — بکلی گسسته ز تسخیر آن

چون رایات فتح آیات سلطانی بر اطراف آن حصار سپهر آثار پرتو انداخته اشعه ماهچه علم آفتاب اشراق ظاهر آن دیار را نورانی ساخت و قبهٔ بارگاه باوج خورشید و ماه برافراخت چشم اهل آن حصار از سطوت سپاه ظفر شعار شهریاری در مقام انکسار و زاری درآمده طالب امان و قولنامه عنایت

مشحون گشتند شهریار سپهر اقتدار بقولنامه همایون اهل حصار را مستظهر و امیدوار ساخته مقدم حصار مفاتیح دروب قلعه را تسلیم بندگان درگاه فلک اشتباه نمودند سلطان ممالک ستان جهته تماشای فضا و آب و هوای آن قلعه آسمان سای ببالای آن کوه گردون شکوه بر آمده زبان بشکر و ثنای خالق ارض و سما کشود که چنین حصاری بی کلفت و تعبی مسخر بندگان درگاه شهریاری نمود ـ

چنین حصار که یارد کشاد جز ملکی　　　که پیش خدمت او بسته روزگار کمر

بالجمله سلطان گیتی ستان با اموال و اسباب فراوان و خزائن و دفائن بی پایان از بالای حصار بپایان آمده سپاه منصور را برفتن ببجاپور مامور ساخت و بنفس نفیس با خواص امرا و ندما بعزم تماشای بندر مصطفی آباد دابول رایت نصرت آیت برافراخت و چون پرتو التفات بران ولایات انداخت رعایا و کافه برایای آنجا را بعواطف و الطاف پادشاهانه بنواخت و چند روزی بسعادت و فیروزی بتماشای سواحل دریا و بساتین و ریاحین آن سر زمین پرداخته بعضی از ولایات بهادر گیلانی را بشاهزاده عالمیان اشرف همایون سلطان احمد بحری نظام الملک مفوض داشته بعضی به مجلس کریم و منصب عظیم مخدوم خواجه جهان تفویض رفت و ما بقی را بملک الیاس ترک اقطاع فرموده مقرر داشتند که هرسال مبلغ ده لک تنکه بخزانه عامره رساند و بر خلاف بهادر گیلانی زندگانی نموده سالک مسالک بغی و عناد نگردد بعد ازان کام بخش و کامران عنان سمند سپهر جولان بجانب دار الملک معطوف فرموده در قصبهٔ مرج توقف نموده غنائمی که ازان دیار ودران کارزار در سرکار شهریار فلک اقتدار جمع شده بود بر عساکر نصرت شعار تقسیم فرمود ـ

جهان و هرچه درو شاه کامگار بقهر　　　ستد ز دشمن ولطفش بدوستان بخشید

و با نیل مقاصد و انجاح مطالب دشمنان دولت مقهور و سپاه ظفر پناه منصور و غالب رایت عزیمت بصوب مستقر سریر خلافت برافراخت و چون بر مسند جهانبانی استقرار یافت امرای که دران مصلحت در ملازمت رکاب نصرت انتساب بودند مثل دریا خان ولد مسند عالی ملک فتح الله عماد الملک و دلاور خان حبشی و ظریف الملک افغان که از امراء شاهزاده کامران اشرف همایون سلطان احمد بحری نظام الملک بود بخلع فاخره و تشریفات متکاثره مفتخر و سرافراز گشته بولایت خویش رخصت انصراف یافتند و در اوائل سنه ثلاث و تسعمائه از وفور عنایات بیغایات سلطانی پایه قدر ملک سلطان قلی قطب الملک همدانی ارتفاع و ارتقا یافته از اکفا و اقران ممتاز و مستثنی گردید و بر جمیع اقطاع داران تلنگ مثل جهانگیرخان و سنجرخان و قوام الملک و الغخان و مقرب خان و غیر ایشان سروری و برتری یافت و مقام کرنگل و گلکنده با مضافات و متعلقات بر مقاضای قدیم او افزود درین ایام باز خیال فاسد در دماغ بعض مفسدان مثل یوسف خورد ساله و رایخان قنوجی و محمد آدم و کبیر یغرشخان و غیر ایشان که تقرب حضرت سلطان یافته بودند راه یافته جهته انهدام بنیان حیات ترکان با یکدیگر بیعت نمودند و میرزا شمش الدین نعمت اللهی که از جمله مجلسیان مقرب شهنشاهی بود درین معنی با ایشان همداستان شد

اما قبل ازانکه خیال فاسد ایشان از قوت بفعل آید امراء ترک بر کیفیت اتفاق آنجماعت اطلاع یافته بمقتضای علاج واقعه پیش از وقوع باید کرد - پیش دستی نمودند و جمعیت گروه بدربار شهریاری آمدند و بغرشخان نادان را با تمامی معاندان که در منازل خویش غافل بودند بدیوان طلب نموده بقتل آوردند و میرزا شمش الدین نعمت اللهی را نیز در راه بشامت اتفاق آن طائفه گمراه مقتول ساختند چون فتنه و آشوب بسیار در شهر و حصار افتاد شهریار عالی نژاد بر شاه برج بر آمده ابواب دخول و خروج مسدود ساخت امراء ترک کس بطلب شاه محب الله فرستاده اورا بایوان سلطانی حاضر نمودند و در حضور آنحضرت بغلاظ و شداد قسم یاد کردند که این بندگان را نسبت بسلطان جز بندگی و اطاعت خیالی در خاطر نیست و مطلقاً اندیشه طغیان و کفران در ضمیر نه -

سری که نیست برین آستان جبین فرسا　　حوالتش نکند چرخ جز بسنگ جفا

چون جماعت مفسدان اندیشه طغیان در خاطر گذارنیده بودند و خیالی محالی بخود راه داده بنابران ایشان را بسزا و جزا رساندیم اما همان بندهٔ درگاه پادشاه که بودیم هستیم -

سراسر سر و جان ما بندگان　　فدای سم اسپ صاحب قران

شاه محب الله بملازمت پادشاه دین پناه رفته حقیقت سخنان ایشان خاطر نشان صاحب قران جهان نمود و سلطان کیوان غلام هم از بام سلام وزرا را گرفته نائره آن فتنه و غوغا اطفا پذیرفت اما صولت و سطوت سلطانی از قلوب اقاصی و ادانی رخت بربست و هریک از امرا در ولایت خود ازروی استقلال و استبداد بر سریر فرمان دهی نشست و در اطاعت و فرمان برداری شهریاری بر روی خویش دربست درینولا منصب حکومت مملکت دکن بر مسند عالی ملک قطب الملک قرار گرفت و چون از زمان سابق باز سلطان سرافراز را در حق آن خدمتگار جانباز نظر شفقت و دلنوازی بسیار بود درینولا منصب اورا بر مناصب سائر امرا و وزرا افزوده اورا امیر الامراء تمام ممالک تلنگ فرمود و همدرین زمان معامله بیجاپور و منگل بیره با مضافات و متعلقات از مقاضای ملک خدا داد خواجه جهان تغییر یافته بمجلس رفیع ملک یوسف ترک عادل خان مفوض گشت و برگنه اوسه و قندهار چون روزگار سابق بجاگیر مسند عالی ملک قاسم برید ممالک قرار یافت چون پیوسته میانه مسند عالی ملک قاسم برید ممالک و امراء دیگر بساط منازعتی و مخالفتی ممهد بود درینولا که برید ممالک در قلعه اوسه بود امرا فرصت غنیمت دانسته بعرض سلطان رسانیدند که او پیوسته در مقام مخالفت این آستان جلالت آشیان می باشد و انتهاز فرصت می نماید صلاح دولت روز افزون درانست که قبل ازانکه ازو فسادی تولد نماید دفع اورا پیش نهاد همت والا نهمت فرمایند-

از امروز کاری بفردا ممان　　چه دانی که فردا چه گردد زمان

هر چند این معنی خلاف رضای شهریاری بود اما بجهة خاطر امرا ترک آن مصلحت نتوانست نمود چه دران وقت سلطان را چندان اختیاری در امور ملکی نبود بالضروره در اواخر

ذی‌حجه سنه ست و تسعمائه با وزرای پای تخت و سلاح داران شجاعت نشان از دارالملک حرکت فرموده قلعه اوسه را محاصره نمود بعضی امرا که بحسب ظاهر با سلطان اظهار موافقت مینمودند و ضمناً با برید ممالک متفق بودند بزمین بوس سلطان مبادرت نمودند بعد از انقضای شهر محرم الحرام سلطان کیوان غلام با امراء موافق و منافق بعزم رزم سوار گشته از اطراف حصار اوسه را مرکزوار درمیان گرفته در اثناء محاربه و مقاتله امراء منافق سلطان را گذاشته ببرید ممالک پیوستند لاجرم فتور تمام بسپاه منصور راه یافته سلک جمعیت ایشان متفرق و پریشان شد ملک سلطان قلی قطب الملک راه تلنگ پیش گرفته مسند عالی عادل خان نیز عنان بصوب ولایت خویش تافت چون مسند عالی ملک قاسم برید ممالک از پریشانی سپاه سلطانی خبر یافت فرصت غنیمت شمرده بملازمت سلطان شتافت و بسعادت پای بوس استسعاد یافته سعادت وار در ملازمت رکاب ظفر انتساب شهریار کامگار متوجه دارالملک بیدر گشته بار دیگر بامر شهریار فریدون فر بر مسند حکومت دارالملک بیدر قرار گرفت بعد از انقضای یکسال باز امرا از حکومت برید ممالک پریشان حال گشته بر مثال گذشته استیصال او در جوئبار خاطر استقرار دادند و با یکدیگر اتفاق نموده با استعداد تمام رو بدارالملک بیدر نهادند جمعی از اعاظم امرا که در انولا بمستقر سریر سلطنت توجه نمودند مسند عالی عادل خان و ملک قطب الملک و دستور ممالک و غیرذالک بودند چون خبر توجه امرا جهته استیصال برید ممالک بمسامع عزوجلال رسید مجلس مکرم خان جهان و ملک العلما صدر جهان و سید خطیب و سائر علما و فضلا را نزد ایشان فرستادند تا موجب آمدن و منشاء اتفاق نمودن ایشان معلوم نموده مهم بر مصالحه قرار دهند چون جماعت مذکوره حسب الحکم اعلی بمجلس امرا رسیدند و پیغام خسرو بهرام انتقام گذرانیده سخنان ایشان نیز شنیدند بعد از گفت و شنید مهم باین مقرر گردید که هریک از امراء و ملوک بولایت خویش شتابند و برید ممالک نیز بطرف اوسه و قندهار که مقاضای او بود رفته هر سال یکبار جمیع امرا و وزرا بدرگاه شهریار فریدون خصال آمده بناجر از فضیلت جهاد مشرکین بلاد بیجانگر مبادرت نمایند و در اعلاء اعلام اسلام و قلع و قمع ارباب شرک و ظلام سعی موفور بظهور رسانند همبرین قرار عهود و مواثیق بسیار درمیان آورده حسب التماس مسند عالی عادل خان بیست هزار اسپ ولایت بر جاگیر ملک قطب‌الملک افزودند بعد ازان امرا بپابوس سلطان سرافراز گشته خلعت و تشریف معتاد گرفته رخصت انصراف یافتند مسند عالی عادل خان به بیجاپور کنیره شتافته آن بلده را دار الامارت ساخت و ملک قطب الملک همدانی در قصبه گلکنده رحل اقامت انداخت و در اواسط سنه ثمان و تسعمائه شهریار فریدون نژاد بموجب قرار داد عزم جهاد مشرکین بی دین و داد تصمیم داده با امرای پای تخت و سلاح داران فیروز بخت از دارالملک بیدر نهضت فرموده -

به پیروز رای شه نیکبخت — به تخت رونده برآمد ز تخت
سر تاج برزد بسقف سپهر — برافراخت رایت برافروخت چهر

چون موکب اعلی از مستقر سریر سپهر اعتلا حرکت نمود در ملازمت رکاب ظفر انتساب

شهریار گردون جناب از ترکان و غریبان جلادت شعار و دکنیان شجاعت دثار پنجهزار سوار و سی هزار پیاده شائسته کارزار بیش نبود چون مقام ارکی مضرب خیام لشکریان بهرام انتقام شد مسند عالی و منصب متعالی ملک قطب الملک با پانصد تازی سوار و سی سلسله فیل بیستون آثار و پنجهزار پیاده جرار بملازمت شهریار کامگار مشرف گشته سعادت پا بوس دریافت سلطان زمان او را بعواطف پادشاهانه سر افراز فرموده آن قصبه را با مضافات و متعلقات بر سایر اقطاعات او افزود و چون سپاه منصور ازان مقام کوچ کرده در قصبه انکور نزول اجلال فرمود مجلس رفیع عادل خان با پنجهزار سوار ترک و خراسانی و دکنی و شش هزار پیاده نیزه دار و پانزده زنجیر فیل عفریت دیدار باردوی معلی ملحق گردیده بعز بساطبوس اعلی معزز گشت و دستور ممالک نیز با سه هزار سوار و سه هزار پیاده شجاعت گستر و چهل زنجیر فیل قوی هیکل کوه منظر بموکب ظفر اثر پیوست چون رایات اعلی ازان مقام در حرکت آمد حکم جهانمطاع نافذ گشت که مسند عالی عین الملک با لشکر خویش از راه گلهر و کولاپور پیشتر بولایت بیجانگر درآمده ولایات مشرکین بی‌دین را بتازد و رعب و هراس در قلوب عبدهٔ اوثان اندازد عین الملک حسب الفرموده سلطان صاحب قران با پنجهزار سوار و پنجهزار پیاده نامدار و هشتاد زنجیر فیل بیستون آثار بولایت کفار خاکسار در آمده دست تسلط بنهب و تاراج کشوده سلطان جهان نیز متعاقب ازان مقام کوچ فرموده ظاهر قلعه رائچور از صولت و سطوت سپاه نصرت پناه خائف و هراسان گشته بقدم اطاعت و انقیاد پیش آمده قبول باج و خراج را وسیلهٔ امان از تاخت و تاراج نمودند.

غبار موکب منصورش از دور هراس آرد بخصم ار هست فغفور

و مال قلعه مدگل را که از زمان سابق از گماشتگان درگاه سلطان اجاره نموده بودند و تا غایت بخزانه عامره نرسانیده با بعضی از پرگنات رائچور که بعنف از تصرف سپاه منصور بیرون آورده بودند تسلیم بندگان درگاه فلک اشتباه نمودند سلطان ممالک ستان آن پرگنات را بمجلس رفیع عادل خان عطا فرموده عین الملک و سائر امرا و اعیان سپاه را بخلع فاخره سرافراز ساخته رخصت انصراف ارزانی داشت بعد ازان بعون عنایت بیچون رایت همایون بصوب مستقر سریر سلطنت برافراشت چون امرا و ملوک حسب الفرمان سلطان عنان بولایات خویش تافتند و سلطان جهان با سلاح داران و بعضی امراء پای تخت بمستقر سریر خلافت معاودت فرمود مسند عالی متعالی الغ اکرم ملک برید ممالک فرصت غنیمت دانسته با امراء که قبل ازان با او اتفاق نموده جمعیت سپاه نصرت پناه را متفرق و پریشان ساخته بودند متوجهه دار الملک بیدر گشتند و در نهم شهر ذی حجه بشهر درآمده حصار را محاصره نمودند بعد از چند روز مردم قلعه با برید ممالک متفق گشته دروب حصار را کشودند برید ممالک بدرون قلعه درامده خان جهان را که دران زمان مسند حکومت با و مفوض بود بقتل آورده مرة بعد اخری بر سریر حکومت و مسند وزارت دار الملک دکن بی ارتکاب شدائد و محن متمکن گشت چون خبر استقلال و استبداد برید ممالک بسمع امرا و ملوک اطراف و اکناف

ممالک محروسه رسید باین معنی همداستان نگشته در انهدام قواعد حکومت و استیصال نهال شوکت او با یکدیگر مشورت نمودند و در اوائل سنه تسع و تسعمائیه مجلس رفیع عادل خان و مسند عالی ملک قطب الملک و مسند عالی دستور الممالک و غیر ایشان ملحق گشته بصوب دار الملک حرکت نمودند چون بحوالی دار الملک رسیدند سلطان جهان نیز طوعاً او کرهاً محاربه ایشان تصمیم داده با لشکر ظفر اثر از شهر بیدر رایت بر افراخت و دفع امراء مخالف را وجه همت ساخت بعد از تقارب و تلاقی فئتین بین الفریقین حرب عظیم روی نمود -

علمها کشیدند لشکر کشان　　پدید آمد از روز محشر نشان
سپاه از دو جانب شد آراسته　　زمین آسمان وار بر خاسته
ز بسیاری خون دران پهن دشت　　سراسر زمین سونش لعل گشت
بخون غرقه شد مرکبان را نعال　　تو گفتی مگر در شفق شد هلال

عاقبت سپاه کینه خواه بر لشکر پادشاه چیره گشته حیدر خان سر نوبت دران مصلحت کشته شد ملک برید ممالک چون حال بران منوال دید فرار بر قرار گزیده خود را بمقاضای خویش رسانید چون مجلس رفیع عادل خان و مسند عالی ملک قطب الملک و سایر امرا بر فرار ملک برید که مقصود اصلی ازین محاربه و منازعه او بود اطلاع یافتند بملازمت سلطان شتافته بخلعت خاص اختصاص یافتند و رخصت انصراف گرفته هر کدام مقضی المرام بولایت خویش توجهه نمودند و در اواسط این سال در خاطر مجلس رفیع عادل خان خطور نمود که یکی از مخدرات تتق عصمت خود را با یکی از شاهزادهای عظام در سلک ازدواج انتظام دهد و نسبت ملازمت و خدمت قدیم را بقرابتی و پیوند قوی گرداند -

محبت به پیوند چون شد قوی　　شود تازه شاخ امید از نوی

لاجرم مکنون ضمیر خویش در عرضه داشت اندراج داده بپایه سریر ثریا نظیر فرستاد سلطان سلیمان مکان ملتمس عادل خان را بسمع قبول و رضا اصغا فرموده استدعاء اورا باسعاف و انجاح مقرون داشت و بجهته انتظام انجام مهام میزبانی با امراء عظام و سلاحداران بهرام انتقام بجانب احسن آباد گلبرگه نهضت فرمود چون موکب همایون بمقام تاندور رسید مسند عالی و منصب متعالی الغ اکرم ملک قطب الملک باستعداد تمام بملازمت شهریار کیوان غلام مشرف گردید روز سوم مجلس رفیع عادل خان با مسند عالی ملک عین الملک بسعادت بساط بوس رسیدند و شهریار کامگار رایت ظفر شعار برافراخته با حسن آباد گلبرگه شتافت و بتهیه اسباب میزبانی پرداخته مجلس عیش و عشرت طرح انداخت مطربان خوش آواز و مغنیان نغمه پرداز صلای شادی و طرب بعجم و عرب در داده صدای بهجت و سرور بگوش نزدیک و دور رسانیدند -

دران بزمگه شادی آراستند　　جهان را بخواندند و می خواستند
هوا گشت از دود عود آبنوس　　زمین چون لب دلبران جای بوس

جهاندار سلطان گیتی ستان   بنیروی دولت ببخت جوان
زر و جامه و گوهر شاهوار   ببخشید بیرون ز حد شمار

در اثنای میزبانی و جشن سلطانی ملک برید ممالک و ملک خدا داد خواجه جهان نیز در گلبرگه بسعادت بساط بوس سلطان فائز شدند چون میانه مجلس رفیع عادل خان و برید ممالک غائله خاطری بود درین ولا دستور ممالک بجهة رنجشی که از مجلس رفیع داشت ببرید ممالک اتفاق نموده با سپاه خود باردوی برید ممالک و خواجه جهان پیوست مجلس رفیع عادل خان با مسند عالی ملک قطب الملک و مسند عالی ملک عین الملک در دفع ملک برید ممالک و موافقانش بیعت کردند باز بتازگی درمیان امرا ابواب مخالفت مفتوح گشت و نهال عداوت از آب و هوای نفاق بنشو و نما درآمد اما سلطان جهان درین آوان بواسطه قرابت قریبه با مجلس رفیع عادل خان متفق بوده رعایت جانب او می نمود بالجمله میانهٔ هر دو گروه مهم بمحاربه انجامیده بساط جشن و میزبانی در نور دیده گشت قریب دو سه ماه میانه هر دو سپاه نیران قتال و جدال التهاب و اشتعال داشت عاقبت ملک الیاس عین الملک بدست یکی از سلاح داران ملک برید بقتل رسید و آتش منازعه و محاربه بعد ازان منطفی گردید سلطان ممالک ستان بعد از قتل ملک عین الملک جهته ضبط ولایت او بجانب مرج و پناله نهضت فرموده ملک برید با پسر بزرگ خود جهانگیر خان و خواجه جهان با پسر خویش ملک التجار که قبل ازان به رتن خان اشتهار داشت و دستور ممالک ملک دینار بجانب دار الملک بیدر توجهه نموده حصار بیدر را محصر ساختند چون سلطان جهان ولایت عین الملک را مضبوط نموده بجانب مستقر سریر سلطنت معاودت فرمود برید ممالک و وزرا از وصول موکب اعلی خبر یافته باستقبال موکب جاه و جلال شتافتند.

پزیرا شدندش همه سرکشان   بشادی درم ریز و گوهر فشان
مهان جهان کارساز آمدند   پرستنده از پیش باز آمدند

مسند عالی ملک برید ممالک و باقی امرا بعز بساط بوس اعلی فائز گشته بعواطف خسروانه اختصاص یافتند و در خدمت بندگان حضرت بمستقر سریر سلطنت شتافتند سلطان صاحب قران ملک برید ممالک را بمجلس مکرم همایون نائب باربک مخاطب فرموده مرتبه اورا بر مجلس کریم خواجه جهان بر افزود و حکومت دار الملک را باز باو تفویض فرمود در سنه ست عشر و تسعمائه میانه مجلس رفیع عادل خان و دستور ممالک بسبب منازعه سابق مهم بمخاصمت انجامیده چون دستور ممالک طاقت مقاومت مجلس رفیع نداشت دست اعتصام بعروة الوثقی حمایت و عنایت شاهزاده کامگار عالی تبار اشرف همایون سلطان احمد بحری نظام الملک زده از بیم بدخواه پناه بدرگاه فلک اشتباه آنحضرت که ملجا و ماوای سلاطین عظام روزگار بود برد شاهزاده نامدار عالی تبار اعانت و امداد آن پریشان روزگار بر ذمت همت والا نهمت لازم و متحتم دانسته اورا بعنایات بیغایت خویش مستظهر و امیدوار ساخت و بواسطه حمایت او رایت حمیت و شجاعت بر افراخته با سپاه آراسته و جوانان نو خاسته که هر یک ازیشان در میدان جنگ پلنگ ژیان و در دریای هیجا نهنگ دمان را بنظر تهور و دلیری در نیاوردندی

بجانب ولایت مجلس رفیع حرکت فرموده مجلس رفیع از حرکت سپاه نصرت پناه آگاه گشت مقابله و مقاتله با آن گروه قیامت شکوه در حوصله طاقت خویش ندیده مصلحت دران دید که دست اعتصام بحبل المتین حمایت شهریار روی زمین زند و از بیم لشکر شهزاده کیخسرو فر پناه بدرگاه پادشاه بحر و بر برد.

بترس ارچه شیری ز شیر افگنان دلیری مکن با دلیر افگنان
بسر پنجهٔ آهنینت مناز که آهنگرانند آهن گداز
گوزن جوان گرچه باشد دلیر عنان به که برتابد از نره شیر
مشو غره گر زور بازوت هست که بسیار دست است بالای دست

بالجمله مجلس رفیع عادل خان از غایت حزم و عاقبت اندیشی در مقام مقابله شاهزاده اسفندیار آثار در نیامده عزم ملازمت شهریار فلک اقتدار تصمیم داده رو بدرگاه خلائق پناه نهاد منهیان خبر توجهه عادل خان را بملازمت سلطان بسمع شاهزاده کامران رسانیدند لاجرم حرمت سده سلطنت رعایت فرموده دست تعرض از ولایت او کوتاه نموده عرضه داشتی بپایه سریر ثریا مثال ارسال داشته مبنی بر آنکه مسند عالی و منصب متعالی ملک دینار حبشی دستور ممالک مقطع احسن‌آباد گلبرگه همچون پدران غلام قدیم آن آستان ملائک آشیانست بمجلس رفیع امر اعلی نفاذ یابد که در مقام مخاصمت غلامان سلطان نشود و باعث حدوث فتنه و فساد نگردد سلطان ملتمس شاهزاده دوران را که مقرون بصلاح و سداد بود بسمع قبول و رضا اصغا نمود مجلس رفیع عادل خان را از منازعه ومخاصمه با دستور ممالک منع کلی فرموده مجلس عالی حسب الحکم اعلی عهد نمود که من بعد با دستور ممالک سالک طریق محبت و وداد بوده وادی عناد و فساد نه پیماید بعد ازان سلطان ممالک ستان فرمانی مشتمل بر عواطف و احسان با تشریفات فراوان جهة شاهزاده عالمیان ارسال داشته کیفیت منع مجلس عالی از تمهید بساط خصومت و نزاع با دستور ممالک و عهود و مواثیق مجلس رفیع علی ذالک مشروحاً دران فرمان سمت تبیان پذیرفت شاهزاده عالیمقام مقضی المرام بمستقر سریر سلطنت معاودت فرمود و در آخر سنه اثنا عشر و تسعمأیه از جانب مجلس رفیع عادل خان غبار ملالی بر آئینه خاطر ملکوت ناظر خورشید مآثر شهریاری نشست بنابرین فرمان قضا جریان بطلب مسند عالی ملک سلطان قلی قطب الملک بنفاذ پیوست ملک قطب الملک چون بر مضمون فرمان عالیشان اطلاع یافت احرام ملازمت آن کعبهٔ آمال بسته از روی استعجال بدرگاه فلک اشتباه شتافته سعادت زمین بوس دریافت حسب الحکم قضا جریان شهریار فریدون فر فرمان دیگر بطلب مسند عالی ملک عماد الملک بنفاذ پیوست مبنی ازانکه درینولا عادل خان را دیو فتنه و طغیان از راه راست اطاعت و فرمان برداری بندگان درگاه فلک اشتباه شهریاری بیرون برده قدم در بادیه کفران و حرامخواری نهاده است.

باسباب شوکت چنان غره شد که خورشید در چشم او ذره شد

باید که بمجرد وصول فرمان سعادت نزول احرام بندگی درگاه دین پناه بسته بزودی شرف بساط بوس اعلی دریابد امور سلطنت و مهم جهمور سپاه و رعیت را بر وفق رضاء خاطر اشرف اقدس سرانجام

نماید ملک عماد الملک فی الجمله مساهله و کوتاهی در مسارعت بملازمت درگاه شهنشاهی نموده شهر یار سپهر اقتدار ناچار باملک قطب الملک شجاعت آثار و سایر امراء نامدار از دار الملک رایت کشور کشائی برافراخت چون موکب همایون ظاهر کلم را مضرب خیام نصرت فرجام ساخت ملک عماد الملک دران مقام بسعادت بساط بوس فائز شد و مجلس رفیع عادل خان با امرا مراسلات نوشته بساط اعتذار مبسوط داشته امرا را بملایمت حامی خود ساخت مسند عالی ملک عماد الملک و سائر امرا شفیع مجلس رفیع گشته از جانب او بتمهید مقدمات اطاعت و انقیاد پرداختند و غبار ملالی که بر خاطر ملکوت ناظر نشسته بود بصیقل شفاعت محو ساختند سلطان بمقتضای عفو عظیم و صفح قدیم تقصیرات مجلس رفیع را قلم تجاوز و اغماض سلیمانی در کشیده بساط محاربه و منازعه در نوردیده امرا و سران سپاه در ملازمت رکاب ظفر انتساب بدارالملک معاودت نمودند و چون حضرت سلیمانی بمستقر سریر جهانبانی رسیده بر مسند کامرانی استقرار یافت پرتو التفات بر حال مسند عالی ملک قطب الملک و مسند عالی ملک عماد الملک و سایر امرا و ملوک انداخته جمله را بخلع فاخره و تشریفات متکاثره سر افراز ساخت و بجانب ولایات اطراف و اکناف رخصت انصراف ارزانی داشت بعد ازان مسند عالی ملک فتح الله عماد الملک در مقام ایلچپور و مجلس رفیع عادل خان در ظاهر حصار کویل کنده داعی حق را لبیک اجابت گفته بفرادیس جنان خرامیدند - سلطان گیتی ستان خطاب عادل خانی و ولایت مجلس رفیع ملک یوسف را به پسر بزرگش اسماعیل عادل خان تفویض فرموده ربع ممالک دکن را چنانچه بر ملک یوسف مسلم بود بر پسرش مقرر نمود و مهم ولایت ملک فتح الله عماد الملک تا قریب یکسال در اختلال بود چه ملک علاء الدین دریا خان که پسر بزرگش بود در قلعه رایگیر محبوس بود در سنه ست و تسعمائه بامداد پسر خداوند خان حاکم ماهور از حشم قلعه رایگر گریخته خود را بقلعه کاویل رسانید و بجای پدر بر مسند حکومت اکثر ولایت برار نشست سلطان جهان حسب التماس اسماعیل عادل خان خطاب عماد الملکی را با ولایاتی که بملک فتح الله عماد الملک متعلق بود بملک علاء الدین تفویض فرمود و در همین سال مجلس کریم ملک خدا داد خواجه جهان در مقام سندلا پور که مقاضای او بود بجوار رحمت ایزدی آسود چون رتن خان پسر بزرگش پیش از پدر خویش بآن راه ناگریز شتافته بود حضرت سلیمانی خطاب مستطاب خواجه جهانی بنوریخان پسر کوچکش مرحمت فرموده موضع پرینده را با مضافات و منسوبات بمقاضای او مقرر نمود و سندلا پور که قبل ازان مقاضای خواجه جهان بود بکمال خان سرخیل اسماعیل خان تفویض فرمود و در سنه عشرین و تسعمایهٔ سلطان ممالک ستان حسب الصلاح مجلس رفیع عادل خان بجانب احسن آباد کلبرگه نهضت فرموده قلعه کلبرگه را قهرا قهرا مسخر ساخت و آتش نهب و غارت دران شهر و ولایت انداخته اکثر مساکن و عمارات آن ولایت از صدمه سپاه ظفر پناه بخاک راه برابر شد و ازین وقت در ملک دکن تاخت و تاراج ولایت اسلام و مسلمانان شیوع یافت دستور ممالک ازان مهالک فرار نموده پناه بمجلس مکرم برید ممالک برد مجلس مکرم مقدم اورا بتعظیم تمام تلقی فرموده بامداد و معاونتش نوید داد کس بخدمت مسند عالی ملک قطب الملک فرستاده با آن مسند عالی رابطهٔ اتحاد و وداد استحکام داد و در سنه

احدی و عشرین و تسعمایه ملک برید ممالک و مسند عالی ملک قطب الملک و دستور ممالک ملک دینار متوجهه دار الملک شهریار فلک اقتدار گشته حصار سپهر آثار بیدر را محاصره نمودند سادات و مشائخ و علما هرچند کوشش نمودند که آن نزاع و فساد را بصلح و صلاح اصلاح دهند صورت نبست و حمید خان حبشی پسر خوانده دستور ممالک که در درون حصار بود دران نزاع و عناد برحمت حق پیوست عاقبت عظمت الملک که از جانب مجلس رفیع عادل خان در ملازمت سلطان میبود بیرون آمده با مجلس مکرم ملک برید ممالک ملاقات نمود و بزبان مواعظ و نصائح نیران قتال و جدال را که اشتعال داشت منطفی ساخته ملتمسات و مدعیات امرا را بانجاح و اسعاف مقرون فرمود و در ماه جمادی الاول سنه مذکوره میانه دستور ممالک و مجلس مکرم ملک برید ممالک کافتی روی نموده مجلس مکرم از غایت غیظ و خشم از مقام مکتانه کوچ فرموده بجانب ولایت خویش روان گردید سلطان درین اوقات از سر تقصیرات دستور ممالک در گذشته او را بعواطف خسروانه سر افراز ساخت و فرمانی در باب تلافی و تدارک خاطر دستور ممالک بمجلس رفیع عادل خان ارسال داشته دستور ممالک را بجاگیر سابقش که گلبرگه بود رخصت فرمود مجلس رفیع امتثال امر شهریار ملک خصال را انگشت قبول بر دیده نهاده با دستور ممالک بساط مصادقت و انبساط منبسط ساخت در خلال این احوال رسولی از جانب عالیحضرت گردون رفعت فریدون شوکت جمشید حشمت ستاره سپاه سلیمان جاه حضرت شاه اسماعیل حسینی صفوی بهادر خان که بارث و استحقاق پادشاه ممالک خراسان و عراق بل سایر بلاد ایران و توران بود با تحف و هدایای بسیار از نفائس اقمشه و البسه و جواهر شاهوار و اسپان تازی نژاد باد رفتار بدرگاه شهریار فریدون تبار اسفندیار آثار رسیده بسعادت تقبیل سده سلطنت مستسعد گردید.

ز دینار و یاقوت و مشک و عبیر — ز دیبا و زربفت و خز و حریر
ز چینی نسیج و خطائی پرند — گذشته ز اندازه چون و چند

اما دران وقت چون شاه و سپاه بمذهب اهل‌سنت و جماعت عمل مینمودند و مذهب حضرت پادشاه جهان صاحب قران زمان شاه اسماعیل بهادر خان مذهب امام جعفر صادق بود علیه صلوات الله الخالق و تاج شاهی که مرسول داشته بودند نیز مبنی و مشعر از مذهب ائمه اثنا عشر بود سلطان محمود پرتو التفاتی بدان رسول و تحف ننموده بزودی اورا رخصت انصراف داد بعد ازین وقائع بخاطر عظمت الملک که بوکالت مجلس رفیع وزیر حکومت بود خطور نمود که مجلس شریف بشیر خداوند خان پا اندازهٔ خود و دائره اطاعت بیرون نهاده وادی طغیان می پیماید در دفع فتنه او اندیشه بصواب می‌باید نمود لاجرم این مضمون را بسمع اشرف اقدس همایون رسانید شهریار عالم مجلس مکرم ملک برید ممالک را جهته تقدیم مشورت طلب فرموده مجلس مکرم فرمان قضا جریان را بقدم انقیاد تلقی نموده از روی سرعت بتقبیل سده سلطنت شتافت و بعواطف خسروانه اختصاص یافت سلطان در باب بشیر خداوند خان از رای صوابنمای مجلس مکرم برید ممالک یاری طلبیده مجلس مکرم در دفع ان سالک مسالک طغیان با امرا و اعیان همداستان گشته فرمان قضا جریان باجتماع سپاه نصرت پناه بنفاذ پیوست

چون عساکر نصرت مآثر بموجب امر شهریاری در ظل رایت فتح آیت کامگاری حاضر گشتند در ماه شعبان سنه ثلاث و عشرین و تسعمایه سلطان ممالک ستان بعزم رزم بشیر خداوند خان که مقطع مقام ماهور بود با لشکر منصور نهضت فرمود.

با سپاه ظفر طلیعهٔ آن کار سازش مهیمن دیان
بسعادت نهاد روی براه نصرتش همعنان بعون اله

چون خبر توجهه سلطان با سپاه بیکران بسمع بشیر خداوند خان رسید مقاومت با عساکر نصرت مآثر در حوصله طاقت خود ندیده چاره کار خویش منحصر دران دید که پیش مسند عالی ملک علاءالدین عمادالملک رفته ازو استمداد نماید و بعد ازان با سپاه نصرت پناه بمقابله و مقاتله درآید لاجرم پناه بملک علاءالدین برده ملک مذکور بر حکم امدادی که قبل ازان از خداوند خان نسبت باو وقوع یافته بود حمایت خداوند خان را بر ذمت همت خود لازم و متحتم شناخته سه چهار هزار سوار جلادت شعار بهمراهی او مقرر ساخت خداوند خوان بامداد آن لشکر مستظهر گشته رایت شجاعت بر افراخت و بمحاربت سپاه نصرت پناه مبادرت نموده از هر دو جانب نیران قتال و جدال اشتعال یافته و صیاد اجل بصید جان دلیران شتافت.

گراینده شد هر دو لشکر بخون علم برکشیدند چون بیستون
دم نای برخاست چون رستخیز سنان مرگ آسوده را گفت خیز
قضا با سر نیزه انباز شد نهنگ بلا را دهن باز شد

پسر بزرگ خداوند خان که غالب خان نام داشت دران معرکه جان ستان بر خاک هلاک افتاد لشکر خداوند خان بدان سبب رو بوادی فرار نهاد خداوند خان چون هلاک پسر استماع نموده با وجود آنکه مجروح شده بود و رو از معرکه بر تافته تیغ کین برکشیده عنان باز پیچید و بیک حمله صفوف سپاه نصرت پناه را برهم درید اما عاقبت بجهة کثرت جراحت و قلب قوت از مرکب در گردیده بدست سپاه ظفر شعار گرفتار شد دلیران مریخ انتقام خداوند خان را خسته و بسته بملازمت سلطان ممالک ستان رسانیدند.

بجای که شیران برآرند چنگ چه یارای روبه که استد بجنگ

از قهرمان سیاست سلطان فرمان قتل خداوند خان صادر گشته آن سر دفتر ارباب طغیان را بجزای کفران رسانیدند بعد ازان موکب همایون سلطانی قرین سعادت و کامرانی عنان بصوب مستقر سریر سلطنت و جهانبانی معطوف ساخته مقام ماهور با مضافات و منسوباتش به پسر کوچک خداوند خان محمود خان مسلم داشت. نقله اخبار روایت فرموده اند که قبل از قتل بشیر خداوند خان فرمان قضا جریان بامرا و اعیان اطراف ممالک بنفاذ پیوسته بود که جهة دفع معاندان با سپاه گران بدرگاه پادشاه گیتی ستان حاضر گردند امرا حسب الحکم جهان مطاع در مقام تهیه اسباب کارزار و اجتماع لشکر خونخوار درآمده بودند

اما بشرف بساط بوس اعلی فائز نگشته که خاطر خطیر شهریاری از مهم آن سالک طریق حرامخوری فراغت یافت لیکن چون امرا احرام بندگی درگاه بسته بودند بملازمت رکاب نصرت انتساب شتافته سعادت زمین بوس دریافتند پیشتر از همه شاهزاده کامگار عالیمقدار اشرف همایون سلطان احمد بحری با سپاه نصرت شعار و دلیران رستم آثار بملازمت شهریار فلک اقتدار رسیده بعواطف و الطاف پادشاهانه سرافراز گردید متعاقب آن نوربخان خواجه جهان از مکان پرینده گشته بشرف بساطبوس امتیاز یافت باقی امرا و اعیان مانند مجلس رفیع عادل خان و مسند عالی ملک قطب الملک و مسند عالی عماد الملک و دستور ممالک و غیر ذالک من الامراء و الملوک چون خبر وصول موکب همایون شاهزاده دوران و خواجه جهان بملازمت سده سلطنت استماع نمودند از ولایات با سپاهی از حد و اندازه بیش راه دار الملک پیش گرفته بدرگاه فلک اشتباه رسیدند و بتقبیل بساط اعلی فائز گردیدند سپاه بیقیاس بیرون از درک و حواس بر در کرباس گردون اساس مجتمع گشته سر بر خط فرمان قضا جریان نهادند۔

شد آراسته لشکر بیحساب که پوشید گردش رخ آفتاب
تو گفتی جهان سر بسر آهنست و یا کوه البرز در جوشن ست

سلطان ممالک ستان چون سپاهی چنان در ظل رایت فتح آیت مجتمع یافت احراز سعادت جهاد عبده اوثان و اصنام دامن همت والا نهمت آنحضرت گرفته به قلع و قمع ارباب شرک و ظلام اعلام ظفر اعلام از مستقر جاه و جلال بسعادت و اقبال بر افراخت۔

روان کرد لشکر شه نیکبخت چو ریگ بیابان و برگ درخت
بجنبش در آمد سپاهی که کوه گدازان شد از گرمی آن گروه

چون موکب همایون سلطانی بمقام دیونی رسید سپاه کینه خواه بر توجهه حضرت سلیمان آگاه گردیده آماده کارزار و مستعد رزم و پیکار گشته بودند لاجرم بقدم جرأت بمقابله و مقاتله عساکر نصرت مآثر مبادرت نمودند چون از هر دو طرف صف قتال و جدال آراست دست بتیر و تیغ بردند ناگاه چشم زخمی بسپاه ظفر پناه رسیده پادشاه اسلام از قلب گاه که مقام آن دین پناه بود جدا افتاده از تراکم اسپان و تکاپوی دلیران از مرکب خطا گشت و چون هر دو سپاه بهم آمیخته و گرد و غبار بسیار بر انگیخته بودند موافق و مخالف با یکدیگر در آویخته دوست و دشمن از هم ممتاز نبودند و کسی از حال پادشاه آگاه نشد تا سر مبارک آن سرور با بدن اطهرش چند جا شکسته و مجروح گردید درین اثنا جمعی از خدمتگاران را نظر بران شهریار دین دار افتاد فی الحال خود را بآن خسرو فریدون فر رسانیدند آنحضرت را از میان اسپان بیرون آورده در پالکی نشانیده بمنزل میرزا لطف الله بن شاه محب الله رسانیدند چون امرا و اعیان از چشم زخم سلطان واقف گردیدند دست از حرب باز کشیده بملازمت رسیدند و سلطان جهان را نالان و پریشان دیده از دیدها فواره خون مانند جیحون روان گردانیدند بعد ازان بساط منازعه و محاربه را در نوردیده متوجهه دار الملک گردیدند و چون بحوالی بیدر رسیدند هریک از امرا و اعیان بر حکم معتاد

بخلعت خاص سلطان اختصاص یافته عنان بولایت خویش تافتند مگر مجلس مکرم ملک برید ممالک دست از ملازمت رکاب ظفر انتساب باز نداشته در بندگی شهر یار فریدون فر بدار الملک بیدر در آمده مرتبه دیگر بامر خسرو داد گستر حکومت دار الملک بیدر برو مقرر گشت و چون کوفت سلطان بمرتبه بود که قریب یکسال دستار بر فرق مبارک نمی توانست بست ملک برید ممالک باستقلال و استبداد تمام بر سریر جاه و جلال نشست امراء دار الملک بیدر که پیوسته از حکومت مجلس مکرم درهم و بر حذر می بودند از کوفت سلطان و استیلای ملک برید ملاحظه نمودند که مبادا ذات اقدس سلطان را حادثه روی نماید و ملک برید دست تسلط و تغلب بر آورده خزائن و دفائن را با دار الملک و توابع و لواحق بقبضهٔ اقتدار در آورد لاجرم در هر سری خیال سودای و در هر دلی اندیشه تمنای پدید آمده شب و روز در فکر این بودند که ببهانهٔ ملک برید را از حصار دار الملک دور سازند درین اثنا شجاعت خان که یکی از اعیان امرا بود و سلسله فیل خاصه سلطانی را که سلطان را بآن فیلهای نامدار میل تمام بود گرفته رو بوادی فرار نهاد جمعی که از حکومت ملک برید متشکی بودند به بندگان سلطان عرض نمودند که بغیر از مجلس مکرم کسی قدرت بر تعاقب شجاعت خان ندارد و در نامزد فرمودن او دیگر فوائد مندرج است که از صلاح ملک و دولت خالی نیست سلطان جهان حسب الصلاح ایشان برید ممالک را از عقب شجاعت خان نامزد فرمود و ملک برید تعاقب شجاعت خان را مستعد گردیده سرعت از ماه و خورشید وام نموده تا بشجاعت خان رسیده اورا بقتل رسانید و فیلان سلطانی را با سایر اسبان و اسباب و اموال شجاعت خانی بر گردانیده بصد عظمت و حشمت بتقبل سده سلطان مشرف گردید و هر مقدمه که امرا ترتیب داده بودند نتیجه اش از نقیض مطلوب و عکس مقصود ایشان روی نمود و روز بروز قدرت و اختیار ملک برید در مهمات سلطنت بیشتر از بیشتر میگردید تا تمام مهام سلطنت و رتق و فتق امور جمهور سپاه و رعیت بقبضه اختیار و اقتدار خویش در آورد درین اثنا آن دارای سکندر لوا ندای ارجعی الی ربک را لبیک اجابت گفته بصوب فرادیس جنان خرامید انا لله وانا الیه رجعون امرا و اعیان در تعزیت و مصیبت سلطان جهان و خدایگان زمین و زمان بجای آب خون ناب از فواره دیدگان روان ساخته از نفیر ناله وا فغان غلغله در صوامع ملکوت و جوامع کروبیان انداختند و از هاتف غیبی مضمون این اشعار بمسامع اهل روزگار میرسید.

دردا که مصر حشمت و دولت خراب شد — وان نیل مکرمت که تو دیدی سراب شد
ماتم سرای گشت سپهر چهارمین — روح القدس بتعزیت آفتاب شد

آری طغرا نویس ازل بقای جاودانی بر جریده زندگانی هیچ آفریده علی الخصوص بر نامهٔ اعمار بنی نوع انسانی رقم نه فرموده و نقاش صور موجودات نقش حیات بر صفحات ممکنات جز بقلم کل شی هالک الا وجه ثبت ننموده خیاط کارخانه قدم جامه هیچ موجودی بی طراز عدم ندوخته و فراش سرا چه قدرت شمع قامتی بی تند باد آفتی نیفروخته.

انصاف در جبلت عالم نیامداست — راحت نصیب گوهر آدم نیامده است

از مادر زمانه نزاده است هیچکس — کو هم ز دهر نامزد غم نیامده است
از ساغر زمانه که نوشید شربتی — کان نوش جان‌گزای تر از سم نیامده است
دز دست چرخ نقب زن اندر سرای عمر — آری بهرزه قامت او خم نیامده است
در جامه کبود فلک بین و پس بدان — کین چرخ جز سراچه ماتم نیامده است

این حادثه عظمی و حدوث این واقعه کبری که هرآئنه ویرانی عالم و پریشانی بنی آدم را مستلزم بود در بیست و چهارم ذی حجه سنه اربع و عشرین و تسعمائه روی نمود و مدت عمر آن شهریار عالی تبار فریدون خصال چهل و هفت سال بیست روز و ایام سلطنتش سی و هفت سال و دو ماه بود اگرچه در ایام دولت آن مفخر دودمان سلطنت در ممالک و مسالک دکن بسبب مخالفت و منازعت امرا لشکر کشیها و فتنه انگیزی و خون ریزی بسیار که موجب پریشانی عباد و ویرانی بلاد و دیار بود روی نمود اما تا آن خسرو ملک صفات در قید حیات بود کافه امرا و وزرا و ملوک با وجود سلوک طریق عناد با یکدیگر نسبت به شهریار داد گستر طوعا او کرها در مقام فرمان برداری بوده سر از چنبر اطاعت و انقیاد بیرون نمی بردند و اگر احیانا یکی از امرا را سودای فاسدی در خاطر خطور می نمود سایر امرا و ملوک با سلطان طریق اطاعت مسلوک داشته در دفع ارباب بغی و عناد با آن خسرو فریدون نژاد اتفاق می نمودند و حرف نفاق را از صفحه انقیاد میزدودند نزد بعضی از مخبران آثار آن شهریار فریدون تبار آنست که در اواخر ایام سلطنت بالکلیه عنان اختیار از قبضهٔ اقتدار سلطان بیرون رفته ملک برید باستصواب امرای اطراف ممالک سلطان را در گوشه عزلت و انزوا نشانیده ولایت را با یکدیگر تقسیم نموده و سلطان مدتی بعد ازان نیز در قید حیات بود تا عاقبت زندان سرای فانی را گذاشته علم سلطنت عالم باقی برافراشت والله تعالی اعلم بحقیقة الامور - بالجمله چون حضرت سلیمانی ازین خاکدان فانی متوجه سرای جادوانی گشت یکبارگی هرج و مرج بولایت دکن راه یافته هریک از امرا و اعیان در مکان و ماوای خویش صدای کوس انا و لاغیری در گنبد آبنوس انداخته بر سریر فرمان دهی نشست و رسم فتنه و آشوب دران ولایت شائع گشت امرا و ملوک در اطاعت یکدیگر مانند ملوک طوائف مسدود ساخته رایت استقلال و استبداد برافراخته -

چو شد تخت شاهی ز سلطان تهی — برفت از جهان روزگار بهی
بشد بر بدی دست مردم دراز — به نیکی نبودی سخن جز براز

لاجرم کفره فجره بیجانگر دست تغلب و تسلط بدما و اموال مسلمانان دراز نموده هرسال یکنوبت تاخت بولایت می آوردند و ضرر بسیار ازان کفار خاکسار بمسلما نان این بلاد و دیار میرسید مجلس رفیع عادل خان که بعد ازان بعادل شاه مخاطب گشت و مسند عالی ملک قطب الملک که بر سریر قطب شاهی نشست چون قرب جواری بولایت کفار خاکسار داشتند ناچار با مشرکان آن دیار طریق ملایمت و مدارا مسلوک میداشتند لاجرم ضرر شر آن قوم ضلالت اثر بیشتر بدار السلطنة احمد نگر و سایر ولایات خسرو فریدون فر دین پرور میرسید تا در زمان دولت و آوان سلطنت خدایگان اعظم اکرم اشرف سلاطین بنی آدم واسطه نظام و انتظام عالم خاقان جمجاه سلیمان سپاه حضرت شاه حسین نظام شاه انار الله برهانه بضرب تیغ آبدار آتشبار صاعقه کردار

آن شهریار کامگار اسفند یار آثار شرار فتنه و ازار آن کفار خاکسار منطفی و مرتفع گشت چنانچه عنقریب تفصیل این اجمال درین اوراق سمت گذارش خواهد یافت انشاء الله وحده العزیز.

ذکر طبقه سوم از سلاطین نامدار و خواقین عالیمقدار ممالک دکن صانها الله عن الفتن که در دارالسلطنت احمد نگر حفظها الله عن الفتنة و الشر لوای جهانبانی بر افراخته مسند کشور ستانی و سریر کامرانی را از وجود اقدس خود رشک فلک اطلس ساخته اند و آن سلاطین سکندر آئین با حضرت سلطنت پناه جمجاه المؤید من عند الله ابو النصر برهان الملة والدین نظام شاه ابن نظامشاه ابن نظام شاه متع الله المسلمین بطول بقائه هفت تن بر سریر سلطنت ممالک دکن متمکن گردیده اند.

ذکر احوال خجسته مآل شهریار فریدون خصال خدایگان دارا فر ابو المظفر سلطان احمد بحری تغمده الله بغفرانه و اسکنه فی فرادیس جنانه.

از هنگام ولادت و عروج بر معارج سلطنت تا زمان رحلت.

نخستین کنم از ولادت شروع   که چون کرد خورشید شاهی طلوع

ارباب دانش و واقفان کارخانه آفرینش از جلائل آلاء بی انتها و جزائل نعماء بیرون از حیز حصر و احصا که از فیض فضل نا متناهی الهی بتمادی ایام و لیالی علی التعاقب و التوالی بر عالم و عالمیان بتخصیص افراد و اشخاص نوع عالیشان معالی مکان انسان فائض و ریزانست نجابت و سعادت اولاد امجاد شمرده اند چه بقای نوع بتوالد و تناسل منوط و مربوط است و استدامت و استحکام ایام دولت و مبانی دودمان سلطنت و خلافت بوجود فرزندان عالیمقدار و اولاد نامدار متعلق و مضبوط لهذا زمره برگزیده انبیا علیهم الصلوة و السلام که منشور منقبت شان بطغرای فحوای اولئک الذین هدی الله فبهدیهم اقتده موشح و محلی است حصول آن عطیه ارجمند از حضرت بخشنده بی مانند تعالی و تقدس مسئلت فرموده اند چنانچه کریمه رب هب لی من لدنک ذریة طیبة انک سمیع الدعا و آیة فاجعلنی من لدنک ولیاً یرثنی و یرث من آل یعقوب. این معنی را ایضاح نموده لاجرم چون عنایت ازلی بر وفق حکم لم‌یزلی ببقاء ذکر و تمادی سلطنت و اقبال دودمان خلافت بنیان بادشاهان بهمنی ابا عن جد تا بهمن اسفندیار و ازانجا تا کیومرث تاجدار شاه و شهریار بوده اند تعلق پذیرفته بود کاخ راسخ البنیان ارکان سلطنت پادشاه جهان سلطان محمد شاه بهمنی را بولادت شاهزاده کامگار کامران فریدون جم اقتدار المؤید من عند الله الاحد المظفر

سلطان احمد بحری از طرق انهدام و اختلال و آسیب فنا و زوال ایمن و پائدار گردانید اگرچه چهره کشایان صور اخبار را در ولادت آن شهریار عالی تبار اختلاف بسیار است و مولف این تالیف شریف در کتب خانه عامره حضرت نظام شاهی رساله بخط شریف اعلی حضرت فردوس مکانی برهان نظام شاه ماضی دید که در آخر آن رقم فرموده که کاتبه شیخ برهان الدین ابن ملک احمد نظام الملک ابن ملک نائب المخاطب من الحضرت العلیه باشرف همایون نظام شاه اما انچه در بعضی از کتب این فن که مشحون بذکر سلاطین ممالک دکن است بنظر راقم حروف رسیده و از صاحب خبرتان شنیده این روایت است که رقم زده کلک بیان میگردد - راویان اخبار فرخنده آثار آن شهریار عالی تبار چنین روایت فرموده اند که چون نوبت سلطنت و مسند خلافت شهریار جهان سلطان محمد شاه بهمنی انار الله برهانه رسید بعضی از امرا که حسب الحکم اعلی باخذ باج و خراج و تاخت و تاراج ولایات عبده لات و منات مشغول بودند جمیلهٔ از بنات ملوک ان ملک اسیر نمودند که آفتاب جهانتاب حسنش حلقه بندگی هلال درگوش روشن رویان حجرات سماوات کشیده بود و طره مشک بیز عنبر آمیزش منشور سواد شب دیجور درهم دریده -

خرامنده ماهی چو سرو بلند — مسلسل دوگیسو چو مشکین کمند
روان را بشمشاد پوینده رنج — خرد را به مرجان گوینده گنج
دهانش بتنگی دل مستمند — سر زلف در حلق جانها کمند

کرشمه جمال با کمالش عروسان بهشت را جلوه گری آموخته و از تاب آفتاب عالمتاب جبین مبینش مهر گردون نشین مانند جرم ماه در محاق سوخته چشم مستش به نیزهٔ غمزه هدف سینه را چو سینه هدف رخنه رخنه ساخته و لب جان بخشش بشکر تنگ دل سنگ را چو تنگ شکر در آب حسرت گداخته -

جهان افروز دلبندی چه دل بند — بخرمن ها گل و خروار ها قند
خجل روئی ز رویش مشتری را — چنان کز رفتنش کبک دری را
شب افروزی چو مهتاب جوانی — سیه چشمی چو آب زندگانی
خمار آلوده چشم نیم بازش — جهانی نیم کشت نیم نازش

امراء جم اقتدار چون آن مشکبوی لاله عذار را شائسته شهریار کامگار دیدند او را با سائر تحف و هدایا که لائق پیش‌کش بندگان حضرت اعلی بود بپایه سریر ثریا آثار روان گردانیدند آن مخدرهٔ تتق عصمت و طهارت چون به تقبیل سده سلطنت مستسعد گردید منظور نظر عنایت آثار شهریاری گشته از سائر خدمتکاران شبستان سلطانی بمزید شفقت و مرحمت حضرت سلیمانی امتیاز تمام و اختصاص لا کلام یافت چه از جمیع اهل حرم محترم قطع نظر از حسن و جمال بوفور ادب و حیا و صدق و وفا و فهم و ذکا متفرد و مستثنی بود -

بهشتی بد آراسته پر نگار — چو خورشید تابان بجرم نهار

روانش خرد بود و تن جان پاک — تو گفتی که بهره ندارد ز خاک

و چون اراده ازلی باین تعلق گرفته بود که خورشید منظر صدف گوهر خلافت و مطلع اختر سلطنت گردد بعد از تقرب سلطان گردون نوال از ترشح زلال جاه و جلال و فیضان سحاب نیسان اقبال نهال آمالش بمیوه بختاوری و ثمره کامگاری برومند و گران بار گشت.

چنین گوید آن پیر دیرینه سال — ز تاریخ شاهان پیشینه حال
که در بزم خاص شه کام جوی — مهی بود گلچهره و مشک بوی
چو سرو که پیدا کند در چمن — ز گیسو بنفشه ز عارض سمن
جمالی چو در نیم روز آفتاب — کرشمه کنان نرگس نیم خواب
سر زلف پیچان چو مشک سیاه — و زو مشکبو گشته مشکوی شاه
بدان مهربان شه چنان مهربان — که جز یاد او نامدش بر زبان
بمهرش شبی شاه در برگرفت — ز خرمای شه نخل بن بر گرفت
شد از ابر نیسان صدف بار دار — پدیدار شد لؤلوء شاهوار
چو نهه مه بر آمد ز آبستنی — بجنبش بر آمد رگ رستنی

چون ایام فرخنده انجام حمل منقضی شد رخشنده آفتابی از افق سلطنت و کامگاری و مطلع خلافت و بختیاری طالع گشت که خورشد آسمان از رشک لمعان جبین مبینش در حجاب کسوف تیره و تاری گردید و لعل بدخشان از غیرت غنچه خندانش در نقاب کان پنهان و متواری شد.

ز کان سلطنت لعلی سزای تاج شد پیدا — که لولو با همه لطف بنا گوشش بود لالا
قضا تا مهد اطفال فلک را میدهد جنبش — نخوابانید ازین ماهی درین گهواره مینا
قبای اطلس گردون بقد قدرش ار بودی — بریدندی قماط او ازین نهه شقه مینا

انوار سلطنت و جهانبانی و آثار حشمت و کشورستانی از مهر بیزوال مطلع جاه و جلال ناصیه همایونش کالشمس فی رابعة النهار آشکار و تابان بود و علامت علو همت و کمال شجاعت و استعداد سروری و جهانگیریش مانند نور از چهره خور درخشان و نمایان.

گرامی دری از دریای شاهی — چراغ روشن از نور الهی
مبارک طالعی فرخ سریری — بطالع تاجداری تخت گیری

چون منهیان خبر مسرت اثر ولادت آن مولود سعادت ورود بسمع اقدس سلطان عاقبت محمود رسانیدند سلطان جهان از روی صدق نیت و صفای طویت سر نیاز بدرگاه بی نیازی بسجده نهاده شرائط شکر گزاری حضرت باری بتقدیم رسانید و دیده بدیدار فرخنده آثار آن نور حدقه بختیاری منور گردانید

چو از مادر مهربان شد جدا — سبک تاختندش بر پادشاه
جهان بخش را لب پر از خنده شد — که خورشید اقبال تابنده شد

و از غایت پاکیزگی و صفا و نهایت درخشندگی و ضیا آن مولود عاقبت محمود را مونی شاه لقب نهاده بسلطان احمد موسوم ساخت و دست دریا نوال به بذل اموال کشاده جیب و کنار بحر و کان را چون کف کریمان از درم و دینار پرداخت.

شه از مهر فرزند فیروز بخت　　در گنج بکشاد و برشد به تخت
بشادی گرائید از اندوه و رنج　　بخواهندگان داد بسیار گنج

بعد ازان سلطان کام بخش کامران منجمان را طلب فرموده فرمان داد که در طالع مسعود آن مولود عاقبت محمود تدبرات دقیق و تاملات عمیق نموده احکام طالع و اوتاد آن نیکنام خجسته نژاد را با نظرات و قرانات و دلائل و شواهد و هیلاجات و عطیات و کدخدا علی سبیل التحقیق بر لوح ظهور وانها کنند.

بوقت ولادت بفرمود شاه　　که دانا کند سوی اختر نگاه
شناسندگان برگرفتند ساز　　ز دور فلک برگرفتند راز

از اتفاقات حسنه که بخت و دولت عبارت ازانست صورت اوضاع فلکی در وقت ولادت خجسته اش چنان افتاده بود که اهل نجوم از ملاحظهٔ آن بحصول غایات امانی و آمال و وصول به اعلی مدارج کمال استدلال نمودند.

در احکام هفت اختر آمد پدید　　که دنیا بدو داد خواهد کلید

اما هرچند از سده سلطنت و مستقر سریر دولت دورتر باشد هرآئینه بصلاح ملک و ملت اقرب و انسب خواهدبود چون منجمان احکام طالع شهزاده عالمیان را بعرض سلطان گیتی ستان رسانیدند

ازان فرخی مرد اختر شناس　　خبر داد تا کرد خسرو سپاس

اگرچه سلطان سلیمان مکان از خجسته طالعی شهزاده دوران مبتهج و مسرور گردید اما از مفارقت آن نوباوهٔ بوستان سلطنت چون زلف مهوشان بر خویش بپیچید آخر الامر صلاح دولت دران دید که شهزادهٔ عالمیان را با مادر مهربانش بملک حسن همایون شاهی که در آخر بمجلس اعلی و منصب معلی ملک نائب مخاطب شد بسپارد تا آن وزیر صافی ضمیر شاهزاده بی نظیر را با والده اش بجاگیر خویش که پرگنه رامگیر و ماهور بود و از سده سلطنت دور فرستاده تا دران ولایت نگاه دارد و در تربیت و اهتمام آن نور حدقه سلطنت دقیقهٔ نا مرعی نگذارد بنا برین مجلس اعلی و منصب معلی ملک نائب را طلب فرموده دربن باب با رای صوابنمای آن وزیر صافی تدبیر مشورت نمود از صفای عقیدت و خلوص طویت که مجلس اعلی را بود انچه بخاطر ملکوت ناظر سلطان رسیده بود و در خاطر خطیر آن وزیر بی نظیر خطور نموده بعرض رسانید که اگر بندگان سلیمانی بنده را بشرف خدمت و تربیت این نوباوهٔ بوستان جهانبانی سرافراز فرمایند تا بنده زیبنده تاج و سریر را بجاگیر خویش فرستاده در تربیت و غمخواری او بشرائط خدمتگاری و جان سپاری بسیار نماید هرآئینه

مقرون بصلاح و صواب خواهد بود سلطان جهان رای صوابنمای مجلس اعلی را استحسان فرموده بصوابدید او عمل نموده تربیت آن تازه نهال چمن اقبال را بحسن اهتمام آن وزیر عالیمقام رجوع فرموده

به نائب سپرد آن دل و دیده را | جهانجوی عقل پسندیده را
که این را نگه دار چون جان پاک | نباید که بر وی وزد باد و خاک

و بعضی از نقلهٔ اخبار برانند که سلطان محمد شاه کنیزی از حرم محترم خویش بملک نائب بخشید و چون ملک نائب آن کنیز را بحرم خویش برد اثر حمل ازو ظاهر گردید لاجرم بعرض سلطان رسانیده حسب الحکم بتعهد و کفالت آن جاریه مامور گردید و آن نور حدقه سلطنت در منزل ملک نائب از سرحد عدم رخت بسر منزل هستی کشیده بعد ازان اتابکی شاهزاده بملک نائب مقرر گشت و سلطنت دکن بر سلطان محمود شاه قرار گرفت در میان عوام آنحضرت به پسر ملک نائب مشهور شد و الله تعالی اعلم بحقائق الامور علی کل التقدیرین ـ مجلس اعلی و منصب معلی را از حصول این موهب عظمی و وصول این عطیه کبری غنچه دولت در گلستان امید دمیدن و شگفتن پذیرفت و ابواب اقبال بروی آمالش کشودن گرفت لاجرم جمعی از خدم و حشم در خدمت آن نور حدقه بنی آدم مقرر فرمود شاهزاده منصور را بجانب ماهور و رامگیر که بجاگیر او مقرر بود روان نمود و پیوسته در تعهد احوال آن تازه نهال جوئبار جاه و جلال کمال سعی و اجتهاد مرعی میداشت و شهریار فریدون خصال نیز اکثر اوقات متفحص احوال شاهزاده بیهمال بوده خاطر ملکوت ناظر بتربیت آن نوباوه بوستان اقبال میگماشت و همیشه از نقود و اقمشه و البسه و اسپان تازی نژاد و اسلحه و انچه مناسب حال شاهزاده فرخ فال میدانست بجهته آنحضرت میفرستاد و چون شاهزاده دارا نژاد از مهد صبا پا بسن رشد و تمیز نهاد بعد از اشتغال باکتساب فضائل و کمال همیشه سخن از تیر و کمان گفتی و پیوسته بتیغ و سنان همداستان بودی از خط شمشیر جز حرف جهانگیری مطالعه ننمودی و از نقش سپر جز صورت سر افرازی مشاهده نفرمودی از ریاض حرکات و سکناتش رائحه سلطنت و جهانداری چون نکهت ریاحین از نسیم بهاری مید مید و از مجاری گفتار و کردارش نور سروری و کامگاری چون بارقه برق از ابر بهاری میدرخشید ـ

چو شد ناز پرورده آن شاخ سرو | خرامیده شد چون خرامان تدرو
ز گهواره در مرکب آورد پای | شد از حیز مهد میدان گرای
کمان خواست از دایه و چوبه تیر | گهی کاغذش شد هدف گاه حریر
و زان پس نشاط سواری گرفت | پی شاهی و شهریاری گرفت
ببازی اگر تیرش آهنگ بود | حدیثش ز دیهیم و اورنگ بود

چون در دیوان نحن قسمنا به پرو انچه عنایت نرفع درجات من نشاء منشور دولتش بطغرای جهان ارای و اتیناه الملک موشح گشته بود خاطر خطیرش برکوب باد پایان گیتی نورد و ممارست کمانداری و مباشرت رسوم و ائین نبرد میل تمام و رغبت لا کلام داشت چنانچه خلاصه اوقات شریف باین تکالیف مصروف میداشت ـ

شب و روز در بزم بود و شکار   دل و جان در اندیشهٔ کار زار

تا در فنون شجاعت و مردانگی و رسوم فراست و فرزانگی بجای رسید که قصب السبق از ابنای روزگار و دلیران شیر شکار برد لاجرم بر معارج سلطنت و سروری و مدارج شجاعت و دلاوری در اندک زمانی ارتقا فرمود.

بسر پنجه زدی سر پنجه با شیر   ستونی را قلم کردی بشمشیر
به تیر از موی بکشادی گره را   به نیزه حلقه بر بودی زره را
چو برق‌ار نیزه را درسنگ راندی   سنان در سینهٔ خارا نشاندی
چو شد عمرش دوکم از چارده سال   بر آمد مرغ دانش را پر و بال

القصه چون شاهزاده کامگار عالی تبار دوازده مرحله از عمرشریف طی فرمود در فنون فضائل نفسانی و انواع کمالات انسانی سر آمد روزگار و انگشت نمای صغار و کبار گردید در خلال این احوال پادشاه بحر نوال فریدون خصال سلطان محمد شاه بهمنی ازین سرای پر ملال بجوار رحمت ایزد متعال انتقال فرمود بموجب وصیت آنحضرت سلطان گیتی ستان سلطان محمود ابن سلطان محمد بهمنی بطالع مسعود سریر سلطنت و افسر خلافت را زیب و زینت افزود چنانچه سابقاً رقم زده کلک بدائع آثار گردید و ملک حسن همایون شاهی را مشمول عواطف و الطاف پادشاهی ساخته پایه قدر و منزلتش را بر سائر امرا و وزرا بر افراخت بحدی که محسود امثال و اقران گشته رتق و فتق امور جمهور برای صائب و تدبیر ثاقب ملک نائب تفویض رفت.

گفتار در محاربه شاهزاده کامگار درسن صبی با سپاه کفار فجار

از ظرائف لطائفی که مضمون اشاره اعملوا فکل تیسر لما خلق له علی قائلها افضل الصلواة و اکمل التحیات منطویست بران اینست که هرکه از برای شغلی عظیم و امری جسیم مخلوق شده باشد آن مهم در نظر همت او سهل نماید و از دست مکنت و اقتدار او بآسانی بر آید و اگرچه عقول و اوهام دیگران آنرا محال انگارد و از قبیل ممتنعات شمارد.

چو یاری دهد لطف پروردگار   چه پیل قوی و چه گاو نزار
چو بازوی دولت کشاید کمند   سر شیر گردون در آید به بند

مصداق این مقال و ما صدق این قیل و قال آنکه چون سابقه عنایت ربانی آن برگزیده درگاه یزدانی را از برای جهان بانی و انتظام مهام کشورستانی خلعت ایجاد ارزانی داشته بود آثاری که دران امور ازان شاهزاده بظهور می پیوست و رای اندیشه و افکار اهل روزگار بود ازان جمله کارزار آن شاهزاده عالی تبار است که با کفار خاکسار و اعوان و انصار اوریای لعین نابکار روی نموده تفصیل این اجمال آنست که دران آوان که شاهزاده گردون سریر در رامگیر و ماهور بعیش و سرور بسر می برد سلطان

محمود را با اوریای لعین که مقدم کفره بی دین ولایت تلنگ و نواحی آن سر زمین بود نزاع روی نمود سلطان ممالک ستان با سپاه گران بعزم جهاد و قلع و قمع اهل شرک و فساد بجانب آن بلاد حرکت فرموده اهل بغی و عناد نیز بقدم مقابله پیش آمدند و مهم بمحاربه و مقاتله انجامیده بعد ازان کشش و کوشش بسیار چشم زخمی بلشکر نصرت شعار رسیده اهل اسلام از ارباب شرک و ظلام منهزم گردید چنانچه اکثر بنگاه بلکه بعضی از سراری و جواری اهل حرم محترم سلطان نیز بذل اسری گرفتار گشتند چون پرتو این خبر بر پیشگاه ضمیر نور گستر شاهزاده عالی گهر تافته بر جرأت و جسارت ارباب ضلالت اطلاع یافت جمعی کثیر از صغیر و کبیر در ملازمت آن شاهزاده گردون سریر بودند فراهم آورده فرمود که درینولا چشم زخمی بسپاه پادشاه جهان پناه راه یافته و کفار گمراه رو سیاه بقدم جسارت عساکر نصرت مآثر را تعاقب نموده اکثر بنگاه و جمعی از خدمه حرم پادشاه را بدست آورده‌اند در مذهب مروت و کیش فتوت بر همه کس که لاف مردی و اسلام میزنند واجب و لازم است که در انتقام ارباب شرک و ظلام نهایت سعی و اهتمام بجای آورد تا هرآئینه موجب نیکنامی دین و عقبی گردد غیرت اسلام مقتضی آنست که درین باب ابواب اعانت و امداد مفتوح داشته پای شجاعت در میدان جلادت نهیم و بضرب تیغ آبدار آتشبار و پیکان صاعقه آثار دمار از روزگار کفار خاکسار بر آوریم همگنان بطاعت فرمان شاهزاده عالمیان را انگشت قبول و اذعان بر دیدگان نهاده از سر اخلاص عرضه داشتند که تا جان در تن و رمق در بدن داریم در خدمتگاری و جان سپاری دقیقه نا مرعی نگذاریم ـ

چو کار افتد بوقت جان سپاری ز ما کوشش ز اقبال تو یاری
زهی توفیق آن فرخنده چاکر که در بازد براه خدمتت سر

شهزاده کامگار دلیران جلادت شعار را باکرام و انعام بسیار مستظهر و امیدوار ساخته با سپاه بیشمار بعزم رزم کفار رایت فتح آثار برافراخت و از عقب سپاه بد خواه سمند شاه فلک بارگاه سبق از جرم خورشید و ماه برده بیک تاختن خود را بدشمن رسانید ـ

سمندش در شتاب آهنگ پیشی فلک را هفت میدان داد بیشی
جهت شش طاق او بردوش کرده فلک نه حلقه زو در گوش کرده

فی‌الجمله شاهزاده اسفند یارعالی تبار با لشکر جرار در تنگ کوهساری سر راه بران مشرکان خاکسار گرفته بیک بار سنان جان شکار و تیغ صاعقه کردار آخته بران مشرکان بی نام و ننگ تاختند و کوه و سنگ را از خون آن بخت بر گشتگان لاله رنگ ساخته بنیاد حیات عبدهٔ اوثان را از بیخ و بن بر انداختند ـ

چو شهزاده بر کرد مرکب ز جای بچستی شاهین و فر همای
بر افروخت آتش ز دریای آب تو گفتی که دارد قیامت شتاب
نه زا نگونه پیکاری آمد پدید که کس در جهان دید یا کس شنید

سپاه کینه خواه کفر و ضلالت هر چند سعی نمودند که به پای مردی صبر و جلالت حمله قیامت شتاب شاهزاده سپهر رکاب را تاب آرند هول آن واقعه صبر شکیب و ایشان را غارت نموده پای ثبات و قرار شان پائدار و استوار نماند لاجرم عنان از میدان دلیران بر تافته رو بوادی فرار و اضطرار نهادند غنائمی که از لشکر اسلام بدست ارباب ظلام افتاده بود گذاشته دست از اموال و اسباب خویش نیز باز داشتند و رایت هزیمت بر کماشته حیات را از جمله مغتنمات انگاشتند بالجمله شاهزاده نامدار بیک حمله سپاه کفار را تار و مار ساخته آتش قهر در خرمن حیات شان انداخت و حرم شهر یار عالم را با دیگر غنائم که بدست اصحاب جهنم افتاده بود بدست آورد و با نیل مقصود معاودت فرموده حرم محترم ساطانی را با دیگر تحف و هدایا بدرگاه معلی ارسال داشت منهیان خبر مسرت اثر فتح شاهزاده فریدون فر را بمسامع قدسی جوامع شهر یار داد گستر رسانیدند سلطان ممالک ستان از دلیری و شجاعتی که ازان نوباوه بوستان سلطنت و خلافت در حداثت سن روی نموده بود و چنان لشکر گران را باندک سپاهی درهم شکسته و ناموس خاندان بهمنی را که بسبب تهاون و مخالفت امرا از دست رفته بود بدست آورده چمن سلطنت را بتازگی نضارت و خضارت بخشیده بهجت بی اندازه و مسرت تازه دست داد اما جمعی از ارباب حقد و حسد که پیوسته بواسطه نسبت خدمت ملک نائب با شاهزاده عالمیان طریقه معادات مسلوک میداشتند درینوقت فرصت یافته سخن منجمین که در باب شاهزاده کامیاب بعرض پادشاه روی زمین رسانیده بودند بیاد سلطان داده بعرض رسانیدند که شاهزاده عالمیان بسن رشد رسیده و علامات سخنان منجمان که به پادشاه جنت مکان عرض نموده بودند ظاهر گردیده چه روز بروز از حرکات و سکنات آن شاهزاده فیروز روز علامات عجیب قریب بظهور میرسد.

هنوز از دهن بوی شیر آیدش — همی رای شمشیر و تیر آیدش
قضا گوش بر غلغل کوس اوست — فلک را سر آستان بوس اوست
هنوزش پلارک بخون تیز نیست — هنوز ابر دستش گهر ریز نیست
سهیل است خواهد بر آمد باوج — محیط است خواهد در آمد بموج
رسد آنکه از صدمه تیغ و تیر — ولایت ستان گردد و قلعه گیر

قبل از وقوع امری که تدارکش از حیز امکان بیرون باشد دران باب فکری بصواب نمودن از لوازم حزم و احتیاط دولت روز افزون است. علاج واقعه قبل از وقوع باید کرد.

ذکر فرستادن شاهزاده صف شکن بولایت جنیر و سایر محال کوکن

دران ایام که سلطان سپهر احتشام از رهگذر شاهزاده عالیمقام متفکر و متامل بود مجلس اعلی ملک نائب این‌معنی را بفراست دریافته بود در خلال این احوال رعایاء ولایت جنیر و توابع از دست ظلم و ستم کفره فجره سنیر و سائر قلاع آن بقاع که در تصرف کفار خاکسار بود شکایت بدرگاه خلائق پناه پادشاه آورده دست تظلم و داد خواهی با ذیال جاه و جلال شهنشاهی زدند مجلس اعلی ملک نائب

فرصت یافته قبل از انکه سلطان درباب شاهزاده کامیاب کامران حکمی بامضا رساند معروض داشت که عجزه ولایت جنیر از ستم کفره آن سر زمین بجان آمده دست تظلم بحبل المتین مرحمت و عنایت سلطانی زده اند و شاهزاده کامگار موید سلطان احمد نیز از یمن توجهه و شفقت شهرباری بسن رشد و تمیز رسیده در فنون فضائل نفسانی و انواع کمالات انسانی از دلیری و مردانگی و فراست و فرزانگی سر آمد زمان و یگانهٔ دوران گشته صلاح دولت روز افزون دران است که قلع و قمع مادهٔ فتنه و فساد کفار فجار خاکسار آن بلاد بعهده اهتمام آن شاهزاده عالیمقام مقرر گردد تا بحسن تربیت و یمن معدلت آن نوباوه بوستان سلطنت احوال سکنه و رعیت آن ملک که چون سرزلف مهوشان آشفته و پریشان گشته مانند رخساره و لب دلبران شگفته و خندان گردد و بنیاد فتنه و فساد ارباب شرک و عناد از بیخ و بن براقتد سلطان جهان را سخن صلاح آمیز ملک نائب پسندیده و مستحسن افتاده بصوابدید آن وزیر صافی تدبیر عمل فرمود و شاهزاده دوران را جهته دفع شر مشرکان ولایت جنیر نامزد نمود تا در معموری و آبادانی آن سر زمین جنت آئین که رشک بهشت برین و غیرت افزای نگارخانه چین است و در لطافت آب و هوا و نضارت کوه و صحرا نعم البدل جنت الماوی و ثانی اثنین فردوس اعلی۔

خوش آینده شهری چو رخسار ناز — زمینش حلی بند روی نیاز
هوایش بساط افگن بیغمی — زمینش طراوت ده خرمی

کمال سعی و اهتمام بتقدیم رسانیده بر جراحت سینه سکنه آن ملک و ولایت که از تیغ ستم ارباب ظلم و بیداد رسیده مرهم راحت عدالت و انصاف نهاده خاطر حزین مردم آن سر زمین را برفق و مدارا تسلی و تسکین بخشد۔

بقومی که اقبال خواهد خدای — دهد خسرو عادل نیک رای

بالجمله ملک نائب حسب الحکم جهان مطاع فرمان قضا جریان سلطانی بخدمت آن تازه نهال چمن کامرانی ارسال داشته خود نیز عرضه داشتی در قلم آورد مشتمل بر آنکه بمجرد رسیدن فرمان جهان مطاع شاهزاده دین و دنیا را بی تعلل و تساهل متوجه ولایت جنیر شدن لازم است چه اعدا فرصت یافته مزاج وهاج صاحب تخت و تاج را بر شاهزاده عالم متغیر و درهم ساخته اند و دغدغه ازان نو باوه بوستان سلطنت در دل پادشاه جهان انداخته مبادا حکمی صدور یابد که تلافی آن از حیز امکان بشری بیرون باشد چون فرمان سلطان گیتی ستان با عرضه داشت مجلس اعلی ملک نائب بنظر اشرف شاهزاده دوران رسید پرتو التفات و اهتمام بحال سپاه و بندگان درگاه انداخته لشکریان بهرام انتقام را بانعام فروان بنواخت و ساز سفر جنیر ساخته رایت نصرت آیت بدان صوب برافراخت بعد از طی منازل و قطع مراحل ظاهر شهر جنیر از اشعه ماهچه رایت فتح آیت شاهزاده کامگار کامران تابان و درخشان گردید رعایا و متوطنین آن سر زمین باستقبال موکب جاه و جلال شاهزادهٔ ستوده خصال فرخ فال استعجال لازم دانسته بشرف زمین بوس استسعاد یافتند ساکنان آن بقعه جنت نشان را از پرتو التفات و احسان شاهزاده دوران حیات تازه و مسرت بی اندازه حاصل گشته شاهزاده فریدون خصال دران بلده جنت

مثال بر مسند عز و جلال از روی استقلال پای نهاده ابواب معدلت و مرحمت بر روی رعیت و سکنه و تجار آن دیار کشاد و رسوم بدعت لزوم ظلم و ستم و فتنه و فساد از یمن مقدم مکرم آن شاهزاده عالم قدم از میان بر کران نهاده خوشدلی دران بوم و بر بنحوی عموم یافت که گوئی رسم اندوه و غم از میان بنی آدم بر افتاد ـ

براں بوم میمون خرم سرشت — که بردی بخوبی گرو از بهشت
چنان آسمان عیش بخشنده شد — که شب از پی روز آینده شد
فراغت بساط آن چنان گسترید — که اندیشه بی عیش جای ندید
چنان برزمین شادمانی فشاند — که شادی در اجزای علوی نماند
چنان بهره‌ور شد جهان از طرب — که بیرون نیامد کدورت بشب

و تمام قلاع و جبال آن بلاد و بقاع از پرتو توجهه آفتاب شعاعش صورت تسخیر و سمت تعمیر یافت چنانچه در تفصیل این اجمال قلم مشکین رقم داد فصاحت خواهد داد القصه بیمن عدالت و حسن عنایت آن وارث مسند سلطنت امنیت و رفاهیت آن دیار و ولایت بمرتبهٔ رسید که ـ

نکردی هیچ باد از آب فریاد — قبای گل نگشتی پاره از باد
کبوتر را عقاب آموختی پند — بجان گرگ خوردی میش سوگند
بجز مطرب کسی رهزن نبودی — برهنه کس بجز سوسن نبودی

رعایا و متوطنین و سکنه و متمردین آن سر زمین از اهل دکن و خراسان و از هندو و مسلمان سر بر خط فرمان شاهزاده دوران نهاده کمر عبودیت و اطاعت بر میان جان بسته حلقه خدمتگاری درگوش و غاشیه جان سپاری بر دوش افگندند و از حسن سلوک آن قدوه سلاطین و ملوک در مهاد امن و امان ایمن و مطمئن و مرفه الحال و فارغ البال گشته در ظل حمایت بندگانش از سهوم ظلم و ستم دوران خلاص گردیدند و روزگار مضمون این گفتار بمسامع قدسی جوامع شاهزده کامگار میرسانید ـ

ای خوشت آئین جهان داشتن — ملک بدینگونه توان داشتن
بیخ نهالی که تو آبش دهی — میوه باغش نبود جز بهی

علی بالش دمی که یکی از متعلقان خواجه جهان محمود گاوان بود و در پنولا حکومت قلعه جاکنه با مضافات و منسوبات تعلق باو میداشت چون بر اطاعت و فرمان برداری مردم جنیر و آبادانی و معموری آن بقعه خیر اطلاع یافت از روی حقد و حسد که نتیجه اش بجز پشیمانی و ندامت نیست قدم از جاده موافقت و مصادقت کشیده با جمعی از معاندان شاهزاده دوران که در خدمت سلطان گیتی ستان می بودند در عداوت آن گل گلزار سلطنت همداستان گشته پیوسته اکاذیب و مفتریات نسبت بان شاهزاده ملک صفات میداد و عرائض غرض آمیز فتنه انگیز بدرگاه خلائق پناه میفرستاد و اعدا انتهاز فرصت نموده در خلا و ملا بعرض اشرف اعلی میرسانیدند ـ

که‌آن صاحب تاج و شمشیر و تخت
بر افراخته سر بنیروی بخت
قوی دولت و شیر و گردن‌کش‌است
که در خشم سوزنده چون آتش‌است
چنین فتنه را که شد دیر گیر
اگر خورد گیری بخوردی مگیر
گر این فتنه ماند چنین دیر باز
کند شغل شاهی بشه بر دراز
شه ار ماه او در نیارد بمیغ
سر تخت خواهد گرفتن به تیغ

تا مزاج وهاج صاحب تخت و تاج بران نو باوۀ بوستان شهریاری و گل گلزار کامگاری متغیر سازند غافل ازین معنی که قبۀ بارگاهی را که فراش قدرت و رفعناه مکاناً علیا ـ باوج مهر و ماه بر افراخته باشد تند باد حوادث زمان و مکائد دشمنانش پست نتواند ساخت و آفتاب دولتی که از افق سعادت بقدرت خالق و خلقنا کل شی بقدر ـ طلوع فرموده باشد کسوف و زوال اختلالی در اشعه فائض الانوارش تواند انداخت بالجمله چون بدگوئی معاندان در حق شاهزاده دوران متواتر و متوافر گردید سلطان گیتی ستان نیز شوق دیدار بهجت آثار شاهزاده کامران کامگار بسیار داشت فرمانی مشتمل بر عواطف پادشاهانه و نوازش بیکرانه خسروانه بطلب شاهزاده موید منصور صدور یافت و چون شاهزادۀ دوران بر مضمون فرمان جهان مطاع اطلاع یافت با فوجی از دلیران شیر شکار و نهنگان لجه وغا و بیکار که روز رزم را هنگامه شور و بزم شمردندی متوجهه درگاه عرش اشتباه گشته بعد از طی منازل و مراحل بحوالی دار الملک بیدر رسید حسب الفرمان قضا جریان جمیع امرا و ارکان دولت و اعیان حضرت و سادات و مشائخ و علما و فضلای دین و ملت باستقبال موکب جاه و جلال شاهزاده مشتری خصال استعجال نموده بسعادت دست بوس فائز گردیدند و چون بساحت ایوان سلطنت و خلافت رسیدند شاهزاده سلیمان نگین جبین مسکنت بر زمین عبودیت نهاده زبان اعجاز بیان بدعا و ثنای خدیو جهان و سلطان کشورستان بکشاد ـ

بلب خاک را عنبر آلود کرد
زمین را بچهره زر اندود کرد
فلک را لب از خنده پر نوش کرد
جهان را ز در حلقه در گوش کرد
ثنای جهان دار گیتی پناه
چنان گفت کافروخت آن بارگاه

سلطان گیتی ستان شاهزاده دوران را پیش خوانده در برگرفت و جبین مبینش را بوسیده سخن در گرفت ـ

چو برداخت شاهزاده ناهور
ز بوسیدن خاک برداشت سر
جهاندارش از لطف در برگرفت
ببوسید روی و سخن در گرفت
شهنشه بسی آفرین خواندش
بجای سزاوار بنشاندش

فی الجمله سلطان گیتی ستان از حسن صورت و سیرت و کمال فراست و دراست و ادب شاهزاده عالی نسب عجب مانده بغایت شگفته و شادمان شد و شاهزاده منظور انظار عنایات بیغایات پادشاهی گردیده

بیشتر از پیشتر محسود و محقود معاندان گشت و چون حسن سلوک شاهزاده با رعایای جنیر و رضای مردم آنحدود بعرض سلطان رسید مجلس اعلی و منصب معلی ملک نائب وصی خاص را که مربی و للهٔ شاهزاده بود در خلوت طلب داشته در باب شهزاده سپهر سریر با آن وزیر بی نظیر صافی ضمیر مشورت فرموده بعد از تقدیم مشورت چنان مقرر شد که آن تازه نهال چمن اقبال بواسطه دفع عین الکمال در ملازمت درگاه فلک مثال توقف نفرموده باز عنان یکران صبا جولان بصوب ولایت جنیر معطوف سازد روز دیگر چون شاهزاده فریدون فر بملازمت شهریار دادگستر رسید بعواطف خسروانه و خلعت خاص پادشاهانه اختصاص یافته بخطاب مستطاب نظام الملکی مخاطب گشت و حکم جهانمطاع آفتاب شعاع بنفاذ پیوست که اقطاع مشرکین آن سر زمین و اقطاع انچه شاهزاده فلک سریر تسخیر نماید بجاگیر آنحضرت مقرر باشد لاجرم منشور حکومت و ایالت بلده جنیر و ولایت بنام نامی شاهزاده گرامی و مجلس اعلی ملک نائب شرف صدور یافته شاهزاده گیتی ستان عنان عزیمت بصوب ولایت جنیر تافت بعد از قطع مسافت ماهچه رایت فتح آیت شاهزاده اطراف ولایت جنیر را از اشعهٔ انوار خویش منور ساخت سادات و موالی و اهالی جنیر و حوالی را از قدوم رفاهیت لزوم شاهزاده دادگستر حیاتی تازه و مسرت بی اندازه حاصل گشته بملازمت رکاب ظفر انتسابش مبادرت جسته بسعادت زمین بوس استسعاد یافتند و زبان بدعا و ثناء شاهزاده مشتری لقا کشاده گفتند۔

که ای ملک را از تو فرخنده فال ‌‌ ‌ بعهدت سر فتنه شد پائمال
سپهر برین پایه تخت تست ‌ ‌ جوان گیتی از دولت بخت تست

شاهزاده ارجمند بفر دولت روز افزون و بخت بلند در دارالسلطنة جنیر بر مسند کامرانی و سریر جهانبانی تکیه فرموده پرتو التفات و اهتمام بر حال مردم جنیر و سایر محال انداخته بضبط امور مملکت و نسق اسباب جمعیت و رفاهیت پرداخت و در دفع رسوم جور و اعتساف و نصب الویه عدالت و انصاف انچه از چنان شهزاده دادگستر سزد بتقدیم رسانیده غبار محنتی که از بیداد اهل ستم و فساد بر خاطر سکنه آن دیار و بلاد نشسته بود بزلال معدلت شست و شو داده بنیاد وجود ارباب جور و عناد و اصحاب ظلم و بیداد را بباد فنا بر داد۔

ذکر توجهه شاهزاده صف شکن بتسخیر قلعه سنیر و سائر قلاع و بقاع ولایت کوکن

چون بمقتضای فحوا ی بشارت موداى کلام معجز نظام ربانی و مضمون حقیقت مشحون تنزیل واجب التبجیل آسمانی حیث قال جل کبیر متعال ان الله یحب الذین یقاتلون فی سبیله صفاً کانهم بنیان مرصوص از مبادی حال پیوسته همت والا نهمت آن شمع شبستان سلطنت و سرو بوستان خلافت با علاء اعلام اسلام و تقویت و ترویج دین و شریعت حضرت خیر الانام علیه الصلواة والسلام واحراز فضیلت غزا و جهاد و دفع فتنه و فساد مشرکین بی دین و داد مصروف و بدین شغل مشغوف می بود و واکثر قلاع و بقاع ولایت کوکن و جبال ملک دکن در تصرف مشرکان و عبدهٔ اصنام واوثان بوده آزار

بسیار از کفار فجار بسکنه و تجار آن دیار میرسید و چون ضبط و ربط و معموری آن بلاد و بقاع بتسخیر حصون و قلاع و تنبیهه و تادیب اهل بغی و عناد منطوط و مربوط بود لاجرم برحکم -

باب تیغ توان شست لوح گیتی را زنقش فتنه و خبث و جود اهل‌فساد

قلع و قمع اصحاب کفر و عناد را پیش نهاد همت والا نهمت فرموده پرتو التفات بر اجماع سپاه نصرت پناه انداخته نهال آمال دلیران میدان قتال و جدال را از رشحات زلال انعام و افضال شاداب ساخت و در اندک فرصتی لشکر بسیار و حشم بیشمار از پیاده و سوار در ظل رایت نصرت شعار جمع گشت چنانچه حصر و شمار آن بر محاسب وهم و عارض اندیشه دشوار گردید چون سپاه بیقیاس بر در کریاس گردون اساس مجتمع گشت حکم جهانمطاع بنفاذ پیوست که عساکر نصرت مآثر اول قلعه سنیر را محاصره نموده بقوت بازوی شجاعت و جلادت مسخر و مفتوح سازند و آن حصنی ست در حوالی قصبه جنیر بر قله کوهی واقع که از غایت ارتفاع ایوانش بفلک کیوان رسیده و عقاب بلند پرواز از رسیدن بفراز آن طمع بریده ارکان راسخة البنیانش را از غایت متانت و استحکام چون سپهر مینا فام گردانهدام بر چهره خیال ننشسته و درش چون کیسهٔ بخیلان پیوسته بر طالبان و سائلان بسته در هیچ روزگار کمند اقتدار خسروان رفیع مقدار کنگره فتح آن حصار سپهر آثار را ندیده و تیر تدبیر هیچ قلعه کشای کشور گیر بهوای تسخیر آن توام فلک اثیر نرسیده -

کسی ندیده فرازش مگر بچشم ضمیر کسی نرفته نشیبش مگر بپای گمان
ملوک را ز رسیدن بآن‌گسسته امید عقاب گاه عروجش فگنده بال توان

حکم قدر مثال شاهزاده بحر و بر شرف صدور یافت -

که یکبارگی لشکر نامدار در آیند پیرامن آن حصار
ببازوی قوت خرابش کنند زسیلاب خون غرق آبش کنند

عساکر نصرت مآثر روی شجاعت به تسخیر آن حصار گردون شعار آورده پای جلادت در میدان مبارزت نهادند و بازوی دلاوری و تهورکشاده با زهره شیر و خشم پلنگ و قوت ببر وصولت نهنگ آهنگ‌جنگ آن کوه و سنگ ساز دادند و آتش محاربه و مقاتله را ملتهب و مشتعل ساخته بضرب پیکان دلدوز جهانسوز شعله هلاک و فنا بر بنیاد حیات کفره آنحصار انداختند از حدت و حرارت مجاهدان دین مبین نیران قتال و جدال باشتعال در آمده شور معرکه بنوعی برافراخت که تیغ بیداد مریخ در پنجم حصار نیلی چون آهن در کوره حداد بسوخت از ستیز و آویز آن دلیران خونریز فلک را گمان روز رستاخیز شده پای دورانش پائدار نماند و چهره خورشید در گرد و غبار معرکه رزم و پیکار محجوب و ناپدید گردیده باد از حمله دلاوران گرد ادبار بروی روزگار افشاند کوه از نهیب آنکه مگر روز محشر است بیم آن بود که بباد ینسفها ربی نسفا بر رود و بسیط زمین صفت قاعاً صفصفاً لا تری فیها عوجاً ولا امتا گیرد -

ز بس کوشش و جوشش آن سپاه بلرزید مهر و نهان گشت ماه

چون شاهزاده کامگار موید بتائید آفریدگار لیل و نهار بود و از دیوان نحن قسمنا منشور سلطنت ممالک دکن بنام نامی آن شهریار زمن موشح گشته پیوسته فتح و نصرت اقبال آسا ملازم رکاب همایونش می‌بودند هر چند کفار حصار سنیر سپهر مکاوحت و ممانعت بر روی کشیده بقوت جلادت و شجاعت مقاومت تیر تقدیر را بسپر تدبیر رفع نتوانستند کرد و چهره مقصود در آئینه خیال تصور نتوانستند بست لاجرم بغیر از عجز و استغفار و استغاثه و اعتذار چارهٔ نبود ناچار بیکباره طالب امان گشته والی حصار با اخوان و انصار تیغ و کفن در گردن افگنده با مفاتیح دروب قلعه بملازمت درگاه عرش اشتباه شتافته سعادت زمین بوس در یافتند و جبین مذلت و افتقار بر خاک و انکسار و اعتذار مالیده از روی عجز و اضطرار نالیدند بحر مواج مرحمت بیکران شاهزاده سلیمان سریر فریدون نژاد بتلاطم درآمده بران بخت برگشتگان رحم فرموده از سطوت سپاه ظفر پناه امان داده عساکر نصرت شعار نجوم آسا بران حصار فلک اقتدار برآمده زبان بکلمه طیبه تکبیر و تهلیل جاری ساختند و معابد مشرکان و عبدهٔ اوثان را با مساکن و منازل ایشان از بیخ و بنیاد برانداختند و بجای آن مساجد و معابد و منابر برافروختند غنایم بسیار از جواهر آبدار و لآلی شاهوار و نقود و اقمشه و امتعه بیشمار و غلامان سرو قد لاله عذار و کنیزان زهره جبین شکر لب شیرین گفتار ازان حصار بدست سپاه نصرت شعار افتاده بنظر کیمیا اثر شاهزاده بحر و بر درآوردند ازان جمله انچه لائق سرکار خاصه شریفه بود وکلاء دیوان بخزانه عامره رسانیده تتمه را بر عساکر نصرت مآثر تقسیم فرمودند چون حصار سنیر که از معظمات قلاع دکن بود بیک توجهه شاهزاده لشکر شکن مسخر گشت شهریار نصرت شعار بعنایت بیغایت آفریدگار لیل و نهار و قادر و مختار مستظهر و امیدوار گشته این فتح نامدار را مقدمه فتوحات شمرده ازهاتف غیبی مضمون این ابیات بگوش هوش استماع فرموده۔

چو اول قدم خصم یابد گزند — بنصرت دهد مژده بخت بلند

لاجرم عزیمت تسخیر تمام قلاع و بقاع کوکن مصمم ساخته رایت جهانگیری و کشور کشائی برافراخت ضبط و ربط آن سپهر آثار را بیکی از معتمد آن کفایت دثار تفویض فرموده عنان عزیمت بتسخیر قلعه جوند که هم در حوالی آن حصار بلند بود معطوف ساخت و این قلعه فلک مانند بر قله کوهی واقع است چون همت ارجمندان رفیع و بلند و بسان حصار آسمان ایمن از حوادث دوران و گزند ارتفاع کوه سپهر شکوهش بحدی که خطوط شعاعی بصر از وصول بدرجات بروجش کوتاه نمودی و کمند اوهام شرفات ایوانش را نسودی بران حصار سپهر آثار از نشیب تا فراز بر سنگ خارا زینها تراشیده‌اند در غایت تنگی و تندی از دو جانب آن راه قبضها تراشیده‌اند که دست دران زده و خود را بهزار محنت از زینه بزینه رسانند و باعتصام آن حبل‌المتین خاطر از دغدغه آن صراط معوج فارغ گردانند القصه من جمیع الامور راه مرور و عبور بران کوه فلک شکوه مقدور بشرنیست و ساکنان آن آسمان وهم را از حوادث زمان و نوایب دوران خبر نه بالجمله سپاه نصرت پناه آن قلعه را چون حلقه خاتم احاطه فرموده همت برتسخیر آن حصار سپهر نظیر گماشتند و رایت نصرت و تهور بر فلک دلاوری برافراشتند و چون سکان آن قلعه فلک نشان از تسخیر قلعه سنیر خبر داشتند و بر فیروز بختی واقبال مندی شاهزاده عالمیان مطلع بودند بعد ازانکه چند روز راه ادبار

پیمودند طالب امان گشته اموال خویش وقایهٔ جان ساختند بالجمله باندک توجهی بعون عنایت الهی آن قلعه نیز بر دست لشکریان بهرام انتقام مفتوح و مسخر گشته غنایم بیحد و حصر بدست عساکر ظفر مآثر افتاد شاهزاده عالمیان محافظت آن قلعه سپهر نشان را بیکی از معتمدان تفویض فرموده عنان یکران جهان پیما بصوب قلعه لها که بلهاکر معروفست معطوف ساخت آن حصار سپهر کردار نیز بر باره سنگی در نهایت علو و ارتفاع واقع گشته که نسر طایر با وجود علو مکان و سرعت طیران و عمر جاودان بکنگره بارهٔ آن نه رسید و وهم دور بین با وجود تعمق نظر و اندیشه دیوار فصیلش را بدیدهٔ تصور و تدبیر ندیده۔

اگر کردی فلک میل نگاهش بیفتادی ز سر زرین کلاهش

بالجمله چون شهریار سپهر اقتدار حوالی آن حصار فلک آثار را مضرب خیام نصرت فرجام عساکر ظفر شعار ساخته پر تو التفات و اهتمام بر تسخیر آن حصار سپهر نظیر انداخت حکم جهانمطاع عز اصدار یافت که دلیران شیر شکار اطراف حصار را خاتم وار درمیان گرفته بضرب پیکان آبدار و توپ و تفنگ آتشبار صاعقه کردار دمار از روزگار کفار خاکسار آنحصار برآورند بهادران نصرت قرین که بموجب ـ "بد مست را بغمزه ساقی حواله کن" پیوسته طالب این معامله و راغب چنین مجادله بودند بیکبار چون حوادث روزگار از یمین و یسار حمله نموده قدم مبارزت در میدان کارزار نهادند و بقوت بازوی شجاعت و جلادت داد مردی و مردانگی دادند از نفیر کوس رزمگاه و نعره و خروش دلیران سپاه چنان زلزاله در زمین و زمان بل در طبقات آسمان افتاد که بیم آن بود فلک را که کلاه خورشید و ماهش از سر نیفتد ساکنان حصار تصور صور اسرافیل و شور روز نشور نموده دل از جان و دست از خان و مان شسته فدوی وار بیکبار مشغول پیکار گشتند امان هر چند پای ثبات و قرار فشرده جد و جهد نمودند چهره مقصود و روی بهبود در آئینه مراد مشاهده ننمودند عاقبت نسیم فتح و ظفر از مهب عنایت خالق اکبر بر پرچم رایت فتح آیت شهریار بحر و بر وزیده دلیران شیر شکار عقاب وار بران کوه سپهر آثار عروج فرموده حصاری بآن استواری را بیاری حضرت باری قهراً قهراً مسخر و مفتوح ساختند و مشرکین بیدین را سر از پیکر بدن جدا کرده ابدان ناپاک شان را زیر آن کوه سپهر شکوه باسفل السافلین انداختند و ساحت آن حصار را از خشت وجود آن اشرار به بر داختند شهریار کامگار بعزم تماشا خورشید وار ببام آن حصار سپهر آثار بر آمده فرمان واجب الاذعان عز اصدار یافت که مجاهدان دین مبین حضرت سید المرسلین و خاتم النبیین بتخریب صوامع و معابد مشرکین بردازند ابنیهٔ کفره فجره را از بیخ و بنیاد بر اندازند و بجای آن مساجد و معابد بسازند حسب الفرمان قضا جریان معابد و مساکن عبدهٔ اوثان با خاک راه یکسان گشته اعلام اسلام باوج سپهر مینا فام بر آمد بالجمله شهریار کامگار عالی تبار بعد ازان فتح نامدار و تسخیر آن حصار سپهر آثار و قلع و قمع کفار فجار و ترویج شریعت احمد مختار علیه صلوات الله الملک الغفار و اخذ غنایم بسیار و جواهر بیشمار از یواقیت آبدار و درر ولآلی شاهوار کوتوالی آنحصار فلک کردار را بیکی از بندگان کیوان دیدار تفویض فرموده ازانجا رایت نصرت شعار بعزم تسخیر حصار تنگ و نکونه بر فلک دوار بر افراخت چون رایات فتح آیات ظاهر حصار مذکور را از

پرتو ماهچه آفتاب اشراق منور ساخت سپاه ظفر پناه کمر مردی بر میان استوار نموده قدم در میدان کارزار نهادند اهل حصار چون فیروزی و نصرت آن شهریار اسفندیار تبار شنیده و دیده بودند از مخالفت و محاربت احتراز نموده بپای مسکنت و افتقار از حصار بیرون آمده زبان انکسار و اضطرار باعتذار و استغفار کشودند و جبین مذلت و خواری بر خاک رهگذار شهریاری نهاده از روی عجز و زاری طالب مرحمت و مغفرت گشتند عنایت بیغایت شهریاری براضطراب و بیقراری عجزه و مساکین و فقرا و ساکنین آنحصار بخشوده متوطنین آن سر زمین را بمراحم بیدریغ مستظهر و امیدوار ساخته از سطوت سپاه نصرت شعار ایمن و مطمئن گردانیده و اموال بیقیاس ازان حصار سپهر اساس بدست بندگان درگاه خلائق پناه افتاده ضبط و ربط آن قلعه نیز بیکی از معتمدان نیکخواه مفوض گشت و ازانجا موکب همایون بصوب قلعه کندهانه که از اعاظم قلاع و حصون زمانه بود حرکت فرمود بمجرد وصول و نزول عساکر نصرت مآثر بظاهر آنحصار سپهر کردار آن قلعه نیز مثل سایر قلاع و جبال مسخر اولیاء دولت ابد اتصال گردید شهریار فریدون تبار اسفندیار آثار محافظت آن حصار را بیکی از بندگان امانت دثار رجوع فرموده عنان عزیمت ظفر قرین فیروزی اثر بصوب قلعه پورندر معطوف ساخته در ظاهر آن حصار خیبر آثار قبه بارگاه فلک اشتباه باوج مهر و ماه برافراخت لشکریان بهرام انتقام دست شجاعت از آستین جلادت برآورده پای مردی در میدان مبارزت نهادند و بضرب پیکان الماس فعل خرمن وجود متمردان مردود را بباد فنا بردادند هرچند اهل حصار قدم ثبات و قرار استوار نموده حرکت المذبوحی می نمودند سودی بران مترتب نمی گشت و چهره مقصود در آئینه مراد شان جلوه نمینمود و لحظه بلحظه قدرت و شوکت و سطوت و صولت سپاه اسلام متزاید و متضاعف گشته باس و هراس در قلوب ارباب ضلال و ظلام می افزود بالجمله مجاهدان میادین دین مبین بضرب تیغ و سنان آبدار و پیکان خارا گذار بر کفار آنحصار غلبه نموده بسیاری ازان ملاعین خاکسار بدارالبوار فرستادند و ساحت آنحصار را از خون مشرکین نابکار اهار دادند سپاه ظفر مآل از اسباب و اموال ارباب شرک و ضلال انچه یافتند بغارت و تاراج برده آتش نهب درمساکن و مواطن اهل حصار زدند و کوتوالی آنحصار و حوالی بیکی از بندگان درگاه شهریاری مقرر گشته اردوی همایون ازان مکان بصوب قلعه بورپ نهضت فرموده چون ظاهر آنحصار مضرب خیام ظفر فرجام دلیران شیرشکار گشت شهریار عالی‌تبار شیران بیشه رزم و پیکار را بتسخیر آن حصار تحریص فرموده بعنایات خسروانه مستظهر و امیدوار ساخت سپاه ظفر پناه اطاعت حکم جهانمطاع را انگشت قبول بردیده نهادند و روی تسخیر بدان حصار سپهر نظیر آورده غلغل تکبیر باوج فلک اثیر رسانیدند و بیک حمله دمار از روزگار کفار نابکار آن حصار برآورده قهراً قهراً قلعه را مفتوح ساختند و رؤس مشرکان را از پیکر ابدان دور انداخته صوامع و معابد ایشان را از بیخ و بن بر انداختند و بجای آن مساجد اسلام برافراختند غنائم فراوان و اموال بی‌پایان بدست حامیان حوزه ایمان و مجاهدان میدان غزا و جهاد افتاده تمامی زن و فرزندان بخت برگشتگان تژند بذل بندگی و اسیری گرفتار شدند بعد ازان شاهزاده کامران کامگار پر تو التفات بر آبادانی آن حصار انداخته یکی از کار فرمایان درگاه عرش اشتباه جهته معموری آن قلعه مقرر گشته موکب اعلی ازانجا بصوب قلعه مربدبو در حرکت آمد اهالی آنحصار چون

از غبار موکب نصرت شعار توتیای انتباه و اعتبار ابصار حاصل نمودند و از ندای هاتف غیبی صدای فاعتبروا یا اولی الابصار شنودند و حال خود از حال جهال قلعه بورپ و سایر قلاع و جبال عبرت حاصل نموده بودند بر مال و منال و اهل و عیال خویش بخشوده دروازه قلعه را کشودند و کفن در گردن افگنده بملازمت آن خلاصه دودمان بهمنیه مسارعت نموده جبین مسکنت و زاری و ناصیه مذلت و خواری بصد عجز و بیقراری بر خاک رهگذار شهریاری سودند و از سطوت سپاه نصرت پناه دران درگاه عرش اشتباه استغاثه نمودند شهریار فلک اقتدار بر حکم مرحمت جبلی و شفقت طبیعی بر عجز و زاری آنقوم بخشوده حکم جهانمطاع بنفاذ پیوست که لشکریان بهرام انتقام بهیچ وجه متعرض آنجماعت نگردیده دما و اموال آن بیچارگان را در امان دانند اما صوامع و معابد اصنام و اوثان را خراب ساخته بجای آن مساجد و معابد اسلام بر افرازند و شعار ارباب توحید و ایقان دران حصار شایع سازند و مال امان ازیشان باز یافت نموده حاکم انحصار با اعوان و انصار ملازمت رکاب ظفر انتساب اختیار نمایند و جمعی از ملازمان سده سلطنت و خلافت را بمحافظت آن حصار و ترویج شریعت احمد مختار علیه صلوات الله الملک الغفار تعین کنند وکلاء درگاه گیتی پناه حسب الفرمان قضا جریان عمل فرموده خاطر ملکوت ناظر شهریاری را ازان فارغ ساختند بعد ازان شاهزاده کامران با سپاه صف شکن عنان یکران گردون جولان بصوب قلعه جودن معطوف ساخته همت والا نهمت بر تسخیر آن حصار مصروف گردانید چون حوالی آنحصار سپهر آثار از غبار موکب نصرت شعار طعنه بر فلک دوار زد عساکر فیروزی اثر بحکم شهریار بحر و بر بمحاصره و محاربه مشغول گشته جهان را بران تیره روزان گمراه سیاه ساختند و بیم روز رستاخیز در جان ساکنان آن حصار انداختند اگرچه اهل حصار اول بار در محاربه قدم استوار نموده بجد و جهد تمام کوشش می نمودند اما بالاخر از حمله دریا توان نهنگان لجه وغا و شیران بیشه هیجا که کوه را پیش صدمه ایشان پای ثبات و قرار بر جا نمی ماند عاجز گشته یکبارگی دست و پایشان از کارمانده زبان بعجز و اعتذار کشادند و قدم اضطرار از حصار بیرون نهادند عساکر نصرت مآثر حسب الحکم جهانمطاع ایشان را بجان امان داده دست بغارت و تاراج برکشادند و جمیع اموال و اسباب ایشان را نهب نموده اماکن و مساکن ارباب کفر و ضلال را پائمال مراکب و افیال ساختند بعد ازان بموجب فرمان قضا جریان یکی از بندگان معتمد بمحافظت آنحصار مقرر گشته موکب گردون احتشام ازان مقام کوچ فرموده ظاهر حصار کوهیج را مضرب خیام لشکریان بهرام انتقام ساخت وبادنی توجهی آن قلعه نیز مثل سائر قلاع بتصرف و تسخیر اولیای دولت ابد قرین درآمده علامات شرک را از بیخ و بن برانداخت و غنائم بیحد فراهم آورده عنان عزیمت بصوب قلعه کهردرک معطوف ساخت و چون موکب همایون بحوالی آن قلعه رسید خوف و هراس و رعب و باس بیقیاس بر اهالی آن حصار مستولی گشته عنان تمالک و تماسک از دست دادند و قدم عجز و اضطرار از حصار بیرون نهاده زبان بعجز و استغفار کشادند شهریار ممالک ستان بریشان ترحم فرموده ضبط آن قلعه بیکی از بندگان تفویض رفت و چون خاطر خطیر شهریار سلیمان سریر از تسخیر آن حصار فراغت یافت عنان یکران کشورگیر پیل افگن بصوب قلعه مرنجن تافته آنحصار را نیز از

خبث وجود اشرار پرداخت و بنیاد کفر و شرک را برانداخت و از انجا بجانب قلعه تنگی و تروتی نهضت فرموده آن قلاع نیز باندک فرصتی بر دست اولیاء دولت روز افزون مفتوح گشت و غنائم فراوان از نقد و جنس بدست عساکر نصرت فرجام افتاده اردوی معلی از حوالی آن قلاع کوچ فرموده ظاهر قلعه ماهولی را مضرب خیام سعادت فرجام ساخت دلیران بهرام انتقام حسب الفرمان شهریار سپهر اقتدار کمر و بازوی جهاد و اجتهاد بسته و کشاده روی شجاعت بتسخیر آن قلعه گردون نظیر نهادند و بیک حمله قیامت نهیب صبر و شکیب اهل حصار را غارت نموده آن قلعه نیز مثل سایر قلاع مسخر اولیاء دولت روز افزون گردید و بسیاری از مشرکان حصاری بقتل رسید بالجمله مجاهدان میادین دین مبین نبوی ازان قلعه غنیمت بسیار و نفائس بیشمار بدست تسلط و اقتدار در آورده بتکدها و صوامع و منازل اشرار را با خاک رهگذار هموار ساختند و شاهزاده کامگار ضبط آن حصار را در عهده اهتمام یکی غلامان کیوان احتشام فرموده ازان مقام موکب عالی بجانب قلعه پالی رایت نصرت آیت بر افراخت و آن قلعه ایست بر قله کوهی مدور بهیئت گنبد فلک اخضر واقع که نسر طایر را با وجود دوام طیران رسیدن بگوشه بام آن سپهر مینا فام متعذر بلکه میسر و متصور نیست سمند سحاب با صد اضطراب تا بدامن خاکریزش رسد عرق خجلت از جبینش روان گردد و باد جهان گرد گردون نورد نفس گرفته از کمر کنگره اش گذرد.

ز راهش پیک فکرت خسته گشته بعجز از نیمهٔ ره باز گشته

برج و باره اش چون مصاعد همت و قواعد دولت آنحضرت در غایت بلندی و نهایت استواری و از علو کنگره فرقد سایش ایوان کیوان در خوی خجلت و شرمساری.

ز سنگ انداز او سنگی که جستی پس از قرنی سر کیوان شکستی

بالجمله چون حوالی حصار پالی از غبار موکب عالی مشکفام و عنبر بار گردید ضمیر منیر شهریار جهانگیر کمند تدبیر بر کنگره تسخیر آن حصار سپهر نظیر انداخته حکم لازم الامتثال از مکمن عز و جلال بنفاذ پیوست که عساکر ظفر مآل بمجاربه و محاصره آنحصار اشتغال نموده بضرب نضال الماس فعال و توپ صاعقه مثال صورت اذا زلزلت الارض زلزالها - دران جبال بظهور آورند بهادران لشکر اسلام را که پشت شجاعت بقوت دولت قاهره مستظهر و قوی بود بی دهشت و اندیشه روی تهور تبسخیرآن قلعه البرز نظیر آوردند و کمرکین آن ملاعین بی دین بر میان مبارزت بسته قدم جلادت در میدان مجاهدت نهادند و بازوی شهامت کشاده دست دلیری از آستین مردی بر آورده از باران تیر و ناوک و سحاب ژوبین و پلارک روی هوا را چون سینه و دل اعدا تیره و تاریک ساختند و بیم روز رستخیز و نشور در جان آن بخت برگشتگان بادیه غوایت و سرگشتگان تیهٔ ضلالت و غرور انداختند ارباب شرک و ضلال در موقف جدال و قتال کمال سعی و کوشش مینمودند اما چون قلم تقدیر خالق قدیر رقم هنالک مهزوم من الاحزاب بر جبین شقاوت آئین آن مدبران بی دین کشیده بود هیچ فائده بر کوشش ایشان مترتب نبود چه بشر نحیف و مور ضعیف هرچند بکثرت عدد متصف باشند در برابر باد صرصر قوت صبر و اقامت ندارند.

بهر جا چو سیل دمان رو نهاد مثل زد خرد پشهٔ تند باد

آخرالامر نسیم نصرت از مهب ینصرک الله نصراً عزیزاً بر پرچم رایات غازیان ملت سید کائنات علیه افضل الصلوات و اکمل التحیات در تبسم آمده کفار خاکسار خوار و زار گردیدند و حصاری بآن استحکام و استواری بیمن ادنی توجهه شهریاری مفتوح و مسخر گشت عساکر نصرت مآثر دست تسلط و تغلب بقتل و غارت کشوده در امن و امان بر روی زمین و زمان بستند و جمعی کثیر و جمی غفیر از صغیر و کبیر آن قوم بتیغ و تیر آن هزبران شیرگیر متوجهه سعیر شده غنایم فراوان از فیلان واسپان و نقود و اجناس بی پایان بدست بندگان شهریار گیتی ستان افتاده دود فنا و زوال از مساکن و منازل ارباب شرک و ضلال برخاست بعد از انهدام بنیان زندگانی عبده اوثان یکی از معتمدان لشکر منصور جهت محافظت و مرمت آن حصار سپهر آثار مقرر فرموده رایت خورشید آیت بصوب کوت دندراج پوری بر افراخت بعد از طی مسافت بر ساحت آنولایت پرتو اقبال انداخته ظاهر آن حصار سپهر آثار را مخیم سپاه نصرت شعار ساخت و قبهٔ بارگاه خلایق پناه باوج مهر و ماه برافراخت.

فرو برد و بر زد بماهی و ماه بن نیزه و قبهٔ بارگاه

و حصار دندراج پوری حصاریست بر کنار بحر عمان واقع بموضعی که دو جانبش را آب دریا محیط گشته دو جانب دیگر را که بر سمت خشکی است خندقی عریض عمیق که از دو سوی آن آب دریا بهم رسیده راه آمد شد مسدود ساخته.

ز خارا پی افکنده در قعر آب کشیده سر باره اندر سحاب

چه قلعه کوهی معمول از سنگ خارا سر باوج قبه خضرا کشیده و بروجش از ارتفاع و عروج بفلک البروج رسیده و پیرامنش از موج دریا چون سیل خیز دیده عشاق فراق دیده.

سرکشی کز تندیش گشتی فلک را قرطه چاک از سمک پیوسته ارکان رفیعش تا سماک
بر فراز باره او پاسبان در تیره شب ماه را چون چشم ماهی دیدی از سوی مغاک
ور نشستی فی المثل بر سطح دیوارش مگس پایش از نرمی بلغزیدی و افتادی بخاک

ساکنان آن حصار که جمعی از اشرار کفار بودند باستظهار متانت و استواری آن قلعه امیدواری بسیار داشتند لاجرم رایت تمرد و استکبار بر افراشتند و دیده صلاح و سداد را بخاک و خاشاک طغیان و عناد و فتنه و فساد بینباشتند و قدم جسارت در میدان محاربت نهاده زبان بلاف و گزاف کشادند و در مخالفت آن شهسوار مضمار سلطنت با یکدیگر اتفاق نموده گفتند.

بسازیم رزمی بروز ستیز کزو باز گویند تا رستخیز

اما چون شاهزاده کامگار عالی تبار موید بتائید آفریدگار لیل و نهار بود از حصانت و متانت آنحصار اندیشه ننموده شیران بیشهٔ شجاعت را امر فرموده که آتش قتال و جدال باشتعال آورند و بران

ملاعین سر یصلونها یوم الدین؛ آشکار کنند و آن متمردان بد کردار را از رهگذار تیغ آبدار متوجهه دار البوار گردانند و نهنگان لجه هیجا دست استیلا کشاده کمرکین و وغا در بستند و از اطراف حصار جنگی در پیوستند که ساکنان عالم بالا و مقیمان ملاء اعلی را از بیم آن فتنه و بلاقوت و قدرت انشاء ایزد تعالی نماند اهل حصار بعد از کوشش بسیار آثار عجز و انکسار بر وجنات احوال خویش آشکار دیده بیقین دانستند که مور ضعیف را با شیر ژیان در میدان کین برابری نمودن و کنجشک نحیف را با شاهین تیز چنگ هوای جنگ در سر داشتن جز دست از جان شیرین شستن و از سر عمر عزیز درگذشتن نتیجهٔ نیست ـ

قوت پشه نداری جنگ با شیران مجو　　　همدل موری نئی پیشانی شیران مخار

لاجرم دست اعتذار در دامن استغاثه و استغفار استوار نموده بپای عجز و انکسار از حصار بیرون آمدند و خاک درگاه خلائق پناه را حنوط جباه و توتیای ابصار ساخته از روی مسکنت و زاری و ناله و بیقراری طالب امان جان و فرزندان خویش گردیدند ـ

چو چاره نه بد شهری و لشکری　　　گرفتند زنهار و خواهش گری
هراسان بدرگاه شاه آمدند　　　ثنا گستر و داد خواه آمدند
خروش آمد از کودک و مرد و زن　　　همه پیر و برناشدند انجمن

شهریار سپهر اقتدار بزلال عفو و اغماض نقوش هفوات و زلات عبدهٔ لات و منات را شسته فرمان لازم الاذعان شامل الاحسان صدور یافت که عساکر فیروزی مآثر معترض نفوس ساکنان آنحصار نگشته متملکات آنقوم را بالتمام متصرف گردند تا موجب عبرت و انتباه سایر متمردین گمراه گشته احدی سر از حیز اطاعت و انقیاد بیرون نبرد و بپای شقاوت و عناد بادیهٔ غوایت و فساد نسپرد ـ

کبوتر که پهلو زند با عقاب　　　بقصد سر خویش دارد شتاب

حسب الفرمان قضا جریان لشکریان قیامت نشان دست بغارت و تاراج اموال ارباب ضلال کشاده جمیع ما یعرف ایشان را از صامت و ناطق بحوزه تصرف خویش در آوردند ـ

چو بر باد تاراج رفت انچه بود　　　فگندند آتش دران بوم زود
وزان پس بآتش سپردند پاک　　　نماندند چیزی بجز سنگ وخاک
ز آسیب قهر اندران بوم و بر　　　نماند از عمارت بکلی اثر

بالجمله در اندک روزی جمیع حصون و قلاع و بلاد و بقاع ولایت کوکن از بالای گهات و پائین بتحت تصرف و تسخیر سپاه صف شکن شهریار زمن درآمده چنانچه در تمام آن بلاد متمردی نماند که قدم در دائره اطاعت و انقیاد ننهاد تا بشامت کفران و طغیان خان و مان بباد فنا بر نداد هر چند کفار خاکسار بسیار می بودند و در معارک کارزار بجان کوشش می نمودند بر وفق میعاد الا ان حزب الله هم

الغالبون نسیم نصرت الهی از مهب فضل نا متناهی بر رایت فتح آیت اسلام می وزید و همای ظفر از هوای تائید خالق قضا و قدر جناح نجاح بر لشکر فیروزی اثر شهریار بحر و بر می گسترانید تا برین منوال جمیع قلاع و جبال ارباب شرک و ضلال مفتوح و مسخر گشت که هرکس بتلقین و هدایت و الله یهدی الی صراط مستقیم، سعادت اسلام و متابعت شهریار سپهر احتشام دریافت از سطوت سپاه ظفر پناه ایمن و مطمئن گردید۔

بران آستان هر که روی نیاز　　نهاد از درش کامران گشت باز

و هرکرا قائد توفیق راهنمونی نکرد در مضیق ضلالت و در تیهه غوایت و طغیان بزبان مصدرقه لن نؤمن بهذا القران برخواند و از ضرب تیغ مجاهدان دین مبین باسفل السافلین رسید گوئی در وصف لطف و عنف آن شهریار اسفندیار تبار گفته اند۔

کف کریم تو بحریست در افاضت جود　　که جز بساحل تسلیم نیست پایانش
شعاع تیغ تو برقیست بر دیار عدو　　که جز اجل نبود قطرهای بارانش

القصه بعد ازین فتوحات نامدار شهریار عالم مدار کامران کامگار عنان یکران فلک رفتار بصوب مستقر سریر سلطنت معطوف ساخته چون روح لطیف که پرتو التفات بر کالبد کثیف اندازد و بدان ابدان انسانی را حیات و زندگانی تازه سازد دارالسلطنت جنیر را بخیر و فیروزی بیاراست اهالی آن نواحی و حوالی باستقبال موکب عالی شتافته سعادت زمین بوس دریافتند و زبان بتهنیت فتوحات نامدار که از یمن تائید قادر مختار تعالی شانه عن الا شباه و الانظار بندگان شهریار سپهر اقتدار را روی نموده بود کشودند۔

همه بوسه دادند روی زمین　　نهادند بر خاک راهش جبین
بسته میان از پی چاکری　　کشاده زبان ثنا گستری
که بر خسرو این فتح فرخنده باد　　جهانش مطیع و فلک بنده باد
زمان تا زمان از سپهر بلند　　بفتح دگر باد فیروز مند

بعد ازان شاهزاده دوران عرضه داشتی مشتمل بر فتح و نصرت مجاهدان میادین دین مبین و کسر و هدم بنیان شرک منکران ملت سید المرسلین علیه صلوات الله رب العالمین و تسخیر حصون و قلاع راسخة البنیان آن سر زمین با غنایم بیکران و تنسوقات فراوان که دران فتوحات بدست حامیان حوزه اسلام افتاده بود بدرگاه خلائق پناه سلطان جهان مرسول داشت شهنشاه ممالک دکن چون بر حقیقت فتح و تسخیر قلاع و بقاع کوکن و نصرت شاهزاده صف شکن مطلع گشت در مجمع خاص و عام زبان الهام بیان بتعریف و توصیف شاهزاده فلک احتشام کشوده سپاس و ستائش پروردگار عالمیان بتقدم رسانید و رسولان شاهزاده دوران را بخلع و تشریفات پادشاهانه سرافراز فرموده فرمانی مشتمل بر عواطف و نوازش بیکرانه با خلعت خاص و کمر مرصع جهته شاهزاده فریدون فر جمشید منظر ارسال داشته جمیع

قلاع و حصون که مسخر ساخته بود بجاگیر آن زیبنده تاج و سریر مقرر فرموده شاهزاده جمشید جمال خورشید مثال باستقبال خلعت پادشاهی استعجال و مبادرت نموده سرمفاخرت و مباهات باوج افلاک و دزوهٔ سماوات برافراخت و بفراغ بال بساط عیش و نشاط منبسط ساخته بر سریر کامرانی و مسند جهانبانی بعیش و شادمانی تکیه فرمود ـ

ذکر توجهه شاهزاده کامران بمعاونت سلطان ممالک ستان و محاربه با اعدای آن دولت ابد اقتران

در خلال این احوال گروهی از امرای دکن بخیال مخالفت سلطان زمن سپاه صف شکن فراهم آورده بقدم فتنه و شر متوجهه دارالملک بیدر گردیدند چنانچه تتمه ازین مقدمه سابقاً رقم زده کلک بدائع نگار صنائع آثار گشت سلطان جهان فرمان بشاهزاده دوران در قلم آورده حقیقت تمرد و طغیان و کیفیت مخالفت و کفران امرای بیوفا را انها فرموده و شاهزاده اسفندیار آثار را بر سبیل مسارعت بپایهٔ سریر خلافت مصیر طلب داشت تا اسفندیار کردار به تیغ آبدار آتشبار دمار از روزگار متمردان شقاوت شعار برآرد شاهزاده کامگار کامران چون بر مضمون فرمان لازم الاذعان وقوف یافت پرتو التفات بر جمیع سپاه نصرت پناه انداخته سپاه فراوان و دلیران جلادت نشان که هریک ازیشان با دو صد رستم دستان در میدان مبارزت برابری کردندی و معرکه رزمگاه و پیکار را بروز بزم و شکار شمردندی جمع ساخته رایت نصرت آیت بصوب دار الملک بیدر برافراخت ـ

سپاهی ز کثرت فزون از شمار — روان کرد جمع از سر اقتدار
گروهی دلاور که هنگام جنگ — بر آرند دندان زکام نهنگ
همه یکدل و وقت کین جمله دل — همه آهنین چنگ و آهن گسل
چو زین سان سپاهی روان جمع یافت — عنان عزیمت سوی شاه تاخت
جهانجو چو از تخت شد سوی زین — بجنبش درآمد سراسر زمین
فروهشت دامن بخورشید گرد — بلا بر نوشت آستین نبرد
بیابان یکی گام بی مرد نه — همه چرخ یک ذره بی گرد نه

چون موکب عالی شاهزاده بحوالی دارالملک رسید امرا و ارکان دولت و اعیان حضرت بمراسم استقبال قیام نموده بسعادت پای بوس استسعاد یافتند و از انجا بدرگاه خلائق پناه شتافته سعادت زمین بوس در یافتند شاهزاده دوران سر اطاعت و جبین مسکنت بر زمین عبودیت نهاده زبان بدعا و ثنای پادشاه جهان بکشاد و گفت ـ

که ای فرمان روای داد گستر — بفرمان تو بادا هفت کشور
غمین باد انکه او شادت نخواهد — خراب انکس که آبادت نخواهد
مبادا بی تو ملک هند را نور — غبار چشم بد از دولتت دور

بعد ازان پیشکش فراوان از اقمشه و امتعه و اسپان صبا جولان و فیلان البرز نشان در نظر کیمیا

اثر شهریار بحر و بر در آورده عواطف خسروانه شاهزاده را بنوازش بیکرانه اختصاص بخشید و از غایت عنایت و شفقت آن زیبنده سریر سلطنت را در بر کشیده جبین مبین آن قرة العین دولت و دین را ببوسید و قامت قابلیت آن سرو بوستان سلطنت را بخلعت خاص بیاراست و در خلوت با آن تازه نهال چمن دولت از تمرد و عصیان مخالفان شکایت کرده در دفع ارباب طغیان و کفران با آنحضرت شرائط مشورت بجای آورد شاهزاده بیهمال زمین عبودیت بوسیده بعرض رسانید که خاطر ملکوت ناظر شهریار آفاق را از غبار نفاق ارباب عناد و شقاق گرد کدورتی مرساد که بنده درگاه بعون عنایت الهی و فر دولت شاهنشاهی جزائی کردار نا صواب اصحاب عناد و فساد در کنار روزگار شان خواهد نهاد و بنیاد وجود ارباب انکار و جحود را بر باد فنا خواهد داد شهریار زمین و زمان زبان بآفرین و تحسین شاهزاده با تمکین کشاده از حضرت خالق العباد و البلاد ظفر و نصرت بر اعدای دولت مسئلت فرموده بالجمله چون امرای حرامخوار با سپاه بسیار قریب بدار الملک بیدر رسیدند سلطان ممالک ستان جهته دفع ایشان با شاهزاده کامران و مجلس اعلی و منصب معلی ملک نائب وصی خاص و سایر امرا و ارکان دولت از مستقر سریر سلطنت بیرون آمده در برابر سپاه بدخواه صف آرا گردیدند و دست از آستین کین بر آورده پای جلادت در میدان مبارزت افشردند و ابواب بلا بر روی اعدا کشادند خروش کوس و ناله نای رزمی غلغله در گنبد آبنوس انداخته گوش مقیمان افلاک و سکان مرکز خاک را از نهیب چاک ساخت یلان رایت مردانگی برافراخته زمین معرکه را از خون دلیران مانند دامن آسمان رنگین ساختند و بحملهای مردانه کوشش دلیرانه داد شجاعت و دلاوری دادند ـ

چو گشت از دو رو لشکر آراسته — جهانی پیرخاش برخاسته
یلان رایت کین برافراختند — کورگه زنان سورن انداختند
ز غریدن کوس خالی دماغ — زمین لرزه افتاد بر کوه و راغ
ز فریاد ژوپین خم از پشت پیل — تو گفتی جهان کوفت کوس رحیل
سیاست درآمد بگردن زنی — ز چشم جهان دور شد روشنی
گیاها بمغز سر آلوده گشت — ز کشته زمین سر بسر توده گشت
ز خرطوم فیل و سر جنگجوی — همه دشت پاشیده چوگان گوی

چون امرای باغی سالک مسالک بغی وطغیان بودند با وجود کثرت عدد و عدت چهره مقصود مشاهده ننمودند ـ

با ولی نعمت ار برون آئی — گر سپهری که سر نگون آئی

شاهزاده اسفندیار آثار دران رزم و پیکار کارزاری نمود که ناسخ داستان رستم دستان و سام نریمان بود و بضرب تیغ آبدار آتشبار صاعقه کردار دمار از روزگار کینه گزار اعدا بر آورده خلق بسیار بدار البوار فرستاد ـ

بتائید دولت چو غرنده شیر — در آمد به پیکار اعدا دلیر
کفش گفتی ابر است و شمشیر برق — بباران قهرش تن خصم غرق
ز اعدا دران رزم چندان بکشت — که گفتی فلک تیغ دارد بمشت

مخالفان حرامخوار بعد از کوشش بسیار علامات انکسار برناصیهٔ حال خود مشاهده نموده پای ثبات و قرار شان متزلزل و ناپائدار گشت بالضروره راه فرار پیش گرفته قدم در بادیهٔ انهزام و اضطرار نهادند شاهزاده فیروز جنگ چند فرسنگ دشمنان بی ننگ و نام را تعاقب فرموده گروهی انبوه ازان تیره روزان را بتیغ بیدریغ بگذرانید و جمیع اموال و اسباب و اسب و سلاح دشمنان کینه خواه بدست تسلط و تغلب در آورده معاودت فرمود و بشرف زمین بوس استسعاد یافته سلطان ممالک ستان شاهزاده کامران را در برکشیده بمزید عنایت و شفقت اختصاص بخشید و بخطاب مستطاب اشرف همایون نظام الملک بحری مخاطب ساخته قامت قابلیت آنحضرت را بخلعت پادشاهانه و تاج و کمر خسروانه بیاراست بعد ازان شاهزاده دوران اشرف همایون نظام الملک بحری رخصت انصراف یافته با دلیران بهرام انتقام سپهر احتشام ابلق ایام رام و خنگ فلکی بر حسب مرام خوش لگام و حفظ ملک علام در جنبش و آرام هر منزل مقام حارث ذات ملک احترام بصوب مستقر سریر جهانبانی و مسند کامرانی نهضت فرمود بعد از قطع منازل و مراحل پرتو التفات بر حال سکنه و متوطنین جنیر و سایر قلاع آن سر زمین انداخت و بحال عجزه و مساکین آنولایت پرداخته خاطر همگنانرا بعدل و احسان مسرور و شادمان ساخت بعد ازین قضیه چند مرتبه دیگر سلطان محمود بهمنی را وقائع و قضایا روی مینمود و بمعاونت و مظاهرت آن فرازنده کاخ سلطنت توسل جسته شاهزاده دوران در بعضی ازان و قایع بنفس نفیس متوجهه انتظام مهام شهریار سپهر احتشام گشته حسب المرام سر انجام داده معاودت میفرمود بعضی اوقات جمعی از امراء سپاه ظفر پناه را مثل ظریف الملک افغان و غیر او از اعیان امراء نامزد فرمود چنانچه تفصیل این اجمال از سیاق کلام گذشته واضح و لایح گشته۔

ذکر شهادت مجلس اعلی و منصب معلی ملک نائب وصی خاص و وقوع مخالفت و نزاع شاهزاده صف شکن و امراء دکن

سابقاً سمت گزارش یافت که اکثر امرای ملک دکن پیوسته با شاهزاده صف شکن و ملک نائب که مربی و لله و اتکه شاهزاده بود و منصب حکومت و وکالت دارالملک بیدر برای صواب نمای او مفوض در مقام نزاع و نفاق می بودند و همیشه سخنان غرض آمیز فتنه انگیز در باره ایشان بعرض سلطان زمان میرسانیدند اما چون عنایت و حمایت خالق قدیر بی‌نظیر همگی حافظ و ناصر شاهزاده گردون سریر بود تیر تدبیر مفسدان بهدف مراد نمیرسید و روز بروز آثار حشمت و شوکت قدرت و صولت شاهزاده کامگار برصفحات روزگار ظاهر و باهر گشته باس و هراس ارباب عناد سمت ازدیاد می پزیرفت تا در سنه ثمان و ثمانین و ثمانمایه که سلطان گیتی ستان با سپاه تیز چنگ بعزم جنگ کفار تلنگ نهضت فرموده بود شاهزاده کامگار درین

پیکار از موکب شهریار فلک اقتدار تخلف نموده چون معاندان پشت استظهار ملک نائب را از معاونت شاهزاده نامدار بی قوت و اقتدار یافتند فرصت غنیمت شمرده در خدمت حضرت شهریار گردون سریر آن وزیر صافی ضمیر کافی تدبیر را بتقصیر متهم ساخته بافعال قبیحه و اعمال شنیعه منسوب گردانیدند و سلطان خورشید لوا را بر قتل آن سر دفتر ارباب وفا اغوا نمودند سلطان جهان نیز سخنان مخالفان را بسمع رضا اصغا فرموده بر قتل ملک نائب عازم گردید و عاقبت آن کار به پشیمانی بلک بویرانی ارکان سلطنت کشید لاجرم اکابر حکما گفته اند ملوک و سلاطین را هیچ جبلتی از حلم زیبنده تر نیست و هیچ خصلتی از وقار و سکون سود مند تر نه کما قال امیرالمومنین علیه‌الصلواة والسلام جمال‌المرء فی‌الحلم۔ چه خواص و عوام از خصائص این خصال محفوظ اند بلک از وبال عقوبت و سیاست محفوظ و ملوک و سلاطین نیز از ثمرات حسن عافیت آن متمتع چه اگر پادشاه در وقت غضب و هنگام غیظ سکون را کار فرماید و حلم و تانی شعار خود سازد هرآئینه دلهای خلق بهوا و ولای او مشغوف و مفتون گردد و اگر بخلاف این باندک جریمه پیش از تفحص افراط و غلو در سیاست و عقوبت جائز شمرد همواره پریشان حال و گرفته خاطر باشد و نیز رغبت رعیت بحضرت او قاصر و فاتر گردد پس پادشاه باید که جانب سیاست بکلی مهمل نگذارد تا مفسدان دلیر نشوند۔

هر کجا داغ بایدت فرمود | چون تو مرهم نهی ندارد سود

نیز در باب عقوبت زیادت مبالغه نفرماید تا مردم از عفو وصفح او بیکبار مایوس نگردند و بدیگر کس التجا نبرند القصه چون ملک نائب از کید دشمنان خائب خبردار گشت بر حکم الفرار مالایطاق من سنن المرسلمین از موکب شهریار روی زمین فرار نمود لیک چون قلم تقدیر بر شهادت آن وزیر صافی ضمیر گذشته بود پرده غفلت بر دیده بصیرتش کشیدند تا راه نجات خویش گم کرده خود را بظل حمایت شاهزاده کامران اشرف همایون نرسانید۔

چو تیره شود مرد را روزگار | همه آن کند کش نیاید بکار

و باعتماد پسند خان که حاکم شهر بیدر و از متعلقان آن وزیر ستوده سیر بود متوجهه دارالملک بیدر گردید و پسند خان بد فرجام که بواسطه اقدام بران امر قبیح بحرامخوار اشتهار یافت ملک نائب را که مربی و صاحبش بود شهید ساخته سر او را بملازمت سلطان فرستاد۔

اگر باتو گردون نشیند براز | نیابی هم از گردش او جواز
سرت گر بساید بابر سیاه | سر انجام خاک است ازو جایگاه

چون خبر شهادت ملک نائب باشرف همایون سلطان احمدی بحری رسید قطرات اشک از دیده روان ساخته بمراسم تعزیت و لوازم مصیبت پرداخت جمیع امرا و سران سپاه ظفر پناه بموافقت شاهزاده گردون بارگاه دران کلفت و مصیبت مهموم و مغموم گشته شرائط سوگواری و لوازم غمخواری بتقدیم رسانیدند۔

چو شد کسوت عمر بی تار و پود | چه سود از لباس سیاه و کبود

بعد ازین واقعه شاهزاده دوران از مکائد مفسدان اندیشه ناک گردیده پیشتر از پیشتر در مقام اجتماع لشکر و انتقام اعداء ستمگر در آمد زعم بعضی اینست که شاهزاده گردون جناب بعد از قتل ملک نائب با فوجی از ابطال رجال از اردوی سلطان سپهر رکاب بجانب جنیر که جاگیر آنحضرت بود توجهه فرموده قلعه سنیر را که قبل ازان چندان استحکامی نداشت عمارت فرموده برج و باره اش بفلک اخضر بر افراشت و پرتو التفات بجمع سپاه کینه خواه انداخته لشکری در کثرت از مواکب کواکب افزون و از حیز حصر و عدد بیرون جمع ساخت بالجمله چون خبر جمعیت و کثرت سپاه شاهزاده فلک بارگاه بسمع معاندان گمراه رسید جمیع دشمنان گم نام و نشان در مجمعی با یکدیگر درباب دفع شهریار گردون جناب مشورت نمودند که قبل از انکه آن تازه نهال چمن جاه و جلال و آن نیر برج دولت و اقبال در قوت و قدرت و شوکت و حشمت بدرجه کمال رسد و دست مکر و احتیال باذیال ابهت و اجلال او نرسد دفع و استیصال او را وجهه همت ساختن و انهدام ارکان دولت و قلع و قمع اساس مکنتش پرداختن از لوازم حزم و عاقبت اندیشی است غافل ازین معنی که.

اگر فتنه گیرد سمک تا سماک | چو ایزد نگه دارد از بد چه باک

بالجمله اعادی پیوسته اکاذیب پر فریب از بد نهادی و خبث طینت درهم می بافتند و هرگاه فرصت می یافتند در تهیج ماده فتنه و فساد و انبساط بساط بیداد و عناد بیدقی در می انداختند و فر زین وار در بساط کجروی اسپ می تاختند و منصوبهای خویش را بفیل بند غدر استوار می ساختند تا شاهزاده دوران را در عرای اندیشه و هراس انداختند محصل اکاذیب فریب آمیز و ملحض اباطیل فتنه انگیزشان آنکه شاهزاده دوران از قتل ملک نائب خائف و هراسان گشته در مقام مخالفت و طغیان در آمده رقبه اطاعت را از ربقهٔ فرمان بر داری بیرون برده است و بجمع سپاه کینه گزار و استعداد آلات رزم و پیکار پر داخته.

قدم برتر از پایهٔ خود نهاد | ز راه سلامت بیکسو فتاد
باسباب شوکت چنان غره شد | که خورشید در چشم او ذره شد

قبل ازانکه آن نهال دولت و اقبال در بیشه مخالفت بیخ و ریشه محکم سازد و بقوت شاخ و برگ سرکشی آغازد بتبر احتیاط و تیشه عاقبت اندیشی خیال غرور و اندیشه ستیز از سر آن سرو بیرون باید آورد تا در آخر موجب ندامت و مستوجب غرامت نگردد.

که آن صاحب تاج و شمشیر و تخت | بر افراخت رایت به نیروی بخت
قوی دولت و تیز و گردن کش است | که در خشم سوزنده چون آتش است
نباید که آن آتش آرد شباب | که ننشیند انگه بدریای آب

چون سابقاً نگاشته خامه مشکین شمامه گشته که سلطان گیتی ستان محمود شاه بهمنی را در اواخر ایام دولت چندان اختیاری در امور سلطنت نمانده بود چنانچه بجز نامی بران شهریار گرامی اطلاق

نمی رفت و جمیع مهمات ملکی و مالی را امرا بر حسب قدرت و مکنت خویش پیش گرفته بودند و هر یک ازان جماعت که قدرت بیشتر میداشت علم وکالت باستقلال بر می افراشت و بعد از چند روز دیگران از روی حسد اتفاق نموده او را معزول میساختند و دیگری بر مسند وکالت و سروری تمکن می یافت القصه سلطان را چون بمقتضای خاطر اقدس اعلی مهمی از پیش بردن موجب هیجان ماده فتنه بود در باب شاهزاده فلک جناب ارخاء عنان فرموده معاندان را فرمان داد که آنچه صلاح دولت ابد قرین دانند بوقوع رسانند لاجرم ارباب فتنه و فساد باهم قرار دادند که از دلیران سپاه جمعی نامزد نمایند تا مبانی مکنت و حشمت آن نور حدقه سلطنت و کامرانی را بسنگ تفرقه و پریشانی ویران سازند و تیر تفرقه درمیان هوا خواهان و فدویانش اندازند اما بر عقلای زمان و دانشوران جهان ظاهر و هویدا ست که عاقبت غدر وخیم و جزای مکر و فریب عذاب الیم است قصر دولتی که معمار بنیناها باید و انا لموسعون بید قدرت بر افراشته باشد شرفات بروجش از منجنیق مکر سالم و کنگرهٔ ایوانش از کمند غدر ایمن است.

کاخ سعادتی که شد از فضل حق بلند از منجنیق حیله نیابد برو گزند

بالجمله از جمله سپاه سلطانی شیخ مودی عرب که نادر الزمانی خطاب یافته بود و در فنون شجاعت و دلیری از سایر بهادران عساکر ظفر مآثر ممتاز و مستثنی گشته در مجلس کفایت مهم حضرت اشرف همایون سلطان احمد نظام الملک بحری را تقبل نموده متکفل آن امر خطیر گردید جمله معاندان از جرأت و جسارت آن نادان شاد مان گشته تصور نمودند که چراغ را نزد باد صرصر نوری و روباه محتال را در برابر دندان و چنگال شیر ژیان زوری با خیال غروری می‌ماند.

سگ کیست روباه نازور مند که شیر ژیان را رساند گزند

القصه چون شیخ مخذول بوالفضول محاربه شاهزاده عالمیان را قبول نمود اورا با هزار و دویست عرب خونخوار نیزه گزار که حواله او بودند نامزد نمودند شیخ مودی با حوالهای خویش راه قتلگاه پیش گرفته مقام پارنیر را مضرب خیام شقاوت فرجام ساخت.

کسی را که شد تیره روز بهی بادبار خود کوشد از ابلهی

منهیان خبر قصد معاندان و نامزد نمودن نادر الزمانی با جماعت عربان بمسامع قدسی جوامع شهریار دوران رسانیدند شاهزاده فریدون نژاد باجتماع سپاه ظفر پناه فرمان داد و دروب خزائن و دفائن بر کشاده کافه سپاه ظفر پناه را از پیاده و سوار زر بسیار و اسپان باد رفتار و آلات رزم و پیکار عطا فرموده لشکری ترتیب داد که دیده بهرام خون آشام در ساز و برگ و جوشن و ترک ایشان واله وحیران شد.

چو از دشمنان آگهی یافت شاه گرائید رایش بضبط سپاه
بیاراست لشکر بآئین و ساز همه جنگ جویان دشمن گداز
سواران جنگی و مردان مرد کز آتش بخنجر برآرند گرد

اگر برکشیدندی از خشم تیغ　　　شدی آب خون در دل و چشم میغ

چون سپاه بیحد و قیاس بر در کریاس گردون اساس در ظل رایت نصرت آیت حضرت شهریاری مجتمع گشت موکب اشرف همایون از مستقر سریر دولت روز افزون حرکت فرموده تمام کوه و هامون از کثرت افواج مانند امواج قلزم بجوش و تلاطم در آمد.

سپاه اندر آمد همی فوج فوج　　　چو دریای جوشان که آید بموج

بعد از قطع مسافت رایت فتح آیت بسعادت و اقبال در نکوت نزول اجلال فرموده قبه بارگاه بذروه مهر و ماه برافراخت چنانچه فاصله بین العسکرین دو گاو که عبارت از چهار فرسخ باشد بیش نبود

ذکر توجهه شاهزادهٔ فریدون خصال باستیصال علی تالش دهی و رسیدن آن بد فعال بجزای ضلالت فکر

در خلال این احوال منهیان بمسامع عز و جلال رسانیدند که علی تالش دهی که قلعه چاکنه با مضافات و منسوبات در تصرف او بود شمه از عناد و نفاق او نسبت بشاهزاده آفاق سابقاً رقم زده کلک بیان گشت درینولا از کم فرصتی فرصت یافته بقدم شقاوت و عداوت ببادیه غوایت شتافته لشکر جمع می نماید که بمعاونت شیخ مودی وادی جسارت بپماید.

کسی را که دولت بگردد ز راه　　　براهی شتابد که افتد بچاه

بحکم ارباب الدول ملهمون دولت در دل آن نور دیده سلطنت که مخزن اسرار غیبی بود القا نمود که قبل از الحاق علی تالش دهی باهل شقاق و نفاق قلع و قمع اورا وجه همت سازد و سنگ تفرقه در سلسله اتفاق شان اندازد اتفاقاً تیر این تدبیر بهدف تقدیر رسیده بیک رای مشکل کشا هر دو سپاه گمراه مستاصل گردید.

نه برحدیقه رایش وزیده باد غلط　　　نه بر صحیفه عزمش نشسته گرد فتور

بالجمله شهریار سپهر اقتدار مسند عالی ملک نصیر الملک گجراتی را که دران آوان منصب وکالت و پیشوائی برای دور بین او مفوض بود طلب فرموده درباب دفع ارباب عناد با آن وزیر نیک نهاد مشورت نمود و ما فی الضمیر خود را تقریر فرمود مسند عالی رای ملک آرای شهریاری را تحسین نموده مقرر گشت که مسند عالی با سپاه بهرام انتقام در همین مقام توقف نماید و شهریار سپهر اقتدار با فوجی از شیران بیشه کارزار بر سر علی تالش دهی ایلغار فرماید و قبل از انکه پشت اقتدار شیخ مودی خاکسار بمعاونت او استظهار یابد آن نابکار را از چشمه سار تیغ آبدار شربت ناگوار مرگ چشانیده به بئس القرار فرستد بعد ازان مراجعت فرموده از روی اقتدار بدفع شیخ نا هوشیار مشغول گردد پس حضرت شهریاری جمعی از دلیران کاری انتخاب فرموده مسند عالی را در عدم تجاوز ازین مقام مبالغه و تاکید تمام نموده مسند عالی شرط کرد تا هنگام معاودت رایت نصرت و اقبال با ارباب ضلال در مقام قتال و جدال درنیاید شب

هنگام که خورشید گردون خرام در نقاب تیرگی و ظلام مختفی و متواری گشت.

چو در پردهٔ کوه رفت آفتاب   سر روز دشمن در آمد بخواب
جهان در سر آورد کحلی پرند   سرمه در آمد بمشکین کمند

شهریار سپهر اقتدار بر براق برق رفتار سوار گشته با فوجی از دلیران میدان رزم و پیکار بجانب قلعه چاکنه ایلغار فرمود هنوز علی تالش دهی در استعداد حرب و اجتماع سپاه بود که بیک ناگاه دلیران رزمخواه بر سرش تاختند و دست بتیغ و تیر برده روز روشن را بر دشمن مانند شام ارباب اندوه و محن تیره وتاریک ساختند علی تالش دهی ناچار بقدم اضطرار پیش آمده بازوی مبارزت به تیغ و تیر بکشاد و تیغ کین را بخون دلیران رزم آئین آب داد چون دست قضا خال عجز و انکسار برجبین افتقارش کشیده بود حرکت المذبوحی مینمود ولیکن هیچ سودی بران مترتب نبود بلی.

خداوند خورشید و گردنده ماه   فروزنده تاج و تخت و کلاه
یکی را که خواهد بر آرد بلند   دگر را کند سوگوار نژند

بالجمله بعد از کشش و کوشش بسیار پای ثبات و قرار علی تابش دهی و اعوان و انصار از جای رفته ارکان اقتدار شان متزلزل و ناپائدار آمد و علی تالش دهی بر دست شیران بیشه پیکار بقتل رسیده مردمش بیکبار رو به بادیه فرار نهادند سپاه ظفر پنا مجمعی کثیر ازان گمراهان را بتیغ بیدریغ گذرانیده غنائم فراوان بدست دلیران جلادت نشان افتاد و با سر علی تابش دهی بنظر اشرف شهر یار اسفندیار تبار رسانیده نثار سم براق برق رفتارش نمودند و مضمون این ابیات عرضه داشتند.

سر دشمنان تو استغفر الله   که خود دشمنان ترا سر نباشد
نثار سم مرکبت باد اگرچه   نثاری ازین کم بها تر نه باشد

شهریار دوران بعد از قتل و غارت دشمنان یکران فتح و ظفر بصوب معسکر نصرت اثر معطوف ساخت اما مسند عالی چون خبر فتح و نصرت شهریاری استماع نمود بفتح و ظفر امیدوار گشته نصیحت شهریار دوران را بر طاق نسیان نهاد و قبل از وصول موکب همایون در قتال و جدال بکشاد و با عساکر نصرت مآثر متوجهه محاربه شیخ مودی و اتباعش گشت چون اینمعنی مقرون برضای شهریار کشور کشا نبود بر خلاف معهود دلیران سپاه ظفر پناه را چون سر زلف دلبران شکستی روی نمود و چشم زخمی بحال سپاه ظفر مآل راه یافت نصیر الملک معاودت نموده در همان مقام فرود آمد مقارن این حال شهریار فرخنده فال فریدون خصال فتح و اقبال بر یمین و شمال ظلال جاه و جلال بر احوال خیر مآل عساکر نصرت مآثر انداخت و از استماع حرکت بیجای مسند عالی و جسارت خصم گرفته خاطر گشته نصیرالملک را معاتب و مخاطب ساخت و بر زبان الهام بیان گذرانید که مخالفت حکم ولی نعمت بغیر از خسران و ندامت نتیجهٔ ندارد.

بهر حال از شادمانی و غم   مزن جز بفرمودهٔ شاه دم

مسند عالی زمین اعتذار را بلب استغفار بوسیده از گناه خویش پوزش بسیار خواست و بزبان مسکنت مضمون این بیت بعرض رسانید ـ

اگر عفو شاهم به بخشد گناه　　نه پیچم دگر روی خدمت ز راه

شهریار مرحمت شعار قلم عفو و اغماض بر جریدهٔ جریمه مسند عالی کشیده فرمود که بتوفیق آفریدگار لیل و نهار و ضرب تیغ صاعقه آثار دمار از روزگار اعراب موشخوار بی اعتبار برآورم ـ

ز شیر شتر خوردن و سو سمار　　عرب را بجای رسید است کار
که با ماکند رزم و کین آرزو　　تفو باد بر چرخ گردون تفو

ذکر انهزام سپاه شیخ مودّی بد فرجام و کشته شدن آن تیره بخت برگشته ایام

شیخ مودی بآن چشم زخمی که بسپاه نصرت پناه رسیده بود مغرور گردیده بفراغ خاطر بعیش و عشرت اشتغال مینمود و مطلقاً در خیال جنگ و جدال نبود شهریار گردون وقار روز کی چند صبر و قرار شعار فرمود تا یکبارگی بخت دشمن تزند بخواب ادبار و غفلت غنود نیم شبی شهریار کامگار چون بخت بیدار خویش با دلیران شیر شکار که پیوسته آماده رزم و پیکار می‌بودند سوار گشته بر سر دشمن ایلغار فرمودند ـ

در آمد بزین شاه گیتی نورد

قریب صبح بود و هنوز آن تیره روزان نا هوشیار مانند بخت خویش از خواب غفلت بیدار نگشته بودند که بیکبار شهریار سپهر اقتدار چون خورشید نیزه گزار تیغ برق کردار آخته بر سر ایشان تاختته عساکر نصرت شعار شیخ بدکردار را با اعوان و انصار چون حوادث روزگار درمیان گرفتند و بضرب تیغ و سنان خارا شگاف سندان گزار دمار از روزگار آن بخت برگشتگان خاکسار بر آوردند ـ

چو دریای هیجا در آمد بموج　　بدانسان که موجش در آمد باوج
نهنگان جنگی چو دریا بجوش　　فکندند درگاو ماهی خروش
ز بس خون که ازکشتگان شدروان　　محیط بلا گشت هندوستان
بلا گشته از کثرت خود ملول　　فگنده قضا حیرتی در عقول

اعراب نکبت ایاب چون چشم از خواب غفلت کشودند در غرقاب فنا و گرداب بلا بودند بر حکم الغریق یتشبث بکل حشیش ـ هرچند دست و پا زدندکه بدست یاری شجاعت و پای مردی دلیری خود را بساحل نجات و زورق سلامت رسانند تلاطم امواج افواج قاهره مانع آمده از راه تیغ آبدار آن قوم نا بکار را به بئس القرار و مستقر نار میفرستادند تا شیخ مخذول دران معرکه مقتول گشته اکثر عربان بموافقتش بسوی نیران شتافتند ـ

بر آمد ز شرق ظفر صبح کام　　شده روز اعداء دولت چو شام

بقیةالسیف قلیلی بهزار جرثقیل ازان طوفان بلا جان پرعنا بکران کشیده بصد محنت و مشقت خود را به بیدر رسانیدند سپاه ظفر پناه تمام خیمه و خرگاه و بنه و بارگاه و اسباب و اموال و اسبان و فیلان دشمنان را تاراج نموده مزید اسباب مکنت و قدرت خویش ساختند شهر یار کامران بعد از قتل و غارت دشمنان با بخت جوان و همعنانی نصرت و حمایت یزدان حفظ الهی در حرکت و سکون حارس و نگهبان و فتح و ظفر در شب و روز طلیعه سپاه گیتی ستان عنان بکران فلک جولان بکام دوستان بصوب مستقر سریر سلطنت انعطاف داده چون روح گرامی که بکالبد در آید یا مانند سلطان جان که ملک بدن را بیاراید دار الملک جنیر را از فرطلعت همایون و پرتو رایت فتح مضمون رشک گردون گردان و سپهر بوقلمون ساخته پرتو التفات بحال سپاه و رعیت انداخت اهالی جنیر بشرف زمین بوس عالی استسعاد یافته زبان بتهنیت و دعای دوام دولت کشودند که ـ

زمین خرم است و زمان شادمان　　بفیروزی فتح شاه جهان
جهاندار دریا دل دادگر　　کز و گشت پیدا بگیتی هنر
خداوند هند و خداوند چین　　خداوند ایران و توران زمین
ازو شاد بادا دل اهل حق　　جهانرا بعدلش مزین ورق
زمانه سراسر باو زنده باد　　خرد بخت او را فروزنده باد

اما چون خبر قتل شیخ مودی و علی تالش دهی و انهزام سپاه کینه خواه که بمحاربه شاهزاده بهرام انتقام نامزد گردیده بودند بمسامع سلطان جهان و امرا رسید هراس بیقیاس از شاهزاده گردون اساس در خواطر اقاصی و ادانی جای گرفته مآل آن حال را بدیده تصور و خیال ملاحظه و تامل نمودند و از کرده پشیمان گشته باهم گفتند که انچه در دفع شاهزاده دوران اندیشیده بودیم از طریق حزم و احتیاط بمراحل دور بود چه مهم آن شیر بیشه شجاعت و مردی را سهل انگاشته معدودی چند بدفع آن شاهزاده سعاد تمند فرستادیم و ناموس خویش را بباد بی اعتباری بردادیم اکنون روز بروز آن شاهزاده عالم افروز را قوت و شوکت تزاید و تضاعف پذیرفته اعوان و انصارش بسیار میگردند و علامات ضعف و انکسار بر چهره حال سپاه ما ظاهر و باهر میشود طریقه احتیاط این بود که جمعی کثیر از دلیران کار دیده و بهادران رزم آزموده با سرداری که نهایت تیقظ و بیداری در لوازم رزم و پیکار بجای آورد نامزد کنیم تا چنین غفلتی و شکستی روی ننماید ـ

چو با دشمن گرم کینی کنی　　مبین خورد اگر خورد بینی کنی
بسا شیر درنده سهمناک　　که از نوک خاری در آمد بخاک
سپهبد نزیبد بجز صفدری　　که تنها نه اندیشد از لشکری

بهر حال قبل ازانکه آفتاب دولت و اختر اقبال آن شاهزاده فرخ فال بدرجه شرف و اوج کمال رسد جمعی از مردان کاری و بهادران اعتباری بدفع آن نوردیده شهریاری نامزد باید فرمود تا مهم آن شیر بیشه شجاعت را کفایت نمایند بنابرین اکثر امرا و سران سپاه را که در درگاه خلائق پناه حاضر بودند

بدفع شاهزاده فریدون فر نامزد نمودند مگر هیجده نفر از امراء لشکر که ملازمت شهریار فریدون فر اختیار کرده مانند عرض از جوهر مفارقت ننمودند .

ذکر توجهه اعدا مرتبه ثانی بمحاربه آن فرازنده رایت جهانبانی

بالجمله امرای نامدار که حرب شاهزاده کامگار اختیار فرموده بودند با سپاه بسیار و دلیران شائسته رزم و پیکار از دار السلطنت بیدر در حرکت آمده بعد از طی مراحل و قطع منازل در ته گانی میری[1] نزول نمودند منهیان چون خبر سپاه بیکران و لشکر بی پایان بمسامع قدسی جوامع شهریار کامران رسانیدند با آنکه رای عالم آرا در سوانح امور و تدابیر مهام جمهور توام نسخه تقدیر و نائب علم علیم خبیر بود چنانچه جمیع تدابیر آن خسرو خورشید ضمیر موافق تقدیر پادشاه حکیم قدیر می افتاد و گویا حکیم انوری در شان آن آفتاب سپهر سروری گفته .

نوک کلک تو راز دار قضا — نور ظن تو رهنمای یقین
گر ز رای تو مکرمت یابد — آسمان دگر شود پروین
ور ز قدر تو تربیت یابد — خاک بر سر کشد بعلیین
رای تو دامن ار بر افشاند — بر توان چید از زمین پروین

مع هذا مسند عالی ملک نصیر الملک گجراتی را با سران سپاه ظفر پناه طلب فرموده بشرائط اقامت مشورت و لوازم راجوت اقدام نمود .

بفرمان شه سروران گروه — نشستند چون سبزه بر گرد کوه
پس انگه شهنشه زبان بر کشاد — که دشمن دهد پیل را هند باد

و ازیشان استفسار و استخبار فرمود که در دفع این سپاه بسیار که بعزم رزم و پیکار ما کمر کارزار بسته اند چه تدبیر توان کرد و چه اندیشه بخاطر صواب پیشه شما میرسد بعضی از دلیران که در فن شجاعت متفرد بودند آن حضرت را بمحاربه تحریص نمودند و برخی که بجبن موصوف و معروف طریق دیگر می پیمودند شهریار گردون غلام رای هیچکدام را نه پسندیده فرمود که این جماعت را که روی بما آورده اند باضعاف والآف از لشکر ما بیشترند تا ضرور نشود با ایشان در مقام مقابله و مقاتله در آمدن از حزم و احتیاط دور می نماید و طریق فرار اختیار نمودن نیز مستلزم ننگ و عار بر حکم قضیه الحرب خدعة بخاطر ملکوت ناظر رسیده که اگر حق تعالی توفیق رفیق گرداند سلسله جمعیت دشمنان را بآن حیله متفرق و پریشان میتوان ساخت و بعد ازان از روی اقتدار و استظهار بدفع ایشان پر داخت همگنان بدعای شهریار کامران رطب اللسان و عذب البیان گشته عرضه داشتند که .

توان بنور ضمیر تو شام در ظلمات — کشیده رشته بانگشت پای در سوزن

---

۱ میری گهاٹ

فلک را تو آموزگاری بکار — نیازت نباشد بآموزگار

از کرم عمیم شهریاری امیدواری داریم که بندگان را از مافی الضمیر منیر خبیر سازند تا بامتثال آن کمر جان سپاری بر میان بسته سالک مسالک فرمان برداری و خدمتگار شویم -

کمری بر میان جان بندیم — جان کمروار بر میان بندیم

شهریار اسفندیار آثار فرمود که بخاطر اشرف همایون ما چنان پرتو انداخته که عنان از مقاتله سپاه بد خواه برکران داشته بر سبیل ایلغار با فوجی از دلیران لشکر ظفر شعار روی اقتدار بشهر بیدر نهاده حرم محترم ملک نائب و بعضی از خدمتگاران خود را که در انجا می باشند با کوخ و متعلقان امرای که بمحاربه ما نامزد شده اند از شهر بیدر بدر آوریم تا از جانب متعلقان ملک نائب و خدمتگاران خاصه خاطر اقدس جمع ساخته باستماع این خبر سنگ تفرقه در عقد جمعیت لشکر بیدادگر اعدا اندازیم بعد ازان از روی اقتدار و استظهار بیک ناگاه بر سر دشمنان کینه خواه گمراه تاخته بعون عنایت اله بنیاد وجود آن قوم را زیر و زبر سازیم مسند عالی و سایر ارکان دولت زمین خدمت بوسیده معروض داشتند -

رایت و رایت که در نظم ممالک آیتست — تا نزول آیت نصرت بود منصور باد

ملک معمور است تا معمار او تدبیر تست — تا جهان باقی است آن معمار و این معمور باد

رای عالم آرای شهریاری ثانی اثنین تقدیر حضرت باری است انچه بخاطر ملکوت ناظر رسیده یقین که موافق مشیت حق عز و علا خواهد بود بالجمله شاه و سپاه بهمین مشورت و راجوت قرار داده بالشکر قیامت حشر ظفر اثر از جنیر کوچ فرموده لشکر کینه ور مخالف را بر یکدست گذاشته بجانب شهر بیدر بر سبیل ایلغار روان گردیدند سپاه مخالف چون از حرکت آنحضرت آگاه شدند بر فرار حمل نموده خاطر از دغدغه رزم و پیکار فارغ ساختند و از روی اطمینان بعیش و سرور پرداختند اما شهریار خورشید فر در سرعت سیر از شمس و قمر سبق برده در اندک روزی ظاهر شهر بیدر را از پرتو رایت فتح گستر منور ساخت و شب بشهر در آمده تا آگاهی یافتن ارباب فتن و معاندان دکن فرزندان ملک نائب و خدمتگاران خویشتن را که دران شهر بودند در پالکیها و سنگهاسن نشانده جمعی از معتمدان و خواجه سرایان همراه ایشان مقرر فرموده پیشتر بر سمت جنیر روان ساخت بعد ازان متعلقان سردارانی که بمحاربه شاهزاده عالمیان نامزد شده بودند نیز از شهر بیدر بر آورده با خدمتگاران و خواجه سرایان که در خدمت ایشان می بودند و جمعی دیگر از معتمدان خویش پیش از موکب همایون روان گردانید و در باب محافظت و اهتمام آنجماعت و مراقبت احوال و حفظ ناموس ایشان مبالغه تمام فرمود و موکب همایون نیز روان گردید چون رایات فتح آیات یکمنزل از شهر دور گشت اردوی همایون نزول فرموده حکم جهانمطاع بنفاذ پیوست که جهت کوچ امرا خیمها و سرا پردها علیحده ترتیب داده بتفقد و بلطف دلجوئی ایشان نموده خاطر ممتحن آنجماعه را ایمن و مطمئن ساخت روز دیگر -

چو سلطان خاور بر افراخت سر بد امان گردون بر افشاند زر

کوتوال و مستحفظان شهر بیدر خبر آمدن شاهزاده خورشید منظر جمشید فر و بردن حرم ملک نائب و کوچ امرای رزم گستر را بسمع سلطان دادگر رسانیدند سلطان جهان امرا و اعیان حضور را بتقصیر معاتب و مخاطب ساخته سرزنش و نکوهش فرموده هیجده نفر از عظمای امراء پرخاشخر که در ملازمت شهریار خورشید منظر بودند تعهد نمودند که شاهزاده فیروزی اثر را تعاقب نموده کوچ امرا را استرداد نمایند بلک شاهزاده را بدست آورده بملازمت سده سلطنت رسانند بالجمله بعضی از نقله اخبار آن شاهزاده عالی تبار چنین پرده از رخسار اخبار کشیده اند که چون امرای که محاربه شاهزاده گردون وقار اختیار نموده بودند مقهور و مخذول گشتند سلطان محمود بنفس خویش مشغول دفع شاهزاده کامران گشته با سپاه فراوان عنان بصوب جنیر معطوف ساخت چون خبر توجهه سلطان بشاهزاده دوران رسید مقابله با پادشاه جهان که برادر بزرگتر و ولی عهد پدر بود مصلحت ندیده قلعه سنیر را بیکی از معتمدان سپرده و با سپاه خویش از راه دولت آباد بر سبیل تعجیل متوجهه بیدر گردید و چون بشهر مذکور رسید حرم محترم خویش را که هنوز در بیدر بود باحرم ملک نائب و سائر امرا و اعیان که ملازمت شاهزاده دوران اختیار نموده بودند از شهر بر آورده از راه پائین معاودت فرمود موکب عالی سلطان چون بحوالی جنیر رسیده و خبر فرار شاهزاده کامگار شنید قلعه سنیر را محاصره فرموده تسخیر آنحصار سپهر آثار را وجهه همت ساخت کوتوال حصار عصابه مدافعت بر ناصیهٔ ممانعت بسته خاطر از ملازمت سلطان بپرداخت سلطان کس نزد کوتوال حصار فرستاده پیغام داد که جمیع قلاع و بقاع در ید تصرف و اقتدار بندگان ماست و شاهزاده نوجوان نیز یکی از ملازمان ما قدم از جادهٔ اطاعت کشیدن تو و سالک مسالک مخالفت گردیدن خطاست کوتوال آن قلعه فلک مثال در پایه سریر جاه و جلال عرضه داشت که شاهزاده عالمیان باین کمترین بندگان اعتماد فرموده کلید حصار که فی الحقیقة خانه و خزانه پادشاهان است به بنده سپرده اگر با آنحضرت حرامخواری نموده قلعه را بتصرف بندگان سلطانی سپارد سلطان را بر بنده چه اعتماد باقی ماند درین اثنا خبر توجهه شاهزاده فریدون فر بجانب بیدر در لشکر سلطان منتشر گشته سلطان از استماع آن پریشان خاطر گردید که مبادا شاهزاده عالی گهر بیدر را که مرکز و دولت و مستقر سریر سلطنت است بدست آورده کار دشوار گردد بنابرین عزم معاودت مصمم ساخته از راهی که شاهزاده دوران عزیمت فرموده بود رایت مراجعت برافراخت شاهزاده سپهر تمکین خود از راه پائین عنان یکران سپهر جولان منعطف ساخته بود بعد ازان سلطان جهان قولنامها با عهود و مواثیق بخدمت شاهزاده فرستاده آنحضرت را بپایهٔ سریر سلطنت طلب داشت شاهزاده بمعاذیر دلپذیر تمسک جسته از ملازمت متقاعد گشت و دیگر سلطان مزاحم حال خجسته مآل آنحضرت نگشت تا ازین جهان گذران در گذشت پوشیده نماند که این قول بصدق اقربست چه توجهه شاهزاده عالی گهر بصوب بیدر در غیبت حضرت سلطانی بیشتر متصور است و بودن سلطان در مستقر سریر سلطنت با رفتن آنحضرت و برآوردن حرم محترم جای تعجب و تفکر فتدبر و هو اعلم

ذکر توجهه امرا مرةً بعد اخری بدفع شاهزاده ممالک ستان و گرفتاری ایشان بر دست رومی خان

بالجمله امرای مذکور با سپاه موفور و ابهت و حشمت نا محصور بقصد انتقام شاهزاده فلک احتشام از شهر برآمده سپاه ظفر پناه را تعاقب نمودند اما چون خبر توجهه شهر یار فریدون فر بشهر بیدر و بدست آوردن کوخ امرای لشکر بسمع جمعی که قبل ازان بمحاربه شاهزاده کامران مبادرت نموده بودند رسید قلق و اضطراب عظیم در خاطر ایشان راه یافته هراس بی‌قیاس بر بواطن ایشان مستولی گشت لاجرم سنگ تفرقه و پریشانی در سلک جمعیت ایشان افتاده بنات النعش وار از یکدیگر پراگنده شدند و مقصود شاهزاده عاقبت محمود بحصول موصول گشته مضمون ـ

برای لشکری را بشکنی پشت　　　بشمشیری یکی تا صد توان کشت

وضوح تمام و ظهور لا کلام یافت بالجمله سپاهی بآن کثرت و آراستگی بمجرد استماع آن خبر رو به پریشانی و پراگندگی نهاده سران سپاه متوجهه درگاه پادشاه گردیدند و زبان به توبیخ و تشنیع امراء حضور کشوده از غفلت ایشان شکایت نمودند و نهایت اهانت و ایذا نسبت بآن امرا بفعل آوردند القصه چون جاسوسان خبر توجهه امرا بمسامع قدسی جوامع شهریاری رسانیدند و خبر پریشانی و پراگندگی لشکر که در گاتی میری نزول نموده بودند نیز درمیان لشکر منصور مشهور شد خاطر ملکوت ناظر ازان رهگذار فراغت یافته حرم امرا را همانجا گذاشته رایت عزیمت بصوب مستقر سریر دولت بر افراشت موکب منصور از راه پرینده عبور فرموده سپاه بدخواه نیز از کوچ فرمودن شاهزاده جهان پناه دلیر گشته برابر لشکر ظفر اثر می آمدند چون حوالی قصبه پرینده مضرب خیام نصرت فرجام عساکر بهرام انتقام گشت شهریار دوران جلال رومی خان را که از اعاظم امراء سپاه ظفر پناه بود طلب داشته فرمود که درین وقت فتور تمام بعساکر نصرت فرجام راه یافته چه جمعی از سپاه همراه حرم علیه رفته اند و برخی را بجهة ایلغار بسیار قوت همراهی رکاب ظفر انتساب نمانده از موکب گردون جناب جدا افتاده مصلحت وقت درین است که تو با جمعیت خویش در همین مقام توقف نموده قدم پیش ننهی تا باز ماندگان سپاه نصرت پناه بتو ملحق گردند و موکب همایون کوچ فرموده یک منزل پیشتر رود تا خبر کوچ اردوی معلی بامرا رسیده حمل بر فرار نمایند و از روی اطمینان بسرعت از عقب بیایند اما باید چندان با ایشان در مقام محاربه در نیائی تا از محاذی پرینده بگذرند بعد ازان ما با عساکر نصرت فرجام از برابر درآئیم و تو با جمعیت خویش از پس درآمده ایشان را در میان گیریم و بقوت بازوی شجاعت از میان برگیریم ـ

سپاه از دو سو سوی جنگ آوریم　　　بر اعدا جهان تار و تنگ آوریم

جلال رومی خان امتثال فرمان را انگشت قبول بردیده نهاده بموجب فرمان قضا جریان در پرینده توقف نمود شهریار فلک احتشام ملک احترام ازان مقام کوچ کرده یک منزل پیش رفته بسعادت و اقبال نزول اجلال فرموده چون خبر عبور سپاه منصور از پرینده بسمع امراء مقهور رسید

مغرور گشته بسرعت تمام از عقب عساکر ظفر فرجام روان گردیدند و در کنار رودی که به آلت ندی مشهور است و قریب قصبه پرینده جاری فرود آمده بتجرع اقداح راح روح پرور و استماع رود سرود مشغول گردیدند و از عبور و مرور لشکر منصور آنقدر مسرور و مغرور بودند که جلال رومی خان را که در قصبه پرینده بود اصلا وجود نمی نهادند و یکبارگی لوازم حزم و احتیاط را از دست داده بخواب مستی و غفلت افتادند.

چو شد دیدهٔ بخت آنقوم تار   هوس بود کردند پندار تار
گلیم سیه بهر خود بافتند   رخ از دانش و حزم بر تافتند

چون خبر بیخبریها و غفلت امرا بسمع جلال رومی خان رسید با وجود آنکه خلاف حکم شهریار قضا مضاف بود اما چون فرصت غنیمت دانستن و هنگام قدرت بر اعدا ابقا ننمودن از لوازم حزم و عاقبت اندیشی و ضروریات جهانداری و ملک گیریست.

از امروز کاری بفردا ممان   چه دانی که فردا چه گردد زمان

لا جرم رومی خان غفلت معاندان را نشانه فتح دانسته فرصت از دست نداده با لشکر جرار کینه گذار سوار گشته وقتی که بعضی از دشمنان در خواب غفلت و مستی و برخی بخمار گرفتار بودند بیکبار چون حوادث روزگار بر ایشان تاختن آورد.

نباید غنودن چنان بیخبر   که ناگاه سیلی در آید بسر

بعضی از سپاه بدخواه هم در خواب مستی راه آخرت پیش گرفته برخی چون چشم کشودند اجل را معائنه و مشاهده نموده همان راه پیمودند القصه از سپاه مخالف هیچکس مجال قتال و پیکار یا فرصت ثبات و قرار نیافته جمعی کثیر ازان روز برگشتگان از تیر و شمشیر سپاه رومی خان بسوی سعیر و نیران شتافتند و سران سپاه و امرای رزمخواه که سر کرده آن لشکر و باعث تهیج ماده آن فتنه و شر بودند با سایر عساکر در پنجهٔ تقدیر اسیر و دستگیر شدند و بیمن اقبال شهر یار فریدون خصال چنین فتحی نامدار بسعی جلال رومیخان روی نمود که تا انقراض دور زمان دیباچهٔ مآثر و عنوان مفاخر سلاطین جهان خواهد بود.

چو یاری دهد لطف پروردگار   چه پیل قوی و چه گاو نزار
چو بازوی دولت کشاید کمند   سر شیر گردون درآید به بند

بالجمله رومیخان بعد از قتل و قید دشمنان و اخذ غنایم فراوان و اموال بیکران آن هیجده نفر را که امرای لشکر ضلالت اثر بودند بر گاو میشها سوار کرده متوجه اردوی شهریار فریدون تبار گردید چون پرتو این خبر مسرت اثر بر پیشگاه ضمیر انور شهر یار داد گستر تافت جبین عبودیت در درگاه پادشاه کارساز بی انباز بر زمین نیاز نهاده لوازم شکر گزاری بتقدیم رسانید بعد ازان بفرمان قضا جریان شهریار زمانه از کوس و کورگه نفیر شادیانه در گنبد آبنوس افکنده جمهور سپاه منصور از نزدیک و دور بمراسم عیش و سرور و لوازم خوشحالی و حضور مشغول و ماهور گردیدند درین اثنا رومیخان بدرگاه گیتی پناه رسید امرای اسیر را

بپایه سریر سلطنت مصیر رسانید و ازخاک ساحت بارگاه فلک اشتباه توتیای ابصار و کیمیای جباه حاصل نموده زبان بدعا و ثنای خسر و کشور کشا برکشاد.

که تا باشد جهان شاه جهان باد | زمانه حکم کش از حکمران باد
مظفر باد بر اعدا سپاهش | میفتاد از سر دولت کلاهش
مرادش را سعادت راهبر باد | ز نو هر روزش اقبال دگر باد
ز ماهی تا بماه افسر پرستش | ز مشرق تا بمغرب زیر دستش

عواطف و مراحم شهر یاری رومی خان را بازدیاد جاه و جلال و تضاعف عظمت و اقبال امیدواری داده بصنوف عنایات پادشاهانه اختصاص بخشیده و قامت قابلتیش را بخلعت خسروانه بیاراست و شمه از عنایات بیغایت شامل حال امراء بیدرایت گشته همه را بخلعت و تشریف نواخته رخصت انصراف ارزانی داشت و باین شیوه مرضیه قلوب آنجماعت بلک اکثر امراء و سپاه بدخواه را صید نموده جمهور ارباب عناد را مطیع و منقاد خویش ساخت چنانچه عنقریب اکثر لشکر کینه ور از دکنی و غریب کمر متابعت و مطاوعت آن قدوه دودمان سلطنت و خلافت بر میان جان بسته در سلک بندگان درگاه فلک اشتباهش انتظام یافتند.

دوستان را کجا کنی محروم | تو که با دشمنان نظر داری

بالجمله شهر یار کامگار بختیار بعد ازان فتح نامدار که مطلع صبح دولت پائدار و مبدء روزگار سلطنت و اقتدار آن خسرو فریدون تبار بود بهمعنانی بخت بیدار رایت مباهات و افتخار باوج فلک دوار بر افراخته عنان عزیمت بمستقر سریر سلطنت معطوف ساخت.

همه کار جهان بر حسب دلخواه | ز ماهی بندهٔ فرمانش تا ماه

و پرتو عنایت و شفقت بر حال سپاه و رعیت انداخته کنار و جیب آرزو و آمال همگنان را از تواتر و توافر نعمای بی انتها مالا مال فرموده ابو اب معدلت و نصفت بر روی روزگار کافه مردم آن دیار بکشود اثر انصافش در طبائع چنان استقرار یافته بود که مطلقاً مخالفت از طبیعت اضداد مفارقت نموده در ایام رافتش گریبان دریده جز بمشعل صبح نتوانست دید و در خون کشیده بغیر از شفق بچراغ نشابست طلبید.

چنان دادگر بود کزداد خویش | دم‌گرگ را بست بر پای میش
گلوی ستم را بدان سان فشرد | که کسری دران داوری رشک برد
نه آن کرد با مردم از مردمی | که گنجد در اندیشهٔ آدمی
عمارت همی کرد و زر می فشاند | همه خار میکند و گل می نشاند
کشاده دو دستش چوروشن درخش | یکی تیغ زن شد یکی تاج بخش
بهر کار کو جست نام آوری | دران کار دادش فلک یاوری
همه هند زان سرو نو خاسته | بریحان سرسبزی آراسته

ازو بسته نقشی بهر خانهٔ رسیده بهر کشور افسانهٔ

ذکر جلوس حضرت سلیمانی سلطان احمد شاه بحری بر سریر سروری و جهانبانی

سابقاً رقم زده قلم صنائع و بدائع شیم گردیده که در اواخر ایام سلطنت سلطان جهان محمود شاه بهمنی انار الله برهانه تزلزل تمام بارکان دولت راسخة البنیان سلطانی راه یافته اکثر امرا و ملوک و اعیان عنان از طریق اطاعت و فرمان برداری بر تافته سلوک بادیهٔ تمرد و طغیان پیش گرفتند ازان جمله مجلس رفیع ملک یوسف عادل خان که بموجب فرمان واجب الاذعان سلطان زمان ولایت بیجاپور با مضافات و منسوبات بجاگیر او مسلم بود رایت مخالفت بر افراخته دعوی انا و لاغیری مینمود و همچنین مجلس اعلی ملک سلطان قلی قطب الملک که تمام ولایت تلنگ حسب الحکم پادشاه فریدون فرهنگ تعلق بدو میداشت رایت استقلال و استکبار بر افراشته دیگری را در نظر نمی آورد و ملک فتح الله عمادالملک در ولایت برار رایت استبداد و افتخار بر فلک دوار بر افراخته شیوهٔ مخالفت را شایع ساخت و علی هذ القیاس جمیع امرا و ملوک که در ولایات خویش بودند طریق ضلالت و غوایت سلوک مینمودند و اوامر و نواهی بادشاهی کما بحث و ینبغی مطیع و منقاد نبودند و مجلس مکرم ملک قاسم برید ممالک که ولایت قندهار و اوسه بامتعلقات و مضافات متعلق بدو بود در دارالملک بیدر لوای حکومت و رایت استقلال بر افراشت و جمیع مهام ملکی و مالی کافه انام را بقبضه اختیار و اقتدار خویش در آورده بر سلطان محمود از سلطنت بجز نامی باقی نبود درین اثنا مکرر امرا از اطراف لشکرها جمع نموده بقصد دفع ملک قاسم برید ممالک متوجهه دار الملک بیدر میشدند و در بعضی ازان معارک بی مقابله و مقاتله مهم بمصالحه منجر میگشت و احیاناً بی استعمال ادوات قتال و جدال مهم ارباب ضلال فیصل پزیر نمیشد چند مرتبه درین وقایع حضرت اشرف همایون سلطان احمد شاه بحری بنفس اقدس متوجهه دفع و رفع ماده فتنه و فساد و تنبیهه ارباب کینه و عناد گشته بآب صمصام خون آشام نائره قتال و جدال را که بالتهاب و اشتعال در آمده بود منطفی میفرمود چنانچه شرح این قضیه سابقاً رقم زده کلک بیان گشته تا در تاریخ بیستم ذیحجه سنه اربع و عشرین و تسعمایه که سابقاً مرقوم گردید پادشاه ممالک دکن سلطان محمود بهمنی دنیای فانی را وداع فرموده متوجهه سرای جاودانی شد القصه چون ملک نائب باغوای معاندان خائب شهادت یافت و مفسدان ضمیر سلطان جهان محمود شاه بهمنی را بر حضرت اشرف همایون سلطان احمد بحری متغیر ساختند و چند مرتبه سپاه کینه خواه جهت استیصال آن ثمره شجرهٔ اقبال نامزد نموده مقهور شدند چنانچه مذکور شد امرا و اعیان ملک که در ملازمت حضرت اشرف همایون سلطان احمد بحری بودند عرض نمودند که بر رای جهان آرا مخفی نیست که امراء نا دولت خواه سلطانی استقلال تمام یافته زمام مهام سلطنت را بقبضه اقتدار خویش در آورده اند و سلطان را چندان اختیاری در امور سلطنت نمانده و همگی همت آنجماعت بر دفع و استیصال نهال دودمان خلافت مقصور است صلاح دولت روز افزون دران است که تخت شاهی و تاج شهنشاهی از فر وجود اقدس مفتخر و مباهی شود تا مهام کافه انام نظام و انتظام یافته دولت ازین دودمان عالیشان انتقال ننماید لاجرم حضرت سلیمان زمان اشرف همایون سلطان احمد شاه بحری که بواسطه

نظام سلسلهٔ سلطنت و شمع دودمان خلافت بود بموجب صوابدید اعیان حضرت و دولت خواهان صاحب خبرت در ساعتی که آفتاب فلک جاه و جلال و کوکب برج شرف و اقبال از انظار فیض آثار دولت بر دوام و استمرار ایام سلطنت و اجلال دال بود بر سریر شاهی و مسند فرماندهی تکیه فرموده تاج شهنشاهی از فرق فرقد سای آن سایه الهی موافق سنه احدی و تسعین و تمانمائه مفتخر و مباهی گشت -

بروز همایون شه نیکبخت — بیامد برآمد برافراز تخت
برآمد بران تخت و اورنگ شاه — بسر بر نهاد آن کیانی کلاه
جوان بود و شادان دل و راد مرد — بداد و دهش عالم آباد کرد

در وقت جلوس آنحضرت بر تخت سلطنت و سریر جهانبانی بیست مرحله از زندگانی آن سلیمان ثانی طی شده بود -

چو عمرش ورق راند بر بیست سال — بشاهنشهی بر دهل زد دوال
همش هوش دل بود و هم زور دست — بدین هر دو بر تخت شاهی نشست

امرا و وزرا و ارکان دولت و اعیان حضرت زمین بارگاه عرش اشتباه را بلب عبودیت بوسیده زبان به تهنیت آن دولت ابد قرین کشودند و نثارها افشانده هر کدام بقدر حالت خویش از عواطف بیدریغ شهریاری بانعام و اکرام مشرف و ممتاز گردیدند بعد ازان شهریار گیتی ستان نظر التفات و عنایت بر حال کافه سپاه و رعیت انداخته سایهٔ مرحمت بر ضبط امور مملکت و نسق اسباب جمعیت و رفاهیت رعیت افگنده رسوم بدعت لزوم جور و اعتساف را مرتفع ساخته الویه عدالت و انصاف دادگستر پرداخت -

لطفش بکرم چارهٔ بیچاره کند — عدلش ستم از زمانه آواره کند
در موسم عدل او صبا را نبود — آن زهره که پیراهن گل پاره کند

و پیشتر از پیشتر در مقام جمع لشکر و تسخیر ممالک موروثی جد و پدر که بحکم خالق اکبر بآن شهریار نامور میرسید درآمده سپاه فراوان و حشم بیکران که محاسب وهم و گمان از حصر و احصاء آن بعجز و قصور معترف بود مهیا فرموده انتهاز فرصت‌مینمود -

گفتار در بیان موجبات رزم و پیکار عادل خان با شهریار عالمیان اشرف همایون سلطان احمد بحری

طوطیان چمن اخبار بر شاخسار آثار چنین ترنم فرموده اند که چون شهریار فلک اقتدار سلطان احمد شاه بحری بر سریر جهانبانی و مسند کشور ستانی برآمده طنطنه سلطنت و صیت معدلتش بگوش اقاصی و ادانی عالم رسید مجلس رفیع ملک یوسف عادل خان که از سایر امراء دکن بمزید شوکت و مکنت و توفیر جاگیر و ولایت منفرد بود بکثرت سپاه مغرور و مستظهر گشته در کینه و عناد بروی خود بکشاد بالجمله عادل خان را هوای سروری و هوس ملک گیری در سر افتاده تصور نمود

که خلعت سلطنت و تشریف خلافت بی سابقه عنایت ازلی بر قامت قابلیت هر طالبی راست می آید و هر فردی از افراد عباد این منصب ارجمند را می شاید ندانست که چتر شاهی همائیست که جز بر مخصوصان یختص برحمته من یشاء بال سعادت نگسترد و قهرمان رقاب بنی آدم بقوت قاهره عنقائیست که غیر از قاف قدر مقبولان الذین ان مکنا هم فی الارض ـ محل قرار و ثبات نسازد بکثرت خزائن و دفائن و بسیاری اعوان وانصار کار سلطنت نظام و استقرار نیابد ـ

نه هرکه چهره برافروخت دلبری داند | نه هر که آئینه سازد سکندری داند
نه هرکه طرف کله کج نهاد و تند نشست | کلاه داری و آئین سروری داند

القصه در خاطر ملک یوسف عادل خان خطور کرده که حضرت اشرف همایون سلطان احمد بحری در قطری از اقطار دیار دکن می باشد و ولایت بسیار درمیان افتاده که باندک توجهی آنولایت بدست می آید می باید که قبل از توجهه آنحضرت بتسخیر آنولایت ما پیش دستی کرده لشکر بآن کشور کشیم و آنولایت را بتصرف خویش در آوریم ـ

زهی تصور باطل زهی خیال محال

بالجمله عادل خان بهمین اندیشه عزیمت مصمم نموده با لشکری که چشم بینندگان جهان چنان جمعیتی ندیده بتسخیر آن ولایت از بیجا پور که محل اقامت آنحضرت بود کوچ نموده ظاهر قلعه رانوبری را مضرب خیام نمود و چون آن کوت چندان استحکامی نداشت عزم جزم فرمود که آنحصار را مسخر ساخته بدلیران شائسته رزم و پیکار سپارد و بعد ازان از سر استظهار تمام بولایت شهریار سپهر احتشام درآمده آنملک را نیز باسهل وجوه بدست آورد اما چون منهیان خبر توجهه عادل خان بمسامع قدسی جوامع سلطان جهان رسانیدند فرمان قضا جریان باحضار سپاه نصرت پناه صدور یافته تواچیان و سرنوبتان بموجب فرمان باطراف ممالک محروسه شتافته امرا و سران سپاه را بدرگاه خلائق پناه حاضر ساختند در اندک زمانی حسب الحکم سلطانی آنقدر سپاه بر در کرباس گردون اساس جمع گردید که محاسب وهم و عارض قیاس تصور شمار آن از جمله محالات می شمرد و بهرام خون آشام از بیم صمصام انتقام ایشان پناه بکیوان که یکی از بندگان آن آستان بود می برد ـ

سپاهی ز کثرت فزون از قیاس | غبار سم اسبشان بیم و باس
گروهی ز کثرت برون از شمار | روان جمع کرد از سر اقتدار
دلیران پر دل که هنگام جنگ | بر آرند دندان ز کام نهنگ
همه یکدل و وقت کین جمله دل | همه آهنین چنگ و آهن گسل
چو زینسان سپاهی که آن جمع یافت | عنان عزیمت سوی رزم تافت

بالجمله سلطان ممالک ستان با سپاه فراوان و بخت جوان عنان یکران صبا جولان بصوب دشمنان معطوف ساخته رایت نصرت شعار بفلک ثوابت و سیار بر افراخت ـ

معطر جهان از غبار رهش کران تا کران عرض لشکر گهش

چون ماهچه رایت آفتاب اشراق از مطلع کهانی ویلده که قریب لشکر مجلس رفیع عادل خان بود طلوع فرمود رای جهان آرای پادشاهی که مهبط انوار الهی و مخزن اسرار نامتناهی بود اقتضا فرمود که سرکتل که راه گزر مخالفان منحصر دران بود مسدود فرمایند و طریق فرار آن لشکر کینه گزار بگیرند تا یکبارگی دست و پا گم کرده در گرداب اضطراب و اضطرار افتند هرچند که این تدبیر جهت پریشانی و زبونی خصم بی نظیر بود اما مسند عالی ملک نصیرالملک و سایر امرا زمین خدمت بوسیده بعرض رسانیدند که راه بر دشمنان بستن و بر طریق فرار ایشان نشستن موجب اینست که دشمنان بالضرور بولایت درآیند و دست بخرابی کشوده اکثر بلاد را ویران نمایند صلاح دولت ابد قرین درین است که راه سپاه مخالف بریکطرف گذاشته نزول اجلال واقع شود سلطان گیتی ستان بموجب صلاح دید امرا و دولتخواهان فرمان داد که عساکر نصرت مآثر راه گذار لشکر پر خاشخر اعدا را گذاشته زمینی که لائق نزول اردوی ظفر قرین دانند مخیم عساکر نصرت مآثر سازند و قبهٔ بارگاه فلک اشتباه بمحدب مهروماه بر افرازند۔

سپهری بصنعت برافراختند جهان در جهان سایه ساختند
کران تا کران زیر چرخ کبود سرا پرده و خرگه و خیمه بود
بلندی و پستی صحرا و دشت بنزهت چو روضات جنات گشت

بعد ازان حضرت سلیمانی فرمانی بکولیانی که دران نواحی مقام داشتند فرستاده آن گروه قیامت شکوه را بقتل و غارت دشمنان مامور گردانید قوم کولی که در آرزوی این قسم رخصتی بودند و این عطیه را از خدا طلب می نمودند دست تغلب و تسلط کشودند و چون اطراف لشکر گاه بد خواه مشتمل بود بر جنگل بسیار و خار زار سنان آثار که مور هنگام عبور ازان راه تنگ و تار چون مار پوست گذاشتی و صبا مانند اندیشه دران بیشه راه نداشتی۔

چنان تنگ و در هم یکی بیشه بود که رفتن درو کار اندیشه بود
درختانش سر در کشیده بسر چو خط دبیران یک اندر دگر
نتابیده اندروی از چرخ هور ز تنگی رهش پوست کندی ز مور

بالجمله قوم کولی شبهای تار از میان جنگل و خار همچون مور و مار بیرون آمده بر مخالفان تیر باران می نمودند و اسب و اسباب ارباب حرب را بی طعن و ضرب می ربودند و چون سپاه کینه خواه زور می آوردند باز جنگل را پناه و گریزگاه خویش میساختند و دیگر بار کمین کرده بیرون می تاختند و بضرب پیکان جان ستان و خروش وا فغان رعب و هراس در دل دشمنان می انداختند تا در اندک فرصتی کار برسپاه عادل خان دشوار ساختند۔

کسی را که از بیم شد دل ز جا ز حیرت نداند دگر سر ز پا

فی‌الجمله فتور تمام و قصور لاکلام بآن قوم راه یافته پای ثبات و قرار شان یکبارگی از جای برفت آخرالامر بی جنگ و تحصیل نام و ننگ فرار بر قرار اختیار نموده غریمت هزیمت تصمیم دادند و کوچ کرده از همان راه که بمعسکر ظفر اثر نزدیک بود روان گردیدند.

چو دشمن زبون گشت و بیچاره شد   بناچار و ناکام آواره شد
ز سر ساخت پا تا بموی برست   چو تیری که یابد رهائی ز شست

چون لشکر ظفر اثر راه بر مخالفان بسته بودند و هر جا گذری بود جمعی از دلیران پر خاشخر درانجا نشسته عادل خان ازان مهلکه جان ستان بصد محنت و مشقت جان بر کران برده سپاه ظفر پناه دست بقتل و غارت برکشادند و تیغ بیدریغ در دشمنان نهادند دلیران صف شکن از لشکر دشمن آنقدر خون دران انجمن ریختند که سیلاب آن از بالای گریوه بهامون رسید و از بسیاری کشته کوه و دشت یکسان گردید از سپاه بدخواه هرکه از اسب فرود آمد از میان آن جنگل بتگ پا جان بر کران کشید و هرکس دل از اسب و سلاح نتوانست کند کشته گردید.

ز کشته نگویم هرآنکس که زیست   بران زندگیشان بباید گریست

عساکر ظفر مآثر از اموال و اسباب ارباب ضلال غنایم وافر بدست آوردند سلطان گیتی ستان بعد از انهزام مخالفان بهمراهی فتح و نصرت یزدان عنان عزیمت بصوب مستقر سریر سلطنت و خلافت معطوف ساخت.

توفیق رفیق چشم بد دور   نصرت بزرگ و سپاه منصور

ذکر تسخیر قلعه دیوگیر که بدولت آباد اشتهار یافته و سبب بنای شهر احمد نگر که در لطافت آب و هوا آبروئ شهر بیدر بر خاک هبا و هدر بدر ریخت

همت متعالی آثار شهریار موید دین دار چون همیشه تسخیر قلاع و بقاع پیش نهاد همت والا نهمت ساخته هوای جهانگیری و اندیشه کشورکشائی در ضمیر منیر آنحضرت جاگیر بود دربنولا تسخیر قلعه دیوگیر که شهیر بدولت آباد است وجهه همت والا نهمت ساخت و آن حصار سپهر آثار بمزید متانت و حصانت متفرد و مشهور است و وصف آن در السنه و کتب مذکور و مسطور باره آن قلعه بر قله کوه پارهٔ واقع شده که از غایت ارتفاع اندیشه را در عروج بر معارج آن نردبان از طبقات سماوات باید ساخت و اوهام را در قطع مهابط و مصاعد آن پای بسنگ حیرت آمده بار بسر حد عجز و قصور باید انداخت

عجب گونه کوهی خدا آفرید   که مانند آن کس بگیتی ندید
رهش تند و لغزان ز تگ تا فراز   چو زلف بتان پیچ پیچ و دراز

علو آن فلک رفعت و سپهر سمو بدرجهٔ ایست که تا معمار و السماء بنیناها باید و

انا لموسعون از ابداع و الارض فرشناها فنعم الماهدون پرداخته مهندس سالخورده گردون حصاری چنان با آنکه بارها گرد جهان گردیده ندیده.

درو مردم ندیم ماه باشد ز راز آسمان آگاه باشد

کیوان فلک را از مشاهده ایوانش کلاه رفعت از سر فتاده و مشتری سپهر جهت ارتقا بران منبر عرش آسا نه کرسی مینا زیر پا نهاده سحاب با صد اضطراب تا بدامنش رسیده عرق خجلت از جبینش روان گردیده و باد جهان پیما را از گذشتن بران چرخ والا مرض ضیق النفس بهم‌رسیده

چه قلعه کوه شکوهی که آسمان رفیع دمیده از کمر او بسان نیلو فر
آن حصاری که طرف باره او در علو از ستاره دارد عار
صحن او صحن اختر ثابت بوم او بام گنبد دوار

حصانت و استحکام آن حصار مینا فام بمرتبه ایست که در هیچ روزگار کمند اقتدار خسروان رفیع مقدار بر کنگره فتح آن نیفتاده و تیر تدبیر هیچ قلعه کشای کشور گیر بهوای تسخیر آن نرسیده.

بران کس که دارد درانجا نشست نیابد کسی از ره چاره دست
ز سوی زمین ایمن است از خلل مگر ز اسمان تیغ بارد اجل

از غرائب و عجائب آن حصار سپهر آثار وعظمت احجار که در بروج و جدارش بکار برده اند گمان مردم بلک یقین آنست که آن بناء جهان نما کار بناء روزگار نیست بلک عمل عاملان یعملون له مایشاء من محاریب و تماثیل است از شواهد این کلام صدق انجام تصاویر غرائب آثار کوه الوره که باتفاق ا ز حیز قدرت نوع انسان بیرو نست و الله تعالی اعلم بحقیقة الحال - بالجمله بندگان سلطان گیتی ستان محمود بهمنی انار الله برهانه کوتوالی قلعه و حکومت دولت آباد با شهر و حوالی بملک شرق و ملک وجیهه که برادر یکدیگر بودند و از جمله معتمدان سلطان فریدون منظر مفوض و مقرر فرموده بود بعد ازان که سلطان فردوس مکان دنیای فانی را پدرود فرموده بسرای جاودانی انتقال نمود و حضرت سلیمانی سلطان احمد شاه بحری بهمنی بر سریر سروری و فرمان دهی متمکن گردید ملک شرق و ملک وجیهه بمتانت و استواری حصار دولت آباد مستهظر و مستونق گشته قدم در بادیه طغیان و عناد نهادند، چون همگی همت والا نهمت حضرت سلطان فلک رتبت احمد شاه بحری بر تسخیر ممالک موروثه مقصور و محصور بود اولا ضمیر منیر آن موید جهانگیر کمند تدبیر بر کنگرهٔ تسخیر آن حصار سپهر نظیر انداخته بتهیهٔ اسباب آن حصار سپهر جناب پرداخت و چون فتح آن حصار بطریق رزم و پیکار دشوار می نمود رای جهان آرا که کاشف اسرار کبریا و نعم البدل جام جهان نما بود چنین اقتضا فرمود که اولا با والیان آن حصار سپهر نشان طریق مدارا و احسان سپرده بلطف و دلجوئی صید قلوب آنقوم نماید

شنیدم ز دانای فرهنگ دوست که در کارها رفق و نرمی نکوست

بنرمی چو کاری توان برد پیش — درشتی مجوئید ز اندازه بیش

لاجرم با ملک شرق و ملک وجیهه ابواب ملائمت و مصادقت مفتوح ساخته یکی از مخدرات حجره عصمت ملک نائب را که در حجر تربیت آن شهریار فلک رتبت بود با ملک وجیهه در سلک ازدواج کشیده بنای مصادقت را بمواصلت مشید و موکد گردانیده اما چون کوکب اقبال ملک شرق روی ادبار بتغارب و تراجع نهاده بود و روز دولتش بشام نکبت رسیده بر حکم نص ان الله لایغیر ما بقوم حتی یغیروا ما بانفسهم - دربن ایام طبیعت او از قرار معهود تغیر یافته بود و اخلاق ناپسندیده و افعال نکوهیده ازو صدور مینمود تا آنکه میانه او و برادرش ملک وجیهه نسبت اخوت و اتفاق بعداوت و نفاق منجر شد چه ملک شرق را بخاطر رسید که ثمرهٔ این خویشی و نتیجهٔ این نسبت غیر از دست باز کشیدن از حکومت آن دیار و دارائی آن حصار نخواهد بود لاجرم بر عداوت برادر اصرار نموده بساط خصومت منبسط ساخت چنانچه روز بروز خشم جهانسورش التهاب می یافت و رو از نسبت اخوت و علاقه محبت برمی‌تافت و هر لحظه از پی کینهٔ برادر بهانه برمی‌تراشید و بناخن نفاق چهره وفاق را میخراشید و ماده کلفت و خشونت را آماده و مهیا می ساخت تا فرصت یافته بقتل برادر مبادرت نموده خاک بیوفائی در دیده مروت ریخت -

از پی میراث یکی خشمناک — ریخت ز کین خون برادر بخاک
تیغ بخون شسته به پهنای دشت — پیش در میر ولایت گذشت
دید دو برنای چو سرو بلند — یافته ز اسیب گناهی گزند
تیغ برآورده سیاست گری — تا بهر آسیب رباید سری

بالجمله بعد از قتل ملک وجیهه دختر ملک نائب که در حبالهٔ نکاح او بود راه جنیر پیش گرفته دست تظلم بدامن معدلت آن خورشید سپهر سلطنت زد مراحم پادشاهانه اشفاق خسروانه بتلطفات و تفقدات مرهم بر جراحت آن ستم کشیده محنت رسیده نهاد و بیشتر از پیشتر در مقام کشیدن انتقام ازان ستمگر عداوت گستر درآمده مسخر ساختن آن قلعه و کشور را وجهه همت علیا نهمت ساخت و با سپاه نصرت پناه رایت فتح آیت بصوب ولایت دولت آباد برافراخت -

خدیو جهانگیر روشن ضمیر — برخش اندر آمد ز عالی سریر
روان کرد رایت بعون اله — روان در رکابش جهانی سپاه
ز خاریدن کوس خارا شکاف — برافگند سیمرغ در کوه قاف

بعد از طی منازل آفتاب رایت نصرت آیت شهریاری از افق دولت‌آباد طالع و ساطع گشته اطراف و اکناف آن شهر و ولایت از اشعه انوار فتح آثارش چون فلک دوار و الشمس فی رابعة النهار منور و از شمیم رهگذارش ساحت گلزار معطر گردید سرا پرده شهریار سپهر اقتدار با دین و داد را در ظاهر شهر دولت آباد بذروه مهر و ماه برافراختند و سپاه ظفر پناه اطراف آن حصار را خاتم وار در میان گرفته

ابواب دخول و خروج بر محصورین آن سپهر برین مسدود ساختند روز دیگر.

چو سلطان خاور برافراخت سر — بدامان گردون برافشاند زر
شه خاور از پرده بالا گرفت — زمین از ثری تا ثریا گرفت
به تسخیر این قلعهٔ سبز فام — برآورد تیغ شعاع از نیام

شهریار کامگار بعزم تماشای آن حصار سپهر آثار بر مرکب باد رفتار برق کرداری که گوئی این اشعار در وصف آن سمند تیزگام وقوع یافته.

بهیکل چو پیل و بهیبت هزبر — به پستی چو سیل و به بالا چو ابر
همایست و عنقا بفر و شکوه — بدریا چو کشتی بهامون چو کوه
گه شیهه رعد و گه پویه برق — بیک تاختن طی کند غرب و شرق
ز آسیب گوس و سمش گاه تک — نشان بر رخ ماه و پشت سمک
هر آنجا که در خاطر آرد سوار — کند پیش از اندیشه آنجا گذار

سوار گشته اطراف حصار را بنظر تامل و اعتبار ملاحظه فرمود و چون تسخیر آن حصار بطریق رزم و پیکار بغایت متعذر و دشوار می نمود و مدتها بمحاصره مشغول میبایست بود تا جمال فتح و نصرت در مرآی مراد و مقصود مرئی گردد لاجرم رای جهان آرا و ضمیر مشکل کشا چنان اقتضا فرمود که کمند تدبیر بر کنگره تسخیر آن حصار سپهر نظیر اندازد و بی استعمال توپ و تفنگ و سایر ادوات جنگ آن سپهر مینا رنگ را مسخر سازد و بنابرین مسند عالی ملک نصیر الملک و سایر امرا و اعیان دولت را بشرف مشورت و راجوت اختصاص بخشیده تدبیر تسخیر و استخلاص آن حصار ازیشان استفسار رفت.

حذیو جهاندار لشکر شکن — پی مشورت ساخت یک انجمن
ز درج دهن بر سر بخردان — بدست سخن شد جواهر فشان
که ای بخردان چارهٔ کار چیست — که بر کار بیفکر باید گریست

مسند عالی و سایر ارکان دولت چون از درر و لآلی کلام صدق انجام شهریار سپهر احتشام گوش هوش را مانند درج گوهر فروش از جواهر شاهوار مملو ساختند زمین عبودیت بلب افتقار بوسیده معروض داشتند که رای عالم آرا در سوانح امور و وقائع قضایا نائب قضای حضرت کبریا ست و خردمندان جهان را راه نما و مشکل کشا.

سران سپه جمله روی نیاز — نهادند بر خاک آن سرفراز
سخن را شدند از ادب حله پوش — حلی بند گوش تواضع ز گوش
که در بسته باشد دل کامیاب — چو دولت ز اندیشهٔ ناصواب
ملک را تو آموزگاری بکار — نیازت نباشد بآموزگار

انچه خاطر ملکوت ناظر شهریاری اقتضا فرماید عین صواب و محض صلاح خواهد بود و لیکن

چون شهریار زمن حکم فرمودند که انچه بخاطر ناقص بندگان رسد بموقف عرض رسانند فرمان برداری حکم شهریاری را از سایر آداب اوجب دانسته بعرض جواب مبادرت نمودن لازم است بر رای عالم آرا ظاهر و هویداست که قلعه دولت آباد از غایت متانت و استواری با سماوات لاف مساوات میزند

حصاری ز گردون سرافراز تر | ز مغرور در صلح ناساز تر
اگر تا بآبش بکاوی زمین | نبینی درو جز بلندی دفین
نیفگنده سایه چو همت بخاک | مبرا زمینش چو عرش از مغاک
مگر روزگارش بسختی گذشت | که پیرامنش آشنای نگشت
ز سختی نگر کامدش این بسر | که زد خیمه از آفرینش بدر

چنین حصاری را برزم و پیکان گرفتن متعذر و دشوار است و بر تقدیر امکان بامتداد زمان تصور تسخیر آن توان نمود چه توقف و تاخیر بسیار در باب فتح آن حصار فلک جناب لازم است انچه بخاطر فاتر بندگان دولتخواه میرسد اینست که هر سال وقت رسیدن غلات و محصولات این ولایات رایات فتح آیات باین صوب حرکت فرموده افواج سپاه ظفر پناه جمع کرده مال و منال این قوم نکوهیده مآل را پائمال نهب و تاراج ساخته آتش فنا در ذخائر و منازل ایشان اندازند و مردم حصار را از اذخار قوت لایموت مانع آمده عاجز سازند لاجرم کار اهل حصار از فقدان قوت و عسرت معیشت بجان رسیده طالب امان خواهند شد و حصار را تسلیم بندگان شهریار فلک اقتدار خواهند نمود بنابرین حکم جهانمطاع بنفاذ پیوست که عساکر نصرت مآثر دست بنهب و غارت شهر و ولایت برکشوده آتش تاراج دران بوم و بر زنند سپاه بهرام انتقام دست تسلط بغارت برکشاده هرچه اسم مال و منال بران اطلاق میرفت از صامت و ناطق بر باد نیستی بررفت از اماکن و مساکن ان قوم مصدوقه اذا زلزلت الارض زلزالها و اخرجت الارض اثقالها مشاهده افتادِ عماراتش را مضمون عالیها و سافلها صورت حال آمد.

کشادند رزم آوران دست قهر | بغارتگری در همه کوی و شهر
ز بیش و کم و نیک و بد خوب و زشت | زمانه دران بوم چیزی نهشت
چو بر باد تاراج رفت انچه بود | فگندند آتش دران مرز زود
نماندند چیزی بجز سنگ و خاک | وزان پس بآتش سپردند پاک

بعد ازان سلطان گیتی ستان عنان یکران دولت بصوب مستقر سریر سلطنت معطوف داشت و چند روزی بر سریر عیش و جهان افروزی تکیه فرموده خاطر ملکوت ناظر بر ترفیه حال رعایا و زیردستان گماشت.

ذکر بنائی شهر احمدنگر حرسها الله عن الفتنه و الشر

از مضمون لطایف مشحون هو انشاءکم من الارض و استعمرکم فیها عظم شان القائل و عز شانه الشامل الکامل. مستفاد میشود که شغل عمارت از معظمات امور عالم و مهمات جمهور بنی آدم است

لاجرم از سلاطین نامدار و خواقین عالیمقدار در هر دیار غرائب آثار و بدائع اطوار از بنای مدن و امصار و احداث بساتین مشحون باشجار و اثمار بر روی روزگار یادگار مانده و بتعاقب لیل و نهار و تمادی اعصار و ادوار فحوای ان آثارنا تدل علینا فانظروا بعدنا الی الاثار بگوش هوش اولوالبصائر و الابصار میرساند بنابرین شهریار زمان و زمین را که پیوسته وجهه همت والا نهمت خیر و صلاح عالم و عالمیان بود اندیشهٔ احداث شهری در خاطر ملکوت ناظر خطور فرمود وچون مقرر چنین بود که هر سال یکبار شهریار فریدون تبار لشکر قیامت حشر بتاخت و غارت ولایت دولت آباد کشند و آتش نهب دران بوم و بر زنند و از مستقر سریر ثریا مصیر که دران آوان بلدهٔ جنیر بود تا دولت آباد فی الجمله مسافتی می بایست پیمود رای جهان آرا اراده فرمود که مابین این دو ولایت شهری بنا فرمایند و تا مسخر شدن دولت آباد دران شهر اقامت نمایند تا سپاه منصور را هر ساله راه دور طی نباید فرمود بنابرین زمین احمد نگر را که از جهت مسافت وسط حقیقی جنیر و دولت آباد است و در لطافت آب و هوا و خضارت و نضارت کوه و صحرا نعم البدل جنت الماوی و ثانی اثنین فردوس اعلی زمینش چون جبین زاهد صافی ضمیر منور و نسیم فرحانش چون طبله عطار و ساحت گلزار معطر نزاهت ساحتش خاک حیرت در دیده روضه ارم کرده و طراوت لاله زارش داغ حیرت بر سینه بوستان خورنق نهاده

یکی وادی دلکش خوش هوا　　ز باغ خورنق فزون در صفا

جهت عمارت شهر اختیار فرمود بعضی از نقلهٔ اخبار در سبب بنای آن شهر جنت آثار چنین نقل فرموه اند که آن شهریار فریدون تبار را بنشاط صید و شکار و طوف صحاری و امصار میل بسیار بود چنانچه اکثر اوقات فرخنده بطوف صحاری و تماشای جانوران شکاری مصروف میداشت قضا را روزی برسم نشاط و دلفروزی با جمعی از ندمای شیرین سخن و برخی از عظمای ملک دکن بعزم شکار و طوف صحاری و مرغزار مانند فلک دوار بسیار گردید.

بنالیدن درآمد طبلک باز　　درآمد مرغ صید افگن به پرواز
ز یکسو جره بازان سبک خیز　　بخون صید کرده چنگها تیز
و آنسوی دگر شاهین بتاراج　　ربوده نقد جان از کبک و دراج

در اثنای سیرگذر موکب فیروزی اثر بصحرای افتاد که در وسعت و خضارت مانند فلک اخضر بود و در لطافت و صفا مثال چشمه خور صحن زمین او چون بهشت برین بانواع ریاحین آراسته و اطراف مرغزارش بگوناگون رستینها پیراسته رضوان از رشک آن روضه انگشت حیرت گزیده و حور عین دران فردوس برین بچشم حسرت دیده.

ز هرسو چشمه چون آب حیوان　　چراغ لاله هر جانب فروزان
شقائق رسته و سبزه دمیده　　نسیم صبح جیب گل دریده
شقائق بر یکی پا ایستاده　　چو بر شاخ زمرد جام باده

مجاهزان شام و سحر در خاک پاکش طبلهٔ عنبر و مقاقیر کشاده و مسافران صبا و شمال ببوی هوایش نافه از افیر شگافته.

شگرفان شگوفه شانه در مو — عروسان ریاحین دست بر رو
هوا بر سبزه گوهرها گسسته — زمرد را بمروارید بسته

ناگاه دران صحرا نظر کیمیا اثر شهریار بحر و بر بروباهی افتاد که در فریبندگی شیطان را درس گفتی و در نیرنگسازی و شعبده پردازی حاجز را بازی دادی فریب صیادان فراوان دیده و خویشتن را از طمع خام بآسیب دام گرفتار نگردانیده.

روبهکی چست دغا پیشه بود — یا نه که تمغاجی آن بیشه بود
لعبت بازی ده صحرا و ده — وز دوگان برده ببازی فره
هم دد صحرا بفغان بود ازو — هم سگ ده نعره زنان بود ازو
درگه جستن شده از وهم کم — صحن فلک رفته بجاروب دم

القصه آن حیله گر دغا پیشه در فضای آن صحرا و بیشه میگشت و هر لحظه از نشاط و انبساط برمیجست و می نشست و بلطائف الحیل خود را از نظر سگان تیز دندان بر کران میداشت شهریار کامگار حکم فرمود که چند قلاده از سگان شیر چنگال از دنبال آن محتال سر دهند تا در فضای این صحرای وسعت انتما که زمینیست در غایت همواری و استوا از حیله گریهای آن نیرنگ ساز دغا باز انتعاشی و ابتهاجی حاصل آید میر شکاران مرس چند سگ شیر صولت را کشیدند سگان شیر شکار چون آن روباه شعبده کار را از دور دیدند از صبا و دبور در پویه سبقت جسته بیک تگ خود را بآن مقهور رسانیدند هرچند آن مستمند خواست که بحیله و نیرنگ خود را از چنگ و دندان سگان دور دارد سود نداشت چون دید که بمکرو فریب روی خلاص نخواهد دید بر حکم.

وقت ضرورت چو نماند گریز — دست بگیرد سر شمشیر تیز

بعزم ستیز و آویز برگشته بران سگان پلنگ توان حملهور گردید چون نظر شهریار خورشید منظر بر جرأت و جلادت روباه حیله ور افتاد انگشت حیرت بدندان گزیده از تهور آن جانور ضعیف متعجب و متفکر شد درین وقت بر حکم ارباب الدول ملهمون در خاطر ملکوت ناظر شهریار فریدون مآثر که مورد الهامات غیبی و مخزن رموزات لاریبی بود خطور نمود که این سر زمین قابل شاه نشنین سلطنت است مناسب چنان می نماید که این مقام مستقر سریر ثریا نظیر باشد چه از تاثیر این زمین است که روباه او با آنکه کمترین موذیاتست با سگان پلنگ صفات مانند شیران غابات در صدد برابری و مساواتست پس اگر دلیران کین و بهادران شجاعت آئین درین زمین اقامت نمایند هر آئینه گوی مردی و مردانگی در میادین رزم و پیکار از شیران بیشه کارزار ربایند و در رسوم و آداب مبارزت از رستم و اسفندیار افزون آیند لاجرم

ما فی الضمیر خود را بامرا و ندما که ملازم رکاب ظفر انتساب بودند تقریر فرمود ارکان دولت و اعیان حضرت زبان بدعا و ثنای شهریار جهان کشا کشوده گفتند.

ای مبارک پی شهنشاهی که حاصل میکنند　　اختران آسمان از طلعتت نیک اختری

انچه بخاطر ملکوت ناظر شهریاری که مهبط انوار باریست پرتو انداخته هرآئینه مقرون برضای آفریدگار لیل و نهار و متضمن صلاح دین و دولت پائدار و موجب رفاهیت رعیت که ودیعت خالق مختار اند خواهد بود شهریار جهان بعد از استشاره و استخاره با امرا و اعیان منجمان و اختر شناسان را طلب داشته ازیشان تحقیق فرمود که درین مقام ساختن عمارتی یا بنائی شهری بر داختن بحسب تاثیرات اجرام علوی و سفلی چه صورت دارد.

از اختر شناسان بپرسید شاه　　که گر سازم ایدر یکی جایگاه
ازو فر و بختم بسامان بود　　و یا کار با جنگ سازان بود
بگفتند یکسر بشاه گزین　　که خوبست و فرخنده انجام این

بالجمله چون آرای شاه و سپاه به بنای شهر دران جایگاه قرار گرفت موکب همایون دران مقام توقف فرموده حکم جهانمطاع لازم الاتباع صادر شد که اختر شناسان ساعتی که شائسته بنا و عمارت باشد اختیار نموده مهندسان اقلیدس شعار و طراحان مانی آثار بدایع نگار که از اقطار و امصار بپایه سریر ثریا آثار حاضر اند طرح آن شهر فردوس بهر را بخوبتر صورتی با کلک بصارت بر لوح مهارت نگارند اختر شناسان رخشنده رای و دقائق سنجان فلک پیمای جهت اختیار ساعت بنای آن فردوس اعلی و جنت الماوی نهایت تیقظ مرعی داشته در ساعتی که کیوان بلند ایوان بیت الشرف خویش را تشریف داده بود و ناهید عیش گستر رو ببرج ثور نهاده قمر سریع السیر در برج شیر که خانه خورشید است منزلگاه ساخته و مشتری سعادت اثر در جلوه گاه خویش رحل اقامت انداخته اختیار نمودند.

بامدادی که صبح زرین تاج　　تاج از زر نهاد و تخت از عاج
مرد اختر شناس طالع بین　　طالعی کرد بس خجسته گزین
چیره دستان بشغل رسامی　　در مساحت مهندس و نامی
خرده کاران بکار بنائی　　نقش بندان بصورت آرائی

معماران دانشور و بنایان صاحب هنر بر حسب فرمان شهریار بحر و بر دران مکان فیض پرور اساس شهری انداختند مشتمل بر منازل و مساکن بسیار و اسواق و دکاکین بیشمار و اطرافش مشحون به بساتین جنت آثار و اشجار طوبی کردار عماراتش در لطافت و ارتفاع چون فلک دوار و منازلش در هوا و صفا مانند جنت الماوی دارالقرار ابرار.

شهری چو بهشت در نکوئی　　چون باغ ارم بتازه روئی

بالجمله در اندک روزی بیمن اهتمام آن خسرو فلک احتشام شهری که در جمعیت مصر جامع دورانش

توان گفت صورت اتمام یافت معموری آن بلده طیبه بحدی رسید که در معموره ربع مسکون نظیرآن دیدهٔ دوران ندیده و از پرتو التفات حضرت سلیمانی که بانی آن ثانی بیت المعمور و عزت افزای رضوان و حور لطیفه بلدهٔ طیبه و رب غفور بمسامع نزدیک و دور رسیده طاراوتش گرد تغیر و تشویر بر ارتنگ مانی و نگار خانه چین فشانده و فردوس برین را در خوی خجلت نشانده چون بمسامع قدسی جوامع شهریار فریدون تبار رسیده بود که وجه تسمیه شهر احمد آباد گجرات که از مستحدثات سلطان مغفور و مبرور سلطان احمد گجراتیست آنست که اسم پادشاه و وزیر کفایت دستگاه و قاضی شریعت پناه احمد بوده و از اتفاقات حسنه این صورت در بنای شهر جنت صفا احمد نگر نیز تحقیق پذیرفته بود چه اسم همایون حضرت شهریاری احمد بود ومسند عالی ملک نصیرالملک گجراتی که وزیر مشیر کافی تدبیر آن خسرو خورشید سریر بود احمد نام داشت و قاضی معسکر ظفر اثر نیز باحمد موسوم بود بناء علی ذالک نام آن بلده طیبه باحمد نگر مقرر شد .

ذکر فتح قلعه دولت آباد بتائید حضرت خالق العباد

سابقا سمت گذارش یافت که رای جهان آرای شهریار سپهر اقتدار بران قرار گرفته بود که هر سال سپاه نصرت پناه ولایت دولت آباد و نواحی آن موضع و بلاد را تاراج نموده آتش نهب و غارت دران ولایت زنند و جمیع غلات و ارتفاعات ایشان را بحوزه تصرف درآورده انچه قابل نقل و تحویل باشد ازان ولایت نقل نمایند و باقی را بآتش خشم و غضب سوخته نگذارند که اهل حصار جهت اذخار قوت لایموت یکدانه غله بقلعه در آوردند لاجرم بر حکم قرار داد هر ساله وقت رسیدن غله و حصاد فوجی از سپاه ظفر پناه بیک ناگاه بران ولایت تاختن آورده انچه می یافتند بغارت می بردند و آتش در اماکن و مساکن رعایا و متوطنین آن سر زمین زده دود فنا ازان بر می آوردند و مصدوقه عالیها و سافلها صورت حال عمارات و منازل آن محال می آمد .

همه بوم بدخواه بیدادگر — شد از صدمه قهر زبر و زبر
همه گشت شد طعمهٔ چار پای — نماند اندران مرز چیزی بجای

چون چند سال برین منوال استمرار یافت اکثر رعایا و زیر دستان آنولایت از فوت قوت و تنگی معیشت و سطوت سپاه مریخ صولت نیک به تنگ آمده هر روز جمعی بهدایت توفیق سلوک طریق صلاح و سداد و منهج صواب و رشاد از قلعه میگریختند و بدست تظلم در فتراک بندگان حضرت سلیمانی می آویختند و پناه بدرگاه عرش اشتباه آورده در ظل رافت و مرحمت آن خورشید برج سلطنت و گوهر درج خلافت از نوائب و شدائد مرفه و آسوده میگردیدند

بدرگاه شه هر که برد التجا — همه کام او شد بخوبی روا

و برخی ازان گمراهان که از سعادت هدایت بهره نداشتند روی از بخت و دولت برگماشته التجا بدرگاه خلایق پناه نیاوردند از صر صر قهر جهانسوز شهریاری کیفر بردند تا کار بر محصورین حصار بغایت دشوار گشته اهل بغی و طغیان را کار بجان و کارد باستخوان رسید لاجرم اصحاب نفاق باتفاق نزد سر دفتر ارباب شقاق و زرق ملک شرق رفته عرض نمودند که بر همگنان روشن و مبرهن است که

امروز وارث ملک دکن و زیبنده تخت سلاطین دوده بهمن بغیر ازین شهریار صف شکن نیست صولت و سطوت سپاه ظفر پناهش حلقه اطاعت و بندگی در گوش مهر و ماه افگنده صرصر خشم جهانسوزش بنیاد حیات ارباب فساد و عناد را از بیخ و بن برکنده از اول طفولیت تا حال که خورشید بی زوال دولت و اقبالش بذروه کمال رسیده آسیب عین الکمال پیرامن ساحت عزت و جلالش نرسیده غبار عساکر نصرت شعارش بهرجا رسیده خصم بد سگال مجال جدال و قوت قتال در مرآت خیال ندیده۔

غبار موکب منصورش از دور
شکست آرد بخصم ار هست فغور

و حکما گفته اند عاقل آنست که در فاتحه هر کار نظر بر خاتمه آن اندازد و قبل از نشاندن نهال ثمره و مآل آنرا ملحوظ سازد تا از کرده پشیمانی و از گفته پریشانی نکشد چه آن پریشانی و پشیمانی را بجز شماتت اعدا و ملالت احبا نتیجهٔ نخواهد بود اولی آنست که بچشم حزم و عاقبت اندیشی نظر بر وخامت عاقبت این مخالفت انداخته بساط منازعت و مخاصمت در نوردی و گرد مخالفت نگردی تا جان و خان و مان خویشتن و فرزندان و زن و خویش و تبار خود را با جمیع اهل حصار صیانت کرده باشی و در روز جزا و باز خواست بسبب این مخالفت معاتب و مخاطب نه باشی چه بزرگان گفته اند عاقل آن کس ست که از اظهار مخالفت قوی تر از خود بر حذر باشد و با بزرگتر از خویش بمنازعت پیش نیاید و ابله ترین مردمان آنست که فتنه خفته را بیدار کند و مهمی که بصلح و ملایمت صورت پذیرد بجنگ و خشونت پیش گیرد۔

بشاهی که شاهان روی زمین
سپردند شاهی و تاج و نگین
چو رستم دو صد بر دربار اوست
کمر بسته از جان هوا دار اوست
فریدون و جمشید و خاقان چین
بدرگاه او بنده کمترین
نباشد ترا مصلحت داوری
همان به که سر سوی ره آوری
به پشتی قلعه مشو جنگجوی
که گردد زخون کوه وهامون چوجوی

اما چون قضا پرده غفلت بردیده بصیرت ملک شرق فروهشته بود و در بحر غوایت غرق گشته کوکب دولتش متوجهه افول و غروب نکبت شده سخن نا صحان مشفق را بسمع قبول و رضا اصغا ننموده ابواب ملائمت و مصالحت نکشود۔

نصیحت نخواهد شنید آنکه هست
ز جام می عشوه دهر مست
ز بوی گل آنکس شود خود مشام
که نبود دماغش برنج از زکام
به بی دیده نتوان نمودن چراغ
که جز دیده را میل نبود بباغ

در خلال این احوال و در اثنائی این منازعه و جدال هادم اللذات که عادم الامآل است دو اسپه بر سر ملک شرق که خیر از شر فرق نمی نمود تاخته کوکب عمرش را بچاه غرب انداخت و از ساحل حیات در غرقاب ممات مسکن ساخت۔

کسی که دامن اقبال شاه داد از دست — ز سر برآمد و از پا درآمد اینش سزاست
هر آنکه کرد خلاف خدا شود مقهور — خلاف سایهٔ حق نیز چون خلاف خداست

القصه بعد از فوت ملک شرق اهل قلعه دولت‌آباد از غنی و فقیر و صغیر و کبیر و برنا و پیر با کلید حصار متوجهه درگاه شهریار مؤید کامگار گشته از خاک درگاه عرش اشتباه کیمیای دولت و سرمایهٔ سعادت حاصل ساخته کلید قلعه تسلیم نمودند و زبان افتقار باعتذار و استغفار کشوده از روی عجز و انکسار از سطوت سپاه نصرت شعار امان جستند.

چو چاره نبد شهری و لشکری — گرفتند زنهار و خواهشگری
هراسان بدرگاه شاه آمدند — ثنا گستر و عذر خواه آمدند

مراحم شاهانه و مکارم خسروانه بزلال عفو و اغماض غبار ذلت و ملال از چهره حال آن گروه ستوده مآل شسته قلم مغفرت بر جرائد جرائم آن قوم نادم کشید و قلعه دولت آباد مثل سایر قلاع و بلاد بحوزه تصرف بندگان شهریار گیتی ستان درآمده ضبط و ربط آن بیکی از معتمدان دولت قاهره مقرر گردید.

ذکر بنای قلعه احمدنگر حرسها الله عن الوهن و الخطر

بعد از فتح قلعه دولت آباد بیمن تائید خالق عباد و بلاد معمار همت شهریار با دین و داد در دارالسلطنة احمد نگر که از مستحدثات آن خسرو فریدون سیر بود عزیمت ساختن حصاری فرمود لاجرم مهندسان صاحب هنر و معماران ماهر دانشور در ساعتی خجسته و طالعی شائسته آنحصار فلک آثار را طرح انداختند عمله و پیشکاران و سنگ تراشان چابک دست که هر یک سر آمد کشوری و یگانه اقلیمی بودند بامتثال امر پرداخته دقائق حذاقت و مهارت در تشئید ارکان و توطید بنیان آن بظهور رسانیدند تا در اندک زمان از میامن الطاف همایون بروج عالیش چون مصاعد قدربانی بمحاذات ایوان کیوان رسیده ارتفاع جدارش از فلک ثابت و سیار درگذشت.

چو عهد عاشقان محکم حصاری — بل از سد سکندر یادگاری

پیرامنش بخندق عمیقی چون چاه و پل متانت یافته و از غایت ژرفی ماهی زمین بآب آن میل نموده از پهنای خندقش نسرین فلک را قوت گذشتن نه و طیور را بر کنگره سورش بر تقدیر امکان وصول از تندی و تیزی مکان قدرت نشستن نه.

فلک مثال حصاری که سد اسکندر — بدی به نسبت او نسج عنکبوت نزار
بغایتی ز بلندی که عقل نتوانست — کمند فکر فکندن بطرف بام حصار
ز محکمی بطریقی که منجنیق سپهر — بسنگ حادثه کاهش نکندی از دیوار

خاک ریز آن حصار را از بن خندق تادای[1] نخستین دیوار بنوعی تند و تیز ساخته و پراخته بودند که انسان را مطلقا صعود بران متصور نبود بلک طیور را عبور بران مقدور نه ـ

بر فراز بارهٔ او پاسبان در تیره شب ‌‌ ماه را چون چشم ماهی دیدی از سوی مغاک
ور نشستی فی‌المثل بر سطح دیوارش مگس ‌‌ پایش از نرمی بلغزیدی و افتادی بخاک

درون حصار مشتمل بر منازل و عمارات بسیار و بساتین مشحون باشجار و اثمار جنت آثار و گلزارش متضمن اقسام رباحین و ازهار منظرهاء منقش و قصور دلکش بسقف مقرنس و طاق مقوس تزئین یافته و جدار فیض آثار ملون و مشبکش چون آئینه خانه فلک اطلس بسرخ و زرد آراسته و بفرشهای فیروزه و لاجورد پیراسته سرایش نمونه ریاض نعیم و حوض و آبگیرش نسخه از حیاض کوثر و تسنیم ـ

هوایش بساط افکن بیغمی ‌‌ زمینش طراوت ده خرمی
لبالب ز اسباب عشرت چنان ‌‌ که آئینه از عکس سیمین تنان
گلش مشک سارا و آبش گلاب ‌‌ خوشا در چنین جا و فصل شباب

بالجمله بعد از اتمام و استحکام آنحصار فلک انتظام شهریار سپهر احتشام آن شهر جنت شعار را مرکز دولت پائدار و مستقر سریر سلطنت ثریا آثار ساخته دران کوت بتائید حی لایموت رحل اقامت انداخت و همچنین مرکز دولت و مستقر سریر خلافت این دودمان سلطنت بنیان بود تا اکنون که تخت سلطنت و تاج شهریاری از فر طلعت آفتاب اشراق خسرو آفاق و شاهنشاه علی الاطلاق مالک الملک بالارث والاستحقاق خدایگان جهان واسطه امن و امان باعث نظام دوران سلیمان زمان و فرمان فرمای انس و جان صاحب قران کامران ـ

مغیث سلاطین بداد و دهش ‌‌ سکندر مقامات دارا منش
شهنشاه ابونصر نصرت قرین ‌‌ ملاذ سلاطین روی زمین
جهان پادشاهی که گردون پیر ‌‌ ندید ونبیند مر اورا نظیر
خدیوی که تا او نشد کامران ‌‌ نشد فاش معنی صاحب قران
بدولت فرازنده کاخ شرع ‌‌ بگوهر فروزنده اصل و فرع
بنیروی عدلش قوی پشت دین ‌‌ بعهدش حرم گشته روی زمین
فلک راهمین بود مقصود و کام ‌‌ کزو ملت و ملک یابد نظام
در اسمش اشارت بدین نیز هست ‌‌ لقب بی گمان ز آسمان نازل است

از نهم طاق و رواق این سپهر براق در گذشته مستقر سریر سلطنت و جهانبانی ومرکز رایت دولت و کشور ستانی این فردوس ثانی و بهشت جاودانی ست رجا واثق و امل صادقست که تا در معموره کون و فساد

---

۱ کذا

رسم اساس و بنیاد قلاع باقی باشد و در مدن و امصار درم و دینار بنام شهریاران نامدار سکه نمایند و خطیبان ربع مسکون بر منابر خطبه را موشح بالقاب همایون سلاطین فلک جناب سازند دولت این پادشاه گیتی ستان و سلطنت این صاحب قران کامران از سمت تبدل و انتقال و وسمت زوال و اختلال مصون و محبوس بوده این شهر خلد تزئین فردوس آئین که رشک نگارخانه چین و غیرت افزای خلد برین است شاه نشین این قدوه سلاطین و ملجاء خواقین روی زمین باد۔

خدایا ز آسیب عین‌الکمال — نگه دار این شاه را لایزال
دلش را ده از انس با خویش فر — بعدلش بیارا همه خشک و تر
بماناد فرمان ده انس و جان — فزون زانچه عادت شمارد جهان

ذکر توجهه حضرت سلیمانی با سپاه منصور بعونت محمود شاه برهان پور و محاربت محمود شاه گجراتی و بیان مآل آنحال

راویان اخبار شهریاران اقطار و امصار چنین روایت فرموده اند که در ایام دولت و عهد سلطنت سلطان جهان احمد شاه بحری تغمده الله بغفرانه و جعل مسکنه فی فرادیس جنانه عادل شاه که والی برهان پور و حوالی بود بجوار رحمت ملک غفور واصل گشته پسرش محمود شاه بحکم وصیت پدر ولی عهد گردید و دران زمان فرمان فرمای کشور گجرات و سواحل سومنات سلطان محمود بیکره بود که بمحمود نیکی نیز مشهور و معروفست و چون بجهت قرب جوار و قلت اعوان و انصار پیوسته حکام دیار برهان پور بسلاطین زمین گجرات ملایمت و فروتنی مینمودند درینوقت سلطان محمود گجراتی که بنخوت جاه و غرور و شوکت موفور سپاه مغرور بود از راه عدالت و انصاف دور۔

همچو طبع معتدی مناع خیر — همچو نفس ظالم اماره سر
بی سبب با اهل تقوی جنگجو — بی‌کنه بر فضل و معنی کینه ور

چون استماع نمود که حاکم برهان‌پور خویشتن را محمود شاه می نامد از غیرت این چون زلف پریرویان جبین آشفته و پریشان گردیده بر خویشتن به پیچید لاجرم امرا و اعیان سپاه خویش را پیش طلبیده درین باب از رای ایشان مصلحت جسته گفت برهان پوری را چه یارای آن که با بندگان ما در اسم و لقب شرکت نماید یا در مقام برابری درآید۔

بخندید و گفت اندران ز هر خند — که افسوس بر کار چرخ بلند
به تندی بسی داستان یاد کرد — کزان شد نیوشنده را روی زرد
هر آن جو که با زر بود هم عیار — بنرخ زر آرندش اندر شمار
چو کنجشک پنجه زند با عقاب — بقصد سر خویش دارد شتاب
بر آرمش از دعوی همسری — گر این مایه دارد کند سروری

اگر باز گردد به پیشینه راه — برو روز روشن نگردد سیاه
و گر کشتی آرد بدریای من — سری بیند افتاده در پای من
ازان ابر عاصی چنان ریزم آب — که نارد دگر دست با آفتاب

در خلال این احوال برادران محمود شاه برهانپور مکاتیب بسلطان گجرات فرستاده اظهار اطاعت و انقیاد نمودند و بعهود و مواثیق موکد ساختند که چون رایات سلطانی حوالی ولایت مارا از پرتو خورش نورانی سازد قلعه سپهر نظیر آسیر را بی ارتکاب جنگ و استعمال تیر و شمشیر بتصرف گماشتگان سلطان ثریا سریر دهیم سلطان محمود مغرور ازین مراسلات مسرور گشته با لشکری بیشتر از قطرهٔ مطر در حرکت آمده متوجه ولایت آسیر و برهانپور گردید محمود شاه چون از توجه سلطان محمود با سپاه نا معدود آگاه گشت هراس بیقیاس برو استیلا یافته طاقت مقاومت لشکر گجرات در حوصله قوت و قدرت ندید لاجرم دست توسل و تظلم بعروة الوثقای حمایت و عنایت شهریار کشور کشا زده مکتوبی مشتمل بر استغاثه و استمداد بپایه سریر ثریا آثار فرستاد و از تعدی و بیداد آن سر دفتر ارباب عناد ابواب شکوه و شکایت کشاده استدعای توجهه موکب گیتی کشا بقلم عجز بر صفحه انکسار و افتقار املا نمود۔

تا حشر منکشف نشود آفتاب اگر — آید بزیر سایهٔ عدلش بزینهار

شهریار سپهر اقتدار که همگی همت علیا نهمت بر معاونت اولیاء دولت و قلع و قمع اعداء حضرت مصروف میداشت و خاطر ملکوت ناظر بر ارتفاع رایت بر انتفاع بنی نوع انسان میگماشت و مضمون صدق مقرون این منظوم را مطمح نظر کیمیا اثر ساخته پیوسته بمعاونت ضعفا که التجا بدان آستان خلافت آستان نمودند می پرداخت۔

نکو کار هرگز نیاید بدش — نورزد کسی بد که نیک افتدش
کسی زین میان گوی دولت ربود — که در بند آسایش خلق بود

بالجمله چون رای جهان آرای اشرف همایون بر مضمون مکتوب محمود شاه مطلع گشت بی استصواب مسند عالی ملک نصیر الملک گجراتی که مبادا بواسطه رابطه اصلی توجهه آصوب را صواب نداند رایت عزیمت جهانگیری بی تعلل و تاخیر بفلک اثیر رسانیده با سپاه منصور بجانب برهانپور نهضت فرمود۔

بغرید کوس و بجوشید دشت — خروش سپاه از فلک بر گزشت
ز بس جوش لشکر به بیراه و راه — بسیط زمین تنگ شد بر سپاه
به پیش سپاه اندران کوس و پیل — زمین شد بکردار دریای نیل

چون ملک نصیرالملک که سحاب فیض حکمت بر ریاض طبیعتش باریده بود بر آفتاب فراست و دراست بر گلزار خاطرش تابیده۔

خردمندی ایمنی کار دانی — ز روی تجربه بسیار دانی

بر عزیمت حضرت سلیمانی اطلاع یافت هر چند بدلایل معقول فساد این نزاع و عناد بعرض شهریار با دین و داد رسانید رای عالم آرا مطلقا سخنان اورا بسمع رضا اصغا نفرموده عزیمت خویش را بامضا رسانید بالجمله بعد از طی منازل و مراحل ظاهر شهر برهان پور مخیم عساکر منصور گردید اما مسند عالی پیوسته در اندیشه اطفاء نایره این منازعت می بود و همیشه در دفع و رفع آن فتنه تدبیر و تامل مینمود که بچه حیله بساط این مخاصمت و منازعت را در نوردد و تا امری که متضمن تخریب بلاد و تعذیب عباد است صادر نگردد چه سپاه مخالف در کثرت و شوکت مضاعف عساکر نصرت شعار بود و نصرت و هزیمت منوط و مربوط بمشیت قادر مختار مبادا عیاذاً بالله چشم زخمی روی نماید که تلافی و تدارک آن از قدرت و مکنت انسان افزون باشد آخرالامر بخاطر خطیرش خطور نمود که از روی مصلحت ابواب مراسلات باهل گجرات که در خدمت سلطان محمود بمزید تقرب ممتاز بودند مفتوح سازد و زلال نصائح بر نائره آن نزاع که باشتعال درآمد افشاند شاید باین وسیله آتش منازعت و محاربه که ملتهب گشته اطفا و انتفا پذیرد بنابرین مکتوبی بیکی از آشنایان که در خدمت سلطان محرم بود در قلم آورد که هر چند بنده بر حکم مشیت و تقدیر رب قدیر در ملازمت این سده سلطنت سپهر نظیر بسر می برد اما چون مولد و منشاء بنده ولایت گجرات است بمقتضای کل شی یرجع الی اصله ـ جانب سلطان محمود را مهمل نگذاشته در هر باب طریقهٔ دولتخواهی و خیر اندشی رعایت می نماید وانچه بخاطر فاتر میرسد بعرض آن مبادرت میورزد عجب از وفور عقل و کمال عاقبت اندیشی ایشان که در زمره دولتخواهان و مخصوصان سلطان انتظام دارند و تجویز نموده و می‌نمایند که سلطان بجهته امور جزئیه به نفس نفیس مرتکب چنین مهم شاقه میگردند و با محمود شاه برهانپور که در مرتبه برابر امراء سلطانیست در مقام مقابله و مقاتله درمی‌آیند علی الخصوص درینوقت که این شیر بیشه دکن با سپاه مرد افگن صف شکن بمعاونت و مظاهرت برهان پوری کمربسته و با فوجی از دلیران خون آشام بهرام انتقام در ظاهر برهان پور نشسته گویا شما بر حقیقت لشکر دکن مطلع نیستید سپاه کینه خواه دکن از مردن و کشتن مطلقا خوف و هراس ندارند بلکه معرکه رزم را هنگامه بزم می شمارند بر همگنان روشن است که در روز رزم و پیکار فتح و نصرت منوط و مربوط بمشیت آفریدگار لیل و نهار است نه بکثرت و عدت اعوان و انصار بر حکم کم من فئة قلیلة غلبت فئه کثیرة باذن الله تعالی بدیدهٔ حزم و عاقبت اندیشی مآل این جدال و قتال را ملاحظه نمایند ـ

من انچه‌شرط بلاغ‌است‌با تومیگویم توخواه از سخنم پندگیر خواه ملال

بر تقدیری که نصرت نصیب شما باشد مردم عالم گویند که سلطان محمود باسپاه نا معدود و جنود نا محدود بر اندک مردمی غلبه نمود و اگر احیاناً این قضیه نقیض مطلوب شما نتیجه دهد این بی ناموسی دران سلسله تا انقراض دور زمان باقی خواهد بود ـ

مکن تکیه بر زور بازوی خویش نگه دار وزن ترازوی خویش

والسلام ـ قبل از رسیدن مکتوب بلاغت اسلوب وزیر آصف صفات بسپاه گجرات از اتفاقات حسنه که بخت و دولت و فتح و نصرت کنایه ازان است بر حکم الحرب خدعة تدبیری که موجب تشویر

دشمنان بود در خاطر خطیر شهریار روشن ضمیر خطور فرمود تفصیل این اجمال آنکه شهریار کامگار بحر نوال فیل بانی را در خفیه طلب فرموده امر نمود که باردوی سلطان محمود رفته با فیل بانی که بمحافظت فیل بحری سال که از جملهٔ افیال بادشاه گجرات بمهابت و صلابت مستثنی بود هیکلی بر مثال بیستون بر چهار ستون پائدار قرار یافته سری برهئیت گنبد دوارکه اژدهای خلق ادبار بران وطن سازد.

پیکر برز کوه ازو هامون　　بیستونی روان بچار ستون
تند حصنی حصار او آهن　　زخم دندان او حصار افکن
چون فلک نیلگون راه براه　　سرمه سوده کفش زسنگ سیاه
بر سر شورش از نشیب و فراز　　اژدهای دمان کمند انداز

طرح دوستی اندازد و بعد از اتمام و استحکام بنای محبت و اساس مصادقت ازو در خواهد و بفریب غارت آن بی درایت را تطمیع نماید تا در جوف لیل مظلمی که شاه و سپاه در خیمه و خوابگاه خویش فارغ البال باستراحت اشتغال داشته باشند و سپاه غفلت انگیز خواب برعیون ارباب الباب غلبه کرده زنجیر آن فیل فلک نظیر را کشوده درمیان سپاه افتاده آشوب دران لشکر اندازد و ما بفراغت دست بتاراج و غارت بکشائیم و انچه بدست افتد باهم تقسیم نمائیم و جمعی از پیاده های سپاه ظفر پناه از بان کاری و تفنگ اندازی نیز همراه فیل بان مقرر فرمود که چون بحوالی اردوی خصم رسند پیاد ها توقف نموده منتظر غوغا و شورش سپاه باشند هرگاه افغان سپاه بگوش ایشان رسد از اطراف ارد و بان[1] و تفنگ بجانب سپاه بد خواه روان سازند و بنفیر وا فغان خوف و هراس در دل دشمنان اندازند بالجمله تدبیر شهریار فلک سریر موافق تقدیر رب قدیر افتاده فیل بان با پیاد ها برحسب فرموده سلطان جهان بجانب سپاه دشمنان روان گشتند و در حوالی اردوی خصم پیاد ها منتظر وعده فیل بانان نشستند فیل بان معهود خود را بفیل بان سلطان محمود رسانیده با او دوستی و محبت در پیوست تا رابطه التیام بر حسب مرام استحکام پزیر گشت آنگاه سخنان از مقصود خویش درمیان انداخته بلطایف‌الحیل فیل بان سلطان را با خود همداستان ساخت و در شب تاری که ظلمتش از دل کفار و گور فجار نمونه بود و گونه رنگی در جنب آن سیاهی سفید مینمود تو گفتی روز حشر سیاه پوش شده و شام هجران قرین صبح محشر گشته.

شبی هول بخشنده تر از بلا　　سیه رو تر از روزگار گدا
شبی در درازی چو روز قتیل　　براحت دهی چون قیامت نجیل
زبس ظلمت از پرتو خود چراغ　　ز تاریکی دیده جستی سراغ
سیاهی بحدی که مانند قیر　　شدی تیره رخسار صافی‌الضمیر
ز بس هول شب اشتلم کرده بود　　ره خواب را دیده گم کرده بود

ازحاشیه اصل

[1] بان را به بعض لغات پوکبان نیز میگویند و آن شکلیست از آهن بهئیت موشک هوائی که آتشبازان میسازند از باروت مملوساخته چون آتش دران میزنند لشکری را ابتر میسازد و مرد و مرکب را بر روی یکدیگرمی‌اندازد. ۱۲

بزشتی بدان گونه دمساز شد		که نظاره با دیده نا ساز شد

فیل بان بحری سال سلاسل و اغلال از دست و پای آن فیل فلک مثال کشاده آن عفریت نهاد را درمیان اردو سر داد و فیل جوشان و خروشان چون اژدهای درمیان سپاه گجرات افتاده غلغله و فریاد از نهاد ارباب عناد و فساد برآمد و بهرسو که آن کوه فولاد رو می نهاد دمار از روزگار صغار و کبار برآورده صدمه و صلابتش از صرصر ثمود و عاد خبر میداد ـ

ز افغان شده گوش آزرده دل		فغان گشته ازروی لب منفعل
بریده طمع دل ز امن و امان		هوس منحصر گشته در مرگ جان
فراغت سراسیمه هر سو دوید		بجز قالب کشته جای ندید

چون از هر گوشه فغان باوج آسمان رسید پیادهای که گوش بجوش و خروش داشتند از اطراف اردو دست به بان کشاده از هر طرف فغان گیر و دار باوج فلک دوار رسانیدند چون سپاه گجرات از هر جانب ابواب بلا کشاده دیدند و از هر طرف آواز رسیدن بحری شنیدند یقین نمودند که شهریار کامگار درین شب تار شبخون آورده چون روی ستیز و آویز بهیچ وجهه ندیدند لاجرم وادی گریز گزیده شاه و سپاه خیمه و خرگاه را گذاشته اعلام انهزام برافراشتند وتا قریب پنج گاو در هیچ مقام توقف جائز نداشتند روز دیگر جاسوسان خبر مسرت اثر انهزام سپاه مخالفان نکوهیده سر بشهریار بحر و بر رسانیدند حضرت شهریاری بعون عنایت و تائید حضرت باری کوچ فرموده در همان منزل که سلطان محمود مقام نموده بود بسعادت و اقبال نزول اجلال فرمود ـ

کارها راست کند عاقل کامل بسخن		که بصد لشکر جرار میسر نشود

اما سلطان محمود چون استماع نمود که فرار و اضطرار سپاهش را سببی که موجب آن عار باشد نبود ازان حرکت بی وقت بسیار خجل و شرمسار گشته ازان افعال ملال و کلالش افزود مقارن این حال مکتوب مسند عالی نصیرالملک بگجراتیان رسیده بنظر سلطان رسانیدند چون سلطان از آمدن خویش نادم و پشیمان بود قول نصیرالملک را تصدیق نموده فرمود که انچه نوشته بیان واقع است باو بنویسید که تو صاحب خویش را بر گردان تا ما نیز راه ولایت خود پیش گیریم گجراتیان مضمون کلام سلطان را بنصیرالملک رسانیده نصیرالملک آنرا بنظر کیمیا اثر شهریار بحر و بر در آورده شهریار گیتی ستان به زبان الهام بیان گذرانید که تا محمود گجراتی متوجهه ولایت خویش نگردد ما راه ولایت خود پیش نگیریم چه مردم عالم این حرکت را بر زبونی حمل خواهند نمود و این معاودت بر عجز ما دال خواهد بود القصه درین باب از جانبین سخنان بدور دراز کشیده عاقبت مسند عالی بمردم گجرات نوشت که غرض من اصلاح ذات البین است نه احداث فتنه و شین انسب آنست که شما کوچ کرده دو منزل بجانب ایدر روان شوید تا ما نیز کوچ کنیم و دو منزل بجانب ولایت عمادالملک برویم بعد ازان هرکدام راه مسکن و مقام خویش پیش گیریم از جانبین بعد از قیل و قال بهمین قرار داده اول لشکر

گجرات کوچ نموده بسوی ایدر روان گشت بعد ازان اردوی سلطان گیتی ستان کوچ نموده بجانب ولایت عماد الملک در حرکت آمده از آن جا عنان یکران گیتی ستان بصوب مستقر سریر سلطنت معطوف داشت بالجمله شاه محمود برهان پوری بیمن مظاهرت و معاونت حضرت سلیمانی سلطان احمد بحری از جنگ اعادی خلاص گشته در ولایت خود باستقلال تمام بر سریر جاه و جلال متمکن گردید و بقیه عمر رهین منت شهریار نصرت قرین بوده اوامر و نواهی آن حضرت را بقدم اطاعت و انقیاد تلقی میفرمود بعد ازان که پادشاه جمجاه حضرت برهان نظام شاه انار الله برهانه بر سریر جهانبانی متمکن گشته باغوای عماد الملک میانه آن خسرو فریدون صفات و سلطان بهادر گجرات منازعه روی نمود محمود شاه برهان پوری بر حکم حق گذاری احسانی که حضرت جنت آشیانی را بر ذمه او ثابت بود اساس آن مخاصمت و منازعت بسعی جمیل آن حقیقت شناس بموافقت و مصادقت تبدیل یافت چنانچه عنقریب در ضمن احوال پادشاه دریا نوال مشتری جمال برهان نظام شاه رقم زده کلک صنائع نگار بدائع آثار خواهد گردید انشاء الله وحده العزیز -

ذکر وفات دستور آصف صفات مسند عالی ملک نصیر الملک گجراتی و تفویض مسند وزارت بمیان چندو که از ملازمان قدیم سلطان ممالک ستان بود

بعد ازین وقائع بامر مبدع صنائع و بدائع مسند عالی ملک نصیر الملک را که وزیر صافی ضمیر کافی تدبیر بود و در نظام امور ملک و ملت و کفایت مهام دین و دولت رای دوربین کفایت آئینش چون عمل نظام الملک ماضی بی نظیر واقعه نا گزیر پیش آمده مسند وزارت را پدرود نموده بجوار رحمت غفور و ودود انتقال فرمود بلی نوش جان فزای جهان بی نیش جان گزای نیست و گل گلزارش بی خار جفا نه -

زین بی وفا جهان مطلب راحتی که هست   شهدش قرین زهر و گلش همنشین خار

شهریار سپهر اقتدار را از فوت آن دستور کفایت شعار تاسف بسیار روی نموده بغایت محزون و مغموم گردید و چون رتق و فتق امور جمهور بی وجود دستوری که باطنش باصناف کیاست و فراست مشحون باشد و ظاهرش بانواع صلاح و پرهیزگاری مقرون تمشی پذیر نبود لاجرم میان چندو را که از جمله بندگان عتبهٔ علیاء شهریاری بسمت تقدم و سبق خدمتگاری ممتاز و مستثنی بود عقل و دانشی بر کمال و کفایت و سخاوتی در حد اعتدال داشت جهت مسند وزارت اختیار فرموده بخطاب مستطاب مکمل خانی مخاطب ساخته بتشریفات خسروانه و عواطف پادشاهانه اختصاص بخشید و نظام امور ملک و ملت و انتظام احوال سپاه و رعیت را برای صواب نمای اوکه هرآئینه متضمن صلاح بلاد و عباد بود تفویض فرمود -

تا نمیرد یکی بنا کامی   دیگری شاد کام ننشیند

بعضی از مورخین چنین نقل نموده اند که سلطان ممالک ستان قبل از فوت وزیر آصف نشان بدار جنان خرامید بلکه نصیرالملک باعث زوال دولت آن خورشید فلک سلطنت و اقبال گردید چه روایت میکنند که وزیر سم قاتل درمیان بیر بخورد آن صاحب تاج و سریر داد و بعد از انتقال شهریار

فریدون خصال وزیر نکوهیده مآل بجزا و سزای اعمال خویش رسید اما قول اول بصحت اقربست والله تعالی اعلم بحقیقة الحال و الیه المبداء و المآل۔

ذکر واقعه هائله پادشاه جمجاه فلک بارگاه سلطان احمد شاه نور الله مضجعه و مثواه

قال الله تبارک و تعالی اینما کنتم یدرککم الموت و لو کنتم فی بروج مشیده۔ محصل این کلام صدق انتظام آنست که سهام جوشن گزار اجل و صیاد جان شکار قضا و قدر را هیچ مانعی و دافعی نیست و درین راه پرخوف و خطر جوان و پیر و فقیر و امیر یکیست هیچ آفریده را در دار دنیا اقداح افراح و جام مرام مهنا و مهیا نگشته که عاقبت بشوایب نوایب کدورت نپذیرفته باشد خیر دنیا مخلوط است بشر و نفع او ممتزج بضر با هر عشرتی عسرتی و قرین هر راحتی محنتی با هر حیاتی مماتی لازم غیر مفارق است۔

هیچ روشن دلی درین عالم　　روز شادی ندید بی شب غم

و از نظایر این اقوال صورت حال شهریار بیهمال و سلیمان فریدون خصال سلطان احمد بحری است که چون مدت نوزده سال و چار ماه و بقولی دوازده سال علی اختلاف الاقوال بر سریر جاه و جلال بلوازم امور سلطنت و اقبال و مراسم جهاد و قتال اشتغال نموده اکثر قلاع و بلاد ممالک دکن بیمن سعی و اجتهاد آن شهریار زمن از دست عبده اوثان و ارباب فتن بضرب تیغ مردافگن دلیران صف شکن بحوزه تصرف و تسخیر آن خسرو فلک سریر درآمد و کنائس و معابد کفره لعین و مشرکان بی دین از بیخ و بنیاد برافتاد آخر الامر ایام عمر و روزگار حیاتش سرآمده علامات فوات و ممات از چهره حالش ظاهر گشت و ضعف و بیماری صعب بر ذات قدسی صفاتش طاری شد امرا و ارکان دولت و اعیان حضرت بتخصیص مکمل خان را بیم آن بود که از هجوم هموم و غموم طائر روح از قالب بدن مفارقت گزینند و از حق تعالی بصد زاری مرگ خویش استدعا مینمود تا آن فرازنده ایوان جهانبانی را در بستر ضعف و ناتوانی نه بینند۔

از بیم تکسرش جهان می لرزید　　و ز لفظ علالتش زبان می لرزید
او جان جهان بود و دران حال از خوف　　بر جانش دو صد هزار جان می لرزید

هرچند اطباء حاذق در اصلاح مزاج وهاج آن صاحب تخت و تاج بمعالجات موافق نهایت حذاقت و دقت مرعی داشتند سودی بران ترتب پذیر نگشت و روز بروز ضعف بر قوی ظاهری و باطنی مستولی میگشت بلی۔

ز جوی هر که قضا باز بست آب حیات　　ز جام خضر نبیند مگر خمار ممات

چون شهریار ملکی صفات لحظه بلحظه آثار ممات بر وجنات احوال خویش ظاهر تر می یافت لاجرم دل از سلطنت دنیای بیوفا برداشته شاهزاده جوان بخت کامگار نور حدقه شهریاری و تازه گل گلستان سلطنت و بختیاری المؤید من عند الله ابو المظفر برهان نظام شاه را که دران آوان هفت مرحله

از عمر شریفش طی شده بود طلب فرموده گوش هوشش را بدرر نصائح و لآلی موعظهٔ گرانبار ساخته فرمود ـ

که ای نور چشم پدر هوش دار　　سخنهای شائسته را گوش دار
بهر صورتی کافتد از خیر و شر　　مشو غافل از ایزد داد گر
بهر حالی از شادمانی و غم　　مزن جز بفرموده شرع دم
بفتح ار بری کار دولت ز پیش　　ز تائید حق دان نه از بخت خویش
مکن خو بآسائش و ناز و نوش　　مراد از خدا دان و لیکن بکوش

بعد ازان امرا و اعیان را طلب داشته جمهور ایشان را بمبایعت شاهزاده منصور مامور فرموده بمتابعت آن نو باوه بوستان خلافت وصیت نمود مجموع امرا و ارکان دولت و اعیان حضرت و سایر سپاه و رعیت بمبایعت آن نور دیدهٔ سلطنت مبادرت نموده بشرف بیعت مشرف گردیدند و زمین خدمت بلب عبودیت بوسیده بعرض رسانیدند ـ

نسازیم فرمان شه را دگر　　ز حکم مطاعش نه پیچیم سر
ز ما تا نگردد جدا جان ما　　نیابد خلل عهد و پیمان ما

چون بادشاه فلک بارگاه از شرائط وصیت و لوازم نصیحت بپرداخت داعی یا ایتها النفس المطمئنة ارجعی الی ربک راضیة مرضیه را اجابت فرمود و آفتاب سپهر خلافت و جهانبانی بمغرب و مغیب ان وعد الله حق افول و غروب یافت ـ

شد آن لحظه هول قیامت عیان　　بگردون برآمد نفیر فغان
شد از درد و غم چشمها سیل بار　　چو باران که بارد بوقت بهار
فلک را ز بس ناله کر گشت گوش　　ز نوحه زمین و زمان در خروش
پلاسی ز تار بلا ساختند　　مه و مهر در گردن انداختند

چه عجب که زمین از شعار سوگواران و هوا از دود آه سرشکباران سیاه بود و بی نور ماه اوج معدلت و عالم آرائی در عقده خسوف کل شئی هالك افتاده بود چگونه گیتی عاری نگشتی از فروغ جمعیت و حضور گردون بوقلمون گریبان صبح دریده بود و دامن شام در خون شفق کشیده و جهان که از پلاس شب تاری در لباس سوگواری بود بجای خاک خاکستر بر سر میریخت و رشته انتظام لیالی و ایام را از هم میگسیخت مشکل آن بود که دران بلیه جان گداز جز صبر و شکیب که یافت نمیشد تدبیری نبود و بغیر از رضا بقضا که نه بر وفق استرضاء خاطرها بود دستگیری روی نمی نمود بلی ـ

بهر کاری از نیک و بد چاره است　　بجز مرگ کش چاره ناید بدست
چو رد می نگردد خدنگ قضا　　سپر نیست مر بنده را جز رضا

امرا و سران سپاه با دیدهای پر خون و جامهای سیاه بتجهیز و تکفین آن فخر سلاطین روی

COLLEGE LIBRARY

زمین مشغول گشته چون گنجش در مقبره که از مستحدثات آن خسرو قدسی صفات بر ظاهر شهر احمدنگر واقع و بباغ روضه مشهور و فی الواقع روضه ایست از ریاض جنت گوئی در وصف آن بهشت روی زمین گفته شده ـ

روضة ماء نهرها سلسال　　دوحة سجع طیرها موزون

مدفون ساختند نور الله تعالی مضجعه و مثواه و جعل الجنته مستقراً و ماواه ـ

دریغ آن شهنشاه هندوستان　　جم تاج بخش ممالک ستان
دریغ آنکه دیگر نه بیند سپهر　　نظیرش در آئینه ماه و مهر

وقوع این حادثه عظمی و حدوث این واقعه کبری در سنه احدی عشر و تسعمایه بود والباقی هو الملک المعبود ـ

ذکر شمه از خصائل رضیه و فضائل مرضیه آن شهریار ملائک اطوار فرخنده آثار علیه رحمته الله الملک الغفار

اگرچه فضائل آن شهریار عادل کامل زیاده ازانست که قلم مشکین رقم از عهده حصر آن بر آید لیکن اقتدا بسنت مورخین سلف نموده بایراد فضیلتی چند که خاصه آن پادشاه سعادتمند بود تبرک و تیمن جسته مبادرت می نماید از جمله خصائل آن شهریار قدسی فضائل که متضمن عفت و صلاح و پرهیزگاری و فلاح است این بود که آن حضرت در وقت سواری در شهر و بازار هرگز بیمین و یسار التفات نمی‌فرمود یکی از ندما و مقربان روزی از سلطان سوال نمود که منشاء عدم التفات حضرت خداوندی باطراف و جهات معلوم بندگان نیست آنحضرت بر زبان الهام بیان که ترجمان رموزات غیبی و سرابر لاریبی بود گذرانید که هنگام عبور موکب منصور از نزدیک و دور مردم بسیار از اناث و ذکور بتماشا می‌آیند و بر در و دیوار کوچه و بازار ازدحام می نمایند نگریستن بسوی خلایق لامحاله مستلزم دیدن نامحرم که هرآئینه موجب ناخوشنودی خالق است خواهد بود پس عدم التفات بسوی جهات بصلاح و سداد اقرب و بادشاهان دیندار را انسب باشد ـ

هزار آفرین از جهان آفرین　　بدان شاه با دانش و داد و دین

دیگر از خصائل متقیانه آن پادشاه فرزانه و یوسف زمانه آنست که ورع و تقوی آن پادشاه دین و دنیا بمرتبهٔ بود که در اوائل ایام سلطنت و جهانبانی که هنوز آنحضرت در عنفوان عهد شباب و جوانی بود و دران هنگام و ایام هوای نفسانی در غلیان و قوای شهوانی نوع انسانی در طغیان می باشد آن شهریار بی نظیر و عدیل با لشکری مانند دریای نیل بعزم تسخیر قلعه راویل کمر جهاد و اجتهاد بسته از مستقر سریر سلطنت و خلافت حرکت فرمود بعد از طی مسافت سپاه منصور قلعه مذکور را چون نگین خاتم احاطه نموده بقوت بازوی شجاعت و جلادت مسخر ساختند از جمله اساری آن قلعه جاریه بدست سپاه نصرت پناه افتادکه ماه رخسارش آتش رشک در خرمن خاوری انداخته و خورشید عذارش پرده نشینان گردون را غرقه نیل

غیرت ساخته بیاض رویش طلیعه صبح صادق را مدد کرده و سواد مویش ساقه لشکر شام را مایه داده زلف پر خمش بر چم قامتش بوده و ابروی مقوسش طغرای منشور جمالش نموده.

شب افروزی چو مهتاب جوانی / سیه چشمی چو آب زندگانی
دو شکر چون عقیق آب داده / دو گیسو چون کمند تاب داده
خمار آلوده چشم نیم بازش / جهانی نیم کشت نیم نازش

مسند عالی ملک نصیر الملک چون از حال آن پریروی حور لقا خبر یافت کس بطلب آن شکر لب فرستاده آن آفتاب خاور را حاضر ساختند چون چشم مسند عالی بران غایت صنع لایزالی افتاد بر کمال قدرت آفریدگار لیل و نهار و قادر مختار تعالی شانه عن الاشباه و الانظار تعجب نموده زبان بتذکار حمد و ثنا بکشاد که از قطره نطفه کثیف کمال صنع ذو الجلال چنین شکلی لطیف و صورتی شریف آفریده که دیده هیچ بیننده مثلش در جهان ندیده القصه مسند عالی چون جمالی در غایت لطافت و زیبائی دید زمانی ممتد در آئینه رخسارش واله و حیران گردید.

نه دل میدادش از دل بر گرفتن / نه می شایستش اندر بر گرفتن

با خود گفت که این شمع شبستان خوبی جز حرم محترم شهریار عالم را سزاوار نیست در زمان بملازمت سلطان شتافته معروض داشت که عتبهٔ علیای حضرت خداوندی که حجر الاسود کعبهٔ پادشاهیست مسجود قوافل امم باد و جناب بارگاه آسمان خرگاهش که حرم بیت الامان شهنشاهیست مطاف طوائف بنی آدم

تا فلک پاید چو دانش در سرافرازی بپای / تا جهان ماند چو دولت در جهان داری بمان

از جملهٔ اساری که بندگان عتبهٔ علیا ازین قلعه سپهر آسا اسیر نموده اند جاریه است که بمزید حسن و جمال و غنج و دلال سر آمده ماه رویان چین و خلخال است از اشعه انوار جمالش مهر انور در عقده کسوف و زوال است و بدر نور گستر از رشک عارض منورش بر شکل هلال.

بنو خیزی چو سرو نیم رسته / لب خندان چو درج نیم بسته
نه آن رخ بلکه جان قوت و قوت / نه آن لب بل نمکدانی ز یاقوت
بچشمی قلب ترکستان دریده / بموی دخل خوزستان خریده
ببالا سرو پیش قامتش خم / بحرفی از قیامت قامتش کم
رخی اندک بسبزی میل کرده / بهاری از کف خضر آب خورده
تو گوئی رنگ سبزش گاه دیدن / ز سبزی و تری خواهد چکیدن
بلا سر هنگ دیوان جمالش / اجل جاندار سلطان خیالش

آن سرو بوستان حسن و لطافت لیاقت شبستان سلطنت و خلافت دارد اگر فرمان قضا جریان نفاذ یابد اورا بخادمان حرم محترم سپارد حکم جهان مطاع بنفاذ پیوست که خادمان رضوان مکان آن رشک

حوریان را ببهشت شبستان سلطانی نقل نمودند شب هنگام که شاهنشاه تختگاه شب چهارم از ایوان این نیلگون طارم بخلوتخانه مغرب شتافت و سپهر دوار چادر کحلی زرنگار شب تار بر سر انداخت ـ

شبی در نور بختی آنچنان چست — که خورشید از سوادش نور میجست
مه و مهر از گرفتاران قیدش — چه شب دامی که عشرت بود صیدش
ضیا با ظلمتش چندان قرین بود — که مهر از خجلتش خلوت نشین بود

شهریار کام بخش کامگار از تخت سلطنت و جهان بانی متوجهه شبستان عشرت و کامرانی گشت تا از لب روح بخش آن مایهٔ ناز و دلستانی قوت جان و کام روان حاصل نماید آن مایهٔ ناز و دلبری با یک جهان کرشمه و عشوه گری پیش آمده شرائط زمین بوس و ثنا گستری بتقدیم رسانید حضرت سلیمانی قبل از تمهید مقدمات عیش و کامرانی ازان مایه ناز و دلستانی استفسار فرمود که ترا شوهر و مادر و پدر هست یا نه آن پریروی حور منظر بعرض شهریار جهان رسانیدکه شوهر و مادر و پدر بنده در سلک زندگان انتظام دارند پادشاه دین پناه از فرط عفت و صلاح و غایت ورع و فلاح بی تجرع اقداح مرام و التذاذ صحبت و التیام آتش شهوت را بر ذات اقدس منطفی و حرام ساخته فرمود که خاطر فارغ دارکه مادر و پدر و شوهر ترا طلب داشته ترا بایشان خواهیم سپرد و الحق درین ماده می توان گفت که آنحضرت گوی عفت از حضرت یوسف پیغمبر علی نبینا و علیه الصلواة و السلام ربوده چه حضرت یوسف علیه السلام را زلیخا در اوائل حال حلال نبود بلک بحسب عرف مالک او بود مع هذا تا برهان الهی مشاهدش نشد آتش شهوتش منطفی نگشت چنانچه از مصدوقه و لقد همت به و همّ بها لولا آن رآبرهان ربه مبرهن میگردد و حضرت سلیمانی سلطان احمد بحری را با آنکه بحسب شرع و عرف تمتع ازان سرو قد نوش لب حلال و مجوز بود مع هذا از غایت تورع باو تقرب نفرمود زهی دین پناهی که با وجود حکم الهی و رخصت شریعت حضرت رسالت پناهی آتش شهوت بر نفس اقدس سرد ساخت و ذات همایون را زبون هوا و هوس نساخت و بوسیله خردمندی علم نیکنامی در دو جهان برافراخت روز دیگر که خسرو خاور از نور طلعت خویش اطراف جهان را منور ساخت مسند عالی ملک نصیرالملک بسعادت زمین بوس اعلی فائز گشت دعا در اباس تهنیت و مبارکباد معروض داشت حضرت سلیمانی قسم یاد فرمود که آن عورت شرف فرائش لازم الانتعاش ما در نیافته و باو وعده نموده ایم که پدر و مادرش را طلب داشته بدیشانش سپاریم فی الحال از مکمن عز و جلال حکم قضا مثال باحضار پدر و مادر و شوهر آن پری رخسار اصدار یافت و چون حاضر شدند طوی پادشاهانه ترتیب فرموده آن حور منظر را بشوهرش تسلیم نمودند و باین خصلت شریف گوی زهد و ورع از میدان زاهدان جهان ربوده دیگر از خصائل حکیمانه آن سکندر زمانه آن بود که اگر احیاناً در معرکه وغا که آتش هیجا بالا گرفته بود و نیران قتال اشتعال یافته یکی از لشکریان در اثنای کار زار و وقت گرمی هنگامه رزم و پیکار از غایت جبن و بددلی پشت بمیدان دلیران نموده روی از معرکه کارزار برمیگماشت و نظر کیمیا اثر شهریار بحر و بر بران خائف و هراسان می افتاد او را بحضور طلب فرموده از روی تلطف و ملایمت استفسار میفرمود که سبب معاودت چه بود آنشخص از روی خجالت و شرمساری بمعاذیر تمسک جسته اجوبه مضطربانه میگفت آنحضرت برفق و دلجوئی اورا بان داده

رخصت میفرمود و چون دلاوران سپاه نصرت پناه که دران رزمگاه آثار شجاعت و جلادت بظهور آورده داد مردانگی داده بودند بخلع و تشریفات پادشاهانه و عواطف و الطاف خسروانه مفتخر و سرافراز میگشتند شهریار فریدون مناقب قبل از التفات بحال دلیران غالب طالب آن شخص هارب گشته اورا بخلع فاخره و تشریفات متوافره سرافراز و ممتاز میساخت بعد ازان بدلیران شیر شکار می پرداخت وقتی یکی از ندما که بسمت تقرب عتبهٔ علیا اختصاص تمام داشت گستاخانه بعرض رسانید که سبب سبق التفات و توجهه بحال شخصی که روی از معرکه دلیران میدان کارزار برتافته باشد نسبت بجمعیتی که رایت مردمی و شجاعت باوج فلک دوار برافراخته معلوم بندگان درگاه نیست آنحضرت در جواب فرمود که سبب این وقت دیگر معلوم شما خواهد شد اتفاقاً مرتبه دیگر که شهریار بحر و بر را بالشکر کینه ور اعدا محاربه روی نمود شخصی که دران مرتبه از جنگ برگشته بود درین مرتبه بیشتر از دلیران رستم توان خود را بر سپاه دشمنان زده کوششهای مردانه نمود شهریار دوران آن شخص معترض را مخاطب فرمود که اکنون سبب توجهه باین طائفه معلوم شد و دانستی که بیدلان سپاه را باین طریق دلیر ساختن هرآئینه بتدبیر امور جهانبانی و کشور ستانی اولی و انسب است دیگر از فضائل آن پادشاه قدسی خصائل آن بود که در ایام دولت و زمان سلطنت آنحضرت دلپت رای نام بهمنی را که مجموع دار بود با مسند عالی ملک نصیرالملک چنانچه شیوه رویه ارباب مناصب و اصحاب جاه است سوء مزاجی روی نمود چه همگی همت این جماعت برکسب منافع و جلب و جمع زخارف مصروفست لاجرم برکسی که فوائد او در ملازمت سلطان زیاده از وظائف دیگران باشد حسد برند و براهمنونی حقد حیلها انگیزند و صور غیر واقعه بعرض رسانند اگر حضرت پادشاه احتیاط مرعی نداشته سخنان ارباب غرض را بسمع قبول و رضا اصغا فرماید لا محاله انواع ضرر و خلل تولد نموده اقسام فساد بران مترتب گردد.

منه گوش بر قول صاحب غرض — که از کینه در سینه دارد مرض
بهم بر زند در دمی عالمی — پریشان کند عالمی در دمی
ز صاحب غرض تا سخن نشنوی — که گر کار بندی پشیمان شوی

القصه دلپت رای براهمنونی نفس و هوا تذکره در تقریر مسند عالی قلمی نموده بعرض حضرت سلطان رسانید که مسند عالی مبلغ کلی برشوه از عمال و حکام اطراف ممالک گرفته منهیان این خبر به مسند عالی رسانیدند مطلقا انکار ننموده از جا درنیامد و گفت دلپت رای حقیقت این را نیک نمیداند کسی که داده و آنکس که گرفته بهتر میدانند آنگاه در ازاء تذکره دلپت رای تذکره دیگر در قلم آورده انچه دلپت رای نوشته بود باضعاف آن دران تذکره ثبت نمود روزی که خسرو جمشید جلالت بفیروزی بر مسند عدالت تکیه فرموده بود و بنفس اقدس بنظام و انتظام امور مملکت پرداخته دلپت رای پیش آمده تذکره مذکور را بدست شهریار مظفر و منصور داد آن حضرت بجانب مسند عالی التفات فرموده استفسار نمود که دلپت رای چه میگوید مسند عالی که زبانش در سفتن درر و لآلی چون زبانه میزان بوقت سنجیدن زر و گهر براست گفتاری معتاد گشته بود و کفش چون کفه ترازو با عدل عدیل شده.

دیدار او چو غره اقبال جانفزا — گفتار او چو وعده معشوق دلپذیر

زمین خدمت بلب عبودیت بوسیده زبان بدعا و ثنا برکشاد که تا این قبه زرنگار ازرق و این شقه سبزکار معلق ساکنان مرکز غبرا را قبلهٔ دعا بود دعای دولت روز افزون سبحه مسبحان قبه خضرا و ورد گوشه نشینان مرکز غبرا باد .

بادا همیشه قبلهٔ خوف و رجای خلق　　صدر تو همچنان که فلک قبلهٔ دعا ست

شهریار عالم دلپت رای را از حقیقت دادوستد بنده چه خبر و تذکره که خود قلمی نموده بود بدست آنحضرت داد شهریار بحر و بر چون دران تذکره نظر فرمود مبلغی بیشتر از تذکره اول بود و بعد ازان مسند عالی معروض داشت که این مبلغ تعلق به بندگان حضرت دارد و تا غایت آنرا بجهت این روز نگاه داشته‌ام شهر یار فریدون تبار هر دو تذکره را پاره ساخته از دست بینداخت و بر زبان الهام بیان که ترجمان سرایر غیبی بود گذرانید که مقصود از ملازمت سلاطین اکتساب ذخائر دینوی ست نه مثوبات اخروی هرگاه نصیرالملک در خدمت درگاه خلائق پناه بانجنابتی متهم نباشد و از مملکت و رعیت طمعی ننموده باشد ازین که سلاطین اطراف ممالک جهت تمهید بساط محبت و انبساط یا دفع مواد فتنه و فساد بجهت او تحف و هدایا فرستاده باشند باعث شکر گزاری ست نه موجب دل آزاری چه حق سبحانه و تعالی بمحض لطف و عنایت خویش بندگان مارا اسباب مکنت و قدرت از دیگران بیش داده و یاس و هراس ما در دل کافه ناس نهاده تا بحدی که بجهت بندگان درگاه ما تحف و هدایا میفرستند و با ایشان ملایمت و فروتنی میورزند بعد ازان بجانب دلپت رای التفات نموده فرمود که من بعد بامثال این امور اقدام ننمائی و با بندگان دولتخواه ما در مقام عناد و حسد در نیائی که مستوجب سخط و غضب بادشاهی خواهی شد مناسب حال بندگان خجسته مآل آنست که بایکدیگر در مقام مصادقت و موافقت بوده در انتظام امور ولی نعمت خویش غرض و مقصود خود پیش نهاد همت ننموده مدعا و هوای نفس یکسو نهند تا نتیجهٔ حسن خدمت بروزگار فرخنده آثار ایشان عاید گردد و حکما فرموده‌اند هرکه درگاه ملوک را ملازم گیرد اورا پنج چیز اختیار باید نمود اول شعله خشم بآب حلم فرونشاندن دوم از وسوسه شیطان و هوا حذر نمودن سیوم حرص و حسد فریبنده و طمع فتنه انگیز را بر عقل مستولی نساختن چهارم بنای کارها بر راستی و کوتاه دستی نهادن پنجم حوادث و وقائع که پیش آیند آنرا برفق و مدارا تلقی نمودن و هرکه بدین صفات موصوف باشد هرآئینه مرادش بخوبتر وجهی برآید و اگر کسی تقرب سلاطین حاصل نماید نیز پنج خصلت اختیار باید نمود اول خدمت کردن باخلاص تمام دوم همت خویش بر متابعت پادشاه مقصور داشتن سیوم اقوال و افعال بادشاه را به نیکی باز نمودن چهارم پادشاه چون کاری آغازد که بصواب و صلاح مقترن باشد آنرا بر چشم و دلش آراسته گردانیدن و فوائد و منافع آن را باز نمودن تا فرح بادشاه بخوبی و درستی تدبیرش بیفزاید پنجم اگر پادشاه درکاری خوض نماید که عاقبتی وخیم و خاتمتی ذمیم داشته باشد و مضرت آن بملک باز گردد آنرا بعبارت بلیغ شافی خاطر نشان نمودن حق سبحانه و تعالی همگنان را براه صلاح و سداد هدایت و از تهیج ماده فتنه و فساد که هرآئینه مستلزم تخریب بلاد و تعذیب عباد است دور داراد بالنبی واله الامجاد دیگر از آثار رحم و حلم آن شهریار عطوفت شعار آن بود که اگر گاهی شخصی را بگناهی مواخذ ساخته این مرافعه بدیوان عدالت آنحضرت می انداختند از

مجرم استفسار میفرمود که انچه ترا بدان متهم ساخته اند از تو صدور یا فت یا نه و مقصود از تفتیش آن بود که ازان امر انکار نموده ازان قید خلاص یابد اگر گنا هگار سبب استفسار دریافته انکار مینمود خلاص میگشت و اگر بگناه خویش معترف میشد آنحضرت از کمال مرحمت و شفقت بطریق تعمیه میفرمودند که « مند اسه برابند » و یعنی دستار خود را از سر نو به بند تا آنشخص مدعای پادشاه کشور کشا فهم نموده ازان بلیه خلاصی می یافت اسامی ارکان دولت و اعیان حضرت و بعضی از امرا و وزرای آن شهریار خورشید لقا بدین موجب است ملک نصیر الملک گجراتی وکیل و پیشوا دلپت رای وزیر حکومت قاضی خواند مجلس و استاد خواجه ابن دبیر وزرا کامل خان ظریف الملک افغان جلال رومی خان قدم خان منیر خان فولاد خان ملک راجا دستورالملک سید مغزالدین -

ذکر جلوس حضرت سلیمان فریدون مکان خدائگان جهان واسطه امن و امان المویدمن عندالله ابو المظفر برهان نظام شاه انار الله برهانه بر سریر جهانبانی و وقائع ایام خجسته فرجامش علی سبیل التفصیل

بر واقف هوشمند و دانای خردمند بس واضح و روشن است و ببراهین ساطعه ظاهر و مبرهن و بحجج عقلی و نقلی مقرر و معین که پادشاه بی همتا مالک الملک یفعل الله مایشاء بر مقتضای سابقه عنایت ازلی و سعادت لم یزلی و مفارق عزت و اعتلای سلاطین کشور کشا را بتاج ابتهاج توتی الملک من تشاء مزین داشته و لوای سلطنت و خلافت ایشان را باوج سپهر عز و علا برافراشته است اگرچه بر مقتضای اعتقاد ارباب ملل که شمع هدایت شان از لمعه کتب منزل مستضی است مجموع حوادث کائنات منسوب به تعلق مشیت قادر مختار است اما سلک بقا و استبقاء بنی نوع گرامی انسانی که بحسب اقتضای ارکان عنصری هر شخصی را داعیه آن است و هر فردی را سابقه جز بوجود مسعود حاکمی عالم مطاع که بهره از کمال خورشید جامعیت ظلال حضرت الوهیت برو تافته است انتظام نمی پذیرد و منشور موفور النور صیانت دین قویم و محافظت شریعت واجب التعظیم بی طغرای هدایت انتمای اطیعو الله و اطیعو الرسول و اولی الامر منکم اختتام نیابد و شمع جمع ملت اسلام و مصباح صباح صوامع ایمان جز باشعه بارقه حسام خون آشام شهریاران سپهر احتشام افروخته نه گردد چه شریعت و سلطنت را رضیع اللبان و ملک و ملت را شریک عنان داشته اند صدق این معنی از مشرق السلطان ظل الله فی الارض چون روز گیتی افروز روشن و هویداست و لهذا با وجود صاحب وحی بحاکمی مقاتل محتاج گردیده اند که فابعث لنا ملکا نقاتل فی سبیل الله بناء علی هذا چون گوهر مسعود صاحب دولتی در بدایت احوال و سلک دو اما الدین سعدو ففی الجنة خالدون - انتظام یافته باشد ایادی قدرت تعز من تشاء خلعت خلافت طراز انا جعلناک خلیفة فی الارض بر قامت اقبال او چست و چالاک سازد و عنان قبض و بسط و زمام ضبط و ربط گروهی از عباد و اقلیمی از بلاد در کف قدرت و قبضه تصرف او سپرده بخطاب مستطاب فاحکم بین الناس بالعدل مشرف دارد و چون هیولای عنصر دولتی خلع لباس صور نوعیه نماید رداء صورتی دیگر بر مناکب مناقب او بیارایند و چون غنچه سعادتی از گلستان وجود بدست ذبول چیده آید شگوفه شوکت دیگری بر فراز اغصان سلطنت شگفته شود -

درخت برو مند چون شد بلند　　بشاخ نو آئین دهد جای خویش

کما قال عز من قال، ما ننسخ من آیة اوننسها نات بخیر منها او مثلها، بنابرین مقدمات بدیهة الانتاج چون شهریار گیتی مدار فلک اقتدار فریدون مهابت سکندر صلابت جمشید فر المستعان بعنایت الله ابوالمظفر احمد شاه ابن محمد شاه ابن همایون شاه بهمنی ساحت عرصه هند را بآب تیغ آتش فعل از خبث وجود اعداء دین و دولت و معاندان ملک و ملت شسته ریاض اسلام و فسحت سرای شریعت احمدی علیه الصلواة والسلام را بنوعی خضارت و نضارت بخشید که خار و خاشاکی در هیچ بلند و مغاکی نماند و امور جمهور انام و کافه خواص و عوام از حسن معدلت و یمن اهتمام آن خسرو فریدون احترام بطریقی نظام و انتظام پذیرفت که خلائق را زمان نوشیروان از یاد برفت روضه رضوان از ملک دکن نمونه بود و باغ ارم از خرمی او نشانه بر مقتضای اذا تم امر دنی نقصه در تاریخ احدی عشر و تسعمائه داعی اجلال یا ایتها النفس المطمئنة ارجعی الی ربك راضیة مرضیه را بگوش هوش استماع فرموده از زندان دنیا عزیمت سرای جنات عدن مفتحة لهم الابواب خرامید چنانچه آنفامرقوم و از سیاق کلام سابق معلوم گردید.

عالمی را گرفته بود بعدل　　رفته تا عالمی دگر گیرد

لاجرم رائض بخت بیدار و قائد درلت پائدار عنان اختیار بقبضه اقتدار شهریاری نهاد که از ناصیه جوهر ذاتش گوهر جهانگیری چون لمعه نور از جبهه کوکب سحر و چهره خورشید خاور واضح بود و زمام مهام کافه انام بکف کفایت کامگاری نهادکه از صباحت رخسار همایونش که مصباح صباح اصحاب سعادت بود انوار آفتاب خلافت لایح برق تیغش چون تیغ برق بجهان کشائی خندان و آفتاب رایش چون رای آفتاب بعالم آرائی تابان پادشاه اسلام پناه منوچهر چهر فریدون فر جم جناب سپهر رکاب سکندر قدر دارا جاه سلیمان بارگاه.

قادر بحکم بر همه کس آسمان صفت　　فائض بجود بر همه کس آفتاب وار

ابوالمظفر برهان نظام شاه ابن احمد شاه بهمنی که ذره از غبار نعال خنگ فلک مثالش زیور دیده آفتاب و قطره از زلال بحر نوالش ذخیره دریا و سرمایهٔ سحابست در تاریخ نهصد و یازده که فوت حضرت فردوس مکانی در همان تاریخ بود سریر سلطنت و افسر خلافت را بوجود لازم الجود خویش زیب و زینت افزود و چون خطبه و سکه ممالک دکن بنام نامی آنحضرت مشرف و مزین گردید منبر از ذوق نام همایونش باهتزاز درآمده سکه از میامن القاب مستطابش دهن بخندهٔ دوستکامی باز کرد و چون تخت شاهی بنور عدل نامتناهی او اضاءت و جمال یافته سریر شهنشاهی از تربیت اوامر و نواهی آن ظل الهی زینت پذیرفته زنگ ظلم و بیداد از صفحه جهان زدوده چهره عدالت و سخاوت در آئینه انصاف و احسان نمود.

بنور عدل اطراف جهانرا کرد نورانی　　بلی از عدل روشن گردد آئین جهانبانی

از اثر انصافش مطلقاً خلاف از طبیعت اضداد بیرون رفت چنانچه گرگ میش را شبانی کرد و باز کبوتر را دیده بانی نمود در ایام رافتش گریبان دریده جز صبح نتوانست دید و بخون آغشته غیر از شفق بهم نرسید

سران سپاه و اعیان درگاه بمراتب قدر و جاه بصنوف عواطف شهنشاهی و انواع عنایات پادشاهی اختصاص یافته قامت آرزوی هرکامجوی از خزانه خانهٔ مراحم پادشاهانه بخلعت مقاصد و مطالب آرایش پذیرفت و در حجره خاطر و حجله ضمایر اکابر و اصاغر داماد هر امید را عروس مراد در کنار آمد بر خواطر ارباب اخبار و مآثر مستور نیست که وقائع ایام سلطنت آن شمع دو دمان دولت و سرو بوستان جلالت ازان بیشتر است که بدستیاری بنان و بیان از عهده تحریر و تقریر آن توان برآمد چه با شهر اقوال آن پادشاه بحر نوال قریب پنجاه سال بر سریر جاه و جلال بلوازم امور جهان بانی و کشور ستانی اشتغال فرموده و هیچ سال ازین قبیل نبوده که سپاه ظفر پناه را با اعدا قتال و جدال روی ننموده و چون تا حال این تالیف شریف کسی متعرض ضبط آن وقائع و احوال نگشته جمعی که دران عهد همایون یا قریب العهد بآن بوده‌اند در اقوال ایشان اختلاف بسیار است بتخصیص در تقدیم و تاخیر وقائع و اخبار پس اگر بسهوی یا خلاف ترتیبی تحریر یافته باشد از تقصر مولف فقیر شمرده اهل تمیز عذر پذیر باشند.

اثرهای آن شاه آفاق گرد — ندیدم نگاریده در یکنورد
سخنها که چون گنج آگنده بود — بهر. نسخهٔ در پراگنده بود
گزیدم ز هر نامه نغز او — ز هر پوست برداشته مغز او
سخن را باندازهٔ دار پاس — که باور توان کردنش در قیاس
حسابی که بود از خرد دور دست — سخن را نکردم بدو پای بست
بنا بر اساسی نهادم نخست — که دیوار آن خانه باشد درست
چو میکردم این داستان را بسیج — سخن راست رو بود و ره پیچ پیچ
بتقدیم و تاخیر بر من مگیر — که باشد گذا رنده را نا گزیر
در آژنگ این نقش چینی پرند — قلم نیست بر مانی نقش بند

از سیاق کلام گذشته بوضوح پیوست که حضرت سلیمانی برهان نظام شاه در حین جلوس بر مسند کامرانی هفت مرحله بیش از زندگانی طی نفرموده بودند مکمل خان که از زمان پادشاه جنت مکان سلطان احمد شاه بحری بمنصب وکالت و پیشوائی سرافراز گشته امور جمهور برای دور بین او مفوض بود درینولا امور مملکت و مهمات کافه سپاه و رعیت را بقبضه اختیار و اقتدار خویش درآورده از روی استقلال بر مسند وکالت تکیه فرموده و جمال الدین ولد مکمل خان بخطاب عزیزالملکی مخاطب گشته از جام جاه و جلال مستی نخوت و استقلالش از حد اعتدال تجاوز نمود چنانچه غریق بحر غرور و جوانی و مغلوب هوای نفسانی و لذات شهوانی گردیده نشاء کامرانی چنان مدهوش و بیخبرش کرد که هیچکس را در نظر نمی‌آورد و پیوسته بلهو و لعب و عیش و طرب مشغول بود و نغمهٔ این ترانه از نوای چنگ و چغانه استماع می نمود.

بعیش کوش که تا چشم میزنی برهم — خزان همی رسد و نو بهار میگذرد

لاجرم جمعی از امراء و روساء و عظماء ملک دکن از روی حسد و عناد در تهیج مادهٔ فتنه

و فساد سعی نموده خواستند که برادر کهتر شهریار فریدون فر که براجا جیو مشتهر بود فرمان فرما سازند و خلل در قواعد و ارکان سلطنت راسخة البنیان اندازند۔

زهی تصور باطل زهی خیال محال

اماچون سعادت ازلی و عنایت لم‌یزلی در دیوان تو تی الملک من تشاء منشور خلافت و طغرای سلطنت ممالک دکن را بنام نامی حضرت سلیمانی برهان نظام شاه موشح و مزین ساخته قامت قابلیت آن جمشید خورشید طلعت را بخلعت سلطنت اختصاص بخشیده بود فتنه مفتنان و افساد مفسدان را چندان تاثیری نبود هوشمند صاحب خبرت منقبت پادشاهی را سایهٔ عظمت و جلال الهی داند و پایهٔ بلند جهانبانی و نافذ فرمانی را پرتو انوار آثار قدرت نامتناهی شناسد اندیشه شائستگی آن منصب عالی و شغل خطیر بی سابقه عنایت ربانی و معاضدت تائیدات آسمانی تصوریست دور از صواب و پنداری بی حاصل تر از فریب سراب۔

نگر تا حلقه اقبال نا ممکن نجنبانی

بلی چتر شاهی همائیست که جز بر مخصوصان یختص برحمته من یشاء ، بال سعادت نگسترد و قهرمان رقاب بنی آدم بقوت قاهره عنقائیست که غیر از قاف قدر مقبولان الذین ان مکناهم الارض محل قرار و ثبات نسازد بکثرت خزاین و دفاین و بسیاری اعوان و انصار کار سلطنت نظام و استقرار نیابد۔

نه هرکه چهره برافروخت دلبری داند نه هرکه آئینه سازد سکندری داند

القصه چون بر مخالفان دولت قاهره بدلائل و براهین باهره ظاهر گشت که با قضای ربانی و تائید آسمانی مقاومت نمودن و تقدیر حی قدیر را تغیر دادن از حیز مکنت و اقتدار انسانی بیرون است بالضروره تیغ نفاق و خلاف را در غلاف وفاق و اتفاق کرده از خاک درگاه عرش اشتباه برهان نظام شاه زینت جباه حاصل ساختند و از بندگی آستان ملایک آشیانش سر مفاخرت و مباهات باوج سماوات بر افراختند۔

زهی سعادت آن بندهٔ خجسته مآل که راه داد درین آستانه اش اقبال

ذکر موجبات نزاع و جدالی که در مبادی حال میان شهریار فلک اقتدار برهان نظام شاه و شیخ علاءالدین عمادالملک بوقوع پیوست و بیان التهاب نیران آن قتال و جدال و مآل آن حال

نکته گزاران آثار آن شهریار فریدون تبار جم اقتدار چهره این اخبار را بدین گونه آرائش نموده اند که چون در مبادی ایام سلطنت آن مهر سپهر خلافت میانه امرا و سران سپاه جهت استقلال مکمل خان و نخوت و بی اعتدالی عزیز الملک ولدش که زمام مهام کافه انام در قبضه اقتدار ایشان بود و عزیز الملک در فسق و فجور و انواع ملاهی و شرور شیوه افراط مرعی داشته در هتک استار مردم غلوی بسیار مینمود واین اهانت و آزار بر مردم دکن دشوار بود چنانچه شمه ازین اخبار سمت گزارش یافت اکثر امرا و اعیان و جمهور رعایا و لشکریان ازان ستم بفغان آمده نفیر مظلومان فقیر

بچرخ اثیر رسید بعضی از امرا مثل رومی خان و قدم خان و منیر خان و غیرهم بسبب اندک مخالفتی که در ابتدا بموافقت راجا جیو ازیشان صدور یافته بود توهمی داشتند بی اندامی و نا همواری عزیز الملک را بهانه ساخته رایت هزیمت بر افراشتند و از درگاه عرش اشتباه روی گردان شده پناه بعماد الملک برار بردند و در تهیج مواد فتنه و فساد سعی بسیار نموده صغر سن حضرت شهریاری و استقلال مکمل خان و ولدش را با تنفر مردم خاطر نشان عماد الملک کردند و صورت تسخیر ممالک شهریار گردون سریر را در نظر عماد الملک سهل و آسان ساختند و بحجج و براهین باطله معقولش نمودند که هنگام فرصت دشمنان را امان دادن و از وقت کار غافل گشتن نه کار پادشاهان هوشیار است.

چه خوش گفت دانای روشن روان | که بادا مقامش ریاض جنان
که از وقت هر کار غافل مشو | که هر کاری آمد بوقتی گرو

اگر درین وقت با سپاه کینه خواه بدان صوب توجه نمایند هرآئینه چهره مقصود در مرآت مراد روی خواهد نمود و کار بمدعای هوا خواهان خواهد بود غافل ازین معنی.

سعادت به بخشایش داور است | نه در دست و بازوی زورآور است

بالجمله عماد الملک بسخنان فتنه انگیز مفسدان از راه سلامت دور گشته بکثرت و عدت سپاه مغرور گردیده از اطراف ولایت خویش لشکرها فراهم آورده.

با سپاهی فزون ز مور و ملخ | شد و سرکش چو شعلهٔ دوزخ

متوجه ولایت حضرت خلافت پناهی گشت.

غلط بین که بد خواه را در سر است | که فیروزی از کثرت لشکراست
بصد رنج کوشش نماید بجان | که جمع آورد لشکری بیکران
نداند که هنگام کین گستری | ز حق نصرت آید نه از لشکری
سعادت شود روز کین دستگیر | نه بسیاری لشکر و تیغ و تیر

چون پرتو این خبر بر پیشگاه ضمیر انور شهریار عالی گهر تافت حکم جهان مطاع شرف نفاذ یافت که مکمل خان مسرعان بطلب سپاه ظفر پناه فرستاده لشکر اطراف و اکناف ممالک را بر در کریاس گردون اساس مجتمع سازد و پیش‌خانه سپهر آثار را در برابر ولایت برار باوج گنبد دوار بر افرازد مکمل خان حسب الفرمان قضا جریان بطلب امرا و اعیان مسرعان فرستاده پیش خانه شهنشاه گیتی پناه در برابر ولایت خصم محاذی محدب فلک ماه ساخت.

سپهری بصنعت بر افراختند | جهان در جهان سایهٔ ساختند

چون امرا و سران سپاه بر مضمون فرمان شهنشاه فلک بارگاه اطلاع یافتند بسرعت برق و باد بپایهٔ سریر ثریا مصیر شتافتند.

چو فرمان بفرمان پذیران رسید   خرابی بکوه و بیابان رسید

در اندک فرصتی چندان سپاه بر در بارگاه گیتی پناه مجتمع گشت که عارض وهم و قیاس از تصور احصای آن بعجز قائل شد.

باندک زمان لشکری جمع گشت   که از طول اندیشه عرضش گذشت
چه لشکر جهانی پر از ترک و تیغ   بکثرت فزون تر ز باران میغ
بدان گونه گردید رسم حشر   که زاهد شد از کنج خلوت بدر

بالجمله بعد از اجتماع سپاه ظفر پناه ماهچه رایت آفتاب شعاع بقصد دفع مخالفان ارتفاع یافته موکب همایون از مستقر عز و جلال براهنمونی سعادت و اقبال بر سبیل استعجال حرکت فرموده.

به نیکوترین طالع آن نیکبخت   به تخت رونده برآمد ز تخت
فرود آمد از تخت و بر زین نشست   در آورده از کین در ابرو شکست
برون آمد از شهر و صحرا گرفت   علم از ثری تا ثریا گرفت
ز غریدن کوس غیرت اثر   بجنبش زمین از فلک بیشتر
جهان آنچنان پر ز گرد سپاه   که از دل نمیزد علم دود آه

بعد از قطع منازل وطی مراحل رایات فتح آیات برهانی اطراف قصبه رانوبری را از پرتو فتح و ظفر نورانی ساخته ظاهر آن موضع مخیم اردوی گردون جناب گشته وقبهٔ بارگاه عرش اشتباه محاذی فلک مهر و ماه گردید.

ز رفعت بگردون برابر خیام   ستونهای آن جمله از سیم خام

ازان جانب عماد الملک نیز با دلیران خون ریز بعزم ستیز و آویز رسیده در برابر معسکر ظفر اثر نزول نمود روز دیگر که خسرو خاور از فر جبین خوبش روی زمین را مانند سپهر برین منور ساخت و چادر زرنگار از سر شب ظلمت شعار برانداخت هر دو لشکر سوار گشته در برابر یکدیگر صف آرای شدند.

زمین فرش طیفور چون در نوشت   برآورد سر صبح با تیغ و طشت
برون آمد از پردهٔ تیره میغ   ز هر تیغ کوهی یکی کوه تیغ
دو لشکر نگویم دو دریای خون   به بسیاری از ریگ دریا فزون
بتدبیر خون ریختن تاختند   بهم تیغ و رایت برافراختند

مکمل خان سپاه ظفر پناه را دو فوج ساخته حراست و محافظت ذات قدسی صفات حضرت شهریاری را در عهدهٔ اهتمام میان کالا اژدر خان فرمود و چون ذات همایون آنحضرت بواسطهٔ حداثت سن عنان توسن سرکش را نگاه نمی توانست داشت اژدرخان ردیف شهریار گیتی ستان گشته از روی احتیاط بکمر بندی کمر شهریار گیتی ستان فرویدن فررا باکمر خود محکم بست که مبادا مرکب تیزگام از نفیر

و خروش سپاه بی آرام گردیده آسیبی بذات فلک احترام اقدس رساند القصه فوجی از سپاه ظفر پناه با اژدرخان بمحافظت پادشاه دوران قیام نموده فوج دیگر در برابر اعدا درآمده قدم شجاعت در میدان جلادت نهادند و بازوی شهامت کشاده داد مردی و مبارزت دادند عماد الملک نیز سپاه خود را دو فوج ساخته فوجی را بمدافعه دلیران بهرام انتقام فرستاد و خود با فوج دیگر در برابر پادشاه بحر و بر بایستاد سپاه نصرت پناه از قصبه رانویری گذشته با فوج اعدا ملاقی گردید و میان آن دو سپاه کینه خواه حربی روی نمود که بهرام خون آشام از بیم آن کارزار بر خود بلرزید و زهره کیوان از خوف تیر و سنان دلیران بجای آب خون ناب گردید.

عزیو کورگه بدرید گوش — بپای اندر افتاد سر ها ز دوش
ز بانگ سپه گوشها خیره شد — ز گرد سپه چشمها تیره شد
تو گفتی که دریا بجوش آمده است — نهنگ دژم در خروش آمده است
ز بس کشته کافتاده بر دشت کین — زمین پشته شد تا بچرخ برین

ذکر فتح حضرت سلیمانی بعون عنایت حضرت یزدانی

مالک الملوک جل و علا که رقم عزت و داغ مذلت بر ناصیهٔ دولت و نکبت اهل اقبال و ادبار نگاشته خامه رضا و سخط اوست درین آیت از کلام معجز نظام که الا ان حزب الله هم الغالبون اشارت بشارت انجام کرامت فرموده که غلبه و فیروزی مخصوص والیان کشور دین و تابعان احکام شرع مبین است و چون همگی همت والا نهمت آن فرازنده رایت سلطنت و فروزنده شمع خلافت بر رفع اعلام اسلام و رواج شریعت سید انام علیه الصلواة و السلام مصروف بود لاجرم عنایت ربانی آن فرازنده اورنگ جهانبانی را بمزید توفیق و تائید مخصوص گردانیده قامت اقبالش بخلعت با کرامت نصر من الله و فتح قریب پوشانیده بود چه در هر موقف آن موفق پاک اعتقاد رایت جهاد و اجتهاد بر افراختی همای نصرت بال سعادت کشاده در سایه اش آشیان ساختی و در هر معرکه که مرکب جهان نورد بجولان در آوردی جنود فتح و وفود فیروزیش همعنانی نمودی ما صدق این مقال آنکه در اثنای این قتال و جدال دو زنجیر فیل مست از افیال بیستون مثال شهریار فریدون خصال که یکی را برخوردار و دیگری را بزرگوار نام بود فیل بانان جهت آب دادن بکنار رودی که قریب معرکه کار زار بود برده بودند بایکدیگر بجنگ مشغول گشته جنگ کنان متوجه سپاه عماد الملک گردیدند چون دلیران سپاه نصرت پناه دیدند که فیلان خاصه پادشاه جهان بجانب فوج مخالفان میروند جمعی از بهادران رستم توان از عقب فیلان تاختند که مبادا فیلان بدست معاندان افتند از اتفاقات حسنه که لطیفه غیبی عبارت ازانست درین اثنا شخصی بعماد الملک رسانید که امرای حضرت نظام شاهی که ماده این فتنه و فساد بودند برگشته بسپاه نظام شاه ملحق شدند چون عماد الملک این سخن شنید و مقارن آن دلیران شهاب سنان را که از دنبال فیلان می تاختند دید پای ثبات و قرارش متزلزل گردیده هزیمت را بهترین عزیمت دانسته فرصت غنیمت شمرد و تیغ خلاف در غلاف آورده دست از ستیز و آویز باز کشیده بپای عجز و اضطرار متوجه وادی فرار گردید و بطریقی رایت هزیمت بر افراشت که تا وسط ولایت خود در هیچ مقام توقف جائز نداشت سپاه ظفر

پناه لشکر بد خواه را تعاقب نموده ازان سرگشتگان گمراه افزون از شمار و قیاس بر خاک راه انداختند.

مخالف شتابان براه گریز　　دلیران ز دنبال با تیغ تیز
مبادا بحال چنان هیچ کس　　ره دور در پیش و دشمن ز پس

آنقدر غنیمت از اسب و فیل و صلاح و خیمه و خرگاه بدست سپاه ظفر پناه افتاد که حسابش از مکنت محاسب وهم و قیاس بیرون رفت.

غنی گشت لشکر ز بس خواسته　　سراسر سپه گشت آراسته

گویند درآن روز که نمونه از روز رستاخیز بود سپاه عماد الملک از بیم تیغ خون ریز بهادران شیر شکار باضطراب و اضطراری راه انهزام و فرار پیش گرفته در اطراف ولایات و امصار پراگنده و متفرق گردیدند که اکثر فیلان و اسپان ایشان بدست رعایا و کلینان[1] ولایت افتاده بدرگاه عرش اشتباه رسانیدند بالجمله شهریار فریدون تبار بعد ازان فتح نامدار قرین فتح و ظفر همعنان نصرت یزدان دادگر بصوب دار السلطنت احمد نگر نهضت فرموده بر مسند کامرانی و سریر کشورستانی متمکن گشت.

رفت و تباشیر صبح لامع از اعلام او　　آمد و تائید و فتح تابع اقدام او

ذکر استیلای عزیزالملک و تعمیم بلای او در وکالت و پیشوائی و خیال محالی که در استیصال آل نهال چمن اقبال پخته بود و بیان سزا و جزای اعمالش که بروزگارش عاید شد

صورت آرایان غرایب اخبار و چهره کشایان عجائب آثار شهریار اسفندیار تبار چنین روایت فرموده اند که بعد از انهزام سپاه عماد الملک و انطفاء نائره آن محاربه باندک روزی مکمل خان که از زمان حضرت جنت مکان علیین آشیان سلطان احمد بحری تا این زمان منصب وکالت و پیشوائی برای صوابنمای او مفوض بود از دار فنا بدار بقا رحلت نمود بعد از فوت مکمل خان شهریار جهان منصب جلیل القدر عظیم الشان وکالت را بموجب ارث نه بطریق استحقاق بعزیز الملک مفوض داشت عزیز الملک بدنهاد علم فتنه و فساد و رایت ستم و بیداد بر افراشته از روی استقلال و استبداد مهمات عباد و بلاد را بقبضهٔ اختیار و اقتدار خود درآورد چنانچه بر حضرت سلطانی بجز نامی اطلاق نمی رفت.

باسباب شوکت چنان غره شد　　که خورشید در چشم او ذره شد

وچون حل و عقد امور مملکت در قبضه اقتدارش در آمد نخوت و حماقت در جبلتش مثبت گشته اندیشه جور و ستم و خیال بغی و ضلال در باطن خبیثش متمکن شد.

همچو طبع معتدی مناع خیر　　همچو نفس ظالم اماره شر
بی سبب با اهل تقوی جنگجو　　بی گنه با فضل و معنی کینه ور

---

[1] کذا

و با این نیز اکتفا ننموده همگی همت بر قلع و قمع بنیان سلطنت مصروف داشته اکثر نزدیکان پایهٔ سریر خلافت و خدمتکاران قدیم آنحضرت را از ملازمت مانع گشته بغیر از سه دائی که آنحضرت را شیر داده و تربیت می نمودند و سه خواجه سرا که از غلامان حضرت پادشاه فردوس مکان بودند دیگری را نزد آنحضرت راه نبود مع هذا در مقام انهدام قواعد دولت ابدیة الانتظام نیز بود چنانچه روزی سم هلاهل در شیر که حضرت شهریار گردون سریر را بآن میل مفرط بود داخل نموده نزد آنحضرت فرستاد دائیان احتیاط مرعی داشته نگذاشتند که آنحضرت ازان شیر بیاشامد و بجهت امتحان اندکی ازان شیر بحیوانی دادند خوردن همان بود و مردن همان لاجرم بمراسم شکر گزاری حضرت باری عز اسمه پرداخته تصدقات بارباب استحقاق رسانیدند که ذات قدسی صفات آن نو باوهٔ بوستان سلطنت را از کید اعداء دولت صیانت نمود القصه عزیز الملک بد نهاد داد کفران و طغیان داده یکبارگی قدم از جاده حلال خواری بیرون نهاد بلی بحکم ان الانسان لیطغی ان راه استغنی۔ کسی که از شرف اصالت و نسب و عزت و عقل و ادب نصیبی ندارد چون دست خویش در امر و نهی امور دنیوی قوی و مطلق بیند و مهم جمهور خلائق را از نزدیک و دور در قبضهٔ اقتدار خود یابد بمقتضای خساست ذات و دناءت صفات سوابق نعمت منعم را بلواحق عصیان و کفران مقابله نموده سودای طغیان از سویداء دلش سر برزند تا سر چشمه اخلاص و دولتخواهی را بغبار بغی تیره سازد و خاک بیوفائی در دیدهٔ حقیقت و مروت اندازد و بهوای نخوت و غرور آتش کافر نعمتی و فتنه انگیزی برافروزد و خرمن حیا و حیات خویش و بیگانه را بدان سوزد و حکما گفته اند نفس خسیس پروردن آبروی خویش بردن و سر رشتهٔ کار خود گم کردن است۔

ز بد اصل چشم بهی داشتن　　بود خاک در دیده انباشتن
که دید از نی بوریا نیشکر　　که گوهر بکوشش نگردد گهر

از محافظت جاهل بد گوهر و مصاحبت لئیم بی اصل و هنر نوع انسان را خاصه سلاطین گیتی ستان چنانچه از افاعی و عقارب اجتناب لازم و واجبست۔

هیچ صحبت مباد با عامت　　که چو خود مختصر کند نامت
صحبت عامه در بهشت آباد　　مرگ باشد که مرگ عامی باد

چه از ملاقات و موالات این طائفه رو به سلاطین جهان را خلل و فتنه مملکت حادث شود و طوائف امم و اصناف بنی آدم را لوم طابع و خست ذات و خبث باطن و قلت دیانت حاصل گردد بالجمله چون بندگان و نزدیکان آستان خلافت از تسلط و طغیان عزیز الملک بفغان آمده بودند در خفیه با دولتخواهان سده سلطنت در دفع آن دشمن دین و دولت مشورت می نمودند و درین تدبیر از دیگر بندگان خیر اندیش طالب امداد و اعانت می بودند در خلال این احوال دانیا چشن جیو که حاکم قلعه انتور بود بملازمت سده سلطنت و اقبال مبادرت نموده بعز زمین بوس فائز شد چون بر کیفیت سلوک عزیز الملک و

آرزوی طغیان و کفران آن غریق بحر مخالفت و عدوان اطلاع یافت بنزدیکان پایهٔ سریر خلافت عرض نمود که بنده را در دفع استیلای عزیزالملک مخذول تدبیری بخاطر رسیده که مستلزم اظهار مخالفتی است اگر حکم جهانمطاع صادر شود بعرض رساند شهریار عالی تبار بوساطت یکی از بندگان وفادار حقیقت آن تدبیر استفسار فرموده دانیا بعرض رسانید که بنده از درگاه عرش اشتباه مرخص گشته متوجه قلعه خویش میشود و بجهت مصلحت چند روزی قدم از دایره اطاعت و انقیاد بیرون می نهد لامحا له عزیزالملک مخذول بنفس خویش بدفع بنده مشغول گردیده حضرت شهریاری از دست تسلط آن سرگشته وادی حرامخواری خلاص خواهد گشت و بنده باخلاص در اطفاء نائره بیداد آن مفسد بد نهاد سعی موفور بظهور رسانیده بندگان آستان خلافت را از تعدی و ستم او خلاص خواهد داد بالجمله شهریار فریدون تبار رای اصابت انتمای دانیا را بشرف استحسان تلقی فرموده رخصت داد که بهر تدبیر که ممکن باشد بلای عزیزالملک را از سر دولتخواهان دور سازد دانیا حسب الفرمان اعلی بقلعه انتور آمده باظهار کلمه عصیان و طغیان مبادرت نمود منهیان خبر طغیان و مخالفت دانیا را بعزیز الملک رسانیده چون عزیزالملک بر امراء دکن اعتماد نداشت بالضروره جهانگیرخان برادر خویش را جهت دفع فتنه دانیا نامزد نمود جهانگیرخان با سپاه موفور و بابهت و شوکت خویش مغرور بجانب انتور در حرکت آمده بعد از طی مسافت ظاهر قلعه مذکور را مضرب خیام شقاوت فرجام ساخت چون دانیا بر آمدن جهانگیرخان اطلاع یافت ابواب دخول و خروج قلعه مسدود نموده مردم خویش را از بروج و باره دور کرد و اصلا در مقام جنگ نشده تن بزبونی در داد تا جهانگیرخان این معنی را بر عجز و زبونی دانیا حمل نموده در تسخیر آن قلعه فلک نظیر دلیر گشت و باستظهار تمام حکم کرد که جمهور سپاه بعزم رزم قلعه انتور سوار گردیده از اطراف حصار بیکبار جنگ در انداختند و شور رستخیز و نشور بر متوطنین انتور ظاهر ساختند اهل حصار چندان صبر نمودند که لشکر جهانگیرخان دلیروار بنزدیک دیوار حصار آمدند بیکبار از در و دیوار بران جمع پریشان روزگار از توپ و تفنگ آتشبار گردیدند۔

زکین ابروی جنگیان چین گرفت　　سر باره از نیزه پرچین گرفت
بپوشید باران توپ آفتاب　　ز پیکان فرو ریخت بر عقاب
بکوه اندر از کوس کین ناله خاست　　ز پیکان در ابر آهنین ژاله خاست

القصه آثار عجز و انکسار بروزگار لشکر جهانگیر خان عیان گشته بعضی ازان روزگار برگشتگان عرضه فنا شدند و برخی هزیمت غنیمت دانسته ننگ و عار فرار اختیار نمودند دانیا چشن جیو با فوجی از ابطال رجال بقدم شجاعت و بسالت از قلعه بیرون آمده مانند پیک آجال دنبال ارباب ضلال گرفته جهانگیر خان از زبونی بخت واژون در دست سپاه دانیا اسیر گردیده باقی لشکر بصد محنت و مشقت جان ازان مهلکه جان ستان بر کران کشیدند دانیا فرمود که جهانگیر خان را مثل دزدان مثله کرده جهت عبرت جمیع حرامخواران بر درازگوش سوار ساخته درمیان لشکر بگردانند بعد ازان بسزای اعمال نکوهیده مآلش رسانند تا جهانیان بدانند که کفران نعمت خداوندی را نتیجهٔ جز این نیست القصه چون

خبر بینی بریدن برادر بعزیز الملک ستمگر رسید مانند دیو دیوانه سراسیمه گردیده بملازمت حضرت سلیمانی آمد و کیفیت آن قضیه را بمسامع علیه رسانیده معروض داشت که اگر در دفع ماده فتنه دانیا حضرت اعلی بنفس نفیس متوجهه نگردند و این فتنه را سهل شمرند هر آئینه نائره این فساد بالا خواهد گرفت و دفع آن از حیز مکنت انسان بیرون خواهد بود حضرت سلیمانی بر مقتضای مصلحت وقت حکم فرمود که سپاه ظفر پناه بر در بارگاه عرش اشتباه جمع گشته پیش خانه همایون بیرون برند عزیز الملک مغرور سپاه منصور را از نزدیک و دور فراهم آورده رایت نصرت آیت سلیمانی بعزم کشور ستانی بر افراخت شهریار فلک اقتدار در ساعتی که مانند صبح سعادت اولیای دولت و شام نکبت و فلاکت اعداء آنحضرت بود سلیمان وار بر باد پای جهان پیما سوار گشته با سپاه موفور بجانب قلعه انتور نهضت فرمود۔

برون آمد مهین شهسواران　　پیاده در رکابش تاجداران
نفیر کوس و نای بانگ برخاست　　زمین چون آسمان از جای برخاست
نبود از تیغها پیرامن شاه　　بیک میدان کسی را پیش و پس راه

در اثنای راه جمعی از بندگان دولتخواه فرصت یافته بعرض اشرف رسانیدند که صلاح دولت ابد قرین درین است که امرای که از دست جفا و استیلای عزیز الملک فرار بر قرار اختیار نموده نزد عماد الملک برار رفته اند بقولنامه همایون عنایت مشحون شاهی مستظهر و امیدوار ساخته بپایهٔ سریر ثریا آثار طلب فرمایند یمکن که بمعاونت و مظاهرت ایشان ارباب طغیان و کفران مقهور و مخذول گردند شهریار ممالک ستان بر حکم صوابدید دولتخواهان قولنامه همایون جهت امراء مذکوره ارسال داشت و از اتفاقات حسنه که بخت و طالع کنایه ازان ست تا رسیدن سپاه منصور بحوالی قلعه انتور امرای مذکور نیز ازان جانب باردوی ظفر قرین ملحق گردیدند و قبل ازانکه بشرف پای بوس اعلی فائز شوند بخیمه عزیز الملک رفته آن مقهور را گرفته جهان بینش را میل آتشین کشیدند و جهانی را از شر فتنه و فساد آن سر دفتر ارباب جفا و بیداد آزاد گردانیدند بعد ازان بملازمت شهریار دوران شتافته سعادت بساطبوس دریافتند و بصنوف عواطف و الطاف نامتناهی پادشاهی سر افراز گشته بخلعت خاص و کمر زر اختصاص یافتند تا دیده وران جهان را روشن و مبرهن گردد که نتیجه اطاعت و فرمان برداری نعیم مقیم است و جزای طغیان و کفران عذاب الیم و عاقبت آن و خیم ۔ الا لعن الرحمن من کفر النعم ۔

درخیتست عصیان صاحب قران　　که بارش هلا کست و رنج و هوان
کسی آرد آنشاخ نکبت به بر　　که روی نکوئی نه بیند دگر

بالجمله بعد از میل کشیدن عزیزالملک تیره روز شهریار گیتی افروز دیگر هیچکس را بمنصب پیشوائی سر افراز نفرموده با وجود حداثت سن که عمر شریف آنحضرت دران حال زیاده از دوازده سال نبود بنفس اقدس متکفل نظام و انتظام مهام کافه انام گشته جمیع مهمات سلطنت و امور دولت را فیصل میداد چنانچه اوقات فرخنده ساعات را بسر انجام مهمات تقسیم فرموده هر آنی صرف مهم خاص میفرمود

و مدتها بدین قرار و نسق بوده ازین تخلف نمیفرمود روز مانند آفتاب تابان از فیض بخشی و تربیت زیردستان نمی آسود و شب از مدد اختر بلند جهت سر انجام مهم رعایا و درماندگان مستمند چون بخت بیدار خویش نمی غنود در خلال این احوال میر رکن الدین که مردی امین متدین بود بعواطف خسروانه ممتاز گشته منصب وزارت حکومت مملکت دکن برای و رویّت او تفویض یافت شیخ جعفر و مولانا پیرمحمد شروانی که از مصاحبان میر مذکور بودند بوسیله میر مشارالیه شرف ملاقات شهریار مشتری صفات دریافته در سلک ندماء مجلسیان منسلک گردیدند اما چون سلوک میر رکن الدین با رعایا و کافه برایا بطریق انصاف و اعتدال نبود مردم شکایت او بآستان خلافت رفع نمودند و هم در اوائل حال و مبادی استقلال مسند وزارت ازو منتزع گردیده بشیخ جعفر مقرر گشت.

ذکر محارباتی که شهریار ملکی ملکات را با عماد الملک نکوهیده صفات روی نمود و انهزام عماد الملک در محاربهٔ اخیر و رفتن بگجرات

راویان اخبار آن شهریار فریدون تبار جم اقتدار چنین روایت فرموده اند که چون عماد الملک برار از کارزاری که در حوالی قصبه رانوبری با بندگان شهریاری نموده قرار بر فرار اختیار کرده بود و اکثر فیل و اسپ و آلت رزم و پیکار از دست داده همیشه ازین ننگ و عار منفعل و شرمسار بوده در تهیه اسباب حرب و پیکار سعی می نمود که شاید آبی بروی کار آرد تا لشکر بیشمار و مردان شائسته کارزار فراهم آورده عزم پیکار شهریار گردون وقار تصمیم داده از ولایت برار در حرکت آمد.

یکی لشکر انگیخت کز ترک و تیغ فروزنده آتش برآمد بمیغ
دلیران بصحرا کشیدند رخت بکین شهنشاه کمر کرده سخت

منهیان خبر توجه عماد الملک با لشکر گران بمسامع قدسی جوامع شهریار دوران رسانیدند فرمان قضا جریان باحضار لشکریان بهرام انتقام اصدار یافته از هر شهر و دیار سپاه خونخوار رو بدرگاه شهریار کامگار آوردند.

شهنشه چو دانست کان تند میغ بتندی برآرد همی برق تیغ
فرستاده تا لشکر از هر دیار روانه شود بر در شهریار

درکم فرصتی آنقدر لشکر بر در بارگاه پادشاه ملائک سپاه حاضر گردید که چنان حشری عارض وهم در هیچ عهدی نشان نمیداد و خلائق را از هنگامهٔ محشر و روز فزع اکبر یاد میداد.

ز هر سو ز بس لشکر آمد بهم سر مو نماندی زمین بی قدم
زمین بیقرار از تزلزل چنان که تمکین همی جست از آسمان
ز بس تنگ بر مردم آمد زمین فضای عدم گشت آدم نشین
چنان بر زمین تنگی آورد زور که تنگی برون رفت از چشم مور

ز کثرت زمین در عذاب آنچنان	که محشر طلب بود چون مردگان

بعد ازان شهریار دوران امرا و اعیان سپاه را طلب فرموده در باب دفع بد خواه با ایشان مشورت فرموده همگنان بعرض شهریار جهان رسانیدند که ما بندگان کمر خدمتگاری و جان سپاری حضرت شهریاری بر میان جان استوار نموده بتوفیق الله تعالی و فر دولت حضرت اعلی اگر روی زمین دشمن بگیرد که ازان باک نداشته بآب تیغ آتش فعل روی زمین را از لوث وجود اعدا پاک سازیم و بنیاد حیات مخالفان نکوهیده صفات را از بیخ و بن براندازیم -

وزیر خردمند فیروز رای	بفیروزی شاه شد رهنمای
که برخیز و بخت آزمائی بکن	هلاک چنان اژدهائی بکن
بر آید مگر کاری از دست شاه	که شه را قوی تر کند دستگاه
شود دشمن کینه جو رام او	برآید بمردانگی نام او
وگر دشمنان را در آرد بخاک	شود دوست فیروز و دشمن هلاک

بالجمله چون شهریار کامگار کامران امرا و اعیان سپاه را در دفع دشمنان کینه خواه یکدل و یک زبان یافت زبان الهام بیان بآفرین ایشان کشوده در ساعت فرخنده رایت ظفر درایت بقصد دفع اعدای دولت بحرکت درآورد بالجمله شهریار فریدون فر با لشکر قیامت حشر از مستقر سریر سلطنت نهضت فرموده در حوالی قصبه بورگام موکب ظفر فرجام را با سپاه بد خواه ملاقات روی نمود و بین الفریقین قتالی دست داد که روی هامون از خون کشته جیحون گشته جلاد اجل را از کثرت قتیلان معرکه ملال و کلال گرفت و مریخ خون آشام از بیم آن ستیز و آویز در هراس روز رستاخیز افتاده سلامت ازان دام بلا روی در گریز نهاد -

ز بس گرمی پر دلان روز کین	روانی درآمد بجرم زمین
ز افغان شده گوش آزرده دل	فغان گشته از روی لب منفعل
بریده طمع دل ز امن و امان	هوس منحصر گشته در ترک جان
فراغت سراسیمه هر سو دوید	بجز قالب کشته جای ندید
چنان دست در حرب بی اختیار	که دست فتاده نماندی ز کار

القصه تا جهان ملبس بلباس عباسیان نشد تیغ یمانی ترک سر افشانی ننمود و جلاد اجل لحظه از افنای امل معطل نبود -

چو گوهر بر آمود زنگی بتاج	شه چین فرود آمد از تخت عاج
دو لشکر بیکجا گروه آمدند	شدند از خصومت ستوه آمدند
بآرامگاه آمدند از نبرد	ز تن زخم شستند و ازروی گرد

بالجمله دران روز جمعی کثیر و جمی غفیر ازان هر دو لشکر کینه ور بقتل رسیدند و بی آنکه

چهره فتح و ظفر مشاهده هیچ یک ازان دو لشکر گردد دست از محاربه کشیده هر کدام متوجه ولایت خویش گردیدند و بعد از مدتی باز از طرفین تحریک سلسلهٔ منازعه نموده بقصد مقاتله یکدیگر با لشکر بیحد و مر از هر دو کشور در حرکت آمدند در حوالی ندی دیوتتی تقارب فئتین روی نموده مهم بتیغ و تیر و سنان منجر شد از وزرای سپاه نصرت پناه نظام شاهی علم خان و رومی خان و قدم خان و منیر خان و عمدة الملک و خیرت خان و فولادخان و میان راجه و دانیا روپی رای و دیگر سران در میدان مبارزت گوی شجاعت و دلیری از دلیران روزگار میربودند و کمال مردانگی وجلادت اظهار مینمودند نیران محاربه ومقاتله ملتهب و مشتعل بود تا مهر جهان پیما در دریای مغرب افول و غروب نمود و فلک نیلگون از سوگ کشتگان آن معرکه جامه از شفق در خون کشیده پیراهن بنیل اندود بعد ازان هر دو سپاه دست از رزم کوتاه ساخته بآرامگاه خویش شتافتند و روز دیگرآن دو نامور بی نیل فتح و ظفر عنان بمستقر دولت خود تافتند درین حروب اکثر اوقات از امراء بزرگ ملک دکن مثل مخدوم خواجه جهان و عین الملک کنعانی چون بخت و نصرت بارکاب ظفرانتساب همعنانی مینمودند و در سلک بندگان آستان خلافت آشیان می بودند ـ

ذکر حرب سوم حضرت سلیمانی با عماد الملک بیدادگر

نغمه سرایان اخبار و بلبل نوایان آثار آن شهریار فلک اقتدار بر شاخسار اخبار چنین ترنم فرموده اند که چون آن وارث ملک جم و هوشنگ را دران دو جنگ آئینه ظفر در غبار زنگ مانده بود و هیچ وجه لشکر ظفر اثر را فتح و ظفر روی نمی نمود دریای غیرت و قهاری حضرت شهریاری بتموج و تلاطم درآمده پرتو التفات و اهتمام بر حال سپاه نصرت فرجام انداخته لشکری در کثرت از مور و ملخ بیشتر و در جنگجوئی و خنجر گزاری چون زنبور با نیشتر فراهم آورده در ساعتی خجسته چو ایام خرمی بعزم کشور ستانی از سریر جهان بانی حرکت فرموده گیسوی رایت فلک شعار بدست توفیق ملک متعال تعالی شانهٔ شانهٔ ظفر زده روی نصرت در آئینهٔ شمشیر بمشاطگی بخت بلند باحسن صور بجلوه در آورده ـ

زمین از بار آهن خم گرفته　　　هوا را از روا رو دم گرفته

چون خبر توجهه شهریار فریدون فر بعماد الملک کینه ور رسید در جمع لشکر بیدادگر سعی موفور بظهور رسانیده لشکری در کثرت از نجوم فلکی بیش و در شجاعت هر تن تهمتن و هرکدام سام ایام خویش بعزم رزم و خیال قتال شهریار مریخ نضال بر سبیل استعجال بحرکت آمد ـ

چو دریا دمان لشکری فوج فوج　　　درو هر سواری یکی تند موج
بهر موجی اندر نهان یک نهنگ　　　ز شمشیر دندان و از نیزه چنگ
سنانها بابر اندر افراشته　　　ز چرخ برین نعره بگذاشته
ز جوش سواران و از گرد پیل　　　زمین شد بکردار دریای نیل

القصه در حوالی موضع دانور آن دو لشکر پرخاشخر را با یکدیگر تلاقی و تقابل روی

نمود آن روز هر دو سپاه در برابر هم آرامگاه ساخته خیمه و خرگاه بمحدب مهر و ماه برافراختند چون سلطان تختگاه چهارم از بارگاه این نیلگون طارم بخلوتخانه مغرب شتافت و لشکر زنگبار بر سپاه تاتار دست یافت -

شب تیره از دود دلهای زار   جهان گشته از وضع خود شرمسار
ز کشتن شده شرمسار آسمان   شده آفتاب از خجالت نهان

از دو رو دلیران پرخاشخو بعزم طلایه کمر بسته بر باد پایان صرصر اثر نشسته از لشکرگاه بهامون آمدند -

طلایه بدر شد ز هر دو سپاه   ز صد میل شد بسته بر خواب راه
ز بس شد سراسیمه زان انقلاب   نمی یافت اصلا ره دیده خواب

و چون آن شب تیره با آن وتیره بگذشت روز دیگر -

چو شاهنشاه صبح آمد بر اورنگ   سپاه روم زد بر لشکر زنگ

هر دو سپاه از آرامگاه خویش جنگجو و رزم خواه کمر بکین یکدیگر بسته بر باد پایان فلک جولان نشسته در برابر هم صف آرای شدند ناله نفیر فغان در چرخ اثیر افگنده خروش کوس گوش فلک آبنوس را بعقده جذراصم مبتلا ساخت -

ز غریدن کوس قالب تهی   درآمد بسی مور را فربهی
ز بس تیز آوازی نای زر   بگوش صدف سفته می شد گهر
ز بس شیهه اسپ و فریاد مرد   فلک مهر را پنبهٔ گوش کرد

بعد ازان صفوف هر دو سپاه از میمنه و میسره و قلب و جناح و ساقه و کمین گاه آراسته گشت دلیران پای شجاعت در میدان مبارزت نهاده بازوی شهامت بتیغ و سنان کشادند و داد مردی و تهور دادند -

چو ز ارایش صف بپرداختند   نظر سوی یکدیگر انداختند
برآمد ز قلب دو لشکر خروش   رسید آسمان را قیامت بگوش
بجنبش درآمد دو دریای خون   شد از موج آتش زمین لاله گون
دوالفند زانگونه بر یکدگر   که از پشت سر زد خدنگ نظر
زمین کو بساطی بد آراسته   غباری شد از جای برخاسته

القصه دران روز حربی روی نمود که با وجود بی رحمی زمانه جفاکار و سخت دلی روزگار مردم آزار بر کشتگان معرکه کارزار گریست و بهرام خون آشام از بیم صمصام انتقام دلیران نصرت فرجام در پنجم حصار سپهر مینا فام گریخت توگفتی فلک یکبار خاک ادبار و هلاک بر فرق مردم روزگار

ریخت یا صرصر فنا غبار نیستی از دیار عدم بر چهره هستی بیخت و دست قضا رشتهٔ حیات کائنات را درهم گسیخت از بسیاری کشته همواری صحرا پشته شد و از طوفان خون کوه و هامون مساوی گشت سواران معرکه چون نهنگان خون آشام دندان تیغ و سنان بقتل مردمان تیز کرده و سلامت و عافیت ازان دام بلا و عنا راه گریز پیش گرفته.

چنان دست در حرب بی اختیار / که دست فتاده نماندی ز کار
ز بس دست افتاده بر دشت کین / ز سیلی شد آزرده روی زمین
فتادی چو دست از تن خشمناک / ز غیرت گرفتی گریبان خاک
چو از تن فتادی سر مرد کین / ز اعراض کندی بدندان زمین
ز بس بود از تیغ کین قطع و فصل / نمیشد بهم تار خورشید وصل
بدانگونه شد آدمی خوار و زار / که خاک از جسدها گرفتی کنار

تا در آشیان ترکش دلیران از طائر تیر نشان مانده بود زاغ کمان از هوای دست بهادران گوشه گیر نشد و تا زبان تیغ نهنگان در دریای هیجا نهنگ آسا سراسر دندان نگشت شیران بیشه شجاعت را سخن جز دار و گیر نبود.

تیر جان یافته ز وصل کمان / تیغ باریده خون ز هجر نیام
آن نشسته چو نور در احداق / وین روان همچو روح در اجسام

لشکر عماد الملک پر خاشخر تا نم توانائی در جگر داشتند پای ثبات فشرده دست از کوشش باز نداشتند اما چون مقابله با جنود آسمانی و وفود عنایت ربانی از حیز قدرت و مکنت انسانی بیرون است عاقبت دست قضا طغرای هنالک مهزوم من الاحزاب برمنشور شقاوت مغروران کشیده فحوای سیهزم الجمع و یولّون الدبر بر صحیفه ادبارشان نگاشت و چون بر حکم وماظلمنهم و لکن کانوا انفسهم یظلمون، بادی فتنه و فساد عماد الملک بود مضمون فذاقت و بال امرها و کان عاقبت امرها خسرا، صورت حالش گشت.

ستیز دو لشکر چو از حد گذشت / زمانه یکی را ورق در نوشت
قوی دست را فتح شد رهنمون / بزنهار خواهی در آمد زبون

بالجمله چون نیروی اقبال فرخنده فال بادشاه مریخ نضال قوت بازوی معاندان نکوهیده مآل را در هم شکسته رایت شوکت و اقتدار شان که از سر تجبر و استکبار بر فلک دوار بر افراشته بودند نگونسار گشت و نقوش مباهات و افتخار معارضان که باستظهار کثرت اعوان و انصار بر لوح تصور و پندار نگاشته بودند بآب تیغ آتشبار محو شد لشکر مخالف از سر اضطرار و بیچارگی بیکبارگی پشت عجز بهزیمت داده روی انکسار بفرار نهادند عساکر نصرت مآثر بازوی تسلط بر افراخته جلوریز از عقب ارباب گریز در تاختند و هر کرا در یافتند گردنش را از بار سرسبک ساخته بر خاک ادبار و هلاک انداختند.

برآمد ز هر دو سپه رستخیز — نبد دشمنان را مجال گریز
همه راه اگر دشت اگر پشته بود — پر از خسته و بسته و کشته بود

القصه تمام فیل و اسپ و مجموع سلاح و خیمه و خرگاه عماد الملک و سپاهش از کثیر و قلیل بدست سپاه شهنشاه بی شبهه و عدیل افتاده عماد الملک بهزار جر ثقیل جان پر حسرت و محنت ازان غرقاب اضطراب بکران کشید و از غایت انفعال و خجالت بالچپور که محل اقامتش بود نرفته متوجه گجرات گردید بلی بابنای که برآورده بانی عنایت بی علت حضرت پروردگار باشد برابری نمودن و با دولتی که آراسته رحمت بیغایت است مقابله کردن سر بر سنگ شقاوت کوفتن و روی در بیابان ضلالت نهادن است حضرت سلیمانی پا از رکاب کشور ستانی بر آورده۔

بران پشته بنشست دارای دهر — دلش کینه پرداز و لب نوش بهر

سپاه ظفر پناه غنیمتی که دران رزمگاه یافته بودند در نظر بندگان شهنشاهی عرض نموده زبان به تهنیت و مبارکباد فتح و نصرت آنحضرت کشودند۔

رسیدند یکسر دلیران کین — ز بوسه بفرسود روی زمین
بخواندند بر شهریار آفرین — که بی تو مبادا کلاه و نگین
خدایت بهرکار یاری دهاد — ز چشم بدان رستگاری دهاد
جهانت بکام و فلک بنده باد — قضا یاور و بخت فرخنده باد

چندان غنیمت بنظر اشرف درآمد که از حد وهم و قیاس و اندیشه حواس درگذشت و بنان عارضان از سیاهه آن فرسوده گشت۔

غنیمت چنان ریخت بر خاک کین — که شد کشته در زیر زیور دفین
زمین را بکین میل آمد پدید — ز بس آلت حرب بر خویش دید
جهان از اسیران لبالب چنان — که کردی محیط عدم حفظ شان

حضرت سلیمانی غنیمتی بآن کثرت و فراوانی سوای افیال بی ستون مثال که تعلق به بادشاهان میدارد بسپاه نصرت پناه قسمت فرموده مطلقاً چیز دیگر تصرف نفرمود۔

ز صد خرمن زر جوی برنداشت — غنیمت بصاحب غنیمت گذاشت

ذکر تسخیر قلعه پاتری

فارسان میدان سخن گستری و مبارزان مضمار نکته پروری در اخبار فرخنده آثار آن شهسوار اقلیم سروری کمیت خوش خرام قلم را چنین بجلوه در آورده اند که چون عماد الملک نکوهیده فرجام از بیم حسام خون آشام دلیران بهرام انتقام انهزام یافت شهریار فلک احتشام ملک احترام

با سپاه ظفر پناه رایت فیروزی آیت بصوب حصار پانری که از اعاظم قلاع خیر آثار ولایت برار که بسمت حصانت و استحکام امتیاز تمام داشت برافراشت.

حصاری ز گردون سر افراز تر | ز مغرور در صلح نا ساز تر
نیفگنده سایه چو همت بخاک | معرا زمینش چو عرش از مغاک

چون ماهچه رایت آفتاب اشراق خسرو آفاق اطراف آنحصار را منور ساخت فرمان قضا جریان شرف صدور یافت که سپاه منصور هم از گرد راه حصار بد خواه را محاصره نموده از جوانب الکنها پیش برند و در تسخیر آنحصار سپهر نظیر نهایت سعی و اهتمام بتقدیم رسانند حسب الفرمان شهریار گیتی ستان.

نبرد آزمایان دشمن شکار | رخ کین نهادند سوی حصار
دم نای روئین بر آمد بمهر | خروش یلان بر گذشت از سپهر

دلیران رستم توان از هر طرف چون نهنگان بر لب کف آورده دست بتیر و کمان برده ابدان اهل حصار را هدف پیکان خارا شگاف ساختند و بضرب توپ و تفنگ صاعقه کردار شرر بار بسیاری از ان خاکساران را در غرقاب فنا و هلاک انداختند مردم حصار هرچند بپای مردی سعی و کوشش قدم استوار داشتند اما چون فی الحقیقت کوشش ایشان حرکت المذبوحی بیش نبود خوف و هراس اساس کار شان بر اضطراب و اضطرار می نهاد و سعی ایشان را سودی نمیداد و دلیران شیر شکار چون آثار ضعف و انکسار بر چهره حال اهل حصار آشکار دیدند بفتح و نصرت امیدوار گشته نهنگ کردار از هر سو خویش را در خندق انداخته بخاک ریز بر دویدند و کمندها بر کنگره و جدار حصار استوار ساخته چون دعا های مستجاب بران حصار سپهر آثار عروج نمودند.

بسر فکر بالا شدن شد چنان | که شد کنده هر سر که بد تن گران
بدن محض آتش شده از غضب | که بالطبع باشد بلندی طلب
همه قلعه گیر از کمند نظر | ببالا شدن از نگه چست تر
فتادی ز بازو اگر دست کار | بدیوار بالا شدی همچو مار

القصه سپاه ظفر پناه بعضی چون انجم فلکی بر بروج آنحصار عروج نموده برخی بضرب متین از هر سوی آن سورمین نقب زده خورشید وار با تیغ آخته از دل زمین بیرون تاختند و حصاری بآن استواری را بعون عنایت حضرت باری و بفر دولت شهریاری مسخر و مفتوح ساختند و تیغ بیدریغ دران تیره روزان نهاده ازمخالفان هیچکس را بجان امان ندادند و بعد ازان دست بنهب و تاراج اموال و سبی و قید عورات و رجال کشادند و انچه اطلاق مالیت برو میرفت از صامت و ناطق بدست تغلب و تسلط تصرف نموده مساکن و اماکن آنقوم را بباد فنا بردادند چون حصار پانری بعون عنایت حضرت باری مسخر اولیای دولت شهریاری گشت حکم جهانمطاع بنفاذ پیوست که آنحصار خیبر شعار را از بیخ و بنیاد کنده بروج و جدارش را با خاک رهگذار هموار ساختند و ولایتی که تعلق بآن حصار داشت ضبط فرموده فوجی از

سپاه نصرت پناه جهت محافظت آن برگماشت بعضی از نقله اخبار برین رفته اند که تخریب آنحصار وقت تسخیر وقوع نیافت بلک بعد از مدتی بحکم شهریار فلک جناب خراب شد بر هر تقدیر بموجب قضای حی قدیر دو مرتبه آن حصار سپهر نظیر را ویران ساخته اند و صدای عالیها سافلها در منازل و مساکنش انداخته و الی یومنا هذا، کسی بتعمیر آن نپرداخته بالجمله محمد غوری که در تسخیر آنحصار سپهر نظیر لوازم سعی بتقدیم رسانیده در مراسم مردانگی تقصیر ننموده بود و گوی شجاعت و جلادت از اقران ربوده بخطاب مستطاب کامل‌خانی سرافراز گشته ضبط آن ولایت بعهدهٔ اهتمامش مقرر شد بعد ازان شهریار فلک اقتدار عنان یکران گیتی ستان بصوب مستقر سریر خلافت مصیر معطوف داشته به بسط بساط کامرانی و لوازم معدلت و جهانبانی پرداخت و بیمن التفات و حسن انصافش نام ظلم و ستم از عالم برافتاده امنیت و فراغت در ساحت مملکت دکن مسکن ساخت در خلال این احوال اختیار و استقلال شیخ جعفر نا ستوده خصال بحد افراط رسیده رعایا و عجزهٔ پریشان حال شکوه و شکایت او بپایه سریر جاه و جلال رفع نمودند لاجرم حسب الحکم جهانمطاع عالم مطیع منصب حکومت و مسند وزارت ازو منتزع گشته کانونرسی که بهمن شیخ مذکور بود و بوسیلهٔ شیخ بملازمت سده سلطنت مشرف گردیده علامات کفایت و دیانت از ناصیهٔ او مشاهد بندگان درگاه خلائق پناه شده بدین منصب سر افرازی یافت و مدتها از روی استقلال و کاردانی بلوازم این امور و تکفل مهام جمهور پرداخته خدمات شائسته و مهمات کلیه درین دولت عظمی ازو سمت ظهور یافت چنانچه موازی سی قلعه نامی از قلاع بلاد و بقاع دکن بحسن سعی و اهتمام آن بهمن مسخر اولیای دولت پادشاه زمن گشت اگر در مقام تحریر تسخیر آن قلاع و حصون در آید هر آئینه کلام بطول انجامیده از شرح دیگر وقایع دور می ماند لاجرم عنان یکران قلم مشکین رقم از صوب تفصیل آن معطوف ساخته بشرح دیگر مقالات و وقایع آن خسرو فریدون صفات پرداخت اسامی این قلاع و سایر حصون و بقاع که مسخر اولیای دولت روز افزون گردیده بود در خاتمه احوال خجسته مآل آن پادشاه عدیم المثال رقم زده کلک بدائع و صنائع خواهد شد انشاء الله وحده العزیز ـ

بهر قلعه کو داد پیغام خویش ‌‌‌‌ ‌ ‌ کلید در قلعه بردند پیش

درین مدت رایات دولت از مستقر سریر سلطنت حرکت نفرموده شهریار زمن مرکز وار بر سریر خلافت متمکن بود و سر نوبت میمنه باریب خان و جنید خان ومیسره بخیرت خان تفویض فرمود ـ

گفتار در موجبات توجهه شاه طاهر علیه الرحمه ببلاد هندوستان و مشرف شدن بخدمت شهریار گیتی ستان

از چمن خارنمای گل آرای موداى عسی ان تکرهوا شیأ و هو خیر لکم ـ نسیم بشارت بمشام جان محنت زدگان وادی احزان میرسد چه تواند بود که حکمت حکیم معبود عروس مطلب و مقصود را درکسوت مکاره و شداید جلوه دهد و لطائف نعمت وعطا را در صورت نقمت و عنا پیش آرد بسیار نکبت و محنت است که سبب ظهور نعمت و دولت است و بسی جمعیت و کامرانی است که موجب نا مرادی و پریشانی است ـ

بسا رخنه که اصل محکیمها ست　　بسا اندوه که در وی خرمیها ست
بسا قفلان که بندش نا پدید است　　چو وا بینی نه قفل است آن کلید است

از اشباه و نظایر این احکام است احوال فرخنده مآل حضرت سیادت منقبت نقابت مرتبت افادت و هدایت پناه افاضت و فضیلت دستگاه حقائق و معارف آگاه جامع المعقول و المنقول حاوی الفروع و الاصول کشاف احکام اللدنیه قواعد علوم الدینیه مفسر عقاید متبین اسرار الغیبیه و الرموزات اللاریبیه هادی المضلین الی طریق الجعفریة بالهدایات الازلیه و الاشارات اللم یزلیه مرشد المسلمین بالارشاد الالهیه الی العقاید الحقیقة الحنفیة الاثنی عشریه مثبت مذهب الامامین بالدلائل و البراهین العقلیه مبطل عقاید المبتدعین بالآیات و الاحادیث النقلیة الذی کان لسانه فی بیان الحق و الایقان مقالید الرضوان و مفاتیح الجنان و بیانه فی تبیین الدین و تکذیب المخالفین الکاذبین مصابیح القلوب و منابیع الایمان۔

نطقش معلمی که کند روح را ادب　　لطفش مفرحی که دهد روح را شفا
گردون پیر گشته مرید کمال او　　پوشیده بر ارادتش این نیلگون وطا

ذات جامع الکمالش ارباب حال و اصحاب قال را مقتدا و پیشوا و دل دریا مثالش که از انوار معرفت ذو الجلال مالا مال بود سرگشگان تیه جهل و ضلال را بشمع هدایت و ارشاد قاید و راه نما۔

رخش قبلهٔ خیل صاحبدلان　　حریم درش کعبهٔ مقبلان

حکیمی که در فن حکمت گوی مسابقت از حکیمان یونان ربوده و روان دو صد افلاطون و ارسطو بشاگردیش رغبت نموده۔

در وصف کمالش عقلا حیرانند　　بقراط حکیم و بوعلی نادانند
با این همه علم و حکمت و فضل و کمال　　در مکتب علم او الف بی خوانند

متکلمی که باحکام آیات بینات کلام ملک علام و احادیث مرویات حضرت خیرالانام علیه الصلواة و السلام دین اسلام و مذهب ائمه عظام علیهم التحیة و السلام را چنان نظام و انتظام داد که بعد از انبیاء و ائمه هدی هیچ یک از علمای ملت بیضا را این سعادت دست نداد۔

رافع اعلام شرع هادی دین قویم　　کز مدد علم او مذهب حق شد عیان

فصیحی که علم معانی از بیان بلاغت نشانش در جهان ثمر گشته و منشآت بلاغت سماتش که نعم البدل آب حیات است مثال عقود لآلی و گهر و درر منثور اشعار فصاحت شعارش که نتائج افکار فیض آثار ست چون ابکار حور عین از عیب و قصور دور است و کلام حقائق و معارف مشحونش مریم صفت حاملهٔ نور

ز نظم و نثرش پروین و نعش خیزد ازان　　بهم نیاید پروین و نعش در یکجا
عبارتش همه چون آفتاب و طرفه تر آن　　که نعش و پروین در آفتاب شد پیدا

مفسر احکام تنزیل رب جلیل شکوفه بوستان حضرت خلیل ما صدق علماء امتی کانبیای بنی اسرائیل ثمره شجره نبوت و رسالت گل گلزار امامت و ولایت مرتضی ممالک اسلام مقتدی طوایف انام المستغنی ذاته الشریف عن التعریف و التوصیف صاحب الکمالات الباطن و الظاهر شاه طاهر علیه رحمة الله الغافر که از اجلهٔ سادات عالیمقام و نقبای کرام و فحول علمای ایام بظهور حسب و نسب و وفور فضل و ادب بین العجم و العرب ممتاز و مستثنی بود و عقول دانشمندان جهان را مقتدا و پیشوا مصنفات آن نقاوه ذریهٔ سید کائنات که در جمیع علوم میان خواص و عوام معروف و مشهور و بر صحائف ایام مسطور و مذکور است و منشآت بلاغت سمات و لآلی منظومهٔ ابیات اعجاز صفاتش که مثال زلال حیات در ظلمات الفاظ و عبارات مخفی و مستور حالت آن منبع علم و معدن فضیلت را بر کافه علما و قاطبه فضلا و فصحا مانند لمعان بدر کامل النور در سواد شب دیجور ظاهر و باهر و روشن و مبرهن می سازد.

در جهان چون او نیامد هیچکس در شرع و شعر　　قاف تا قاف از بجوئی قیروان تا قیروان

و از زمان حضرت رسالت پناه علیه واله صلوات الله تا آوان ظهور افادت شاه حقائق آگاه پیوسته اجداد و آباء آن قائد طریق هدا نزد سلاطین عالم معزز مکرم و بر جمیع سادات مقدم بلکه اکثر از اجداد آن هادی طریق رشاد در سلک اعاظم سلاطین و خلفای با دین و داد منتظم می بوده‌اند لاجرم نواب کامیاب سپهر رکاب گردون جناب شهنشاه جمجاه ملائک سپاه فلک بارگاه ظل الله مستخدم الاکاسره و القیاصره قاهر الملوک و الجبابره ناصب الویة الاسکندریه رافع رایات الجعفریه فریدون گردون سر یر کیخسرو جهانگیر رستم هفتخوان رزم و پیکار اسفندیار معرکهٔ کارزار گل گلزار حیدر کرار الموید من عند الله الملک الجبار شمع شبستان مصطفوی شاه اسماعیل ابن حیدر صفوی آن میوه بوستان علوی را مشمول عواطف و الطاف بادشاهانه ساخته بعنایت بسیار و مراحم بیشمار از سائر سادات و علماء روزگار ممتاز و سرافراز فرموده در تعظیم و تکریمش مبالغه عظیم میفرمود چنانچه آن هدایت دستگاه در مجلس بادشاه بر اکثر سادات و فضلا مقدم می بود بنا بر ان محسود اکفا و اقران گشته شیوهٔ حقد و حسدی که در طبائع انسان مرکوز است و همگی همم بنی آدم بران مقصور و مجبور بعضی از معاندان زمان را بر عداوت آن ثمره شجره نبوت تحریص نمود بلی. این شیوهٔ ردیه قاعده مستمره دنیای دون پروراست و این خصلت ناستوده تا بوده شعار ابنای روزگار ستمگر.

گر هنری سر ز میان برزند　　بی هنری دست بدان درزند
کار هنرمند بجان آورد　　تا هنرش را بزبان آورد
عیب خزند این دو سه ناموس خر　　بی هنر و برهنر افسوس گر
دود شوند از بدماغی رسند　　باد شوند از بچراغی رسند

بالجمله ارباب غرض خاطر ملکوت ناظر شاهی را بسخنان واهی غرض آمیز و اکاذیب پر فریب فتنه انگیز بران زبده اولاد حضرت امیرالمومنین حیدر متغیر ساخته بمذاهب باطله و معتقدات فاسده اش متهم گردانیدند

سبحانك هذا بهتان عظیم، شاه دین پناه اکاذیب ارباب عناد و فساد را بسمع قبول اصغا فرموده در مقام نقض قواعد عزت و حرمت آن افضل امت در آمد آصف ثانی میرزا شاه حسین اصفهانی که با آن عارف ربانی طریقه اخلاص و نسبت اختصاص داشت آن حقائق و معارف پناه را از کید دشمنان اگاه ساخته از روی یاری و حق گزاری گفت روزی چند تغیر مکان و هجرت دوستان بسلامت نفس و صلاح زمان انسب و اولی خواهد بود.

زمانه به نیک و بد آبستن است ستاره گهی دوست گه دشمن است

چه مهاجرت اوطان میراث فرزندان رسول انس و جان است و مصابرت بر مکاره زمان موجب نعیم رضوان و شک نیست که بهر ملک تشریف قدوم هدایت لزوم ارزانی داری چون نور در دیده اولو الابصار و مانند افسر بر سر بزرگان روزگار قرار خواهی داشت.

تو چون قیمتی گوهری غم مدار که ضائع نگرداندت روزگار
اگر ریزه زر ز دندان گاز بیفتد بشمعش بجویند باز
زظلمت مترس‌ای جهان‌دیده دوست که ممکن بود کاب حیوان دروست

بالجمله شاه هدایت پناه بموجب صوابدید دوستان هوا خواه در سنه ست و عشرین و تسعمایه با فرزندان و متعلقان از دار المومنین کاشان بعزیمت هندوستان بیرون آمد فخرج منها خائفاً یترقب، بسرعت تمام منازل و مراحل پیموده بساحل دریای عمان رسید و از جزیره جردن بسفینهٔ که متوجهه بندر مبارک مصطفی آباد مشهور بدابول کوه بود درآمده بر سبیل تعجیل رحیل فرمود رقعه که شاه حقائق پناه وقت توجهه هندوستان بیکی از دوستان نوشته بجنس نقل نموده میشود بعد از طی این مقاله مورث الملال کیفیت احوال این شکسته بال آنکه در اوائل جمادی الاول سنه ۹۲۶ هجری از خطه جردن بتوفیق الهی را کب سفینه شاهی رو بجانب هند نهاد و برحسب آیة کریمهٔ و اذا رکبوا فی الفلک دعو الله مخلصین له الدین، دست خضوع و خشوع بدعای نجات و سلامت کشاد عنایت ازلی و فیض فضل لم‌یزلی اجابت دعوت مخلصان نموده باندک زمانی آن سفینهٔ نامدار را از تلاطم امواج آن بحر زخار در بندر دابول کوه بکنار انداخت و اهل سفینه را با جناس شکر و سپاس در انواع محامد بیقیاس گویا ساخت منقول است که آن حقائق و معارف پناه روز جمعه بعد از نماز بکشتی درآمده از مدد نسیم عنایت ربانی جمعه ثانی نماز را در بندر دابول کوه ادا فرموده و این از غرائب و عجائب است که اشاره خفیه است بلطائف غیبی که از آمدن آن معدن فضائل به هندوستان ظهور یافته بالجمله چون خبر فرار آن بزرگوار اشتهار یافت شهریار فلک اقتدار چند سوار بر سبیل ایلغار از دنبال آن سر دفتر ارباب کمال ارسال داشت که هر جا بآن سعادتمند رسند بر گردانند اما چون ارادة الله باین تعلق گرفته بود که شاه عاقبت محمود بطالع مسعود بلاد دکن را از فیض مقدم شریف رشک گلشن ارم سازد و مردم این دیار از فیض انفاسش اقتباس انوار معرفت و رشاد نموده سالک مسالک صلاح و سداد گردند لاجرم تا رسیدن فرستاده پادشاه ایران بساحل دریای عمان آن بحر فضائل و عرفان متوجهه هندوستان شده بود لاراد لقضائه و لا معقب لحکمه، چون فرستاده پادشاه دریا نوال حال

بران منوال دید بپایهٔ سریر گردون نظیر باز گردید بعد ازان پادشاه ایران بر حسد حاسدان اطلاع یافته از عمل بقول مفسدان پشیمان شده در مقام تلافی و تدارک شاه هدایت پناه در آمد اما متقاضی اجل بران شهریار دین و دل کمین ساخته سریر سلطنت و تخت پادشاهی را ازان وجود اقدس برگزیده درگاه الهی بپرداخت بعد ازان پادشاه جهان پناه فلک بارگاه فرازنده ایوان سلطنت و جهان بانی بر آرنده سریر خلافت و کشورستانی صاحب قران کامران شاهنشاه ممالک ایران ناسخ عدالت انوشروان مروج ملت پیغمبر آخر الزمان خادم اهل بیت رسول الله الموید من عند الله پادشاهی که از کمال خلوص عقیدت و صفای طویت این عبارت در القاب همایون خویش مقرر فرموده بود که بر رووس منابر و صفحات دنانیر ترتیب و مذکور سازند خاک آستانه خیر البشر رواج دهنده مذهب حق ائمه اثنا عشر غلام با خلاص امیر المومنین حیدر شاه طهماسپ حسینی صفوی تخت پادشاهی را از وجود اقدس رشک فلک اطلس ساخت همگی همت والا نهمت بر تلافی و تدارک خاطر هدایت مآثر شاه طاهر مصروف میداشت چنانچه از فرامینی که بآن سر دفتر ارباب یقین نوشته بعد ازین بوضوح خواهد پیوست مقرر است که چون کسی بقرب سلاطین معزز گردد هر آئینه حساد در نقض قاعده حرمتش باقصی الغایت کوشند و بغمام ضلالت فرجام کذب و بهتان کوکب سعادتش را پوشند و بسخنان مکر آمیز مزاج وهاج صاحب تخت و تاج را برو متغیر سازند و بورطهٔ هلاکش اندازند.

ازین دیو مردم که دیو و دد اند — نهان شو که همصحبتان بد اند
مگر گوهر مردمی گشت خرد — که در مردمان مردمیها بمرد
بچشم اندرون مردمک را کلاه — هم از مردن مردمی شد سیاه

پس پادشاه باید که قول صاحب غرض را نیکو تامل فرماید چون معلوم نماید که از آمیزش و آلایش کذب و غرض مبرا و معرا ست بسمع قبول اصغا فرماید تا در آخر که حقیقت ظاهر شود موجب پشیمانی نگردد چه اگر اهل غرض را از افساد و اضرار منع نفرمایند بیشتر ارکان دولت و اعیان حضرت را منکوب و مخذول سازند و خلل کلی بنظام امور ملکی اندازند بالجمله بعد از رسیدن آن متبحر ذو فنون مانند ذو النون به بندر دابول کوه ازانجا بر سبیل عبور بلده بیجاپور را از حضور شریف پر نور ساخت و چون اوضاع انجا موافق مزاج هدایت امتزاجش نیفتاد ازانجا متوجهه گلبرگه که سابقاً مستقر سریر سلطنت بوده و باحسن آباد موسوم گردید و جهت استراحت دران بلده فردوس ساحت بسعادت و فیروزی چند روزی توقف فرمود بعد ازان ازان مقام بنیت زیارت بیت الله الحرام احرام بسته قصبه پرنده را که برهنجار راهگذار بود از مقدم مکرم خویش رشک گلزار ارم فرمود مخدوم خواجه جهان که دران آوان حاکم قلعه و قصبه مذکوره بود چون بر قدوم میمنت لزوم شاه ارشاد پناه اطلاع یافت فی الحال بملازمت آن سر دفتر ارباب کمال شتافته بسعادت خدمتش فائز گشت و مقدم مکرمش را بانواع تعظیم و تکریم تلقی فرموده التماس نمود که چون برشکالست و درین ایام اسفار بغایت متعذر و دشوار مترصد است که درین دیار چند روزی بسعادت و فیروزی اقامت واقع شود تا کمر خدمت

بر میان استوار ساخته از مشکوة ضمیر فیض آثار استفاضه انوار صلاح و سداد نماید.

داغ بلندان طلب ای هوشمند — تا شوی از داغ بلندان بلند
سر مکش از صحبت روشن دلان — دست مدار از کمر مقبلان
خار که همصحبتی گل کند — غالیه در دامن سنبل کند

شاه حسن صورت حیدر سیر رفیع مکان چون خواجه جهان را طالب صحبت فیض گستر دید ملتمس اورا بسمع قبول و رضا اصغا فرموده دران برشکال بفراغ بال در قصبه پرنده بافاده اشتغال نموده در خلال این احوال از پایه سریر جاه و جلال شهریار فریدون خصال دریا نوال مولانا پیر محمد شروانی که در سلک فضلاء زمان و ندماء شهریار جهان انتظام داشت برسم سفارت و رسالت بخدمت مخدوم خواجه جهان آمد و چون از قدوم هدایت لزوم شاه حقائق پناه آگاه گشت بسعادت ملازمت فیض بخش مبادرت جسته ملکی دید در کسوت بشری و جهانی در لباس انسانی و دریای درون قبای.

عیسی گاه دانش آموزی — یوسفی وقت مجلس افروزی

لاجرم کمر استفاده بر میان جان بسته تا در پرنده بود همه روزه از روی اخلاص و ارادة تمام بمجلس افاده آن زبده انام مشرف گشته از خورشید ضمیر حقائق تاثیرش اقتباس انوار معرفت مینمود و چون از اداء رسالت و سفارت فراغت یافته بپایهٔ سریر سلطنت و خلافت شتافت شمه از حقیقت معرفت و مجملی ازکیفیت استعداد و حالت آن ثمره شجرهٔ نبوت و رسالت بمسامع قدسی جوامع بندگان حضرت سلیمانی رسانید حضرت شهنشاهی از کماهی احوال آن مقرب درگاه الهی آگاهی جسته از غایت شوق فرمود.

اعد ذکر نعمان لنا ان ذکره — هو المسک ماکرّرته یتضوع

مولانا پیر محمد معروض داشت که طائر بلند ادراک افهام و اوهام انسانی را بسر اوقات کنه کمالش راه نیست و عقل نکته دان عقلاء ایام از فهم کلام منتسق النظام و مقالات درر مثالش آگاه نه.

دمش خزینه کشای مجاهز ارواح — دلش خلیفه کتاب معلم اسما

انچه برین بنده ظاهر گشته اینست که امروز در علوم ظاهری و باطنی و معرفت حقائق یقینی آن عارف ربّانی را در خراسان و عراق بل درجمیع آفاق همتا و ثانی نیست.

همش عقل و دانش همش مردمی — سروشیست در صورت آدمی
خردمند و آهسته و تیز هوش — دلش بحر علم و زبانش خموش
چو نقد سخن در عیار آورد — همه مغز حکمت بکار آورد

دل دریا مثالش که از نور معرفت ذوالجلال مالامال است مخزن اسرار ربانی است و زبان درر مقالش که کشاف رموزات یزدانیست در احیاء اموات معنی عیسی ثانی.

هم نفسش مایهٔ جانها بود — هم سخنش ورد زبانها بود

جامهٔ درویشی و شاهی درو | مخزن اسرار الهی درو
بکرمعانیش که همتاش نیست | سدره باندازهٔ بالاش نیست

ذالک فضل الله یوتیه من یشاء و الله ذوالفضل العظیم ، حضرت سلیمانی که پیوسته بعد از وظائف عبادات سبحانی و پس از فراغ از شغل جهانبانی بصحبت علما و فضلا که راهنمایان ملت بیضا و قائدان طریق هدی اند رغبت میفرمود و از مشکوة علوم شان اقتباس انوار و فضائل نفسانی و کمالات انسانی مینمود۔

همه سوی نیکان نظر داشتی | بدان را بر خویش نگذاشتی
همانا از ان بود فیروز جنگ | که فیروزه را فرق کردی ز سنگ

چون بر کیفیت و حالت آن زبدهٔ دودمان رسالت مطلع گردید رغبت تمام بصحبت آن قدوهٔ انام فرمود در زمان فرمان قضا جریان بمخدوم خواجه جهان صادر گردانید که شاه حقائق پناه را بدرگاه عرش اشتباه فرستد مخدوم خواجه جهان مضمون فرمان همایون را بسمع شاه ارشاد پناه رسانید اما چون از جانب حضرت سلیمانی مکتوبی علحده بآن محرم اسرار یزدانی صادر نگشته بود بر ضمیر حقائق تاثیرش گران آمده بمعاذیر دلپذیر از ملازمت سده سلطنت شهریار گردون سریر متقاعد گشته دران وقت توجهه بآن صوب با صواب را در عقده توقف و تاخیر انداخت و چون روز بروز میل خاطر شهریاری بدیدار فائض الانوار آن برگزیدهٔ درگاه باری سمت تضاعف و تزاید می پذیرفت مرتبه ثانی مولانا پیر محمد شروانی را به پرنده ارسال داشته رقعه شوق آمیز محبت انگیزی بآن سر دفتر ارباب تمیز در قلم آورده خلاصه مضمونش آنکه۔

چو باد صبح گذر کن سوی حدیقهٔ انس | چو سرو ناز قدم رنجه کن بدین گلزار

چون ضمیر حقائق تاثیر شاه مشتری نظیر از مضمون اخیر خبیر گشت بی توقف و تاخیر عزیمت ملازمت سدهٔ سلطنت مصمم داشته احرام طواف آن کعبهٔ مقاصد و مطالب بست و در شهور سنه[1] بصوب دارالسلطنة احمدنگر توجهه فرمود۔

آندم که سوی کعبهٔ دولت نهاد روی | غولان راه باطله را کرد زیر پای
آمد پی متابعتش کوه در روش | رفت از پی مشایعتش سنگ هم زجا

بالجمله شاه هدایت دستگاه بعد از طی مسافت بدرگاه خلائق پناه رسید و بشرف ملازمت شهریار خورشید طلعت مشرف گردیده زبان بدعا و ثنای پادشاه کشور کشا کشود که کمند عبودیت و طوق خدمت خداوندی درگردن جبابره گیتی و اکاسره عالم باد و دامن عرصه جهان از طیب نفحات کرمش چون جیب و آستین مریم۔

هر مرغ که مرغ صبحگاهست | ورد نفسش دعای شاهست
با رفعت و قدر با وجاهت | با فتح و ظفر سریر و کاهت

---

۱ کذا

عالم همه ساله خرم از تو　　معزول مباد عالم از تو
اقبال مطیع و یار بادت　　توفیق رفیق کار بادت

پادشاه عالم مقدم مکرم آن مقدم سادات بنی آدم را مکرم و معظم داشته از لوازم تعظیم و مراسم تکریم دقیقه نا مرعی نگذاشت و چون از صحبت فیض گستر آن زبده اولاد حیدر بهره ور گردید حالت آن ثمرۂ شجرۂ رسالت را بمراتب از شنیده افزون دید لاجرم آن قدوه ارباب هنر را مشمول نظر عواطف و عنایات پادشاهانه ساخته پایۂ قدر و منزلتش را بر سائر مقربان درگاه عرش اشتباه برافراخت -

ذکر تغیر دادن شهریار ملک دکن مذهب حنفیه را بمذهب امامیه

قال الله تبارک و تعالی و ان الله لهاد الذین آمنوا الی صراط مستقیم، حضرت واجب الوجود کامل القدرت و معبود واهب الجود بی علت تقدس ذاته عن الکثرة و تعالی شانه عن الشرکة که سعادت سعدا و شقاوت اشقیا بمقتضای السعید سعید فی بطن امه و الشقی شقی فی بطن امه نگاشتۂ خامه تقدیر و قلم تصویر اوست در روز ازل و قضای اول بارادت بیعلت خویش تاج عزت و قبول بر فرق مقبلان جهان نهاده و ابواب مذلت و خذلان بر روی روزگار مدبران کشاده تضل من تشاء و تهدی من تشاء انك علی کل شی قدیر، چه نظام امور عالم و انتظام احوال بنی آدم از نیک و بد و کم و بیش منوط و مربوط بتقدیر ملک قدیر است و در حیز تسخیر پادشاه بی وزیر و نظیر و القاهر فوق عباده و هو اللطیف الخبیر -

هر انچه آفرید او با سباب نیست　　بدو یافتن عقل را تاب نیست
یکی را چنان تنگی آرد به پیش　　که نانی نبیند در انبان خویش
یکی را بدست افکند کوه گنج　　بسنجیدها را دهد کوه سنج
اگر پای پیل است اگر پر مور　　ازو یافت هریک ضعیفی و زور
کند هرچه خواهد برو حکم نیست　　که جان دا دن و کشتن اورا یکیست
خرد دانش آموز تعلیم اوست　　دل از داغ داران تسلیم اوست

گل هدایت و شگوفه توفیق هر مراد در بوستان قلوب عباد از نسیم عنایت و ارشاد رب الارباب شگفتن گیرد و دیگر اسباب در میا نه بها نه و منشور سعادت صلاح و سداد بی طغرای سابقه هدایت و رشاد دیوان یهدی الله لمن یشاء صورت نپذیرد و دیگر علامات درین کارخانه افسانه تفصیل این اجمال و ملخص این قیل و قال احوال هدایت مآل آن خورشید فلک جاه و جلال و بدر سماء سلطنت و اقبال شهریار ملک خصال مشتری جمال دریا نوال المخصوص بهدایة الملک المتعال محب اهل بیت رسول الله المؤید من عند الله ابوالمظفر برهان نظام شاه است تغمده الله بغفرانه و جعل مسکنه فی فرادیس جنانه بوسیله هدایت و ارشاد سر دفتر ارباب صلاح و سداد سلالۂ رسول ذی المفاخر شاه طاهر علیه رحمت الله الملک الغافر از مضیق جهالت و تیه بسر چشمه تحقیق و عنایت راه یافت و سلوک صراط مستقیم دین قویم و مذهب حق ایمۂ واجب التعظیم اختیار فرموده دست اعتصام بعروة الوثقای ولای شاه ولایت انما استوار ساخته از دشمنان خاندان

رسول انس و جان تبرا نمود و از باقی طرق مختلفه و مذاهب مبتدعه که موجب نجات و موصل مقصود نبود اعراض فرمود سابقاً سمت گذارش یافت که خلاصهٔ اوقات فائض البرکات آن فریدون سلیمان صفات بمجالست علمای ملت سید کائنات علیه افضل الصلواة مصروف میشد و همگی همت والا نهمت آن مروج دین و ملت باکتساب فضائل نفسانی و کمالات انسانی و استماع مسائل دینی و دلائل یقینی مجبور و مقصور بوده اقتباس انوار معرفت آفریدگار لیل و نهار و استبصار شریعت احمد مختار علیه صلوات الله ما دار الفلک الدوار میفرمود و پیوسته طالب صراط مستقیم که موجب خشنودی خداوند علیم است می بود ومقصودش از صحبت علما و فضلا امتیاز حق از باطل و صلاح از فساد بود تا زنگ شک و غبار ریب از مرآت خاطر ملکوت ناظرش که مخزن اسرار غیب بود بزداید.

آئینه درین جهان که دیداست | کاول نه بصیقلی رسیداست
بی صیقلی آئینه محال است | هردم که جز این زنی وبال است

و تا غایت این حالت از صحبت علمای که ملازم سده سلطنت و خلافت بودند بحصول نرسیده بود بلکه اختلاف اقوال و افعال ایشان موجب تردد خاطر فیض مآثر گشته حیرت بر حیرت می افزود بلی چون آن علما را از محبت و ولای شاه اولیا که در مدینه علم رسول خدا و هادی طریق هدی ست بهرهٔ نبود علم ایشان نافع دین و رافع ذروه یقین نگشته در عدم تبیین حق و تحقیق از جهل مرکب بدتر بود و چون مطلب ایشان ازان علم حصول طریق رشاد نبود آن علم ایشان را بمراحل از مقصود دور انداخته بود چنانچه کلام ربانی مبین این مقال است که مثل الذین حملوا التوراة ثم لم یحملو ها کمثل الحمار یحمل اسفارا، و شاه حقائق پناه درین معنی فرموده.

علم بی حب وی از جهل مرکب بد تر است | در حصول موجبات زر و اسباب کمال
حل اشکال مجسطی رافع اشکال نیست | بلکه سازد تنگ تر بر توسن طبعت شکال
تا عنان خویش نسپاری بدست لطف او | عقل از پای دلت مشکل که بکشاید عقال
حب آل مصطفی حبل المتین امت است | مرد مؤمن را بدین حبل متین باید حبال

بالجمله چون شاه حقائق و معارف آگاه در مجلس بهشت آئین خسرو روی زمین راه یافت هنگام مناظره و مباحثه علمای عظام در مسائل شرعیه اسلام شاه هدایت فرجام نیز بمقتضی مقام بایراد کلام صدق انجام مبادرت می فرمود با آنکه بر حکم التقیة دینی و دین آبائی در اخفاء مذهب خویش کمال احتیاط و ملاحظه مرعی داشته بفرموده استر ذهبک و ذهابک و مذهبک معتقد خود را می پوشید اما در اکثر مسائل مختلف دلائل امامیه را بطریق نقل بیان فرموده در اقامت حجت آن طائفه باقصی الغایت می کوشید.

بظاهر گر طریق خود نهان کرد | بگل خورشید پنهان چون توان کرد

حضرت سلیمانی بالهام یزدانی که ارباب الدول ملهمون و بهدایت سبحانی که والله یحق الحق وهو یهدی السبیل، در یافت که راه آن حقائق و معارف آگاه نه بر طریقه اهل سنت و جماعت است بلکه

در خاطر ملکوت ناظرش که بنور یهدی الله لنوره منور گشته بود پرتو انداخت که مذهب آن سید عالی نسب بحقیقت اقرب است و متابعتش موجب خشنودی رسول عرب -

هر که یقینش بارادت کشد　　خاتم کارش بسعادت کشد
پای برفتار یقین سر شود　　سنگ به پندار یقین زر شود
گر قدمت شد بیقین استوار　　گرد ز دریا نم از آتش برآر
تا فلک از منبر نه خرگهی　　خطبه کند بر تو بشاهنشهی

لاجرم شهریار دین پناه آن هدایت دستگاه را در خفیه طلب فرموده از هر در سخنان درمیان آورد و در هر باب از مشکوة ضمیر هدایت مآب آنجناب تحقیقات فرمود شاه ارشاد مآب جواب سوالات شهریاری را به نهجی که موافق کتاب و روایات اصحاب بود عرض نمود چنانچه صدق کلام حقیقت انجام هدایت فرجام شاه طاهر بر خاطر ملکوت ناظر ظاهر و باهر گشت -

طبیب مبارک چو برزد نفس　　ز تن برد بیماری از دل هوس
چو شه دید کان یادگار رسول　　خبر دارد از کار رد و قبول

از کیفیت مذهب آن ثمره شجرهٔ رسول عرب استفسار فرموده شاه هدایت پناه اولا سنت تقیه مرعی داشته با ظهار مذهب ائمه کبار مبادرت ننمود شهریار فریدون تبار بر زبان درر بار جاری ساخت که -

برین مشک خاشاک نتوان فشاند　　که بوی خوش مشک پنهان نماند

حقیقت مذهب شما کالشمس فی رابعة السما ظاهر و هویداست از کتمان آن چه حاصل شاه حقائق آگاه عرض نمود که در اظهار امری که بفرمودهٔ شاه اولیا اخفای آن لازم گشته چگونه مبادرت توان نمود حال آنکه در اظهار اینمعنی اشارت و عبارت همدم نیست و کاغذ و قلم محرم نه پادشاه دین پناه زبان الهام بیانْ بسوگند خداوند بی مثل و مانند کشاده بغلاظ و شداد قسم یاد فرمود که در تحقیق این امر نه مقصود تعصب و عناد است بلکه عرض سلوک طریق صلاح و سداد است و استخلاص از مضیق جهل و فساد خاطر فیض مآثر آسوده و مطمئن دار که از ما هیچگونه کلفت و آزار نخواهی دید وامری که مکروه طبع تو باشد صادر نخواهد گردید -

بدارندهٔ آسمان و زمین　　کزو مایه دارد همان و همین
خدای کزو هر که آگاه نیست　　خرد را بدان بیخرد راه نیست
که از ما نه‌بینی بجز لطف و مهر　　مگر کز روش باز ماند سپهر

مدتیست که خاطر ملکوت ناظر از اختلاف مذاهب و طرق متردد و متحیر است که آیا تبعیت کدام طریق منتج مراتب حق و موصل مناهج تحقیق است و تا غایت بوساطت هیچ یک از علمای ملت این عقده مشکل از دل نکشوده -

پریشان خاطر شوریده رایم　　همی با فکرت خود بر نیایم

چون خاطر فیض مآثر شاه طاهر از عهود و مواثیق حضرت شهریاری وثوق و امیدواری تمام یافت زبان بدعای دوام دولت آن آفتاب سپهر سلطنت کشاده فرمود که ایوان شهریاری و بارگاه کامگاری بزیور تاج و افسر خداوند عالم آراسته و روشن باد و آثار فیض فضل الهی و عنایات و هدایات نامتناهی بر صفحات ایام پادشاهی ظاهر و مبرهن.

شها ملک و دین در پناه تو باد　　چراغ هدی شمع راه تو باد

بر رای جهان آرا که خورشید فلک دانش و ذکا و بدر سماء عز و علا ست روشن است که بمودای کنت کنزاً مخفیاً فاحببت ان اعرف، مقصود از ایجاد نوع انسانی تحصیل معرفت یزدانی است پس بر هر فردی از افراد لازم است که در معرفت حضرت خالق العباد نهایت سعی و اجتهاد بتقدیم رساند خاصه بر سلاطین جهان و بادشاهان گیتی ستان که فیضان فضل الهی و نعم و احسان نا متناهی در باب ایشان بدرجه اعلی و ذروهٔ قصوی است بابن غایت که از مرتبه عبودیت ترقی فرموده بشرف ظل الوهیت اختصاص یافته اند شهریار عالیمقام از استماع این کلام هدایت فرجام متاثر گشته طالب تفصیل آن اجمال و تبیین آن مقال گردید شاه هدایت شعار از روی استظهار باظهار ما فی الضمیر پرداخته شاه سلیمان سریر را از مکنون ضمیر حقائق تاثیر خبیر ساخت.

جوابش داد دانای سخن سنج　　که ای از بهر دانش بر دلت رنج
چو فرمودی بتوفیق الهی　　بگویم انچه دانم گر تو خواهی
بسی کوشیدهٔ در کامرانی　　بسی دیگر بکام دل بمانی
خردمندی و شاهی هر دو داری　　سفیدی و سیاهی هر دو داری
نجات آخرت را کار گر باش　　درین منزل ز رفتن با خبر باش

بر رای عالم آرای بادشاه دین و دنیا هویداست که بمقتضای حدیث صحیح الثبوت نبوی و کلام معجز نظام مصطفوی علیه من الصلوات اتمها و من التحیات انماها که ستفرق امتی علی ثلثه و سبعین فرقة واحدة ناجیة والباقیة هالکه، یکی از مذاهب متعدده و طرق مختلفه موصل مطلوب و طریق نجات است و باقی مسلک هلاک و سبیل درکات و همچنین از مصدوقهٔ مثل اهل بیتی کمثل سفینة نوح من رکب فیها نجا و من تخلف عنها غرق مستفاد میگردد که تبعیت شرائع و قواعد عترت طاهر حضرت رسالت پناه صلی الله علیه و آله موجب نجات از گرداب ضلالت است و ارتقا بمدارج هدایت و عنایت و آیت وافی هدایت انما یرید الله لیذهب عنکم الرجس اهل البیت و یطهر کم تطهیراً، ثبوت این مدعا را برهانی وافی و حجتی شافی است پس صراط مستقیم متابعت ایمه واجب التعظیم و التکریم باشد و مخالفت ایشان باعث خسران و عذاب الیم.

اگر سواری رخش سعادتت هوس است　　عنان طبع بگیر و باهل بیت سپار

و گر سلوک ره راست آرزو داری — براه کعبهٔ صدق از سر صفا رو آر

و ایضاً حضرت مخبر صادق علیه صلواة الله الخالق فرموده که من مات و لم یعرف امام زمانه مات میتة جاهلیة و در موضع دیگر بر زبان وحی ترجمان گذرانیده که الائمة من قریش و توفیق و تطبیق این حدیثین صحیحین که متفق علیه فریقین است بطریق یقین التحقیق شیعهٔ اثنا عشریه صورت پذیر است لا غیر چه آن طائفه بعد از حضرت رسالت پناه علیه افضل الصلواة و التحیة بی فاصله احدی حضرت امیرالمؤمنین وامام المتقین و یعسوب الدین و قائد غر المحجلین لیث بنی غالب مظهرالعجائب و مظهرالغرائب و الشهاب الثاقب و الهزبر السالب اسد الله الغالب و مطلوب کل طالب ابو الحسین علی ابن ابی طالب علیه الصلواة و السلام را بموجب وحی الهی و نص حضرت رسالت پناهی خلیفه و وصی آنحضرت و امام و مقتدای طوائف امت میدانند۔

حجت قاطع امیر المؤمنین حیدر که هست — بر سر منشور دین مصطفی طغرای آل
آفتاب مشرق عصمت که ازوی روشن است — ساحت خلوت سرای خاطر اهل کمال
منزل اندر شانش آیات خلافت بی خلاف — مسند اندر باب علم او احادیث الرجال
بعد از پیغمبر احب الخلق عند الله او ست — مستفاد ست از حدیث طائر قدس این مقال
نفس پاک او نبود از نفس پیغمبر جدا — حجت قاطع برین مطلوب نص قل تعال

و بعد از آنحضرت بحکم وصیت امام زمن امیر المومنین حسن علیه السلام را امام و پیشوای کافه انام می نامند و بعد ازان امام الثقلین و مولی الکونین و ثانی النیّرین ابو عبد الله الحسین علیه السلام فی الدارین را مقتدای کونین میخوانند و بعد ازان اولاد آن امام انس و جان که اول ایشان هادی طریق رشاد و سداد علی زین العباد و آخر شان حضرت صاحب الزمان و خلیفة الرحمان ابو القاسم محمد ابن الحسن المهدی الهادی علیهم الصلوة و السلام را امام و رهنمای قاطبه برایا میدانند۔

از بعد مصطفاء معلی و مرتضی — سبطین را امام مطهر نوشته اند
بر لوح سینه و دل و جان موالیان — زین العباد و باقر و جعفر نوشته اند
موسی کاظم است که رسم اطاعتش — بر جن و انس ظاهر و مظهر نوشته اند
سلطان هشتم است که از هشتم آسمان — او را مقام و مرتبه بر تر نوشته اند
آن را که با تقی و نقی هست اقتدا — از خیل عسکری شه عسکر نوشته اند
مهدیست حی قایم و تا موعد قیام — اورا امام و هادی و رهبر نوشته اند

و اعتقاد فرقه ناجیه امامیه آنست که حضرت صاحب الزمان علیه صلوات الرحمان حی و قایم و امام کافه انام است و قوام دنیا بوجود فائض الجودش متعلق و بموجب خبر مخبر صادق علیه و اله صلوات الله الخالق الرازق آن امام طاهر ناطق ظاهر خواهد شد و دنیا را از عدل و انصاف خواهد آراست پس از انکه از جور و اعتساف مملو شده باشد و بسر حد اتلاف رسیده اما بطریق اهل سنت و جماعت حدیثین مذکورین از روی تحقیق تطبیق پذیر نیست والا لازم می آید که بعد از خلفای بنی عباس که از قریش بودند

کل من مات من الناس مات میتة جاهلیة چه اعتقاد آن طائفه اینست که مهدی موعود هنوز از عدم بوجود نیامده و اکثر سلاطین روی زمین که بعقیده ایشان او لو الامر اند قرشی نیستند و اگر یکی قرشی باشد کافه برایا بر امامتش اتفاق ندارند پس امام زمان خویش را نمیدانند ازین جهت در تیه جهالت و ضلالت سرگردانند.

دور شو از راه زمان حواس — راه تو دل دارد و دل را شناس
هست ز یاری همه را نا گزیر — خاصه ز یاری که بود دستگیر
این دوسه یاری که تو داری تراند — خشک تر از حلقه در بر در اند
دست در آویز بفتراک دل — آب تو باشد که شوی خاک دل

و لهذا مولانا سعد الدین علامه تفتازانی که از اکابر علماء اهل سنت در یکی از تصانیف خویش اشاره باین اشکال نموده و بجواب مبادرت ننموده بالجمله شاه طاهر هدایت مآثر بصیقل آیات بینات و احادیث سید کائنات علیه افضل الصلوات زنگ شک و ریب از آئینه خاطر ملکوت ناظر شهریاری زدوده بمتابعت و محبت اهل بیت نبوت و رسالت که سر چشمه یقین و تحقیق است هدایت نمود ذالک هدی الله یهدی من یشاء علی صراط مستقیم، شهریار توفیق آثار که دل آئینه کردارش از انوار عنایت آفریدگار لیل و نهار اضاءت پذیرفته بود زبان بحمد و ثنای قادر مختار کشوده حضرت رسول را با اهل بیت شفیع نموده سلوک طریقی که متضمن خشنودی خداوند ودود باشد مسئلت فرمود و مضمون این اشعار را ورد زبان درر نثار نمود ـ شاه طاهر ـ

خدایا بآن شمع جمع نبوت — که روشن بنور ویست این مشاعل
بشاهی که او در رکوع ایستاده — تصدق نمود است خاتم بسایل
بنور دل پاک زهرای ازهر — که در عصمت اوست آیات نازل
بروشن دلان سپهر امامت — علیهم من الله رشح الفضایل
به پیران پاک اعتقاد مقدس — ز آمیزش خاک و آلائیش گل
بنور جبین جوانان صالح — که در سلک پیران وی اند داخل
بحسن دل افروز خوبان دلکش — باشک جگر سوز عشاق بیدل
که از لجه بحر حیرت دلم را — بعون عنایت رسانی بساحل
ز سر چشمهٔ حق مرا تر کنی لب — که بر من شد از تشنگی کار مشکل

چون دعای صدق انتمای آن پادشاه صافی ضمیر کافی رای از شائبه ریب و ریا معرا و مبرا بود حق سبحانه و تعالی حضرت مصطفی و مرتضی و ایمه هدی علیهم صلوات الله تعالی را بهدایت آن پادشاه جهان کشا مامور ساخت تا از تیه ضلالت بگلشن عنایتش رسانیدند و از سر چشمه توفیق رحیق تحقیقش چشانیدند و من یعتصم بالله فقد هدی الی صراط مستقیم ـ

ذکر واقعه صادقه که موجب رسوخ و استواری حضرت شهریاری در مذهب حق ائمه اثنا عشر که مقربان باری اند گردید و انوار فیض آثارش بامصار و اقطار رسید

مورخان داستان سلاطین هندوستان و معبران واقعه شهریاران گیتی ستان در اثنای این حکایت بدین روایت ترنم فرموده‌اند که چون شاه هدایت دستگاه از بارگاه پادشاه دین پناه رخصت یافته بآرامگاه خویش شتافت و شهنشاه تختگاه چهارم نیز از ایوان این نیلگون طارم بخلوت خانه مغرب خرامید فراشان قضا و قدر بساط زربفت روز را در نور دیده نوبتیان فلکی صحن لاجوردی سپهر را بنقطهای زرین و سیمین کواکب زیب و زینت دادند و جهان بو قلمون مانند عباسیان لباس قیرگون شعار ساخت۔

بود شبی چون سحر آراسته — خواستها را بدعا خواسته
وعده بدروازهٔ گوش آمده — خنده بدریوزهٔ نوش آمده
خواب رباینده دماغ از دماغ — نور ستاننده چراغ از چراغ
روز سپید آن نه شب داج بود — بود شب اما شب معراج بود
چون نفسی چند پسندیده رفت — دل بزیارت گری دیده رفت
باد مسیح از نفس مل دمید — آب حیات از دهن گل چکید
هر نظری جان جهانی شده — هر مژه بتخانهٔ جانی شده

شهریار خورشید سماحت دران شب روشن تر از روز سعادت در بستر راحت باستراحت تکیه فرموده چشم ظاهر از دیدن اوضاع مظاهر بسته دیدهٔ حق بین باطن بر کشوده ناگاه دیدهٔ حق بین پادشاه دین پناه بر آئینه جبین مبین حضرت سید المرسلین و خاتم النبیین و شفیع المذنبین و رسول رب العالمین حبیب حضرت ذوالجلال و مقرب بارگاه خداوند متعال طوطی شکرین مقال شکرستان و ما ینطق عن الهوی، صاحب سر سبحان الذی اسری محرم خلوتخانه قاب قوسین او ادنی مکرم بتکریم یس و طه محمد مصطفی علیه من الصلوات اتمها و انماها افتاد۔

فرشته وشی دید چون آفتاب — برآورده اقبال را سر ز خواب

که چون غنچهٔ سیراب از وزیدن نسیم سحری شگفته و خندان بود و آفتاب وار از اشعهٔ رخسار فائض الانوارش اطراف جهان منور و تابان مثال سرو آزاد یا شاخ شمشاد که از وزیدن باد صبا حرکت نماید میخرامید و از نسیم عنبر شمیم آن مکرم بتکریم و انک لعلی خلق عظیم، بوی جان بمشام ارباب ایمان و اصحاب میرسید۔

خوش نفسی دید شکر خندهٔ — بر گل و شکر نفس افگندهٔ
خال چو عودش که جگر سوز بود — غالیه سای صدف روز بود
در غم آن دانه خال سیاه — جمله بدن خال شده روی ماه

جرع ز خورشید جگر سوز تر　　لعل ز مهتاب شب افروز تر
لب بسخن خنده بشکر خوری　　رخ بدعا غمزه بافسونگری

و حضرت امیر المومنین و امام المتقین وصی رسول رب العالمین بر جانب یمین حضرت سید المرسلین و حضرات سبطین و مولی الکونین و نوری العینین امام حسن و امام حسین بر جانب یسار سید ابرار در حرکت و سکون با آن ذات همایون موافقت میفرمودند و حضرت امام ذی المناقب و المفاخر محمد باقر علیه السلام الله القادر در برابر حضرات بموجب اشارات سید کائنات عمل میفرمود و شاه هدایت مآثر شاه طاهر در مقام امتثال احکام و اوامر دور تر از حضرات جای گرفته بود شهریار توفیق آثار هدایت شعار چون از دیدار فائض الانوار حضرت سید ابرار و عترت اطهار علیهم صلوات الله الملك الغفار بسعادت دارین فائز گردیده شرائط تحیت و لوازم عبودیت بتقدیم رسانید حسب الاشاره لازم البشاره حضرت خیر الانام امام محمد باقر علیه السلام بشهریار عالیمقام فرمود که بهترین موجودات میفرماید که بموجب ارشاد شاه طاهر هدایت مآثر عمل فرموده دست اعتصام و تولا بعروة الوثقای محبت و ولای آل عبا که اهل بیت طاهرین و عترت طیبین ما ست استوار کن تا در روز جزا در ظل لوای هدایت انتمای ما جای یافته از تاب آفتاب قیامت سلامت مانی و از عذاب الیم و آتش جحیم خلاص گشته بنعیم مقیم فیها ما تشتهیه الانفس و تلذ الاعین و انتم فیها خالدون فائز شوی و بخطاب مستطاب یا عبادی لا خوف علیکم الیوم و لا انتم تحزنون مخاطب گردیده به بشارت ادخلو الجنة انتم و ازوا جکم تحبرون ، اختصاص یابی ـ

سواد اعظمت اینک ببین مقام خرد　　جهاد اکبرت اینک بدر مصاف هوا
ز چار ارکان برگرد و پنج ارکان جو　　که هست قائد این پنج پنج نوبت لا

شهریار بختیار کامگار ازان اشارهٔ لازم البشاره از نسیم سحری شگفتن گرفت و بسان دل عاشقان از مژدهٔ وصال جانان شادمان و خندان شد یا مثل ساحت گلستان از فیضان ابر نیسان سر سبز و ریان گردید ـ

خرمی دید مزرع جانش　　تازه گردید روی ایمانش

لاجرم سر تسلیم و رضا بر زمین نهاده گوش هوش را از نوش کلام معجز نظام امام عالی مقام قوت جان و مایه روان داد و لب ثنا گستری و ستایش گری بکشاد ـ

چون سخن دل بدماغش رسید　　روغن مغزش بچراغش رسید
چون لب لاله شد ازان خنده ناک　　جامه بصد جای چو گل کرده چاک
دامنش از خار غم آسوده شد　　تا بگریبان به گل آموده شد
گوش دران حلقه زبان ساخته　　دل هدف هاتف جان ساخته
چرب زبان گشته ازان فربهی　　طبع ز شادی پر و از غم تهی
بر در مقصورهٔ روحانیش　　حلقه شده قامت چوگانیش
گوی پرست آمده چوگان او　　دامن او گشته گریبان او

ناگاه مرغ سحری خنیاگری آغاز کرده چون عشاق بی‌نوا ناله زیر و بم ساز کرد و خروس شب خوان مانند موذنان مصلیان جهان را بخروش وا فغان آواز داد و دست صبح سینه پر کینه افلاک را چاک زده صفحه سپهر بی‌مهر را از نقطه کواکب و حروف انجم پاک ساخت.

چشم شب از خواب چو بردوختند　　چشم و چراغ سحر افروختند
صبح چراغ فلک افروز شد　　کحلی شب قرمزی روز شد

شهریار هدایت شعار ازان خواب فیض بخش بهجت آثار چون غنچهٔ آبدار و مانند بخت بیدار دیده بکشاد و از غایت شوق و ذوق دیدار فائض الانوار سید ابرار در درگاه معبود سر بسجود نهاده بمراسم شکر و سپاس پرداخت و زبان الهام بیان بکلمهٔ طیبه الحمدلله الّذی هدانا لهذا و ما کنّا لنهتدی لولا ان هدانا الله ـ جاری ساخت بلی هدایت ازلی بمقتضای حکمت لم یزلی هر فردی از افراد وجود را چنانچه لائق نظام عالم میداند بغایتی که مقصود است میرساند و هیچکس تبدل و تغیر آن نتواند.

هر هدایت که داری ای درویش　　هدیهٔ او شمر نه کدیهٔ خویش
همه را روز و روح روزی ازو ست　　نیکبختی و نیک روزی ازو ست

بالجمله شهریار بختیار بعد از ادای وظائف عبادت آفریدگار شاه هدایت شعار را طلب داشته از روی بهجت تمام و شگفتگی لا کلام بنقل آن واقعه فیض بخش هدایت فرجام اقدام فرمود.

بس طربناکم بگویم کین طربناکی زچیست　　از سعود چرخ بخت کامران آورده ام
گوئی اندر جوی دل آبی ز کوثر رانده ام　　یا بباغ دل نهالی از جنان آورده ام
یعنی امشب من ز خاک پاک راه مصطفی　　خاک مشک آلوده بهر حرزجان آورده ام
جان زنگ الود در صدرش بصیقل برده ام　　ز انچنان ریم آهنی تیغ یمان آورده ام

و از حسن اتفاق یا اهتمام ازلی که بهدایت شهریار سپهر مقام بود شاه ارشاد پناه نیز دران شب همان واقعه دیده بوساطت امام طاهر محمد باقر از حضرت رسول ذی المناقب و المفاخر بهدایت و ارشاد شهریار با دین و داد مامور گردیده بود لاجرم قبل از تقریر شهریار گردون سریر عرض نمود که واقعه صادقه شب را شهریار عالی نسب بیان میفرماید یا این دعاگو بعرض آن مبادرت نماید اینمعنی نیز موجب ازدیاد مواد وثوق و استواری حضرت شهریاری گشته فرمود که ما بیان می نمائیم و پرده از رخسار این واقعه فیض آثار میکشائیم.

چشم میدارند هرکس دیدن رویش بخواب　　تا خود این دولت نصیب دیدهٔ بیدار کیست

بعد از ان پادشاه روی زمین زبان صدق آئین بنقل واقعه دوشین کشوده فرمود که دوش بعد از گفت و گوئی مذهب و ملت بر بستر استراحت تکیه نموده در خاطر ملکوت ناظر اندیشه متوا فر هجوم آورده در باب اختیار طریق یقین التحقیق ائمه کبار دل حقیقت آثار را تفکر و تحیر بسیار روی نموده بود تا دیدهٔ حق بین بخواب نوشین غنود ناگاه حضرت رسالت پناه شاه ولایت دستگاه و سبطین معصومین امام حسن

و امام حسین علیهم صلوات الله فی دارین و حضرت امام واجب الاطاعت و الاکرام محمد باقر علیه السلام را مشاهده نمود که مانند مهر و ماه با کواکب مسعود در یک برج قران فرموده بودند و شما دور تر از حضرات بادب تمام قیام داشتید چون دیدهٔ بیدار از خاک رهگذار حضرات منور و مجلی ساخت بشرائط صلوات و لوازم تحیات پرداخت ـ

دیده دران سجده تحیات خوان — گوش بران کعبه تحیت رسان
عشق که آن کعبه و آن مهره دید — طوف کنان گرد حریمش دوید
کسوت صورت ز میانم کشاد — طوق تن از گردن جانم کشاد
کار من از طاقت من در گذشت — آب حیاتم ز دهن درگذشت

حضرت امام محمد باقر علیه سلام الله الملک القادر پیش آمده فرمود که حکم واجب الاطاعت حضرت نبوی برین جمله صدور یافته که پادشاه ملک دکن در قبول دین رسول ذوالمنن بسخن صدق مآثر فرزندم طاهر عمل نموده قول اورا که هرآئینه موافق حق و مطابق واقع است موجب نجات خویش از عذاب درکات داند ـ

پاک نهادی بزبان فصیح — زنده دام کرد چو باد مسیح
کین سفر از راه یقین رفته اند — راه چنین رو که چنین رفته اند
بر در او شو که ازینان به است — روزی ازو خواه که روزی ده است

چون سامعه از کلام معجز نظام امام علیه السلام ارجمندی یافت نور هدایت ربانی در خلوت سرای دل ظلمانی تافته نسیم فیض بخش عنایت یزدانی غنچه محبت اهل بیت نبوت در بوستان جان بشگفانید و صیقل توفیق آئینه خاطر فیض مآثر را از غبار تصدیق اغیار مجلی و مصفی گردانید ـ

مرغ ز گل بوی سلیمان شنید — ناله داودی ازان بر کشید
دل بتمنا که چه بودی که روز — این شب مارا نشدی پرده سوز
امشب اگر جفت سلامت شدی — همنفس صبح قیامت شدی
من شده فارغ که ز راه سحر — تیغ زنان صبح درآمد ز در
آتش خورشید ز مژگان من — آب روان کرده در ایوان من
صبح چو بر گریهٔ من بنگریست — چون شفق ازشفقت من خون گریست
سوخته شد خرمن روز از غمم — چشمهٔ خورشید فسرد از دمم
با همه زهرم فلک امید داد — مار شبم مهره خورشید زاد
روز که شب دشمنیش مذهب است — هم بتمنای چنان یک شب است

شاه هدایت پناه فرمود که اکنون چون حقیت مذهب عترت طاهره حضرت رسول الثقلین برای العین مشاهد و مشافهه فرموده اند یقین که غبار شک از صفحه خاطر و لوح ضمیر منیر محو گشته و زلال کلام معجز نظام حضرت امام علیه السلام کدورت مخالفت عترت طاهره را از سینه

بی کینه شسته فوز و نجاح و خیر و صلاح دنیا و آخرت در اختیار طریقه مرضیه عترت سید ابرار دانسته از مخالفین اهل بیت طیبین طاهرین تبرا فرمودن از ضروریات دین و موجب خوشنودی حضرت رب العالمین شناسد۔

کسی را پادشاهی بیش باشد — که حکم شرع او در پیش باشد
اگر رغبت باین مذهب کند شاه — نماند خار و خاشا کی درین راه
ز باد افراه ایزد رسته گردد — باقبال ابد پیوسته گردد
برو نام نکو خواهی بماند — همان در نسل او شاهی بماند

شهریار بختیار توفیق آثار فرمود که اشتباهی در حقیقت مذهب عترت حضرت رسول الله نمانده و دست اعتصام بعروة الوثقای ولای آل عبا استوار نموده نهال محبت اهل بیت نبوت که والیان ولایت امامت و هدایت اند۔ در جوئبار دل هوشیار نشانده و بر اعداء ایشان آستین بیزاری و تبرا افشانده و بخلافت و امامت حضرت امیر المومنین و امام المتقین علی ابن ابی طالب علیه الصلواة و السلام بی فاصله و واسطه احدی اعتقاد یقینی حاصل نموده۔

جز شاه نجف پادشه کشور ما نیست — جز نور علی پیش رو لشکر ما نیست
از بادیهٔ هجر سوی کعبهٔ مقصود — غیر از علی و آل علی رهبر ما نیست

لیکن انجام این امر خجسته فرجام بی حسن اهتمام شما که حقیقت این مذهب را بر علما و فضلا بدلایل عقلی و مسائل نقلی ثابت ساخته ارباب مکابره و عناد را ملزم و ساکت گردانید تمشی پذیرنیست و نظام و انتظام یافتنی نه۔

بی یاری چون تو پی نگردد — این راه هدی به برگ و سامان
بی امر خدا و کف موسی — کردن نتوان ز چوب ثعبان

تا بر عالمیان ظاهر و باهر گردد که تا از روی آیات بینات و احادیث حضرت سید کائینات علیه افضل الصلوات و اکمل التحیات حقیقت مذهب اهل بیت نبوت بر ما ظاهر نگشت و انصاف را حکم نساختیم دست از طریقه اسلاف باز نه داشتیم والحق این معنی دلالت بر نهایت جودت طبع و غایت انصاف آن شهریار ملائک اوصاف میکند که در طلب حق طریق تعصب و عناد را که شیوهٔ ابنای روز گار است بر یکسو نهاد و چون بحق رسید بگردید و بقول انّا وجدنا آباءنا علی امة و انا علی آثارهم مقتدون متمسک نگردید۔

هزاران آفرین بر جان پاکش — بران طبع لطیف و آب و خاکش

شاه هدایت و ارشاد پناه قبول آن امر خطیر را بقدم اطاعت و امتثال تلقی فرموده مباحثه و الزام ارباب ضلال و ظلام را پیش نهاد همت والا نهمت ساخت و بمقتضی الحق یعلو ولایعلی بر مخالفان غلبه نموده معاندان را بدلیل و برهان ملزم و ساکت گردانید۔

ذکر حبس مولانا پیر محمد شروانی و مآل حالش

چون قبل ازین قضایا شهریار بهمن نژاد از غایت الطاف و عنایت شاهانه که شامل حال مولانا پیر محمد مذکور بود قسم یاد فرموده بود که هیچ وجه در مقام آزار آن نا هوشیار در نیاید لاجرم درین وقت که اکثر علمای اهل سنت بسزا و جزای عقاید فاسد خویش رسیدند مولانا پیر محمد از باس و هراس آن شهریار سلیمان اساس مصون و محروس مانده رضای مقاضای خویش حاصل نموده و با سه هزار سوار شائسته رزم و پیکار ظاهر شهر احمد نگر را مخیم لشکر کینه ور ساخت و بجهت تعصب مذهب خیال استیصال نهال چمن کامرانی و اقبال در خاطرش خطور نموده سر نخوت از جیب شقاوت برآورده پای غرور از جادهٔ اطاعت بیرون نهاد و با سران سپاه خود قرار داد که خود با دو هزار سوار مستعد کار زار بر در شهریار فلک اقتدار رفته یکبار باندرون در آمده آنحضرت را مقید و محبوس گردانند و قامت شاهزاده دوران میران عبد القادر را بخلعت سلطنت آراسته تاج پادشاهی بر فرقش نهند و هزار سوار دیگر منزل شاه طاهر را احاطه نموده آنحضرت را با اتباع و اشیاع بقتل رسانند اما مقرر است که بابنای که بر آورده بانی عنایت بیعلت حضرت باری باشد برابری کردن و خیال استیصال نهال اقبالی که دست نشان رحمت یزدانی بود در سر داشتن روی در بادیهٔ ضلالت نهادن و سر بر سنگ شقاوت کوفتن است لاجرم حسین ابدال رومی که از دل و جان محب خاندان پیغمبر آخر الزمان و میر آخور شهریار جهان بود از مشورت معاندان خبردار شده شاه هدایت پناه را از قصد اعدا آگاه ساخت فی‌الحال آن سر دفتر ارباب کمال بخدمت پادشاه بحر نوال شتافته مواضعه و معاهدهٔ اصحاب نفاق و شقاق بعرض خسرو آفاق رسانید حضرت سلیمانی علاج آن واقعه و دفع آن فتنه از رای صوابنمای شاه حقائق پناه استفسار فرمود شاه ارشاد دستگاه بعرض رسانید که دفع مفسدان ملک بر حکم ضبط و سیاست جهانداری برذمت همت شهریاری لازم و متحتم است تا متمردان دیگر را خیال فتنه و شر در صفحه خاطر صورت نبندد و حکما گفته اند تا برق تیغ سطوت ملک نخندد دیدهٔ شوخ چشمان طغیان و کفران نگرید چه قواعد دین و دنیا بی قوایم تیغ تمهید نیابد و نظام امور عالم جز بهیبت وسطوت تمشی نپذیرد حضرت سلیمانی کیفیت عهدی که با مولانا پیر محمد فرموده بودند تقریر فرموده شاه ارشاد پناه عرض نمود که پادشاهان را بند و زندان جهته آنست که موجب تنبیه و گوشمال ارباب ضلال گردد اگر نه پای بند ملوک دست تغلب متغلبان بسته دارد درهای فتنه و فساد بر اهل بلاد و عباد کشاده گردد کما قال الحکیم لا تمهد الامور الا بالسیف و القید آنرا که تلخی سازد شیرینی ضرر کند و آنرا که خشونت باید برفق و ملایمت مقصود بر نیاید .

همیشه بنرمی تن اندر مده بموضع در آور بابرو گره

بالجمله حضرت شهریاری باستصواب شاه مرتضوی انتساب مولانا پیر محمد را طلب داشته ضابط خان سر پرده دار بقید او مامور گشت بعد ازان اورا بجمعی از معتمدان سپرده بقلعه بالی فرستادند و آن فتنه و فساد بسبب قید آن سر دفتر ارباب عناد فرونشست بادشاهان جهان را چنانکه عدل و حلم زیوری زیباست باس و سیاست نیز پیرایهٔ شگرفست و لیکن سیاست بر نهج اعتدال و طریق ثبات و

سکون باید فرمود و در عقوبت و تعزیر بافراط بر سبیل تعجیل مثال نتوان داد و در کار مجرم و خاین انچه شرط تفحص و تیقظ باشد مرعی باید داشت تا موجب انهدام بنیاد حیات بی گناهی نگردد و بعد ازان ندامت سود ندارد بالجمله مولانا پیر محمد قریب سالی در قلعه پالی محبوس بود تا حضرت شهریاری را با ابراهیم عادل شاه‌در حوالی کتل هرپالی محاربه روی نموده نصرت بر اعداء دولت روزی گشت شاه حقائق آگاه بعرض رسانید که بشکرانه این موهبت عظمی که حق سبحانه و تعالی نصرت بر اعداء کرامت فرموده محبوسان را اطلاق باید فرمود مرحمت بیدریغ شاهی ملتمس شاه طاهر را مبذول داشته فرمان قضا جریان باطلاق محبوسان صدور یافت مولانا پیر محمد نیز از قید خلاص گشته بعز بساطبوس فائز گردید اما دیگر رتبه سابق نیافته باندک روزی دست قضا بساط حیاتش در نوردید.

ذکر آمدن سلطان بهادر گجراتی بولایت دکن و بی نیل مقصود معاودت فرمودن

سابقاً مرقوم کلک بدائع رسوم گردید که چون عماد الملک والی ولایت برار در مقام والور از سپاه نصرت شعار شهریار فلک اقتدار فرار نموده عساکر فیروزی مآثر در تعاقب او ایلغار فرمود لاجرم از بیم تیغ آبدار صاعقه کردار شیران بیشهٔ کارزار در برار قرار گرفتن دشوار دیده خود را ازان ملک بر کنار کشید و از خوف سپاه نصرت دستگاه پناه بدرگاه سلطان بهادر پادشاه گجرات که دران اوقات بکثرت سپاه و وفور حشمت و جاه از پادشاهان ممالک هندوستان متفرد و ممتاز بود برده دست تظلم بذیل حمایت و رعایت آن پادشاه قضا کفایت زد و در تهیج ماده فتنه و تحریک سلسلهٔ فساد باقصی الغایات کوشیده تسخیر ولایت شهریار گردون سریر را در نظر سلطان بهادر در غایت سهولت جلوه داد بعد از تمادی مدتی که سلطان بهادر دران وادی تغافل ورزیده در ایجاب ملتمس و انجاح مقصود عمادالملک تعلل میفرمود بدمدمه و افسون او فریفته شده هوس تسخیر ملک دکن در خاطرش متمکن گشت و سپاهی که سیاهی آن از ماه تا بماهی احاطه کرده بود جمع نمود.

یکی لشکری چنگ شسته بخون　　به بسیاری از ریگ دریا فزون

از گجرات بیرون آمده بعد از قطع مسافت ظاهر قلعه دولت آباد را مخیم لشکر قیامت حشر ساخت و سرا پرده و بارگاه باوج مهر و ماه بر افراخت امرا و ارکان دولت سلطان را بر تسخیر آن حصار سپهر نظیر ترغیب و تحریص نموده بعرض رسانیدند که هرگاه قلعه دولت آباد بتصرف بندگان سلطان در آید تمام ولایت نظام شاهی بتصرف اولیاء دولت شهنشاهی در می آید چه این حصار محل استظهار و عمده قلاع این بقاع و دیار ست لاجرم سلطان در تسخیر آن قلعه فلک نظیر حریص گشته لشکر گجرات را بمحاصره امر فرمود و در اهتمام آن مبالغه لا کلام نمود لشکر گجرات بموجب فرمان سلطان پیرامون آنحصار سپهر آثار را فروگرفته بمراسم رزم و پیکار اقدام نمودند اما هرچند سعی و کوشش کردند صورت مراد در آئینه تصور ندیدند منجن خان ولد خیرت خان که دران زمان کوتوال آنحصار سپهر مثال بود چون بفنون شجاعت و دلاوری آراسته و بحلیه تیقیظ و هوشیاری پیراسته بود در محافظت قلعه سعی موفور بظهور میرسانید در خلال این

احوال ملک برید که والی ولایت بیدر و بشجاعت و تهور درمیان امرای دکن مشتهر بود بنا بر نسبت خویشی که با عماد شاه داشت باو نوشت که هرچند میان شما و نظام شاه ماده نزاع ارتفاع یافته باشد در خرابی خانه خویش سعی نمودن و در مقام انهدام اساس دولت خود بودن از عقل دور می نماید چه بر ارباب عقل و خرد ظاهر است که هرگاه سلطان بهادر بر ولایت نظام شاه استیلا یابد ولایت برار بر شما قرار نخواهد یافت پس صلاح دولت طرفین درین است که با یکدیگر در مقام مصالحه درآمده بساط منازعه در نوردند تا دشمن قوی نیز خیال فاسد از خاطر بیرون کند عماد شاه نیز مآل آن جدال را به دیدهٔ تامل و تفکر ملاحظه نموده دانست که عاقبت آن جز ندامت نیست و دوستی سلطان بهادر بوخامت منقضیست لاجرم از تهیج آن فتنه پشیمان گشته با سلطان بهادر در مقام فریب و حیله در آمد.

دشمن دانا که پی جان بود　　　بهتر ازان دوست که نادان بود

و از اردوی سلطانی باندک ساقتی دور تر نزول نموده در خفیه بمنجن خان پیغام فرستاد که هرچند میان شهریار جهان نظام شاه و ما غبار وحشت و آزاری درمیان آمده باشد جانب ایشان را بیکبار مهمل نخواهم گذاشت و هیچ وجه استیلای والی گجرات برین ولایت روا نخواهم داشت تو مردانه باش و در محافظت و محاربت تقصیر منما که لشکر ما نیز ممد شما در ستیز و آویز خواهند بود و معاونت سپاه سلطان بهادر نخواهند نمود منجن خان از استماع این خبر بغایت مستبشر و مستظهر گشته کمر دلاوری بر میان بسته بیشتر از پیشتر بالشکر پرخاشخر گجرات کر و فر مینمود و همه روزه با جمعی از دلیران بر سر لشکر گجرات میتاخت و از خون گجراتیان روی هامون را رود جیحون میساخت.

بس که باخاک شد آمیخته خون تادم حشر　　　بجز از لاله ازان گل ندهد هیچ گیا

عاقبت لشکر سلطان بهادر ازان کار زار بستوه آمده جملگی اظهار عجز و زبونی نمودند و ابواب عار و ننگ بر روی روزگار خویش کشودند.

چو عاجز شدند اندران تاختن　　　و زان جوز بر گنبد انداختن

همگنان بعرض سلطان رسانیدند.

که ما بندگان تا کمر بسته ایم　　　بدین رزم یکروز ننشسته ایم
چهل روز باشد که بیخورد وخواب　　　ستیزیم با ابر و با آفتاب
تو دانی که بر تارک مهر و میغ　　　نشاید زدن نیزه و تیر و تیغ

لاجرم سلطان باحضار عماد الملک و سائر اعیان فرمان داده امرا بمجلس اعلی شتافتند و سعادت زمین بوس در یافتند سلطان سران سپاه را مخاطب ساخته تدبیر تسخیر آن حصار گردون نظیر از رای دور بین ایشان استفسار فرمود عماد الملک که همگی در مقام معاودت سلطان بود و انتها ز فرصت می‌نمود، معروض داشت که وقتی که سلطان گردون نوال جهته تسخیر این قلعه فلک نظیر مثال داد بنده راضی نبود و لیکن در عرض آن ملاحظه می نمود که مبادا سخن بنده بر غرض محمول گردد الحال که

سلطان دریا نوال از کیفیت این حال سوال میفرمایند برحکم المستشار موتمن بعرض انچه صلاح دولت دران بوده باشد مبادرت نمودن لازم می نماید صلاح دولت ابد قرین درین نیست که دلیران صف کین را یکباره در جنگ این سنگ خارا تلف سازند و مبارزان میدان شجاعت را در ورطه هلاک اندازند بلکه اولی آنست که درینوقت دست از محاصره باز داشته فتح این قلعه را بآخر گذاشته متوجهه دفع نظام شاه گردند چه یقین حاصل است که اورا طاقت مقاومت با سپاه ظفر پناه نیست و شکست سپاه نظام شاه جهته تسخیر جمیع قلاع و بقاع دکن کافیست چه بعد از کفایت مهم نظام شاه تمام قلاع دکن بی سخن بتصرف اولیاء دولت سلطانی در خواهد آمد چون سپاه گجرات از جنگ آنحصار عاجز گشته بودند همگنان قول عماد الملک را تصدیق نمودند سلطان بهادر نیز بموجب صوابدید امرا و اعیان سپاه دست از محاصره کوتاه فرموده رایت عزیمت جهانگیر بصوب تسخیر ولایت بیر برافراخت عماد الملک بمنجن خان پیغام نمود که بهر طریق که ممکن بود سلطان را..........

از سر[1] محاصره و تسخیر این حصار در گزرانیده سپاه کینه خواه را از اطراف حصار کوجا بندیم[2] در وقت کوچ فرصت غنیمت دانسته خود را بر بنگاه سپاه گجرات زده دستبردی به گجراتیان باید نمود تا مردانگی اهل دکن بر سلطان روشن شده اندیشهٔ تسخیر این ملک از خاطر بدر کند و همچنین کسی بملازمت شهریار روی زمین فرستاده عرضه داشت که همیشه فیما بین آنحضرت و این جانب سلسله محبت و رابطهٔ دوستی مشید و مؤکد بودو در دفع لشکر بیگانه ازین ملک که در حقیقت یک خانه است اتفاق می نموده ایم اکنون که فی الجمله نزاعی درمیان واقع شده باشد کی تجویز می کنیم که دست تصرف بیگانگان باین ملک دراز گردد و سزاوار آن است که آنحضرت و ملک برید اتفاق فرموده متوجهه این حدود گردند و با سپاه سلطان در مقام مقابله و مقاتله در آیند که هنگام اشتعال نیران قتال ما نیز بسپاه خویش از یک کران درآمده خصمان را از میان برگیریم بالجمله چون سلطان بهادر از ظاهر دولت آباد کوچ کرده افواج لشکر گجرات بسان امواج بحر عمان بحرکت درآمد منجن خان با فوجی از دلیران مریخ توان بقدم دلاوری از قلعه برآمده صاعقه وار خود را بران سپاه خونخوار زد و به تیغ آبدار عفریت کردار آتش فنا در خرمن حیات مردم گجرات انداخته جمعی کثیر و جمی غفیر ازان رزم جویان دلیر علف شیر و هدف تیر ساخت چنانچه شجاعت و دلیری منجن خان درمیان سپاه سلطان شهرت یافته دلیران سپاه ازو حسابها برگرفتند و چون خبر توجهه سلطان بهادر بمسامع قدسی جوامع حضرت شهریاری رسید و مضمون مکتوب عماد الملک که در باب موافقت خویش مرسول داشته بوضوح پیوست فرمان قضا جریان باحضار ملک برید و سائر امرا و سران سپاه قیامت دستگاه صادر گردیده در اندک زمانی چندان سپاه بر در بارگاه عرش اشتباه مجتمع گشتند که عارض وهم و محاسب اندیشه از تصور حصر و احصاء آن بعجز و قصور اعتراف نمودند بعد از اجتماع عساکر فیروزی مآثر شهریار فلک اقتدار بعزم رزم و پیکار

---

۱ یہ عبارت فوٹو والے نسخہ میں غائب ہے اسلئی یہاں سے جو عبارت شروع ہوتی ہے وہ مولوی عبدالحق صاحب کے مملوکہ نسخہ سے نقل کی گئی ہے۔

۲ کذا.

بر صرصر اندیشهٔ رفتار سوار گشته رایات نصرت شعار بفلک دوار بر افراخت و سپاهی بآن عدد و عدت که مصداق سیاق فضاقت علیها الارض بما رحبت، بود به قصد محاربهٔ اعدا روان ساخت.

درآمد بغزیدن آواز کوس — فلک بر دهان دهل داد بوس
زمین گفتی از یکدگر بردرید — سرافیل صور قیامت دمید
غبار زمین بر هوا راه بست — عنان سلامت برون شد ز دست
ز بس گرد بر تارک و ترک و زین — زمین آسمان آسمان شد زمین

شهریار کامگار سپهر اقتدار ملک برید را مقدمهٔ لشکر ظفر اثر ساخته با عساکر نصرت شعار بجانب سپاه خونخوار گجرات نهضت فرموده پیشتر روان گردانید و موکب ایوان بر اثر آن چون دریای جوشان و خروشان متراکم و متلاطم گردید بعد از طی مسافت در ساحت ولایت بیر تلاقی فریقین روی نمود ملک برید که مقدمه سپاه ظفر پناه بود بر لشکر گجرات حمله برده از طرفین نیران قتال و جدال اشتعال پذیرفته تیغ زمرد مثال در استیصال بنای حیات مثل یافت و بترافع نفال برات آجال باستقبال ارباب قتال و جدال آورده نیزه بلندقامت شور نشور و قیامت در عرصه معرکه ظاهر ساخت و کمند اژدها مانند پیوند و اتصال در اجزای منفصله افکند.

ز بس عطسهٔ تیر بر خون و خاک — دماغ هوا پر شد از جان پاک
نهنگ خدنگ از کمین کمان — نیاسود بر یک زمین یک زمان
ز غریدن ژنده پیلان مست — گره در گلوی هزبران شکست
ستون علم جامه در خون زده — نجات از جهان جامه بیرون زده
چنان گرم گشت آتش کارزار — که از نعل اسپان برآمد شرار

بالجمله ملک برید بحمله های مردانه مقدمه سپاه گجرات را بر عقب افواج دوانید و چون واقف گردید که هنوز لشکر ظفر اثر شهریاری نه رسیده برگردیده و با افواج لشکر نصرت اثر ملحق گشته باتفاق متوجهه دفع ارباب شقاق شدند و دیگر باره آتش رزم و پیکار بالتهاب درآمده معرکه کارزار گرم گشت اکثر مردم از سپاه گجرات که قدم جلادت نهاده بودند از حملهٔ عساکر نصرت قرین جمله خرچنگ وار از میدان جنگ و پیکار..... گردیدند بلکه یک نیمه لشکر مخالف راه انهزام گزیدند و از سپاه ظفر پناه علم خان بزرگ درین روز شربت شهادت چشید.

ز بس کشته افتاد بر گرد راه — چو بازار محشر شده رزمگاه

القصه آن روز تا وقتیکه فلک چادر زرنگار شب بر کتف روزگار نینداخت و زمانه لباس بنی عباس شعار نساخت آن دو لشکر دست از محاربهٔ یکدیگر باز نداشتند.

چو شب در سر آورد کحلی پرند — سر مه درآمد بمشکین کمند

دو رویه سپه جنگ بگذاشتند   همه شب همی پاس می داشتند

چون ظلمت شب دیجور سد راه سپاه کینه خواه گشته نائره قتال و جدال را که ملتهب و مشتعل بود منطفی ساخت و سپاه هر دو پادشاه از میدان رزمگاه متوجهه آرامگاه شدند در خاطر سلطان بهادر خطور نمود که عماد الملک با ما در مقام غدر و فریب بوده درین که همیشه ما را به تسخیر ولایت دکن تحریص و ترغیب می نموده از روی دوستی و دولت خواهی نبوده که پیوسته ضعف و وهن لشکر دکن را بدلائل و براهین ظاهر و مبرهن می ساخت و ما را در هوای تسخیر این ملک می انداخت امروز از کارزاری که ملک برید با وجود قلت اعوان و انصار و عدم اعتبار درمیان امرای نامدار ذوی الاقتدار با سپاه کینه خواه ما نمود کذب سخنان عماد الملک بوضوح پیوست و هرگاه از برید تنها این قدر دلیری و مردانگی بظهور رسد گاهی که باتفاق سپاه نظام شاهی بمحاربه درآید کار رزم و پیکار دشوار می نماید لاجرم از آمدن بولایت دکن نادم گشته در مقام گرفتن عماد الملک در آمد عماد الملک این معنی را بفراست دریافته اولاً کوچ نموده یک منزل از اردوی سلطان دورتر فرود آمد پس کسی بملازمت سلطان فرستاده پیغام کرد که بنده قبل ازین بعرض پادشاه روی زمین رسانیده بود که این دو فتنه عظیم هرگاه با یکدیگر متفق گشته آن دو سپاه کینه خواه بهم ملحق گردند کار دشوار خواهد شد۔ اکنون بنده دانسته از اردوی سلطان موجب ازدیاد مواد فساد ایشان گشت حالا مصلحت دران است که حضرت سلطان کوچ فرموده چانک دیو گردند۔ سلطان بغیر از کوچ کردن چاره ندید۔ لاجرم کوچ کرده متوجهه چانک دیو گردید و چون بچانک‌دیو رسید شنید که‌عماد الملک متوجهه ولایت خویش است از استماع این خبر خاطر سلطان را بانواع فکر و اندیشه............از فریفته شدن بسخن عماد الملک و بولایت دکن درآمدن به غایت پشیمان شده باستصواب امرا و سران سپاه عزیمت به مراجعت مصمم ساخت و عنان بصوب ولایت خویش داده رایت معاودت برافراخت چون خبر مراجعت سلطان بهادر گجراتی بمسامع قدسی جوامع شهریار گیتی ستان رسیده باتفاق ملک برید متوجهه مستقر سلطنت و خلافت گردید۔

گفتار در بیان ملاقات شهر یار قدسی صفات با سلطان بهادر گجراتی به سعی شاه هدایت مآثر شاه طاهر و توسط محمود شاه برهانپوری

سابقاً سمت گزارش یافت که حضرت فردوس مکانی علیین آشیانی سلطان احمد شاه بحری بمعاونت محمود شاه برهانپوری که با سلطان محمود گجراتی در مقام مقابله درآمده ضرر سپاه گجرات به یمن توجهه عساکر منصور از ولایت برهانپور دور گشته بود درین وقت محمود شاه را که با سلطان بهادر نسبت قرابتی بود بخاطر خطور نمود که بمراسم حق گزاری قیام نموده میان سلطان و شهریار گیتی ستان بساط مصالحه منبسط سازد و بنای مخالفت و مخاصمت را که بسعی عماد الملک تشید یافته از بیخ و بنیاد براندازد۔

......عنان در عنان آورند ره دوستی در میان آورند
بآرزم و خوشنودی از یکدیگر بتابند و زان برتابند سر

لاجرم رسولی جهت تمهید قواعد محبت و التیام بپایهٔ سریر خلافت مصیر مرسول داشته التماس نمود که حضرت سلیمانی خردمندی امینی کاردانی جهت انتظام مهام مصادقت و استحکام قواعد و روابط محبت بسده سلطنت فرستد تا قطع مادهٔ خصومت و نزاع نموده بساط انبساط بپای مصادقت تمهید و مشید سازد۔

فریب خوش از چشم نا خوش به است برافشاندن آب از آتش به است

و همچنین کس بخدمت سلطان فرستاده استدعا نمود که بساط منازعت در نوردیده ابواب مصالحه مفتوح سازند۔

مکن تکیه بر زور بازوی خویش نگهدار وزن ترازوی خویش
بناموس شاید جهان داشتن و زینجاست رایت بر افراشتن
شنیدم ز دانای فرهنگ دوست که در کارها رفق و نرمی نکوست
بنرمی چو کاری توان برد پیش درشتی نجویند ز اندازه بیش

حضرت سلیمانی بصوابدید محمود شاه برهانپوری شاه افادت مآثر شاه طاهر رحمه الله را با تحف متوافر و هدایای متکاثر بر سبیل رسالت بملازمت سلطان فرستاد قبل ازان حال از صاحب خبرتان بمسامع جاه و جلال سلطان رسیده بود که آن سر دفتر ارباب کمال در فضائل صوری و معنوی یگانه آفاق در علوم ظاهری و باطنی درمیانهٔ علما طاق و علامه باستحقاق است و نواب مستطاب سپهر رکاب فلک جناب جمشید ملائک سپاه فریدون سلیمان بارگاه همایون بادشاه را نسبت بآن هدایت و ارشاد پناه عقیده و اخلاص بسیار چنانچه هرگاه بآن حقائق آگاه مکتوبی قلمی میفرمایند از روی عزت و جهت رعایت حرمت بر ظهر مکتوب مهر می نمایند لاجرم سلطان در ملاقات آن زبدهٔ اهل عرفان متامل گردید که با چنین رسولی که نزد ملوک و پادشاهان جهان مکرم و معظم است مقدم بر علمای دوران دانند چگونه سلوک باید نمود چه اگر فراخور حالت و استعداد آن هادی طریق رشاد در مقام تعظیم و تکریم درآید از جهت ملازمت حجابت حضرت برهان نظام شاه است هرآئینه بر خلاف قانون و قاعدهٔ ملوک سلوک نموده باشد و فراخور استعداد حالت آن شمع شبستان سیادت سلوک ننموده مستلزم استخفاف علم و فضیلت آخر الامر رای عالم آرای سلطان بآن قرار گرفت که هنگام سیر باغ شاه ملائک سپاه حقائق پناه ملاقات نماید تا هیچ از یک محذورات لازم نیاید بالجمله چون شاه طاهر رحمه الله بملاقات سلطان بهادر مشرف گشت مشمول نظر عنایت و الطاف سلطانی گردیده روز بروز در تکریم و تعظیمش مبالغه میفرمود و چون صحبت فیض بخش شاه بمذاق سلطان خوش افتاده بود آن حقائق و معارف آگاه را رخصت انصراف نمی داد و همچنین تا مدت سه سال و بقولی یک سال و کم ازین نیز گفته اند علی اختلاف الاقوال شاه ملک خصال در ملازمت سلطان دریا نوال بسر می برد درین اثنا سلطان بهادر عزیمت تسخیر ولایت مالوه

نموده با سپاه فراوان و لشکر بی پایان بدان صوب نهضت نمود شاه حقائق پناه درین سفر ملازم رکاب ظفر اثر بود سلطان دران یورش قلعه مندو را محاصره فرموده ایام محاصره ممتد کشید قریب شش ماه سپاه سلطان اطراف کوه مندو را خاتم وار احاطه نموده بودند و همه روز محاربه و مقاتله می نمودند آخر الامر آن حصار سپهر کردار بسعی سپاه نصرت شعار سلطان مفتوح گشته بتصرف اولیای دولت در آمد درین وقت شاه هدایت دستگاه بعرض سلطان رسانید که مدت ملازمت رکاب ظفر انتساب بامتداد کشید و تا غایت عنایت سلطانی بر سر انجام مهام بنده شامل حال نه گردید سلطان فرمود که مطلب و مسئول شما چیست تا در حصول آن توجهه مبذول داریم شاه ارشاد پناه عرض نمود که مقصود بنده آنست که میانهٔ سلطانی و حضرت برهان نظام شاه رابطهٔ محبت و موالات بصحبت و مجالست ملاقات استحکام یابد سلطان جهان پناه فرمود که حضرت برهان نظام شاه با ما ملاقات می کند شاه طاهر عرض نمود که بنده را بهمین جهت بملازمت این سدهٔ سلطنت و خلافت فرستاده سلطان فرمود که در کجا بملاقات ما می آید شاه طاهر عرض نمود که تا برهانپور باستقبال موکب منصور مبادرت خواهد فرمود سلطان با آن سر دفتر ارباب عرفان فرمود که شما بسرعت متوجهه خدمت حضرت برهان نظام شاه گشته آنحضرت را به برهانپور برسانید که ما نیز ازین جانب شکار کنان متوجهه آنحدود خواهیم شد تا دران روز قران سعدین و مقارنه نیرین فلک جاه و جلال در برج سلطنت و اقبال وقوع یابد بالجمله شاه حقائق پناه مرخص گشته متوجهه ملازمت سده خلافت شد و چون بشرف خدمت مشرف گردید بعز عرض رسانید که سلطان بهادر مقرر فرموده که در برهانپور قران سعود فلک خلافت سریر سطنت روی نماید بعضی از مجلسیان و مقربان حضرت سلیمانی که با آن کاشف رموزات یزدانی در مقام حسد و نفاق بودند شاه حقائق پناه را بکذب منسوب ساخته گفتند که آمدن سلطان بهادر به برهانپور و ملاقات گرفتن از شهریار منصور از صدق و راستی دور است شاه ارشاد دستگاه برگفته خویشتن اصرار فرموده شهریار گردون وقار را برفتن برهان پور تحریص و ترغیب بسیار نمود و شهریار کامران نیز براهنمونی بخت بیدار متوجهه میعادگاه گشته موکب منصور سلطان بهادر نیز ازان جانب شکار کنان و صید افگنان به برهان پور رسیده سحرگاهی در باغ محمود شاه نزول اجلال فرموده چون حضرت سلیمانی بحوالی برهانپور رسید شاه طاهر پیشتر بخدمت سلطان شتافته وقت طلوع صبح بباغی که سلطان نزول فرموده بود رسیده بی توقف بدرون باغ در آمد سلطان در عمارتی که دران باغ واقع بود تکیه فرموده بود شاه هدایت پناه بدر آن منزل آمده دست بر در زد سلطان بفراست دریافته که شاه طاهر است شاه حقائق پناه دعای سلطان بر زبان رانده سلطان فرمود که حضرت نظام شاه آمد شاه حقائق آگاه معروض داشت که اینک بملازمت مبادرت نموده در حوالی برهانپور نزول فرموده سلطان فرمود که قریب بوقت زوال با نقاوهٔ دودمان سلطنت و اقبال ملاقات خواهیم نمود بعد ازان به شاه محمود پیغام فرمود که امروز فیمابین ما و حضرت برهان نظام شاه ملاقات روی خواهد نمود و چون وقوع این امر در ولایت شما صورت خواهد یافت شما را در فکر ضیافت میباید بود و مستعدی مهمانی باید فرمود که هنگام انعقاد مجلس ملاقات و التیام طعام موجود باشد

محمود شاه در سر انجام اسباب ضیافت اهتمام فرموده مهمانی سلطانی ترتیب نمود چنانچه چشم هیچ بیننده مثل آن ندیده بود بالجمله شهریار مشتری خصال قریب بوقت زوال بسعادت و اقبال با جمعی از مجلسیان صاحب کمال و فوجی از سپاه ظفر مآل احرام حریم سلطنت و اجلال بسته بدر مثال جهت اقتباس انوار سروری و فیض گستری متوجهه مقابلهٔ خورشید فلک جاه و جلال گشت و چون مقارنهٔ نیرین برج دولت با حسن وجوه روی نمود سلطان در تعظیم و توقیر آن صاحب تاج و سریر مبالغهٔ تمام فرموده شرائط عزت و لوازم حرمت مرعی داشت و از رسوم تفقد و تلطف دقیقهٔ فرو نگذاشت ـ

سکندر چو بر خوان خاقان رسید — پی خضر بر آب حیوان رسید
نوازش کنانش ملک پیش خواند — ملک وار بر کرسی زر نشاند
دگر تا جداران بفرمان شاه — بزانو نشستند در پیشگاه

بعد ازان شهریار گیتی ستان پیشکش فراوان و تحف بی پایان از فیلان بی ستون توان و اسپان سپهر جولان و سائر امتعه و اقمشه نفیسهٔ خراسان و هندوستان بنظر کیمیا اثر سلطان جهان در آورده تسلیم ملازمان سدّه سلطنت نمود ـ

چه از زر چه از دیبهٔ هفت رنگ — از آرائش بزم و از ساز جنگ
بسی جامه و زیور پر بها — پر از گوهر قیمتی درجها
ز زرینه آلات و سیمین ظروف — نه چندانکه یابد بدان کس وقوف
ز نقد و ز اجناس و هر گونه چیز — که باشد بنزدیک دانا عزیز

بعد ازان خوان سالاران و چاشنی گیران از کران تا کران جهان بگسترانیده الوان اطعمه و اغذیه و اشربه بران نهادند و جمیع لشکریان را صلا دادند ـ

فرو ریخت شاهانه برگی فراخ — چو برگ رز از برگ ریزان شاخ
بهشتی صفت هرچه درخواستند — بران خوان زرین بر آراستند

نزد بعضی از نقلهٔ اخبار این است که در ملاقات اول سلطان بواسطهٔ کثرت غرور بادشاهی و نخوت کثرت لشکر و سپاهی بحضرت شهنشاهی چندان ملتفت نگشته حکم نشستن نه فرمود و حضرت سلیمانی نیز ملاحظه ادب مجلس سلطانی فرموده زمانی توقف نمود و سلطان بحضرت شاه حقائق آگاه جای نشستن بر جانب یمین خویشتن نمود شاه هدایت پناه فرمود که نشستن بنده در صورتی که صاحب سده استاده باشد معنی ندارد سلطان بجانب شهریار گیتی ستان ملتفت گشته فرمود که چرا نمی نشینید شهریار دوران با سلطان بر یک بساط قرار گرفته بگفتار درر نثار درآمده غبار وحشت و آزاری که میانه آن دو خسرو تاجدار انگیخته شده بود فرونشست و عقل قبول این قول نمی نماید بالجمله بعد ازان حسب الفرمودهٔ سلطان چتر سبز و آفتاب گیر که خاصهٔ سلاطین کشور گیر است جهت آن صاحب تاج و سریر آورده به ملازمت حضرت سلیمان مکان سپردند قبل ازان شهریار گیتی ستان چتر سرخ می گرفتند حضرت......

SRI PRATAP ...

بنظام شاه بحری مخاطب فرموده تواچیان سلطان حضرت سلیمانی را باین القاب و خطاب ستائش نمودند امرا و حضار مجلس زبان به تهنیت کشودند دران وقت روزگار بهزار زبان مضمون این بیت بگوش ارباب هوش می رسانید ـ

میمون ترا ست چتر تو از سایهٔ هما　　　کای آفتاب کشور و ای سایهٔ خدا

بلی چتر شاهی همای است که جز بر مخصوصان یختص برحمته من یشاء بال سعادت نگسترد و تاج سلطنت عنقائیست که غیر از قاف فرق مقبولان انا مکنا هم فی الارض محل قرار و ثبات نسازد گویند دران روز سلطان با مولانا پیر محمد مطائبه نموده فرمود که «تو مارے بزان کیا کرتے ہے» چه در محاورات دکنیان لفظ بزان بسیار واقع می شود مولانا پیر محمد بجواب مبادرت جسته عرضه داشت که «تو ماری انا ولی کن دعا کرتی ہے» سلطان را از جواب مولانا پیر محمد شگفتگی تمام حاصل گشته صلهٔ آن سخن دو طویله اسپ تازی و ترکی بمولانای مذکور عنایت فرمود بعد ازان شهریار گیتی ستان رخصت انصراف یافته باردوی همایون شتافت شاه حقائق آگاه بعد از معاودت حضرت برهان نظام شاهی لحظهٔ در مجلس سلطان توقف نمود ـ سلطان فرمود که ما حضرت نظام شاه را زود رخصت فرمودیم که مبادا دغدغهٔ در خاطر داشته باشد ـ شاه هدایت دستگاه عرض نمود که آنحضرت را هرگز از هیچ ممر اندیشه و دغدغه در خاطر انور نرسیده و نمی رسد لیکن در مجلس سلطانی رعایت ادب فرموده بی محابانه همزبانی نمی فرمود ـ سلطان استفسار نمود که حضرت نظام شاه چوگان بازی و فیق بازی می دانند ـ شاه افادت پناه فرمود که هرگاه بندگان سلطان ارادهٔ تماشای میدان و باختن گوی و چوگان فرمایند معلوم خواهند فرمود که حضرت نظام شاه در فنون سپاه گری و آداب سواری و دلیری از بهادران جهان و شاه سواران میدان گوی مسابقت ربوده و سرآمد روزگار بوده ـ سلطان فرمود که بحضرت نظام شاه گوئید که فردا پگاه بمیدان می رویم تا زمانی به تقریب چوگان بازی و تیر اندازی و اسپ تازی طبیعت را ابتهاجی و انتعاشی حاصل آید ـ باید که ایشان نیز بمیدان دلیران حاضر آیند ـ و بازی دلیران را تماشا فرمایند ـ شاه معارف پناه از ملازمت سلطان بخدمت شهریار گیتی ستان شتافته ماجرای مجلس سلطانی را بعرض حضرت سلیمانی رسانید که مقصود سلطان از باختن چوگان امتحان بندگان این حضرت است پس در میدان ملاحظهٔ ادب را بر طرف فرموده گوی دلیری از میدان مردان می باید ربود روز دیگر ـ

درآمد بزین شاه گیتی فروز　　　چو شبدیز را نعلی دربست روز

سلطان با بعضی از مخصوصان خویش متوجه میدان گشته شهریار سپهر توان نیز بر مرکب صرصر تیک خرزان ران سپهر جولان نشسته با فوجی از دلیران مریخ سنان سوی میدان روان گردید دران وقت از زبان زمین و زمان مضمون این اشعار بگوش هوش اهل روزگار می رسید ـ

که مه ز غالیه بر دوش داشت چوگانش　　　صباح عید مگر بود عزم میدانش

نظر بخاک رهش میل داشت کز یک میل | جلای باصره می داد گرد یکرانش
ز تاب رخش تکاور بزیر او می ماند | بآتشی که بران گرد آب حیوانش

بالجمله سلطان با دلیران گجرات و شهریار فلک اقتدار با شیران بیشه کارزار درمیان میدان بیک دیگر رسیدند و مشغول چوگان بازی و تیراندازی گردیدند.

سران سوی بازی گرفتند رای | به بستند پیلان جنگی بجای
به آماج و ناورد و مردی و زور | گرفتند هریک دگر گونه شور

شهریار اسفندیار تبار بنفس اقدس مانند خورشید خاوری که بر سر چرخ سوار بر فضای اطلس جلوه گر آمده بمیدان درآمد فلک سر گردان از بدر و هلال گوی و چوگان ترتیب نموده در آرزوی آن بود که از پیادگان رکاب ظفر انتساب باشد و بهرام خون آشام داعیهٔ آن داشت که در سلک سلاحداران آن جناب منسلک باشد و چون دست بچوگان برد گوی مسابقت از دلیران روزگار ربوده نعرهٔ تحسین و فغان آفرین از پیاده و سوار بر آمد.

برون تاخت بس شاه چون نره شیر | یکی بور چوگان آورد زیر
کمر چون دل عاشقان بسته تنگ | چو ابروی خوبان کمانی بچنگ
بگرز و سنان اسپ تازی گرفت | بناورد صد گونه بازی گرفت
یکی زخم در گوی چوگان فکند | بد انسانش زین چرخ گردان فکند
که از گوی شد روی مهر آبنوس | برفتن لب ماه را داد بوس
چو باز آمد از ابر نگزاشتش | بچوگان هم از گرد بر کاشتش
سه ره در دوید از پسش همچنین | که نگزاشت گوی از هوا بر زمین

سلطان و تمام بهادران و دلیران بر چستی و چالاکی و دلیری و دلاوری حضرت نظام شاه متحیر گشته دست از کار باز داشته بنظاره مشغول بودند همگنان زبان تحسین خسرو روی زمین کشوده بر دست و بازوی نصرت قرینش آفرین می نمودند.

گرفت آفرین هر کس از دل بروی | جهاندار چشمش ببوسید روی

القصه چون سلطان و شهریار گیتی ستان از باختن گوی و چوگان فراغت یافته بجانب بارگاه سلطانی شتافتند سلطان بوکلاء درگاه اشارت فرمود که تحف و هدایای متوافر و متکاثر از نقود و اجناس و اسپ و فیل و سایر امتعه و اثاث که لایق تشریف حضرت نظام شاه باشد حاضر سازند کارکنان سلطانی در زمان بموجب فرمان عمل نموده نفایس لاتعد و لاتحصی از هر جنس حاضر ساختند.

ز دیبای چینی بخروارها | هم از مشک چین یافت انبارها
کمانهای چاچی و چینی پرند | گرانمایه شمشیرها نیز چند
تکاور سمندان جنگی خرام | همه تازه پیکر همه تیزگام

یکی کاروان جمله شاهین و باز | به کبک و کلنگ افگن و تیز تاز
چهل پیل با تخت برگستوان | بلند و قوی مغز و سخت استخوان
غلامان لشکر شکن خیل خیل | کنیزان که در مژده آرند میل
چو نزلی چنین پیش مهمان کشید | جز این پیشکشها فراوان کشید

حسب الحکم سلطانی جمیع آن تحف را تسلیم بندگان حضرت سلیمانی نمودند و حضرت شهریاری التماس رخصت فرمود سلطان جهان آنحضرت را در بر گرفته رخصت انصراف ارزانی داشت شهریار عالی تبار به سعادت و اقبال سوار گشته متوجه اردوی همایون گردید.

پراگنده گشتند هر کس که بود | سپهبد شد و ساز ره کرد زود

چون شهریار عالی مکان از خدمت سلطان جدا گشته به معسکر ظفر اثر رسید سلطان جمعی از کلاونتان خاصه را امر فرمود که بخدمت حضرت نظام شاه رفته لحظه خاطر شریف آنحضرت را بگفتن سرود مسرور سازید و فهم آنحضرت را امتحان کرده به بینید که سخندانی آن برگزیدهٔ درگاه سبحانی تا چه مرتبه است آنجماعت بملازمت حضرت شتافته سعادت زمین بوس دریافتند و چون مشغول سرود گشتند حضرت سلیمانی ازیشان سوالات فرموده دخلهای موجه در دهرپت و کبت کلاونتان می‌نمودند و آنجماعت متعجب گشته تحسین و آفرین شهریار زمان و زمین بر زبان می آوردند. بعد ازان حضرت دیوان هر یک کلاونتان را بانعامات وافره و تشریفات متکاثره سر افراز فرموده رخصت داد و چون بخدمت سلطان رسیدند بصد زبان وصاف حضرت شهریار ملائک اوصاف گردیدند در اغراق تعریف فهم و سخاوت آنحضرت سخن بگزاف رسانیدند و آنحضرت را در فهم و سخاوت تعریف و توصیف بی‌نهایت نموده مبالغه از حد درگزرانیدند بعضی از حضار مجلس سلطان متعرض ایشان شدند که در ملازمت سدهٔ سلطنت دیگری را بفهم و سخاوت ستودن و این قدر مبالغه نمودن از آداب دور است و بحماقت و سفاهت نزدیک سلطان انصاف داده فرمود که کلاونتان راست می گویند فهم و کرم حضرت نظام شاه از ما بیشتر است چه زبان ما به لغت گوالیار که تصنیف اشعار بآن لغت شده اقرب از زبان دکن و خزانهٔ ما باضعاف و آلاف از خزانهٔ نظام شاه اکثر و اوفر پس فهمیدن آن حضرت اشعار کبت و دهرپت را بنوعی که نقل می کنند و بخشش که نشان می دهند با بعد لغات و قلت خزائن دلالت بر غایت ادراک وجودت فهم و سخاوت و کرم آن شهریار عالم اکرم می کند.

سخای بیش ز خواهش عطای بی‌منت | روا نئی ست که در شان او بود منزل

و الحق سلطان درین ماده از سر انصاف سخن گفته اند و راستی‌ها را بی خلاف و گزاف بیان فرموده. بعضی از نقلهٔ اخبار آن شهریار کامگار نامدار چنین روایت نموده اند که ملاقات آن دو پادشاه دین پناه سلطنت دستگاه در موضعی که قریب دولت آباد بود وقوع یافته بی حجابت و وساطت شاه طاهر علیه رحمة الله الغافر بتوسط و تدبیر خواجه ابراهیم دبیر و ساباجی و بجهت حسن خدمت خواجه

ابراهیم بخطاب لطیف خانی و ساباجی به پرتاب رای مخاطب گشته مشمول نظر عنایت و مرحمت گردیدند اما روایت اول اصح است، بعد ازان حضرت شهریاری بصوب مستقر سریر سلطنت و خلافت معاودت فرمود سلطان بهادر نیز بجانب ولایت گجرات نهضت فرمود.

ذکر تکلیف تکفل و تقلد امور وکالت و تنظیم و تنسیق مهام دین و دولت بحضرت نقابت و افاضت منقبت حقائق و معارف پناه شاه طاهر علیه غفران الله الملک القادر

بر عقلای دوارن و دانشوران جهان بسان لمعات مهر درخشان روشن و بدلائل عقلی و نقلی مبرهن است که بی مدد مشاورت بزرگان خورده دان و تدبیر وزیران خورشید ضمیر عطارد نشان که سحاب فیض حکمت بر طبیعت شان باریده باشد و آفتاب فراست و کیاست بر گلزار خاطر ایشان تابیده و خلوص عقیدت و صفای طینت شان در دار العیار آزمایش و امتحان بمیزان درستی و معیار راستی سنجیده و در دار الضرب اخلاص سکه وفاداری آرائش یافته در مصالح ملک و نظام مهام کافه انام مداخلت نفرمایند تا بفحوای مایشاور قوم الا هداهم الله لارشد امورهم، هر حکمی که با مضا رسانند هر آئینه بصلاح و امنیت عالم و جمعیت حال بنی آدم مقترن باشد.

جهان آن کسی راست کاندر جهان — بود آگه از رای کار آگهان
جوانان دانای فرخنده فر — ز تعلیم پیران نه پیچند سر
ز حکمت گذشتن پسندیده نیست — که تیغی چو رای جهان دیده نیست
هر آنکو بر آرد بدانش نفس — نگهدار دولت همان است و بس
به پیران هشیار دانا نشین — سکندر چنین بود و دارا چنین
گرفتم درین راه اسکندری — نه خضریت باید بی رهبری

چه یقین حاصل است که حضرت سید کائنات و خلاصهٔ موجودات علیه وآله افضل الصلوات و اکمل التحیات که مخاطب بخطاب مستطاب و ماینطق عن الهوای، ست و باتفاق امم اعلم و احکم کافه نبی آدم مع هذا حضرت حق سبحانه و تعالی آنحضرت را در سوانح امور بمشورت با عقلای امت مامور گردانید چنانچه آیه وافی هدایه و شاورهم فی الامر مبین این بیان است پس دیگران را که بسمت امتیت آنحضرت متصف و موسوم باشند در مشورت سنت آنحضرت رعایت نمودن و بی مدد مشورت عقلا در امور دنیا مدخل ننمودن هرآئینه موجب فوائد دنیوی و اخروی خواهد بود بتخصیص پادشاهان و سلاطین دوران را که متکفل امور جمهور عباد و متعهد ضبط و ربط مسالک و بلاد اند و لذا افلاطون الهی فرموده که لایستغنی اعلم الملوک من الوزیر و لا اجود السیوف من الصقال یعنی چنانچه شمشیر بی نظیر را از مشاطگی صیقل گزیر نیست مهام پادشاهان جهانگیر بی تدبیر وزیران صافی ضمیر انتظام پذیر نه.

همه کار شاهان دانش پژوه — ز رای وزیران پذیرد شکوه
ملکشاه و محمود و نوشیروان — که بردند گوی شهی از میان

پذیرای بند وزیران شدند که از جملهٔ ملک گیران شدند
سکندر جهان را که آسان گرفت بامداد اختر شناسان گرفت

بنابرین مقدمات بدیهة الانتاج در خاطر خطیر و ضمیر منیر فیض پذیر آن فرازنده تاج و سریر خطور فرمود که در سوانح امور و معظمات وقائع بمشورت رای مهر انجلای شاه افادت انتما که دیباچه نسخه قضا ست عمل فرموده در مهام کافه انام بی تدبیر شاه صافی ضمیر که هرآئینه موافق تقدیر علیم و خبیر است مدخل ننماید بنابرین حضرت سلیمانی بمنزل آن آصف ثانی تشریف قدوم ارزانی فرموده جهته تقدیم مشورت خلوتی ساخته اولا آن زبدهٔ فضلا را تکلیف تکفل کلیات و جزئیات امور جمهور فرمود شاه حقائق پناه در ابتدا از قبول آن امر خطیر امتناع فرموده در آخر بجهة خاطر ملکوت ناظر امتثال حکم قضا مثال را بقدم طاعت و قبول تلقی فرمود بعد ازان شهریار جهان در اثنای سخن شکایت گونه از نزاع و نفاق سلاطین دکن درمیان آورد که پیوسته با ارباب وفا در مقام مکر و نفاق می‌باشند و چهره مردمی و وفاق را بناخن جفا میخراشند و همیشه ابواب مخالفت و منازعت میکشایند و در خرابی ولایت و رعیت سعی می نمایند تا از شامت مخالفت ایشان مملکتی که در خرمی رشک روضه رضوان بود روی بویرانی نهاده و سپاهی و رعیت در پریشانی افتاده۔

تا درین مملکت بماند ک سال هیچکس را نه ملک ماند و نه مال
از زر و جامه و غلام و کنیز در ولایت نماند کس را چیز
شهری و لشکری ز جان بستوه همه آواره گشته کوه بکوه

نقلهٔ اخبار آن شهریار فریدون تبار چنین روایت فرموده اند که آن پادشاه ملک بخش جهاندار در اوائل ایام دولت و سلطنت پائدار در کرم و سخاوت طریق اعتدال رعایت فرموده از اسراف و تبذیر احتراز لازم میداشت و چون این شیوه نه بر وفق رضای ارباب احتیاج و سوال بود آن شهریار بحر نوال را بعدم جود منسوب میساختند و شاه ملک خصال پیوسته درین اندیشه و خیال بود که مضمون مقال جهال را بنوعی که موجب ملال خاطر ملکوت ناظر نگردد بعرض رساند درینوقت فرصت یافته بعد از اداء دعا و ثنا معروض داشت که بر رای عالم آرای شهریار فلک جناب که ممیز خطا از صواب است در حجاب اختفانیست که پادشاه بی نیاز و خداوند بنده نواز در هر قرنی صاحب قرانی و در هر دورانی کامرانی را بر سریر سلطنت تمکن بخشد که بآفتاب جهانتاب عدل و احسان شبستان دل و جان مظلومان بیچاره و درماندگان آواره را که از دود ظلم و غبار فقر و فاقه تیره و تاریک شده باشد روشنائی بخشد و زیردستان کشور بی‌نوائی را بزور بازوی کرم و انصاف از مصیبت احتیاج و اعتساف باز رهاند و اگر نه رعایت باغبان سخاوت و عدالت پادشاه نهال آمال رعایای پریشان حال را بزلال عدالت و افضال طراوت و نضارت بخشیده از آسیب خشک سال فقر و خار تعرض جور محافظت نماید نظام و انتظام بنی‌نوع انسان از جادهٔ اعتدال انحراف یابد۔

شاه که ترتیب ولایت کند حکم رعیت برعایت کند
مملکت از عدل بود پائدار کار تو از عدل تو گیرد قرار

عدل تو قندیل شب افروز تست | مونس فردای تو امروز تست

و فی نفس‌الامر چه سخاوت لباس زیباست که بر هر قدی چست آید و حلیتی که عامهٔ خلق را خوش نماید خاصه ملوک که بدان سزاوار تر اند چه اگر پادشاه دست بذل و نوال کشاده ندارد و ابواب مبرت و معدلت برخاص و عام بسته گرداند بضرورت خرابی فاحش در ملک پدید آید زیراکه بنای قصر دولت و اساس سلطنت بامید و بیم مشید و موید است پس برین قضیت سنت سخاوت و عدالت بر رقبه ملوک فرض عین و عین فرض باشد.

فریدون فرخ فرشته نبود | ز مشک و ز عنبر سرشته نبود
ز داد و دهش یافت این خسروی | تو داد و دهش کن فریدون توئی

و هرکه بهنر کرم متحلی گردد همواره مکرم و محترم باشد و دلهای خلق بمحبت و ولای او مفتون و مشحون گردد که جلبت القلوب علی حسب من احسن الیها، سخا هنریست پوشندهٔ عیبها و بخل علتیست پوشندهٔ همه هنرها کما قال النبی صلی الله علیه و آله السخی لا یدخل النار و لو کان فاسقاً والبخیل لا یدخل الجنة ولو کان زاهداً، و چون تصاریف ایام را سرانجامی نیست و گردش دوران را فرجامی نه.

نماندند دیری درین تنگ دام | نه پرویز بزم و نه جمشید جام

از اندوختن نام نیک که ابد الدهر بر لوح ایام باقی ماند در روز بازار روزگار با سرمایهٔ قدرت و استطاعت سودی بهتر نیست فرصت را که گوی شتاب از سحاب می‌رباید فوت نباید ساخت و زیان خزانه را درین سودا سود عظیم باید شناخت.

به از نام نیکو دگر نام نیست | بد آنکس که نیکو سرانجام نیست
چو میخواهی ای شاه نیکی پسند | که نامی به نیکی برآری بلند
یکی جامه در نیکنامی بپوش | دگر جامها را به نیکی فروش

و حکما فرموده اند که سخاوت و شجاعت دو صفت متلازمانند که مطلقاً از هم منفک نگردند و در هر ذاتی که این صفات موجود بود دوست و دشمن با او در مقام ملایمت و ملاطفت باشند.

سری کردن مردم از مردمی است | و گر نه همه آدمی آدمی است
همه مردمی سرفرازی کند | سر آن شد که مردم نوازی کند

و چون مقرر شد که سخاوت و شجاعت از یکدیگر مفارقت نمی نمایند پس برین تقدیر شجاعت هرکس را از سخاوتش قیاس توان نمود بل شجاعت فرد کامل سخاوت تواند بود چه سخاوت بذل اموال و ایثار جهات است و شجاعت بذل نفوس حیات.

ز داد و دهش گر کنی پود و تار | بگیتی بمانی یکی یادگار
که جاوید هر کس کند آفرین | بران شاه کاباد دارد زمین

چون کلام صدق انجام شاه هدایت فرجام که متضمن فوائد دنیوی و اخروی بود باتمام رسید شهریار فلک احتشام زمان الهام بیان بلا و نعم نکشوده متوجهه باغ کاریز گردید و تا سه روز هیچکس از امرا و اعیان شهریار جهان را ندید بعد از سه روز شاه قرشی نسب را طلب فرموده بآن منبع علم و ادب گفت که درین دو سه روز با نفس خویش در جدل بودیم عاقبت برو غلبه نمودیم و با خود مقرر فرمودیم که مطلقا از صلاح و صوابدید شما انحراف نفرموده عنان اختیار ممالک و ممالیک و خزائن و دفائن بقبضه اقتدار شما بازگزاریم و فیصل امور جمهور سپاه و رعیت را بر رای صوابنمای شما سپاریم در هر باب انچه بخاطر صواب اندیش شما رسد بعرض رسانید که سخن شما در جمیع ابواب و درین جناب بقبول و اجابت مقرون است و پسندیدهٔ خاطر اقدس همایون از سپاهی و ارباب احتیاج بهر کس هرچه باید داد بدهید که حکم شما بر خزائن و ولایات نافذ و جاریست شاه حقائق آگاه زبان بدعای دوام دولت پادشاه گیتی پناه کشاده فرمود -

که دولت پناها جوان بخت باش — همه ساله با افسر و تخت باش
علم بر فلک زن که عالم ترا ست — بدولت در آویز کانهم ترا ست

و بعرض اشرف رسانید که صلاح دولت ابد اتصال درین است که شهریار کام بخش کامگار بهرکس از ارباب استحقاق با اصحاب وفا و وفاق انعام و احسانی فرمایند بدست شاهزادهای نامدار که ارکان دولت پائدارند ایثار نمایند چه درین فوائد مندرج است اول آنکه شیوه جود و کرم طبیعی شاهزادهای عالم میگردد و دیگر محبت شاهزادهای عالی گهر در قلوب اقاصی و ادانی استقرار می‌یابد دیگر این فقیر مورد اعتراض صغیر و کبیر نمیگردد بعد از ان شهریار خورشید آثار باستصواب جناب هدایت انتساب ابواب ایثار و ابتذار بر روی اهل روزگار کشاده دست جود و کرم از آستین سخاوت و احسان برآورد و جیب و کنار آمال ارباب احتیاج و افتقار را گرانبار ساخت و علم نیکنامی و سخا بفلک عز و علا برافراخت و بموجب صوابدید شاه حقائق آگاه بهرکس عطای میفرمود بوساطت یکی از شاهزادها بود از جمله شاهزادهای‌گردون مآثر حضرت میران شاه حسین و میران عبدالقادر بیشتر از دیگر برادران احسان میفرمودند اما سخاوت حضرت میران شاه حسین بحدی بود که حصه خویش را تقسیم نموده حصه برادران را نیز تصرف میفرمود ازین جهت محبت آن ثمرهٔ شجرهٔ سلطنت در دل سپاهی و رعیت استقرار یافته افسر پادشاهی و سریر خلافت بآنحضرت قرار گرفت بالجمله در اندک زمانی صیت سخاوت و آوازه کرم آن ناسخ جود حاتم در عالم اشتهار و انتشار یافته بسیط زمین و زمان به بساط امن و امان آراسته گشت و ریاض احوال بلاد و عباد از خار تعرض و تغلب اهل فساد و عناد پیراسته نهال آمال خلائق از رشحات عدل و احسان میوهٔ مقصود بار آورده سایهٔ رفاهیت بگسترد و کشت زار امانی و آمال خاص و عام را از قطرات غمام انعام دانهٔ هر مراد در خوشهٔ آرزو پرورده شد از کژی و ناراستی جز در ابرو و زلف گلرخان اثری نماند و از فتنه و آشوب غیر غمزه و طره ماهرویان از جانبی خبری نه رسید -

گردون فرو کشاد کمند از میان تیغ — و ایام برگرفت زه از گردن کمان
از غصه خون گرفت چو می‌ظلم را جگر — و ز خنده باز ماند چو گل عدل را دهان

دوستان و هوا خواهان پیوسته از خوان نوال و احسان بیکرانش ممتع و کامران بودند و دشمنان از بیم تیغ و سنان آبدار آتش افشانش خائف و هراسان -

همتش دست کرم چون برکشادی روز بزم | خیره ماندی از عطایش دیدهٔ وهم و قیاس
هیبتش چون برکشیدی تیغ کین در روز رزم | تیره گشتی چشمهٔ خورشید تابان از هراس

لاجرم از اطراف و اکناف آفاق ارباب احتیاج و استحقاق جهة تحصیل وجه معاش و کفاف روی توجهه باین درگاه عالم مصاف نهاده این آستان ملائک آشیان را قبلهٔ حاجات و کعبهٔ آمال ساختند و سال بسال از بحر نوال شهریار قدسی خصال بجانب مکه مشرفه و مدینهٔ طیبه و نجف اشرف و کربلای معلی و باقی مشاهد و عتبات عالیات حضرات ائمه معصومین علیهم السلام و الصلوات از نذورات و تصدقات و فروش و قنادیل و سایر تبرکات سفاین مشحون بخزائن میفرستاد و ابواب مسرت بر روی اصحاب عسرت می کشاد -

ز جودش بکان سیم سیماب شد | زر اندر دل کوه نایاب شد
چنان سیل جودش بهر سو دوید | که موجش بآنسوی عمان رسید

از جملهٔ نتائج این خصائل ستوده و صفات حمیده آنکه بعد ازین پیوسته اعداء دولت ابد قرین مخذول و مقهور و اولیای حضرت منصور و مسرور بوده روز بروز مدارج رفعت و سلطنت و معارج حشمت و عظمت آن دولت ترقی و تزاید می پذیرفت -

شهنشه بتدبیر دانا وزیر | بکم روزگاری شد آفاق گیر
سکندر که بدخواه را کرد خورد | برای وزیر از جهان گوی برد
وزیری چنین شهریاری چنان | جهان چون نگیرد قراری چنان
نگنجید گیتی درین هفت پوست | بدوران آن شاه درویش دوست
ازان یافت از دین پناهان حشر | که زد سکه بر نام اثنا عشر

چون شمع هدایت این نصایح از مشکوة صواب و سداد اقتباس یافته بود فراشان بارگاه تقدیر چراغ این تدبیر را بزیت زینت افروز موافقت و توفیق افروختند و زر و جواهر امید از خزاین ما یفتح الله للناس من رحمة فلا ممسک لها بر مفارق روزگار شهنشاه چرخ اقتدار نثار و ایثار کردند ایزد تبارک و تعالی کافه اهل اسلام را از میامن نصفت و مرحمت این دودمان نامدار -ع تا چرخ را مدار بود ارض را قرار - ممتع و برخوردار داراد بحق محمد و اولاده از جمله سادات عالیمقدار و نقباء نامدار که دران روزگار بدیار دکن آمده از زلال بحر انعام و افضال شهریار خورشید خصال کشت زار امید و آمالش سرسبز و شاداب گشت، سیادت و نقابت پناه شرافت و نجابت دستگاه خلاصه اولاد رسول الله زبدهٔ سادات عالم المشتهر بالفضائل و الشیم بین الامم امیر سید علی شد غم حسینی مدنی بود که از اشراف بنی حسین مدینه بفضیلت و بزرگی ممتاز و مستثنی است

و از غایت شهرت از تعریف و توصیف مستغنی بالجمله چون آن سید عالی گهر بدارالسلطنة احمد نگر رسید و بملازمت شهریار خورشید منظر مشرف گردید حضرت شهریاری از روی تفقد و دلداری یکی از مقربان را بملازمتش فرستاده از مطلب و مقصدش استفسار فرمود گویند آن سید سعادتمند مضمون این عبارت بلغت عربی ادا نمود که اشتیاق من بزیارت جد خویش بدرجه ایست که اگر مقدور باشد میخواهم که نماز عشا را بر سر تربت حضرت مصطفی علیه من الصلوات اتمها ادا نمایم شهریار فریدون فر ازین سخن بغایت متاثر گشته دوازده هزار هون بدان اشرف خاندان احسان فرمود و یکی از مخدرات تتق عصمت و طهارت که درة التاج سلطنت و خلافت بود و چون در یکی از فتوحات معتبره تولد نموده و بفتح شاه بیگم موسوم شده با خلف اشرف سید علی سید حسن بتقدیر خالق ذوالمنن در سلک ازدواج درآمد و آن مهد علیا را توفیق گزاردن حج و طواف بیت الله العتیق رفیق گشته قائد توفیقش بسر چشمه تحقیق تربت اطهر و مرقد منور حضرت خیر البشر علیه صلوات الله ملک الاکبر راهبر شد و چون بزیارت مرقد مطهر حضرت نبوی استسعاد یافت پای قناعت در دامن انزوا پیچیده مطلقا عازم وطن و مسکن نگردید بعد از چندی باز سید حسن را هوس ملک دکن دامن گیر گشته عزم رفتن مصمم نمود مهد علیای فتح شاه بیگم ازین سفر متقاعد شده بهیچ وجه مفارقت از روضه منوره حضرت رسالت اختیار نفرمود و در جواب خطاب سید حسن این سخن بیان فرمود که از دودمان خلافت نشان ما سعادت مجاورت روضهٔ مطهره حضرت رسالت مخصوص من گشته بعد از حصول این مقصد عظمی میل بجیفه دنیا نمودن و ازین سعادت محرومی جستن و بطمع دنیای فانی حیات جاودانی و سعادت آنجهانی را گذاشتن نه کار چون منیست ـ

سعدیا دامن مقصود و گریبان مراد حیف باشد که بگیرند و دگر بگذارند

آخر الامر آن مخدره معصومه از سر تربت مطهره منوره مفارقت نجسته بعد از ممات نیز قریب روضه سید کائنات مدفون گشت سید حسن باز بدکن آمده درین ملک متوطن بود تا بعد از مدتی در جنیر مدفن ساخت دیگر از اجلهٔ سادات عظام و صدور واجب الاحترام که بحسب اختلاف مشهور و عوام بولایت دکن آمده خدمت سیادت و صدارت مرتبت نقبت و افادت منقبت شمس الفلک السیادة و النقابة محمد الحسینی المدنی و الوحادیست که از اکابر سادات عالی درجات و افاضل علماء ملت سید کائنات بود چون آن سید قدسی صفات بولایت دکن رسید شاه حقائق آگاه از مقدمش خبردار گردید بلوازم تعظیم و تکریم قیام فرموده خدمات پسندیده بتقدیم رسانید شهریار گردون وقار نیز در باره آن سید عالی مقدار عنایت بسیار و احسان بیشمار فرمود چنانچه آن زبدهٔ اهل فضل و کمال با نیل مقاصد و آمال بولایت عراق معاودت نمود و چون بمجلس بهشت آئین خسرو آفاق و شهنشاه بارث و استحقاق سلیمان خاقان منزلت فریدون جمشید رتبت سکندر کسری معدلت مروج شرع المبین خلاصه ذریة سید المرسلین المختص بعنایات رب العالمین ابوالمظفر شاه طهماسپ بن شاه اسماعیل صفوی نور الله مضجعه و مثواه وجعل آخرته خیرا من دنیاه راه یافت احوال هدایت مآل شاه حقائق پناه ملازمت خسرو فریدون کلاه بارگاه ستاره سپاه خاقان جمجاه المؤید من عند الله خادم اهل بیت رسول الله ابو المظفر برهان نظام شاه انار الله برهانه و نقل

مذهب و تولا باهل بیت رسول عرب بهدایت آن سید عالی نسب و مناظره و مباحثه با علمای اهل سنت و اسکات آنجماعت بتفصیل در خدمت پادشاه ایران بیان فرمود لاجرم این معنی موجب تحریک سلسلهٔ محبت و وداد میان آن پادشاه با دین و داد گشته باعث توجهه و عنایات پادشاهی نسبت بآن محرم اسرار الهی شد و از طرفین بسعی شاه طاهر ارسال رسل و رسائل متواتر و متوافر گردید از جمله فرمانی که اولا از جانب نواب اعلی بنام آن افضل فضلا صدور یافته مرقوم میگردد فرمان همایون شرف نفاذ یافت آنکه چون همواره خاطر خطیر و ضمیر منیر مهر تنویر همایون ما که مرات اسرار حقائق و معارف غیبی و مشکوة انوار دقائق و مکاشف لاریبی است بران مقصور و محصور است که حوالی مجلس بهشت آئین گردون انبساط و حواشی محفل ارم تزئین جلالت مناط که موصوف بصفت جنة عرضها کعرض السموت است از اصول علماء افاضت شعار دین بروز و فحول فضلاء بلاغت آثار شریعت گستر که شرفات قصر شرف و قدر ایشان بلمعات منیر هل یستوی الذین یعلمون والذین لایعلمون، و فضای پیشگاه صدر ایشان باشراقات بارقات خورشید لاخوف علیهم و لا هم یحزنون، منوراست سیما زمرهٔ که صفحهٔ حال و صحیفه آمال خود را برقوم و علمه مایشاء مزین و بعنوان و لقد اصطفینا فی‌الدنیا معنون داشته اباً عن جد از مقتبسان مشکوة این خاندان رفیع مکان و دودمان خلافت نشان که مظهر آثار فیه آیات بینات است باشند آراسته و پیراسته باشد بنابران دواعی همت خورشید منزلت و نهمت عالی مرتبت برین مصروفست که سیادت پناه نقابت دستگاه افادت و افاضت انتباه جامع الفروع و الاصول حاوی المعقول والمنقول عارف معارف کاشف المکاشف سلطان العلما و النقا المقتبس من انوار فیضه اهل الباطن والظاهر جلالا للسیادة والا فاضة والدین ظاهرا در سلک اعیان درگاه سد ره مثال و در سمت مقربان بارگاه عظمت و جلال منسلک و منخرط باشد و درین اوقات خجسته ساعات که سیادت پناه نقابت دستگاه رفیع الدرجات کثیر البرکات ذی الحسب الطاهر و النسب الطاهر عمدة افاخم السادات و النقباء العظام نقاوه اولاد حضرت خیر الانام علیه الصلواة و السلام شمسا للسیادة و النقابة و الدین محمد الحسینی المدنی الوحادی که بتقبیل قوایم سریر خلافت مصیر و حاشیهٔ بساط جلالت مناط مستسعد و سرافراز گشت صورت ارادت و اعتقاد و کیفیت اخلاص و اتحاد آن سیادت و نقابت دستگاه را کماهی برمرایاه ضمیر منیر سعادت تصویر که مورد اسرار غیب و مهبط انوار لاریبست مرتسم و منقش گردانید موجب تضاعف مواد التفات و تلطف شاهی در باره او شد سیادت و معارف پناه مومی الیه باید که باقتباس پرتو مصباح و عواطف شاهانه و استفاضه انوار مشکواة عوارف پادشاهانه که هادی طریق سعادتمندان و رفیع صراط مستقیم بلندان مخصوص بوده بمودای حب الوطن من الایمان احرام حریم کعبه درگاه گیتی پناه که مطاف کروبیان ملاء اعلی و قدوسیان عالم بالا و منعوت بنعت و من دخله کان آمنا است بسته جمال این عزیمت را در حجاب تراخی و نقاب توقف محجوب و مستتر ندارد و اگر احیاناً نسبت عوائق ایام که عائق مراد و مرام انام است چهرهٔ این داعیه را در پردهٔ تعویق ماند یکی از اخلاف حمیدة الاطلاق خود را بجیازت این سعادت عظمی وادراکی این عطیه کبری فرستد که بدرگاه جهان پناه در مسلک سعادتمندان کنتم خیر امة بوده همواره اقتباس انوار کمال از هر عاطفت بی زوال نموده از مراحم بی غایات خاقانی و مکارم بی نهایت سلطانی که قاطبه

انام و کافه خواص و عوام را کافل و شامل است محظوظ و بانظار کیمیای آثار منظور و ملحوظ گردد چه بنابر وفور مساعی جمیله آنسیادت پناه در اعلاء اعلام دین مبین و ترویج احکام شریعت حضرت خیر النبین علیه الصلواة و السلام و انتشار مذهب حق امامیه دران صوب و ظهور آثار اخلاص و بروز قواعد اختصاص او بدین درگاه سلاطین پناه توجهه خاطر دریا مقاطر در باره آن سیادت و نقابت دستگاه زیاده از حد و حصر است لایحتاج الصباح الی المصباح و آن افاضت پناه را از زمرهٔ معتقدان باخلاص و مخلصان باختصاص این دولت بی انتقال ابدی الاتصال دانسته بموائد تعظیم و عوائد تفخیم از سائر اکابر و اشراف ممتاز و مستثنی میدانیم و نتائج این معانی نسبت بآن سیادت پناه و اولاد عظام الی ماتناسلوا و تعاقبوا، ازین دودمان رفیع مقام ما دار الشهور و الاعوام ظاهر و باهر خواهد شد تحریراً فی شهر محرم ۹۴۹ چون این فرمان سعادت نشان عنایت مشحون بشاه هدایت پناه رسید موجب ابتهاج خواطر دوستان هوا خواه و اندوه جان دشمنان گمراه گردیده فرمان قضا جریان پادشاه ایران را بنظر اشرف شهریار گیتی ستان در آورده بعرض رسانیدکه اگر فرمان جهان مطاع عز اصدار یابد یکی از بنده زادها را بدرگاه عرش اشتباه پادشاه ممالک ایران روان سازد و از جانب حضرت شهریاری مکتوبی مصحوب رسول مرسول دارد تا روابط محبت و التیام ذات البینین مشید و موکد ساخته مهام مصادقت طرفین را انتظام دهد شهریار دین و دنیا رای جهان آرای شاه هدایت انتما را باعث خیر و صلاح دانسته آن سر دفتر ارباب فلاح را مرخص ساخت که انچه صلاح دولت روز افزون داند بفیصل رساند لاجرم آن اعلم اصحاب فضل و حکم حضرت سیادت و نقابت پناه افادت و افاضت دستگاه سلالهٔ اولاد خیر البشر جلالا للسیادة و النقابة والدین شاه حیدر را که از جملهٔ اولاد شاه با دین و داد بوفور علم و فضل و سائر کمالات نفسانی و فضائل انسانی متفرد و ممتاز بود بسفارت و رسالت درگاه گیتی پناه نامزد فرمود و این عریضه مصحوب آن نور دیده بپایهٔ سریر ثریا نظیر فرستاد تا معجز نمای مشیت از جوئبار انامل ابداع و چشمه سار ایادی اختراع رشحات سحاب خیر و کمال و قطرات غمام فضل و افضال بحدائق بسیط و مزارع ماهیات مرکبه رساند و بادیه پیمائی بیدای عنایت در طی منازل ایجاد و تکوین و قطع مراحل اقدار و تمکین و تشنه لبان تیه امکان و لبیک زنان میقات علم و عرفان را برشح زمزم وجود و طوف کعبهٔ مقصود فائز گرداند همیشه حریم دولت سرای خلافت و عرصه دارالملک سلطنت که غیرت ساحت بیت المعمور و رشک سواد بلدهٔ طیبة و رب غفور است قبلهٔ اقبال مقبلان و کعبهٔ آمال صاحب دلان باد و هرگز بنو بهار بخت بلند و شاخسار طالع ارجمند که از مهب شمال فرخنده فال و نفخنا فیه من روحنا، نضارت یافته و از منصب زلال کوثر مثال فانفجرت منه اثنتا عشرة عینا، طراوت پذیرفته آفت نکبائ خزان و آسیب خشکسال نقصان مرساد خاکسار بیمقدار طاهر الحسینی که نهال حیات وی بآفتاب مهر و وفا و شبنم محبت خاندان نبوت و اصطفا پرورده و گلشن اعتقادش از کوثر ارادت و سلسبیل اخلاص و دودمان ولایت آب خورده سر خدمت از سجده تحیت و تعظیم و روی نیاز از زمین انقیاد و تسلیم برداشته زبان خامه را ترجمان زبان میگرداند و بزبان خضوع و خشوع از حضیض فقر و انکسار بذروه عرض مقربان سپهر اقتدار میرساند که درین زمان سعادت آوان ازان سده سدره مکان

فرمانی مشتمل بر عنایت موفور و محتوی بر مرحمت غیر محصور که بیاض آن از معارض حور و مشاکل لمعه نور و سواد سطورش من حیث المعنی مصداق کریمهٔ نور علی نور و مصدوقه کتاب مصدور فی رق منشور بود در تیره شب دیجور کربت غربت چون شمع پرتو فیض بر کاشانهٔ درویشان انداخت و مشاعر جسمانی و مدارک روحانی ایشان را بانوار استمالت و اشعه استماحت مستضی و مستنیر ساخت۔

خانهٔ مارا مخواه امشب چراغ عاریت | کز در و دیوار این ویرانه مهتاب آمده

از ملاحظهٔ ارقام آن همایون خطاب وحی آسا معنی یهدی الله لنوره من یشاء، برای العین مشاهده گردید و در مطالعه اسرار آن مبارک کتاب روح افزا شاهد نهانخانه قد جاء کم من الله نور و کتاب مبین، بجلوه گاه ظهور خرامیده ذالک فضل الله یوتیه من یشاء، چون حروف عالیاتش مودی بکلمه طیبه لاتیاسو من روح الله، و نفاذ کلمات طیباتش مفید قضیهٔ مرضیه لاتقنطوا من رحمت الله، بود منزوی زاویهٔ عزلت و معتکف صومعهٔ خمول پس از یاس باس و حرمان در ارجاء فسحت پیرای سندس و استبرق، امانی و آمال گسترد و در فضای خلوتخانه آرزو دو بیت امید در دامن دلفریب مقصود استوار کرد بلی ۔

آنجا که همیشه ابر رحمت بارد | دهقان امل تخم امانی کارد
و آنرا که عنایت تو امداد کند | سرشتهٔ مقصود ز کف نگذارد

اگرچه سعادت التفات شاه دولتی است فائق بر طوق قدر و منزلت گدا و دولت خطور بر خاطر مقربان آن درگاه سعادتیست زاید بر حوصله همت این بی سر و پا اما ظاهر است که حقارت ذره در افاضت نور منظور خورشید انور نیست و درین معنی جز افاده مقتضای ذات امری دیگر ملحوظ آن ذره پرور نه لاغرو هذا من کرایم ذاته، بعده اشارت فائض البشارت در باب توجهه ذره بحضرت بیضا و توسل قطره بلجه دریا که از عبارات اعجاز آیات پروانچه همایون و مثال عنایت مضمون بالمظنون و المفهوم مستفاد و معلوم می شد مرحله پیمای بادیه توجهه موقد نوایر شوق و شرف عتبه بوسی گشت و محمل نشین قافله عزیمت را جز این ترانه حرفی بر زبان نه گذشت ۔

ایا هادی العیش بالله شمر | لقطع الفیافی و طی السبائب
ازان منزل دلکش کعبه آسا | کزو نیست یکدم دل خسته غائب
مکن حسبه الله ار می توانی | ازین بیش صرف زمام نجائب

و بالجمله نهایت سعی در امتثال امر مطاع مصروف داشت و غایت همت بر تحصیل این امنیت گماشت اما چون تدبیر موافق تقدیر نیفتاد و سعی بنده بی امضای قضا فائده نداد لاجرم بحکم مقدمه ما لایدرک کله لایترک کله، بعضی از بنده زادها را باوجود صغر سن و قلت تجربه معتمداً علی الطاف الالهیه و مستنداً بالعنایات الشاهیه بجاروب کشی آستان ولایت آشیان فرستاده شد و کان ذالک فی الکتاب مسطورا، پادشاها و دین پناها نقد ولایت در آستین و گنج فتوت در آستان شما است

اشراف خاطر اشرف بر مخزونات ضمایر و مکنونات سرایر کمالات ذاتی و فضائل دینی آن خاندان قدسی آشیان و تقویت ضعفا و تربیت فقرأ آل محمد از لوازم بینه و خصائص متعینهٔ آن ذات رفیع الشانست.

توآن زلال حیاتی که داده جان از شوق — بوادی طلبت صد هزار تشنه لبست
لطیفه ایست وجود تو بر صفیحه جود — که از اصول وجود کمال منتخب است

پس استدعای ترحم بحال ایشان دران حضرت چندان وجهی ندارد و بهر وجه که خاطر اشرف اعلی بایشان توجه میفرماید آنرا بنده عین مرحمت میداند و کمال مکرمت میشمارد.

چو ما باضعف خود در بندآنیم — که نگذاریم خدمت تا توانیم
تو با چندین عنایتها که داری — ضعیفانرا کجا ضایع گذاری

امیدوار است که تکلیف ایشان بتحصیل کمالات علم منضم بوجوب الطاف والتفات بخصوص این امر مصاف بعموم اعطاف باشد.

باین امیدهای شاخ بر شاخ — کرمهای تو مارا کرد گستاخ
وگرنه هرگدا را نیست این راه — که بگشاید زبان در حضرت شاه

والله الموفق المراد و الیه مرجع والمعاد، احوال این دیار بفیض فضل پروردگار و عون عنایت نواب کام بخش کامگار بصلاح و اصلاح عائد است و امید مزید ارتفاع رایت دین مبین یوماً فیوماً متزاید و وجوه سکه و رؤس منابر بنام با احترام زینت گرفته و صورت خدمت و طاعت آن درگاه در ضمایر و مجالی خاطر همگنان تمکن و تقرر پزیرفته بوجهی که از تحریر عرائض و تقریر حوائل رافع ظاهر خواهد شد و «این هنوز از نتائج سحر است» اگر فی الجمله نظر عنایتی بحال فرستاده و فرستنده مبذول دارند بی شائبه موکد نسبت اعتقاد و موید معنی ارادت این طائفه خواهد شد و در اعلاء کلمة الله مدخلی نخواهد بود والباقی امرکم حقا فی مایقع فی الحق احق ان یتبع بالنبی الهاشمی محمد و اله، و چون آن زبدهٔ اولاد حیدر بدرگاه پادشاه دادگستر رسیده بسعادت بساط بوس مجلس بهشت آئین فائز گردید مشمول نظر عاطفت و مرحمت شاهی گشته در سلک مقربان درگاه شهنشاهی انتظام یافت و در بسط بساط مصادقت و انبساط میانه آن دودمان گردون مناط سعی موفور بظهور رسانید چنانچه از مراسلاتی که میانه آن دو شهریار ملکی ملکات وقوع یافته بوضوح می پیوندد چنانچه در همین اوقات چون سیادت و نقابت دستگاه میر خور شاه که از اقوام شاه هدایت پناه بود و از درگاه عرش اشتباه شهنشاه ایران متوجهه هندوستان پادشاه گیتی ستان این فرمان بآن سر دفتر ارباب عرفان و ایقان صادر گشته مصحوب آن زبده ذریة رسول مرسول شد فرمان همایون شرف نفاذ یافت آنکه سیادت پناه افادت دستگاه متبوع اعاظم السادات والنقباء الکرام مستخدم ارباب العمایم فی حوزة الاسلام معزاً للسیاده والنقابة و الافادة و الاسلام و المسلمین طاهراً مجدداً، بوفور اشفاق و الطاف لامتناهی شاهی و صنوف مکارم و اعطاف پادشاهی مفتخر و مباهی گشته همواره خود را ملحوظ التفات و توجهه خاص و منظور نظر مرحمت و اختصاص همایون ما شناسد و من کل وجوه بعاطفت بی نهایت خسروانه ما که همواره شامل حال آن نقابت و افادت

پناه بوده و هست مستظهر و مستوثق بوده پیوسته مقاصد و مطالب که در هر باب بخاطر آن نقابت دستگاه خطور نماید از انجا که سمت اختصاص و ارادت او نسبت بنواب کامیاب شاهی ما ست بی حجاب توقف بموقف عرض رساند که از روی کمال توجهه شاهانه بانجاح مقرون و موصول گردد و چون تفاصیل فتوحات غیبیه که درین ولا قرین حال فرخنده مآل نواب کامیاب همایون ما گشته در کتابت حضرت سلطنت و حشمت پناه شوکت و معدلت دستگاه ممهد قواعد النصفة و العدالة فی الافاق مشید ارکان السلطنة و الخلافة بوفور الاستحقاق لا زال مؤیداً بتائیدات الازلیّه من عند اللّٰه معز السلطنة و النصفة و العدالة والمحبة والاقبال نظام شاه مهدت قواعد سلطنته و محبته و اجلاله و اصعد فوق الفرقدین کوکب اقباله مرقوم اقلام محبت ارقام شده و در بعضی اسفار سیادت و افادت دستگاه عمدة السادات امیر نظام الدین خور شاه و امیر زاده اعظم نقاوه امراء الکرام ادهم بیگ ملازم رکاب ظفر انتساب بوده اند مکرراً بشرح و تفاصیل آن مبادرت نمیرود باید که همواره در تشئید و تاکید قواعد محبت ما بین مساعی جمیله بتقدیم رسانیده حسب المرام باعلام خصوصیات حالات و مجاری حکایات محرک سلسله محبت و موالات باشد چنانچه از صدق عقیدت و صفاء طویت آن نقابت پناه سزد در انتشار قواعد مذهب حق حضرات کوشیده دقیقهٔ از دقائق سعی و اجتهاد درین باب فروگذاشت نکند و من کل الوجوه خاطر از جانب فرزند نجیب خود خلف السادات والنقباء العظام نظاماً للسیادة والنقابة والدین حیدر اجمع دارد که همواره منظور و ملحوظ نظر شفقت و عاطفت شاهانه ما خواهد بود تحریراً فی شهر ربیع الاول ۹۵۴ هجری در خلال این احوال از جانب پادشاه فریدون خصال مهتر جمال با تحف و هدایای بیکران بر سبیل رسالت بپایهٔ سریر ثریا مثال شهریار بحر نوال رسید و جهته بعضی افعال و اقوال که مناسب حال نبود بتقصیر منسوب گشته مخذول و منکوب شد و از درگاه پادشاه دین پناه جمعی بقید او مامور گشته متوجه دکن شدند قبل از وصول ایشان مهتر جمال از راه دیگر خود را به بندر رسانیده در ذورق نشست و ازان ورطه رخت بکران کشید در جواب خطاب مستطابی که مصحوب مهتر جمال شرف صدور و عزّ ورود یافته بود شهر یار گردون جناب این کتاب مشحون بصدق و صواب قلمی فرموده مرسول داشت —

تا ارتفاع آفتاب جهانتاب عنایت الهی و انتصاب لوای عالم آرای هدایت نامتناهی در بسیط زمین مفید انبساط بساط شرع مطهر غرا و موید انتشار آثار ملت زهرا باشد اطناب خیمه زرین طناب آن دولت باوتاد سراپردهٔ ظهور موعد متصل و مربوط و ماهچه علم زرنگار آن سعادت بقوایم اعلام ظفر ارتسام قائم آل محمد ملتقی و منوط باد خادم اهل بیت رسول اللّٰه نظام شاه که نشاء مهر و محبت آن خاندان نبوت بنیان در طینت او سرشته و خاک وجودش بزلال خلت و خلوص آن دودمان ولایت ارکان آغشته بعد از عرض دعای چون روایح انفاس صبحدم امرح النسیم و رفع ثنای چون فوائح گلستان ارم عتق الشمیم شاهد ارادات را بر منصه حسن اعتقاد جلوه داده و نقاب حجاب و لثام احتجاب از رخسار دلفریب اخلاص کشاده بموقف عرض موسسان اساس شاهی و حارسان کریاس سپهر اقتباس پادشاهی میرساند که درین زمان فرخنده آوان که ازان سده سدره مکان کتابی مشتمل بر عنایت موفور و خطابی محتوی بر

مرحمت غیر محصور از ایراد بهجت مفاد مقرب الحضرت السلیمانی[1] الانیه المؤید بتائیدات الربانی سلیمان الزمانی بحسن ورود مقرون گردید و صورتهائی معانی خطابی که شواهد حصول مقصود بلکه دلائل ثبوت مطلوب بود بمعرض شهود رسید خامه زبان در صفت آن جواهر اسرار زبان بزمزمه هو الّذی انزل علیک الکتاب فیه آیات محکمات، کشود و زبان خامه در صفت آن لآلی آبدار بترانه بل هی آیات بینات، ترنم نمود حقا که از نسیم عنایت و شمیم التفات خاطر فیاض غنچهٔ مراد در چمن آرزو شگفت و نو بهار مقصود در گلشن امید نشو و نما پذیرفت ـ

چو گل بخنده درآمد لب امل ز نشاط　　　از ان نسیم که از باغ شفقت تو وزید

هرچند طایر تامل و هدهد تخیل در هوای مکافات آن ملاطفت پرواز نمود و بر کروسهای مجازات آن گردید ادراک تحفهٔ که قابل مقابل آن کرامت و احساس هدیهٔ که لائق مواجهه آن سهامت تواند بود نگردید ـ

عذر لطف تو مگر خلق تو خواهد ورنه　　　قوت ناطقه را طاقت ان معنی نیست

اگرچه بحسب ظاهر کاخ صماخ بشرف مخاطبات علیه مشرف نگشته و حرم خلوت دماغ بنسیم عنبر شمیم گلشن وصال فرخنده فال ترویح و تفریح نیافته اما علی‌الاتصال از صریر کلک محبت تصویر نغمات انس و الفت شنیده و لایزال سحاب عنایت تنسمات از چمن ان اللّٰه فی ایام دهرکم نفحات بمشام جان وزیده ـ

میان کعبه و ما گرچه صد بیابان است　　　دریچه ز حرم در سراچهٔ جانست

فلا اقسم بمواقع النجوم که تا نجوم سلطنت و کواکب خلافت از افق و اشرقت الارض بنور ربها بر بسیط زمین بلکه بر بساط چرخ برین پرتو انداخته و معمار قدرت بر طبق استصواب مهندس مشیت خطهٔ اقبال و حیطه اجلال انحضرت را بحصن حصین و شددنا ملکه محکم و متین ساخته همواره از ان ذروه اعلی لوامع آفتاب خاطر خطیر را مترصد و ازان سده علیا روائح توجهه ضمیر کیمیا تاثیر را متربص بوده مرتجی بلطایف عواطف الهی و مترجی بعوارف ذوارف نامتناهی آنکه روز بروز گلزار آن دولت بلند و نوبهار آن خلافت ارجمند بمرابیع للذین احسنو الحسنی، و زیاده سر سبز و سیراب و ساعت بساعت ثواقب اقبال و کواکب بخت فرخنده فال از سپهر لهم مایشاؤن فیها، گیتی افروز و جهان تاب باشد ـ

این هدایت که دیدهٔ جزویست　　　کار کلی هنوز در قدر است
باش تا صبح دولت بدمد　　　کین هنوز از نتائج سحر است

و لامحاله توفیقاتی که از مساعده روزگار فرخنده فرجام و ایام خجسته ادوار میمنت انجام نواب اعلی حضرت سلیمانی صاحب قرانی فردوس مکانی اسکنه اللّٰه ریاض الجنان و رش علیه من رشحات الرحمة و الغفران، شده بود در قوت مقدمانیست که نتیجهٔ آن بتسلخ صبح اعتلای این خسرو کیخسرو سریر و تبرج تخم ارتقاء اسکندر ارسطو تدبیر تواند بود بلی ـ ع

نقاش نقش آخر بهتر کشد ز اول

---

۱ کذا

اکنون شائسته آن شیمه و شان و سزاوار آن منزلت آنست که بموجب و اخفض جناحک لمن اتبعک من المومنین اجنحه، مرحمت و احسان و اظله مکرمت و امتنان بر مفارق مطیعان منقاد و تابعان سابق الاخلاص صادق الاعتقاد گسترده بر وجهی مرآت خاطر والا نهمت را جلوه گاه ظهور آمال محبان سازند و بنوعی نظر لطف و عنایت بر حال دولتخواهان اندازند که موجب وثوق رابطهٔ طاعت و سبب رسوخ نسبت اطاعت گردد و چون نواب ظفر انتساب را همت بلند بر ارتفاع اعلام شریعت بیضاء و اتباع احکام ملت زهرا مقصور و فطرت ارجمند بر تاسیس اساس دین مبین و ترویج آثار شرع سید المرسلین مجبول و مفطور است اگر بمقتضای و نرید ان نمن علی الذین استضعفوا فی الارض، عنان عزیمت آفاق گیر باستخلاص بعضی بلاد و عباد که در قبضه قهر و حیطه تصرف اهل عناد است معطوف و زمام همت قدرت قدر تاثیر باستیصال من یدعی الخلافة و الخلاف و یتکی علی الزخارف المتروکة من الاسلاف، مصروف فرمایند هرآئینه اولیای آنحضرت را معنی تبارک الذی انشاء جعل لک خیراً من ذالک، باجمل صور جلوه خواهد نمود و بر اعداء دولت صورت ما استطاعوا من قیام و ماکانوا منتصرین، نقاب از چهره خواهد کشود و بی شائبه بنای قصر استکبار و اساس خانه اقتدار ایشان بصولت عواصف و جعلنا عالیها سافلها متخلخل و مبانی امانی و حبال آمال شان بصدمت صواعق فیذرها قاعا صفصفا متزلزل خواهد گشت.

بسنگ تفرقه خواهد خراب گشت آری بنـای قصر عدو گرچه آهنین بـاشد

چه همین که چشم بر کتابهٔ رایت ظفر پیکر شاهی که بطراز هوالذی ایدک بنصره و بالمومنین مطرز است اندازند و سحابه چتر بلند اختر ظل اللهی را که حامل ورق و ان ینصرکم الله فلا غالب لکم، است نصب العین خویش سازند چون اوراق رزان از آفت خزان ریزان و چون کوکب بنات النعش از هم گریزان خواهند شد و مقصورات خیام مرام را از زبان ساکنان ملاء اعلی نوید عسی الله ان یاتی بالفتح، بگوش هوش خواهد رسید و مستوران نقاب ارتقاب را منطوق الا ان نصرالله قریباً مفهوم خواهد گردید.

مه لوای تو بـا خیل خصم بد اختر همان کند که کند بـا نجوم مهر منیر

اگر قائد توفیق درین باب شرائط موافقت را در توقف و تعویق اندازد و رفیق تائید قواعد مرافقت بجای نیارد رجا بارجاء مروت آن خاندان واثق و امید بشمول عاطفت آن دودمان مستوثق است که جمعی از غازیان شیر دل و فوجی از مجاهدان غضنفر شمایل که الیوم مصدوقه والذین جاهدوا فینا لنهدینهم سبلنا و مصداق و ان یکن منکم مایته یغلبوا الفاً من الذین کفروا، ایشانند ازان درگاه گیتی پناه بمعاونت و مساعدت محبان دولتخواه مرخص شده باوردن ایشان یکی از اعیان درگاه مختص گردد عنقریب منهیان اقبال بمژده توجهه جنود نصرت قرین و ایدنا الذین آمنوا علی عدوهم فاصبحوا ظاهرین، با فنای وجود اعدای این حدود برسانند و مبشران مسرت رسان فسوف یاتی الله بقوم یحبهم و یحبونه اذلة علی المومنین اعزة علی الکافرین، در اطراف و اکناف این دیار منتشر گردانند چون درین اوان همایون امتداد و ایام فائض الرشاد و الارشاد که مطلع صبح آخرالزمان و مقدمه طلوع رایت هدایت سرایت حضرت صاحب العهد و الاوان

است آفتاب جهانتاب دولت آل محمد از افق آن دودمان ولایت آشیان و خاندان سعادت اقتران طالع و ظلمت ظلم مخالفان مردود و معاندان مطرود بقوت بازوی جنود ملائک وفود بالکلیه مرتفع گشته محقق است که بمقتضای وکان حقاً علینا نصر المومنین تعهد تیسیر مطالب مقتبسان حدود ایمان و تکفل تحصیل مقاصد متشبثان عروه ایقان فرموده در میدان ترتیب باد پیمایان کعبه صدق و ارادت لوای نصرت و اعانت خواهد افراخت و بذل این ملتمس را علاوه سوابق الطاف و مراحم و انالهٔ این مطلوب را ضمیمه سوالف اعطاف و مکارم خواهد ساخت اکنون منتظر طلوع کواکب اقبال از مطلع انی آتیکم بسلطان مبین و مترصد افول اختر طالع خصم بمغیب ثم رددناه اسفل سافلین بوده نشسته با دل امیدوار است نظر بر شاهراه انتظار است ثانیاً بمعرض عرض می‌آورد و بر لوح ضمیر حقائق تصویر بکلک تعریض می نگارد که چون شخصی که من حیث المذهب مخالف و بصفت خلاف و اختلاف متصف است و همای همایون فال محبت آل جناح نجاح و ظلل اقبال بر فرق عقیده‌اش منبسط نساخته و شمع شب افروز یهدی الله لنوره من یشاء، در شبستان ارادت و اعتقادش پرتو التفات و اعتنا نینداخته با وجود این چون ملتجی آن کعبه اقبال و متکی بآن آستانه بطحا مثال شد امروز بمیامن مروت و احسان و برکات عنایت و امتنان آنحضرت بپایهٔ عز و افتخار فائز و بپیرایهٔ رفعت و اقتدار حائز است تاج غرتش راکه صرصر ادبار از تارک اقبال انداخته بود دست عنایت شاهی باز بر فرق همایونش نهاد و قامت دولتش راکه حوادث روزگار از خلعت استقامت منخلع ساخته بود از یمن عاطفت پادشاهی بافت این خلعت علی وفق المراد فی الواقع تا سایه دست در دامن خورشید زده چون آفتاب حمایت ظل اللهی ندیده و تا هاله پناه بحوالی ماه برده چون ماه عنایت ولایت پناهی مشهود منصهٔ شهود نگردیده بمثل هذا فلیعمل العاملون، ملخص که سندس و استبرق اخلاص را در ارجاء رجا گسترده و قطوف دوحهٔ اعتقاد را برشح سلسال خلوص و رش سلسبیل خصوص پرورده باشد و حدائق منمرة الحقائق ولای طیبین و طاهرین و خطائرقدسی سرائر تولای ائمه معصومین صلوات الله علیهم اجمعین را بنفحات ارادت و نسمات صدق منضر و معطرا گردانیده ارتسام مودت آل عبا بحکم قل لااسئلکم علیه اجرا الا المودة فی القربی، چون نقش بر نگین خاتمش منطبع و غبار تردد اغیار بر طبق من احب الله و ابغض الله از دامن فطرتش مرتفع باشد معلوم است که موجب مفهوم -

دوستان را کجا کنی محروم   تو که با دشمناں نظر داری

افاضهٔ انوار تودد و تفقد خواهد فرمود که از پرتو شمع اقبال آنحضرت کاشانهٔ امنیت و امنش روشن بلکه از استفاضه لوامع تربیت و تقویت چراغ منزلتش بر منزل اکفا و اقران پرتو افکن گردد

وین نه اول پرتو فیض است ز ان خورشید جود

اگرچه قدم بر بساط انبساط نهادن و نقاب از چهره مقصود بابن وجه کشودن نه دابا هل آداب و رسم ارباب لباب است لیکن -

چون چشم تو دل می‌برد ازگوشه نشینان   دنبال تو بودن گنه از جانب ما نیست

همیشه وفود موید شاهی و جنود مجنده پادشاهی بصولت صمصام شدید الخصام و سطوت سنان حدید السام نواب ابهت نقاب سده سدره جناب موید و منصور و صفوف صنوف اعدای آل محمد بعواصف جلال و قواصف رایات ظفر آیات مکسور و مقهور باد .

ذکر توجهٔ شهریار کامگار به تسخیر حصار کالنه و فتح آن بتائید قادر مختار

چون همگی همت والا نهمت شهریار خورشید طلعت باعلاء اعلام اسلام و قلع و قمع ماده کفر و ظلام مصروف بود در ینولا عزیمت تسخیر حصار کالنه را که از قلاع نامدار دیار هند است و داخل ولایت راجه بهاوجی که ما بین مملکت شهریار موید منصور و ولایت ندربار و سلطان پور مصمم ساخته رایت فتح آیت برافراخت .

ز آوازه عزم شاه جهان — بجنبید یکسر زمین و زمان
بغرید کوس و بجوشید دشت — خروش سپاه از فلک درگذشت
ز هر جانبی رایتی شد پدید — روان فوج فوج از سپه در رسید
ز بس جوش لشکر به بیراه و راه — بسیط زمین تنگ بد بر سپاه

بالجمله موکب همایون بعد از قطع مسافت ظاهر حصار کالنه را از غبار مشکسا مانند صحرای تتار ساخت فراشان قدر قدرت قبهٔ بارگاه خلائق پناه را بمحدب مهر و ماه بر افراختند و نفیر کوس و صدای درای فیل هول صور اسرافیل در دل کفار ذلیل انداختند دلیران سپاه قدم در میدان تسخیر نهاده آواز غلغل تکبیر بفلک اثیر رسانیدند کفار حصار که از دیدن رایت نصرت شعار دل و دست شان از کار رفته بود حرکت المذبوحی می نمودند اما عقل آنرا مثل حیله روباه محتال پیش حمله شیر تیز چنگال میدانست چون صورت عجز و انکسار خویش را در آئینه ادبار و اضطرار مشاهده نمودند از در اعتذار در آمده زبان باستغفار کشادند و جبین مذلت برخاک درگاه گیتی پناه مالیده از سطوت سپاه نصرت دستگاه زینهار طلبیدند شهریار کامگار بر بیچارگی آن قوم ترحم فرموده از صولت سپاه نصرت پناه ایمن گردانید و معابد و مساکن کفره را ویران ساخته بجای آن مساجد برافراختند غنایم فراوان و اموال بیکران بدست عساکر نصرت مآثر افتاده ضبط آنحصار حسب الحکم شهریار فلک اقتدار بیکی از امراء نامدار مفوض گشته رایت معاودت بصوب مستقر سریر سلطنت معطوف گشت .

ذکر توجه موکب جهانگیر بتسخیر قلعه مورهیر

و هم درین اوقات خیال تسخیر قلعه مورهیر که در سرحد گجرات و دکن واقع است و از جمله کفار آن دیار بهردرنه فرمان ده و صاحب اختیار آن حصار در خاطر ملکوت ناظر شهریار صف شکن متمکن گشته با لشکری در کثرت از مور و ملخ بیشتر بر سر مکان آن ثانی خیبر تاختن فرموده کفار آنحصار را محصر ساخت و بمجرد وصول موکب منصور افواج سپاه ظفر پناه قدم در میدان رزم و پیکار نهاده ابواب آجال

بر روی اصحاب ضلال کشادند و بیک حمله حصار بیرون را از کفار اشرار پرداخته متمردین بی دین خود را در حصار اندرون انداختند جمعی کثیر ازان گمراهان از ممر تیر و شمشیر بسوی سعیر شتافتند دلیران سپاه ظفر پناه در تسخیر حصار بالا که در رفعت پهلو باین طارم مینا و گنبد خضرا می‌زد رایت شجاعت بفلک اعلی برافراختند چنانچه مکرر از اطراف باره و جدار آن حصار نرد بانها نهاده چون خورشید تیغ گذار بر دیوار حصار آمده دست بردهای مردانه بکفار می نمودند چون بهیردرنه روز بروز آثار عجز و انکسار بر چهره حال ضلالت مآل خویش مشاهده می نمود و در آئینه خیالش طاقت قتال و جدال سپاه ظفر مآل صورت پذیر نبود بالضروره دست اعتصام و التجا بعروة الوثقای حمایت سلطان بهادرگجرات زده استدعا نمود که سلطان جهان در باب شفاعت او کتابتی بشهریار دوران مرسول دارد شاید که مرحمت شهریار فریدون تبار زلات او و سائر اهل حصار را عفو فرماید سلطان بهادر مکتوبی بپایه سریر خلافت مصیر مرسول داشت مشتمل بر آنکه چون بهیردرنه از ملازمان و متعلقان اینجانب است ملتمس آنکه قلم عفو و اغماض بر جرائد جرائم او کشیده گناه آن گمراه را بما بخشند حضرت سلیمانی التماس حضرت سلطانی را بسمع قبول اصغا نموده همان روز موکب منصور فیروز از ظاهر آنحصار کوچ فرموده عنان عزیمت بصوب مستقر سریر سلطنت معطوف ساخت۔

ذکر تسخیر قلعه پرنده

در اثنای طریق رتن خان برادر مخدوم خواجه جهان که از دست جور و جفای برادر جان پرآذر داشت براهنمونی توفیق بعز بساطبوس مجلس خلد آئین فائز گردید و شکوهٔ که از ستم برادر ستمگر داشت بعرض شهریار خورشید منظر جمشید فر رسانید مراحم شهریاری رتن خان را بنیل مقاصد امیدواری داده عنان عزیمت جهانگیر بتسخیر پرنده معطوف فرمود مخدوم خواجه جهان چون از توجهه شهریار دوران آگاه گردید طاقت مقاومت با سپاه نصرت پناه در حوصله مکنت و اقتدار خود ندید لاجرم فرار بر قرار گزیده پرنده را بگذاشت و از بیم عساکر منصور راه بیجاپور برداشت حضرت شهریار کامگار محافظت حصار پرنده را بجمعی از دلیران تفویض فرموده بصوب مستقر سریر خلافت معاودت نمود اسماعیل عادل خان در مقام معاونت مخدوم خواجه جهان درآمده جمعی از سران سپاه را همراه او به پرنده فرستاد که قلعه پرنده را گرفته بتصرف او دهند چون منهیان خبر توجهه مخدوم خواجه جهان بامداد سپاه عادل خان بمسامع قدسی جوامع شهریار گیتی ستان رسانیدند حسن و دولت که فرزندان چمن خیرت خان و غلام زادهای شهریار جهان بودند بمدافعه خواجه جهان نامزد گشته با فوجی از دلیران بصوب پرنده روان گردیدند بین الفریقین قتال فاحش روی نموده از طرفین کشش وکوشش بسیار واقع شد و در اول چشم زخمی بسپاه ظفر پناه رسیده لشکر عادل شاه خیرگی نمودند اما عاقبت از مهب و ان جندنا لهم الغالبون، نسیم عنایت بر رایت نصرت آیت وزیده مخدوم خواجه جهان با سپاه عادل شاه منهزم گشته قدم در بادیه فرار نهادند دلیران عساکر نصرت مآثر دست بقتل و غارت کشاده جمیع اموال و اسباب لشکر فلاکت مآب مخدوم خواجه جهان را بدست تسلط و اقتدار گرفته از سپاه کینه خواه هر کرا یافتند امان ندادند۔

بمردانگی آن سپاه گزین   روان بر کشادند بازوی کین

به پیکان خونریز و شمشیر تیز نمودند بدخواه را رستخیز

القصه مخدوم خواجه جهان با قلیلی بصد هزار جر ثقیل خود را ازان مهلکه جان ستان بر کران کشیده چون از غایت خجالت روی بودن دکن نداشت راه گجرات پیش گرفت و سپاه ظفر پناه بعد از انهزام لشکر بدخواه متوجهه درگاه عرش اشتباه گشته بشرف زمین بوس مشرف شدند حسن‌خان و دولتخان که دران معرکه نام و نشان خود را بلند ساخته بودند بمزید عواطف خسروانه و عنایات پادشاهانه اختصاص یافتند مخدوم خواجه جهان بعد ازانکه مدتها در گجرات سرگردان بود بوسیلهٔ بعضی مقربان مشمول نظر عواطف و احسان شهریار گیتی ستان گشته بقولنامه همایون عنایت مشحون مستظهر و مستوثق گردید و بسعادت ملازمت سدهٔ سدره مرتبه سلطنت و خلافت مستسعد گشته جهت مزید استظهارش یکی از مخدرات حجره عصمت و عفت اورا با شاهزاده نامدار عالی گهر میران شاه حیدر در سلک ازدواج در آورده باز قلعه پرنده را باو تفویض فرمودند چنانچه در مقام خویش رقم زده کلک بدایع نشان خواهد شد انشاء الله وحده العزیز ـ

گفتار در فوت اسماعیل عادل شاه و وقائع که بعد از فوت او روی نمود

درین سال و در خلال این احوال اسماعیل عادل شاه از جام ناگوار کل نفس ذائقة الموت شربت تلخکام فوت چشیده از سلطنت این جهان دست باز کشید بلی ـ

ز دست اجل هیچکس جان نبرد ز مادر نزاد آنکه آخر نمرد

ملوخان که اکبر اولاد بود بر سریر فرمان دهی تکیه فرمود اما هنوز تمتعی ازان دولت حاصل ننموده و نرگس اقبالش بچهرهٔ مقصود دیده نگشوده چون گل خار حرمان در آغوش دید و طائر مرادش پر برنیاورده از بیضه هستی بحیطه نیستی پرید از جرعه کامگاری بسی بمی نیالوده دست اقتدار روزگار بسنگ جور ساغر حیاتش بشکست و هنوز پای در رکاب مرام ننهاده رائض قضا و قدر عنان اختیار بدست دیگری داد ـ

زمانه چو باد ست و باد از نخست نقاب از رخ گل بعزت کشد
پس از هفتهٔ در میان چمن تنش را بخاک مذلت کشد

بالجمله اسدخان که از سائر امرا و اعیان بمزید شوکت و قدرت امتیاز تمام داشت و بسلطنت ملوخان راضی نبود با سائر امرا و ارکان دولت اتفاق نموده ملوخان را از سلطنت خلع کردند و جهان بینش را بمیل آتشین مکحول ساخته در زاویه ادبار و خمولش انداختند و برادر کهترش ابراهیم را بسلطنت برداشته بر سریر فرمان دهی نشانده نثار شاهی بر تارکش افشاندند بلی ـ

خداوند خورشید و گردنده ماه فروزنده تاج و تخت و کلاه
کسی را که خواهد برآرد بلند دگر را کند سوگوار و نژند

اسدخان مهام کافه انام را بقبضهٔ اختیار خود درآورده از روی اقتدار تمام بنظام امور

جمهور پرداخت درین اثنا خبر طغیان رامراج که وکیل السلطنت پادشاه بیجانگر بود متواتر گشت که با ولی نعمت خود در مقام بغی درآمده بر پادشاه غلبه نموده اورا مقید ساخته است و خود علم سلطنت و کامرانی برافراخته چون هنوز مهم رام راج متزلزل بود و تمام لشکر بیجانگر با او متفق نشده بودند اسدخان فرصت غنیمت دانسته ابراهیم عادل شاه را با سپاه جنگجوی کینه خواه بعزیمت تسخیر بیجانگر و انتزاع تخت و تاج از رامراج ستمگر در حرکت آورد رامراج از توجهه عادل شاه با سپاه کینه خواه آگاه گشت بجهة عدم استقرار کار و بارش فرار بر قرار اختیار نمود و بی ارتکاب جنگ و اکتساب نام و ننگ وادی انهزام پیمود اینمعنی موجب نخوت و غرور عادل شاه گشته در ولایت بیجانگر نشست تا بالکلیه خاطر از دغدغه رامراج فارغ سازد و از کمال نخوت و غرور بارها در حضور اسدخان و سائر امرا و اعیان مذکور میساخت که تا غایت خانهٔ مارا غلامان خراب داشته و سایر بندگان را در عذاب بتوفیق خداوند اکبر چون خاطر انور از مهم بیجانگر فراغت یابد هرآئینه انتقام ایشان را وجه همت خواهد ساخت و بدفع ایشان خواهد پرداخت اسدخان و سایر امرا و اعیان ازان سخنان خائف و هراسان گشته کس نزد رامراج فرستادند که ترا چه واقع شد که این ننگ بخود قرار دادی و بی جنگ رو بفرار نهادی و در جبن و عار بر روی خود کشادی الحال نیز اگر از مقام خود حرکت نموده پیش آئی چنان میکنم که عادل شاه دست از نزاع کوتاه ساخته رو براه نهد و اگر مهم بمقاتله کشد در جنگ مساهله خواهم نمود تا کار بمدعای تو شود بهر حال ازین ملال فارغ بال گشته بی توقف و اهمال متوجهه قتال و جدال باید شد ـ

ذکر توجهه شهریار کامگار با سپاه نامدار بقصد تسخیر بعضی از مواضع پرنده و وقائعی که دران یورش روی نمود

قبل ازین که شهریار روی زمین را باغوای عماد الملک با سلطان بهادر گجراتی منازعهٔ روی نموده بوه عادل شاه فرصت یافته بعضی از مواضع سرحد را متصرف گردیده بود و تا غایت بجهته موانع حضرت سلیمانی در مقام استخلاص آن نگشته در ینولا که بمسامع قدسی جوامع رسید که عادل شاه متوجه بیجانگر گشته و در مقابل لشکر رامراج نشسته و نوشته اسدخان نیز متعاقب آن رسید که درین وقت فرصت غنیمت دانسته ولایت خویش را که بتصرف مردم عادلشاه است انتزاع فرمایند که عادل شاه اینجا گرفتار است و بر تقدیر سر انجام مهام اینجا عمده سپاه که اتراک اند با شما متفق اند یقین که مهم بر حسب مدعای دولتخواهان صورت پذیر خواهد بود لاجرم شهریار فلک اقتدار باستظهار تمام باجتماع سپاه ظفر مآل مثال داده از اطراف و اکناف ممالک محروسه سپاه بیقیاس بر در کرباس گردون اساس حاضر آمدند ـ

ازان پس بفرمان سالار دهر   در افتاد شورش بهر مرز و شهر
ز هر سو ز بس لشکر آمد بهم   سر مو نماندی زمین بی قدم

زمین بیقرار از تزلزل چنان | که تمکین همین جست از آسمان
ز بس نعره کوس و فریاد مرد | نمی آمده آزرده را یاد درد

شهریار خورشید کلاه بعد از اجتماع سپاه ظفر پناه رایت نصرت آیت سروری و جهانگیری برافراخته موکب همایون بجانب ولایت عادل‌خان روان ساخت و چون دران اوان میان عمادالملک و شهریار گیتی ستان مبانی محبت و مودت مشید بود حضرت سلیمانی کس بطلب عمادالملک فرستاده عماد الملک با آنکه بموکب اعلی ملحق گشت اما با این مصلحت همداستان نبود و بعرض رسانید که میان این دولت ارجمند و سلسله عادل شاه بنای مصادقت بخویشی و مصاهرت انتظام و استحکام یافته است در این ایام که اسماعیل عادل‌شاه رحلت نموده باشد و طفلی متصدی آنسلطنت گشته مزاحم ایشان شدن از مروت و احسان شهریاری دور است و چنانچه فقیر باین دود مان سلطنت آشیان نسبت عقیده و اخلاص دارد بسلسلهٔ عادل شاه نیز بنای موکد است پس در عالم حقیقت انچه صلاح دولت طرفین باشد بعرض باید رسانید هرچند عماد الملک ازین در سخنان بعرض شهریار جهان رسانید چون خاطر اقدس از جانب مواضعه اسدخان اطینمان کلی داشت کلام عمادالملک مسموع نگردیده بجانب ولایت بیجاپور سپاه منصور بحرکت در آورد اما در کوچ و رحیل سرعت و تعجیل نفرموده از روی تانی حرکت میفرمود عماد الملک که باین مصلحت راضی نمیشد و از تغیر مذهب نیز آزرده خاطر بود در سیر مسارعت نموده از موکب همایون پیشتر روان شد و چون خبر توجه شهریاری در بیجانگر بعادل شاه رسید مضطرب گردیده اسد خان و دیگر اعیان را که محرک آن سلسله بودند طلب نموده علاج آن واقعه استفسار فرمود امرا متفق اللفظ و المعنی گفتند که مصلحت در ترک منازعه رامراج است و توجهه نمودن بولایت خویشتن لاجرم عادل شاه با رامراج مصالحه نموده متوجه ولایت خویش گردید و بعماد الملک نیز مکتوبی نوشته از سطوت سپاه ظفر پناه استغاثه و استعانت نموده عماد الملک چون از موکب اعلی دور گشته بود در حرکت سرعت نموده با عادل شاه ملاقات کرد و باتفاق متوجهه سپاه ظفر پناه شدند از امراء سپاه نصرت دستگاه نیز جمعی مثل سید عمدة الملک و خیرت خان سر نوبت و برادرانش حسن خان و دولتخان که فرزندان خیرت خان حبشی بودند و از عظماء سپاه نصرت انتما بجهته تغیر مذهب متغیر بودند و خاطر ملکوت ناظر نیز ازیشان جمع نبود ازین رهگذر خاطر فیض گستر شهریار خورشید منظر متردد گشت درینوقت اردوی معلی بر بالای گهات ابر گنگا که نزدیک بحوض قتلوست نزول اجلال فرموده بود و لشکر عادل شاه و عماد الملک نیز قریب با کسی که فاصله دو گاو باشد نزول نموده بودند حسن خان و دولت خان برادران خیرت خان که عمده سپاه ظفر پناه بودند از گاتی بزیر رفته بودند اینمعنی نیز موجب بدگمانی حضرت سلیمانی شده ایشانرا طلب فرمودند ایشان عرضه داشت نمودند که از برابر لشکر دشمن برگشتن هرآینه موجب دلیری اعدا خواهد شد اگر حکم اعلی صدور یابد بسپاه بد خواه دست بردی نمایم که موجب یاس و هراس ایشان شود عادلشاه نیزکه برکیفیت عدم اتفاق سپاه شهریار آفاق وقوف یافت اراده داشت که ازان منزل کوچ نموده پیشتر آید عماد الملک مانع گشته کس نزد حضرت

شهریاری فرستاد که اولی انست که دربنوقت[1] ترک نزاع و جدال فرموده بساط انبساط منبسط گردانند تا بسر پیتهه های ولایت پرنده را بتصرف او لیای آنحضرت داده بر گرداند چون ما به النزاع همان مواضع بود و درین وقت بوجوه ترک منازعه اولی و انسب شهریار کامگار نیز بمصالحه قرار داده جمن خیرت خان را مقید ساخته میل کشید سید عمدة الملک از اردوی همایون فرار نموده در ظل حمایت عماد الملک درآمد عین الملک کنعانی که ملازم حضرت سلیمان الزمانی بود و دران جنگ ملازم رکاب فلک جناب شهریار فریدون فرهنگ وا و نیز مثل سائر امرا از تغیر مذهب آزرده و دلتنگ در همان آوان شبی عماد الملک مجهول وار بمنزل او آمده گفت التماسی دارم و بجهت آن باین وضع آمده ام که البته قبول کنی عین الملک گفت انچه فرمائی بجان قبول است و باجابت موصول عماد الملک سی هزار هون حاضر نموده نزد عین الملک نهاد و سی هزار هون دیگر وعده داد که از اردوی همایون کوچ کرده بلشکر عادل شاه آمده تتمه زر را بگیر عین الملک قبول نموده شبا شب کوچ کرده بسپاه عادل شاه ملحق شد و باین سبب جانب عادل شاه قوی گشته حضرت شهریاری بمصالحه راضی شد چه همیشه سه چهار هزار سوار شائسته کارزار ملازم عین الملک بودند وظاهر است که این چنین سرداری بهر طرف مائل شود باعث تقویت و استظهار از طرف خواهد بود بالجمله عماد الملک چون در مقام اطفای نائره قتال و جدال بود و طالب اصلاح ذات البین و رفاهیت طرفین نزد عادل شاه رفته سعی نمود تا مهم مصالحه باتمام رسانید و پیتهه های پرنده را گرفته باولیاء دولت روز افزون سپرده عادل شاه را با سپاه بولایت خود باز گردانید آنگه عماد الملک نیز راه ولایت خود پیش گرفت بعد ازان رایت نصرت آیت نظام شاهی با نیل مقصود بتائید الهی بجانب مستقر سریر پادشاهی حرکت فرمود۔

اسپ دولت زیر ران چتر ظفر بالای سر ۔۔ فتح و نصرت پیش و پس عون الهی راهبر

چون موکب همایون شهریار ربع مسکون بجانب احمدنگر روان گشته بجهت مصلحت وقت بر حسن خان و دولت خان که در زیر کاتی بودند تغافل فرمودند ایشان نیز هراسان بجانب جاگیر خویش که پرنده و آشتی بود روان گشته از انجا بجانب گجرات که جهت ایشان قول آورده بودند رفتند بقول بعضی[2] برید ممالک که در جمیع معارک و مسالک ظفر کردار ملازم رکاب نصرت انتساب شهریار گردون جناب بود چون موکب همایون ازین مصلحت معاودت فرمود در راه ندای ارجعی شنیده متوجهه سرای باقی شد و بعضی برینند که فوت ملک برید بعد از ملاقات سلطان بهادر گجرات متحقق گردید علی التقدیربن فوت آن ملک ملک نشان در راه احمدنگر صورت یافته۔

سرای سپنجی برین سان بود ۔۔ یکی خوار و دیگر تن آسان بود
یکی بر فراز و یکی بر نشیب ۔۔ یکی با فزونی یکی با نهیب
بیا تا ز دنیای دون بگزریم ۔۔ ز دانش جهانی بدست آوریم

---

۱ ترک نزاع سی نسخه مولوی عبدالحق صاحب کی عبارت نقل کی گئی۔

۲ یہان تک نسخه مولوی عبد الحق صاحب کی عبارت نقل کی گئی۔

که شادی آن جاودانی بود   نه چون این غم آباد فانی بود

بالجمله شهریار فلک اقتدار از فوت ملک برید که پیوسته با آنحضرت طریقه اطاعت و انقیاد سپرده بهیچ وجه از فرموده و اشاره آنحضرت انحراف و تخلف جائز نمیداشت بغایت متاسف و متالم گشته بعد از استقرار بر سریر سلطنت نامدار بجهة رعایت حقوق خدمات ملک برید پسر مهترش را که همراه پدر در ملازمت بود بشرف مصاهرت و مخاطبت مشرف و ممتاز ساخته قامت قابلیتش را بخلعت با کرامت سلطنت بیاراست و بمرحمت چتر و آفتابگیر پایهٔ رفعتش را بچرخ اثیر بر افراخته جای پدرش برو مقرر فرمود و از اجناس و نقود غیر معدود آنقدر به پسر ملک برید و لشکرش عطا فرمود که از حیز وهم و اندیشه محاسبان بیرون بود -

شه هفت کشور برسم کیان   یکی هفت چشمه کمر بر میان
بر آمد چو خورشید بالای تخت   فلک در غلامی کمر گاه سخت
نشاندند شائستگان را ز پای   بقدر هنر هر کسی یافت جای
شهنشه سخا را سر آغاز کرد   در گنج و دینار را باز کرد
جهان را بپیرایهای نوی   بیاراست از خلعت خسروی
همانا که بود آفتاب بلند   همه عالم از نور وی بهره مند

بالجمله چون پسر ملک برید از درگاه شهنشاه فلک بارگاه مرخص گردیده متوجهه بیدر گشت دو برادر کهتر که در بیدر بودند با او مخالفت نموده اورا میل کشیده محبوس ساختند و خود لوای سلطنت و علم دولت برافراختند یکی از برادران بخطاب پدر مخاطب گشته دیگری بخان جهان ملقب گردید بلی قاعده جهان بو قلمون اینست و روش توسن چرخ حزون چنین بیوسته یکی را از سریر فرمان روائی بحضیض بی نوائی اندازد و دیگری را از مذلت گدائی بعزت پادشاهی ممتاز سازد -

که داند که این دخمه دیو و دد   چه باز یچها دارد از نیک و بد
چه نیرنگ با بخردان ساختست   چه گردن کشان را سر انداختست
فلک نیست یکسان هم آغوش تو   طرازش دو رنگ است بردوش تو
جهان چون تو داری جهان دارباش   چو خفتند خصمان تو بیدار باش

بعد ازان پسران ملک برید یکچندی برا هنمونی بخت بلند بهوا خواهی و محبت حضرت نظام شاهی ارجمندی یافتند و چون شیوه نفاق و خلاف شعار خود ساختند عنقریب ثمره آن بروزگار شان عاید گردید چنانچه از سیاق کلام مستقبل مفصلاً بوضوح خواهد رسید درین ولا میان شهریار کامگار نامدار و عماد الملک برار مبانی محبت و مصادقت بمواصلت استوار گشته یکی از مخدرات تتق عصمت عماد الملک در سلک ازدواج آن زیبنده تخت و تاج و گل گلزار شهریاری میوه بوستان کامگاری میران عبد القادر انتظام یافت و تا مدتها میانه این دودمان عالیشان همچنان بنای محبت مشید بود تا تفال خان حرامخوار با اولاد عماد الملک غدر نموده ولایت برار را بتصرف خویش در آورد و روزگار عنقریب سزای کردارش درکنار نهاد -

ذکر محاربهٔ ارجان که شهر یار گیتی‌ستان برهان نظام شاه را با ابراهیم عادل شاه روی نموده و مآل آن قتال و جدال

سابقاً مذکور شد که اسد خان که از امرای عادل شاه بکثرت سپاه و افزونی جاه ممتاز بود چون از عادل شاه توهم داشت پیوسته همت بر تهیج ماده فتنه و فساد می‌گماشت و مشغولی اعدا را موجب سلامت نفس خویش می پنداشت درینوقت نیز تحریک سلسله عناد و فساد نموده ما بین شهریار گیتی پناه و عادل شاه مهم مقابله و مقاتله رسانید بالجمله از طرفین لشکر بقصد رزم یکدیگر جمع نموده کمر بکین هم بستند حضرت شهریاری محمود نفیری را بطلب ملک برید و خان جهان برادرش فرستاده موکب اعلی کوچ در کوچ متوجهه اعدا گشت ملک برید حسب الحکم جهان مطاع قریب قصبه کام بملازمت شهریار عالم رسیده بموکب همایون ملحق گردید و در مقام ارجان تلاقی فریقین روی نموده از دوسو نیران قتال و جدال بالتهاب و اشتعال در آمد.

دو ابر از دو سو در خروش آمدند — دو دریای لشکر بجوش آمدند
سم باد پایان پولاد نعل — بخون دلیران زمین کرد لعل
درخشیدن تیغ آئینه تاب — زده خنده برچشمهٔ آفتاب
صف ژنده پیلان به یکجا گروه — چو گرد گریوه کمرهای کوه
مژه چون سنان چشمها چون عقیق — ز خرطوم تا دم در آهن غریق

بالجمله دران معرکه جان ستان کارزاری روی نمود که سپهر دوار با چندین هزار دیدهٔ بیدار مثل آن گیر داری نشان نداده و زمانه غدار گفتی بیکبار ابواب فنا بر روی روزگار کشاده فلک سرگشته را از غم کشتگان آن معرکه با وجود بی مهری دل میسوخت و شعلهٔ آتش فنا از برق تیغ و سنان دلیران آن میدان می افروخت.

چنان تف خنجر جهان بر فروخت — که برچرخ از وگاو ماهی بسوخت
بدریا رسید از تف تیغ تاب — بکه سنگ شد آتش و آهن آب

از سپاه عادل شاه عین الملک کنعانی دنیای فانی را پدرود نمود بلی چون عین الملک در مصلحت سابق با بندگان شهریار گیتی ستان کفران ورزیده باغوای عماد الملک بسپاه عادل شاه لاحق گردید درین وقت بجزای خویش رسید چه دیده وران جهان را روشن است که عاقبت کفران نعمت منعم وخیم است و جزای آن عذاب الیم الا لعن الرحمن من کفر النعم.

بکون و مکان چیزی از خیر و شر — زکفران نعمت مدان شوم تر
زکفران نعمت چه آید جزین — که نقصان عمراست و خسران دین
بکفران نعمت دلیری که کرد — که رخش حیاتش سکندر نخورد

و رام شیو دیو نیز از جمله بهامنه درگاه عرش اشتباه که بسمت تقرب امتیاز تمام داشت بهشت

خویش را گذاشته راه دوزخ برداشت القصه آنروز تا آفتاب جهانتاب از ایوان این طارم خضرا متوجهه مرکز غبرا گردید همچنان تنور معرکه سوزان و شعلهٔ فنا فروزان بود آخرالامر نسیم نصرت از مهب و ان ینصرکم الله فلا غالب لکم' بر پرچم دولت حضرت نظام شاهی وزیده سپاه عادلشاه هرچند جد و جهد نمودند چهره ظفر در آئینه تصور ندیدند لاجرم راه انهزام برگزیدند و خار ادبار در پای بخت و دیده امید خلنده دیده سراسیمه وار متفرق گردیدند بالجمله تمام خیمه و خرگاه و اردو و بنگاه را گذاشته راه فرار برداشتند سپاه نصرت پناه دست بغارت برکشاده کافه لشکر ظفر اثر از غنیمت توانگر گردیدند۔

سراپرده و خیمه و خواسته | سلیح و ستوران آراسته
جواهر نچندان که آنرا دبیر | در آرد بانگشت یا در ضمیر
سلیح و سلب را قیاسی نبود | پذیرنده را زو سپاسی بنود

بعد ازان موکب همایون شهریار کامگار آن سرگشتگان بادیهٔ فرار را تعاقب فرموده از سپاه عادل شاه جمعی کثیر بضرب شمشیر دلیران موکب جهانگیر بر خاک هلاک افتاده بقیته السیف بصد محنت و تشویش خود را به بیجاپور رسانیدند بعد ازان موکب منصور بصوب قلعه سلاپور حرکت فرموده ظاهر آن حصار سپهر آثار را که در حصانت و استحکام مانند فلک مینا فام بود و هرگز مرغ تدبیر هیچ جهانگیر پیرامون آن صفیر فتح نکشیده و از کمان امکان هیچ کمان تیر عروج ببروجش نرسیده۔

چو عهد عاشقان محکم حصاری | معاذ الله ز خیبر یادگاری

واین حصار فلک اشتباه در سرحد ولایت عادل شاه واقع شده در تصرف گماشتهای عادلشاهی بود مضرب خیام نصرت فرجام ساخته قبهٔ بارگاه عرش اشتباه بمحدب مهر و ماه بر افراخت فرمان قضا جریان نافذ گشت که دلیران بهرام انتقام اقدام شجاعت در میدان تسخیر آن حصار خیبر کردار نهاده بضرب پیکان خارا گذار و توپ و تفنگ صاعقه آثار دمار از روزگار محصورین آن حصار سپهر آئین بر آرند عساکر نصرت مآثر قدم در میدان کارزار نهاده در رزم و پیکار داد مردمی و شجاعت دادند و دلیر وار بازو بتیر اجل صفیر خارا گذار کشادند۔

هوا پر ز زنبور شد دال پر | خدنگین تن و آهنین نیشتر
ز مرغان چوبین پولاد دم | بشد راه بر ماه و خورشید گم
و زانسو برین لشکر تیز چنگ | ز قلعه همین تیر بارید و سنگ

اهل حصار سلاپور چون طاقت مقاومت عساکر منصور در حوصله خویش ندیدند و از اعانت عادل شاه نیز مایوس گردیدند دست از حرب باز کشیده پای در دامن عجز و بیچارگی پیچیدند مقدم حصار بقدم اعتذار و انکسار بپایهٔ سریر ثریا آثار شتافته سعادت زمین بوس دریافت و مفاتیح دروب قلعه را تسلیم بندگان درگاه فلک اشتباه نموده بیمن مراحم شهریاری از سطوت و صولت سپاه ظفر پناه ایمن و مطمئن گشت بالجمله چون حصار سلاپور مسخر اولیاء دولت منصور گشته ضبط و ربط آن بیکی از معتمدان

آستان خلافت نشان تفویض رفت بعد ازان شهریار گیتی ستان بصوب مستقر سریر سلطنت و خلافت معاودت نموده بر مسند کامرانی سریر جهانبانی تکیه فرمود بعضی از نقله برینند که بعد از فتح قلعه سلاپور موکب منصور بجانب قلعه بیجاپور نهضت فرموده ابراهیم عادل شاه از سطوت سپاه نصرت دستگاه پناه بقلعه بیجاپور برده عساکر منصوره آن حصار سپهر کردار را دائره وار احاطه نمودند و دست بجنگ و تحصیل نام و ننگ کشودند عادل شاه چون باندازه کار و مقدار اقتدار خویش را بمیزان تامل سنجید دید که گرانمایه گوهر عفو شهریار را جز بنقد عجز و بیچارگی نتوان خرید دلال شفاعت درمیان آورده با عیان دولت بوسیلهٔ ضراعت پیغام داد که اگر این زیان زدهٔ سودای فاسد از سطوت دلیران بهرام توان امان یابد من بعد جبین طاعت از زمین اطاعت بر ندارد مراحم بیدریغ شهریاری برقم عفو و صفح و زلال عنایت و افضال نهال آمال عادل شاه را خضارت و نضارت بخشیده از ظاهر بیجاپور عنان عزیمت بصوب مستقر سریر سلطنت معطوف داشت و الله تعالی اعلم بحقیقة الحال والیه المبدء و آلمال.

ذکر لشکر کشیدن عادلشاه بتسخیر قلعه سلاپور و توجه نمودن رایت منصور بدفع او

بعون خالق یوم النشور ناقدان دارالعیار اخبار و ناقلان آثار آن شهریار فریدون تبار چنین آورده اند که چون حضرت سلیمانی ظل سبحانی بعد از تسخیر سلاپور و محاصرهٔ بیجاپور علی اختلاف الاقوال بر سریر جاه و جلال متمکن گشت عادل شاه بقصد انتزاع قلعه سلاپور از دست دلیران سپاه منصور خیال فاسد بخود راه داده باز ابواب نزاع و جدال بکشاد و از اطراف و اکناف سپاه رزم خواه فراهم آورده با عدت و ابهت بسیار بجانب حصار سلاپور حرکت نموده بعد از قطع مسافت حصار مذکور را محاصره فرمود و به سپاه خویش امر نمود که در دور اردوی خود خندقی عمیق حفر نموده طریق پیاده و سوار استوار سازند تا از سطوت عساکر نصرت مآثر محفوظ و مصون باشند چون خبر توجه عادلشاه بتسخیر قلعه سلاپور بمسامع قدسی جوامع شهریار موید منصور رسید حکم جهانمطاع باجتماع سپاه ظفر پناه از اقطاع و ارباع نافذ گردید از هر طرف بموجب فرمان دلیران و بهادران فوج فوج و صف صف بدرگاه خلائق پناه جمع می شدند تا آنقدر سپاه بیقیاس بر در کریاس گردون التباس حاضر گردید که تا مواکب نجوم مراکب بروج را بزین کشیده اند چنان لشکری در هیچ مصاف صف نکشیده و چشم سپهر پیر در قرنها چنان قشونی که در شوکت و کثرت با سپهر و ستاره همعنان و صلح و جنگشان با زندگانی و مرگ هم پیمان بوده باشد مشاهده نشده از شعاع بولاد پوشان زمین مانند دریای جوشان بود و از لمعان تیغ و سنان ساحت میدان چون آسمان پر برق و اختر مینمود زبان روزگار در وصف آن سپاه نامدار بدین اشعار مترنم بود.

ای سپاهت را ظفر لشکر کش و نصرت یزک
ی یقین از طول و عرض لشکرت واقف نه شک
چشمهٔ تیغ تو هم پر آب و هم پر آتش است
چشمهٔ دیدی میان آب و آتش مشترک

بالجمله چون بموجب فرمان همایون شهریار گیتی ستان سپاه بی کران از هر کران بر درگاه پادشاه جهان مجتمع گردید چنانچه پشت زمین و روی هوا از سم مراکب و سنان نیزها سرموی جای نماند شهریار گیتی ستان رایت نصرت آیت برافراخته موکب منصور بصوب قلعه سلاپور روان ساخت ـ

ز آوازهٔ عزم شاه جهان　　بجنبید یکسر زمین و زمان
بغرید کوس و بجوشید دشت　　خروش سپاه از فلک برگذشت
ز بس جوش لشکر به بیراه و راه　　بسیط زمین تنگ شد بر سپاه
نهان شد همه روی هامون ز نعل　　هوا یکسر از پرنیان گشت لعل
نبد بر زمین پشه را جایگاه　　نه اندر هوا باد را بود راه
به پیش سپاه اندرون کوس و پیل　　زمین شد بکردار دریای نیل

بعد از طی مسافت رایت نصرت آیت بظاهر سلاپور رسیده سپاه منصور در برابر لشکر عادل شاه قبه بارگاه باوج مهر و ماه بر افراختند و ماهچه رایت ظفر آیت را مساوی کواکب سماوی ساختند و همه روزه از دو سو دلیران رزم گستر کینه جو قدم در میدان کارزار نهاده بازوی شجاعت میکشادند و داد مردانگی میدادند و در اکثر و اغلب ایام دلیران بهرام انتقام شهریار فلک احتشام بر سپاه عادل شاه غلبه نموده گوی مردی میربودند ازانجمله روزی قریب چهل سوار شائسته کارزار از عساکر نصرت آثار مثل اشرف خان و فرنگ خان و فیروز خان و سید محمد قاسم میان تند خلجی خان شیخ میان افغان شیخ خمیس فرهاد خان انور چتا خان عزیز الملک سید ابراهیم سید اویس و سایر دلیران باهم اتفاق نموده بر سبیل سیر سوار گشته قریب بعرابه عادلشاهی رفتند قدم خان و مصطفی خان عادل شاهی با سه هزار سوار و چند سلسله فیل نیل کردار که بساختن عرابه اشتغال داشتند بقلت سپاه ظفر پناه و کثرت خویش مغرور گشته فرصت غنیمت انگاشتند و بران دلیران کمین ساخته بر ایشان تاختند آن چهل سوار جلادت شعار که بنصرت و اقبال شهریار موید کامگار وثوق و استظهار داشتند برق کردار خود را بران تیره روزان خاکسار زده رعدوار خروش گیر و دار بگوش فلک دوار رسانیدند ـ

بمردانگی آن سپاه گزین　　روان بر کشادند بازوی کین
به پیکان خونریز و شمشیر تیز　　نمودند بد خواه را رستخیز

آخر بمقتضای کم من فئة قلیلة غلبت فئة کثیرة باذن الله دلیران سپاه ظفر پناه بر لشکر عادل شاه ظفر یافته آن قوم گمراه را متفرق و پریشان ساختند و تا قریب سراپرده عادل شاه از پی ایشان تاختند اخلاص خان که یکی از امراء سپاه ظفر پناه بود باپنجاه سوار نامدار درینوقت بآنصوب رسیده دید که معدودی ازدلیران سپاه نصرت پناه بر جمعی کثیر از لشکر کینه ور اعداء غلبه نموده ایشان را مقهور ساختند او نیز از روی غیرت و حمیت خود را بر فوج قبول خان عادل شاهی که در بیرون عرابه بود زده سلسله جمعیتش را از هم گسیخته خاک ادبار بر فرق آن خاکسار بیخت ـ

کجا بود کان لشکر نامدار　　نشد غالب از عون پروردگار

بالجمله عادل شاه چون بر خیرگی سپاه نصرت پناه و عجز لشکر خویش اطلاع یافت صلاح در ترک نزاع دیده بساط مخاصمت در نوردیده و شباشب کوچ نموده بجانب بیجاپور روان گردید شهریار کامگار نیز رایت نصرت شعار بصوب مرکز دولت پائدار معطوف داشته همت والا نهمت بر ترفیه حال سپاه و رعیت گماشت -

ذکر آمدن عادل شاه مرتبه ثانی بعزم تسخیر قلعه سلاپور و توجهه موکب منصور حضرت سلیمانی بدفع او و دوستکام نمودن بر حکم قضاء آسمانی

بعد از مدتی باز عادل شاه را هوای تسخیر قلعه سلاپور دامنگیر شده سپاه کثیر جمع نموده متوجهه حصار مذکور گشت و بطریق سابق بر گرد لشکر خندق کنده عرابه محکم ساخته در درون آن نشست شهریار کامگار کامران نیز با سپاه نامدار و دلیران شجاعت شعار از مستقر سریر سلطنت پائدار نهضت فرموده در مقابل دشمنان نکوهیده مآل نزول اجلال فرمود و بطریق معهود هر روز دلیران از طرفین کمر بکین بسته در برابر یکدیگر صف میکشیدند و شرائط شجاعت بتقدیم رسانیده در میدان مبارزت گوی مسابقت از هم می ربودند و کوششهای مردانه می نمودند از سپاه نصرت پناه بهادر خان برادر علم خان با جمعی از شجعان روزی خویشتن را بر سپاه صف شکن دشمن زده ترددات خوب نمود اما چون سپاه کینه خواه عادلشاه بسیار بودند بهادر خان را درمیان گرفته نزدیک بود که از پای در آورند یا دستگیر نمایند بعضی از دلیران رستم توان خود را بکمک بهادر خان رسانیده او را از میان دشمنان بر آوردند بعد ازان پیر محمد که از جمله اعیان و دلیران سپاه ظفر پناه بود با معدودی خود را بر سپاه عادل شاه زده حملهای مردانه نمود اما آخر اسیر پنجه تقدیر گردیده اورا نزد عادل شاه بردند بروی تحسین و آفرین بسیار نموده با خلعت و انعام رخصت انصراف داد بعد از ان شهریار گیتی ستان مشیر الملک افغان را مقرر فرمود که بر سپاه دشمنان شبیته کند و فیروز خان را نیز بکمک او نامزد نمود با انکه مشیر الملک در آنروز کمال شجاعت و جلادت بتقدیم رسانیده بود فیروز خان از غایت حسد خلاف آن بعرض شهریار دوران رسانید حضرت سلیمانی از مشیر الملک افغانی آزرده خاطر گشته مقاضای اورا باالله داد دولتخان تفویض فرمود و دولتخان بعرض رسانید که مشیر الملک درین جنگ کمال مردانگی بظهور رسانیده فیروز خان انچه عرض نموده از صدق دور بوده حضرت سلیمانی برادران دولت خان را که دران جنگ همراه مشیر الملک بودند طلب فرموده کیفیت آن پیکار را ازیشان استفسار نمود ایشان بر دلیری و مردانگی مشیر الملک اصرار نموده انچه ازو دیده بودند اظهار کردند بنابرین شهریار سپهر تمکین مقاضای مشیر الملک بر قرار گذاشته پایهٔ اعتبارش بر امثال و اقران برافراشت و فیروز خان را که دروغ بعرض رسانیده بود از نظر کیمیا اثر بینداخت و در همان آوان روزی نور خان عادلشاهی بر سپاه ظفر پناه شبیته نموده کامل خان که از امراء شهریار گیتی ستان بود از ضرب پیکان دشمنان مجروح گشت حضرت سلیمانی شجاعت خان و اژدها خان و دولتخان را بمدد کامل خان نامزد فرمود تا نورخان نکوهیده مآل را بسزا گوشمال دهند امراء مذکوره بموجب فرموده عمل نموده خود را بمدد کامل خان رسانیدند نور خان تاب

مقاومت ایشان نیاورده فرار بر قرار اختیار نمود بعضی از دلیران نور خان را تعاقب نموده جمعی از لشکرش را بقتل رسانیدند و اسپ و سلاح ایشان را گرفته معاودت نمودند القصه عادلشاه درین مرتبه نیز آثار عجز و انکسار بر وجنات احوال سپاه خویش مشاهده نموده ترک نزاع بحال خود انسب و اولی دید لاجرم مثل مرتبه اول العود احمد بر خوانده از راهی که آمده بود معاودت نموده ابواب منازعه را مسدود ساخت و خود را ازان مهلکه بیرون انداخت حضرت سلیمان الزمانی نیز بهمعنانی نصرت یزدانی متوجهه مستقر سریر جهانبانی و مسند کشور ستانی گشته بفراغ بال بر چهار بالش عز و جلال تکیه فرمود -

همه کار جهان بر حسب دلخواه　　ز ماهی بندهٔ فرمانش تا ماه

گفتار در بیان محاربه ثالثه که میان شهریار گیتی ستان و عادل شاه وقوع یافت و ذکر وقایعی که در ضمن آن روی نموده

گلشن آرایان اخبار سلاطین دکن و چمن پیرایان گفتار شهریاران لشکر شکن در گلزار آثار آن شهریار فلک اقتدار طوطی شکر خای ناطقه را باین نغمه مترنم ساخته اند که بعد از معاودت عادل شاه بی نیل مقصود از قلعه سلاپور بجانب بیجاپور و نهضت رایات منصور بمستقر سریر سلطنت بتائید رب غفور و پس از گردش ایام و شهور و گذشتن اعوام و دهور اسد خان عادل شاهی را که پیوسته ضمناً با بندگان درگاه نظام شاهی در مقام بندگی و دولتخواهی بوده در معارک و مسالک لوازم اطاعت و همراهی مسلوک میداشت طبیعت از نهج اعتدال و استقامت انحراف یافته رنجور گردید و در حین بیماری بخاطرش رسید که چون عادل شاه نسبت بمن بدگمانست مبادا درین حالت فرصت یافته خاطر از رهگذر من فارغ سازد صلاح وقت درانست که نوعی نمایم تا حضرت سلیمان الزمانی برهان نظام شاه با سپاه ظفر پناه بجانب این ولایت حرکت فرمایند عادل شاه مضطرب گشته خیال استیصال من از خاطر بدرکند بنابرین در خفیه عریضه بخدمت شهریار روی زمین فرستاده التماس توجهه موکب منصور بصوب بیجاپور نمود و چون پیوسته عادل شاه با بندگان آن درگاه عرش اشتباه در مقام مخاصمت و منازعت بوده وادی خلاف می پیمود و با آن خورشید برج سلطنت دعوی تقابل می نمود برخلاف سائر امراء دکن که اکثر اوقات با بندگان آستان خلافت آشیان در مقام اطاعت و انقیاد بوده هرگاه اشاره عالی صدور می یافت بملازمت سده سلطنت فائز میگردیدند و در حروبی که با اعادی روی نمودی در رکاب ظفر انتساب می بودند و اگر احیانا یکی از امرا از موکب اعلی تخلف نموده فی‌الجمله مخالفتی ازو بظهور میرسید از نائره خشم جهانسوز جزای کردار در کنار خویش میدید و کفران خود کیفر میکشید مجملا نهال هر مراد که از چمن آمال و امانی دولتخواهان سر میکشید بفیض ابر دست گوهر بار شهریار گردون اقتدار سرسبز و شاداب گشته مصدوقه النخل باسقات لها طلع نضید بظهور می‌پیوست و کشت هر نا خوب و زشت که در شوره زار فساد اهل عناد نمو می‌یافت از آسیب صرصر قهر جهانسوزش پژمرده و ناچیز شده سمت فاصبح هشیما تذروه الریاح، میگرفت زبان ایام هنگام انعام و انتقامش برسم ثنا خطاب میکرد که -

کف کریم تو بحریست در افاضت جود　　که جز بساحل تسلیم نیست پایانش

لاجرم بیشتر اوقات پیش نهاد همت والا نهمت آن خورشید برج سلطنت قلع و قمع ماده فتنه و فساد و دفع و رفع ستم و بیداد عادل شاه که از روی عداوت و عناد بر مردم ولایت و بلاد واقع میشد بوده انتقام عادل‌شاه را برمهام دیگر مقدم و اهم میداشت درینوقت بموجب مواضعه اسد خان باجتماع سپاه ظفر پناه فرمان داده کس بطلب عماد الملک فرستاد و شاه حقائق و معارف آگاه شاه طاهر را جهته استمالت خاطر ملک برید که از بندگان شهریاری غبار نقاری در خاطر داشت به بیدر فرستاد و حکم جهانمطاع شد که بعد از فرستادن ملک برید بپایه سریر ثریا مصیر از انجا بجانب تلنگانه نزد ملک سلطان قلی قطب الملک رفته میان آن مملکت پناه و بندگان درگاه نظام شاهی بسط بساط مصادقت و انبساط فرموده چنان نماید که بهر طریق قطب شاه بهدایت و ارشاد توفیق بملاقات حضرت سلیمانی بیاید چه درین مدت قطب شاه بطریق اسم خویش پای در دامن تمکن و وقار استوار نموده با هیچکس در مقام عداوت نمی بود و دعوی مصادقت نمی نمود بالجمله شاه حقائق پناه با ملک برید ملاقات فرموده بعض حکایات ضروری مذکور ساخت گویند خان جهان برادر ملک برید با آن فرزانه زمانه ستم ظریفانه پیش آمد کلمهٔ که مستلزم خفت آنحضرت بود بر زبان آورد شاه هدایت دستگاه از گفتهٔ خان جهان آشفته گشته جوابهای متعرضانه ادا فرمود ملک برید از اداء برادر آزرده گردیده در تسلی خاطر فیض مآثر شاه طاهر سعی بسیار نموده آزار بیشمار به برادر رسانید اما آن کلمات بتلافی ملک برید از خاطر فیض ماثر شاه طاهر رفع نگردید القصه ملک برید متوجهه ملازمت سدهٔ سلطنت گشته شاه مشتری منزلت بجانب تلنگانه نهضت فرمود و چون بمجلس قطب شاه رسید و از یمن انفاس فیض اقتباس کاشانه خاطر قطب شاه بانوار عنایت ازلی و هدایت لم یزلی اضاءت پذیرفت لاجرم سلوک طریق صلاح و سداد پیش گرفته قدم از بادهٔ خلاف و عناد باز کشید و با لشکر ظفر اثر بقصد امداد سپاه بادشاه بحر و بر از مرکز دولت خویش حرکت فرموده فوجی از دلیران سپاه را در ملازمت شاه هدایت پناه بیشتر بپایهٔ سریر خلافت مصیر فرستاد بالجمله شهریار کامران کامگار بعد از اجتماع سپاه نصرت شعار رایت فتح آثار بفلک دوار بر افراخته موکب منصور بر سمت بیجاپور روان ساخت.

سر هفته روز پسندیده جست　　کزو فال فیروزی آید درست
بفرمود تا کوس بنواختند　　برفتن علمها بر افراختند
در آمد بزین شاه گیتی نورد　　ز هامون بگردون بر آورد گرد
سران سپه رایت افراختند　　روا رو بعالم در انداختند
تو گفتی جهان از کران تا کران　　بجوش آمد از عزم شاه جهان
ز لشکر که عرضش بفرسنگ بود　　بیابان بنخچیر بر تنگ بود
همه روی صحرا شده پر فکار　　ز رنگین علمهای گوهر نگار

عمادالملک و ملک برید متعاقب یکدیگر بملازمت شهریار بحر و بر مبادرت جسته بشرف

ملاقات مشرف گردیدند شاه ارشاد پناه نیز بسعادت مجالست بارگاه عرش اشتباه فائز گشته بعنایات خسروانه اختصاص یافت موکب منصور بر سمت بیجاپور حرکت فرموده از آب بیور عبور نمود چون رایات نصرت آیات نظام شاهی سایهٔ توجه بر ولایت عادل شاه افگند شهریار کامگار سعادتمند توپخانه دوزخ نشانه را با جمعی از امراء لشکر ظفر اثر از راه راست و شارع عام فرستاده موکب همایون از طریق دیگر که غیر متعارف بود از روی سرعت نهضت فرمود چون عادل شاه از جدا شدن توپخانه از موکب نصرت پناه آگاه شد فرصت غنیمت دانسته با فوجی از دلیران شائسته پیکار بجانب توپخانه شهریار عالی مقدار ایلغار کرد امراء ظفر شعار که همراه توپخانه بودند بقدم شجاعت در مقام مدافعه و محاربه سعی نموده آثار جلادت و تهور بظهور آوردند اما چون سپاه ظفر پناه افزون از چند و چون بودند بریشان غلبه نموده بعضی را زخمی کردند و بعضی در پنجه تقدیر اسیر و دستگیر گردیدند و چند توپ بزرگ پر از باروت ساخته آتش دران انداختند تا پاره پاره شد موکب منصور پادشاه خورشید منظر که از طریق دیگر متوجه بیجاپور شده بود ظاهر آنحصار را مضرب خیام عساکر نصرت شعار ساخته فرمان شهریار گیتی ستان بتسخیر آنحصار سپهر نظیر صادر گشته دلیران لشکر فیروزی اثر آنحصار را خاتم وار احاطه نمودند درین اثنا اسد خان کس بملازمت فرستاد که از محاصره بیجاپور چندان نفعی متصور نیست اگر موکب شهریار صف شکن متوجه قلعه بلگاون گردد بنده چنان می‌نماید که آنحصار بدست سپاه ظفر شعار درآید لاجرم شهریار عالم از ظاهر بیجاپور کوچ فرموده حوالی مرج که از آنجا تا به بلگاون تخمیناً سه گاو فاصله باشد محل نزول موکب عالی گردید درین مقام منهیان بمسامع قدسی جوامع شهریار گیتی ستان رسانیدند که اسد خان جهان فانی را وداع نموده متوجهه سرای جاودانی گشت و عادل شاه با سپاه صف شکن خود را بقلعه بلگاون رسانیده باستعداد و استحکام آن مشغول گردید بنابرین شهریار روی زمین عزیمت بلگاون را فسخ فرموده متوجهه قلعه پناله شد و آن حصاریست در غایت استواری که از کمال رفعت و علو سر بعیوق بر افراخته و خاطر سکانش از دغدغه فتح آن پرداخته از آستان بلندیش پای کیوان بسنگ درآید و پاسبان کرش آسمان را تاج زر از سر رباید اگر برید نظر در راه آن باره تعمق نماید هزار بار پایش بسنگ حیرت درآید.

برسر کوهی نهاده از بلندی چون سپهر — تنگ راهی ساخته آنرا چو راه کهکشان
از ثری بیند ثریا تا سمک بیند سماک — گر کند در بومش از بامش نظاره پاسبان
شیر صورت کرده بر ایوان او بیگاه و گاه — چون شکاری گاو گردون را گرفته در دهان

بالجمله چون موکب همایون شهریار ربع مسکون بحوالی قلعه پناله رسید آنحصار سپهر آثار را محاصره نموده سه روز لشکر ظفر شعار در مقام رزم و پیکار قدم استوار ساختند و علم شجاعت برافراختند راجن محلدار که از جمله خدمتگاران شهریار کامگار سمت تقرب داشت در جنگ آن جبل بچنگ اجل گرفتار گشت و چون تسخیر آن قلعه سپهر نظیر بپای مردی سعی و تدبیر و دست یاری تیر و شمشیر تیسر پذیر نبود.

تو دانی که بر تارک مهر و میغ — نشاید زدن نیزه و تیر و تیغ

موکب همایون شهریار فلک تمکین از ظاهر آن حصار کوچ فرموده بجانب قلعه پائین حرکت نمود

و چون حوالی قلعه پائین مخیم اردوی نصرت قرین گشت دلیران سپاه ظفر پناه پای جلادت در میدان محاصره آن حصار فلک آثار نهادند و دست جلادت از آستین مبارزت برآورده بازوی شجاعت برکشادند و یکروز و شب در جنگ و طلب نام و ننگ داد مردی و مردانگی دادند تا چهرهٔ مقصود در آئینه مراد دیده حصار پائین را قهراً قهراً مفتوح ساختند و بر حکم قهرمان غضب شهریاری آتش نهب در خان و مان و ساکنانش انداختند و مساکن و منارل آنقوم را با برج و باره و دیوار حصار با خاک راه هموار نموده مصدوقه عالیها سافلها دران ابنیه بظهور آمد بعد ازان موکب اعلی از انجا عنان یکران جهان پیما بصوب قلعه ستاره معطوف ساخت و این قلعه نیز درمیان کوهستانی واقع است که اطرافش بجبال شامخاتی که چون طبقات سماوات دامن همت از مرکز خاک برکشیده متانت و استحکام یافته و از معارج ارتفاعش کمند نظر قاصر گردیده و پاسبان ایوانش برج کیوان را چون عکس اجسام در آب سرنگون دیده ـ

با رفعت آن سپهر دوار / چون دائره میان دیوار
بر پشت وی آسمان نمودی / چون بر شتری جل کبودی
زمینش سر باره سنگ بلند / ز طرف حصارش فلک را گزند
به پیرامنش دره دیو لاخ / به تنگ اندرو وهم میدان فراخ

مع هذا شیران بیشه هیجا آتش قتال و جدال باشتعال درآورده سکنه آن جبال را مصدوقه اذا زلزلت الارض زلزالها، صورت حال گشت و تا پنج روز حال برینمنوال بوده شعله رزم و پیکار التهاب و اشتعال داشت در خلال این احوال و اثنای این کوشش و جدال بمسامع عز و جلال شهریار مریخ خصال رسید که عادل شاه با سپاه رزم جوی کینه خواه بقصد مقابله و مقاتله متوجهه گشته شهریار اسفندیار تبار چند هزار سوار نامدار از سپاه ظفر شعار با چند امراء شجاعت آثار نامزد فرمود که پیشتر رفته با لشکر کینه ور اعدا محاربه نمایند چه در حوالی قلعه ستاره که سپاه نصرت پناه نزول نموده بود فراز و نشیب بسیار بود و زمین رزم و پیکار نبود امراء مذکوره حسب الامر باستقبال لشکر اعدا استعجال نموده ایشان را با مقدمه سپاه عادل شاه قتال فاحش دست داد افواج سپاه عادل شاه بمعاونت و امداد رسیده بر لشکر فیروزی اثر غلبه کردند و چشم زخمی بعساکر نصرت مآثر راه یافته عنان از معرکه برتافتند شهریار گیتی ستان بجهته عدم وسعت مکان کوچ فرموده قریب گهات سالپه را مضرب خیام سپاه نصرت فرجام ساخت و چون فضای آن صحرا نیز از کثرت جنگل و بسیار اشجار محل ثبات و قرار اردوی ظفر شعار نبود عادل شاه سه هزار پیاده از سپاه خویش انتخاب نموده بآن جنگل فرستاد که از اطراف و جوانب اردوی همایون دست بفتنه و فساد بکشایند تا کار بر عساکر ظفر شعار باضطرار انجامد پیادهای بد فرجام باقدام جسارت پیش آمده باستظهار آن جنگل پر خار گیر و داری میکردند شهریار موید کامگار از امراء لشکر نامدار دلاور خان و دانیا را جهته دفع فتنه پیادها نامزد فرمود امرا حسب الامر اعلی متوجهه دفع پیادها شده در یکدم سیصد نفر ازان سر گشتگان را سر از تن جدا ساختند و تن ایشان را بر خاک هلاک انداختند و سرهای آن بخت برگشتگان را بنظر کیمیا اثر شهریار بحر و

بر در آورده بموجب فرموده ازان رؤس منارها بر افراختند و چون مقام نیز قابل نزول اردوی سپهر احتشام و تردد دلیران بهرام انتقام نبود موکب جهانگیر کوچ فرموده کنار آب بیر را مضرب خیام اردوی سپهر نظیر ساخته قبهٔ بارگاه بفلک اثیر بر افراخت روز دیگر عادل شاه با سپاه رزم خواه از گهاتی فرود آمده برابر اردوی ظفر قرین نزول نمود و آن شب هر دو سپاه کینه خواه رزم طلب با کمال خشم و غضب در برابر یکدیگر آرام گرفتند چون خنگ سوار صبح جوشن هزار میخی کواکب از سر زنگی شب برکشید و آفتاب نیزه ور بزخم سنان و خنجر جگر شب ظلمت اثر بردرید.

دگر روز کین شاه رومی نژاد — در جنگ بر روی عالم کشاد
زکین سینه پر جوش و در دیده زهر — ز آتش بپوشید خفتان قهر
فرو کوفت در حمله کوس غضب — همه تن شده تیغ در کین شب
سر زنگی شب برید و فگند — بپای سکندر شه ارجمند

آن دو لشکر بلک دو دریای پر تیغ و خنجر بکین یکدگر جوشان و خروشان گردیدند نعره نفیر و خروش کوس گوش سپهر آبنوس را کر ساخت و صدای درای فیلان و سهیل اسپان غلغله در زمین و زمان انداخت.

شهنشه بارائش تن ز خواب — قد افراخت چون شعلهٔ آفتاب
بغریدن کوس دستور داد — و زان گوش را نیش زنبور داد
ز نالیدن نای زرین بدن — دریدی همی مرده بر تن کفن
بجنبش در آمد دو دریای تیغ — زمین گشت گویای ذکر دریغ

بالجمله چون آن دو لشکر کینه گستر در برابر یکدگر صف آرائی نموده و میمنه و میسره ترتیب دادند قدم در میدان مبارزت نهاده بازوی شجاعت کشادند از ستیز و آویز گردان هول قیامت در دل دلیران جای گشته بتوهم روز رستاخیز فتادند از ناله نای و صدای درای فیل خلائق را گمان صور اسرافیل شد دران روز عادل شاه بنفس خویش بمحاربه سپاه ظفر پناه مشغول گردیده کمال شجاعت و جلادت بظهور رسانید چنانچه چند مرتبه میمنه و میسره سپاه نصرت دستگاه را برهم زده حملهای متواتر می نمود و گوی مردی از دلیران میدان می ربود کوشش و ترددش بوجهی بود که از کثرت ضربات که بدستش رسیده بود ساعد بندش ریزه ریزه شد شهریار دوران از تهور و دلیری او انگشت تعجب بدندان گرفته بر دست و بازوی شجاعت آئینش آفرین کرد اگرچه افواج سپاه ظفر پناه از حملهای عادل شاه چون زلف مهوشان پریشان شدند لیکن چون گوش هوش شهریار مظفر لوا پذیرای ندای نصرت انتمای عنایت خداوند تبارک و تعالی بود و انتظار نسیم بشارت شمیم از مهب فیض عمیم رب کریم مینمود مانند قطب فلکی بر جای خویش قدم استوار فرمود صبر و تمکین شعار و دثار ساخت و شاه هدایت ارشاد پناه نیز که از ملهم غیب شنیده بود که غنچه مراد شهریار بادین و داد بتسنیم نسیم لطف تبسم خواهد نمود و دشمن گستاخ ازان شاخ جسارت که نشانده جز میوهٔ خسارت نخواهد چید حضرت سلیمانی را بنصرت ربانی نوید داده بتحمل و

ثانی ترغیب فرمود القصه در آنروز تا در آشیان ترکش دلیران از طائر تیر نشان مانده بود زاغ کمان از هوای دست بهادران گوشه گیر نشد و تا زبان تیغ نهنگان در دریای هیجا سراسر دندان نگشت شیران بیشه شجاعت را جز دار و گیر سخنی دلپذیر نیفتاد چون شهسوار معرکه سپهر از هول آن کار زار بحصار مغرب شتافت و صانع تقدیر از پود و تار تیرگی و ظلام کسوت مشکفام وجعلنا اللیل لباساً بیافت هر دو سپاه چنگ از جنگ کوتاه نموده عادل شاه با دو سه هزار سوار نامدار در یکجانب لشکر ظفر شعار بر پشتهٔ قرار گرفت ناگاه از میان سپاه نصرت پناه حضرت سلیمانی پوک بانی درمیان فوج عادل شاه انداختند و بهمان بان عقد جمعیت ایشان را متفرق و پریشان ساختند درین اثنا کامل خان و ظهیر الملک که از امراء لشکر ظفر اثر بودند بر عادل شاه حمله نمودند چون از صدمات حمله رزم ازمایان امواج بحر بلا متلاطم گشت بموجب وعده مبشر غیبی یعنی الحمد لله الذی صدقنا وعده، شامل حال اولیاء دولت گشته اعداء وافر شوکت را مصدوقه ولّوا علی ادبارهم نفوراً، صورت حال آمد و ما النصر الا من عند الله، عادل شاه چون پریشانی سپاه خویش مشاهده نمود دل از نام و ننگ برداشته هزیمت را بهترین عزیمتی انگاشت و فرار بر قرار اختیار کرده عنان از معرکه کارزار برگماشت ۔

چو سردار بنمود در جنگ پشت نه‌خودرا که‌جنگ آوران را بکشت

سپاه نصرت پناه دست بقتل و غارت لشکر عادل شاه کشاده جمیع اسباب و اموال و اسلحه و افیال ایشان را با چتر و جمیع اسباب سلطنت و مکنت عادل شاه تاراج نمودند ۔

غنی گشت لشکر ز بس خواسته سراسر سپه گشت آراسته

از جمله غنائم چهل سلسله فیل بیستون هیکل با فیل خاصه که مخصوص سواری اسد خان بود دران رزمگاه بدست سپاه نصرت پناه افتاد و عادل شاه چتر و آفتابگیر و تمام اسباب سلطنت و حشمت را از دست داده رو براه نهاد دبیران عطارد شعار صورت آن فتح نامدار را بابلغ وجهی بر چهره تحریر و لوح تقریر تصویر نموده باطراف ممالک محروسه فرستادند ۔

ز مه تا بماهی برآمد غریو که فیروز شد شاه گیتی خدیو
شمال و جنوب و صبا و دبور ببرد این بشارت بنزدیک و دور

بعد ازان شهریار کامگار کامران با فتح و نصرت ایزدی همعنان بصوب مستقر سریر سلطنت مکان روان گشته مانند روح انسانی که کالبد جسمانیٔ را بیاراید مسند کامرانی و جهانبانی را بفر وجود فائض الجود که سرشتهٔ عنایت و رحمت یزدانی بود بیاراست و پرتو التفات و احسان بر حال عجزه و مساکین و فقرا و محتاجین ممالک محروسه انداخته مطایای ارباب سوال را از عطایای بحر نوال مالا مال ساخت روضهٔ مملکت از سحاب رافت و رحمت و آفتاب انصاف و معدلتش منور و سیراب گشت و کافه سپاه و رعیت در ظل شفقت و عاطفتش مرفه و آسوده گردید ۔

ذکر توجهه عادل شاه نوبت سیوم بتسخیر قلعه سلاپور و انتزاع آن از تصرف سپاه منصور

چون عادل شاه را در جنگ سالیه چنانچه مذکور شد هزیمتی روی نمود که هرگز مثل آن شکستی

باو نرسیده بود همگی همت بر تلافی و تدارک مصروف داشته بتهیه اسباب کار زار و استعداد رزم و پیکار و اجتماع سپاه و رعایت و تقویت دلیران کینه خواه پرداخت تا لشکری در عدد چون حشر روز محشر فراهم آورده برید ممالک را نیز بفسانه و افسون با خود یار ساخت و رایت عزیمت سلاپور برافراخت و چون بحوالی سلاپور رسید آنحصار را مرکز وار احاطه فرموده سپاه رزم خواه را بمحاصره آن امر نمود و بر طریق معهود بر دور لشکر خندقی عمیق حفر فرموده بر کنار آن دیوار استوار برآوردند و از اطراف حصار سیبها پیش بردند چون منهیان خبر آمدن عادل شاه با سپاه فراوان بعزیمت تسخیر قلعه سلاپور بمسامع قدسی جوامع شهریار مظفر منصور رسانیدند حکم جهانمطاع باجتماع سپاه ظفر پناه صدور یافت و عماد الملک نیز بملازمت درگاه عرش اشتباه شتافت چون عساکر نصرت مآثر بر در کریاس گردون اساس مجتمع شدند موکب همایون از مرکز دولت روز افزون نهضت فرموده رایات منصور را بر سمت قلعه سلاپور بحرکت درآورد و چون حوالی سلاپور از غبار سپاه منصور منور و معطر گشت لشکر ظفر اثر در برابر سپاه عادل شاه خیمه و خرگاه باوج مهر و ماه برافراختند و بساط مقاتله و مجادله منبسط ساختند همه روزه میان آن دو لشکر نا مور جنگها روی مینموده و همچنین نیران محاربه ملتهب بود تا مکث سپاه دران رزمگاه بطول انجامید و مدت مقاتله و مقابله بامتداد کشید اهل حصار را از قلت قوت و استعداد پیکار باضطرار رسید چه سپاه عادل شاه اطراف آنحصار را بنوعی فرو گرفته بودند که پیک وهم و خیال را رسیدن بآن محال بود و طیور را عبور بران مجال نبود عماد الملک نیز از تمادی ایام آن مصلحت محنت انجام نیک بتنگ آمده مطلقاً میل محاربه نداشت بلکه همگی همت بر رفع آن ماده خصومت میگماشت در اثناء این حال و در خلال این قتال و جدال ایام برشگال از روی سرعت و استعجال رسیده سحاب نیسانی که دخانی بر هوا بست و پیر سنجاب پوش آسمان جامهٔ بارانی بر دوش افگند و تاجر سحاب متاع دریا بار بصحرا کشید روی هوا چون سیل خیز دیده عاشق هجران کشیده گشت و پشت زمین از سبزه و ریاحین مانند سپهر برین گردید ابر چون دیدهٔ اعداء دولت اشک باریدن گرفت بلکه چون کف دریا نوال شهریار فریدون خصال فیض انعام عام بهر دیار و اقطار رسانیدن پیشه ساخت سپاه ظفر پناه نیز از کثرت باران بی تاب و توان گشته پریشان شده بودند درین اثنا حضرت سلیمانی پنهانی کس نزد برید ممالک فرستاد که اورا بمرحمت و عنایت شهریاری امیدواری داده بهر طریق که داند و تواند از سپاه عادل شاه جدا گرداند شاید اینمعنی موجب انکسار علم اقتدار ایشان گردد برید در جواب فرمود که حالا قلعه سلاپور مشرف بران گشته که از تصرف سپاه منصور بیرون رود از برگشتن من درینوقت هیچگونه مهمی از پیش نخواهد رفت مع هذا قاعده این ملک نیست که در حین محاربه از جمعی که با ایشان معاهده واقع شده باشد قبل از سر انجام آن مهام جدا گشته بضد ایشان پیوندند اگر بنده مرتکب این امر قبیح گردد در نظر کیمیا اثر پادشاه بحر و بر چه اعتبار خواهد داشت صلاح وقت درین است که امسال قلعه سلاپور را بعادل شاه گذارند و سال دیگر با لشکر ظفر اثر بدین طرف رو آرند تا بنده نیز بسعادت ملازمت فائز گشته قلعه را از دست مردم عادل شاه انتزاع نموده بتصرف اولیاء دولت قاهره سپارد عماد الملک نیز درین مشورت متفق بود و در ترک نزاع سعی می نمود بنا برین شهریار روی زمین

با عادل شاه مصالحه فرموده سلاپور را جهته وجوه مذکور گذاشته رایت معاودت بجانب مستقر سریر سلطنت بر افراشت ـ

ذکر انتقال سلطان علی قطب شاه ازین دار پر ملال بجوار رحمت خداوند متعال و نشستن جمشید بر سریر جاه و جلال

بعد از واقعه سلاپور بر حکم قضای خداوند غفور ملک سلطان قلی قطب شاه که والی ولایت تلنگانه بود بر دست یکی از نزدیکان بد بخت تخت را بتخته بدل ساخت و جمشید خان که از سائر فرزندان قطب شاه مهتر بود و بموجب حکم پدر در قلعه گلکنده محبوس بمعاونت قاتل پدر از قید خلاص یافته بر حکومت گردن برافراخت ـ

چنین است کردار چرخ بلند　　بدستی کلاه و بدستی کمند
چو شادان نشیند کسی با کلاه　　بخم کمندش رباید ز گاه

حیدر خان و ابراهیم برادران جمشید که بسلطنت او راضی نبودند با جمعی از سپاهیان و چهل سلسله فیل بیستون نشان فرار نموده التجا بملک برید بردند ملک برید از غایت کوتاه اندیشی آرزوی بیشی در خاطر گذرانیده طمع در ملک تلنگانه نمود و گمان برد که باتفاق حیدر خان و ابراهیم که وارث ملک اند و اکثر سپاه هوا خواه ایشان تسخیر آنملک آسان خواهد بود ـ

بتسویل نفس و فریب هوا　　خیالی بخود راه داد از خطا

لاجرم سپاه کینه خواه فراهم آورده متوجه تلنگانه گردید و گلکنده را محاصره نموده بمحاربه مشغول شد شاه حقائق مآثر شاه طاهر که پیوسته از ظرافت خان جهان آزرده خاطر بود چون توجه ملک برید بجانب تلنگانه استماع فرمود بملازمت حضرت شهریاری مبادرت نموده بعرض رسانید که برید را داعیهٔ سلطنت ممالک دکن در خاطر متمکن گردیده و عزیمت تسخیر ولایت تلنگانه بامضا رسانیده چه حیدر خان و ابراهیم برادران جمشید بحکومت برادر راضی نگشته نزد او رفته اند و او را بطمع خام انداخته اگر در مهم او مساهلهٔ رود و آن ولایت بتصرف او درآید لامحاله قوت و شوکتش متضاعف گردد قدم در میدان فساد و عناد خواهد نهاد و ابواب مخالفت کشاد هر چند زود تر خاطر ملکوت ناظر بر دفع فتنه او باید گماشت و مهمش را سهل نباید انگاشت و نباید گذاشت که جمشید خان مغلوب آن سر دفتر ارباب طغیان شود و برید قوت گیرد که بعد ازان دفع او بسهولت صورت نخواهد بست ـ

سر چشمه باید گرفتن بمیل　　چو پر شد نشاید گذشتن به پیل

بنابرین شهریار فلک تمکین باحضار دلیران میدان پیکار و کین فرامین باطراف ممالک محروسه فرستاده سپاه ظفر پناه از هر سو رو بدرگاه فلک اشتباه نهادند ـ

بجوشیدند از هر سو سواران　　دلیران نبرد و نامداران

سپاهی بیعدد ز اندازه بیرون | همه تند و قوی هیکل چو گردون
دلیرانی همه چون نیزه سردار | کمرها بسته بهر رزم و پیکار
چو اشک عاشقان از هجر دلبر | جهان پیما و خونریز و دلاور
همه چون آتش سودا جهانسوز | همه چون غمزه خوبان جگر دوز
یکایک تیغ زن چون نرگس یار | سراسر صف شکن چون زلف دلدار
ز گردان کماندار کمانکش | چنان پر شد جهان کز تیر ترکش
فضای دشت پهناور شده تنگ | ز انواع سلاح و آلت جنگ

بالجمله شهریار کام بخش کامکار گیسوئی رایت نصرت شعار بدست توفیق و تائید کردگار تعالی شانه شانه ظفر زده روی فتح در آئینه شمشیر بمشاطگی بخت بلند مشاهده نموده با سپاه بیکران و همعنانی نصرت یزدان بعزیمت معاونت و نصرت جمشید خان بجانب تلنگانه نهضت فرموده و چند سردار عالیمقدار با لشکر نامدار جلادت شعار پیشتر از موکب فتح آثار بکمک جمشید خان نامزد فرموده رایت فتح آیت نیز متعاقب بحرکت در آمده راه سپاه جهانگیر بر سمت قلعه کوهیر که داخل ولایت برید و قریب تلنگانه بود افتاد و چون حوالی آنحصار مضرب خیام نصرت فرجام سپاه بهرام انتقام گشت حکم جهانمطاع بنفاذ پیوست که دلیران سپاه نصرت پناه بی مساهله در مقام مقاتله و محاربه در آیند و بازوی شجاعت و جلادت بر کشایند و آنحصار سپهر کردار را بنیروی تائید یزدانی و فر اقبال سلیمانی مسخر نمایند عساکر نصرت مآثر امتثال حکم قضا مثال را بقدم اطاعت و انقیاد تلقی نموده اطراف آنحصار را مرکز وار احاطه کردند و از جوانب جنگ پیش برده بضرب پیکان خارا شگاف ابدان ارباب خلاف را طعمه کلاب و ذباب ساختند هرچند سکنه حصار در مقام رزم و پیکار قدم استوار نموده سپر ممانعت و مکادحت بر سر کشیدند چهره مقصود ندیدند و جز آیة اذا اردناه ان نهلك قریة، نشنیدند عساکر فیروزی مآثر از جوانب زور آورده خود را بپای حصار رسانیدند و چون مردمک دیده بدستیاری کمند نظر بر جدار و بروج حصار عروج نمودند.

بسر فکر بالا شدن شد چنان | که شد کنده هر سر که بدتن گران
ببالا شدن از نگهه چست تر | همه قلعه گیر از کمند نظر
بدن محض آتش شده از غضب | که بالطبع گردد بلندی طلب
فتادی ز بازو اگر دست کار | بدیوار بالا شدی همچو مار
مگر شد فلک سنگ آهن ربا | که شد آسمان پر ز آهن قبا
ز گرد آنچنان شد هوا پانگیر | که رفتی یلان سوی بالا چو تیر

چون کار ساکنان آن باره و حصار یکبارگی بعجز و اضطرار رسید و راه انهزام و فرار بسته دیدند فغان الامان برکشیده فریاد زینهار بفلک دوار رسانیدند و ابواب حصار برکشاده بخاک بوس درگاه فلک اشتباه مشرف گردیدند مراحم بیدریغ شهریاری بر بیچارگی و زاری آن مشت زینهاری

بخشایش فرموده حکم جهانمطاع صدور یافت که سپاه نصرت پناه دست تعرض از دامن مال و عرض ایشان کوتاه دارند -

چو چاره نبد شهری و لشکری — گرفتند زنهار و خواهشگری
هراسان بدرگاه شاه آمدند — ثنا گستر و عذر خواه آمدند
خروش آمد از کودک و مرد و زن — همه پیر و برنا شدند انجمن
بر آن آستان هرکه روی نیاز — نهاد از درش کامران گشت باز

چون امراء نامدار با سپاه نصرت شعار که بمعاونت جمشید قطب الملک نامزد شده بودند بتلنگانه رسیدند و خبر توجهه موکب جهانگیر آن صاحب تاج و سریر و تسخیر قلعه کوهیر بسمع ملک برید و برادرش رسانیدند هراس بیقیاس بدیشان راه یافته بسرعت تمام عنان معاودت برتافته بصوب بیجاپور شتافتند و پناه بعادل شاه برده از سطوت سپاه نصرت پناه امان یافتند جمشید قطب شاه بعزم ملازمت سده سلطنت کمر بسته بشرف ملاقات فائض البرکات فائز گشت و زبان بشکر گزاری و دعای دوام دولت شهریاری جاری ساخت -

بسی آفرین کرد بر شهریار — که بادی بر اعداء دین کامگار
کلید تیغت از فتح عدو بند — کشاد از مرز چین تا کشور هند
نگویم کت ز بختست ارجمندی — که خود بخت از تو دارد سر بلندی
بهر منزل که مشک افشان کنی راه — منور باد چون خورشید و چون ماه
بهر جانب که رو آری بتقدیر — رکابت باد چون دوران جهانگیر

شهریار خورشید طلعت قامت قابلیت جمشید خان را بخلعت با کرامت سلطنت مشرف ساخته پایهٔ قدر و منزلتش را بر اکفا و اقران برافراخت و فرق مباهات دولتش را بچتر آفتاب نظیر و آفتابگیر بنواخت و بخطاب مستطاب قطب شاهیش مفتخر و مباهی ساخت بلی -

بدرگاه شه هرکه برد التجا — همه کام او شد بخوبی روا

بعضی مورخین چنین روایت کرده‌اند که هر چند شهریار خورشید سریر جمشید قطب الملک را تکلیف قبول چتر و آفتابگیر فرموده قبول نکرد و عرض نمود که جمیع امراء دکن چتر و آفتابگیر گرفته اند درمیان لشکری میباید که بخدمات شهریاری قیام نماید بنده لشکری این درگاهم و از جمله مخلصان دولتخواه هر خدمت که به بنده رجوع فرمایند و بهر کس بنده را مقابل نمایند امید که بیمن تائید یزدانی و فر دولت حضرت سلیمانی مرضی طبع اقدس انتظام پذیر گردد ملک برید با آنکه پناه بعادل شاه برده بود از حرکت بیجای خود اظهار ندامت مینمود و با بندگان درگاه گیتی پناه از در عذر و ملایمت درآمده بساط معذرت منبسط ساخت و بتلافی خاطر شاه طاهر پرداخت -

در عجز و خواهشگری باز کرد — بسیم و بزر خدمت آغاز کرد

و کتابتی مشتمل بر ملائمت بینهایت و فروتنی بیش از حد و غایت بان سر دفتر ارباب هدایت نوشته از گذشته اظهار ندامت بسیار نمود با لجمله چون جمشید قطب شاه در ظاهر قلعه کوهیر بملازمت شهریار خورشید سریر فائز گردیده بعنایات خسروانه و توجهات پادشاهانه اختصاص یافت شهریار موید منصور در باب تسخیر حصار سلاپور با عماد الملک و جمشید قطب شاه مشورت فرموده بطالع مسعود رایات منصور بجانب سلاپور نهضت نموده عادل شاه چون بر عزیمت شهریار بهرام سطوت آگاه گشت و قوت مقابله با سپاه ظفر پناه در حوصله طاقت خویش ندید باتفاق ملک برید متوجهه پرنده گردیده بمحاصره آن حصار اشتغال نمود منهیان این خبر بمسامع قدسی جوامع شهریار خورشید منظر رسانیدند بموجب حکم جهانمطاع دلیران شیر شکار دست از محاصره آن حصار کشیده بعزم رزم و پیکار عادل شاه آماده کارزار گردیدند موکب منصور از ظاهر سلاپور بجانب پرنده حرکت نموده در موضع خاص پوری نزول اجلال فرمود عادل شاه نیز با سپاه رزمخواه بعزم ستیز و آویز از ظاهر پرنده باستقبال موکب جاه و جلال استعجال نموده در موضع مذکور تقارب فریقین و تقابل فئتین دست داد روز دیگر که خسرو تختگاه خاور زین زر برین ادهم فیروزه منظر نهاد ـ

دگر روز چون چشمه آفتاب | برآورد آتش ز دریای ناب
برآمد یکی ابر زنگار گون | فروریخت از دیدها سیل خون
جهان خسرو آهنگ پیکار کرد | ببد خواه بر چشم بدکار کرد
بیاراست بازار ناورد را | بر انگیخت ز آب روان گرد را

دو لشکر بلکه دو دریای موج گستر بتلاطم و تموج درآمده نهنگان برق خنجر بکینه یکدیگر کمر بستند و جمله بر افروختن آتش جنگ و بر افراختن اعلام نام و ننگ بر باد صرصر نشستند و برای آراستن صفوف سپاه افواج لشکر مانند امواج بحر اخضر در هم پیوستند خروش کوس حربی و نفیر نای رزمی گوش سپهر آبنوس را بعقده جذر اصم گرفتار ساخت و صدای درای فیلان بیستون توان و شیه اسپان فلک جولان فغان و ولوله در گنبد آسمان انداخت ـ

ز شوریدن ناله کر نای | برافتاده تپ لرزه در دست و پای
ز غریدن کوس خالی دماغ | زمین لرزه افتاد در کوه و راغ
خروشیدن زنده پیلان مست | گره در گلوی هزبران شکست
ز بسیاری لشکر از هر دو جای | فروبست کوشنده را دست و پای
رسیدند لشکر بجای مصاف | دو پرکار بستند بر کوه قاف

چون صفوف آن دو سپاه کینه خواه از میمنه و میسره و قلب و جناح و ساقه و کمین گاه آراسته و مرتب گشت شیران بیشهٔ وغا و نهنگان لجه هیجا بادپایان جهان پیما برانگیخته دست به تیغ برق فشان و سنان شهاب نشان برده خون دلیران میدان را با خاک هلاک می‌آمیختند و گرمی ادبار و انکسار بر چهرهٔ اقتدار سواران عرصه کارزار می بیختند از دیده سپهر برین در ماتم کشتگان میدان

SRI PRATAP COLLEGE LIBRARY

کین طوفان سرشک ریزان بود و از خون قتیلان آن زمین دریای چون جیحون روان اجل بنای حیات انسان را بر باد هلاک بر میداد و زمانه ابواب فنا بدست قضا بر روی روزگار میکشاد مرگ از غبار کار زار و خون سوار دریچهٔ عمر را بگل فنا مسدود میساخت و طاوس زرین بال آفتاب را گرد معرکه نبرد در حجاب کسوف می انداخت کشتگان میدان چون ماهی بریان در تابه اضطراب بودند و بستگان کمند دلیران چون طائر دام در پیچ و تاب از تن کشته و خون خسته روی هامون پشته و جیحون گشت و دست قضا در هستی را بقفل نیستی در بست۔

سیاست در آمد بگردن زنی ... ز چشم جهان دور شد روشنی
غبار زمین بر هوا راه بست ... عنان سلامت برون شد ز دست
ز تاب نفس بر هوا بست میغ ... جهان سوخت از آتش برق تیغ
ز بس عطسهٔ تیر بر خون و خاک ... دماغ هوا پر شد از جان پاک
نهنگ خدنگ از کمین کمان ... نیاسود بر یک زمین یک زمان
چنان گرم شد آتش کارزار ... که از نعل اسپان بر آمد شرار
چنان آمد از هر دو لشکر غریو ... کزان هول دیوانه شد مغز دیو
کمان کج ابرو بمژگان تیر ... ز پستان جوشن بر آورد شیر
چو هندوی بازی گر گرم خیز ... معلق زنان تیغ هندی تیز
دران مسلخ آدمی زادگان ... زمین گشته کوه از بس افتادگان
گریزندگان را دران رستخیز ... نه روی رهائی نه راه گریز

بالجمله تا یکه سوار آفتاب از بیم آن رستخیز و اضطراب خود را در نقاب حتی توارت بالحجاب نینداخت و گردون بو قلمون در ماتم کشتگان آن میدان خویشتن را در لباس قیرگون ظاهر نساخت دلیران صف شکن و هزبران مرد افگن دل از کشتن و بستن نپرداختند و تیغ و سنان از دست و بازوی گردان بهرام انتقام نیام و آرام نشناختند۔

جو گوهر برآمود زنگی بتاج ... شه چین فرود آمد از تخت عاج
شب قیر گون شد ز گرد سپاه ... چو زنگی که پوشد برند سیاه

چون شهسوار تختگاه فلک بآرامگاه مغرب شتافت و سپهر مینا فام از تار و پود تیرگی و ظلام لباس بنی عباس بباقت سیل رعب و هراس در اساس قصر قدرت و حشمت عادل شاه راه یافته بنای ثبات و قرارش متزلزل گردید و دست قضا رقم عجز بر روی روزگارش کشید و سبزه فتح و نصرت بآب خنجر ضیمران منظر شهریار بحر و بر دمیدن گرفت و نسیم ظفر از مهب تائید ایزد دادگر بوزیدن آمد۔

بر آئینه روشن آن تیغ جهانگیر ... رخسار دل آرای ظفر جلوه‌گر آمد
و ز غنچه پیکان و ز باد دم شمشیر ... بشگفت گل فتح و نسیم ظفر آمد

عادل شاه چون دست قدرت خویش را کوتاه یافت روی از معرکه پیکار بر تافته پای در بادیهٔ فرار نهاد.

مخالف شتابان براه گریز | سپه در عقب رانده با تیغ تیز
جهان پاک چون تیره دوزخ نمود | دزو تیغ چون آتش و شب چو دود

سپاه ظفر پناه دست بتاراج بنگاه عادل شاه کشوده جمیع اسباب حشمت و سلطنتش را غارت نمودند جمشید قطب شاه که نهال عداوت ملک برید در جوئبار خاطرش پرورش یافته بود فرصت غنیمت دانسته با دلیران رستم نهاد بصورت برق و باد در پی برید افتاده شمشیر کین در سپاهش نهاد برید از بیم شمشیر جمشید قطب شاه چتر وآفتاب گیر را با جمیع اسباب و اموال وقایهٔ نفس خویش ساخته خود را ازان مهلکه جان ستان بیرون انداخت.

مبادا بحال چنان هیچکس | ره دور در پیش و دشمن ز پس
فگند این سلاح آن یکی وخت ریخت | فلک خاکشان بر سر بخت بیخت

بعد از انهزام سپاه عادل شاه و برید جمشید قطب شاه از شهریار فلک بارگاه مرخص گردیده راه تلنگانه پیش گرفت و عماد الملک نیز رخصت انصراف یافته عنان بمرکز دولت خویش انعطاف داد آنگاه موکب نصرت شعار شهریار فلک اقتدار کامران و کامگار در کف حفظ و نصرت آفریدگار بسوی مرکز سلطنت ابد اتصال و مستقر سریر جاه و جلال نهضت فرمود.

نقش دولت برنگین و نور عصمت بر جبین | تیغ دولت در یمین و اسپ نصرت زیر ران
دین و دنیا را ملاذ و ملک و ملت را پناه | داد و دانش را مدار و جود و بخشش را مکان

ذکر موجبات استیصال نهال دولت و اقبال ملک برید بموجب قضای ایزد متعال و انتقال قندهار و اوسه و اودگیر بحیز تسخیر شهریار فریدون خصال

از غرر درر حکم و اسرار که غواص بحر ما کذب الفواد ما رای علیه افضل الصلواة و اکمل التحیات، از محیط فعلمت علم الاولین و الاخرین، بر آورده و زیور مخدره سعادت امت رفیع منزلت ساخته زواهر جواهر کلماتست که اذا اراد الله انفاذ قضائه سلب من ذوی العقول عقولهم، محصل فحوای این حدیث صدق انتما آن ست که چون حق سبحانه و تعالی خواهد که حکم خویش را نفاذ بخشد و قضیهٔ که قلم تقدیر بران جاری گشته باشد از قوت بفعل آید هرآئینه عقل از عقلا مسلوب گرداند و منهج صلاح و سداد از نظر بصیرت و رشاد شان بپوشاند تا بمقتضای اندیشه ناصواب خود بکاری چند قیام نمایند و در مقام امری درآیند که موجب وبال و مستلزم نکال ایشان باشد و انچه اراده الله بآن تعلق گرفته بوقوع انجامد از جزئیات این سر بدیع که لسان معجز بیان و ما ینطق عن الهوی، ازان خبر داده آنست که چون منشی قضا بخامهٔ جف القلم پیش از انفجار عیون حوادث از منابع عدم رقم

زده بود که اکثر ولایت ملک برید از تصرفش بیرون رفته آفتاب ملکش از سرحد کمال بدرجهٔ زوال و وبال رسد لاجرم از جادهٔ سداد و رشاد انحراف جسته بحرکات شنیع اقدام مینمود چنانچه از ظرافت خان جهان با شاه معارف بیان و ملاقات نمودن با عادل شاه و طمع در ملک تلنگانه بر دانشمندان زمانه مبرهن گردیده با وجود این هنوز مراحم شهریاری سوابق حقوق و خدمتگاری پدرش را با لواحق دولتخواهی او منظور داشته از غایت عنایت و حق گذاری در مقام انهدام اساس دولتش در نمی‌آمد تا در تاریخ سنه تسع و اربعین و تسعمایه یا سنه خمس و تسعمایه علی اختلاف الاقوال باز خیال تسخیر قلعه سلاپور که از دست سپاه منصور بالضروره انتزاع یافته بود و مادهٔ خصومت و نزاع گشته و پیوسته همت والا نهمت بر استرداد آن مصروف و مقصود می بود در خاطر ملکوت ناظر خطور فرمود لاجرم بجمع سپاه ظفر پناه فرمان داده با موکب قیامت حشم رایت جهانگیر بعزم کینه و جنگ برافراخت و کنار آب گنگ را مخیم اردوی گردون جناب ساخت عماد شاه چون بر توجهه رایات نصرت پناه آگاه گشت احرام ملازمت بسته با سپاه رزم گستر کینه خواه باردوی همایون ملحق گردیده بعز بساطبوس استسعاد یافت رای عالم آرا که مهبط انوار کبریا بود چنان اقتضا فرمود که یکبار دیگر ملک برید را بعهود و مواثیق مستظهر ساخته خاطرش به ایمان و پیمان ایمن و مطمئن گردانند تا سالک طریق انقیاد و اطاعت گشته ملازمت سده سلطنت و خلافت را کمر متابعت و موافقت بر میان بندد بموجب حکم شهریاری جهة ازدیاد مواد وثوق و استواری برید شاه ارشاد پناه متوجهه بیدر گردید قبل از رسیدن شاه حقائق پناه حاجب عادل شاه بطلب برید آمده بود و رفتن برید بملاقات عادل شاه مقرر گردیده چون شاه هدایت دستگاه رسید ملک برید فسخ آن عزیمت فرموده حاجب عادل شاه بی نیل مقصود معاودت نمود بعد ازان میانهٔ ملک برید و شاه معارف پناه مبانی عهد و پیمان بایمان موکد و مشید گشته اندیشهٔ که در خاطر برید بود رفع گردید و باتفاق آن سر دفتر فضلای آفاق احرام ملازمت سدهٔ سلطنت و خلافت بسته در کنار آب گنگ بسعادت بساطبوس شهریار فریدون فرهنگ فائز گردید و چون خبر اجتماع لشکر منصور بعزم تسخیر قلعه سلاپور بعادل شاه رسید سپاه کینه خواه فراهم آورده بقصد مقابله و مقاتله از بیجاپور حرکت نمود اگرچه برید ظاهرا با بندگان اعلی در مقام اطاعت و انقیاد می بود اما در باطن پیوسته با عادل شاه ابواب مصادقت مفتوح داشته علم فساد و عناد می افراشت بلی چون قضا بر دیدهٔ هوش آن مدهوش هوا و غرور بمقتضای کریمه الله یستهزی بهم و یمدهم فی طغیانهم یعمهون، غشاوت شقاوت فروهشته بود غافلانه در میدان طغیان و عناد یکران فتنه و فساد جولان میداد و در قباحت و عناد را بدست وقاحت و بیداد میکشاد لاجرم بمقتضای۔

دهقان سالخورده چه خوش گفت با پسر　　کای نور چشم من بجز از کشته ندروی

شجر دولتش بتبر و ما ظلمناهم و لکن کانوا انفسهم یظلمون، استیصال یافت و بنای شوکتش بصرصر اذا اردنا ان نهلك قریة امرنا مترفیها فحق علیه العذاب فدمرناها تدمیرا، تزلزل پذیر گشت۔

بدکنش را بروزگار سپار ❊ که زند روزگار او را حد
هیچ دشمن بدشمن آن نکند ❊ که کند مرد بیخرد با خود

بالجمله چون عادل شاه با سپاه کینه خواه بحوالی معسکر ظفر اثر شهریار فریدون فر رسید برید خواست که از روی مکر و احتیال از موکب جاه و جلال جدا گردد تا فتوری بسپاه منصور راه یابد لاجرم بر حکم.

چو تیره شود مرد را روزگار ❊ همه آن کند کش نیاید بکار

ع . بدست خود تبر بر پای خود زد

و علم نفاق بر افراشته برادر خویش خان جهان را بملازمت شهریار گیتی ستان فرستاده عرضه داشت که لشکر بنده چون زلف مهوشان سمن بر پریشان و ابتر گشته و از کمال پریشانی سرگشته و مضطر امسال قوت قتال و طاقت جدال بهیچ حال ندارد توقع آنکه درینوقت بساط رزم و پیکار را در نوردیده خاطر ملکوت ناظر بر ترفه حال سپاه ظفر مآل گمارند و بنده را نیز رخصت ارزانی دارند تابه بیدر رفته در استعداد لشکر سعی نموده سپاه کینه خواه جمع سازد و هرگاه موکب ظفر پناه حرکت نماید بملازمت مسارعت لازم شناسد بوبال رای که از بهامنه برید بود و همراه خان جهان بملازمت شهریار دوران مشرف گردیده چون براهمنونی بخت بیدار در دولتخواهی بندگان شهنشاهی سعی می‌نمود درین حال از خان جهان سوال کرد که چون شما آسوده شوید اعدا نیز آسوده میشوند یا نه این کلام صدق انجام موجب توجهه شهریار سپهر احتشام گشته از روی مرحمت و عنایت خاطر آن بهمن فرزانه را بعواطف شاهانه صید فرمود تا ترک ملازمت برید نموده در سلک بندگان آستان خلافت آشیان انتظام یافت و بمزید عنایت شاهی بر اکفا و اقران مفتخر و مباهی گشت اما در آخر بر حکم کل شی یرجع الی اصله، شیوهٔ حرامخواری و بی اعتباری که لازمه کفره فجره است پیش گرفته قلعه کلیان را که کوتوالی آن تعلق باو میداشت بمردم عادل شاه گذاشت چنانچه در ذکر ایام دولت حضرت خاقان جنت مکان شاه حسین نظام شاه سمت گزارش خواهد یافت انشاء الله وحده العزیز بالجمله شهریار فلک احتشام از کلام کذب انجام خان جهان رائحه نفاق استشمام فرموده شعلهٔ خشم جهانسوز زبانه زدن گرفت.

کمان گوشهٔ ابروش خم گرفت ❊ ز تندیش گوینده را دم گرفت
چنان دید در قاصد راه سنج ❊ که از جوش دل مغزش آمد برنج

اما بآب حلم آتش غضب را تسکین بخشیده بنابر عهدی که با برید فرموده بود در مقام انتقام نشد.

دست وفا در کمر عهد کن ❊ تا نشوی عهد شکن جهد کن

لاجرم خان جهان را رخصت انصراف داده با شاه هدایت پناه در باب مهم برید مشورت فرموده رای مهر انجلای شاه که مدبر کارگاه قضا و قدر بود چنان اقتضا نمود که برید چون پیوسته در

تهیج ماده فتنه و فساد سعی می نماید و در مقام خرابی بلاد و عباد در می‌آید و طریق خلاف و عناد می پیماید و با اعداء این دولت ابواب مصادقت میکشاید اکنون که بی کلفت و تعبی بدست آمده خاطر ملکوت ناظر از دغدغه او فارغ باید ساخت و بقیدش اشاره فرموده بحبسش باید انداخت و فرصت را غنیمت باید شناخت که چون از دست بیرون شود دیگر آسان بدست نخواهد آمد بلکه روز بروز قوت و شوکتش متزاید خواهد گشت و غرور و نخوتش از حد تجاوز خواهد نمود.

که تا هرچه دیر اید آن دیو زاد قوی دست گردد که ذلش مباد

چه همیشه در اندیشه سروری و خیال سلطنت و استقلال زندگانی می نماید و مرادش از تحریک ماده فتنه و فساد که هرآئینه مستلزم ویرانی ملک و پریشانی عباد است جز این نیست که قوت و قدرتش بیفزاید و کامش بآسانی برآید.

سر و تاجی از دعوی انگیخته به تلبیس رنگی بر آمیخته

در اثنای این قیل و قال منهیان بمسامع عز و جلال رسانیدند که برید حجاب شرم و نقاب آزرم برانداخته حاجب عماد شاه را پامال فیل ساخته است و عماد شاه با سپاه کینه خواه آماده ومستعد پیکار گشته بعزم رزم برید کمر کارزار بسته است شهریار کامگار کس بطلب عماد شاه فرستاده در تسکین خاطرش مبالغه فرمود و بر زبان درر نثار گهر بار گذرانید که چون مارا با ان نا هوشیار بنائ عهد و پیمان استوار گشته و آمدنش باردوی نصرت آثار باستظهار قول ما صورت پذیرفته هر چند ازو خلاف پیمان و نقض عهد بظهور رسد بندگان مارا در شکستن عهد جهد نمودن و بقید و حبس او راضی گشتن در شرع مروت و فتوی فتوت پسندیده و مجوز نخواهد بود و دیگرانرا بر قول و عهد ما وثوق و اعتماد باقی نخواهد ماند.

کسی را که سست است پیمان او بمردی مردان که مردش مگو
مخوان هیچ پیمان شکن را تو مرد زبد عهد بگریز وگردش مگرد
کسی را که پیمان نه باشد درست برو خلعت مردمی نیست چست

بلکه سزاوار آنست و لائق چنان که بموجب التماس و استعداد آن پیمان شکن بیوفا اورا رضا دهیم بعد ازان با عادل شاه از در مصالحه درآمده دست از نزاع کوتاه کنیم و بفراغ بال بگوشمال برید اشتغال نمائیم و عماد شاه و شاه حقائق آگاه رای حقائق نمای شهنشاه ملائک سپاه را آفرین نمودند و زبان بدعا و ثنای شهریار با دین و داد کشودند.

که فرمان روا بادشاه جهان بفرمان او رای کار آگهان
زمان تا زمان قدر او بیش باد غرض با تمنای او خویش باد

بالجمله برید ممالک که سالک مسالک خلاف بود رخصت انصراف یافته بسرعت برق و باد عنان بصوب بیدر انعطاف داد انگاه عماد شاه و شاه هدایت پناه کس نزد عادل شاه فرستادند و ابواب مصالحت و مصادقت کشاده پیغام دادند که مدتی شد که جهة قلعهٔ سلاپور میان ایشان و سپاه منصور

بساط محاربت و مخاصمت منبسط شده و از طرفین خلق بیشمار عرصه تلف گشته اکثر بلاد و کافه عباد رو به ویرانی و پریشانی نهاده همیشه برید کج اندیشه که پیشه‌اش تحریک سلسله فتنه و فساد بوده و هست درمیانه احداث نفاق نموده و وادی خلاف و شقاق پیموده مصلحت درانست که من بعد بساط منازعه در نوردیده از جانبین ابواب محبت و مصادقت مفتوح گردد و در عوض قلعه سلاپور که ما به النزاع است شهریار کامگار ولایت قندهار را با مضافات از تصرف برید انتزاع فرموده ایشان لشکر قیامت حشر بجانب ولایت بیجانگر کشند و از ملک کفار ستمگر انچه توانند مسخر سازند چون این مقدمه خاطر خواه عادل شاه بود بلکه پیوسته این آرزو مینمود فی الحال مضمون این مقال را بقدم قبول تلقی فرموده جهة انجام این مهام حاجبی با هدایای بیکران و تحف فراوان بدرگاه گیتی پناه فرستاده مکتوبی مشتمل بر تمهید قواعد محبت و تشئید مبانی التیام مصحوب رسول بپایهٔ سریر ثریا مقام مرسول داشت حاجب عادل شاه بوسیلهٔ مقربان درگاه در مجلس خلد تزئین راه یافته بعز بساطبوس فائز گردید و مضمون مکتوب را بعرض ایستادگان پایهٔ سریر خلافت مصیر رسانید شهریار گیتی ستان باستصواب دولتخواهان سعادت اکتساب قبول مصالحه مذکوره فرموده حاجب عادل شاه را مقضی المرام رخصت انصراف ارزانی داشت و باتفاق عماد شاه و سائر ارباب وفا و وفاق رایت نصرت آیت بصوب ولایت قندهار برافراشت عادل شاه نیز با سپاه رزمخواه پر ستیز جهاد بیجانگر پیش نهاد همت ساخته لشکر بآن کشور کشید چون غبار موکب ظفر شعار شهریار کامگار بولایت قندهار عنبر افشان و مشکبار گردیده عساکر فیروزی مآثر حصار قندهار را مرکز وار درمیان گرفته بمحاربه و محاصره اشتغال نمودند.

نبرد آزمیان دشمن شکار رخ کین نهادند سوی حصار
دم نای روئین درآمد بمهر خروش یلان در گذشت از سپهر

اگرچه اهل حصار اول بار سپر ممانعت در روی کشیده بازوی محاربت بر کشادند و در مدافعت داد مردی و مردانگی دادند اما سطوت و صولت سپاه نصرت پناه رعب و هراس بیقیاس در دل ایشان انداخته در آخرکار پای ثبات و قرار شان را متزلزل ساخت با آنکه قلعه قندهار بمزید متانت و حصانت از قلاع معتبرهٔ آن دیار اشتهار داشت و در استواری و استحکام ازین حصار سپهر مینا فام ننگ و عار.

فلک مثال حصاری که سد اسکندر بود به نسبت او نسبح عنکبوت نزار
ز محکمی بطریقی که منجنیق سپهر بسنگ حادثه گاهش نکندی از دیوار

یک حمله دلیران شیر شکار را پای دار نبوده آثار عجز و انکسار بر چهرهٔ اقتدار سکنهٔ حصار قند هار آشکارا گردید و چون راه فرار و پای قرار از همه جهت بسته وخسته دیدند دست استغاثه و استغفار در دامن شفاعت عماد شاه برار استوار ساخته بوسیله آن شفیع رفیع مقدار طلبگار قول شهریار فلک اقتدار گردیدند عماد شاه گناه آن قوم گمراه را از عنایت بیغایت شهنشاه مرحمت پناه شفاعت نموده مراحم شهریار کام بخش کامگار قلم عفو برجرائد جرائم سکنه و متوطنین آن قلعه سپهر آئین کشیده بعواطف بیدریغ خسروانه و احسان بیکران بادشاهانه خواطر پریشان ایشان را ایمن و مطمئن فرمود.

زین محترم شفیعی آنرا که کرد یاری — شاید که با گناهش باشد امیدواری

چون مردم قندهار از شفاعت عماد شاه بعنایت و مرحمت شهنشاه فلک بارگاه مستظهر و امیدوار گردیدند بقدم اعتذار و استغفار از حصار بیرون آمده خاک دربار شهریاری را کحل الجواهر دیده امیدواری ساختند و از سجدهٔ درگاه عرش اشتباه خلافت پناهی کلاه مفاخرت و مباهات باوج سماوات برافراختند .

که ما بندگانیم فرمان تراست — سخن بر سر و حکم بر جان تراست

قلعه قندهار با مضافات و منسوبات مثل سائر قلاع و بقاع بحوزهٔ تصرف و تسخیر شهریار گردون سریر درآمده ضبط و ربط آن حصار و ولایت به یکی از معتمدان دولت راسخة البنیان تفویض یافت بعد ازان رایات کامگاری بفیروزی و بختیاری قرین نصرت حضرت باری بصوب مستقر سریر سلطنت و جهانداری معطوف گشت .

امید تازه و دولت قوی و بخت جوان — مراد حاصل و دشمن ز بیم در غم جان

در اثناء راه عادل شاه رخصت یافته عنان بصوب مرکز دولت خویش تافت و حضرت سلیمانی بهم عنانی فتح و نصرت یزدانی بدارالسلطنة احمد نگر درآمده بر مسند جهانبانی و سریر کامرانی تکیه فرمود .

ذکر انتقال سر دفتر کمال شاه ملک خصال خجسته مآل ازین دار پر ملال بجوار رحمت ایزد متعال تعالی ملکه عن النقص و الزوال

ای دل اگر از غبار تن پاک شوی — تو روح مجرّدی بر افلاک شوی

عرش است نشیمن تو شرمت ناید — کائی و مقیم خطهٔ خاک شوی

خردمند هوشیار و متیقظ بیدار داند که مقصود از فطرت و تکوین نوع گرامی انسانی که از مهب عنایت شمیم نسیم اعزاز و تکریم نفخت فیه من روحی، بر گلبن تعظیم او وزیده است و در ریاض انس و بوستان قدس نهال اقبالش بغنچه مکرمت و شگوفه مرحمت یا ابن آدم خلقتك لاجلی، شگفته نه حیات فانی زود انقضاء این جهانیست بلکه دنیا دار اختیار اخیار و سرای اعتبار ابرارست که چند روزی درین مرحله زود فنا زادی ساخته و توشهٔ جهته سفر عقبی پرداخته وجهه همت بجانب مقصد اصلی و مطلب کلی آرد خوشا شیر مردی که طایر نفس قدسی منشاء را بمقراض همت جناح هوا و هوس چیده و در آشیانه قناعت پای انزوا در دامن عزلت کشیده بر شاخسار روزگار بصفیر این نوا مترنم باشد .

مرغ باغ ملکوتم نیم از عالم خاک — چند روزی قفسی ساخته اند از بدنم

عاقل چرا دل در آب و گلی بندد که نه با پادشاه عادل طریق وفا سپرد و نه با حکیم کامل از در صفا در آید اگر جراید اجزای خاک را بکشائی بر هر ورقی چهره منو چهری یابی و بر هر صفحه قصه جمشید و سکندری مشاهده نمائی عروس بی ناموس دنیای غدار عجوزیست هر شب درکنار دیگری خفته و معاشر عشوه گریست هر روز ترک شوهری گفته .

اگر برکشاید زمین را ز خویش — بگوید سر انجام و آغاز خویش
کنارش پر از تاجداران بود — برش پر ز خون سواران بود
پر از مرد دانا بود دامنش — پر از گلرخان جیب و پیراهنش

ما صدق این مقال و ماحصل این قیل و قال آنکه در تاریخ سنه ثلث و خمسین و تسعمایه سر دفتر ارباب کمال و قدوهٔ اصحاب حال خلاصهٔ اولاد حبیب ذو الجلال اعنی شاه هدایت مآثر شاه طاهر علیه رضوان الله الملک الغافر حسب الحکم شهریار فلک اقتدار بر سبیل رسالت نزد عماد شاه برار رفته در همان سفر از صفیر طایران خطایر قدس مضمون.

ترا ز کنگرهٔ عرش میزنند صفیر — ندانمت که درین دامگه چه افتاده است

بگوش هوش استماع فرموده حیات مستعار را وداع نموده عازم روضهٔ رضوان و ذروهٔ لا مکان گردید آفتاب سپهر افادت و ارشاد بمغرب و مغیب انّ وعد الله حق، افول و غروب یافته ماه اوج معرفت و هدایت در عقدهٔ خسوف کل شی هالك الا وجهه افتاد بلی.

اگر در سپهری و گر در مغاک — چو خاکی شوی عاقبت باز خاک
چنین است رسم این گذرگاه را — که دارد بآمد شدن راه را
یکی را در آرد بهنگامه تیز — یکی را ز هنگامه گوید که خیز
که داند که این دخمهٔ دیو و دد — چه بازیچها دارد از نیک و بد
چه نیرنگ با بخردان ساختست — چه گردن کشانرا سر انداختست
همه مرگ زائیم برنا و پیر — برفتن[1] خرد با دمان دستگیر

بالجمله چون واقعهٔ هائله آن عاقلهٔ کائنات اشتهار یافت خاطر بزرگوار شهریار کامگار ازان حادثه اندوه آثار بغایت پریشان و بیقرار گشته دیده خورشید انوارش چون کف دریا نوال گوهر افشان و درر بار گردید و چون تدبیر آن کار از حیز اقتدار و اختیار اخیار و اشرار بیرون بود و بغیر از رضا بقضاء آفریدگار و قادر مختار چارهٔ نبود نا چار دست وقار و اصطبار بحبل المتین انا لله وانا الیه راجعون استوار فرمود.

بهر کاری از نیک و بد چاره هست — بجز مرگ کش چاره ناید بدست

بعضی از فضلای زمان در تاریخ فوت آن قدوهٔ ارباب عرفان وایقان قطعهٔ در سلک نظم کشیده که از یک مصرع چهار تاریخ حاصل میشود و هو هذه.

عارف اسرار علم کاشف اسرار ملک — واقف آثار دین مانع اشرار ملک

بالجمله بموجب فرمان قضا جریان شهریار گیتی ستان تابوت آن طایر خطایر ملکوت را بمشهد مقدس حضرت امام عالیمقام و مقتدای کافه انام حسین بن علی علیهما الصلواة و السلام نقل نموده در جوار گنبد

---

[1] کذا

فائض الانوار مدفون ساختند رضوان الله علیه و علی من اتبعه من المومنین بحق محمد خیرالنبیین واله الطیبین برحمتك یا ارحم الراحمین -

ذکر تسخیر قلعه اوسه و اودگیر بمقتضای قضای خداوند علیم و تدیر خبیر و بیمن اقبال شهریار گردون سریر

بعد از فتح قلعه قندهار بیکسال یا بیشتر خیال تسخیر قلعه اوسه و اودگیر خاطر خاطیر شهریار گردون سریر خطور فرموده باحضار سپاه ظفر شعار فرامین باطراف و اکناف بلاد و امصار عز اصدار یافت عماد شاه حاکم ولایت برار نیز چون بر عزیمت حضرت شهریار فلک اقتدار اطلاع یافت بر حکم عهود و مواثیق معهود بملازمت سده سلطنت شتافت -

چو فرمان بفرمان پذیران رسید | خرابی بکوه و بیابان رسید
سران سپه رایت افراختند | روا رو بعالم در انداختند
تو گفتی جهان از کران تا کران | بجوشید از عزم شاه جهان
ز لشکر که عرضش بفرسنگ بود | بیابان بنخچیر بر تنگ بود

چون افواج لشکر برخاشخر مانند امواج بحر اخضر از هر کشور بر درگاه فلک اشتباه بتلاطم و تراکم درآمد شهریار کامگار ساعتی که در سعادت مانند اختر طالع فرخنده آثار بود اختیار فرموده بر سمند برق سیر فلک رفتار سوار گشته موکب جهانگیر بر سمت اوسه و اودگیر بجنبش درآورد -

جهانجو چو از تخت شد سوی زین | بجنبید گفتی سراسر زمین
فروهشت دامن بخورشید گرد | بلا بر نوشت آستین نبرد
ز جوش سواران و از گرد پیل | زمین شد بکردار دریای نیل

رایت نصرت آیت بعد از طی مسافت سایهٔ ظفر بر ولایت اوسه افگنده اطراف آن حصار سپهر آثار از غبار موکب ظفر شعار مشکبار گشت، عساکر نصرت مآثر حسب الحکم جهانمطاع اطراف آنحصار را خاتم وار درمیان گرفته رایت مبارزت بفلک دوار برافراختند و از صدمه نفیر و نعره کوس ولوله و تشویر در سپهر اثیر و فلک آبنوس انداخته مضمون ان زلزلة الساعة شی عظیم' بر محصوران آن حصار ظاهر ساختند نزد بعضی از نقلهٔ اخبار این است که چون خبر توجهه شهریار گردون سریر بعزم تسخیر قلعه اوسه و اودگیر بسمع سلطنت دستگاه جمشید قطب الملک رسید با فوجی از سپاه رزمخواه متوجهه درگاه خلائق پناه گردید وچون بحوالی اردوی معلی فلک اشتباه رسید بر بالای پشته که ازانجا معسکر ظفر اثر بنظر در می‌آمد برآمده چشمش بر انبوهی سپاه قیامت شکوه افتاد و بر کمیت لشکر فیروزگر اطلاع یافته از غایت باس و هراس عنان عزیمت برتافته بسرعت برق خاطف بجانب ولایت خویش عاطف گردید و الله تعالی اعلم بحقیقة الحال القصه دلیران میدان کین و مبارزان شجاعت آئین بموجب فرمان شهریار روی زمین اطراف حصار اوسه را تقسیم نموده سیبها پیش بردند و نقابان فرهاد توان اسافل

بروج و جدار آن حصار سپهر مماثل را مجوف ساخته توپچیان سرافیل شان بضرب توپ قیامت آشوب تزلزل در بنای آن ثانی هرمان انداختند اهل حصار چون بحصانت و متانت آن باره سپهر آثار استظهار داشتند همت بر محاربه گماشته رایت مبارزت برافراشتند.

حصار حصین بود با ساز و برگ — سپاه اندرو دل نهاده بمرگ
در از آهن و باره از سنگ بود — حصاری یلان را سر جنگ بود

از جمله سپاه نصرت پناه قیامت نهیب غالب خان غریب که مشهور بسرخ ریش بود تردد و کوشش از سائر دلیران بیش نموده گوی مبارزت و مسابقت از میدان اکفا و اقران ربوده همچنین آتش پیکار و کین از بالا و پایئن بسان آتشکده برزین فروزان و از اخگر پیکان الماس نشان و شرار توپ و تفنگ آتش افشان نخلستان وجود انسان سوزان بود تا یک ضلع دیوار حصار بضرب توپ صاعقه آثار ویران گشته بروج و جدارش بیکبار از هم ریزان شد دلیران بهرام انتقام حسام خون آشام کشیده بازدحام تمام متوجهه آن رخنه گردیدند اهل حصار چون علامات ادبار و آثار ضعف و انکسار بر روی روزگار خویش مشاهده و معائنه نمودند

بر آمد ز هر سوی دژ رستخیز — ندیدند جای گذار و گریز
زبر آسمانی بد از تیره گرد — زمین نیز دریا شد از خون مرد
پر از مار پران شده آسمان — پر از شیر غرین زمین و زمان

اقتدا بسنت مردم قندهار نموده بعماد شاه برار متوسل گردیدند و فغان الامان بر کشیده نفیر زینهار بفلک دوار رسانیدند شهریار کام بخش کامگار حسب الالتماس عماد شاه از گناه آن قوم گمراه گذشته قلم عفو و اغماض بر جرائد جرائم آن جمع نادم کشید مقدم حصار که یکی از امراء نامدار برید بود چون بعفو شهریاری امیدواری یافت از روی استظهار بملازمت شتافته سعادت زمین بوس دریافت و بعواطف و مراحم پادشاهانه مخصوص گشته در سلک بندگان آستان گران احترام انتظام یافت.

هر که زد این در به یقین کام یافت — عاقبت نیک سر انجام یافت

شهریار کامگار حکومت و دارای آن حصار و ولایتی که در تحت آن بود بیکی از معتمدان آستان سلطنت آشیان تفویض فرموده عنان یکران جهانگیر بعزیمت تسخیر قلعه اودگیر معطوف ساخت.

اسپ دولت زیر ران چتر ظفر بالای سر — فتح و نصرت پیش وپس عون الهی راهبر

چون همای رایت فتح آیت ظل اللهی نظام شاهی جناح ظفر کشاده سایهٔ نصرت جهانگیر بر ولایت اودگیر انداخت و ظاهر آن حصار سپهر نظیر را مخیم اردوی معلی ساخته قبه بارگاه فلک اشتباه بذروهٔ مهر و ماه بر افراخت دلیران شیر شکار بموجب فرمان شهریار کامگار بمیدان تسخیر حصار اودگیر تاخته بازوی شجاعت و رایت مبارزت برافراختند و بیک حمله جهانگیر حصار اودگیر را مانند سایر قلاع و بقاع مسخر و مفتوح ساختند.

بهر جا که آن کامران برگذشت — مسخر شد از قلعه و کوه و دشت
جهان آفرینش که پرورده بود — جهان بحر و بر نامزد کرده بود

بالجمله بعد از تسخیر قلعه اودگیر شهریار گردون سریر آن حصار سپهر نظیر را بموجب عهد و پیمان بعماد شاه تفویض فرموده بصوب مستقر سریر سلطنت و خلافت معاودت نمود اما عماد شاه بر برید ترحم کرده قلعه اودگیر را بدو بخشید و همچنین در تصرف برید بود تا در زمان سلطنت شهریار گیتی ستان سمی و لی الله مرتضی نظام شاه نور الله مضجعه و مثواه باز بحوزه تصرف و تسخیر بندگان این دودمان خلافت نشان درآمد و تفصیل این کلام در مقام خویش از مساعدت زمان ماموال است توتی الملك من تشاء و تنزع الملك ممن تشاء انك علی کل شیٔ قدیر، در همین ایام طایر روح پر فتوح حضرت سلطنت پناه جمشید قطب شاه از قفس انس بسوی حظایر قدس پرواز نموده سیف عین الملک که با آن دودمان نسبت قرابتی داشت و از امراء نامدار ممالک دکن بسمت شجاعت و اقتدار متفرد و ممتاز بود طفلی از اطفال جمشید را بر سریر قطب شاهی نشانیده جمیع امور سلطنت را از روی استقلال پیش گرفت سیادت و امارت پناه مصطفی خان و سایر امرا و اعیان تسلط عین الملک را تحمل ننموده کس نزد حضرت سلطنت و معدلت پناه ابراهیم قطب شاه که دران وقت نزد رامراج می بود فرستاده بسلطنتش نوید دادند ابراهیم قطب شاه بهمعنانی عنایت یزدانی خویش را بحوالی گاکنده که دارالسلطنت ولایت تلنگ است رسانیده مصطفی خان و امرا چون از مقدم مکرمش خبر یافتند بملازمت شتافتند عین الملک تاب مقاومت نیاورده با سپاه خویش راه فرار پیش گرفت و پناه بدرگاه عرش اشتباه حضرت برهان نظام شاه در آورده و ابراهیم قطب شاه بتوفیق الله بر سریر سلطنت مستقل گشته مخالفان را بمرور دهور و ایام دفع نمود ذالك فضل الله یوتیه من یشاء و الله ذو الفضل العظیم۔

ذکر توجهه موکب منصور بعزم تسخیر قلعه سلاپور و محاربه عادلشاه با سپاه ظفر پناه در حصار کلیان و انهزام معاندان و تسخیر قلعه کلیان

قبل ازین رقم زده کلک بدایع شیم گردیده که تا قلعه سلاپور از حوزه تصرف اولیاء دولت شهریار موید منصور بیرون رفته بود پیوسته آن شهریار فریدون تبار اندیشه تسخیر آن حصار سپهر نظیر را بر لوح ضمیر خورشید تاثیر تصویر فرموده غیرت و حمیت سلطنت تقصیر و مساهلت درکشیدن انتقام اعداء دولت ابد انتظام روا نمیداشت و هرگاه سپاه ظفر پناه از محاربه و منازعه دیگر مخالفان و معاندان می پرداخت علم تسخیر قلعهٔ سلاپور بفلک ماه و هور بر می افراخت و بتهیه اسباب و استعداد آن می پر داخت۔

مگر موکب شاه بود آسمان — که ناسود بر جای خود یکزمان

تا از کثرت محاربت و کششی که در حوالی آن قلعه بوقوع انجامید سنگ و خاک آن بلندی و مغاک بخون دلیران آن میدان عجین و رنگین گردید۔

ز بس خون که شد جمع در هر مغاک — ترشح برون داد زان روی خاک

اگر گردد این سطح زیر و زبر　　ز بالا بود زیر او سرخ تر

بالجمله در تاریخ سنه اربع و خمسین و تسعمائة چون خاطر ملکوت ناظر آن فرازنده تاج و تخت که پیوسته از زبان ترجمان بخت بگوش هوشش میرسید

که ای گیتی ستان داد گستر　　بفرمان تو بادا هفت کشور
مبادا بی تو هفت اقلیم را نور　　غبار چشم بد از موکبت دور

از رهگذر مخالفان دیگر فراغت یافت باز عزیمت تسخیر سلاپور مصمم ساخته عنان یکران جهانگیر باصوب تافت.

عنان تاب شد شاه فیروز جنگ　　میان بسته برکین بدخواه تنگ
بفال همایون بترتیب راه　　بفرمود کز جای جنبد سپاه

القصه موکب منصور در تاریخ مذکور بهمعنانی تائید رب غفور بجانب سلاپور حرکت فرموده بعد از طی مراحل اشعه رایات نصرت آیات اطراف آن ولایت را منور ساخته غبار عنبر آثار موکب ظفر شعار حوالی آن دیار را معنبر و معطر گردانید بموجب فرمان قضا جریان سپاه منصور قلعه سلاپور را مرکز وار احاطه نموده مدتی بمحاصره و محاربه مشغول بودند عادل شاه چون بر متانت و حصانت آنحصار و کثرت ذخائر و آلات رزم و پیکار اعتماد و استظهار داشت لاجرم علم مقابله و مقاتله بر نیفراشته پای سلامت در دامن ملامت کشیده میداشت چون صورت متانت و حصانت سلاپور بر رای ملک آرای شهریار موید منصور سمت وضوح و ظهور یافت و تقاعد عادل شاه نیز از مقابله و مقاتله بصحبت پیوست در خاطر ملکوت ناظر که نسخه دیباچهٔ قضا و قدر بود خطور نمود که تسخیر قلعه کلیان نسبت باین قلعه سپهر نشان اسهل و آسان است پس فتح آن را پیش نهاد همت والا نهمت ساختن و اول بتسخیر آن پرداختن هرآئینه در عالم جهانگیری و ملک ستانی اولی و انسب می نماید بنابرین امرا و ارکان دولت را بمجلس بهشت آئین طلب داشته بسعادت مشورت و راجوت اختصاص بخشیده مکنون ضمیر حقائق تاثیر را تقریر فرمود

شه کاردان مجلس نو نهاد　　سران را طلب کرد و ابرو کشاد

همگنان زبان استحسان بمدح و آفرین شهریار روی زمین کشوده رای ملک آرا را تحسین نمودند.

ولایت کشایان گردن فراز　　شنیدند و بردند شه را نماز
که در بسته باشد دل کامیاب　　چو دولت ز اندیشهٔ ناصواب
فلک را تو آموزگاری بکار　　نیازت نباشد بآموزگار

بالجمله بعد از لوازم تقدیم مشورت و مراسم تنظیم راجوت موکب منصور از ظاهر قلعه سلاپور کوچ فرموده افواج لشکر بیکران چون امواج بحر عمان در وقت طوفان بجانب کلیان روان گشت.

بجوشید گفتی زمین و زمان — بجنبید گفتی کران تا کران
ز خاریدن کوس خارا شکاف — پرافکند سیمرغ در کوه قاف
بغرید کوس و بجوشید دشت — خروش سپاه از فلک درگذشت

بعد از طی مسافت ماهچه رایت نصرت آیت از افق کلیان طالع و تابان گشته اطراف و اکناف آن ولایت را عساکر ظفر مآثر محیط گردیدند و در برابر قلعه کلیان خیمه و سراپرده در یکدیگر کشیدند و قبه مندب و بارگاه عرش اشتباه را محاذی محدب فلک مهر و ماه ساخته

سپهری بصنعت برافراختند — جهان در جهان سایه ساختند

سپاه نصرت پناه حسب الحکم شهریار گردون بارگاه بمحاصره پرداخته علم محاربه برافراخته از ستیز و آویز نهیب روز رستاخیز در دل محصوران کلیان انداخته از جوش و خروش نفیر و کوس و شیه و نعره اسپ و فیل صور اسرافیل عیان ساختند عادل شاه چون خبر توجهه شهریار ملایک سپاه با افواج بیکران بتسخیر قلعه کلیان استماع نمود و از عدم استعداد و استحکام آن قلعه خاطرش جمع نبود با سپاهی مانند کوه آهن یا دریای پر از تیغ و سنان و درع و جوشن که فضای کوه و دشت با وجود وسعت و فسحت از کثرت آن گروه پر شکوه تنگ تر از دیدهٔ مور و چشمهٔ سوزن گشت بجانب قلعه کلیان روان گردید بالجمله عادل شاه با سپاه رزمخواه بعد از قطع منازل قریب معسکر ظفر اثر شهریار بحر و بر رسیده در برابر سپاه نصرت پناه خیمه و خرگاه بر افراخته بر اطراف اردوی خویش خندقی عمیق حفر نمود و دورش را بعرابه محکم متانت و استحکام فزود و بقول بعضی از نقله اخبار عادل شاه قبل از وصول موکب فلک اشتباه بقلعه کلیان آمده پشت بر حصار داده رو بجانب سلاپور نزول نموده بود و چون خبر توجهه سپاه نصرت پناه استماع نمود از بیم دلیران بهرام انتقام در پیش اردوی خویش خندقی حفر فرموده بعرابه محکم نمود تا از شبخون عساکر نصرت مآثر محفوظ و مصؤن باشد و الله تعالی اعلم بحقائق الامور علی التقدیرین چندگاه آن دو سپاه کینه خواه در برابر یکدیگر نشسته ابواب تردد بر روی هم بسته بودند و دروب محاربه و منازعه کشوده ـ

دو لشکر نشسته بعزم مصاف — کشیده دو پر کار بر کوه قاف
خسک بر گذرگاه کین ریختند — نقیبان خروشیدن انگیختند
یزک بر یزک سوبسو در شتاب — نه در دل سکون و نه در دیده خواب
ز بسیاری لشکر از هر دو جای — فروبست کوشنده را دست و پای
دو رویه نشستند بر جای جنگ — نمودند در پیش دستی درنگ
مگر در میان صلحی آید پدید — که شمشیر شان بر نیاید کشید

چون مدت توقف آن دو سپاه کینه خواه بامتداد کشید و ایام مکث آن دو پادشاه فلک احتشام بطول انجامید در اردوی همایون شهریار گردون اقتدار قیمت غله و اجناس بدرجه

اعلی رسید و خاطر امرا و وزرا و سائر بندگان درگاه معلی از طول نزول در برابر اعدا ملول گردید لاجرم عزم مراجعت جزم نموده مطلقاً در مقام محاربت نبودند چون خبر دلگیری سران سپاه از امتداد ایام مقابله و مقاتله بمسامع خورشید جوامع رسید ـ

بدانست سالار لشکر شناس — که در خاطر لشکر آمد هراس
چو لشکر هراسان شود در ستیز — سگالش نسازد مگر بر گریز

بنابرین شهریار روی زمین امارت پناه ایالت دستگاه وزیر شجاعت آئین فلک تمکین شجاعاً للامارة و الایالة ملک عین الملک را که درانولا در سلک بندگان درگاه اعلی انتظام داشت باجمیع امرا و ارکان دولت و اعیان حضرت جهت تقدیم مشورت طلب فرموده از عقد کلام درر انتظام بر مفارق آن جمع جواهر افشان گشت ـ

بتدبیر بنشست آن انجمن — چو سرو سهی درمیان چمن

از میان امرا عین الملک را که باصابت رای و تدبیر و سمت شجاعت و شهامت سرآمد و بی نظیر بود بشرف محرمیت راجوت اختصاص بخشیده در باب محاربت و معاودت با رای صوابنمایش مشورت فرمود ـ

وزیر خردمند را خواند پیش — خبر دادش از راز پنهان خویش
سخن راند ز اندازه کار خویش — ز پیروزی خویش و پیکار خویش
که بد دل شدند این سپاه دلیر — ز شمشیر نا کشته گشتند سیر
کند هرکس آئین ترس آشکار — نیابد ز ترسیدگان هیچ کار
چو بد دل شود لشکر جنگجوی — بیار آب و دست از دلیری بشوی
همان دشمنان چیره دستی کنند — چو فیلان آشفته مستی کنند

عین الملک شجاعت شعار هوشیار زبان بدعای شهریار کامگار درر نثار و گوهر بار فرمود ـ

جهان دیده دستور فریاد رس — کشاد از سر کاردانی نفس
که شاها خرد رهنمون تو باد — ظفر یار و دشمن زبون تو باد
جهان داور آفرینش پناه — پناه تو باد ای جهانگیر شاه
بهر جا که رو آری از کوه و دشت — بهی بادت از چرخ فیروزه گشت

بعد از اداء لوازم دعا و زمین بوس معروض داشت که معاودت سپاه ظفر پناه حضرت پادشاه از برابر عادل شاه موجب ننگ و عار و باعث مذلت و انکسار است و حال این عار بر چهره دولت پائدار تا روز قرار باقی خواهد ماند صلاح دولت روز افزون درین است که با دشمنان دولت در مقام محاربه و مقاتله درآئیم و تا جان در تن و رمق در بدن داریم عار فرار که هرگز عارض این لشکر نصرت شعار نشده بخود قرار نداده بقدر طاقت و توان سعی و کوشش نمائیم و از نسیم عنبر شمیم فتح و نصرت

که منوط و مربوط بمهب عنایت رب العزت است مایوس نگردیم چه مقرر است که محنت مقدمه راحت و کلفت موجب طلوع اختر ابتهاج و مسرت است.

بهنگام سختی مشو نا امید — اگر بر سپه برف بارد سفید
در چاره سازی بخود در مبند — که بستار تلخی بود سودمند
گره در میاور بابروی خویش — در آئینه فتح بین روی خویش

بالجمله ملک عین الملک صائب تدبیر بتقریر دلپذیر و کلمات حقائق تائیر نقوش بیم و هراس از خواطر امیر و وزیر برسترد.

هراسی که شد مار سوراخ گوش — برون برد دانا بافسون و هوش

و اندیشهٔ که از محاربهٔ اعدا در خاطر امرا جائگیر شده بود بسخنان دلپسند و نصائح ارجمند بدر برده عرضه داشت.

که شاها ازان قوم دل بد مدار — که ناید ز لشکر سپاهی بکار
چه باشد ازان شب دلت را هراس — که سوزد ز نور چراغش لباس
تو خورشیدی از تیرگی رخ متاب — که خورشید بر شب بود کامیاب
چو روشنگرت ساخت یزدان پاک — گر آئینه تیره شد زان چه باک
بجای که شد دست موسی علم — ز تاریکی جاودان نیست غم
خرامیدن لاجوردی سپهر — همان کرد بر گردش این ماه و مهر
مپندار کز بهر بازی گریست — سراپردهٔ اینچنین سرسریست
درین پرده یکرشته بیکار نیست — سر رشته بر ما پدیدار نیست
چه داند که فردا چه خواهد رسید — که از دیده خواهد شدن ناپدید
کرا تاج اقبال بر سر نهد — کرا مرده از خانه بر در نهد

لاجرم شهریار عالم بصوابدید عین الملک سعدید[1] عمل فرموده فسخ عزیمت کوچ نمود.

ذکر محاربه سپاه نصرت پناه با عادلشاه و ظفر یافتن دلیران صف شکن بر معاندان و مسخر ساختن قلعه کلیان

روز دیگر که روز عید رمضان بود و نسبت بمعاندان دولت شهریار جهان عید قربان از ابتداء طلوع صبح که غره فتح و ظفر و آفتاب اقبال شهریار فیروز گر از سعادت صباحش تابان و درخشان بود عین الملک با سایر امرا و اعیان سپاه منصور بدستوری که رسم این دولت ابد قرین است که در اعیاد کافهٔ سپاه باستعداد تمام بدرگاه فلک احتشام اجتماع و ازدحام می نمایند افواج خویش را آراسته و مکمل

---

۱ کذا

ساخته بابهت تمام و صولت لا کلام بر در کریاس گردون اساس مجتمع گردیدند ـ

گزارنده پیکر این پرند — گذارش چنین کرد با نقش بند
که چون با مدادان چراغ سپهر — جمال جهان را برافروخت چهر
ز خلوت برآورد خورشید سر — عروسانه بنشست بر تخت زر
چو گیتی در روشنی باز کرد — جهان بازی دیگر آغاز کرد
درآمد بجنبش سپاهی چو کوه — کزان جنبش آمد زمین را ستوه
دلیران بی کین بیاراستند — هزبران بنخچیر برخاستند
شهنشه برون آمد از خوابگاه — بر آراست بر حرب دشمن سپاه
زده بر میان گوهر آئین کمر — درآورد پولاد هندی بسر
بتن در یکی آسمان گون زره — چو مرغول رنگین گره بر گره
یمانی یکی تیغ زهرآب جوش — حمائل فروهشته از طرف دوش
درآمد بغریدن آواز کوس — فلک بر دهان دهل داد بوس
ز غریدن ژنده پیلان مست — گره در گلوی هزبران شکست
یکی لشکر انگیخت کز ترک و تیغ — فروزنده برقش برآمد بمیغ

درین اثنا جواسیس از سپاه عادلشاه خبر رسانیدند که تمام سپاه در آرامگاه خویش آسوده اند و هیچکس پیرامون سراپردهٔ عادلشاه حاضر نشده بلکه عرابهٔ که شب و روز در محافظت و حراست آن نهایت مبالغه و اهتمام داشته اند اکنون گذاشته بمنازل خویش شتافته اند و هریک در خوابگاه خود مانند بخت خویش در خواب غفلت غنوده و عادل شاه نیز از لوازم حزم و احتیاط غافل گشته بفراغت و استراحت مشغول است ـ

نباید غنودن چنان بیخبر — که ناگاه سیلی درآید بسر
اگر روز صلحست اگر روز جنگ — تو با برگ هیزی چو شیر و پلنگ
مکن تیغ را هرگز از کف رها — که با اوست پیرایهٔ اژدها

بالجمله چون شهریار دوران از غفلت دشمنان کینه خواه آگاه گشت اینمعنی را بر علامات دولت و اقبال بی زوال حمل فرموده فرصت غنیمت شمرد و فرمان قضا جریان صادر شد که دلیران سپاه نصرت پناه ناگهان بر سر دشمنان یاتیهم بغتة و هم لایشعرون، تاختند و تیغ و سنان آخته بر خصمان کین ساختند ـ

جهان خسرو آهنگ پیکار کرد — به بدخواه بر چشم بدکار کرد
بیاراست بازار ناورد را — برآورد ز آب روان گرد را
بفرمان فرمان ده تاج و تخت — بجوشید لشکر بکوشید سخت
عنان یک رکابی بر انگیختند — دو دستی به تیغ اندر آویختند
برآمد یکی ابر زنگار گون — فروریخت از دیدها سیل خون

افواج سپاه نصرت پناه چون امواج بحر قلزم متلاطم درآمده رو بسپاه بد خواه نهادند و عرابه دشمنان را ویران ساخته بیک ناگاه خود را درمیان بنگاه و اردوی حضمان انداخته بازوی ظفر بتیغ و سنان و ژوبین و خنجر بر کشادند سپاه عادل شاه که چشم از خواب غفلت کشودند اجل را دست و گریبان مشاهده نمودند چون دست ستیز و آویز و پای تردد و گریز از همه طرف بسته دیدند لاجرم قضای خدا را گردن نهاده بر دست دلیران بهرام انتقام چندان کشته گردیدند که دریای خون چون جیحون ازان معرکه روان گشت و دیده افلاک بران افتادهای خاک هلاک اشک باران گردید۔

زبس خون که از کشتگان شد روان — جهان گشت دریا کران تا کران
ز بس کشته کافتاد بردشت کین — زمین پشته شد بچرخ برین
چنان تیز شد آتش کارزار — که‌میخواست گردون بجان زینهار
ز پولاد پوشان لشکر شکن — تن کوه لرزید بر خویشتن
گریزندگان را دران رستخیز — نه روی رهائی نه پای گریز
بجان برد خود هرکسی گشته شاد — کس از کشتن کس نمی کرد یاد
گروهی بدادند سر در ستیز — گروهی نهادند رو در گریز

عادل شاه که دران وقت مشغول غسل کردن بود چون چیره دستی سپاه نصرت پناه استماع نمود چنان خیل دهشت و اضطراب بر ظاهر و باطنش هجوم و تاختن آورد که مطلقا قوت رزم و پیکار و طاقت ثبات و قرار در حوصله توان و حیز قدرت و امکان ندید بلک فرصت جامه پوشیدن نیافته برهنه خویشتن را باسپی رسانید و بناکام دست از ننگ و نام شسته چتر و آفتابگیر و تاج و سریر و سراپرده و خوابگاه و خیمه و خرگاه و خزانه و زرادخانه فیل و اسپ و سایر اسباب سلطنت و حشمت نا چار گذاشته از روی اضطرار رو ببادیه فرار نهاد۔

چو سردار بنمود در جنگ پشت — نه خود را که جنگ آورانرا بکشت
ز سر ساخت پا تا بموی برست — چو موی که یابد رهائی ز شست
عنان بارهٔ تیز تک را سپرد — بصد حیله زان رزمگاه جان ببرد

سپاه عادل شاه چون سردار خویش را گریخته و خون سروران بر خاک هلاک ریخته یافتند بمقتضای من نجیٰ براسه فقد ربح، هزیمت را غنیمت دانسته عنان از معرکهٔ کارزار برتافتند سپاه نصرت پناه جلو ریز از دنبال آن سر گشتگان بادیهٔ گریز شتافته هرکرا دریافتند پیکر بدنش از بار سر سبک ساختند۔

نمودند شاه و سپه جمله پشت — و زان رزمشان باد آمد بمشت
نه تاج و نه تخت و نه لشکر بجای — نه اسپ و نه مردان جنگی بپای
نگون گشت کوس و در فش و سنان — نبد هیچ پیدا رکیب از عنان
بیابان سراسر پر از کشته شد — همه دشت ازان کشتها پشته شد

شیران بیشهٔ کارزار که در تعاقب ارباب فرار ایلغار نموده بودند جمعی کثیر و جمی غفیر از دشمنان را اسیر و دستگیر نموده بپایهٔ سریر ثریا مصیر رسانیدند از جمله اسارا سر دفتر ارباب شقاوت و ضلال رای چیتپال بود که سابقا در سلک بندگان درگاه عرش اشتباه انتظام داشت و ازین آستان قدسی مکان روی گردان گشته پناه بعادل شاه برده بود لاجرم نتیجهٔ کفران بروزگار شقاوت آثارش عائد گردیده شحنه سیاست شهریاری بجزای حرامخواری بر دار عبرتش کشید و اینمعنی موجب انتباه دیگر متمردان گمراه گردید.

سری که نیست برین آستان جبین فرسای　　حوالتش نکند چرخ غیر سنگ بلا

سپاه نصرت پناه خیمه و خرگاه و سراپرده و خوابگاه و تاج و گاه و جوشن و سلاح و تاج و کمر و تیغ و خنجر و ژوپین و سپر و شتر و استر و اسپ و فیل و مایکون من هذا القبیل از عادل شاه و سپاهش که دران رزمگاه انداخته و ریخته و گذاشته و گریخته بودند بر درگاه گردون اشتباه جمع ساختند.

سراپرده و خیمه و خواسته　　سلاح وستوران آراسته
چه از زر چه از دیبهٔ هفت رنگ　　از آرائش بزم و از ساز جنگ
ز نقد و ز اجناس و هر گونه چیز　　که باشد بنزدیک مردم عزیز
سلیح و سلب را قیاسی نبود　　پذیرنده را زو سپاسی نبود

شهریار کامگار فلک اختیار جهته ادای شکر قادر مختار از بادپای برق رفتار پیاده گشته جبههٔ نیاز در درگاه مهیمن کار ساز بر خاک نهاد و لب بثناگری و ستایش گستری کشاد.

که ای برتر از هرچه گنجد بفهم　　نه عقل از جلال تو واقف نه وهم
سری کز تو گردد بلندی گرای　　بافگندن کس نیفتد ز پای
کسی را که قهر تو در سر فکند　　بپا مردمی کش نگردد بلند
مرا حکم و فرمانروائی ز تست　　دلیری و کشور کشائی ز تست

بعد ازان امرا و اعیان و دلیران لشکر و نام آوران برسم تهنیت آن فتح نمایان که عنوان فتوحات پادشاهان جهان و دیباچهٔ مآثر سلاطین دوران تواند بود بلوازم زمین بوس قیام نموده زبان بدعا و ثنای شهریار خورشید لواکشودند.

همه بوسه دادند روی زمین　　نهادند بر خاک راهش جبین
ببسته میان از پی چاکری　　کشاده زبان ثنا گستری
که بر خسرو این فتح فرخنده باد　　جهانش مطیع و فلک بنده باد

شهریار کامگار امراء نامدار و وزرای عالیمقدار و دلیران شیر شکار را که دران رزم و پیکار نهایت شجاعت و دلاوری آشکار ساخته رایت نیکنامی و افتخار برافراخته بودند بتخصیص امیر صافی ضمیر صاحب تدبیر شبحاً للاماره و العز و الاقبال عین الملک را که فی‌الحقیقه این فتح نامدار بنام سعادت انجامش شده بود بصنوف عواطف خسروانه و اقسام عنایات پادشاهانه اختصاص بخشیده غنائم آن رزمگاه

را بکافه سپاه تقسیم فرمود و عین الملک را از جمیع امرا و اعیان بسمت تقدم و تفوق رجحان داده بر پایهٔ قدر و منزلتش بیفزود دربن اثنا کوتوال قلعه کلیان چون مآل حال عادل شاه و سپاه مشاهده نمود که چگونه بنیل نکبت خال بدنامی بر چهره دولت خویش کشیده در وادی هزیمت سرگردان گردید از فرار عادل شاه خیل بیم و باس بر مملکت خاطرش استیلا یافته سیل رعب و هراس صبر و ثباتش را ویران ساخته از وخامت عاقبت مخالفت اندیشه مند گشته براهنمونی قائد توفیق اعتصام بذیل عاطفت و احسان شهریار گیتی ستان نمود وکس بپائیه سریر ثریا آثار ارسال داشته قول امان مال و جان طلبید تا کلید قلعه را به بندگان آستان خلافت آشیان سپارد و رقم بندگی این درگاه خلائق پناه بر ناصیه خویش نگارد۔

بخواهش زبان تضرع کشاد — بسی آفرین شاه را کرد یاد
که چون در جهان اوست هشیارتر — جهانداری اورا سزاوارتر
همش پایهٔ قدر بر ماه باد — هم آرزم را سوی او راه باد
ز مولائی و چاکری نگذرم — شهنشه خداوند و من چاکرم

بالجمله بموجب فرمان قضا جریان قول امان بجهت کوتوال قلعه کلیان ارسال داشته ساکنان آنحصار سپهر آثار را بعنایت و مرحمت شهریار کامگار امیدوار ساختند لاجرم کوتوال حصار کلیان با جمیع متوطنان تیغ و کفن در گردن متوجهه درگاه عرش اشتباه گردیده بسعادت زمین بوس مستسعد شدند مراحم بادشاهانه شامل حال کوتوال آن قلعه فلک مثال گشته بخلعت خاص اختصاص یافت و در سلک بندگان آستان قدسی مکان منتظم گردید۔

بدرگاه شه هرکه کرد التجا — همه کام او شد بخوبی روا

القصه چون بندگان درگاه شهریاری را بیکبار آن دو فتح نامدار دست داد وصیت این بشارت در اطراف و اکناف عالم افتاد۔

گوش گردون پر بشارت شد که از تائید حق — صبح فیروزی دمید از مطلع امن و امان
شاه مشرق را که درمغرب امان‌از عدل اوست — فتح گشت از تازه یکسر کشور هندوستان
از نسیم گلشن دولت معطر گشت ملک — وز فروغ کوکب نصرت منور شد جهان

بعد از انهزام معاندان و فتح کلیان دارای آن قلعه و ولایتی که بآن متعلقست بیکی از بندگان معتمد مفوض گشته رایات نصرت آیات بهمعنانی بخت جوان و نصرت یزدان بجانب مستقر سریر سلطنت معاودت فرمود و شهریار کامگار کامران مدتی بر سریر جهان بانی تکیه فرموده اوقات فرخنده ساعات بعیش و کامرانی و سایر لذات نفسانی مصروف داشته توجهه خاطر دریا مقاطر بر ترفه حال رعیت و معموری بلاد و ولایت میگماشت چنانچه صیت مواهب نعم و امتنان و آوازهٔ میامن کرم و احسان بیکرانش بکران جهان رسید و عرصهٔ مملکت از نسیم عنبر شمیم معدلتش چون روضه رضوان سرسبز و ریان گردید۔

نه آن کرد با مردم از مردمی — که گنجد در اندیشهٔ آدمی

ز دیوان دهقان قلم برگرفت ... ز بی مائگان هم درم برگرفت
عمارت همی کرد و زر می فشاند ... همه خار میکند گل می نشاند
کشاده دو دستش چو روشن درخش ... یکی تیغ زن شد یکی تاج بخش

ذکر معاهدهٔ رامراج فرمان کشور بیجانگر با بندگان شهریار فریدون فر در مسخر ساختن حصار رائچور و قلعه سلاپور

قبل ازین رقم زده کلک بدایع شیم گردید که پیوسته خاطر ملکوت ناظر شهریار موید منصور در اندیشهٔ تسخیر قلعهٔ سپهر نظیر سلاپور می بود و مدام در نیل آن مقصود و مرام همت والا نهمت مصروف می فرمود درین ولا که خاطر اشرف اقدس از ممر دیگر جمع بود باستصواب بعضی از ارکان دولت و اعیان حضرت با رامراج معاهده فرمودند که قلعه رائچور را از تصرف عادل شاه انتزاع نموده برامراج گذارند بعد ازان رامراج با آن فرازندهٔ تخت و تاج در تسخیر حصار سپهر نظیر سلاپور سعی موفور بظهور رسانیده حصار مذکور را نیز مسخر ساخته باولیاء دولت ابد قرین سپارند بعد از تردد حجاب و تقدیم سوال و جواب و توکید عهد و پیمان باحلاف و ایمان رامراج لشکر قیامت حشر از ممالک بیجانگر فراهم آورده با سپاهی که کوه و دشت از نعل مراکب شان زیر و زبر گشت و روی هوا از لمعهٔ تیغ و سنان الماس نشان چون صحن آسمان از تابیدن کواکب تابنده و رخشان متوجهه ولایت عادل شاه گردید.

سپاهی ز بسیاری از حد برون ... یکایک بمردی ز رستم فزون
دلاور سواران پرخاشجوی ... دلیر و قوی هیکل و تند خوی
چو شیران دژخیم و پیلان مست ... ز جان از پی آبرو شسته دست
نه از مرگ شان باک و نز تیغ تیز ... نه از آب بیم و نه ز آتش گریز

چون خبر حرکت رامراج از مستقر دولت خویش بمسامع قدسی جوامع فرازنده تخت و تاج رسید فرمان قضا جریان باحضار عساکر نصرت مآثر صادر گردید امرا و سران سپاه که از مضمون فرمان آگاه شدند از امصار و اقطار رو بدرگاه عرش اشتباه شهریار کامگار آوردند.

چو فرمان بفرمان پذیران رسید ... خرابی بکوه و بیابان رسید
بدان گونه گردید رسم حشر ... که زاهد شد از کنج خلوت بدر
باندک زمان لشکری جمع گشت ... که از طول اندیشه عرضش گذشت
چه لشکر جهانی پر از ترگ و تیغ ... بکثرت فزون تر ز باران میغ
چنان بر زمین بیحد استاد مرد ... که جز روی پا جا نمی‌یافت گرد
جهان را چنان تنگی آمد پدید ... که وسعت دل تنگ در خویش دید
ز تنگی جا و ز بس مرد کین ... فرو برد سر رستنی بر زمین

چون درگاه شهریار دین پناه از کثرت حشر و ازدحام سپاه کینه خواه نمونه روز محشر و عرصه گاه گشت بموجب فرمان قضا جریان فراشان قدر قدرت قضا توان در ساعت میمون پیش خانه همایون را از مستقر سریر سلطنت روز افزون بیرون برده موضع همایون پور را مخیم موکب منصور ساختند و قبهٔ بارگاه فلک اشتباه را محاذی محدب فلک مهر و ماه بر افراختند و سپاه نصرت پناه از روارو زلزله در زمین و ولوله در زمان انداختند.

چو دانست دارای گردون سریر | که گردید لشکر نهایت پذیر
سراپرده کین برون زد ز شهر | زمین و زمان شد چو دریای زهر
فرو کوفت طبل روا رو چنان | که شد مرده با زندگان همعنان
بدان گونه برگشت عالم ز گرد | که هنگام تپ نبض جستن نکرد
ز گرد سپه تیره گردون چنان | که تابنده شد همچون آتش دخان

چند روزی موکب منصور را بخرمی و فیروزی در موضع همایون پور بجهة بعضی امور ضروریه مقام واقع شد درین اثنا بمسامع قدسی جوامع رسانیدند که سیادت و نقابت پناه افادت و افاضت دستگاه زبدهٔ اولاد رسول الله سمی وصی خیر البشر شاه حیدر که قبل ازین بموجب حکم جهانمطاع بر سبیل رسالت بدرگاه عرش اشتباه شهنشاه جمجاه ملائک سپاه فلک بارگاه سلیمان دستگاه المويد من عند الله الجليل شاه طهماسپ بن شاه اسمعیل صفوی الحسینی که دران ولا پادشاهی باستقلال تمام ممالک ایران بلک فرمان فرمای کافه ربع مسکون بر حکم خالق بیچون از دیوان قضا و قدر بنام نامیش موشح و مقرر گشته سریر خلافت و افسر سلطنت بنواب همایونش تعلق داشت رفته بود معاودت فرموده در بندر مبارک مرتضی‌آباد چیول نزول نموده است بنابرین فضائل پناه افادت دستگاه مولانا علی‌گل استرابادی که از جمله مقربان درگاه بود بآوردن آن سیادت و نقابت پناه مامور گشته بر جناح استعجال روان گردید و هنوز موکب منصور از موضع مذکور حرکت ننموده بود که آن سیادت و هدایت دستگاه را بدرگاه عرش اشتباه رسانیده بشرف ملازمت مشرف گردانید حضرت شهنشاهی در تعظیم و تکریم آن سیادت دستگاهی کمال مبالغه فرموده از سائر اکابر و اعیان بمزید عنایت و عاطفت پادشاهانه‌اش اختصاص بخشید تحف و هدایای که آن خلاصه ارباب رشاد و هدی از درگاه معلی آورده بود با مکتوب صداقت اسلوبی که بنام با احترام شهریار سلیمان احتشام محلی و مزین فرموده بودند بنظر اشرف اقدس درآورده بشرف قبول موصول گردید عبارت آن کتابت بلاغت اسلوب بجنس سمت تحریر یافت.

صورت کتابت شهنشاه جمجاه ملائک سپاه فلک بارگاه سلیمان دستگاه المويد من عند الله الجليل شاه طهماسپ بن شاه اسمعیل صفوی

چون تجدد ارسال رسل و رسائل وسیلهٔ ازدیاد محبت و مصافات جانبین و واسطهٔ انعقاد مودت و موالات ذات البین است لهذا قوافل دعوات بی ریب و ریا و رواحل تسلیمات مشحون بصدق و صفا

بعالی جناب سلطنت و معدلت مئاب نصفت و جلالت اياب سلطان والا منزلت متعالی مرتبت عالیشان عمدهٔ اعاظم السلاطين بوفور العدالة و الاحسان ممهد قواعد الايالة و الحكومة مشيد اركان السلطنة و الخلافة موسس بنيان المحبت و الوداد مرصص قوانين المودة و الاتحاد المويد بتائيدات الازلية من عند الله معزا للسلطنة و الخلافة و العظمة و الحشمة و النصفة و العدالة و العز و الاقبال و الشوكة و الاجلال نظام شاه ابدت ميامن سلطنته و خلافته و مهدت قواعد معدلته و نصفته الى يوم الدين، ابلاغ و ارسال داشته همواره انتظام اسباب جاه و جلال و حصول مقاصد و آمال از حضرت واهب العطايا باحسن وسائل آمل و سائل بوده و می باشد هذا مشهود ضمير منير و خاطر خطير ميگرداند كه چون از بدايت حال كه سيادت و نقابت دستگاه مرحوم معزا للسيادة و النقابة و الدين ظاهرا متوجهه آنصوب صواب انجام شده براهمونی قائد اقبال خود را بدان سلسلهٔ عليه كشيد بحكم الارواح جنود مجندة ازانجا كه رابطهٔ اتحاد روحانی فيما بين نواب همايون ما و آن سلطنت پناه ملاحظه نمود سبب موالفت جانبين و واسطهٔ اتحاد ذات البين گشته روز بروز در تشئيد مبانی اين قاعده رضيه و بنيان اين شيوهٔ مرضيه بنوعی اهتمام می نمود كه الحال چنانچه كيفيت آن بر عالميان ظاهر است لو بست الجبال او انشقت السما، احتمال قصور و نقصان باركان آن راه نخواهديافت لاجرم بازائی اين خدمت و ملاحظه سوابق خدمات تا غايت مراعات جانب سيادت پناه مرحوم مشاراليه بر ذمت همت عليا نهمت واجب و لازم دانسته در انجاح مطالب و اسعاف مقاصد او غايت اهتمام مبذول ميداشتيم درينولا كه فرزند نجيب او سيادت و نقابت پناه افادت و افاضت دستگاه نظاماً للسيادة والنقابة و الدين حيدرا بدرگاه عرش اشتباه آمده بعز مجالست مجلس خلد آئين سرافراز گشت و سوابق اخلاص و ارادت موروثی سابق خود را بوظائف خدمات لاحق موكد گردانيد و آثار استعداد و قابليت از وجنات حال آن سيادت دستگاه مشاهده افتاد اورا ملحوظ نظر مرحمت و عاطفت شاهی گردانيده بتفقدات خاص مختص و سر افراز فرموديم ترقب كه اورا بطريق والد ماجد واسطه التيام محبت و رابطهٔ انعقاد مودت جانبين دانسته بوساطت آن نقابت دستگاه همواره رياض مخالصت و وداد را بارسال رسل و رسائل شاداب دارند و نقش هر امل كه بر مرآت خاطر عاطر جلوه نما گردد ازانجا كه عالم يگانگيست بی حجاب تامل بر منصه انها و اعلام چهره كشا سازند تا بهر وجهه كه موافق اراده و مدعا باشد صورت اتمام يابد همواره ساحت جاه و جلال از وسمت نقص و زوال و شائبهٔ فتور و اختلال مصون و محروس باد بمحمده و آله الامجاد، بعد ازان شهريار دوران آن زبدهٔ ذرية پيغمبر آخر الزمان را كه مسافت بعيد پيموده بود رخصت انصراف ارزانی داشت تا در شهر باستراحت اشتغال نمايد آنگاه موكب منصور مكفوف بحمايت و عنايت رب غفور از همايون پور كوچ فرموده بر سمت رائچور بحركت درآمد.

بفرمود تا زين بر اشقر نهند	نفس را بماشوره زر نهند
ز پای شهنشه گران شد ركاب	قدم بر هلالی نهاد آفتاب
ز باد نفير قيامت شكوه	فلک سای چون ابر شد لخت كوه
ز زور دم نای اژدر ستيز	شد اين شيشهٔ نيلگون ريز ريز

دم صور از کرهنا سر زده | دمامه دم از صور محشر زده
فغان دهل از کجک میل میل | چو از ضرب قلاب فریاد فیل
چنان ناله برداشت روئینه طاس | که گاو زمین شد چو گاو خراس
خروش جرسهای پیلان مست | در آورده در طاس گردون شکست
ز بسیاری لشکر بی هراس | ز عالم بر افتاد رسم قیاس
ز کثرت زمین در عذاب آنچنان | که محشر طلب بود چون مردگان
جهان آنچنان پر ز گرد سپاه | که از دل نمیزد علم دود آه

بعد از طی منازل و قطع مراحل ماهچه رایت منصور پرتو فتح و نصرت بر اطراف قلعه رائچور انداخته غبار موکب ظفر شعار ساحت آن دیار را عنبربار ساخت مقارن این حال رامراج نیز از جانب بیجانگر با لشکر قلزم مثال رسیده بسعادت ملاقات شهریار فریدون خصال استسعاد یافت سپاه بیجانگر جانب شرقی قلعه رائچور را محصور ساختند و دلیران لشکر ظفر اثر بمحاربه و محاصره جانب غربی پرداختند بالجمله آن دو سپاه پرخاشجو از دو سو حصار مذکور را مرکز وار درمیان گرفته بمراسم کارزار و لوازم رزم و پیکار و استعمال ادوات قتال و جدال اشتغال نمودند۔

ز هر سو چو تنگ اندر آمد سپاه | یکی ابر گفتی برآمد سیاه
که باران او بود شمشیر و تیر | جهان شد بکردار دریای قیر
سپاه از دو جانب درآمد بجنگ | ز هرسو روان گشت تیر خدنگ
خروش آمد و نالهٔ کره نای | همی کوه را دل بر آمد ز جای

اما چون حصار سپهرآثار رائچور که از قلاع معتبره ممالک دکن بمزید مناعت و محکمی مشهور و وصف آن در افواه و السنه مذکور است از ارتفاع بر ذروهٔ بروجش برق آتشبار را بپای باد فلک پیمای عروج ممکن نبود و وهم تیزگام را بحوالی بامش بدستیاری اندیشه دوربین وصول متصور نه و تدبیر تسخیر آن در خیال ملوک گذشته نگذشته و هوای استخلاص آن در ضمیر سلاطین رفته نیامده۔

ز پر تاب او ناوک افگنده بال | کمندی نه کانجا رساند دوال
نه عراده بر گرد او ره شناس | نه از گردش منجنیقش هراس

مدتی مدید تسخیر آن قلعهٔ سپهر نظیر در توقف و تاخیر بود و چهره فتح و ظفر در حجاب درنگ مانده آئینه نصرت در نقاب زنگ رخ نمی نمود۔

بهر قلعه نتوان فگندن کمند | که نتوان گرفت آسمان بلند

چون بر خاطر ملکوت ناظر شهریار فریدون مآثر ظاهر گشت که ایام محاصره آنحصار بامتداد خواهد کشید و صورت تسخیرش بتوقف و تاخیر خواهد انجامید رای حقائق انجلا که نسخه روزنامهٔ قضا بود

نه بر حدیقه رایش وزیده باد غلط | نه بر صحیفهٔ عزمش نشسته گرد فتور

اقتضا فرمود که مشغولی آن دو سپاه کینه گزار بمحاصره و محاربه یک حصار موجب تعطیل روزگار و توقیف بسیار است و عنقریب ایام برشکال بر جناح استعجال میرسد و دران وقت رزم و پیکار متعذر و دشوار اولی آنست که رامراج با لشکر بیجانگر بتسخیر این قلعه سپهر نظیر اشتغال نماید و موکب منصور بصوب سلاپور بحرکت درآید و در تسخیر آن حصار گردون وقار لوازم سعی و اهتمام بتقدیم رسانیده شود و هریک ازین دو حصار که از تصرف دشمنان تیره روزگار بیرون رود هرآئینه موجب ضعف اعدا و قوت اولیاء دولت خواهد بود.

بسی مصلحتها است در خسروی | که گردد ازان دین و دولت قوی
بحکمت توان کارها ساختن | که بر کوه نتوان فرس تاختن

بالجمله مکنون ضمیر حقائق تاثیر شهریار دقائق خبیر را حجاب و سفرا با رامراج تقریر نموده از جانبین بهمان مصلحت که فی‌الحقیقة صلاح طرفین مربوط بآن بود قرار داده موکب منصور از ظاهر رائچور کوچ فرموده بر سمت سلاپور بحرکت درآمد.

بفال همایون بترتیب راه | بفرمود کز جای جنبد سپاه
برآمد خروشیدن کرنای | سپه چون سپهر اندر آمد ز جای

از غبار موکب نصرت آثار روز روشن مانند شب ظلمت شعار تیره و تار گشت و لمعان تیغ و سنان مانند نجوم ثوابت و سیار تابنده و درخشان گردید بعد از طی مسافت ماهچه رایت نصرت آیت از مطلع سلاپور طلوع و ظهور نموده پرتو فتح و ظفر بر ساحت آنولایت افکنده ظاهر آنحصار مخیم عساکر نصرت شعار گشت فراشان قدر قدرت سراپرده سپهر سلطنت را چون افق بر اطراف زمین محیط ساختند و قبه بارگاه فلک اشتباه را بسپهر برین برافراختند دلیران سپاه نصرت پناه هم از گرد راه قلعه سلاپور را مانند نگین خاتم درمیان گرفته شور نشور در جان ساکنانش انداختند و در همان روز بموجب فرمان شهریار دشمن سوز النگها تقسیم نموده امرا و سران سپاه بلوازم رزم و مراسم حزم پرداختند و از نفیر کوس و ناله نای و خروش فیلان و صدای درای زمین و زمان از جای درآمده گردون بی سر و پا را از دهشت و هیبت روش و گردش خویش فراموش گشت و عقل کل دران واقعه هائله حیران و مدهوش ماند.

برآمد ز کوس و کورگه غریو | ز بیم آب شد زهره نره دیو
بکوه اندر از کوس کین ناله خواست | ز پیکان در ابر آهنین ژاله خواست
غریو دلیران ببرد از نهیب | ز تنها توان و ز جانها شکیب

سکان حصار سلاپور که باستظهار متانت و استعداد معزور بودند نیز آثار شجاعت بظهور آورده بقدم جلادت بر برج و باره برآمده دست بسنگ و تیر و تفنگ دراز نمودند و ابواب نزاع و

جنگ جهة تحصیل نام و ننگ بر روی خویش کشودند فرمان قضا جریان صدور یافت که رومی خان صاحب اهتمام توپخانه اعلی توپهای صاعقه آسا را محاذی حصار اعدا نصب نموده بضرب توپ قیامت آشوب در برج و باره حصار سلاپور مصدوقه عالیها سافلها و کریمه امطرنا علیهم من حجارة، بظهور آورد رومیخان بموجب فرمان قضا جریان توپهای صاعقه آثار را در برابر حصار آورده بلوازم توپ انداختن و ویران ساختن پرداخت اما هرچند توپ انداخت یک خشت از دیوار حصار ویران نساخت چون پرتو این خبر بر پیشگاه ضمیر انور تافت شعله خشم جهانسوز شهریاری التهاب و اشتعال یافته از روی غضب بطلب رومی خان مثال صادر گشت روز بانان درگاه خلائق پناه رومی خان را کشان کشان بآستان خلافت آشیان رسانیده در معرض عتاب و خطاب بداشتند شهریار بهرام انتقام

گره برزد ابروی پیوسته را کشاد از گره خشم در بسته را
درو دید چون اژدها در گوزن بخشمی که دور افتد از سنگ وزن

نائره غضب شهریاری زبانه زدن گرفته از غایت غیظ و نهایت خشم تیغ کشیده بنفس اقدس متوجهه قتل رومی خان شد شاهزاده گردون مآثر میران عبد القادر و دیگر شاهزادها و امرا زمین بوسیده عرضه داشتند که حضرت پادشاه را بنفس اقدس متوجهه قتل هرکس شدن و دست بخون هرخس زبونی آلودن لائق دولت و مناسب شان سلطنت نیست۔

بهرکس میالای شمشیر را که ننگ است روبه زدن شیر را

اگر رای جهان آرا مائل قتل این بی سر و پا ست یکی از بندها مباشر قتلش گردد و خاطر اقدس را از اندیشهٔ او فارغ گرداند و اگر از گناه این رو سیاه درگذشته رقم عفو بر جریده جریمه اش کشند و خون اورا باین بندگان بخشند این بندگان متضمن خراب ساختن قلعه گشته متعهد میشویم که رومی خان بتدارک مافات پردازد و در اندک روزی اساس ثبات دشمنان را ویران سازد بالجمله زلال شفاعت شاهزاده و امرا شعلهٔ غضب شهریاری را منطفی ساخته۔

شفیع گرامی مددگار بود گنه عفو شد گرچه بسیار بود

بشرط آنکه در دوازده روز رومی خان دیوار حصار معاندان را ویران سازد و اگر بوعده وفا نکند در خون خویش سعی نموده باشد القصه رومی خان بشفاعت و ضامنیت امرا ازان مهلکه خلاص یافته بر سر عمل خویش شتافت۔

زبن محترم شفیعی آنرا که کرد یاری شاید که بر مرادش باشد امیدواری

و در مجری گرفتن توپها آثار ید بیضا اظهار نموده تزلزل در قواعد بروج و جدار یکطرف حصار انداخت و چنانچه در ملازمت حضرت شهریاری تعهد نموده بود در دوازده روز موعود دیوار یکجانب حصار را با خاک راه هموار ساخت۔

درافگند زان اژدها وش خروش — بهفت آسمان مهرهٔ هفت جوش
نه پیدا ست برچرخ خورشید و ماه — کزان رخنها شد درین بارگاه
شد از هر طرف رخنها در حصار — پی رفتن خلق دروازه وار

چون خبر انهدام اساس آن حصار فلک التباس بمسامع خورشید جوامع رسید مثال لازم الامتثال از مکمن عز و جلال صادر گردید که عساکر نصرت مآثر بهیئهٔ اجتماعی حمله آورده از طریق رخنها بحصار درآیند و بلوازم قتل و غارت و مراسم قتال و جدال اشتغال نمایند .

چو آن سد یاجوج درهم شکست — شهنشه چو سد سکندر نشست
بفرمود تا هر طرف از ستیز — دلیران بریزند بر خاک ریز
نبرد آزمایان دشمن شکار — رخ کین نهادند سوی حصار
دم نای روئین درآمد بمهر — خروش یلان برگزشت از سپهر
سپر بر سپر دوش بر دوش هم — دویدند شیران قدم بر قدم

دلیران سپاه نصرت پناه از راه رخنها هجوم آورده هر چند اهل حصار در مقام ممانعت اظهار شجاعت نمودند چهره ظفر از آئینه مراد مشاهده ننمودند و از صدمات تیغ و سنان دلیران پای ثبات شان از جای رفته شیران بیشهٔ هیجا خویش را بدرون حصار انداختند و هرکرا دریافتند پیکر بدن از بار سر سبک ساختند چنانچه از کوچها سیل خون چون جیحون روان گشته از کشته پشتها در ساحت حصار آشکار گشت .

بتاراج جان مرگ بکشاد دست — شد از کشته بر پشته بالا و پست
بباریده چندان نم خون ز تیغ — که باران بسالی نبارد ز میغ
ز بس قتل شد مرگ با خود بجنگ — که بسیار کردی بیکجا درنگ
بلا گشته از کثرت خود ملول — فگنده قضا حیرتی در عقول

آخر الامر دریای مرحمت شهریاری بتموج درآمده بر بقیة السیف بخشایش فرمود و حکم جهانمطاع بدست باز کشیدن دلیران بهرام انتقام از قتل و غارت آن طائفه نکوهیده فرجام بنفاذ پیوست لاجرم جمعی ازان تیره روزان که در اجل ایشان تاخیری بود از زیر تیغ دلیران بجان امان یافته حیات تازه حاصل ساختند و بخاک بوسی درگاه عرش اشتباه سر مفاخرت باوج مهر و ماه برافراختند بعد ازان شهریار کام بخش کامران پرتو التفات بر حال متوطنین آنحصار انداخته در حیز نقصان و تدارک خاطر شان مبالغه و اهتمام فرمود و در ارتفاع بروج و جدار آنحصار سپهر آثار که بضرب توپ قیامت آشوب صورت انهدام و انکسار یافته بود تاکید بسیار نموده دارائی آن را بیکی از معتمدان تفویض فرمود هنوز موکب منصور از ظاهر سلاپور کوچ نفرموده بود که آنحصار هرمان آثار در حصانت و متانت داغ غیرت بر چهره سپهر دوار نهاد و از استحکام و استعداد از فحوای سبعاً شداد یاد میداد چون خاطر ملکوت ناظر از حصانت و استعداد قلعه سلاپور فارغ گشت

موکب منصور ازانجا کوچ کرده بر سمت قصبه پرنده نهضت نمود درین ایام سیف عین الملک که اقبال مثال ملازم رکاب ظفر انتساب بود بی جهتی از آنحضرت متوحش گشته ادبار آسا از موکب همایون فرار نمود و پناه بعادل شاه برده محرک ماده فتنه و فساد شد و بعضی فرار عین الملک را بعد ازین نقل نموده اند و الله تعالی اعلم بحقیقة الاحوال -

ذکر رسیدن مخدوم خواجه جهان بملازمت شهریار کامگار کامران و منتظم شدن گوهری ازان خاندان در سلک ازدواج یکی از شاهزاد های عالمیان

سابقاً رقم زدهٔ کلک بلاغت نشان گشت که رتن خان برادر مخدوم خواجه جهان از برادر آزرده خاطر گشته پناه باین درگاه فلک اشتباه آورده بود و رایات نصرت آیات جهت تنبیه خواجه جهان بآصوب حرکت فرموده خواجه جهان از بیم جان قلعه پرنده را گذاشته پناه بعادل شاه‌برده بود و ازانجا متوجهه گجرات گشته درینولا بوسیله بعضی از مقربان بقولنامه عنایت مشحون استظهار یافته متوجهه این دیار شده درینوقت بموکب همایون ملحق گردید و بسعادت پای بوس استسعاد یافته مشمول نظر عنایت و عاطفت پادشاهانه گشته از امراء زمانه سر مفاخرت و مباهات برافراخت چون الطاف بیدریغ شهنشاهی مقتضی آن بود که باز قلعه پرنده را که وطن قدیم خواجه جهان بود باو تفویض فرمایند جهة مراعات لوازم حزم و احتیاط رای حقائق انجلا اقتضا چنان فرمود که پایهٔ قدر مخدوم خواجه جهان را بشرف خویشی و مباهات قرابتی بذروه سماوات برافراخته گوهری از درج عصمتش با کوکب دری برج سلطنت و خلافت شاهزادهٔ عالی گهر میران شاه حیدر در سلک ازدواج کشند و خاطرش بعقد این نسبت از اندیشهٔ مخالفت مطمئن و ایمن گردانند بالجمله شهریار جهان مکنون ضمیر حقائق مشحون را بامرا و اعیان اظهار فرموده فرمان همایون بنفاذ پیوست که در حوالی آن مکان منزلی که قابل نزول موکب همایون و شائسته آن میزبانی و جشن میمون بوده باشد تفحص نموده آن مقام را مخیم اردوی همایون سازند و بسر انجام مهام میزبانی پردازند حسب الحکم جهانمطاع فراشان و پیش کاران پایه سریر اعلی بتفحص مشغول گشته دران نزدیکی سر زمینی یافتند مانند بهشت برین بانواع گلها و ریاحین آراسته و بجداول میاه و انهار پیراسته هوایش چون دم عیسی روح بخش و جان پرور و خاکش مثال ساحت افلاک سرسبز و فیض گستر -

اگر بر سبزه اش بوئی بفرسنگ — سر موی نیابی زعفران رنگ
پر اندر پر زده مرغابیانش — بجای موجه بر آب روانش
نم سر چشمها پیوسته با نم — بساط سبزها نگسسته از هم
رسیده سبزهایش تا کمرگاه — درختانش زده بر سبزه خرگاه
زمینهایش بآب ابر شسته — درو گلهای رنگا رنگ رسته
نسیمش را مذاق باده در پی — همه جانش برای صحبت می

بالجمله موکب اعلای شهریار دین و دنیا بآن منزل دلگشای روح افزا نهضت فرموده قبه بارگاه عرش

اشتباه بفلک مهر و ماه برافراختند.

سپهری بصنعت برافراختند — جهان در جهان سایه ساختند
بلندی و پستی و صحرا و دشت — بنزهت چو روضات جنات گشت
خسک لاله شد لعل سنگ و گهر — گیا کیمیا گشت و شد خاک زر
بدان مرز روشن تر از صحن باغ — فروزنده شد چشم شه چون چراغ
سوادی چنان دید دارای دهر — برآسود و از خرمی یافت بهر

دران منزل بهشت آئین و زمین ارم تزئین که طراوتش حکایت از نزاهت فردوس برین میکرد طبع شادکام خسرو گردون غلام به بسط بساط عیش و نشاط و ترتیب مجلس عشرت و انبساط رغبت فرموده بانجام آن طوی خسروانه و انتظام آن جشن پادشاهانه مثال صادر شد.

یکی جشن شاهانه فرمود شاه — که باغ ارم گشت آن بزمگاه
باقبال شاه سپهر احتشام — مهیا شد اسباب شادی و کام
ز لحن مغنی و آواز ساز — بچرخ آمده زهرهٔ دلنواز

روضه سلطنت وجلالت روز افزون از رشحات فتح و فیروزی سرسبز و تازه و اسباب بهجت و شادکامی بیحد و اندازه نوای مطربان خوش الحان زمزمه طرب و شادمانی در عشرت گاه ناهید انداخته و چشم مست ساقیان سیم ساق خان و مان عشاق خراب ساخته.

بریشم زن ره عشاق میزد — صلای عشق بر آفاق میزد
کرشمه ساز کرده ساقی مست — ز غمزه ناوک افگن شست در شست
خرامان جام برکف چون تدروی — شگفته لاله بر شاخ سروی
بگرد تخت خوبان سرائی — جهان را داده از رخ روشنائی
پری چهره بتان نازک اندام — ز جور از بهر دلها بافته دام

چون اسباب عیش و طرب و آلات لهو و لعب ساخته و پرداخته شد حکم جهانمطاع نفاذ یافت که منجمان دقائق شناس و اختر شناسان حقائق اقتباس ساعتی که شائسته آن عقد فرخنده اساس باشد اختیار نمایند اختر شناسان آگاه بموجب حکم پادشاه فلک بارگاه در اختیار وقت آن تزویج سعادت آثار دقت افکار و تعمق انظار بکار برده ساعتی که ناهید عشرت پرور را باخورشید فیض گستر نظر محبت بود و مشتری سعادت سمر را مقارنه با قمر کیوان بلند قدر در ایوان شرف خویش بساط انبساط گسترده و بهرام با احترام راه بسر منزل حمل برده جهته مواصلت و مقارنت آن گل گلبن دولت با سرو جوئبار سلطنت اختیار نمودند.

بفرمان گزاری شدند انجمن — نجوم آزمایان بسیار فن
بدانش گزین کرده شد طالعی — سعادت فزاینده بی مانعی
چو کردند حکمت پناهان پسند — مبارک ترین طالعی ارجمند

بروزی که طالع برومند بود | نظرها سزاوار پیوند بود
علمها بگردون برافراختند | جهان را نو آرایشی ساختند
پر از گل شده کوی و بازار ها | دگر گونه شد سکه کار ها
شکر ریز آن عود افروخته | عدو را چو عود و شکر سوخته
شفق سرخ بربست بر سور شاه | طبق پر شکر کرد خورشید و ماه

شهریار جهان دران روز همایون سادات و قضاة و علما و فضلای پایهٔ سریر اعلی را طلب فرموده مهد علیای مخدره تتق عصمت خواجه جهان را بر حکم شریعت پیغمبر آخر الزمان علیه و آله صلوات الرحمان با شاهزاده عالم و عالمیان میران شاه حیدر ستوده سیر در سلک ازدواج منتظم ساختند.

بسوسن سپردند شمشاد را | چمن جای شد سرو آزاد را
بکام دلش تنگ در برگرفت | و زان کام دل کام دل برگرفت

روی زمین از کوه و هامون در نثار افشانی آن جشن همایون و میزبانی میمون مانند سپهر نیلگون پر ثوابت و سیار شد و از یمن بذل و ایثار شهریار زمین و زمان آز و نیاز در کنج بی نیازی مختفی و متواری گشت.

دران جشن فرخنده بهر نثار | فلک ریخت بس گوهر شاهوار
فروریخت چون قطره ز ابر بهار | زر و گوهر و لولوء شاهوار
درم ریختند از کران تا کران | هوا گشت ابر جواهر فشان
ز بس گوهر و زر که افشانده شد | ز برچیدنش دستها مانده شد

بعد از اتمام مهام میزبانی و انجام ایام عیش و شادمانی قامت دولت مخدوم خواجهٔ جهان بخلعت خاص شهریار کام بخش کامران آرایش پذیرفته فرق مفاخرتش بافسر امارت و رفعت زینت گرفت و منشور ایالت و حکومت قلعه پرنده و ولایت که مرة بعد اخری حسب الحکم اشرف اعلی بنام با احترامش صورت تحریر یافته بود بمهر همایون مزین و محلی گشته باز دارائی آن برای صوابنمایش مفوض و مرجوع شد و در برشگال آن سال موکب جاه و جلال دران منزل جنت مثال رحل اقامت انداخته شهریار فریدون خصال بفراغ بال به بسط بساط عیش و نشاط اشتغال فرموده از هیچ طرف خبری که باعث اختلال احوال فرخنده مآل باشد بمسامع عز و جلال نرسید و چون ایام خجسته فرجام برشکال بانجام و انصرام رسید باز در مقام اهتمام و اجتماع سپاه نصرت پناه درآمده انتقام دشمنان بد فرجام را وجه همت علیا نهمت ساخت چون پراکندگی لشکر ظفر اثر بموجب فرمان شهریار فریدون فر بجمعیت و ازدحام مبدل گشت کس نزد رامراج فرستاده اورا از عزیمت موکب منصور باستیصال مادهٔ اقتدار سکنه بیجاپور آگاه ساختند و رایت نصرت آیت بجانب ولایت بیجاپور برافراختند.

جهانجو چو از تخت شد سوی زین | بجنبید گیتی سراسر زمین

ظفر همعنان بخت و نصرت قرین　　قضا بر یسار و قدر بر یمین
روان شد سپاهی که هنگام عرض　　شمارش ندانست کس جز بفرض

رامراج که در تسخیر قلعه رائچور کاری نساخته بود و چهره فتح و ظفر مشاهدش نشده چون بر عزیمت آن فرازندۀ تخت و تاج اطلاع یافت با سپاهی که در مهالک و اخطار جان و مال دربازند و به تیغ آبدار و پیکان آتش بار خاک معرکه را بباد فنا در دیدۀ اعدا اندازند عنان بجانب بیجاپور تافته در ظاهر آن ولایت بموکب منصور ملحق گشت و بسعادت ملاقات استسعاد یافته باتفاق خسرو آفاق در استیصال ارباب شقاق و ضلال متوجهه شدند عادل شاه از بیم سطوت و صولت سپاه ظفر پناه حصار بیجاپور را گریزگاه ساخته خاطر از اندیشه مقابله و مقاتله بپرداخت و خویشتن را ازان دریای جوشان و خروشان بکران امنیت و سفینۀ سلامت کشیده پای ملامت در دامن عزلت بپیچید آن دو سپاه کینه خواه از دوسو راه آمد شد بر مردم حصار بسته بلوازم محاصره و مراسم محاربه پرداختند و توپهای صاعقه آسای نظام شاهی که جهة انعدام و انهدام اساس ثبات و حیات اعادی با موکب منصور همه جا همراهی داشتند در برابر حصار بیجاپور منصوب گشته همه روزه بضرب توپ قیامت آشوب توپچیان اسرافیل نشان نهیب صور و زلزله نشور در اماکن و مساکن بیجاپور بظهور میرسید و علامات روز جزا بر اعدا هویدا میگردید سپاه عادل شاه نیز در مقام محاربت و ممانعت داد شجاعت و جلادت داده مانند ثوابت و سیار بر برج و باره حصار صف کشیده در مدافعه مساهله و اهمال نمی ورزیدند و مذلت جبن و عار فرار بر خویش نمی پسندیدند مجملا از باد حملۀ دلیران میدان نبرد تنور معرکه درتافته نائره قتال و جدال از دو جانب التهاب و اشتعال یافت هوای آوردگاه از گرد سپاه مانند بنی عباس در لباس سیاه رفت و زمین معرکه از خون دلیران میدان گونه لعل بدخشان گرفت۔

سپاهان بکنگر کشیده قطار　　چو دندانۀ شانۀ زلف یار
ز دود تفنگ ابری انگیختند　　و زان ژاله کین فروریختند
بگردون رساندند آواز کوس　　برآمد صدا زین خم آبنوس
ز بالا برآمد چو آن غلغله　　درآمد زمین نیز در زلزله
چو طاس فلک نقش نیرنگ زد　　زمین با فلک هم در جنگ زد
هزبران سوی قلعه بشتافتند　　چو انجم سپر در سپهر بافتند
باندازه باره از هر طرف　　مدور کشیدند ده بار صف
بسی تیر در سینه تا بر نشست　　بسی مهره از مهرۀ پشت جست

بالجمله مدتی درمیان ان دو گروه پر شکوه ابواب محاربه و مقاتله کشوده بود و طرق مصالحه و مساهله بسته و پیوسته از مبداء طلیعه صباح نائره کفاح مشتعل گشتی و از مظهر تباشیر بام غمام حسام متقاطر شدی و تا سپاه زنگ شبیخون بلشکر روم نمیزد مخالب رماح از اهداب ارواح کوتاه نمیگشت و کشاکش سنانها از تعرض جانها دست باز نمیداشت۔

نیاسود لشکر ز خون ریختن | ز دشمن بدشمن درآویختن

گفتار در عارضه که در اثناء این محاربه بر ذات اقدس شهریاری طاری گشته باعث معاودت موکب همایون گردید و بیان بعضی وقایع و امور که دران آوان بعرصه ظهور رسید

در خلال این احوال و در اثناء این قتال و جدال ذات عدیم المثال شهریار فریدون خصال را آسیب عین الکمال از درجهٔ اعتدال منحرف ساخته زمانه غدار ناسازگار آن واسطهٔ نظام جهانبانی را در بستر ضعف و ناتوانی انداخت ذاتی که سلامتی آفاق در سلامت او بود از کسوت صحت عاری ماند و وجودی که نظام سلسله موجودات از میامن عدالت او انتظام داشت از حلیه اعتدال عاطل گشت حکمت پناه افات دستگاه جالینوس الزمانی مقرب الحضرت الخاقانی قاسم بیگ طبیب که از حکماء ممالک ایران بمزید حذاقت منفرد بود و در سلک مجلسیان شهریار گیتی ستان انتظام داشت و بعد از فوت حضرت شاه مغفرت دستگاه جنت آشیانی حضرت سلیمانی در سوانح امور برای صوابنمای آن آصف ثانی رجوع میفرمود چون ذات عدیم المثال آن فرازنده رایت اقبال از حد اعتدال منحرف یافت صلاح دولت ابد اتصال درانطفاء نائره قتال و جدال دیده باتفاق ارکان دولت و اعیان حضرت بملازمت شتافته بعد از اداء دعا معروض داشت که درینوقت چون ذات اقدس را از حدوث عارضه تکسری روی نموده مصلحت در تاخیر و توقف محاربه اعدا ست اولی و انسب آنست که درینوقت موکب همایون بجانب مستقر سریر سلطنت روز افزون معاودت نماید و بعد ازان که طبیب لطف الله لطیف بعباده از دار الشفاء و اذا مرضت فهو یشفین شربت و ننزّل من القران ما هو شفاء، مرحمت فرماید باز عزم رزم مخالفان را مصمم ساخته بدفع و رفع معاندان پردازند رضای شهریار فلک اقتدار بصوابدید جناب حکمت پناه و سایر وزراء نیکخواه مقرون گشته التماس دولت خواهان بدرجه قبول موصول شد لاجرم کس نزد رامراج فرستاده اورا از معاودت موکب ظفر اثر خبر دادند و دمامه کوچ نواخته رایات نصرت آیات از ظاهر بیجاپور بتائید رب غفور نهضت فرموده رامراج نیز با لشکر کینه وَرْ خویش راه کشور بیجانگر پیش گرفت بالجمله بعد از طی مسافت ماهچه رایت فتح آیت از مطلع دار السلطنت احمدنگر طالع گشته ساحت آنولایت از لمعانش تابنده و رخشان شد سادات و قضاة و علما و فضلا و کافه رعایا چون از قرب وصول موکب اعلی آگاه گردیدند باستقبال موکب جاه و جلال کمر استعجال بسته متعاقب بسعادت زمین بوس استسعاد یافتند.

مهان جهان کار ساز آمدند | پرستنده از پیش باز آمدند
جهان سربسر کشته آراسته | همه راه پر نزل و پر خواسته
زمین باغ فردوس دیدار شد | هوا ابر بارنده دینار شد

شهریار جهان آفتاب سان پرتو التفات و احسان بر حال زیردستان افگنده خاطر همگنان را بنوید اکرام و انعام بیکران خرم و شادان ساخت و چون بر مسند جهانبانی تکیه فرمود خیل ضعف و ناتوانی بر ولایت طبیعت همایونش مستولی گشته روز بروز مواد امراض متضاده در تزاید و ترقی بود و قوت صحت

در تراخی و تنزل و پیوسته از هاتف غیبی مضمون این بیت بگوش هوش استماع میفرمود.

بخاکدان جهان دل منه که جای دگر   برای مسکن تو برکشیده اند قصور

اطباء جالینوس ذکا و حکماء فلاطون آرا هرچند در معالجت و مداوا ید بیضا می نمودند مطلقاً اثری بران مترتب نبود.

ذکر نزاعی که قبل از انتقال شهریار فریدون خصال میان آن دو دوحهٔ نهال اقبال روی نمود و بیان مآل حال آن جدال

راویان اخبار سلاطین دکن و طوطیان شیرین مقال شکر شکن که سرمایهٔ نکته سنجان انجمن دانشوری و پیرایهٔ عندلیبان گلشن سخن پروری اند چنین آورده اند که شهنشاه فلک بارگاه ستاره سپاه سلیمان جاه برهان نظام شاه را شش در شاهوار در صدف سلطنت پرورش یافته بود که جهات سته بوجود فائض الجود آن شش کوکب مسعود منوط و مربوط بود و هریک ازان کواکب آسمان جلالت سزاوار فرماندهی اقلیمی و شائسته سریر خسروی کشوری از جمله شاهزادهای عالی گهر حضرت میران شاه حسین ستوده سیر بحسب صورت و سیرت و رای و رویت و کرم و سخاوت و مروت و شجاعت از برادران دیگر بزرگتر و بهتر بود و اکثر امرا و ارکان دولت و اعیان حضرت و سائر غربا را بتخصیص قاسم بیگ نظر بران شمع دودمان سلطنت و مائل بسلطنت آن آفتاب برج خلافت بعد ازان حضرت شاهزاده گردون مآثر میران عبد القادر بود که حضرت سلیمانی از فرط محبتی که بآن ثمرهٔ شجرهٔ سلطنت و جهانبانی داشت فرق مباهاتش را بآفتابگیر و چتر مفاخرت بخشیده باختصاص این موهبت سلطنتش در دلها و سرورش در خاطرها استقرار یافته بود و بمصاهرت عماد شاه برار استظهار پذیرفته بعد ازان میران شاه علی که از جانب والده نبیرهٔ اسماعیل عادلشاه بود دیگر شاهزاده خجسته سیر میران شاه حیدر که مناکحتش با دختر مخدوم خواجه جهان رقم زدهٔ کلک بیان گشت دیگر میران محمد باقر که بعادل شاه ملتجی شده تا حال در صدر حیات است دیگر میران خدا بنده و از جمله شش گوهر درج سروری و اختر برج فیض گستری شائسته خلعت سلطنت و سزاوار افسر خلافت حضرت میران شاه حسین و میران عبد القادر بودند و امرا و ارکان دولت و اعیان حضرت بل کافه سپاه و رعیت را دیدهٔ امید باین دو مردمک چشم دولت روشن و منور اگرچه در اوائل شهریار خورشید مآثر میران عبد القادر را بواسطهٔ افراط محبت بچتر و آفتابگیر سرافراز و از برادران ممتاز فرموده بود اما در آخر که براهنمونی قائد توفیق از تیه ضلالت بسر چشمه تحقیق پی برده مذهب حق ائمه اثنا عشر اختیار فرمود و حضرت میران شاه حسین که از روز ازل بسعادت دارین و سلطنت کونین اختصاص یافته بود درین باب تبعیت شهریار گردون جناب نموده میران عبد القادر مکابر بواسطه اضلال مولانا پیر محمد نکوهیده مآل در انکار اصرار ورزید بلکه در مقام عقوق درآمده اندیشهٔ غدر و خیال بغی در خاطرش استقرار یافته بود و انتهاز فرصت می نمود که در استیصال نهال سلطنت و اقبال سعی نماید و ساحت جاه و جلال را بقدم شقاوت و ضلال بپیماید و ابواب فتنه و فساد بر روی عباد و بلاد کشاید

باهنگ این دولت بیزوال خیالی بسر داشت لیکن محال

لاجرم خاطر ملکوت ناظر شهریار فریدون تبار از میران عبد القادر آزرده گشته بجانب حضرت میران شاه حسین مائل شد چنانچه در خلا و ملا بآن شاهزاده دین و دنیا اعتماد فرموده از روی حزم و احتیاط جای میران عبد القادر در برابر و مقام شاهزاده فلک احتشام در پس سر مقرر فرموده بود و سلطنت آن فرازنده افسر خلافت در خاطر خطیر و ضمیر خورشید تنویر نقش پذیر و جای گیر گشته.

جواهر کش رشته داستان	چنین میکند نقل از راستان
که چون وقت آن شد که شاه بزرگ	برد رخت خود زین سرای سترگ
چو دائم جهان پروری پیشه داشت	بآسایش خلق اندیشه داشت
همین خواست کز خاکدان کهن	نشاند بجایش یکی سرو بن
به بیند که فیض الهی کراست	شکوه جهان پادشاهی کراست
ز شش گوهر او درین نه صدف	جهات جهان از که یابد شرف
کرا دل ز نقد سعادت پر است	کدامین صدف یا کدامین در است
چه گر چتر بخشید و خورشید گیر	بظاهر یکی را ثریا سریر
چو جانی ز هر حکمت آگاه داشت	نهانی نظر با شهنشاه داشت
محک بود شاه شناسا گهر	بدانش جدا کرد از نقره زر
چوهم لطف حق بود وهم لطف شاه	زمانه بدو داد دیهیم و گاه

ازین رهگذر پیوسته درمیان آن دو گلدسته دوحه دولت پائدار خار خشونت و آزار قائم بوده دائم بنای کلفت و عداوت سمت استواری داشت لاجرم شهریار عالم قلعه دولت آباد را بمیران عبد القادر و قلعه جنیر را بحضرت میران شاه حسین و قلعه پالی را بمیران شاه علی مسلم داشته بود و فرمان قضا جریان شرف نفاذ یافته که هرگاه موکب اعلی بعزیمت دفع اعدا نهضت فرماید شاهزادهای دین و دنیا بمقام و ماوای خود شتافته از ملازمت رکاب نصرت انتساب معاف باشند تا با یکدیگر در مقام نفاق و خلاف نباشند درین وقت که ذات ملکی صفات شهریاری از کسوت صحت عاری گشته روز بروز مرض بر طبیعت اشرف مستولی میشد قاسم بیگ و سائر ارکان دولت مصلحت درین دیدند که چون بودن شاهزادها در پایهٔ سریر اعلی موجب حدوث فتنه و فساد است، و باعث ارتفاع نائرهٔ خصومت و نزاع اولی آنست که درین وقت بجانب قلاع خویش نهضت فرمایند اگر حق تعالی از دار الشفاء و اذا مرضت فهو یشفین ذات قدسی صفات را شفای عاجلی کرامت فرماید فهو المطلوب و اگر عیاذاً بالله از قضای ایزدی صورت دیگر روی نماید بعد از تقدیم لوازم مشورت هرکدام از شاهزادهای عالی مقام را که از روی تدبر و بصیرت شائسته سریر سلطنت دانند تمام ارکان دولت و کافه سپاه و رعیت در بیعتش همداستان شوند مسرعان بطلبش فرستاده بی مانعی و منازعی بر سریر دولتش متمکن سازند بالجمله چون آرای امرا و وزرا باین قرار یافت بملازمت شهریار دین و دنیا شتافته بعد از اداء وظائف زمین بوس و دعا معروض داشتند که قبل

ازین بمقتضای اقتضای رای حقائق انجلا که نسخه دیباچه قضا ست هریک از شاهزادها را مقام و ماوای مقرر گشته بود تا رفع مواد خصومت و نزاع شود اکنون مصلحت دولت روز افزون در آنست که هرکدام بمقام خویش توجهه فرمایند و هرگاه حکم جهان مطاع بطلب ایشان صادر گردد بملازمت مبادرت نمایند رضای شهرباری مقرون بصوابدید امرا و ارکان دولت گشته فرمان قضا جریان بنهضت شاهزادها نفاذ یافت میران شاه علی بامتثال فرمان قضا مثال مبادرت و استعجال لازم دانسته فی الحال متوجهه قلعه پالی شد و میران عبد القادر را دغدغهٔ در خاطر پدید آمده در رفتن مساهله می نمود و در فکر آن بود که چون شاهزاده کونین میران حسین توجهه فرماید او در قلعه توقف نماید مکنون خاطر میران عبد القادر بر رای عالم آرای شاهزاده ظاهر گشته فرمودند که تا آن برادر بدستور سابق در رفتن سبقت نفرمایند ما از مقام خویش حرکت نخواهیم فرمود درین وقت قاسم بیگ و بعضی از اعیان و مقربان در خفیه بشاهزاده عالمیان پیغام نمودند که شاهزاده در سوار شدن پیش دستی نفرمایند و ملازمان خویش را جمع ساخته مستعد نمایند و چون میران عبد القادر از قلعه بیرون رود آنحضرت نیز متعاقب سوار گشته در بیرون قلعه توقف فرمایند ۔

ع ۔ تا خود فلک از پرده چه آرد بیرون

بالجمله چون میران عبد القادر علاجی غیر بیرون شدن ندید با معدودی سوار گردیده راه دولت اباد پیش گرفت و در موضع چمار تیکری که بعد ازان بسون تیکری مشهور گشت توقف نمود بعد ازان شاهزاده دوران با جمیع یکجهتان و ملازمان مکمل و مسلح گشته مانند سیل دمان و دریای جوشان و خروشان متوجهه بیرون شد ۔

کلاهی ز پولاد چین بر سرش — که گوهر برشک آمد از گوهرش
حمایل یکی تیغ هندی چو آب — بگوهر بر از چشمه آفتاب
سنان کش یکی نیزه سی ارش — بخون جگر یافته پرورش
بتن در یکی آسمان گون زره — چو مرغول زنگی گره بر گره
کمرگاه از ترکش آراسته — چو دیرین چناری به پیراسته
نشست از بر بارهٔ کوه وش — بدیدن همایون برفتار خوش
سیاه چشم و که پیکر و مشک دم — پریروی و آهو تک و گور سم
از اندیشهٔ دل سبک پوی تر — ز رای خردمند ره جوی تر

القصه شاهزاده دوران بآئین سلاطین جهان و کوکبهٔ پادشاهان گیتی ستان از قلعه بیرون آمده بداروغگان فیلخانه خاصه شریفه حکم فرمود تا فیلان را مستعد ساخته با نشانها و علمها برافراخته بموکب همایون تاختند و شاهزاده عالمیان بشوکت و ابهت سلاطین جهان در میدان کاله چبوتره که قریب قلعه است صفی مانند کوه آهن از دلیران صف شکن آراسته مثال جبال شامخه و اساس دولت راسخه قدم استوار فرمود ۔

نظام جهان شاه دارا شکوه — صفی برکشیده چو البرز کوه

چه کوهی ز جوشن برو میغها | درو چشمه بسیار از تیغها
بغریدن کوس دستور داد | و زان گوش را نیش زنبور داد
ز نالیدن نای زرین بدن | دریدی همی مرده بر تن کفن

چون اراده ازلی و عنایت لم‌یزلی بترفع قدر و منزلت و ترقی مدارج سلطنت و خلافت حضرت خلافت پناهی ظل الهی شاه حسین نظام شاه تعلق گرفته بود و قلم تقدیر بر تمکن آن صاحب تاج و سریر بر مسند جهانبانی و کشور ستانی جاری گشته کافه سپاه دکن و دلیران مرد افکن و غریبان صف شکن از دوست و دشمن فوج فوج و جوق جوق ظفر مثال روی اقبال بملازمت آن شهریار فرخ فال نهاده سعادت زمین بوس در می یافتند با انکه اکثری از سپاه دکن با میران عبد القادر معاهده داشتند چون بموکب شهریار پیلتن میرسیدند در سلک ملازمان رکاب ظفر انتسابش انتظام یافته احدی را میل توجه بجانب فوج دشمن نمیشد تا اکثر سپاه نصرت پناه در ظل رایت فتح آیت مجتمع گشته فیلخانه و توپخانه و سائر ادوات سلطنت و اسباب حشمت بتصرف اولیاء دولت درآمد چه اذا اراد الله شیاً هیا اسبابه، واقع است المقدور کاین برهان قاطع بلی -

ازان پیشگه تا نگیرند دست | در ایوان شاهی نشاید نشست
کسی را که خلاق سازد عزیز | عزیزش کند در دل خلق نیز
نه هر وارث ملک سرور شود | ز صد قطره یک قطره گوهر شود

میران عبد القادر که علامات ادبار و انکسار بر چهره روزگارش ظاهر بود خواست تا اساس دولت ویران شده و قواعد سلطنت منهدم گشته را بپای مردی شجاعت و تجلد رونقی و استحکامی پدید آورد لاجرم مجمعی از دلیران را اشارت نمود که قدم پیش نهاده نیران قتال را بباد حمله باشتعال درآورند چون جوقی از دلیران که در مهالک و اخطار جان نثار سازند و بتیغ آبدار و پیکان آتشبار خاک معرکه در دیدهٔ خورشید تابان اندازند قدم جسارت در میدان مبارزت نهادند بموجب فرمان شهریار قدر توان فوجی از دلیران که از نوک شمشیر خونریز شان چون غمزهٔ خوبان خون می چکید و از پیکان الماس دلاویز شان مانند تیر مژه دلبران عقل و هوش میرمید بمدافعه ایشان توجهه نموده آتش پیکار بالا گرفت و از غبار کارزار آئینه سپهر تیرگی پذیرفت نوک پیکان به پشتی کمان رو بقلب نهاد و شعله تیغ و سنان در خرمن دل و جان فتاد چون سفارت سهام بزبان آوری حسام مبدل شد در صولت اول غنچه دولت شهریاری شگفیدن گرفت و نهال سعادت و اقبالش از رشحات نصرت بالا کشیدن آغاز کرد و ریاح فتح گرد ادبار بر چهرهٔ حال دشمنان نکوهیده مآل پاشید اولیای دولت صدای کوس بشارت در طاس نگون گردون انداختند و رایت مفاخرت بذروهٔ فلک نیلگون بر افراختند -

سعادت ببخشایش داور است | نه در دست و بازوی زورآور است

چو دولت نبخشد سپهر بلند
نیاید بمردانگی در کمند

چون رایت عبدالقادری که با ذروه افلاک لاف برابری میزد روی ادبار بانکسار نهاد و کعبتین آرزویش بر وفق دلخواه نگشته نقش مراد روی نداد هر تیر که در جعبهٔ تدبیر داشت در کمان نهاد و هر تیغ که در نیام امکان بود بدست قدرت کشیده هیچ سودی و بهبودی ندید ناچار عزیمت هزیمت مصمم ساخته علم انهزام برافراخت بلی لشکر مور اگرچه بسیار است با موکب سلیمان در چه شمار است و حشم ستاره را در نظر آفتاب نیزه گزار چه اعتبار ـ

اگر ماهی از سنگ خارا بود
شکار نهنگان دریا بود

بالجمله چون آفتاب جهانتاب در حجاب غروب و نقاب افول متواری گردید و نور باصره از مطالعهٔ اجسام و مشاهده اشخاص معزول شد میران عبدالقادر با یک فیل و چند نفر بهزار جر ثقیل راه برار پیش گرفته باقی اتباع و اشیاع سر خویش گرفتند ـ

چو از دشمنان مهر گردون بگشت
فلک آسیا وار در خون بگشت
ز بحر فلک ماهی زر گریخت
بهرسو پشیز زر اندود ریخت
مگو شام کین صبح فیروزمند
کزو گشت خورشید دولت بلند

دیگر فیلان و اسپان با چتر و آفتابگیر بحوزه تصرف بندگان شهریار سلیمان سریر درآمد ـ

خداوند خورشید و گردنده ماه
فروزنده تاج و تخت و کلاه
کسی را که خواهد برآرد بلند
دگر را کند سوگوار و نژند
سریر بزرگی نه جائیست خرد
که هرکس تواند برو رخت برد

چون رایت شوکت و اقتدار معاندان که باوج تکبر و استکبار افراشته بودند نگونسار شد و نقوش مباهات و افتخار معارضان که بر لوح تصور و پندار نگاشته بودند بکلی محو گشت حکم شاهزاده کامران که با قضای یزدان توامان بود بنفاذ پیوست که سپاه نصرت پناه پای از تعاقب گریختگان کوتاه داشته راه فرار بر ایشان دشوار نسازند اما جهة رعایت حزم و احتیاط که لازمه جهانداری و شهرباری است آن شب که فی الحقیقة صبح سعادت عبارت ازانست تا صباح رایات نصرت آیات را جناح نجاح کشاده بود و اعلام بشارت اعلام فتح و ظفر در ملازمت شهریار فریدون فر بیک پا ایستاده و شاهزاده فیروز روز تا طلوع آفتاب عالم افروز پای فلک جناب از رکاب ظفر انتساب دور نفرموده جز خانه زین زرین و میدان رزم و کین مقام و ماوا نگزید ـ

عروس جهان هست زیبنده جفت
ولی درنیابد بعقد تو مفت
باین شاهد آنها که درساختند
نگه کن که نقد بقا باختند
ازین دلبر آسان نخوردند بوس
که تیغست پیرایهٔ این عروس

و چون آن شب تیره بدان وتیره بگذشت بامداد شاه تخت گاه سپهر بر مواکب کواکب

کمین کشاد و خسرو شیر سوار گردون تیغ انتقام بر سپاه ظلام کشید شاهزاده فلک احتشام با کوکبهٔ پادشاهی متوجهه ملازمت حضرت ظل الهی گشته در وقتی که پیمانهٔ حیات آنحضرت لبالب گشته بود و هادم اللذات دو اسپه بطلب آمده بلکه از غرفات فردوس برین حور و عین بمشاهده روح مطهرش نگران بودند و طایران حظائر قدس در استقبال شاهباز عرش پرواز نفس نفیسش ترک تسبیح و تقدیس نموده شاهزاده عالمیان شرف پای بوس دریافت قاسم بیگ معروض داشت که میانهٔ شاهزاده فرزانه میران شاه حسین و برادرش میران عبد القادر بنابر سوابق خصومت مهم به نزاع و قتال انجامیده باستعمال سیف و سنان منجر شد و میران عبد القادر بر حکم قضای ایزد متعال از میدان قتال روگردان گشته بجانب ولایت برار روان شد اکنون این حضرت میران شاه حسین است که پابوس میکند چون نفوس شهریار کامگار بشمار افتاده بود و قوت و قدرت تکلم نمانده نگاه بر رخسار فائض الانوار شاهزاده کامگار فرموده قطرات عبرات از دیده روان ساخت و آتش اندوه در دل حضار محفل جنت آثار انداخت۔

ذکر انتقال شهر یار خجسته مآل ازین دار پرملال بجوار رحمت ایزد متعال

چون مشام عاقلان فطن که متنزهان بوستان معرفت نسیم و مستنشقان روایح ریاحین مکرمت شمیم اند از عرصهٔ روزگار ناپائدار هرگز گل تمتعی نبوئیده که هزار زکام ناکامی در پی نبوده لاجرم در دیده مهندس بصیر و بصر بصیرت حکیم خبیر دیر شش جهتی چون چار دیوار خراب کهنه رباطی نبود که محل اقامت و نزول و موضع آسایش و قبول نبود خوشا شیر مردی که حلاوت دنیا را بکام همت کامیاب تلخ سازد و سفره درهم کشیده کلوا و تمتعوا را پیش حریصان تنگ چشم اندازد و دست شهوت از اناء الوان سندس و استبرق بدارد و عالم قناعت را که سلطنت دنیا و دین عبارت ازین است بدست آرد۔

دل بقناعت نهه و خرسند باش مملکت این است و خداوند باش

و ازین خوشتر حال سعادتمندی که بمتاع دنیای فانی دولت جاوید آنجهانی بدست آرد درین سرا بر سریر سلطنت متمکن باشد و در عقبیٰ صدر نشین فلک استعلای انبیا بود۔

بدنیا توانی که عقبی خری بخر جان من ورنه حسرت بری

بالجمله بعد از پای بوس شاهزاده کامگار مرغ روح پر فتوح شهریار ملک اطوار داعی اجلال یا ایتها النفس المطمئنة ارجعی الی ربك راضیة مرضیه، را اجابت فرموده بمقام اصلی فادخلی فی عبادی وادخلی جنتی، معاودت نمود۔

بسا شهریاران و گردنکشان که رفتند ازین خاک دامن کشان
اگر ملک عالم بقا داشتی سکندر که بگرفت نگذاشتی

بهر دور باشد ظهور دگر — نماید رخ از غیب نور دگر
در آنست حکمت که هر چند روز — کسی را شود بخت عالم فروز
جهان خوش کند دل بآوازهٔ — تماشا کند صحبت تازهٔ

تمام امراء و اعیان و جمیع سراری و جواری حرم و کافه خدم و حشم در مصیبت شهریار عالم که ابواب محنت و غم بر روی بنی آدم کشاده بود و طریق شادی و خرمی بر آدمی و پری بسته جامه چاک بر خاک و خاشاک نشستند و قانون خوشدلی را بنوای ناله وافغان درهم شکستند بجای آب خون ناب از فواره دیدها روان بود و از شعلهٔ آه مصیبت رسیدها دل مهر و ماه سوزان و بریان ـ

دگر شد بآئین زمان و زمین — ز فوت شهنشاه دنیا و دین
گریبان جان چاک زد صبحدم — ببرید شب زلف بر پیچ هم
پر از رنج و آشوب شد بحر و بر — مصیبت گرفتند تاج و کمر
پلاسی ز تار بلا ساختند — فلک را بگردن در انداختند
ز کام ذنب زهری انگیختند — مه و مهر را در گلو ریختند

زمین از لباس کبود هیئات آسمان گرفته بود و آسمان در مفارقت آن خورشید تابان مانند زمین خاک بر سر کرده بهرام خون آشام دران مصیبت غم انجام کمر انتقام کشاده بود و مشتری در غم آن افسر سروری طیلسان سعادت از سر نهاده آفتاب جهانتاب از مفارقت آن مهر سپهر سلطنت خود را در حجاب کسوف انداخته بود و بدر منیر از غم آن صاحب تاج و سریر مانند هلال گداخته پریرویان گل اندام گیسوهای مشکفام بریدند و بناخن جفا از رخسارها جداول خون روان گردانیدند ـ

جراحت شد از ناخن همچو خار — بسا چهرهٔ چون گل نوبهار
روان گشت از چشمها خون دل — ز خون خاک روی زمین جمله گل
برآمد ز هر سینه بر چرخ دود — سیه گشت ازان دود چرخ کبود

بلی عاقل مفتن داند که خضرت و نضارت این جهانی بآسیب خزان اجل رفتنی است و بهجت و سرور کاشانه فانی بجاروب فنا رفتنی طراوت بهارش را آفت خزان لازم است و صباح امنیتش را شام نامرادی ملازم هر طلوعی را غروبی درپی است و هر شارقی را غاربی در برابر ابراز بیوفائی روزگار گریانست و ابرارش باران بهار به پندارند و گل از بیم جفای خار با دل پر خونست و احرارش شگفته و خندان شمارند ـ

که داند که این دخمهٔ دیو و دد — چه بازیچها دارد از نیک و بد
چه نیرنگ با بخردان ساختست — چه گردن کشان را سر انداختست
فلک نیست یکسان هم آغوش تو — طرازش دو رنگست بر دوش تو

ز تاریخ نو تا بعهد کهن! | که مانده که با ما بگوید سخن
کجا رستم زال و سیمرغ و سام | فریدون فرهنگ و جمشید جام
زمین خورد و از خوردن شان دبر نیست | هنوزش ز خوردن شکم سیر نیست
جهان چون تو داری جهاندار باش | چو خفتند خصمان تو بیدار باش

بالجمله امرا و اعیان با دیدهای گریان و دلهای بریان بتغسیل و تکفین جسد همایونش پرداخته بدن مطهرش را بمشک و کافور معطر ساختند و در محفه ملفوف بمغفرت رحمت رب رؤف بباغ روضه که مدفن آن دودمان خلافت نشان است نقل نموده مدفون ساختند و بعد ازان بفرمان خدایگان جهان و شهریار دارا نشان شاه حسین نظام شاه جسد مطهر آن دین پناه را بکربلای معلی برده در جایر روضه منور حضرت شاه شهدا و خامس آل عبا سر دفتر اولیا و اصفیا امام الخافقین هادی الکونین قرة العین الرسول الثقلین ابا عبد اللّٰه الحسین علیه الصلوة و السلام دفن نمودند جعل اللّٰه تعالی مضجعه فی فرادیس الجنان و افاض علیه شآبیب الرحمة و الغفران و این واقعه هایله باشهر روایات در تاریخ بیست و چهارم شهر محرم الحرام سنه احدی و ستین و تسعمایه روی نموده و چون دران سال سه پادشاه جمجاه گیتی ستان که در ممالک هندوستان بلکه در ساحت جهان نظیر ایشان نبود بعالم بقا انتقال فرمودند یکی از فضلا در تاریخ آن سلاطین چنین فرموده.

سه خسرو را زوال آمد بیکسال | که هند از عدل شان دارالامان بود
یکی محمود شاهنشاه گجرات | که همچون دولت خود نوجوان بود
دوم اسلیم شه سلطان دهلی | که در هندوستان صاحب قران بود
سیوم آمد نظام آن شاه بحری | که در ملک دکن خسرو نشان بود
ز دل تاریخ فوت آن سه خسرو | چه می پرسی زوال خسروان بود

بنابرین آن شهریار سکندر آئین مدت پنجاه سال بر سریر جاه و جلال ممالک دکن بر سبیل استقلال متمکن بوده باشد و سن شریفش پنجاه و هشت سال چه جلوس آنحضرت بر سریر سلطنت در احد عشر و تسعمایه بوده و عمر شریفش درانحال هشت سال و اللّٰه تعالی اعلم بحقیقة الحال اولاد ذکور آنحضرت بقول جمهور شش عدد اند چنانچه مذکور شد و احوال هریک از روی اجمال این که میران عبد القادر چون از پیش حضرت سلیمانی فرار نموده بامید معاونت و امداد عماد شاه از روی نسبت مصاهرت متوجهه برار گردید و چون عماد شاه حسب الفرمودهٔ حضرت نظام شاهی او را از ملک خویش عذر خواهی نمود از انجا متوجهه عادل شاه گشته در ظل حمایتش می بود تا بعالم بقا نقل نمود و میران شاه علی که نبیره عادل شاه بود و در وقت جلوس حضرت سلیمانی بر قلعه پالی خود را از دیوار حصار افگنده نزد جدش رفت و عادل شاه چتر و آفتابگیر بر سرش گرفته بسلاپور آمد و از سپاه منصور هزیمت یافته معاودت نمود چنانچه عنقریب سمت گزارش خواهد یافت و میران شاه علی نیز تا آخر ایام حیات در بیجاپور بسر برده بعالم آخرت شتافت میران محمد باقر را در اوائل ایام جلوس حضرت سلیمانی حسین نظام شاه

در قلعه چاندور محبوس کرده بودند و تا زمان سلطنت حضرت مرتضی نظام شاه دران قلعه مانده بحکم آنحضرت خلاص گشته او نیز به بیجاپور رفت و هنوز در قید حیاتست و میران شاه حیدر نیز بعد ازان که از امداد نصیر الملک و مخدوم خواجه جهان مایوس گشت متوجهه بیجاپور شده به برادران دیگر ملحق گردید و دران ملک مدت عمرش بانقراض رسید ع ـ

آنکه پاینده و باقیست خدا خواهد بود

ذکر طرفی از خصائص و خصائل ذات قدسی فضائل آن شهریار دریا دل گردون منازل

بر ضمائر ارباب بصائر و خواطر اکابر و اصاغر واضح و لائح باشد که اگر تحاریر علما و جماهیر فضلا بتالیف بزم و رزم و عزم و حزم و توصیف مفاخر و مآثر و مناقب و محامد آنحضرت که چون آفتاب در اقطار مشهور است و مانند بدر از سحاب در آفاق مذکور اشتغال فرمایند و دران بحر بی پایان باستظهار فصاحت و بلاغت سیاحت نمایند هرآئینه از عهده تفصیل قلیلی از تفضیل آنحضرت بر سایر سلاطین روی زمین که سطری ازان مناقب ماحی آثار قیاصره روم و اکاسره عجم تواند بود بر نیایند چه نطاق نطق از شرح و تفسیر آن مقصور است و قلم دوزبان از عرض تحریر آن مکسور پس در مقام عجز بحکم ان القلیل علی الکثیر دلیل، بعضی از مناقب آنحضرت مجملا ایراد میکند تا معلوم شود که قوت شهامت و قدرت شجاعت و بسطت مملکت و هیبت سلطنت در هیچ قرن چنین و چندین نبود و از هیچ تاریخ بدین سیاق مطالعه نرفته تا قادر کن فیکون مقالید سلطنت ربع مسکون بر مقتضای ان الارض لله یورثها من یشاء من عبادی الصالحون، در قبضه قدرت آنحضرت نهاد و زمام توسن ایام بد رام را بکف ارادت او داد جبین جبابرهٔ دهر و قیاصره عصر بر آستان دولت آشیانش فرسوده گشت ورقاب سروران جهان و گوش گردنکشان دوران از طوق اطاعت و حلقه عبودیتش سوده شد با رای عالم آرایش آفتاب جهانتاب را رای جهان آرائی در ضمیر نمیگردید و با وجود حلم او کوه در خود قوت و توانائی نمیدید سلاطین عالم ترتیب لشکر آرائی از حضرتش آموخته و اساطین عرب و عجم اسباب جهانکشائی از دولتش اندوخته اگرچه در ابتداء طلوع اختر سلطنت که مسند عالی مکمل خان و پسرش عزیز الملک بتعاقب بر سریر وکالت باستقلال متمکن بودند و سن شریف آنحضرت ما بین هشت و دوازده بود میانه امرا فی الجمله مخالفتی روی نمود و بعضی بجهته استقلال و کلا میل سلطنت میان راجا که برادر کوچک آنحضرت بود داشتند و معدودی از امرا تاب استیلای عزیز الملک نیاورده بجانب برار فرار نمودند و عماد الملک برار باغوای ایشان با بندگان آنحضرت در مقام نزاع درآمده چند مرتبه نیران محاربه ارتفاع یافت چنانچه تفاصیل این کلام در مقام خویش سمت گزارش یافته بواسطه این اسباب فی الجمله تزلزلی در قواعد دولت و قصر سلطنت سپهر جناب راه یافته بود اما چون عزیز الملک مخذول بغضب شهریاری گرفتار گشته مکحول شد باز بتجدید ارکان سلطنت و اساس خلافت صورت تشئید و تاکید پذیرفته دیگر احدی را خیال بغی و ضلال در خاطر نگذشت و حضرت شهریاری با وجود حداثت سن از تعین وکیل و پیشوا اعراض فرموده بنفس اقدس بکلیات و جزئیات امور جمهور پرداخته اوقات فائض البرکات را بر

انتظام مهام کافه انام منقسم ساخت و در تاسیس مبانی سلطنت آثاری نمود که تا انتهای اعمار انوار آن چون شعاع آفتاب فروغ چهره روزگار خواهد بود ملوک ممالک چون ممالیک غاشیه طاعت داری غلامانش بر دوش و حلقهٔ فرمان برداری در گوش کشیدند از جمله خصائصی که ذات همایون آنحضرت بدان اختصاص یافته اختیار مذهب اخیار است یعنی تبعیت ائمه اطهار و محبت عترت و اهل بیت حضرت رسول ابرار که بسعی قائد سعادت ابدی و هادی توفیق سرمدی از تیه ضلالت و مضیق بیگانگی بسر چشمه تحقیق هدایت و رحیق یگانگی راه یافته بدین وسیله سعادت دارین و سلطنت کونین بدست آورد.

هرکه علم بر سر این راه برد　　گوی ز خورشید و تک از ماه برد
بارگی از شهپر جبریل ساخت　　باد زن از بال سرافیل ساخت

و الحق این معنی بر کمال انصاف و نهایت استقامت رای صوابنمای و سلامت طبع عالم آرای آن پادشاه دین و دنیا برهانیست بس روشن و هویدا که با وجود تسنن بل تعصب اجداد و آبا و جبلیت آن مذهب و ملت در طلب راه حق تعصب و عناد را مطلقاً بر یکسو نهاد و چون بدلائل عقلی و مسائل نقلی حقیقت تبعیت اهل بیت نبوت برو منکشف شد از طریق ضلالت و غوایت اعراض فرموده باخلاص و اعتقاد تمام حلقه بندگی و پیروی ائمه هدی علیهم السلام را در گوش جان کشیده بمقاصد و مطالب کونین موفق گردید لاجرم بمیامن فیوضات ارواح طاهرات ایمه هدی علیهم السلام و الصلواة فتوحاتی که در ایام سلطنت آنحضرت را روی نموده احدی از پادشاهان گیتی ستان بدان مخصوص نبوده و انچه آن حضرت را دست داده در ضبط امور ملک و ملت و ربط مهمات دین و دولت و کشودن ممالک و پیمودن مسالک در هیچ تاریخ کس نشان نداده اولیاء دولتش در میدان شجاعت و دلاوری گوی مسابقت از سرکشان و صفدران جهان ربوده و سپاه ظفر پناهش را در هیچ معرکه و رزمگاهی هزیمت روی ننموده.

کجا بود کان لشکر نامدار　　نشد غالب از عون پروردگار

از جمله فتوحات که بمیامن عنایات الهی حضرت نظام شاهی را دست داد تسخیر قلاع و حصونیست که حضوض خنادقش بمرکز زمین منتهی میگردید و ذروهٔ کنگره جانش تیر دعوی از برج دو پیکر میگذرانید هر یک ازان حصون بمتانت چون بنای هرمان در جهان سمر گشته و تدبیر تسخیر آن در خیال خسروان گذشته نگذشته بتیغ قهرپلان صف آرائی و گرز گران عدو بندان قلعه کشائی و پای پیلان بیستون نشان و دم توپهای صاعقه آسا از پای درآورده گرد عدم ازان بناها برآورد چنانچه کان لم تغن بالامس، صفت آنها آمده دود فنا ازان ابنیه سپهر آسا برآمد.

ز یمن دولت شاهنشه فریدون فر　　که داشت حشمت جمشید و رای اسکندر
مبارزان مجاهد بضرب تیغ جهاد　　ازان دیار بکندند بیخ فتنه و شر

و از میامن فتوحات غیبی و عنایات لاریبی چندان غنایم از عقود جواهر و لآلی یتیم و نقود زر و سیم و امتعه و اقمشه نفیسه و مراکب و مواکب و مواشی و حواشی بدست آمد که نطاق عقد بنان و عقد

بیان همه محاسبان بدان محیط نگردد لاجرم بندگان دولت از غنایم موفور و اموال نا محصور بفحوای و مغانم کثیرة یاخذونها، چون بحر و کان بزر و گوهر توانگر شدند و بسان نرگس و سوسن با کمر سیم و تاج زر گشتند تفصیل تسخیر آن قلاع که بسعی همت والا نهمت بتصرف اولیای دولت در آمده سابقاً رقم زده کلک بدائع شیم گشته است اسامی آن قلاع و حصون اکنون بر سبیل اجمال ایراد نموده میشود۔ نکته۔ فرق میانه قلعه و حصار باصطلاح اهل دکن این است که انچه بر قله کوه ساخته اند ازو بقلعه تعبیر میکنند و انچه بر روی زمین اساسش را پی انداخته اند آنرا حصار می نامند قلعه روله‌چوله قلعه کانچنان، قلعه کاتره، قلعه انکی، قلعه کوندهانه، قلعه پرندهر، قلعه روهیره، قلعه کهیردروگ، قلعه النگ کرنگ، قلعه رامسیج، قلعه‌اوندهایتا، قلعه مارکندا، قلعه کوهیج، قلعه بوله، قلعه هاهولی، قلعه ترمک، قلعه انجیر، قلعه بهورپ، قلعه کرکره، قلعه هریس، قلعه جیودهن، قلعه انتور، قلعه کالنه، قلعه چاندیر، قلعه راج‌دهیر، قلعه پالی، قلعه رتن‌گیر، قلعه دهورپ‌وانکی، حصار وبنجهرائی، حصار انهونت، حصار سلاپور، حصار پرنده، حصار قندهار، حصار اوسه، حصار کلیان، حصار مانک‌پنج، حصار کودیوبل، حصار کیترا، حصار بودهیرا، حصار ابرکا، حصار ستونده، حصار تلتم، حصار تانکیر، حصار لوه‌گر، حصار مرنجن، حصارکاونی، حصار بیرواری، حصارکرناله، حصار ساتکسه، حصار مورکیل، حصار انوس، حصار هاتکا، حصار تباکیا، تلنبت پتیاله، کولدبوهیر، راجدیوهیر بهیسه‌انگیر، ترنبک بنیسه۔ از جمله این قلاع قلعه راجدیوهیر، انتور و کالنه در حینی که شهریار روی زمین با سپاه منصور بتسخیر قلعه رائچور مشغول بودند بواسطه‌مخالفت بهارجیو و دانیا که حاکم آن قلعها بودند و راه بغی و عناد پیمودند از تصرف اولیاء دولت روز افزون بیرون رفته بود و در ایام سلطنت حضرت سلیمان زمان حسین نظام شاه باز بحوزه تصرف بندگان این‌درگاه درآمد چنانچه عنقریب تفصیل آن از مساعدت زمان مامولست دیگر از طراز کسوت مفاخر و عنوان نامه مآثر آنحضرت ارتفاع ابنیه و عمارات و بقاع خیرات و مبرات و احداث بساتین جنت آئین و ریاض خلد تزئین است چون باغ و عمارات قلعه دار السلطنت احمدنگر حرسها الله عن الفتنة و الشر که ببغداد موسوم گشته و مستقر سریر سلطنت و خلافتست و الحق معمار اندیشه در غرابت وضع و تازگی طرح آن در بحر تعجب فرو رفته و بستان ارم از نزهت آن روضه خرم انگشت تحیر بدندان گرفته قصرش بر مثال صرح قواریر آبروی خورنق و سدیر برده و زمانه نظیرش جز در آب و آئینه تصور و تصویر ننموده۔

دائره خط سپهرش مقام — غالیه بوی بهشتش غلام
گل بگریبان گیا کرده جا — خار کشان دامن گل زیر پا
قافله زن یاسمن و گل بهم — قافیه گو قمری و بلبل بهم
هندوک لاله و ترک سمن — سهل عرب بود و سهیل یمن
آب زنرمی شده قاقم نما — طرفه بود قاقم سنجاب زا
روزن باغ از ورق سرخ و زرد — پنجرها ساخته از لاجورد
نسترن از بوسه سنبل برخم — از مژه غنچه لب گل بزخم

هر گره از رسته آن سبز جان　　جان زمین بود و دل آسمان
اختر سرسبز مگر بامداد　　گفت زمین را که سرت سبز باد

و همچنین باغ کاریز قدیم که بسعی و اهتمام ملک احمد تبریزی صورت اتمام یافته و قواعد آن چون اساس دولت راسخة البنیان سمت استحکام پذیرفته نسیم جان فزایش چون بهار عالم افروز جوانی اعجاز نفس عیسی و احیاء دم مسیحا نموده.

نسیم باد در اعجاز زنده کردن خاک　　ببرد آب همه معجزات عیسی را

باد فروردین در احیاء سبزه و ریاحین آن سر زمین پیام روح داده و دست صنع در اطراف بساتین درهای فردوس برین کشاده شمال قامت سرو سهی را بنسیم اعتدال چون شمایل قد جانان در رقص آورده و صبا سر زلف بنفشه را مانند چین سنبل مشکین دلبران تاب داده آتش عارض گل از دم گرم بلبل افروخته و شمع لاله را دل بر ناله زار هزاران سوخته درختانش از شجره انتساب اصلها ثابت و فرعها فی‌السماء سر ارتفاع بسدرة المنتهی برافراخته و جداول انهار و حوض کوثر آثارش حقیقت سلسبیل و ماء معین در زمین آشکار ساخته.

زمینش بساط فلک را نظیر　　نسیمش دماغ جهان را عبیر
فضایش ز گلهای رنگین به تنگ　　چو طاوس گل‌گل ولی رنگ رنگ
درخشنده بر سبزه آب زلال　　درختان بهم در سخن از شمال
بر آورده مرغان توحید گوش　　بتوحید ایزد تعالی خروش
یکی برکه در وی چو چرخ برین　　مگو برکه بل آسمان بر زمین
رخ باغ را گشته آئینه دار　　وزو کرده مردم بکشتی گذار
بر اطراف او سروها خاسته　　چو چشمی ز مژگان بر آراسته
یکی خانه در وی چو خلد برین　　ز شه گشته که گاه مردم نشین
ندیده چو آن منزلی چشم کس　　جهان را همان چشم خانه است‌وبس
ازان خانه چشم بدان دور باد　　و زین مردم دیده پر نور باد

همچنین لنگر دوازده امام علیهم السلام و دیگر مساجد و مدارس و ابنیه عالیمقام که بیمن اهتمام معمار همت آن شهریار فلک احتشام اتمام یافته ناظر دیده در اقالیم سبعه نظیر آن ندیده و گوش هوش از هیچ آفریده نشنیده شرفات ایوان آن عمارات که ابواب جنة عرضها کعرض السموات، دران کشاده بکتابهٔ من دخله کان آمناً آراسته و صریر ابواب شان مژده ادخلوها بسلام آمنین، بگوش زائران رسانیده دیگر هر عزیمت که آن فرازنده لواء سلطنت فرمودی و هر اندیشه که در ضمیر منیرش مستتر بودی اولا با امرا و وزرا و ارکان دولت مشورت نمودی و مضمون لاصواب فی ترک المشورة در خاطر ملکوت ناظر گذرانیده فائده من استشار اولی الالباب نزل فی ابواب الصواب و نص و شاورهم فی الامر و اذا عزمت فتوکل علی الله، را نصب العین خاطر خطیر داشتی جمعی که در مشورت امور

ملکی دخل داشتند و رتق و فتق مهمات برای صوابنمای ایشان منوط بود حضرت سیادت و هدایت پناه نقابت و افادت دستگاه حقائق و معارف آگاه شاه طاهر رحمه الله و کاملخان و میان راجا و پرتاب رای و غیرهم بودند که این جماعت در مجلس مشورت باتفاق می نشستند و در یک امر هر یک را انچه بخاطر میرسید معروض می داشتند بعد ازان انچه بصلاح اقرب و از وجوه دیگر انسب بود بامضا میرسید و اگر احیانا یکی ازین جماعت که امین مشورت آنحضرت بودند در حین مشورت حاضر نمی بود بعد از انجام مشورت بملازمت میرسید حکم میشد که اهل مجلس مقدمات مشورت را باو تقریر نمایند و انچه رایها بران قرار یافته خاطر نشان او کنند اگر رای او موافق باقی آرا بود تحسین می نمود و الا انچه بخاطرش میرسید بعرض میرسانید اگر سخنش بصواب مقرون بود بشرف قبول موصول میگشت بعد از انتقال آن سر دفتر ارباب کمال و زبدهٔ آل اعتبار خان که از جمله مخصوصان آن جنت آشیان بود در مجلس مشورت حضرت شهریاری راه یافته در سلک سایر مجلسیان منتظم شد دیگر با وجود رعایت نهایت حزم و احتیاط ذات قدسی صفات آنحضرت بکمال حلم و غایت عفو متصف و محلی بود و در سیاست مجرمان وتعزیر گناهگاران از اضطراب و شتاب احتراز و اجتناب لازم شمرده صبر و سکون کار میفرمود چنانچه مکرر میران عبد القادر باغوای متمردانی که از مذهب ائمه اثنا عشر علیهم صلوات الله اکبر بر حذر بودند قصد آنحضرت نموده اینمعنی بشواهد و دلائل از حرکات و سکناتش ظاهرمیشد بلکه چند مرتبه باین عزیمت بملازمت آمده بود و ملهم دولت آنحضرت را ازین مکیدت آگاه ساخته تیر عذر معاندان بهدف مقصود نمیرسید مع هذا از کمال عفو و اغماض و نهایت حلم و حیا اینمعنی را بر کسی ظاهر نفرموده در مقام اخذ و قید ارباب مکر و کید نمیشد و در خفیه شاهزاده کونین میران شاه حسین را که اعتماد تمام بران شاهزاده عالیمقام بود از قصد اعدا اخبار فرموده در محلی که ذات ملکی ملکات باستراحت مشغول میشد شاهزاده بلوازم حراست و محافظت قیام میفرمود و اگر دران وقت میران عبد القادر اراده آمدن می نمود بجهة وجود شاهزاده مسعود مقدورش نبود دیگر اوقات فرخنده ساعات آنحضرت از اوائل ایام سلطنت تا انقراض مدت حیات تقسیم یافته بود و هر پهری بمشغولی امری صرف میشد چنانچه بعد از فراغ از نماز صبح مردینها بملازمت آمده بزور و سازنه مشغولی میفرمودند و درین اثنا بامردینها اقسام مطائبه و ظرافت می نمودند بعد از جامه پوشیدن محلداران خاص بحضور می‌آمدند و چون شیوهٔ مطائبه بر ذات همایون غالب بود البته از هر طائفه یکی را بشرف خطاب و همزبانی مطائبه سرافراز میفرمودند تا وقت آمدن مجلسیان میشد و آنجماعت بملازمت مشرف میشدند بعد ازان شهریار جهان اسپ طلبیده سوار گشته سیر فیلخانه خاصه و بائگاه کارخانها فرموده همه جا سری میکشیدند و نیک و بد آنها را بخاطر ملکوت ناظر میرسانیدند ازانجا معاودت فرموده بر سریر سلطنت متمکن میگردیدند و چاشنی گیران بموجب فرمان طعام میکشیدند در وقت طعام خوردن نیز بدستور معهود مدار بر ظرافت و مطائبه بود بعد از طعام بانجام مهام ملکی و فیصل قضایای کلی مشغولی فرموده بنفس نفیس امور جمهور را انتظام میداد بعد از فراغ مهمات ملکی و مالی خاطر خطیر بصحبت فضلاء اطراف و علماء اشراف مائل گشته القاء عقاید شرعیه و قواعد عقلیه و نقلیه فرمودی و در

مجلس همایون مباحث علمی بسیار واقع میشد و آنحضرت در دقائق علوم تصرفات مقرون بصواب میفرمود و حریفان بزم روحانی را که صحبت ایشان مستلزم عیش و شادمانیست نیز بر خوان حقائق اغذیه و اشربه موافق مهیا و مهنا می‌بود بلکه اکثر اوقات اجتماع ارباب فضل و کمال و اصحاب قیل و قال و متصدیان امور ملک و مال اتفاق می‌افتاد چنانچه عهده داران فرامین و خطوط بمهر میرسانیدند و دران باب سخنان عرضه میداشتند و علما با یکدیگر مباحثه داشتند و سازندها و گویندهای هندوستان و خراسان و عراق نیز بساز و نوراه عقل و گوش میزدند و آنحضرت از کمال فطانت و خردمندی از قول و فعل همه با خبر بود و درین اثنا در کلام هرکدام دخلهای خردمندانه میفرمود چنانچه گوئی تمام حواس آنحضرت مشغول او بوده و حسن معاشرت در مجالس انس و خلوت چنان مرعی داشتی که از فرط بنده نوازی و حسن سلوک تفاوت میان مالک و مملوک ظاهر نگشتی بعد از فراغ این امور بخلوت تشریف برده لحظه بفراغت و استراحت میگذرانید و چون از نوم بحالت تیقظ و انتباه می آمد باز کلاونتان بحضور آمده شروع در رود و سرود می نمودند و آنحضرت زمانی ممتد با ایشان همزبانی فرموده در سرودهای ایشان دخلها می نمود و مطائبه و ظرافت با هریک بدستور معهود بحال خود بود تا وقت عصر باداء نماز ظهر و عصر قیام میفرمود باز وقت چراغ مجلسیان و دبیران و عهده‌داران بملازمت آمده تا چهار طاس شب بمشورت و تنظیم امور ملک و ملت و سائر مهمات و حکایات و ظرافت صرف میشد و چون مجلسیان و مردم رخصت یافته بمنازل میشتافتند گاه ناتکسال طلب فرموده تا قریب ده طاس اوقات صرف صحبت آنجماعت میفرمود و گاه طبع اقدس میل مطائبه فرموده پسران دیونی را در حضور با یکدیگر بکشتی می انداختند و یکدیگر را دشنام میدادند و کلماتی که موجب شگفتگی ذات همایون بودند مذکور میساختند یک طاس یا دو طاس شب بخواب و استراحت آنحضرت صرف میشد و چون صبح طلوع می نمود باز همان طریق معهود مسلوک بود و تمام عمر ایام سعادت انجام سلطنت بهمین دستور عمل فرموده مطلقاً تخلف واقع نمیشد و در حین لشکر کشیها و توجهه بدفع اعدا با وجود سر نوبتان و شب نویسانی که ترتیب صفوف و افواج سپاه منصور و تنظیم امور جمهور حشم و خدم دقیقه نامرعی نمیگذاشتند آنحضرت جهت رعایت حزم و غایت اهتمام البته بنفس اقدس سوار گشته النگها و سیبها و عرابه و رخنهای که بر اطراف معسکر ظفر اثر واقع می‌بود ملاحظه فرموده حشم را جابجا بحراست تعین میفرمود و موضع نزول هرکس را قرار میداد و هیچکس را یارای آن نبود که سر موی از مقام خود تجاوز نماید یا از لوازم محافظت و احتیاط لمحهٔ غافل و ذاهل گردد دیگر در ایام میزبانی سالگره و دیگر میربانیها و مولود حضرت رسالت صلی الله علیه و آله در بسیاری اطعمهٔ و اغذیهٔ الوان و فواکه و اشربهٔ گو ناگون نهایت مبالغه و اهتمام مرعی داشته کافه سپاه و قاطبه بندگان درگاه را از خوان نوال عمیم الافضال آن شهریار فریدون خصال حبیب و کنار حرص و آز مالامال میشد و جمیع سادات عالی درجات را بر صدر عزت نشانده از غایت محبتی که آنحضرت را بخاندان نبوت بود بنفس اقدس آب بر دست آنجماعت میریخت و دست ایشان را شسته بر خوان احسان بیکران صلا میفرمود و هنوز این شیوه مرضیه که از سنن آنحضرتست درین سلسلهٔ علیه باقی مانده و الحق در هیچ تاریخ کسی از پادشاهان این نشان نداده۔

هر که یقینش بارادت کشد		خاتم کارش بسعادت کشد
راه بقین جوی ز هر حاصلی		نیست مبارک تر ازین منزلی
گر قدمت شد بیقین استوار		گرد ز دریا نم از آتش برار
کار تو پروردن دین کرده‌اند		داد گران کار چنین کرده‌اند
چارهٔ دین ساز چو دنیات هست		تا مگر آن نیز بیاری بدست
زان ازلی نور که پرورده‌اند		در تو زیادت نظری کرده‌اند
دور تو از دائره بیرون تراست		از دو جهان قدرت افزون تراست

و هر عرضه داشت که در ایام میزبانی بنظر اشرف در می‌آمد از سپاه و سایر بندگان درگاه البته باجابت مقرون بوده مطالب مآرب حاضر غائب انجاح می‌پیوست و هیچ آفریده از کرم عمیم آنحضرت محروم نمیگشت و چون ایام خجسته فرجام میزبانی سالگره بانجام میرسید جمیع امرا و ارکان دولت و اعیان حضرت و کافه سپاه و سائر بندگان درگاه بخلع فاخره و تشریفات متوافره و زیادتی مقاصها و انعام و اکرام لاتعد و لاتحصی حظ مستوفی حاصل نموده بشکر مواهب بیکران رطب اللسان و عذب البیان میگردیدند حق سبحانه و تعالی روح مطهر آن پادشاه داد گستر دین پرور را در اعلی علیین با ارواح انبیا و مرسلین رفیق و قرین گرداناد و کافه خلایق را در ظل ظلیل رایت عمیم العنایت سمی آنحضرت که الحال سریر جاه و جلال سلطنت و خلافت بوجود فائض الجودش مزین و محلیست و رابطه نظام مکونات و انتظام احوال موجودات بآن ذات ملکی ملکات منوط و مربوط بر مفارق عالمیان الی قیام الساعة و ساعة القیام پاینده و مستدام داراد بحق محمد وآله الامجاد.

ذکر جلوس اعلی حضرت سکندر منزلت دارا مرتبت فریدون معدلت اسفندیار صولت خاقان حشمت سلیمان الزمانی المخصوص بعنایات الرحمانی موسس قوانین سروری مروج مذهب جعفری محب اهل بیت رسول الله المؤید من عندالله شاه حسین نظام شاه نورالله مضجعه و مثواه و جعل آخرته خیراً من دنیاه

بر داناء روزگار و خردمند آموزگار که سزاوار امتیاز قشر از لباب و قابل تمیز خطا از صواب است پوشیده نیست و بر مرآت ضمیر منیرش که از زنگ علائق و عوائق جلا یافته اعیان حقائق و دقائق درو چهره نما ست تابان و مستضی است که واجب الوجود حکیم و واهب الجود علیم جلت سلطانه و عظمت برهانه که عروج بر معارج عرفانش به نردبان اوهام و کمند افهام محال است و طالب مساحت ساحت معرفتش را باستدلال پای عقل در عقال خداوندی که فروغ طلعت سلاطین عالم از طلوع آفتاب عنایت اوست و سیماء سعادت در جبین مبین اساطین بنی آدم از پرتو انوار موهبت او از جمهور ساکنان کارگاه فطرت که نتیجه تاثیرات عناصر و افلاکند مشتی خاک را برگزیده و گنجوری خزاین اسرار خویش بخشید.

دست قضا مصحف عالم کشاد		قرعه آن فال بآدم فتاد

بلی بر مقتضای فحوای و ربک یخلق ما یشاء و یختار، پرتو آفتاب عنایت ازلی بر ساحت احوال هرچه خواهد اندازد و از مخلوقات هرکرا خواهد بردارد و بیندازد.

کن مکن او راست ز نو تا کهن　　　هرچه کند کیست که گوید مکن
رخش علل در رهش افکنده سم　　　علت و معلول درو هر دو گم

و چون هر جامعیتی را از وحدتی ناگزیر است که مقوم وجود آن جمع باشد تا در تحت ظل لوای او از تلاشی افتراق و انفکاک مصون و محروس باشند چنانچه آفتاب تحقیق این مقال از مطلع اقوال حکماء الهیه که نور هدایت و چراغ درایت از لمعات مشکواة صاحب وحی افروخته اند روشن و تابان است و در امثال حقائق مآل ارباب مکاشفه و حال نیز ظاهر و عیان که علت اظهار جزئیات موجودات اقتضاء مظاهر اسماء حسنی است و همگی در تحت اسم ذاتی اند که او نیز مقتضی مظهر کلیست که از طریق جامعیت مناسب این جمع بود تا در رسانیدن فیض بخلق خلیفه حق باشد و لهذا حکمت حکیم و خبیر و قدرت علیم و قدیر رابطهٔ انتظام مکونات و واسطهٔ التیام کافه موجودات را بوجود فائض الجود سلاطین نامدار و خواقین عالیمقدار نظام داده است و تشئید مبانی مسلمانی را بارتفاع کاخ جهانبانی پادشاهان چرخ اقتدار استحکام فزوده چه نسبت سلاطین گردون اساس با رعایا و سائر الناس همان نسبت سر با تن و جان با بدن است.

جهان را شهنشاه زیب و فر است　　　که بی شاه عالم تن بی سر است
مراد ترا گر شود پای سست　　　تن شاه باید که ماند درست
جهان داد خواه است و شه دستگیر　　　ز داور نباشد جهان را گزیر

منشور موفور النور صیانت دین قویم را بطغرای هدایت انتمای اطیعوا الله و اطیعوا الرسول و اولی الامر منکم، محلی ساخته است و از تف نائره شمشیر آبدار شهریاران شیر شکار شراره فنا و طمس و زبانه کان لم تغن بالامس، در خرمن شوکت خر صفتان گاو پرست انداخته و اصحاب همت عالیه که در حفظ حدود ممالک و ضبط ثغور و مسالک جد و اجتهاد نمایند بدرقه عنایت وعدکم الله مغانم کثیرة تاخذونها فعجل لکم هذه و کف ایدی الناس عنکم، رخت بشهرستان مقاصد و سرحد مآرب انداخته فحمد الله ثم حمد الله که چون گوهر مسعود صاحب دولتی در بدایت احوال در سلک و اما الذین سعدوا ففی الجنة خالدون، انتظام یافته باشد ایادی قدرت تعز من تشاء خلعت خلافت طراز انا جعلناك خلیفة فی الارض، بر قامت اقبال او چست سازد و زمام ضبط و ربط و قبض و بسط جمعی از عباد و اقلیمی از بلاد در کف قدرت و قبضهٔ تصرف او سپرد تا پیکر اسلام بتائید بازوی فلک احتشامش بزیور فتح و ظفر مزین و محلی گردد و ساحت شرع از لوث شرک عبده اصنام بآب حسام خون آشامش مطهر و مصفی شود.

خدای که دارند ازو انبیا　　　بمنشور دین عرصهٔ کبریا
بشاهان گیتی سپرد از کرم　　　بساط جهان از عرب تا عجم

جهان پروران را بشاهی ستود | بالقاب ظل الهی ستود
دو نامست بر هفت انگشتری | که آن هست شاهی و پیغمبری
ولی هست شاهی بانصاف و داد | که بی عدل و انصاف عالم مباد
جز امروز چون هست روزی دگر | خوشا عدل گستر خوشا دادگر

چون بر حسب فرمودهٔ السلطان ظل الله منزلت عظیم الشان سلطنت سایهٔ مرتبه الهیست و لا اله الا الله وحده لا شریک له، مقتضی آنست که شغل خطیر سلطنت شرکت برنتابد و منصب جهانداری بانبازی تمشی نیابد بنابرین سنت الله جاری شده که چون فیاض موهبت انا مکنا له فی الارض، اراده فرماید که رایت دولت صاحب شوکتی باوج شاهی برافرازد و میدان ربع مسکون را جولانگاه یکران او سازد نخست هر سر که درو مجال سودای سروری باشد بتیغ فنا بردارند و هر کس را اندیشه سرکشی و برتری بخاطر راه یابد زنده نگذارند.

بزم دو جمشید مقامی که دید | جای دو شمشیر نیامی که دید
تنگ بود مملکتی بر دو شاه | کس نشنیده فلکی با دو ماه
تا نشود رهگذر چشمه پاک | آب نزاید ز دل چشمه خاک

مقصود از تمهید این مقدمات بلاغت سمات آنکه چون خاطر ملکوت ناظر شهریار کامگار عالی تبار از خار خار میران عبدالقادر که دم از استقلال میزد و دیگر منازعان ملک فراغت یافت چنانچه آنفاً قلم مشکین رقم بشرح آن گوهر افشانی نمود و حضرت سلیمان الزمانی فردوس مکانی جنت آشیانی برهان نظام شاه انار الله برهانه عنان عزیمت بصوب ساحت جنت تاخت امرا و ارکان دولت و اعیان حضرت بل کافه سپاه و رعیت بسلطنت آن فرازنده افسر خسروی همداستان گشته بشرف مبایعت و متابعت مشرف شدند منجمان دقائق شناس حقائق اقتباس در اختیار ساعت جلوس آنحضرت بر سریر سلطنت نهایت دقت بجای آورده ساعتی که طالع فرخنده‌اش پانزده درجه حوت بود و سابع خجسته پانزده درجهٔ سنبله و مشتری که صاحب طالع است سعادت بخش بیت سابع گردیده هفده درجه جوزا از هر رابع درجه طالع واقع گشته و عاشر که خانه سلطنت و شغل و عمل دولتست هفده درجه قوس رسیده و برج جدی که یازدهم طالع است و شاهد دهم و خانه امید و نوید از خورشید عالم تاب و ناهید عشرت انتساب و عطارد دانش ایاب فیض پذیر و کامیاب گردیده و بحصول مطالب و مآرب و نیل آمال و ازدیاد مواد جاه و جلال نوید بخشیده بالجمله سعود فرخنده ورود آسمانی دران ساعت عاقبت محمود بر دوام سلطنت و کامرانی و خلود خلافت و جهانبانی شاهد و ناظر بود و حرکات افلاک و نظرات ثوابت و سیار بر مقتضای خاطر ملکوت ناظر اختیار نموده دران ساعت سعادت بخش فیض گستر افسر فرمان دهی و سریر سلطنت و کامرانی بفر وجود فائض الجود آنحضرت مزین و مشرف گشته آفتاب عالمتاب طلعت فرخنده‌اش از مطلع تخت نظام شاهی طالع گردید و فیض انعام عامش بخاص و عام رسید پایهٔ سریر سلطنت از سعادت مقدم مکرم

شهریار عالم سر مفاخرت بفلک اثیر برافراخت و پرتو التفات و عنایت بیغایت بر حال وضیع و شریف و صغیر و کبیر انداخت.

بزرگان نهادند از بهر شاه | بآئین جمشید دیهیم و گاه
بفرخ ترین ساعتی شهریار | برآمد بران مسند زرنگار
سر تاجداران برآمد بتخت | چو سیمرغ برشاخ زرین درخت
ز شاهیش روز جهان شاد شد | که آنروز کونین ایجاد شد
زد از عرش چتری ثریا سریر | گرفته ز خورشید خورشید گیر
زمین بر سر آسمان ناز کرد | که اورا سریرش سرافراز کرد

امرا و وزرا و ارکان دولت و اعیان حضرت بل کافهٔ سپاه و رعیت بلوازم زمین بوس و مراسم تهنیت جلوس مبادرت نموده زبان بدعای دوام دولت و خلود ایام سلطنت کشودند.

که دولت پناها جوان بخت باش | همه ساله با افسر و تخت باش
علم بر فلک زن که عالم تراست | بدولت درآویز کانهم تراست
چو ترتیب شمشیر کردی تمام | بیارای مجلس بترکیب جام
بتخت تو آفاق را باد نور | مباد از سرت سایهٔ تاج دور

از نثار افشان آن مجلس فردوس نشان حبیب و کنار نظارگیان بسان بحر و کان از درم و دینار و جواهر و لالی آبدار گرانبار و بایسار شد و صحن زمین چون چرخ برین بعقود نجوم پروین تزئین یافت روی هوا از تواتر لالی ثمین که چون تقاطر امطار می نمود خاصیت ایام بهار گرفت تمام شهر و بازار و در و دیوار از بستن آذین و آراستن زمان و زمین به زربفت روم و دیبای چین مانند ایام فروردین بگلها و ریاحین زیب و زینت پذیرفت.

هوا از درم ریز پروین گرفت | زمین سربسر دیبهٔ چین گرفت
چنان شد ز بس زیب و آئین براه | که از بر ندیدند خورشید و ماه
همه خاک ره گل شد از بس گلاب | ز گل گل دمید و ز می لعل ناب

شهریار فریدون تبار خورشید آثار به فیض بخشی و نور فشانی درآمده کف بحر کردارش در تموج گوهرباری کنار آمال و امانی جهانی را گرانبار ساخت و جمیع امرا و ارکان دولت که بلوازم عبودیت قیام نموده بودند بانعامات فراوان و تشریفات بیکران اختصاص یافته پایهٔ قدر و منزلت شان بذروه سماوات برافراخت و سائر سران سپاه و بندگان درگاه نیز بمزید قدر و جاه سرافراز گشته هرکس فراخور حالت خویش بخلعت پادشاهانه و عاطفت خسروانه مبتهج و ممتاز گردید.

شهنشه سخا را سر آغاز کرد | در گنج و دینار را باز کرد
جهان را به پیرایهای نوی | بیاراست از خلعت خسروی

همانا که بود آفتاب بلند همه عالم از نور وی بهره‌مند
بلند آفتابی که شد فیض بخش بدادن نگردد تهی چون درخش

پشت سعادت و اقبال بر مسند سلطنت باستقلال باز نهاده ایام زمام حل و عقد کافه انام بقبضهٔ ارادت آنحضرت داد و منشیان قضا و قدر منشور انا جعلناك خليفةً فی الارض، از دیوان لایسئل عمایفعل بطغرای توتی الملک من تشاء بنام همایون آنحضرت نوشتند و بساط منصب خصم متعصب و دشمن متغلب بموجب تنزع الملك ممن تشاء، درنوشتند بالجمله چون سریر جهانبانی و مسند کامرانی بآن سلیمان ثانی قرار گرفت و تمام ممالک و مسالک و قلاع و بقاع بحیطهٔ تصرف و حوزهٔ تسخیر بندگان درگاه عرش اشتباه درآمد و کافه سپاه و رعیت سر بر خط اطاعت و قدم در دائره انقیاد نهادند زمام رتق و فتق امور جمهور و عنان قبض و بسط مهام ممالک نزدیک و دور در قبضهٔ اختیار و ید اهتمام وزیر صائب تدبیر و حکیم مشیر صافی ضمیر ارسطو نظیر قاسم بیگ درآمده مهام کافه انام بآن حکیم آصف مقام مفوض گشت منهیان بمسامع خورشید جوامع شهریار کامران رسانیدند که میران عبد القادر جهت نسبت مصاهرتی که با عماد شاه داشت پناه باو برده و میران شاه حیدر نیز بخوبشی مخدوم خواجه جهان مستظهر گشته خیال فتنه و شر در سر دارد و نصیرالملک نا هوشمند که بموجب حکم حضرت جنت آشیانی در قلعه کندهانه در بند بوده بحیله و مکر خویش را از بند رهاینده در بند اینست که بمیران شاه حیدر ملحق گشته در تهیج ماده فتنه و فساد سعی نمایند آئینه رای جهان آرای شهریاری که حقائق اشیا دران چهره نما بود چنان اقتضا فرمود که قبل از انتظام سلک جمعیت معاندان و استظهار ایشان بمعاونت مخدوم خواجه جهان عقد جمعیت ایشان را بنات النعش سان متفرق و پریشان سازند و سنگ تفرقه در سلک جمعیت معاندان اندازند.

بدشمن گمان حقارت مبر که گویند صد خرمن و یک شرر

لاجرم فرمان قضا جریان بنفاذ پیوست که فوجی از دلیران خراسان و گروهی از بهادران رستم نشان که بنوک پیکان جان ستان بهرام خون آشام را از پنجم حصار سپهر نیلگون فرودآرند بهمراهی جناب فضائل پناهی مولانا شاه محمد اوستاد که از جملهٔ مقربان درگاه بمزید اعتماد ممتاز بود در دفع اعداء دولت خصوصاً نصیرالملک بی سعادت مسارعت لازم شمارند.

بخون ریختن خصم مقهور را طلب کرد شیر نشابور را
بفرمود کاهنگ دشمن کند قلم نیزه و جامه جوشن کند

جناب فضائل شعاری حسب الحکم شهریاری با فوجی از شیران بیشه مردی شتاشب بطلب دشمنان شتابان گشته در سرعت سیر چنان مبالغه نمود که چون دست صبح دریچهٔ مغرب کشود بحوالی مقام نصیر الملک بد فرجام رسیده بود.

شبانگه که از پویه افگند نعل سمند گهر میخ در کوه لعل

چنان رفت بر عزم کندانه تیز — که آنجا شد ابن نیل شنگرف ریز

صبحی که بر اولیاء دولت مانند صباح عید نسیم بهجت و مسرت میوزید خبر لشکر ظفر اثر بنصیرالملک نکوهیده سیر رسید چون طاقت مقاومت سپاه ظفر پناه در حوصلهٔ قدرت خویش ندید ناچار طریق فرار گزیده مانند برق و باد سر در بیابان نهاد جناب فضائل دستگاهی چون از فرار خصم تیره روزگار آگاهی یافت باستعجال تمام دنبال آن بدسگال کم نام شتافته چون شهسوار آفتاب که در قفای زنگی شب ظلمت نقاب بیک جولان میدان آسمان را طی نماید در تعاقب آن گمراه روسیاه طی مسافت نموده مانند تیر شهاب خویشتن را بیک چشم زدن بآن اهرمن رسانید.

چنان در پیش تاخت فرزانه مرد — که اورا به برگشتن آواز کرد
قفای زدش کای پراگنده عهد — چو روزت سرآمد چه حاصل ز جهد

چون دست قضا و قدر قوایم باد پیمای نصیرالملک بیوفا را به نکال موعود بسته بود و جادهٔ خلاصش بشامت کفران نعمت مسدود گشته هرچند خواست که اسپ تازد و خود را ازان ورطه بدر اندازد ممکن نبود تا بیچاره وار بکام نهنگ و چنگ پلنگ گرفتار گشته یکی از دلیران شیر شکار بضرب پیکان خارا گذار آن سردفتر اشرار را برخاک هلاک و بوار انداخت و سر نخوت شعارش از پیکر بدن دور ساخته ساحت ملک دکن را از لوث وجود آن مقدم ارباب جهنم بپرداخت.

ازان زخم جوشن گذر شد هلاک — و زان خاکی افتاد بر روی خاک
سرش را ببرید از روی دست — و زان پس بفتراک شبدیز بست

بعد ازان جناب نصرت مآب با دلیران ظفر انتساب متوجهه درگاه عرش اشتباه گشته بسعادت زمین بوس فائز شدند و سر نصیرالملک بد سیر را برسم تحفه نثار سم سمند شهریار کامگار ساخته بزبان مسکنت و انکسار معروض داشتند که.

سر دشمنان تو استغفرالله — که خود دشمنان ترا سر نباشد
نثار سم مرکبت باد اگرچه — نثاری ازین کم بها تر نباشد

الطاف و عنایات بیحد و عد شامل حال مولانا شاه محمد گشته نهال آمالش از رشحات فیض احسان و افضال خضارت و نضارت یافت و چون شاهزاده گردون مآثر میران عبدالقادر از بیم سطوت شهریاری التجا بعماد شاه براری نموده بود فرمان قضا جریان عز اصدار یافت که منشیان بلاغت اسلوب مکتوبی بعماد شاه در قلم آورند ماحصل مضمونش این که میانه این دودمان خلافت نشان و آن سلسله علیه مدتهاست که رابطه محبت و مودت و قواعد موالات و مصافات موکد و مشید است و تا غایت امری که خلاف این معنی باشد بظهور نیامده اکنون بمسامع عز و جلال رسید که برادر میران عبدالقادر که قدم در بادیه ضلالت نهاده ابواب مخالفت کشاده است التجا بشما آورده چشم امداد و معاونت دارد هرچند آن بیوفا برادر نواب همایون ماست اما دشمن این دولت ابد انتماست و در نظام امور سروری

و انتظام مهام سلطنت و جهانداری نسبت برادری و خویشی و یاری منظور و متصور نه چه حکما گفته اند که سلطنت و ملک عقیم است و بوجود شریک و سهیم امور جهانداری همیشه سقیم و با بیم اگر عهود و مواثیق سابق باظهار خلوص و یکجهتی لاحق موکد میکنند آن برادر را در مملکت خویش مسکن ندهند تا در تهیج مواد فتنه و فساد سعی ننموده باشد ـ

شاخی چنان نشان که سعادت دهد ثمر　　　تخمی چنان بکار که بتوانیش درو

چون مکتوب بلاغت اسلوب بمهر همایون مزین گشت مصحوب یکی از بندگان آستان خلافت پناه بعماد شاه مرسول شد عماد شاه بعد از اطلاع بر مضمون حکم جهانمطاع از مخالفت بندگان سده خلافت احتراز لازم دانسته میران عبدالقادر را از ولایت خویش عذر خواست ـ

ذکر موجبات توحش مخدوم خواجه جهان از بندگان آستان خلافت نشان و تسخیر حصار پرنده و انقراض ایام دولت آن دودمان

چون فیمابین شاهزادهٔ عالی گهر میران شاه حیدر و مخدوم نکوهیده سیر خواجهٔ جهان مبانی مواصلت و مصاهرت استحکام یافته بود و باین وسیله قواعد دولت منهدم گشته اش بتجدید سمت تشئید پذیرفته و قلعه پرنده با مضافات و متعلقات باو تعلق گرفته بعد از انتقال شهریار فریدون خصال جمجاه برهان نظام شاه بجوار رحمت ذوالجلال خیال استقلال و استبداد در خاطر شقاوت مآثرش منقش گشته قدم از جادهٔ اطاعت و انقیاد بیرون نهاد و بخود قرار داد که داماد خویش را بر سریر سلطنت متمکن سازد و تزلزل در مبانی دولت و قواعد سلطنت ابد انتظام اندازد بنابرین اندیشه ناصواب غبار ادبار بر چهره روزگار خویش پاشیده فکر عاقبت اندیشی از فضای خاطرش رخت بصحرای عدم کشید و باعلان کلمهٔ عصیان مبادرت نموده وادی طغیان را بقدم مخالفت پیمود ـ

چو تیره شود مرد را روزگار　　　همه آن کند کش نیاید بکار

بر ضمیر منیر روشن و بر اندیشه صغیر و کبیر مبرهن است که شکستن عهد بوخامت عاقبت مودیست و نقض پیمان بشامت خاتمت مفضی ـ

پیمان شکن هرآئینهٔ گردد شکسته‌حال　　　ان العهود عند ملیک النهی مهم

چون خاطر ملکوت ناظر پادشاه جمجاه حسین نظام شاه از دغدغهٔ برادران گمراه فراغت یافته کافه رعیت و سپاه اوامر و نواهی آنحضرت را گردن اطاعت و انقیاد نهادند و ولات و حکام ولایات و قلاع احکام جهانمطاعش را بقدم امتثال تلقی نموده مقالید خزائن و دفائن و مفاتیح قلاع و حصون بدرگاه عرش اشتباه فرستادند ـ

بهر قلعه کو داد پیغام خویش　　　کلید در قلعه بردند پیش

و در تمام ممالک و مسالک خار و خاشاکی در هیچ بلند و مغاکی نماند اندیشه انتقام مخدوم بد فرجام از خاطر ملکوت ناظر سر برزده امرا و اکابر را جهة تقدیم مشورت حاضر فرمود۔

کمند افگن کنگر این حصار | چنین میکشاید در کارزار
که چون رایت شاه جمشید فر | شد آئینه روی فتح و ظفر
پناه جهان گشت آن تاج و تخت | ز روی زمین فتنه بربست رخت
یکی انجمن ساخت گردون سریر | کزان خیره شد دیدهٔ چرخ پیر
وزان پس شهنشاه دریا نشان | شد از لعل سیراب گوهر فشان
که شد توسن خسروی رام من | زد این سکه را چرخ بر نام من
برانم که در زیر چرخ بسیط | ز خاک دکن تا بآب محیط
درج بر درج در تماشای هند | کنم بی سپر خاک صحرای هند
چو انگیزم از خاک میدان غبار | کنم خاک در دیدهٔ روزگار
حصاریست محکم پرنده بنام | که بگرفته مخدوم در وی مقام
حقیقت ندارد چو چرخ فلک | فراموش کرده است حق نمک
چه شد گر بما کرده نسبت درست | که در کینه‌سخت‌است‌ودرعهد سست
ندارد اگر کین ما در درون | بپابوس ما چون نیامد برون

بالجمله بعد از اقامت مراسم استشاره و استخاره در باب مخدوم خواجه جهان آرای همگنان بران قرار گرفت که چون مخدوم شقاوت لزوم رسوم اطاعت و انقیاد بر طاق نسیان نهاده ابواب مخالفت و عناد کشاده است و بلوازم تعزیت حضرت جنت آشیانی قیام و اقدام ننموده در تهنیت جلوس و مراسم زمین بوس نیز تهاون و تقاعد نموده اولا جهة اقامت حجت فرمانی بطلب آن بوالفضول مخذول مرسول بایدداشت باشد که از خواب غفلت انتباه یافته و از بیخودی نخوت و جاه آگاه گردد و روی سلامت بشاه راه رشاد و سداد آورد اگر براهنمونی قائد دولت بسعادت ملازمت مبادرت نماید فهوالمقصود و الا شآمت مخالفت و نتیجه کفران مشاهده خواهد نمود۔

چو ما بی ادب را ادب میکنیم | پی امتحانش طلب میکنیم
اگر آمد از جان سپاران ماست | وگر نامد از کینه داران ماست

بنابرین خدیو جهانگیر دبیر دانشور روشن ضمیر را فرمان داد که نصیحت نامه هدایت لزوم سعادت مختوم بمخدوم در قلم بدایع رقم آورد دبیر بلاغت شعار قلم وار سر امتثال برخط فرمان نهاده خامه مشکبار در بنان لطافت نگار گرفت و صدر کتاب مستطاب را بحمد و ثنای حضرت رب الارباب و تحیت و درود بر رسول عرش جناب مزین و موشح ساخت۔

سر نامه کرد آفرین خدا | که او دست گیرد بهر دوسرا

خدای که عالم بفرمان اوست | زمین و زمان غرق احسان اوست
ثنای خدا را برای رزین | درود نبی ساخت نعم‌القرین
وز ان پس رقم زد بکلک هنر | سخنها که بر جان زند نیشتر
خطابی سراسر عتاب و ستیز | چو تیغی بالماس کین کرده تیز
عتابی بیکباره تهدید و بیم | که گردد دل ازخواندن آن دو نیم

و سخن را بر مضمون فرموده رحم‌الله امرأً عرف قدره و لم یتعد طوره، اساس انداخت ماحصل مضمونش آنکه خدای تعالی بر بندهٔ رحمت کناد که پایهٔ قدر و منزلت خویش شناخته پا ازان مرتبه پیش ننهد و ازحد خود تجاوز جائز ندارد۔

درود خدا باد بر بندهٔ | که افکنده شد با هر افکندهٔ
چه سودست کین قوم حق ناشناس | کنند آفرین را بنفرین قیاس

امروز بحمد الله و حسن توفیقه ممالک هندوستان بل اقالیم بربع مسکون در تصرف بندگان ماست و بسیط زمین جولان‌گاه یکران فرمان ما تمام خدم و حشم و طوائف بنی‌آدم مطیعند و منقاد و امور سلطنت و فرمان روائی برحسب آرزو و نهج مراد سروران جهان اوامر و نواهی مارا گردن نهاده‌اند و گردنکشان زمان در آستان طاعت ما بسرایستاده۔

ز دریا بدریا سپاه منست | جهان زیر فر کلاه منست
ملوک جهان صف زده بردرم | بسیط زمین تنگ بر لشکرم
گر اسفندیار از جهان رخت برد | نسب نامه خود ببهمن سپرد
و گر بهمن از پادشاهی گزشت | جهان پادشاهی بمن تازه گشت
بجز من که دارد که کارزار | دل بهمن و زور اسفندیار
مرا میرسد افسر بهمنی | که اسفندیارم بروی زمین
خداوند ملکم به پیوند خویش | مشو عاصی اندر خداوند خویش
پشیمان کنون شو که چون کار بود | ندارد پشیمانی آنگاه سود

اگر مخدوم خواجه جهان از خیل مخلصان است از چه تا غایت از دائره اطاعت بر کران است و تا کنون از طریق فرمان برداری و جادهٔ انقیاد بیرون اگر من بعد کمر متابعت بر میان جان بسته شاه راه ملازمت را بقدم معذرت و انابت بپیماید و از تیه ضلالت و استکبار بما من اعتذار و انکسار گراید و کشتی سوداء محال را که در گرداب غرور و پندار افکنده در ساحل سلامت لنگر ندامت اندازد و بتلافی و تدارک تقصیرات پردازد هر آئینه از تلاطم امواج افواج سپاه بهرام انتقام خویش را بر کران امن و امان و ساحل خلاص و نجات رسانیده باشد و الا در سفک دماء خویش و اقربا و تضیع نفس و مال شریف و وضیع سعی نموده باشد۔

بنرمی و پوزش ببر کینه را — قلم در مکش حرف دیرینه را
اگر کردی این خوی بد را رها — و گر نه من و تیغ چون اژدها
برانم میاور که جنبم ز جای — ندارد پرپشه با پیل پای
درشتی رها کن بنرمی گرای — ز جایم مبر تا بمانی بجای
ز تندی بغارت برم کشورت — بخواهش دهم کشور دیگرت
مجنبان مرا تا نجنبد زمین — همین گویم و باز گویم همین

زنهار که حد خویش نگهدار و دست از دامن اطاعت و انقیاد باز مدار تا خون چندین هزار کس را متضمن و در گردن نگرفته باشی.

منت انچه حقست دادم پیام — تو دانی و تدبیر خود و السلام

زبان دانی از معتمدان و خردمندان درگاه عرش اشتباه باداء آن رسالت و سفارت نامزد گشته بآئین باز و شاهین در هوای پرنده بپرواز درآمد.

زبان دان رسولی که در هر سخن — ز معنی برآراست صد انجمن
چو مهر فلک دهر گردیدهٔ — چو خواب آشنا روی هر دیدهٔ

بالجمله بعد از وصول رسول مذکور به پرنده و ملاقات با مخدوم هدایت مکتوم و اطلاع بر مضمون فرمان قضا جریان جهانمطاع آن سرگشته بادیهٔ ضلالت مستغرق بحر حیرت گشته در تیه مخالفت سرگردان شد نه قدرت اظهار تمرد و طغیان در حوصله طاقت و توان خویش میدید و نه از عزیمت ملازمت نسیم سلامت بمشامش میرسید لاجرم جوابی چون فریب سراب دور از صدق و صواب و مثال قلب مموه ضراب قلاب با صد عجز و اضطراب در قلم آورد.

پیامی ملوث بکذب و غرور — سلامی ز آرایش صدق دور

خلاصه کلمات نا صوابش آنکه چون چهره حقیقت بخار تقصیر خدمت که موهم مخالفتست خراشیده شده طریق ملازمت خالی از تعذر و صعوبتی نیست و صورت ملاقات را خوف و هراس مانعی قوی زیب گوش و گردن همان حلقه اطاعت و طوق بندگی است و بطریق سابق این غلام آبق در مقام عجز و سر افکندگی اگر بغایت بعنایت شهریاری درین وقت از تکلیف ملازمت سده سلطنت و کامگاری معاف گردد و صفحه خاطر فاتر از غبار دغدغه تهمت خلاف که متضمن باس و هراس است بصیقل عواطف و مراحم پادشاهانه تصفی و تشفی یابد هرآئینه احرام طواف آن کعبه آمال که مطاف سلاطین اطراف و اکناف روی زمین است بسته بطوف درگاه عرش اشتباه خوف زات و گناه از دل زائل گرداند.

بحیلت در آشتی باز کرد — دعا و فسونی بهم ساز کرد
که تا هست گیتی شهنشاه باد — بر اوج جهان پروری ماه باد
بایزد که از روزن کاف و نون — بامرش سر آورده هستی برون

باقبال جمشید فیروز بخت | بآن پادشاهی و آن تاج و تخت
بعدلش که چون روز ظلمت زداست | به تیغش که چون صبح گیتی کشاست
برایش که همچون قدر محکم است | بحکمش که همچون قضا مبرم است
که گردن نپیچم ز فرمان شاه | بکین نشکنم عهد و پیمان شاه
من از بندگان سر افکنده ام | گر آیم و گرنه همان بنده ام
کیم من که دارای گردون سریر | بخون ریز من برکشد تیغ و تیر
اگر میکشد صید دام وبیم | وگر میگذارد غلام وبیم
غرض چیست آیا که از راه دور | کند قطره بر موج دریا عبور
چه حاجت که این ذره با صد حجاب | کند جلوه در معرض آفتاب

چون مضمون جواب نا صواب خواجه جهان بر رای عالم آرای شهریار گردون جناب مکشوف شد امرا و ارکان دولت را بشرف خطاب مستطاب مشرف فرمود اکنون که صورت مخالفت مخدوم بر همگنان از روی یقین نه بطریق گمان مفهوم و معلوم گشت مصلحت دولت ابد لزوم در مسارعت دفع فتنه او منوط و استحکام مبانی سلطنت برفع فساد آن سر دفتر ارباب عناد مربوط است و بر خردمندان روشن و مبرهن که هر چند زود تر در استیصال نهال آمال دشمنان نکوهیده مآل سعی نمایند و پیشتر در مقام انتقام اعداء شقاوت فرجام درآیند هرآینه بصلاح ملک و ملت و نظام امور دین و دولت اولی و انسب است چه اگر در مدافعه دشمن مساهله شود لامحاله موجب ازدیاد فتنه و فساد و مستلزم کثرت قوت و قدرت و عدت و مکنت او که متضمن تعذیب عباد و تخریب بلاد است خواهد بود و حکما گفته اند مهمی که در اول بادنی توجهی کفایت گردد باندک تهاون و تقصیری تعذر پزیرد۔

اگر بچه مار سازی رها | چو نیرو پذیرد شود اژدها
ره سیل را زود باید گرفت | که چون بحر گردد نشاید گرفت

امرا و ارکان دولت و اعیان حضرت زبان بدعا و ثناء خدیو کشور کشا کشوده متفق اللفظ و المعنی عرض نمودند که آنچه بخاطر ناظر ملکوت ناظر شهریاری خطور کند هرآئینه موافق روزنامه تقدیر و مطابق حکم حکیم خبیر است این بندگان جوزا صفت کمر اطاعت و انقیاد بر میان جان بسته و در مراسم جان سپاری و لوازم خدمتگاری دقیقه مهمل نگذاریم و تا جان در تن و رمق در بدن داریم بضرب تیغ آبدار دمار از روزگار دشمنان خاکسار برآریم۔

شها آسمان تابع رای تو | سرما و خاک کف پای تو
براهت نداریم جان را دریغ | اگر تیر بارد و گر گرز و تیغ

بالجمله حکم جهانمطاع باحضار و اجتماع سپاه ظفر پناه صادر گشته افواج لشکر فیروزی اثر مانند امواج بحر اخضر از اطراف بلاد و کشور بجوش و خروش در آمده رو بدرگاه خلائق پناه نهادند

و دلیران نصرت شعار از اقطار و امصار مثال‌اقطار امطار که بر دریا بار ریزد متوجهه دربار شهریار کامگار شدند.

یکی ابر برخاست از پیشگاه — که گم شد درو نور خورشید و ماه
دران ابر گردان رستم جگر — پراگنده از قطره هم بیشتر
بسی قطره در دشت پیدا شدند — چو یکجا رسیدند دریا شدند

دربار شهریار فلک اقتدار از آمیزش و اختلاط غربیان کمان دار و دکنیان نیزه گزار لیل و نهار دریک زمان آشکار ساخته بود و زلف مشکین مهوشان خلخ و تتار بر عارض دلاویز شان تار و مار و پریشان و بیقرار گردیده.

گروهی خراسانیان در خروش — گروهی دکن زادگان درع پوش
شهنشاه را آن دو خیل از دو سوی — پی شاهد مملکت زلف و روی
شهنشه کزین سان سپاهی گرفت — سفیدی توان تا سیاهی گرفت

چون ساحت روی زمین از کثرت دلیران رزم آئین مانند دل عاشقان مسکین تنگ شد و فضای دشت و صحرا از وفور سپاه منصور و بسیاری ساز و آلت جنگ چون کام نهنگ و کوه و هامون از شکوه آن گروه انبوه بستوه آمد.

ز هر سر ز بس لشکر آمد بهم — سر مو نبودی زمین بی قدم
ر آمد شد لشکر بیشمار — گیا هان نروئید فصل بهار
زمین بیقیرار از تزلزل چنان — که تمکین همی جوید از آسمان
چنان بر جهان تنگی آورد زور — که تنگی برون رفت از چشم مور

در ساعتی که سعود فلکی در سعادت بآن تولا نمایند و فتح و نصرت دو اسپه باستقبال آیند شاهباز اعلام ظفر اعلام شهریار بهرام انتقام بمساعدت اختر بلند و معاونت ارجمند جناح نجاح باز کرده بهوای تسخیر قلعه پرنده پرواز نمود.

سمندی کشیدند زرین رکاب — خرامنده و نرم رو تر ز آب
برآمد بران باره گردون جناب — چو بر بارهٔ آسمان آفتاب
چو از خاک بر باد صرصر نشست — براهیم گفتی بر آذر نشست
خروش خم روئی از پشت پیل — در افکند شورش بدریای نیل
دم نای بر سدره فریاد برد — زمین آسمان هر دو را باد برد

از غبار مراکب مواکب منصور روز روشن چون شب دیجور می نمود و از خروش نفیر و نالهٔ نای وشیپور شور نشور در دل نزدیک و دور افتاده بود ناله کرنا از صور اسرافیل نشان میداد و از افغان کوس علغله درگنبد آبنوس می افتاد و درخشیدن قبهای سپر و لمعان سنان و تیغ و خنجر در جوف آن گرد ظلمت اثر

شبی بود رخشان دران صد هزاران ماه و خور از کثرت سپاه جوشن قبای آهن کلاه روی دشت وهامون فرش آهن و فولاد عیان ساخته بود یا از باس و هراس آن گروه قیامت شکوه هر سنک و کوه گداخته.

زمین آنچنان در هوا شد غبار | که شد عنصر خاک بالای نار
ز نوک سنان گنبد لاجورد | چو شد رخنه از وی بدر رفت گرد
ز بس گرد بر شد بچرخ برین | زمین آسمان آسمان شد زمین
فروزنده آئینه های سپر | سپهر بلا را شده ماه و خور
ز بس قبه در گرد خورشید تاب | شبی و اندر و صد هزار آفتاب
زمین فرش آهن عیان ساخته | قیامت شده کوه بگداخته

شهریار فلک اقتدار یکی از امراء نامدار را برسم منغلای نامزد فرموده در مقدمه سپاه ظفر پناه روان ساخت و موکب نصرت شعار نیز متعاقب آن بر سبیل ایلغار رایت نصرت آیت بر افراخت قبل از وصول سپاه ظفر پناه مخدوم بوالفضول از قبول قیتول خویش با جمعی از دلیران رزم آزموده بیرون آمده چون سد سکندر پیش راه سپاه ظفر پناه شهریار بحر و بر را که مانند دریا کوه و در را فرو گرفته‌بود نزول نموده و جاسوسان جهة خبرگیری باردوی همایون فرستاده نیم شبی خبر قرب وصول موکب منصور بآن مغرور رسیده پای ثبات و قرارش متزلزل گردید لاجرم همان دم معاودت نموده بسرعت برق شتابنده بقلعه پرنده درآمد و از سر حسرت وداع اهل و عیال و خزائن و اموال کرده یکی از اقرباء خویش را بحکومت و محافظت آنحصار گذاشته بلوازم تیقظ و احتیاط وصیت نموده و خود از سطوت وصولت سپاه نصرت پناه راه فرار بر داشته پناه بعادلشاه برد.

چو وحشی خبر یافت کان سیل تیز | بر آورد از آن صیدگه رستخیز
بآشوبشان کرد منزل رها | که سختست ناورد با اژدها

متعاقب او مقدمه سپاه ظفر پناه بظاهر قلعه پرنده رسیده در برابر آنحصار نزول نمودند و راه خروج و دخول بر محصوران مسدود ساخته رایت محاصره و محاربه بر افراختند صبحگاهی که شاه قلعه فیروز فام رو بمصاعد ارتفاع نهاد و بسنان شعاع سپاه کواکب را هزیمت داد آفتاب رایت فتح آیت نظام شاهی از افق پرنده طلوع فرموده پرتو انوار مهر آثارش بر ساحت آنحصار و ولایت افتاد عساکر نصرت مآثر ظاهر آنحصار خیبر آثار را مخیم اردوی کیهان پوی ساخته خیمه و خرگاه باوج مهر و ماه بر افراختند.

بفیروزی و فتح گیتی پناه | بر اطراف آن قلعه زد بارگاه

و آن حصاریست که در متانت با گنبد دوار دم مساوات میزند و در استحکام با پنجم حصار بهرام خون آشام لاف برابری دارد از بلندی ایوان بعمارات سلیمان علیه السلام تشبه نموده و ملوک جهان از کشودن آن چون صید عنقا مایوس بوده صنادید زمان از نوید فتح آن مانند تسخیر قلعه سپهر نا امید گشته و خیال فتح آن حصار فلک مثال در خاطر ملوک گذشته نگذشته مرغ اندیشه پیرامون

خاکریزش نگردیده و از کمان امکان هیچ گمان تیر عروج بنخستین پایه نرد بانش نرسیده.

مگو قلعه کوهی که چرخ کبود — سپر واری از دامنش سبزه بود
نه خندق و لنگرش هولناک — یکی در سمک دیگری را سماک
بنظارهٔ آن نشیب و فراز — ز حیرت لب خندقش مانده باز
دهان فصیلش بر اوج سما — ز کنگر زده خنده دندان نما
ز بس کنگرش بود گردون شکاف — سمند فلک بود برچیده ناف
چنان خندقی بود گردش مغاک — که گردون نمودی از انسوی خاک
ز او جش کمند خرد مانده باز — حضیضش بر اوج فلک سرفراز
همه سبزه دامنش تیغ تیز — فلک برگ سبز از خاکریز
ز تنگی ره سختش اندیشه سوز — در آهنش چون فلک میخ دوز
شهنشه چو بر گرد او جا گرفت — برو چرخ جای تماشا گرفت
ز گردون برون شد سر بارگاه — وزان چرخ بنهاد بر سر کلاه
زمین گشت در زیر چادر نهان — بپوشید چادر عروس جهان
شد از شیر مردان فیروز جنگ — کران تا کران عرصه خاک تنگ

فرمان قضا جریان از مکمن غضب عز صدور یافت که سپاه منصور از ساختن عراده و منجنیق فراوان و تضیق محصوران سعی موفور بظهور رساینده از جوانب ابواب تردد بران قوم مسدود گردانند والنگ و سیبها پیش برده بضرب سنگ منجنیق صاعقه آهنگ و شرار تفنگ جان شکار و نیش پیکان چون زبان مار دمار از روزگار اهل حصار برآرند دلیران میدان رزم و پیکار قدم شجاعت در ساحت تسخیر آن حصار سپهر نظیر نهاده بازوی جلادت بر کشاند و در فنون مبازت و رسوم دلاوری آثار رستم و اسفند یار را از صفحه روزگار محو ساخته رعب و هراس در دل اهل حصار انداختند مردم حصار نیز که باستظهار حصانت و استعداد مغرور بودند سر نخوت از گریبان استکبار برآورده دست ممانعت و مدافعت از آستین تهور کشیدند و صفیر تیر و خروش دار و گیر بگوش فلک اثیر رسانیدند آتش حرب از هر دو طرف بنوعی اشتعال یافت که تاثیر دخان آن کره زمهریر را در جوش آورد و از شرار زبانه اش که نشانه انّها بشرر کالقصر بود و زمان را بخروش آورد هر خدنگ که از شست حوادث کشاد یافت بقصد جان پهلوانی آهنگ نمود و هر تیر که از ترکش تقدیر برآمد بهرامی را نخچیر ساخت.

چو دیدند زندانیان از حصار — که در جنگ جلدند مردان کار
ره کینه جوئی گرفتند پیش — به بستند در لیک بر روی خویش
بگردون رساندند آواز کوس — برآمد صدا زین خم آبنوس
فلک آمد از نای رزمی ستوه — بنالید تندر ز البرز کوه
ز خود قبا آهنان یکسره — سر آن بنا آهنین کنگره

بر اوجش سنانهای تیز آشکار　　وزان خار بر چین فلک خار زار
نموده بر ان چرخ دیرینه سال　　ز شکل تبرزین هزاران هلال
ز بالا برآمد چو آن غلغله　　درآمد زمین نیز در زلزله
بفرمان جمشید خورشید مهد　　بخیبر کشائی نمودند جهد
بانداز آن باره از هر طرف　　مدور کشیدند ده بار صف

شب هنگام که مرکز زمین چون نقطه خال ماه رخان زهره جبین سیاه پوشید و گیسوی شب مانند طره عنبر بوی خوبان چین مشک آگین گردید شفق از خون کشتگان چون مژه عاشقان دامن در خون کشید و آفتاب از نظاره آن کارزار چهره زعفرانی ساخته در نهانخانه حجره مغرب خزید هر دو سپاه دست از نبرد کوتاه نموده رو بآرامگاه نهادند و همه شب در اندیشه این که فردا مبادا قضا قباء نکبت بر قامت که دوزد و قدر شمع دولت که بر افروزد گذرانیدند.

همه شب در اندیشه بر نا و پیر　　که فردا چه آید ز چرخ مدیر
که سر برفرازد باوج زحل　　کرا پا درآید بسنگ اجل
کرا تاج اقبال بر سر نهند　　کرا رخت ادبار بر در نهند

چون آن شب تیره بآن وتیره بگذشت و دست زمانه بساط ظلمت و تیرگی در نوشت بامداد که شاه تختگاه سپهر مواکب کواکب کمین کشاد و خسرو شیر سوار گردون تیغ انتقام در سپاه ظلام نهاد باز سپاه کینه خواه از جای آرام و قرار بعزم رزم و پیکار کمرکین استوار بسته فوج فوج قدم در میدان محاربه انحصار نهادند مردم حصار نیز سراسیمه‌وار عصابه عصیان بر ناصیه طغیان بسته سپر وقاحت بر رو کشیدند و بقدم ممانعت و مدافعت بر برج و باره دویدند و باستعداد حرب و استعمال آلات طعن و ضرب مشغول گردیدند.

دگر روز کین آتش تابناک　　سر آورد بیرون ز کانون خاک
فروزنده شد شمع هش در دماغ　　وزان سوخت غفلت بصد دود و داغ
دگر رایت کین بر افراختند　　دگر از دو سو جنگ انداختند

بالجمله چنین چند روز از بام تا شام غمام حسام بخونریزی و از صباح تا رواح نائره کفاح بجهانسوزی مشغول بود و کارکنان سپهر بی مهر از عمل رحم و شفقت معزول بجز تیر هیچ سفیر را مجال صفیر چاره سازی نبود وغیر از سنان جان ستان هیچ یار مهربان را یارای زبان آوری و زبان درازی نه تیرقضا و قدر بامضاء تیر و خنجر دلیران پرخاشخر قرین بود و تیغ و سنان نبرد آزمایان باروح و روان همنشین.

تیغها در مغزها کرده مقر همچون خرد　　تیرها درشخصها گشته روان همچون روان

بهادران طرفین را درین ایام بجای عیش دوام و شرب مدام جز دم الاخوین در جام نبود و بغیر از میدان کین و خانه زین قرار و آرام نه اما بهیچ طریق از کمان تقدیر تیر تدبیر بر هدف تسخیر

نمی‌رسید و صورت فتح و ظفر مشاهده دلیران کینه ور نمیگردید لاجرم فرمان قضا جریان شهریار عالم عز اصدار یافت که توپچیان قدر توان توپهای قیامت آشوب در برابر حصار سپهر اسلوب منصوب سازند و بضرب توپ صاعقه اسا رخنه در اساس آن بنای فلک التباس اندازند توپچیان قضا توان توپهای زبانیه نشان بکنار خندق کشیده بضرب توپ قیامت آشوب اساسی که مانند عهد خردمندان پائدار و استوار بود بسان توبه رندان بی اعتبار درهم شکستند.

شهنشه بفرمود کز سنگ توپ — بآن کوه آهن رسانند کوب

شد از شعله توپ اژدهای دمان — شرر ریخت چون تندر از آسمان

شد از هر طرف رخنها در حصار — پی رفتن خلق دروازه وار

شیران بیشهٔ هیجا و نهنگان لجه و غا که سفینه پردلی دران دریای جوشان افکنده نهنگ آسا در بحر جلادت آشناور بودند مانند کوهسار در رخنهای آنحصار ریختند و بضرب تیغ آبدار خون دلیران را با خاک هلاک آمیختند سکنهٔ حصار چون غبار ادبار بر چهرهٔ روزگار خویش نشسته دیدند و اندازهٔ کار خود را بمیزان تامل و افکار سنجیدند دیدند که گوهر گرانمایهٔ عفو بجز نقد عجز و بیچارگی بدست نابد لاجرم صغار و کبار بقدم اعتذار و انکسار از حصار استکبار بیرون آمده التجا بدرگاه شهریار کامگار بردند مراحم شهریاری رقم عفو بر جرائد جرائم ایشان کشیده زلات و هفوات آنقوم نکوهیده صفات بزلال اغماض و افضال محو گردید و از تیغ خونریز دلیران پرستیز امان یافته نفس و مال و اهل و عیال ایشان از پائمال تاراج سپاه ظفر مآل مصون گشت.

چو از قلعه آگه شدند آن گروه — که طوفان رسانید دریا بکوه

بعذر گنه لب بیاراستند — ز شاه امان بخش امان خواستند

شهنشه برحمت امان داد شان — همه مرده بودند جان داد شان

شهریار کامگار بعد از تسخیر انحصار پرتو التفات بر تعمیر آن بنای هرمان نظیر انداخت و یکی از معتمدان را والی آن ساخت تا بیمن توجه و التفات عالی و بحسن اهتمام در اندک فرصتی حصانت و متانتش از ایام گذشته در گذشت و در استحکام مانند گنبد هرمان در افواه و السنه ایام معروف و مشهور گشت بعد ازان موکب منصور بتائید رب غفور با غنائم موفور بصوب مستقر سریر سلطنت و خلافت معاودت فرمود.

علمهای فتحش سر افراز گشت — بکام دل دوستان باز گشت

اکابر و اهالی و سادات و موالی باستقبال موکب عالی شتافته شرف زمین بوس دریافتند و ملحوظ نظر مرحمت و عاطفت گشته از عطایای بیکران شهریار کام بخش کامران محظوظ و بهره ور گردیدند.

ذکر نامزد شدن بعضی از امراء نامدار بولایت برار جهته دفع فتنهٔ تفال خان حرامخوار

تفال‌خان که از اراذل مملکت برار بود و بحسب دون پروریهای چرخ ناهنجار نزد عمادشاه اعتبار یافته بود و مدارج قدر و منزلتش از تمام امرا و اعیان درگذشته بمرتبه امیرالامرائی بل وکالت و پیشوائی رسیده و زمام کفالت و اختیار مهام کافه انام بقبضهٔ اقتدارش درآمده چون جمیع مملکت و قاطبه سپاه و رعیت را در فرمان خود دید بحکم ان الانسان لیطغی ان راه استغنی سالک مسالک بغی و طغیان گردیده دیو نخوت و غرورش برشر و شور و ظلم و زور اغوا و تحریص نمود تا بجدی که طمع در ملک و دولت ولی نعمت کرده قدم از جاده اطاعت و بندگی بیرون نهاد و در مقام برابری و سرکشی درآمده رخش فساد در میدان کفران و عناد جولان داد.

سر ناسزایان برافراشتن و زیشان امید بهی داشتن
سر رشتهٔ خویش گم کردن است بجیب اندرون مار پروردن است

بالجمله چون عماد شاه قدرت بر دفع فتنه تفال خان گمراه نداشت بدرگاه خلائق پناه حضرت نظام شاهی استغاثه برده از تسلط و تغلب آن سر کرده ارباب طغیان و کفران تظلم نمود رای جهان آرای شهریاری دفع فتنه و فساد ارباب کفران و عناد بتخصیص آن سرگشته بادیهٔ حرامخواری از مهمات و معظمات امور سلطنت و جهانداری دانسته جمعی از امراء نامدار مثل فرهادخان و رنگ‌بهارخان و میان سالار و دولتخان و غیر هم با فوجی از سپاه ظفر شعار بدفع فتنه آن حرامخوار و استیصال نهال اقبال آن نکوهیده مآل نامزد فرمود امراء مذکور با سپاه منصور بموجب فرمان قضا جریان بجانب ولایت برار روان شدند چون تفال خان از توجه سپاه نصرت پناه آگاه گشت لشکر خوف و هراس و بیم و یاس بر مملکت خاطرش استیلا یافته عنان بصوب بادیه فرار تافت امرای نامدار آن سرگشتهٔ بادیهٔ ادبار را تعاقب نموده در ولایت برار هیچ جا آرام و قرارش نه دادند تا از بیم تیغ لشکر منصور خود را بولایت برهان پور انداخت چون خاطر عماد شاه از دغدغه آن گمراه فراغت یافت سپاه ظفر پناه را رخصت انصراف ارزانی داشت تا عنان معاودت بصوب مستقر سریر سلطنت انعطاف داده بعد از طی مسافت بتقبیل ساحت بارگاه عرش اشتباه استسعاد یافتند و بشرف نوازش و عاطفت پادشاهانه فرق مفاخرت و مباهات بذروهٔ سماوات بر افراختند.

ذکر موجبات مخالفت ابراهیم عادل شاه بابندگان حضرت خلافت پناه حسین نظام شاه و محاربت با سپاه ظفر پناه در ظاهر حصار سلاپور و نصرت یافتن سپاه منصور بر لشکر بیجا پور

چون اکثر برادران شهریار گیتی ستان که خویش را وارث ملک و شائسته سلطنت میدانستند از بیم تیغ خونریز سپاه ظفر پناه التجا بعادل شاه برده بودند و در تهیج ماده فتنه فساد و تحریک سلسلهٔ نزاع و عناد سعی می نمودند و جمعی از امرای معتبر حضرت برهان نظام شاهی مثل فرهاد خان و شجاعت خان

و خورشید خان که بسلطنت میران عبدالقادر همداستان بودند و بحسب ظاهر سر بر خط فرمان شهریار گیتی ستان شاه حسین نظام شاه نهاده طریق اطاعت و انقیاد مسلوک می داشتند در خفیه با عادل شاه معاهده نموده بودند که چون لشکر باین کشور کشد ایشان نیز علم مخالفت برافراشته ادبار کردار رو ازین درگاه عرش اشتباه برگماشته پشت بدولت روز افزون نمایند و با میران شاه علی در مقام اتفاق و وفاق درآیند القصه عادل شاه باغوای ارباب فتنه و فساد ابواب نزاع و عناد کشاده از شاه راه محبت و وداد که متضمن امنیت و رفاهیت بلاد و عباد بود دور افتاد و اندیشه تسخیر ممالک شهریار خورشید سریر در ضمیرش جاگیر گشته میران شاه علی را که خواهر زاده او و برادر شهریار فریدون فر بود بچتر و آفتابگیر سر افراز نمود غافل ازین معنی که فتح و نصرت منوط و مربوط بتائید پروردگار است نه بکثرت اعوان و انصار هرکرا اید قدرت انا مکنا له فی‌الارض بر سریر سلطنت و مسند کامرانی متمکن ساخت دست حوادث ایام و گردش توسن سپهر بدرام ازان مرتبه و مقامش نتواند انداخت.

کسی را که یزدان نگهبان بود　　　چه باک ار جهان دشمن جان بود

بالجمله چون عادل شاه از معاهدهٔ امراء حرامخوار شهریار فریدون تبار و معاونت سیف عین‌الملک که درمیان امراء ممالک دکن بکمال تهور و شجاعت اشتهار داشت و در زمان حضرت جنت مکان برهان نظام شاه در سلک بندگان این آستان خلافت آشیان منتظم بوده فتح قلعه کلیان بنام او و بحسن اهتمام او روی نمود چنانچه سابقاً رقم زدهٔ کلک بیان گشت استظهار یافته بفتح و نصرت امیدوار گشته بود خلل در قواعد محبت و موالات و مبانی الفت و مواخات انداخته سر چشمه مودت و مصافات را بخاک و خاشاک عداوت و مخالفت تیره و مکدر ساخت و با سپاهی که در کثرت و عدت با هجوم نجوم قرین و در جمعیت و اتفاق مقارن پروین بودند.

سپاهی بحر موجی سیل رفتار　　　سپاهی ابر سیری کوه دیدار

از بیجاپور بجانب قلعه سلاپور حرکت نموده آنحصار سپهر آثار را مرکز وار درمیان گرفت چون منهیان خبر توجه عادل شاه با سپاه گران بمسامع قدسی جوامع شهریار گیتی ستان رسانیدند ارکان دولت و اعیان حضرت را جهته تقدیم مشورت در خلوت طلبیده از رای ثاقب ایشان در تدبیر دفع آن فتنه که شرارش بفلک اثیر رسیده بود استعانت فرمود.

ستون جهان بازوی خسرویست　　　کلید در ملک رای قویست
اگر هر کس این دستگه یافتی　　　گدا دست بر پادشه یافتی
نه هر سخت بازوست رستم مصاف　　　نه هر تیغ رخشنده خارا شگاف

خدمت جالینوس قاسم بیگ حکیم که مسند وکالت و پیشوائی بوجودش مزین بود کیفیت مخالفت امراء حرامخوار بعرض شهریار فلک اقتدار رسانیده معروض داشت که صلاح دولت ابد قرین درین است که دفع اعداء دوست نما را که مصدوقه.

در برابر چو گوسفند سلیم　　　در قفا همچو گرگ مردم خوار

اند اهم و اقدم دانسته خاطر ملکوت ناظر از دغدغهٔ این گروه دغا فارغ سازند بعد ازان بفراغ بال بقتال و جدال ارباب شقاق و ضلال پردازند چه دشمن ایمن در اندرون خانه خویشتن گذاشتن و بدفع دشمنان بیرون پرداختن از حزم و احتیاط دور است ـ

از دشمن دوست رو بپرهیز   چون هیزم خشک ز آتش تیز

شهریار فلک تمکین سخنان آن ناصح امین را بسمع قبول و رضا اصغا فرموده بگرفتن و میل کشیدن امراء شقاوت مآل مثال داد بموجب فرمان قضا مثال فی‌الحال فرهاد خان و شجاعت خان و خورشید خان را که راس و رئیس ارباب ضلال بودند مقید و محبوس ساخته جهان بین شان را بجزای کفران میل آتشین کشیدند فاعتبروا یا اولی الابصار، و لشکر و حشم و طبل و علم هر یک ازان مفسدان نامزد یکی از بندگان معتبر گشته بخطاب ایشان مخاطب گردیدند از جمله غلامی که خدمت جالینوس قاسم بیگ پیشکش حضرت سلیمانی نموده بود بخطاب مستطاب فرهاد خانی سرافراز گشته تمام خدم و حشم و لشکر و کشور فرهاد خان سابق بدو تفویض یافت چون خاطر ملکوت ناظر از رهگذر امراء بد سیر آسوده گشت سیادت و نقابت پناه زبدهٔ اولاد رسول الثقلین شاه رفیع الدین حسین را که کهتر اولاد حضرت مغفرت پناه رضوان دستگاه شاه طاهر رحمة الله بود بر سبیل حجابت نزد عماد شاه فرستاد تا قواعد عهود و موانیق قدیم را تجدید فرموده با عماد شاه قرار دهد که بدستور سابق بموکب منصور ملحق گشته باتفاق در دفع ارباب اتفاق سعی فرمایند بالجمله چون رفیع الدین حسین بخدمت عماد شاه رسید هوای نفسانی و آرزوهای شهوانی که لازمه بنی نوع انسانی و ایام جوانی است اورا از مهمی که بانتظام و انجام آن مرسول بود معزول ساخته بعیش و کامرانی مشغول گشت و باشاهدی که مخصوص خدمت عماد شاه بود سر گرم صحبت گردیده ـ

ز جام محبت چنان مست شد   که اندازهٔ کارش از دست شد
فروبست دست خرد چشم عشق   خرد را چه کار است با مست عشق
دلش بود مشغول محبوب و بس   نه فکر جهان و نه پروای کس

حکما فرموده اند که متابعت هوای نفس زنگاریست چون بآئینه خاطر رسد صورت صواب درو چهره ننماید و مداومت و ملازمت حرص و شهوت غباریست که آفتاب عقل و فراست را پوشیده مشرب عذب خرد را تیره و مکدر گرداند ـ

تا هوا خواهی و هوا داری   کودکی کن نه مرد این کاری
خشم و شهوت بزیر پای درآر   تا مگر آدمی شوی یکبار
تا تو از خشم و آرزو مستی   بخدا گر تو آدمی هستی

القصه عماد شاه از اوضاع و از اطوار شاه عشرت شعار آزار تمام یافته بی سر انجام و انصرام مهامش رخصت مراجعت و انصراف داد چون کیفیت این خبر بمسامع قدسی جوامع شهریار بحر و بر رسید خاطر ملکوت ناظر بغایت منزجر گردیده وبسواس رای که از بهامنه درگاه عرش اشتباه بمزید کیاست

و فراست منفرد و ممتاز بود بسر انجام این مهام سرافراز گشت و بحسن اهتمام او اساس محبت و مودت استحکام یافته عماد شاه با سپاه رزمخواه متوجهه درگاه عرش اشتباه شد و بعد از قطع منازل و طی مراحل بملاقات فائض البرکات شهریار ملکی ملکات فائز گشته باتفاق کمر کین ارباب نفاق بر میان بسته با سپاهی مانند کوه آهن سنگ دل و فولاد پوش و چون دریای موج زن بر جوش و خروش گروهی که مانند کوه سرسبزی از تیر باران کمان دانند و مثال فولاد سرخ روئی از آتش قتال و جدال طلبند بجانب سلاپور نهضت فرمودند.

شهنشه چو دانست کان تند سیل | بمالیدن رزمگه کرد میل
ز دریای لشکر برآورد جوش | که سیلاب در بحر گردد خموش
بفرمود تا کاویانی درفش | بسیلی کند روی هامون بنفش
کند توپ در راه اندیشه چاه | سنان عافیت را شود خار راه
چو دریای لشکر درآمد بموج | دم نای زرین درآمد باوج
چو خسرو برخش اندر آورد پای | جهان کر شد از نالهٔ کرّ نای
در آمد ازان صور دریا خروش | زمین همچو صحرای محشر بجوش
روان گشت لشکر گروها گروه | بهم متصل گشته چون لخت کوه

در اثنای راه ذات بیهمال پادشاه فریدون خصال را عارضه روی نموده مزاج اشرف همایون از درجه اعتدال انحراف یافته خاطر اکابر و اصاغر عساکر نصرت مآثر ازین غم و الم پژمردگی و در همی پذیرفت و مسیحا ازین چهارم طارم مینا جهته مداوای ذات اعلی قصد مرکز غبرا نمود و زبان زمین و زمان مضمون این رباعی می سرود.

گر تیغ تو یکدم ز میان برخیزد | عصمت همه را زخان و مان برخیزد
از بستر غم که جای بدخواه تو باد | برخیز سبک ورنه جهان برخیزد

عادلشاه چون از عارضه ذات همایون جهان پناه آگاه گشت اینمعنی را از دلائل و شواهد فتح و نصرت دانسته دو اسپه یک منزل باستقبال موکب جاه و جلال مبادرت نمود.

چو آهو خبر یافت ازحال شیر | دران عرصه یکبارگی شد دلیر
بآهنگ کین راند محمل برون | وزان منزل آمد دو منزل برون

درین اثنا حکیم علی الاطلاق که جبین اساطین سلاطین آفاق در درگاه عبودیت و طاعتش با خاک مذلت و انکسار قرین است از داروخانه و اذا مرضت فهو یشفین، شربت صحت و خلعت عافیت کرامت فرموده مرض بالکلیه از ذات اقدس همایون رخت بربست و مزاج وهاج آن فرازنده تخت و تاج بلباس با ابتهاج سلامت و عافیت ملبس گشت کافه سپاه و بندگان درگاه را از صحت ذات قدسی صفات حیات تازه و مسرت بی اندازه بحصول پیوست.

از بیم تکسرش جهان میلرزید — وز لفظ ملالتش زبان میلرزید
اوجان‌جهان بود ودرآنحال ازخوف — برجانش دو صد هزارجان میلرزید

بالجمله بعد از استقامت احوال فرخنده مآل و استماع جسارت خصم نکوهیده فعال رایات جاه و جلال بر سبیل استعجال حرکت فرموده قریب معسکر عادل شاه محل نزول سپاه ظفر پناه گشت و قبهٔ بارگاه فلک اشتباه محاذی فلک مهر و ماه گردید .

فرو برد و برزد بماهی و ماه — بن نیزه و قبهٔ بارگاه

القصه آن دو لشکر بل آن دو دریای پر تیغ و خنجر در برابر یکدیگر بعزم رزم و خیال قتال قرار گرفته بقیه آن روز و شب رابااستعداد آلات حرب و ترتیب ادوات طعن و ضرب بسر برده بامدادان که سلطان شیر سوار آسمان به تیغ شعاع سینه زنگی شب را شکافت و رایت ظفر آیتش ارتفاع یافت آن دو لشکر چون دو دریای اخضر بتلاطم درآمده دلیران هر دو سپاه بعزم رزم متوجهه آوردگاه گشتند و در برابر یکدیگر صفها مرتب ساخته نقیبان بتعبیهٔ صفوف و ترتیب میمنه و میسره و قلب و جناح پرداختند .

دگر روز کان روی شسته ترنج — چو ریحانیان سر برون زد زگنج
سپاه از دو سو صف بیاراستند — هز بران بنخچیر بر خاستند
در آمد بجنبش دو لشکر چو کوه — کزان جنبش آمد جهان را شکوه
فریدون نسب شاه بهمن نژاد — چو برخاست از اول بامداد
ز پولاد صد کوه بر پای کرد — بلان را ابر میمنه جای کرد
چو بر میمنه ساز دل گشت کار — همان میسره شد چو روئین حصار
جهاندار در قلب که کرد جای — درفش کیانیش بر سر بپای

ازانطرف عادلشاه نیز بتعبیهٔ سپاه رزمخواه پرداخته مقدمه را بسیف عین‌الملک که باعث آن رزم و پیکار بود استوار ساخت و میمنه و میسره را بوجود امراء شجاعت آثار استحکام داده خود با دلیران شائسته کارزار در قلب رایت مبارزت برافراخت . القصه چون صفوف هر دو لشکر پرخاشخر کینه ور آراسته و پیراسته و آئین مهر و آزرم از میان برخاسته گشت‌دست قضا و قدر ابواب شور و شر بر روی زمین کشود و خیل بلا از عالم بالا بجانب مرکز غبرا و معرکه وغا و میدان هیجا توجه نمود خروش کوس رزمی و نعره فیلان جنگی گوش فلک آبنوس کر ساخت و ناله نفیر و کرنا صدای سنج و هندی درا غلغله در سپهر مینا و گنبد خضرا انداخت .

فروهشت دامن بخورشید گرد — بلا برنوشت آستین نبرد
برآورد کوس نبردی خروش — محیط بلا زد بیکبار جوش
ز بس شیههٔ اسپ و فریاد مرد — فلک مهر را پنبهٔ گوش کرد
علم چون پری بال را کرده باز — بدیوان جنگی شده عشوه ساز

بریده طمع دل ز امن و امان — هوس منحصر گشته در ترک جان
بلاگشته از کثرت خود ملول — فگنده قضا حیرتی در عقول
ستیزنده باهم بلا و اجل — قضا با فلک زان اثر در جدل

دلیران هر دو صف بسان شیران بر لب آورده کف قدم شجاعت در میدان کین نهادند و بازوی جلادت بتیغ و تیر و سنان و ژوپین کشادند غبار معرکه پیکار نقاب چهره آفتاب گشت و خاک میدان رزمگاه توتیای دیده ماه گردید سنان جان ستان بسان غمزهٔ فتان خوبان فتنه انگیز و تیغ تیز مانند مژهٔ عاشقان خونریز شد سپهر بی مهر را از حیرت و حسرت کشتگان آن معرکه روش و گردش فراموش گشت و بهرام خون آشام از تیغ و حسام دلیران میدان انتقام متحیر و مدهوش دلهای دلیران از هول آن واقعه قیامت نشان در ابدان لرزان و روان بهادران از دهشت آن معرکه جان ستان از تنها گریزان گردید.

شکار افگنان سوی هم تاختند — ز امیدها خانه پرداختند
ز بس گرمی بر دلان روز کین — روانی درآمد بجرم زمین
فراغت سراسیمه هر سو دوید — بجز قالب کشته جای ندید
سنان را دل زنده زندان شده — بر امیدها مرگ خندان شده
ز خون گشته روی زمین چون نگار — ز پیکان دل و جسم کیوان فکار
ز بس قتل شد مرگ باخود بجنگ — که بسیار کردی بیکجادرنگ

میدان هیجا از خون کشتگان چون دریای عمان بود و فیلان بیستون توان با نشانهای بادبان آسا درمیان چون کشتیها در جولان و سواران رزم آزما مانند نهنگان مردم ربا از تیغ و سنان دندان زبانیه سان بخونریز اعدا تیز ساخته و جهانیان را درگمان روز رستاخیز انداخته یا معرکه رزم هنگامهٔ بزمی بود که حریفان خود کامهٔ آن هنگامه را از خون دلیران و خود سران ساغر و جام مدام مهیا و مهنا گشته و مبارزان دلیر را که همیشه از چنان جام و مدام مست شیرگیر بودند، بد مستی در طینت و طبیعت سرشته قانون جنگ با نوای نفیر و کرنا باهنگ چنگ ساز یافته بود و شهباز خدنگ از چنگ شیران بقوت زاغ کمان در هوای طائر روح دلیران پرواز گرفته.

دو دریای طوفان برآورده موج — ز تیغ یلان خون رسیده باوج
غباری برآمد بخورشید و ماه — که شد روز در چشم گردون سیاه
شده مهر شمشیر زن گرد تاک — نهان کرده شمشیرها زیر خاک
چنان تیغ کین ریخت از هرگروه — که زد بحر خون کوه بر تیغ کوه
بی ماتم بر دلان سپاه — سر نیزه ژولیده موی سیاه
فگندند فیلان بچرخ برین — ز چوگان خرطوم گوی زمین
دم تیغ کفتی می آشام شد — ز خون خود دریا دلان جام شد

چو از جان فضای جهان تنگ بود — همان کشته بازنده در جنگ بود
ز بحر بلا میغها شد پدید — رخ مرگ در تیغها شد پدید
بخون تشنه شمشیر، زهر آبدار — ز جوهر عیان کرده دندان مار
ز بس زخم پیکان شده سینه سوز — در عافیت گشته مسمار دوز
کمان خصم را گفته عشق از صفیر — میان دو ابرو بانگشت تیر
ته نعل اسپان زمین گشته آل — نهان در شفق صد هزاران هلال
سنان کرده انگشت هر سو دراز — نموده اجل را ره ترکتاز
سر رشته چارهانا پدید — کمند بلا گشته حبل الورید
سلاح و سلب جمله فرسوده گشت — بدن رنجه و دستها سوده گشت

بالجمله دران روز نیران عالم سوز کارزار بنوعی التهاب یافت و باد حمله دلاوران تنور پیکار را بنحوی تافت که تا شاهسوار مضمار افلاک نقره خنگ توسن سپهر را رام ساخته و بهرام خون آشام که جلاد فلک مینا فام است تا حسام انتقام از نیام آخته در هیچ روزگاری چنین کارزاری بنظر ایشان درنیامده و در هیچ دیاری مثل این پیکاری مشاهد شان نگشته نه دیده فلک مثل این واقعه دیده و نه گوش زمانه افسانه چنین شنیده سپاه عادل شاه با آنکه مضاعف دلیران لشکر شهریار بحر و بر بود هر چند سعی و کوشش نمودند چهرهٔ مقصود در آئینهٔ نصرت مشاهده ننمودند.

چو نصرت نبخشد سپهر بلند — نیاید بمردانگی در کمند

ناگاه نسیم نصرت از مهب عنایت و ماالنصر الا من عند الله بر پرچم رایت فتح آیت حضرت شاه حسین نظام شاه وزیده بکنناء نکبت غبار ادبار و انکسار بر چهره مخالفان تیره روزگار پاشید و با وجود کثرت و عدت جنود نامعدود اعدا که نشانهٔ بود از وفود عاد و ثمود حضرت مهیمن ودود جلّت آلاءه و عمّت نعماهٔ بمحض لطف و عنایت بی منتها و بیمن مظاهرت و معاونت حضرت ائمه هدی علیهم التحیّه و الثنا منصهٔ این دولت ابد انتما را از شر اعدا بمقتضای یریدون لیطفؤا نور الله بافوا ههم و الله متم نوره و لوکره الکافرون، صیانت فرموده سعادت و اقبال دواسبه باستقبال موکب جاه و جلال استعجال نمود و رایت عادلشاهی که از کمال مفاخرت و مباهات با ذروهٔ سماوات لاف مساوات میزد در خاک مذلت و ادبار نگونسار گردید ازنوادر اتفاقات حسنه که ازان بلطیفه غیبیِ تعبیر کنند آن بود که در اثنای گرمی هنگامه رزم گاه خبر بعادل شاه رسید که عین الملک که روی رزمه سپاه بود عنان از معرکه کارزار برتافته منهزم گردید بمجرد استماع این خبر عنان تمالک و تماسک از دست عادل شاه بیرون رفته پائی ثبات و قرارش متزلزل گردید بالضروره وداع نام و ناموس و خیر باد چتر و علم و کوس گفته بصد حسرت و افسوس رو بوادی فرار نهاد.

عنان بارهٔ تیزتگ را سپرد — بصد حیله زان رزمگه جان ببرد

چون خبر فرار عادل شاه بعین الملک که در دریای رزمگاه غوطه خورده بود رسید او نیز نا چار از میدان کارزار رو گردان گردید.

چو سردار در جنگ بنمود پشت | نه خود را که جنگ آوران را بکشت

بالضروره تمام سپاه -

دل از مستی خویش بر داشتند | به بیچارگی پشت بگماشتند
گریزان سوی بیشه و دشت و کوه | نهادند سرها گروها گروه
نه تاج و نه تخت و نه لشکر بجای | نه اسپ و نه مردان جنگی بپای
جهان بد پر از خیمه و چارپای | سلاح و بنه ماند یکسر بجای
نگون گشت کوس و درفش و سنان | نبد هیچ پیدا رکیب از عنان
ز چندان سپه یک دلاور نماند | کرا تن بد از خیل شان سر نماند
نهادند جنگی ستیزندگان | سنان در قفای گریزندگان

سپاه ظفر پناه لشکر شکسته عادل شاه را تعاقب نموده ازان بخت برگشتگان چندان بقتل آوردند که فریاد الامان از ساکنان آسمان برآمد جمیع فیل و اسپ و اسباب سلطنت و مکنت عادلشاه و سپاهش که در رزمگاه گذاشته و قضیهٔ من نجا براسه فقد ربح را غنیمت انگاشته بودند با هیونان کوه مثال و سایر اسباب و اموال و احمال و اثقال از تیغ و درع و سنان و خود و جوشن و خفتان با خیمه و سراپرده و بنده و برده بدست عساکر نصرت مآثر افتاده بر در کریاس سپهر اساس جمع آوردند چنانچه منقول است که موازی پانصد زنجیر فیل از خاصه عادل شاه و سپاهش بتصرف اولیاء دولت ابد قرین درآمد باقی نقود و اجناس ازین قیاس توان نمود -

رسیدند گردان آهن کلاه | به بوسیدن پای گیتی پناه
بسی گنج در پیشگه ریختند | بد و نیک را درهم آویختند
متاعی گران لشکر آمد بدست | ز پانصد فزون بود پیلان مست
ز تازی نژادان هامون نورد | محاسب رقم بیش از اندازه کرد

از مجموع آن غنائم نا محصور شهریار موید منصور غیر از فیلان بیستون منظر که تعلق بسرکار خاصه شریفه گرفت بچیز دیگر متصرف نگشته تمام آن خزائن و اموال را با سپاه ظفر مآل انعام فرمود، القصه چون عادل شاه از معرکه خویش را بکران کشید عین‌الملک ازو متوهم و متوحش گردیده هم از جنگ گاه بجانب مرچ که جاگیرش بود توجه نمود و در مقام جمعیت و استعداد مخالفت عادلشاه در آمده در اندک روزی بکثرت خیل و حشم و عدت سپاه و خدم استظهار تمام یافت و از مخالفت عین‌الملک اکثر امرای عادل شاهی باعلان کلمه عصیان مبادرت نموده تزلزل تمام بارکان دولت عادل شاه راه یافت و عادل شاه چون بر دفع فتنه عین‌الملک قدرت نداشت برامراج والی کشور بیجانگر ملتجی گشته ازو استمداد نمود رامراج فوجی از لشکر بیجانگر بمعاونت عادلشاه نامزد فرموده عین‌الملک را که طاقت مقاومت ایشان نبود التجا به بندگان خلائق پناه نظام شاهی نموده قول طلبید چنانچه بعد ازین آمدن عین‌الملک و براه عدم رفتنش رقمزدهٔ کلک

بیان خواهد گردید اما شهریار کامگار چون بیمن تائید قادر مختار بر اعداء دولت ابد انتما ظفر یافت و لشکر کینه ور مخالف عنان ببادیهٔ فرار تافت بعد ازین فتح نامدار که عنوان مفاخر و مآثر شهریاران کامگار بود.

هم آنجا یکی هفته دل شاد کام | بر آسوده با بخشش و رود و جام

بعد ازان با سپاه منصور و غنائم نا محصور رایات نصرت آیات بهمعنانی عنایت و لطف آفریدگار بجانب مستقر سریر سلطنت پائدار برافراخت.

چو از بخت والا سر افراز گشت | کله گوشهٔ بر آسمان باز گشت
کمندی بمسمار زر بسته نعل | چو خورشیدمیراند و میربخت لعل

ذکر پرواز فرمودن شاهباز رایت منصور شهریار کامگار بهوای شکار و انتزاع قلعه کالنه و انتور از کفار فجار بعون عنایت رب غفور

چون شهنشاه فلک بارگاه از رزم سپاه عادل شاه برآسود چند روزی بخرمی و فیروزی بر بساط عیش و نشاط تکیه فرمود رای جهان آرای شهریاری بهوای تماشای جانوران شکاری و سیر فضای مرغزار و صحاری رغبت نموده شاهباز رایت منصور در هوای صید به پرواز آمده فضای دشت و راغ و باغ را بر دراج و کبک و کلنگ و سایر وحوش و طیور چون دیده مور و پر زاغ تاریک و تنگ ساخت.

بنالیدن درآمد طبلک باز | در آمد مرغ صید افگن بپرواز
ملک هر سو که مرکب راند حالی | زمین از گور و آهو گشت خالی
بنه در یک شکارستان نمی ماند | شکار افگن شکار افگن همی راند

از بسیاری وحوش و طیور که از جانوران شکاری در کوه و صحاری و دشت و براری افگنده گشت صورت اذ الوحوش حشرت برای العین مشاهد گردید.

خاک چون اشکال اقلیدس شد از شاخ گوزن | و ز بر هر شکل حرفی از خدنگ جان ستان
چنگ باز اندر هوا و شاخ رنگ اندر زمین | این معلق آن مجعد این ز مشک آن زعفران
بر زمین چشم گو زنان راست گوئی صف زده | اختران چرغ پیکر در عقیق آسمان
روی آهو پیکر پروین نمود اندر زمین | وز هلال منخسف بر پیکر پروین نشان
سایهٔ شبدیز شه بر هر زمینی کاوفتاد | صورتی شد با رکاب و پیکری شد با عنان
خانه مانی تو گوئی بر زمین نیرنگ زد | صد هزاران صورت رنگین بآب ناروان

همچنین موکب گیتی ستان شهریار کامران شکار کنان کوه و هامون را از وجود جانوران

می بر داخت و فضای دشت و صحرا بلک روی هوا را از وحوش و طیور خالی میساخت تا ماهچه رایت منصور خورشید آثار از کوه انتور طالع گشته پرتو انوار بر آن حصار و دیار انداخت .

چو یکچند رفت آن خروشنده سیل ز تندی بکوه افگنی کرد میل

چون در اواخر ایام دولت حضرت جنت آشیانی برهان نظام شاه که سپاه منصور متوجه تسخیر قلعه رائچور بود دابنا روی رای که والی قلعه انتور بود رقبهٔ اطاعت از ربقه عبودیت کشیده باعلان کلمهٔ عصیان مبادرت نمود و همچنین بهارجیو قلعه کالنه را که داخل ممالک محروسه بود از تصرف اولیاء دولت انتزاع نمود و تا غایت بجهة وقائع و موانع صورت تنبیهه آن متمردان و تسخیر آن قلاع سپهر نشان درنقاب توقف و تاخیر مانده درینوقت که موکب منصور بحوالی انتور رسید دابنا روی رای را پای ثبات و قرار از جای رفته جمعی از اقربای خویش را در آنحصار سپهر آثار گذاشته بلوازم حزم و احتیاط وصیت نمود و خود را ازان ورطهٔ خونخوار بکنار کشید بالجمله رای جهان آرای شهریار فلک سریر هوای تسخیر آن قلعه سپهر نظیر فرموده حکم جهانمطاع خورشید ارتفاع شرف اصدار یافت که عساکر نصرت شعار تسخیر آن حصار فلک آثار را وجه همت ساخته رایت مردانگی بسپهر دوار بر افرازند دلیران قلعه کشا و شیران بیشه هیجا و نهنگان لجهٔ وغا قدم شجاعت و دلیری در دامن آن کوه آسمان شکوه مصمم ساختند و رایت تسخیر بفلک اثیر برافراختند و پرکار وار بر گرد آن کوه فلک شکوه که گروهی ازکفره مانند پسر نوح آنرا از طوفان بلا مفر و ملجا ساخته بودند گردیده جای صعود و عروج بران محدب فلک البروج بنظر تامل و احتیاط ملاحظه نمودند وهرچند خواستند که بدستیاری فکر و خیال و حبال وهم و اندیشه بر مصاعد آن جبال انداخته بپای مردی نردبان اوهام بر بام آن سپهر مینافام برآیند و بنظر تدبیر تسخیر آن سپهر اثیر ملاحظه نمایند ممکن و متصور نبود و صورت آن خیال در آئینه تصور محال می نمود چه ارتفاع آن کوه سپهر شکوه بحدیست که ایوان کیوان بوجود علومکان کمینه پاسبان آستان اوست و طبقات سماوات بمنزله پلهای نردبان او تیغ کوهش در سمک از سماک گذشته و عمق درهاش در ژرفی بسمک رسیده و مسافت میان نشیب و فرازش از ثری تا ثریا کشیده .

بیخش به نشیب برده آهنگ زانسوی سمک هزار فرسنگ
تیغش بفراز برده خرگاه زانسوی فلک بسالها راه

اندیشه آسمان نورد در ترقی برمعارج آن نردبان از طبقات سماوات ساختی و اوهام فلک گرد را در قطع مهابط و مصاعدش پای بسنگ حیرت آمده بار بسرحد عجز و قصور انداختی پسر نوح اگر از بیم طوفان رخت بآن کوه سپهر نشان کشیدی هر آئینه صدای لا عاصم الیوم نشنیدی و ببلای طوفان مبتلا نگردیدی .

در و مردم ندیم ماه بودی ز راه آسمان آگاه بودی

بر یکجانب آن کوه فلک رخنهٔ نمودار بود که باد را گذارازان رخنه دشوار می نمود و طریق

مضیق آنحصار منحصر دران راه دشوار درمیان آن راه باریک کمر سنگهای گران بیکران افتاده بلک آن رخنه فی‌الحقیقت سنگ اندازی بود جهته جنگ آیندگان آماده.

ازین طرفه کوهی که صد کوه‌قاف — نهان داشت چون ریگ درهرشگاف
ازو داشت گیتی شکوه دگر — که هر سنگ او بود کوهی دگر
بر دامن او درین سبز کاخ — گرههای انجم کشودی بشاخ
چو گشتند بر گرد آن گرد سنگ — یکی رخنه دیدند از بهر جنگ
ولی بود آن رخنه سنگ افگنش — و زو سالها راه تا دامنش
اگر چرخ دیدی دران رخنه تیز — ز سنگ افگنانش شدی سنگ ریز

چون طریق جنگ منحصر دران مضیق بود دلیران شیر جنگ روی بآن رخنه تنگ آورده مانند شعله آتش از پستی بفراز آهنگ نمودند وسکان آنحصار سپهر آثار ازان رخنه ژاله وار سنگ بارگشتند.

چو دیگر نبودش ره از هیچ سوی — دلیران بان رخنه کردند روی
بدن محض آتش شده از غضب — که بالطبع باشد بلندی طلب
ببالا شدن از نگه چست تر — همه قلعه گیر از کمند نظر
بسر فکر بالا شدن شد چنان — که شد کنده هرتن که‌بد سرگران
مگر شد فلک سنگ آهن ربا — که شد آسمان پر ز آهن قبا

چون راه آن رخنه بغایت تند و تنگ بود چهرهٔ فتح و ظفر در نقاب زنگ و درنگ مانده بسی از دلیران میدان جنگ از ضرب تیر و سنگ کفار بی نام و ننگ رخت هستی بسرحد عدم کشیدند.

قضا با اجل بود گوئی رفیق — بفرسودن جان دران منجنیق
ازان کار بر مردمان گشت سخت — که میریخت که پارها لخت لخت

شهریار گردون وقار چون طریق تسخیر آن حصار بغایت صعب و دشوار دید و دلیران شیر شکار را جنگ با کوه و سنگ مستلزم تعب و آزار در خاطر ملکوت ناظر که آئینه چهره مقصود بود جلوه نمود که علاج انهدام آن سد سکندر منحصر در ضرب توپ قیامت آشوب است تا بروجی که در مقابل آن رخنه یا جوج واقع شده و ممر دخول و خروج بغیر ازان نیست از صدمه سنگ توپ زبر و زبرگشته و اساس مظاهرت ارباب مخالفت درهم شکسته صورت فتح و ظفر در آئینه مراد جلوه گر آید بنا برین فرمان قضا جریان بنفاذ پیوست که توپچیان سرافیل توان توپهای صاعقه آسا در محاذی رخنه آن سپهر مینا منصوب سازند و بضرب توپ قیات نهیب تزلزل در بنای صبر و شکیب ارباب مکر و فریب اندازند توپچیان بموجب فرمان توپهای صاعقه نشان را در برابر آن رخنه نصب نموده در مجری گرفتن و خراب ساختن آن سد یاجوج آثار ید بیضا ظاهر ساختند و از صدمه توپ بروج محاذی آن رخنه را از پای درانداختند.

چو استاد داننده دستور یافت | بدانندگی در پی آن شتافت
یکی اژدر آورد از هفت جوش | که از سنگ خارا برآرد خروش
بنوعی که‌دانست و طوری که خواست | بران رخنه که کردش از دور راست

چون برجی که استظهار اهل حصار بآن بود بضرب توپ صاعقه آثار سمت انهدام و انکسار یافت و اهل حصار که کثف وار دران سنگ خزیده بودند راه فرار از جوانب بسته و رشته امید از سطوت سپاه شیر شکار گسسته دیدند مضطرب و بیقرارگردیده چاره کار خویش منحصر در اظهار عجز و انکسار یافتند لاجرم بقدم اضطرار و اعتذار از حصار بیرون شتافته دست افتقار در حبل‌المتین مغفرت و مرحمت شهریار سپهر اقتدار استوار ساختند.

چو شد بر فراز جبل زان ستیز | قوی آلت جنگ شان ریز ریز
نه امیدواری بشاهنشهی | نه زان کوه بر هیچ صحرا رهی
امان جسته از تیغ شاه آن گروه | به صحرا دویدند زان تیغ کوه

مراحم شهریاری ذیل عفو و اغماض بر جرائد جرائم آن قوم زینهاری پوشیده از تیغ خونریز دلیران میدان کینه و ستیز شان امان بخشید و کوتوالی آن سپهر عالی را بیکی از بندگان کیوان مکان تفویض فرموده سمند اندیشه خرام چون ابلق ایام ازان مقام بقصد انتقام متمردان قلعه کالنه بجلوه درآورد.

نصرت عنان گرفته و اقبال در رکاب | وز آسمان رسیده بشارت بفتح باب

بعد از آنکه مسافت کوه و دشت آن مرز و بوم از عبور مراکب مواکب منصور فرسوده گشت و منازل و مراحل آن وادی بخرمی و شادی پیموده شد غبار عنبر آثار سمند برق رفتار شهریاری بر ظاهر حصار کالنه مشکبار گردید و قبهٔ بارگاه فلک اشتباه در برابر حصار مذکور بمحدب فلک مهر و ماه رسید روز روشن در چشم حشم قلعه کالنه که اعداء دین قویم و احزاب شیطان رجیم بودند از گرد سپاه منصور مانند شب دیجور تیره و بی نور نمود و دیدهٔ بخت ارباب ضلالت در خواب ادبار و نکبت غنود.

کشاینده این حصار بلند | چنین افگند بر کواکب کمند
که چون رایت شه بفر و شکوه | برآمد چو خورشید تابان زکوه

مثال لازم‌الامتثال از مکمن عز و جلال عز اصدار یافت که دلیران رستم جدال در تسخیر قلعه کالنه کمال جلادت و غایت شجاعت بظهور آورند چه قلعه مذکور در حصانت و ارتفاع از سائر حصون و قلاع متفرد و ممتاز است و مانند سقف این طارم نیلگون و طاق مقرنس گردون مستثنی و سرافراز فضای آن جبل را مثل پهنای عرصه امل نهایتی نیست و ارتفاعش را مانند ماورای برج حمل غایتی نه اساس برج وباره اش که از سنگ خارا تراشیده اند مثال سد سکندر و قواعد دولت شهریار فریدون فر در کمال متانت و استواری و از علو کنگره فرقد سایش ایوان کیوان از غایت انفعال در خوی خجالت و شرمساری.

یکی قلعه بود اندران سر زمین | مگو قلعه بل آسمان بر زمین
بر آورده کوهی بر افلاک تیغ | فلک مانده در نیمه راهش چومیغ

ز نیل فلک سبز پیراهنش — گریبان کش آسمان دامنش
وطن کرده در سایهٔ او زحل — ز بالا بزش نعره زن بر حمل

بالجمله دلیران میدان کین بموجب فرمان خدایگان زمان و زمین آن کوه فلک تمکین را چون نگین احاطه نموده تسخیر آن حصار سپهر نظیر را پیش نهاد همت ساختند و توپچیان قضا توان بانداختن توپ قیامت آشوب و ویران ساختن آنحصار سپهر اسلوب پرداختند سکنه قلعه کالنه که فیروزی سپاه منصور را از تسخیر قلعه انتور برای العین مشاهده نموده بودند و ضرب توپهای صاعقه آسا معاینه دیده فکر مآل اندیش را مقتدا و راهنمای خویش ساخته و خامت و ندامت عاقبت آن محاربت و مخاصمت را بنظر تفکر و تدبر تامل و تصور نمودند و در تصدیق اولویت انقیاد و اطاعت بحجج و براهین عقلی ابواب موافقت کشودند لاجرم قاصدی بر سبیل تعجیل نزد بهارجیو که حاکم آن قلاع و جبال بود ارسال داشتند که موکب جاه و جلال شهریار فریدون اقبال خورشید مثال پرتو تسخیر برین قلاع و جبال انداخته و از سیلاب رعب و اضطراب بنای ثبات و قرار اهل این حصار را متزلزل ساخته چه ظاهر است که مقابله و مقاتله با و فود آسمانی و جنود نامعدود حضرت سلیمانی اندازه این مشت پریشان نیست.

عقل داند که چو مهتاب برد دست به تیغ — زور زخمش نه باندازه درع قصب است

مصلحت خویش دران می بینیم که پیش از انکه در دام بلا گرفتار آئیم کاید حصار را وقایهٔ نفس و مال و اهل و عیال ساخته بقدم اطاعت و اعتذار از حصار برآئیم و قلعه را تسلیم بندگان حضرت شهریاری نمائیم درین باب جواب با صواب را مترصدیم.

بی مصلحت انجمن ساختند — نهانی یکی نامه پرداختند
بسوی بهرجی دواندند کس — که ما را درین ورطه فریاد رس
کشیده شه کوهکن لشکری — مگو لشکری سد اسکندری
کنند از سنان رخنه در کوه‌قاف — که کوه افگنانند خارا شگاف
ز دولت شکوهیست با آن گروه — که در پیش ایشان چه صحرا چه‌کوه
ازان پیش کین که ستاند به تیغ — سر سرکشان بگذراند به تیغ
بروش در قلعه باید کشاد — که خواهد گرفت ار نخواهیم داد
ستیزه نباید ز ما سودمند — که بالای کوه است چرخ بلند

بهرجی چون چاره منحصر در اطاعت و انقیاد و سد ابواب عناد دید طریق عبودیت و فرما نبرداری مسلوک داشته حاجبی با نفایس امتعه و اقمشه و جواهر آبدار و لآلی شاهوار و مراکب باد رفتار بدرگاه حضرت شهریاری فرستاده بزبان ضراعت و انکسار و عجز و افتقار بعرض رسانید.

که ای حشمتت بر فلک سرفراز — چو حشمت مبادت بچیزی نیاز
مبارک بود آمدن شاه را — شدن طالع از برج من ماه را

نه آن قلعه گیتی فدای تو باد | سر آسمان خاک پای تو باد

فی‌الجمله حاجب بهرجی با تحف و هدایای بیکران بدرگاه شهریار گیتی ستان رسیده بوسیلهٔ امرا و اعیان بشرف زمین بوس مشرف گردید و پیشکشی که داشت با عرضه داشت در پایهٔ سریر خلافت مصیر بگذرانید متعاقب آن سکان کالنه نیز بقدم اعتذار و انکسار از حصار بیرون آمده کاید قلعه فلک نشان را به بندگان آستان خلافت آشیان سپردند شهریار کام بخش کامران کامگار رسول بهارجیو و اهل حصار را بمرحمت و عنایت پادشاهانه امیدوار گردانیده بنوازش و تشریف اختصاص بخشید و دارائی آن نظیر سپهر مینائی را بیکی از بندگان درگاه تفویض فرموده بلوازم شرائط تعمیر و محافظت آن قلعه فلک تمکین و حسن سلوک با عجزه و مساکین و سائر ساکنین آن سر زمین وصیتش نمود بعد ازان عنان یکران گیتی ستان بهمراهی نصرت یزدان بصوب مستقر سریر سلطنت ابد پیمان معطوف ساخته پرتو عنایت و مرحمت بر حال رعیت و زیردستان پایه سریر سلطنت و خلافت انداخت.

شهنشه چو زانگونه خیبر گرفت	ز یاجوج سد سکندر گرفت
بشیری سپردش سکندر کلاه	که دارد بهشیاری آنرا نگاه
و زانجا شهنشاه فرخنده فر	عنان تاب شد سوی احمدنگر
بر اورنگ گیتی پناهی نشست	چو جمشید بر تخت شاهی نشست

و درین سال که سال سیم جلوس آنحضرت بود موکب جاه و جلال از مستقر سریر اقبال حرکت نفرموده بفراغ بال به بسط بساط نشاط و انبساط مثال داد و بموجب فرمان قضا جریان اوستادان مهارت فن توپ شاهی و قلعه کشا و قلعه شکن را شکسته توپ حسین شاهی ساختند در خلال این احوال عین‌الملک نکوهیده مآل که مکرر ادبار مثال ازین دولت بی زوال روی بر تافته نیران فتنه و فساد بتحریک آن سر دفتر ارباب عناد هیجان یافته بود کس بپایهٔ سریر جاه و جلال فرستاده اظهار اطاعت و انقیاد نمود و قولنامه عنایت مشحون طلب داشت تا از روی اطمینان و استظهار متوجه درگاه خلائق پناه گردد چه میان او و عادل شاه مبانی موافقت بمخالفت تبدیل یافته بود و درانولایت محل اقامتش نبود چنانچه شمهٔ ازین سابقاً رقم زده کلک بدایع شیم گردید بالجمله شهریار فریدون تبار نظر بر مصلحت وقت و صلاح کار یکی از ارباب اعتبار را با قولنامه هدایت آثار بطلب عین‌الملک شقاوت شعار ارسال داشت درین اثناء بعرض اشرف اعلی رسید که امرا و اهالی گجرات کتابات بطلب عین‌الملک فرستاده او را بسلطنت مملکت گجرات نوید داده اند چه سلطان محمود که فرمان فرمای آن ممالک بود ازین دار پر آفات رخت بسته و تا غایت حاکمی صاحب وجود بجایش ننشسته چون عین الملک مفتن بغایت متهور و بی باک بود و بگجرات رفتن و مستقل گشتن او مصلحت نبود بنا برین شهریار فلک تمکین عزم جزم نمود که گلبن مملکت را از خار تعرض و آسیب آن بی باک بر فریب پاک سازد و نهال شقاوت مآلش را از صرصر استیصال برخاک هلاک اندازد چه مقرر است که دستی که تیغ خلاف از غلاف استکبار و اعتساف بازیده باشد بدامن اطاعت و انقیاد راه نتواند برد و پای که وادی محاربت و مخالفت پیموده باشد جادهٔ موافقت و اخلاص نتواند سپرد.

ز دشمن مکن دوستی خواستار　　و گر چند خواند ترا شهریار
ز اعدا نجوید وفا هوشمند　　که ریحان نروید ز تخم سپند
مخالف نگردد بجان دوستدار　　مغیلان نیارد بجز خار بار
اگر در فرازی و گر در نشیب　　نباید نهادن سر اندر نهیب

و حکما گفته‌اند که هر که اعتماد بر دشمن غدار و بداندیش مکار کند هر آئینه چهرهٔ دولت خویش را خراشیده باشد و خاک مذلت و ادبار بر روی روزگار خویش باشیده با لجمله حسب الحکم جهانمطاع خدمت جالینوس‌الزمانی قاسم بیگ حکیم جهته رفع هراس و بیم آن سر گشته بادیهٔ غوایت و ضلالت متوجهه گشته بسخنان حکمت آمیز خاطر شقاوت مآثر عین‌الملک را ایمن و مطمئن ساخت چون راه مفر عین‌الملک کینه‌ور منحصر در درگاه حضرت شهریار بحر و بر بود بران سخنان زر اندود اعتماد نموده بپای خود متوجهه مقتل خویش گردید.

کسی را که شد تیره روز بهی　　بادبار خود کوشد از ابلهی
شتابد بپای شقاوت روان　　بسوی هلاک تن و فوت جان

بالجمله چون سیف عین‌الملک بالشکر خویش بحوالی مستقر سریر سلطنت و خلافت رسید موکب جاه و جلال برسم استقبال حرکت فرموده شهریار فریدون فر بحشمت جمشید و هیبت اسکندر بر باد پای جهان پیمای کوه سیر سوار گشته عنان یکران فلک جولان بصوب مخالفان معطوف ساخت همین که سپاه مقهور عین الملک از دور نمودار شد لشکر ظفر اثر چون سد سکندر دو رویه صفی بیاراستند که کوه البرز را از نهیب آن شکوه زهره در بر آب گشت و اژدهای فلک از بیم آن هزبران شیر شکار و هیبت فیلان عفریت دیدار در پیچ و تاب افتاد.

سوار آهنین بارهٔ شد دو میل　　همه برج آن باره از زنده پیل

عین‌الملک با معدودی از سپاهش بصد خوف و هراس بمیان آن دو سدّ سپهر اساس درآمده چون نظرش بر خورشید طلعت شهریار جمشید صولت افتاد خود را بر خاک راه افکنده جبین عجز و انکسار بر زمین افتقار و اعتذار نهاد دریموقت ملهم دولت در گوش هوش آنحضرت مضمون این بیت ادا نمود.

مکن وقت ضائع بافسوس و حیف　　که فرصت عزیز است الوقت سیف

چه دشمن بر قهر و کین را قرین و همنشین ساختن و دوست مهر آئین انگاشتن مار در آستین داشتنست و تخم در شوره زمین کاشتن عاقل متفطن باید که بتلطف و چاپلوسی دشمن مفتن فریفته نگشته هر چند تملق بیش کند و تضرع پیش آرد حزم و احتیاط کار بسته اعتماد بران ننماید که از دشمن بهیچ روی دوستی نیابد.

از دشمن دوست رو به پرهیز　　چون هیزم خشک ز اتش تیز

کارش بجدل چو برنیاید خوش خوش در حیله بر گشاید

بنا برین قلزم غضب و کین شهریار روی زمین بتلاطم درآمده شعلهٔ خشم جهانسوزش خاشاک وجود عین الملک بی باک را سوخته روی زمین را از خبث وجودش پاک ساخت و فرمان قضا جریان بقتل و غارت لشکریانش از مکمن غیب نفاذ یافت دلیران شیر صولت پنجه نخوت و غرور عین الملک مقهور را بزور بازوی مردی تافته سر پر تکبرش را از پیکر بدن برداشتند و تیغ بیدریغ در اتباع و اشیاعش نهاده هرکرا خیال جدال و قتال بخاطر رسید زنده نگذاشتند.

چنین باشد سزای آنکه با دولت زند پهلو همین باشد سزای آنکه با نعمت کند کفران

بنای حیات صلابت خان و جمعی از سرداران و دلیران سپاه عین الملک از صمصام انتقام دلیران ظفر فرجام انهدام پذیرفت و قبول خان که یکی از امرائش بود ازان ورطه جانستان بدر رفت و با جمعی که از تیغ سپاه ظفر پناه خلاص گشته بودند خود را بحرم عین الملک رسانیده جهته تحصیل نام و ننگ آنجماعت را بصد فلاکت و جنگ بطرف ولایت تلنگ بدر بردند از سپاه عین الملک هر که سلاح افگنده طالب امان گشت عاطفت خسروانه شامل حال او گردیده در سلک بندگان درگاه عرش اشتباه انتظام یافت و هرکس عصابهٔ عصیان بر ناصیه طغیان بسته در مقام محاربه و عدوان راسخ ماند بدنش طعمه وحوش و سباع آن بقاع گشته اسپ و سلاحش داخل غنایم سپاه ظفر پناه گردید.

امان یافت هرکس که گردن نهاد بشد عاصیان را سر و زر بباد

سری که از کبر و نخوت ببالش خورشید نه نهادی مانند سایه از خاک مذلت بستر و بالین ساخت و دیده که در اژدهای فلک بعجب و غرور نگاه کردی ناگاه طعمه مار و مور گشت و سرّ کریمهٔ و لا یحیق المکر السیّ الا باهله، بر منصه شهود جلوه نمود.

اگر بدکنش مرد زنهار خوار بگردون گردون رود زهره‌وار
زمانه ز گردون فرود اورش بدست بد خویش بسپاردش

آری آدمی ازین مرحلهٔ اندک بقا رفتنی است‌ومتاع این کاشانه بجاروب فنا رفتنی پس چرا خردمند عاقل دل برشتهٔ حرص و آز در بندد و زیرک کامل اگر بدیدهٔ عبرت بر خود نگرد چرا بدهان غرور و پندار بخندد.

شربت شیر بکودک ندهدمادر دهر تا دگر باره بخون در نبرد دندانش

ذکر معاهده ابراهیم قطب شاه با شهریار بحر و بر درباب تسخیر گلبرگه و بیدر بحکم خالق اکبر

چون صیت جهانگیری و طنطنهٔ کشور ستانی حضرت سلیمانی شاه حسین نظام شاه درالسنه و افواه افتاد و آوازه لشکر ظفر اثرش در بحر و بر منتشر گشت و درگاه عرش اشتباهش سلاطین روی زمین

راه پناه و بوسه گاه گردیده و بیمن اهتمام صمصام انتقامش سلک جمعیت اعدا پریشان و ابتر شد ـ

پناه جهان گشت آن تاج و تخت — ز روی زمین فتنه بربست رخت
چنان دهر ازو روشنائی گرفت — که ظلمت هم از شب جدائی گرفت
چنان داد عدلش قرار زمین — که بنهاد صورت ز کف تیغ کین
ز تیغش هراسان سر آفتاب — زبیمش شدی زهرهٔ شیرآب
فلک را حریم درش قبله گاه — جنابش ملوک جهان را پناه

ابراهیم قطب شاه را هوای موافقت آنحضرت در سر افتاده و آرزوی مصادقت در ضمیرش جاگیر گردید لاجرم مصطفی خان را که رکن رکین آن دولت ابد تزیین بود و در کفایت رای و اصابت تدبیر در ممالک دکن نظیر نداشت جهته تمشیت قوانین محبت و وداد و تاسیس قواعد مودت و اتحاد بملازمت سده سلطنت و خلافت فرستاد بالجمله چون مصطفی خان بسعادت زمین بوس استسعاد یافت در تاسیس مبانی محبت و موافقت مساعی جمیله بظهور رسانیده قواعد مصادقت و التیام را بعهود و مواثیق انتظام و استحکام داده مقرر داشت که ابراهیم قطب شاه بسعادت ملاقات آنحضرت فائز گشته باتفاق یکدیگر در تسخیر گلبرگه و بیدر سعی موفور بظهور رسانند و بعد از تسخیر گلبرگه با توابع و لواحق تعلق به بندگان شهریار گیتی ستان یافته بیدر بامضافات بقطب شاه اختصاص یابد بعد از تمهید مقدمات معهود و تاکید آن بمواثیق و عهود خدمت جالینوس حکیم قاسم بیگ که بمنزله آصف دوم بود در ملازمت سلیمان ثانی بهمعنانی مصطفی خان متوجه خدمت حضرت قطب شاه گردیده مقرر شد که آن دو نامور از مستقر دولت خویش حرکت فرموده در ظاهر گلبرگه بملاقات یکدیگر مسرور گردند بنا برین شهر یار روی زمین فرامین باحضار و اجتماع سپاه نصرت شعار باطراف امصار و بقاع ارسال داشته در اندک فرصتی چندان سپاه بدرگاه گیتی پناه جمع گشت که عارض وهم و قیاس از تعداد و تخمین آن بعجز قائل شد ـ

سپاه بی عدد ز اندازه بیرون — همه تند و قوی هیکل چو گردون
دلیرانی همه چون نیزه سردار — کمرها بسته بهر رزم و پیکار
همه چون آتش سودا جهانسوز — همه چون غمزه خوبان جگردوز

بعد از انکه درگاه خلائق پناه پادشاه روی زمین از کثرت دلیران شجاعت آئین و نبرد آزمایان میدان کین مانند سپهر و هجوم نجوم و عقد پروین گشت موکب منصور بتائید رب غفور از مستقر سریر سلطنت نهضت فرموده رایات نصرت آیات بر سمت گلبرگه بحرکت درآمد ـ

چو دانست دارای گردون سریر — که گردید لشکر نهایت پذیر
سرا پردهٔ کین برون زد ز شهر — زمین و زمان شد چو دریای زهر
فرو کوفت طبل روارو چنان — که شد مرده بازندگان همعنان
ز گرد سپاهش هوا مشکفام — بیکحال روز و شب و صبح و شام

جهان را شب از روز پیدا نبود — تو گفتی سپهر و ثریا نبود
همی رفت منزل بمنزل روان — سعادت قرین و ظفر همعنان

قطب شاه نیز با سپاه از حد و عد بیش از مستقر دولت خویش حرکت فرموده در ظاهر گلبرگه بعساکر نصرت مآثر ملحق گشت و بسعادت ملاقات فائز گردیده لشکر آن دو نامور حصار سپهر آثار گلبرگه را چون حوادث و نوائب روزگار درمیان گرفتند و از جوانب النگ و سیبه پیش برده بلوازم محاربه و محاصره مشغول گشتند.

ز لشکر نهان گشته روی زمین — زمین گرد آن قلعه شد آهنین

حصار گلبرگه هر چند بر روی زمین واقع گشته اما اساس سپهر التباسش بنوعی مشید گردیده که از ابنیهٔ نمود و عاد که مصدوقه سبعاً شداد ست یاد میدهد و داغ غیرت بر چهره سد سکندر و بنای هرمان می نهد چه حصار کوهی معمول از سنگ خارا سر باوج قبه خضرا کشیده و بروجش در بلندی و ارتفاع بفلک البروج رسیده پیرامنش بخندقی عمیق متانت پذیرفته که از غایت ژرفی از طبقه هفتمین زمین درگذشته وگا و زمین چون ماهی در آب او که چون سیل خیز دیده عاشق هجران کشیده است شناور گشته خاک ریز باره ازین خندق تا دای نخستین دیوار حصار مقدار صد گز تقریباً بنوع تند و تیز ساخته و پرداخته اند که پیاده را صعود بران اصلا متصور نبود.

سر کشی کز تندیش گشتی فلک‌راقرطه چاک — از سمک پیوسته ارکان رفیعش تا سماک
بر فراز باره آن پاسبان در تیره شب — ماه را چون جرم ماهی دیدی از سوی مغاک
ور نشستی فی‌المثل بر سطح ایوانش مگس — پایش از نرمی بلغزیدی و افتادی بخاک

وضع آنحصار سپهر آثار بنحوی واقع شده که از آسیب توپ قیامت نهیب گردی بدامن خاکریزش نمی نشیند و فصیلش به هیچ طریق از توپ و منجنیق شکستی نمی بیند چه زمین حصار در مغاکی افتاده و از خاک خندقش پیرامون آن فضا و هامون چون کوه ارتفاع یافته چنانچه تا بکنار خندق دیوار حصار مرئی نمیگردد و توپ از بالای آن میگذرد و چون عمق خندقش بآب رسیده از نقب زدن نقاب نیز فتح‌البابی متصور نمیشود.

ازین کوتهی در زمین کرده جای — معاذالله از کوته فتنه زای
نه تاواى چرخش کشیده حصار — که در وی کند مهرهٔ توپ کار
درش بسته برروی صاحب دلان — چو بر روی سائل در مدخلان

بالجمله شهریار گردون وقار چون ظاهر آنحصار سپهر آثار را مخیم عساکر نصرت شعار ساخت پرتو التفات برتسخیر گلبرگه که مستقر سریر سلطنت آبا و اجداد نامدارش بود انداخت و حکم جهانمطاع نفاذ یافت که رومی خان و مادورام که حواله دار و صاحب اهتمام آتشخانه سلیمان زمانه بودند توپهای بزرگ قلعه کشا را بکنار خندق حصار برده بضرب توپ قیامت آشوب تزلزل در اساس و قواعد

آن بنای هرمان نشان اندازند و هرچند زود تر یک طلع دیوار حصار را ویران سازند تا عساکر نصرت مآثر بقوت بازوی شجاعت و جلادت بتسخیر آن پردازند رومی خان و مادورام حسب الفرموده عمل نمودهِ بتوپ انداختن و قلعه ویران ساختن پرداختند و دلیران قلعه کشا نیز از اطراف و جوانب النگ و سیبه بکنار خندق برده رایت مبارزت بر افراختند و بضرب پیکان جان ستان رخنه فنا در حصار ابدان دشمنان می انداختند اهل حصار چون بصیانت و متانت آن قلعه مستظهر بودند بهیت اجتماعی در مقام ستیز و آویز درآمده علامت روز رستاخیز ظاهر ساختند در خلال این احوال فرمان قضا مثال قدر امتثال اصدار یافت که سیادت و امارت پناه شاه حسین انجو که از امراء نامدار سپاه ظفر پناه بود با خان شجاعت نشان غضنفر خان و دولت خان و نظام خان و میان مخدوم و دیگر امرا و سران سپاه با فوجی از لشکر قیامت حشر کمر تسخیر قلعه میتکیر بر میان بسته دو اسپه متوجهه آشوب گردند و چون قلعهٔ مذکور را سپاه منصور مسخر و مفتوح سازند بگماشتگان قطب شاه سپارند امراء مذکور با سپاه منصور بجانب قلعهٔ که به تسخیر آن ماموربودند نهضت نمودند و سپاه ظفر پناه را مدت یکماه با محصوران حصار فلک اشتباه گلبرگه بجز سفیر تیر خدنگ که قاصد دلیران میدان جنگ است رسولی آمد شد نمی‌نمود و بغیر از دار و گیر سغیر و کبیر را کاری نبود همه روزه از بام تا شام و از فلق تا شفق نهنگ خدنگ از کمین گاه جنگ دهان سوفار کشوده بود و اژدهای توپ صاعقه آشوب دندان آتشبار نموده جهان آرمیده را بخروش توپ رعد آشوب و تهیب خدنگ شهاب آهنگ نمودار غوغای قیامت می ساختند و آتش فنا در خرمن حیات یکدیگر می انداختند آتش صاعقه از یکجانب جگر لالهٔ داغدار میسوخت و پیکان ژاله از طرف دیگر دیدهٔ نرگس بیدار میدوخت.

سینه کوه از سنان برق میشد چاک چاک　　　و ز صدای رعد میلرزید بر خود جرم خاک

چون از کوب توپ رعد آشوب بعضی از دیوار حصار مانند خواطر افاضل روزگار رو بشکستگی نهاد و بروجی که مانند سد یاجوج بود چون عناکب عنکبوت مشبک و مفروج گشت شیران بیشهٔ شجاعت و مردی حسب الحکم حضرت سلیمانی جنگ سلطانی انداخته بهیئت اجتماعی متوجه آن رخنها شدند و بباد حمله قیامت ستیز آتش پیکار تیز ساخته از روی ستیز در خندق و خاک ریز ریختند و بضرب تیغ تیز خون صغیر و کبیر را با خاک می آمیختند اهل حصار نیز که چون خاره باآهن دلی موسوم و مانند کوه بتحمل شدائد موصوف بودند در ممانعت و مدافعت هجوم نموده بازوی شجاعت و جلادت بر کشودند القصه خلقی کثیر و جمعی غفیر از بالا و زیر بضرب تیغ و تیر از پای درآمده براه عدم شتافتند چنانچه از خون و کشته خندق جیحون و بلند و پست صحرا یکسان گشت.

نمودند آهن کلاهان هجوم　　　بدانسان که بر سقف گردون نجوم
بمیتن یکی دست را رنجه کرد　　　بکنگر یکی پنجه در پنجه کرد
کشیده یکی تیغ خورشید وار　　　که از رخنه ره کند در حصار
فدائی و شان هر طرف تیغ کش　　　بر آتش دویدند پروانه وش

ز بالا چو دیدند زندانیان — که آن کوه را سیل شد تامیان
ز هر سو فرو ریختند آن گروه — بران بحر آهن شرر کوه کوه
ز بس مالکان دوزخ افروختند — جهانی درون و برون سوختند
ز خاکستر و سنگ گیتی بتنگ — زمین کوهسار و فلک نیل رنگ

از امراء معتبر لشکر ظفر اثر فرنگخان و اشرف خان و خورشید خان دران مهلکه جان ستان که نمو نه بود از واقعه محشر و فزع اکبر شربت فنا چشیدند و سر بگریبان عدم کشیدند بالجمله آنروز از بامداد تا وقتی که سلطان خاور روی بکشور باختر نهاد و از سپاه زنگ هزیمت بر لشکر روم افتاد سپاه کینه گذار را با مردم حصار آتش کار زار در التهاب و اشتعال بود و حسام خون آشام در نیام آرام نیاسود و همچنین یکماه دیگر آن دو لشکر کینه ور را جز افروختن آتش پیکار و افراختن رایت کارزار کاری نبود و از صباح تا رواح نائره کفاح التهاب داشته مخالب رماح از اهداب ارواح کوتاه نمی‌گشت و فشا فش تیر خدنگ و کشا کش کمان در چنگ دلیران میدان جنگ از تعرض جانها خالی نبود.

چنین تا بیکماه دیگر دو سیل — ز هر سو بجوشندگی داشت میل

آخر اهل حصار از امتداد ایام محاصره و پیکار و التهاب نوائر جنگ و کارزار بتنگ آمده مهم ایشان باضطرار کشید چه قوت آن نداشتند که تیغ خلاف از غلاف مبارزت آخته بقدم محاربت میدان مصاف را پیمایند و بزبان تیغ و سنان لاف و گزاف اقامت حجت و برهان نمایند ناچار قاصدی بخدمت عادل شاه فرستاده از حقیقت عجز و اضطرار خویشتن اخبار نمودند عادلشاه نیز چون طاقت مقاومت سپاه ظفر پناه در حوصلهٔ قدرت و مکنت خویش ندید بالضرورة برامراج فرمان ده کشور بیجانگر متوسل و ملتجی گردیده کیفیت تسلط و تعدی سپاه ظفر پناه نظام شاه و قطب شاه و محاصرهٔ حصار گلبرگه را بدان کافر بیدادگر رفع نمود و استدعاء اعانت و امداد ازان سر دفتر ارباب فساد و عناد کرد را مراج بنابر حقوق تربیتی که بر قطب شاه ثابت داشت کتابتی باو نوشته اورا از موافقت با حضرت نظام شاه و مخالفت عادلشاه منع نمود و خود نیز با سپاه کینه خواه از مستقر سریر سلطنت خویش بجانب گلبرگه حرکت فرمود نیم شبی خبر توجه لشکر بیجانگر و مکتوب رامراج بیداد گر بقطب شاه رسید قطب شاه چون بر مضمون مکتوب را مراج مطلع گردید و خبر توجه او بدین صوب شنید عهد و پیمان را بر طاق نسیان نهاد و اتفاقی که بعهد و میثاق موکد گشته بود بمخالفت و نفاق مبدل ساخت و با سپاه خویش در همان شب راه تلنگانه پیش گرفت.

شبانگه که شد چرخ سیماب ریز — چو سیماب بگرفت راه گریز

بر ضمیر منیر روشن و بر اندیشه صغیر و کبیر مبرهن که شکستن عهد بوخامت عاقبت مودیست و نقض پیمان بشآمت خاتمت مفضی اگرچه ارتکاب این امر مذموم از خاص و عام قبیح و ملوم است از پادشاهان اقبح است.

سپهبد که گردید پیمان شکن — بخندند بر وی همه انجمن

خردگیر کارایش جان بود نگهدار گفتار و پیمان بود

صبحگاهی که خسرو افراسیاب انتساب خاور بد شنهٔ شعاع نقاب داری سینه زمین بر شکافت و بیژن کردار از چاه ظلمت رهائی یافت سر زنگی ظلمت نقاب از تن برداشت و بیک تیغ زدن اقطاع ربع مسکون را مسخر ساخت منهیان خبر فرار قطب شاه بمسامع قدسی جوامع شهریار جهان رسانیدند نائره غضب جهانسوز بالتهاب و اشتعال در آمده خدمت جالینوس قاسم بیگ که واسطه انتظام آن عهد و میثاق و باعث نظام آن رابطه و اتفاق بود بنفاق منسوب و مواخذ گردید و بعد از انکه در مقام سوال و جواب هدف سهام عتاب و خطاب گشت بموجب فرمان قضا جریان در قلعه پرنده مقید شد مولانا عنایت الله نائنی که بفنون فضائل و کمالات آراسته و پیراسته بود و بواسطه قاسم بیگ در مجلس بهشت آئین راه یافته از گرفتن قاسم بیگ خائف گشته پناه بقطب شاه برد مولانا علی مازندرانی که در جمیع فنون بتخصیص علم معانی و بیان از اکفا و اقران ممتاز بود بلکه در فن بلاغت و انشا دران و لاقرین نداشت در امور ملکی مدخل یافته بهوپال‌رای نیز که قبل ازین ملازم ملک برید بود و بقول حضرت جنت آشیانی در سلک بندگان این درگاه منظم گردیده چنانچه سابقاً رقم زدهٔ کلک بیان گشت متکفل مهمات سلطنت و ناظم امور جمهور سپاه و رعیت شد بالجمله چون قطب شاه متوجه مستقر دولت خویش گردید شهریار گردون وقار نیز توقف دران دیار مصلحت ندیده رایات نصرت بصوب دارالملک احمدنگر جناح سعادت و اقبال کشوده همای مثال ظلال شفقت و افضال برآن دیار افگند ـ

چو کامی نیابی در و در مپیچ که نگشاید از کوشش بنده هیچ
و گر دیر شد کار درهم مشو که هر کاری آمد بوقتی گرو
بود خسروی بادهٔ خوشگوار ولی که دهد نشه گاهی خمار

چون موکب همایون بمستقر دولت روز افزون رسید شهریار کامگار خورشید آثار بر سریر جهانبانی قرار گرفت مثال لازم الامتثال بطلب قاسم بیگ صدور یافت مدتی در منزل خویش معتکف بود باز مراحم بیدریغ شهریاری شامل حالش گشته از حضیض مذلت و خواری بذروهٔ عزت و اعتبار رسید و مهم منصب جلیل القدر وکالت و پیشوائی برای رزین و اندیشه دور بینش مفوض گردید مولانا عنایت الله نیز بقولنامه همایون عاطفت مشحون استظهار یافته بسعادت ملازمت فائز گشت ـ

ذکر جشنی که دران زفاف دری در سلطنت و عفاف دولت شاه بنت دریا عماد شاه در سلک ازدواج شهریار گردون سریر خورشید تاج گیر شاه حسین نظام شاه انعقاد یافت

چون حضرت جهانبانی سلیمان ثانی شاه حسین نظام شاه از مصلحت گلبرگه که بتقریبی عنقریب مذکور گشت معاودت فرموده بر سریر سلطنت و کامرانی متمکن گردید بخاطر ملکوت ناظرش رسید که بنای محبت و موالات دریا عمادشاه را مشید و مجدد ساخته نهال مودت و مصافات را از جوئبار

خویشی و مصاهرت خضارت و نضارت بخشیده شجرهٔ دولت را بشاخسار سلطنت پیوند کند تا ثمرهٔ مسرت و مظاهرت اولیاء دین و دولت بار آورد لاجرم بعضی از محرمان و مقربان را بر مکنون ضمیر منیر همایون خبیر ساخته دربن باب با رائی صوابنمای ایشان مشورت فرمود همگنان زبان بتحسین و آفرین رای رزین شهریار روی زمین ترتیب و تزئین دادند.

بپاسخ گشادند یکسر زبان   دعا و ثنا کرده زیب زبان
که حفظ الهی نگهبان تست   جهان از کران تا کران آن تست
بزن گوی دولت که میدان تراست   خدای جهان را چنین‌است خواست
بدیبای این دولت تازه عهد   عروس جهان را بیارای مهد

بالجمله جهت تمهید این مقدمه مولانا علی مازندرانی باتحف و هدایائی لاتعد و لاتحصی بخدمت دریا عماد شاه رفته بیمن سعی و اهتمام او رابطهٔ این التیام انتظام پذیرفت و برینجمله مقرر گشت که از طرفین نهضت فرموده قصبه سون پیت که بعد ازان جشن همایون بعشرت آباد موسوم گردیده اجتماع نیرین و مقارنهٔ سعدین روی نماید از انجانب عماد شاه و ازین طرف شهنشاه فلک بارگاه بسوی وعده‌گاه اعلام نصرت اعلام بر افراختند و دوسوی رود ظفر ورود بیور را معسکر نصرت اثر ساختند و از طرفین به بسط بساط نشاط و انبساط و تهیه اسباب سرور و حضور پرداختند.

ز سیم و زر آن هر دو زرین کلاه   کشیدند بر آسمان بارگاه
ز بس از دوسو بارگاه و طناب   نهان شد زمین زیر موج حباب
ندیدم جز آن تند آب شگرف   میان دو دریا یکی رود ژرف
زمین از دو لشکر کواکب نشان   در و جدول آب چون کهکشان
ز هر جانبی کوس عشرت زدند   ره شادمانی بنوبت زدند
زمین آسمان وار آراسته   خروش نی و نای برخاسته

القصه در هردو لشکر مجلس عیش و عشرت بآیئنی زیب و زینت گرفت و بزم نشاط و خرمی بصورتی ترتیب و تزئین پزیرفت که زاهد صدساله را مانند لاله هوای پیاله در سر افتاد و عابد پرهیزگار را چون نرگس بیدار جز اندیشه باده و ساغر چیزی در خاطر نمی‌گشت زهره در آرزوی خنیاگری آن بزم خسروی سر از کاخ نیلو فری بر آورده کرشمهٔ ساقیانش خون رشک در ساغر بتان آذری کرده زمزمه مطربان مسیح بیان از نغمهٔ داروی جان بغارت برده عشاق بی نوارا بپردهٔ نوامی بخشید و نرگس مست گلرخان تیغ جفا بقصد سینه ارباب وفا میکشید بالجمله چون مقدمات آن جشن و میز بانی و مهمات آن طوی خسر وانی سر انجام یافت درساعتی که سعود فلکی بنظر محبت ناظر بودند بر حکم شریعت بیضا بلقیس مهد عصمت در عقد سلیمان سلطنت انتظام یافت امرا و اعیان بلوازم نثار افشانی و مراسم تهنیت و شادمانی پرداختند.

شبی کاسمان گیتی افروز گشت   زمان سعد و سیاره فیروز گشت

جهان بس که روشن شد از نور و تاب | ز خجلت نهان کرد رو آفتاب
چو بکر فلک بست عقد لآل | ز زر پاره آورد بهرش هلال
عروسان انجم ز اندازه بیش | ز شب سرمه کردند در چشم خویش
شفق روی افلاک را غازه شد | ز باران انجم رخش تازه شد
برآمد بدور جهان یکسره | بخوری ز عنبر دربن مجمره
شده سرمه دان فلک را شهاب | بسرمه کشی میل از زرناب
شده سایهٔ خاک زلف سپهر | نهان اندران زلف رخسار مهر
پی عقد تزویج برخاستند | چو گردون یکی خرگه آراستند
نثار آنچنان گشت یاقوت و در | که گنجینه خالی شد و دشت پر

بعد از اتمام آن زفاف سعادت اتصاف ملاقات آن دو خسرو فریدون صفات نیز روی نموده هریک قرین نصرت و عنایت خالق بیچون بصوب مستقر سریر سلطنت روز افزون خویش معاودت فرمودند و در سال پنجم از جلوس شهریار فریدون خصال بر سریر جاه و جلال فرنگ بی نام و ننگ ریگ دنده را خیال محال در خاطر شقاوت مآثر خطورکرده سوداء فاسد و اندیشهٔ باطل بخود راه دادند و خواستندکه برقلهٔ کوه سپهر شکوه کرله که الحال معمار همت والا نهمت صاحب قران بحر نوال بران جبال قلعه فلک مثال طرح انداخته و بیرهان درگ موسوم ساخته چنانچه عنقریب قلم بدائع رقم بتحریر آن مشک فشان خواهد شد قلعهٔ طرح اندازند و حصاری بر زبر آن کوهسار سازند.

چو شد دیدهٔ بخت آن قوم تار | هوس پود کردند و پندار تار
رخ از صوب اقبال برتافتند | گلیم سیه بهر خود بافتند

چون منهیان خبر استیلای و طغیان فرنگان بی نام و نشان بمسامع خورشید جوامع شهریار گیتی ستان رسانیدند و کیفیت تحریک ماده فتنه و فساد ارباب شرک و عناد از مضمون عرائض عمال آن بلاد بوضوح انجامید بر حکم و جاهدوا فی سبیل الله باموالکم و انفسکم ذالکم خیر لکم نائره حمیت اسلام و غیرت دین حضرت خیرالانام بالتهاب درآمده انتقام ارباب شرک و ظلام و هوای غزا و جهاد با عبدهٔ اوثان و اصنام دامن همت والا نهمت گرفته عزم رزم آن طائفهٔ بی دین تصمیم پذیرفت آری اگر شمشیر شهریاران دین پرور در معماری دین حضرت خیرالبشر بسان غمزهٔ خوبان ستمگر خونریز نباشد حوزهٔ شریعت نبوی و رابطهٔ ملت مصطفوی مانند زلف بتان آشفته و پریشان گردد و اگر همای همت خسروانی جناح نجاح جد و اجتهاد در فضای غزا و جهاد ارباب شرک و عناد نگشاید امن و فراغ از حومهٔ اسلام چون عنقا از نظر خاص و عام نهان گردد.

خوشا بخت آن شاه دانا نهاد | که او دولت دین بدنیا نه داد
سنانش که در چرخ روزن فگند | ازو گشت کار شریعت بلند
ز تیغش که خورشید از و تاب یافت | بباغ جهان نخل دین آب یافت
شهانی که ملک ابد یافتند | از ین جام روشن مدد یافتند

بالجمله شهریار فریدون نژاد سکندر نهاد جهة دفع ماده فتنه و فساد و قلع و قمع فرنگ بی‌دین و داد رومی خان و مولانا شاه محمد استاد را با فوجی از شیران بیشه غزا و جهاد بآنحدود فرستاد و فرمان داد که چند عرابه توپ رعد آشوب نیز بدانصوب روان سازند چون خبر توجهه سپاه ظفر پناه بآنقوم گمراه رسید و از فرستادن توپهای صاعقه آسا آگاه شدند از کرده پشیمان و پریشان گشته دست اعتذار در دامن توبه و استغفار زدند و بقدم عجز و انکسار رسولی بپایهٔ سریر ثریا آثار فرستاده بوسیله ارکان دولت و اعیان حضرت معنی ندامت و ضراعت را بدین عبارت عرضه داشتند که اگر بمقتضای آرزوهای نفس و هوا برباره طغیان وخذلان سوار گردیدیم و سر از ربقه طاعت و گردن از طوق عبودیت بپیچیدیم اکنون جزای فعل خویش دیدیم و مرارت شقاوت چشیدیم و از کرده پشیمانی کشیدیم اگر عفو شهریاری این مشت زینهاری را بمژده امان و نوید مغفرت امیدواری بخشد من بعد قدم از جادهٔ اطاعت و فرمان برداری فراتر ننهیم و عنان جسارت بدست طغیان و کفران ندهیم القصه چون طائفه فرنگ خاطر از زنگ مخالفت پرداخته اطاعت و انقیاد خویش را بعهود و مواثیق موکد و مشید ساختند مراحم شهریاری شامل حال ایشان گشته برحکم کریمهٔ الکاظمین الغیظ و العافین عن الناس از زلت و جسارت ایشان درگذشت و حکم جهانمطاع بمعاودت سپاه ظفر پناه صادر گشت در همین سال ابراهیم عادل شاه از دار فنا بدار بقا انتقال نمود و بر حکم وصیت شاه و موافقت سپاه علی عادلشاه بر سریر سلطنت متمکن گشت.

یکی گر رود دیگر آید بجای　　　جهانرا نمانند بی کدخدای

هم درین سال یا سالی بعد ازین علی اختلاف الاقوال دریا عماد شاه نیز داعی حق را لبیک اجابت گفته بجوار رحمت ایزد متعال انتقال نمود تفال خان که یکی از امراء عماد شاه بود و بوفور جاه و کثرت سپاه از همگنان متفرد و ممتاز بر ممالک عماد شاه مستولی گشته استقلال تمام یافت چنانچه عنقریب شرح این احوال رقم زده کلک بدائع مثال خواهد شد.

جهان غارت از هر دری میبرد　　　یکی آورد دیگری میبرد
چنین بود تا بود گردون سپهر　　　گهی پر ز درد و گهی پر ز مهر
تو گر با هشی مشمر او را بدوست　　　که گر دست یابد بدردت پوست

ذکر انتقال ابراهیم عادل شاه ازین دار پرملال و نشستن علی عادل شاه بر مسند جهانبانی و جنگ رامراج لعین که والی ولایت بیجانگر بود بابندگان شهریار بحر و بر شاه حسین نظام شاه

چون قبل ازین پیوسته میانه ابراهیم عادلشاه و رامراج گمراه ماده فساد و عناد در تهیج بود و اکثر اوقات ازین رهگذر از لشکر ظفر اثر و حشم بیجانگر فتور و قصور بولایت بیجاپور میرسید و قلاع و بقاع آنملک بائمال سپاه ظفر مآل میگردید درینوقت که مسند عادلشاهی بوجود علی عادلشاه مزین گشت با رامراج از در ملایمت و مصادقت درآمده نفائس اجناس و نقود پیشکش نمود

تا رامراج مردود مواثیق و عهودی که با بندگان نظام شاهی موکد نموده بود بر طاق نسیان نهاد و ابواب مخالفت و عناد برکشاده از آشفتگی بخت پریشان اندیشهٔ خلف ایمان و نقض پیمان که اقبح قبائح است خاصه ملوک جهان را در ضمیر شقاوت تاثیرش جاگیر شد خرد خرده بین که ناصح و مستشار امین است هرچند وخامت عاقبت این مخالفت را بهزار زبان بیان می نمود ابواب اصغا بمسامیر قضا مسدود بود لاجرم اساس دولتش بشآمت این مخالفت بد فرجام انهدام یافته صبح سلطنتش بشام ادبار و نکبت رسید.

دست وفا در کمر عهد کن　　تا نشوی عهد شکن جهد کن

القصه علی عادلشاه خود بکشور بیجانگر رفته رامراج مطرود را بزور و زبور فریفته با لشکری بیشتر از قطر مطر متوجه کشور شهریار فریدون فر ساخت و کس نزد قطب‌شاه فرستاده او را نیز باتفاق و تحریک سلسلهٔ نفاق و شقاق ترغیب و تحریص نمود چون قطب شاه را سابقه خدمت و حقوق امداد و اعانت رامراج دامن‌گیر بود از تخلف احتراز لازم دانسته خواهی نخواهی بهمراهی ایشان از تلنگانه بیرون آمده بسپاه عادلشاه و رامراج پیوست چون این هر سه لشکر برخاشخر بیکدیگر ملحق گشت روی زمین از کثرت آن گروه انبوه مانند دل عشاق مسکین از هجوم هموم و اندوه تنگ گشت و صحن هامون و کوه از عدت و شکوه ایشان بستوه آمد.

بجوشید گفتی همه ریگ و شخ　　سراسر بیابان چو مور و ملخ
تو گفتی زمین شد سپهر روان　　همی بارد از تیغ هندی روان

بالجمله آن هرسه لشکر قیامت حشر با شوکت و ابهت تمام رو بولایت شهریار بهرام انتقام نهادند و مردم رامراج بهر دیار که رسیدند دست بغارت و تاراج برکشادند و آتش نهب و بیداد در بقاع و بلاد زدند چنانچه دیار دران دیار نگذاشتند.

وطن کرده در کوهها خانگی　　دمید از وطن بوی بیگانگی
علف در زمین گشت چون گنج کم　　ز نعل ستوران بیگانه سم

چون پرتو این خبر بر پیشگاه ضمیر انور شهریار فریدون فر تافته صدق آن از رسیدن زنهاریان و گریختگان که پناه بدرگاه عرش اشتباه می آوردند سمت وضوح و ظهور یافت.

رسیدند زنهاریان خیل خیل　　که طوفان بدریا درآورده سیل
شبیخون لشکر درآمد ز راه　　ز پولاد پوشان زمین شد سیاه

لاجرم شهریار عالم امرا و ارکان دولت را جهة تقدیم مشورت طلب فرموده تدبیر آن کارزار از رای صوابنمائی ایشان استفسار فرمود همگنان زمین خدمت بوسیده بعرض رسانیدند که سپاه بدخواه بمراتب از لشکر ظفر اثر بیشتر است و مقاتله با دریای پر شور و شر و قلزم کینه گستر محل صد بیم و خطر چه حکما گفته‌اند که پادشاه خردمند حازم آنکس است که از ارتکاب محاربه با لشکر بیش از خویش

اجتناب لازم شمرد مصلحت چنان می‌نماید که چند روزی بخرمی و دلفروزی مرکز دولت ابد پیوند را خالی گذارند و اوقات فرخنده ساعات بطوف صحاری و نشاط جانوران شکاری مصروف دارند چون سپاه کینه خواه ارباب ضلال را جهة کثرت افیال و احمال و اثقال مسارعت در حرکت متعذر است و ایام بر شگال و توافر میاه و تقاطر امطار مانع توقف درین دیار چه هرگاه سحاب نیسانی که دخانی بُر هوابندد و پیر سنجاب پوش آسمانی جامهٔ بارانی بر دوش افگند از کثرت گل و لای و قلت قوت و علف چارپای سلک جمعیت اعدا رو به پریشانی نهد و مهم ایشان رو بویرانی آورد تا کارشان بجای رسد که ناچار بی جنگ و تحصیل نام و ننگ فرار بر قرار اختیار نمایند یا از در ملایمت و موافقت درآیند.

بسی مصلحتها ست در خسروی — که گردد ازان دین و دولت قوی

چنان کار خود ده بحکمت رواج — که هردم نباشد بجنگ احتیاج

بحکمت توان کارها ساختن — که بر کوه نتوان فرس تاختن

بالجمله شهریار فریدون تبار بموجب صوابدید اعیان دولت پائدار کارزار کفار را در باقی کرده قلعه احمدنگر را که مستقر سریر سلطنت و خلافت بود بوجود دلیران کار آزموده حصانت فزوده برج و باره‌اش را بتوپهای قیامت آشوب و منجنیقهای صاعقه آسا و سائر آلات و ادوات رزم و هیجا استوار ساخته رایت عزیمت برافراخت و با سپاه منصور از آب گنگ عبور فرموده حوالی قصبه پتن را معسکر سپاه صف شکن ساخت متعاقب آن رامراج با سپاه قیامت حشر بحوالی دارلسلطنت احمدنگر رسیده در ظاهر آن بلده فاخره رحل اقامت انداخت کفار بیجانگر که از شور و شر سرشته بودند دست بنهب اموال و تخریب مساکن و تعذیب مساکین مسلمین برکشودند.

کشادند لشکر به بیداد دست — در داد گردون گردان ببست

چون بر دیدهٔ هوش آنقوم از جام غرور مدهوش از معائنه معانی الله یستهزء بهم و یمدهم فی طغیانهم یعمهون غشاوت شقاوت فروهشته بودند غافلانه در میدان طغیان مرکب عدوان جولان میدادند و دما و اموال مسلمانان را عرضه اباحت ساخته در قباحت بدست وقاحت میکشادند و داد جور و بیداد میدادند و هرچه از فساد در حیز امکان بود بظهور آورده هر گرامی بافتند اسیر بند کمند و گرفتار قید گزند میکردند لاجرم بمقتضائی.

دهقان سالخورده چه خوش گفت با پسر — کای نور چشم من بجز از کشته ندروی

در اندک روزی شجر دولتشان بثمروما ظلمناهم ولاکن کانوا انفسهم یظلمون استیصال یافت و درخت بخت شان به تیشه و اذا اردنا ان نهلک قریة امرنا مترفیها فحق علیه العذاب فدمرناها تدمیرا از بیخ و بنیاد برافتاد.

گر از کوه پرسی بیابی جواب — که شاخ خطا میوه ندهد صواب

شرانگیز هم در سر شر شود — چو کژدم که باخانه کمتر شود

بالجمله زامراج و عادلشاه و قطب شاه چند روزی در دارالسلطنة احمدنگر علم فساد برافراختند و شهر و نواحی را ویران ساختند ایام برشگال رسیده هوا مانند سیل خیز دیدهٔ عشاق بی نوا سرشک باران گردید یا مانند کف دریا نوال شهریار فریدون خصال فیوضات انعام و اکرام بخواص و عوام رسانید توافر امطار دران بلاد وامصار بحدی رسید که گفتی آن سه عنصر دیگر مغلوب آب گردید و معموره ربع مسکون از طغیان آن طوفان بخرابی کشید.

طوفان ازان دیار برآمد توگفتی‌ابر | آندم شنیده بود صدای دعای نوح

سپاه بدخواه را از کثرت وحل و میاه راه آمد و شد بسته شد و مراکب و افیال از قلت قوت تباه و خسته باوجود این حال دلیران ظفر مآل پیوسته حوالی معسکر مخالفان را میتاختند و هرکرا می‌یافتند سر از تن دور می‌ساختند تا کار بجای رسید که از سپاه بدخواه هیچکس را قدرت بیرون رفتن نبود و از بیم تیغ و تیر دلیران کسی در بیرون اردو تردد نمی نمود رامراج سداشیونائک را که یکی از امراء لشکر بیجانگر بود با جمعی از کفار پرخاشخر نامزد نمود که تا حوالی آب گنگ رفته هرکرا یابند از پای درآورده سر از تن بردارند جاسوسان خبر نامزد نمودن لشکر بسمع شهریار بحر و بر رسانیدند.

شهنشه مثل زد که نخچیر خام | بپای خود آن به که آید بدام
تذروی‌که بر وی سر آمد زمان | بنخچیر شاهینش آید گمان
ملخ چون پر سرخ را ساز داد | بکنجشک خطی بخون بازداد

شهریار فلک اقتدار چند نفر از امراء نامدار مثل موالی‌خان و سنجرخان و دولت‌خان و دستورخان و وزیرخان و ساتیا را با فوجی از یکه جوانان تیرانداز عراق و خراسان جهة دفع شر آن متمردان نامزد فرمود که سر راه بران قوم گمراه گرفته بآب حسام جهانسوز شعله قهر در خرمن هستی آن طائفه مردود اندازند و روی زمین را از لوث وجودشان پاک سازند فوجی از سپاه نصرت پناه بموجب فرمان قضا جریان مانند قضاء آسمان و بلاء ناگهان بسرعت برق و کثرت باران متوجه دفع عبده اوثان گردیدند.

سپاهی بکثرت فزون از حساب | بآئین فروزنده تر ز آفتاب
همه غرق فولاد و آهن گسل | هژبران شیر افگن شیر دل
بجنبش درآمد چو دریای تند | صبا را شد از گردشان پای کند
شتابندهٔ گر کشیدی خروش | خروش از قفایش رسیدی بگوش

قریب قصبهٔ جامکام سپاه اسلام را با ارباب شرک و ظلام اتفاق مقابله افتاده دست حادثه ابواب فتنه و فنا بر روی آن گروه بی سر و پا برکشاد نیران قتال باشتعال درآمده امن و سلامت از نهیب آن رستخیز پای گریز از میان بیرون نهاد نهنگ خدنگ از کمین گاه کمان دهان کشود و اژدر سنان

دندان زهرآلود نمود چشم هوا از سرمهٔ غبار بسان چشمه قار تاریکی گرفت و چشمهٔ آفتاب از حجاب گرد چون حدقه چشم سیاهی پذیرفت -

چو لشکر بلشکر درآورد روی — دو دریای آتش نمود از دو سوی
نبرد آزمایان بجوش آمدند — بشیر افگنی در خروش آمدند
هوا شد ز گرد سواران سیاه — پر از کشته شد روی آوردگاه

بعد از کشش و کوشش بسیار نسیم فتح و فیروزی از ابتسام حسام خون آشام دلیران بهرام انتقام در تبسم آمده غنچهٔ امید مجاهدان دین قویم شگفتن گرفت و از تبسم تیغ افعی پیکر حامیان حوزهٔ شرع مطهر لب فتح و ظفر متبسم گشت چون رماح اقبال شهریاری گرد ادبار بر چهرهٔ حال ارباب ضلال فشاند هزیمت را بهتر عزیمتی شمرده بصد محنت و مشقت جان ازان مهلکه بدر بردند اسپ بسیار و اسلحه بیشمار با نشانهای نگونسار کفار بدست سپاه نصرت شعار افتاده در همان مقام نزول نمودند دریں اثنا میرحسین برادر بغرشخان رسیده عرض نمود که بهوپال رای لعین که از جانب شهریار با داد و دین حاکم قلعه کلیان بود قلعه را تسلیم مشرکان نمود و چون این خبر بمسامع قدسی جوامع رسید بموجب صوابدید امرا و اعیان با رامراج بمصالحه راضی گشته فضائل مآب مولانا علی مازندرانی را بقلعهٔ کلیان روان ساختند تا اموال و اسبابی که تعلق بگماشتگان آنحضرت داشته باشد از قلعه برآورده قلعه را بدیشان سپارد اکنون مصلحت در آنست که اسپان و اسباب مشرکان را بدیشان فرستاده بساط منازعه و محاربه را در نوردید تا در تهیج ماده فتنه و فساد که هرآئینه مستلزم ویرانی بلاد و پریشانی عباد است سعی ننموده باشند امراء سپاه ظفر پناه جمله اسباب و اموال ارباب شرک و ضلال را جهة ایشان فرستاده بدرگاه عرش اشتباه معاودت نمودند و مهم مصالحه بتسلیم نمودن قلعه کلیان بعادلشاه انتظام یافته رامراج با سپاه بیجانگر از ظاهر بلده احمدنگر کوچ نمود و موکب همایون حضرت سلیمانی بمستقر سریر سلطنت وجهانبانی معاودت فرموده پرتو التفات بر ترفیه و تسلیه حال رعایای شکسته بال انداخت و جراحت قلوب عجزه و مساکین را که از جور و ستم مشرکین رسیده بود بمرهم لطف و مرحمت تداوی ساخت تا روضهٔ مملکت از سحاب مکرمتش سرسبزی از سر گرفت و چمن خواطر رعیت از بهار معدلتش تازگی و شگفتگی پذیرفت -

گشایش ز بند اسیران دمید — جوانی ز دلهای پیران دمید
دلی را که بیداد دوران شکست — زا حسانش در مومیائی نشست
ز تر دستی ساقی روزگار — برون رفت خشکی ز مغز خمار
پر از گوهر شکر درج دهان — باحوال پرسی خوشی صد زبان
برای بقای شه دادگر — دعا در دعا و اثر در اثر

هم دریں ایام معمار همت والا نهمت شهریار فلک احتشام در مقام حصانت و استحکام حصار احمدنگر که بباغ نظام اشتهار داشت درآمده برج و بارهٔ آنرا که سابقاً از خشت وگل ساخته بودند در اندک

روزی از سنگ خارا بفلک سیاره برافراخت و الحق تا معمار کارگاه کن فیکون و بانی نه رواق بوقلمون بنای عمارت ربع مسکون مشید و ممهد ساخته مقیمان سقف نیلگون با چندین دیده بیدار کمند نظر بر کنگر مثل این حصاری نینداخته اند و شهریاران دوران در هیچ عهد و آوان حصنی بدین استواری نساخته و نپرداخته برج و باره‌اش در رفعت خبر از مصاعد همت و قواعد دولت بانی میدهد و عمارات دلکش و قصور منقش در لطافت داغ غیرت بر نگار خانه چین و نقش مانی می نهد.

زان رفیع آمد چو قصر چرخ این عالی‌مقام — کز علو قدر بانی باز میگوید بنا
اهل دولت را فضای دلکشای او بود — در لطافت همچو جنت دلفروز و جانفزا
از هوای او صبا بوی گرفت و میدهد — خاک را پیرانه سر پیرایهٔ عهد صبا

خندق عمیقش مانند اندیشه دقیق خردمندان دقت پیشه در تعمق بگاو و ماهی رسیده و از بیم چوبک زن بروجش نسر واقع طایر گردیده.

سرکشی کز تندیش گشته فلک را قرطه چاک — از سمک پیوسته ارکان رفیعش تا سماک
برفراز بارهٔ آن پاسبان در تیره شب — ماه را چون چشم ماهی بیندازسوی مغاک
ورنشیند فی‌المثل برسطح دیوارش مگس — پای او می لغزد از نرمی و می‌افتد بخاک

ذکر معاهده قطب شاه مرتبه ثانی با حضرت سلیمانی و تشئید مبانی آن مصادقت بمواصلت و مصاهرت

سابقاً سمت گزارش یافت که عادلشاه بمعاونت رامراج قلعه کلیان را از تصرف گماشتگان شهریار جهان بیرون برد لاجرم همواره همت عالی نهمت شهریار عالم بر تدارک و تلافی آن قصور مصروف می بود تا درینولا باز دستور الحکما قاسم بیگ و زبدة‌الفضلا مولانا عنایت که در تدابیر امور مملکت رای صوابنمائی ایشان پیشوای آرای همگنان بود چنان اقتضا نمود که قطب شاه را بنوید مواصلت و مصاهرت با اولیاء این دولت متفق سازند و باتفاق بدفع ارباب نفاق و شقاق پردازند.

آری باتفاق جهان میتوان گرفت

بالجمله آن دو وزیر صافی ضمیر صورت این تدبیر را در پایهٔ سریر خلافت مصیر عرض داشتند شهریار فلک اقتدار نظر بر صلاح وقت و تد بیر کار صوابدید ایشان را بسمع قبول و رضا اصغا فرموده رسولی جهة تمهید این مقدمه بخدمت قطب شاه مرسول داشتند و از طرفین پیمان را بایمان موکد ساختند مشروط بانکه از دو جانب متوجه قلعه کلیان گشته در ظاهر آن حصار سپهر آثار بمراسم جشن و لوازم طوی پردازند بعد ازان قلعه کلیان را مسخر سازند بعد از تمهید مقدمات مصالحت و مواصلت و تشئید مبانی موافقت و متابعت آن دو صاحب سریر از مستقر سلطنت خویش نهضت فرموده در ظاهر قلعه کلیان تلاقی فریقین روی نمود و از ملاقات آن دو اختر برج سلطنت مقارنه نیرین معائنه

عسکرین گردید و لوازم مهم میزبانی و مراسم آن جشن سلطانی حسب‌المرام انتظام یافته بانصرام رسید آنگاه آن دو سپاه رزمخواه آن قلعه فلک اشتباه را درمیان گرفته از جوانب بعزم جنگ سیبه و النگ پیش بردند و در تضیق محصوران قدم جد و جهد فشردند چون منهیان خبر عهد و پیمان قطب شاه با شهریار گیتی ستان و محاصره قلعه کلیان بسمع عادلشاه رسانیدند اضطراب بیحساب بر مزاج شریف آن جناب راه یافته علاج آن واقعه هایله منحصر در استعانت رامراج و لشکر بیجانگر دید لاجرم عنان بدان صوب تافته باز بدان سر دفتر ارباب طغیان و آن پیشوای حزب شیطان متوسل و ملتجی گردید رامراج مردود با جنود نامعدود که عارض وهم و گمان از عرض آن عاجز بود بصوب قلعه کلیان حرکت نمود.

همه تند و کینه کش و تیز چنگ | به نیروی فیل و لجاج پلنگ
چو عفریتی از بحر خون آمده | ز دهلیز دوزخ برون آمده

ملک برید نیز چون توجه رامراج بجانب کلیان شنید با سپاه فراوان از بندر برآمده بلشکر بیجانگر ملحق گردید چون خبر توجه رامراج بد اختر با لشکر قیامت حشر بیجانگر بقطب شاه عالی گهر رسید از نص و لا تنقضوا الایمان بعد توکیدها دیده پوشیده بطریق سابق رقم بیوفائی بر چهره کشید و از سپاه نصرت پناه جدائی اختیار نموده بلشکر بیجانگر لاحق گردید بلی قاعده عهدی که بارها بی سببی منقوض گشته و اساس میثاقی که بکرات بدست بیوفائی شکسته باشد چگونه اعتماد را شاید و خاطر خردمندی بدان عهد و پیمان وثوق یابد.

دل بمهر همدمان کم نه که درگلزار دهر | بوی یاری و وفا ازهیچ همدم یافت نیست

بالجمله چون قطب شاه راه بیوفائی مسلوک داشته رایت مخالفت و جدائی برافراشت و عهودی که با شهریار عاقبت محمود نموده بود ناکرده انگاشت.

میدانستم که عهد و پیمان را تو | در هم شکنی ولی بدین زودی نه

خاطر انور شهریار بحر و بر ازین رهگذر بغایت متغیر و مکدر گشته بجهة کثرت اعداء کینه‌ور و قلت لشکر ظفر اثر مقابله و مقاتله با آن دریای پر شور و شر مصلحت ندید و بر حکم العود احمد عنان عزیمت بصوب احمدنگر که مستقر سریر سلطنت بود معطوف گردانید.

شه دادگر داور دین پناه | چو دانست کاورد دشمن سپاه
هراسان شد از لشکر بیقیاس | نباید که دانا بود بی هراس

چون خبر معاودت سپاه ظفر پناه برامراج گمراه رسید با عادلشاه و قطب شاه و برید متوجه احمدنگر گردید حضرت سلیمانی چون بمستقر سریر جهانبانی رسید مصلحت در توقف ندیده قلعه را بدلیران کاری استواری داده عنان یکران صبا سیر بجانب جنیر معطوف ساخت رامراج با لشکر قیامت حشر در ظاهر شهر احمدنگر رحل اقامت انداخته باز کفره فجره و مشرکین لعین

دست تغلب و تسلط بایذا و آزار ضعفا و مساکین مسلمین کشوده در شهر و توابع انچه یافتند تاراج نمودند ـ

همه شهر و بازار احمدنگر شد از صدمهٔ قهر زیر وزیر
همه کِشت شد طعمه چارپائی نماند اندران مرز چیزی بجای

چون مدتی دست ظلم و ستم کفار بر دیار اسلام دراز بود و کاروبار مسلمانان از طغیان مشرکان بی برگ و ساز ملکه جهان و قیدافه زمان اعنی مهد همایون بی‌بی آمنه خاتون والده شهریار گیتی ستان که حصار سپهر آثار احمدنگر بوجود انورش رشک فلک اخضر بود بقطب شاه پیغام فرمود که از تغلب و تسلط کفار تمام دیار و امصار اسلام رو بویرانی و انهدام نهاده و آتش فساد و بیداد در مواضع و بلاد افتاده عجب تر اینکه جمعی دعوی اسلام بلک ایمان دارند و ایشان محرک سلسله ایذا و آزارند هنوز وقت نیامد که بساط خصومت و منازعت در نوردیده دست از آزار بدارند و شر ظالمان از سر مظلومان دور دارند اگر مقصود محاربه با جنود نصرت ورود حضرت نظام شاه است ازینجا تا سپاه نصرت پناه نه بس راه است والا بندگان خدا را درمیان چه گناه است ـ

عنقا شکار کس نشود دام باز چین کاینجا همیشه باد بدست است دام را

القصه پیغام خیر انجام قیدافه مریم مقام در دل قطب شاه تاثیر تمام نموده حمیت و غیرت اسلام در خاطرش کارگر آمد لاجرم عزم معاودت مصمم فرموده بمنزل رامراج آمد و از پریشانی لشکر و طول توقف در احمدنگر شکایت نموده گفت مدتیست که لشکرها درین مصلحت محنت و جفا میکشند و از بعد مسافت جمعیت رو به پریشانی نهاده و هنوز اول و آخر این مهم معلوم نیست چه حضرت نظام شاه با این سپاه محاربه نمی نماید بلک در برابر این لشکر در نمی آید و از نشستن این مقام کاری نمی‌کشاید مبادا آخر الامر از پریشانی و عدم استعداد سپاه و گردش هور و ماه چشم زخمی بحال این لشکر راه یابد که دست قدرت بشری از دامن تدارک و تلافی آن کوتاه باشد چه مجاری امور جهان همیشه یکسان نیست و وقائع و سوانح ایام بد فرجام پیوسته بر وفق مرام نه ـ

فلک نیست یکسان هم آغوش تو طرازش دو رنگست بر دوش تو
که داند که این دخمه دیو و دد چه بازیچها دارد از نیک و بد

پس اولی آنست که یکی از سه کار اختیار کنید اولا آنکه امسال دست ازین نزاع و جدال کشیده متوجه دیار خویش گردید و سال دیگر استعداد لشکر نموده متوجه مقصود شوید دوم آنکه چون سپاه من بغایت پریشانست مرا رخصت کنید تا بولایت خود رفته استعداد تازه نموده باز بشما ملحق شوم سوم آنکه اگر البته امسال دست از قتال و جدال نمیکشید عادل شاه که باعث این کینه و نزاع است مبلغی بر سبیل قرض بما مدد کند تا فی‌الجمله لشکر از پریشانی خلاص یافته مهم این مصلحت بفیصل رسد رامراج و برادرش ایلتمراج تصدیق سخن قطب شاه نموده مضمون کلامش را بعادلشاه بیغام کردند اگرچه عادلشاه در توقف مصر بود و مطلقاً میل مراجعت نداشت اما

محبت زر نمیگذاشت که شق ثالث اختیار نماید لاجرم جواب مشخص نفرستاد روز دیگر که مهر انور میدان خاور را جولانگاه ساخت قطب شاه با سپاه خویش کوچ فرموده رایت مراجعت برافراخت چون خبر کوچ قطب شاه برامراج که او نیز از امتداد ایام آن نزاع و عناد دلگیر بود رسید با سپاه بیجانگر عنان بصوب کشور خویش معطوف ساخت عادل شاه نیز بی نیل مقصود بجانب ولایت خود معاودت نموده بیمن حسن تدبیر و اصابت رای خورشید تنویر قیدافه دوران و ملکه جهان کافه مسلمانان را از شر مشرکان خلاص و نجات روی نموده حیات تازه و مسرت بی اندازه حاصل گشت۔

بهنگام تدبیر یک رای نیک ‌‌ ‌ به از صد سپاهی چو دریای ریگ

القصه چون خاطر ملکوت ناظر حضرت شهریار گردون مآثر از رهگذر کفار بیجانگر فراغت یافت عنان عزیمت بصوب مستقر سریر سلطنت تافته همگی همت والا نهمت بر رفع تغلب و تسلط اعداء دین و دولت مصروف داشت و بکلی اندیشه صواب پیشه بر تدبیر دفع معاندان ملک و ملت گماشت۔

گاه تدبیر امور ملک داری عقل کل ‌ ‌ پیش رای انورش میکرد عرض اشتباه
گر دو عالم پرسپاه خصم بودی غم نداشت ‌ ‌ کی بیفتد آنکه حفظ ایزدش دارد نگاه

ذکر موجبات استیصال نهال شوکت و اقبال سر دفتر ارباب شرک و ضلال رامراج نکوهیده مآل بمقتضای قضای ایزد متعال و بیمن سعی و اجتهاد شهریار فریدون خصال

بر خرده بینان صاحب خرد که اصحاب بصیرت و بینش اند و نتائج کارخانه ابداع و آفرینش روشن و مبرهن است که خطاب مستطاب حضرت رب الارباب حیث قال عز من قال۔ جاهدوا فی سبیل الله باموالکم و انفسکم ذالکم خیر لکم دلیلیست قاطع بر علو رتبت و سمو قدر و منزلت غازیان میدان جهاد و قامعان ماده شرک و عناد و نص و افضل الله المجاهدین علی القاعدین برهانیست ساطع بر فضیلت محاربت و مقاتلت با اعداء دین مبین و جهاد با مشرکین لعین لاجرم چون مفاتیح عنایت بیغایت ما یفتح الله للناس من رحمته فلا ممسک لها دریچهٔ توفیق غزا بر روی صاحب دولتی بکشاید و فراش الطاف سرمدی شمع هدایت ملت احمدی در قصر همت عالی نهمت بختیاری برافروزد و طغرا نویس رفعت ابدی مناشیر شوکتش را بطغرای غزای ان الله یحب الذین یقاتلون فی سبیله موشح سازد هرآئینه آن سعادتمند بامداد همت بلند و هدایت بخت ارجمند طراوت چمن کامرانی و مراد و نضارت گلشن رشاد و سداد از سرچشمهٔ تیغ غزا و جهاد داند و شبستان ملک و ملت را بمشعل سنان شمع سان و تیغ رخشان روشن گرداند اگر نه شمشیر شهریاران دین پرور در معماری ملک اسلام بسان غمزه خوبان خورشید منظر خونریز باشد ساحت شریعت نبوی مانند زلف پریرخان پریشان گردد و اگر نه همای همت خسروان دادگستر جناح نجاح و ظفر در هوای جهاد ارباب شرک و

عناد بکشاید امن و صلاح و فراغ و فلاح از حومهٔ ملت مصطفوی مانند عنقاء مغرب از چشم عجم و عرب نهان شود -

چو سور مملکت ازخنجر و سنان باشد همیشه از کف بدخواه در امان باشد
ز تف حادثه ایمن چگونه خسپد ملک اگر نه خنجر هندیش پاسبان باشد
نهال عدل به بستان ملک چون باشد گرش حسام نه چون آب درمیان باشد
چه آب و رنگ بود باغ آن ممالک را که ازعدو نه درو جوی‌خون روان باشد
بنوک نیزه رگ خصم ازان زنند شهان که صحت بدن مملکت ازان باشد

فصل الخطاب این کتاب و ماحصل این مقدمات بلاغت القاب آنکه چون خاطر نصرت مظاهر حضرت خلافت پناهی ظل الهی نظام شاهی -

گرامی دری از دریای شاهی چراغی روشن از نور الهی

از ضبط امور سلطنت و استرضاء قلوب جمهور سپاه و رعیت بر نسقی که دلهای رعایا و سپاهی بل کافه برایا بر ولا و هوا خواهی آن فرازنده لوای ابد انتمای شاهی ثابت و مستمر و زبانها در دعای او ذاکر و شاکر بود پرداخت -

شهر و سپه را چو شوی نیکخواه نیک تو خواهد همه شهر و سپاه

دست آرزوی فضلیت جهاد در دامن همت گردون رفعتش آویخته نیل عزت غزا پای پیرامن ساحت نهمتش نهاد و همگی همت بلند و جملگی نیت ارجمند بر حسب مضمون الّذین هاجروا و جاهدوا فی سبیل الله باموالهم و انفسهم اعظم درجة عند اللّٰه بقصد جهاد و رفع و دفع کفار بد نهاد بیجانگر معطوف و مصروف ساخت چه رامراج بی ابتهاج که از جمله سلاطین بیدین و مشرکین لعین کشور بیجانگر بمزید لشکر قیامت حشر و وفور شوکت و قدرت متفرد و ممتاز بود و بسعت مملکت و جاه و بسطت ولایت و سپاه مستغنی و مغرور مدت سلطنتش چون ساحت مملکتش بسمت امتداد اتصاف یافته وسطوت و صولتش در دلها و دیدها استمرار و استقرار پذیرفته تمام ممالک بیجانگر با شصت بندر که مسافتش قریب ششصد فرسنگ و حاصلش موازی دوازده کرور هون است مدتها در تحت تصرف و در ید تغلب آن ملعون مطرود بود و از زمان حضرت پیغمبر آخر الزمان علیه و اله صلوات الرحمان الی الآن هیچ یک از پادشاهان جهان و سلاطین گیتی ستان در مقام تسخیر آن کشور درنیامده با عبدهٔ اصنام طریق مصالحه و مدارا مسلوک میداشته اند درینولا رامراج شقاوت مزاج از وفور غروری که بحشمت ناپائدار و کثرت لشکر حشر کردار در خاطر ضلالت مآثر آورده بود در مقام نقض میثاق و عهودی که قبل ازین او را و دیگر سروران کشور بیجانگر را باحکام ولایت اسلام و سلاطین عظام موکد بود درآمده دست بیداد بفساد کشاد و پای طغیان و عناد از بلاد خویش بیرون نهاد و با لشکر خونخوار که از روی ضلالت و استکبار با رخسار چون پر زاغ چشم بمتاع حیات اهل اسلام سرخ کردهٔ بودند دو مرتبه

قدم شوم بدین مرز و بوم نهاد و آتش بیداد در اماکن و مساکن مردم این بلاد زده خرمن هستی جمعی کثیر از مسلمانان فقیر را بباد نیستی برداد درین ولا رای رزین شهریار با داد و دین در انتقام ارباب شرک و ظلام بیشتر از بیشتر سعی و اجتهاد فرموده با ارکان دولت و اعیان حضرت در دفع اعداء دین و ملت لوازم مشورت بتقدیم رسانید۔

خدیو جهانگیر لشکر شکن — بی مشورت ساخت یک انجمن
ز درج دهن بر سر بخردان — بدست سخن شد جواهر فشان
سخن راند ز اندازهٔ کار خویش — ز پیروزی خویش و پیکار خویش
که تا چند بدخواه نا اعتمید — شتابد سوم چون بمقصد امید
کشد لشکری همچو ابر سیاه — سوی تاجگاه من آرد سپاه
ز پیروزی خود دلاور شده — همانا که تنها بداور شده
به بینیم تدبیر این کار چیست — که بر کار بی فکر باید گریست
مرا نصرت ایزدی حاصل است — که رایم قوی لشکرم یکدلست

خردمندان مشیر و صاحب خبرتان صائب تدبیر بتخصیص قدوة الحکما قاسم بیگ و زبدة الفضلا مولانا عنایت که از مقربان این دولت و محرمان امر مشورت بودند دعا و ثنای شهریار خورشید لوا را زیور زبان و زیب بیان ساختند که آیات مفاخر شهریاری و آثار مکارم کامگاری بر اوراق و اطباق افلاک نگاشته باد و رایات نصرت آیات پیروزی و اعلام ظفر اعلام بهروزی بر اوج کامرانی و ذروهٔ جهانبانی افراشته رای کشورکشای حقائق انجلا توام نسخه قضا و نعم البدل جام جهان نما ست و دقائق اشیا دران کالشمس فی وسط السماء ظاهر و هویدا در سوانح امور و مصالح مهام جمهور انچه ملهم دولت در خاطر خطیر اندازد و در مرآت ضمیر منیر عکس پزیر سازد هرآئینه موجب صلاح و مستلزم فلاح دین و دولت و ملک و ملت خواهد بود و لیکن چون حسب الحکم جهانمطاع باظهار انچه درین باب بخاطر ناقص بندگان رسد ماموریم در مبادرت عرض این مشورت معذوریم بر رای عالم آرا هوید است که هرچند زود تر بدفع فتنه بیجاگر برداختن و قلع و قمع شجر شوکت ارباب شور و شر را وجه همت علیا نهمت ساختن از لوازم امور جهانداری و ضروریات حزم و عاقبت اندیشی است۔

جهاندیده پیران بسیار هوش — چو گفتار گوینده کردند گوش
بپاسخ کشادند یکسر زبان — دعا تازه کردند بر مرزبان
که سرسبز باد آن همایون درخت — که نامش بلند است و نیروش سخت
بتاج و بتختش جهان تازه باد — سر خصم او تاج دروازه باد
همه رای او هست چون اودرست — درستی ز ما از چه بایست جست
و لیکن چو فرمان شد از پادشاه — سخن را نداریم دیگر نگاه
گر این فتنه ماند چنین دیر باز — کند شغل شاهی بما بر دراز

که تا هرچه روز آید این دیو زاد — قوی دست گردد که دستش مباد
بجز صرصر باد پایان شاه — کس این گرد را بر ندارد ز راه
برآید مگر کاری از دست شاه — که شه را قوی تر کند دستگاه

و لیکن دفع فتنه و فساد ارباب شقاق و عناد بدون اتفاق و اتحاد اصحاب وفاق و وداد متعذر است بل غیر متصور چه هر مرتبه رامراج گمراه بمعاونت عادلشاه و قطب شاه این جسارت نموده و بقدم مخالفت وادی ضلالت پیموده و انعکاس مقدمات قضیه مستلزم انعکاس نتیجه پس صواب آنست که اول با عادلشاه ابواب مصادقت و موالات مفتوح ساخته قواعد محبت و مودت را به نسبت خویشی و مصاهرت مشید و موکد فرمایند بعد ازان باتفاق در قلع و قمع ارباب شقاق سعی نمایند.

آری باتفاق جهان میتوان گرفت

بالجمله شهریار کامگار بصوابدید وز رای ارسطو شعار و استصواب رای عقده کشای خردمندان هوشیار اول بار مکتوبی بقطب شاه مرسول داشته درین باب با رای خورشید انجلاش مشورت فرمودند چون قطب شاه از مضمون صدق مشحون مکتوب همایون آگاه گشت از روی مسرت و ابتهاج تمام سیادت و امارت پناه مصطفی‌خان را که رکن اعظم آن دولت بود جهة انتظام آن مهم خجسته فرجام بملازمت پایهٔ خلافت سریر فرستاد تا مبانی پیمان را بعقاید ایمان موکد ساخته و ازانجا بخدمت عادلشاه رفته بشرائط تمهید بساط محبت و مودت پرداخت و در محفل خاص از روی اخلاص بعرض عادلشاه رسانید که بر همگنان ظاهر است که تمام عرصه مملکت دکن جو لانگه سمند یک سعادتمند بوده و پیوسته از بیم تیغ آبدار سلاطین نامدار ساحت امصار و اقطار دیار اسلام از خار تعرض کفار فجار و تغلب و تسلط ارباب شرک و ظلام مصفی و مبرا حالا که عرصهٔ این ممالک بوجود فائض‌الجود سه سعادتمند که بزیور ایمان و ایقان محلی و مزین اند آراسته و پیراسته است همیشه دست تسلط کفار جفا پیشه بر اموال و دماء مسلمانان این بلاد دراز و عجزه و مساکین رعایا که ودائع خالق البرایا اند از آتش بیداد ارباب شرک و عناد در سوز و گداز اند و متقین است که اینمعنی نزد خالق و خلائق غیر مستحسن است اندیشه باید فرمود که این تهاون در درگاه الهی موجب خجالت و باز خواست خواهد بود و این معنی بسبب مخالفتی که باغوای مفسدان ملک درمیان آمده بوقوع انجامیده اکنون مصلحت ملک و ملت و صلاح دین و دولت مقتضی آنست که بساط مخاصمت و مخالفت در نوردیده اساس محبت و مودت و بنای مصادقت و مخالفت بقواعد خویشی و مصاهرت موکد و ممهد گردانند و تیغ خلاف و نفاق را در غلاف وفا و وفاق درآورده باتفاق در دفع ارباب شقاق مساعی جمیله بظهور رسانند تا خلائق در مهاد امن و امان مرفه و آسوده بوده بدعای خلود و دوام ایام سلطنت و بقای عمر و دولت روزگار گذرانند چه مخالفت و منازعت ملوک و سلاطین جهانبان که بمنزله شبانانمد نسبت به رعایا که در حکم رمه ایشانند هرآینه موجب حدوث گرگ فتنه وفساد و مستلزم وقوع خرابی بلاد و عباد است.

شاه را چون عدو بود هر سو — ملک پر فتنه و عنان باشد
چون شبانان بهم درآویزند — رمه از گرگ در بلا باشد

بالجمله ناصح امین بزلال مواعظ و نصائح که از سرّ صدق و یقین بود خاطر عادلشاه را از غبار کینه و نزاع شست و شو داده اندیشهٔ که از جانب حضرت نظام شاه داشت بنوید مواصلت و مصاهرت زائل گردانید.

محبت به پیوند چون شد قوی — شود تازه شاخ امید از نوی

القصه آن مصلح خیراندیش چنان مصلحت دید که مهد علیای خدیجة‌الزمانی بلقیس مکانی در درج شاهی کوکب برج نظام شاهی چاند بی‌بی را با حضرت عادل شاه برحکم شرع اطهر حضرت رسالت پناه در سلک ازدواج و انتظام دهند و مهر سپهر عفت و صلاح در درج عفت و فلاح بی‌بی هدیه سلطان را که همشیره حضرت عادلشاه بود باخورشید تخت سلطنت و جمشید سریر معدلت کیخسرو فریدون جاه سمی وصی رسول الله مرتضی نظام شاه نکاح بندند عادلشاه این مواصلت را باعث فوز و نجاح خویش دانسته صلاح نیکخواهان خیراندیش را بقدم اجابت و قبول تلقی فرمود و از طرفین تمهید مقدمات عیش و نشاط نموده به بسط بساط عشرت و انبساط پرداختند و خلائق در هرکنجی بزم دوستگانی و مجلس سرور و شادمانی بساختند چون خواطر اقاصی و ادانی آن دو ولایت و نواحی که باطن مملکت عبارت ازانست از میامن آن مصالحت و مواصلت بنور امن و حضور و زیور بهجت و سرور آراسته و منور بود مناسب نمود که بموافقت آن اتفاق میمون ظاهر آن دیار موافق باطنش گردد و صورت مطابق معنی شود لاجرم شهر و بازار و در و دیوار را بانواع تکلفات عجیب و اقسام تجملات غریب آذین بستند و کافه سپاه و رعیت و غریب و شهری بعشرت و خرمی بنشستند.

جهانی بشادی بیاراستند — بهر جای رامشگران خواستند
همه شهر در زیور زرنگار — گهرپوش روی زمین از نثار
بآئین به بسته بسی چار طاق — که هر یک بدی رشک نیلی رواق
همه مملکت گشت آراسته — در و بام و دیوار پرخواسته
چه در کوچها و چه بازارها — بزیور برآموده دیوارها
نهان گشته بام و در آن دیار — ز زر بفت آئین و سیم نثار

چون کافه مردم را دل که سلطان کشور بدنست در پناه آن موافقت نامدار از ترکتاز حوادث روزگار استظهار یافته بود اعضا نیز که رعایای کارگزار آن کشورند دست از تکلیف کسب و زحمت کار باز داشتند بستگی که پیش ازان درکار مردم بود دران ایام فرخنده انجام حواله در دکانها و کارخانها شد و کشادگی که وقتی دست ستم داشت دران فرصت روزی دهان قرابه و لب پیمانه گشت و نام و نشان غم و اندوه چنان گم شد که باده غمگسار با آنکه شب و روز درکار بود بیکار ماند و شادی و فرح در

مزاج خواص و عوام چنان غالب افتاد که بمفرح یاقوتی احتیاج نبود مگر آنکه از لعل لب دلدار بود کرشمه ساقیان شیرین کار بانشاء بادهٔ تلخ مذاق خوشگوار یار شده دست بغارتگری عقل و هوش برآورد بخار بخور که شمیم مجمرش از مشک اذفر و شمامهٔ عنبر آمیخته بود نسیم صبا را غالیه سائی آموخته و فروغ بادهٔ یاقوت فام که ساقیان سیم اندام در ساغر زر و جام طرب انجام میریختند بزم عیش و عشرت را از نور سرور برافروخته زبان زمین و زمان دران جشن همایون باین اشعار مترنم بود۔

آسمان ساخت در آفاق یکی سور و چه سور — که ازان سور شد اطراف ممالک مسرور
حبذا سور و سروری که اگر در نگری — خانه زهره بود برخی ازان عالی سور
اجتماعیست منور قمری را با شمس — اتصالیست مقرب ملکی را با حور
مهد بلقیس زمان داشته است ارزانی — بسرا پردهٔ جم دولت تشریف حضور

مجملاً دران جشن خسروانی بزم عشرت و کامرانی بر وجهی تربیت و ترتیب یافته بود که زهرهٔ عشرت ساز در آرزوی خنیاگری آن بزم بهشت آئین از چرخ برین میل زمین داشتی و حور عین از ذوق تماشای آن محفل خلد تزئین قصور فردوس و غرف علیین را گذاشتی۔

همه بوم و کشور ز شادی بجوش — مغنی برآورده هرسو خروش
همه بلبل آواز و طوطی سخن — بعشوه ربوده دل مرد و زن

القصه دران جشن فیض بخش دلکشا قامت آرزوی هر کامجوی بخلعت هرگونه مقاصد و مطالب آرایش بزیرفت و در جمله خواطر و ضمائر اکابر و اصاغر داماد هرامید را عروس مقصود درکنار آمد۔

فروریخت چون قطره ز ابر بهار — زر و گوهر و لؤلؤ شاهوار
ز بس گوهر و زر که افشانده شد — ز بر چیدنش دستها مانده شد

چون مهم میزبانی بانجام رسید شهریار منصور قلعه سلاپور را بمهد علیای چاندبی‌بی مرحمت فرموده کلید آن حصار سپهر آثار را تسلیم گماشتگان عادلشاه نمود و مقرر شد که هرسه شهریار نامور استعداد لشکر و دفع فتنه بیجانگر را وجهه همت ساخته سال دیگر رایت عزیمت برافرازند و ظاهر قلعه سلاپور را مخیم سپاه منصور سازند پس باتفاق قلع و قمع ماده نفاق و شقاق بردازند لاجرم سلاطین نامدار کامگار بر حسب وعده پیکار کفار خاکسار در مقام اجتماع لشکر کینه گذار شجاعت آثار درآمده سپاهی مانند اقطار امطار و اوراق اشجار از اقطار و امصار فراهم‌آوردند و سال دیگر با لشکری که در مهالک ۔و اخطار جان و سر ایثار سازند و بتیغ آبدار و پیکان آتشبارخاک معرکه کارزار را بباد فنا در دل اعدا اندازند همه چون کوه آهن سنگ دل و فولاد پوش و مانند دریا موج زن در جوش و خروش۔

سپاهی بکثرت فزون از قیاس — غبار سم اسپشان بیم و باس
ز غریدن کوس‌شان گاه رزم — بهول قیامت شدی چرخ جزم

همه تیغ مردی بکف بهر دین | سنان آب داده بزهراب کین
سر بختشان را ز توفیق ترک | ز بهر غزا دل نهاده بمرگ

رایت عزیمت برافراختند و ظاهر قلعه سلاپور را مخیم سپاه منصور ساختند تمام اطراف و نواحی آنحصار از خیام و اطناب بسیار مانند سپهر دوار از شهاب بر کواکب ثابت و سیار گشت چون خبر وصول سلاطین بحوالی سلاپور بمسامع قدسی جوامع شهریار مؤید منصور رسید گیسوی رایت فتح آیت را بدست توفیق ایزد متعال تعالی شانه شانه ظفر زده روی نصرت در آئینه شمسیر بمشاطگی بخت‌بلند مشاهده نمود و با جنود غیر معدود و وفود ظفر موعود.

بر عدد لشکرش وقوف ندادند | چهره کشاینده گمان و یقین

از مستقر سریر سلطنت نهضت فرمود و شاهباز اعلام نصرت اعلام جناح نجاح کشاده بهوای فضای سلاپور طیران نمود.

ز آوازه عزم شاه‌جهان | بجنبید یکسر زمین و زمان
بغرید کوس و بجوشید دشت | خروش سپاه از فلک درگذشت
ز بس جوش لشکر به بیراه و راه | بسیط زمین تنگ شد بر سپاه
همه با دل شاد و با ساز جنگ | همه گیتی افروز با نام و ننگ
نهان شد همه روی هامون ز نعل | هوا یکسر از پرنیان گشت لعل
نبد بر زمین پشه را جائگاه | نه اندر هوا باد را ماند راه

بعد از قطع منازل و طی مراحل ماهچه رایت نصرت آیت شهریار منصور از افق سلاپور طالع گشته پرتو نورش بر نزدیک و دور تافت و ظاهر سلاپور از دریای بیکران سپاه منصور صورت ساحل بحر مسجور یافت در تاریخ جمادی‌الاولی آن موضع دلکشا از نزول موکب کواکب آسا سر مفاخرت بذروهٔ سپهر اعلی برافراخت عادل شاه و قطب شاه بر حسب میعاد و بموجب قرار داد بملاقات شهریار با دین و داد فائز گشته آن بادشاهان نامور بشرف دیدار یکدیگر دیدها منور ساختند و همگی همت بر دفع اعداء دین و دولت مصروف داشته در بیستم شهر مذکور از ظاهر سلاپور بعزم رزم رامراج مقهور رایت منصور برافراختند و عنان عزیمت بصوب ولایت بیجانگر معطوف داشتند.

چو دشت از گیا گشت چون پرنیان | به بستند گردان لشکر میان
ز خاور بجنبید تا باختر | تو گفتی که گیتی بر آورد پر
زمین آن سپه را همی بر نه تافت | بران بوم کس جای رفتن نیافت
ز بس کثرت خلق و جوش سپاه | سرا پرده و خیمه و بارگاه
چنان گشت گیتی ز نزدیک و دور | که ره بسته شد بر صبا و دبور
زمین گشت جنبان چو ابر سیاه | تو گفتی همی برنتابد سپاه

ز لشکر که عرضش بفرسنگ بود | بیابان به نخچیر بر تنگ بود
همه روی صحرا شده نوبهار | ز رنگین علمهای گوهر نگار

بعد از طی منازل و مراحل موضعی که بتالیکوته مشهور و در حوالی آب کشنا واقع است محل وصول و نزول مواکب منصور گشته مخیم عساکر نصرت مآثر گردید و عبور سپاه منصور از آب مذبور که عرضش زیاده از مسافت دو تیر پرتاب و عمقش بیشتر از اندیشه دقیق و فکر عمیق اولوالالباب بود بغایت متعذر و دشوار می نمود.

چه آبی کز آوازش آهو بدشت | نیارست بهر چرا برگذشت
چو سیماب تند و چو الماس تیز | همی رفت و میزد دم رستخیز
کج و راست پوینده مانند مار | خروشش چو تندر بفصل بهار
ز تندی تن کوه را ربختی | ز تیزی بدریا نیامیختی

رای بیجانگر که مقدم ارباب سقر بود چون اتفاق سلاطین نامور و توجهه لشکر ظفر اثر استماع نمود باانکه در خاطر شقاوت مآثرش میگذشت که اختر بخت منحوسش در احتراق وبال سوخته و خیاط کارخانه قضا جامه فنا بر قامت مشومش دوخته رای ناصوابش بابن قرار گرفت که.

نگیرم اگر پیش این سیل تیز | دهد عالمی را بباد ستیز
رسد عاقبت ملک ما را زوال | فتد اختر بخت ما در وبال

بنا برین وینکتادری را که برادر کوچکش بود با بیست هزار سوار خونخوار و هزار فیل عفریت دیدار و یک لک پیاده جرار مقدمه سپاه گمراه خویش ساخته بکنار آب سیماب سیمای کشنا فرستاد تا معبر لشکر ظفر اثر را گرفته سپاه منصور را از عبور مانع آیند و متعاقب آن ایلتمراج برادر دیگرش را نیز با دوازده هزار سوار و هزار فیل و دو لک پیاده گزیده بر اثر آن برادر فرستاد بعد ازان خود با لشکر گران و سپاه بیکران چون سیل دمان و دریای جوشان و خروشان.

گزاینده عفریت آشوب ناک | شتابنده چون اژدها بر هلاک

متعاقب برادران روان گشته بدیشان پیوست و بهیئت اجتماعی درکنار آب مذکور در موضعی که محل عبور سپاه منصور بود نشست و در سد طرق و منع سبل بنوعی سعی و اهتمام نمود که هرجا عبور و مرور لشکر منصورمتصور و مقدور بود چنان مسدودگشت که راه صبا و دبور نیز بسته بلکه عقل دور اندیش را اندیشه عبور ازان دور می نمود و چون خبر بستن معابر بمسامع قدسی مآثر سلاطین دکن رسید جمعی از ارباب خبرت و اصحاب وقوف را جهة تفحص معبر لشکر باطراف آن رود نامزد فرمودند آنجماعت بعد ز تفحص و تفتیش معروض داشتند که گذر این آب منحصر در سه موضع است و معبری که بهتر و آبش کمتر از معابر دیگر است مقابل معسکر ظفر اثر است و کفار فجار چون مار و مور معابر مذکور را فروگرفته و دیوارهای استوار بر کنار آن کشیده توپ و اقسام آتشبازی منصوب ساخته اند شهریار کامگار

با سلاطین نامدار در باب اختیار موضع ازان دریای زخار استخاره و استشاره فرمود. حسب الامر اعلی امرا غواص خرد را در بحر فکر و اندیشه آشناور ساخته هرکس رای و خیال توجه بجای مینمود آخر الامر رای مهر انجلای کشور کشا که مورد الهامات غیبی و محل نزول حقائق لاریبی بود چنان اقتضا فرمود که علی الصباح چون جمشید خورشید علم فتح و نصرت بر قبه قصر فیروزه فام فلک برافرازد و شاه بارگاه چهارم بتیغ ارتفاع سپاه انجم را منهزم سازد و بمتین شعاع سد یاجوج ظلمت شب را منهدم سازد سپاه اسلام از برابر معبری که ارباب شرک و ظلام گرفته اند کوچ فرموده بقصد معابر دیگر بحرکت درآیند که بتوفیق الله تعالی و امداد ارواح مقدسه حضرات ائمه هدی طریقی که لشکر ظفر اثر بآسانی ازان عبور نمایند هرآئینه روی خواهد نمود القصه ـ

دگر روز کین ترک سلطان شکوه ز دریای چین کوه بر زد بکوه

شهریار فریدون فر با سلاطین نامور از برابر معبری که لشکر بیجانگر گرفته بودند کوچ فرموده بقدر مسافت کنار کنار آب پیموده نزول نمودند و روز دگر نیز بهمین قاعده عمل فرمودند کفار فجار از بیم آنکه مبادا عساکر نصرت شعار را طریقی روی نماید که عبور میسر و مقدور باشد کوچ نموده بر سبیل تعجیل بر اثر مواکب منصور شتافتند و معبری که شارع عام مقصود و سلاطین اسلام بود گذاشتند ـ

ذکر عبور سپاه منصور از معبر مذبور و محاربه با کفار فجار مقهور بامر خالق روز نشور

بر ارباب خرد و دانش و اصحاب عقل و بینش که واقفان کارخانه آفرینش اند روشن و مبرهن است که چون ارادت بیعلت حضرت عزت تعالی شانه وجل برهانه بوقوع امری تعلق گیرد اولا اسباب حصول آن از پرده غیب چهره نما گردد ـ

بیودن چون شود امری سزاوار مهیا گردد اسبابش بناچار

بنا برین چون ارادت ازلی و مشیت لم یزلی بزوال دولت رامراج بی سعادت متعلق بود پرده شقاوت بر دیدهٔ بصیرتش پوشیدند تا شرائط حزم و لوازم احتیاط را ازدست داده معبری را که گذر سپاه اسلام منحصر دران بود گذاشت و دنبال سپاه ظفر مآل برداشت و چون در دیوانخانه قضا و قدر مقرر و مقدر گشته بود که شهریار فریدون فر را چهره فتح و نصرت در آئینه ظفر روی نماید و لشکر اسلام بر ارباب شرک و ظلام غالب آید براهنمونی ملهم غیبی و قائد توفیق لاریبی که ارباب الدول ملهمون عبارت ازانست بآن اندیشه صواب ملهم گشته از برابر معبر مذکور کوچ فرمودند تا کفار فجار آن معبر را از دست داده بر اثر لشکر اسلام حرکت نمودند و چون حوالی آن معبر از لشکر بیجانگر خالی شد جمعی از سپاه ظفر پناه بمرور در برابر خصم مقهور مامور گشته موکب منصور عنان معاودت بصوب معبر اصلی معطوف ساخت و در سرعت سیر از برق و باد سبقت جسته مسافت سه روزه را در یک روز طی نمود و چون شهریار فریدون فر

بمعبر مقرر رسید مقید لشکر و حشر نگردیده بمحض توکل و امیدواری بیاری حضرت باری یکران همت را دران آب بی پایان انداخته دریک چشم زدن رایت آفتاب اشراق آنطرف آب را مانند خانهٔ آفتاب منور ساخت سپاه ظفر پناه بحر شکوه فوج فوج و گروه گروه.

بدریا بدانسان درون تاختند   که از خشکیش باز نشناختند

چون رای شقاوت انتما برکیفیت تدبیر شهریار فلک سریر و عبور سپاه منصور از معبر مذکور مطلع گردید هراس بیقیاس در خاطر ضلالت مآثرش راه یافته اساس قدرت و شوکتش بسبب آن تدبیر صائب که موافق تقدیر افتاده بود و علامات فتح و نصرت مجاهدان دین و ملت ازان چهره مینمود متزلزل گشت اما بمقتضای الغریق یتشبث بکل حشیش بخاطر آن بدکیش رسید که چون سلاطین اسلام بسرعت تمام رانده اند و اکثر سپاه و بنگاه را در عقب مانده یمکن که هنوز تمام سپاه منصور از آب عبور ننموده باشند اگر درینوقت تاختنی بر سر آن سروران بریم شاید که کاری پیش توانیم برد لاجرم با سپاهی همچو دریای آب از روی سرعت و اضطراب بجانب سپاه صف شکن تاختن آورد جواسیس خبر رسیدن آن ابلیس پر تلبیس رسانیده شهریار موید کامگار شاه حسین نظام شاه چون نوید ملهم غیبی بگوش هوش استماع فرموده بود که غنچه امیدش بتسنیم نسیم نصرت و عنایت رب کریم تبسم خواهد نمود و دشمن گستاخ را ازان شاخ جسارت که نشانده میوه خسارت روزی خواهد بود بقصد برافروختن آتش پیکار رایت نصرت شعار برافراخت و پرتو التفات برتعبیه و تصفیه صفوف سپاه ظفر پناه انداخته میمنه لشکر فیروزی اثر را بوجود فائض الجود عادلشاه مانند سد سکندر استوار ساخت و قطب شاه در میسره رایت نصرت پناه برافراخت و حضرت شهریاری معتصم بحبل متین عنایت حضرت باری گشته در قلب سپاه که مرکز دولت و مقام پادشاهان ذی صولتست با سپاهی مانند کوه آهن و فولاد تزلزل در ارکان زمین و زمان انداخت.

سبک رزم را لشکر آراستند	بکوشش همه مرز برخاستند
غو کوس و نای نبردی بخاست	زمین گرد شد گشت با چرخ راست
فریدون نسب شاه بهمن نژاد	بر آراست لشکر به آئین و داد
ز پولاد صد کوه بر پای کرد	یلان را ابر میمنه جای کرد
چو بر میمنه سازور گشت کار	همان میسره شد چو روئین حصار
جهاندار در قلبگه کرد جای	درفش کیانیش بر سر بپای

بالجمله رامراج بدنهاد را چون استعداد سپاه ارباب صلاح و سداد مشاهده افتاده جوش و خروش لشکر اسلام بگوش ارباب شرک و ظلام رسید صرصر رعب و هراس تزلزل در ارکان ثبات و قرار کفار انداخته بقیه آنروز را که فی‌الحقیقه آخرین روز عمر و دولت شان بود غنیمت شناختند لاجرم از نیل مراد مایوس گشته در ان روز مصلحت در جنگ ندیدند و چون روزگار دولت خویش برگردیدند و مانند خرچنگ یک مرحله از میدان جنگ باز پس سپردند شهریار کامگار و سلاطین

عالیمقدار نیز دران روز عزم رزم و پیکار جهانسوز را در باقی کرده بجهة استراحت سپاه ظفر پناه نزول فرمودند سپاه ظفر پناه فضای آن دشت و صحرا را از کثرت خیمه و خرگاه رشک سپهر اعلی و غیرت افزای فلک مینا ساخته اطناب و خیام نمونه شهاب و نجوم گردانیدند و آن شب را بفکر جنگ و خیال نام و ننگ گزرانیدند روز دیگر که جمعه دوم جمادی‌الآخر بود چون خنگ سوار صبح جوشن هزار میخی از سر زنگی شب برکشید و خاقان شرقی انتساب آفتاب از خلوتخانه حتی توارت بالحجاب بایوان مشرق خرامید و اسکندر رومی‌نژاد تخت زر بر پشت شیر فلک نهاده رایت ارتفاع برافراخت و تیغ شعاع آخته لشکر ظلمت حشر زنگ را از روی زمین برانداخت۔

دم صبح کین شاه رومی نژاد — در جنگ بر روی عالم کشاد
زکین سینه پر جوش و در دیده زهر — ز آتش بپوشید خفتان قهر
فروکوفت در حمله کوس غضب — همه تن شده تیغ در کین شب
سر زنگی شب برید و فکند — بپای سکندر شه ارجمند

شهریار اسفندیار آثار پر تو التفات بر ترتیب سپاه نصرت شعار انداخت و بدستور معهود میمنه میمون بفر شکوه عادلشاه زیب و زینت یافته رایت نصرت آیت آن دین پناه صف شکن ید بیضا دار وار وادی ایمن را منور ساخت و میسره همایون بوجود مسعود قطب شاه کمال پذیرفته مانند قطب شمال ثابت و پائدار گشت و ماهچهٔ رایت فتح آیت خلافت نظام شاهی در قلبگاه سر افتخار بذروه مهر و ماه برافراحته امارت و شجاعت دستگاه خان عالیشان اخلاص خان را که یکی از امراء نامدار و سروران صاحب اقتدار شهریار کامگار بود با فوجی از خراسانیان تیرانداز که بنوک پیکان خارا گذار در شب تار دیدهٔ مور و مار بردوزند و از شرار آن الماس فعل آتشبار خرمن حیات نهنگان لجه پیکار بسوزند مقدمه سپاه نصرت پناه ساخت۔

شهنشاه دوران هم از صبح بام — برآراست لشکر بساز تمام
نخستین صف میمنه ساز کرد — ز تیغ اژدها را دهن باز کرد
صف میسره هم بیاراست چست — یکی کوه گفتی ز پولاد رست
جناح آنچنان بست در پیشگاه — که پوشیده شدروی خورشید وماه
ز قلبی که چون کوه پولاد کرد — پناهنده را قلعه آباد کرد
بهر پهلوان پهلوی را سپرد — چو کوهی بقلب اندرون پی فشرد
چپ و راست را بست ز اهن حصار — فر و برد چون کوه نهج استوار
سلاح و سلب داد خواهنده را — قوی کرد پشت پناهنده را

چون رای حقائق انجلا از ترتیب سپاه نصرت پناه پرداخته در برابر هر فوجی از افواج لشکر ظفر اثر صفی از زنده پیلان کوه پیکر عفریت منظر مانند سدّ سکندر کشیده همه را دشنهای آبدار بر دندانها

استوار ساخته و علمهای زرنگار بر پشت پشته کردار برافراخته فیلبانان مانند کیوان بر فرازشان تیغ کین بقصد ساکنان روی زمین آخته بمجرد ایما خلقی را از پا دراندازند و باشارهٔ عالمی را پائمال حوادث سازند ـ

صف زنده پیلان بیکجا گروه — چو گرد گریوه کمرهای کوه
مژه چون سنان چشمها چون عقیق — ز خرطوم تا دم در آهن غریق
ز بس پیل کامد بجولان برون — شد از پای پیلان زمین نیلگون

بالجمله حضرت شهریار عالی گهر متوکلا علی الله الاکبر و بمحض حمایت حضرت خیر البشر وائمه اثنا عشر نه بوفور اسباب و شوکت پادشاهی و کثرت و عدت سپاهی مستظهر و مغرور بوده و از اژدحام ارباب شرک و ظلام اندیشه نا نموده بزبان نوش‌پرور بهادران صفدر و دلاوران لشکر را دلداری فرموده بانعام و اکرام امیدوار ساخته بهیئت و هیبتی که زهره بهرام فلک از دیدن آن آب شدی و شیر سپهر از بیم آن در اضطراب افتادی بجانب سپاه اعدا حرکت فرمودند صدای کرنا و ناله نفیر غلغله در گنبد اثیر انداخت و غریو کورگه و کوس گوش فلک آبنوس را بعقده جذ راصم مبتلا ساخت ـ

درآمد بغریدن آواز کوس — فلک بر دهان دهل داد بوس
ز غریدن کوس قالب تهی — درآمد بسر مغز را فربهی
ز بس تیز آوازی نای زر — بگوش صدف سفته می شد گهر
زمین گفتی از یکدگر بر درید — سرافیل صور قیامت دمید
صفیر نفیر قیامت خروش — تهی کرد مغز خرد را ز هوش
ز فریاد روئین خم از پشت پیل — تو گفتی جهان کوفت کوس رحیل
دراهای هندی درآمد بجوش — ز ایوان کیوان بر آمد خروش

رای بیجانگر چون بر ترتیب لشکر ظفر اثر مطلع گردید بغیر از ثبات و قرار در میدان رزم و پیکار چاره ندید ـ بالضرورة بترتیب لشکر شقاوت اثر خویش پرداخته میمنه و میسرهٔ سپاه را ببرادران گمراه استوار ساخت و خود در قلب گاه علم نحوست رقم بر افراخت و برادران و امرا و اعیان را مخاطب ساخته گفت ـ عمر ناپایدارم به هشتاد رسیده ـ به مشقت بسیار و محنت بی‌شمار رتبه و مقدار خویش را باین پایه رسانیدم و در هیچ وقت از هیچ کس تنزل ننموده عاجز نگردیدم و در آخر عمر ننگ عجز و عار فرار بخود قرار نخواهم داد ـ از شما هرکه سرافرازی و جانبازی می جوید بامن همراهی نموده میدان جنگ را بقدم نام و ننگ می پوید و هرکه دل از جان و مال و اهل و عیال بر نمی تواند گرفت اکنون که راه گریز بسته نیست سر خویش گیرد و راه سلامت پیش ـ برادران بیدادگر بد سیرش با سی هزار سوار خونخوار فدائی وار مرگ بر زندگانی اختیار نموده یک جهتی و جان سپاری اختیار کردند ـ القصه چون شهسوار مضمار فلک قدم در دایره نصف النهار نهاد تقارب فئتین و تلاقی فریقین دست داد ـ اخلاص خان با دلیران قدر قدرت قضا توان که مقدمه سپاه ظفر پناه بودند قدم شجاعت در میدان جلادت نهاده دست و بازوئی مردانگی

برکشادند و بضرب تیغ آبدار و سنان جان شکار و پیکان خارا گزار دمار از روزگار کفار خاکسار برآورده بیک حمله جمعی کثیر ازان بخت برگشتگان تیره روزگار را بدار البوار و بئس القرار فرستادند توگوئی تیغ و سنان دلاوران شجاعت نهاد را از تیشهٔ فرهاد ساخته بودند که بیک حملهٔ بی ستون لشکر اعدا را از جائی بر داشت و یا پیکان جان ستان دلیران بزهر آب مرگ پرورش یافته بود که بهر قالب که رسید از جان شیرینش تهی ساخت - نظم

چو زد پره بر هر دو رویه سپاه — غریواز دل کوس برشد بماه
باباراندر از کوس فریاد خاست — زهر سو چکا چاک فولاد خاست
بر آمد ز قلب دو لشکر خروش — رسید آسمان را قیامت بگوش
بجنبش در آمد دو دریائی خون — شد از موج آتش زمین لاله گون
بابرو در آمد کمان را شکنج — شتابان شده تیر چون مار گنج
ز بس تیر باران که آمد بجوش — فگند ابر بارانئی خود بدوش
هوا پر ز زنبور شد دال بر — خدنگین تن و آهنین نیشتر
ز مرغان خونین پولاد دم — شده راه برماه و خورشید گم
ز منقار پولاد پران خدنگ — گره بسته خون در دل خاره سنگ
چو هندوئی بازیگر گرم خیز — معلق زنان تیغ هندئی تیز

ذکر نصرت یافتن لشکر اسلام بر ارباب شرک و ظلام

قال الله سبحانه و تعالی عما[1] یقول الظالمون الا ان حزب الله هم الغالبون - حضرت مالک الملک جل و علا که رفع و خفض معارج و مهابط سعدا و اشقیا اثری از آثار لطف و عنف اوست و رقم عزت و مذلت بر ناصیهٔ دولت و نکبت اهل اقبال و ادبار نگاشته خامهٔ رضا و سخط او درین آیت بابشارت از کلام معجز نظام فرموده که غلبه و فیروزی مخصوص والیان کشور دین و تابعان احکام شرع مبین است - پس هر موید موفق که نصرت شرع و بر افراختن اعلام اسلام و ویران ساختن بنیان شرک و ظلام و بر انداختن عبده اصنام وجهه همت علیا نهمت بسازد، سزاوار لقب حزب الله گشته بر مخالفان و معارضان بر حکم وعدهٔ «هم الغالبون» مظفر گردد و هر بی سعادت که از طریق حق و صدق و جادهٔ صواب و سداد انحراف و اجتناب جسته در تیه ضلالت و جهالت سرگردان شود از حزب شیطان بوده پیوسته منکوب و همیشه مغلوب باشد غرض از تمهید این مقدمهٔ بلاغت اسلوب آن که چون رام‌راج ملعون دلیری بهادران میدان کین و شجاعت مجاهدان دین مبین مشاهده نمود، دود حمیّت جاهلیت از نهاد بد نژادش بر آمده آتش غیرت با شتعال در آمد و بالتهاب نوایر قتال و جدال مثال داد - سی هزار سوار خونخوار که با او در قلب بودند بیک بار بر سپاه اسلام حمله نموده ینکتادری که برادر کهتر آن بد سیر بود و میمنهٔ نحوست اثرش

---

۱ کذا.

بوجود او مستظهر، با لشکر خود بر میسرهٔ سپاه نصرت پناه که بعهدهٔ اهتمام قطب شاه مقرر بود، حمله نموده جملهٔ آن سپاه را از جائی برداشت و عادل شاه چون بجهت سوابق نسبت رام‌راج باین مصلحت راضی نبود و بجهت مصلحت همراهی اختیار نموده بود، درین وقت مرکز خویش خالی گزاشت. اما سپاه قلب گاه که بوجود شهنشاه دین پناه شاه حسین نظام شاه سمت استظهار و استحکام یافته بود، لشکر خصم را بپر کاهی وجود ننهاده مانند کوه قاف در میدان مصاف قدم استوار ساخته موج آن دریائی خون‌خوار را بقدم ممانعت و مدافعت استقبال نمود. اخلاص خان با دلاوران عراق و خراسان بمیدان آن بی دینان تاخته بضرب پیکان الماس نشان و تیغ خون فشان و سنان جان ستان ازان مشرکان چندان بر خاک هلاک انداختند که بهرام خون آشام را با آن که جلاد فلک است، بر آن کشتگان دل بسوخت. الحق از جمله سپاه ظفر پناه درآن واقعه جان کاه اخلاص خان و رومی خان و دیگر جوانان غریب داد شجاعت داده علم مردانگی و جلادت بر افراختند و داستان رستم دستان و سام نریمان را در جهان منسوخ ساختند. درین وقت رومی خان که توپ خانهٔ و آتش خانهٔ شهریار زمانه حوالهٔ او بود بموجب فرمان قضا جریان توپ هائی قیامت آشوب و ضرب زنهائی قلعه شکن و چندربان و پوکبان و سائر آلات و ادوات آتش بازی را که بر عرّابهای بسته در پیش صف سپاه داشته بودند، آتش داده شعلهٔ فنا در خرمن بقائی اعدا انداخت دو دو بخار آن توپ هائی صاعقه آثار با گرد و غبار معرکهٔ کار زار یار گشته روز روشن را در چشم دشمن مانند شب ظلمت شعار تیره و تار ساخت قاروره‌های نفط چون ابر تیره سرا پردهٔ سیاه بر سر اعداء گمراه کشید و از بسیار گرد و غبار کرته نیلی آسمان قباء نیلی گردید جهان از دخان توپ و تفنگ و غبار پیکار و جنگ رنگ چهرهٔ زنگی گرفت درین وقت شهریار فلک اقتدار امر فرمود که فراشان قضا توان دهلیز سپهر نشان را در برابر دشمنان برپا کنند. دهلیز خیمه ایست در رفعت توام فلک اعظم و در بسطت مانند فضائی عالم و رسم سلاطین سپهر تمکین ممالک دکن این است که در هر معرکه که دهلیز بر افرازند تا چهرهٔ فتح و ظفر مشاهده ننمایند پائی دولت از رکاب نصرت انتساب خالی نسازند. اگرچه برافراختن دهلیز جهت عظمت نهایت مشقت و تعذر را لازم داشت اما چون فرمان قضا و قدر بر ارتفاع اعلام اسلام و فیروزی شهریار فریدون فر صادر گشته بود، نسیم اقبال از مهب تائید ایزد متعال در وزیدن آمده بی تحمل کلفتی و ارتکاب مشقتی آن سپهر دوّار بیکبار برافراخته شد. رام‌راج بی تمیز چون ارتفاع دهلیز مشاهده نمود، بیکبارگی عنان تماسک و اختیار از دست داده وداع جان عزیز نمود و از نهایت اضطرار قدم شقاوت آثار در میدان کار زار نهاد و آتش پیکار یکبارگی در خرمن حیات صغار وکبار افتاده دود فنا از کانون سینه‌ها بر آمد. شعلهٔ آتش رماح برشته سوزیٔ ارواح و سوزن پیکان بکفن دوزی اشباح در آمد.

چنان سخت شد جنگ هردو گروه   که جنگ آرزو کرد دریا و کوه
شد از تف خنجر دل خاره موم   ز زهر سنان باد گیتی سموم

فرو هشت دامن بخورشید گرد　　　بلا بر نوشت آستین نبرد

چون صدمات حملهٔ رزم آزمایان متواتر و امواج دریائی بلا متلاطم گشت، نزدیک بود که سپاه اسلام را از ارباب شرک و ظلام چشم زخمی روئی نماید و قصوری بقواعد و ارکان قصور دین و دولت راه یابد، آخرالامر نسیم نصرت شمیم عنایت ربانی بموجب وعدهٔ مبشر سبحانی که الحمدلله الذی صدقنا وعده از مهب تائید یزدانی بر پرچم رایت فتح آیت مجاهدان میدان ملت احمد وزبده صبح فیروزی از مطلع سعادت و بهروزی دمید و دست قضا طغرائی هنالک مهزوم من الاحزاب بر منشور شقاوت ارباب ضلالت کشید و چنان لشکر جرار و دریای زخار را که بکثرت شمار از قطرات امطار و اوراق اشجار نشان میداد فحوائی «سیهزم الجمع ویولون الدبر» صورت حال آمد.

صبح ظفر از مشرق امید برآمد　　　واصحاب غرض را شب سودا بسرآمد

در اثناء گیرودار و گرمئ هنگامهٔ کارزار فیل عفریت دیداری بسان قابض ارواح و قاطع اعمار دو چار رام‌راج خاکسار گشته بزخم دندان سنان آثار مرکب تیز رفتارش را بسرحد عدم رسانید و آن سردار اشقیا را از مرکب دولت پیاده گردانید درین اثنا رومی خان با فوجی از دلیران سپاه ظفر پناه بآن گمراه رسیده خواستند که سر پرشور و شرش را از پیکر بدن دور سازند و دد و دام را از کالبد پلیدش سور سازند، دلپت‌رائی که از وزرائی آن بی دین بد نهاد بود فریاد بر کشید که او را مکشید بلکه زنده بملازمت حضرت دیوان برید که رام‌راج بی ابتهاج این است. لاجرم آن مقدم ارباب جهنم را دست و گردن بسته بملازمت شهریار عالم رسانیدند. چون خبر گرفتارئی آن کافر گمراه بعادل شاه رسید با معدودی جهت استخلاص آن بی دین لعین متوجهه پایهٔ سریر خلافت مصیر گردید. رائی حقایق انجلا چنان اقتضا فرمود که قبل از رسیدن عادل شاه و شفاعت نمودن آن گمراه روئی زمین را از خبث وجود مردودش پاک سازند و خاطر ملکوت ناظر از اندیشهٔ آن کافر شقاوت مآثر بپردازند چه عدم قبول شفاعت آن مخذول مستلزم حدوث فتنه بود و موجب نقض عهود وگزاشتن دشمن بعد از گرفتن و اسیر ساختن خلاف رائی خردمندان عالم. بنا برین قهرمان خشم وکین شهریار روئی زمین قبل از رسیدن عادل شاه بقتل آن بی دین گمراه اشاره فرمود. مجاهدان لشکر ظفر اثر بموجب فرمان شهریار داد گستر سر پر شر آن بی دادگر را از بدن مکدرش جدا ساخته در پائی سمند ارجمند شهریار فیروز انداختند.

نگویم که دشمن سیه بخت بود　　　که سعیش دران رزم که سخت بود
هم از طالعش دان که گردون پیر　　　پس از کشته گشتن دران دار و گیر
دگر چشم رحمت برو باز کرد　　　که درپائی شاهش سر افراز کرد

بعد ازان بموجب فرمان قضا جریان سر آن سر دفتر ارباب نیران را بر سرسنان کرده بمیان میدان برده بارباب طغیان نمودند و از پس آن دلیران غضنفر توان باستظهار نصرت یزدان بر

اصحاب عدوان حمله نموده راه عدم بر اهل جهنم کشودند۔ کفار خاکسار که سر سردار خویش را بر سردار دیده از عالم غیب ندائی «فهزموهم باذن الله» شنیدند، راه خلاص و نجات متصل بکوچهٔ فرار یافته علم ضلالت نگون سار ساخته عنان از میدان کارزار بر تافته بنات النعش وار پراگنده و پریشان گردیدند۔

سر کشته را چون ز نزدیک شاه | ببردند بر نیزه تا رزم گاه
هزبران لشکر پس آن دلیر | همه حمله کردند چون نره شیر
بهندو غریو اندر افتاد پاک | فگندند یکسر تن اندر هلاک
کلاه و کمرها بیند اختند | خروشیدن و مویه بر ساختند
فگندند منجوق و کوس نبرد | گریزان برفتند پر خون و گرد

سپاه ظفر پناه آن مشرکان گمراه را تعاقب نموده تیغ کین دران ملاعین نهادند و ازان مشرکان بی‌دین چندان باسفل السافلین فرستادند که از خون کشتگان وتن ملعون آن بخت برگشتگان یکسر فضائی دشت و صحرا کوه و دریا گشت۔ بروایت اقل عدد قتیلان آن کارزار بنه هزار رسیده و بعضی زیاده ازین نیز گفته اند۔

ز کشته زمین سر بسر توده گشت | گیاها بمغز سر آلوده گشت
ز خرطوم فیل و سر جنگ جوی | همه دشت افتاده چوگان و گوی

قلیلی ازان مخاذیل بهزار جرّ ثقیل ازان ورطهٔ هلاک و واقعهٔ هولناک جان ناپاک بکران کشیدند و از هیبت تیغ و سنان مجاهدان شیر صولت سلاح و سلب ریخته هریک بطرفی گریخته بسان روباه در سوراخ ها خزیدند۔ عساکر نصرت مآثر از لآلی و جواهر و زر و زیور و اسپ و استر و خیمه و خرگاه و سرا پرده و بارگاه و طبل و علم و جواری و خدم و تیغ و سنان و جوشن و خفتان ازان مشرکان چندان گرفتند که مانند بحر و کان توانگر شدند۔

سریر و سراپرده و تاج و تخت | نه چندان که آن بر توانند سخت
جواهر نه چندان که آن را دبیر | شمارد بانگشت یا در ضمیر
بلورین طبق ها و خوانهائی لعل | ظرایف کشان را بفرسود نعل
همان تازی اسپان با زین زر | غلامان موزون زرین کمر
نورد ملوکانه بیش از شمار | شتر وار زرینه بیش از هزار
دگر جنس هائی که باشد غریب | و زو مخزن خانه یابد نصیب
سلیح و سلب را قیاسی نبود | پذیرنده را زو سپاسی نبود
غنی گشت لشکر ز بس خواسته | سراسر سپه گشت آراسته

شهریار کامگار بمراسم شکر آفریدگار لیل و نهار در درگاه بی نیازی جبین عجز و انکسار بر زمین افتقار سوده غنایمی که بدست عساکر نصرت شعار افتاده بود، همه را بدیشان عنایت فرمود و مثال لازم الامتثال شرف صدور یافت که عمال دیوان از اموال ارباب طغیان و ضلال که بدست سپاه ظفر مآل افتاده سوائی افیال که تعلق بسرکار خاصه دارد، چیزی طلب ندارند و جمیع غنایم را بدیشان معاف و مسلم دارند ـ امرا و وزرا و اکابر و اشراف در تهنیت آن فتح و نصرت که عنوان مفاخر سلاطین گیتی ستان و خواقین سکندر نشان بود مراسم زمین بوس ولوازم دعا بتقدیم رسانیده بتشریفات نامی مفتخر و گرامی شدند ـ دلیرانی که دران معرکه آثار شجاعت و مردانگی بظهور رسانیده بودند بمزید عاطفت و ارتفاع قدر و منزلت اختصاص یافتند منشیان بلاغت نشان نامهائی فتح و ظفر برداخته باطراف بحر و بر روان ساختند و از صیت این بشارت مسرت اثر نوائی بهجت و خرمی درفضائی ربع مسکون و گنبد نیلگون گردون انداختند ـ

بپرداخت منشی صاحب هنر — بسی نامه در باب فتح و ظفر
برانگیخت یکران کلک دبیر — ز میدان کافور گرد عبیر
رقم زد بسی داستان شریف — بخط لطیف و ادائی ظریف
رسانید قاصد بهر کشوری — صدایش برآمد ز هرمنبری
جهان شد سراسر کران تا کران — پر آوازهٔ فتح شاه جهان

چون این فتح همایون سعادت مآثر در تاریخ جمعه دوم شهر جمادی الآخر ۹۷۲ واقع شده یکی از فضلاعبارت «یکی ز اول ماه جمادی الآخر» را تاریخ یافته یعنی یکعدد از تمامی عبارت اول ماه جمادی الآخر کم کنند تاریخ بحصول می پیوندد ـ والحق این معنی خالی از غرابتی نیست ـ عادل شاه و قطب شاه چون از قتل رام‌راج گمراه که فی‌الحقیقت پشت پناه ایشان بود، آگاه شدند، خیل کلفت و الم و سپاه ندامت و غم بر مملکت ظاهر و باطن ایشان هجوم آورده، از حسن اتفاقی که با شهریار آفاق نموده بودند، پشیمان گردیدند ـ اما چون تیر از شست و کار از دست رفته بود، از ندامت و پشیمانی چه سود ـ بالجمله بعد ازان فتح نامدار شهریار سپهر اقتدار و سلاطین عالی مقدار با سپاه فیروز قریب ده روز دران مقام نصرت فرجام توقف فرمودند تا لشکر ظفر اثر از غارت و تاراج اردوئی رام‌راج فارغ گشته خاک وجود اعدا را بغربال بلا بیختند و در غرقاب فنا ریختند ـ بعد ازان کوچ برکوچ متوجهه کشور بیجانگر گردیده مدت چهار ماه دران دیار بویرانئی معابد کفار خاکسار و انهدام منازل و مساکن ارباب ادبار پرداخته ابنیه رفیعه و عمارات منیعهٔ آن ولایت را که در قرون ماضیه و عهود سالفه دست تسلط هیچ آفریده بدان نرسیده بود، با خاک برابر ساختند ـ

نهادند لشکر بتاراج سر — همه شهر کردند زیر و زبر
همه کاخ و ایوانها گشت پست — شکسته بت و سرنگون بت پرست
چنان پاک از آتش جهان برفروخت — که زیر زمین گاو ماهی بسوخت

بعد ازان شهریار گیتی ستان با سلاطین سپهر مکان عنان عزیمت بصوب معاودت معطوف ساخته رایات نصرت آیات بجانب ولایت خویش بر افراختند در اثناء معاودت قطب شاه که از غایت کلفتی که بسبب

واقعهٔ رام‌راج داشت نسبت بمصطفی خان که دران باب مساعی جمیله بظهور رسانیده بود چنانچه قلم مشکین رقم بتحریر طرفی ازان مبادرت نمود، منحرف مزاج گشته در اثناء محاوره بمصطفی‌خان خطاب نموده بر زبان گذرانید که تو پیوسته طالب رضائی مکهٔ معظمه بودی و بطواف اماکن مشرفه رغبت می نمودی، اگر درین وقت که بمقصود خود رسیدی، آن مدعا را بامضا رسانی میسر و مصطفی خان که پیوسته از تندی خوئی قطب شاه هراسان بود و چنین منصوبهٔ را از خدا خواهان، این رخصت را فوز عظیم دانسته فرصت غنیمت شمرده و از سپاه قطب شاه کوچ کرده تمام اسب و فیل و مایکون من هذا القبیل را باردوئی عادل شاه برد و ملازم آن درگاه بود تا ازین دار فنا بدار بقا رحلت فرمود۔ بالجمله شهریار کام بخش کامگار بعون عنایت کردگار مراحل و منازل می پیمود و در منزلی داد عیش و عشرت داده در تجرّع کاسات خسروانی و مداومت بادهٔ دوستکانی مبالغه می فرمود تا حوالی دارالسلطنت احمدنگر از غبار موکب عالی عبیر بیز و مشک آمیز گشت۔

ظفر همعنان نصرتش ره نمای   ز گرد سپاهش هوا مشک سای

سادات و موالی و اکابر و اهالی باستقبال موکب عالی مبادرت نموده بشرف زمین بوس سر مفاخرت و مباهات بذروهٔ سماوات برافراختند و دعاء دوام دولت و نظام سلطنت آن حضرت را آرایش بیان و زیور زبان ساختند و هرکس باندازهٔ و قدر خویش بمراسم پیشکش و نثار پرداختند۔

مشاهیر و اشراف عالم تمام   بآداب خدمت نموده قیام
همه تهنیت گو کشیدند پیش   نثار و هدایا ز اندازه بیش
دران روز در هیچ دل غم نماند   چه دل کز ملالات اثر هم نماند

زبان زمین و زمان مضمون این ابیات بگوش هوش همگنان می رسانیدند۔

زمین خرّم است و زمان شادمان   بفیروزی و فتح شاه جهان
جهاندار دریا دل دادگر   کزو گشت پیدا بگیتی هنر
خداوند هند و خداوند چین   خداوند ایران و توران زمین
ازو شاد بادا دل اهل حق   جهان را بعهدش مزّین ورق
زمانه سراسر با و زنده باد   خرو بخت او را فروزنده باد

شهریار کامگار اکابر و اصاغر آن دیار را منظور انظار شفقت و مرحمت خورشید آثار ساخته وضیع و شریف آن دیار را از جامه خانه کرم و عنایت خلعت و تشریف کرامت فرمود۔ بعد ازان بدرون قلعهٔ احمدنگر که مستقر سریر سلطنت و خلافت بود تشریف قدوم ارزانی فرموده آن مکان عالی شان از میامن قدوم سعادت لزوم شهریاری سر مفاخرت باوج آسمان رسانید۔

SRI PRATAP COLLEGE LIBRARY

ذکر انتقال شهریار فریدون خصال بحر نوال شاه نظام شاه ازین دار پر ملال بجوار رحمت ایزد متعال

جهان با همه زینت و زیب او   نیرزد بدین رنج و آسیب او
فلک را خود این رسم و آئین بود   که در مهر ورزیدنش کین بود

بلی بر عاقل متفطن متیقن است که خضرت و نضارت این جهانی بآسیب خزان اجل رفتنی است و بهجت و سرور این کاشانهٔ فانی بجاروب فنا رفتنی۔ محبوبان نظر عاطفت را که حضرت مفیض الخیرات والجود درین رباط چهار دیوار و در فرودآورده جهت حصول اسباب عالم علوی و تهیّهٔ جهات عیش ابدی است۔ و لهذا با اشرف خلیفه واکرم بریه خطاب عزت فرموده که ولا تمدن عینیک الی ما متعنابه ازواجاً منهم زهرة الحیوة الدنیا۔ یعنی ای رسول مقبول بدان که جهان سرائی ارتحال است نه محل اقامت و نزول تاجداران سراپردهٔ ملکوت و صدر نشینان بارگاه جبروت در انتظار مقدم مکرم تواند۔ دیده بر زخارف دنیا مینداز و سایهٔ التفات بر رنگ و بوئی ایوان دو رنگ میفگن۔ خوشا حال پاک طینتی که بر مثال خورشید چنان بگزرد که پرتو التفات سوی دنیا و ما فیها نیفگند و عیسی ناطقه اش در بحر تجرید موسی وار ید بیضا نماید و خود را در سلک ساکنان افلاک و مقدسان عالم پاک انتظام دهد و طوبی احوال موفق دانشمندی که بموافقت بخت بلند و مساعدت طالع ارجمند درین جهان بر تخت کامرانی متمکن باشد و بسلطنت سرائی فانی دولت عالم باقی و سعادت آن جهانی حاصل کند۔ خوشا پادشاهی که شاهباز همت عالیش در صحرائی دنیا طائر سرور سرمدی شکار سازد و بدست معمار عدالت شرفات قصر جلالت ابدی برافرازد۔

دلا بکوش که باقی عمر دریابی   که عمر باقی ازین عمر بر گزریابی

چنانچه آفتاب سپهر مکرمت و اقتدار سلطان سلیمان مکان معدلت شعار کیخسرو دارا رای سکندر آثار مشید ارکان دین احمد مختار رافع الویه غزا و جهاد دافع ارباب شرک و عناد المؤید بتائیدات الملک الا له ابو المظفر شاه حسین نظام شاه طاب ثراه و جعل الجنة مثواه چند روزی امور دنیا و آخرت را بدست معدلت و مکرمت ساخته و پرداخته ندای بهجت فزای « طبتم فادخلوها خالدین » را بگوش هوش استماع فرموده عازم ریاض رضوان و بهشت جادوان گشت۔ تفصیل این اجمال و تاویل این مقال آن که چون موکب جاه و جلال آن شهریار فریدون خصال بعد از استیصال ارباب شرک و ضلال بمستقر سریر سلطنت معاودت فرموده از روی استقلال بر مسند جهانبانی و سریر کامرانی متمکن گشت و بفراغ بال به بسط بساط نشاط و انبساط اشتغال فرموده از صباح تا رواح بتجرع اقداح راح روح برور و از بام تا شام بشرب جام مدام از دست ساقیان سیم اندام پری پیکر زنگ غم و الم از آئینهٔ خاطر انور می زدود و کام دل از لعل دلبران مهر گسل و ماه رخان چگل می ربود بر حکم این که هر اتفاقی را افتراقی و هر اتصالی را انفصالی لازم است و هر اقبالی را ادباری و هر کمالی را زوالی ملازم۔

نه بخشد مرد را این سرد ایام   که یک یک باز نستاند سرانجام

منه دل در جهان کین سرد ناکس　　　جوانمردی نخواهد کرد با کس

بنابرین چون آفتاب دولت آن حضرت بدرجهٔ کمال رسیده بود بصوب زوال گرائید و اختر سلطنتش از اوج شرف و استقلال متوجهه حضیض و وبال گردید. لاجرم بادهٔ فرح بخش روح افزا در مزاج وهاجش خاصیت سم جان گزا گرفته طراوت بهار مکرمتش از سموم آن حرارت پژمردگی پزیرفت نضارت گل وجودش قابل قبول ذبول گشته کوکب طالع مسعودش مایل غروب وافول گردید. دست قضا از ساغر کل نفس ذایقة الموت شربت « انك میت و انهم میتون » در کام جانش ریخت و سپاه هادم اللذات دو اسبه برایوانش تاخته دست فنا در عنانش آویخت.

ستم باد بر جان آن ماه و سال　　　کجا برتن شاه شد بد سگال
دریغ آن کمر بند و آن گروه گاه　　　دریغ آن گوئی برز و بالائی شاه

آری اگر طناب سائبان بر ایوان کیوان کشند، عاقبت خیمهٔ اقامت در تنگنائی لحد بایذرد و هرکه سر از گریبان حدوث برآورد ناچارش پائی وجود در دامن عدم باید کشید.

کجا جمشید و افریدون و ضحاک　　　همه در خاک رفتند ای خوشا خاک
جگرها بین که در خوناب خاکست　　　ندانم کین چه دریائی هلاکست

حکم ربانی را تدبیری نیست و قضائی آسمانی را تغیری نه. سرانجام دنیائی غدار این است و عاقبت کار عالم ناپائیدار همین. فرق انام را بتمام از قصور قبور منزل باید گزید و خواص و عوام را علی الدوام از بادیهٔ هستی بزاویهٔ نیستی باید خرامید. خیاط کارخانه قدم جامهٔ وجود هیچ موجودی را بی طراز عدم ندوخته و فراش سرابستان لطف و کرم در عالم پرستم چراغ راقتی بی تند باد آفتی نیفروخته.

چنین است آئین این خاکدان　　　بقای جهان کی بود جاودان
چو خورشید تابد زاوج کمال　　　همان لحظه یابد کمالش زوال
بعالم که افروخت شمع بقا　　　که ننشاند آن را نسیم فنا
نهالی درین باغ کی سر کشید　　　که از دهرهٔ دهر ایذا ندید
گلی در بهار جهان کی شکفت　　　که باد خزانش ز گلبن نرفت

اما چون بنیاد ایجاد بر محض لطف و مرحمت بی علت خالق العباد است و صدق این معنی از قضیه سبقت رحمتی غضبی مستفاد کمال کرم و بردباری و وفور عفو و غفاری حضرت باری امیدواری می بخشد که ارواح مومنان موحد را بر حسب بشارت « قل یا عبادی الذین اسرفوا علی انفسهم لاتقنطو من رحمة الله انجاز وعده ان الله یغفر الذنوب جمیعاً دستگیر آید. انه هو الغفور الرحیم.

گویند بحشر گفتگو خواهد بود　　　وان یار عزیز تندخو خواهد بود
از خیر محض جز نکوئی ناید　　　خوش باش که عاقبت نکوخواهد بود

بالجمله چون طایر روح پر فتوح آن حضرت از دامگاه انس بخطایر قدس پرواز فرمود تمام ارکان دولت و اعیان حضرت و کافه سپاه و رعیت و قاطبهٔ خدم و حشم و سراری و جواری حرم دران مصیبت و ماتم با سینه چاک و دیده نمناک خاک حسرت بر سر ریختند و خوناب چشم تر را با خاک راهگزار آمیختند۔

مهان جهان جامه کردند چاک ... با بر اندر آمد سر گرد و خاک
نم از چشم غم دیده خون از جگر ... کشادند گردان سراسر کمر

دران واقعهٔ هولناک که افلاک بسان ساکنان مرکز خاک لباس سوگواری در بر افکنده بودند سپهر بی مهر سرگشته را پائی رفتار سست گشته قوت دوار نماند و مهر خراشیده چهر را سوز آن ماتم خاکستر حیرت بر سر افشانده بر خاک حسرت نشاند۔ بدر نور افشان آسمان را که دق مصیبت شهریار جهان بسان خلال گداخته و عالمیان آن را نام هلال ساخته بموافقت مصیبت زدگان پلاس سیاه و لباس قیر فام ظلام پوشیده گاه کهکشان بر سر می ریخت۔ و گردون بو قلمون گریبان صبح دریده دامن شام در خون شفق کشیده سرشک ثوابت و سیار فروبارید۔ آفتاب سپهر خلافت و جهانبانی بمغرب و مغیب ان وعد الله حق افول یافته بود۔ چه عجب که زمین از شعار سوگواران و هوا از دود آه سرشک باران سیاه بود و بی نور و ماه اوج معدلت و عالم آرائی در عقدهٔ خسوف کل شئی هالک الا وجهه افتاده بود۔ چگونه گیتی عاری نگشتی از لباس جمعیت و حضور۔

عالمی مرد و زن بماتم شاه ... همه چون ماه در لباس سیاه
گاه جوشیده که خروشیده ... وز مصیبت سیاه پوشیده
گشته شهر از غریو مدهوشان ... تعزیت خانهٔ سیه پوشان
شده گیتی ز دود آه سیاه ... آه ازان حالت و هزاران آه

جمعی از فضلاء پایهٔ سریر اعلی بتجهیز و تکفین قالب مطهر شهریار روی زمین قیام نموده محفه ملفوف برحمت رب رؤف را در باغ روضه که مقبرهٔ آبا و اجداد عالی نژاد آن حضرت است بطریق امانت مدفون ساختند۔ انا لله وانا الیه راجعون۔ بعد ازان بموجب فرمان سلیمان سکندر سپاه سمی وصی رسول الله مرتضی نظام شاه محفه محفوف بمغفرت آن حضرت را بکربلائی معلی نقل نموده در حایر حضرت امام الثقلین ابا عبد الله الحسین علیه و علی جده و ابیه و امه و اخیه الصلوة والسلام که خطیره ایست از خطایر قدس دفن فرمودند۔ امید که فلک بیقرار را گرد مرکز خاک پایدار مدار است و جرم زمین را بمحض قدرت رب العالمین بر روی آب قرار آفتاب عالم تاب این دولت ابدی الاتصال از حضیض زوال در کنف حفظ حضرت ذوالجلال و مالک الملک متعال مصون و محروس باد و دست آسیب عین الکمال بدامن جاه و جلال این سلطنت بی زوال مرساد۔

چرخ پیرت بمنتهای مراد ... برساناد و چشم بد مرساد

وقوع این حادثهٔ عظمی و حدوث این واقعه کبری در تاریخ چهار شنبه هفتم ذی‌قعده سنه اثنی و سبعین و تسعمائهٔ روی نمود چنانچه از عبارت «آفتاب دکن بشد پنهان» بوضوح می پیوندد و الحق آن حضرت پادشاهی بود محمد سیرت عاقبت محمود. اسلام در ظل ظلیل معدلتش آسوده و فضلا در کنف تربیتش فارغ البال و مرفه الحال در مهاد امن و امان غنوده. در ایام همایونش که عید ارباب دین و دیانت بود رعایا در بستر آسایش ایمن و مطمئن بودند و علما و فضلا بغایت مکرم و محترم. شهری و غریب با دوستان در بوستان بسان گل دهان بخنده خرمی کشاده و متاع آرزو آماده در کنار آمال نهاده رضوان‌الله تعالی علیه و علی من یقتفي سیرته اولاد ذکور شهریار مغفور مانند نیرین در عقد اثنین انتظام داشتند که هرکدام بنوبت رایت شهریاری و جهانداری برافراشتند چنانچه خامهٔ مشکین شمامه بشرح و بسط احوال خیر مآل هرکدام داد فصاحت و بلاغت خواهد داد. امید که نوبت سلطنت و خلافت حضرت صاحب قرانی ظل سبحانی تا قیام قیامت ممتد و ارکان دولتش بزمان ظهور قایم آل محمد متصل و موکد باد بالنبی و آله الامجاد. اما اولاد اناث آن حضرت مانند عناصر اربعه که امهات موالید جهان عبارت از یشان است در سلک چهار عدد منعقد بودند چاند بی‌بی و بی‌بی جمال و بی‌بی خدیجه.

ذکر ایام سلطنت و هنگام خلافت شهنشاه ملک سپاه فلک بارگاه محب اهل بیت رسول الله المؤید من عندالله سمی وصی رسول الله ابوالغازی مرتضی نظام شاه نورالله مضجعه و مثواه و جعل آخره خیر من دنیاه

چون امرا و سران سپاه و ارکان دولت و اعیان درگاه از مراسم تعزیت و لوازم مصیبت پادشاه مغفرت پناه فارغ گشتند بواسطه کبرسن بسلطنت حضرت مرتضی نظام شاه اتفاق نموده بمبایعت و متابعت آن حضرت مبادرت فرمودند. اصحاب تنجیم و ارباب ارصاد و تقاویم جلوس آن حضرت را بر سریر سلطنت و خلافت بوقت وصول زهرهٔ عشرت کیش ببرج شرف خویش موقوف داشتند. امّا امرا و وزرا جهت اطمینان قلوب سپاه و رعایا چتر و آفتاب‌گیر بر فرق فرقد سای آن حضرت برافراشتند. طوایف امم و اصناف بنی آدم بشرف زمین بوس مشرف گشته بمزید قدر و منزلت نوید یافتند. چون خاطر ملکوت ناظر شهریار زمان دران آوان بجهت عنفوان شباب از ارتکاب امور سلطنت و جهانبانی اجتناب می فرمود و بواسطه ریعان جوانی طبیعت حضرت سلیمانی بهوای لذات نفسانی و استیفای آرزوهای شهوانی مجبور و مجبول بود و از غایت شغفی که بعیش و کامرانی داشت، پروای نظام امور جهانبانی و انتظام مهام کشور ستانی چنانچه لازمهٔ سلاطین سلف بود نمی فرمود، بنابرین مهد علیا حضرت بلقیس مکانی خدیجة الزمانی قیدافه دین پناه خانزادهٔ همایون شاه والدهٔ حضرت سلیمانی مرتضی نظام شاه و صاحب قران جهان پناه که عقل پیر از اصابت تدبیرش انگشت تحیر بدندان تفکر گرفتی و حکم قضا و قدر را در انواع خیر و شر و اقسام نفع و ضرر رای صواب نمایش راهبر آمدی.

چو مهر تیغ گزار و چو صبح عالم‌گیر | چو عقل راه نمای و چو شرع نیک نهاد
کمال صولتش از حیلهٔ کسان ایمن | بنای همتش از منت خسان آزاد

رای رزین و اندیشهٔ دور بینش در کشف دقایق امور و حل مشکلات جمهور موسی وار ید بیضا نمودی و عقل نیک اندیشش در پیش بینئی چهرهٔ دقایق استقبال را در آئینهٔ حال مشاهده فرمودی ـ سخائی که ابرنیسان باوجود جود او بامساک معترف گشتی و تمکینی که کوه گران سنگ با وقار او بسبکساری اقرار کردی ـ از جبین مبینش انوار عصمت و صلاح و آثار عفت و فلاح ظاهر و باهر و از مجاری حالات و حرکات و سکناتش امارات امارت و سلطنت واضح ولایح ـ

کعبهٔ ارکان دولت قبلهٔ ارباب دین | ناصر شرع پیمبر سایهٔ لطف خدا
عصمت دنیا و دین دلشاد بلقیس اقتدار | مریم عیسی نفس قیدافهٔ داراب را
طاق ایوان رفیعش را محل آسمان | خاک درگاه منیعش را خواص کیمیا
زهره را از عفتش گرز آنکه آگاهی دهند | برنیاید بعد ازین الاّ که در ستر خفا
ورسها در سایهٔ رایش رود چون آفتاب | بعد ازین چشم و چراغ آسمان باشد بها

امور سلطنت و جهانداری و مهام خلافت و شهریاری را بنفس اقدس خویش بفیصل رسانیدی ـ عمال و متصدیان امور دیوانی وعهده‌داران و متصرفان مهام سلطنت و جهانبانی برحسب فرمان واجب الاذعانش که با حکم قضا توامان بود، عمل کردندی و در جمیع امور رجوع برای منبع آن حضرت نمودندی ـ روز مانند آفتاب تابان از فیض بخشی و تعهد زیر دستان نمی آسود و شب بسان بخت بیدار از عبادت آفریدگار لیل و نهار نمی غنود ـ همگی همت عالی نهمتش جز در مراضی اوامر آسمانی نکوشیدی و قامت احوال خیر مآلش در همه حال جز لباس صواب و سداد نپوشیدی تا بیمن اهتمامش در معدود ایام مهام کافهٔ انام بخوبتر وجهی انتظام پزیرفت و بحسن تدبیر و اصابت رای خورشید تنویرش امور دین و دولت و ملک و ملت بر وفق خاطر دولت خواهان صاحب بصیرت رونق و نظام گرفت ـ از لمعان تیغ آبدارش دشمنان تیره روزگار و معاندان غدار و مفسدان نابکار خفاش‌وار در گوشهٔ اختفا خزیدند و بساط مخاصمت و منازعت در نور دیده پای در دامن انکسار و اعتذار کشیدند و اولیاء دولت ابد قرین در عهد آن قیدافهٔ سکندر تمکین با ناز و نعمت هم آغوش و با فتح و نصرت هم نشین گردیدند ـ

بدولت ملک و دین را داد دادی | بفکرت مشکل گردون گشادی
بقدرت ملک جم زیر نگینش | بهمت بحر و کان در آستینش
سپهر از حشمت او شرمساری | جهان ز اقطاع جاهش تنگباری
ز باران عطایش کشت امید | چو شاخ دولت او تازه جاوید
چه گویم در وصفش سفتنی نیست | سخن ز انسوی امکان گفتنی نیست
بااین لطف و کمال و دانش و داد | نپندارم که باشد آدمی زاد

اوایل ایام دولت قیدافه بلقیس احترام بدستور سابق قاسم بیگ حکیم متصدی امور وکالت و پیشوای بود و مولانا عنایت با فوجی از سپاه منصور بموجب فرمان شهریار مغفور در ولایت بیجانگر جهت تسخیر قلعهٔ رائچور و مدگل معطل مانده ـ بعد از معاودت مولانا عنایت ازان مصلحت قاسم بیگ بجهت ضعف بدن و کبر سن از تکفل امور ملکی استعفا نموده آن امر خطیر بمولانا عنایت حواله رفت و قاسم بیگ در منزل خمول خویش پای در دامن عزلت و خمول کشیده بود تا فرهاد خان حبشی که سابقاً در سلک عبید قاسم بیگ انتظام داشت و بیمن تربیت حضرت شهریاری بپایهٔ وزارت و سرداری ارتقا فرموده بود بجهت منازعه که مابین او و چتا خان خواجه سرا وقوع یافت، اندیشه ناک گشته با چند وزیر دیگر متوجه گجرات شد ـ قاسم بیگ را از منزل طلب داشته بجهت تسلی خاطر ایشان فرستادند ـ فرهاد خان و دیگر امرا قاسم بیگ را برداشته خواهی نخواهی بگجرات بردند و جریده حیات قاسم بیگ ارسطو صفات در بندر سورت بختام اجل موعود مختوم گردید ـ بعد از مدتی باز فرهاد خان بقولنامهٔ عنایت مشحون استظهار یافته بملازمت سدهٔ سلطنت شتافت ـ و مولانا عنایت نیز یکچندی از روی اقتدار متصدی امور جمهور گشته مسند وکالت و پیشوائی تکیه گاه ساخت و در آخر او نیز چون پیشوایان دیگر مرکز دولت از وجود خود پرداخته در قلعهٔ لهاگر آرام گاه ساخت ـ انگاه سیادت و نقابت دستگاه شاه رفیع الدین حسین که اکبر اولاد شاه مغفرت پناه رضوان دستگاه شاه طاهر رحمه الله بود، در امر وکالت و مهام انام مدخل نموده در اندک روزی معزول گشت ـ بعد ازان تاج خان و عین الملک که اخوان قیدافهٔ دوران بودند، باستقلال تمام در مهام کافهٔ انام مدخل نمودند و همچنان متکفل آن شغل خطیر بودند تا بحسب تقدیر زمام اختیار از قبضهٔ اقتدار بلقیس سکندر آثار برون رفت بالجمله چون مدت هفت ماه از رحلت حضرت پادشاه رضوان دستگاه منقضی گردید و ناهید عیش گستر ببرج شرف خویش رسید ـ در تاریخ روز یکشنبه پنجم شهر رجب المرجب سنه ثلاث و تسعین وتسعمایه که ارباب تنجیم و اصحاب ارصاد و تقاویم بسعادت آن ساعت خجسته آثار اتفاق نموده بودند، شهریار آفاق مرتضی نظام شاه بتائید مالک الملک علی الا طلاق از روئی ارث و استحقاق سریر سلطنت و خلافت و افسر جهان پناهی نظام شاهی را بفر وجود شریف و عنصر لطیف خویش مفتخر و مباهی ساخت وصیت معدلت و نوید امنیت و رفاهیت در بسیط ربع مسکون و فضائی گنبد نیلگون انداخت ـ امرا و ارکان دولت و اعیان حضرت بلوازم زمین بوس و مراسم تهنیت جلوس پرداخته ساحت خرگاه و اطراف بارگاه عرش اشتباه را از نثار دینار و درم چون فلک هشتم پرکوکب و انجم ساختند ـ

بروز همایون شه نیک بخت ... بیامد برآمد بر اورنگ و تخت
برآمد بران خسروی تخت گاه ... بسر بر نهاد آن کیانی کلاه
بشاهی برو آفرین خواندند ... بتاجش درو گوهر افشاندند
جوان بود و شادان دل و راد مرد ... بداد و بخوبی جهان تازه کرد

ذکر توجه عادل شاه بعزم رزم حضرت سلیمانی مرتضی نظام شاه و وقایعی که دران اوقات بوقوع آمد

چون خبر فوت پادشاه جم جاه رضوان دستگاه شاه حسین نظام شاه بعلی عادل شاه رسید و از غفلت حضرت سلیمانی مرتضی نظام شاه در امور جهانبانی بسبب عنفوان جوانی و استیفاء هوای نفسانی آگاه گردید، فرصت غنیمت شمرده عهد و میثاق و نسبت مصاهرت و اتفاق را بر طاق نسیان نهاد و باغوای کشور خان که دران آوان پیشوائی آن دولت بود با سپاه آماده از سوار و پیاده بعزم رزم و کینه خواهی متوجه ولایت نظام شاهی شد. منهیان خبر توجه عادل شاه با سپاه کینه خواه بمسامع قدسی جوامع حضرت خدیجة الزمانی بلقیس الدورانی رسانیدند. رای جهان آرا چنان اقتضا فرمود که اولاً با حکام اطراف ممالک محروسه عهد و میثاق تازه سازند. انگاه باتفاق بدفع ارباب نفاق پردازند. ع

آری باتفاق جهان می توان گرفت

لاجرم حاجبی جهت تمهید مقدمات محبت و مصادقت و مصافات و تعین موضع ملاقات نزد تفال خان که دران ولا بر ولایت برار استیلا یافته بود و اولاد عماد شاه را که ولی نعمت زادهایش بودند مقید ساخته فرستاد و ابواب محبت و مصادقت کشاد. تفال خان در اول اهمالی می ورزید و در عزیمت ملازمت سدۀ سلطنت تاملی می نمود. درین اثنا موکب همایون اعلی بجانب ولایت برار حرکت فرمود. تفال خان چون از توجه شهریار جهان و قیدافۀ دوران آگاه گشت با سپاه گران باستقبال موکب جاه و جلال استعجال نموده بملاقات فایض البرکات شهریار ملکی ملکات فایز گردید و در رکاب ظفر انتساب متوجه ولایت تلنگانه گشته حاجبی بخدمت ابراهیم قطب شاه فرستادند. قطب شاه نیز احرام ملاقات بسته موافقت سپاه ظفر پناه را از لوازم دانست و تجدید عهد و میثاق نمود. بعد از ملاقات هرسه لشکر باتفاق یکدیگر متوجه دفع ارباب نفاق و شرگردیدند. عادل شاه چون بر کیفیت اتفاق تفال خان و قطب شاه با شهریار انجم سپاه اطلاع یافت صرفه در جنگ نیافته بی تحصیل نام و ننگ عنان بصوب معاودت تافت.

چو دشمن خبر یافت کامد پلنگ ازان راه برگشت بی ساز جنگ

چون خبر مراجعت عادل شاه در سپاه ظفر پناه شیوع یافت موکب همایون بصوب ولایت عادل شاه حرکت فرموده سپاه منصور در اطراف و اکناف ولایت بیجاپور دست بنهب و غارت برکشاد. تمام زراعات و عمارات آن ولایات را بباد تاراج بردادند.

ز بیش و کم و نیک و بد خوب و زشت زمانه دران بوم چیزی نهشت

عادل شاه از بیم سپاه ظفر پناه چون جرم ماه هرروز بمنزلی و هرشب جای بسر می برد و چون گرد باد و ریگ مقام زمانی آرام نمی گرفت. چون بر رای عالم آرا هویدا و پیدا بود که عادل شاه با سپاه ظفر پناه مقابله و مقاتله نخواهد نمود و عادل شاه نیز شفعا انگیخته از کرده اظهار ندامت و پشیمانی نمود و

حضرت مریم مکانی بمصالحت راضی گشته بعد از انتظام مهام صلح و صلاح موکب منصور بصوب مستقر سریر سلطنت معاودت فرمود و در اثناء راه قطب شاه و تفال خان رخصت یافته بجانب ولایات خویش شتافتند و رایات نصرت آیات ـ

بپائی عزم جهان را کشیده زیر رکاب | بدست امر زمان را گرفته زیر عنان

بدارالسلطنت احمدنگر درآمده در مرکز دولت پایدار قرار گرفت ـ

ذکر اتفاق عادل شاه با شهریار آفاق در دفع تفال خان و منجر شدن آن موافقت و اتفاق بمخالفت و نفاق

بعد از معاودت سپاه ظفر پناه بخاطر عادل شاه رسید که با بندگان درگاه نظام شاهی دم موافقت زده گرگ آشتی نماید و بوسیلهٔ این حیله در مقام انتقام تفال خان درآید ـ

کارش چو بجنگ بر نیاید | خوش خوش در حیله برکشاید

لاجرم حاجبی بدرگاه گیتی پناه فرستاده صورت نیک خواهی و اتحاد خویش بر طبق اخلاص نهاد و استدعاء ملاقات فایض البرکات نمود تا بتجدید مواثیق و عهود مبانی محبت و وداد مؤکد سازند پس باتفاق در دفع ارباب شقاق پردازند ـ

چو حاجب سراپردهٔ شاه دید | سر خیمه بر خرگهٔ ماه دید
درآمد زمین را بتارک برفت | پیامی که آورد با شاه گفت

ارکان دولت و اعیان حضرت مصلحت وقت در مصالحت دیده حاجب عادل شاه را بجوابهائی خاطر خواه تسلی ساخته بازگردانیدند و از طرفین بعزم ملاقات یکدیگر حرکت فرموده در حوالئ قلعهٔ اوسه قران سعدین و مقارنت نیرین اوج سلطنت روئی نمود ـ بعد از تمهید قواعد عهود و تشئید مبانئ پیمان بایمان مقرر و معهود شد که باتفاق یکدیگر شر سر دفتر ارباب شقاق تفال خان که با ولی نعمتان خویش طغیان ورزیده بر مملکت برار مستولی گردیده، از سر اولاد عماد شاه دور سازند ـ بنا برین از سپاه ظفر قرین عمدة الامرا و الاعیان فرهاد خان و از سپاه عادل شاه دلاور خان با دیگر امرا و سران سپاه در مقدمه تعین یافته بیشتر از لشکر ظفر اثر بولایت تفال خان بیدادگر درآمدند و بعضی از محال و مواضع سرحد را متصرف گشته مکرر میان ایشان و لشکر تفال خان محاربات روئی نمود و همچنین آتش کین ملتهب و مشتعل بود تا رایات فتح آیات سایهٔ نصرت بر آن ولایات افگند ـ چون تفال خان خبر وصول موکب منصور شنید و محاربه با لشکر ظفر اثر مقدور خود ندید با جمعی از مخاذیل در قلعهٔ کاویل که از محکم ترین قلاع آن بقاع است متحصن گردید ـ سپاه ظفر پناه اطراف انحصار فلک اشتباه را مرکزوار درمیان گرفته بمحاصره و محاربه اشتغال نمودند ـ در خلال این احوال عادل شاه شیوهٔ بی وفائی و نقض پیمان که اقبح خصال است شعار ساخته در خفیه با تفال خان طرح دوستی انداخت و یک لک هون و پنجاه زنجیر فیل

بی ستون نظیر گرفته پیمانی که با شهریار دوران بایمان شداد تشئید داده بود، نابوده انگاشت و رایت مخالفت برداشت - لاجرم کس بملازمت شهریار سپهر احتشام فرستاد که دفع تفال خان را درین ولا موقوف ساخته اول بدفع فتنهٔ قطب شاه پردازیم - بعد ازان بفراغ بال استیصال تفال خان را وجه همت سازیم - چون ارکان دولت و اعیان حضرت نظام شاهی از فریب عادل شاه آگاهی نداشتند بصلاح دید او که هرآئینه مقارن خیر و فلاح نبود، عمل نموده دست از محاصرهٔ تفال خان بازداشتند و از طرفین قرار دادند که کوچ کرده یک منزل معاودت نمایند و از امراء لشکر ظفر اثر اخلاص خان و عزیز الملک و عین الملک را بولایت قطب شاه نامزد فرمایند - اتفاقاً بر سر کوچ جمعی از برکیان و دیگر سرداران سپاه عادل شاه بر بنگاه اردوئی همایون ریخته - میان ایشان و منصور خان که از امراء معتبر شهریار فریدون فر بود و دران روز محافظت بنگاه سپاه ظفر پناه بعهدهٔ اهتمام او مقرر محاربه روی نموده آتش قتال و جدل باشتعال درآمد -

تیغ چون وسوسهٔ عشق در افتاد بسر   تیر چون شعشعهٔ نور درآمد ببصر

منصور خان بعد از کوشش و کشش بسیار در اثناء آن جنگ بچنگ اجل گرفتار گشت و از طرفین خلق بی شمار در معرض تلف علف شمشیر آبدار شد - چون رای عقده کشای مهد علیای قیدافهٔ دین پناه از جسارت مردم عادل شاهی و شهادت منصور خان آگاهی یافت، شعلهٔ خشم جهان سوزش زبانه زدن گرفته عزم رزم دشمن دوست نما در ضمیر منیر مهر تنویر مصمم گشت -

از دشمن دوست رو بپرهیز   چون هیزم خشک ز آتش تیز

بالجمله میان منجو و دیگر سران در اطفاء نیران آن فتنه و فساد که متضمن خرابی امصار و بلاد بود سعی نمودند و در تسکین آن نزاع وکین که ارتفاع یافته بود، کوشیده قرار دادند که اول عادل شاه کوچ کرده متوجه ولایت خویش گردد - بعد ازان موکب همایون عنان بصوب مستقر سریر سلطنت معطوف سازد - بیمن اهتمام مصلحان خیر انجام آن دو سپاه بهرام انتقام دست از نزاع وجدال کشیده دماء مسلمانان محفوظ ماند و آن دو لشکر پر خاشخر بی استعمال تیغ و خنجر از یکدیگر جدا گشته بجانب ولایت خویش حرکت فرمودند - بعد ازین وقایع باز میان تفال خان و بندگان آستان خلافت آشیان مبانئ عهود و مواثیق تجدید و تشئید یافته باتفاق متوجه ولایت عادل شاه شدند - چون عادل شاه صرفه در مقابله و مقاتله آن دو سپاه کینه خواه نمی دید باز بساط محاربه در نوردیده متوجه ولایت خویش گردید عبور سپاه منصور بر اطراف بیجاپور افتاده - مولانا عنایت که منصب وکالت بدو مفوض بود با فرهاد خان و کامل خان و غالب خان و دیگر سران بعزم ملاحظهٔ حصار سپهر کردار بر اطراف آن قطب فلک مدار طواف می نمودند - ناگاه سپاه عادل شاه که بمحافظت حصار بیجاپور مامور بودند مستعد مصاف گشته بهیئت اجتماعی از قلعه بیرون آمده سر راه بر سپاه ظفر پناه گرفتند و آتش کارزار برافروخته خرمن حیات جمعی کثیر از لشکر ظفر اثر بشعلهٔ تیغ و خنجر سوختند و چند زنجیر

فیل کوه منظر گرفته عساکر نصرت شعار را چون زلف دلبران چین و تتار متفرق و پریشان ساختند. چون سپاه شکسته باردوئی همایون پیوستند مهد علیائی مریم مکانی دیگر توقف در ولایت خصم مصلحت ندیده طریق معاودت پیش گرفت.

ذکر پیمان قطب شاه با بندگان حضرت مرتضی نظام شاه و نقض آن باغوائی مفسدان گمراه

چون قطب شاه بر نزاعی که در مصلحت تفال خان میان عادل شاه و شهریار فلک بارگاه واقع شده بود، اطلاع یافت، کس بپایهٔ سریر خلافت مصیر فرستاده طرح محبت تازه درانداخت و شمهٔ از بیوفائی عادل شاه در لباس اخلاص و هوا خواهی بیان نموده یکجهتی و اتحاد خویش را بایمان غلاظ شداد موکد ساخت ملخص مدعاش و مضمون مکتوبش استدعاء حرکت موکب همایون از مستقر سریر دولت روز افزون بود. این که چون درین ولا جدار و سور حصار بیجاپور روئی بانهدام و قصور نهاده و ازین جهت فتور مفرط بخاطر عادل شاه راه یافته صبح و شام باهتمام استحکام آن مشغول است. اگر سپاه منصور بر عزم عبور آن صوب حرکت فرماید، این جانب و پسر ایلتمراج والئی کشور بیجانگر و تفال خان بمعسکر ظفر اثر بملاقات فایض البرکات ملحق و مفتخر گشته باتفاق دفع نفاق عادل شاه را وجه همت می سازیم و بمحاصرهٔ بیجاپور می پردازیم.

بیا تا گل برافشانیم و می در ساغر اندازیم | فلک را سقف بشکافیم و طرح نو دراندازیم
اگر غم لشکر انگیزد که خون عاشقان ریزد | من و ساقی بهم سازیم و بنیادش براندازیم

بالجمله چون خاطر ملکوت ناظر حضرت بلقیس مکانی از بدعهدی و سست پیمانی عادل شاه متنفر و منزجر بود، التماس قطب شاه را باجابت و قبول تلقی نموده با سپاه کوه شکوه بحر صولت.

اگر برکشیدندی از خشم تیغ | شدی آب خون در دل و چشم میغ
وگر مرغ پران زدندی بتیر | بلرزیدی از وهم بهرام دیر

از مستقر سریر سلطنت نهضت فرموده موکب اعلی تا کنار آب کشنا که موعد ملاقات بود، هیچ جا با درنگ و توقف آشنا نگشت. قطب شاه در آن مقام بسپاه فلک احتشام پیوسته بملاقات شهریار ملکی ملکات معزز گشت. پسر ایلتمراج نیز ملازمت آن صاحب تخت و تاج لازم دانسته بسعادت زمین بوس سر افتخار و مباهاتش از اوج سماوات درگذشت. عادل شاه چون بر حقیقت جمعیت و کثرت سپاه ظفر پناه و موافقت و مرافقت پسر ایلتم راج و قطب شاه مطلع گشته طاقت مقاومت آن سپاه بی پایان نداشت در مقام خدع و فریب درآمده سنگ تفرقه و نفاق در سلک جمعیت و اتفاق سپاه ظفر پناه انداخت و در خفیه با قطب شاه منصوبه باخته آن سست پیمان را بسخنان عشوه آمیز فریب انگیز از راه برده با خود متفق ساخت. بلی قاعدهٔ عهدی که بارها بی سببی منقوض گشته و اساس میثاقی

که بکرّات درهم شکسته چندانی نپاید و اعتماد را نشاید۔

دست وفا در کمر عهد کن | تا نشوی عهد شکن جهد کن
تا دل خصمان بتو گیرد قرار | عهد تو باید که بود استوار

بالجمله قطب شاه بفریب عادل شاه از راه رفته چهرهٔ موافقت را بناخن مخالفت خراشید و نیم شبی از حوالی اردوی همایون کوچ کرده متوجه گولکنده گردید۔ روز دیگر که طوطی زرین جناح خورشید سر از قفس خاور برآورده و زاغ شبه رنگ شب زنگی چهر از بیم تیغ مهر در دریای مغرب غوطه خورده حقه باز شعبده ساز فلک مهرهای سیمین کواکب را از نظر مردم نهان کرد۔

سپیده چو از کوه برزد علم | برآمد سپاه کواکب بهم
برآراست خورشید بهر شکوه | بشنگرف پیشانی پیل کوه

منهیان خبر نقض پیمان قطب شاه و تخلف از سپاه ظفر پناه بمسامع قدسی جوامع قیدافهٔ دوران رسانیدند۔ بعد از استشاره و استخاره با ارکان دولت و اعیان حضرت عزیمت معاودت مصمم گشته دربن اثنا خبر رسید که قطب شاه یکبارگی از شاه راه وفا انحراف جسته عصابهٔ عصیان بر ناصیهٔ طغیان بسته است و صحبتی که متوجه اردوی همایون بوده غارت نموده است۔ این معنی نیز مزید کلفت خاطر عاطر گشته بکوچ نمودن عساکر نصرت مآثر فرمان صادر شد۔ موکب همایون یک مرحله ازان محل مراجعت فرموده نزول اجلال نمود۔ آن شب از حوالی و جوانب معسکر ظفر اثر پیادهای لشکر اعدا چون مور و ملخ هجوم آورده تا طلوع صبح سعادت ثمر بانگیختن شور و شر و ریختن خون یکدیگر پرداختند۔ چون شهسوار مضمار افلاک با تیغ و سپر از خلوت خانهٔ خاور بدر تاخته میدان آسمان را جولانگاه یک ران ساخت و سر زنگی ظلمت اثر شب را سکندر سان بتیغ درافشان بینداخت۔

شه خاور از پرده بالا گرفت | زمین از ثری تا ثریا گرفت

حکم جهان مطاع آفتاب ارتفاع شرف صدور یافت که بر اطراف لشکر منصور میتها نصب نمایند و پیادهائی توپچی وکماندار استوار کنند تا مداخل و مخارج بیگانه از اردوئی همایون مسدود گردد۔ و سر نوبتان سپاه گردون توان بموجب فرمان عمل نموده طریق جسارت خصم را بمردم کاری استواری دادند و هرکس از سپاه اعدا بحوالی اردوی معلی می رسید، در دست پیادهای ظفر پناه گرفتار می گردید یا بقتل می رسید و هم چنین در وقت کوچ نیز پیادهای لشکر دشمن مقهور بسان حشر مور بر بنگاه سپاه منصور زور آورده دست بتاراج می کشودند و ضعفاء اردوی معلی را ایذا می نمودند۔ حکم جهان مطاع صادر شدکه بعضی از امرا با جمعی از جوانها و خاصه خیل در محافظت ضعفاء سپاه ظفر پناه و مردم بنگاه نهایت تیقظ و انتباه مرعی داشته راه دست برد مخالفان را بپای مردی تیغ و سنان سرافشان ببندند۔ امرا و سران بموجب فرمان عمل نموده در منازل و مراحل نهایت اهتمام مسلوک می داشتند و از اعدا هرکرا می یافتند زنده نمی گزاشتند۔

ناگاه در اثناء راه از میسرهٔ سپاه ظفر پناه که بعهدهٔ محافظت و اهتمام دستور خان و خداوند خان چتا خانی مقرر بود، خبر رسید که سپاه قطب شاه بقدم جسارت وادئی منازعت و محاربت پیموده دست بقتل و غارت کشوده اند و میان ایشان و دستور خان و خداوند خان نیران قتال اشتعال بزیرفته و آتش کارزار ارتفاع گرفته حسب الحکم جهان مطاع میان منجوی جانی بیگی با جوانهای خویش بکمک دستور خان و خداوند خان شتافته کوشش مردانه نمود تا سپاه قطب شاه عنان براه هزیمت تافتند. درخلال این احوال باز بمسامع عز و جلال رسانیدند که مقرب خان و صلابت خان قطب شاهی از جانب میمنهٔ سپاه نصرت پناه درآمده میان ایشان و کامل خان و دیگر امرا و سران که محافظت میمنه در عهدهٔ اهتمام ایشان است نیران نزاع ارتفاع یافته معتمد خان سر نوبت که در ملازمت رکاب ظفر انتساب بود بمدد کامل خان نامزد گشته حکم شد که میان منجو نیز چون از مهم میسره فارغ شده عنان بجانب میمنه و معاونت کامل خان معطوف سازد و بضرب تیغ آبدار آتش فنا در خرمن وجود اعداء خاکسار اندازد. بالجمله معتمد خان و میان منجو با جمعی از دلیران خود را بکامل خان رسانیده در دریائی هیجا غوطه خوردند و بیک حملهٔ مردانه جمله سپاه قطب شاه را برهم زده پائی ثبات و قرار شان از جائی بردند. آتش پیکار بنوعی برافروخت که مریخ تیغ گزار از شرارش در پنجم حصار بسوخت. از زخم پولاد پردلان ره گرز باد بسته می شد و از نهیب تیغ و سنان بهادران چشمهٔ خون از دل شیر ژیان می کشاد. اگرچه دران ستیز و آویز که نمونه بود از هنگامهٔ روز رستخیز معتمد خان سر نوبت شربت شهادت چشید و کامل خان نیز زخمی گردید اما نسیم فتح و نصرت از مهب عنایت و تائید رب مجید بر اعلام ظفر فرجام سپاه منصور وزیده مقرب خان قطب شاهی بقتل رسید و سپاه بد خواه از بیم تیغ آبدار دلیران شیر شکار راه فرار و ادبار برگزیده متفرق و پریشان گردید.

اگر بحر گیتی شود پر نهنگ | و گر کوه و صحرا شود پر پلنگ
کسی را که یاراست بخت بلند | نیابد ازان یکسر مو گزند

بالجمله بعد از تنبیه و گوشمال دشمنان نکوهیده مال موکب جاه و جلال بفراغ بال متوجه مستقر سریر سلطنت ابد اتصال گشته بعد از طی منازل و مراحل در مرکز دولت بی زوال قرار گرفت.

ذکر موجبات فسادی که بافساد طایفهٔ حساد و اغوائی ارباب حقد و عناد میان قیدافهٔ بلقیس نهاد و شهریار فریدون نژاد دست داد

سابقاً رقم زدهٔ کلک بیان شد که در مبداء جلوس حضرت گردون رفعت مرتضی شاهی بر سریر سلطنت نظام شاهی چون خاطر عاطر آن حضرت باستیفاء لذات نفس مجبول و مجبور بود و همگی اوقات شریفش بعیش و طرب و لهو و لعب مصروف و مقصور و از اشتغال امور سلطنت و جهانبانی بکلی نفور.

نه فکر جهان و نه پروای کس | دلش بود مشغول لذات و بس

بنا برین مهد علیاء قیدافهٔ بلقیس آئین سلیمان تمکین که والدهٔ آن صاحب تاج و نگین بود و

در اصابت رائی رزین و کفایت تدبیر تقدیر قرین دانا ترین خردمندان روئی زمین.

قوی رای و روشن دل و سرفراز — بهنگام سختی رعیت نواز
ز سر تا قدم صورت بخردی — بدیدار ازو فرهٔ ایزدی

متکفل امور سلطنت و جهان داری گشته در تاسیس قواعد دولت و تشئید مبانی دین و ملت و ترفیه حال سپاهی و رعیت باقصی الغایت کوشیده مساعی جمیله بظهور می رسانید و همگی اوقات فرخنده ساعات بعد از وظایف طاعات و عبادات بپرداخت مهام کافهٔ انام و فیصل امور جمهور خواص و عوام می‌گزرانید. الحق شمع هراندیشه که از مشکلات ضمیر خورشید تنویرش اقتباس یافتی هرآئینه متضمن خیر و صلاح و مستلزم رفاهیت و فلاح دین و دولت و ملک و ملت بودی. هرتدبیر که در انتظام امور جهانبانی فرمودی با تقدیر رب قدیر توام و امنیت عالم و آدم از میامن نتائجش روی نمودی.

نگهداشت کشور بآئین و راه — و زو گشت رخشنده تخت و کلاه

آری خردمند عاقل و دانای کامل برای صواب نما و مفتاح زبان عقده کشا چندان مصالح دین و دنیا رعایت کند که لشکرها از عهدهٔ انتظام سرانجام آن بیرون نتوانند آمد.

بهنگام تدبیر یک رای نیک — به از صد سپاهی چو دریائی ریگ

بالجمله در اوایل ایام دولت حضرت سلیمانی رای حقایق نمای حضرت مریم مکانی که دیباچهٔ نسخهٔ تقدیر ربانی و آئینهٔ اسرار نمای آسمانی بود، چنان اقتضا فرمود که یکی از علمای پایهٔ سریر سلطنت و خلافت که بسمت تقوی و صلاحیت معروف و بصفت عفت و اصالت موصوف باشد، و براست قولی و راست اندیشی مشهور بعز مجالست و شرف مخالطت آن حضرت مشرف گشته بتعلیم اوامر و نواهی الهی و فرایض و سنن شریعت حضرت رسالت پناهی اشتغال نموده در تهذیب اخلاق شهریار آفاق سعی موفور بظهور رساند و بصیقل آیات و احادیث مواعظ و نصائح آمیز ضمیر فیض پذیر آن شایسته افسر و سریر را از زنگ هواجس نفسانی و رذایل شهوانی مصفا گرداند. غافل ازین معنی هم صحبتی و همدمئی اکثر بنی نوع انسانی موجب ازدیاد مواد فساد و باعث تفرقه خاطر و پریشانی است.

دل بمهر همدمان کم نه که درگلزار عشق — بوی یاری و وفا در هیچ همدم یافت نیست

بعد از استشاره و استخاره قرعهٔ اختیار بنام فضائل شعار مولانا حسین تبریزی که در آخر کار بخانخانان اشتهار یافت افتاده. مولاناء مذکور بمنادمت و ملازمت آن حضرت مقرر و مامور گشت و در اندک فرصتی در مزاج وهاج آن زیبندهٔ تخت و تاج تصرف بسیار نموده بشرف محرمیت اسرار از سایر ملازمان سدهٔ سلطنت ممتاز شد. چنانچه شب و روز در خلا و ملا اقبال آسا از ملازمت آن حضرت جدا نمی گردید و حضرت سلیمانی بی صحبت وهم زبانئ مولوی زمانی شکیبائی نمی گزید. چون خصوصیت و محرمیتش با آن حضرت بنهایت انجامید حب جاه و زخارف دنیای فانی دست حرص در دامن امانیش زده اندیشهٔ هواجس نفسانی و خیال وساوس شیطانی در خاطر ناقصش مثبت گشت

و هوای وکالت و پیشوائی در سر پر شور و شرش افتاده گرد ادبار بر چهرهٔ روزگار خویش پاشید و فکر عاقبت اندیشی از صحراء دلش خیمه بفضای عدم کشید. لاجرم عاقبت کشید انچه کشید و رسید باو انچه رسید. القصه آن بیوفائی حق ناشناس سرچشمهٔ وفاداری و حق شناسی را بغبار بی اعتباری و ناسپاسی تیرهٔ و مکدر ساخته خاک بیوفائی در دیدهٔ حقیقت و مروت پاشید و در خلوت بعرض آن حضرت رسانید که امور سلطنت و جهانبانی و مهمات حشمت و کامرانی باوجود حضرت مریم مکانی تمشی پذیر نیست و پادشاهان جهان را از دفع شرکاء سلطنت و رفع معارضان دولت چاره و گزیر نه. چه سلطنت در حقیقت نیابت مرتبهٔ الوهیت است و لا اله الا الله وحده لا شریک له لازمهٔ احدیت و ربوبیت. اختیار و اقتدار قیدافهٔ بلقیس آثار از کمال اشتهار محتاج اظهار نیست و محبت آنحضرت بشاهزادهٔ عالیمقدار که انوار حشمت و دولت از ناصیهٔ مهر آثارش کالشمس فی رابعة النهار پیدا ست و آثار سلطنت و خلافت از جبین مبینش لایح و هویدا از شرح و بیان مستغنی است. قبل ازان که از کمبتین زمانه نقش نوی برون تازد و شعبده ساز روزگار منصوبهٔ تازه بازد و خیال باز سپهر اندیشهٔ دیگر در خاطر قیدافهٔ سکندر فر اندازد دست تصرف آن حضرت از امور سلطنت کوتاه باید ساخت و خاطر عاطر ازین دغدغه باید پرداخت.

از امروز کاری بفردا ممان | چه دانی که فردا چه گردد زمان

بالجمله آن مفسد فتان چندان سخنان فتنه انگیز نفاق آمیز بعرض رسانید که حضرت سلیمانی از کمال سلامت نفس و ساده دلی آن اکاذیب پر فریب را بر صدق و صواب حمل نموده بقدم قبول تلقی فرمود و برخنه ساختن قصر دولت و اساس سلطنت همداستان گشته جمعی از متهوران بی باک نظر بر رضای آن حضرت مقصور ساخته حق نمک و رعایت و تربیت حضرت مریم مکانی را منظور نداشتند و از ندامت و وخامت عاقبت آن امر شنیع نیاندیشیده متکفل گرفتن و محبوس ساختن مهد علیای بلقیس دوران و شاهزادهٔ عالمیان شدند. ازین جا ست که حکما از مخالطت فرومایگان و مجالست بد اصلان اجتناب و احتراز لازم شمرده اند و بمصاحبت نا اهلان همداستان نگشته و فرموده اند که چنانچه صحبت اخیار و ابرار را منفعت بسیار است مصاحبت نا اهلان و اشرار را مضرت بی شمار و ضرر آن در اندک زمان بظهور رسد. پس عاقل باید که صحبت مردم دانا و ستوده معاش و راست گوئی خوش خو گزینند و از همدمی کذاب و خاین بدخوی و فاسق منفرد نشینند.

چو نتوان در بروئی خلق بستن | بخلوت خانهٔ تنها نشستن
رفیق نیک باید کرد حاصل | که صحبت را نشاید هرسیه دل

بالجمله منهیان کیفیت مواضعه و معاهدهٔ مفسدان بسمع اقدس ملکهٔ جهان رسانیده از مکمن عز و جلال مثال قدر امتثال بگرفتن ارباب ضلال صادر گشت و بقول بعضی حضرت سلیمانی از غایت سلامت نفس این معنی را بحضرت مریم مکانی اظهار فرمود علی کل التقدیرین.

طشت اسرار شان ز بام افتاد | وین صدا درمیان عام افتاد

چون بادیان فساد و متصدیان افساد بواسطهٔ انکشاف استار اسرار از نیل مقصود مایوس گشتند از بیم جان هرکدام خفاش وار در گوشه خزیدند و در زاویهٔ حرمان متواری گشته پائی در دامان شرمساری کشیدند۔ ازان جمله خواجه میرک دبیر که بعد ازان بخطاب مستطاب چنگیز خانی و منصب وکالت حضرت سلیمانی ارتقا فرمود و سید مرتضی که بامیر الامرائی ممالک برار افتخار و اشتهار یافت چنانچه عنقریب شرح حال شان بر منصه انها و شهود جلوه خواهد نمود از مساعدت زمان مامولست، داخل اتفاق ارباب نفاق بودند و از بیم جان فرار نموده پناه بعادل شاه بردند۔ بعد از مدتی باز بسعادت ملازمت سرفراز گشته بعواطف بیدریغ شاهانه ممتاز شدند۔ بعد ازین وقایع باز حضرت سلیمانی باغوائی مفتنان و افساد مفسدان بگرفتن ملکه جهان هم داستان گشته در تاریخ سنه سبعین وتسع مائة که کشور خان عادل شاهی با سپاهی که اندیشه خرد پیشه از کما هی تصور کمیت آن لشکر موفور بقصور قائل بود۔

چه لشکر جهانی پر از ترگ و تیغ   بکثرت فزون تر ز باران میغ

متوجه ولایت حضرت سلیمانی شده در موضع دارور حصاری طرح انداخته بود و مهد علیائی حضرت مریم مکانی باتفاق حضرت سلیمانی و امرا و اعیان درگاه و کافه سپاه ظفر پناه بعزم رزم از مستقر سریر سلطنت نهضت فرموده در موضع دانوره از حوالی دارالسطنت احمد نگر نزول اجلال نموده بودند۔ چون تاج خان و عین الملک که برادران حضرت بلقیس دوران و از معتبران دولت روز افزون در موضع جیچند که فاصلهٔ سه چهار فرسنگ تخمیناً بیش نبود فرود آمده بودند با آن که مکرر فرمان بطلب ایشان صادر شده بود و در حاضر شدن تساهل می ورزیدند مفسدان فرصت یافته فرهاد خان و بعضی اعیان را با خود هم داستان ساخته در نوزدهم شهر ربیع الاول سنه مذکور حبش خان را که یکی از امراء آستان خلافت آشیان بود، بقید مهد علیائی مریم مکانی بموجب امر حضرت سلیمانی نامزد نمودند۔ آن متهور بی باک ازکفران نعمت وطغیان بر ولی نعمت اندیشه نانموده بی محابا بسرا پردهٔ اعلی درآمده ملکهٔ دوران را بزجر تمام در پالکی نشانیده باعتبار خان و جمعی سپرده تا بقلعهٔ دولت آباد رسانیدند و حضرت صاحب قرانی را که دران آوان ده و بروایتی دوازده مرحله از عمر و زندگانی بیش طی نفرموده بود، نیز مقید ساخته در قلعهٔ سنیر محبوس گردانیدند۔ عین الملک و تاج خان که پیوسته در مهام سلطنت و نظام امور جمهور سپاه و رعیت مدخل می نمودند، چون درین وقت حاضر نبودند، شهریار فلک سریر خواجه میرک دبیر را که سابقاً ذکرش سمت تحریر یافته بخطاب مستطاب چنگیز خانی مخاطب ساخته سرداری مرحمت فرمودند و با جمعی بر سر عین الملک و تاج خان نامزد نمودند چنگیز خان بامتثال فرمان مسارعت نموده متوجه ایشان گردید چون امراء مذکور باسپاه منصور محاربه مقدور ندیدند، ناچار راه فرار برگزیدند و از یکدیگر جدا گشته عین الملک بولایت قطب شاه رفته تاج خان پناه ببهارجیو برد و بعد از مدتی باز پناه باین درگاه آورده در منزل خویش پائی در دامن عزلت فشرد و چون یک چندی حضرت مریم مکانی در قلعهٔ دولت آباد بسر برد باز آن حضرت را بسنیر نقل نموده حضرت صاحب قرانی را بقلعهٔ لهاگر فرستادند و آن نیر برج خلافت دران قلعه سپهر آسا پائی در دامن عزلت و انزوا کشیده مانند قطب شمال دران جبال فلک مثال ثبات نمود تا وقتی که حضرت واجب الوجود و واهب الجود ازان

قیدش خلاص فرمود چنانچه عنقریب شرح این در مجلد ثانی بر منصه شهود جلوه خواهد نمود. بالجمله بعد از قید مهد علیائی قیدافهٔ زمان حضرت سلیمانی مرتضی نظام شاه بی مانعی و منازعی بر سریر جهان بانی و مسند کامرانی تکیه فرموده مولانا حسین مذکور بدستور مخصوص بوده فیصل امور جمهور برای و رویت او منوط و مفوض گشت و بخطاب مستطاب خانخانی اختصاص یافت. چون خبر قید مهد علیائی قیدافه زمان در قلعه لهاگر بمولانا عنایت محبوس رسید، بغایت مبتهج و مسرور گردیده بی حکم بند و زنجیر خویش پاره کرده خواست که بی طلب متوجه خدمت گردد مردم قلعه مانع گشته این خبر بپایهٔ سریر اعلی عرضه داشتند. چون خانخانان بپیشوائی یاستقلال بود عرضداشت اول بنظر او رسید و چون بر مضمونش مطلع گردید بملاحظه این که مبادا چون بملازمت اعلی مشرف گردد امور وکالت مفوض بدو شود، فی‌الحال کس فرستاد که مولانا عنایت را بعد از زجر و آزار بسیار بمیرانند و چون خبر فوتش رسید بعرض اشرف رسانید که مولانا عنایت باجل موعود درگزشت. خاطر ملکوت ناظر از استماع واقعهٔ مولوی بغایت متاسف و مکدر گشت بر خرد خرده‌دان و عقل مصلحت بین بدلایل و براهین ظاهر و باهر ست که آدمی را هیچ خصلت نا پسندیده‌تر از کفران نعمت و ناسپاسی نیست و بنی نوع انسانی را هیچ مذلت نکوهیده‌تر از عصیان و حق ناسپاسی نه.

هست بر هرکسی ز ملت خویش   کفر نعمت ز کفر ملت بیش

چون حرص زخارف دنیوی مولوی را بر ارتکاب این امر قبیح ترغیب و تحریص نمود لاجرم بموجب حدیث الحریص محروم ازان دولت زیاده تمتعی ندید. چه حکما گفته اند که حرص و حسرت همدوش اند و طمع و مذلت هم آغوش. حرص با حرمان قرین است و شره با نومیدی همنشین. دولتمند کسی است که خار حرص و آز در دامن همت عالیش نیاویزد و از رذالت حقد و حسد که اقبح صفات انسان است بپرهیزد و ببدایت دولت و غرهٔ سعادت غره نگشته منتظر نهایت نکابت و تلک الایام نداولها بین الناس باشد.

دهنی شیر بکودک ندهد مادر دهر   تا دگر بار بخون در نکشد دندانش

خوشا شیر مردی که طایر نفس قدسیش در قلهٔ قاف قناعت و قفس انزوا ساکن گشته بنوائی صفیر این صدا بگوش صغیر و کبیر رساند.

مرغ باغ ملکوتم نیم از عالم خاک   چند روزی قفسی ساخته انداز بدنم

ذکر توجهه رایات منصور بتسخیر قلعهٔ دار و رو قتل کشور خان مقهور

چون حضرت سلیمانی مرتضی نظام شاه مهد علیائی قیدافهٔ دین پناه را باغوائی مفسدان گمراه مقید ساخته بقلعهٔ سنیر فرستاد و بعضی از امراء نامدار را که تربیت یافتهٔ آن حضرت بودند مثل تاج‌خان و عین الملک از درجهٔ اعتبار بینداخت کشور خان بالشکر گران متوجه کشور شهریار جهان گشته

در موضع دار ور که سرحد ولایت پادشاه موید منصور است حصاری طرح انداخته در اندک فرصتی برج و باره‌اش را چون مصاعد همت شهریار فلک رفعت باوج سپهر برافراخته و آن حصار سپهر آثار را باستعداد رزم و پیکار و دلیران میدان کارزار استوار ساخته ولایت شهریار کامگار را که بران سمت بود تاخت و تاراج نموده و قلعهٔ کوندهانه را که دران نواحی بود متصرف گشته آزار بسیار ازان تیره بخت برگشته روزگار بمردم آن بلاد و دیار رسید - منهیان خبر جرات و جسارت کشورخان بمسامع قدسی جوامع شهریار جهان رسانیده کیفیت ساختن حصار دارور و تاختن نزدیک و دور معروض گردانیدند - بالجمله چون خاطر ملکوت ناظر شهریاری از دغدغهٔ مهد علیاء قیدافهٔ زمان و صاحب قران جهان فراغت یافت عنان صولت کشورستان بدفع کشور خان تافته با دلیران شیر چنگ و نهنگ آهنگ پیل زور که از صدمهٔ قهر شان دم صبح در سینهٔ شام شکستی و از نهیب تیغ شان خنجر آفتاب در نیام ظلام نشستی -

سپاهی بکثرت فزون از حساب　　　بآهن فروزنده تر ز آفتاب
همه غرق فولاد آهن گسل　　　هزبران شیر افگن شیر دل

عنان عزیمت بجانب دارور معطوف ساخت - کشور خان مقهور چون خبر توجه شهریار منصور شنود از سر نخوت و قلم غرور کتابتی بحضرت شهریاری نوشته فرستاد که دولت آباد را دیده و دانسته بشما گزاشته ایم - مناسب آن که متوجه آن حدود شوید و باقی ولایات را دست تصرف بازدارید و الا انچه بینید از خود خواهید دید -

ز مغروری که از سر بود دور　　　مبادا کس بروز خویش مغرور

شهریار گیتی ستان چون بر مضمون مکتوب نا مرغوب کشورخان مغلوب منکوب اطلاع یافت غیرت شجاعت و حمیت پادشاهی بحرکت درآمده آتش خشم جهان سوز شعله زدن گرفت و با آن که هنوز سپاه ظفر پناه بموکب همایون ملحق نگردیده بودند و لشکری که در ظل رایت فتح آیت مجتمع بودند زیاده از پنج هزار سوار نبودند، از کثرت سپاه عادل شاه که از سی هزار سوار متجاوز بودند اندیشه نانموده نماز شام که فی الحقیقت صبح سعادت اولیاء دولت بود بر سمند برق سیر سوار گشته از غایت شتاب که در دفع اعدا داشت پیشتر از لشکر ظفر اثر ایلغار فرمود - هرچند ارکان دولت و اعیان حضرت در رکاب ظفر انتساب آویخته بجهت توقف آنحضرت حیلها انگیختند بسمع قبول اصغا نفرمود و براه نمونئی قاید توفیق که هادئی طریق اصحاب تحقیق است شارع عام را بر یکسو گزاشته از راهی که متعارف نبود رایت عزیمت برافراشت و در سرعت سیر از برق و باد سبقت جسته گوئی مسابقت در طریق مسارعت از مهر انور ربود -

بجنبش درآمد چو دریائی تند　　　صبا را شد از رفتنش پائی کند
شتابندهٔ گر کشیدی خروش　　　خروش از قفایش رسیدی بگوش

صبح گاهی که کوکب مسعود حضرت نظام شاهی از افق سعادت و مطلع نصرت طالع و تابان بود و اختر بخت نژند کشور خان و سپاه عادل شاه در مغرب و مغیب ادبار و نکبت پنهان، ناگهان ماهچهٔ رایت فتح آیت نظام شاهی قرین نصرت الهی با کوکبهٔ موکب منصور از افق دارور طالع گشته پرتو ظفر بر ساحت آن ولایت و کشور انداخت و لشکر ظفر اثر اطراف کشور بیدادگر را محصر ساخت.

شه خاور از پرده بالا گرفت — زمین از ثری تا ثریا گرفت
جهان شد پر آوائی بوق سپاه — رسیدند شیران آهن کلاه
زمین شد بکردار کشتی بر آب — تو گفتی که بر جنگ دارد شتاب

درین وقت شمشیر الملک ولد تفال خان حاکم ولایت برار با هزار سوار بموکب نصرت شعار رسید و چون هنوز امراء لشکر منصور نرسیده بودند رسیدن شمشیر الملک باعث تقویت دلیرانی که در رکاب ظفر انتساب بودند گردید. شهریار کامگار چون بحوالئی حصار رسید از توپهاء صاعقه آثار و تفنگ ژاله کردار که از حصار بر لشکر ظفر شعار می ریختند ملاحظه نفرموده بجانب قلعه تاخت. کشور خان تیره روز هنوز مانند بخت نژند خویش در خواب غفلت بود که سپاه نصرت شعار اطراف حصار را خاتم وار درمیان گرفته آتش کارزار برافروختند و خس و خاشاک ابدان دشمنان بی باک را بشعلهٔ تیغ صاعقه بار سوختند. هندیا که از جمله امراء سپاه عادل شاه بود، هرچند کشور خان را بسوار شدن و از حصار بیرون آمدن تکلیف نمود. چون شامت مخالفت حضرت شهریاری بروزگار کشور خان لاری عاید گشته، دست قضا پائی گریزش را بسته بو سخن هندیا را قبول ننموده از سر جد و جهد تمام بحرب قیام نمود و چون روز دولتش بشام نکبت رسیده بود هیچ سودی بر کوشش او مترتب نبود و در حملهٔ اول و یک صدمهٔ جان گسل سپاه منصور جمله سور و جدار حصار دارور را درهم شکسته لشکر کشور خان مغلوب را منکوب ساختند و آتش قهر در خرمن حیات مردم آن شهر و حصار انداختند. کشور خان چون دید که لشکر ظفر اثر غالب گردیده رخنها در دیوار حصار انداختند و از هرجانب رایت شجاعت برافراختند خود را ببرجی که فی الجمله استحکامی داشت رسانیده و دست بتیر و کمان یا زیده دلیرانرا بضرب پیکان الماس گون از خود دور می گردانید. درین اثنا چنگیز خان تیری بر ناف کشور خان زده لاف و گزافش را کوتاه ساخت و بیکچوبه تیر آن مفسد شریر را از پائی درانداخت. دلیران سپاه خود را بدان گمراه رسانیده. هنوز رمقی داشت که بنظر اشرف همایون درآوردند. حضرت سلیمانی حکم فرمود که بدن پلیدش را در زیر پائی فیل مست پست سازند. تا آمدن فیل یوسفش از چه بدر افتاده بود و جان شیرین بهزار تلخی و ناکامی داده فیل چون بسر خرطوم رایحهٔ مرگ ازو استشمام نمود خرطوم بخود کشیده. هرچند فیلبان سعی کرد دیگر گردش نگردید آخرالامر پوست از بدنش کنده پرکاه کردند و بجهت عبرت بر دارش آویختند. بالجمله سپاه ظفر پناه از لشکر عادل شاه چندان بر خاک هلاک انداختند که تل و مغاک را یکسان ساختند.

شد از کشته بر پشته بالا و پست | بتاراج جان مرگ بکشاد دست
ببارید چندان نم خون ز تیغ | که باران بسالی نبارد ز میغ

قلیلی ازان جماعت که در قتل ایشان تاخیر و تعطیلی بود بصد جر ثقیل از تیغ خونریز دلیران پرستیز رهائی یافته راه گریز پیش گرفتند. جمیع اسباب و اموال ایشان از جنس اسپان باد رفتار و فیلان بی ستون آثار و زر و جواهر بسیار و اسلحه و آلات رزم و پیکار بدست عساکر نصرت شعار افتاده. انچه لایق سرکار بود متصدیان امور دیوانی ضبط نمودند و تتمه را بر سپاه نصرت پناه تقسیم فرمودند. پس بموجب فرمان قضا جریان شهریار جهان سر کشور خان را بر نیزه کرده جهت عبرت در تمام ولایت گردانیدند. وصیت این بشارت بگوش اقاصی و ادانی مملکت رسانیدند. گویند چون شهریار کامگار بدروازهٔ حصار رسید توبره پراز میخ آویخته دید. سبب آن پرسید گفتند عادل شاه بکشور خان نوشته بود که چون قلعهٔ دارور را ساختی و آتش غارت دران ولایت انداختی دیگر توقف ننموده معاودت نمائی. کشور خان در جواب نوشته بود که تا احمدنگر را نگیرم بر نمی گردم عادل شاه این میخ‌ها را فرستاده که این جا بیاویزند و بکشور خان بگویند این میخ‌ها در گرد کشور خان اگر احمدنگر را نگرفته برگردد. در خلال این احوال بمسامع عز و جلال رسید که عادل شاه چون مرکز دولت را از فرازندهٔ تخت سلطنت خالی یافته بانتقام قتل کشور خان سپاهی بهمراهی نور خان و عین الملک و ظریف الملک بجانب مستقر سریر سلطنت فرستاد تا شهر و ولایت را بجاروب قهر و غارت رفته بلوازم تاخت و تاراج پردازند و تمام اماکن و مساکن آن ملک را با خاک راه گزار برابر سازند شهریار گیتی ستان فرهاد خان و چنگیز خان را با دیگر سران و سپاه گران بدفع فتنه معاندان نامزد فرموده پیشتر از موکب منصور از قصبهٔ دارور رخصت نمود و بنفس اقدس در مقام تعمیر آن حصار سپهر آثار که رشک فلک دوار است درآمده آن قلعهٔ فلک نهاد را بفتح آباد موسوم ساخت و حکومت آن ولایت را بیکی از امناء دولت تفویض فرموده رایت معاودت برافراخت. اما فرهاد خان و چنگیز خان با سایر امرا و دلیران در سرعت سیر بر باد صرصر سبقت جسته خود را بمعاندان رسانیدند و نایرهٔ رزم و پیکار را ملتهب و مشتعل گردانیدند. بین الفریقین جنگی درپیوست که گردون گردان دران حیران بماند و سپهر پیر را از نظارهٔ آن دار و گیر انگشت هلال در دندان.

ز گرد سواران هوا بست میغ | درخشید چون برق فولاد تیغ
همه رزم که گشته بد کوه کوه | بهم برفگنده ز هردو گروه
تو گفتی زمین شد سپهر روان | همین بارد از تیغ هندی روان
زمین را ز خون باز نشناختند | همی اسپ بر کشتگان تاختند

چنگیز خان دران جنگ رایت نام و ننگ برافراخت و در آئین رزم و کین مانند شیر عرین داد دلیری داده با آن که چند زخم باعضایش رسیده بود چندان کوشش نمود که سپاه بد خواه را منهزم ساخت نور خان عادل شاهی در چنگ دلیران فیروز جنگ اسیر و دستگیر کشته عین الملک و ظریف الملک

کشته شدند ـ سپاه عادل شاه هرچند سعی نمودند چهرهٔ مقصود در آئینهٔ ظفر مشاهده ننمودند مع هذا سرداران خویش را در پیش ندیده ناچار از معرکهٔ کارزار برگردیدند ـ

برآمد ز شرق ظفر صبح کام | شده روز اعداء دولت چو شام
همه دل خدنگ و همه دیده خاک | همه جامه خون و همه کام چاک
ز کشته نگویم هران کس که زیست | بران زندگی شان بباید گریست

القصه بعد ازان فتح همایون سپاه نصرت پناه با سر عین الملک و نور خان بملازمت موکب سلطنت شتافته زمین بوس ساحت بارگاه عرش اشتباه دریافتند ـ شهریار کامگار امراء نامدار را که دران کارزار رایت شجاعت برافراخته بودند ملحوظ و منظور انظار مرحمت و عنایت فرموده بخلع فاخره و تشریفات متوافره ممتاز و سرافراز ساخت ـ و بمیامن آن دو فتح نامدار که در اثناء یک حرکت سپاه نصرت پناه را روئی نمود بتجدید قواعد قصر سلطنت و ارکان ایوان حشمت تشئید پزیرفته امور دین و دولت و مهام ملک و ملت نظام و انتظام گرفت ـ

در ریاض ملک و دولت غنچهٔ شادی شگفت | بوستان سلطنت را تازه شد از سر نهال
بر هرطرف که چشم نهی مژدهٔ ظفر | از هرکران که گوش کنی مژدهٔ امان

غنچهائی شادمانی در گلستان امانی بنسیم عنایت یزدانی شگفته و خندان گشته بوم فتنه و زاغ شر عنقا صفت ازان بوم و بر نهفته و پنهان شد ـ بالجمله بعد از مقهور ساختن دشمنان تیره روز و منصور گشتن سپاه فیروز رایت ظفر پیکر بعون عنایت و نصرت خالق فیروزگر بجانب دار السلطنت احمدنگر بحرکت درآمده بعد از طی مسافت در مستقر سریر خلافت استقرار پذیرفت ـ

ظفرقرین و فلک بنده و ملک واعی | امید تازه و دولت قوی و بخت جوان

ذکر توجهه پادشاه جمجاه مرتضی نظام شاه با ابراهیم قطب شاه بدفع عادل شاه و مصالحت نمودن عادل شاه با شهریار دین پناه و انتقام کشیدن از قطب شاه

چون بکرات از عادل شاه نسبت به بندگان درگاه عرش اشتباه نظام شاهی خلف ایمان و نقض پیمان بظهور رسیده بود، پیوسته رائی عالم آرا انتقام عادل شاه را پیش نهاد همت والا نهمت و مکنون خاطر خورشید مآثر ساخته تدبیر دفع ماده فتنه و فساد می فرمود ـ درین ولا قطب شاه حاجبی بدرگاه فرستاده از مخالفتی که سابقاً ازو نسبت باین دولت عظمی بوقوع آمده بود استعفا نمود و بساط محبت و موالات را بتجدید عهود و مواثیق تشئید داده بوسیلهٔ خانخانان که دران آوان پیشوائی باستقلال بود بمسامع عز و جلال رسانید که حصار بیجاپور رو بانهدام و انکسار نهاده و عادل شاه در اشتغال بتعمیر آن کمر حزم و احتیاط از میان کشاده و سپاهش نیز از قتل کشور خان و دیگر امرا و اعیان و گرفتاری نور خان که از عظماء آن دولت و ارکان سلطنت بودند دل شکسته و پریشان خاطر گشته اند فرصت غنیمت شناخته باتفاق متوجه

ولایتش گردیده باستیصال نهال شوکت و اقبالش باید پرداخت و یکبرگی خاطر از دغدغهٔ نفاقش فارغ ساخت و قلعه سلاپور و بیت هائی قدیم که از تصرف آن مواد قدرت فتنه و فسادش متزاید گشته، انتزاع باید نمود. بالجمله حضرت سلیمانی ملتمس قطب شاه و مصلحت اعیان درگاه را بقدم قبول تلقی فرموده باجتماع سپاه ظفر پناه مثال داد. چون کرباس گردون اساس از ازدحام و اجتماع عساکر نصرت فرجام صورت سپهر برین و کثرت انجم گرفت و انبوهی گروه قیامت شکوه نهایت پزیرفت، موکب منصور از مستقر سریر سلطنت حرکت نموده شاهباز اعلام ظفر اعلام نصرت انتظام بهوائی انتقام اعدا پرواز فرمود. قطب شاه نیز بموجب میعاد با سپاه فراوان و حشمت بی پایان روان گشته قریب موضع واکدری محل ملاقات آن دو نیر سماء سروری گردیده مخیم اردوئی طرفین و مقام عسکرین گشت. چون عادل شاه برکیفیت اتفاق قطب شاه با بندگان درگاه عرش اشتباه نظام شاه آگاه گردید اضطراب بسیار برخاطرش مستولی گشته باس و هراس ساس صبر و ثباتش را متزلزل ساخت و این معنی را بر تحریک سیادت و نقابت پناه شاه ابوالحسن ولد ارشد حضرت سیادت و مغفرت دستگاه جنت مکانی شاه طاهر علیه الرحمه که دران ولا متصدی منصب وکالت و متکفل فیصل مهمات آن دولت بود حمل نموده سخنان کنایه آمیز وحشت انگیز نسبت بآن عزیز بر زبان گزرانید. شاه ابوالحسن از استماع آن کلمات موحش متوحش گشته رفع آن نزاع وجه همت ساخت سید مرتضی که سابقاً در سلک ملازمان درگاه نظام شاه انتظام داشت و از بیم مهد علیای حضرت مریم مکانی فرار اختیار نموده پناه بعادل شاه برده بود چنانچه شمهٔ ازین رقم زدهٔ کلک بدایع آئین گشته. چون با شاه ابوالحسن رابطهٔ خصوصیت و اخلاصی داشت و بعواطف و عنایات حضرت شهریاری مرتضی نظام شاه مستوثق و مستظهر بود تعهد نمود که باردوئی همایون رفته در تمهید بساط مصالحت و در انطفاء نوایر آن نزاع که ارتفاع یافته جد و جهد نماید شاید که آب آشتی بران آتش جهان سوز تواند افشاند و شعلهٔ سرکش آن آتش را بزلال سخنان دلکش تواند نشاند. بنا برین در شب زنگی چهر ظلمت آئین که سپاه زنگ بر لشکر روم هجوم آورده بود و مهر تیغ گزار از خوف سپاه ظلمت شعار در غار مغرب متواری گشته.

شبانگه که برداشت سامی شام ز خوان صدف کار زرینه جام
مشبک شد این گنبد گرد گرد زرافشان شد این صفحهٔ لاجورد
ز بحر فلک ماهی زر گریخت بهرسو پشیز زر اندود ریخت
ستاره درآمیخت با موج قیر پر از گوش ماهی شد این آبگیر

از بیجاپور سوار گشته بصوب سپاه منصور ایلغار کرد. محرر بی بضاعت این حکایت را از تقریر سید مرتضی روایت می نماید که از شهر بیجاپور تا اردوئی همایون شهریار موید منصور که لا اقل مسافت سه روزه بود سید مرتضی در طی آن مسافت چنان مسارعت نمود که هنوز صبح صادق سر از گریبان افق مشرق برنیاورده بود و طایر زرین جناح خورشید آفاق را در زیر پر درنیاورده که خود را باردوی معلی رسانیده مرکب ویراق را در گوشهٔ گزاشت و گلیمی پوشیده راه دربار شهریاری برداشت. چون بخودی خود بملازمت مشرف نمی توانست گردید، خود را بسراپردهٔ خان خانان رسانید. و چون خان خانان منشاء

آمدنش پرسید گفت تا مرا بملازمت حضرت اعلی نمی رسانی پرده از روئی اسرار برنخواهم داشت۔ خان خانان با لضرورت بملازمت حضرت دیوان آمده آمدن سید مرتضی و اظهار ننمودن مدعا بغیر از ملازمت اعلی عرضه داشت ۔ حکم جهان مطاع از مکمن عنایت و احسان بطلب سید مرتضی بامضا رسیده حجاب کیوان جناب آن سید مرتضوی انتساب را بملازمت رسانیدند۔ چون بسعادت ملازمت استسعاد یافت سر عجز و انکسار بر زمین مسکنت و افتقار نهاده زمانی ممتد سر خود از زمین برنداشت ۔ هرچند حضار مجلس جنت آثار تکلیف سر برآوردن نمودند ابا نمود تا مرحمت شهرياری بانجاح مطالب و اسعاف مقاصدش امیدواری داد ۔ انگاه سر برداشته زبان بدعا و ثناء حضرت اعلی بکشاد که سواد عرصه عالم و بلاد رقعهٔ ممالک بنی آدم مراکز اعلام بندگان درگاه و مضارب خیام مقربان حضرت شهنشاه باد۔

خسروا بخت هم نشین تو باد   مشتری در قران قرین تو باد
خاتم و خنجر قضا و قدر   در یسار تو و بمین تو باد

بعد از دعا باظهار مدعا مبادرت نموده عرضه داشت که حقیقت حقوق خدمت و کیفیت نیک خواهی سیادت و مغفرت دستگاهی شاه طاهر که درین دولت خلود مآثر ثابتست ۔ همانا که بر رائی عالم آرا ظاهر و هویدا ست بلکه این معنی بر عالمیان باهر و پیدا و شاه ابوالحسن که ولد خلف اوست نیز حسن دولت خواهی و خدمات پسندیده درین دولت ابد قرین بتقدیم رسانیده باوجود این حقوق مروت بادشاهانه تجویز می فرماید که بتقریب دولت خواهی این درگاه آن سید بیگناه ماخوذ و مخذول بلکه مقتول گردد ۔ اشاره با بشارت حضرت سلیمانی بتصریح این مقدمات شرف صدور یافته سید مرتضی زمین ادب بلب عبودیت بوسیده بعرض رسانید که عادل شاه توجه بندگان حضرت و قطب شاه را بر تحریک شاه ابوالحسن حمل نموده در مقام گرفتن بلکه کشتن او درآمده است ۔ اگر عیاذاً بالله شهنشاه بر عزم رزم مصمم باشند لامحاله بشاه ابوالحسن خواهد رسید انچه مکروه طبع او باشد و اگر عنایت شهریاری بقول مرحمت امیدواری بخشد هرآئینه شاه ابوالحسن بملازمت مبادرت جسته بر امتثال امر اعلی کمر بندد و حکم جهان مطاع بنفاذ پیوست که چون شاه ابوالحسن بخدمت رسد رضائی همایون بصلاح و صوابدید او مقرون خواهد بود۔ سید مرتضی چون بر وفق مدعائی خویش جواب شنید و بنوازش شهریاری امیدوار گردید همان لحظه مرخص گشته بسرعت باد صرصر این خبر مسرت اثر را بشاه ابوالحسن رسانید۔ شاه ابوالحسن احرام طوف عتبه علیا که حجر الاسود کعبهٔ دین و دنیا ست بسته بآن سعادت عظمی فایز گردید و پیشکش بسیار از نقد و جنس و اسپان راهوار و جواهر و لآلی شاهوار بموقف عرض رسانید۔ عواطف پادشاهانه شامل حال او گشته تحف و هدایاش در محل قبول افتاد ۔ هم چنین باکبر اعیان دولت و ارکان سلطنت بتخصیص خانخانان که پیشوائی آن دولت عظمی بود تحف و هدایائی لا تعد و لاتحصی گزرا نیده از قبل عادل شاه نیز مبلغ خطیر تقبل نمود و نور خان عادل شاهی نیز که قبل ازین در جنگ بچنگ لشکر ظفر اثر گرفتار گشته در رکاب ظفر انتساب می بود سعی بسیار نمود تا خانخانان در مصالحت با ایشان همداستان گردیده باتفاق در خدمت شهریار آفاق عرضه داشتند که حقیقت نقض عهد و بیعت و کیفیت فتنه انگیزی و حرکت قطب شاه بر رائی انور و خاطر فیض گستر

مختفی و مستتر نیست بتخصیص در مهم سنگم نیز فساد و عنادی که ازو وقوع یافت تقریر پزیر نه. اکنون که بپائی خود بدام آمده، انتقام ایام سابق ازو کشیدن و اسب و فیل بسیار که باعث نخوت و استکبار اوست باسهل وجوه بدست آوردن غنیمت باید شمرد و فرصت از دست نداد که هرگز چنین شکاری بدام نخواهد افتاد. بعد آن بقلعهٔ کولاس و اودگیر که از معظمات قلاع آن بقاع است رایت فتح آیت باید افراخت و این داغ نیز بر بالائی داغ باید نهاد تا نتیجهٔ خلف ایمان و نقض پیمان بر عالمیان روشن گردد. بالجمله شهریار دوران بصوابدید خان خانان ملتمس شاه ابوالحسن را باسعاف و انجاح مقترن فرموده خاطر ملکوت ناظر بر انتقام قطب شاه قرار داد. لاجرم حکم جهان مطاع عز اصدار یافت که سپاه ظفر پناه بیکبار اردوئی قطب شاه را در میان گرفته دست بقتل و غارت برآوردند. روز دیگر که جمشید منوچهر چهر خورشید بعزم رزم سپاه انجم لوائی ضیا برافراخت و ساحت گردون را به تیغ جهان کشائی عالم اقطاع شعاع از حشر اختر بپرداخت.

کشید از کمین تیغ کین شاه مهر　　بپرداخت ز انجم فضائی سپهر
بفرمان فرمان ده انس و جان　　خدیو جهان بخش گیتی ستان

سپاه ظفر پناه روئی قهر بمعسکر قطب شاه آورده از هرجانبی چنگ درانداختند و از آهن تیغ آبدار آتش پیکار برافروخته رایت شجاعت در مضمار کارزار برافراختند. از سحاب کمانها سهام باران شد و تیغ چون صاعقه بارقه درخشان.

بجنبید لشکر ز که تا بمه　　گران گشت بال یلان از زره
ز آهن قبایان زرین کلاه　　پر از شیر و شمشیر شد رزم گاه
برآمد ز کوس و کورگه غریو　　ز بیم آب شد زهرهٔ نره دیو
نهنگان جنگی چو دریا بجوش　　فکندند در گاو ماهی خروش

قطب شاه هنوز در خرگاه خویش دیده از خواب صبوح نکشوده بود که جوش و خروش دلیران جوشن پوش خواب نوشین از سرش درربوده. مگر خواب پریشانی دیده بود که با صد پریشانی دیده از خواب گران بکشود و چون مطلقاً پائی ثبات و قرارش استوار و پایدار نمانده بود عار فرار در میدان بر جنگ و تحصیل نام و ننگ اختیار نموده نطاق الفرار مما لایطاق بر میان بسته باشک حسرت دست از تاج و تخت و رخت و بخت شسته و تمام اسپ و فیل و خیمه و خرگاه و سرا پرده و بارگاه و سایر اسباب سلطنت و حشمت بر جائی مانده با مخصوصی چند رو بوادئی فرار نهاد. سپاهش نیز چون پادشاه خویش را درپیش ندیدند یکبارگی پشت بمعرکهٔ کارزار آورده دست از ستیز و آویز کشیده قدم در بادیهٔ گریز نهادند.

دل از هستی خویش برداشتند　　به بیچارگی پشت بگماشتند
نمودند شاه و سپه جمله پشت　　وزان کارشان باد آمد بمشت

نه تاج و نه تخت و نه لشکر بجائی — نه اسپ و نه مردان جنگی بپائی
پس اندر سپاه جهاندار شاه — دمان و دوان برگرفتند راه
پر از جوئی خون گشت صحرا و دشت — سراسر زمین سونش لعل گشت
بخون غرقه شد مرکبان را نعال — تو گفتی مگر در شفق شد هلال

بلی مقاومت با جنود سعود آسمانی و مقابله با وفود عون و عنایت ربانی از حیّز و مکنت و قدرت انسانی بیرون است و از حوصلهٔ طاقت بشری افزون۔

چو روشن شود روئی خورشید و ماه — ستاره کجا برفروزد کلاه

بالجمله سپاه ظفر پناه از اموال و اسباب قطب شاه و سپاهش چون بحر و کان بزر و گوهر توانگر گشته مظفر و منصور با غنایم نا محصور بدرگاه عالم پناه آمدند۔ چندان غلامان ماه رخسار و کنیزان لاله عذار و اسپان باد رفتار و فیلان بی ستون آثار بدست عساکر نصرت شعار افتاد که محاسب اوهام و افکار اهل روزگار از اندیشهٔ شمار آن بعجز و قصور قرار داد۔ ازان جمله انچه لایق شهریاری بود بسرکار خاصه اختصاص یافته باقی بر دلیران سپاه معاف و مسلم گشت۔

سراپرده و خیمه و خواسته — سلاح و ستوران آراسته
چه از زر چه از دیبهٔ هفت رنگ — از آرایش بزم و از ساز جنگ
ر زرینه آلات و سیمین ظروف — نه چندان که یابد برو کس وقوف
غلامان یغمائی خوبروی — کنیزان حوراوش مشک بوی
نه چندان غنیمت بخسرو رسید — که اندازهٔ آید او را پدید
وزان پس سپه نیز ز اندازه بیش — جدا هرکسی برد از بهر خویش

در حینی که قطب شاه سراسیمه وار با کمال دهشت و اضطرار در بادیهٔ فرار سرگردان و بی قرار می تاخت، پسر بزرگش که جوانی بود بزیور فهم و ذکا آراسته و بحلیهٔ شجاعت و جلادت پیراسته، عرضه داشت که اگر حکم اعلی صادر گردد این بنده با فوجی از بندگان لحظه توقف نموده از بنگاه و سراپرده و بارگاه و فیل خانه و پاگاه انچه مقدور باشد بموکب منصور رساند۔ اگرچه قطب شاه در جواب قرة العین بلا و نعم لب نکشود اما آن جراءت و جسارت در دلش اثر تمام نموده چون بمنزل رسید شربت زهر هلاهل در پیمانهٔ حیات جگر گوشهٔ خویش ریخت و بدست جفا خاک فنا بر تارک چهرهٔ بقاش بیخت۔ عقلائی زمان این معنی را نیز بر شامت نقض پیمان و خلف ایمان که بارها با بندگان شهریار گیتی ستان بظهور آورده بود، حمل نمودند۔ ان فی ذلک لعبرة لاولی الابصار۔

پیمان شکن هرآئینه گردد شکسته حال — ان العهود عند ملیک النهی مهم

مسود فقیر از حضرت سیادت و نقابت پناه حقایق و معارف خبیر سید شاه میر طباطبا که از مشاهیر فضلائی زمان و معارف ظرفاء دوران بود دران اوان در سلک مقربان پایهٔ سریر قطب شاهی

انتظام داشت استماع نمود که در روز فرار قطب شاه از سپاه ظفر پناه از جمله مقربان درگاه جز من دیگری با قطب شاه هم عنان و همراه نبود. در اثناء راه قطب شاه بمن ملتفت گشته گفت که این گروه که با ما عهد و میثاق را بنقض پیمان و نفاق مبدل ساختند آیا شامت خلف ایمان بر روزگار شان عائد نخواهد شد. من دلیری کرده گفتم حالا نتیجهٔ آن بما عائد شده. زود تر خود را ازین ورطه بکنار باید کشید. مبادا که بوخامت آن گرفتار شویم و فی الواقع چون بر حکم « و ما ظلمهم الله ولکن کانوا انفسهم یظلمون » بادی این وادئی ناهنجار و سرکردهٔ این بادیهٔ ضلالت آثار ایشان بودند از مرارت « فذاقت و بال امرها و کان عاقبة امرها خسرا » کام جان تلخ نمودند. بلی بر ارباب بصیرت و اصحاب خبرت پوشیده نیست که بمقتضائی « ولا تنقضو الایمان بعد توکیدها » شکستن پیمان بزوال دین و دولت مودی است و باختلال ملک و ملت مفضی.

بپرهیز تا بد نگرددت نام | که بدنام گیتی نه بیند بکام
خرد گیر کارایش جان بود | نگهدار گفتار و پیمان بود
سپهبد که او گشت پیمان شکن | بخندند بر وی همه انجمن
نخواهی اگر فتنه در مهد خویش | چو عهدی کنی باش بر عهد خویش

بالجمله بعد از انهزام قطب شاه موکب منصور شهریار جم جاه بعزم تسخیر قلعهٔ اودگیر بحرکت درآمده. بمجرد وصول موکب منصور قلعهٔ مذکور را محصور ساخته دلیران بهرام صولت بقوت بازوئی شجاعت آن حصار سپهر کردار را قهرا قهرا مسخر کردند بعد از تسخیر قلعهٔ اودگیر محافظت آن را بیکی از معتمدان تفویض فرموده بتعمیر آن حصار فلک نظیر مامور گردانید پس موکب منصور بهم عنائی عنایت و نصرت رب غفور بجانب مستقر سریر سلطنت معاودت نمود.

فتح و ظفر ملازم و اقبال و بخت‌یار | در سایهٔ محافظت و لطف کردگار

ذکر توجه رایات نصرت آیات حضرت شهریاری بسیر قصبه جنیر و هوائی تماشائی قلعه سنیر و شرح و قایعی که دران اثنا روی نمود

بعد از مصالحت عادل شاه با بندگان درگاه فلک اشتباه و فرار قطب شاه شاه هدایت دستگاه شاه حیدر و سیادت و نقابت پناه شاه جمال‌الدین حسین انجو که بشرف مصاهرت و مصاحبت آن حضرت اختصاص یافته بود بموجب اشارت لازم البشارت در تدبیر نظام و انتظام مهام سلطنت و راجوت امور ملک و دولت مدخل نموده بتدریج قبایح اعمال خان خانان نکوهیده مآل بمسامع عز و جلال می رسید تا مزاج و هاج صاحب تخت و تاج ازو متغیر و منحرف گشته بجزائی کفران نعمت حضرت مریم مکانی معاقب و ماخوذ شد و بموجب حکم جهان مطاع در قلعه «چوند» که از سایر قلاع در عفونت هوا و آب ممتاز است مقید و محبوس گردید. بعد از عزل خان خانان منصب وکالت و پیشوائی از روئی استقلال بر رائی جهان آرائی شاه هدایت و ارشاد پناه زبدهٔ اولاد حضرت خیرالبشر شاه حیدر بن شاه طاهر و سیادت و نقابت

دستگاه مفخر السادات فی الخافقین شاه جمال الدین حسین انجو بشرکت و اتفاق مفوض و مرجوع گشته تنظیم امور ملک و ملت و سرانجام مهام دین و دولت بدان دو شایستهٔ مسند سیادت و نقابت حوالت رفت. در خلال این احوال موکب جاه و جلال از مستقر سریر سلطنت و اقبال بصوب ولایت جنیر و تماشائی قلعه سنیر نهضت فرموده در اثناء راه شاه هدایت دستگاه شاه حیدر از موکب ظفر اثر جدا مانده در یکی از مواضع حوالی جنیر جهت استراحت توقف نمود و چون ساحت جنیر از غبار موکب همایون عبیر بیز گشته ماهچهٔ رایت فتح آیت از مطلع آن ولایت طالع گردید. حرم محترم شاه حیدر که مخدره بود از تتق عصمت و طهارت سیادت و هدایت منزلت حقایق و معارف مرتبت شاه قوام الدین نوربخش که از اجله سادات رفیع الدرجات ولایت خراسان و عراق است دران ولا از ولایت عراق بمملکت شهریار آفاقش اتفاق افتاده کس بملازمت فرستاده استدعائی نزول اجلال در منزل خویش که بر گزر شهریار بحر و بر بود نمود. عنایت بیغایت شهریاری ملتمس آن مخدره تتق عصمت و سیادت را باسعاف و انجاح مقرون داشته عنان یکران سپهر جولان بدان جهت معطوف ساخت و کابهٔ احزان ایشان را بذروهٔ آسمان بر افراخت. آن نوربخش باصرهٔ سیادت و طهارت منزلی را بانواع تکلفات و اقسام تجملات از اقمشهٔ نفیسه آراسته پیراسته و ظروف و اوانی لطیفه از قسم اطعمه و اشربه و فواکه و تنقلات که لایق ضیافت چنان شهریاری بود چندان دران مجلس شریف حاضر ساخت که عقول خردمندان را لطافت و پاکیزگی آن در حیرت انداخت و هم چنین پیش کش و پا انداز پادشاهانه کشیده جمیع تجملات آن خانه را با چند مجلد کتاب خاصه و مرقعی مانند صفحات سماوات بصور و اشکال و خطوط بدایع مثال مزین پیشکش نمود. شهریار جهان را از همت آن مفخر نسوان زمان حیرت بر حیرت افزوده خدمات آن مخدرهٔ حجلهٔ طهارت درجهٔ قبول و تحسین یافت و زبان درر نثار بتوصیف و تعریف آن دودمان شریف کشاده ازان منزل نهضت فرموده. روز دیگر چون شاه حیدر بموکب ظفر اثر ملحق گردید و خبر ضیافت حرم محترم شنید بغایت متاثر و مکدر گردیده ازین کلفت و کدورت دست از تکفل امور ملک و ملت کشید و هم چنین دورادور می گردید تا موکب اعلی متوجه مستقر سریر سلطنت و خلافت گشته. چون رایت فتح آیت بحوالئی قلعه چوند رسید بجهت نهایت اعراضی که بجهت قتل مولانا عنایت و دیگر حرکات ناشایسته که از خانخانان در خاطر همایون بود بساط خان را امر فرمود که ببالائی قلعه رفته نهایت اهانت نسبت باو بفعل آورند بساطخان بموجب فرمان قضا جریان عمل نموده درین اثنا فرهادخان عرضه داشت که موضع ناندگام که بجاگیر این غلام مفوض است قریب بعبور موکب منصور واقع است اگر مرحمت شهریاری سایهٔ التفات بران موضع اندازد هرآینه این غلام کمینه سر احترام بسپهر مینافام برافرازد. حضرت شهریاری ملتمس فرهادخان را بانجاح مقرون داشته موکب همایون بصوب ناندگام نهضت فرمود. در اثناء طریق نهر عمیقی مشحون بآب بسیار که عبور ازان بغایت دشوار بود. حضرت اعلی با تنی چند از ندما در زورقی نشسته چون زورق بمیان آن نهر رسید از تلاطم آب فرورفته و هرکس در زورق بود غرقهٔ بحر اضطراب شد، دران وقت شهریار سپهر توان بسان نهنگ دمان بشنا یک یک از ندما را از میان گرفته بیک انداز بکنار می انداخت و بخلاصی دیگری

می پرداخت تا همه را ازان غرقاب بلا بساحل نجات رسانید۔ موکب ظفر اثر بجانب دارالسلطنت احمد نگر حرکت فرمود و چون در مرکز دولت ابد استظهار قرار گرفت باستصواب بعضی نیک خواهان بجهت خاطر جوئی شاه حیدر بتشریف قدوم اشرف اقدس خانهٔ شاه را رشک فلک ماه بلک سپهر اطلس ساختند۔ مع هذا شاه حیدر متصدی امور سلطنت نگشته یکبارگی انتظام مهام ملک و ملت برائی صواب نمائی شاه جمال الدین حسین مفوض گشت۔ شهریار کامگار نظر برحقوق خدمت فرموده حرم محترم شاه حیدر را از جنیر طلب نمود و منزلی لائق جهت آن سیدهٔ عفیفه مقرر فرموده یک لک تنکه مقاضا بواسطهٔ خرج بومیه اش شفقت رفت و یک مرتبهٔ دیگر کلبهٔ محقر ایشان را بقدوم سعادت لزوم رشک فلک اخضر ساخت۔ مدتی آن عفیفهٔ صالحه در هند بود و چون میان ایشان و شاه حیدر التیا می روئی ننمود باز بسوئی ولایت عراق توجه فرموده۔

ذکر توجه موکب منصور ظفر اثر شهریار بحر و بر بدفع فتنه فرنگ فتنه گر بی نام و ننگ و مآل آن حال

و چون همگی همت بلند و نیت ارجمند بر ارتفاع اعلام نصرت اعلام شرع مطهر و اتباع ملت ازهر مقصور و مجبور بود، درین ایام که تسلط و استیلائی فرنگ بد فرجام بر بلاد اسلام عموم یافته اهل ملت بیضا از دست جفا و ایذائی آن قوم شریر در زحیر بودند داعیهٔ احراز فضیلت و جاهدوا فی سبیل الله باموالکم و انفسکم ذالکم خیر لکم دامن همت عالی نهمت آن حضرت گرفته خیال غزا و جهاد آن طایفهٔ بد نهاد در سر آن سرور افتاد و رفع ظلم و ستم اصحاب جهنم را از مهمات دیگر اهم و بر دیگر امور مقدم داشته باحضار سپاه ظفر پناه مثال داد۔

چو شد منتشر قصهٔ عزم شاه — بجنبش درآمد ز هرسو سپاه
درآمد ز هرجانبی لشکری — روان گشت فوجی ز هر کشوری

بعد از اجتماع لشکر ظفر اثر و ازدحام دلیران بهرام انتقام پرخاش‌خر۔

خدیو جهان گیر گردون سریر — برآمد بجنگی چو بدر منیر
روان کرد لشکر بعزم جهاد — سمند ظفر زیر ران مراد
روان شد بتائید حق لشکری — که بگرفت انبوه شان کشوری

بالجمله بعد از قطع مراحل و منازل ظاهر بندرجیول که ساحل دریائی عمان است مضرب خیام ظفر فرجام لشکر نصرت اثر گشته قبهٔ بارگاه عرش اشتباه مقارن و محاذی مهر و ماه شد۔

فروبرد و برزد بماهی و ماه — بن نیزه و قبهٔ بارگاه

سپاه ظفر پناه بموجب فرمان قضا جریان حصار ریگ دنده را که مسکن و موطن مشرکان بود، درمیان گرفته بمحاصره و محاربه اشتغال نمودند و نیران قتال و جدال باشتعال درآورده ابواب نکال بر روئی اصحاب

شرک و ضلال کشودند و فرنگ بی نام و ننگ نیز پائی جلادت در میدان مدافعت فشرده وادئی ضلالت را بقدم شقاوت می سپردند و سپر مکادحت بر روئی کشیده گوئی مبارزت از میدان دلیران می بردند. توبچیان قدر قدرت قضا توان نیز بموجب فرمان توبهائی صاعقه آسا در برابر حصار مشرکان نصب کرده بضرب توب قیامت آشوب اماکن و مساکن ارباب شرک و شقاوت را ویران ساخته رایت عناد و استکبار متمردان را بر خاک فلاکت می انداختند. فرنگ پرریو و رنگ بتوب و تفنگ و سنگ عراوه و منجنیق چون باران ژاله بر سر اهل تحقیق روان می ساختند. از خروش کوس حربی و نالۀ نائی رزمی گوش کروبیان کر گردید و از دخان توب و تفنگ که از لشکر اسلام و سپاه فرنگ بفلک مینا رنگ برمی شد، دیدۀ ماه و مهر کور گشت. از خون دلیران میدان پیکار زمین کارزار رنگ ساحت لاله زار گرفت و دست و پائی هزبران معرکۀ هیجا را مشاطۀ قضا و قدر در نگار گرفت و از صدائی توب صاعقه آسا زمین و زمان را زلزلۀ اضطرار گرفت. هرتوب که از سپاه ظفر پناه متوجه مشرکان گمراه می شد چون ناوک شهاب قصد قلع نهال حیات آن قوم دیو صفات داشت، و هرطایر تیرخدنگ که از آشیانۀ ترکش دلاوران سرکش بسوئی ابدان مشرکان پرواز می نمود مانند عقاب اجل صفیر مرگ بگوش هوش می رسانید. جوئی خونی که از ابدان سروران روان بود چون جیحون سر بدریا نهاد و روئی خاک را مانند دامن افلاک گونۀ شفق داد.

ز خون گشت روئی زمین پرنگار	ز پیکان دل و چشم کیوان فگار
خور از رنگ خون چهر زنگی گرفت	جهان نعرۀ مرد جنگی گرفت
همی زخم عراوه از هرکران	ببارید بر مغز سنگ گران
همان ابر که بار پیکار ساز	که بارانش از زیر بد بر فراز
در ختیست گفتی روان قلعه کن	ز آهن ورا برگ و بیخ از رسن
برو آشیان کرده مرغان جنگ	چه مرغان کشان مرگ منقار و چنگ
هر آن مرغ کز وی بپرواز شد	ز زخمش دل کوه پر ساز شد
کمان گشته دهقان صفت تخم کار	ورا تخم پیکان و دل کشت زار
هوا گشته زنبور خانه ز تیر	شده از دخان چهرۀ خور چو قیر
ز زاغ کمان گشته پران عقاب	دل دشمنان دیده شد تیره خواب

بالجمله مدت نه ماه میان سپاه ظفر پناه و مشرکان گمراه نیران قتال و جدال اشتعال داشت، و شب و روز سپاه فیروز کمر جهاد و اجتهاد بر میان بسته بقوت بازوئی جلادت داد مبارزت می دادند وبزخم تیر و تفنگ داغ هلاکت بر دل فرنگ بی نام و ننگ می نهادند. بتخصیص غریبان شجاعت علم از ترک و دیلم و عرب و عجم در فنون مردانگی و رسوم دلاوری قلم نسخ بر داستان رستم دستان کشیده بضرب تیر قضا تاثیر و تفنگ شهاب نظیر ابدان مشرکان را زره سان مشبک می گردانیدند. و توبچیان قدرتوان بقوت توب قیامت آشوب زلزال فنا در برج و بارۀ حصار و اماکن و مساکن ارباب انکار و استکبار می انداختند و معابد و منازل عبده اصنام و اوثان را با خاک راه گزار برابر می ساختند تا اکثر مساکن و معابد کفار از صدمۀ توب صاعقه

آثار صورت قاعاً صفصفاً گرفته مصدوقهٔ «اذا دکت الارض دکاً دکاً» صورت حالش آمد - نزدیک بود که چهرهٔ فتح و نصرت از مرآت عنایات الهی مشاهد تابعان ملت حضرت رسالت پناهی گردد لیک چون ملازمان شاه جمال الدین حسین که دران حین متکفل انتظام امور جمهور بود و مدار نظام مهام کافهٔ انام بحسن کفایت و اهتمام او منوط و مربوط از تمادئی ایام محاصره و محاربه ملول گشته بمقتضائی هوائی نفسانی باستیفاء آرزوها و لذات جسمانی که لازمهٔ ایام جوانی است مشغول گردید و تمام اوقات و ایام را باستماع نغمات دلاویز و ترنمات شوق انگیز گزرانیده کماینبغی بنظام امور جهان بانی و تدابیر کشور ستانی نمی پرداخت چنگیز خان را بنیابت خویش جهت کفایت امور دیوانی مقرر فرموده - چنگیز خان دران مصلحت ترددات مردانه نموده تدبیرات خردمندانه ازان یگانهٔ فرزانه بظهور رسید - چنانچه حسن اهتمام و کفایت رایش بر رائی عالم آرائی شهریار دین و دنیا ظاهر و هویدا گردید - اما فرنگ بی نام و ننگ چون از مقاومت و محاربت سپاه ظفر پناه بتنگ آمدند در مقام ریوورنگ درآمده برائی اکثر امرا و وزرا زرها فرستاده بطمع دیگر رشوه ها و عشوه ها دادند تا اکابر امرا و اعیان مثل فرهاد خان و اخلاص خان و غیرهما از امراء جیوش و وزراء صاحب جیوش بطمع زخارف دنیا دست از محاصره و محاربهٔ مشرکان گمراه کوتاه ساختند و هرلحظه ببهانهٔ محاربه محاصرهٔ ارباب شرک و ضلال را در عقدهٔ تعویق و اهمال می انداختند - بالجمله از بیوفائی جیوش جنوش و بی پروائی و تساهل شاه از نشاء هوا و هوس مدهوش خاطر ملکوت ناظر مشوش و مکدر گشته چنگیز خان که بوسیلهٔ مردانگی و فرزانگی در پایهٔ سریر ثریا مثال مجال سخن یافته بود عرض نمود که بیش ازین توقف شهریار فلک تمکین درین مقام و محاصره با مشرکان کم نام مقرون مصلحت دولت ابد انتظام نیست و درین وقت گرگ آشتی با سگ صفتان روبه فریب اولی است چه اکثر دلیران سپاه ظفر پناه براه عدم شتافته عزّ شهادت دریافته اند - چنانچه بقول بعض عدد شهداء آن پیکار بچهارده هزار رسیده بود و جمعی از امرا و اعیان با مشرکان درساخته و صفحهٔ خاطر از نقش محاربه و وفا پرداخته اند صلاح دولت ابد قرین درین است که الحال موکب جاه و جلال بجانب مستقر سریر سلطنت ابد اتصال معاودت فرموده بتازگی جمعیت و استعداد سپاه ظفر پناه وجه همت علیا نهمت سازند و هرگاه خاطر ملکوت ناظر اقتضا فرماید بانتقام ارباب شرک و ظلام پردازند - شهریار گیتی ستان بموجب صوابدید چنگیز خان با مشرکان صلح گونه فرموده عنان عزیمت بصوب مستقر سریر سلطنت تافت و در اثناء راه چنگیز خان نیک خواه بر مدارج تقرب ترقی یافته از مرتبهٔ نیابت بمنصب وکالت سرافراز گردید -

نکو سیرتش دید و صاحب قیاس | سخن سنج و مقدار مردم شناس
جهان دیدهٔ و دانش آموخته | سفر کرده و صحبت اندوخته

لا جرم زمام رتق و فتق مهام کافهٔ انام را بقبضهٔ اختیارش نهاد و کلید بیم و امید سیاه و سفید را بدست اقتدارش داد و شاه جمال الدین حسین بمرور دست از تصدی امور جمهور کشیده چون موکب همایون بمرکز دولت روز افزون رسید حسب الحکم جهان مطاع با فرزندان و اتباع متوجه ولایت آگره و ملازمت اکبر شاه گردید و تا غایت که تاریخ هجرت حضرت رسالت پناه صلی الله علیه و آله بانثی و الف

رسیده در ملازمت آن سدهٔ سلطنت با نهایت تقرب و عزت بر صدر امارت متمکن است ـ ظلال سیادتش پاینده و لایزال باد ـ القصه چون موکب همایون بمستقر دولت روز افزون رسیده حضرت سلیمانی برمسند جهان بانی متمکن گردیده پرتو التفات بر تلافی و تدارک مافات انداخته همگی همت والا نهمت بر جمعیت سپاه ظفر پناه و کثرت خدم و حشم و ملازم گرفتن و مواجب افزودن طوایف بنی آدم از ترک و تاجیک و عرب و عجم مصروف ساخت و درین سال موکب جاه و جلال از مستقر سلطنت ابد اتصال انفصال ننموده بفراغ بال ببسط بساط عیش و نشاط پرداخت ـ خان خانان که در قلعهٔ چوند محبوس بود نیز باستصواب چنگیز خان از قید خلاص گشته ببرهان پور شتافت و در سلک ملازمان راجه علی خان والی آن ولایت انتظام یافت و تا قریب طلوع آفتاب دولت صاحب قرانی در آن ملک بحال خویش بود ـ آخر الامر بفتنه جوئی متهم گشته باز محبوس شد و مآل حالش معلوم نشد ـ در خلال این احوال سید مرتضی که شمه از احوالش سابقاً سمت گزارش یافت از جانب عادل شاه برسم رسالت باین درگاه عرش اشتباه آمده بعنایات بلانهایات شهریاری مفتخر و سرفراز گردیده و چون خاطر اقدس همایون را نظر بر سوابق خدمت با سید مذکور توجه و عنایت موفور بود رخصت انصراف نیافته در سلک ملازمان این درگاه منتظم گشت و بمنصب سر سلاحداری که در رتبه کم از وزارت و سرداری نیست سرافراز گردید ـ در همین اوقات خبر رسید که عادل شاه شاه ابوالحسن را مقید و محبوس ساخت ـ

گفتار در تمهید مقدمات توجه رایات نصرت آیات شهریار کامگار بتسخیر ممالک برار و گرفتاری تفال خان برگشته روزگار بشامت نقض پیمان و کفران نعمت

چون عادل شاه که پیوسته در کمین گاه نقض بیعت منتظر فرصت می بود درین وقت که پریشانی سپاه ظفر پناه استماع نمود با تفال خان سررشته از نفاق سر رشتهٔ اتفاق محکم کرده در مخالفت شهریار آفاق عهد و میثاق بسته ابواب وفاق و اتفاق حضرت سلیمانی را بدست بی وفائی و سست پیمانی دربست ـ چون منهیان خبر معاهدهٔ عادل شاه با تفال خان گمراه بسمع چنگیز خان نیک خواه رسانیدند رائی صواب نمائی چنگیز خان که در کفایت مهمات توام نسخهٔ قضاء یزدانی بود چنان اقتضا فرمود که اولاً رسولی نزد تفال خان مرسول داشته از مخالفت بندگان این درگاه فلک اشتباه تخویف و تحذیرش نماید ـ شاید براهنمونی قاید توفیق از مضیق ضلالت و تیه مخالفت بشاهراه متابعت و تحقیق گراید و با عادل شاه ملاقات ننماید و ابواب محبت و موالات نکشاید ـ لاجرم مکنون ضمیر خویش را در پایهٔ سریر ثریا نظیر عرضه داشته بموجب فرمان سلیمان سکندر قدر فضایل مآب مولانا حیدر را بر سبیل سفارت و رسالت نزد تفال خان فرستاد و مضمون این اشعار بآن ضلالت شعار پیغام داد ـ

گردن بنه اطاعت شه را و سر مکش — کار بزرگ را نتوان داشت مختصر
سیمرغ وار چون نتوان کرد قصد قاف — چون صعوه خورد باش و فرو ریز بال و پر
بیرون کن از دماغ خیال محال را — تا در سر سرت نرود صد هزار شر

چون قبل از رسیدن حاجب شهریاری میان تفال خان گمراه و عادل شاه مبانئ عهود و مواثیق سمت استحکام و صورت استواری یافته بود با مولانا حیدر ابواب ملاقات نکشوده وادئی محبت و مصافات بهیچ طریق نه پیمود و از غرر درر حکم و اسرار که غواص بحر ما کذب الفواد ما رای علیه افضل الصلوات و اکمل التحیات از محیط فعلمت علم الاولین و آخرین برآورده زیور مخدره سعادت امت رفیع مقدار ساخته زواهر جواهر این کلمات است که اذا اراد الله انفاذ قضائه و قدره سلب من ذوی العقول عقولهم - فحوائی ظاهر این حدیث حقائق مآثر را محصل آن است که چون خدائی تعالی خواهد که حکم خویش را نفاذ بخشد و قضیه که قلم تقدیر رقم تحریرش بر لوح ازل کشیده بامضا رساند اولاً از عقلا عقل باز ستاند و منهج صلاح و سداد را آز نظر ارباب هدی و رشاد بپوشاند تا باندیشه ناصواب خویش کاری چند پیش گیرند که هرآئینه مستلزم وبال و نکال ایشان باشد و انچه مشیت رب العزت بآن تعلق گرفته از قوت بفعل آید کما قال و اذا اردنا ان نهلك قریة امرنا مترفیها ففسقو فیها فحق علیها القول فدمرناها تدمیرا -

بلی هرچه‌ دست ارصواب ارخطاست — سبب دارد اما مسبب خدا ست
چو خواهد که ویران کند کشوری — شود پایمال جفا سروری
مسلط کند دیو طغیان برو — که تا سر بغیری نیارد فرو
چو از حد خود پا فراتر نهد — عنان را بدست جسارت دهد
فتد بر سرش قاهری کامیاب — شود او گرفتار و ملکش خراب

از جزئیات این سر بدیع آن است که چون منشی قضا بخامهٔ جف القلم پیش از انفجار عیون حوادث از منابیع عدم رقم زده بود که ولایت برار بحوزهٔ تصرف بندگان شهریار کامگار درآید و ماه این مشیت که در خسوف تعویق و توقف موقوف بود از عقدهٔ تاخیر برآید و ملک تفال خان حرام خوار که با ولی نعمت خویش کفران و طغیان ورزیده سر آید - کوکب اقبالش روئی تراجع بحضیض ادبار نهاده صبح دولتش بشام نکبت نزدیک شد و بر حکم نص ان الله لا یغیر ما بقوم حتی یغیروا ما بانفسهم دربن ایام طبیعت بد سر انجامش از قرار معهود تغیر یافته از شاهراه سداد و رشاد انحراف جست و بابندگان درگاه عرش اشتباه نظام شاهی در مقام مخالفت درآمده ابواب مصادقتی که سالها میان عماد شاهیه و این سلسلهٔ علیهٔ عالیه مفتوح بود بدست بیوفائی مسدود گردانیده با عادل شاه مبانئ عهود و مواثیق مشید و مؤکد ساخته رایت فتنه و فساد برافراخت - لا جرم بشامت آن کفران و طغیان خان و مان و مال و منال و قلاع و بقاعی که بید تسلطش درآمده بود درباخت -

اگر بد کنش مرد زنهار خوار — بگردون گردان رود زهره وار
زمانه ز گردون بزیر آردش — بدست بد خویش بسپاردش

بالجمله چون تفال خان از سر غرور و طغیان پائی از حد خود فراتر نهاده، حاجب شهریار فریدون مناقب را رخصت ملاقات نداد - حضرت سلیمان مکانی با آصف ثانی چنگیز خان و دیگر اعیان و مقربان

در باب دفع معاندان شرایط مشورت بتقدیم رسانیده آرائی شاه و سپاه بمقتضائی الاهم فالاهم دفع عادل شاه را قبل از وصول آن دو سپاه بهم اهم و اقدام دانسته با سپاهی چون امواج بحر مسجور و پرجوش و خروش و بسان نهنگان مرد افگن همه تیغ زن و درع پوش.

همه کینه کوش و همه درع پوش

که در عدد و عدت مانند نجوم افلاک از ادراک و وهم و خرد برتر و در سطوت و صولت از تموج و تلاطم قلزم خوفناک پرخطر بیشتر بودند رایت منصور بصوب بیجاپور برافراشتند.

چو دریا دمان لشکری فوج فوج | درو هر سواری یکی تند موج
بهر موجی اندر نهان یک نهنگ | ز شمشیر دندان و از نیزه چنگ
سنانها بابر اندر افراشته | ز چرخ برین نعره بگزاشته
ز جوش سواران و از گرد فیل | زمین شد بکردار دریائی نیل

چون موکب منصور بسرعت شمال و دبور بجانب بیجاپور نهضت فرموده قصبه الن مخیم آن سپاه صف شکن گشت، حکم جهان مطاع از مکمن غضب بتاخت آن مواضع و بقاع صدور یافته لشکر پر خاشخر تاراج گر دست بغارت آن ولایت برکشادند و خاک آن بلاد را بر باد نیستی دادند.

سپاه ظفر پیشه بشتافتند | ندادند امان هرکرا یافتند
دران بوم و بر آنچه آمد بدست | ز چنگال تاراج شیران بخست

و چون دران نزدیکی نشانی از آبادانی نگزاشتند رایت کشورستانی بصوب اوسه برافراختند و در موضع روئی رحل اقامت انداختند. عادل شاه چون بر توجه سپاه ظفر پناه و تاخت قصبهٔ الن مطلع گردید، پائی ثبات و قرارش متزلزل گشته طاقت مقاومت با سپاه ظفر پناه در حوصلهٔ تحمل دیوان خویش ندید و از امیدی که بمعاونت تفال خان نیز داشت مایوس گردید، چه عساکر نصرت مآثر مانند سد سکندر درمیان حایل بود و تفال خان را نیز آن قدرت و توان نبود که با جنود ظفر ورود برابری تواند نمود. لاجرم عادل شاه از اظهار مخالفت بندگان درگاه گیتی پناه نادم گردیده عازم صلح و صلاح که هرآئینه مستلزم خیر و فلاح بود شد. اگرچه خود با سپاه کینه خواه از شهر بیجاپور برآمده بجانب معسکر ظفر اثر حرکت نمود اما ضمناً طالب صلح و صلاح بود و از مقابلهٔ سپاه ظفر پناه بغایت ملاحظه مینمود. لاجرم در اثناء راه سیادت دستگاه سید علی معتبر خان را که دران اوان وکیل مطلق العنان و پیشوائی باستقلال آن دولت بود جهت تمهید مقدمات معذرت و بسط بساط مصالحت با تحف و تنسوقات پادشاهانه بپایهٔ سریر سلیمانی فرستاده از حرکات نا هنجار خویش پوزش بسیار خواست و بزبان اعتذار مضمون این اشعار معروض داشت.

همان نیک خواهم که بودم نخست | بسوگند محکم به پیمان درست
چو گشتم بزیرائی پیمان تو | نبندم کمر جز بفرمان تو

بالجمله آن سید صافی ضمیر بمعاذیر دلپذیر وافی و تدابیر اصابت تاثیر کافی شاهراه محبت و موافقت از خس و خاشاک کلفت و مخالفت صافی ساخته بصیقل معذرت و ملایمت آئینهٔ مودت و مصادقت را از زنگ کدورت بپرداخت.

هر که درو جوهر دانائی است　　　بر همه کاریش توانائی است

چون وجه همت والا نهمت شهریار گیتی ستان قلع و قمع مادهٔ فتنه و فساد تفال خان بود و وقوع این معنی بدون مصالحت و موافقت عادل شاه متعذر بل متصور نبود جهت مصلحت وقت و بر فحوائی «من عفی و اصلح فاجره علی الله» بمصالحهٔ عادل شاه راضی گشته وزیر ارسطو نشان چنگیز خان جهت اهتمام و انتظام آن مصالحه مقرر گردید.

چو دشمن کند صلح کم خور فنش　　　بکن صلح و میدان همان دشمنش

چنگیز خان بموجب فرمان قضا جریان عنان بدان صوب معطوف ساخته در ظاهر قلعهٔ نلدرگ بملازمت عادل شاه فائز گردید و قواعد عهد و پیمان را بغلاظ ایمان موکد و مشید ساخته قرار داد که آن دو صاحب افسر با یکدیگر ملاقات فرموده حکایاتی که در انتظام امور ملک و ملت و استحکام مبانی دین و دولت ضرور بود مذکور شود.

دو خسرو عنان در عنان آورند　　　ره آشتی درمیان آورند
بآزرم و خوشنودی از یکدگر　　　بتا بند و زین برنتابند سر

بالجمله عادل شاه بموجب صلاح دید آن نیک خواه عنان بصوب سپاه ظفر پناه معطوف ساخته موکب جاه و جلال نیز بعزیمت استقبال رایت اقبال برافراخته موضع کاله چبوتره را که بجهت ملاقات طرح انداخته بودند قران سعود فلک سلطنت ساختند و از دیدار فرخنده آثار یک دیگر اظهار مسرت و استبشار فرموده قواعد عهد و پیمان را بایمان توکید و تشئید فزودند.

دو لشکر یکی شد دران پهن جائی　　　دو لشکر شکن را یکی گشت رائی

و چنین مقرر نمودند که اولا باتفاق یک دیگر بتسخیر شهر بیدر بپردازند و چون آن بلدهٔ فاخره را مسخر سازند بگماشتگان شهریار بحر و بر گزاشته عادل شاه بکشور بیجانگر و دفع مشرکان بیدادگر توجه نماید و شهریار فریدون فر عنان عزیمت گیتی ستان بتسخیر ولایت تلنگانه و برار معطوف فرماید. القصه.

چو از مهر هم چهره آراستند　　　بهم عهد بستند و برخاستند

روز دیگر آن دو سپاه کینه ور بسان دو بحر موج گستر بعزم تسخیر بیدر از جائی جنبیده رایت نصرت برافراختند و بغلغلهٔ نفیر و نالهٔ نای و خروش کوس و صدائی هندی درائی زلزله در زمین و زمان انداختند.

جهان جو چو از تخت شد سوئی زین　　　بجنبید گیتی سراسر زمین

فروهشت گفتی بخورشید گرد بلا برنوشت آستین نبرد
برآمد ز کوس و کورگه غریو ز بیم آب شد زهره نره دیو

بعد از قطع مسافت رایت فتح آیت آن شهریار خورشید فر از مشرق بیدر طالع گشته، عادل شاه بر کنار حوض کنتونه منزل‌گاه ساخت و شهنشاه ملایک سپاه بر طرف حوضی که قریب شهر واقع است شقهٔ سائبان و خرگاه بذروهٔ مهر و ماه برافراخت - دلیران هردو لشکر اطراف شهر بیدر را تاخته تمام آن بوم و بر را از صدمهٔ قهر زیر و زبر ساختند - چون روزی چند دران مقام دل پسند اقامت روئی نمود رائی ثاقب چنگیز خان که در کفایت امور چون رائی آصف و ارسطو استوار و از نقص و قصور دور بود تسخیر ولایت تلنگانه و برار و تادیب تفال خان شقاوت شعار را ازین رزم و پیکار اهم و اقدم دانسته کس بخدمت عادل شاه فرستاده پیغام داد که مقید شدن دو لشکر صف شکن بچنین مهم مختصر و معطل ساختن دو لشکر فیروز گر بتسخیر شهر بیدر از مصلحت ملک گیری و رسوم سروری دور است و انجام این مهم از اهتمام یکی ازین دو سپاه منصور متصور و مقدور - انسب آن است که شما بالشکر خویش تسخیر کشور بیجانگر را پیش نهاد همت سازید و ما با سپاه ظفر پناه بقلع و قمع مفسدان گمراه پردازیم و از اطراف ممالک و مسالک رخنه گران ملک را براندازیم - عادل شاه شاه ام ابی بایں مصلحت رضا داده هردو سپاه همراه از حوالی بیدر کوچ کرده دو منزل دیگر عادل شاه با لشکر ظفر اثر همراه بود چون مواکب کواکب حشر بکنار ندی حسیناپور که از گلکنده تا آنجا سه چهار فرسنگ دور بود نزول نمود، عادل شاه دلاور خان حبشی را با چند سردار دیگر و موازی هفت هشت هزار سوار کینه ور در ملازمت رکاب ظفر اثر گزاشته خود بجانب بنکاپور رایت عزیمت برافراشت - از درگاه فلک اشتباه خواجه ضیاء الدین محمد سمنانی المخاطب بامین خان بحجابت مقیمی عادل شاه مقرر گشته همراه اردوئی عادل شاه روان گردید و از جانب عادل شاه خواجه غیاث الدین محمد برادر مشار الیه بحجابت مقیمی درگاه عرش اشتباه نامزد شده ملازمت رکاب ظفر انتساب اختیار نمود - بالجمله بعد از رفتن عادل شاه شهریار ملایک سپاه از جمله ملازمان درگاه امین الملک و برادرش نظام خان را با فوجی از دلیران بتاخت نواحی گلکنده نامزد کرده موکب همایون ازان مقام کوچ کرده دو مرحله بر کنار همان رودبار طی نموده و چون اردوئی سپهر اساس بنواحی موضع کولاس رسید جمعی که بتاخت گلکنده رفته بودند، تمام اطراف گلکنده را بجاروب تاراج رفته باردوی معلی ملحق گردیدند و چون ایام برشکال و توافر میاه و امطار رسید عساکر نصرت شعار را عبور و مرور از صحاری و براری بغایت دشوار گردید و موکب جاه و جلال در همان برشکال دران موضع رحل اقامت انداخت و چون چرخ پیر جامهٔ بارانی ابراز کتف خویش افکنده سحاب نیسانی ترک سرشک افشانی نمود، حضرت سلیمانی قرین فتح و نصرت یزدانی ازان مقام کوچ فرموده عساکر نصرت شعار از جانب ولایت پاتری بولایت برار درآمد و چند سردار صاحب اقتدار مثل خداوند خان و رستم خان و دیگر سران را در مقدمهٔ سپاه روان ساخت و چون رایت فتح آیت پرتو عنایت بر ولایت پاتری انداخت، رعایا و متوطنین آن سر زمین از بیم سطوت و صولت دلیران شجاعت آئین ترک منازل و مساکن خویش گفته بجبال و بیشه‌هائی دور دست پناه بردند -

وطن کرد در کوهها خانگی | دمید از وطن بوئی بیگانگی
بدان گونه شد رسم دشتی گریز | که شد رستنی از وطن کنده نیز

چون مقصود تسخیر آن ولایت نه تحزیب و غارت بود چنگیز خان متوطنان پاتری را بعنایت بی‌غایت شهریاری امیدواری داده جهت اطمینان خاطر عجزه و زیر دستان قولنامهٔ همایون فرستاد تا کافهٔ رعایا بقول نامهٔ اعلی ایمن و مطمئن گشته بتقبیل ساحت درگاه عرش اشتباه شتافتند و بعواطف بی دریغ پادشاهانه اختصاص یافته از روی رفاهیت و اطمینان خاطر بزراعت و عمارت پرداختند. عمال دیوانی بموجب فرمان قضا جریان حضرت سلیمانی تمام مواضع و قصبات آن ولایات را بجاگیر دلیران سپاه ظفر پناه منقسم ساختند. در خلال این احوال بمسامع عز و جلال رسید که تفال خان با لشکر فراوان بعزم تاخت ولایت قندهار رایت استکبار برافراخته با لشکر فراوان شمشیر الملک پسر بزرگ تر خویش را که در شجاعت و تهور گوئی مسابقت از میدان دلیران ربوده بود با فوجی از سپاه رزم گستر.

گروهی ز بسیاری از ریگ بیش | گزشته که مردی از جان خویش

پیشتر از خود روان ساخته. عساکر نصرت شعار نیز رایت ظفر آثار بصوب قندهار برافراشته در طی مسافت مسارعت لازم داشتند که مبادا از سپاه بیگانه آسیبی بعجزه و مساکین آن سر زمین رسد. تفال خان چون برمعاودت موکب همایون مطلع شد مقید قندهار نگشته خود را بجانب بیدر کشید. لشکر ظفر اثر نیز بر اثر آن نکوهیده سیر سیرمی فرمود تا در حوالئ شکار گاه شهر بیدر قریب بغروب مهر انور تقارب فئتین روئی نمود. تفصیل این اجمال آن که وقت نزول موکب جاه و جلال جواسیس بمسامع قدسی جوامع رسانیدند که تفال خان با سپاه بی‌کران قریب بمعسکر همایون فرودآمده. چنگیز خان بموجب فرمان قضا جریان با فوجی از شجعان متوجه دشمنان گشته و تفال خان نیز با سپاه پرستیز از بنگاه بیرون آمده در برابر لشکر ظفر اثر صفی مانند سد سکندر برآراست. چنگیز خان جمعی از یکه جوانان غریب که معرکهٔ رزم را هنگامهٔ بزم پنداشتند و نوک ناوک و سنان از دل بهرام وکیوان گزاشتندی مثل شاه وردی خان و سلطان قلی بیگ روملو و احمد بیگ افشار و شیر خان براقی و یونس بیگ و مظفر ایچی و دیگر دلیران با قریب دویست جوان از سایر لشکر پیشتر فرستاده. تفال خان نیز شمشیر الملک را با پنج هزارسوار شایستهٔ کارزار از فوج خویش جدا کرده بمدافعه و محاربهٔ دلیران قضا توان فرمان داد. از دلیران سپاه ظفر پناه که پیش آمده بودند موازی بیست جوان غضنفر توان دست بقوایم تیغ آب‌دار برده فدائی وار بر قلب پنج هزار سوار تاخته جمعی را بر خاک ادبار و هلاک انداختند اتفاقاً از دست قضا نیزه بر سر سلطان قلی خان رسیده سرسنان از پشتش گزران شد. یارانش برگشته او را از میان معرکه برآوردند و چون تیغ زن آفتاب جهان تاب از بیم جام خون آشام دلیران بهرام انتقام در نیام حتی توارت بالحجاب متواری گشت، هردو سپاه‌کینه خواه متوجه آرامگاه خویش گردیده عساکر نصرت مآثر آن شب را باندیشهٔ کارزار بروز رسانیدند. روز دیگر که خورشید خاور با تیغ و سپر از افق مشرق بیرون تاخته بیک تیغ کشیدن لشکر باختر را مغلوب و منهزم ساخت.

دگر روز کافراسیاب سپهر | برافروخت از جانب شرق چهر
دلیران شامی انجم تمام | بجستند از بیم زرین جام

سپاه ظفر شعار بعزم رزم و پیکار لشکر برار از جائی برآمده فوج فوج بسان دریائی پر موج بتلاطم درآمد. درین اثنا جاسوسان خبر تفال خان ناهوشیار رسانیدند که در شب تار از بیم تیغ آبدار دلیران بهرام آثار چنان فرار نموده که بهیچ طریق اثری از آثار آن لشکر بی شمار ظاهر نیست. موکب همایون دو سه روز در همان مقام توقف فرموده جواسیس جهت تفتیش احوال تفال خان باطراف دوانیدند. سلطان قلی خان که دران تاختن زخم دار شده بود متوجه دارالقرار گشت و شهریار کامگار احمد بیگ افشار را که آثار مردانگی اظهار نموده بود بخطاب قزلباش خانی سرافراز فرمود. درین اثنا جواسیس خبر رسانیدند که تفال خان پرتلبیس بجانب ماهور بدر رفته. شهریار گیتی ستان حیدر سلطان قلی را که دران ولا بمنصب سر خیلی سرافراز بود سر لشکر ساخته جمعی از امراء نامدار مثل سیادت و امارت پناه میرزا یادگار و چندها خان و کامل خان و دیگر سران سپاه را بمتابعت او ماهور گردانید و حکم جهان مطاع صدور یافت که در ولایت قندهار توقف نموده آنولایت را از آسیب سپاه قطب شاه محافظت نمایند. آن گاه موکب منصور بر سمت ماهور و تعاقب تفال خان مقهور نهضت فرموده در طی مسافت مسارعت نمود. قریب بقصبهٔ میتاپور از اعمال پاتری در حین نزول اردوئی همایون باز خبر رسید که اردوئی تفال خان قریب باین موضع نزول نموده. چنگیز خان بموجب فرمان قضا جریان با فوجی از دلیران متوجه تفال خان گشت. تفال خان نیز چون از وصول موکب همایون خبر یافت با سپاه خویش ساخته محاربه و مقاتله از میان بنگاه بقدم مدافعه پیش شتافت. چنگیز خان احمد بیگ قزلباش خان را با دیگر دلیران پرخاش خر پیشتر فرستاد تا نیران قتال را باشتعال در آوردند. قزلباش خان رزم گستر و دیگر جوانان صفدر در برابر لشکر دشمن کینه ور به یکه تازی اشتغال نموده ازان جانب نیز دلیران بستیز و آویزش آمدند تا مهم از دست بازی بسر اندازی منجر گشت و هم چنین آتش کین بباد حمله شیران خشمگین مشتعل بود تا دو طاس از شب ظلمت لباس درگذشت. انگاه هردو سپاه دست از محاربه کوتاه ساخته بآرام گاه خویش شتافتند. باز تفال خان حیله ساز چون از چنگ شیران نهنگ آهنگ خلاص یافت، همان لحظه کوچ نموده عنان بوادئی انهزام تافت و تمام آن شب را با روز دیگر بطی مسافت مصروف داشته قریب بیست فرسنگ از موکب منصور دور گشت. روز دیگر چون خبر فرار تفال خان منتشر گردید، شهریار فریدون فر قزلباش خان را با فوجی از شجعان بتعاقب تفال خان نامزد فرمود. سپاه نصرت پناه هرچند بر اثر آن نکوهیده سیر تاختند بهیچ طریق خبری ازو نیافتند. بالضرورت عنان از تعاقب برتافته بموکب همایون شتافتند. شهریار گیتی ستان بحری خان و جمان خان و قدم خان را با جمعی از دلیران بتسخیر قلعه ماهور مامور ساخته در آن موضع گذاشت و رایات نصرت آیات برافراشته بر اثر آن نکوهیده صفات طی منازل و مراحل می فرمود و سپاه ظفر پناه قلاع و بقاع ولایت برار را مسخر نموده شهریار عافیت محمود بدلیران لشکر ظفر اثر مرحمت می فرمود و خاطر رعایا و متوطنان آن ملک را برفق و مدارا از سطوت وصولت سپاه

ظفر پناه ایمن و مطمئن نموده بمرحمت پادشاهانه مستظهر و امیدوار می ساخت تا بفراغ بال در اماکن و مساکن خویش بوده بزراعت و عمارات اشتغال نمایند. از جمله علامات نصرت و اقبال که روز بروزگار فرخنده آثار شهریار کامگار عاید گشته فیروزئی سپاه نصرت پناه ازان بوضوح می پیوست این بود که پادشاه جم جاه سکندر سپاه جلال الدین محمد اکبر پادشاه دران ولا با لشکر لاتعد و لاتحصی متوجه ولایت گجرات و دفع فتنه محمد حسین میرزای بایقرا و برادران که بر ملک گجرات استیلا یافته دم استقلال می زدند گردیده. محمد حسین میرزا که ارشد و اشجع برادران بود در پنجهٔ تقدیر اسیر گشته دست قضا سنگ تفرقه در سلک جمعیت اخوان دیگر انداخته بود و سلسلهٔ جمعیت ایشان را که چون عقد ثریا سمت انتظام داشت بنات النعش وار پراگنده و پریشان ساخته دلیران لشکر ایشان که هرکدام در شجاعت و بهادری گوئی مسابقت از میدان رستم دستان می ربودند بدرگاه فلک اشتباه توجه نمودند و همه روزه جمعی ازان طایفه سعادت بساط بوس دریافته در سلک بندگان این آستان خلافت مکان منتظم می گردیدند و یوماً فیوما اولیاء دولت روز افزون متضاعف و متزاید بوده اعداء تیره روز را روز از روز بدتر و جمعیت کمتر می شد. از جمله اعیان آن سپاه که سعادت ملازمت این درگاه دریافتند اسد خان بود که بعد ازین مساعئ جمیلهٔ او درین دولت ابد قرین و ترقی او بر مدارج رفعت و سروری بر منصه انها جلوه خواهد نمود وهم چنین عادل خان بنگش و بائی خان و دیگر سران و دلیران که تفصیل اسامی ایشان به تطویل می کشد. بالجمله موکب همایون تفال خان را تعاقب فرموده از هرمقام که آن بد سرانجام کوچ می کرد لشکر ظفر اثر نزول می نمود و همه جا خداوند خان و رستم خان و دیگر اعیان که در مقدمهٔ سپاه نصرت پناه نامزد بودند یک مرحله از لشکر ظفر اثر بیشتر می پیمودند.

ذکر چشم زخمی که بمقتضای خالق معبود جنود ظفر ورود را روی نمود

تفصیل این اجمال آن که چون تفال خان نکوهیده مآل دو مرتبه از دلیران سپاه ظفر پناه گریخته خاک ادبار فرار بر فرق روزگار خویش ریخت امراء لشکر ظفر اثر بتخصیص خداوند خان و رستم خان که مقدمهٔ سپاه نصرت پناه بودند از غایت نخوت و غرور لوازم حزم و احتیاط و مراسم تیقظ و انتباه را که لازمهٔ سرداران کار آگاه است رعایت ننموده و خلاصهٔ اوقات بتجرع بادهٔ غفلت افزا مصروف می داشتند و از شرایط تفحص و تجسس احوال اعدا بکلی غافل بوده جانب حزم که از لوازم عزم و رزم است مهمل مگیزاشتند و دشمنان بر خلاف آن پیوسته در استخبار احوال سپاه ظفر مآل کمال مبالغه می نمودند تا بر کماهی غفلت و غرور سپاه منصور اطلاع یافته شمشیر خان ولد تفال خان با سپاهی مانند دریائی جوشان و خروشان که از نوک سنان و ناوک شان چون غمزهٔ دلبران و مژه عاشقان خون سروران می ریخت و باد حملهٔ مرد افگنان خاک هلاک بر تارک افلاک می بیخت.

همه چو گوهر شمشیر غرق در آهن　　　هنر نما و نبرد آزما و مرد افگن

آهنگ جنگ خداوند خان نموده در مقام هیلوس هنگام استغراق امرا بشرب بادهٔ هوش ربا بیکبار چون حوادث و نوایب روزگار بر سر سروران غفلت شعار تاختن آورده روز روشن را در دیدهٔ دلیران مردافگن چون شب تار ساخت و تا امراء بی پروا چشم از خواب غفلت می کشودند خویشتن را در دریائی بلا و جهان را پر از تیغ و سنان اعدا مشاهده نمودند۔

سری بابدت تن بخونابه دار — زره بستر و تیغ همخوابه دار

چون از قرب وصول دشمنان غافل و بعیش شاغل بودند فرصت سلاح پوشیدن و در میدان جنگ از بئی نام و ننگ کوشیدن نیافته جمعی ناچار عنان از معرکهٔ کارزار بوادئی فرار تافتند۔ رستم خان و برخی از دلیران مردن در معرکهٔ پیکار بر زندگی با عار فرار اختیار نموده در مقام مقابله و مقاتله قدم استوار ساختند۔ خداوند خان چون از خواب غفلت بیدار و از بادهٔ ناب نخوت هشیار گشت با آن که اکثر لشکرش رو بوادئی فرار نهاده بودند از ننگ عار اندیشیده باوجود قلت اعوان و انصار و کثرت و استیلاء اعداء تهور آثار براه نموئی بخت بیدار برگردید و مانند شیر ژیان و نهنگ دمان خویش را بر قلب دشمنان زده بضرب تیغ آبدار شرار آتش کارزار را منطفی می ساخت و بهر طرف که می تاخت مرد و مرکب را بر خاک هلاک می انداخت تا فوج اعدا را که چون کوه قاف بشکوه و ثبات اتصاف داشت مانند موج دریا درهم شگافت۔

برافروخت آتش ز دریائی آب — تو گفتی که دارد قیامت شتاب

درین اثنا نظرش بر نشان خویش افتاده که جمعی گرفته بدر می برند رو بدیشان نهاده فیل مستی سر راه برو گرفت دران گرمی تیغی بر خرطوم آن فیل رانده مانند خیار ترش قلم ساخت۔ سپاه اعدا چون دست برد چنان مشاهده نمودند دست از نشان خداوند خان باز داشته سر خویش گرفتند و خداوند خان دلیر بر اعدا چیره گشته چند زنجیر فیل البرز نظیر از سپاه دشمنان جدا ساخته علم مردانگی و نیکنامی برافراخت۔ اگرچه کوشش خداوند خان فی الجمله آبروئی سپاه نگاه داشت اما رستم خان در پنجهٔ تقدیر اسیر گشته اکثر دلیرانش بقتل رسیدند و جمیع اموال و افیال و احمال و اثقال سپاه ظفر مآل بدست شمشیر خان افتاده بعد از انهزام عساکر نصرت فرجام شمشیر خان عنان از میدان برگماشته رایت معاودت برافراشت و چون این خبر در اردوئی ظفر اثر منتشر شد حکم جهان مطاع صادر گشت که خداوند خان با سپاه منقلا از جائی خویش قدم پیش ننهند تا موکب همایون بدیشان ملحق گردد۔ بعد ازان رایت نصرت شعار ایلغار فرموده در معرکهٔ رزم گاه قبهٔ بارگاه بقمه مهر و ماه برافراخت و سران سپاه مقدمه را بعلت غفلت و عدم انتباه معاتب و مخاطب ساخته هرکس دران معرکه رایت نام و ننگ برافراخته بود پایهٔ قدر و مرتبه اش افزود و حکم شد که بعد ازین هیچ کس از موکب اعلی جدا نگشته احدی از رکاب نصرت انتساب تخلف ننماید و جمیع دلیران از شبخون دشمنان برحذر بوده نهایت احتیاط و انتباه مرعی دارند و دقیقه از لوازم حزم و تیقظ مهمل و مختل نگزارند۔ انگاه سپاه ظفر پناه از پئی تقال خان گمراه حرکت فرموده همیشه مسافت درمیان آن دو لشکر کینه‌ور یک مرحله بیشتر نبود۔ نه تقال خان مقهور را قدرت آن

بود که با سپاه منصور در مقام مقابله درآید و نه دلیران لشکر ظفر اثر مامور بآن که در تعاقب اعدا مسارعت نمایند و چون فرمان همایون برین جمله صدور یافته بود که از لشکریان بهرام انتقام هیچ کس با رعایائی ممالک برار در مقام آزار درنیابد، کافهٔ رعایا حکم اعلی را گردن اطاعت و انقیاد نهاده بفرمان برداری و مالگزاری تن در داده بودند و اکثر قصبات و مواضع آن ولایات بجاگیر امرا و سران سپاه مقرر گشته. در خلال این احوال از جملهٔ امرائی بزرگ تفال خان چغتائی خان قول امان طلب داشته بملازمت سده سلطنت سرافراز گشت و بنوازش خسروانه امتیاز یافته پایهٔ قدرش از اکفا و اقران درگزشت. بالجمله تفال خان بی خان و مان چون از سرگردانی و کشش آبادی و ویرانی نیک بتنگ آمد و سپاه صف شکن دکن نیز به تنگ درآمد از بیم سپاه ظفر پناه خود را بولایت برهان پور و حمایت میران محمد شاه انداخت و آن درگاه را مامن و گریزگاه خویش ساخت. موکب منصور در سر حد برهان پور نزول فرموده رسولی نزد محمد شاه مرسول داشت.

جریده یکی قاصدی تیز گام — فرستاد و دادش بمیران پیام
که گر جنگ رائی برون کش سپاه — که اینک رسیدم چو ابر سیاه
وگر بر پرستش میان بستهٔ — یقین دان که از چنگ من رستهٔ
بجوشم بجوشد جهان از شکوه — بجنبم بجنبید همه دشت و کوه

ماحصل کلام و ملخص پیغام آن که تفال خان نکوهیده فرجام با اولیاء نعمت خویش شیوهٔ کفران و طریق ضلالت و طغیان مسلوک داشته با بندگان این آستان خلافت مکان نیز رایت بدعهوی و مخالفت برافراشته. اکنون که موکب گردون احتشام در دفع فتنه آن کم نام رایت انتقام برافراخته از سطوت عساکر منصور خود را بولایت برهان پور انداخته. اگر در عهود و مواثیق قدیمی که پیوسته درمیان این دودمان عالی شان سمت استمرار و استقرار داشته راسخ دم و ثابت قدم اند تجدید مراسم مودت و مصادقت و تشئید روابط محبت و متابعت از متممات جهات صلاح و سداد و مویدات مواد امنیت بلاد و عباد دانسته از تهیج ماده فتنه و فساد احتراز لازم شمرند و آن حرام خوار تیره روزگار ناهوشیار را در دیار خویش جائی آرام و قرار ندهند والا بادی نقض عهد و میثاق بوده در وادی نفاق و شقاق ساعی خواهند بود.

مپرور نهالی که خار آورد — پشیمانی و رنج بار آورد
پشیمان کنون شو که چون کار بود — ندارد پشیمانی انگاه سود
مجو رزم پیلان بنیروئی مور — بلا بر سر خود میاور بزور

چون رسول شهریار گیتی ستان بخدمت میران رسیده بعبارت بلیغ تبلیغ رسالت نمود.

فرو گفت با او سخن های تیز — گدازان تر از آتش رست خیز

میران محمد شاه از مخالفت شهنشاه ستاره سپاه بغایت متوهم گشته در ساعت تفال خان بی خان و

مان را شاه ام ابی از مملکت خویش اخراج فرمود - بعد ازان بافرستادهٔ حضرت سلیمانی از در ملایمت و فروتنی درآمده با جواب هائی صواب انصاف رخصت انصراف ارزانی داشت -

چو میران چنان آتش تیز دید — ازو رستگاری بپرهیز دید
بخواهش نمودن زبان برکشاد — بسی آفرین کرد بر شاه باد
که چون در جهان اوست هشیار تر — جهان داری او را سزاوار تر
همش پایهٔ تخت بر ماه باد — هم آزرم را سوی او راه باد

انگاه خود نیز عازم ملاقات فایض البرکات شهریار ملکی ملکات گشته بجانب موکب همایون حرکت فرموده تقارب فریقین در کنار رودی که به پرندی موسوم است روی نمود - حضرت سلیمانی با معدودی از مخصوصان از آب مذکور عبور فرموده میران محمد شاه بملازمت مبادرت نموده - بعد از ملاقات بجهت تشئید مبانئی عهد و پیمان مصحفی که بخط مبارک حضرت امیر المومنین علی ابن ابی طالب علیه السلام بود از کتاب خانهٔ شهریار زمانه طلب نمودند - میران محمد شاه بر سبیل تعرض فرمود که این مصحف بود که با قطب شاه بدان پیمان بسته بودبد - مع هذا نقض پیمان از جانب میران وقوع یافت چنانچه عنقریب قلم مانی فریب به بیان آن مبادرت خواهد نمود - القصه چون تفال خان تیره روزگار را در هیچ دیار جائی آرام و محل قرار نماند ناچار بخود قرار حصاری شدن داده و شمشیر الملک را که فی الحقیقت بازوئی دولتش بود چون بخت مسعود از خویش جدا نموده روانهٔ قلعهٔ کاویل ساخت و خود را بهزار جر ثقیل بقلعهٔ نرناله انداخت -

تسخیر قلعهٔ نرناله و کاویل بیمن تائید رب جلیل

چون منهیان خبر حصاری شدن تفال خان پیمان شکن بمسامع قدسی جوامع شهریار ملک دکن رسانیدند موکب منصور بر اثر آن مقهور حرکت فرموده رایت نصرت آیت پرتو تسخیر بر قلعهٔ نرناله انداخته هاله وار عساکر نصرت شعار آن کوه سپهر شکوه را محصور ساختند - سپاه ظفر پناه بر اطراف و اکناف آن جبل که نعم البدل کوه قاف است خیمه و خرگاه و سراپرده و بارگاه بذروهٔ مهر و ماه برافراختند و ساحت آن سر زمین را از بسطت و کثرت خیام و اطناب نموداد سپهر برین و هجوم نجوم و شهاب ساختند -

کران تا کران کوه وهامون و دشت — سراپرده و خرگه و خیمه گشت
ز رفعت بگردون برابر خیام — ستون هائی آن جمله از سیم خام

و این قلعهٔ نرناله از قلاع معتبرهٔ ممالک هند بلکه تمام معمورهٔ ربع مسکون بمزید مناعت و متانت مشهور است و وصفش درالسنه و کتب مذکور و مسطور - سور انحصار را بر فراز جبلی بی انداختهاند که راه تنگ بارش از تگ تا فراز چون درازئی اندیشه و طول امل بعدم تناهی ضرب المثل و ممتاز است و مثال مسافت ماه تا بماهی از وسعت کوتاهی بی نیاز - رفعتش بسان مصاعد همت شهرباری بفلک

زنگاری سر فرونیاورده و متانتش چون قواعد دولت و اساس حشمت آن حضرت سدّ سکندر را با همه استواری بنظر درنیاورده. شعاع خورشید در ارتفاع بتیغ کوهش نیافته و اندیشهٔ دور بین باوجود تعمق نظر درّه از عمق دره اش درنیافته سماک رامح را از نوک رمح پاسبانش صد خطره بوده وجدی و حمل از تیغ جبلش حذر نموده.

تیغش بفراز برده خرگاه — زان سوی فلک بسالها راه
بیخش به نشیب برده آهنگ — زان سوئی سمک هزار فرسنگ

اطراف آن کوه فلک شکوه از تحت تا فراز بجنگل و بیشهٔ استوار گشته که از تشابک اشجار و تراکم خارهائی نشتر کردار اندیشه را چون باد گزار دران متعذر و دشوار.

درختانش سر درکشیده بسر — چو خط دبیران یک اندر دگر
ز تنگی رهش پوست کنده ز مور — نتابیده اندر وی از خرج هور

درمیان آن خار و خاره راهی باریک تاریک از نشیب تا فراز باره کشیده که از تنگی و تندی آن راه هزار باره پای بیک نگاه مجروح گردیده و درمیان آن راه صراط نشان کمر سنگهائی گران بیکران غلطان گشته و پیچاپیچش که از راه کهکشان نشان داده بسان تیر آه دل ریشان از جوشن هزار میخی آسمان گزشته.

حصاری زگردون سرافراز تر — ز مغرور در صلح ناساز تر
نیفگنده سایه چو همت بخاک — مبرا ز منیش چو عرش از مغاک
اگر تا بآبش بکاوی زمین — نه بینی درو جز بلندی چنین
مگر روزگارش بسختی گزشت — که پیرامنش آشنای نگشت
ز سختی نگر کامدش این بسر — که زد خیمه از آفرینش بدر

بالجمله تا شهسوار مضمار سپهر در فتح این حصار فیروزه فام تیغ انتقام از نیام کشیده تیر تدبیر هیچ پادشاه کشور گیر بر هدف تسخیر این کوه سپهر نظیر نه رسیده و تا معمار قدرت «و السّماء بنیناها باید وانالموسعون» از ابداع «والارض فرشناها فنعم الماهدون» فارغ گردیده مهندس پیر سال خوردهٔ گردون بآن که بارها گرد جهان گشته نظیر و عدیلش ندیده مگر قلعهٔ کاویل چه آن قلعه نیز در استحکام و ارتفاع نه از قبیل سایر قلاع است بلکه در متانت چون قلعهٔ نرناله ضرب المثل و در حصانت و امتناع نرناله را نعم البدل. القصه چون تفالخان از بیم جان روی زمین را بر خود زندان دید و از سهم دلیران قضا توان از هیچ طرف مامنی و مفری ندید پسر خویش را با جمعی از قوم و خویش کج اندیش بصوب قلعهٔ کاویل روان گردانید و خود با خزاین و دفاین و احمال و اثقال دران جبال فلک مثال متحصن گردیده با هزار آه و ناله قلعهٔ نرناله را پناه و آرام گاه ساخت و رایت محاربت و مجادلت برافراخت. شهریار فلک احتشام جمعی از امراء عظام مثل خان زمان و رستم خان و بهرام خان و بابی خان و بهادر خان را با فوجی از عساکر بهرام انتقام

بمحاصرهٔ قلعهٔ کاویل مقرر فرموده بحزم و احتیاط و صبر و ثبات وصیت نمود - بعد ازان خان زمان بموجب فرمان بموکب همایون ملحق شده بهرام خان بران لشکر امیر گشت و شهریار کامگار بنفس نفیس تسخیر قلعهٔ نرناله را وجه همت علیا نهمت ساخته بتهیهٔ اسباب قلعه گیری پرداخت - فرمان قضا جریان به نفاذ پیوست که اطراف آن کوه را بر امرا و سران سپاه و دلیران نصرت پناه و سایر حشم و خدم و بندگان درگاه قسمت نمایند و عساکر نصرت مآثر از اطراف و جوانب النگ و سیبه پیش برده در مقام بریدن اشجار آن جنگل و تراشیدن احجار آن جبل درآیند -

بفرمود تا لشکر نامدار درآیند پیرامن انحصار
ببازوی قوت خرابش کنند ز سیلاب خون غرق آبش کنند

نهنگان لجهٔ وغا و شیران بیشهٔ هیجا حسب الامر اعلی کمر مردی بر میان تهور بسته قدم جلادت بر دامن تسخیر آن کوه فلک نظیر نهادند و از اطراف و جوانب آن بیشه بقوت بازو و تیشه جنگل می بریدند و راه می کشادند وزیر صافی ضمیر کافی تدبیر الممدوح بلسان الصغیر و الکبیر اسد المعارف فی الزمان اسد خان که هم درین آوان بشرف آستان بوسی استسعاد یافته بود و در فنون شجاعت و دلاوری و تدبیر تسخیر قلاع و بقاع خاصه در فن آتش بازی و توپ اندازی بی نظیر زمان و از مشاهیر دوران بود در تسخیر این قلعهٔ سپهر نظیر مساعی جمیله بظهور رسانیده در بردن توپهای صاعقه آسا بنزدیک برج و بارهٔ آن حصار فلک اساس تردد و اهتمام تمام نموده محنت بسیار کشید و سید مرتضی که تمام سلحداران بهرام انتقام حوالهٔ او بود نیز سعی بسیار در فتح این حصار بجای آورده داد جد و اجتهاد داده و تردد او موجب ازدیاد مواد توجه و التفات همایون گشته روز بروز در بارهٔ مشار الیه شفقت تازه و عاطفت بی اندازه ظهور و وقوع می یافت تا بمنصب سر نوبتی و بعد ازان بامیرالامرای سر افراز گشت و چون میان چنگیز خان و خدمت میر چندان محبتی نبود تا چنگیز خان در قید حیات بود ترددات میر مطلقاً مجری نمی شد و حضرت سلیمانی بجهت خاطر آن آصف ثانی ظاهرا بمیر چندان التفاتی نمی فرمود و چون چنگیز خان رحلت نمود در همان روز سید مرتضی بمنصب سر نوبتی فایز گشت چنانچه عنقریب رقم زدهٔ قلم مانی فریب خواهد شد -

بالجمله در خلال این مخاصمه و جدال بمسامع عز و جلال رسید که نامزد قطب شاه با سپاه ظفر پناه که در سرحد قندهار بودند محاربه نموده لشکر ظفر اثر تاب مقاومت ایشان نیاورده منهزم گردیدند خاطر انوار ازین رهگزر مکدر گشته فرمان قضا جریان صادر شد که بحری خان با امرای که به تسخیر قلعهٔ ماهور مامور بودند بکمک سپاه منصور مسارعت نمایند و باتفاق در مقام دفع نفاق قطب شاه درآیند و حیدر سلطان را که در اول سردار آن لشکر بود بحضور طلب فرموده سیادت و امارت شعار میرزا یادگار را بر لشکر ظفر شعار امیر ساختند امراء مذکور از ظاهر ماهور کوچ کرده در بلدهٔ قندهار بعساکر نصرت شعار ملحق گردیدند - درین وقت سپاه قطب شاه در موضع تمرنی که بین العسکرین دو گاو فاصله بیش نبود مقام داشتند - چون رسیدن مدد بسپاه ظفر پناه شنودند از تمرنی کوچ نموده تا کولاس هیچ جا توقف

ننمودند ـ دربن اثنا حکم قطب شاه بدیشان رسیده جمعی ازیشان متوجه مهم دیگر گردیده و قلیلی که در کولاس ماندند سپاه نصرت پناه فرصت غنیمت دانسته متوجه ایشان شدند و در نهم شهر محرم بکولاس رسیده سپاه قطب شاه را منهزم گردانیدند و قصبهٔ کولاس را با توابع و لواحق غارت نموده آتش قهر در اماکن و مساکن آن شهرزده باز بقندهار معاودت نمودند ـ بالجمله قریب یکسال موکب جاه و جلال در حوالئی جبال نرناله رحل اقامت انداخته سپاه ظفر مآل بجنگ و جدال اشتغال داشتند و همه روزه نیران قتال باشتعال در آورده رایت شجاعت و جلادت می افراشتند و تمام خدم و حشم و پیادها و سپاه ثریا علم بقلع و قمع اشجار و احجار و هموار ساختن راه گزار و کشیدن توبهاء صاعقه آثار پرداخته بلندیهارا کنده مغاکهارا می انباشتند و متعاقب ایشان اسد خان با دیگر دلیران بقوت فیلان بی ستون توان و گاو گردون گردان نشان توبهای قیامت آشوب را بدامن حصار سپهر آثار کشیده بضرب توب رعد آشوب قیامت نهیب بروج و جدار حصار را از فراز به نشیب می ریختند و گرد فنا برچهرهٔ منصوران می بیختند و احیاناً ازحصار جمعی فدائی‌وار بقدم جسارت بیرون آمده با شیران بیشه شجاعت در می آویختند و خون یک دیگر برخاک هلاک می ریختند ـ

همه کوه پر خسته و کشته بود — زمین سر بسر چون گل آغشته بود
ز بس کشته کامد زهر سو گروه — شد از کشته پر پشته هامون و کوه
بهر گوشه آویزشی سخت بود — سروکار با گردش بخت بود

در خلال این احوال و اثناء این قتال و جدال بر حکم الحرب خدعة حیله بخاطر چنگیز خان رسیده خواجه محمد لاری را در خفیه تعلیم نمود که در لباس سوداگری رقعهٔ بتفال خان نوشته قول طلب داشت تا اسپ و اسبابی که دارد جهت تجارت بحصار آورد ـ تفال خان بی خرد خواجه محمد را قول داده دشمن را بخانهٔ خویشتن راه نمونی کرد ـ چنگیز خان مال فراوان با قولنامهای مزین بسکهٔ همایون جهت نایک و اربان حصار فرستاده همه را بمواعید مزید مواجب و مناصب و انعام و اکرام امیدواری داد ـ آری خردمند عاقل و دانائی کامل بتدبیر صایب و اندیشهٔ ثاقب چندان مصالح دین و دولت و مهمات ملک و ملت نظام و انتظام دهد که افواج سپاه رزم ساز و دلیران تیغ زن ناوک انداز از سر انجام آن عاجز آیند ـ

چو آری سوی ملک گیری شتاب — رخ از پند پیران دانا متاب
بسی مصلحت‌ها است در خسروی — که گردد ازان دین و دولت قوی
بحکمت توان کارها ساختن — که بر کوه نتوان فرس تاختن

القصه تیر تدبیر وزیر صافی ضمیر بهدف تسخیر رسیده خواجه بظاهر تاجر چون داخل حصار گردید آشکارا بزی تجارمی بود و پنهان بجذب قلوب نایکان اشتغال می نمود تا اکثر سران آن قوم را بزر نقد و وعده نسیه فریب داده بعهود و مواثیق خواطر ایشان را بعواطف و مراحم شهرباری مستظهر و امیدوار گردانیده چنگیز خان را از اتفاق نوایک خبردار ساخت ـ

بگفتار شیرین فریبنده مرد　　　کند انچه نتوان بشمشیر کرد

اما جواسیس تفال خان را از تلبیس خواجه بازرگان خبردار کرده بموجب حکم تفال خان خواجه را مقید و محبوس ساختند و از نایک واربان بدگمان گشته جمعی را گرفت و بعضی خود را از بیم از دیوار حصار انداختند و بتقریب این فریب نیز فتور تمام و قصور لا کلام بقصور دولت تفال خان بد سر انجام راه یافته لشکر فلاکت اثرش بکلی دل شکسته شد۔ مقارن این حال اسد خان نیز بضرب توب قیامت آشوب اکثر بروج و جدار حصار را شکسته و منکوب ساخته اضطراب بی حساب در خاطر سکان آن جبال انداخت۔ مردم حصار از غایت دهشت و اضطرار و نهایت یاس و هراس رخنه‌ها را بخس و خاشاک و پوست و پلاس می پوشیدند و بر حکم الغریق تیشبث بکل حشیش در دفع لشکر ظفر کیش مضطر بانه می کوشیدند لیکن دیدهٔ زمانهٔ بی مهر دران بی خبران حیران می دید و دهان روزگار بر تردد و اضطرار شان می خندید۔

بی چاره آدمی که ندارد به هیچ روی　　　نے بر ستاره دست و نه بر آسمان گرفت

ذکر مسخر شدن قلعه نرناله بعد از محاصرهٔ یکساله و گرفتاری تفال خان بی خان و مان بعد از فرار از بیم جان

چون اساس قلعه سپهر التباس نرناله در سلخ ذی حجه مذکوره از ضرب توب صاعقه نشان و سعی اسد خان بسان توبهٔ رندان و خاطر درد مندان در هم شکسته و پریشان گردید و این خبر بسمع اشرف شهریار بحر و بر رسید در تاریخ چهارم شهر محرم ۹۸۲ سنه حکم قضا مثال از مکمن عز و جلال صادر گردید که سپاه نصرت پناه کمر مردانگی در بسته از اطراف آن کوه قاف در آیند و جنگ سلطانی در انداخته بجملگی حمله نمایند و پلنگ آسا از جوانب آن کوه شیران بیشه وغا خروش و سورن در اندازند و رایت شجاعت بر افرازند و قدم از میدان کارزار نکشند تا آن حصار سپهر آثار را مسخر بسازند۔ نهنگان لجهٔ هیجا بموجب حکم اعلی از جا درآمده دامن دلیری بر کمر کارزار استوار ساختند و بقوت بازوئی شجاعت رایت مبارزت برافراخته بقدم مبارزت چون خدنگ نظر بر معارج و مصاعد آن کوه فلک شکوه تاختند و بر مثال شعاع خورشید سر گرم ارتفاع گردیده مانند شرار نار که طبعاً میل مرکز نماید بر مدارج و مخارج آن قلعه ذی المعارج بر دویدند۔ مردم نرناله نیز خروش برکشیده بر مثال باران ژاله تیر و تفنگ و ناوک و سنگ بر دلیران شیر چنگ نهنگ آهنگ فروریختند۔

برآمد خروشیدن کره نای　　　سپه چون سپهر اندر آمد ز جای
ز بس ناله نای و کوس و نفیر　　　پریدند از جا عقابان تیر
ز شمشیر فولاد و تیر خدنگ　　　گزرگاه بر شیر کردند تنگ
ز گرد آن چنان شد هوا پائی گیر　　　که رفتی یلان سوی بالا چو تیر
بسر فکر بالا شدن شد چنان　　　که شد کنده هر تن که بد سرگران
بدن محض آتش شده از غضب　　　که با اطبع باشد بلندی طلب

مگر شد فلک سنگ آهن ربا — که شد آسمان پر ز آهن قبا

اهل حصار چون بیک بار قیامت آشکار دیدند دست از کارزار کشیده مضطرب و بی قرار گردیدند اما تفال خان خواطر ایشان را بوعده و وعید اطمینان داده خود نیز بعزم ستیز و آویز بهرام وار به برج حصار برآمد. ناچار تمام خدم و حشمش دیگر بار به بروج و جدار بردویده سورن و نفیر برکشیدند و دست به تیر و شمشیر یازیده باران سنگ وژالهٔ تفنگ بر مبارزان میدان جنگ باریدند. از گرمئی هنگامهٔ ستیز و آویز علامت روز رستخیز ظاهر گردید.

برآمد ز هر سوی در رست خیز — ندیدند جائی گزار و گریز
زبر آسمانی بد از تیره گرد — زمین نیز دریا شد از خون مرد
پر از مار پران شد آن آسمان — پر از شیر غرین زمین و زمان
ز زاغ کمان گشت پران عقاب — دل دشمنان دیده شد تیره خواب

ناگاه نسیم عنایت و نصرت الهی از مهب الطاف و موهبت نا متناهی بر حسب وعدهٔ «الا ان حزب الله هم الغالبون» بر پرچم رایت فتح آیت اشرف همایون نظام شاهی وزیده بکنناء نکبت و ادبار خال عار و انکسار بر چهرهٔ حال دشمنان خاکسار تیره روزگار کشید. دلیران سپاه ظفر پناه بر اعداء گمراه چیره گشته دشمنان را از حوالئی دروازهٔ نخستین حصار رانده جائی ایشان گرفتند و بحملهٔ دیگر دروازهٔ دوم مسخر کرده هم چنین سه چهار دروازه که بر طریق مضیق انحصار استوار ساخته بودند قهرا قهراً انتزاع نموده بپائی دیوار اصل حصار آمده آتش کارزار برافروختند و بشعلهٔ تیغ و سنان آب دار خس و خاشاک ابدان دشمنان بی باک می سوختند. تفال خان به بالائی دروازه برآمده بنفس خویش مرتکب محاربه بود ناگاه خروش سپاه ظفر شعار از درون حصار استماع نمود که دیوار یک ضلع را شگافته بحصار راه یافته بودند. لا جرم دل از ملک و مال و اهل و عیال برداشته جمیع احمال و اثقال را گزاشته از دروازهٔ دیگر که بر سمت برهان پور بود رایت هزیمت بر افراشت.

برفت و بشه داد تخت و کلاه — بزرگی و دیهیم و گنج و سپاه

دلیران بهرام انتقام ازدحام نموده از در و بام بیک بار بحصار درآمدند و تیغ کین دران متمردین نهاده جمعی کثیر را از اعلی علیین با سفل السافلین فرستادند. بقیة السیف دست از جنگ داشته سلاح ازتن و رخت از بدن فروریختند و بدست اضطراب در دامن استغاثه آویخته در پناه عفو و امان گریختند.

خروش آمد از کودک و مرد و زن — همه پیر و برنا شدند انجمن
بریده دل از جان امید از جهان — کشاده یکایک به پوزش زبان
هرا سان بدرگاه شاه آمدند — ثنا گستر و عذر خواه آمدند

عواطف و مراحم بی دریغ شهریاری عفو و اغماض بر زلات و هفوات آن مشت زنهاری کشیده ذیل مغفرت و مرحمت بر تقصیرات ایشان گستربد و همه را بجان امان بخشیده اما اموال و اسباب و مواشی

و مراعی ایشان بالتمام غنیمت سپاه بهرام انتقام گردید ـ بعد ازان شهریار گیتی ستان بفرمقدم همایون پائی قدر و منزلت آن حصار سپهر آثار را بفلک اعظم برافراخته پرتو التفات بر حال و سکنه و متوطنین آن قلعه انداخت و صغیر و کبیر آن حصار گردون نظیر را بعواطف بی دریغ امیدوار ساخت ـ

ز دریا دلی شاه گردون شکوه ‌ ‌ ‌ نوازش بسی کرد با آن گروه

عمال و متصدیان امور دیوانی تفحص اموال تفال خان نموده نقود و جواهر نفیسه و اقمشه و امتعه بسیار و اسپان باد رفتار و فیلان بی ستون آثار که تعلق به سرکار تفال خان تیره روزگار داشت بسرکار خاصه شریفه رقم اختصاص یافت و مابقی که از لشکریان تفال خان و سایر مردمان بود بر عساکر نصرت مآثر مسلم گشت ـ

ز بس غارت آوردن از بهر شاه ‌ ‌ ‌ غنیمت نگنجید در عرصه گاه
چو دریا یکی دشت پر گنج بود ‌ ‌ ‌ بخروار گوهر بانبار عود
هم از زر کانی هم از لعل و در ‌ ‌ ‌ بسی چرم قنطارها کرده پر
همه زنده پیلان گنجینه کش ‌ ‌ ‌ همه تازی اسپان طاؤس وش
کنیزان چابک غلامان چست ‌ ‌ ‌ بهنگام خدمت گری تن درست
غنی گشت لشکر ز بس خواسته ‌ ‌ ‌ سراسر سپه گشت آراسته

رای جهان آرائی شهریار دین و دنیا اقتضا فرمود که جمعی از دلیران سپاه نصرت پناه در تعاقب تفال خان گمراه ایلغار نموده قبل ازان که آن تیره روزگار خود را بمامنی برساند خاطر از دغدغهٔ او فارغ گردانند ـ حسب الحکم جهان مطاع سلیمانی سیادت و شجاعت مآب سید حسین جرجانی که سر نوبت چنگیز خان بود با فوجی از یکه جوانان رزم آزموده دریئی آن تیره بخت برگشتهٔ روزگار ایلغار نموده بسرعت برق خاطف و ریح عاصف از دنبال آن هارب خایف شتافتند و بعد از تردد بسیار آن سرگشتهٔ بادیهٔ ادبار را در دهی از دهای برار یافتند فی الحال مقید ساخته در سگاسنش انداختند و بخدمت حضرت شهریاری رسانیده علم شجاعت و دلیری برافراختند عواطف بادشاهانه شامل حال سید حسین گشته بخطاب تفال خانی مخاطب گردید و نهال آمالش از ترشح افضال شهریار بحر نوال بخضارت و برومندی رسید و در همان روز فرمان قضا جریان صادر گردید که امراء سپاهی که در ولایت قندهار توقف نموده اند بمعاونت عادل شاه متوجه گردند ـ امرا حسب الحکم اعلی متوجه آن صوب گشته تا قصبهٔ اودگیر حرکت نمودند ـ در خلال این احوال خواجه ضیاء الدین محمد سمنانی المخاطب به امی خان که حاجب مقیمی عادل شاه بود و بموجب فرمان بدرگاه خلایق پناه آمده باز بخدمت عادل شاه معاودت می نمود در موضع اودگیر به سپاه نصرت پناه رسیده فرمان توقف نمودن ایشان تا رسیدن موکب همایون رسانید امرا و سران سپاه در همان موضع توقف فرموده انتظار وصول رایات ظفر نزول می کشیدند ـ بالجمله چون شمشیر الملک ولد تفال خان و مردم کاویل فتح قلعهٔ نرناله و حبس تفال خان استماع نمودند لشکر دهشت و اضطرار بر کشور قلوب

شان حشر آورده ابواب عجز و استغاثه کشودند و کس بپایهٔ سریر اعلی فرستاده قول امان طلب داشتند ـ موکب منصور بعد از تسخیر نر ناله بجانب کاویل عبور فرموده ـ مردم کاویل شمشیر الملک را مقید ساخته با کلید قلعه بدرگاه عرش اشتباه رسانیدند ـ

چو در ماند بد خواه یکبارگی برون آمد از عجز و بیچارگی
بدرگاه شاه جهان سجده برد ولایت بخدام حضرت سپرد

سپاه ظفر پناه آن قلعه را نیز بحوزهٔ تسخیر در آورده چنگیز خان بموجب فرمان قضا جریان شمشیر الملک را با تفال خان و دیگر فرزندان و اولاد عماد شاه همراه یکی از معتمدان درگاه بقلعهٔ لهاگر فرستاد و باقی سپاه برار در سلک سایر بندگان انتظام داد و متصدیان اعمال دیوانی اموال عماد شاهی و تفال خانی که در قلعهٔ کاویل بود از قلیل و کثیر در قلم آورده جهت سرکار خاصه شریفه ضبط نمودند و نسخهٔ آن را که گنج نامهٔ قارون مسوده آن بود بنظر اقدس در آوردند ـ حکام و ولات ولایات و کوتوالان دیگر قلاع و بقاع ممالک برار گرفتاری و ادبار تفال خان تیره روزگار شنیده با تیغ و کفن بدرگاه شهنشاه ممالک دکن رسیدند و کلید حصون و مفاتیح خزاین و دفاین تسلیم بندگان آستان خلافت مکان گردانیدند و سر بر خط اطاعت و انقیاد نهاده حلقهٔ بندگی و فرمان برداری در گوش جان کشیدند و اوامر و نواهی حضرت نظام شاهی را مطیع و منقاد گردیدند ـ

بز نهار خواهی زهر کشوری و نیقت طلب کردهر مهتری
بهر قلعه کو داد پیغام خویش کلید در قلعه بردند پیش

اما عادل شاه که مطلقاً به تسخیر قلاع برار و غلبهٔ شهریار کامگار راضی نبود چون خبر فتح نرناله و کاویل و دیگر قلاع و بقاع مملکت برار و گرفتاری تفال خان و پسران بصد خواری وزاری استماع نمود دود حیرت و آتش غیرت از کانون سینه بکاخ دماغش سرکشیده بغایت مؤثر و مکدر گردید و خواجه ضیاء الدین محمد امین خان که از جانب شهریار گیتی ستان حاجب مقیمی بود با غواء مصطفی خان و اولیاء برادر خویش اعتبار خان که از جانب عادل شاه حاجب درگاه فلک اشتباه نظام شاهی بود بقتل رسید ـ مفصل این مجمل آن که اگرچه عادلشاه بجهت مصلحت وقت بابندگان درگاه نظام شاه از در ملایمت و موافقت درآمده به تسخیر ممالک برار هم داستان شده بود و دوسه سردار با چند هزار سوار ملازم رکاب ظفر انتساب ساخته چنانچه سابقاً رقم زدهٔ کلک بیان گشت ـ اما با لطبع به تسلط و غلبهٔ بندگان درگاه نظام شاهی راضی نبود و باعتبار خان که به حجابت آستان خلافت انتظامش تعین نموده بود قرار داده که هر گاه عجز تفال خان ظاهر گردد و عساکر نصرت مآثر بر تسخیر مملکتش قادر شوند در روز این معنی را عرضه داشت نماید ـ اعتبار خان در اعلام آن مساهله نموده بلکه نوشتهائی موافق مدعائی حضرت نظام شاهی ساخته و شعبدهها پرداخته بود تا اولیاء دولت قاهره را چنین فتح نامداری روئی نمود ـ هرچند امین خان در استخلاص مصطفی خان سعی موفور بظهور رسانیده بود تا خدمتش را از حبس قلعه بناله رهانیده متصدی منصب

وکالت و پیشوائی گردانید - مصطفی خان مصدوقهٔ «هل جزاء الاحسان الا الاحسان» را بر طاق نسیان نهاده خاطر نشان عادل شاه نمود که مساهله و مداهنه اعتبار خان به تحریک برادرش امین خان بوده - لاجرم غضب عادل شاه بحرکت درآمده بقتل امین خان اشاره فرمود و در آخر مصطفی خان نیز بجزائی عمل خویش رسیده درسن هشتاد سالگی بدست امین خان نامی مقتول گردید -

بچشم خویش دیدم در گذرگاه — که زد برجان موری مرغکی راه
هنوز از صید منقارش نپرداخت — که مرغی دیگر آمد کار او ساخت
چو بد کردی مباش ایمن ز آفات — که واجب شد طبیعت را مکافات

بالجمله بعد از تسخیر مملکت برار شهریار کامگار قصبات و پرگنات آن ملک را بر امراء نامدار که دران مصلحت علم شجاعت برافراخته بودند مثل خداوند خان و جمشید خان و رستم خان و چندها خان و بابی خان و میرزا قلی خان و شیر خان براقی و مقصود آقا و دیگر امرا منقسم گردانیده خطاط خان کاشی را بریشان سر لشکر ساخته کوتوالی قلعهٔ کاویل را به بهرام خان گیلانی تفویض فرمود و حکومت نرناله باهتمام سید علی ظهیر الملک مقرر شد - انگاه اعلام ظفر اعلام بسپهر مینا فام برافراخت و همای رایت فیروزی آیت بعزم تسخیر قلعه بیدر جناح فتح و ظفر برکشوده موکب همایون در ساعت خجسته و میمون بران سمت حرکت فرمود -

سر هفته روزی پسندیده جست — کزو فال فیروزی آمد درست
بفرمود تا کوس بنواختند — برفتن علم ها برافراختند
ز پائی شهنشه گران شد رکاب — قدم بر هلالی نهاد آفتاب
بغرید کوس و بجوشید دشت — خروش سپاه از فلک برگزشت
ز بس جوش لشکر به بی راه و راه — بسیط زمین تنگ شد بر سپاه
روان گشت لشکر گروها گروه — بجوشید بحر و بلرزید کوه

چون صیت فتح و نصرت سپاه ظفر پناه بقطب شاه رسید و توجه لشکر فیروزی اثر به تسخیر بیدر شنید از بیم بر خویشتن بلرزید و از سطوت سپاه نصرت پناه خایف و هراسان گردیده با خویشتن اندیشید که هرگاه مملکت برار باوجود بست هزار سوار شایستهٔ کارزار و چندین قلاع استوار و حصون سپهر کردار بادنی توجه مسخر بندگان شهریار فریدون تبار گشت ، قلعه بیدر را در نظر آن لشکر فیروزگر چه قدر و اعتبار بود و اگر عیاذاً بالله آن سپاه کینه خواه متوجه تلنگانه شوند پیش آن تندسیل با میدابن حشم و خیل گرفتن و با جنود آسمانی بسهولت و آسانی برابری نمودن بغایت صعب و دشوار خواهد بود - بنا برین در ظاهر بابندگان درگاه نظام شاهی از در عجز و فروتنی درآمده سیادت مآب میر زینل را جهت تمهید بساط مصالحت باردوئی همایون فرستاد و پنهان بمیران محمد شاه والئی برهان پور را پیغام داد که نظام شاه بعد از جدو اجتهاد ولایت برار را که با مملکت شما قرب و جوار دارد قابض شده هنوز خاطر رعایا و زمین دران

بر اطاعت و انقیاد فرمانش قرار نیافته عنان بصوب بیدر تافته است و آن ولایت عریض وسیع را بی وجود سردار صاحب اقتدار گزاشته رایت مراجعت بر افراشته اگر میران ازان جانب متوجه برار گردند این جانب نیز بمعاونت ایشان مبادرت نموده آن ولایت را بی تحمل محنت و کلفتی گرفته به گماشتهائی ایشان سپارد. القصه میر زینل در اثناء راه بحوالئی موکب عالی رسید. چنگیز خان بجهت ملاحظه خاطر عادل شاه او را پنهان به منزل جمشید خان جائی داد و در خفیه بملازمت حضرت سلیمانیش رسانیده مدعیاتش را معروض گردانید و جواب هائی موافق مدعا شنیده مقضی المرام رخصت انصراف یافت در مقام ماهور بمسامع شهریار مؤید منصور رسید که در برار فتنه حادث شده میرزا قلی خان و رساق که از جمله دلیران سپاه محمد حسین میرزا بوده درین درگاه بذروهٔ امارت ترقی نموده بسبب گفت و گوئی که میان او و خطاط خان واقع شده قدم در بادیهٔ بغی و شقاق نهاده و چهرهٔ وفا و وفاق را بناخن جفا و شقاق خراشیده است و سر از گریبان کفران و نفاق برآورده عصابه عصیان بر پیشانی طغیان بسته است و دست وقاحت از آستین قباحت بیرون کرده باگروهی بی باک کمر بهلاکت خطاط خان درمیان بسته نیم روز که هنگام استراحت کافهٔ انام است بسرائی خطاط خان درآمده دربانی که درباب درآمدن ایشان مضایقه داشته بقتل رسانیده است بعد ازان خود را بخطاط خان رسانیده او را نیز از پئی دربان روان گردانیده است و متوجه ولایت برهان پور گشته تا جمعی از دلیران خبر یافته بمدافعه اش شتافته و در اثناء راه آن گمراه را دریافته هنگامهٔ کارزار گرم ساخته بعد از محاربه بسیار آخر الامر بعون عنایت خالق لیل و نهار و بیمن دولت شهریار موید کامگار گرد ادبار بر چهرهٔ مفسدان تیره روزگار نشسته شعلهٔ حیات جمعی به تیغ آبدار فرو نشسته و میرزا قلی خان و برخی راه فرار پیش گرفته بصد محنت خود را ازان دجلهٔ جان شکار بکنار انداختهاند. شهریار فریدون نژاد جهت تسکین آن فتنه و فساد خورشید خان سر نوبت را سر لشکر برار ساخته به آن صوب فرستاد. بعد ازان رایت فتح آیت برافراشته موکب فلک نظیر کوچ کرده تا موضع اودگیر در هیچ مقام توقف جائز نداشت. امرائی که قبل ازین بموجب فرمان اعلی درین مقام اقامت داشتند سعادت کردار باستقبال موکب ظفر شعار شتافته شرف بساط بوس دریافته بعنایات بادشاهانه ممتاز و سرافراز گردیدند. درین اثنا مملکت مداری چنگیز خان را فی الجمله عارضه روئی نمود و چون ایام برشگال نیز نزدیک رسیده بود موکب ظفر ورود مدتی دران مقام اقامت فرمود. قطب شاه سیادت و نقابت پناه سید شاه میر طباطبا را که از جمله ندما و فضلاء دوران به بلاغت بیان و طلاقت لسان امتیاز تمام داشت به درگاه خلایق پناه فرستاد تا مبانئی صلاح و سداد که هرآئینه موجب خیر و فلاح طرفین است بعهود و مواثیق مشید و مؤکد گرداند. چون خبر آمدن شاه میر بسمع اقدس شهریار فلک سریر رسید حکم جهان مطاع صادر گردید که سید شاه میر در حوالئی اردوئی همایون توقف نماید تا بدان چه امر شود بعمل آورد. بعد ازان شهریار گیتی ستان برسم سواری و طواف صحاری و نشاط صید و شکاری با رکن السلطنت چنگیز خان و چند کس از امراء اعتباری مثل خان زمان و جمشید خان و خداوند خان و بحری خان بر ارابهائی یوز نشسته از اردوئی همایون بیرون آمدند. سید شاه میر در ظاهر اردو بملازمت مشرف گشته سخنانی که داشت بعرض رسانید و جواب هائی که مرضی

طبعش بود شنیده از همان جا باز گردید. اما میران محمد شاه که بفریب قطب شاه از راه رفته بود بلکه از جانب عادل شاه نیز استظهار یافته حب ولایت برار دیدهٔ بصیرت و اعتبارش را بسوزن غفلت بردوخته از آشفتگی بخت پریشان اندیشه خلف ایمان و نقض پیمان در ضمیرش جائی‌گیر شد و خرد که ناصح خرده بین و متشار امین است با آن که و خامت عاقبت این را بهزار زبان بیان می کرد اما چون ابواب اصغا بمسامیر قضا مسدود بود گوش هوش بدان گفتار صدق آثار نمی نمود. لاجرم گرد ادبار بر چهرهٔ ادبار خویش پاشیده فکر عاقبت اندیشی از فضائی دلش خیمه بصحرائی عدم کشید تا رسید بدو انچه رسید چنانچه عنقریب رقم زدهٔ کلک بدائع شیم خواهد گردید.

کامه دل گرچه ز جان خوشتر است　　　عاقبت اندیشی ازان خوشتر است

عاقل آن است که در فاتحه هر کار نظر بر خاتمت آن اندازد و پیش از نشاندن نهال ثمره و مآل آن را ملحوظ سازد چه حالی که در مآل بفروتنی سرایت نماید خرد مند نشاید که در مبادی آن بسر کشی و تندی پیش آید و هرکه در اول وظایف حزم و عاقبت اندیشی مرعی ندارد و جانب احتیاط مهمل گزارد هرآئینه در زوال دولت و خرابئ مملکت خویش سعی نموده باشد.

دشمن بدشمن آن نپسندد که بی خرد　　　با نفس خود کند بمراد و هوائی خویش
از دست دیگران چه شکایت کند کسی　　　سیلی بدست خویش زند بر قفائی خویش
چاهست و راه دیدهٔ بینا و آفتاب　　　تا آدمی نگاه کند پیش پائی خویش
گر هر دو دیده هیچ نه بیند باتفاق　　　بهتر ز دیدهٔ که نبیند خطائی خویش

بالجمله میران خذلان شعار طمع در ملک برار نموده سید زین العابدین سپه سالار خویش را با لشکر بسیار به ولایت برار فرستاد تا سپاه نصرت پناه نظام شاه را ازان ولایت اخراج کرده آن مملکت را بی مانعی و منازعی تصرف نمایند سید زین العابدین با قریب بیست هزار سوار بولایت برار درآمده دست بایذا و اضرار گماشتگان شهریار فریدون تبار برکشود. امراء برار چون خبر توجه لشکر نامحصور برهان پور شنیدند همگی پرگنات خود را گزاشته از اطراف متوجه الچپور گردیدند تا با خورشید خان سر لشکر مشورت نموده باتفاق در دفع ارباب نفاق سعی نمایند مگر چغتائی خان که در ولایت خویش قدم استوار ساخته بمجرد توهم جاگیر خود را نینداخت. بعد از اجتماع امراء الچ پور خورشید خان که مقاومت با سپاه موفور برهان پور مقدور خویش نمی دید خود را بقلعهٔ کاویل رسانیده دران حصار سپهر آثار متحصن گردید. امرا و سران سپاه نیز بالضرورت از پائی قلعهٔ کاویل کوچ کرده رو بدفع لشکر برهان پور که قلعهٔ نرناله را محصور ساخته بودند نهادند و چون تلاقی فریقین در ظاهر نرناله دست داد بین العسکرین حربی روئی نمود که دیدهٔ زمانهٔ بی مهر هرگز چنان جنگی مشاهده ننموده بود. لشکر ظفر اثر را چون سردار صاحب وجودی نبود منهزم گشته تمام بنگاه را گزاشته متوجه اردوئی همایون شدند. سپاه میران محمد شاه ایشان را تعاقب نموده در کنار آب پرندی بگریختگان رسید و نیران قتال و

جدال مشتعل گردانیدند ـ آتش هیجا چنان بالا گرفت که از تف آن کرهٔ زمهریر طبیعت کرهٔ اثیر پزیرفت با آن که سپاه ظفر پناه آثار شجاعت و جلادت بظهور آورده چند مرتبه بر لشکر برهان‌پور غلبه نمودند اما چون اعدا با ضعاف مضاعفه از لشکر ظفر اثر بیشتر بودند و لشکر شهریار بحر و بر پریشان و بی سر در آخر سپاه میران پریشان غالب آمده ـ مقصود آقاء سر نوبت با اکثر سپاه نصرت پناه از غایت خوف و اضطراب در آب غرق گردیدند و بعضی که از محنت بسیار خود را بکنار کشیدند متوجه موکب ظفر شعار گشته در اودگیر بپایهٔ سریر ثریا مصیر رسیدند ـ چون شهریار کامران و خدیو گیتی ستان بر حرکت میران اطلاع یافت دفع این فتنه را از دیگر مهمات اهم دانسته عنان عزیمت نصرت شعار بصوب ولایت برار تافت و جمعی جوانان غریب را با بعضی از امرا در مقدمه تعین فرمود و سیادت و نقابت دستگاه سید مرتضی را بر ایشان امیر ساخت و موکب ظفر قرین بسان کوه آهنین از جائی در آمده رایت نصرت آیت به سپهر برین برافراخت ـ

برآمد خروشیدن کرّه نائی — زمین چون سپهر اندر آمد ز جائی
چنان ناله برداشت روئینه طاس — که گاو زمین شد چو گاو خراس
مگر موکب شاه بود آسمان — که ناسود بر جائی خود یک زمان

بالجمله موکب فیروزی اثر در سرعت سیر گرد از باد صرصر برده بکوچ متواتر قطع منازل می نمود و مراحل می پیمود تا ولایت برار را از غبار مراکب برق رفتار مشک بار ساخته ماهچه رایات نصرت آیات پرتو فتح و ظفر بران ولایات انداخت سید مرتضی با فوجی از دلیران میدان هیجا که بمتابعت او مامور بودند صبح گاهی بقصبهٔ بالاپور رسیده نزول نمودند ـ چون خبر وصول سپاه ظفر قرین به سید زین العابدین رسید پائی ثبات و قرارش متزلزل گردیده بیش ازین توقف در ولایت برار مصلحت ندید ـ لاجرم کوچ نموده راه مملکت خویش پیش گرفت ـ

ز پیش حملهٔ کینش عدو بروز مصاف — چنان گریخت که پیشانی غبار شکست

روز دیگر که چون مهر انور با تیغ و سپهر سر از گریبان افق مشرق برآورده ساحت ولایت باختر را بپئ سپر سمند برق سیر ساخت شعشعهٔ انوار رایات ظفر شعار شهریار مؤید کامگار پرتو التفات بر ظاهر قصبهٔ بالاپور انداخت ـ سید مرتضی با امراء منقلا در تعاقب لشکر اعدا رایت شجاعت برافراخته سپاه کینه خواه از بیم تیغ دلیران لشکر منصور تا ظاهر برهان پور هیچ جا پا قایم نتوانستند نمود چون خبر فرار دشمنان تیره روزگار بسمع اقدس شهریار کامگار رسید از پئ انتقام و گوشمال میران سست پیمان نکوهیده مآل استعجال لازم شمرده تا کنار آب تبتی عنان یک ران گیتی ستان باز نه کشید ـ

چو دشمن خبر یافت کامد پلنگ — به سوراخ در شد چو روباه لنگ
چو دانست خسرو که دژخیم او — گریزان شد از فر دیهیم او
گر از گریزنده را پی گرفت — شبیخون زد و راه بروی گرفت

چون میران محمد شاه از توجه سپاه نصرت پناه آگاه گشت در برهان پور هیچ وجه روئی بودن ندیده ملک و مال و افسر و سریر را وقایهٔ نفس خویش ساخته با معدودی از نزدیکان خود را بقلعهٔ آسیر انداخت. موکب منصور از آب مذکور عبور نموده عساکر نصرت مآثر شهر برهان پور را که بهشتی بود پر حور و قصور از صدمهٔ قهر زیر و زبر ساختند و آتش نهب و غارت در اماکن و مساکن سکان آن دیار زده خاک آن رشک روضهٔ رضوان را بباد تاراج بردادند. شهریار کام بخش کامگار چند روزی بخرمی و فیروزی دران بلدهٔ فاخره بعیش و عشرت و جهان افروزی گزرانیده. سپاه کینه توز جهان سوز دران چند روز اوقات بتاخت و تاراج غنی و محتاج و غارت تخت و تاج میران محمد شاه و سپاهش مصروف گردانیدند. تمام خزاین و دفاین و زخارف و ذخایر پنهان و ظاهر آن ملک بدست عساکر نصرت مآثر افتاده محصولات و ارتفاعات آن ولایات را بخیل و حشم خورانیدند.

چو برباد تاراج رفت انچه بود ... فگندند تش دران مرز زود
نماندند چیزی بجز سنگ و خاک ... و زان پس بآتش سپردند پاک
ز آسیب قهر اندران بوم و بر ... نماند از عمارت بکلی اثر

بالجمله چندان زر و جواهر و اقمشه و امتعه نفیسه و اسپ و فیل و غلام و کنیز و هرگونه چیز بدست سپاه نصرت پناه افتاد که از جمع و حمل آن عاجز آمدند. ازان جمله این حقیر بی بضاعت از شخصی که دران ولا در سلک عمال دیوان اعلی انتظام داشت استماع نمود که دران ایام اهتمام بیوتات و سر انجام بعضی مهمات دیوانی بمن مفوض بود از جمله دفاین و ذخایری که در برهان پور بدست عساکر منصور افتاد چاهی بود پر از غله که تمام فیل خانه و اصطبل خاصه شریفه دران ایام علیق ازان جامی یافتند و از دیوانی اعلی بجهت علوفهٔ امرا نیز پروات می فرمودند مع هذا هر روز مبلغ کلی نیز می فروختند هنوز غلّه آن چاه آخر نرسید و کسی نهایت آن را ندید. باقی نقود و اجناس علی هذا القیاس. بالجمله بعد از غارت و تاراج شهر برهان پور موکب منصور شهریار جهان گیر سلیمان سریر بقصد محاصره قلعهٔ آسیر از ظاهر برهان پور نهضت فرموده چنگیز خان بموجب فرمان قضا جریان با فوجی از دلیران قدر توان مقدمهٔ سپاه نصرت پناه گردید و چون خبر توجه موکب همایون بسمع میران رسید سید زین العابدین را که وکیل و کفیل مهام سلطنتش بود با فوجی بهادران شجاعت نشان و فیلان قضا توان بمقابله آن سپاه بی کران روان گردانید. ما بین آسیر و برهان پور مقدمهٔ سپاه منصور را با لشکر میران مقابله روئی نموده مهم بمقاتله کشید و نائره نیران محاربه بنوعی مشتعل گردید که زبانهٔ زبانیه تاثیرش بکرهٔ زمهریر رسیده خاصیت اثرش بخشید. نهنگ خدنگ از کمین خانهٔ کمان هزبرشان دهان کشود و اژدهائی سنان جان ستان دندان آتش فشان نمود.

چو دریای هیجا در آمد بجوش ... زمردان جنگی بر آمد خروش
ز نیزه نیستان شد آورد گاه ... بپوشید رخسار خورشید و ماه
سنان چشمهٔ خون کشاده زسنگ ... برو رسته صد بیشه تیر خدنگ

چون از طرفین کوشش و کشش از حد در گزشت و از خون دلیران فضای میدان بسان ساحت لاله ستان گشت در اول سپاه کینه خواه اعدا بر لشکر ظفر اثر چیره شده نزدیک بود که چشم زخمی روئی نماید درین اثنا خبر چیرگی اعدا بمسامع قدسی جوامع شهر یار دین و دنیا رسید. نایرهٔ غضب دشمن سوز ملتهب گردیده اسپ و سلاح طلبید و از غایت مسارعت که در دفع اعداء دین و دولت داشت موقوف بوشیدن سلاح نگشته بر باد پائی جهان پیمائی کوه پیکر نشست.

شهنشه چو بر باد صرصر نشست براهیم گفتی بر آزر نشست
ز غیرت بجوشید در یا شکوه که ریزد چو دریا بران لخت کوه
زگرمی برافروخت همچون درخش که مهمیز زرین رساند برخش

و مطلقاً بسپاه و سلاح التفات نفرموده سمند برق عنان را بجانب دشمنان گرم جولان ساخت. امرا و ارکان دولت که در ملازمت بو دند در رکاب ظفر انتساب آویخته معروض داشتند که هرگاه شهنشاه بنفس اقدس خویش بمیدان کارزار گر آید و در مقام رزم و پیکار در آید وجود این بندگان بچه کار آید و از جنود نا معدود چه مقصود برآید تا یکی از بندگان را جان در تن ورمق در بدن باشد ذات اقدس اعلی را متحمل رزم اعدا که هر آئینه متحمل خطرهاست شدن مناسب دولت و ملایم شان سلطنت نیست.

بزرگان گرفتند شه را عنان چو دیدندش از گرم خوئی چنان
که شاها توئی کوه گردون شکوه قیامت شود چون بجنبید کوه
چه حاجت ز شه توسن انگیختن بدست خود از خصم خون ریختن
تو چون کوه بفشر بتمکین قدم چو خور شید زن بر ثر یا علم
غباری مبیناد هرگز تنت سر ما فدائی سر توسنت
تو نظاره کن تا بشمشیر تیز ز دشمن بر آریم ما رست خیز

اگرچه حضرت شهریاری را بر حکم شجاعت و دلاوری آن جسارت و دلیری از امرا پسند خاطر ارجمند نیفتاد اما بمقتضای حلم جبلی و خلق ذاتی گستاخی دولت خواهان را رقم عفو کشیده ملتمس ایشان را بسمع رضا اصغا فرمود و در همان مکان توقف نمود و جمعی از دلیران سپاه ظفر پناه را بمعاونت و امداد چنگیز خان فرستاد و درین اثنا خبر رسید که لشکر صف شکن مرد افگن بر سپاه دشمن ایمن غالب آمده چنگیز خان با جمعی از دلیران از یک طرف میدان در تاخته بیک حملهٔ بهادرانه سلسلهٔ جمعیت جمله اعدا را چون زلف مهوشان پراگنده و پریشان ساختند و جمعی کثیر از لشکریان آسیر را قتیل و اسیر نموده چند زنجیر فیل بی ستون نظیر بدست آورده بلی.

اگر ماهی از سنگ خارا بود شکار نهنگان دریا بود

شهریار کامران کامگار از استماع غلبهٔ منصور مسرور گشته موکب جهانگیر بسرعت تمام بجانب قلعهٔ آسیر نهضت فرمود. سپاه میران محمد شاه که بر اطراف آن فلک اشتباه لشکر گاه ساخته بودند. از

بیم تیغ دلیران ظفر پناه تمام خیمه و خوابگاه و اسباب و اموال و احمال اثقال را گذاشته علم انهزام برافراشتند. لشکر ظفر اثر در تعاقب ایشان تا سرحد ولایت اکبر پادشاه تاخته هر کرا یافتند سر از پیکر بدن دور ساختند و اموال بسیار و غنایم بی شمار بدست عساکر نصرت شعار افتاد و ولایت آسیر و برهان پور از صدمهٔ سپاه منصور زیر و زبر گشت. چون سراپردهٔ سپهر نظیر خدیو جهانگیر در برابر قلعه آسیر محاذی فلک اثیر گردید، فرمان قضا جریان بمحاصرهٔ آنحصار گردون آثار صادر گشته عساکر نصرت مآثر دایره کردار بر دور آن حصار پرکار کشیدند و بر اطراف آن کوه فلک اتصاف مانند قاف بر دور زمین محیط گردیدند و این قلعه آسیر بر فراز کوهی واقع گشته که فلک اثیر در جنب رفعتش بر مثال پشته ایست در دامن جبال افتاده و حسرت تسخیرش داغ تحسر بر جبین تکین[1] و جیپال نهاده ارتفاعش که از تیغ شعاع خورشید آسیب ندیده بدرجه ایست که اگرفی المثل پسر نوح از بلائی طوفان ببالائی آن جبل تولا نمودی هرآئینه ندائی لا عاصم الیوم نشنودی و استحکامش از نزول تیر حدثان مصئون بود بمرتبهٔ که اندیشهٔ صواب پیشه مدبران صافی ضمیر کافی تدبیر را پیرامن تسخیرش راه نبود.

بگردش کند نسر طائر طواف چو سیمرغ پیرامن کوه قاف
چو البرز هر پاره سنگی درو سپهر منقش پلنگی درو

و دران کوه فلک شکوه از زیر تا بالابا مر خالق ارض وسما از سنگ خارا چنان تراشیده و هموار آمده که مور و مار را گزار بران جبال محال و خیال تصور صعود بران مثال سپهر کبود ممتنع می نمود و راهی ازتنگ تا فراز چون پل صراط بر مجرمان درگاه بی نیاز در غایت صعوبت و مهابت و تندی در سنگ خاره بسته و برج و جدارش از گزند توپ و آسیب سرکوب رسته.

ز راهش پیک فکرت خسته گشته بعجز از نیمهٔ ره باز گشته
طیور وهم عمری بر پریده بدیوار فصیلش نا رسیده
اگر کردی فلک میل نگاهش بیفتادی ز سر زرین کلاهش

از روزی که بانئی آن ثانی سپهر بی مهر مبانئی آن را بدست قدرت پی افگنده الی یومنا هذا هیچ پادشاهی را پائی تغلب و تصرف بر فراز آن نرسیده و بصلح و جنگ مسخر هیچ لشکر نگردیده.

کسی ندیده فرازش مگر بچشم ضمیر کسی نرفته نشیبش مگر بپائی گمان
ملوک را ز رسیدن باو گسسته امید عقاب گاه عروجش فگنده بال توان

بالجمله بموجب فرمان شهریار گیتی ستان دلیران سپاه نصرت پناه دور آن کوه فلک شکوه را خاتم وار درمیان گرفته مداخل و مخارج آن را بر محصوران مسدود نمودند. میران محمد شاه که باغوای قطب شاه از راه رفته بخلف ایمان و نقض پیمان جسارت نموده بود چون بغیر از خرابی مملکت و پریشانی سپاه و رعیت نتیجهٔ و ثمرهٔ نیافت عنان بصوب ندامت و پشیمانی تافت مرارت و خامت عاقبت آن در کام جانش کارگر آمده

---

۱ کذا.

از مقدمهٔ نتایجش که ویرانی بلاد و پریشانی عباد بود مآل آن را قیاس نموده جز اظهار پشیمانی و اعتذار چاره ندید لاجرم بقدم عجز و استغفار پیش آمده طالب عفو و اغماض گردید و خان خانان را که از بندگان قدیم این آستان قدسی مکان بود و شمهٔ از حال و استقلال او در امر وکالت و پیشوائی سابقاً رقم زدهٔ کلک بدایع مثال گشته برسم شفاعت بدرگاه خلایق پناه فرستاد و از جراءت و جسارت خویش استعفا نموده متقبل مبلغ نه لک مظفری گردید که برسبیل نعل بها بعمال و متصدیان دیوان اعلی رساند مشروط بآن که هرگاه سپاه ظفر پناه کوچ کرده به برهان پور رسند مبلغ مذکور را وکلاء میران بخزانهٔ عامره واصل سازند چنگیز خان و سایر امرا و اعیان بملازمت شهریار گیتی ستان آمده بعد از ادائی زمین بوس و دعا مدعاء میران را از سر عجز و استغاثه بعز عرض رسانیدند - مراحم بی دریغ خسروانه شامل حال میران گشته ملتمس دولت خواهان بعز اجابت اقتران یافت و عساکر فیروزی مآثر از ظاهر آسیر کوچ کرده رایت معاودت بر افراختند و چون موکب منصور از آب برهان پور عبور فرموده آن طرف آب معسکر همایون گشت میران بوعده وفا نموده مبلغ موعوده را بخزانه عامره فرستاد - چون وقت قرار داد هشت لک مظفری به سرکار خاصه تقبل نموده بود و یک لک بچنگیزخان - بموجب فرمان قضا جریان خزانه داران یک لک مظفری را جهت چنگیزخان فرستادند - چنگیزخان در اول از قبول آن ابا و امتناع نموده آخر بموجب حکم جهان مطاع گرفته بر عساکر نصرت مآثر تقسیم فرمود - بعدازان موکب همایون از کنار آب کوچ کرده قصبهٔ بالاپور مضرب خیام عساکر منصور گشت - درخلال این احوال سیادت و فضایل پناه سید شاه میر از خدمت قطب شاه بملازمت درگاه خلایق پناه رسیده تحف و تنسوقات پادشاهانه به نظر اشرف رسانیده و در ظاهر بوسیلهٔ چنگیزخان و سایر مقربان معروض گردانیده که هرگاه سپاه نصرت پناه متوجه ولایت عادل شاه گردد بنده متعهد که در هر منزل پنج هزار هون بخزانهٔ عامره رساند وهم چنین مردم بیجانگر هفت لک هون دیگر نعل بهاء لشکر ظفر اثر خدمت می کنند و در خفیه باحسین خانی که از مرتبه دناءت و فلاکت بدرجهٔ عزت و رفعت ترقی نموده در سلک مقربان انتظام یافته بود چنانچه تتمهٔ از ذکر مبداء ومآل احوالش درضمن وقایع آتیه سمت وضوح خواهد یافت و دیگر نزدیکان آستان خلافت در دفع چنگیزخان راجوت نموده بزر نقد و وعدهٔ نسیه جمعی را با خویش هم زبان ساخت تازبان به خبث چنگیز خان کشوده همه روزه اعمال و افعال او را در لباس قبایح عرض می نمودند تا خاطر اشرف همایون را از و متغیر گردانیدند - ازان جمله بموقف عرض رسانیدند که تمام لشکریان علی‌الدوام ملازمت چنگیزخان می نمایند و تا چنگیزخان به دیوان نیاید نمی آیند - بجهت کشف این امر تختهٔ سرا پرده از برابر نظر شهریار بر و بحر برداشته بخیه اش بر روئی کار انداختند و حقیقت این امر مشاهد حضرت سلیمانی ساختند و چون دران ایام اسباب تغیر مزاج وهاج شهریار خورشید تاج فلک سریر نسبت به آن وزیر کافی تدبیر فراهم آمده بود انچه بدو منسوب می ساختند درخاطر ملکوت ناظر اثر تمام می نمود - از جمله اسبابی که موجب نفار خاطر شهریار فلک جناب شده بود این است که دران مصلحت حضرت سلیمانی پیوسته مستخبر احوال سپاهیان لشکر ظفر مآل بوده اکثر اوقات در خفیه معتمدان بتفحص دلیران لشکر ظفر اثر می فرستاد و پنهان از چنگیزخان بدره‌های زر در کنار امید شان می نهاد و

بعدم اظهار آن اضمار داد مبالغه می داد و هر فردی از افراد سپاه ظفر پناه که حاجتی و ملتمسی بدرگاه می آورد البته از بحر کرم آن ناسخ رسوم حاتم جیب و کنار از نیل آرزو و آمال پرمی برد اتفاقاً بسبب اطلاع چنگیز خان بر اتلاف و اسراف خرج حضور و تحقیق و تفتیش این از نزدیک و دور این راز قدم از حجاب اختفا بصحراء ظهور نهاد و چنگیز خان نظر بر فائدهٔ سرکار خاصهٔ شریفه و معموری خزانهٔ عامره در مقام منع و رفع آن جود و کرم در آمده بعضی را که زر معتدبه یافته بودند تکلیف رد آن فرمود - این قضیه بر شهریار آفاق شاق نموده رد سوال ارباب استحقاق در نظر همت آن حضرت از جمله مکروهات بود -

به پیش ابر عطایش فلک ز نیسان دید — همان تمتع و نفعی که از دخان بر داشت
بگنج بخششی تا در کشود خاک درش — امل تمتع صد بحر و کان ازان برداشت

لاجرم روز بروز مواد عدم التفات به تحریک و افساد ارباب عناد متزاید گشته بجائی رسید که چنگیز خان دست از جان و جهان شسته از حیات خویش مایوس گردید و در بستر ناتوانی افتاده هوائی ملک گیری و کشورستانی از سر بنهاد و چون مردم بر انحراف مزاج همایون از چنگیز خان مطلع بودند هرکس بمقتضائی رائی خویش دران باب انتقالی نو دند و فوت او را بر اشارهٔ عالی حمل نمودند - و العلم عند الله - بالجمله در خلال این احوال اعضائی چنگیز خان جوشیده و خون بسیار از بدنش بر آمد و حکمت پناه حکیم محمد مصری که از مهرهٔ اطباء حذاقت دستگاه بود و در خدمت شهریار فلک بارگاه نهایت تقرب و اعتبار داشت بمعالجه مشغول گشته اول قصد فصد نمود و هر چند دوستان و دل سوزان مانع آمدند سودی بران مترتب نبود و روز بروز ضعف و اضطراب می فزود با آن که شهریار ملکی اطوار برسم عیادت قدم بپرسش بیمار خویش رنجه فرمود و لیکن چون مسافر بر جناح راه عدم بود متقاضی اجل در استر داد و دیعت حیاتش تاخیر ننمود و در تاریخ[1] داعی حق را لبیک اجابت گفته مرغ روحش بسوئی آشیانهٔ اصلی پرواز نمود - الحق چنگیز خان وزیری بود بکفایت رائی و اصابت تدبیر از وزرائی زمان ممتاز و مستثنی - همتی رفیع و شجاعتی کامل داشت و در اندک روزی که پائی بر مسند وکالت نهاد رایت استقلال حضرت نظام شاهی را باوج عزت و جلال برافراشت و مثل مملکت برار ولایت وسیع و عریض را با چندین قلاع و حصون متین منیع با سهل وجهی مسخر ساخت و عادل شاه و قطب شاه را مغلوب خویش دانسته پیوسته هوائی تسخیر بیدر در سر داشت - آخر الامر اجل امانش نداده این ارمان دردلش گزاشت آری -

امن از جهان مخواه که میر اجل درو — هرگز نداده است کسی را بجان امان

مقارن وفات چنگیز خان تفال خان نیز در قلعه لهاگر در گزشته - از نوادر اتفاقات تابوت چنگیز خان و تفال خان میان رود پرندی با هم ملاقی گشته از یک دیگر در گزشته - نعش تفال خان را بالیچپور و چنگیز خان باحمدنگر برده بخاک سپردند - انا لله و انا الیه راجعون -

---

۱. کذا

بالجمله بعد از فوت چنگیز خان منصب وکالت و پیشوائی برائی صواب نمائی حکیم افلاطون ذکا مفوض گشته سید مرتضی بسر نوبتی اختصاص یافت - بعد ازان موکب گیتی ستان عنان عزیمت برق جولان بصوب مستقر سریر سلطنت ابد مقرون معطوف ساخته در سرعت سیر چون بدر منیر مبالغه فرموده هیجده گاو که عبارت از سی وشش فرسخ باشد یک منزل نمود -

اقبال رفیق و چشم بد دور نصرت بزرگ سپاه منصور

موکب ظفر اثر بدار السلطنت احمد نگر رسیده حضرت سلیمانی به یمن تائید و عنایت یزدانی در مرکز دولت روز افزون بر چهار بالش کامرانی و جهان بانی قرار گرفت - سادات و موالی و اکابر و اهالی و سایر متوطنین و سکنه دار السلطنت بشرف تقبیل عتبه خلافت مرتبه استسعاد یافته مشمول و ملحوظ انظار فیض آثار گردیدند و از عواطف بی دریغ شهریاری بمقاصد و مطالب خویش رسیدند - چون خاطر ملکوت ناظر از خیال جهانگیری و اندیشه ملک ستانی بپرداخت پرتو عنایت بر ترفیه حال سپاه و رعیت انداخته جمعی از اکابر و اصاغر را منظور نظر تربیت و عاطفت ساخت - از جمله فضلا مولانا صدرالدین طالقانی درین ولا بشرف قرب و منزلت حضرت سلیمانی مشرف گشته گوئی محرمیت از میدان اقران درربود تا بحدی که در اندک روزی ازو محرم تر و نزدیک تری نبود و چون دران اوقات شهریار ملکی ملکات از صحبت و اختلاط مردم دلگیر گشته اکثر ارکان دولت و اعیان حضرت بار نمی یافتند زعم مردم این است که اختلاط ملاّصدر موجب تنفر آن حضرت از امور سلطنت و صحبت ارکان دولت بود - چنانچه بعد ازین بر منصه ظهور و شهود جلوه خواهد نمود - دیگر سیادت و فضیلت دستگاه قاضی بیگ طهرانی که بفضائل و کمالات انسانی اتصاف داشت بمنصب جلیل القدر وکالت فائز گشته دست تصدی و اقتدارش در فیصل امور جمهور قوی و مطلق شد و سید مرتضی از سر نوبتی میسره بسر نوبتی میمنه سرافراز گشته صلابت خان که شرح حالش بعد ازین از مساعدت زمان ماموالست بسر نوبتی میسره ممتاز گردید و در اندک روزی سید مرتضی بمنصب امارت بل امیر الامرائی رسیده سر نوبتی میمنه بصلابت خان رسید - و درین ایام بتدریج شهریار فلک احتشام دست از اشغال سلطنت و جهان بانی کشیده بحدی که بالکلیه از صحبت نوع بشر متوحش و متنفر گردید - دیگر از جمله کسانی که درین ایام در خدمت حضرت سلیمانی بر مدارج عزت و معارج کامرانی ترقی نمود حسین خان بود که در آخر به صاحب خان شهرت یافت - خدمتش در اول بمرغ فروشی مشغولی می نمود و بدین تقریب به مطبخ ترددی داشت تا روزی نظر شفقت پادشاه بر تباهی حالش افتاده از خاک مذلتش به فلک عزت رسانید و به حدی دست تسلط و اقتدارش قوی و مطلق گردید که بنا بر عدم اصالت و کم حوصلگی شیوه تجبر و تکبر که طور فرومایگان و کم اصلانست پیشه ساخته رایت جور و ستم برافراخت و دست بسفک دما و هتک ناموس مردم دراز کرده دقیقه از لوازم بیداد و فساد نسبت به بنده و آزاد مهمل نگذاشت بلکه خیال محال شرکت سلطنت در سر داشت تا از شامت ظلمش فتنها روئی نموده موجب ویرانی بلاد و پریشانی عباد گشت و خود نیز در سر همان درگذشت - ازین جاست که اکابر حکماء عطارد ذکا ملوک را از تربیت دونان و ترقی

فرمودن خسیسان منع نموده اند. بالجمله سیادت پناه قاضی بیگ در اوایل ایام وکالت از روئی استقلال تمام بفیصل مهام انام پرداخته شهریار فلک احتشام زمام نظام امور جمهور را برائی صواب نمایش مفوض داشت و رقعه بخط مبارک خود نام زد آن زبدهٔ آل احمد فرمود. ملخص کلمات حقیقت انتظامش که ما صدق کلام الملوک ملوک الکلام است این بود که هم چنانچه حق سبحانه تعالی زمام اختیار کافهٔ انام در قبضهٔ اقتدار بندگان ما نهاده و فرمان قضا جریان ما را در اکثر اقالیم هندوستان شرف نفاذ داده ما عنان تکفل و تعهد آن بید تصرف و اختیار تو دادیم و مفاتیح قبض و بسط و رتق و فتق کافه عباد و بلاد بکف کفایت تو نهادیم و نفس خویش را از جواب روز جزا و بازخواست احوال رعایا که ودیعه خالق البرایا اند خلاص ساخته پرسش این ماجرا برائی صواب نمائی تو که بزیور علم و فضل آراسته و بحلیه صلاح و تقوی پیراسته حواله فرمودیم. باید که بنوعی با بندگان خدا سلوک نمائی و به دستوری با نزدیک و دور زندگانی کنی که در روز جزا از عهدهٔ جواب بازخواست آن بیرون آئی.

بپرهیز تا بد نگرددت نام — که بدنام گیتی نه بیند بکام
به هر حالی از شادمانی و غم — مزن جز بفرمودهٔ شرع دم
بران باش تا هرچه نیت کنی — نظر بر صلاح رعیت کنی
بهر صورتی کاید از خیر و شر — مشو غافل از ایزد دادگر

و هم چنین حکم جهان مطاع صدور یافت که در میدان کاله چبوتره زنجیر عدلی بسازند و جمیع ارکان دولت و اعیان حضرت همه روزه دران مکان بلوازم عدل و انصاف پردازند.

خوشا بخت آن شاه دانا نهاد — که او دولت دین بدنیا نداد

سید نیکو نهاد قاضی بیگ نیز چندی بموجب حکم شهریار دارا نژاد عمل فرموده دیوان مظالم در محل مذکور قایم می داشت و خاطر بر غور رسی اکابر و اصاغر می گماشت.

درخشید زنجیر عدلش چنان — که شد آب زنجیر نوشیروان
ز عدلش چنان گشت آهو دلیر — که چون مردمک رفت در چشم شیر
چنان شد قوی سوز عاجز نواز — که پیش کبوتر زبون گشت باز

درین اوقات غیاث الدین محمد المخاطب به اعتبار خان که از جانب عادل شاه حاجب این درگاه بود رقعهٔ که تقلید خط اشرف همایون نموده ظاهر نمود. مضمونش آن که فلان کمر مرصع که از سرکار رام راج به خزانهٔ عامره رسیده باعتبار خان عنایت فرمودیم باید که عمال دیوانی در دادن آن اهمال و اغفال نورزند. قاضی بیگ و سایر ارکان دولت چون این بخشش و کرم را از سحاب مکرمت اصلی و سخاوت جبلی و همت ذاتی آن حضرت بعید نمی دانستند بی تامل بدادن آن کمر هم داستان گردیدند. اما معتبر خان که دران آوان مشرف دیوان بود عرضداشتی بوسیلهٔ یکی از نزدیکان پایهٔ سریر خلافت بنظر اشرف همایون رسانید. مضمون این که اعتبار خان صاد همایون درباب فلان کمر ظاهر ساخته و چون قیمتش زیاده از آن است که در

حوصلهٔ بندگان گنجد لاجرم بحکم دیگر موف داشته ایم ـ حضرت سلیمانی در جواب قلمی فرمود که رائی جهان آرائی مارا از رقعهٔ اعتبار خان اطلاعی نیست لیکن چون اعتماد بر کرم ما نموده باین جسارت مبادرت کرده است مطلقاً این معنی بر روئی او نیاورده بلا تساهل کمر مسئول باو سپارند و نیل ماموِلش به هیچ چیز معطل و موقوف ندارند ـ معتبر خان بموجب فرمانی که در باب کتمان آن امر صادر شده بود عمل ننموده از روئی بی حوصلگی مضمون رقعهٔ اشرف و اعلی را برملا ساخت و آوازهٔ تلبیس اعتبار خان در جهان انداخت ـ چون شهریار فریدون فر از انتشار این خبر آگاه گشت معتبر خان را بعلت غمازی از عمل معزول ساخته به حبسش فرمان داد و کمر مقرر را جهت اعتبار خان مزور فرستاد ـ بالجمله اگر در شرح بذل و ایثار آن شهریار خورشید آثار دفاتر و مصنفات پردازند و در کثرت انعام و اکرام عامش مجلدات سازند هرآئینه در جنب دریائی سخائی بی منتهایش قدر قطرهٔ و در مقابل خورشید بی زوال احسان و افضالش وجود ذرّه ندارد کنوز قارونی در نظر کرم آن ماحی آثار حاتم ننمودی و در آئینهٔ احسانش استحقاق و عدم آن یکسان بودی ـ جود جبلیش پیوسته بر سوال سبقت جستی و در رِیاض خاطر فیاضش بجز تخم مروت و مردمی نرستی ـ اگر سلاطین دیگر از خزانه زر بخشیده اند یا از گنج خانه نقدی انعام نموده شهریار کامگار تمام خزاین و دفاین به یک بار ایثار فرموده بلکه سلطنت و بادشاهی را در نظر همت نامتناهیش هرگز قدر و اعتباری نبوده ـ

علمش بجز بوقت مسایل نگفته لم — جودش بجز بوقت شهادت نگفته لا
گرنیستی برائی کف درفشان او — دریا گهر چه دارد و خورشید کیمیا
لطفش بران نسق که‌سحر بگزرد نسیم — خلقش بدان‌صفت که بگل بروزد صبا
با لفظ او چه فخرکند بحر از صدف — با دست او چه لاف زند ابر از سخا

دیگر از جماعتی که بعد از مراجعت برار مشمول انظار فیض آثار شهریاری گردیده به مرتبهٔ امارت و سرداری رسیدند اسد خان بود که در تسخیر قلاع برار به تخصیص قلعهٔ نرناله سعی و اهتمام تمام نموده در توپ انداختن و حصار ویران ساختن موسی وار ید بیضا آشکار کرده بود درین ولا به مرتبه امارت رسیده مشمول نظر شفقت و مرحمت گردید و روز بروز آثار عنایت نسبت بمشار الیه سمت ظهور و وضوح یافته بر مدارج عزت ترقی نمود تابه مرتبهٔ وکالت و پیشوائی رسید ـ چنانچه از سیاق کلام آتیه ظاهر خواهد گردید ـ و هم درین ایام بمسامع قدسی جوامع شهریار سپهر احتشام رسید که در برار شخصی فیروز شاه نام که خود را از اولاد عماد شاه می داند سر مخالفت از گریبان طغیان برآورده قدم کفران در میدان فتنه انگیزی نهاده و جمعی پراگنده از لشکر تفال خان وغیره برو گرد آمده، خان زمان را که بموجب فرمان قضا جریان فرمان ده برار بود شکست داده است و خلل کلّی از ره گزران نکوهیده سیر باوضاع آن بقاع و قلاع راه یافته اکثر زمین داران گردن از طوق فرمان تافته اند ـ لاجرم حکم جهان مطاع شرف صدور یافت که سید مرتضی که هم دران ولا بمنصب امارت سرافراز گردیده بود ولایت بیر بمقاصاش مقرر شده بدارائی ممالک برار قیام نموده منشور امیر الامرائی بنام مشار الیه موشح سازند و قامت قابلیتش را بخلعت خاص

ختصاص بخشیده سر مفاخرش بذروهٔ سماوات برافرازند. بالجمله آن سید عالی گهر بموجب فرمان شهریار بحر و بر کمر اطاعت برمیان بسته با فوجی از سپاه رزم خواه.

یکی لشکر انگیخت کز ترگ و تیغ
فروزنده برقش برآمد به میغ

بر سمت ولایت برار رایت نصرت شعار برافراخت و چون بحوالی جنتاپور رسید، جمشید خان باستقبال استعجال نموده به لشکر میر ملحق گردید و هم چنین امرائی برار از اقطار و امصار بموکب سید مرتضی شتافته سعادت متابعتش دریافتند. بالجمله سید مرتضی با سپاهی که غبار مراکب مواکب شان دیده مهر و ماه را تیره ساختی و نهیب شان لرزه بر اندام بهرام و تیر انداختی، راه برار پیش گرفته تا قصبهٔ بالاپور عنان باز نکشید. و چون سپاه منصور به قصبهٔ بالاپور رسید خبر در اردوئی میر منتشر گردید که مخالفان مقهور بحوالی الچ پور که پای تخت برار است رسیده اند سید مرتضی و امرا مصلحت دران دیدند که پیشتر از مخالفان خود را بالچ پور رسانند. لاجرم همان دم کوچ کرده با یلغارخویش را به الچ پور رسانیدند. و چون فیروز شاه گمراه خبر وصول سپاه کینه خواه شنید مقابله و مقاتله با ایشان در حوصله قدرت خویش ندیده از آن راه که آمده بود باز پس گردید. سپاه نصرت پناه مخالفان گمراه را پی گرفته از هرمنزلی که اعدا کوچ میکردند سید مرتضی و امرا نزول می‌نمودند تا آخر فیروز تیره روز ازگشتن بیهوده به تنگ آمده خویش را به قلعه آمنیر چربی از اعمال برار افکند و چون در وقت فتنهٔ فیروز شاه طایفه طاغیه گندان گمراه نیز قدم از جادهٔ اطاعت کشیده رایت مخالفت برافراخته بعضی از مواضع سرحد را ویران ساخته بودند. بنابران سید مرتضی سیادت و امارت پناه میرزا یادگار را با چندها خان و بعضی سرداران نامدار به محاصرهٔ قلعه آمنیرچربی تعین نموده خود بابقیه لشکر بدفع فتنه گندان و خرابی گندواره متوجه گشت و بعضی از مواضع و پرگنات آن ولایات را از صدمهٔ قهر زبر و زبر ساخته آتش غارت دران ولایت انداخت امرائی که به محاصرهٔ فیروز بد اختر کمربسته بودند نیز حصار آمنیر چربی را تسخیر نموده فیروز گمنام بدام بلا و چنگ قضا اسیر و مبتلا گردید و بجهت منازعه که میانهٔ میرزا یادگار وچندها خان وقوع یافت به قتل رسید و سید مرتضی چون از تاخت و تاراج ولایت گندواره باز پرداخت و بالکلیه خاطر امرا از دغدغهٔ مخالفت اعدا فراغت یافت عنان بصوب مستقر سریر سلطنت تافته بعد از قطع مسافت بسعادت ملازمت و زمین بوس ساحت سلطنت سرافرازی یافتند و بعواطف بی دریغ خسروانه مخصوص گشته بعد از چند روز باز بموجب فرمان شهریار فیروز متوجه برار گردیدند و در الچ پور بعیش و حضور مشغول گشتند. در خلال این احوال منهیان به مسامع عز و جلال رسانیدند که موکب جاه و جلال اکبر پادشاه با سپاهی از ماه تا ماهی افزون از مرتبهٔ چون و چند بولایت مالوه درآمده در کنار آب نربده به شکار ماهی مشغول است. حضرت سلیمانی به مقتضای حزم و احتیاط که لازمهٔ جهان بانی است مظفرحسین میرزائی با یقرا را که در آن ولا در پایهٔ سریر اعلی می بود مخفی به اسد خان سپرده جمعی از امرا و سران سپاه همراه ایشان تعین فرموده بجانب سرحد برار فرستاد تا مستعد رزم و آمادهٔ پیکار بوده اگر لشکر بیگانه قدم در ممالک محروسه نهند در دفع فتنهٔ ایشان سعی موفور بظهور رسانند و هم چنین فرمانی

بنام سید مرتضی صدور یافت که با امراء برار عنان بدان صوب تافته در دفع دشمنان با اسد خان موافقت نماید. بالجمله اسد خان با مظفر حسین میرزا و سایر امرا و دلیران رزم آزما بجانب سرحد برار روان گشته سید مرتضی نیز چون بر مضمون فرمان مطلع گردید سپاه برار را جمع ساخته با لشکر قیامت حشر متوجه دفع فتنه اکبر گشت. هردو لشکر در کنار آب پرندی که واسطه است میان ولایت برهان پور و برار دو چار هم گشته در همان مقام رحل اقامت افکندند درین اثنا آراء امرا بران قرار گرفت که بودن مظفر حسین میرزا در لشکر ظفر اثر از مصلحت دولت دور است. بنابرین او را به بحری خان سپرده به قصبهٔ دریا پور برار فرستادند. و چون خبر توجه سپاه منصور به میران محمد شاه والی برهان پور رسید او نیز اکثر امرا و سران سپاه خود را با لشکر پرستیز پرخاش خر به کمک سپاه نصرت پناه نظام شاه نامزد فرموده به سرحد فرستاد. سپاه برهان پور نیز در کنار آب مذکور به سپاه منصور رسیده به ملاقات یکدیگر فائز گردیدند و سپاه برهان‌پور بر آن طرف آب مذکور نزول کرده. سید مرتضی و اسد خان این طرف آب را مضرب خیام عساکر بهرام انتقام ساختند. موکب همایون شهریاری نیز از مستقر سریر سلطنت و کامگاری به حرکت آمده همائی رایت نصرت آیت بر سمت دولت آباد جناح ظفر نجاح بکشاد و بعد از طی مسافت ماهچهٔ اعلام ظفر اعلام پرتو فتح و ظفر بر ساحت ولایت دولت آباد انداخته ظاهر آن ولایت را از غبار موکب نصرت شعار مشک بار ساخت و در کنار حوض قتلو قبه بارگاه فلک اشتباه بذروهٔ مهر و ماه برافراخت اما سید مرتضی و اسد خان در کنار آب پرندی شب و روز بلوازم احتیاط و مراسم تیقظ و انتباه گزرانیده اکثر ایام با فوجی از عساکر بهرام انتقام بعزم شکار آمادهٔ رزم و پیکار گشته از اردوی بیرون می رفتند و کوه و دشت شکار کنان می گشتند.

سواران خروشنده چون پیل مست　　　بخون پلنگان برآورده دست
پلنگ افکنان در کمین پلنگ　　　بچنگال شیران در افکنده چنگ

و جواسیس حضرت جلال الدین اکبر بادشاه پیوسته این خبر بدو می رسانیدند. حضرت اکبر بادشاه از استماع این خبر متعجب و متحیر گشته با امرا و سران سپاه خویش مثل شهاب الدین احمد خان و دیگر اعیان مشورت فرمود که سپاه نظام شاه به قدم جراءت و جسارت پیش آمده مطلقاً از ما اندیشه ننموده همه روزه به تقلید ما بصید و شکار اشتغال دارند. درین باب مصلحت چیست و متصدی قتال و جدال ایشان کیست. امرا متفق اللفظ و المعنی عرضه داشتند که اصلا مقابله با این طایفه صلاح دولت نیست چه بر تقدیری که ایشان را منهزم و پریشان سازیم سهل کاری کرده باشیم و اگر قضیه منعکس گردد تا قیام قیامت داغ این ندامت و خال این ملامت بر چهرهٔ حال ما باقی ماند. لاجرم بمصالحه راضی گشته عزم معاودت مصمم ساختند و رایت مراجعت برافراختند. شهریار دوران به مقتضائی «الصلح خیر» وفا خان را با تحف و هدایائی لاتعد و لاتحصی بدرگاه اکبر بادشاه فرستاده ابواب ملایمت و مدارا بکشاد.

چو نتوان عدو را به قوت شکست　　　به نعمت بباید در فتنه بست

چو اندیشه باید ز خصمت گزند　　به تعویذ احسان زبانش ببند

بعد ازان اسد خان و سید مرتضی با سایر امرا و وزرا به پایهٔ سریر اعلی شتافته شرف زمین بوس دریافتند - بعد ازان موکب گیتی ستان از ظاهر دولت آباد کوچ کرده بجانب مستقر سریر سلطنت رایت نصرت آیت برافراخت و چون همائی چتر نظام شاهی سایهٔ دولت بر ساحت ولایت احمد نگر انداخته اشعهٔ انوار مهر آثار ماهچهٔ علم ظفر پیکر اطراف و اکناف آن دیار را منور ساخت - سید مرتضی باز حسب الحکم جهان مطاع به تشریفات خاص سرافراز گشته رخصت انصراف یافت و با امراء آن ولایت عنان بصوب برار تافت -

ذکر فتنه مظفر حسین میرزائی با یقرا در برار و اطفاء نایرهٔ آن شرار به یمن تائید قادر مختار

قال الله تبارک و تعالی و من لم یجعل الله له نوراً فما له من نور . بر ضمایر ارباب بصائر پوشیده و مختفی نیست که منصب جلیل القدر سلطنت که فی الحقیقت نیابت حضرت الوهیت است خلعتی است که استاد ازل جز بر قامت قابلیت مقبلی که منشور ایالتش به طغرائی هدایت انتمائی توتی الملک من تشاء مزین و محلی باشد ندوخته و شمع جهان افروز خلافت بادشاهی لمعه ایست که دست قدر جز بمصابیح حقایق توضیح یفعل الله ما یشاء و یحکم ما یرید نیفروخته . نه هر فرقی را قابلیت این افسر داده اند نه بر روئی طالع هر قابلی این در کشاده -

نه هر که چهره برافروخت دلبری داند　　نه هر که آئنه سازد سکندری داند
نه هر که طرف کله کج نهاد و تند نشست　　کلاه داری و آئین دلبری داند

ما صدق این مقال و ما حصل این قیل و قال صورت حال مظفر حسین میرزاء نکوهیده مآل است که چون باستصواب امرا در قصبهٔ دریا پور رحل اقامت انداخت خیال استقلال در خاطرش استقرار یافته مرغ تمنائی سلطنت و سروری در دماغش آشیانه ساخت و جمعی را با خود یار کرده در شب تار رایت فرار برافراخت و چون بسرحد گجرات رسید گروهی انبوه از لشکر پدر و عمش که در اطراف و جوانب بنات النعش وار متفرق و پراگنده بودند خبر خلاصش شنیدند ثریا کردار برو جمع گردیدند چنانچه در اندک روزی قریب پنج شش هزار سوار جرار مغل وغیره برو گرد آمده بابهت تمام و سطوت لاکلام متوجه برار گشت و در اثناء راه بولایت میرزا یادگار رسیده چند زنجیر فیل و چند سر اسپ مشار الیه که در جاگیرش بود بدست آورد - ازین معنی شوکت و قوتش متزاید و متضاعف گشته رعب و هراس بی قیاس بخاطر امراء برار راه یافت و از جوانب بخدمت سید مرتضی شتافته به تهیهٔ اسباب قتال و جدال پرداختند - مظفر حسین میرزا با سپاه گران روئی بدیشان آورده ایشان نیز به استعداد تمام باستقبال اعدا روان گردیدند - اگرچه بحسب ظاهر محمد حسین میرزا با سید مرتضی رسل و رسایل متواتر داشته دم اتحاد بل از انقیاد می زد اما سید مرتضی آن ملایمت و مدارا را بر فریب حمل نموده لوازم حزم و احتیاط را از دست نمی داد تا قریب بموضع انجکام تلاقی فریقین افتاد -

رسید آن دو لشکر بجائی مصاف — دو پرکار بستند بر کوه قاف
خسک بر گزرگاه کین ریختند — نقیبان خروشیدن انگیختند
یزک بر یزک سو بسو در شتاب — نه در دل سکون ونه دردیده خواب
ز بسیاری لشکر از هردو جائی — فروبست کوشنده را دست و پائی

چون بعضی از لشکریان میرزا بقول امیر الامرا خاطر بر مخالفت میرزا قرار داده بودند همین که صف ها راست شد آن جماعت بی ارتکاب جنگ و تحصیل نام و ننگ متوجه لشکر سید مرتضی گردیدند لاجرم پائی ثبات و قرار دیگران از جا رفته بیک بار فرار بر قرار گزیدند و لشکر برار سر گشتگان بادیهٔ فرار را تعاقب نموده جمع کثیر را به تیغ و تیر بگذرانیدند و جمعی دیگر را اسیر و دستگیر گردانیدند مظفر حسین میرزا بهزار محنت ازان دام بلا خلاص گشته خود را بولایت برهان پور انداخت۔ اما میران محمد شاه والئی برهان پور چون ازان معنی خبر یافت فی الحال اورا گرفته مقید ساخت و بعد از چند روز بخدمت جلال الدین محمد اکبر بادشاه که میان ایشان عداوت قدیمی بود فرستاد تا در یکی از قلاع آن دیار به حبس موبد گرفتار گشت۔

کسی را که برگشت روز از قضا — به کوشش نیابد خلاص از بلا

بالجمله سپاه برار با غنایم بسیار و اسیر بی شمار از تعاقب اعداء برگشته روزگار معاودت نموده صورت واقعه را عرضه داشت نموده با اسیران و رؤس قتیلان بدرگاه عرش اشتباه فرستادند۔ بعد ازان امرا از هم جدا گشته هریک روئی بجاگیر خویش نهادند۔ شهریار فریدون فر از استماع آن خبر بهجت اثر بغایت مبتهج و مسرور گشته سید مرتضی و سایر امرا را منظور نظر عاطفت و مرحمت پادشاهانه ساخت و هرکدام را بخلعت خاص پادشاهانه و تشریفات ملوکانه اختصاص بخشیده فرق مفاخرت شان باوج لامکان برافراخت۔

ذکر قتل عامی که بموجب فرمان شهریار بهرام انتقام هم درین ایام روئی نمود

لا مرد لقضاء الله ولا معقب لحکمه۔ مجاری امور عالم و نظام احوال کافه بنی آدم منوط و مربوط بارادهٔ آفریدگار لیل و نهار است و التیام اسباب وقایع و حوادث مطلقاً بمشیت و تقدیر فاعل مختار تعالی و تقدس ذاته عن الاشباه والا نظار۔

بلی هر چه هست ار صواب ارخطاست — سبب دارد اما مسبب خد است

موید این حال و شاهد این مقال قتل عامیست که درین سال حسب الحکم قضا مثال در مستقر سریر جاه و جلال بوقوع پیوست و فی الواقع صدور این قضیه از بادشاهی چنین رحیم و غفور محل تامل و تعجب است و لهذا مردم را در منشاء این قتل اختلاف بسیار است چناچه بعضی ازان اقوال در اثناء این احوال صورت تحریر خواهد یافت۔ بالجمله درین سال صادرقعه اشرف همایون باسم

قاضی بیگ و سایر اعیان صادر گشت بدین مضمون خرد مندان دوران را ازین واقعه انگشت تحیر و تحسر در دندان تعجب و تفکر مانده هرکس فراخور عقل و وجدان خویش به سببی منتقل می شد و منشاء و موجبی جهت این امر عجیب تعقل می نمود. چه چنین ستمی قبیح و بیدادی صریح از چنان بادشاهی چون مسیح که بسلامت نفس و حسن خلق و زیور حلم متحلی بود بی تقریب عجیب و غریب می نمود. اگرچه وجوه و اسباب مختلف درین باب بسیار در السنه و افواه سایر و دایر بود اما قلم مشکین رقم بذکر چند وجه که بصحت اقرب بود مبادرت نمود. زعم بعضی این است که چون دران ایام اکثر شبها شهریار دین و دنیا تنها در لباس سایر الناس بسیر کوچه و بازار رغبت می فرمود و در روز هیچ کس از ارکان دولت و امرا مطلقاً آن حضرت را ملازمت نمی نمود. در زبان خواص و عوام افتاده بود که آنحضرت در قید حیات نیست و بغیر ازین گفت و گو در شهر و کو چیزی مذکور نمی شد مگر شبی از شبها آن حضرت بجائی رسید که جمعی از اراذل با یکدیگر این گفت و شنید داشتند. این معنی بخاطر اشرف گران آمده حکم قتل آن جماعت از مکمن غضب صدور یافت و بر رائی صواب نمائی عقلا ضعف این وجه در کمال ظهور است چه بادشاهی که در تدین و عدالت و محافظت احکام شریعت نهایت مبالغت داشت چناچه در ضمن حکایات سابق وضوح یافته و از سیاق بعضی مقدمات لاحق نیز بظهور خواهد رسید بتقریب مظنهٔ غلطی که چند نفر مخصوصی بدان متکلم بوده باشند حکم بقتل جمعی کثیر که گناه ایشان بظهور نرسیده باشد فرمودن و از محاسبه و باز خواست روز جزا اندیشه ننموده بغایت الغایت مستبعد می نماید و بعضی برین اند که دران ایام که حکم قتل عام صادر شده بود بعضی از خدمتگاران نزدیک که گاهی بجهت خدمت ضروری دورا دور مجلس بهشت آئین می گشته اند دیده اند که قریب بمکان استراحت آن حضرت مندلی کشیده و صورت سر آدمی از مس ساخته و میخ بسیار از آهن بران استوار کرده درمیان مندل نهاده است لاجرم صدور این حکم از نتایج آن اعمال و افعال دانسته اند و این وجه نیز خالی از ضعفی نیست و مظنهٔ جمعی این است که حضرت شهریاری شبی در حوالئی بارگاه عرش اشتباه سیر می فرمود نزدیک بسراپردهٔ خاص شخصی دو چار آن حضرت خورده. بعد از تحقیق خواصی بوده که بلباس سائسان ملبس گشته به بهانهٔ خدمت اسپان خاصه خود را بحوالئی سراپردهٔ عالی انداخته. ازین جهت دریائی غضب جهان سوز بتلاطم درآمده حکم قتل سه طایفه صدور یافت اول چراغچیان که بلغت اهل دکن ایشان را دویتی گویند چه در شب پاسبانی بعهدهٔ آن جماعت است. دوم سئیسان که آن جماعت را دانگ نامند و مذکور شد که آن شخص بلباس آن جماعت این جسارت نموده. سویم خواص که عبارت از خدمتگاران حضور است و این وجه نسبت بدیگر وجوه بصحت اقرب است. والله تعالی اعلم بحقایق الامور. القصه بموجب فرمان قضا جریان سیاست خان متصدی این امر گشته این سه طایفه را در قلعهٔ احمد نگر جمع می کرد تا قریب هزار متنفس جمع می گردید. سیاست خان که کوتوال شهر بود بعضی ازین جماعت را هم در قلعهٔ احمد نگر بقتل آورده برخی دیگر را بدولت آباد فرستاد تا ازان جا براه عدم سفری گردیدند. بالجمله بعلت گناهی که حقیقتش جز بر عالم السر و الخفیات معلوم نیست قریب هزار متنفس رخت هستی از دار فنا بر بسته از طریق عدم بوادئی بقا شتافتند.

ذکر فرستادن بعضی از امراء صف شکن با سپاه نصرت پناه بولایت عادل شاه جهت تاخت و غارت آن ولایت و معاودت آن جماعت

چون خبر عزلت و انزوائی شهنشاه دین پناه بعادل شاه رسید و عرصه میدان را از وجود چنگیز خان خالی دید باز خیال استبداد و اندیشه فتنه و فساد از سویداء دلش سربرزده پائی از حد خود فراتر نهاد و جمعی را بسرحد ولایت حضرت سلیمانی فرستاد تا نائرهٔ عناد را بباد بیداد برافروزند و خرمن حیات سکنهٔ آن ولایات را بسوزند ـ منهیان خبر حرکت سپاه عادل شاه بسمع سیادت پناه قاضی بیگ رسانیده حضرت قاضی بیگ بوسیلهٔ مقربان بارگاه عرش اشتباه بپایهٔ سریر جاه و جلال رفع نمود ـ حکم جهان مطاع صادر گردید که بعضی از امراء سپاه ظفر پناه را بدفع فتنه عادل شاه نامزد نمایند ـ حسب الحکم اعلی از امراء نامدار شجاعت آثار بابی خان محمد حسین میرزا را که در فنون دلاوری و رسوم سپاه گری قصب السبق از اقران ربوده و قلم بدایع شیم بذکر شمهٔ از احوالش آنفاً مبادرت نموده با عادل خان بنگی و شاه وردی خان کرد و ملک محمد خان هروی که هر کدام در لجهٔ دلاوری نهنگی و در بیشهٔ بهادری پلنگی بودند و فوجی از شیران بیشهٔ تهور و مردانگی که ـ

اگر برکشیدندی از خشم تیغ   شدی آب خون در دل و چشم میغ

بقلع و قمع نهال خلاف ارباب ضلال تعین گشته امتثال مثال قضا مثال را بر سبیل استعجال کمر جلادت بر میان بستند و بر باد پایان جهان پیما نشسته رایت شجاعت برافراختند و دو اسپه بولایت دشمن تاختند و هرکرا یافتند پیکر بدن از بار سر سبک ساختند و آتش نهب و غارت دران ولایت انداختند ـ

ز یمن حشمت و اقبال شاه دین پرور   که داشت طالع جمشید و بخت اسکندر
مبارزان دلاور بضرب تیغ و سنان   ازان دیار بکندند بیخ فتنه و شر

عادل شاه و سپاهش از بیم تیغ و سنان دلیران ظفر پناه پائی در دامن امن و سلامت پیچیده در حصار بیجا پور منزوی گردیدند و با آن که دلیران سپاه منصور بحوالی بیجا پور رسیدند بلکه تا دروازهٔ شاپور دوانیدند هیچ کس بخیال قتال و جدال قدم از حصار بیرون ننهاد و دروازه را نیز از کمال یاس و هراس نکشاد لاجرم امراء نامدار کامران و کامگار با غنایم بسیار بدرگاه شهریار فلک اقتدار معاودت نموده از زمین بوس ساحت بارگاه عرش اشتباه سر مفاخرت بذروهٔ مهر و ماه رسانیدند و بمراحم بی دریغ شاهی مفتخر و مباهی گردیدند ـ هم درین اوان نعمت خان سمنانی که از ادانی آن ملک بود از زاویهٔ خمول بمرتبهٔ عز و قبول رسیده منصب چاشنی گیری با خطاب نعمت خانی بدو مفوض گردید و روز بروز در خدمت شهریار فیروز قرب و منزلتش متزاید گشته بموجب فرمان قضا جریان به بنائی باغ و کاریزی که اکنون به فرح بخش موسوم است پرداخت و در اندک روزی باغ و عمارتی ساخت که فردوس برین را در آتش غیرت گداخت بعضی از حساد از روئی عناد بعرض اشرف رسانیدند که این عمارت مشتمل بر مثلثات است ـ لاجرم حکم

جهان مطاع به تخریب آن صادر گشته مجدداً باهتمام صلابت خان سمت اتمام یافت چنانچه در ضمن وقایع آتیه بوضوح خواهد پیوست درین ولا توجه و عنایت حضرت اعلی نسبت به حسین خان بمرتبهٔ قصوی رسیده محسود جمیع امرا و وزرا و سایر مقربان پایهٔ سریر سپهر اعتلا گردید و روز بروز شفقت و مرحمت شهریاری نسبت بحالش سمت تضاعف پزیرفته اساس مکنت و قدرتش استحکام و انتظام گرفت و با آن که خاطر ملکوت ناظر از دیدن ارکان دولت و سایر عساکر نصرت مآثر بنوعی متوحش و متنفر گشته که ماه بماه بلکه سال بسال رخصت ملازمت و رضائی سلام نمی یافتند طبع اشرف اقدس بدون صحبت آن مابون دون زمانی انس و الفت نمی گرفت ـ

ز جام وصالش چنان مست شد — که سر رشتهٔ کارش از دست شد
دلش بود مشغول محبوب و بس — نه فکر جهان و نه پروائی کس
زمام ارادت بدو داده بود — کزو شور در جانش افتاده بود

درین اثنا میانه حسین خان دکنی و حسین خان تونی که در شجاعت و دلیری ناسخ داستان رستم بود بر سر اشتراک اسمی منازعه روئی نمود و حسین خان دکنی با فوجی از سپاه کینه خواه و چند زنجیر فیل عفریت نظیر بر سر حسین خان تونی رفته آن شیر بیشهٔ شجاعت با آن که معدودی بیش نداشت از کثرت اعدا اندیشه ننموده همت بر دفع ایشان گماشت و فیل مستی را که روی رزم سپاه حسین خان بود بیک چوبهٔ تیر که بر پیشانیش زده تا سو فار در گنبد دوار سرش جائی گرفت برگردانیده تمام آن سپاه رزم خواه را پراگنده ساخت ـ متعاقب آن حسین خان چون شیر ژیان درتاخته چندکس را بضرب تیر از پائی در انداخت ـ القصه سپاه دکن از پیش آن جلادت کیش صف شکن فیل افگن منهزم گشته خویش را از سر تیرش بکران کشیدند ـ و چون شهریار بحر و بر خبر این نزاع استماع فرمود حسین خان دکنی را طلب داشته بخطاب صاحب خانی مخاطب ساخت و حسین خان تونی نیز بخطاب شیر خانی اختصاص یافت ـ بالجمله چون در نژاد آن بد نهاد شرف و اصالتی نبود و شایسته و سزاوار این منزلت و مرتبت نه از تربیت او جز کلفت ابرار و محنت اخیار و قدرت اشرار روئی ننمود چنانچه عنقریب قلم مانی فریب به تفصیل آن مبادرت خواهد نمود ـ

کسی را که نبود شرف در نژاد — نباشد عجب گر بود بد نهاد

و چون قریب سه سال یا چهار سال علی اختلاف الاقوال قاضی بیگ از روئی استقلال به مهم وکالت و پیشوائی پرداخت دست قضا ورق دولتش در نوردیده اسباب زوالش از هرباب مترتب ساخت ـ از جمله میان مشار الیه و سید مرتضی نفاق و نفاری که مستلزم و خرابئی احرار است پدیدآمده هردو در مقام انهدام اساس دولت یکدیگر درآمده نسبت بهم سخنان فتنه انگیز بعرض رسانیدند و در آخر سید مرتضی بصاحب خان متوسل گشته مبلغ خطیر خدمت کرد تا صاحب خان در عزل قاضی بیگ که محض مدعاش بود سعی نمود و چون جمیع مطالب و مآرب صاحب خان درین آستان قدسی مکان باجابت مقرون بود اول امین الملک را از منصب وزارت معزول ساخته بعد ازان بقاضی بیگ پرداخت ـ قاضی بیگ نیز بسعی

او از وکالت معزول گشته در یکی از قلاع محبوس شد و در آخر حسب الحکم همایون از راه دریا متوجه جرون گردیده در ولایت لار دفتر اعمارش بسجل متقاضی اجل رسید بعد از عزل قاضی بیگ منصب وکالت بامارت و ایالت دستگاه وزیر کافی تدبیر صافی ضمیر الممدوح بلسان الصغیر و الکبیر اسد المعارک فی الزمان اسد خان مفوض گردید

ذکر استبداد و استقلال صاحب خان بد خصال و وقایع که در خلال آن احوال روئی‌نمود

هم در خلال این احوال صاحب خان نکوهیده مآل که سابقاً شمهٔ از قبح افعال و بدایت احوالش بر منصهٔ انها و بیان جلوه نمود بمقتضائی دناءت ذات پائی از حد خویش فراتر نهاده دست ستم و بیداد بسفک دما و هتک عرض و ناموس زبردستان و فقرا برکشاد و بازار قتل و تاراج را بطریقی رونق و رواج داد که بیداد شداد عاد در جنب آن چون عدل و داد نوشیروان می نمود ـ چون شهریار عالی تبار دست از کاروبار سلطنت بازداشته عنان اختیار صغار و کبار را بقبضهٔ اقتدار آن سر دفتر اشرار گزاشته بود جمعی از اوباش و اراذل که ابنائی جنس آن جاهل بودند جعل کردار بر گرد آن مردار جمع گشته در تحریک مادهٔ فساد و بیداد سعی می نمودند ـ صاحب نظران و دیده وران جهان را نقش اذا ملک الاراذل هلک الافاضل مشاهده و عیان گشته بود و حکماء زمان در تصحیح آن بحران حیران و در علاج آن سوء المزاج جاهل و نادان گردیده مجموع اهل تمیز و هنر را سر و مال در خطر بود و زن و فرزند بر هدر ـ

هنر خوار شد جادوئی ارجمند　　نهان راستی آشکارا گزند
شده بربدی دست دیوان دراز　　نبودی بنیکی سخن جز براز

تمام رعایا و سپاه از جور آن قوم گمراه با نالهٔ و آه می گزرانیدند و صغیر و کبیر دران محنت و زحیر افغان و نفیر بفلک اثیر رسانیدند ـ

شه چو مشغول شد بنوش و نیاز　　او به بیداد کرد دست دراز
فتنه می‌ساخت مصلحت می سوخت　　مال می جست و گنج می اندوخت
تا بحدی که خواری از حد برد　　هیچ کس را بهیچ کس نشمرد
در ده و شهر جز نفیر نبود　　سخنی جز گرفت و گیر نبود
از زر و گوهر و غلام و کنیز　　در ولایت نماند کس را چیز
شهری و لشکری ز جان بستوه　　همه آواره گشته کوه بکوه

بنا برین حکماء متقدمین که گوئی دانش و بینش از میدان خرد مندان کارخانهٔ آفرینش ربوده اند فرموده اند که سزاوار تر بصحبت و خدمت ملوک و سلاطین طایفه توانند بود که بعز اصالت نسب و شرف حسب و عقل و ادب از ابنائی زمان متفرد و ممتاز باشند و پادشاهان عادل را از مخالطت لئیمان جاهل و کم اصلان از گوهر و هنر عاطل چنانچه از نزدیکی افاعی و عقارب احتراز و اجتناب لازم و واجب شمرده اند ولله در من قال ـ

هیچ صحبت مباد با عامت — که چو خود مختصر کند نامت
صحبت عامه در بهشت آباد — مرگ باشد که مرگ عامی باد

چه از مقالات و ملاقات این قوم نکوهیده صفات طبقات انسان خاصه پادشاهان جهان را که وجود فایض الجود شان متضمن امنیت و صلاح عالم و مستلزم رفاهیت و فلاح کافۀ بنی آدم است جز ضرر عام و حذر خواص و عوام نخیزد.

زدونان نه بیند کسی جز گزند — که ریحان نروید ز تخم سپند

هم از کلام حکما است که هرکرا در اصل خود نسبت نیست امید را درو هیچ نصیب نیست.

کسی را که نبود شرف در نژاد — نباشد عجب گر بود بد نهاد

پس سزاوار آن که بشرف تربیت و سعادت قرب ملازمت سلاطین زمان که مشرف بتشریف با کرامت خلافت اند جز دانشوران فاضل و خرد مندان کامل که هرآئینه بزیور اصالت و حریت ذات و حلیۀ عقل و هنر و حسن صفات آراسته و پیراسته باشند امتیاز و اختصاص نیابند.

کسی را که خواهی کنی سرفراز — ببین کیست وانگه سرش بر فراز

چه باوجود ارباب هنر و ذکا و اصحاب صدق وصفا که طبایع سلیم و خواطر مستقیم شان بوفا و حیا مجبولست زمام اختیار در قبضۀ اقتدار سفها نهادن و کسانی را که در کارها غافل و از هنرها عاطل باشند بر دانشوران فاضل و هنر مندان کامل ترجیح دادن پیرایۀ پائی بر سر بستن و کسوت سر بر پائی نهادن است و هم از کلام اکابر است نفس خسیس پروردن آبروئی خود بردن است و سر رشتۀ کار خویش گم کردن.

نه بس داوری باشد آن پادشا — که سختی رساند بخلق خدا
گران مایگان را درآرد شکست — فرومایگان را کند چیره دست
نه خسروشدآن کس که‌خس‌پروراست — خسی دیگر و خسروی دیگر است

موافق این معنی اکثر سلاطین سابق که بر حکم خالق فرمان ده خلایق بوده اند دونان کم نژاد و خسیسان بد نهاد را لایق ملازمت و شایستۀ قرب خدمت ندانسته باین طایفۀ ردیه که نفس خبیث شان بفتنه و فساد مجبور و مجبول است اعتمادی نمی نموده اند و ازین طبقه کسی را تربیت نمی فرموده چنانچه متون کتب سیر و اخبار از امثال مضمون این آثار مشحون است.

بالجمله چون ستم و طغیان صاحب خان برکافۀ مردم علی الخصوص غریبان که باعتقاد ایشان بیشتر از دیگران مورد جور و بیداد اند از قدر طاقت انسان درگزشت و قتل و غارت این جماعت در شهر و ولایت شایع گشت چنانچه سیادت پناه میر مهدی که از سادات صحیح النسب صفوی بود از تیغ بیداد صاحب خان

بد نهاد بدرجهٔ شهادت رسید - عادل خان و بابی خان با دیگر سروران و سلاح داران که از تنگ ایذا و آزار آن سر دفتر اشرار به تنگ بودند بیکبار بفغان آمده به هیئت مجموعی ع -
بدرگاه عالم پناه آمدند

و زبان تظلم کشوده از ظلم وتعدی صاحب خان شکوه و شکایت نمودند و چون دران آوان بغیر صاحب خان دیگری را رخصت خدمت حضرت شهریاری نبود اجتماع غریبان را در لباس طغیان و کفران بعرض اشرف همایون رسانیده خاطر انور را ازان طایفه متغیر گردانید - درین اثنا خروش و فغان غریبان بگوش شهریار گیتی ستان رسیده موید سخنان غرض آمیز صاحب خان گردید - لاجرم بی تحقیق و تفتیش آن مقال فتنه انگیز حکم قضا مثال باستیصال آن ستم رسیدگان پریشان حال از مکمن عز و جلال صدور یافت - صاحب خان با ارباب ظلم و زور که پیوسته منتظر این منصوبه بودند تیغ کین برکشیده روئی به متظلمین مسکین نهادند و غوغائی عام با ایشان یار گشته صلائی قتل و غارت غریبان در کوچهٔ و بازار دردادند از هرگوشهٔ بی توشه سر برداشته رایت بیداد برافراشت - بازار قتل و تاراج رونق و رواج گرفت و فتنه و آشوب از شهر برخاست -

متاع فتنه را شد گرم بازار جهان آشوب را از جان خریدار

عوام دست بقتل و غارت برکشادند و از خون غریبان جویهائی مانند جیحون در هرکران روان گشته از کشته پشتها ساختند و بر هرکه دست یافتند از پائی درانداختند - عادل خان و بابی خان با بعضی از دلیران که جلادتی داشتند بجانب بیجاپور رایت هزیمت برافراشتند و باقی ضعفا را از قسم فقرا و تجار در دست آن اشرار گزاشتند -

بالجمله دران واقعه تمامی غریبان متفرق و پریشان گشته اکثر ایشان پناه بعادل شاه بردند و بعضی خود را بسید مرتضی امیر الامراء برار رسانیده قلیلی که قوت گریز و آویز نداشتند بهزار جرثقیل در بیغولها پنهان شدند - بعد ازین قضایا حضرت اعلی منزل صاحب خان را از تشریف قدوم همایون پایه شرف باوج گردون رسانید و مدت مکث آن حضرت دران منزل متمادی گردید - چون هیچ کس بملازمت آن ذات اقدس نمی رسید مردمان در وجود اشرف بگمان افتادند و زبان باراجیف و اباطیل کشادند - اما صاحب خان چون از بقیه غریبان که در برار نزد سید مرتضی جمع شده بودند خایف و هراسان بود، درین وقت که شفقت آن حضرت نسبت بحال خویش بیش از بیش مشاهده می نمود خواست که در خلوت خاص فرمان قتل عام ایشان کرده بالکلیه آن جماعت را مستاصل ساخته خاطر از دغدغهٔ ایشان فارغ گرداند - لاجرم در خدمت شهریار عالم عرضه داشت که میان ما و غریبان خون درمیان آمده و ایشان اکنون کمر کینه بر میان بسته در مقام انتقام در آمده اند و ازین جهت خاطر بنده از ایشان بغایت خایف و هراسان است - امید که فرمان قضا جریان بقتل ایشان صادر گردد تا هرآئینه موجب تسلی خاطر این بنده شود - چون رضای شهریار دین و دنیا مقرون باین امر قبیح نبود هرچند بمعاذیر دلپذیر متمسک گشته در تسکین خاطر صاحب خان مبالغه فرمود، نیران عدوان صاحب خان باین سخنان انطفا نپذیرفت و از سر خشم خویش را از دیوار خانه

بزیر انداخته با معدودی چند راه بیجاپور پیش گرفت - چون خبر فرار آن سردار اجلاف و اشرار بسمع اشرف شهریار کامگار رسید رایت نصرت شعار از دنبال آن یار غار برافراخت زبان حالش بمضمون این مقال مترنم گردید -

رشته در گردنم افکنده دوست　　میکشد هرجا که خاطرخواه اوست

و بر سبیل ایلغار متعاقب آن نا هوشیار شتافته چون برق جهنده در حوالی پرنده آن صید گریزنده را دریافت و بانجاح مطالب و مآربش نوید داده بفسانه و افسون آن توسن بد لگام را رام ساخته بموافقتش در حصار پرنده چند روز رحل اقامت انداخت - اما صاحب خان پیوسته در نیل مطلب خویش الحاح و مبالغه می نمود و ما حصل مقصدش قتل سید مرتضی و جمیع غریبان بود - حضرت سلیمانی جهت خاطر آن سرگشتهٔ بادیهٔ نادانی مقرر فرمود که موکب گیتی ستان از پرنده متوجه بیدر گشته آن حصار سپهر آثار را مسخر سازند و صاحب خان را بخطاب برید الملکی مخاطب ساخته بیدر را بدان سر دفتر ارباب شور و شر سپارند و وقتی که سید مرتضی بموکب اعلی ملحق گردد نهال اقبالش را به تیشهٔ زوال از پائی درآرند - بالجمله صاحب خان نادان باین سخنان تسلی گشته موکب گیتی ستان از پرنده بجانب بیدر در حرکت آمد و چون کنار حوض مکتونه مخیم اردوئی ظفر اثر شد بالجمله صاحب خان در محاصرهٔ بیدر مبالغه نموده با فوجی از لشکر ظفر اثر به تهیهٔ اسباب قلعه گیری مشغول گردید - چون عادل شاه از حرکت موکب جهان پناه آگاه شد ، حضرت سیادت و نقابت پناه نجابت و هدایت دستگاه زبدهٔ اولاد مرتضوی میر محمد رضا رضوی مشهدی را برسم رسالت وحجابت بدرگاه فلک اشتباه فرستاد که اگر در خاطر اشرف انور غباری از رهگزر عادل شاه بوده باشد در رفع آن کوشیده اصلاح ذات البین نصب العین سازد - بالجمله آن سید نیک محضر در کنار حوض بیدر بملازمت شهریار بحر و بر مشرف گردیده اداء رسالت نموده و تا عادل شاه در حیات بود میر مشار الیه همراه موکب منصور بوده برسم رسالت و حجابت قیام می نمود - ملک برید چون مبالغه لشکر ظفر اثر در تسخیر بیدر ملاحظه نمود در خفیه کس بملازمت حضرت شهریاری فرستاده اظهار اطاعت و فرمان برداری کرد و چون رائی جهان آرائی بمحاصرهٔ بیدر راضی نبود جهت تسکین خاطر صاحب خان بمنزلش تشریف قدوم ارزانی فرمود که بهر عنوان اورا از سر تسخیر بیدر بگزراند - صاحب خان پیش از توجه شهریار گیتی ستان خبر یافته از عقب سراپرده بدر رفت و هرچند در طلبش جست وجو نمودند مطلقاً بنظر انور آن حضرت درنیامد - روز دیگر شهریار بحر و بر اسد خان را طلب فرموده کمر مرصعی که هردانهٔ جواهرش با خراج بیدر برابر بود بدو داده نزد صاحب خان فرستاد که اگر از ملک برید طمعی داری این کمر را بگیر و از سر تسخیر این حصار بگزر - القصه صاحب خان کمر مذکور را گرفته بکوچ کردن راضی شد - روز دیگر موکب ظفر اثر از ظاهر بیدر کوچ فرموده بجانب اودگیر در حرکت آمد و صاحب خان ببهانهٔ جاگیر خود با جمعی از حواله داران و لشکریان که متابعت اورا گردن نهاده بودند از موکب همایون جدا گشته بمیان ولایت درآمد و بهرکجا که می رسید و از هرجا که می گزشت از ظلم و ستمش شهر و ولایت با کوه و دشت یکسان می گشت و هرچند فرمان قضا جریان شرف اصدار می یافت بآن ملتفت نه گشته در مخالفت اصرار می نمود -

هر کرا از بخت و اژون روز دولت شد سیاه　　طالع شوریده نگزارد که آرد رو براه

بلکه دغدغهٔ سلطنت و اندیشهٔ سروری نیز در خاطر پرستیزش افتاده هوس چتر و آفتاب گیر در ضمیرش جائی گیر شد و با امرا و سران سپاه فرامین بادشاهانه فرستاده بمتابعت خویش ترغیب می نمود و بوعده و وعید فریب می داد تا آخر الامر در موضع رانجنی بسعی جمشید خان و خداوند خان و بحری خان رو بوادی خاموشان نهاد چنانچه عنقریب قلم مانی فریب در شرح آن داد سخنوری خواهد داد. آری.

هر سر سبک که او نه نشیند بجائی خویش　　از دست روزگار ببیند سزائی خویش

بالجمله شهریار فلک سریر یکروز در اودگیر مقام فرموده روز دیگر موکب فلک احتشام ازان مقام بجانب قندهار رایت نصرت شعار برافراخت و چون همائی رایت فتح آیت سایهٔ فتح و نصرت بر ولایت قندهار انداخته ماهچهٔ علم آفتاب انوار اطراف آن دیار را منور ساخت، جواسیس و منهیان بمسامع قدسی جوامع رسانیدند که از غیبت آن حضرت و تغلب و تسلط صاحب خان بی عاقبت کافهٔ سپاه و رعیت و تمام مردم شهر و ولایت در گمان افتاده اند بلکه قرار داده که سریر سلطنت و خلافت از وجود فایض الجود آن حضرت خالی است. لاجرم گروه انبوه متوجهٔ قلعهٔ لهاگر گشته جوجار خان کوتوال قلعهٔ لهاگر دختر خویش به شاهزادهٔ عالی گهر فریدون فر کیخسرو منظر مهر سپهر سلطنت و کامرانی اختر برج حشمت و جهانبانی فرازندهٔ رایت فتح آیت نظام شاهی الموید بتائیدات الهی محب اهل بیت رسول الله برهان شاه داده و آن حضرت را از قلعه برآورده با جمع کثیر و جم غفیر بتخصیص غریبان که از بیم تیغ و تیر صاحب خان در کوه و بیابان سرگردان گشته بودند روئی به تخت گاه نهاده و چون دار السلطنت احمد نگر از وجود جنود ظفر اثر خالی است بمکن که به تصرف آن وارث سریر و افسر در آید.

سران سپه در ولایت کم اند　　بدرگاه شاهنشهٔ عالم اند
بجز صرصر باد پایان شاه　　کس این کوه را بر ندارد ز راه
چنین فتنهٔ را که شد سخت گیر　　اگر خورده گیری به خردی مگیر

خاطر اقدس انور از استماع این خبر بغایت متفکر و مکدر گشته بملاحظهٔ این که مبادا زمانه بساط تازه منبسط سازد و روزگار غدار منصوبهٔ نوی بازد و کعبتین فلک نقشی نه بر وفق مراد در طاس نیلگون گردون اندازد تلافی و تدارک آن از حیز قدرت و مکنت انسان بیرون باشد.

زمانه به نیک و بد آبستن است　　ستاره گهی دوست گه دشمن است

اسد خان را طلب فرموده بدفع آن فتنه نامزد نمود. اسد خان بموجب فرمان قضا جریان با جمعی از لشکریان کوچ کرده بسرعت تمام متوجه احمد نگر گشت. بعد ازان شهریار جهان متوجه حال صاحب خان نکوهیده مآل نگشته موکب گیتی ستان نیز از قندهار بجانب مستقر سریر ثریا آثار حرکت فرمود و چون کنار آب گنگ مضرب خیام عساکر نصرت فرجام گردید بخاطر اشرف اقدس رسید که ازین جا

متوجه برار باید گشت تا امراء آن ملک بملازمت مبادرت نمایند انگاه با سپاه نصرت پناه در مقام دفع شاهزادهٔ عالمیان برهان نظام شاه درآیند - چون بعضی از اعیان و مخصوصان که در رکاب ظفر انتساب بودند این معنی از فحوائی کلام شهریار فلک احتشام فهم نمودند در رفع آن اندیشه متفق الکلمه گشته بدلایل و براهین خاطر نشان شهریار گیتی ستان کردند که توجه موکب همایون بصوب برار از طریق صواب بیرون و بخفت و سبکی مقرون است - لاجرم شهریار عالم التماس و استدعائی دولت خواهان را بسمع قبول و رضا اصغا فرموده بجانب مستقر سریر اعلی نهضت نمود و اسد خان که پیشتر از موکب گیتی ستان روان گشته بود بسرعت باد صرصر خود را به احمد نگر رسانیده جمعی از غریبان را که از بیم ستم صاحب خان در گوشه هاء پنهان بودند بعواطف و مراحم شهریاری امیدواری داده فوجی از ایشان برآراست و کس بملازمت آن حضرت فرستاد که شاهزادهٔ جمجاه با فوجی از سپاه رزم خواه که میدان آوردگاه را هنگامه سور و مقدمهٔ نشاط و سرور شمرند از قصبهٔ جنیر کوچ فرموده متوجه سریر سلطنت اند - هرچند موکب ظفر اثر زود تر باحمد نگر رسد بصلاح ملک و دولت اقرب خواهد بود - بالجمله چون ماهچهٔ رایت فتح آیت ساحت ولایت احمد نگر را از پرتو خویش غیرت افزائی فضائی خاور ساخت شهریار فلک اقتدار پرتو التفات بر حال رعیت و سپاه انداخته جهت تسلی خاطر انام که دران ایام از آن حضرت بجز نامی نشنیده بودند خورشید کردار بر فیل فلک آثار سوار گشته در شهر و بازار سیر فرمود - هرغریبی که در کنج اختفا پنهان بود بملازمت مبادرت نموده باز در سلک بندگان آستان قدسی مکان انتظام یافت روز دیگر که شهسوار مضمار خاور تیغ کشیده شعاعش اقطاع عالم را فروگرفت و ساحت جهان بسان سینهٔ صادقان روشنی و صفا پزیرفت منهیان خبر رسانیدند که شاهزادهٔ عالمیان با قریب سه هزار سوار و پنج شش هزار پیادهٔ جرار از موضع کانور که تا شهر احمد نگر دو کاو دور است کوچ فرموده ظاهر باغ کاریز قدیم را لشکرگاه ساخت، شهریار نصرت دستگاه اسد خان را با جمیع غریبان در مقدمه نامزد فرموده بنفس اقدس نیز از قلعه احمدنگر بیرون آمد - اسدخان خود را به لشکر شاهزادهٔ عالمیان رسانیده بین الفریقین مهم بمقاتله و محاربه انجامید و از طرفین جمعی بقتل رسیده برخی زخمی گردیدند - درین اثنا بسمع شاهزاده رسانیدند که حضرت شهریاری بنفس اقدس متوجه محاربه گشته - چون شاهزادهٔ همایون فر از حیات آن حضرت خبر نداشت بدین جهت رایت عزیمت بصوب سریر سلطنت موروثی برافراشت و اکنون که بر حیات و توجه آنحضرت اطلاع یافت رعایت ادب فرموده عنان از معرکه پیکار برگماشت - جوجار خان با چند نفر دیگر دران معرکه بقتل آمده یک چشم بهادر خان بزخم تیر از حلیهٔ نور عاری گردید - یکی از لشکریان سر جوجار خان را بریده بنظر اشرف شهریاری رسانید - حکم جهان مطاع صادر گردید که اسد خان در تعاقب شاهزادهٔ عالمیان مسارعت نماید - امّا مطلقاً در قتل هیچ متنفسی مبادرت ننماید و از همان مقام شهریار فلک احتشام عنان یکران برتافته بجانب قلعهٔ احمد نگر شتافت - اسد خان بر حکم فرمان اندک مسافتی پیموده اثری ازیشان درنیافت و این قضیه در تاریخ یازدهم شهر ربیع الثانی روئی نمود و از غرایب و نوادر اتفاقات همین عبارت که یازدهم ماه ربیع الثانی باشد موافق سال تاریخ بود که آن کنایت از نهصد و هشتاد و هفت باشد و چون شرح این احوال در ضمن وقایع صاحب قران بی همال بطریق تفصیل مذکور خواهد گشت درین مقام باجمال

اکتفا نموده شد - والله الموفق فی کل حال و الیه المبداء و المآل -

ذکر نایرهٔ طغیان و بیداد صاحب خان بد نهاد و مآل حالش

بالجمله چون رایت نصرت شعار از ولایت قندهار معاودت فرمود صاحب خان بد کردار بموکب ظفر آثار ملحق نگشته دست بستم و آزار و خرابئی امصار و اقطار برکشاد و با آن که مکرر فرامین نفاذ قرین بطلب آن سر دفتر ارباب کین صدور یافت چون غشاوت شقاوت پردهٔ غفلت بر دیدهٔ بصیرتش فروهشته بود و وخامت عاقبت و سوء خاتمت بروزگارش عاید گشته بدان فرامین التفات ننموده تمکین نکرد -

شوم اختری که بخت بد آشفته حال او　　　هرکار کو کند همه گردد وبال او

اسد خان و جمعی از مقربان و اعیان که از ستم و طغیان آن سرگشتهٔ بادیهٔ کفران و عدوان بجان رسیده بودند عرض نمودند که آن بد اصل بی بنیاد پائی از حد خود بیرون نهاده از غایت حماقت و جهالت و نهایت غرور و نخوت خیال سلطنت و اندیشهٔ سروری در سر پر شرش افتاده و بمیان ولایت درآمده دست به ستم و بیداد و فتنه و فساد برکشاده تمام رعیت و سپاه و امرا و اعیان درگاه از تغلب و تسلطش بجان رسیده و از وطن و مسکن خویش آواره و بی خان و مان گردیده اند - همه روزه از اطراف ملک فتنها روئی می نماید - اگر شهریار جهان بزودی در مقام دفع فتنهٔ او درنیاید یمکن که مهم بجائی منجر شود که دست تلافی و تدارک از دامن ادراک آن کوتاه گردد -

گر این فتنه ماند چنین دیر باز　　　کند شغل شاهی به مردم دراز
شه ار ماه او درنیارد به میغ　　　سر تخت خواهد گرفتن به تیغ

بالجمله چندان ازین قسم سخنان بعرض شهریار گیتی ستان رسانیدند تا فرمان قضا جریان به سید مرتضی عز صدور یافت که با امراء برار صاحب خان را بدرگاه فلک اشتباه رسانند یا از ممالک محروسه اش اخراج نموده جور و تعدی آن ظالم مغرور را از سر رعایا دور گردانند سید مرتضی که سالها در آرزوئی چنین رخصتی می بود، فرصت غنیمت دانسته جمشید خان و خداوند خان و بحری خان را با جمعی از امرا و لشکریان بیشتر بدفع آن بد اختر نامزد فرمود و خود نیز متعاقب بدان جانب توجه نمود - امراء مذکور در سرعت صبا و دبور سبقت جسته در موضع رانجنی خود را به صاحب خان رسانیدند که این جماعت بملازمت آمده اند نه به محاربت - لاجرم آن جاهل کلام از صدق دور را باور داشت و باستقبال اجل علم استعجال برافراشته بقدم عز و ناز مرگ خویش را پیش باز آمد چون امرا بدان سردار اشقیا رسیدند فی الحال بقتل آن پیشوائی ارباب ضلال مبادرت نموده آتش فساد و بیدادش را به آب تیغ فولاد فرو نشانیدند و مردم امصار و اقطار را از دست جور و آزار و بیداد و عنادش رهانیدند - آری عاقبت جور و ستم وخیم و خاتمت طغیان و کفران عذاب الیم است - الا لعن الله من کفر النعم -

اگر بد کنش مرد زنهار خوار　　　بگردون گردان رود زهره وار
زمانه ز گردون بزیر آردش　　　بدست بد خویش بسپاردش

بالجمله چون خبر قتل صاحب خان بسمع اشرف همایون رسید خاطر ملکوت ناظر بغایت ملول و محزون گشته یکبارگی از امرا و ارکان دولت آزرده و متنفر گردید و بکلی دامن از امور سلطنت و سروری در چیده اندیشهٔ عزلت و انزوا و فکر ترک تکفل مهام دنیا در ضمیر منیرش جائی گیر شد چنانچه پیوسته به مخصوصان می فرمود که بصدق نیت و علو همت متوجه تدارک مافات و تلافی جرایم و زلات گزشته می خواهم که بالکلیه عنان نهمت از صوب اعراض دنیوی برتابم و باقی عمر از برائی عمر باقی دریابم.

دلا بکوش که باقی عمر دریابی　　　که عمر باقی ازین عمر بر گزریابی

درین ولا هوائی سیر دنیا در سر افتاده و آرزوئی طوف کعبهٔ معظمه و زیارت مدینهٔ طیبه و سایر اماکن و مشاهد مشرفه رخت در کانون سینه نهاده به نحوی که جائی هیچ هوس و پروائی هیچ کس درو نمانده عزم جزم فرموده که بقیه عمر صرف اذخار مثوبات اخروی سازم و بعد ازین از قیل و قال مردم بحال خود پردازم. چون امور جمهور انام بی وجود حاکم عادل نظام و انتظام بزیر نیست و رجوع این امر به سادات رفیع الدرجات که والیان حقیقی اند اولی است وظیفه آن که یکی ازین سلسلهٔ علیه که علامت نجابت و دولت و آثار صلاح و فلاح از ناصیه اش واضح ولایح باشد پیدا کنید تا زمام مهام انام در قبضهٔ اختیارش نهاده پائی خود از میان بکناری کشم. چون مخصوصان آن حضرت راضی باین امر نبودند کسی را که ارتکاب این امر خطیر داشته باشد بنظر کیمیا اثر در نمی آوردند تا نفس نفیس آن حضرت بالکلیه از افسر و سریر دلگیر گشته با چند نفر از ندما و مخصوصان که محرم بودند بلباس درویشان بی خبر امرا و اعیان بجانب همایون پور عبور فرمود چون امرا و سران سپاه و اعیان درگاه از توجه آن حضرت آگاهی یافتند باتفاق سادات و قضاة و علما و فضلا از عقب شهریار فریدون نسب شتافتند و در برنامین[1] که قریب بموضع همایون پور است سعادت ملازمت در یافتند همگنان زمین ادب بلب عبودیت بوسیده بزبان عجز و نیاز معروض داشتند که حق سبحانه و تعالی وجود فایض الجود حضرت سلیمانی را شایسته و سزاوار جهان‌بانی آفریده و باعث نظام و انتظام مهام جهان و جهانیان گردانیده است، دست از تکفل امور جمهور باز داشتن و نظام جهان و مهام نوع انسان را مختل و مهمل گزاشتن نزد خالق و خلایق پسندیده و مستحسن نیست و ارتکاب این امر عظیم که هرآئینه موجب صلاح عالمیست بر حکم حدیث صحیح عدل ساعة خیر من عبادة الثقلین از جمیع طاعات و عبادات اولی است. شهریار ملک اطوار بر زبان گهر بار گزرانید که خاطر خطیر از مهمات دنیوی دلگیر گشته عزم طواف روضهٔ متبرکهٔ رضیهٔ رضویه علی ساکنها الصلوة والتحیه که مطاف مقبلان اطراف و اکناف جهان است مصمم فرموده‌ایم. مهم سلطنت وتکفل امور سپاه و رعیت بهر که شایستهٔ آن دانید سپارید و دست از دامان ما بدارید. کافهٔ سادات و علما و جمهور امرا و وزرا خصوصاً سیادت و هدایت پناه زبدهٔ اولاد حضرت خیر البشر شاه حیدر دران مجمع سر بر زمین نهاده بعجز و نیاز تمام عرضه داشت که ارادهٔ بندگان حضرت دیوان اعلی شرعاً و عقلاً مجوز نیست چه موجب حدوث فتنه و فساد و مستلزم تعذیب و تخریب عباد و بلاد است علی الخصوص جمعی از سادات و علماء خراسان و عراق که در ظلّ رافت و حمایت شهریار آفاق در مهاد امن و امان روزگار می گزرانند هرآئینه از غیبت آن حضرت بانواع

---

۱ کذا

بلا و کلفت و اقسام عنا و محنت مبتلا خواهند شد و این معنی به یقین موافق رضاء الهی و مقرون به خوشنودی حضرت رسالت پناهی نیست - بالجمله رائی جهان آرائی شهریار دین و دنیا را دلایل و براهین سادات و علما معقول نموده فسخ آن عزیمت فرمود و منصب وکالت و پیشوائی برائی و رویت شاه حیدر مقرر و مفوض گشته شهریار خورشید اشتهار زبان درر نثار به نصیحت آن زبدهٔ عترت سید ابرار کشوده فرمود که چنانچه حق تعالی زمام اختیار کافهٔ برایا به ید اقتدار ما نهاده ما حل و عقد امور جمهور را به رائی و رویت تو که از عترت حضرت رسالتی حواله فرمودیم می باید که با رعایا و زیر دستان که ودایع خالق البرایا اند بنوعی سلوک نمائی و در فیصل امور جمهور و سر انجام مهام کافهٔ انام بطریقی سعی و اهتمام بجائی آری که عند الخالق والخلایق ماجور و مشکور بوده در روز نشور که «یوم لا ینفع مال ولا بنون» عبارت ازان است از جواب باز خواست عاجز نیائی -

بهر شغل کامروز رای آوری ره آورد فردا بجا آوری

طریقهٔ نیک اندیشی آن که در اجرائی احکام الهی از مساهله و مداهنه بر اندیشی و در اوامر و نواهی شریعت حضرت رسالت پناهی مساعی جمیله بظهور رسانیده نام و نشان ملاهی از میان رعایا و سپاهی براندازی و انواع فسق و فجور و اقسام جور و زور را از نزدیک و دور مرتفع و منسوخ سازی -

اگر سوارئی رخش سعادتت هوس است عنان طبع بگیر و بدست شرع سپار

چه خردمندان جهان گفته اند از دولت دنیوی برخورداری سعادتمندی یابد که بدنیا کار عقبی بسازد و در ایام دولت خویش را بجاه و حشمت مغرور و فریفته نساخته در چاه غفلت و غرور نیندازد و همیشه بحال فقرا و ضعفا پردازد -

ز مغروری کلاه از سر شود دور مبادا کس بجاه خویش مغرور
ز تاج تکبر مکن سر خوشی که آخر ازان رنج گردن کشی
سری کز تکبر شود پایمال ز دولت نه بیند بغیر از زوال

بالجمله بعد از فراغ نصایح و مواعظ موکب جهانگیر حضرت سلیمانی متوجهه مستقر سریر جهان بانی گشته در قلعهٔ احمدنگر بفراغ خاطر انور بر مسند کامرانی تکیه فرمود و کلیات و جزئیات مهمات سلطنت حواله برائی و رویت شاه حیدر شده جمیع امرا و ارکان دولت بمنزل آن سید رفیع محل جمع می گردیدند و امور مالی و ملکی را بفیصل می رسانیدند تا آن که شیلان دیوانی در دیوان خانهٔ شاه صرف می شد و شراب دار و جامه دار سرکار حضرت سلیمانی پیوسته در حضور آن آصف ثانی حاضر بودند تا هرکرا بخدمتی تعین کند یا بمهمی فرستد سر و پا و پان داده از همانجا رخصت کند و بعرض اشرف محتاج نباشد - القصه چون دست تصدی شاه حیدر در امور وکالت قوی و مطلق گشته در مهمات سلطنت استقلال یافت نصایح شهریار گیتی ستان را بر طاق نسیان نهاده بمقتضائی رای و بر وفق آرزوئی وهوائی خویش برتق و فتق قضایا پرداخت تا در اندک روزی اکثر اکابر و اعیان درگاه بل کافهٔ سپاه از حسن سلوک شاه گله مند و شاکی گشته از تندئی خوی و غضبناکیش

متوحش و متنفر شدند چنانچه مولانا و الهی که از ظرفاء زمان و بو العجبان دوران بود این معنی را بلغت اهل خراسان در رشتهٔ نظم کشیده ـ

بوقت کیف چنان شه دماغ پریشانه　　　که خلق راضی به پیشوائی اسد خانه

اگرچه هرچند اسد خان در پیشوائی شاه حیدر سعی نموده بود امّا شاه ازو اندیشه می نمود و همیشه در مقام رفعش بود تا درین ولا بهانه برانگیخته عرض نمود که جمعی از امرا را بسرحد ولایت برهان پور نامزد باید فرمود تا از آسیب سپاه اعدا مملکت را محافظت نمایند ـ بالجمله اسد خان را با جمعی از امرا نامزد فرموده بصوب دولت آباد فرستاد ـ از جمله اسباب توحش و تنفر خاص و عام از شاه عالی مقام این بود که موازی چهار صد قصبه از ممالک محروسه در سابق بجاگیر شاه مغفرت دستگاه شاه طاهر علیه رحمة الله الملک الغافر مقرر بود و درین وقت هرکدام از انها بانعام یکی از امرا و مقربان درگاه کیوان احترام انتظام داشت ـ شاه حیدر بدون فرمان اشرف همایون تمام را بنام خویش رقم اختصاص زده قلم تغییر بر جاگیر جمع کثیر کشید و بهیچ وجه بمبادله ومعاوضه راضی نمی گردید ـ این معنی موجب تغیر مزاج آن فرازندهٔ تاج و سریر گشته هرچند جهت تسلی خاطر آن جماعت تکلیف قبول نعم البدل فرمود بجائی نرسید ـ در خلال این احوال مثال قدر امتثال بسر انجام مهام میزبانی و انتظام اسباب عیش وشادمانی صدور یافته کار کنان حضور از نزدیک و دور بترتیب مقدمات جشن و سرور شتافتند ـ

جهانی به شادی شد آراسته　　　همه بوم پر زیور و خواسته

جهان شد نهان زیر دیبائی چین　　　پر از در و گوهر بساط زمین

درین جشن و میزبانی مبالغه که حضرت سلیمانی در نهی مناهی و ملاهی فرموده بود از خاطر شاه حیدر محو گشته شرب مدام را صلائی عام در داد و سلاسل و اغلال منع از رقاب ارباب لهو و طلاب لعب برکشاد ـ

برداشت غل شرع بتائید ایزدی　　　از گردن زمانه علی ذکره السلم

چون خبر ارتفاع موانع مناهی بمسامع قدسی جوامع شهنشاهی رسید، رقعهٔ همایون بشاه حیدر صادر گردید که باوجود دعوی فضیلت و سیادت حرمت شریعت حضرت رسالت صلی الله علیه وآله رعایت نه نمودن و مخالفت فرمان ما که هر آئینه موافق حکم حضرت منّان بود فرمودن بچه حمل توان نمود ـ هرچند شاه ارجمند به معاذیر دلپذیر متمسک گشته در استرضائی خاطر ناظر ملکوت ناظر ملک آرا کوشید اثری بران مترتب نگردید تا آن که در اثناء میزبانی روزی حضرت سلیمانی با خواص ندما به بهانهٔ سیر باغ کاریز از جمیع امرا و وزرا خوش طبعانه گریز زده راه دولت آباد پیش گرفت ـ از جمله بندگان صلابت خان پیشتر از دیگران خود را بموکب همایون رسانیده بشرف ملازمت فایز گردید ـ شاه حیدر و دیگر ارکان دولت و اعیان حضرت چون بر توجه موکب گیتی ستان بجانب دولت آباد آگاهی یافتند از روئی سرعت به ملازمت شتافتند ـ بعضی در اثناء راه و بعضی در دولت آباد سعادت زمین بوس دریافتند ـ چون ساحت ولایت دولت آباد از پرتو

ماهچهٔ رایت نصرت آیت رشک صحن خاور گشت، فرمان قضا جریان به طلب اسد خان که دران نواحی لشکر گاه ساخته بود صادر گردید و در مجلس عام بزبان وحی ترجمان گزرانید که رائی عالم آرا از تکفل امور جمهور به کلی نفور گشته و ترک زخارف دنیائی پر غرور به فتوائی عقل و خرد ضرور.

وقت آن است که اقبال کند یارئی ما　　صبح امید دمد از شب بیدارئی ما

دست منع از اذیال همت عالی نهمت ما کوتاه کنید و دعا و فاتحه مسرع عزم مارا همراه کنید که این مرتبه شوق تقبل سدهٔ سدره مرتبه کعبهٔ معظمه و باقی اماکن مشرفه طوق طلب نه چنان در گردن این قالب طالب افگنده که به فریب نفس و وسواس شیطان تخلف ازان ممکن بود.

دگر دامن همتم را درین ره　　شده خلعت خاص توفیق شامل
زنم دست و دامان مقصود گیرم　　بهم در نوردم بساط رسایل
کنون کز سر معرفت در ضمیرم　　شده پرتو نور تحقیق شاغل
نگردد سرا پردهٔ چرخ و انجم　　میان من و کعبهٔ وصل حایل

همگنان چون این سخنان از خدیو انس و جان استماع نمودند حیات خویش را وداع گفته.

چنین قفا سفری اختراع خواهم کرد　　حیات را وترا یک وداع خواهم کرد

در امتناع متفق اللفظ و المعنی گشتند و بیک بار پیشانئی عجز و انکسار بر خاک مسکنت و افتقار سوده زبان به تذکار دعا و ثنائی آن شهریار دین دار کشودند که همیشه قبهٔ چتر همایون شهنشاهی چون اطلس خورشید فلک سائی باد وصیت معدلتش در بسیط زمین چون نسیم صبا جهان پیمائی. اجتناب شهریار فلک جناب مالک رقاب از ارتکاب امور سلطنت و مهام خلافت که بر حکم فرمان ازلی و رقم تقدیر لم یزلی تعلق به آن حضرت گرفته هرآئینه از صواب دور و به فساد حال عباد و بلاد نزدیک است و حضرت شهریاری نزد باری عز اسمه باین تخلف معذور و ماجور نخواهند بود. از جمله سادات صحیح النسب سیادت و نقابت پناه نجابت و هدایت دستگاه میرزا محمد مقیم ابن سیادت و نقابت پناه نجابت و هدایت دستگاه شحنة السادات والنقباء العظام میر محمد رضاء رضوی مشهدی بر دیگران سبقت جسته سخنان موثر بعز عرض رسانید تا ذات اقدس اعلی فسخ آن عزیمت فرموده بر عجزه و زیردستان مهربان گردید. بالجمله تمام علما و فضلا درین باب فتاوی مسجل و بآیات و احادیث مذیل ساخته به نظر اشرف درآوردند و بعجز و زارئی بسیار آن اندیشه را از خاطر فیض مآثر آن حضرت بدر بردند. آنحضرت نظر مرحمت اثر بر رفاهیت حال سپاه و رعیت فسخ آن عزیمت فرمود و در خلوت اسد خان را طلب داشته باز تکلیف تکفل امور وکالت و پیشوائی نمود. اسد خان بعد از استعفا بعرض اشرف علی رسانید که بنده تنها از عهدهٔ تصدی این امر عظمی بیرون نمی تواندآمد. اگر بموجب فرمان قضا جریان صلابت خان با بنده درین امر شریک گردد یمکن که از عهدهٔ تقصی آن بیرون تواند آمد. صلابت خان غلام چرکسی بود که نواب کامیاب سپهر رکاب فلک جناب خاقان جم جاه سکندر سپاه خورشید کلاه فلک بارگاه ظل الله السلطان ابن السلطان و الخاقان بن الخاقان

خاک آستانهٔ خیر البشر مروج مذهب حق ائمه اثنا عشر غلام خاص باخلاص امیر المومنین حیدر شاه طهماسب بن شاه اسمعیل الحسینی صفوی الموسوی فرمان فرمائی ممالک ایران با دیگر تحف و هدایا بجهت اعلی حضرت جنت مکانی فردوس آشیانی شاه حسین نظام شاه فرستاده بود و بجهت وفور عقل و کفایت و ظهور دانش و درایت منظور نظر کیمیا اثر گشته روز بروز مدارج رفعت و منزلتش ارتقا می یافت تا پائی بر مسند وکالت و پیشوائی نهاد چنانچه در ضمن کلام مستقبل شرح احوالش سمت وضوح خواهد یافت ـ بالجمله شهریار کامگار مبالغهٔ بسیار فرمود که اسد خان بی شرک دیگری متکفل امر وکالت گردد اسد خان در التماس خویش اصرار نموده بی شرکت صلابت خان بدان راضی نه شد ـ آخر الامر حضرت سلیمانی بر زبان وحی ترجمان گزرانید که تو خود بطوع و رغبت خویش صلابت خان را شریک می سازی امّا عنقریب پشیمانی خواهی کشید و مرارت این شرکت خواهی چشید و در آخر سخنان آن حضرت بصحت پیوست و صلابت خان بر اسد خان مستولی گشته روز بروز دست تصدی اسد خان را از امور ملکی کوتاه میکرد تا یکبارگی او را بی دخل ساخته در حبسش انداخت چنانچه از سیاق کلام آئنده واضح خواهد گشت ـ القصه اسد خان بموجب فرمان قضاجریان صلابت خان را بحضور اشرف برده سر و پائی پیشوائی چنانچه خود پوشید درو نیز پوشانید و هر دو باتفاق متصدی امور جمهور گشته مهمات سلطنت به فیصل می رسانیدند ـ بعد ازان که امر وکالت به اسد خان و صلابت خان تفویض یافت فرمان قضا جریان صادر شد که شاه حیدر به قصبهٔ دولت آباد رفته دران مکان می بوده باشد تا بدان چه فرمان صادر گردد بعمل آورد ـ انگاه بموجب فرمان شاه را از قصبهٔ مذکور بقلعه نقل فرموده بمدتی در قلعهٔ دولت آباد گوشهٔ عزلت و انزوا داشت ـ بعد ازان باز بموجب فرمان از دولت آباد به احمد نگر آمده ازان جا به بندر راجپوری که به مقاضای او مقرر بود توجهه نمود ـ

بالجمله بعد از چند روز موکب گیتی ستان از دولت آباد رایت عزیمت به صوب مستقر سریر سلطنت بر افراخته بعد از طی مسافت آفتاب رایت فتح آیت از افق دار السلطنت احمد نگر طالع گشته در باغ کاریز قدیم رحل اقامت انداخت وابواب دخول کافه مردم را مسدود ساخته مدت دوازده سال مانند قطب شمال دران باغ جنت مثال پائی اقامت در دامن عزلت وانزوا کشیده درین مدت مطلقاً بامور دنیا نه پرداخت اسد خان و صلابت خان همه روزه به حوالی آن باغ آمده مهمات دیوانی را به فیصل می رسانیدند و اگر قضیهٔ کلی سانح می شد به وسیلهٔ خواجه سرائی خرد سالی که به حوالی آن مقام عالی آمد و شد می نمود معروض گردانیده بدان چه جواب صادر می شد عمل می نمودند و احیاناً نواب اعلی صاد رقعهٔ اشرف اقدس بنام یکی از عمال و مقربان قلمی فرمود. خدمتی که بود رجوع می فرمود ملازمان سدهٔ سلطنت وسایر ارباب حاجت بعضی به اسد خان توسل جسته بخدمتش آمد شد داشتند و بعضی اوقات صرف ملازمت صلابت خان می نمودند و جمعی طرفین را رعایت نموده همت بر استرضائی هردو می گماشتند ـ بنا برین فضیلت پناه میرزا صادق اردو بادی که از جمله فضلاء عراق و خوش طبعان آفاق بود و دران آوان در سلک ملازمان این آستان ملایک آشیان انتظام داشت، این دو بیت در رشتهٔ نظم کشید ـ

از پریشانی و حیرانی و سرگردانی   شب اسد خانیم و روز صلابت خانی

یعنی از جور و جفائی فلک سفله نواز گاه کبرم من بیچاره و که نصرانی

چون در ایام عزلت وانزوا اکثر اوقات فرخنده ساعات شهریار ملکی ملکات بمطالعهٔ کتب مصروف می گشت احیاناً اشکالی که بخاطر انور می رسید از علماء پایهٔ سریر جاه و جلال استکشاف می فرمودند وعلما جوابها نوشته بعرض اشرف اعلی می رسانیدند[1] ۔

ذکر نائرهٔ نزاعی که میان صلابت خان و سید مرتضی ارتفاع یافت و بیان مبداء و منشاء آن

بر خرد خرده بین بدلائل و براهین عقلی ظاهر و مبرهن است که طبایع نوع بشر که مورد خیر و شر است بحب جاه و رفعت مجبور است و در حین قدرت و مکنت از وفا و مروت بغایت دور۔ هرگاه احدی دست تصدی خود در امور دنیا مطلق بیند و گل مراد از گلبن امید چیند بالطبع از دیگر همسران پیشی و برتری گزیند و هیچ کس را مثل خویش و از خویش در پیش نه بیند۔ لاجرم اساس عداوت درمیان بنی نوع انسان همیشه محکم می باشد و بنائی دولت شان پیوسته از شومئی عداوت منهدم۔

دور نگر کز سر نامردمی بر حذر است آدمی از آدمی

مصداق این سیاق صورت نفاقی است که میان سید مرتضی و صلابت خان روئی نمود و آن فی الحقیقت منشاء ویرانئی مبانئی دولت ایشان بلکه سبب خرابئی جهانی بود۔ تفصیل این کلام آن که چون صلابت خان دست تصدی خویش در مهام انام قوی و مطلق دید و بر اسد خان که در شرکت پیشوائی او با خود کمال سعی نموده بود چنانچه شمهٔ ازان از سیاق کلام ماضی بوضوح پیوست که بر اسد خان مسلط گردید خواست که سید مرتضی نیز مثل سائر امرا اوامر و نواهی او را مطیع و منقاد بوده گردن از امتثال حکمش نه پیچد۔ بنا برین بمقتضائی هوائی خود فرامین موشح به مهر مهر آئین شهریار روئی زمین مشتمل بر بعضی نکات بی محل به سید مرتضی می فرستاد و آتش عناد را بباد فساد اشتعال می داد۔ سابقاً میان سید مرتضی و صلابت خان رابطهٔ اتحاد و وداد استحکام تمام داشت بلکه مبانئی محبت بایمان و پیمان مشید ومؤکد بود و درین وقت در قوت و قدرت کم از صلابت خان نبود امتثال امثال این امور برو شاق می نمود۔ لاجرم بقدم مخالفت پیش آمده جواب نه بر وفق مراد صلابت خان می داد و چون مادهٔ نزاع فی الجمله ارتفاع یافت از طرفین مفسدان تحریک سلسلهٔ نفاق نموده شب و روز در مقام انهدام اساس دولت ایشان می بودند تا رسید بدیشان از شامت مخالفت انچه رسید چنانچه از سیاق کلام آئنده ظاهر خواهد گردید۔ بالجملہ چون میان صلابت خان و سید مرتضی اتفاق به نفاق مبدل شد جمیع امراء برار شاه ام ابا با سید مرتضی اتفاق نموده در دفع صلابت خان هم داستان گشتند و چون صلابت خان ابواب دخول و خروج بر شهریار گیتی ستان بطریقی مسدود ساخته بود

---

1 چونکہ اسکے آگے مصنف نے بادشاہ کے سوالات اور علما کے جوابات تفصیلاً درج کئے ہیں جو تاریخ سے تعلق نہ رکھنے کے علاوہ بادشاہ کے توازن دماغی قائم نہ رہنے کا پتہ دیتے ہیں اسلئے اس حصہ کو حذف کردیا گیا۔

که به هیچ حیله وصول کسی یا نوشته بملازمت آن حضرت ممکن نبود و تمام مهام سلطنت را به قبضهٔ خویش درآورده اسد خان را زیاده مدخلی نمانده بود اسد خان نیز ازین معنی با صلابت خان در مقام خلاف و نفاق گشته در خفیه با سید مرتضی و امراء برار اتفاق نمود. چند مرتبه سید مرتضی را با موازی بست هزار سوار ساختهٔ کارزار به پایهٔ سریر ثریا آثار طلب فرمود و چون صلابت خان را قوت مقاومت آن سپاه نبود چه اکثر لشکری که در شهر احمد نگر بودند نیز با صلابت خان متفق نبودند. هرمرتبه که امراء برار متوجهه می شدند صلابت خان به جهت مصلحت با اسد خان در مقام ملایمت و مدارا درآمده اورا به مکر و فریب از راه می برد تا اسد خان درمیان درآمده آتش آن فساد را بآب صلح و صلاح منطفی می ساخت و همین که سید مرتضی رایت معاودت بر می افراخت باز صلابت خان مطلق العنان گشته پرتو التفات بر حال اسد خان نمی انداخت تا عاقبت بیکبارگی استیلا یافته اسد خان را از وکالت بلکه امارت معزول ساخت چنانچه عنقریب سمت گزارش خواهد یافت.

ذکر انتقال علی عادل شاه ازین دار پر ملال و جلوس ابراهیم عادل شاه بر سریر جاه و جلال و حدوث قتال و جدال میان عادل شاه و سپاه ظفر مآل بمقتضائی قضائی ایزد متعال و بیان مآل آن حال

چون شهریار گیتی ستان که واسطهٔ نظام و انتظام ممالک و مسالک هندوستان بود بمقتضائی علو الهمت من الایمان همگی نظر بر ارتقاء مصاعد فرمان روائی و ارتفاع معارج کشور کشائی داشت. همیشه همت فلک اعتلا و اندیشهٔ جهان پیما بر تسخیر امصار و بلاد بلکه در آوردن گوئی زمین در خم چوگان مراد می گماشت. درین ایام تسخیر شهر بیدر در ضمیر اقدس انور جائی‌گیر گشته ما فی الضمیر خویش را به صلابت خان و اسد خان قلمی فرمود و حکم شد که کس اولاً نزد قطب شاه فرستاده به تجدید عهد و پیمان اورا با بندگان این درگاه متفق سازند بعد ازان به تسخیر بیدر پردازند. وکلاء پایهٔ سریر خلافت مصیر حسب الحکم قضا نظیر قطب شاه را ازین معنی خبیر ساخته چون میان برید و قطب شاه پیوسته بنائی عداوت محکم بود قطب شاه بی اکراه این منصوبه را محض مدعاء خود دیده باین مصلحت هم داستان گردید بعد آن اسد خان و صلابت خان جمعی از امرا و اعیان مثل سیادت و امارت شعار میرزا یادگار المخاطب به خان جهان و امارت مآب محمد خان ترکمان و شجاعت دستگاه شاه وردی خان و چغتائی خان و از امراء هندو مثل چندر رائی و تمسیا و سانیا و جمعی از سلاحداران که ازیشان بخاصه خیل تعبیر کنند با قریب بست هزار سوار جرار به تسخیر بیدر نامزد فرمودند. امراء مذکور با لشکر منصور بجانب بیدر رایت ظفر پیکر برافراخته بعد از طی منازل ظاهر بیدر را مضرب خیام عساکر نصرت فرجام ساختند و از صدمهٔ نهیب زلزله دربنائی صبر و شکیب ملک برید والئی بیدر انداختند و مضمون اذا نزل بساحتهم فساء صباح المنذرین بر متوطنین آن سر زمین عیان ساختند. چون ملک برید قوت مقاومت با سپاه ظفر پناه در حوصلهٔ طاقت خویش ندید در حصار متحصن گردیده باستعداد رزم و پیکار و استحکام

برج و بارهٔ حصار پرداخت ـ لشکر ظفر اثر اطراف بیدر را چون نگین انگشتر درمیان گرفته از اطراف سیبه و النگ پیش برده سفیر تیر و تفنگ خبر جنگ بگوش طالبان نام و ننگ رسانید ـ

به مردانگی آن سپاه گزین　　روان بر کشادند بازوی کین
برآمد ز هرسو در رستخیز　　نبد هیچ جائی گزار و گریز

چون قلعهٔ بیدر که به حصانت در تمام کشور هند و سند سمر است و در استعداد حرب و آلات طعن و ضرب ثانی اثنین قلعه خیبر لاجرم صورت تسخیر در پردهٔ تاخیر مانده ایام محاصره امتداد یافت ـ

حصار حصین بود با ساز و برگ　　سپاه اندر و دل نهاده به مرگ

امّا برید از امتداد ایام محاصره به تنگ آمده کار بر محصوران انحصار نیز دشوار گردید ناچار پناه بعادل شاه برده خواجه سرائی را که عادل شاه صیت حسن و جمالش شنیده مدتها در آرزوئی وصالش بود با دیگر تحف و هدایا بخدمت عادل شاه روان گردانیده از روئی عجز و انکسار در دفع عساکر ظفر شعار استعانت و استمداد نمود ـ منهیان چون خبر عجز برید و ارسال غلام خورشید جمال بآن لب تشنه شربت وصال رسانیدند از غایت بشاشت و خوشحالی قبل از وصول آن غلام مخذول جمعی از امرا و سران سپاه را با قریب ده هزار سوار کینه گزار بمعاونت ملک برید نامزد فرموده بصوب بیدر روان گردانید ـ متعاقب آن فرستادهٔ برید با غلام مذکور بحوالی شاپور رسیده عادل شاه از قرب وصول مطلوب آگاه گردید و بمقتضائی نظم ـ

وعدهٔ وصل چون شود نزدیک　　آتش شوق تیز تر گردد

به نفس خویش از غایت شوق وصال باستقبال آن غلام بد سر انجام روان گشت ـ بعد از ملاقات فرستادهٔ برید را به منزلی که جهت او تعین نموده بودند فرستاده خود با غلام زهره جبین بجانب محل خاص خرامید ـ بعد ازان که خدمتگاران و نزدیکان متفرق گشته هر کدام بمقام خویش شتافتند غلام نکوهیده فرجام که به خیال انتقام دشنهٔ برهنه همراه داشت چون مجلس را از غبار اغیار خالی دید فرصت یافته به همان دشنهٔ جگر تشنه آن شیفتهٔ عشق خویش را شگافت نظم ـ

زدش خنجر تیز پهلو شگاف　　که از پشت رفتش برون سوئی ناف
در افتاد خسرو ازان زخم تیز　　برآمد ز گیتی یکی رستخیز
درخت کیانی درآمد بخاک　　بغلطید در خون تن زخمناک

بالجمله چون آن ناپاک بی باک به ضرب خنجر بیداد جگرگاه عادل شاه نیک نهاد را چاک زد آه دردناک از دل آن پادشاه پاک اعتقاد برآمده مانند سرو آزاد از پائی در افتاد و همان نفس مرغ روحش از قفس بدن رهائی یافته داعی ارجعی را اجابت نموده ببال شهادت سوئی خطایر قدس شتافت نظم ـ

رمید از اجل مرغ روحش ز سر　　ز پر کلاهش برآورد سر
ز بادی که بیرون شدش از دماغ　　نشانید امن و امان را چراغ

چراغ داری که دران حوالی بهوشیاری مامور بود چون ناله بدان زاری استماع نمود جهت تفتیش آن پیش آمده غلام گم نام به همان خنجر او را نیز از پائی در آورد ـ پاسبانان درگاه عادل شاه آگاه گشته آن غلام گمراه رو سیاه را با همراهانش گرفته به خواری تمام بقتل رسانیدند و این واقعه در شب پنجشنبه بست و سوم شهر صفر سنه ثمان و ثمانین و تسع مائة روئی نمود چنانچه عبارت ظلم دید مشعر برین است ـ

بالجمله چون نامهٔ عمر عادل شاه بر حکم لکل اجل کتاب به ختام اجل مختوم گردیده از دست آن غلام پلید شربت فنا چشید و رخت هستی بدار الملک بقا کشید مواد هرج و مرج در هیجان آمده امن و امان خیمه ازان ملک بیرون زد و سپاه فتنه و فساد روئی به خرابی بلاد و عباد نهاد ـ استقامت و انتظام در مجمع کواکب منحصر گردید ـ بیدادی که بواسطهٔ عدل و داد عادل شاه در بستر ناتوانی و تباهی افتاده بود به قوت تمام سر از بالین انتقام برداشت و هر مفسدی که در زوایائی خمول به عزلت مشغول بود بر صدر عزت و قبول رایت فساد برافراشت ـ والحق عادل شاه پادشاهی بود عادل باذل دریا دل درویش نهاد پاک اعتقاد نیکو سیرت فرشته سریرت خوش طبع، صاحب نظر، مشرب عیشش از چاشنئی عشق با خبر و پیوسته هوائی وصل ماه رخان سیمبرش در سر و همیشه اندیشه سهی قدان سمن بوش در خاطر مهر گستر ـ در ایام سلطنت و روزگار دولت خویش ابواب خزاین و دفاین بر روئی درویشان دل ریش کشوده در همت و سخا ید بیضا به مردم نمود و درویشی و بی تعینش به حدی بود که اکثر اوقات بر روئی زمین بی فرش و بستر تکیه می فرمود وبارها از غایت کسر نفس بر زبان می گزرانید که اگر سابقهٔ عنایت الهی مرا به بادشاهی نمی رسانید با این بی حاصلی چه می کردم و بدین ناقابلی به چه عنوان روزی بدست می آوردم ـ باوجود آن که اکثر اوقات شریفش صرف عیش و عشرت واستیفاء طرب ولذت می شد عرصه مملکتش نهایت فسحت و وسعت پزیرفته قدرت و مکنتش از پدر و جد درگزشت و درگاهش پناه علما و فضلا و هنرمندان جهان گشت ـ در تربیت مردم فاضل و خردمندان کامل به حدی مبالغه داشت که چون صیت فضیلت و حالت قدوة المحققین خلاصة المتبحرین سراج الحق والیقین فتوح الدین شاه فتح الله شیرازی به سمعش رسید طالب صحبتش گشته مبلغ خطیر بر سبیل تحفه جهت آن زبدهٔ ارباب فضل و کمال ارسال داشت تا وطن مالوف را گزاشته به ملازمت آن حضرت مبادرت نمود ـ تا عادل شاه بر سریر سلطنت متمکن بود شاه فتح الله بر جمیع فضلا و مقربان پایهٔ سریر اعلی سمت تقدم داشت نظم ـ

به جان معتقد بود سادات را | همان اهل فضل و کمالات را
چو کار بزرگش فراز آمدی | بخلوت سرائی نیاز آمدی
توجه نمودی به دادار پاک | نهادی جبین تضرع به خاک

بالجمله بعد از انتقال علی عادل شاه به جوار رحمت ذو الجلال امرا و سران سپاه آن غلام رو سیاه را به سزائی عملش رسانیده ـ علی عادل شاه چون فرزندی نداشت در سلطنت برادر زادهٔ آن حضرت ابراهیم عادل شاه که در صغر سن بود متفق گشته در ساعت سعیدش بر سریر سلطنت عادل شاهی نشانیدند و زبان به تهنیت کشاده نثار پادشاهی بر فرق فرقد سایش افشانیدند ـ

ذکر نزاعی که میان سپاه شهنشاه جم جاه مرتضی نظام شاه و ابراهیم عادل شاه روئی نمود و شرح قضایائی که دران اثنا بمقتضائی قضائی خالق ارض و سما از حیز قوت و امکان بعرصهٔ ظهور و وقوع آمد

سابقاً رقم زدهٔ کلک بدایع شیم شد که ملک برید از دست تغلب و تسلط سپاه ظفر پناه نظام شاهی بعادل شاه ملتجی و متوسل گردید و عادل شاه بعضی از امرا و سران سپاه را با قریب ده هزار سوار جرار بمدد ملک برید روان گردانید. باین تقریب خاطر ملکوت ناظر اشرف همایون از غبار کلفت عادل شاه مکدر گشته اندیشهٔ انتقام مخالفان در ضمیر حقایق تاثیر مقرر و جائی گیر گردید. در خلال این احوال خبر قتل عادل شاه و اختلال احوال امرا و اعیان آن درگاه بمسامع عز و جلال رسید. تفصیل این اجمال آن که چون علی عادل شاه بدار بقا انتقال فرمود کامل خان که از اکابر امراء آن درگاه بود ابراهیم عادل شاه را که از فرزندان طهماسپ شاه برادر علی عادل شاه بود به جهت صغر سن بر سریر سلطنت نشانده برادر بزرگترش اسماعیل شاه را که به سن تمیز رسیده بود مکحول گردانید و جمیع مهمات سلطنت را به قبضهٔ اقتدار خویش درآورده دیگری را در امور جمهور مدخل نداد امّا در اندک روزی امرا و سران سپاه تاب تسلط کامل خان نیاورده با کشور خان بن کشور خان در مخالفت کامل خان همداستان شدند و بر کامل خان غلبه کرده او را از میان برداشتند. بعد ازان کشور خان متصدی امر وکالت گشته زمام مهام سلطنت را به قبضهٔ قدرت خود گرفت و چون سیادت و امارت پناه مصطفی خان که از اکابر و عظماء امراء هندوستان به اصابت رائی و تدبیر مستثنی و از قدما بود و درین مدت به جهاد کفار کشور بیجانگر اشتغال داشت کشور خان ازو ملاحظه بسیار می نمود و سیادت و نقابت پناه زبدهٔ آل احمد میرزا نورالدین احمد نیشابوری را با چند نفر از امرا و حواله داران و سپاه گران بگرفتن بلکه کشتن مصطفی خان نامزد فرمود. آن لشکر بیدادگر مصطفی خان ستوده سیر را که فی الحقیقت رکن اعظم آن دولت بود از پائی درآوردند.

القصه چون خبر تزلزل اساس دولت عادل شاه از مخالفت و عداوت امرا و سران سپاه به سمع اشرف همایون رسید فرمان قضا جریان بوکلاء دولت صادر گردید که حاجبی جهت تجدید عهود و مواثیق بخدمت قطب فلک سلطنت ابراهیم قطب شاه فرستاده رابطهٔ اتحاد و اتفاق مستحکم سازند. بعد ازان باتفاق به تسخیر قلعه سلاپور پردازند. صلابت خان و اسد خان کس بدرگاه قطب شاه فرستاده ابواب موافقت و اتحاد کشادند. بعد ازان به استصواب یکدیگر ملک بهزاد الملک ترک سر نوبت میسره را سپه سالار گردانیده جمعی از امراء نامدار مثل عادل خان و اکثری که جوانان سلحدار از غریب و دکنی و حبشی به موافقت و مرافقتش مامور ساختند. ملک بهزاد بعد از احصار و اجتماع سپاه نصرت شعار و استعداد آلات رزم و پیکار رایت عزیمت برافراخته با لشکر منصور بر سمت سلاپور نهضت نمود. غریو کوس صخرهٔ صما را صدائی سطوت و صولت در گوش انداخت و صیحهٔ که تا مانند نفخهٔ صور روز جزا کوه و صحرا را متحرک و متزلزل ساخت نظم.

هوا نیلگون گشت و دشت آبنوس — بجوشید دریا ز آواز کوس
خروش سواران و اسپان ز دشت — ز بهرام و کیوان همی بر گزشت
ز جوش سپاه و خروش نفیر — چو اطفال ترسید گردون پیر
خروش جرس هائی فیلان مست — در آورده در طاس گردون شکست
ز زور دم نائی اژ در ستیز — شد این شیشهٔ نیلگون ریز ریز

بالجمله چون آن سپاه بی کران مانند سیل دمان به ولایت عادل شاه درآمد۔ رعایا و متوطنین آن ملک را روز فراغت و امنیت به سر آمد۔ دلیران لشکر ظفر اثر دست تغلب بتاخت و تاراج بر کشاده داد غارت و بیداد می دادند، اطراف و جوانب را تاخته مواضع و قصبات را ویران می ساختند۔ مستحفظان ثغور و سرحد از بیم سپاه منصور بنات النعش سان متفرق و پریشان گردیدند و بعضی به جانب تخت گاه گریخته خبر توجه سپاه کینه خواه رسانیدند نظم۔

طرف‌دار سرحد نگه‌دار راه — گریزان همه جانب تخت گاه
رعایا هم از بیم تیغ و سنان — شدند از سر راه بر هرکران

چون خبر توجه لشکر ظفر اثر بسمع کشور خان رسید باحضار لشکر کینه ور مثال داده جمعی از امراء نامدار با موازی بست هزار سوار جرار مثل افضل خان و مغل خان و میان بدو به مقاومت و مدافعت عساکر نصرت آثار نامزد گردانیده به سران لشکر قرار داد که اول خود را به لشکری که به کمک بیدر مقرر بود رسانیده به اتفاق در دفع سپاه نظام شاه کوشش نمایند۔ سپاه مذکور از بیجابور حرکت نموده در کنار آب هور به لشکری که به معاونت حاکم بیدر مقرر بود ملحق گردیدند۔ امرا عرض سپاه دیده قریب سی هزار سوار شایستهٔ کارزار بقلم آمد۔ درین اثنا جواسیس خبر رسانیدند که هشت هزار سوار قطب شاهی که بمدد سپاه نظام شاه می روند از راه سرول و سیرم بولایت عادل شاه درآمده اند۔ امرا دفع سپاه قطب شاه را اهم دانسته قرار دادند، که قبل ازان که سپاه نظام شاه ملحق شده به لشکر قطب شاه سر راه گرفته سلک جمعیت ایشان را متفرق و پریشان سازند بعد ازان از روئی قدرت بدفع سپاه بهرام صولت پردازند۔ لاجرم عنان عزیمت بدان صوب معطوف ساخته رایت محاربت برافراختند اتفاقاً قبل از وصول لشکر عادل شاه خبر به امراء سپاه قطب شاه رسیده عنان تماسک و تمالک از دست داده بودند۔ ناچار هنوز با غنیم دو چار نه شده پشت داده رو ببادیهٔ فرار نهادند۔ لشکر عادل شاه سه منزل در عقب سپاه قطب شاه تاخته جمعی را بر خاک هلاک انداختند و از موضع نااندر قریب فیروز آباد قرین فتح و نصرت رایت معاودت برافراختند و چون چیرگی بر سپاه قطب شاه در غرور و تهور شان افزوده بود بر سبیل تعجیل به محاربه و مدافعهٔ سپاه ظفر پناه نظام شاه برداختند۔

ذکر چشم زخمی که بشامت غفلت و غرور بهزادالملک به سپاه ظفر پناه نصرت دستگاه نظام شاه رسید

سابقاً رقم زدهٔ کلک بیان گشت که میان صلابت خان و سید مرتضی غبار نفاق بالا گرفته

پیوسته در مقام انهدام اساس دولت یکدیگر می بودند - درین وقت صلابت خان از روئی نفاقی که با سید مرتضی داشت در اول سر لشکری را که فی الواقع جامه بود بر قامت میر دوخته به بهزادالملک باوجود جوانی و کم تجربگی ارزانی داشت واکثر از عظماء امرا را مامور و محکوم او گردانید و مطلقاً نظر بر مصلحت صاحب و ولی نعمت نینداخت بلکه به مصلحت خویش پرداخت - لاجرم امرا به حسب ظاهر ضرور اطاعت فرمان نموده بمتابعت و موافقت بهزاد گردن نهادند - امّا در لوازم محاربت نهایت کسالت مرعی داشتند و در آخر که صلابت خان به قبح این رسیده از امارت بهزادالملک پشیمان گردید - سید مرتضی را که دران ولا در احمد نگر بود بران سپاه امیر ساخته متعاقب روان گردانید - امیر الامرا حسب الحکم اعلی با لشکر خاصه خویش از احمد نگر کوچ کرده به جانب سپاه بهزادالملک نهضت نمود و کس بامراء برار فرستاده ایشان را با سپاه طلب فرموده چون فاصله میان لشکر سید مرتضی و سپاه بهزادالملک دو منزل ماند جواسیس خبر به میر رسانیدند که سپاه عادل شاه متوجه بهزادالملک شده اند و بهزاد از لوازم حزم و احتیاط به کلی غافل و ذاهل است لاجرم امیر الامرا کس نزد بهزادالملک فرستاد که با لشکر خویش کوچ کرده باردوئی ما ملحق شو که مبادا سپاه عادل شاه فریب داده دست بردی نمایند - بهزادالملک کوچ کرده یک منزل واپس آمد چنانچه یک منزل فاصله میان دو لشکر ماند امّا ازین منزل کوچ ننموده بعیش و عشرت مشغول گشت و با آنکه بهزادالملک از توجه اعدا و شوکت ایشان خبر داشت غرور جوانی و نخوت کامرانی نمی گزاشت که بلوازم حزم و احتیاط پردازد تا چنان چشم زخمی روئی نمود و این فتور از سر لشکری بهزادالملک بود چه ملک بهزاد هر چند بشجاعت و سخاوت و حسن صورت و لطف سیرت آراسته و پیراسته بود امّا در کار رزم و پیکار تجربه حاصل ننموده باوجود سید مرتضی تبعیت او بر خاطر امرا گران می نمود و ازین جهت که بزرگان گفته اند نظم -

سپه را مکن پیش رو جز کسی — که در جنگ ها بوده باشد بسی
نتابد سگ صید رو از پلنگ — ز روبه جهد شیر نادیده جنگ
سپهبد نزیبد بجز صفدری — که تنها نه اندیشد از لشکری

القصه بهزادالملک در موضع داراسن مابین تلدرگ و سلاپور بعیش و حضور مشغول بود تا چاشت گاهی بیک ناگاه سپاه تیز چنگ عادل شاه به تنگ اندر آمده هیچ کس مجال سلاح پوشیدن بلکه در معرکه قتال با دلیران کوشیدن نیافت - لاجرم اکثری ازان لشکر کینه ور روئی از میدان پیکار بر تافته بوادئی فرار شتافتند اگرچه ملک بهزاد با فوجی از دلیران رستم نهاد فدائی وار خویشتن را بر قلب سپاه دشمن زده و بباد حمله صف شکن آتش فنا افروختند و به شعلهٔ تیغ آبدار خرمن حیات جمعی را سوختند امّا چون اکثر لشکر بهزیمت رفته بود کوشش را دران وقت سودی نبود آخرالامر او نیز نطاق الفرار مما لا یطاق بسته باشک حسرت دست از تخت و رخت شسته قدم از میدان ستیز و آویز باز کشید و رایت هزیمت برافراشته فرار برقرار گزید -

چو سردار بنمود در جنگ پشت — نه خود را که جنگ آوران را بکشت

جمیع اسباب و اموال و افراس و افیال و خیمه و خرگاه و سایر احمال و اثقال بهزاد الملک و سپاهش بدست سپاه عادل شاه افتاده لشکری که در جمعیت و آراستگی مانند سپهر نیلوفری بود بسان زلف دل آویز مهوشان از نسیم سحری پریشان و در کوه و دشت و بیابان پراگنده و سرگردان گشت - چون دران رزم گاه کعبتین مراد سپاه عادل شاه بر وفق دلخواه گشته نقش مطلوب موافق مقصود شان روئی نمود غنایم نا محصور بدست آورده نظم -

سرا پرده و خیمه و خواسته — سلاح و ستوران آراسته
چه از زر چه از دیبهٔ هفت رنگ — از آرایش بزم و از ساز جنگ
همه گرد کردند از اندازه بیش — جدا هر کسی برد از بهر خویش

بعد ازان از سر نخوت و غرور بر عزیمت معاونت برید بجانب بیدر عبور نمودند - امّا چون خبر کدورت اثر شکست لشکر بگوش صلابت خان رسید از سر لشکر نمودن بهزاد الملک که منافی پیش بینی و عاقبت اندیشی بود پشیمان گردیده پشت دست ندامت بدندان گزید و الحق بشامت عداوتی که با سید مرتضی داشت این شکست بعساکر نصرت مآثر رسید ازین جهت بزرگان گفته اند که کار بزرگ بخردان فرمودن و بزرگان را به مهم خرد تکلیف نمودن ابواب کلفت و محنت بر روئی دولت خود کشودن است و سر رشتهٔ کار خویش از دست دادن نظم -

گرت رائی بر آزمایش بود — همه کارت اندر فزایش بود
شود جانت از دشمن آژیر تر — دل و مغز و رایت جهانگیر تر
به پیکار دشمن دلیران فرست — هزبران بنا ورد شیران فرست
چو جاهل بود پیشوائی سپاه — شود کار لشکر سراسر تباه

بالجمله چون لشکر شکسته بهزاد الملک به سپاه سید مرتضی رسید میر سوار گردیده از میان بنگاه بر بلندی که بر یکدست لشکرگاه بود برآمده حکم فرمود که جمیع سپاه سلاح پوشیده از بنگاه برآیند و در خفیه یکی از نزدیکان را بسرا پردهٔ خویش فرستاد که از خیمه و خرگاه و اموال و اسباب انچه مقدور باشد بار کرده بجانب احمد نگر روان سازند و آتش در بقیه اسبابی که بردنش متعذر باشد اندازند - آخر روزی بود که خبر شکست به لشکر سید مرتضی رسید و تا سوار گشته از بنگاه برآمدند سپاه زنگی چهر شب بر لشکر سکندر رومی روز تاخته بضرب تیر شهاب شهسوار آفتاب را از میدان افلاک بر خاک غروب انداخت و جهان را در چشم گریزنده و پزیرندگان چون روز تیره بختان تیره و تاریک ساخت نظم -

شبی هول بخشنده تر از بلا — سیه رو تر از روزگار گدا
سیاهی بحدی که مانند قیر — شدی تیره رخسار ما فی الضمیر
ز بس ظلمت از پرتو خود چراغ — ز تاریکی دیده جستی سراغ
ز بس هول شب اشتلم کرده بود — ره دیده را خواب گم کرده بود

با تیرگئی شب ظلمانی سحاب نیسانی بار گشته بر سر آن لشکر مضطر درر باری آغاز کرد و یکبارگی فلک در عجز و بیچارگی بر روئی آن مردم باز کرد. لاجرم هرکس بخویش در مانده هیچ کس را یاد هیچ چیز بغیر از گریز در خاطر نماند. ناچار کلمة الفرار برخوانده همه چیز را بجائی مانده دران شب پر ستیز جان عزیز بتک پا ازان مرحلهٔ جان گزا بدر بردند. سید مرتضی نیز بالضرورت راه گریز پیش گرفته آتش در خیمه و سراپردهٔ خویش زد و آن شب تا سفیدهٔ صبح راه پیموده در هیچ مکان زمانی درنگ ننموده مجملاً لشکر سید مرتضی را محنت آن شب کم از شکست روز بهزاد الملک نبود روز دیگر که بکنار رودی رسیده نزول نمودند جواسیس خبر رسانیدند که سپاه عادل شاه بعد از فتح از میدان رزم‌گاه بصوب بیدر شتافته اصلا گریختگان را تعاقب ننمودند. سید مرتضی از معاودت بی جائی خویش ندامت کشیده بتلافی و تدارک آن مشغول گردید.

درین اثنا امراء برار مثل جمشید خان و خداوند خان و بحری خان و تیرانداز خان و شیر خان و دستور خان و چندها خان و رستم خان با سپاه گران رسیده به لشکر میر ملحق گردیدند. بهزاد الملک نیز با امرا و لشکری که تابع او بودند بالضرورت اوامر و نواهی امیر الامرائی را تبعیت نمودند و چون خبر فتح عادل شاه بامراء سپاه ظفر پناه نظام شاه که به تسخیر قلعهٔ بیدر مامور بودند رسید و شنیدند که بعد از ظفر متوجه ببدر و امداد ملک برید گردیده‌اند از حوالی بیدر کوچ کرده بولایت خویش درآمدند. سپاه عادل شاه چون بر معاودت ایشان اطلاع یافتند عنان ازان صوب بر تافته ظاهر قلعهٔ نلدرگ را که از قلاع معتبرهٔ ولایت عادل شاه است لشکرگاه ساختند.

در خلال این احوال فرمان قضا مثال بامرائی که به تسخیر بیدر اشتغال داشتند رسید که در روز متوجه سپاه سید مرتضی می باید گردید و چون دیگر امرا اوامر و نواهی او را که هرآئینه مقرون بخیر اندیشی و دولت خواهی این درگاه گیتی پناه است بسمع قبول و رضا می باید شنید. میرزا یادگار با دیگر امرا و عساکر نصرت شعار فرمان قضا جریان را به قدم اطاعت و انقیاد تلقی نموده کوچ بر کوچ بجانب لشکر امیر الامرا روان شدند. القصه در اندک روزی سپاه فراوان از هر طرف به لشکر سید مرتضی پیوسته باز پریشانی به جمعیت و محنت براحت مبدل گشت. بعد ازان امیر الامرا با دیگر امرا و اعیان کمر انتقام اعدا بر میان بسته بشوکت تمام و صولت لا کلام بجانب سپاه عادل شاه روان شد.

ز جمعیت لشکر صف شکن — سپه را دگر جان درآمد بتن
سران سپه رایت افراختند — روا رو بگیتی در انداختند
ازان تیز رو خیل آئین شتاب — بیاموخت رفتار گرم آفتاب
شد از تیره گردی که انگیخت سم — درمهائی سیاره در خاک گم

در اثناء راه سیادت پناه سید شاه میر با قریب ده هزار سوار قطب شاهی که به کمک لشکر ظفر اثر شهریار بحر و بر مقرر بودند به سپاه امیر الامرا رسیده به ملاقات یکدیگر مستظهر گردیدند. انگاه آن

دو سپاه کینه خواه از سر قدرت و انتباه متوجه نلدرگ و انتقام سپاه عادل شاه گشته پس از طی مسافت حوالی آن حصار سپهر آثار را مضرب خیام نصرت فرجام ساختند و زلزلهٔ خوف و هراس در دل سپاه عادل شاه انداختند ـ سپاه عادل شاه حصار نلدرگ را پناه خویش ساخته بمقابلهٔ لشکر ظفر اثر قدم پیش نهادند ـ فاصله درمیان آن دو سپاه بغیر همان حصار سپهر اشتباه نماند ـ آن شب هر دو لشکر از بیم شبخون یکدیگر بر حذر بوده بلوازم هوشیاری و مراسم پاس و بیداری قیام و اقدام نمودند و مانند کواکب سیار در آن شب ظلمت شعار یکدم آرام و قرار نیافته از حرکت نیاسودند نظم ـ

طلایه برون شد ز هر دو سپاه　　ز صد میل شد بسته بر خواب راه
ز فریاد و افغان دران تیره شب　　شده خواب از دیده دوری طلب
ز بس شد سراسیمه زان انقلاب　　نمی یافت اصلا ره دیده خواب

روز دیگر که افراسیاب شرقی انتساب آفتاب ظفر مآب از غراب غراب دیدار کشیده سر خنگ چوگان آسمان را در زیر ران خویش گرم جولان گردانید و مواکب کواکب را بیک تیغ کشیدن روز بقا بشب رسانید نظم ـ

دگر روز کافراسیاب سپهر　　برافروخت از جانب شرق چهر
دلیران شامی انجم تمام　　بجستند از بیم زرین حسام

آن دو سپاه رزم خواه از خوابگاه خویش سر بر از جنگ یکدیگر و در دل اندیشهٔ شور و شر برآمدند و سلاح و سلب بر خود راست کرده فوج فوج مانند دریائی بر موج بمیدان ناورد آمدند ـ نقیبان طرفین بآراستن صفوف افواج اشتغال نموده قلب و جناح و ساقه و کمین گاه ترتیب دادند ـ انگاه دلیران هر دو سپاه قدم شجاعت در میدان مبارزت نهاده بازوئی جلادت بر کشادند نظم ـ

بجنبید لشکر ز که تا بمه　　گران گشت بال یلان از زره
برآمد ز کوس و کورگه غریو　　ز بیم آب شد زهرهٔ نره دیو
خروشیدن سهمگین کره نائی　　در آورد چون صور که را ز جائی
صف زنده پیلان فولاد پوش　　تهی کرد مغز خرد راز هوش

پیکان سهام دلیران چون نوک مژگان دلبران بغارتگری جانها پرداخت و قد قامت فتان سنان مانند قد دل آویز مهوشان در هر گوشه قیامتی عیان ساخت ـ نهنگ خدنگ از کمین گاه جنگ دهان جان ستان کشوده و اژدهائی کمند چون زلف دلبند ماه رخان چین و خجند گردن سروران ببند آورده ـ گرد گردان میدان نبرد گزر بر باد صرصر می بست و پشت و جگر گاو ماهی را نوک سنان و خنجر دلیران می خست ـ ثعبان چند زبان چون بلائی ناگهان دهان آتش افشان کشاده مرد و مرکب را بر روئی هم می انداخت و فیلان کوه هیکل را از پائی در آورده چون کوه و تل سد راه سپاه می ساخت ـ

القصه آن دو دریائی هیجا بیک بار از جائی درآمده بباد حمله آتش کار زار را بنوعی بر افروختند که از شرار شعلهٔ آن مریخ خنجر گزار را در پنجم حصار بسوختند. از هیبت آن معرکه زهره در بر زهره از هر خون گشت و از خون سروران هر کران از میدان جوئی خون چون جیحون روان گردید.

برافروخت آتش ز دریائی آب — تو گفتی که دارد قیامت شتاب
چو فولاد شد سخت دلهائی نرم — گریزان شد از دیدها مهر و شرم
اجل در سر نیزهٔ آب دار — چو زهری نهفته بدندان مار
ز نظارهٔ تیغ الماس فر — تحقق بزیرفت قطع نظر
ز عکس سر تیغ و برق سنان — سراز دست می‌رفت و دست ازعنان
ز زخم تبر زبن و تیر خدنگ — همی‌موج‌خون‌خواست‌ازدشت‌جنگ
بیابان چو دریائی خون شد درست — تو گفتی که روئی زمین لاله رست

از اول روز تا وقتی که مهر عالم افروز بدائرهٔ نصف النهار رسید آتش کارزار در التهاب و تیغ آبدار آتشبار در اضطراب بود و از طرفین کوشش مردانه نموده دل و جان غنیم را از بیم حملهٔ صف شکن دو نیم می ساختند و هر بار جمعی از دلیران باهم یار گشته بر صف سپاه دشمن می تاختند و سنگ تفرقه در سلک جمعیت اعدا می انداختند. آخر از لشکر ظفر اثر نظام شاهی قریب هزار سوار نامدار عزم رزم و کینه خواهی جزم نموده چند زنجیر فیل بی ستون نظیر پیش انداخته مانند تند سیلی که از قلهٔ کوهسار میل باسفل نماید بر قلب سپاه عادل شاه تاختند و بیک حمله قلبی را که در استواری هم سنگ سد سکندر بود زیر و زبر ساخته جمعی را بر خاک هلاک انداختند و چون سپاه قلبگاه را پائی ثبات و قرار از جا برده برهم زدند تیر تفرقه در سلک جمعیت لشکر میمنه و میسره نیز انداختند. بالجمله بحمله ساحت میدان را از شکوه چنان سپاهی که چون کوه البرز بوقار استظهار داشت بپرداختند نظم.

چو از حد برون رفت آن داوری — تهور بزد طبل اسکندری
ز لشکر برون شد سوار هزار — عنان تاب داده سوئی کارزار
بخونریز چون خنجر خویش تیز — مروت ز آسیب شان در گریز
همه سر پر از خشم و دل پر ز کین — بابروئی مردی در افکنده چین
دگر باره شد آسمان مرگ ریز — بشد گرد ارواح بر چرخ نیز
شد از کشته پر پشته بالا و پست — بتاراج جان مرگ بکشاد دست
چو طوفان دریا درآمد ز جائی — ندارد برش آتش تیز پائی
نهادند جنگی ستیزندگان — سنان در قفائی گریزندگان
نگون گشت کوس و درفش و سنان — نبد هیچ پیدا رکیب از عنان
گروهی بدادند سر در ستیز — گروهی نهادند رو در گریز

لشکر ظفر اثر نظام شاه جلو ریز از عقب گریزندگان سپاه عادل شاه تاخته هیچ کس را مجال باز پس دیدن ندادند تا آن قوم سراسیمه وار خود را به حصار نلدرگ افکنده از تیغ بی دریغ دلیران لشکر فیروزی اثر باز رهانیدند و در وقت فرار و غایت اضطرار جمعی خویش را در آب خندقی که بدو سوئی آن قلعه محیط بود ریخته از راه آب قدم بوادئی عدم نهادند - بیک بار از درون حصار توپ و تفنگ بسیار و تیر و سنگ بی شمار بر دلیران ظفر شعار ریخته عالم را ازان دود و غبار تیره و تار ساختند - ناچار شیران بیشه پیکار دست از کارزار باز داشته رایت مراجعت برافراشتند و هم چنین چند روز میان آن دو سپاه جهان سوز نیران قتال فروزان بوده اکثر ایام ظفر عساکر نصرت فرجام را روئی می نمود - سپاه عادل شاه قلعه را پناه ساخته بودند و هر بار بقدم جراءت و جسارت وادئی محاربت می پیمودند و چون لشکر ظفر اثر زور می آوردند خویش را بپائی حصار می کشیدند آخر الامر چون امراء سپاه نصرت پناه دیدند که توقف و درنگ و با این جماعت بدین دستور جدل و جنگ مصلحت نیست جهت تقدیم مشورت بخدمت امیر الامرا جمع آمده بعد از استشاره و استخاره آرائی جمله برین قرار یافت که اکثر سپاه عادل شاه این جماعت اند که در برابر لشکر ما کر و فر می نمایند و در بیجاپور چندان لشکری نیست که اگر سپاه روئی بدیشان نهد از قلعه بیرون آیند پس اولی آن است که نصف شبی که سپاه اعدا در خواب غفلت باشند کوچ کرده بر جناح استعجال بجانب بیجاپور ایلغار نمائیم و پیشتر ازان که لشکر عادل شاه خود را به حصار بیجاپور رسانند آن حصار را محصور سازیم - لاجرم در دل شب دیجور کوچ نموده بجانب بیجاپور نهضت نمودند نظم -

بشبگیر هنگام بانگ خروس زجا خاست آوائی گلبانگ کوس

اتفاقاً پیش ازان جواسیس سپاه عادل شاه را از اندیشهٔ لشکر ظفر اثر آگاه ساخته بودند و ایشان نیز دران شب از راه دیگر بجانب بیجاپور بسرعت هرچه تمام تر روان گردیده هنوز عساکر فیروزی مآثر بحوالی بیجاپور نرسیده بودند که سپاه عادل شاه خود را رسانیده در پناه حصار نزول نمودند - هم درین وقت جمعی دیگر از لشکر عادل شاه که بفرمودهٔ کشور خان بر سر مصطفی خان رفته آن پیر سعید را شهید ساخته بودند معاودت نموده بدیگر سپاه عادل شاه ملحق شدند و بدین واسطه قوت و شوکت عادل شاهیه متزاید گشته استقلال تمام یافتند امّا دران ولا امراء عادل شاه که در بیجاپور بودند کشور خان را از ولایت بیرون کرده هنوز هیچ کدام در امور سلطنت مستقل نگردیده بودند و امراء حبش مثل اخلاص خان و دلاور خان و حمید خان که باهم دم موافقت و مرافقت می زدند اکثر امور سلطنت را پیش خویش گرفته بودند - میان ایشان و عین الملک که از اعاظم امراء عادل شاهی بوفور شوکت و قدرت ممتاز بود اتفاق به نفاق مبدل گشته روزی که تمام امراء حبش بمنزل عین الملک رفته بودند همه را گرفته مقید ساخت و روز دیگر لشکر خویش را مکمل ساخته حبشیان را پیش انداخته متوجه حصار بیجاپور گردید بعزم این که عادل شاه را بدست آورده زمام اختیار سلطنت را بقبضهٔ اقتدار خود درآرد و حبوش را در یکی از قلاع محبوس سازد و رایت استقلال باوج فلک عز و جلال برآرد در راه یکی از دوستان بدو رسانید که غلامان عادل شاه با کوتوال

بیجاپور و دیگر لشکریان حضور مقرر کرده اند که چون حبشیان را بقلعه درآورند ایشان را از قید اطلاق فرموده آخذ را ماخوذ سازند ـ عین الملک بد دل بمجرد شنیدن این سخن بی حاصل امراء حبش را در میان بازار بیجاپور گزاشته رایت هزیمت بر افراشته بر سبیل تعجیل راه ولایت خویش پیش گرفت و سپاه عادل شاه از فرار عین الملک بد دلی و زبونی پزیرفت امّا امراء حبش که مشرف بر حبس بودند خلاص گشته استقلال تمام در امور سلطنت یافتند ـ بالجمله بجهت این مخالفت که مجدداً میان امراء عادل شاه واقع شد فتور موفور بقواعد سلطنت والئی بیجاپور راه یافته سپاه نصرت پناه نظام شاه از روئی شوکت و قدرت تمام در ظاهر شاپور مقام فرمودند ـ روز دیگر که شهسوار مضمار خاور بعزم رزم لشکر اختر حشر باختر رایت ظفر پیکر برافراخت و افراسیاب آفتاب به تیغ جهان تاب مواکب کواکب را چون جیش حبش از سپاه سقلاب از نقاب احتجاب هارب و غارب ساخت نظم ـ

سفیده چو از کوه برزد علم | برآمد سپاه کواکب بهم
برآراست خورشید بهر شکوه | بشنگرف پیشانئی پیل کوه

سپاه نصرت پناه نظام شاهی و لشکر ظفر اثر قطب شاهی کمر بکین معاندین تنگ بسته بسلاح جنگ چنگ بازیده نهنگان بحر خروش چون ماهی و نهنگ جوشن درو درع پوش از فرق تا قدم در آهن و فولاد مستغرق گردیده و فیلان بی ستون نهاد را نیز از ساز جنگ چون کوه فولاد گردانیدند و بر آستان ستون آسائی ایشان سنانهای جان ستان بسته بر پشت پشته مثال شان دلیران ناوک انداز و آتش باز نشانیدند ـ پس فوج فوج مانند دریائی بر موج روئی بمیدان نهاده نقیبان و تواچیان بتعبیهٔ صفوف پرداخته میمنه و میسره و قلب و جناح مرتب ساختند و به سطوت وصولت هرچه تمام تر که دیدهٔ بهرام گور از نهیب آن کور شدی بجانب بیجاپور عبور نموده از خروش کوس حرب و نفیر نائی رزم که نفخ صور نمونه ازو ست زلزله در زمین و زمان انداختند و گوش ارباب هوش را ازان غلغله وخروش به عقدهٔ جذر اصم مبتلا ساختند نظم ـ

بجنبید لشکر ز که تا بمه | گران گشت بال بلان از زره
ز آهن قبایان زرین کلاه | پر از شیر و شمشیر شد رزمگاه
جهان شد پر آوائی بوق سپاه | بلان بر نهادند از آهن کلاه
همه سر پر از خشم و دل پر ز کین | باابروئی مردی در افگنده چین
زمین شد بکردار کشتی در آب | تو گفتی که بر جنگ دارد شتاب
سوار آهنین بارهٔ شد سه میل | همه برج آن باره از زنده فیل
همه پشت پیلان پولاد تن | پر از ناوک انداز و آتش فگن
برآمد ز کوس و کورگه غریو | ز بیم آب شد زهرهٔ نره دیو
زمین گفتی از یک دگر بر درید | سرافیل صور قیامت دمید
ز غریدن زنده پیلان مست | گره در گلوئی هزبران شکست

همه روئی صحرا شده زرنگار ز زرین علمهائی گوهر نگار

لشکر کینه خواه عادل شاه نیز بامداد پگاه آمادهٔ پیکار و ساختهٔ کارزار از آرام گاه خویش برخاسته فوج فوج از دروازه بیرون آمده در برابر لشکر ظفر اثر صفوف بیاراستند و پیادهائی بوکبان انداز آتش باز و نیزه داران و تیراندازان رزم ساز در پیش صف سپاه پل بسته فیلان قوی هیکل گزر بر لشکر کینه ور بلکه بر باد صرصر متعذر ساختند و یکه سواران نامور و بهادران رزم گستر از هر دو لشکر رخ به میدان آورده اسپ ظفر هرسو می تاختند و هر ساعت منصوبهٔ تازه باخته فرزین بند خصم را پریشان می ساختند نظم ۔

چو گشت از دو سو لشکر آراسته جهانی بپرخاش برخاسته
دو ابراز دو سو در خروش آمده دو دریائی آتش بجوش آمده
چو آئین پیکار شد ساخته منشها شد از مهر پرداخته
شکار افگنان سوئی هم تاختند ز امیدها خانه پرداختند
رخ شاه گردون شد از بیم زرد بر از گرد شد گنبد لاجورد

بالجمله مهم از یکه تازی و دست بازی در گزشته آتش محاربه بالا گرفت و شعلهٔ قتال و جدال اشتعال پزیرفت ۔ آن دو سپاه گران بسان دو دریائی جوشان بتلاطم درآمده بتیغ و تیر باهم درآویختند و خون یکدیگر را بر خاک رهگزر می آمیختند تیغها چون صاعقه بارقه درخشان و سر افشان گشت و از سحاب کمانها سهام باران شد ۔ سپر از بیم خطر سخت روئی پیش آورده ۔ و خنجر زبان سرزنش دراز نمود ۔ هواء آورد گاه از گرد سپاه مانند بنی عباس لباس سیاه پوشید و زمین معرکه از خون دلیران میدان کین چون لعل بدخشان رنگین گردید نظم ۔

بخونریزی روان شد تیر دلدز دلی می خست و جانی می ستد مزد
دهن درگوش مردان کرده سوفار سخن می گفت کاینک نوبت کار
سنان جاسوسئی دلها نموده زبانی داده و جانی ربوده
نی ناوک نوائی زار می کرد نوائی او بدلها کار می کرد
خدنگ از سینه دل می کرد غارت کمان می کرد از ابرو اشارت
جگرها از بلارک چاک می شد بگردون بانگ چاکا چاک می شد
همی خندید زخم از هیکل مرد بخنده گریهٔ خونریز می کرد
تن افتادگان می داد در گل صلائی کرگسان از دیده و دل

دلیران لشکر قطب شاهی دران روز داد مردی و دلاوری داده داستان رستم دستان را منسوخ ساختند و چند مرتبه بحمله هائی مردانه تیر تفرقه در صفوف سپاه کینه خواه عادل شاه انداختند ۔ باز در وقت گرمی هنگامهٔ کارزار قریب هزار سوار نامدار از دلیران سپاه ظفر پناه نظام شاه سپر ظفر بر سر کشیده بر

قلب سپاه عادل شاه که چون جبال شامخه راسخة البنیان بود تاختند و دران تاختن جمعی را به تیغ و تبر و سنان بر خاک هلاک انداختند و بیک حملهٔ بهادرانه جمله سپاه قلب و میمنهٔ دشمنان را که مانند صفوف مژهٔ دلیران آراسته بود بسان طرّه مهوشان آشفته و پریشان ساختند و چون سیل خروشان بهر طرف که میل نمودند اساس صبر و قرار آن جبل را از بیخ و بن برانداختند نظم ـ

بلان رایت کین برافراختند | کورگه زنان سورن انداختند
ز پولاد پوشان لشکر شکن | تن کوه لرزید بر خویشتن
گیاها بمغز سر آلوده گشت | ز کشته زمین سر بسر توده گشت
ز بس خون که هرجائی پاشیده شد | زمین همچو روئی خراشیده شد

چون سائر عساکر نصرت مآثر تزلزل و پریشانئی دشمنان و چیرگی دلیران ظفر نشان مشاهده نمودند به هیئت اجتماعی حمله ور گشته از کشته پشتها بر روئی هم انداختند و صفوف سپاه عادل شاه را که کوه آسا پائی استقامت برجائی خویش استوار داشتند برداشته رایت فتح و نصرت برافراشتند نظم ـ

اگرچه بود کوه ثابت قدم | چو آید قیامت بریزد ز هم
چو طوفان دریا درآید ز جائی | ندارد برش آتش تیز پائی

بالجمله دلیران جلادت آئین به تیغ کین گروه انبوه از سپاه عادل شاه را به سرحد عدم فرستاده بقیة السیف از بیم جان ننگ و نام را وداع گفته رو بوادئی انهزام نهادند ـ بعضی بصد تشویش خویش را بحصار بیجاپور رسانیده ـ گروهی قدم در کوه و صحرا نهادند ـ سپاه ظفر پناه نظام شاه تا کنار حصار بیجاپور در عقب دشمنان مقهور تاخته هفت زنجیر فیل بی ستون نظیر که درمیان فیلان عادل شاه عدیل نداشتند مثل آتش پاره و کوه پاره و چنچل و غیر ذلک بدست آورده عنان بصوب اردوئی خویش برگماشتند نظم ـ

چو گوهر برآمود زنگی بتاج | شه چین فرودآمد از تخت عاج

آن دو سپاه کینه خواه نظم ـ

بآرام گاه آمدند از نبرد | ز تن گرد شستند و از روئی گرد
در اندیشه از گنبد تیره گشت | که فردا بسر برچه خواهد گزشت

عساکر بهرام انتقام دران شب ظلمت فام ع ـ

تن آسودگی کرده بر خود حرام

بمراسم پاسبانی و هوشیاری قیام نموده تا سفیدهٔ صبح صدق آثار بتدبیر کارزار و تسخیر حصار شمشیر اندیشه را بفسان افکار تیز می ساختند و بترتیب آلات ستیز و آویز می پرداختند نظم ـ

دگر روز کین روئی شسته ترنج | چو ریحانیان سر برون زد ز گنج

باز آن دو سپاه کینه ساز کمر شجاعت بر میان جلادت بسته بر باد پایان آب فعل آتش نعل نشستند و فوج فوج مکمل و مسلح گشته در برابر یکدیگر لیل[1] بستند. امّا چون روز گزشته سپاه عادل شاه چنان دست بردی از دلیران ظفر پناه نظام شاهی دیده بودند هراس بی قیاس بر ضمایر ایشان استیلا یافته از حوالئی حصار بیجاپور قدم پیش نمی نهادند و ابواب محنت و بلا بر روئی خویش نمی کشادند. در خلال این احوال جواسیس خبر به لشکر عادل شاه رسانیدند که سیادت و امارت پناه میر زنبل استر آبادی که بموجب فرمان قطب شاه به تسخیر حصار کاکور مامور بود قلعهٔ مذکور را مسخر نموده به کمک سپاه نظام شاه متوجهه است. سران سپاه عادل شاه صلاح دران دیدند که قبل از وصول سپاه قطب شاه به لشکر ظفر اثر نظام شاه جمعی را باستقبلال ایشان تعین نمایند تا شبیخون بر ایشان برده جمعیت آن جماعت را بپراکندگی و تفرقه مبدل سازند. بنا برین سیادت و امارت مآب میرزا نور الدین محمد نیشا پوری را با جمعی از امراء نامدار نامزد کردند که از روئی استعجال خود را بسپاه قطب شاه رسانیده بقوت بازوئی شجاعت رخنه در مبانئی شوکت و استقلال آن جماعت اندازند. میرزا نور الدین محمد با جمعی از لشکریان تازه زور شباشب از بیجاپور روان گشته در شب دوم بر سر کوچ بسپاه قطب شاه رسید و دران شب ظلمت اثر میان آن دو لشکر نیران محاربه مشتعل گشته علامت روز قیامت از فزع آن رستخیز آشکارا گردید نظم.

شبی بود مانند قطران سیاه نه سیاره پیدا نه پروین نه ماه

بالجمله تا اثر حشر لشکر سحر از جانب خاور روئی نمود تیغ یمانی در سر افشانی بود و سنان دلیران چون نوک غمزهٔ دلبران در جان ستانی ید طولانی نمود. چون مهر زرین چهر از دریچهٔ سپهر با تیغ و سپر نمودار گشت خورشید جهان تاب از نقاب حتی توارت بالحجاب سر برآورد غراب ظلمت مآب شب را مانند جیش حبش تاب ثبات و قرار نمانده خویش را در غار مغرب متغارب ساخت. سپاه عادل شاه دست از حرب کوتاه کرده رایت معاودت بر افراختند و لشکر قطب شاه در میدان رزم گاه نزول نموده رحل اقامت انداختند. بعد ازان که خاطر سپاه قطب شاه از دغدغهٔ لشکر بیجاپور فراغت یافته دانستند که ایشان عنان بصوب مراجعت معطوف ساختند باز کوچ کرده دست بغارت ولایت عادل شاه برکشادند و قریب چهار پنج فرسنگ از دو جانب راه نشان آبادانی نگزاشته انچه می یافتند بباد فنا بر می دادند تا قریب باردوئی امیر الامرا وسید شاه میر طباطبا رسیده جمعی را امرا باستقبال فرستادند. میر زنبل با سپاه خویش بلشکر ظفر اثر ملحق گشته سپاه ظفر پناه را از رسیدن این گروه صف شکن شکوه و شوکت افزوده بیشتر از بیشتر در تسخیر حصار بیجاپور جازم شدند. هم درین ولا کشور خان عادل شاهی که شرح اقبال و ادبارش سابقاً رقم زده کلک گهر بار گردیده که از امراء بیجاپور فرار نموده پناه بپایهٔ سریر ثریا آثار نظام شاه برده بود بموجب فرمان قضا جریان باردوئی امیر الامرا رسید. از رسیدن این دو سپاه تازه زور فتور موفور

[1] کذا

بقصور شوکت سپاه بیجاپور راه یافت چنانچه عین الملک که رکن رکین سلطنت عادل شاه و سپه سالار آن سپاه بود از سید مرتضی قول طلب نموده بملازمت شتافت و چون قصور تمام از تسلط عساکر بهرام انتقام و عدم وجود امرائی صائب رائی کار آگاه بارکان دولت عادل شاه راه یافته مبانئی سلطنتش بکلی اختلال پزیرفت. سنکل نایک حاکم قلعه جری و توابع قدم از جادهٔ اطاعت و انقیاد بیرون نهاده سر تمرد و طغیان از گریبان مخالفت و عصیان برآورده و اکثر مواضع و قصباتی که علی عادل شاه بمرور دهور تسخیر نموده بود بتصرف خویش درآورده دست تغلب بفتنه و فساد و ستم و بیداد برکشاده اهل و عیال و اموال و اسباب و اموال مردم آن حدود را بباد تاراج بر داد. امراء حبش که در بیجاپور استقلال یافته امور سلطنت را بقبضهٔ اقتدار خویش درآورده بودند در تدبیر تلافی و تدارک آن فتور سعی موفور نموده اولاً عین الملک را بعهود و مواثیق مستوثق و مستظهر ساختند که بعد از هفت روز که در لشکر فیروز نظام شاهی بود شب هشتم با مردم خویش خیمه و سرا پرده را بر جائی گزاشته رایت هزیمت برافراشت و شباشب خود را بکنار حصار بیجاپور رسانیده از راه دروازه الله پور به شهر درآمد. چون لشکر ظفر اثر از فرار عین الملک خبردار شدند در تعاقب ایشان تا کنار بیجاپور تاخته هرکرا یافتند از پائی درانداختند و جمیع اسباب و اموال بنگاه سپاه عین الملک را غارت نموده از کثرت زر و زیور مانند کان توانگر شدند. امّا سپاه عادل شاه را از آمدن عین الملک قوت تمام حاصل گشته فرامین باطراف ولایات فرستاده پیادهٔ بسیار از تفنگچی و کمان دار طلب داشتند و در اندک روزی قریب هشت هزار پیادهٔ جرار حاضر گشته به محافظت حصار و لوازم کارزار رایت شجاعت و جلادت برافراشتند.

ذکر جنگ سیم مردم بیجاپور با سپاه نصرت پناه منصور

چون سپاه ظفر پناه از رسیدن آن دو لشکر صف شکن اقتدار و استظهار تمام یافتند بزور و قدرت خویش مغرور گشته عزم رزم مردم بیجاپور مصمم ساخته روز دیگر که خورشید منو چهر چهرمهر بعزم تسخیر حصار زر نگار سپهر لواء ضیا برافراخت و تیغ عالم اقطاع شعاع میدان آسمان را از مواکب کواکب به برداخت نظم.

کشید از کمین تیغ کین شاه مهر — به برداخت ز انجم حصار سپهر

لشکر ظفر چون بحر اخضر به تموج و تلاطم درآمده مانند کوه آهن و فولاد از جائی برآمدند نظم.

بخونریز اعدا چه برنا چه پیر — ز جام جلادت شده شیر گیر
زره پوش دنبال هم فوج فوج — چو دریا که ناگه در آید بموج
فلک از سر نیزها آهنین — زره پوش از نعل اسپان زمین
ز بس نیزه کافراشت سر بر سماک — چو خورشید بر نیزه شد گوی خاک

القصه لشکر ظفر اثر بعد از تصفیه صفوف رزم گستر و تعبیهٔ افواج پرخاش خر روئی قهر به سوئی شهر آورده خروش کوس رزمی و نالهٔ نائی حربی هوش از سر دلیران فولاد پوش بپرداخت و غبار مراکب

مواکب ظفر شعار روز روشن را مانند شب تار ساخته و چون بنزدیک حصار رسیدند رایت کارزار برافراخته از برق حسام آتش بار آتش کارزار برافروخته جنگ سلطانی در انداختند نظم ـ

ز باد نفیر قیامت شکوه — فلک سائی چون ابر شد لخت کوه
چنان ناله برداشت روئینه طاس — که گاو زمین شد چو گاو خراس
خروش جرس هائی فیلان مست — در آورده در طاس گردون شکست

سپاه عادل شاه چون از توجهه دلیران ظفر پناه آگاه شدند آمادهٔ رزم و پیکار گشته جمعی از امراء شجاعت شعار مثل میرزا نور الدین محمد نیشاپوری و مصطفی خان استر آبادی و شیر خان براقی و مظفر خان براقی و انکس خان دکنی و اخلاص خان و دلاور خان و حمید خان و جمشید خان حبشی که به تهور و دلیری مذکور و مشهور بودند با سپاه نا محصور بعزم رزم برخاستند و بشوکت تمام از دروازهٔ حصار بیجاپور برآمده در برابر لشکر ظفر اثر صفوف بیاراستند ـ شیوهٔ رحم و آزرم یکبارگی از میان برخاست و بدر محبت و مروت از محاق و اجتماع کینه و نزاع هلال وار بکاست ـ دلیران پر خاش خر از هر دو لشکر مرکب ظفر به میدان جهانده آثار مردی و هنر بظهور می رسانیدند تا نیران قتال و جدال به یک بار اشتعال یافته کافّه سپاه فدائی وار برهم ریختند و بباد حمله خاک معرکه را بر تارک یکدیگر بیختند نظم ـ

چنان درهم آمیختند آن سپاه — که از گرد شد روئی گیتی سیاه
برآشفته شیران کوپال گیر — فرو ریختند از دو سو تیغ و تیر
عقابان ترکش کشادند پر — نشستند بر آشیان سپر
گزر کرد تیر از زره آن چنان — که باد از سر زلف سیمین بران
کسی کو ز تیغی شدی بی خبر — خبردار کردیش تیر دگر
بفرق یلان تیغ از همدمی — چو مد الف بر سر آدمی

از جوش دریائی کارزار جوش در بر بر دلان معرکهٔ پیکار موج زد و از اشتعال آتش قتال زره در سینهٔ مردان کار شعلهٔ نار شد ـ چشم هوا از سرمهٔ غبار بسان چشمهٔ قار تاریکی گرفت و چشمهٔ آفتاب از حجاب گرد چون حدقهٔ چشم سیاهی بزیرفت ـ تیغ دلیران بسان برق درخشان آتش افشان گشته گرد میدان نبرد را بباران خون می فشاند و سفیر تیر پیغام فنا بگوش شیران بیشه هیجا می رساند ـ نوک ناوک در صدور سروران بر غرور مانند راز در دل امینان مستور می گشت و از جرعهٔ جام حسام خون آشام دماغ مستان بزم انتقام مخمور می شد ـ

بالجمله از اول روز تا وقتی که مهر گیتی فروز از غایت ارتفاع مایل گشت آتش پیکار جهان سوز در التهاب بود و تیغ عالم افروز چون شعلهٔ نار در اضطراب ـ ناگاه نسیم نصرت از مهب و ینصرک الله بر پرچم رایت نظام شاهی و زبده قریب هزار و پانصد سوار شیر شکار که در مهالک و اخطار و روز بازار رزم و پیکار نقد تمام عیار جان روان در بازند و به تیغ آبدار و پیکان آتش بار

خاک معرکه را به خون اعدا گلگون سازند و بباد حمله گرد فنا در دیدهٔ دشمنان اندازند. سرکشانی که از غبار مرکب شان آئینهٔ سپهر تیرگی گیرد و از برق تیغ و سنان شان دیدهٔ مهر خیرگی پزیرد نظم -

غضنفر جوش و گردون کوش و آهن پوش و خارا تن
مصاف اندوز و جنگ افروز و اعدا سوز و شیر افگن

پروین صفت باهم عهد موافقت و مرافقت بسته چند زنجیر فیل مست که کوه و سنگ را در زیر پی بست سازند و بخرطوم اژدها سیما راکب و مرکوب از پائی در اندازند. از نهیب دندان سندان شکن شان شیر گردون را چون استخوان دندان گلو گیر و از رعد آواز زهره گداز شان اژدهائی فلک در اضطراب و زحیر، زمین از بار حمل شان ربنا لا تحملنا گویان و آسمان از بیم سنان شان گرد جهان پویان نظم -

به هیکل جهان را ز خود کرده پر — بآواز در قعربم سفته در
نمایان ستون هائی دندان چنان — که بر پائی بام فلک نردبان
مجسم ز تمکین و فرو شکوه — که رزم شان پشت نصرت بکوه

در پیش انداخته بدین هیئت و شکوه بر قلب سپاه عادل شاه که مانند کوه پائی ثبات و قرار استوار داشت تاختند و بیک حملهٔ قیامت نهیب جمله صفوف آن سپاه را از جائی برداشته بنات النعش سان پراگنده و پریشان ساختند نظم -

ز خون دلیران و گرد سپاه — زمین گشت لعل و هوا شد سیاه
تو گفتی هوا لاله کارد همی — ز پولاد بی جاده بارد همی

سپاه عادل شاه چون از سعی و کوشش سودی ندیدند نطاق الفرار مما لا یطاق بر میان بسته رایت هزیمت برافراشتند و روئی از معرکهٔ کارزار برگماشتند.

سپاه ظفر پناه نظام شاه در تعاقب گریختگان عنان به تگاور سپهر جولان داده سر در پئی ایشان نهادند چنانچه از بیم تیغ دلیران جمعی کثیر از هزیمتیان بخندق حصار افتادند. مردم حصار چون مهم پیکار نه بر وفق آرزوئی خویش مشاهده نمودند دروازها را مسدود ساخته راه دخول و خروج بر سپاه خود نیز به بستند و از برج و باره دست و بازو به تیر و تفنگ و ناوک و سنگ بازیده مانند ابر بهاران ژالهٔ تفنگ و پیکان بر بهادران باریدند. سپاه ظفر پناه چون جمعی کثیر و جمی غفیر از لشکر عادل شاه را بسرحد عدم رسانیدند از پائی حصار ع -

بر اعدائی دولت مظفر شده

بمنازل خویش معاودت نمودند بالجمله چون سپاه عادل شاه را شکستی چنان دست داد چنگ از جنگ بازداشته پائی در دامن عزلت و انزوا کشیدند و خیال قتال و جدال از سر بدر کرده دیگر گرد فضولی

نگردیدند ـ نه قوت و قدرت آن داشتند که تیغ خلاف از غلاف کشیده در میدان مصاف درآیند و نه طاقت آن که بزبان تیغ و سنان لاف و گزاف حجت و برهان نمایند ـ چون مور از طاوس مجال خلاص و مناص نداشتند بالضرورة از در مکر و حیله درآمده رایت فریب برافراشتند و بظاهر با امیر الامرا ملایمت و مدارا آغاز کرده قانون فتنه و فساد تازه ساز نمودند و سیادت و نقابت پناه شاه ابو الحسن ولد فردوس مکانی شاه طاهر را که در یکی از قلاع مجبوس بود بواسطهٔ رابطهٔ قدیمی که میان او و امیر الامرا استحکام یافته بود طلب داشته به نوید پیشوائی و وکالت بشارت دادند و بدین وسیله ابواب محبت و مواسات با امیر الامرا کشادند چه پیوسته مقصود سید مرتضی خلاصی شاه ابوالحسن بود و در پیشوائی او سعی می نمود ـ چون رسل و رسائل بین الطرفین متواتر گشت اهل بیجاپور که در مقام فریب و احداث خلاف و نفاق میان سپاه منصور بودند به سید مرتضی پیغام نمودند که روابط محبت و التیام وقتی انتظام و استحکام پذیرد که امیر الامرا سپاه قطب شاه را که محرک مواد فتنه و فسادند از میان برگیرد ـ امیر الامرا در بادی الرای بر مکر اعدا اطلاع نیافته مقصود معاندان را بسمع قبول و رضا اصغا فرموده خرابئی سپاه قطب شاه را وجه همت ساخت نظم ـ

از دشمن دوست رو بپرهیز ‌ ‌ ‌ چون هیزم خشک ز آتش تیز
کارش چو بزور بر نیاید ‌ ‌ ‌ خوش خوش در حیله برکشاید

یکی از ارباب وفاق که بر اتفاق تدبیر اهل نفاق واقف بود مضمون معاهدهٔ معاندان را بسید شاه میر که سپه سالارئی سپاه قطب شاه بدو تعلق داشت تقریر نمود ـ شاه میر چون بر تدبیر مردم بیجاپور خبیر گشت اولاً بامراء بیجاپور رقعه بر حکم جواب الفاسد بالافسد نوشته ایشان را از خلاصی شاه ابوالحسن و موافقت با سید مرتضی تخویف و تحذیر نمود ـ بعد ازان بمنزل سید مرتضی شتافته میر را در خلوتی دریافت و از حقیقت اتفاق ارباب نفاق بمبالغه و الحاح تمام استفسار و استکشاف فرموده امیر الامرا خواهی نخواهی سخنان واهی مردم بیجاپور را بشاه میر تقریر نمود ـ چون سید شاه میر بحسن تقریر و لُطف کلام مشهور و معروف خاص و عام بود سوء تدبیر دشمنان را بعبارات دلپذیر خاطر نشان میر نموده و خامت و ندامت عاقبت آن را بدلائل و براهین مبین و مبرهن ساخت تا سید مرتضی از معاهده اعدا پشیمان گشته به تجدید عهد و پیمان شاه میر و قطب شاه پرداخت ـ امراء بیجاپور نیز از رهانیدن شاه ابوالحسن نادم گشته باز مقیدش گردانیدند و عازم محاربه و مقاتله گردیده طائفهٔ برگیان را که از کمال شجاعت و جلادت ایشان را از بک هندوستان می نامند به بند کردن راه و منع رسیدن آذوقه بسپاه نصرت پناه مامور ساختند و بدین سبب تنگی و گرانی درمیان عساکر نصرت مآثر انداختند تا سپاه نصرت شعار از تنگئی قوت نیک به تنگ آمده کار بریشان بغایت دشوار گشت ـ لاجرم بجهت مشورت انجمنی ساخته مصلحت در ترک محاصرهٔ بیجاپور و توجه سپاه منصور بخراب ساختن ولایات نزدیک و دور منحصر دیدند ـ

ذکر حرکت سپاه منصور از ظاهر بیجاپور بقصد ویرانی و خرابئی عمارات و زراعات

چون امرا و اعیان سپاه منصور بکوچ نمودن از ظاهر بیجاپور همداستان گشتند اول قصبهٔ شاپور را که متصل بشهر بیجاپور است مشتمل بر منازل و دکاکین بسیار و باغ و بساتین مشحون بانواع فواکه و ریاحین و ازهار که در مرور شهور و سنین و ادوار ساخته و پرداخته بودند ویران نموده عماراتش صورت عالیها سافلها گرفت و اشجار میوه دارش از صدمهٔ قهر فیلان عفریت دیدار قلع و قمع پذیرفت نظم -

تبرزن ز هرسو در آمد بباغ　　ز رنج دل باغبانش فراغ
ز سر و نوش تا چنار کهن　　نگونسار کردند از بیخ و بن
درختی که سی سالش افراختند　　بیکدم ز بیخش برانداختند

و چون امراء سپاه منصور خاطر از خرابئی شاپور فارغ ساختند در اواخر محرم سنة ثمان و ثمانین و تسع مائة دمامه کوچ نواخته بجانب ولایت عادل شاه رایت نصرت آیت برافراختند و چون بمیان ولایت عادل شاه که در معموری و جمعیت رشک خلد برین و غیرت نگار خانهٔ چین بود در آمدند دست تسلط و تغلب بغارت و تاراج برکشاده آتش قهر در اماکن و مساکن فقرا و مساکین می انداختند و عمارات و زراعات آن ولایات را با خاک برابر می ساختند تا گذر لشکر فیروزی اثر بشهر کلهر که از بلاد معتبر دکن بمزید جمعیت و آراستگی مشهور و معروف است افتاده هم از گرد راه شعلهٔ قهر و غارت دران شهر و ولایت زدند - اموال و اسباب بی قیاس از هر گونه امتعه و هر قسم اجناس که وهم و قیاس دقایق شناس از احصاء آن عاجز آمدی بدست آورده صغیر و کبیر لشکر ظفر اثر از غنیمت شهر کلهر غنی و توانگر گردیدند نظم -

نهان و آشکار انچه در شهر بود　　سراسر بتاراج بردند زود
چه از زر چه از دیبهٔ هفت رنگ　　چه ز آرایش بزم و از ساز جنگ
ز نقد و ز اجناس و هر گونه چیز　　که باشد بنزدیک دانا عزیز

چون از عمارت شهر و باغات آثار و علامات نگذاشتند بجانب رائی باغ دهگری رایت بر افراشتند و آن بلدهٔ معموره را که در کثرت فواکه و اثمار خصوصاً انگور و انار ثانئی جنات تجری من تحتها الانهار بود بمجرد عبور سپاه منصور چنان ویران ساختند که نه از شهر اثر بجا ماند و نه از شهری و نه از تاک نشان باقی بود و نه از تاک نشان - بعد ازان آن سپاه گران ازان شهر بسان سیل دمان روان گشته می رفتند و بجاروب تاراج اموال و اسباب غنی و محتاج را می رفتند و می کشتند و تخم نیستی می کشتند - بالجمله درین عبور اکثر شهرها و مواضع معتبر و قلاع خیبر اثر مثل مسکری و باین و دیگر قصبات و پرگنات که بر گذر لشکر بود زیر و زبر گردیده تا راه سپاه نصرت پناه بجانب قلعهٔ مرج افتاده - از استماع توجه لشکر ظفر اثر هرج و مرج بحال مردم مرج راه یافت - امّا چون قلعهٔ مرج در حصانت و استواری با این هفت حصار فلک زنگاری لاف برابری بلکه گزاف برتری داشت و شرفات کنگرهٔ رفعتش علم ارتفاع بذروهٔ سماوات می افراشت نظم -

درش را سپهر برین آستان　　ببامش زحل کمترین پاسبان
فلک نقشی از طاق ایوان او　　طلایه مه و مهر دربان او
شه طارم چارمش پرده دار　　یزک دار بهرام خنجر گزار

جمعی از ابطال رجال که بمحافظت آن قلعهٔ سپهر مثال اشتغال داشتند باستظهار مناعت انحصار رایت شجاعت و استکبار بر افراشتند و بعزم قتال و جدال باستقبال سپاه ظفر مآل از حصار برآمده در برابر لشکر نصرت اثر صفها برآراستند. میان هر اول سپاه قطب شاه و مردم آن حصار سپهر اشتباه فی الجمله محاربه روئی نمود. امّا چون صورت استحکام آن قلعهٔ فلک احتشام بر امراء نصرت فرجام معلوم بود و فی الحقیقت تسخیر آن آسان رخ نمی نمود مقید محاصره نگشته سپاه منصور ازان جا عبور فرموده عزیمت تسخیر قلعهٔ فلک نظیر نلدرگ مصمم ساخته اعلام ظفر اعلام بدان صوب برافراختند.

ذکر فوت بادشاه معدلت دستگاه ابراهیم قطب شاه و جلوس مهر سپهر سلطنت و بختیاری قطب فلک حشمت و کامگاری محمد قلی قطب شاه بر سریر سلطنت و جهان داری و بیان قضایائی که دران ولا بمقتضائی خالق ارض و سما از پردهٔ غیب رخ نمود

بر عاقل هوشمند و کامل خردمند چون آفتاب عالم تاب روشن و ببراهین اولیات مبین و مبرهن است که دنیا محل زوال است و منزل ارتحال و انتقال. صفوف عشرتش بی کدورت محنت نیست وحلاوت فراغتش بی مرارت مشقت نه. هرکرا بر شاخسار امانی گلی شگفید بازش هزار خار ناکامی در پائی دل خلید و هرکرا دم آب فراغتی بلب رسید هزار قطرهٔ خون ناب از دیده چکید نظم.

کدام عیش که آن را زمانه تیره نکرد　　کدام روز که آن را فلک بشب نرساند

ما صدق این مقال صورت حال قطب فلک جاه و جلال مرکز دائرهٔ عزت و کمال آفتاب سپهر شاهی سمی خلیل الهی ابراهیم قطب شاه است که مدت سی سال بر سریر سلطنت و پادشاهی تمام ولایات تلنگانه باستقلال تمام استقرار داشت. دربن سال که از هجرت حضرت حبیب ذو الجلال نه صد و هشتاد و نه سال گزشته بود رایت ارتحال و انتقال بجوار رحمت ملک متعال برافراشت و نهال کامرانیش را آسیب تند باد خزانی از پائی در آورده گل ارغوان حیاتش از سموم ممات زعفرانی و پژمرده گشت و چون آن پادشاه حمید خصال آثار انتقال از ناصیهٔ احوال خویش تفرس فرمود شایستهٔ سریر سلطنت و زیور اورنگ قطب شاهی محمد قلی قطب شاه را که از سایر اولادش بمزید کیاست و فراست و زیور سخاوت و شجاعت متفرد بود طلب فرموده وصیت لا تعد و لا تحصی با آن فرزند ارجمند بجائی آورده ولی عهد خویشش ساخت. انگاه امرا و سران سپاه را طلبیده بمبایعت و متابعت آن سرو جوئبار سلطنت امر فرمود. بعد ازان متقاضی اجل باسترداد ودیعت حیات آن بادشاه قدسی صفات پرداخته هادم اللذات دو اسپه بر کشور وجودش تاخت تا انجام کل نفس ذائقة الموت شربت فنا نوش کرد و دنیا و ما فیها را فراموش کرد نور الله مضجعه و مثواه وجعل آخرته خیراً من

دنیاه - الحق ابراهیم قطب شاه پادشاهی بود بانواع فضائل حمیده نفسانی آراسته و باقسام خصایل پسندیدهٔ انسانی پیراسته - ذات عدیم المثالش مجموعهٔ اوصاف کمال بود و از جود کف دریا نوالش جیب و کنار آمال مالامال - در جود و کرم ناسخ داستان معن و حاتم بود و در قوانین سیاست و عدالت دستور العمل پادشاهان عالم - خوان نعمش چون داستان کرمش بعرب و عجم رسیده بود و شحنهٔ عدل و سیاستش شخص ظلم و ستم را سر بریده نظم -

همتش دست کرم گر بر گشادی روز بزم — خیره ماندی از عطایش دیدهٔ وهم و قیاس
هیبتش چون بر کشیدی تیغ کین درروزرزم — تیره گشتی چشمهٔ خورشید تابان از هراس

باوجود آن که مردم تلنگانه در فن سرقه از دزدان زمانه ممتازند - مشهور است که چنانچه از میان دو چشم بینی را می برند - از بیم سیاستش نام دزد دران دیار بر زبان دیار نمی گزشت و در تمام ولایتش به هیچ طریق از کسی چیزی فوت نمی گشت از اوضاع و اطوار و احوال و اخبار مردم شهر و دیار خویش بنوعی خبردار بودکه هر روزه جزئیات امور جمهور از نزدیک و دور بر رائی مهر انجلایش روشن و مبرهن می‌گشت امّا اکثر اوقات در سیاست شیوهٔ افراط مرعی داشته اندک جریمهٔ را آزار بسیار می فرمود چنانچه کمترین سیاستش انداختن ناخن دست و پا و بریدن گوش و بینی وسائر اعضا بود - وقتی یکی از ظرفا را اتفاقاً گزر بران دیار افتاد و بطریق قرار داد خبر وصولش بقطب شاه رسیده کس نزد او فرستاد که از کجا می آئی وچه متاع داری - در جواب گفت که انچه درین درگاه بضرب چوب وکتک می طلبند از قسم ناخن دست و پا وگوش و بینی و سایر جوارح و اعضا آورده ام امّا تا رسانیدن این خبر بقطب شاه آن بی‌گناه جان ازان ورطه بکران کشیده بود هرچند در طلبش سعی نمودند بدست نیفتاد - القصه چون امرا و ارکان دولت از لوازم تجهیز و تکفین آن حضرت فراغت یافتند بملازمت آن نو باوهٔ بوستان سلطنت شتافته در ساعتی که مایه بخش سعادت و زینت ده بخت و دولت بود آن فرازندهٔ سریر جهانبانی را بر تخت کامرانی نشانیده جشنی بآئین سلاطین پیشین ترتیب و تزئین داده آوازهٔ عیش و عشرت بساکنان افلاک رسانیدند - امرا و اعیان بمراسم تهنیت و لوازم نثار افشانی قیام نموده چند روز بر دوام به بسط بساط انبساط گزرانیدند نظم -

چو سوگ پدر شاه بیدار داشت — ز کیوان کلاه مهی بر فراشت
به تخت پدر رفت و بس بار داد — سپه را درم داد و دینار داد

بعد ازان فرمانی مبنی بر خبر کدورت اثر حضرت فردوس مکانی و منبی از جلوس خویش بر سریر سلطنت و جهانبانی به سید شاه میر فرستاد - این خبر در مقام ناندگام نزدیک قلعهٔ تلدرگ به شاه میر رسیده موجب ازدیاد مواد خوف و هراسش گردید چه از سپاه ظفر پناه نظام شاه اندیشه داشت که مبادا باز به سخن اعدا از جا رفته بنقض پیمان مبادرت نمایند - لاجرم مضمون آن خبر را به کسی اظهار ننموده بمنزل سید مرتضی شتافت و چون دران ایام مشورت امراء ظفر فرجام بران قرار یافته بود که شاه میر صافی ضمیر سپاه قطب شاه را گزاشته متوجه گلکنده گردد و بهر زبان که داند و بهر عنوان که تواند قطب شاه را بیرون آورده بدین سپاه ملحق گرداند - درین وقت شاه میر کافی تدبیر به میر مرتضی گفت که من بموجب

مصلحت و صوابدید امرا متوجه آوردن قطب شاه می شوم لیکن خاطر از دغدغهٔ دشمنان پریشان است چه ممکن است که باز اعدا بنا بر مصلحت خویش فتنه و فسادی اندیشند و سلسلهٔ عنادی متحرک سازند و این معنی مستلزم دل آزارئی قطب شاه و گرفتارئی این بی گناه گردد اکنون ملتمس آن است که به تجدید عهد و پیمان خاطر پریشان مرا مستوثق و شادمان گردانی تا بی دل نگرانی کمر متابعت بر میان بسته همت برآوردن قطب شاه مصروف دارم - چون دران ایام میان سید مرتضی و سید شاه میر مبانئی محبت بمواصلت استحکام یافته بود سید مرتضی جهت تسلی خاطر شاه میر به تجدید مراسم پیمان پرداخته اکابر امرا را مثل جمشید خان و خداوند خان و بحری خان و بهزادالملک و غیرهم نیز طلب داشته با خویش درین پیمان و ایمان همداستان ساخت که مطلقاً بسخن اعدا با سپاه قطب شاه در صدد خلف پیمان و نقض ایمان درنیامده بغیر از محبت و موالات نسبت بایشان اندیشهٔ دیگر در خاطر نگزرانند و هیچ گونه مضرتی به قطب شاهیان نرسانند - چون ضمیر میر شاه میر از عهود امرا مطمئن گردیده پرده از روئی اخبار برداشته خبر انتقال ابراهیم قطب شاه و جلوس محمد قلی قطب شاه بجائی پدر بر طبق انها و اظهار نهاد - امرا متفق اللفظ والمعنی در رسوخ خویش بر عهود پیش و حال کمال مبالغه بجائی آورده قرار دادند که اول میرک معین سبز واری که از ظرفا و مستعدان جهان ممتاز و مستثنی بود از جانب امیر الامرا و خواجه محمد سمنانی از قبل میر شاه میر جهت تقدیم مراسم تعزیت و لوازم تهنیت بخدمت محمد قلی قطب شاه رفته شرط پرسش بجائی آورند - بعد ازان سید شاه میر عنان بدان صوب معطوف ساخته بهر عنوان که تواند قطب شاه را از گلکنده برآورده باین سپاه ملحق گرداند - بالجمله میرک معین و خواجه محمد متوجه گلکنده گردیده بملازمت قطب شاه رسیدند و مراسم تعزیت و تهنیت بتقدیم رسانیدند - بعد ازان شاه میر نیز عنان بدان صوب تافته چون بحوالی گلکنده رسید قطب شاه با تمام خیل و سپاه استقبال فرموده جهت رعایت حرمت سیادت و سابقه خدمت شاه میر از سمند دولت پیاده گشته شاه را در بر گرفت و چون بمستقر دولت رسید قامت قابلیت او را بخلعت خاص اختصاص بخشیده جمیع مهام سلطنت و زمام امور جمهور سپاه و رعیت بکف کفایت آن زبدهٔ ارباب کیاست و درایت نهاده رتق و فتق کلیات و جزئیات مهمات دولت را برائی صواب نمایش تفویض فرمود - شاه هدایت دستگاه بدلائل و براهین خاطر نشین قطب شاه نمود که نهضت موکب جهان پناه بجانب سپاه نظام شاه هرآئینه بصلاح ملک و دولت اقرب و انسب خواهد بود - قطب شاه نیز باستصواب آن سید مرتضوی انتساب با سپاهی چون مواکب کواکب بعدت و کثرت متصف ع -

همه چون هزبران دهان پر ز کف

از گلکنده بطرف سپاه ظفر پناه نظام شاه نهضت فرمود - بعد از طی منازل و مراحل پرتو رایات فتح آیاتش بر حوالی لشکر گاه نظام شاه تافته امیر الامرا و سایر وزرا و امرا چون خبر

یافتند باستقبال موکب عالی شتافته سعادت ملازمت دریافتند - روز دیگر آن دو لشکر مانند دو بحر اخضر مواج گشته افواج چون امواجش روئی قهر بانهدام اساس سپهر التباس قلعهٔ نلدرگ نهاد -

ذکر محاصرهٔ حصار سپهر آثار نلدرگ مرة بعد اخری و بیان قضایائی که دران اثنا از پردهٔ غیب بفضائی ظهور رسید

قلعهٔ نلدرگ قلعه ایست در تمام ممالک هند و سند بشدت و امتناع مشهور و حصاری ست در امصار و اقطار از سایر قلاع بمتانت و ارتفاع مذکور - اساس فلک التباسش بر فراز کوه سپهر شکوه در میان درهٔ پر آبی که جیحون و فرات در جنب آن کبقیع سراب می نمود واقع گشته که عقول فحول از تدبیر تسخیر آن عاجز و اوهام ذوی الافهام از اندیشه فتح آن قاصر است نظم -

بخود فرو شده صد بار فکر دور اندیش
که تا کمند نظر چون بران توان افکند

ارتفاع آن حصار سپهر منزلت که سر رفعت بفلک اطلس سودی از کنگرهٔ دیوار تا کنار خندق ویل آثار بدرجه ایست که طائر وهم و گمان را مجال عروج و طیران بران نبوده و نیست و سائر ابصار و افکار را امکان سیران و گزار بر اوج و جدارش نه - شاهباز آرزوئی سلاطین سکندر تمکین و عقاب همت خواقین افراسیاب آئین هر چند در هوائی تسخیرش پرواز نموده بگوشهٔ کنگرهٔ ثریا نظیرش نرسیده مایوس باز گردیده و دیدهٔ ماه و خورشید که دیده بانان این کبود حصار اند نظیر آن در میان فلک اثیر ندیده سه جانب آن حصار بدرهٔ عریض عمیقی که کشتئی فلک در آب بی پایانش غریق گشتی استواری یافته و طرف دیگر که راه گزر بود خندقی در طول و عرض چهل ذرع در سنگ خارا تراشیده خاک ریز فصیلش از پائی دیوار تا کنار خندق هاویه آثارش مقدار صد ذرع بنوعی تند ساخته و پرداخته که آدمی بل طیور و مور را عروج و عبور بران به هیچ طریق متصور و مقدور نبود نظم -

فصیلش گزشته ز هفت آسمان	به تحت الثری خندقش تو امان
بگردش کند نسر طایر طواف	چو سی مرغ پیرامن کوه قاف
لب خندقش آستان عدم	ازو تا بملک عدم یک قدم
ز بسیاری عمق او از سپهر	نیفتد درو پرتو ماه و مهر
زحل کرده بر خاک ریزش نگاه	ز خورشیدش افتاده از سر کلاه
بنایش چو دلهائی سنگین دلان	درش بسته چون کیسهٔ مدخلان

بالجمله در اواخر شهر رمضان سنه مذکوره سپاه منصور ظاهر حصار مذکور را مضرب خیام ظفر ارتسام ساختند و قبه خیمه و خرگاه را بذروه مهر و ماه برافراختند - روز دیگر امیر الامرا بنفس خویش به تحقیق و تفتیش اوضاع آن حصار سپهر ارتفاع و تعین موضع جنگ و نزاع برداخته خورشید وار بر گرد آن

حصار فلک شعار دوار گشت و یک جانب آن را که آب احاطه ننموده بود جهت نصب نمودن توپ قیامت آشوب اختیار فرموده آن دو سپاه کینه خواه هم آن صوب را که راه گزر منحصر دران بود احاطه نمودند و چنان راه دخول و خروج بر محصوران مسدود ساختند که شمال و صبا را گزر دران متصور نبود - دربن اثنا توپهائی بزرگ نظام شاهی مثل توپ نه گزی و توپ لیلی و مجنون و هوائی و غیرهم که به سعی و اهتمام اسد خان بجانب لشکر ظفر اثر روان گشته بود رسیده در همان مقام که تعین یافته بود منصوب گردید و هم چنین توپهائی بزرگ قطب شاهی مثل توپ حیدری وغیره رسیده توپچیان قضا توان به مجری گرفتن و توپ انداختن پرداخته همه روزه بضرب توپ قیامت آشوب دیوار حصار را مانند توتیا نرم ساخته روزنها دران می انداختند امّا وزیر الملک والئی قلعه نلدرگ چون بحصانت حصار و ذخیره بسیار و حشم جرار استظهار داشت رایت استکبار برافراشت و مضمون حقیقت مشحون المقدور کاین بر صفحهٔ خاطر نگاشته همت بر مدافعت و ممانعت گماشت و تمام روز و شب در طلب نام و ننگ بمواظبت جنگ و پیکار و محافظت حصار پرداخته آثار رستم و اسفندیار را از صفحهٔ روزگار محو و منسوخ می ساخت - امراء سپاه ظفر پناه زمین اطراف حصار را منقسم ساخته سیبها پیش بردند و نقب ها زده النگها بکنار خندق رسانیدند و تمام پیادها و فیل و شتر و گاو عساکر نصرت مآثر بکشیدن سنگ و چوب و خاک و خاشاک و انباشتن خندق و مغاک مشغول گشته توپچیان قضا توان توپهائی صاعقه نشان در برابر آن نصب نموده بانداختن توپ قیامت آشوب و ویران ساختن دیوار حصار پرداختند بالجمله قریب دو ماه آن دو سپاه ظفر پناه بافروختن نیران قتال و جدال اشتغال داشته دلیران طرفین یک طرفة العین از کار پیکار فراغت نداشتند و احیاناً مردم حصار بقدم جراءت بیرون آمده آتش کارزار می افروختند و هرچه مردم لشکر در خندق ریخته بودند بآتش می سوختند و با دلیران النگها در می آویختند و خون یکدیگر را با خاک رهگزر می آمیختند و هم چنین از دیوار حصار انچه بضرب توپ صاعقه آثار منهدم می ساختند مردم حصار فی الحال دیوار دیگر ازان محکم تر بر محاذات آن می افراختند - در خلال این احوال بخاطر خطیر امیر الامرا خطور نمود که مکتوبی مشتمل بر وعده و وعید و متضمن بیم و امید بوزیر الملک کوتوال آن حصار سپهر آثار فرستاده او را بانقیاد و اطاعت دلالت و استمالت نماید و از وخامت عاقبت مخالفت و محاربت تخویف و تحذیر فرماید شاید که بهدایت قاید توفیق سالک طریق موافقت گشته از مضیق مخالفت که مستلزم سفک دماء و هتک عرض بندگان خدا ست نجات یابد - لاجرم مکتوبی در قلم آورده فرستاد - مضمونش آن که چون عمدة الاعیان وزیر الملک در میان جمهور امم بعقل و فراست معروف و مشهور و به تجربه و دراست مسطور و مذکور است باید که وخامت عاقبت این مخالفت که او را بر محاربت این دو سپاه کینه خواه اغوا می کند بدیدهٔ دور اندیشی و پیش بینی ملاحظه نموده از تهیج مادهٔ فتنه و فساد که متضمن سفک دماء عباد و ویرانی بلاد است اجتناب و احتراز لازم و واجب شمرد نظم -

مشوران بخود کار ایام را — قلم درکش اندیشهٔ خام را
مینگیز فتنه میفروز کین — خرابی میاور بروئی زمین

چه قطب سپهر سلطنت و کامگاری محمد قلی قطب شاه که شهریار جوان بخت جهاندار است همت والا نهمت بر فتح این حصار مصروف داشته تا کمند تسخیر بر کنگرهٔ فتح این حصار نیندازد دست از محاصره و محاربه کوتاه نسازد لا سیما وقتی که سپاه ظفر پناه شهریار جم جاه مرتضی نظام شاه با آن حضرت متفق و همراه باشند نظم -

که دارندهٔ تاج و شمشیر و تخت | روان کرده لشکر به نیروئی بخت
جوان دولت و تیز وگردن کش است | که رزم سوزنده چون آتش است
همان به که با وی مدارا کنید | بیائید و صلح آشکارا کنید
نباید که این آتش آید بتاب | که ننشیند انگه بدریائی آب

ای خردمند دور اندیش از وبال خون و مال خویش و اقربا و سائر بندگان خدا نیک بر اندیش نظم -

بنرمی چو کاری توان برد پیش | درشتی مجوئید ز اندازه بیش

چون وزیر الملک بر مضمون مکتوب امیر الامرا مطلع گشت جواب بدین مضمون قلمی نموده مرسول داشت که بر نامه نصیحت اواء حضرت امیر الامرا از ابتدا تا انتها اطلاع حاصل شد و معانی بر امید و بیمش که در لباس عبارات و استعارات بصریح و کنایات اشارات رفته بود بوضوح پیوست انچه در باب فتح الباب حصار و تسلیم نمودن مفاتیح آن بخدام آن جناب ثریا آثار مرقوم کلک گهربار فرموده بودند ترغیب این امر از عقلا بر ارباب حقیقت و وفا عجیب و غریب نمود چه بر عالمیان مبرهن است که قلعه خانهٔ و خزانهٔ سلاطین زمان است و اساس سلطنت اساطین گردون کریاس محکم و منوط بدان - چون پادشاه خانهٔ خویش را بیکی از بندگان درگاه که پروردهٔ نعم و احسان آن آستان باشد سپرد با دشمنان او همداستان شدن و حقوق نعم ولی نعمت را بر طاق نسیان نهادن و خانهٔ او را بدشمنش دادن طریق وفاداری و حلال خواری نیست و نزد ارباب دانش و بینش مذموم و منهی و ارتکاب این فعل قبیح که حرام خواری صریح است موجب بی اعتباری تمام غریبان نظم -

چو از قومی یکی بی دانشی کرد | نه که را منزلت ماند نه مه را

پس مرا عاقل و دور اندیش خواندن و توقع این عمل ناشایست ناستوده نمودن کار مردم هوشیار نباشد - بر ذوی العقول پوشیده نیست که توجه شما با این گروه پر شکوه باین حدود و سعی در طلب مقصود بوجوه مناسب نبود چه بر تقدیری که مهم از قیل و قال بجدال و قتال انتقال نماید و نیران محاربه اشتغال پزیرد محتمل است که سپهر دوار نه بر وفق مدعائی شما حرکت کنند و فلک نیل عار بر رخسار اعتبار شما کشد ع -

که دست فتنه دراز است و چوب را دو سر است

و اگر احیاناً قضیه منعکس گردد هنوز سزاوار استحسان مائیم که بجهت رعایت حقوق ولی نعمت با چنین پادشاهی و چنان سپاهی برابری نموده باشیم نظم ـ

تو انکه که برمن شوی دست یاب — یکی بنده را داده باشی جواب
و گر سرفرازم به هنگام کین — شوم قائم انداز روئی زمین
جوانی مکن گرچه هستی دلیر — منه پائی گستاخ در کام شیر
به شاخی چه باید در آویختن — که نتوان ازان میوهٔ ریختن
چه باید غروری بیاراستن — نه بر جائی خویش آرزو خواستن
عنان باز کش زین تمنائی خام — که سی مرغ را کس نیارد بدام
تو گر هوشیاری نه من بیخودم — همان هوشیارم همان بیخودم
جهان گر ترا داد کاری بدست — مرا نیز دستی درین کار هست

چون مضمون جواب پر عتاب وزیر الملک بر سید مرتضی و سائر امراء فلک جناب هویدا شد دل از اندیشهٔ آشتی پرداخته عزم رزم مصمم ساخته و توپچیان پی در پی بتوپ صاعقه آسا اساس دیوار یک جانب حصار را انداخته محاذی آن خندق را نیز بینپاشته با کنار هموار ساختند ـ در خلال این احوال قریب هزار و پانصد سوار و هزار پیادهٔ جرار کینه گزار که از بیجاپور بمعاونت اهل حصار مامور گردیده بودند در ثلث اخیر شب متهورانه خود را بر یک طرف لشکر ظفر اثر زده جمعی ازیشان به قتل آمدند و موازی سی صد کس اسیر و دستگیر گردیده بعضی دیگر چندان کر و فر نمودند تا خویش را بحصار رسانیدند از وصول و دخول آن جماعت مردم حصار را استظهار تمام حاصل گشته رایت استکبار بر فلک دوار برافراشتند ـ

گفتار در جنگ سلطانی انداختن عساکر نصرت شعار با اهل حصار نلدرگ و عاجز آمدن ازان گیر و دار ـ نظم

کمند افگن کنگر این حصار — چنین می کشاید در کار زار

که روز دیگر چون شهسوار عرصه خاور تگاور در میدان تسخیر این حصار زرنگار انداخت و به تیغ کشیدن نه حصار افلاک را چون کرهٔ خاک مسخر و منور ساخت نظم ـ

دم صبح کین شاه رومی نژاد — در جنگ بر روئی عالم کشاد
زکین سینه پر جوش و در دیده زهر — ز آتش بپوشیده خفتان قهر

بلکه هنوز صبح عالم افروز افق مشرق را چون جبهه صالحان نورانی ناساخته بود که دلیران صف شکن بخود و جوشن فولاد و آهن سر و تن مزین ساخته آن دو سپاه کینه خواه از خیمه و خوابگاه خویش آمادهٔ رزم و پیکار گشته بقدم تهور تا کنار خندق حصار آمده منتظر طلوع صبح صدق آثار می بودند تا جهان بو قلمون شعار لباس بنی عباس از بر ایام بر افگند و سپاه خاور هزیمت بر لشکر باختر افگند ـ قطب شاه

بنفس نفیس خویش مستعد پیکار گشته با لشکر قیامت آثار متوجه کارزار گردید و از طرف دیگر امیر الامرا با لشکر ظفر اثر و فیلان عفریت منظر مانند بحر اخضر که از باد صرصر بتلاطم و تموج در آید بکنار حصار رسید از غریو کوس نبرد و غبار مراکب برق آثار هامون نورد چشم و گوش فلک لاجورد اعمی و اصم گردید. نفیر کورگه و کوس غلغله در گنبد آبنوس انداخت و صدائی کرد تا چون صور نشور خلایق را در عرصهٔ رزم گاه محشور ساخت نظم -

درآمد بغریدن آواز کوس — فلک بر دهان دهل داد بوس
زمین گفتی از یک دگر بر درید — سرافیل صور قیامت دمید
ز غریدن زنده پیلان مست — گره در گلوئی هزبران شکست
بجنبش درآمد دو دریائی خون — شد از موج آتش زمین لاله گون
ز پولاد پوشان لشکر شکن — تن کوه لرزید بر خویشتن
ز تاب نفس بر هوا بست میغ — جهان سوخت از آتش برق تیغ

والی واهالی حصار از اول نهار که خروش کوس پیکار شنیدند و تمام عساکر نصرت فرجام را ساخته و آمادهٔ کارزار دیدند بدست شجاعت در جنگ در طلب نام وننگ بر روئی بر خاش جوبان کشودند و بقدم جلادت ببرج و باره برآمده بزور بازوئی مردی سپاه منصور را از حوالئی خندق دور نمودند. باز دلیران ظفر لزوم چون لشکر نجوم هجوم آورده بضرب پیکان خارا گزار و تفنگ صاعقه بار دمار از روزگار اهل حصار که بسان سپاه ستاره در برج و بارهٔ خود نمائی و بضرب توب و تفنگ مردم ربائی می نمودند برآوردند نظم -

هرکه از برج سر بدر می کرد — پیش ازان کرده ترک سر می کرد

مجملاً دران روز آتش کارزار بنوعی جهان سوز گشت که شعلهٔ عالم افروزش از نهم سقف این نیلگون طارم درگزشت - و سیلاب فنا بر مملکت جان استیلا یافت که سر رشتهٔ هستی از دست وجود بیرون رفت - جرم آفتاب از سوز سوختگان آن آتش فنا در بحر اضطراب افتاده بود و کشتئی حیات کائنات در گرداب ممات اجل مانند رزق مقسوم بهمه کس می رسید و اژدهائی فلک ارواح کشتگان آن معرکه را بنفس در می کشید - واقعهٔ قیامت از هول آن معرکه نشانه بود و هنگامهٔ محشر از نهیب آن حادثه افسانه - مردم حصار نلدرگ دران روز رزمی ساختند که داستان دستان و اسفندیار را از صفحهٔ روزگار برانداخت بهرام خون آشام بنظارهٔ آن محاربه به برج حمل برآمد و سفیر تیر و برق تیغ جان گسل قاصد اجل را بغارت عمر و امل راهبر آمد نظم -

از باد حمله آتش کین اشتعال یافت — ترک اجل بغارت جانها مجال یافت
از بس که گشت کشته خلایق دران مصاف — مرگ از پری معده ز خویش انفعال یافت

حاوی این اوراق را هم دران نزدیکی از ولایت عراق اتفاق هندوستان افتاده در سلک خدام عتبه علیائی قطب شاهی انتظام داشت و دران روز در ملازمت حضرت قطب شاه بر بلندی که مشرف بر

حصار و معرکهٔ بیکار بود استاده این واقعهٔ هایله را برای العین مشاهده می نمود فی الواقع دران روز مردم حصار نلدرک از مراسم مردی و تهور دقیقه فرو نگزاشتند و چون خاک ریز حصار از لب خندق تا پائی دیوار قریب بصد گز ارتفاع داشت و در غایت تندی و بلندی بود مع هذا توپ صاعقه آسا سنگ و خاک دیوار را مانند توتیا ساخته برین خاک ریز انداخته بود. لاجرم صعود بران خاک ریز بر ارباب ستیز و آویز بغایت متعذر و دشوار بود. هرچند دلیران لشکر ظفر شعار بدست و ناخن از لب خندق خویش را به پائی دیوار می رسانیدند مردم حصار بحقه که در میان ایشان می انداختند همه را در هم سوخته در خندق می ریختند بازیکه جوانان رزم ساز عزم فراز نموده ازان نشیب بصد حیله فریب عروج می نمودند و بمجرد این که یکی را پائی از جا می رفت دیگران را نیز با خود بخندق می برد تا جمع کثیر از غریب و هندی دران جنگ بچنگ اجل اسیر شدند و اکثری را پوست بدن تمامی سوخته و برخی را بتیر و تفنگ در هم دوخته بودند چنانچه موازی یکصد جوان نامی غریب بقتل رسید. طوائف دیگر نیز برین قیاس. بالجمله قبل ازان که شهسوار آفتاب پرتو انوار برین حصار زر نگار اندازد تا هنگامی که از ذروهٔ کمال بحضیض زوال تازد نیران جهان سوز محاربه در التهاب بود و سفینهٔ سپهر بی مهر از خون کشتگان در گرداب غرقاب اضطراب. در خلال این احوال و اثناء این قتال و جدال جواسیس خبر رسانیدند که از امراء عادل شاه هندیا با سپاه برگی که بحیله ایلی نزدیک بسپاه ظفر پناه نزول نموده بودند مستعد بیکار گشته عازم آنند که بنگاه لشکر را تاراج نمایند. قطب شاه با کافهٔ سپاه بی نیل مقصود دست از حرب کوتاه کرده بسوئی لشکر گاه معاودت نمود. بالضرورت امیر الامرا نیز دست از ستیز و آویز باز کشید. بعد ازان باز مشورت امیر و وزیر بران قرار گرفت که سپاه منصور بجانب بیجاپور حرکت نموده آن حصار را محصور سازند. بنا برین از پیرامن آن حصار سپهر آثار کوچ کرده کنار آب بیور را مضرب خیام لشکر ظفر اثر ساختند و قریب بیست روز دران مقام دلفروز رحل اقامت انداختند. دربن اثنا قطب شاه را از تمادی ایام سفر خاطر انور مکدر گشته بعضی از سران لشکر نیز محرک این داعیه گردیدند و کس نزد امیر الامرا فرستاده ما فی الضمیر خویش را بمیر پیغام داد. میر نیز چون از طول مکث ملول شده بود حسب الصلاح قطب شاه بمعاودت راضی گشته جمعی از امراء هردو لشکر مثل سیادت و امارت پناه میرزا یادگار و شجاعت آثار شیر خان و غیرهم از سپاه ظفر پناه نظام شاه و سیادت پناه میر زینل با جمعی از سران سپاه قطب شاه بمحافظت ولایت سرحد که از مردم عادل شاه انتزاع نموده بودند مقرر گشته در اواسط شهر محرم الحرام سنه ۹۹۱ ﻫ آن دو لشکر یکدیگر را وداع نموده هرکدام بمقام خویش توجه نمودند. قطب شاه چون بمستقر سریر سلطنت خود رسیده بر مسند کامرانی تکیه فرموده مخدرهٔ حجلهٔ عصمت سید شاه میر را که نامزد برادر بزرگش بود خطبه نموده طوی پادشاهانه ترتیب داد و ابواب مسرت و حضور بر روئی آشنا و بیگانه کشاد و امیر الامرا بسبب نفاقی که میان او و صلابت خان بهم رسیده بود بدرگاه خلائق پناه نظام شاه نرفته راه برار پیش گرفت و امراء سپاه عادل شاه چون بر معاودت قطب شاه و امراء سپاه نظام شاه آگاهی یافتند بهیئت اجتماعی جهت تسخیر ولایتی که در تحت تصرف مردم قطب شاه درآمده بود شتافتند میر زینل کس بپایهٔ سریر قطب شاه فرستاده صورت کثرت و عدت سپاه عادل شاه را با قلت

و اعوان و انصار خویش در لباس عجز و انکسار عرضه داد. جمعی از دلیران شجاعت آئین و شیران بیشهٔ پیکار و کین بکمک میر زینل تعین یافته به سرعت باد صرصر خود را به لشکر رسانیدند. درین اثنا جمعی از حساد که با میر شاه میر در مقام عناد بودند فرصت یافته در تهیج ماده فتنه و فساد سعی نمودند و مکتوب مزور از زبان شاه بامراء سپاه عادل شاه محتوی بر ترغیب و تحریض بمحاربه و اظهار اتفاق غریبان با ایشان درین منازغه ساخته بنظر قطب شاه درآوردند. تیر تدبیر ارباب فساد و عناد بهدف مراد رسیده دیدن آن کتابت موجب تغیر مزاج قطب شاه بر شاه میر که رکن اعظم آن دولت بود گردید و بر سبیل استعجال بگرفتن آن سید عدیم المثال مثال داده شیوهٔ تانی و تامل دران قضیه بعمل درنیاورد. لاجرم تزلزل تمام باساس سلطنتش راه یافته فتور لا کلام بسپاهش رسید و اکثر فیلان و اسپان سپاه قطب شاهی غنیمت عادل شاهیان گردید. ازین جهت حکماء سلف از بی صبری و شتاب زدگی پادشاهان را خاصه در سیاست مجرمان و متهمان منع فرموده اند و بمراسم تحمل و لوازم تفتیش و تفحص وصیت نموده نظم.

نظر کن چو سوفار داری بشست | نه انگه که پرتاب کردی ز دست
که سهل است لعل بدخشان شکست | شکسته نشاید دگر بار بست
نگویم چو جنگ آوری پائی دار | چو خشم آیدت عقل بر جائی دار
ز صاحب غرض تا سخن نشنوی | که گر کار بندی پشیمان شوی

بالجمله چون خبر گرفتن شاه میر صافی ضمیر در لشکر منتشر شد تزلزل در اساس صبر و تحمل غریبان که روئی رزمهٔ سپاه قطب شاه بودند راه یافته پائی ثبات و قرار شان از جائی برفت و سپاه عادل شاه را ازین خبر قوت بر قوت افزوده بابهت و هیبت تمام ابواب رزم و انتقام کشوده بهیئت مجموعی بر سپاه قطب شاه حمله نمودند. چون اکثر دلیران سپاه قطب شاه غریب بودند و از گرفتن میر شاه میر پریشان خاطر و دیگر در دفع اعدا سعی ننمودند و چون مقابلهٔ صفوف روئی نمود بی استعمال تیغ و سنان راه انهزام پیمودند. سپاه عادل شاه یکبارگی چیره گشته دست تسلط و تغلب بقتل و غارت کشودند و سلک جمعیت سپاه قطب شاه را پراگنده ساخته اکثر افیال و اموال لشکر قطب شاه را غارت نمودند ازان جمله دوبست و پانزده زنجیر فیل بی ستون نظیر از سپاه قطب شاه بدست لشکر عادل شاه افتاده باقی اموال و اجناس را برین قیاس توان نمود. القصه کافه سپاه قطب شاه دست از ننگ و نام شسته ابواب عیب و عار بر روئی خویش کشادند و پائی در وادئی فرار نهادند. میرزا یادگار و دیگر سروران سپاه نظام شاهی هرچند در معرکهٔ پیکار قدم استوار ساخته جد و جهد نمودند چون تمام سپاه قطب شاه راه انهزام پیموده بودند بر سعی ایشان هیچ سود مترتب نبود. لاجرم ایشان نیز دست از گیر و دار باز داشته رایت هزیمت برافراشتند نظم.

چنین است رسم سرائی سپنج | گهی ناز و نوش و گهی درد و رنج
چنین است آئین این چرخ پیر | که گه چون کمان است وگاهی چو تیر
خمار است و مستی وتخت است و دار | نشاط است و اندوه و گنج است و مار

ذکر توجه سید مرتضی امیر الامرائی برار با لشکر جرار بدفع اقتدار صلابت خان و اطفائی نائرۀ آن بسعی اسد خان و مآل آن حال

سابقاً رقم زدۀ کلک بدائع شیم گشت که چون سید مرتضی با لشکر منصور از مصلحت بیجاپور معاودت فرمود بواسطۀ افساد ارباب نفاق که میانۀ صلابت خان و ایشان احداث نزاع نموده بودند عنان از صوب دار السلطنت احمد نگر تافته از حوالئی قصبۀ اوسه بجانب ولایت برار شتافت و چون دران مملکت تمکن و استقرار یافت روز بروز مفسدان مادۀ نزاع را متحرک ساخته در تهیج مواد افساد سعی می نمودند و چون درین ولا شوکت صلابت خان بیشتر از پیشتر شده بی مشورت و استصواب اسد خان امور سلطنت را بفیصل می رسانید بلکه به هیچ وجه عرضه داشت اسد خان بنظر اشرف همایون نمی رسید و احیاناً فرمانی که بنام اسد خان صادر می شد کسی از بیم صلابت خان بدو نمی رسانید. اسد خان خواست که اقتدار و اختیار صلابت خان به آمدن لشکر برار درهم شکند طالب توجه سید مرتضی بدرگاه خلایق پناه گردید. بالجمله امیر الامرا با جمیع امرا و سران سپاه با عساکر نصرت شعار برار مثل جمشید خان و خداوند خان و بحری خان و چندها خان و تیر انداز خان و رستم خان و شیر خان و دستور خان و غیر ذلک بمراسم تجدید عهد و میثاق پرداخته باتفاق از دار الملک برار رایت عزیمت دار السلطنت احمد نگر برافراختند. بعد از قطع منازل و مراحل چون حوالی احمد نگر را مخیم لشکر ظفر اثر ساختند صلابت خان از کثرت و صولت امراء برار اندیشه ناک گشته از اکثر لشکر خویش نیز بدگمان بود. لاجرم با اسد خان در مقام ملایمت و مدارا در آمده بلطائف الحیل اسد خان را فی الجمله تسلی ساخت تا اسد خان بمنزل امیر الامرا شتافته همت بر انطفاء نائرۀ آن فساد مصروف داشت و بزلال مواعظ و نصائح آتش آن عناد را که مستلزم خرابئی بلاد و عباد بود تسکین داده ابواب صلح و صلاح که موجب فلاح و نجاح طرفین بود برکشاد نظم.

همی تا برآید بتدبیر کار — مدارائی دشمن به از کارزار
حذر کن ز پیکار کمتر کسی — که از دجله سیلاب دیدم بسی
اگر پیل زوری و گر شیر جنگ — بنزدیک من صلح بهتر ز جنگ

بالجمله بسعی اسد خان خیر اندیش میان صلابت خان و امراء برار گرگ آشتی روئی نموده امیر الامرا را با سائر امراء برار از سرکار شهریار فریدون تبار خلع فاخره و تشریفات متکاثره ارزانی داشته رخصت انصراف دادند. در خلال این احوال از پایۀ سریر جاه و جلال پادشاه جم جاه فریدون خصال دریا نوال جلال الدین محمد اکبر بادشاه عمدة الاشباه خواجگی فتح الله کاشی بر سبیل رسالت بپایۀ سریر ثریا مصیر نظام شاه آمده بعد از استقبال امرا و سران سپاه سعادت بساط بوس ساحت جاه و جلال دریافت. حسب الحکم جهان مطاع منزل لایق جهت حاجب مذکور مقرر گشته هر روز جمعی از مجلسیان و اعیان او را در اماکن روح پرور و منازل غیر مکرر ضیافت می نمودند و چون عمارت باغ فرح بخش که داغ نه فردوس برین و غیرت ده نگارخانۀ چین و از مستحدثات بانی همت شهریار زمان و زمین است هم درین ولا صورت اتمام یافته بود والحق باغ و عمارتی

بدین دلکشی و فرح بخشی در زیر این طاق زرنگار سپهر نه رواق هرگز دیدهٔ ماه و مهر ندیده ـ از شرم شمسهٔ قصورش جرم خورشید چون سها از دیدها مستور گشته و از رشک شرفات ایوانش نطاق مجره چون طاق کسری درهم شکسته ـ تصاویرمانی فریبش از لطافت هوائی روح افزا جان یافته و برکه صافی ضمیرش مانند جام جم و آئینهٔ سکندر جهان نما عکس بزیر گشته ـ نسیم روح فزایش اعتدال بخش هوائی بهاری و شمیم عبیر سایش لخلخه سار نافهٔ تتاری نظم ـ

گوئی که ماه و مشتری از برج آسمان — تحویل کرده اند بباغ خدا یگان
مرجان عود سوز درو شاخ نسترن — مینائی مشک سائی درو برگ ضیمران
از دانش و ز جان اثری نی درو و لیک — از نیکوئی چو دانش و از روشنی چو جان
وان قصر کوه پیکر انجم بقا درو — پهنائی راغ دارد و بالائی آسمان
ز آسیب چنبر فلک اندر فراز او — بر کنگره خمیده رود مرد پاسبان

بموجب فرمان قضا جریان مجلس پادشاهانه دران باغ فرح بخش ترتیب داده از قسم تکلفات و تجملات و اطعمه اشربه چندان که اندیشهٔ هیچ دور بین از عهدهٔ حصر آن برنیاید بران خوان خسروانه نهادند شعرائی پایهٔ سریر ثریا مصیر با مغنیان ناهید نظیر دران بزم رضوان سان زبان بمدح و ثنائی بانی و بنا کشاده از نغمات بم وزیر زهره را از فلک اثیر بزیر آوردند و چون اشعاری که شعرائی عطارد افکار در وصف آن بنائی ارم آثار غواص وار از بحر خاطر فیض مآثر برآورده بودند دران محفل بر طبق انها اظهار نهادند ـ چند بیت مولانا ملک قمی ثبت نموده آمد نظم ـ

ای تو بهشت برین این چه شکوه است وشان — پیش کهت شه نشین بارگهت شه نشان
بزم ترا هشت خلد شقهٔ از پیشگاه — بام ترا نه فلک پایهٔ از نردبان
کوس تحکم بزن هین که درختان سرو — صف زده از چار سو بر صفت چاکران
هم نم فیض ازل با گهرت هم نشین — هم گل روئی صفا با اثرت توامان
تا سپرد راه تو کعبه بغلطد بسر — تا نگرد سوئی تو چرخ بیفتد ستان
سقف تو برباد داد رفعت خرگاه چرخ — طاق تو برخاک ریخت آب رخ کهکشان
سنبل بستان تو صید طرب را کمند — خارگلستان تو چشم حسد را سنان
چرخ ز گرد رهت دوخته بر تن حریر — مشتری از قبه ات مانده بسر طیلسان
یافته دست قضا از گل سقفت سپر — ساخته ترک قدر ز ابروئی طاقت کمان
از گهر فیض تو ابر بدست صبا — تحفه فرستد به بحر هدیه فرستد بکان
لطف تو گر در خیال بگزرد اندیشه را — چهرهٔ ما فی الضمیر دیده به بیند عیان
گر کند ابرو بلند شاهد تصویر تو — خامه بهزاد را تاب دهد در بنان
غنچهٔ تصویرت ار بشگفد از ابر کلک — عقده کند خنده را در گلوئی زعفران
بس که زمین نقش بست وصف ترا درضمیر — می دمد از جرم خاک سبزه بشکل زبان

گر بعناصر دهد لطف تو سرمایهٔ — خاک دهد مرده را زندگئی جاودان
فیض هوایت اگر مایه دهد باد را — نقل جبلی برد از تن کوه گران
سدهٔ تو کعبه وار مامن فتح و ظفر — طاق تو محراب وار قبلهٔ پیر و جوان
خاک سبک روحت ار سرمه دهد باد را — بر نظر خاکیان خواب نگردد گران
کسب هوا گر کند باد ز دریا چه ات — در بدن خاکیان آب شود استخوان
از در و بامت مدام فیض ازل می دهد — چون گل عیش از دل خسرو هندوستان

گویند درین مجلس بهشت آئین در میان شعرائی سحر آفرین بر سر تقدیم و تاخیر گزرانیدن شعر گفت و شنودی روئی نمود مولانا صیرفی ساؤجی که از جمله شعرائی آن محفل بود مسودهٔ شعر خود را شسته بر کسی نخواند صورت واقعه به صلابت خان رسیده صیرفی را طلبیده از شعرش پرسید مولانا کیفیت آن قضیه بعرض رسانید چون صورت مولانا صیرفی خالی از غرابتی نبود صلابت خان فرمود که روئی خویش را نیز بشوئی که شست و شوئی این وجه اولی است ـ

ذکر وصول شاه صالح بملازمت شهریار گیتی ستان و سپردن او بصلابت خان

چون دست تصدی و تکفل صلابت خان در امور وکالت و پیشوائی بل کل مهمات سلطنت و پادشاهی قوی و مطلق گردیده مبالغه در محافظت آن حضرت بجائی رسانید که طیور را عبور بر اطراف آن باغ که رشک بهشت و قصور بود متصور و مقدور نبود و بر در و دیوار آن باغ چند مرتبه نگاهبانان نشانده و راه ها را به معتمدان سپرده که باد را اندیشهٔ وزیدن بران جنت سرا از یاد برده بود ـ از جمله خدمه و نزدیکان پایهٔ سریر سلطنت غیر از خواجه سرائی کوچکی که از جانب صلابت خان بود فرمانی که صدور می یافت بصلابت خان می نمود دیگری را دخول نزد آن حضرت نبود ـ شاه صالح ولد مولانا شاه محمد نشاپوری که از مقربان پایهٔ سریر سروری بود درین ولا از دورئی ملازمت سدهٔ سلطنت و خلافت و ضیق معیشت به تنگ آمده با طالع بجنگ درآمد و از غایت پریشانی و سرگردانی دل از جان برداشته همت بر وصول ملازمت عتبهٔ سلطنت گماشت و در شب غره ماهی که جمیع لشکر و سپاهی به تهنیت ماه و مبارکباد پادشاه چنانچه رسم ملک دکن است بدرگاه عالم پناه جمع شده دست توسل بحبل المتین توکل محکم کرده خود را بدیوار باغ رسانید و مرغ وار بران جدار برآمده بباغ درآمد و چون مقام شهریار فلک احتشام معلومش نبود و تیرگی شب زنگی فام نیز از تشخیص مقام مانع ـ از در و دیوار آن باغ سراغ آن چراغ شبستان سلطنت می نمود و می گشت تا براه نمونی بخت و دولت پی بسر چشمهٔ تحقیق برده بحوالئ محفل عالی برگزشت ع ـ

چون خضر بسر چشمهٔ حیوان پی برد

چون مدتی بود که هیچ آفریده را گزر بران باغ فردوس منظر متصور نبود شهریار کامگار از احساس آواز پائی رعایت حزم و احتیاط فرموده با تیغ برهنه جهت تفتیش پیش آمد ـ شاه صالح را دران شب

ظلمت نقاب چون چشم بر آفتاب عالمتاب رخسار فرخنده آثار شهریار کامگار افتاد سایه آسا خود را بر خاک ره گزارش انداخته زبان عجز و انکسار بدعا و ثنائی آن بکشاد نظم ـ

که گیتی بکام شهنشاه باد | سپهرش ثنا گوئی درگاه باد
جهانت بکام و فلک بنده باد | قضاباور و بخت فرخنده باد
قمر عکسی از شمع خلوت گهت | فلک نقشی از دامن خرگهت
همیشه پرستار بادت جهان | سرافگنده پیشت کهان و مهان

شهریار جهان او را شناخته بعواطف و الطاف خسروانه بنواخت و خاطرش را از خوف و دهشت ایمن ساخته باستکشاف احوالش پرداخت شاه صالح برخی از سرگردانی و پریشانی خویش عرضه داشته شمهٔ از سلوک صلابت خان با مردم و منشاء نزاعش با سید مرتضی نیز تقریر نمود ـ القصه آن شب تا وقتی که خسرو خاور بخنجر شعاع زندان زمین را شکافته بیژن وار از چاه ظلمت خلاص یافت حضرت سلیمانی بر بستر آسایش و تن آسانی تکیه نفرموده متفحص کلیات و جزئیات امور ملک و مملکت و دولت بود و چون روز گیتی فروز در روشنی باز کرد و لعبت باز گردون بازئی نو آغاز فرمان قضا جریان شهریار کامگار بطلب صلابت خان صدور یافته صلابت خان ترسان و لرزان قدم بدرون باغ نهاد و از دور زمین ادب بوسیده بایستاد شهریار جهان او را پیش طلبیده احوال شاه صالح پرسید ـ صلابت خان بعرض رسانید که الحال مدتیست که شاه صالح دربن ولایت نیست شهریار دوران شاه صالح را طلب فرموده بصلابت خان نمود ـ صلابت خان حیران گشته سر عجز و انکسار بر خاک استغفار و اعتذار نهاد مرحمت شهریاری شامل حالش گشته شاه صالح را ببغل گیری صلابت خان مامور ساخت ـ انگاه شاه صالح را باو سپرده در رعایت و مراقبت احوالش مبالغه فرمود ـ صلابت خان دست شاه صالح گرفته از باغ به فضائی راغ آمد و در حوالئ باغ خیمهٔ جهت او نصب نموده جمعی را بمحافظتش امر فرمود ـ بعد ازان جمعی کثیر ازان پاسبانان که در شرایط محافظت تقصیر نموده بودند بجهت عبرت و سیاست بقتل رسانید ـ

گفتار در فراهم آمدن اسباب نزاع صلابت خان و سید مرتضی مرة بعد اخری و منجر شدن آن منازعه بویرانی اساس دولت سید مرتضی

چون صلابت خان در وکالت استقلال یافت علم استکبار برافراشته محصلان به تحصیل بتن تنکه ولایت برار که تعلق بخالصه شهریار کامگار داشت برگماشت ـ سید مرتضی دایما که وکالت صلابت خان را کاره بود از امتثال آن حکم ابا و امتناع نموده محصلان را بغیر از عتاب و خطاب جواب نداد ـ لاجرم صلابت خان مخالفت سید مرتضی را باقبح وجوه بعرض اشرف اعلی رسانیده فرمان گرفتن سید مرتضی در لباس صادر گردانید لیکن چون امراء برار بتخصیص خداوند خان و تیر انداز خان و شیر خان که در سلک اعاظم امراء نامدار انتظام داشتند همت بر موافقت و مرافقت سید مرتضی می گماشتند و اسد خان که دران اوان منصب پیشوائی بدو مفوض بود با سید مرتضی همزبانی پنهان داشت گرفتن سید

مرتضی آسان روئی نمی نمود لیکن صلابت خان را روز و شب جز تدبیر دفع ایشان اندیشهٔ در ضمیر نبود نظم -

چو در کارها داشت رائی درست دران کار از خویشتن رائی جست

چون اسد خان با امراء برار هم زبان بود صلابت خان عرایضی که بپایهٔ سریر سلطنت می فرستاد اسد خان را به تقصیرات منسوب و متهم می ساخت و عریضهٔ اسد خان را چون کسی بپایهٔ سریر اعلی نمی رسانید و براءت ذمتش را بر رائی عالم آرا هویدا نمی گردانید سخنان صلابت خان اثر نموده مزاج وهاج آن صاحب تخت و تاج را از اسد خان متغیر ساخته و صلابت خان را در عزلش مطلق العنان گردانید - در خلال این احوال خیالی جهت احداث خلاف و نفاق میان امراء برار که چون عقد پروین بجمعیت و اتفاق اتصاف داشتند در خاطر صلابت خان خطور نمود و خلعت امراء برار را که همه ساله نزد سید مرتضی می فرستادند تا او بجهت امرا فرستد درین سال بجهت هر کدام بدست یکی از بندگان درگاه داده جداگانه فرستاد و هریک از امرا و وزرا را بمزید عواطف و عنایات پادشاهانه نوید داد - مقصدش آن که چون امرا خلعت خویش را بی استصواب سید مرتضی بپوشند سید مرتضی از ایشان بدگمان گشته موافقت و اتفاق بمخالفت و نفاق مبدل گردد نظم -

بلی هرکس آن در بدست آورد که بدخواه خود را شکست آورد

خداوند خان که مبانئ عهد و پیمانش با سید مرتضی از دیگر امرا قوی بود از فحوائی ادائی آن پیغام رایحهٔ غدر و نفاق استشمام و استنشاق نموده خلعت خویش را نپوشیده متوجه خدمت سید مرتضی گردید نظم -

اگر در فرازی و گر در نشیب نباید نهادن دل اندر فریب

سپه بد که او گشت پیمان شکن بخندند بر وی همه انجمن

دیگر امرا چون از توجه خداوند خان بخدمت سید مرتضی خبر یافتند شاه ام ابا بملازمت شتافتند و در ظاهر قصبهٔ بالاپور بخلعت شهریار موید و منصور سرافراز گشته بعد ازان بسعی خداوند خان در مخالفت صلابت خان با سید مرتضی عهد و پیمان تازه ساختند که همت بر دفع فتنهٔ صلابت خان مقصور داشته پیش از حدوث امری که دست تدبیر از دامن تدارک و تلافئ آن عاجز باشد باندیشهٔ دفع او پردازند نظم -

ازان پیش دستی برون کن ز بند کزو بر گریبانت آید گزند

چون ایام بر شگال بود و همه روزه از بام تا شام دیدهٔ غمام بشدت باران که جهان را صورت طوفان در آئینهٔ تصور روی می نمود دران وقت تردد خیل و سپاه از تقاطر و توافر سیل و میاه متصور نبود نظم -

طوفان چنان گرفت جهان را که گفتی ابر آندم شنیده بود صدائی دعائی نوح

لاجرم بعد از تقدیم لوازم مشورت قرار یافت که امرا بولایات خویش شتافته به تهیهٔ اسباب رزم پردازند و چون سهیل یمانی طالع گشته باران و سیل کمی پزیرد کمر موافقت بسته مدافعت ارباب مخالفت

را وجه همت سازند - چون خبر اتفاق و تجدید عهد و میثاق امرا به صلابت خان رسید بغایت پریشان گشته با مخصوصان بتدبیر آن کار مشغول گردید -

در خلال این احوال شهریار دریا نوال را هوائی تماشاء عمارات روح پرور و بساتین دلکشاء قلعهٔ احمد نگر که به بغداد موسوم است در سر افتاده در تاریخ دوم شهر صفر سنه ۹۹۲ھ از باغ فردوس نسیم کاریز قدیم که قریب دوازده سال علی اختلاف الاقوال دران باغ جنت مثال مانند قطب شمال پائی در دامن اعتکاف و اعتزال کشیده بود بحصار سپهر آثار احمد نگر نهضت فرموده از فر مقدم مکرم شهریار عالم شرفات قصور و عمارات خورنق صفات آن حصار سر مفاخرت و مباهات بذروهٔ سماوات برافراخت و چون باغ فرح بخش که بکاریز نعمت خان اشتهار یافته تا بانی همت خسروانه حضرت سلیمانی از اتمام آن پرداخته بود پرتو توجه و سایهٔ عنایت آن خورشید سپهر سلطنت و خلافت بران نیفتاده تماشائی آن بوستان فرح بخش دلکشا عنان توجه آن شهریار کامگار بدان صوب معطوف ساخت و از اشعهٔ انوار خورشید آثار باغ مذکور غیرت افزائی سپهر دوار گشته زبان زمانه به مضمون این اشعار پرداخت نظم -

زهی روبت آئینهٔ نو بهار	ز عکسش فضائی جهان لاله زار
ز مجلس بااین عارض لاله گون	چو آئی بعزم تماشا برون
صبا پیشتر رو بگلشن کند	بغل گیری سرو سوسن کند
رباید ز رخ برگها را غبار	کشاید گره غنچه ها را ز کار
کند خم باانداز تسلیم شان	دهد باد آداب تعظیم شان
ز سر سبزی چترت اندر چمن	زند خرمی چتر بر نارون
کند نازکی جلوه بر شاخسار	دمد تازه دست دعا از چنار
به بستان ز سرو قدت یک گزار	برائی چمن بهتر از صد بهار

اتفاقاً آب برکه که بران عمارت فردوس جناب محیط بود طغیان نموده بفروش اکثر آن منازل رسید - شهریار زمانه یک شب بیشتر دران مقام روح پرور مقیم نگشته ازان جا به باغ عبادت خانه که هم از مستحدثات معمار همت پادشاهانهٔ آن حضرت است توجه فرمود و قریب یک هفته دران مقام دلفریب اقامت نموده ازان جا به موضع منجربسنه توجه فرمود - آن دره ایست مشتمل بر چشمه سار کوثر آثار و سبزه زار نزهت شعار و آبشار بسیار و بر یک جانب آن مرغزار گرد کوهی مانند سپهر دوار واقع و دران دره و قلهٔ بران کوه بسعی صلابت خان حوضها و آبشارهاء کوثر اثر و عمارات فیض بخش روح پرور ساخته و پرداخته قطع نظر از تکلف و تصرف عبارات و استعارات آن موضع جنت صفات از مواضع دیدنی عالم است و بآن نزاهت و فیض بخشی مقامی در جهان کم است -

بالجمله بعد از استیفاء حظ از لذات جسمانی و روحانی از تماشائی آن مواضع دل کشا فرح افزا باز هوائی قلعهٔ احمد نگر عنان تمنائی شهریار بحر و بر بدان صوب معطوف ساخته بعد ازان خاطر ملکوت ناظر از اندیشهٔ سیر سایر اماکن و منازل پرداخت و درین ولا خاطر اقدس اعلی را بمقتضائی هوائی نفسانی و

مشتهائی تمنائی عیش و کامرانی که لازم طبائع انسانی است رغبت صحبت جواری و سراری بحرکت درآمده از حال بعضی خدمتگاران حرم محترم استفسار فرمود و فرمان قضا جریان بطلب جمعی از کلاونتیان که فواحش باشند اصدار یافته چندی ازان طایفه را جهت ملازمت حضور اختیار نمود ازان جمله تلجی نامی که از خوبرویان جهان در فنون دلبری و رسوم عشوه گری سبق برده بود بشرف تقرب و اعتبار مشرف گشته از اقران بمزید عنایت و احسان امتیاز و اختصاص یافت ـ

هم درین اوان صلابت خان دست تصدی اسد خان را یکبارگی از امور وکالت و پیشوائی کوتاه ساخته رایت استقلال خویش بذروهٔ مهر و ماه بر افراخت و چون فرمان همایون ببودن شاهزادهٔ دوران در موضع پاتوری شرف صدور یافته بود صلابت خان دروازهٔ قلعهٔ احمدنگر را بنصیرا که از جملهٔ معتمدانش بود سپرده خود گاهی از شهر به پاتوری و گاهی از پاتوری بشهر تردد می نمود ـ

ذکر تمهید مقدمهٔ مصالحه میان این دودمان خلافت نشان و عادل شاه و مناکحه میان شاهزادهٔ جمجاه میران شاه حسین و همشیرهٔ عادل شاه و بیان برخی از قضایا که دران اثنا روئی نمود

قبل از عزل اسد خان از وکالت و پیشوائی جهت کدخدائی شاهزادهٔ سکندر دستگاه رقم اختصاص بر خواهر قطب شاه کشیده بودند و بعد از عزل اسد خان بواسطهٔ رابطهٔ که با قطب شاه داشت صلابت خان لشکر فرستادن قطب شاه به تلنگانه را بهانه ساخته در مقام عتاب و خطاب آن شهریار سپهر رکاب درآمده طرح این خویشی و پیوند را با عادل شاه در میان انداخت و از حضرت شهریاری رخصت حاصل ساخته به تمهید قواعد آن محبت و مواصلت پرداخت و چون جمعی از اعیان و معتمدان درگاه عرش اشتباه را بسر انجام و انتظام آن مهام می بایست فرستاد قرعهٔ اختیار بنام حکیم ارسطو مقام قاسم بیگ و زیبندهٔ مسند وزارت میرزا محمد تقی وزیر حکومت و عمدة الامرا و الاعیان جمشید خان که از جملهٔ امراء برار بود افتاده فرمان قضا جریان بطلب جمشید خان صادر شد جمشید خان چون از فریب صلابت خان هراسان بود این طلب را بر حیله حمل نموده در توجه بدرگاه عرش اشتباه اهمال و اغفال ورزیده صلابت خان بجهت اطمینان خاطر جمشید خان بدو نوشت که از چیتاپور متوجه بیجاپور گشته بحضور نیاید مع هذا جمشید خان را اطمینان حاصل نگشته بسید مرتضی و سایر امرا کتابات فتنه انگیز نوشت و محرک سلسلهٔ آن ستیز و آویز گشت ـ امرا بمقتضائی میعاد و بر حکم قرار داد سابق از بلاد و ولایات خویش با سپاه فولاد پوش بیداد کیش چون دریائی پر جوش و خروش بجانب چیتاپور که جاگیر جمشید خان بود حرکت نمود ـ سید مرتضی نیز از قصبهٔ بالاپور که مستقر سریر جاه و جلالش بود در اواسط شهر شوال با لشکر کوه پیکر بحر مثال بحرکت درآمده بعد از قطع منازل و مراحل ظاهر قصبهٔ چیتاپور را مخیم سپاه کینه خواه ساخت ـ امراء برار دران قصبهٔ جنت آثار باهم ملاقات نموده یکبار دیگر بتجدید عهود مواثیق پرداختند و از کثرت لشکر پر خاش خر و ازدحام دلیران فیروز گر کینه گستر زمین و زمان را بسان دیدهٔ مور تنگ ساختند ـ سید مرتضی باستصواب سایر امرا وزارت مآب میرزا حسین اصفهانی را

که حسب الحکم حضرت سلیمانی وزیر سر سمت ولایت برار بود بمنصب امارت سرافراز فرموده ولایت الیچپور را بجاگیرش مقرر و مفوض داشت ـ و محافظت ولایت برار بدو و چغتائی خان قرار یافته از قصبهٔ چیتاپور عنان بصوب ولایت برار تافتند ـ انگاه امرا و سران سپاه با لشکر رزم جوئی کینه خواه به صوب درگاه عرش اشتباه رایت عزیمت بر افراشتند ـ غبار مراکب مواکب صبا جولان خورشید رخشان را مکدر ساخت و نعرهٔ فیلان و شیههٔ اسپان و فغان نفیر و نائی و صدائی هندی درائی زلزلهٔ آشوب در نهم سقف آسمان انداخت نظم ـ

ز گرد سواران پر خشم و تاب شد انباشته چشمهٔ آفتاب
رخ شاه گردون شد از بیم زرد پر از گرد شد گنبد لاجورد

و چون خبر توجه لشکر برار در احمد نگر متواتر گشت صلابت خان نیز به تهیهٔ اسباب رزم و پیکار پرداخته سپاه صف شکن را جیبه و جوشن داده اکثر امرا و سران سپاه را بعهد و پیمان با خود همداستان ساخت ـ جمعی از دلیران لشکر ظفر اثر که بظاهر از اعوان و انصار صلابت خان بودند پنهان با سید مرتضی عهد و پیمان نمودند که چون افواج لشکر کینه ور برابر یکدیگر گردد عنان از موافقت صلابت خان بر تافته بمیان سپاه برار در آیند و در دفع صلابت خان با ایشان اتفاق نمایند بلکه بعضی از نامداران سپاه و اعیان درگاه مثل میرزا یادگار و شاوردیخان قبل از وصول سپاه برار عصابهٔ عصیان بر سر بسته از صلابت خان رو گردان شده بسید مرتضی پیوستند و سر رشتهٔ وفا داری و حلال خواری را بسر پنجهٔ بی اعتباری درهم گسستند و چون ارادهٔ ازلی بر حکم مشیت لم یزلی بهزیمت و فرار لشکر برار که فی الحقیقت خاک ادبار بر چهرهٔ حقیقت و اعتبار پاشیده با ولی نعمت خویش در مقام کفران بغی درآمده بودند تعلق پزیرفته بود از کثرت سپاه و عدت هوا خواه ایشان را زیاده سودی نبود عاقبت دست قضا رقم هنالک مهزوم من الاحزاب بر ناصیهٔ حال شان کشیده خال عار و داغ فرار بر چهرهٔ روزگار شان نهاد ـ بلی فتح و ظفر منوط و مربوط بمشیت ایزد دادگر است و نصرت و هزیمت متعلق بحکم قضاُ و قدر نه به کثرت لشکر و وفور دلیران پر خاش خر نظم ـ

کلید ظفر چون نیاید بدست ببازو در فتح نتوان شکست
چو دولت نبخشد سپهر بلند نیاید بمردانگی در کمند
سعادت به بخشایش داور است نه در دست و بازوئی زور آور است

القصه امراء برار با لشکر بسیار و حشر بی شمار بعد از قطع مراحل بتاریخ پنجم شهر ذی حجه مذکور بالائی کریوهٔ جیور که دو فرسخی شهر احمد نگر است منزل ساختند و آن شب دران مرحله رحل اقامت انداخته روز دیگر که ششم شهر مذکور باشد چون دست قضا بمیل غفلت دیدهٔ بصیرت امراء برار را مکحل ساخته بود و منشور هزیمت آن جماعت مقهور بسجل فدمّرناها تدمیرا مسجل گشته باوجود قرب و جوار از لوازم حزم و مراسم رزم و پیکار غافل شده بفراغ بال در منازل خویش آسوده بوده مطلقاً در اندیشهٔ حرب و تهیهٔ آلات طعن و ضرب نبودند بیکبار صلابت خان با لشکر نامدار و فیلان بی ستون آثار و توبهائی

صاعقه کردار نمودار گشته تمام کوه و هامون را سپاه نصرت پناه فرو گرفت و از غبار ظلمت شعار آن لشکر نامدار چشمهٔ آفتاب عالمتاب تیرگی پزیرفت نظم -

بر آمد غو کوس و آوای نائی — در افتاد گردون سرکش ز پائی
جهان شد پر از بانگ رویینه خم — بترسید شیر از دم گاو دم
ز گردان سیه گشت چشم سپهر — ز سهم دلیران بلرزید مهر

سپاه نا هوشیار برار تا چشم اعتبار از خواب غفلت می کشودند عساکر نصرت شعار مانند دریائی خونخوار ایشان را احاطه نموده بودند نظم -

نباید غنودن چنان بی خبر — که ناگاه سیلی در آید بسر

چون دران روز امراء برار از کار رزم و پیکار غافل بوده در مقام جنگ نبودند سراسیمه وار سلاح پوشیده از روئی اضطرار سوار گردیدند و در برابر لشکر ظفر اثر صف برکشیدند - آتش هیجا از دو سو بالتهاب درآمده شعله اش چشمهٔ آفتاب را در اضطراب انداخت و غریو کوس و نفیر و نالهٔ نائی زهرهٔ بهرام و تیر در فلک اثیر آب ساخت نظم -

دو خیل از دو سو در خروش آمدند — دو دریائی آتش بجوش آمدند
چو گشت از دو سو لشکر آراسته — جهانی بپرخاش برخاسته
یلان رایت کین برافراختند — کورگه زنان سورن انداختند
بجنبش در آمد دو لشکر بکین — و زان جیش از جا برآمد زمین
ز پولاد پوشان لشکر شکن — تن کوه لرزید بر خویشتن

خداوند خان که میسرهٔ سپاه برار بدو استظهار داشت رایت شجاعت برافراشته همت بر انهزام میمنهٔ سپاه ظفر پناه که بوجود بهزاد الملک استحکام پزیرفته بود برگماشت و بیک حملهٔ مردانه جمله صفوف میمنه را که مانند کوه قاف به ثبات و قرار اتصاف داشت از جائی برداشته بهزاد الملک را بیک زخم کوه شگاف از پائی در انداخت و سپاهش را مانند سر زلف دلبران چین و تتار تار و مار ساخت خاصه خیل دیوانی که در دفع صلابت خان با سید مرتضی همزبان بودند هزیمت بهزاد را بهانه نموده رایت فرار برافراشتند بلکه شاهزادهٔ فریدون تبار را نیز برداشته عنان از معرکهٔ کارزار برگماشتند - جمشید خان که مقدمهٔ سپاه برار بود چون حملهٔ خداوند خان و فرار بهزاد الملک مشاهده نمود با فوجی از سپاه رزم خواه بر مقدمهٔ لشکر ظفر اثر که بوجود صلابت خان مستظهر بود کمین ساخته از سر کین بران کوه آهنین تاخت امّا هنوز بمیان فوج صلابت خان نرسیده بود که دست قضا اسپش را بزخم تیری از پائی در انداخت - می خواست که خود را باسپ دیگر رسانیده سوار گردد که دیگری تیغی برو انداخته بضرب یک تیغ هر دو پاش را مجروح ساخت - ناچار از رفتار باز مانده بدست عساکر نصرت شعار گرفتار گردید - لشکر صلابت خان بسان بحر عمان از جائی در آمده سپاه جمشید خان را از پیش برداشته بر فوج تیر انداز خان و شیر خان زدند و بیک حمله جمله را تار

و مار ساختند و چون صفوف میمنه و میسرهٔ آن دو سپاه کینه خواه بهم بر آمده دوست و دشمن بهم برآمیختند و به تیغ تیر و سنان باهم در آویختند نظم -

چو ابر و هوا درهم آمیختند　　چو باران ز تن خون فروریختند

صلابت خان با معدودی از دلیران که عرصهٔ میدان را چون ساحت گلستان تصور می نمودند و تیغ و سنان را به لاله و ریحان تعبیر و تفسیر می کردند نظم -

یلان سر افراز شمشیر زن　　نبرد آزمایان لشکر شکن
سواران جنگی و مردان مرد　　کز آتش بخنجر بر آرند گرد

چند فیل مست که کوه البرز را در زیر پی پست ساختندی و بزخم دندان سنان آسا رخنه در سینهٔ سپهر بی مهر انداختندی نظم -

بهیکل جهان را ز خود کرده پر　　بآواز در قعربم سفته در

بر فوج سید مرتضی که با گروهی انبوه از دلیران کوه شکوه مانند سد سکندر قدم استوار داشت حمله نموده تزلزل در اساس ثبات و قرار شان انداخت هرچند سید مرتضی لشکر خود را بجنگ و تحصیل نام و ننگ ترغیب و تحریص می نمود هیچ کس را یارائی قدم پیش نهادن و دست به تیغ و تیر کشادن نبود - آخرالامر شاه ام ابا رو از معرکهٔ هیجا بر گماشته علم انهزام بر افراشت و چون خداوند خان ازان تاختن معاودت نمود یک تن از لشکر برار بر جائی نبود او نیز ناچار فرار بر قرار اختیار نموده یکبارگی لشکر برار تار و مار گشت نظم -

نه عزم درست و نه رای صواب　　دلی پر نهیب و سری پر شتاب
نه امید رحم و نه برگ ستیز　　نه یارائی رفتن نه پائی گریز

چون لشکر برار بکثرت اعوان و انصار و شوکت و عظمت بسیار استظهار داشتند از روئی غرور و نخوت رایت استکبار برافراشتند و صلابت خان را خوار و بی اعتبار انگاشته مطلقاً ازو و سپاهش حسابی بر نمی داشتند آخر شامت کفران نعمت و وخامت غرور و نخوت بروزگار شان عاید گشته از یار و دیار خویش دور افتادند و ناچار رو بدیار غربت نهادند نظم -

ز مغروری کلاه از سر فتد دور　　مبادا کس بروز خویش مغرور
چراغ ارچه ز روغن نور گیرد　　بسی باشد که از روغن بمیرد

بالجمله سپاه ظفر پناه لشکر کینه خواه برار را تعاقب نموده غنایم بسیار و اموال بی شمار از اسبان باد رفتار و فیلان عفریت دیدار و کنیزان و غلامان زهره جبین لاله عذار و زر و جواهر و هرگونه نفایس و امتعه فاخر بدست عساکر نصرت مآثر افتاده امّا صلابت خان را چون فتحی چنان از تائید ملک منان روئی نمود بمراسم شکر و سپاس خالق معبود پرداخته حکم فرمود که هیچ کس متعرض عرض و مال

مردم برار نگشته همه را زنهار دهند و هیچ متنفسی را بقتل نرسانیده هرکه بدست سپاه نصرت پناه گرفتار گردد ایمنش ساخته بمامنی رسانند - دران مهلکهٔ جان ستان از دلیران نامی بغیر از شاوردیخان که ازین درگاه روئی تافته بخدمت سید مرتضی شتافته بود و بهرام خان که از دست فیلبانان سپاه خویش مجروح گردید دیگری بقتل نرسید - بالجمله چون سپاه برار متوجه بادهٔ فرار گردیدند صلابت خان بنفس خویش ایشان را تعاقب نموده جمعی از کولیان را بتعاقب ایشان نامزد فرمود و خود شاهزادهٔ دوران را برداشته بدرگاه خلایق پناه معاودت نمود - مفسر اسرار حق و یقین میرک معین که دران حین از جانب سید مرتضی نایب و حاجب درگاه عرش اشتباه بود دران روز که نیران عالم سوز محاربه در التهاب و پیر و جوان ازان واقعه در اضطراب بودند لوازم حزم و احتیاط و مراسم تیقظ و انتباه مرعی داشته بحراست و محافظت سرائی خویش اشتغال نمود و جمعی از پیادهاء سید مرتضی را که بخدمتش مامور بودند بنوید مزید مواجب و انعام امیدوار ساخته چنان نمود که امیر الامرا مظفر گشته لشکر صلابت خان انهزام یافته اند تا رسیدن سپاه صف شکن برار سرائی خویش را از تعرض اجلاف و اوباش نگاه دارید تا بانعام و اکرام سر افراز گردید - پیادها گفتهٔ میرک معین را بر صدق حمل نموده ساختهٔ رزم و آمادهٔ پیکار گشتند - یک بار نصیر خان با سوار و پیادهٔ بسیار سرائی ایشان را در میان گرفته از طرفین نیران محاربه اشتغال پزیرفت - پیادها برار چون از فرار امرا خبر نداشتند بضرب تیر و نیزه کسی را بنزدیک سرائی خویش نمی گزاشتند - در اثناء گرمی هنگامهٔ پیکار میرک معین خود را از راه غیر متعارف بمنزل یکی از آشنایان همسایه انداخته شب تغیر لباس نموده از انجا بیرون رفت و در لباس فقرا خود را بسپاه سید مرتضی رسانید - میرزا حسین که با چغتائی خان به محافظت ولایت مامور بودند چون بحوالئی الیچپور رسید هنوز خبر شکست امرا بدو نرسیده چغتائی خان به بهانهٔ آوردن کوچ خویش متوجه جاگیر خود گردید - درین اثنا خبر فرار امراء برار بکوتوال قلعهٔ کاویل رسیده با تمام حشم حصار کمر کارزار میرزا حسین بر میان بسته از حصار بیرون آمد - صبح گاهی که میرزا حسین و مردمش از حال دشمنان آگاهی نداشتند ناگاه سپاه کینه خواه از برابر نمودار گشته میرزا حسین با چند نفر از نزدیکان سراسیمه وار سوار گردیده قدم در میدان کارزار نهاد - جمعی از سرداران دکنی که به کمک میرزا حسین مقرر و از فرار لشکر برار باخبر بودند از عقب درآمده میرزا حسین را در میان گرفته بقتل رسانیدند - میرزا حسن برادرش بصد محنت خود را ازان ورطه بر کران کشیده به چغتائی خان رسید - پس باتفاق بجانب برهان پور شتافته بنداشتند که از دام بلا خلاص یافتند ندانستند که نظم -

کسی را که برگشت روز از قضا   بکوشش نیابد خلاص از بلا

چون بحوالئی برهان پور رسیدند والئی آنجا جمعی را بگرفتن ایشان فرستاده چغتائی خان و میرزا حسن را گرفته تمام اموال و اسباب ایشان را غارت نمودند - امّا سید مرتضی با سایر امراء برار چون ازان کارزار فرار نموده به قصبهٔ پتن رسیدند باز قریب ده هزار سوار از هر گوشه و کنار بدیشان ملحق گردیده جمعیت بسیار بهم رسانیدند لیکن خیل خوف و هراس چنان اساس صبر و قرار شان را ویران ساخته بود که هیچ جا پا استوار نتوانستند نمود و مقاومت با آن جماعت بی سر و پا که بتعاقب ایشان نامزد بودند در حوصلهٔ قدرت خویش نیافته بجانب برهان پور شتافتند نظم -

چو لشکر هراسان شود در ستیز　　سگالش نسازد مگر بر گریز
چو بد دل شود لشکر جنگ جوئی　　بیار آب و دست از دلیری بشوئی

و چون بحوالئی برهان پور رسیدند تکیه بر دوستئی والئی آنجا نموده از بیم اعدا ایمن گردیدند و خاطر از اندیشۀ رزم و پیکار فارغ ساخته دران سرحد رحل اقامت انداختند. حاکم برهان پور آشنائی قدیم را بر طاق نسیان نهاده فوجی از سپاه کینه خواه برزم ایشان فرستاد نظم.

ز دشمن نجوید وفا هوشمند　　که ریحان نروید ز تخم سپند

امراء برار فارغ البال قرار گرفته بودند که بیکبار آثار سپاه برهان پور از دور نمودار گشت. سید مرتضی که عمرش از هشتاد متجاوز بود چون دران فرار و ایلغار محنت بسیار کشیده بود دیگر قوت فرار در خود ندیده پائی در دامن تسلیم و رضا پیچید و اکثر لشکر خویش را مرخص گردانید. درین وقت حمیت شجاعت خداوند خان بحرکت درآمده سید مرتضی را خواهی نخواهی بعنف سوار کرده با شیر خان و تیرانداز خان و چندها خان و معدودی از لشکریان ازان میان بدر برد نظم.

شد آواره یکباره از جائی خویش　　دل از بیم لرزان دل از غصه ریش
نه ملک و نه مال و نه لشکر بجائی　　ز دهشت ندانست سر را ز پائی

باقی اموال و افیال و احمال و اثقال که در قتال صلابت خان از چنگ دلیران مانده بود بدست سپاه برهان پور درآمده بحری خان و جمعی از اعیان که همراهی سید مرتضی و امرا ننمودند از حاکم برهان پور قول طلبیده متوجه برهان پور گردیدند. بعد ازان بحری خان بقول صلابت خان استظهار یافته باز بپایۀ سریر ثریا آثار شتافت. سید مرتضی و امرا که از برهان پور بجانب گرکوان روان گشته سه روز از بیم سپاه برهان پور در هیچ مقام آرام نگرفته مشقت بسیار کشیدند تا به گرکوان رسیدند و از انجا بجانب تخت گاه اکبر پادشاه متوجه شده بعد از قطع مسافت به سعادت ملازمت آن حضرت استسعاد یافتند. بالجمله بعد ازان فتح نامدار صلابت خان یکبارگی در مهم وکالت استقلال یافته مطلق العنان و نافذ فرمان گردید و چون از مهم امراء برار باز پرداخت اسد خان را به کلی از منصب وکالت و امارت انداخته در قلعۀ چوند محبوس ساخت و زمام اختیار مهام سلطنت را بقبضۀ اقتدار خویش درآورده صدائی کوس لمن الملک را در گنبد فلک آبنوس انداخت و میرزا صادق اردو بادی را که از دوستان موافقش بود به نیابت خود جهت فیصل بعضی مهمات دیوانی تعین فرمود.

در خلال این احوال حکم قضا مثال بقتل نهال چمن سلطنت و اقبال شاهزاده خجسته خصال میران شاه حسین صادر گردید چه منجمان بعرض اشرف شهریار گیتی ستان رسانیده بودند که آن نوباوۀ بوستان سلطنت باعث ویرانی مبانئی این دولت ابد قرین خواهد بود بلکه قصد ذات اقدس اعلی نیز خواهد نمود. بنا برین شهریار با داد و دین پیوسته در مقام انهدام و انعدام اساس حیات آن قرة العین می بود و دران باب فرامین صادر می فرمود و چون در اجل شاهزاده تاخیری بود صلابت خان در امتثال فرمان اهمال و اغفال می نمود نظم.

اگر در حیاتت نوشت است دبر | نه شیرت گزاید نه شمشیر و تیر

و در آخر اثر سخن منجمان ظاهر گشته خرابی این دودمان خلافت نشان بدست او بود چنانچه عنقریب قلم مانی فریب بذکر آن مبادرت خواهد نمود - درین ولا باز حکم اعلی بقتل شاهزاده صدور یافت - صلابت خان عرضه داشت که شاهزادهٔ دوران را عارضهٔ بهم رسیده و مزاج شریف از منهاج اعتدال منحرف گردیده و مرض بسرحد اشتداد کشیده یمکن که درین بیماری خاطر اشرف از دغدغهٔ او فراغت یابد - خاطر ملکوت ناظر از صلابت خان بدین جهت متغیر و منحرف گشته ایام دولتش نزدیک بانجام و انصرام رسید و این اول خللی بود که مبانی وکالتش را متزلزل گردانید امّا سید مرتضی و دیگر امرا چون بدرگاه عرش اشتباه اکبر بادشاه رسیده بشرف پائی بوس مشرف گردیدند اندیشهٔ تسخیر ممالک دکن که از دیر باز در خاطر خطیر آن حضرت متمکن بود تازه گشته آمدن سید مرتضی و امرا که از اعاظم آن ملک و دولت بودند بر اقبال خویش حمل نموده رکن السلطنت میرزا عزیز کوکه را که دران ولا والی ولایت مالوه بود بآن مهم عظمی نامزد فرمود و سید مرتضی و باقی امراء دکن را منظور نظر تربیت و عنایت ساخته بعد از رعایت و مراقبت بسیار با دیگر امراء نامدار و خوانین عالی مقدار بمتابعت و موافقت میرزا عزیز کوکه مامور گردانید - امرا با سپاه رزم جوی کینه خواه از درگاه اکبر پادشاه بجانب مالوه شتافته بعد از طی مسافت سعادت ملازمتش دریافتند - بعد از اجتماع و ازدحام عساکر بهرام انتقام ظاهر قصبه هندیه را که واسطه است میان ولایت مالوه و برهانپور و دکن مضرب خیام آن سپاه صف شکن گشت -

صاحب قران ظفر قرین نیز دران حین در سلک امرا و خوانین اکبری انتظام داشت و به کمک آن سپاه منصور مامور بود - بالجمله چون صلابت خان از توجه سپاه اکبر پادشاه آگاه گردید، کیفیت آن خبر بعرض اشرف شهریار بحر و بر رسانیده بموجب فرمان قضا جریان لشکر برار را با دیگر امراء نامدار و دلیران ظفر شعار به مدافعه و محاربه نامزد گردانید و سیادت پناه آصف جاه میرزا محمد تقی وزیر حکومت را سردار آن لشکر نصرت شعار ساخته بولایت برار فرستاد و شاهزادهٔ فریدون نژاد را نیز با گروهی از دلیران رستم نهاد رخصت دولت آباد داد - میرزا محمد تقی کمر مردانگی بر میان بسته بسرعت باد صرصر خود را به لشکر فیروزی اثر رسانید و بترتیب سپاه نامدار و تهیهٔ اسباب رزم و پیکار پرداخته لشکری مانند دریائی اخضر موج زن و مرد افگن مرتب ساخت - انگاه با سپاه موفور بجانب سرحد برهان پور رایت منصور برافراخت نظم -

سپاهی ز کثرت برون از شمار | روان جمع کرد از سر اقتدار
گروهی دلاور که هنگام جنگ | برآرند دندان ز کام نهنگ
همه یکدل و وقت کین جمله دل | همه آهنین چنگ و آهن گسل
چو زینسان سپاه گران جمع یافت | عنان عزیمت سوئی رزم تافت
نهان شد همه روئی هامون ز نعل | هوا یکسر از پرنیان گشت لعل
ز بس جوش لشکر به بی راه و راه | بسیط زمین تنگ شد بر سپاه
هوا نیلگون گشت و دشت آبنوس | بجوشید دریا ز آوائی کوس

سپاه ظفر پناه بعد از پیمودن راه کنار آب تپتی را که بر ظاهر شهر برهان پور جاری است لشکرگاه ساختند و خیمه و خرگاه بذروهٔ مهر و ماه برافراختند. والئی برهان پور که در محاربه و مدافعه لشکر اکبر پادشاه با سپاه منصور متفق بود جمعی از امرا و اعیان را بدیدن امراء دکن فرستاده عهد و پیمان با ایشان تازه ساخت. درین اثنا قدوة الفضلا علامة العلما شاه فتح الله شیرازی که در علوم عقلی و نقلی از علماء عصر اعلم و در حکمت علمی و عملی استاد حکماء عالم بود و منصب وکالت اکبر پادشاه بدان فضایل دستگاه مفوض با خلعت پادشاهی بحوالئی قلعه اثیر رسید. والئی آن ولایت که بظاهر اوامر و نواهی اکبر شاهی را انقیاد می نمود اگرچه شرایط استقبال بجائی آورد و در مراعات خاطر آن افادت مآثر کمال مبالغه مرعی داشت. امّا روز دیگر کس نزد شاه فتح الله فرستاد که لشکر دکن بحوالئی ولایت من فرود آمده اند و در مقام آن در آمده که شبیخون بر لشکر شما زنند و من بر دفع و رفع ایشان قادر نیستم. شاه فتح الله از شنیدن آن خبر مضطر گشته در همان شب فرار بر قرار اختیار نمود و چون روز روشن شد خود را بگندوهه رسانیده بود و ازان جا بر جناح استعجال باردوئی میرزا عزیز کوکه توجه نموده میرزا ازان فضیلت شعار بواسطهٔ فرارش اظهار کلفت فرمود. لاجرم آنجا نیز توقف ننموده با لشکری که بکمکش مقرر بودند متوجه گجرات گشت. بالجمله چون سپاه دکن از فرار شاه فتح الله آگاه گردیدند و مخالفت او را با میرزا عزیز کوکه شنیدند این معنی را دلیل فتح و نصرت خویش دانسته از سر اقتدار و استظهار متوجه هندیه گردیدند نظم.

به شب گیر برخاست آوای کوس شد از گرد لشکر زمین آبنوس
خروشان و جوشان چو دریا و کوه روان گشت لشکر گروها گروه

چون جواسیس خبر توجه لشکر دکن به میرزا عزیز کوکه رسانیدند با امرا و خوانین دران باب مشورت نموده همگنان بواسطهٔ کثرت لشکر دکن مصلحت در مقابله و مقاتلهٔ آن جماعت ندیدند و براهنمونی سید مرتضی و سایر امراء برار از راه گندواره متوجه ایلچپور که پائی تخت مملکت برار است گردیدند و باندک زمانی خود را بحوالئی ایلچپور رسانیده روز روشن را در چشم مردم شهر ایلچپور چون شب دیجور گردانیدند. اتفاقاً روزی که تمام مردم اطراف و نواحی آن شهر بجهت خرید و فروخت در کوچه و بازار جمع آمده بودند بیدادگران لشکر اکبر خانم وار شهر را احاطه نموده دست بغارت و تاراج برکشودند و آتش بیداد و فساد دران بوم برافروختند و بیک طرفة العین شهری را که در معموری طعنه بر مصر و شام می زد با خاک راه یکسان ساخته بآتش قهر اماکن و مساکن متوطنین آنجا را بسوختند و انچه یافتند بباد غارت برداده زن و فرزند هرکس بدست ایشان افتاده اسیر بند کمند و گرفتار قید گزند گردانیده مسلمان و کافر نشناختند نظم.

نهان و آشکار انچه در شهر بود سراسر بتاراج بردند زود

بعد از غارت و تاراج ایلچپور آن سپاه موفور از شهر مذکور بجانب قصبهٔ بالاپور در حرکت نموده خداوند خان از انجا بملکاپور ورهانگیر که جاگیرش بود رفته دفاینی که در ایام حکومت در انجا گزاشته بود برداشته عنان برگماشت اما لشکر دکن چون بحوالئی قصبهٔ هندیه رسیدند شنیدند که لشکر اکبر عنان بجانب ولایت برار معطوف گردانیده اند. لاجرم هندیه و توابع را غارت نموده آتش قهر دران موضع انداختند و

بسرعت هرچه تمام تر رایت مراجعت برافراختند ـ چاشت گاهی بود که سپاه نظام شاهی بنظر لشکر اکبر درآمد ـ بمجرد نمودار شدن سیاهی سپاه دکن عنان تماسک و تمالک از دست لشکر اکبر بدر رفته پائی ثبات و قرار شان استوار نماند میرزا عزیز کوکه چون از امراء برار که آن راه سر کرده بودند ایمن نبود و خوف و هراس لشکر خویش را مشاهده نمود با خود گفت نظم ـ

کند هرکس آئین ترس آشکار　　نباید ز ترسندگان هیچ کار
به لشکر توان کرد این کار زار　　به تنها چه برخیزد از یک سوار

ناچار بی جنگ و تحصیل نام و ننگ قدم در وادئی فرار نهاده راه گریز پیش گرفته بهیچ کس و هیچ چیز مقید نگشت چنانچه چند سلسلهٔ فیل بادشاهی که دران ایلغار از همراهی عاجز بودند کور ساخته بر جائی گزاشت و رایت هزیمت بصوب ولایت سلطان پور و نذر بار برافراخت نظم ـ

یکی شان سر از پا ندانسته باز　　بیابان گرفتند و راه دراز
نگونسار کرده درفش سیاه　　برفتند لرزان به بی راه و راه

سپاه ظفر پناه پئ لشکر اکبر بادشاه برداشته از هر منزل که لشکر اکبر کوچ می کرد ایشان نزول می نمودند اما بمحاربت ایشان مبادرت نمی نمودند تا بسرحد سلطان پور و نذر بار رسیدند ـ میرزا عزیز کوکه لشکر را در سرحد سلطان پور گزاشته خود جریده متوجه گجرات گشت و آن دو لشکر دران سرحد در برابر یکدیگر نشستند تا میرزا از گجرات رایت معاودت برافراشته با لشکر خویش راه اجین پیش گرفت ـ سپاه دکن نیز عنان بصوب معاودت معطوف ساخته رایت مراجعت برافراختند ـ فی الحقیقت این لطیفه بود از لطایف غیبی که بتائید الهی بندگان نظام شاهی را روئی نمود چه باوجود عدم توجه شهریار سپهر اقتدار بمجرد لشکری که نامزد فرمودند سپاه کینه خواه اکبر بادشاه را که بولایت درآمده بودند و اکثر بلاد را برهم زده منهزم ساختند و اساس شوکت و اقتدار شان را منهدم گردانیده رایت شوکت و شجاعت به فلک دوار برافراختند نظم ـ

کجا بود کان لشکر نامدار　　نشد غالب از عون پروردگار
بهرجا شدند آن سپاه گزین　　ز دشمن تهی گشت روئی زمین

ذکر توجه قاسم بیگ و میرزا محمد تقی به بیجاپور و آوردن خواهر عادل شاه جهت شهزادهٔ مؤید منصور میران شاه حسین

چون صلابت خان از دغدغهٔ سپاه اکبر شاه باز پرداخت سر انجام میزبانئی شهزادهٔ دوران را وجهه همت ساخته جالینوس الزمانی قاسم بیگ و میرزا محمد تقی را بر حکم قرار داد سابق با تحف و هدایائی لایق جهت تنظیم مهم مواصلت بخدمت ابراهیم عادل شاه فرستاد ـ رسولان مذکور بعد از وصول به شهر بیجاپور در انتظام امر معهود سعی موفور بظهور رسانیدند و چون مدعیات بحصول پیوست با جوابهائی دلپذیر عنان بصوب مستقر سریر خلافت مصیر معطوف گردانیدند ـ در ثانی الحال باز میرزا محمد تقی بآوردن

مهد علیا ماهور گشته متوجه بیجاپور گردید و آن درّ دریائی عادل شاهی را در هودج عصمت الهی با تجمل تمام و زینت لا کلام بدرگاه عرش اشتباه رسانید ـ امّا چون اول مبانئی مصالحت و مواصلت باسترداد حصار سلاپور منوط و مربوط گردیده بود و در آخر عادل شاه از مشروط ابا نمود صلابت خان مهم میزبانی را در عقدهٔ تاخیر و تعویق انداخته سر انجام آن عیش و سرور را موقوف بدادن حصار سلاپور ساخت ـ دربن ولا توجه و عنایت شهریار سکندر لوا نسبت به تلجی کلاونت سمت تزاید و تضاعف پزیرفته دست تصرف آن طائفه با گردن مراد و مقصود حمایل گردید تا روزی دریائی جود و سخائی بی منتهائی آن حضرت هنگام تموج احسان و اکرام عقد لولو شاهواری که هر دانه اش بسان گوهر شب چراغ داغ نه سینهٔ آفتاب بود به یکی ازان طائفه انعام فرمود ـ نصیر خان کیفیت آن بخشش را به صلابت خان رسانیده ازان شخص آن عقد لولو را استرداد نمود ـ بقول بعضی فرمان قضا جریان بدادن مثل آن مروارید به شخصی که باعتقاد صلابت خان لایق مالکیت آن نبود صادر گردید ـ صلابت خان در اداء آن اهمال و اغفال ورزید ـ علی التقدیربن خاطر ملکوت ناظر از صلابت خان انحراف کلی یافته از خشم آن آتش در خزانهٔ عامره انداخته جواهر بسیار و اقمشه و امتعه نفیسه از هر شهر و هر دیار بشعلهٔ نار منتفی و معدوم ساخت ـ چون زبانهٔ آن شعلهٔ جهان سوز سر بفلک کشید شرارش به کتابخانهٔ و دیگر بیوتات رسیده دود فنا از اکثر آن منازل و مساکن برآمد ـ خدمتگاران آستان خلافت آشیان خبردار گشته بهزار جر ثقیل قلیلی را از میان نار بکنار کشیدند اگرچه بعضی این معنی را بر سفاهت و اسراف حمل می نمایند و می فرمایند که چنانچه در بذل و ایثار شیوهٔ تبذیر مستلزم بخل و امساک است طریقهٔ افراط نیز متضمن سفاهت و اسراف ـ امّا فی الحقیقت این معنی بر کمال همت ذاتی و سخاوت جبلی آن حضرت شاهد عدل است که دنیا و ما فیها در نظر همتش وجودی نداشت و ما حصل بحر و کان بیک روزهٔ احسانش وفا نمی کرد ـ لاجرم دست از تکفل امور سلطنت کشیده می داشت و پیوسته همت علیا نهمت بر اذخار مثوبات عالم بقا می گماشت نظم ـ

ز جودش عقل دیوانه رقم گشت — جراید نیز مرفوع القلم گشت
جهان تنگ آمده زان دست دربار — چو کشت بخته از باران بسیار
کرمهایش بهر سو داشته شمع — که کو بر کنده تا حالی کند جمع
دوان آوازه اش از قاف تا قاف — که دلها را بدست آرد ز اطراف
ضعیفان را زبون حکم بپوست — و لیکن بر قوی دستان قوی دست

بالجمله چون کلاونتان در ملازمت حضرت سلیمانی مرتبهٔ همزبانی یافته بودند و فی الجمله انحراف مزاجی ازان حضرت نسبت به صلابت خان فهمیده زبان به غیبت او دراز نموده ابواب خبائث و نفاق کشودند و پیوسته استقلال صلابت خان را در امور سلطنت عرض می نمودند و عدم انقیاد فرمان قضا جریان را بدلیل و برهان ظاهر می گردانیدند تا شهریار جهان در مقام امتحان صلابت خان درآمده بخدمات نالایق که موافق شانش نبود ماهورش می فرمود چنانچه دربن وقت فرمان قضا جریان برفتن صلابت خان بجانب قلعه درب و بدون فرمان معاودت ننمودن صدور یافت اگرچه صلابت خان بموجب فرمان عمل نموده به قلعهٔ مذکور شتافت

امّا مقید طلب نگشته بی حکم عنان بصوب معاودت تافت - بعد از چند روز باز مثال لازم الامتثال صادر شد که صلابت خان بجانب جنیر رفته در حوالئی موضع نارنگام تخت عالی بسته منتظر موکب همایون باشد که رایات نصرت آیات متوجه گشت آن ولایات خواهد گشت - صلابت خان بامتثال این فرمان نیز مبادرت نموده خدمات مرجوعه را بتقدیم رسانید اما بطریق سابق انتظار حکم نکشیده متوجه درگاه عرش اشتباه گردید - مقارن این عرضه داشت و اکوجی نایک واری قلعهٔ سنیر که مشتمل بر غیبت صلابت خان بود بوسیلهٔ کلاونتان بنظر اشرف رسید و باعث ازدیاد مواد کلفت خاطر اقدس گردید - بعد از چندی باز فرمان قضا جریان برفتن صلابت خان بموضع پاتوری و تخت عالی بستن و مندپ بزرگ بران تخت زدن و مجلسی در نهایت زینت و تکلف آراستن چنانچه لایق نشستن آن حضرت باشد صادر گشت - صلابت خان بر حکم فرمان بخدمات مرجوعه مشغول گردید که ناگاه مزاج وهاج آن زیبندهٔ تخت و تاج از منهاج اعتدال عدول فرموده اطباء بقراط ذکا چون قاسم بیگ و حکیم مصری را بمعالجه و مداوا طلب نمودند - چون حکیم مصری در قلعهٔ کرله محبوس بود قاسم بیگ و حکیم حسن کانتی بوظیفهٔ علاج و تقویت مزاج اشتغال نمودند تا آمدن حکیم مصری حکیم علی الاطلاق از دار الشفاء و ننزل من القرآن ترباق عافیت و شربت صحت کرامت فرموده طبیعت همایون قوت یافته رو بقانون صحت نهاد - در اثناء تردد حکما بخدمت حضرت اعلی نسبت به صلابت خان سخنانی که موجب ازدیاد مواد رنجش خاطر اقدس بود مذکور می گردید - صلابت خان نیز درین میان بی فرمان بآستان خلافت آشیان رسید - چون ذات اشرف همایون از حرکات و سکنات صلابت خان به تنگ آمده بود و ایام نکبتش نیز به تنگ درآمده شعلهٔ قهر جهان سوز بالتهاب درآمده فرمان طلب صلابت خان بحضور اشرف شرف صدور یافت و چون هرگز صلابت خان از بیم مهابت و صلابت آن سلیمان زمان نزدیک پایهٔ سریر سلطنت و خلافت نمی آمد شهریار گیتی ستان قبل از وصول صلابت خان در عقب دروازه پنهان شد و چون صلابت خان از دروازه بدرون آمد آن حضرت بیرون آمده سر راه برو گرفت تا به تیغ آبدار خونش بر خاک هلاک ریزد - صلابت خان چون آن حضرت را با تیغ بدید چون مرغ نیم بسمل بر خاک راه غلطیده از سر عجز و استغاثه بنالید - دریائی مرحمت آن حضرت مترشح گشته شعلهٔ غضب جهان سوز را منطفی ساخت و از سر خون صلابت خان در گزشته بحبسش اشاره فرمود و بتاریخ دهم شهر صفر همان سال مثال لازم الامتثال بنام میرزا صادق و بهزاد الملک صدور یافت که صلابت خان را به قلعهٔ پرنده فرستند و ایشان باتفاق متصدی تنسیق مهام کافهٔ انام و تنظیم امور جمهور گردند میرزا صادق و بهزاد الملک بشرکت پائی بر مسند وکالت نهاده مباشر امر پیشوائی گردیدند - انگاه بموجب فرمان قضا جریان صلابت خان را بقلعهٔ پرنده فرستادند و چون صلابت خان به قلعهٔ مذکوره رسید باز فرمان قضا جریان به نقل صلابت خان از قلعهٔ پرنده به قلعهٔ اوسه صادر گردید - میرزا صادق و بهزاد الملک حسب الحکم عمل نموده صلابت خان را به حصار اوسه فرستادند و چون بهزاد الملک باتفاق میرزا صادق چند روز مهمات دیوانی را بفیصل رسانید بخاطر گزرانید که دست تصدی میرزا صادق از امور وکالت کوتاه سازد و مانند صلابت خان بی مشارکت دیگران بدان امر پردازد - این معنی بر رائی عالم آرا هویدا گشته فرمانی بنام میرزا صادق صدور یافت که بهزاد الملک را نیز مقید ساخته بقلعهٔ پرنده فرستد و خود متکفل و متصدی امر وکالت و پیشوائی گردد - میرزا صادق

موافق فرمان عمل نموده بهزاد را در اواخر ماه صفر بقلعهٔ پرنده فرستاد و خود باستقلال هرچه تمام تر پائی بر مسند وکالت نهاد ـ هم درین اوقات تلجی کلاونت و اتباعش که روز و شب در ملازمت اشرف می بودند از خدمت حضور ممنوع گشته فتوح و اقوامش بشرف تقرب اختصاص یافتند ـ اسمعیل نامی ازان جماعت به خطاب اسمعیل خانی بلکه اسمعیل شاهی مخاطب گشته مرتبه مرتبه بمرتبهٔ امارت و سروری رسید ـ

ذکر توجه عادل شاه با سپاه کینه خواه بولایت شهریار جم جاه مرتضی نظام شاه و بیان قضایائی که دران اثنا از پردهٔ غیب بظهور آمد

سابقاً رقم زدهٔ کلک گهر سلک گردید که چون عادل شاه در دادن سلاپور مضایقه فرمود صلابت خان میزبانئی شهزادهٔ دوران را به تعویق انداخته خلل در مبانئی آن محبت و پیوند افکند ـ عادل شاه نیز با قطب شاه اساس محبت و خویشی طرح انداخته با سپاه کینه خواه جانب گلبرگه رایت برافراخت و کس نزد قطب شاه فرستاده اظهار محبت و التماس مصاهرت نمود ـ قطب شاه نیز چون از تسلط صلابت خان آزرده بود با عادل شاه از در موافقت درآمده بمواصلت رضا داد اما از بیم صلابت خان در ارسال مهد علیا اهمال می فرمود درین اثنا خبر گرفتن صلابت خان رسید خاطر از ممر او فارغ گردانیدند لاجرم فرصت غنیمت دانسته مهم میزبانی را بانجام رسانیدند ـ بعد ازان عادل شاه با سپاه رزم خواه عنان بصوب ولایت شهریار فریدون تبار معطوف ساخته فتنه و آشوب در سرحد ممالک و مسالک انداخت ـ میرزا صادق مضمون این واقعه بعرض اشرف همایون رسانیده حکم جهان مطاع صادر گردید که صلابت خان و بهزاد الملک را طلب داشته ولایت و امارت ایشان را بدیشان حواله کنند و شهزادهٔ دوران را که بموجب فرمان در شهر دولت آباد است بقلعهٔ دولت آباد در آورده پیش خانهٔ همایون منصور بجانب بیجاپور بر افرازند و امرا و سران سپاه را بدرگاه خلایق پناه حاضر سازند و چون مهمات مذکوره سرانجام یابد حقیقت بعرض رسانند ـ میرزا صادق حسب الحکم جهان مطاع کس به طلب صلابت خان و بهزاد الملک بقلاع مذکوره فرستاد و شاهزادهٔ فریدون نژاد را در اندرون قلعه دولت آباد جائی داد و پیش خانهٔ حضرت شهریاری را بطرف بیجاپور برافراشته حقیقت معروض داشت ـ بخاطر ملکوت ناظر حضرت سلیمانی رسید که طلب صلابت خان درین وقت بر زبونی محمول خواهد گردید ـ لاجرم باز حکم جهان مطاع بنفاذ پیوست که صلابت خان را بحال خود گزاشته بحضور طلب ندارند ـ بهزاد الملک هنوز بقلعه نرسیده بود که فرمان طلب بدو رسیده برگردید و صلابت خان نیز بموجب فرمان اول عمل نموده منع فرمان ثانی را منظور نداشت و بجانب مستقر سریر سلطنت رایت عزیمت برافراشت ـ امّا بهزاد الملک چون بدرگاه فلک اشتباه رسید می خواست که مثل سابق در جمیع مهمات با میرزا صادق شریک باشد این معنی موافق مزاج میرزا صادق نیفتاده بعرض اشرف رسانید باز فرمان جهان مطاع بگرفتن بهزاد الملک صادر گشته میرزا صادق درین مرتبه نظر بر مصلحت وقت آن حکم را بامضا نرسانید بلکه عرضه داشت نمود که چون سپاه عادل شاه بسرحد آمده اگر درین وقت گرفتن بهزاد موقوف گردد هرآئینه بصلاح ملک و دولت اقرب و انسب خواهد بود ـ شفاعت میرزا صادق موافق مزاج وهاج نیفتاده

فرمان بنام بهزاد الملک صدور یافت که میرزا صادق را گرفته بقلعهٔ راجپوری فرستد - درین اثنا صلابت خان که بموجب فرمان اول متوجه درگاه عرش اشتباه گردیده بود رسید و چون شهریار بحر و بر از آمدن صلابت خان با خبر گردید، فرمان قضا جریان بفرستادن صلابت خان نیز بقلعهٔ راجپوری صدور یافته بهزاد الملک بموجب حکم صلابت خان و میرزا صادق را باهم بقلعهٔ مذکور فرستاد - مدت پیشوائی میرزا صادق بعد از صلابت خان نه روز بیش نبود امّا درین چند روز قضایائی بسیار روئی نمود و از میرزا صادق نفع بسیار بمردم رسیده مصدر آثار خیرات و مبرات گردید خوشا حال سعادتمندی که بجاه و دولت دو روزه دنیائی بی وفا مغرور نگشته از بادهٔ هوش ربائی نخوت و تکبر مدهوش نشود و در روزگار اقتدار و اختیار خویش بحال درماندگان درویش پرداخته کار مظلومان دلیرش بسازد - مدت پیشوائی صلابت خان بانفراد و باشتراک اسد خان بروایت اقل دوازده سال بود و الحق در ایام دولتش آثار خیر بسیار ازو ظهور نمود - درین مدت از پیشوایان هیچ کس باستقلال او نبود امّا درین ایام از تبدیل و تغییر پیشوایان مهام سلطنت و خلافت از نظام و انتظام افتاده اکثر مواضع رو بویرانی نهاد و زمانه ابواب محنت و عناد بر روئی اهل دنیا کشاد تا بحدی که عالمی از شامت آن ویران گشته بزوال دولت ابد قرین منجر گردید - بلی نظم -

چو دولت روئی بر گرداند از راه　　　همه کاری نه بر موقع کند شاه

بالجمله چون بهزاد الملک عرصه خالی یافت دواعی جاه و منصب او را برین داشت که عرضه داشتی بملازمت اشرف اعلی فرستاد مضمونش آن که بی وجود پیشوا اکثر امور سلطنت معطل و مختل مانده شاید که این منصب خطیر بدو مفوض گردد لیکن پیشوائی بهزاد موافق رائی عالم آرا نیفتاده در تاریخ دو شنبه چهاردهم شهر ربیع الاول تکفل این امر خطیر جلیل الشان بحکیم ارسطو نشان قاسم بیگ ابن قاسم بیگ تفویض یافت - اگرچه قاسم بیگ در اول بجهت سلامت نفس از تکفل آن ابا می نمود و در آخر به تکلیف حکیم مصری و دیگر اعیان ملک متصدی انتظام مهام کافهٔ انام گردید - بعد ازان فرمان قضا جریان بگرفتن بهزاد الملک و سنجر خان صادر گشته خدمت قاسم بیگ ایشان را بقلعهٔ راجپوری فرستاد -

در خلال این احوال منهیان خبر آمدن عادل شاه بولایت برنده بمسامع عز و جلال رسانیدند - چون قاسم بیگ بغایت نیک نهاد و خیر اندیش بود در اطفاء نایرهٔ آن نزاع سعی نموده کس بخدمت عادل شاه فرستاد که میان این دودمان عالی شان بسعی دولت خواهان مبانئی محبت بمواصلت استحکام یافته بود اگر دو سه روزی صلابت خان بواسطهٔ بعضی مدعیات در سر انجام مهام میزبانی تاخیری نمود اکنون بتدارک آن پرداخته در انتظام آن امر سعی موفور بظهور رسانیم - عادل شاه بصوابدید آن نیک خواه عمل فرموده رایت مراجعت برافراخت - قاسم بیگ نیز شهزادهٔ دوران را از دولت آباد طلب داشته بدستوری شهریار کامگار در موضع باتوری بترتیب مجلس میزبانی و تهیهٔ اسباب عیش و شادمانی پرداخت - جهان پیر را هوائی جوانی و آرزوئی کامرانی در سر افتاد و چون نرگس و لاله همه کس را آرزوئی ساغر و پیاله در خاطر جائی گرفت - شمیم آن بزم عشرت نسیم مانند بوئی پیراهن روشنی بخش دیده مقیم بیت حزن گشت و شمع شبستانش چون شعلهٔ شجر اخضر راه نمائی شبان وادئی ایمن گردید - از بسیارئی برگ عیش و کثرت اسباب نشاط دست هوا

و هوس هرکس بگردن مقصود حمایل شد و نسیم عشرت شمیم حجاب از چهرهٔ مطلوب در کشید خروش مغنیان هوش پرداز و مطربان دوار و آواز آن شبستان خسروی زهرهٔ مزمر نواز را بسماع آورده بود و حسرت نوشانوش ساقیان سیمین بنا گوش صوفی از رق پوش فلک را چرخ زدن در آموخت نظم -

جهانی چو جم جام برداشتند — ز زرین قدح کام برداشتند
نوا ساز مستان نوا بر گرفت — بزد چنگ و بربط ز جا بر گرفت
مه ساقی از لعل خورشید فام — چون خورشید درگردش آورده جام
مغنی بمالید گوش رباب — بگردش در آورده ساقی شراب
بسی بر شده دود دل عود را — زده عود صد طعنه داود را

چون اسباب جشن و سرور و مقدمات عیش و حضور نظام و انتظام یافت ارباب تنجیم و اصحاب رصد و تقاویم جهت تعین ساعت سعادت بخش آن عقد میمون طالع خجسته اختیار فرموده بعد از تعمیق نظر و تدقیق فکر شبی اختیار کردند که فروغ اختراتش مایه بخش چراغ روز بود و جهان باوجود چنان شبی مستغنی از آفتاب عالم افروز صیقلی ماه آئینهٔ فلک را از زنگ کدورت زدوده چهرهٔ مقصود دران آئینه نموده نظم -

شبی بود از در مقصود جوئی — مراد آن شب ز مادر زاده گوئی
صبا گرد از جبین جان زدوده — ستاره صبح را دندان نموده
ازان سو زهره در گوهر گسستن — وزین سو مه بمروارید بستن
ثریا بر ندیمی خاص گشته — عطارد بر افق رقاص گشته
جرس جنبانی مرغان شب خیز — جرسها بسته بر مرغ دلاویز
ددودام از نشاط دانهٔ خویش — همه مطرب شده در خانهٔ خویش

بالجمله دران شب طرب پرور مقارنت آن دو اختر برج سلطنت روئی نموده کلید کامرانی بدست قدرت آن زیبنده افسر جهانبانی دادند نظم -

جهان را ازان عقد فرخنده فال — بیفزود صد گونه جاه و جلال

امرا و سران سپاه وزرا و اعیان درگاه بلوازم تهنیت و مراسم نثار پرداخته جیب و کنار روزگار را چون کیسهٔ بحر وکان پر جواهر آبدار ساختند نظم -

تا درین بزم همایون گوهرافشانی کند — آسمان از بدو فطرت پر جواهر داشت جام

بعد از انجام ایام میزبانی فرمان قضا جریان حضرت سلیمانی بطلب آن سرو جوئبار کامرانی صادر گشته قاسم بیگ شاهزاده را بحضور اشرف فرستاد - سه روز شاهزادهٔ عالم افروز از سدهٔ سلطنت رخصت انصراف نیافته شب چهارم وقت آسایش مردم آتش در خوابگاه شهزاده بی گناه افتاده زبانه اش بسقف سپهر رسید و چون در اجلش تاخیری بود بسعی کلاونتان ازان مهلکهٔ جان ستان خلاص گردید نظم -

اگر در حیاتت نوشته است دیر | نه شیرت گزاید نه شمشیر و تیر
و گر از حیاتت نماند است بهر | چنانت کشد نوشدارو که زهر
بروز اجل نیزه جوشن درد | ز پیراهن بی اجل نگذرد

بعضی اسناد این امر بحضرت شهریاری نمودند و هو اعلم بحقایق الامور بالجمله چون شاهزادهٔ دوران از تف آن شعلهٔ نیران بجان امان یافت قاسم بیگ بمحافظت ذات شریفش پرداخته خاطر پریشانش را از اندیشهٔ آتش ایمن ساخت ـ درین اثنا فرمان اعلی بفرستادن شهزادهٔ فریدون نژاد بقلعهٔ دولت آباد صدور رفت ـ قاسم بیگ جمعی از معتمدان را در خدمت شاهزادهٔ دوران بدان قلعه فرستاده در محافظت ذات شریفش مبالغه فرمود ـ بعد ازان بموجب فرمان محب خان از کوتوالی قلعهٔ دولت آباد معزول گشته احمد خان بدان منصب اختصاص یافت و در خفیه فرمانی بنام احمد خان مشتمل بر قتل شاهزادهٔ دوران بنفاذ پیوست چون محبت شاهزادهٔ گردون سریر در ضمیر صغیر و کبیر جایگیر بود و قاسم بیگ نیز در منع آن مهما امکن سعی می نمود احمد خان دیگری را که من حیث الصورة مشابه آن حضرت بود بقتل آورده سرش بحضور فرستاد و شاهزاده را چون مردمک دیده از چشم خیل و حشم نهان ساخت ـ مردم احمد نگر قتل شاهزاده را راست دانسته علم ناله و آه بفلک مهر و ماه برافراختند ـ بعد از چند روز که حیله کوتوال قلعه و حیات شهزاده بر مردم ظاهر گردید چون در ملازمت حضرت سلیمانی آن امر بقاسم بیگ منسوب گشت حکم جهان مطاع بعزل قاسم بیگ از منصب وکالت بنفاذ پیوست و حبیب خان که قبل ازان مشرف الممالک بود بسعی فتوح بر سریر پیشوائی عروج نمود اما مدت پیشوائیش یک شب بیش نبود چه در آخر همان شب که حبیب خان خلعت وکالت پوشیده بود یکی از نزدیکان آستان خلافت بعرض اشرف رسانید که حبیب خان پارهٔ مرصعی بفتوح داده بسعی او پائی بر مسند وکالت نهاده منصب پیشوائی بدو مفوض گردید ـ لاجرم هماندم شهریار عالم حبیب خان را از منصب معزول گردانید مدت وکالت قاسم بیگ نه ماه بود و حبیب خان یکشب ـ بعد ازان بموجب فرمان قضا جریان فرزندان بعضی از اعیان درگاه که در امور سلطنت دخل داشته و در تدبیر مملکت محرمیت مشورت یافته بودند مثل مولانا حبیب الله ولد مولانا عنایت الله نائینی که در ایام حضرت جنت آشیانی و اوایل ایام سلطنت حضرت سلیمانی رکن رکین این دولت ابد قرین بود و سلطان حسین ولد سلطان حسن سبزواری و پسر وفا خان و دیگر اولاد امرا و اعیان بدرگاه عالم پناه حاضر نمودند ـ چون حضرت شهریاری مؤید بتائید باری عز اسمه بود بر حکم ارباب الدول ملهمون بعدم لیاقت سلطان حسین که به میرزا خان اشتهار یافت ملهم گشته فرمان معاودتش صادر شد ـ بعد ازان از دیگران مدت عمر ایشان استفسار رفته همه را بخلعت پادشاهانه ممتاز ساخته رخصت انصراف دادند ـ روز دیگر بامداد بسعی فتوح و اتباعش مولانا حبیب الله را طلبیده خلعت وکالت پوشانیده زمام مهام کافه انام در کف کفایتش نهادند ـ چون ولد مولانا عنایت در مهم وکالت و امور سلطنت استقلال یافت اکثر ارکان دولت و اعیان حضرت خصوصاً غریبان را مثل قاسم بیگ و حکیم مصری و میرزا محمد تقی و امین الملک و حبیب خان و شاه رفیع الدین حسین و میرزا محمد مقیم رضوی و دیگران گرفته بقلاع و حصون دور دست فرستاد در خلال این احوال عرضه داشت راجه بهار جیو بپایهٔ سریر ثریا

مثال رسید مضمونش این که برادرم نراین با بندهٔ کمترین در مقام مخالفت درآمده جمعی با او اتفاق نموده اند و ابواب نفاق کشوده. اگر جمعی از بندگان درگاه بمعاونت این بندهٔ دولت خواه نامزد شوند مبالغی بر سم نعل بها خدمت نموده من بعد بسان سایر بندگان کمر خدمت آن آستان خلافت آشیان بر میان جان بسته بلوازم خدمتگاری و مراسم جان سپاری قیام و اقدام خواهد نمود. حسب الحکم جهان مطاع جمعی از امراء نامدار مثل نور خان و سیف خان و ابهنگ خان و جهانگیر خان و سیف الملک با سپاه گران بمعاونت راجه بهار جیو مقرر گشته فرهاد خان را سر لشکر آن جماعت ساختند و امرا بموجب فرمان اعلی رایت نصرت برافراختند و چون بسرحد بهار جیو رسیدند شنیدند که نراین جیو بر بهار جیو غلبه نموده او را مقید ساخته است و رایت استقلال دران ولایت برافراخته. لاجرم امرا در سرحد اقامت نموده کیفیت آن بپایهٔ سریر سلطنت مصیر عرضه داشتند. چون مهم وکالت ولد مولانا عنایت دران وقت بسعی میرزا خان متزلزل گردیده بود کسی بجواب امرا التفات ننمود تا مولانا از پیشوائی معزول گشته میرزا خان بسعی اسماعیل خان متصدی و متکفل امور وکالت گردید. پس میرزا خان کس بطلب امرا فرستاده با آن جماعت ابواب موافقت برکشاد. بالجمله چون قریب سه ماه از پیشوائی ولد مولانا عنایت گزشت میرزا خان با اسمعیل خان عهد و پیمان بسته متعهد اداء مبلغ ده هزار هون گشت که چون مهم وکالت بدو تفویض یابد ادا نماید و عجالة الوقت دو هزار هون تسلیم فتوح نمود تا مجموع آن طبقه در باب پیشوائی میرزا خان متفق گشته از ولد مولانا عنایت در ملازمت حضرت شهریاری شکوه و شکایت آغاز نمودند و خاطر ملکوت ناظر ازو متغیر ساخته فرمان عزلش صادر گردانیدند و الحق پسر مولانا عنایت نیز لیاقت امر وکالت نداشت چنانچه میرزا صادق که تفصیل اقبال و ادبارش رقم زدهٔ کلک گهر بار گشت در پیشوائی ولد مولانا عنایت فرموده که شخص پیشوائی حامله بود چون مدت نه ماه و نه روز و نه ساعت که ایام میلاد است در پیشوائی قاسم بیگ و فقیر و حبیب خان گزشت آخر کلاغ سیاهی متولد گشت از نوادر اتفاقات این که تاریخ عزل ولد مولانا عنایت بعمل تعمیه ازین مصرع معلوم می گردد ع.

لقا کرد پنهان کلاغ سیاه

۹۹۶ ه

ذکر پیشوائی سر دفتر ارباب کفران و طغیان میرزا خان و بیان جلوس شاهزادهٔ عالمیان

بالجمله چون بسعی کلاونتان مهم پیشوائی بر میرزا خان که فی الحقیقت مخرب این دودمان خلافت نشان بود مقرر و مفوض گردیده زمام مهام کافهٔ انام بقبضهٔ اختیار و اقتدارش در آمد بمقتضائی خبث طینت و شرارت نفس در مقام انهدام اساس دولت قواعد سلطنت ابد انتظام در آمده کفران نعمت خداوند قدیم خویش پیش نهاد همت ساخت و با جمعی که پیوسته از عزلت و انزوائی حضرت اعلی و تقدم و تفوق مردم ادنی دلگیر بوده در سلطنت شاهزادهٔ آفاق اتفاق داشتند همداستان گشته رایت مخالفت و نفاق بر افراختند نظم.

چو بد گوهرانرا قوی کرد دست — جهان بین که چون گوهرش را شکست

سریر بزرگان به خردان سپرد   به بین تا سر انجام کیفر چه برد

القصه چون میرزا خان بفیصل امور جمهور پرداخت امرائی که بمعاونت بهارجیو مامور گردیده بودند بحضور طلب داشته ایشان را نیز در سلطنت شاهزادهٔ دوران با خود متفق ساخت - فرهاد خان و سیف الملک را که با ایشان دران باب همداستان نبودند به تقصیر متهم ساخته بقلعه فرستاد و جاگیر ایشان را به علی خان خال خویش داده بخطاب کشورخانیش مخاطب ساخت و همچنین با ارکان دولت عادل شاه معاهده نموده بایشان پیغام فرستاد که شاهزادهٔ عالی نژاد داماد شما ست و پیوسته از فتنهٔ دونان در محنت و بلا - جمعی از کلاونتان که در ملازمت شهریار جهان راه یافته اند در استیصال نهال اقبال آن حضرت کمر جد و جهد بر میان بسته اند و بسعی نیکخواهان درگاه تا امروز شاهزادهٔ عالم افروز از حیلهٔ اعدا مصون مانده - نسبت مصاهرت اقتضا می نماید که عادل شاه با سپاه ظفر پناه بمعاونت آنحضرت بیرون آید و شاهزادهٔ فریدون نژاد را بر سریر سلطنت آبا و اجداد نشانده معاودت نماید و این بندگان تعهد می نمایند که هرگاه عادل شاه شرایط معاونت بجائی آرند قلعهٔ پرنده را باولیائی آن دولت سپارند - عادل شاه بسخن مفسدان ملک از راه رفته نظر بر خویشی و خیال بیشی بجمع سپاه کینه خواه فرمان داده پیش خانه بیرون فرستاد و چون از هر ولایت و کشور لشکر پر خاشخر فراهم آورد با گروهی که شکوه شان لرزه بر مسام بهرام خون آشام انداختی و غبار مواکب شان روز روشن را چون شب ظلمت اساس ملبس بلباس بنی عباس ساختی نظم -

شهاب صولت و دریا توان و باد نهیب
زمانه بسطت و گردون توان و کوه شکیب

بائی در رکاب ظفر آورده رایت نصرت بصوب ولایت حضرت سلیمانی برافراخت و چون خبر توجه عادل شاه بمسامع قدسی جوامع شهریار بحر و بر رسید حمیت جبلی و شجاعت ذاتی آنحضرت بحرکت درآمده پیش خانهٔ همایون منصور بجانب بیجاپور برافراخت و جمیع امرا و وزرا را که با شاهزادهٔ دین و دنیا متفق بودند پیشتر از موکب ظفر اثر نامزد فرموده در مقدمه روان ساخت - اگرچه بحسب ظاهر امرا رایت فرمان برداری برافراختند اما در موضع پاتوری رحل اقامت انداختند - شهریار فریدون خصال باوجود عدم استقامت احوال و انحراف مزاج وهاج از منهاج اعتدال عزم قتال و جدال جزم ساخته از مستقر سریر جاه و جلال رایت نصرت و اقبال برافراخت نظم -

ز تیغ آتشی بر کشیده چو آب   کزو خیره شد چشمهٔ آفتاب
روان کرد مرکب چو غرنده شیر   ز آهن کلاه اژدهائی بزیر

امرا چون از توجه موکب اعلی آگاهی یافتند از موضع پاتوری کوچ کرده بموضع دانوره شتافتند و موضع پاتوری مضرب خیام ظفر ارتسام سپاه نصرت فرجام گردیده قبهٔ بارگاه خلایق پناه بذروهٔ مهر و ماه رسید - چون کافهٔ سپاه از شاهراه اطاعت قدم بیرون نهاده بودند و اکثر غریبان نیک خواه و دولت خواهان درگاه که مآثر وفاداری و مفاخر حق گزاری ایشان تا دامن آخر الزمان طراز آستین مروت و فتوت خواهد

بود و در امر شمشیر و تدبیر حق شجاعت و کفایت ایشان درین دودمان خلافت نشان ثابت بی جهت در قلاع و حصون مقید و محبوس اسماعیل خان و اتباعش که دران آوان بر جمیع امور سلطنت نافذ فرمان و مطلق العنان بودند از مخالفت امرا بی دست و پا گشته راه بعلاج آن سوء المزاج نمی بردند و چون گمان تحریک آن به میرزا خان داشتند بعتاب و خطاب او پرداختند و از سر عجز و اضطرار کس نزد عادل شاه فرستاده متقبل اموال بی قیاس گردیدند که از سر مصالحت و منازعت در گزشته ابواب مصالحت مفتوح سازد نظم -

چو نتوان عدو را بقوت شکست　　بنعمت ببباید در فتنه بست
گر اندیشه باشد ز خصمت گزند　　به تعویذ احسان زبانش ببند

میرزا خان چون از اسماعیل خان خایف و هراسان بود بواسطهٔ خلاصی خویش با ایشان به تجدید عهد و پیمان نمود که نزد امرا رفته ایشان را از سر مخالفت بگزراند و بمحاربهٔ سپاه عادل شاه راغب گرداند اسماعیل خان نادان از غایت سادگی و حماقت فریب میرزا خان را بر صدق حمل نموده دست ازو باز داشت تا میرزا خان خود را بامرا رسانیده عصابهٔ عصیان بر سر بست و یکبارگی باظهار کلمهٔ کفران مبادرت نموده روز دیگر با جمیع امرا و سرداران لشکر ظفر اثر بجانب دولت آباد و ملازمت شاهزادهٔ فریدون نژاد رایت عزیمت بر افراشت نظم -

چو شد دیدهٔ بخت آن قوم تار　　هوس پود کردند و پندار تار
گلیم سیه بهر خود بافتند　　رخ از صوب اقبال برتافتند

چون میرزا خان بجانب امرا روان گشت موکب همایون اعلی از موضع پاتوری به مهکری نقل فرموده از انجا به مستقر سریر اعلی معاودت نمود - قبل از وصول میرزا خان و امرا بدولت آباد و ملازمت شاهزادهٔ فریدون نژاد کوتوال آن حصار سپهر مثال با سایر حشم و خدم حصار بسلطنت شاهزادهٔ جوان بخت کامگار متفق گشته آنحضرت را بر سریر سلطنت نشانده بودند و راستی خان حاکم شهر نیز با سایر سکنه و متجندهٔ دولت آباد کمر متابعت و مطاوعت شاهزادهٔ فریدون نژاد بر میان جان بسته - درین اثنا میرزا خان با اکابر امرا نیز بدولت آباد رسیده بشرف زمین بوس مشرف گردیدند و برسیدن میرزا خان و امرا اساس سلطنت شاهزاده انتظام و استحکام یافته از اطراف و اکناف مردم رو بدان درگاه نهادند - شاهزادهٔ دوران نیز زمام مهام کافهٔ انام در کف کفایت میرزا خان بد فرجام نهاده کلید کلیات و جزئیات امور سلطنت بدست قدرت و اختیارش داد بلکه بجهت نظام مهام سلطنت با میرزا خان مبانی عهد و پیمان موکد ساخته همیشه منصب وکالت و پیشوائی برو مسلم داشته اندیشهٔ قید و عزلش پیرامون خاطر همایون نگزراند - روز دیگر که خورشید نور گستر از خلوت خانهٔ باختر بایوان خاور خرامید میرزا خان شاهزادهٔ عالمیان را بر مرکب صبا جولان نشانیده اسپ دولت و مراد از قلعهٔ دولت آباد بفضائی صحرا جهانیده - گویند وقت بیرون آمدن شاهزاده از قلعه قمر در عقرب بود و هرچند مردم قلعه در منع اصرار نمودند قبول نفرمود - بالجمله میرزا خان شاهزادهٔ دوران را از قلعه بیرون آورده امرائی که باتفاق او احرام ملازمت بسته بودند بشرف

زمین بوس سر افراز گردانید - بعد ازان جمیع امرا و اعیان را و سایر سلاحداران و حشم و خدم که بسلطنت شاهزادهٔ کامران همداستان شده بملازمت آنحضرت مبادرت نموده بودند بنوید مزید عنایت و احسان امیدوار ساخته پایهٔ قدر و مرتبه جمعی از اکفا و اقران را باوج آسمان برافراخت - ازانجمله میر محمد صالح نیشاپوری را بخطاب خان خانانی و منصب سر سر نوبتی مخاطب ساخت و چون خبر توجه شاهزادهٔ عالی گهر در شهر احمد نگر منتشر و مشتهر گردید اکثر لشکر که طبایع ایشان بر بیوفائی مجبول بود خاک بی آزرمی در دیدهٔ مروت و حقیقت پاشیده ادبار آسا روئی ازان کعبهٔ اقبال بر تافته از درگاه عرش اشتباه بملازمت شاهزادهٔ جمجاه شتافتند - دو سه روز که موکب شاهزادهٔ فیروز را در دولت آباد اتفاق توقف افتاد چندان سپاه رو بدان درگاه خلایق پناه نهاد که عرض و احصاء آن بفرض امکان از قوت و قدرت محاسبان دوران افزون بود و طاقت حملهٔ ایشان از حوصلهٔ امکان بیرون نظم -

لشکری کانرا ظفر لشکر کش و نصرت یزک
نه بقین بر طول و عرض لشکرش واقف نه شک
از سنان نیزها شان در خطر روئی سماک
وز گزند نعل اسپان رخنه بر پشت سمک

و چون اردوئی شاهزادهٔ ممالک ستان از کثرت دلیران بسان ساحت آسمان بکواکب رخشان آراسته و پیراسته گشت رایت نصرت آیت بصوب مستقر سریر سلطنت برافراخته از خروش کوس زلزله در گنبد آبنوس انداخت - در خلال آن احوال مرض اسهال بر ذات قدسی صفات حضرت شهریاری طاری گشته بود و ضعف بسیار بر قوای ظاهری و باطنی آنحضرت استیلا یافته اسماعیل خان و اعوانش هر چند سعی نمودند که جمعی را با خود متفق سازند و قدم در میدان محاربت نهاده بمدافعت و ممانعت پردازند بجائی نرسید نظم -

من سعی همی کنم قضا می گوید　　　بیرون ز کفایت تو کار دگر است

لاجرم سلک جمعیت کلاونتان متفرق و پریشان گشته بعضی ازیشان در گوشها پنهان شدند و برخی باطراف و اکناف جهان از بیم جان سرگردان و گریزان گردیدند - اسماعیل خان که راس و رئیس ایشان بود چو از تدبیر آن واقعه عاجز و حیران گشت چتر و آفتاب گیر را که خاصه سلاطین گردون سریر است بدست داؤد خان که هم از جماعت ایشان بود بخدمت شاهزادهٔ دوران فرستاده قول امان طلب نمود و خود از غایت دهشت و اضطرار برسیدن قول مقید نگشته بجانب موکب همایون شاهزادهٔ گیتی ستان شتافت - داؤد خان که پیشتر از اسماعیل خان روان گشته بود چون بموکب همایون رسید از هجوم غوغائی عام کشته شد - متعاقب او اسماعیل خان نیز بشرف زمین بوس مشرف گردیده چون در اجلاس تاخیری بود میرزا خان او را شفاعت نموده دست تعرض مردم از گریبانش دور گردانید و چون رایت نصرت آیت شاهزادهٔ فریدون فر پرتو فتح و ظفر بر ظاهر شهر احمد نگر انداخت موکب همایون بجهت تعین ساعت در میدان کاله چبوتره نزول اجلال فرموده قبهٔ بارگاه بذروهٔ مهر و ماه برافراخت - سادات و موالی و اکابر واهالی شهر

و حوالی بملازمت عالی شتافته شرف زمین بوس دریافتند و بلوازم تهنیت و مراسم دعا گوئی پرداخته نظم -

سران سپاهش پذیرا شدند در اوصاف او جمله خیره شدند
درفش کیانی برافراختند بهر جا ز زر قبّه ها ساختند

مشمول عواطف و الطاف خسروانه خویشتن را ساختند - روز دیگر که خسرو تخت گاه چهارم پرتو التفات بر ایوان این سبز طارم انداخت و شاهسوار مضمار افلاک عرصهٔ خاک را از فر طلعت خویش منور ساخت نظم -

دگر روز چون چشمهٔ آفتاب فرو شست از چشمه ها گرد خواب
شه خاور از پرده بالا گرفت زمین از ثری تا ثریا گرفت

شاهزادهٔ کام بخش کامگار با امرا و اعیان برسم بادشاهان سوار گشته متوجه حصار احمد نگر و ملازمت شهریار دادگستر شد نظم -

سر سروران شاه بهمن نژاد ز طرف شبستان برآمد چو باد
بآئین و رسم فریدون و جم بایوان فغفور چین زد علم
یکی بارگه دید سر بر سپهر درخشنده از روشنی همچو مهر

و چون شاهزادهٔ همایون فر بملازمت شهریار داد گستر مشرف گشت زمین ادب بوسیده زبان بدعا و ثنائی پادشاه دین و دنیا بر کشاد نظم -

بلب خاک را رنگ عناب داد زمین را بآب حیات آب داد
ثنا گفت و انگه زبان برکشود سر درج گوهر فشان برکشود
که گیتی بکام شهنشاه باد سپهرش ثنا گوئی درگاه باد

شهریار فلک اقتدار بر حکم اولادنا اکبادنا قرة العین خویش را منظور نظر شفقت و مرحمت فرموده پیش طلبید - جمعی از فدویان شاهزادهٔ دوران که بجهت رعایت احتیاط همراه آنحضرت بملازمت آمده بودند در رفتن شاهزادهٔ دوران نزدیک بپایهٔ سریر سلطنت مصیر باوجود ضعف و ناتوانی حضرت سلیمانی ملاحظه می نمودند آنحضرت منشاء تامل ایشان را دریافته شاهزاده را از سطوت خویش ایمن گردانیده از روئی مهربانی در آغوش کشید و جبین مبینش را بوسیده گوش هوشش را بمضمون این اشعار درر بار ساخت نظم -

نخست آنکه غافل مباش از خدائی که فضلش بود روز و شب ره نمائی
ز گفتار پیغمبرش بر مگرد اگر در سریری و گر در نبرد
چنان زندگانی کن اندر جهان که گردند پیش از تو فرمان دهان
ز دشمن مکن دوستی خواستار اگر چند خواهد ترا شهریار
مزن رائی جز با خردمند مرد ز آئین پیشینگان بر مگرد

بران باش تا هرچه نیت کنی
نظر در صلاح رعیت کنی
خدا ترس را بر رعیت گمار
که معمار ملک است پرهیزگار
حرام است بر پادشه خواب خوش
که باشد ضعیف از قوی بار کش
بفرمان من بود گردان سپهر
ز ایوان من تافتی ماه و مهر
گرفتم بمردی سراسر جهان
برنج و بسختی ببستم میان
کنون مرغ عیشم فرو ریخت بال
فتاد اختر دولتم در وبال
چنان شد که گوئی ندیدم جهان
شمار گزشته شد اندر نهان
و زان پس که بردم همه درد و رنج
سپردم بتو تاج شاهی و گنج
تو مگذار هرگز ره ایزدی
کزوبست نیکی و هم زو بدی

چون شهریار گیتی ستان از لوازم وصیت و نصیحت فرزند ارجمند باز پرداخت شاهزادهٔ دوران از خدمت شهریار گیتی ستان مرخص گشته آنحضرت را بواسطهٔ کثرت ضعف از بالائی بغداد بحمام حیدر خان فرستاد - بعد ازان میرزا خان و بعضی از مفسدان که در خدمت شاهزادهٔ دوران راه همزبانی داشتند بدلیل و برهان خاطر نشان آنحضرت نمودند که چون بر حسب فرمودهٔ السلطان ظل الله فی الارض منزلت عظیم الشان سلطنت سایهٔ مرتبهٔ الهی است و لا اله الا الله وحده لا شریک له اقتضائی آن می کند که شغل خطیر سلطنت مطلقاً شرکت برنتابد و منصب جهانداری و سرفرازی بمقتضائی بی نیازی بانبازی تمشی نیابد بنا برین سنت الله جاری شده که چون فیاض موهبت انا مکناک فی الارض رایت دولت صاحب شوکتی باوج شاهی برافرازد و میدان ربع مسکون جولانگاه یکران او سازد هر سر که درو سودائی سروری باشد به تیغ فنا بردارند و هرکس که اندیشهٔ سرکشی و برتری بخاطر گزراند زنده نگزارند نظم -

بزم دو جمشید مقامی که دید؟
جائی دو شمشیر نیامی که دید؟
تنگ بود مملکتی بر دو شاه
کس نشنیده فلکی با دو ماه
سر نکشد شاخ نو از سر و بن
تا نزنی گردن شاخ کهن
تا نشود رهگذر چشمه پاک
آب نزاید ز دل چشمه خاک

بالجمله چندان ازین سخنان بعرض شاهزادهٔ دوران رسانیدند که او را بقتل شهریار جهان همداستان گردانیدند نظم -

چنان بد کنش شوخ فرزند شاه
بخست از ره شرم پیوند شاه
بخون پدر گشت همداستان
ز دانا شنید ستم این داستان
که فرزند اگرچه بود نره شیر
بخون پدر هم نباشد دلیر
مگر در نهانی سخن دیگر است
پژوهنده را راز با مادر است

بعد ازان آن مفسدان بقتل شهریار ممالک ستان مبادرت نموده ساحت جهان را از فر وجود فایض الجودش بپرداختند و صدق کلام حقیقت انجام آن حضرت را که در باب شاهزادهٔ گردون جناب

می فرمود بر خاص و عام ظاهر ساختند لاجرم منتقم جبار بمقتضائی نظم.

بدر کش پادشاهی را نشاید | و گر شاید بجز شش مه نپاید

هنوز ایام سلطنتش بیکسال نرسیده بود که شامت آن فعل شنیع را بروزگارش عاید گردانیده بدست همان طایفه که بران عملش اغوا نموده بودند بقتل رسید چنانچه عنقریب رقم زدۀ کلک مانی فریب خواهد گردید نظم.

اگر بد کنی کیفرش خود بری | نه چشم زمانه بخواب اندر است
بر ایوان ها نقش بیژن هنوز | بزندان افراسیاب اندر است

بالجمله از واقعه هایلۀ شهریار مغفور صدائی نفخۀ صور از جهان برخاست و صیحۀ روز نشور از جان نزدیک و دور برآمد. نوحه و ندبۀ میر و وزیر دامن گیر فلک اثیر گشت و دود ماتم زدگان چون تیر آه مظلومان در جوشن هزار میخی آسمان نشست نظم.

درخت کیان را فرو ریخت بار | کفن دوخت بر درع اسفندیار
چنان نامور گم شد از انجمن | چو سرو سهی از میان چمن
دریغ آن کمر بند و آن گردگاه | دریغ آن کئی برز و بالائی شاه
چرا خون نگریم بران تاج و تخت | که دارنده را بر در افگند رخت
مباد آن گلستان که سالار او | بدین خستگی باشد از کار او
ستم باد بر جان آن ماه و سال | کجا بر تن شاه شد بد سگال

شاهباز چتر خورشید ضیاء شهریاری را که بطاؤس سدرة المنتهی سر فرو نیاوردی پیرایۀ زاغ ماتم زده دادند و شخص جود و کرم را در ماتم آن ماحی آثار حاتم داغ ندم بر دل پر غم نهادند. افلاک در مصیبت آن شهریار سپهر جناب در غایت سرگشتگی و اضطراب از دیدۀ سحاب خون فشان بود و بزبان رعد بسان ماتم رسیدگان با ناله و افغان چشم زمانه چون دیدۀ عشاق فراق کشیده پر آب بود و سینۀ ایام چون ولایت خسرو بیداد گر خراب نظم.

دگر شد بآئین زمان و زمین | ز فوت شهنشاه با داد و دین
دل خلق شد ز آتش غم کباب | بنائی جهان از حوادث خراب
گریبان جان چاک زد صبحدم | ببرید شب زلف پر پیچ و خم
پر از رنج و آشوب شد بحر و بر | مصیبت گرفتند تاج و کمر

آری کار دنیا همین است و سر انجام ایام بقا چنین. هر کرا سر باوج آسمان رفعت رسانید عاقبت در حضیض خاک مذلتش خوابانید و از ساغر عشرت هر کرا بادۀ کامرانی چشانید آخر از همان ساغر جرعۀ فنا در کام جانش چکانید. هر چاشتی را شامیست و هر آغازی را انجامی. خردمند عاقل محبت این عجوزۀ رعنا را بر دل دانا مستولی نگرداند و دانائی کامل بر عهد این عروس بی وفا دل نه بندد که هر شب با کسی

دست در آغوش است و هر روز از ساغر مهر دیگری مدهوش نظم -

ز من بشنو این پند آموزگار | مکن تکیه بر گردش روزگار
بشو چون خضر دست از آب حیات | چو عیسی مکن تکیه بر کائنات
بجز خون شاهان درین طشت نیست | بجز خاک خوبان درین دشت نیست
کدام است جام جم و جم کجا ست | سلیمان کجا رفت و حاتم کجا ست
که می داند از فیلسوفان حی | که جمشید کی بود و کاوس کی
چو سوئی عدم گام برداشتند | درین بقعه جز نام نگزاشتند
چو بنیاد عمر است نا استوار | بنقد این نفس را غنیمت شمار

بعد از انتقال شهریار فرشته خصال ازین دار پر ملال بجوار رحمت ذو الجلال علما و فضلائی پایهٔ سریر جاه و جلال به تجهیز و تکفین قالب مطهرش پرداخته در باغ روضه که مقبرهٔ آبا و اجداد عالی نژادش بود مدفون ساختند - انا لله و انا الیه راجعون نظم -

جانش مقیم روضهٔ دار السرور باد | جنت سرائی مرقد او پر ز نور باد

وقوع این حادثهٔ عظمی در روز هیجدهم شهر رجب المرجب ٩٩٦ ﻫ روئی نمود و ایام سلطنتش علی اختلاف الاقوال بیست و چهار سال و مدت عمر شریفش سال بود و هو حی لا یموت و باق لا یفوت -

ذکر شمهٔ از خصائل ذات قدسی صفات و طرفی از خصایص صفات آن شهریار ملکی ملکات نور الله مضجعه و مثواه و جعل آخرته خیر من اولاه

بر واقف خبیر و ناقد بصیر پوشیده نیست که شرح محامد ذات و محاسن صفات آن پادشاه ملکی ملکات نه ازان مطالب و مقاصد است که شطری ازان در ظروف حروف گنجد و سخن وران مسلک عالی نه ازان جواهر و لآلی که صدف بیانش را در غدیر حقیر امثال این محال طالب دارند لیک بر حکم سنت سلف از ذکر بعضی ازان که موقوف علیه ضبط و تدوین است چاره و گزیر نیست بر حکم ما لا یدرک کله لا یترک کله لهذا شروع دران می نماید - بر ارباب خبرت و اصحاب بصیرت واضح و لائح است که افضل خصایل سلاطین جهان و اجل فضایل ملوک ممالک ستان عدالت و شجاعت است که فواید آن بکافهٔ عباد و قاطبهٔ بلاد عاید می گردد چه عدالت سبب امنیت ولایت و موجب رفاهیت و استقامت احوال رعیت است و فایدهٔ این خصلت پسندیده اکثر من ان یحصی و اظهر من ان یخفی است نظم -

ز عدل تو گردد جهان بارور | نه از آب و خاک و نه از باد و خور

شجاعت با سخاوت توامان و هم عنان است مستلزم استقامت ملک و دولت و متضمن جذب قلوب اولیاء و دفع و رفع اعداء دین و ملت نظم -

نمردی گرت نام گردد بلند | ازان نام نیکو شوی بهره مند

ز گیتی غرض نام نیک است و بس چه بهتر که نامی بماند ز کس

و شهریار فرشته سیرت درین سه خصلت ستوده که افضل فضایل و کمالات است از پادشاهان سلف و سلاطین خلف گوئی مسابقت ربوده و داستان رستم دستان را بسان نشان انوشیروان و رسوم حاتم از صفحهٔ عالم محو نموده ـ عدالتش بحدی بود که در روزگار فرخنده آثار سلطنت و ایام خجسته فرجام دولتش که فی الحقیقت عید ارباب فضل و کمال بود ساحت مملکت را چنان از غبار ظلم و ستم بزدود که دست جور هیچ ظالمی گریبان مظلومی را نه بسود و صورت بیداد در آئینهٔ تصور اصحاب عناد و فساد بهیچ وجه چهره ننمود نظم ـ

چنان داد عدلش قرار زمین که بنهاد صورت ز کف تیغ کین

و شجاعت آنحضرت بمرتبه که چون آفتاب یک تنه از یک جهان سپاه نیندیشیدی و در صف جنگ از کام نهنگ و چنگ پلنگ ناخن و دندان برکشیدی ـ از بیم تیغ خون آشامش دل بهرام فلک دو نیم گردیدی و از نهیب گرز و سنانش پوست بر تن شیر ژیان کفیدی ـ تمام عالم اگر لشکر دشمن گرفتی اندیشه نداشت و روئی زمین را اگر سپاه بدخواه احاطه نمودی آفتاب کردار یک تنه همت برفع ایشان می گماشت نظم ـ

هیبتش چون بر کشیدی تیغ کین در روز رزم
تیره گشتی چشمهٔ خورشید تابان از هراس
همتش دست کرم چون بر کشادی روز بزم
خیره ماندی از عطایش دیدهٔ وهم و قیاس

آستین سلطنتش بطراز عدل و داد معلم بود و ذات مکرمش مکارم اخلاق مجسم ـ در روزگار همایونش صغیر و کبیر و غنی و فقیر سر و مثال در ریاض امن و آسایش از خزان جفائی ایام آسوده و فارغ البال و از باران احسانش قحط سال حرمان پنهان در زوایائی خمول و اعتزال ـ بالجمله اگر در بذل و ایثار آن شهریار کامگار دفاتر نویسند و در کثرت انعام و اکرامش مجلدات پردازند و در مآثر همم عالیهٔ آنحضرت صحایف در قلم آرند پیش دریائی سخایش قدر قطره و در مقابل خورشید بی زوال افضالش وجود ذرهٔ ندارد چه کرم جبلی و سخاوت فطری آنحضرت از اندازهٔ مقادیر بیرون و بخشش آن ملک بخش جهانگیر از حد تحریر و تقریر افزون بود ـ گنجهائی قارونی در نظر همتش ننمودی و در آئینهٔ احسانش صورت استحقاق و عدم آن یکسان نمودی ـ اگر سلاطین زمانه از خزانه مال بخشیده اند یا از گنج خانه زری نقدی انعام فرموده شهریار کامگار تمام خزاین و دفاین را بیکبار ایثار فرموده بلکه پادشاهی را پشت پا زده و آستین ملال بر سریر جاه و جلال افشانده و بارها بر زبان وحی ترجمان گزرانیده که چون حاصل خزانهٔ عامره بایثار و انعام عام ما وفا نمی کند ابواب دخول و خروج بر ارباب احتیاج و اصحاب سوال بسته ایم و در گوشهٔ عزلت و انزوا نشسته مؤید این حال آتش در خزانهٔ عامره افکندن و تمام نقد و جنس گنج خانه را از آتش غیرت و غضب سوختن چنانچه آنفاً منشاء آن بیان نموده شد ـ هم در اوایل ایام سلطنت در بذل و ایثار

چنان مبالغه فرمود که در اندک روزی از نقود چیزی در خزانه موجود نبود نظم ـ

هوس را چنان بذلش اقطاع داد که می آمد از دخل خرجش زیاد
قلم کز کفش نکته پرور شدی نوشتی چو بیم نقطه گوهر شدی

چون دران ایام مسند وکالت و پیشوائی بوجود شریف نقاوهٔ اولاد رسول ثقلین شاه جمال الدین حسین زیب و زینت داشت شاه کفایت دستگاه بعرض رسانید که تمام نقود خزانهٔ عامره در ایثار شهریار کامگار مصروف گشته حالا نوبت باوانی و ظروف رسیده عمال آن را شکسته صرف می نمایند ـ اگر در شیوهٔ ایثار اعتدالی مرعی فرمایند هرآئینه بصلاح ملک و دولت اقرب و انسب خواهد بود ـ حضرت سلیمانی فرمود که اگر توانید ارباب سوال را نصیحت کنید که صورت احتیاج خویش در پایهٔ سریر جاه و جلال رفع ننمایند و الا در مذهب مروت و فتوت روا نباشد که ما دست رد بر سینهٔ سایلان نهیم و از خوان انعام و احسان خویش نقد مراد در جیب آمال ارباب سوال ننهیم ـ گویند روزی در ملازمت آنحضرت از همت پادشاهان حرفی می گزشت ـ یکی از حضار مجلس شریف تعریف همت پادشاه جم جاه ملایک سپاه رضوان جایگاه علیین آشیانی شاه اسمعیل بن شاه حیدر صفوی الحسینی نموده از روئی استشهاد نقل کرد که قلندری بحسب اتفاق در دار السلطنت اصفهان که پائی تخت ملک عراق است بملازمت شهریار آفاق مشرف گردیده عواطف بی دریغ خسروانه او را بانجاح مطالب و مقاصد نوید داد ـ قلندر بدلیری عنایت بیغایت آنحضرت پا از مرتبهٔ خویش فرا تر نهاده سه روزه پادشاهی از آنحضرت درخواست ـ هرچند آن سوال نه در خور سایل بود امّا چون بر زبان همایون جریان یافته بود مسئول او بدرجهٔ قبول موصول گشته سه روز بر جمیع ممالک و ممالیک فرمان روا گردید ـ حضرت شهریاری مرتضی نظام شاه فرمود که اگر بعد ازان سلطنت را ازان شخص گرفته است در طریقهٔ کرم عالی همتانه نرفته چه استرداد انچه زبان احسان بدادن آن جاری شده باشد ملایم طبع ارباب کرم نیست نظم ـ

آفرینش را بباید چید بر یکسو بساط همتش دست کرم چون در میان می آورد

و نیز گویند روزی هنگام سواری عربی بر سر راه آنحضرت دست طلب دراز کرده کرباسی برفراز چوبی بسته بود و بزبان خویش خواهش می نمود ـ حضرت سلیمانی عنان کشیده از مقصودش استفسار فرمود ـ عرب حریص بعرض رسانید که از دیار خویش بآوازهٔ کرم شهریار عالم باین دیار آمده ام و می خواهم که کیسهٔ حرص وآز خویش را از دریائی جود و سخائی آنحضرت پر کنم حضرت شهریاری فرمود که از چه چیز ـ آن پست همت گفت من اللازمات حکم جهان مطاع بنفاذ پیوست که عمال دیوانی کیسهٔ سایل را از انچه بدان مائل است پر سازند و کس همراه او نموده به بندرش رسانند و بجانب ملک خویشش فرستند بلکه آن پادشاه عاقبت محمود از کمال جود در شیوهٔ ایثار چنان افراط می فرمود که مردم باسراف و اتلاف حمل می نمودند ـ لاجرم مواهب واهب کردگار در حق آن مؤید کامگار بر حسب همت عالی مقدارش بود ـ فتوحاتی که در ایام دولت و اوان سلطنت آنحضرت روئی نمود از نتائج همت پادشاهانهٔ آنحضرت بود چنانچه سوق کلام سابق بدان ناطق است ـ اگرچه جمعی از عقلا بعضی حکمهائی آنحضرت را که از قانون عقل بیرون

بود بعدم استقامت رائی و جنون آنحضرت حمل نموده اند اما سایر افعال و اقوال آنحضرت بتخصیص سوالاتی که در فنون علوم از علمائی پایهٔ سریر جاه و جلال فرموده چنانچه بعضی ازان سابقاً رقم زدهٔ کلک بیان گشت بر فهم و ذکا و نهایت سلامت نفس و استقامت رائی صواب نمائی آنحضرت دلیلی است ظاهر و هویدا - یکی از مقربان پایهٔ سریر اعلی که بر کیفیت احوال آنحضرت اطلاع داشت چنین نمود که ذات اقدس آنحضرت را در اواخر ایام حیات مرض طاری شده بود و مکرر بارکان دولت و اعیان حضرت قلمی می فرمود که حکمی که در نصف اول ماه صادر شود در امتثالش تاخیر جایز ندارید و در نصف اخیر اگر فرمانی صدور یابد موقوف دارید چه دران ایام حواس ظاهری و باطنی آنحضرت بحال خویش نمی بود - والله تعالی اعلم بحقایق الامور -

ذکر جلوس شاهزادهٔ فریدون فر بر سریر سلطنت جد و پدر بتائید خالق دادگر

چون امرا و اعیان از تکفین و تدفین شهریار با آفرین باز پرداختند سریر سلطنت و افسر خلافت را از وجود شریف شاهزادهٔ جوان بخت مزیب و مزین ساختند و صغیر و کبیر را بپایهٔ سریر سلطنت مصیر راه داده ابواب انعام و اکرام بر روئی خاص و عام کشادند نظم -

چو سوگ پدر شاه بیدار داشت ز گردون کلاه مهی بر فراشت
به تخت پدر رفت و پس بار داد سپه را درم داد و دینار داد

روز سیوم از واقعهٔ حضرت فردوس مکانی مرتضی نظام شاه که شاهزادهٔ جم جاه با امرا و وزرا و سران سپاه جهت ختم بسر تربت آنحضرت جمع آمده بودند جواسیس خبر توجه عادل شاه با سپاه رزم خواه که دران حین موضع پاتوری را لشکر گاه ساخته بود بمسامع عز و جلال رسانیدند - شاهزادهٔ فریدون فر احتیاط مرعی داشته رایت نصرت آیت بجانب عادل شاه بر افراشت و شهر احمد نگر را در عقب گزاشته قریب باغ فرح بخش همت بر تهیهٔ اسباب حرب و تقسیم سلاح و ترتیب آلات طعن و ضرب مصروف داشت - چون خبر توجه شاهزادهٔ عالی گهرو تقسیم سلاح به لشکر فیروزی اثر بعادل شاه رسید از آمدن پشیمان گردیده کس بخدمت شاهزاده فرستاد که چون امروز روز ختم حضرت جنت آشیانی بود ما نیز با کافه سپاه بجهت ختم در نماز گاه موضع جی چند جمع آمده بودیم - درین اثنا شنیدیم که آنحضرت را از سواری این جانب چیزی بخاطر اشرف همایون رسیده بجمع سپاه و تقسیم سلاح پرداخته اند - لاجرم عنان بصوب ولایت خویش معطوف داشته رایت مراجعت برافراشتیم و در همان روز عادل شاه کوچ فرموده راه ولایت خویش پیش گرفت و در سرعت چنان مبالغه نمود که مقید هیچ کس نگشته تا بیجاپور عنان باز نکشید - در وقت عبور لشکر از آب بیور بجهت طغیان آب بسیاری از فیل واسب و اسباب و اموال و احمال و اثقال سپاه عادل شاه غریق بحر فنا گردید - بالجمله چون عادل شاه با سپاه شاهزادهٔ جم جاه مقابل نگشته معاودت فرمود شاهزادهٔ فریدون فر باستقلال هرچه تمام تر قدم بر مسند جهانبانی نهاده صلاء عیش و کامرانی در داد و منصب وکالت را بدستور سابق به میرزا خان تفویض فرموده زمام مهام کافهٔ انام در کف کفایت و درایت او نهاد و امارت

بینی را که عبارت از سپاه سالاری ست و قبل ازان به سیف خان که از دوستان میرزا خان بود تعلق داشت نیز به میرزا خان حوالت فرموده رایت عظمت و استقلالش بفلک عز و جلال برافراشت و چون شاهزادهٔ دوران را که از زبان هاتف غیبی این مضمون بگوش هوش رسیده بود نظم -

یک دو روزی که درین مرحله فرصت داری
خوش بیاسائی زمانی که جهان این همه نیست

از غلوائی جوانی و هوائی عیش و کامرانی پروائی امور جهانبانی و هوس سلطنت و کشور ستانی نبود - لاجرم کلیات و جزئیات مهمات دیوانی را برائی و رویت میرزا خانی حواله فرموده خود شب و روز به تجرع بادهٔ دلفروز و لهو و لعب و عیش و طرب مشغولی می نمود - تمام ایام باستماع نغمات دلاویز و ترنمات شوق انگیز گزرانیدی و صباح را به تجرع اقداح راح برواح رسانیدی نظم -

هر دم که توانی که بعشرت گزرانی   فرصت شمر ای دوست درین عالم فانی

بلی چون سلطنت ممالک دکن بی استعمال تیغ و مجن و احتمال شداید و محن بدستش افتاده بود قدر آن ندانسته از ملک و پادشاهی باستیفاء لذات ملاهی قناعت نمود نظم -

نبودی روز و شب بی باده و رود   جهان را خورد و باقی کرد پدرود
بخوش طبعی جهان می داد و می خورد   قضائی عیش چندین ساله می کرد
جوانی و مراد و پادشاهی   ازین بهتر بگو دیگر چه خواهی

چون اسمعیل خان در وقت اضطرار تمام غریبان را از قلاع طلب نموده بود درین وقت باز میرزا خان صلابت خان را بقلعه فرستاده کوتوالی آن حصار را به مظفر خان مازندرانی داد و حبیب خان را نیز از شهر احمد نگر تکلیف رفتن بندر فرمود امّا اکثر امراء حبشی و دکنی از میرزا خان بجهت عزل سیف خان از امارت بینی باوجود سابقه خصوصیت و معاونت سیف خان بد گمان گشته در دفع او همداستان شدند و بوسیلهٔ دایبان بعرض شاهزادهٔ دوران رسانیدند که میرزا خان مرکب طغیان در میدان کفران تاخته و میران شاه قاسم را از قلعهٔ سنیر طلب داشته در خانهٔ خویش پنهان ساخته اندیشهٔ غدری در خاطر دارد و شاهزادهٔ عالمیان باوجود حداثت سن بسخن مفسدان از جا درنیامده عهدی که با میرزا خان بسته بود منظور داشت - اما جمعی بمحافظت میرزا خان برگماشته میرزا خان را موکل داده همت بر تحقیق آن سخن مصروف داشت و مسرعی چون باد جهت تحقیق حال میران شاه قاسم بقلعهٔ سنیر فرستاد - میرزا خان چون از کید دشمنان آگاه گشت در اظهار براءت ذمت خویش سعی نموده یاقوت خان ولد فرهاد خان قدیم را که از جمله خدمهٔ پایهٔ سریر ثریا مصیر بود وسیله ساخته معروض داشت که دشمنان بواسطهٔ حقد و حسد کمترین بندگان را متهم ساخته اند و ازین مفتریات گمانی در خاطر ملکوت ناظر انداخته اما ساحت ذمت بنده از لوث این گناه صافی ست و واقف الاسرار گواه این کافی ست نظم -

گر بخاطر بگزرانیدستم اندر عمر خویش — بانیم چونان که گرگ یوسف از تهمت بری
جاودان بیزارم از ذاتی که بیزارئی او — هست در بازار دین صراف جان را بی زری

شاهزادهٔ نیکو نهاد چون به حسن اعتقاد اتصاف داشت خاطر میرزا خان را از دغدغهٔ دشمنان ایمن ساخته بنوید مزید عنایت و احسانش نواخت و چون شخصی که به تفحص حال میران شاه قاسم رفته بود معاودت نمود و کذب سخن مقربان بر شاهزادهٔ دوران عیان گردید میرزا خان را طلبیده بعواطف بی دریغ اختصاص بخشیده به تشریفات خاص سرافراز گردانید امّا میرزا خان بجهت رفع بدنامی و قطع زبان بدگویان از مهم وکالت و پیشوائی استعفا نموده بعرض رسانید که صلاح دولت ابد قرین درین است که جالینوس الزمانی قاسم بیگ حکیم و سیادت پناهی میر شریف جیلانی و سید محمد سمنانی باتفاق یکدیگر متصدی امر پیشوائی گشته مهمات دیوانی را به فیصل رسانند تا این بنده از کید اعدا خلاص یافته بملازمت پایهٔ سریر اعلی به فراغ بال اشتغال نماید. مدعائی میرزا خان موافق رائی عالم آرائی شهزادهٔ عالمیان افتاده بطلب آن سه تن فرمان داد و قامت قابلیت آن جماعت را بخلعت وکالت آراسته زمام مهام در کف کفایت شان نهاد. اگرچه بحسب ظاهر متصدی امر پیشوائی آن سه تن بودند اما بی رضائی میرزا خان در هیچ امری مدخل نمی نمودند و در هیچ مهمی چنان مستقل نبودند که بدون استصواب میرزا خان به فیصل رسانند. بالجمله میرزا خان در مقام التیام خواطر اکابر و اصاغر درآمده خاص و عام را از جام انعام و اکرام شاهزاده بقدر مرتبه و مقدار بهره مند و امیدوار گردانید ازان جمله سید مرتضی ولد میر شروانی را بنا بر سابقه خصوصیت و آشنائی بمرتبهٔ امارت بلکه امیر الامرائی رسانیده ولایت بیڑ را که معمور ترین بلاد دکن است بدو ارزانی داشت و میر محمد صالح مخاطب بخان خانان را نیز بمنصب امارت و سر سر نوبتی میمنه سرافراز و ممتاز گردانیده پایهٔ منزلتش از اقران بر افراشت و جمشید خان را نیز که از زمان شکست سید مرتضی تا غایت محبوس بود اطلاق فرموده در سلک امراء بزرگ منتظم گردانیده سید حسن برادرش را بمرتبهٔ سر نوبتی رسانید. فرهاد خان حبشی را که ازین گرفته بود خلاص ساخته همان امارت و ولایت سابق بدو ارزانی داشت. بهادر خان گیلانی را نیز بمرتبهٔ امارت رسانیده مسند وزارت حکومت را بوجود امین الملک که در زمان حضرت فردوس‌مکانی مدتها بدان امر مشغول بوده آراسته و پیراسته گردانید. بالجمله جمیع مهمات سلطنت را به خوبتر وجهی نظام و انتظام داده ابواب انعام و اکرام بر روئی خاص و عام کشاد و شاهزادهٔ گردون مقام نیز نظر بر موانست و مجالست ایام سابق بعضی از خدمهٔ پایهٔ سریر سلطنت را چون انکوس خان و عنبر خان و یاقوت خان که به سمت قرب و منزلت موصوف بودند بمرتبهٔ امارت سرافراز گردانیده بشرف مصاحبت و محرمیت اختصاص بخشیده همه را از پایهٔ ادنی بمرتبهٔ قصوی و درجهٔ اعلی رسانید چنانچه لمحه از صحبت این جماعت شکیب نداشت و پیوسته اوقات شریف باختلاط این طایفه و اشتغال عیش و عشرت مصروف می داشت و بر مقتضائی هوائی نفسانی که لازمهٔ ایام جوانی ست و طبیعی بنی نوع انسانی صباح را بشرب مدام بشام و شام را ببام رسانیدی و تمام شب با اجلاف به سیر کوچه و بازار گزرانیدی و در خلا و ملا هیچ کس را محرم تر ازین طایفه ندانستی نظم.

کسی را که دولت رود ز آستان شود با فرومایه هم داستان

لاجرم میرزا خان بل سایر غریبان را از محرمیت و خصوصیت انکوس خان و عنبر خان رشک دامنگیر شده غیرت ایشان را بر عداوت آن جماعت داشت و آن طایفه خود بر حکم عداوت ذاتی پیوسته در اندیشهٔ استیصال نهال اقتدار غریبان بودند و همیشه در ملازمت شاهزادهٔ دوران به صد زبان خبایث ایشان می نمودند نظم -

ز اعدا نجوید وفا هوشمند که ریحان نروید ز تخم سپند
شکر ناورد چوب خر زهره بار چه تخم افگنی بر همان چشم دار

تا عاقبت بشامت نفاق ایشان جهانی رو بویرانی نهاد و خلقی بقتل آمده عالمی در محنت و پریشانی فتاد چنانچه از سوق کلام آئنده بوضوح خواهد انجامید -

ذکر فتنه سر دفتر ارباب کفران و طغیان میرزا خان لعنت الله مشتمل بر شهادت شهزادهٔ دوران و قتل عام کافهٔ غریبان و استقلال جمال خان با طایفه طاغیهٔ مهدویان

قال الله تبارک و تعالی اذا اراد الله شیئاً هیا اسبابه - فحوائی صدق انتمائی این آیه وافی هدایه مشعر ست برین که چون ارادت بی علت حضرت عزت تعالی شانه و جل برهانه بوقوع امری تعلق گیرد و حکم قضا و قدر بظهور حکمتی نفاذ یابد اولاً اسباب استقرار آن از پردهٔ غیب چهره نما گردد نظم -

ببودن چون شود امری سزاوار مهیا گردد اسبابش بناچار

بنا برین چون ارادت ازلی و مشیت لم یزلی بزوال دولت شاهزادهٔ دوران میران شاه حسین متعلق بود نخست بواسطهٔ غلوئی آنحضرت به عیش و عشرت و غفلت از امور سلطنت و مملکت و مصاحبت با جماعت بی نسبت نالایق دلهائی خلایق از سلطنتش متنفر و خواطر اکابر و اصاغر از محبتش متغیر گشت ازین جا ست که حکما گفته اند هر پادشاه که از محافظت ملک و رعایت رعیت غافل و ذاهل ماند و روزگار به لهو و لعب و عیش و طرب گزراند قواعد ملکش رو بخرابی نهد و اساس سلطنتش انهدام پزیرد نظم -

کسی را کجا پیش رو شد هوا یقین دان که کارش نگیرد نوا

چون در دیوان خانهٔ قضا و قدر مقرر و مقدور گشته بود که صاحب قران ممالک ستان بر سریر سلطنت و خلافت مملکت هندوستان متمکن گردد و ظل ظلیل عدالت و رافتش بر مفارق محنت زدگان ملک دکن سایه افگن شود لاجرم دولت و اقبال از شاهزادهٔ دریا نوال روئی بر تافته دو اسبه باستقبال رایات نصرت آیات آن فرازندهٔ ایوان جاه و جلال شتافت و حکمت حضرت مقلب القلوب دلهائی خاص و عام را به محبت و ولائی آن حضرت التیام و انتظام داده علم خلافت طرازش را بایوان کیوان بر افراخت نظم -

صد هزاران طفل سر ببریده شد تا کلیم الله صاحب دیده شد
صد هزاران جان و دل تاراج یافت تا محمد یک شبی معراج یافت

و هم چنین بر ضمایر ارباب بصائر و خواطر اصحاب سرائر لایح است که چون مشیت ایزدی و ارادت سرمدی بوقوع امری که قلم تقدیر بر لوح ازل تحریر فرموده تعلق گیرد و فرمانی که در دیوان خانهٔ قضا بامضا رسیده باشد نفاذ پزیرد جوهر گران مایهٔ عقل و خرد از خزانهٔ دماغ عقلا بر گیرند و منهاج صلاح و سداد از نظر ارباب بصیرت بپوشانند و آرائی صواب نمائی خرد مندان را بغبار فکرهائی پریشان تیره گردانند تا بمقتضائی اندیشهائی نا صواب بکاری چند قیام نمایند که عاجلاً و آجلاً موجب وبال و نکال ایشان گردد انچه ارادهٔ قادر مختار بدان تعلق گرفته باشد بوقوع انجامد نظم -

قضا چون ز گردون فرو هشت پر　　همه زیرکان کور گشتند و کر

چنانچه لسان معجز بیان طوطی شکرستان و ما ینطق عن الهوا علیه و آله من الصلوات انمها وانماها منبی ازان است کما قال النبی صلی الله علیه و سلم اذا اراد الله انفاذ قضائه و قدره سلب من ذوی العقول عقولهم بنا برین مقدمات اولیات چون ارادت بی علت حضرت عزت نظر لطف و مرحمت از اکابر و اهالی وسادات و موالی شهر احمد نگر برداشته بود ایشان را به تدابیر ناصواب شان گزاشت تا بمخالفت شهادت شاهزاده سپهر منزلت جسارت نموده از وخامت و ندامت عاقبت آن اندیشه ننموده از زشتی افعال نکوهیده مآل خویش مستحق وبال و نکال شدند مؤید این مقال کلام معجز نظام ایزد متعال است کما قال عز من قال - اذا اردنا ان نهلک قریة امرنا مترفیها ففسقوا فیها فحق علیها القول فدمرناها تدمیرا - بالجمله چون میان میرزا خان و انکوس خان مواد کافت و عناد اشتداد یافت میرزا خان با خانخانان که از مخصوصهایش بود مقدمه نمود که با انکوس خان ابواب خصوصیت مفتوح ساخته بضیافتش طلب دارد و در هتک عرض او سعی تمام بجائی آرد تا بدین حیله در نظر کیمیا اثر شهریار بحر و بر خوار و از درجهٔ اعتبار ساقط گردد - خانخانان بی تمیز نیز باستصواب میرزا خان به انکوس خان مبانئ محبت طرح انداخته شبی بضیافتش طلبیده آن شب را با او بعیش و طرب گزرانید - روز دیگر میرزا خان بخدمت شاهزادهٔ دوران رسیده شمهٔ از صحبت دو شینه در لباس تعمیه بعرض رسانید - شاهزادهٔ عالمیان از روئی تعجب از خانخانان حقیقت آن استفسار فرمود - خانخانان نا هوشیار باشارهٔ میرزا خان سکوتی اختیار نمود که متضمن دو صد اقرار بود ازین رهگذر غبار کدورت بآئینهٔ خاطر انور شاهزادهٔ عالی گهر راه یافته رو ازیشان بتافت و زبان بتوبیخ انکوس خان کشاده هرچند انکوس خان در کذب آن سخنان بدلایل و براهین متوسل گردیده براءت ذمت خویش ازان تهمت بعرض رسانید بمعرض قبول نرسید - القصه بعد ازین قضیه میان انکوس خان و میرزا خان بل تمام غریبان عداوت قائم گشته بتدابیر دفع و رفع یکدیگر اشتغال نمودند - اما شاهزادهٔ دوران بجهت رعایت سابقه خدمت و غلبهٔ محبت جانب انکوس خان را مرجح میداشت و همت بر دفع میرزا خان می گماشت - در خلال این احوال انکوس خان در دفع میرزا خان تدبیری بخاطر گزرانیده بعرض شاهزادهٔ عالمیان رسانید که این بنده مجلس ضیافتی ترتیب داده شاهزادهٔ عالمیان آن مجلس را بنور حضور انور منور فرمایند و جمعی از معتمدان را قبل ازان با تیغ و خنجر دران منزل تعین کنند که هرگاه اشارهٔ عالی صادر شود آن جماعت بر آیند و بقید میرزا خان مبادرت نمایند و شعلهٔ فتنه و فساد آن سر دفتر ارباب عناد را بآب تیغ فولاد فرو نشانند - شاهزادهٔ دوران بدان سخنان همداستان گشته در روز چهار شنبه دوازدهم

شهر جمادی الاول برسم میهمانی بمنزل انکوس خان تشریف قدوم ارزانی داشته خانخانان و جمشید خان و سید مرتضی و سایر اکابر و اعیان بملازمت مشرف گردیدند ـ میرزا خان چون بحوالئی آن مجلس رسید خبر مواضعهٔ انکوس خان شنیده ببهانهٔ درد شکم همان دم باز گردید بلکه خفیه خان خانان و سید مرتضی را نیز ازان آگاه گردانید ـ سید مرتضی نیز از خوردن معجون تمارض نموده از پائی در افتاد و سر بر بالین بی تابی نهاده و زبان بآه و ناله بگشاد ـ خانخانان با انکوس خان در مقام تعرض در آمده سید مرتضی را ازان مجلس بیرون آورد و چون بحوالی قلعه رسید میرزا خان را نیز طلبیده کس بملازمت شاهزادهٔ دوران فرستادند که سید مرتضی بغایت پریشان است و حمام او را بهترین معالجه و درمان است ـ اگر حکم جهان مطاع صادر شود او را بحمام قلعه در آوریم ـ شاید دران مکان زمانی بیاساید و ازان کوفت برآید شاهزادهٔ نیکو نهاد رخصت درآمدن بحمام قلعه مرحمت فرموده انکوس خان را بجهت تسلی خاطر ایشان موکل داد ـ میرزا خان و خانخانان سید مرتضی را بقلعه در آورده دروازهٔ قلعه را بجمعی از معتمدان و گروهی از بر دلان سپردند و چون شاهزادهٔ دوران از منزل انکوس خان معاودت فرمود بخدمت آمده معروض داشتند که سید مرتضی را نفسی بیش نمانده اگر عنایت بی غایت شهریاری بعیادت او قدم رنجه فرماید یمکن که حیات تازه یابد ـ شاهزادهٔ ساده دل چون از کید اعدا غافل بود بقول ایشان اعتماد فرموده بقلعه درآمد نظم ـ

چو یوسف را باخوانش سپردند　　　فلک گفتا که گرگان برّه بردند

چون قبل ازان دروازهٔ قلعه را بجمعی سپرده بودند با ایشان مقرر نموده که بغیر شاهزادهٔ دوران و چند خواص نزدیک دیگران را از دخول حصار مانع آیند لاجرم شاهزادهٔ عالم چون بی خیل و حشم بقلعه درآمد در آمدن همان بود و زمام اختیار از دست دادن همان ـ میرزا خان چون باین حیله شاهزادهٔ دوران را تنها بقلعه در آورد عصابه عصیان بر ناصیهٔ طغیان بسته دست فساد و عناد از آستین ستم و بیداد بر آورده شاهزادهٔ فریدون نژاد را ببالائی بغداد آورده در گوشهٔ عزلت ندیم ندم و انیس غم و الم گردانید و جمعی را بمحافظت آن ذات اعلی بر گماشت ـ جمشید خان و امین الملک و سایر اکابر و اعیان غریبان را طلب داشته بعد از تقدیم مشورت مصطفی خان امین الملکی را بطلب آن دو میوهٔ شاخسار ظل ظلیل رب جلیل شاه ابراهیم و شاه اسمعیل فرستادند ـ مصطفی خان بسان بادوزان خود را بدان حصار که شاهزادهائی عالی تبار محبوس بودند رسانیده از قید محنشان خلاص گردانید و روز چهارم شاهزادهائی عالی گهر را بحوالئی شهر احمد نگر آورده بجهت عدم اطلاع مردم نیم شبی از راه دیوار بحصار در آورد و بعد از استشاره و استخاره قرعهٔ اختیار بنام اسمعیل شاه افتاده روز دیگر که دو شنبه شانزدهم شهر مذکور باشد هر چند قمر در عقرب بود بتهیهٔ اسباب جلوس آن حضرت بر سریر سلطنت و تشریف خلعت امرا و ارکان دولت پرداخته سادات و قضاة و علما و فضلاء پایهٔ سریر اعلی را حاضر ساختند ـ امّا دران چند روز که میرزا خان شاهزادهٔ دوران را بقلعه در آورده بود و بر هیچ کس حقیقت حال آن حضرت معلوم نبود اکثر اعیان دکن بجوش و خروش در آمده دریائی فتنه و فساد متلاطم گشته جمال خان مهدوی با آن که از موافقان میرزا خان بود از همه کس بیشتر در احداث فتنه و شر سعی می نمود ـ درین روز که جلوس شاهزادهٔ ثانی بر سریر جهانبانی قرار یافته بود جمال خان با گروهی

از حواله داران و سر گروهان که حوالهٔ سید حسن برادر جمشید خان و در موضع همایون پور بودند نزد سید حسن آمده کیفیت مخالفت میرزا خان تقریر نمودند و او را بر معاودت ترغیب و تحریص نموده جمال خان جهت تسلی خاطر او قسم یاد نمود که آزاری باو نرسانند. سید حسن خواهی نخواهی باتفاق لشکر دکن بجانب شهر راهی شد و چون بدر قلعه رسیدند جمال خان جمعی را با سید حسن در قلعه گزاشته لشکر بابی خان را که در ظاهر حصار حاضر بودند حواله اژدها خان که سابقاً ازو بود نموده بدر دروازهٔ دولت آباد فرستاد و خود با معدودی بحوالئی کاله چبوتره آمده رسل و رسایل با کابر و اصاغر شهر از دکنی و حبشی متواتر ساخته همه را بموافقت خویش و مخالفت میرزا خان بد اندیش خواند و قومی از هر طرف روی بجمال خان آورده دریائی فتنه بتلاطم در آمد. گویند درین روز جمشید خان در خفیه رقعه به سید حسن برادر خویش که امارت لشکر بدو متعلق بود فرستاد که میرزا خان با شاهزادهٔ دوران در صدد عصیان و کفران در آمده امرا و رؤساء لشکر را در موافقت آنحضرت با خود متفق ساخته بعد از لوازم عهد و پیمان متوجه این حدود گردند تا دفع فتنه میرزا خان نموده شاهزادهٔ دوران را از چنگ دشمنان خلاص گردانیم و باظهار این اخلاص مرتبهٔ خویش از همگنان در گزرانیم. سید حسن باشارهٔ برادر با امرا و سران لشکر عهد ومیثاق نموده باتفاق متوجه حصار احمد نگر گردیدند. چون جمعی کثیر از صغیر و کبیر نزد جمال خان گرد آمدند هرکس را بنوید مزید جاه و منصب امیدوار ساخته رایت محاربت اهل حصار بر افراخت و کس بمیرزا خان فرستاده پیغام داد که چند روز شد که شاهزادهٔ عالمیان را بقلعه در آورده اید و هیچ کس را نزد آنحضرت راه نمی دهید. معلوم نیست که احوال آنحضرت چیست. با آنحضرت را از قلعه بیرون فرستید با ما را بخدمتش راه دهید و بساط این مخالفت در نوردید. میرزا خان از سر نخوت سخن جمال خان را وجودی ننهاده جواب داد که لحظه صبر کن تا بملازمت پادشاه خویش مشرف شوی. جمال خان چون جواب ناصواب میرزا خان شنید دانست که مواد فتنه و فساد که در مزاج او انجماد و انعقاد یافته بحرف و صوت علاج پزیر نیست. لاجرم در مقام فتنه انگیزی جازم گردید و کار از مکالمه بمحاربه و مخاصمه کشید. چون معدودی بیش در قلعه نبودند میرزا خان متوهم گشته لشکر خان و کشور خان را جهت اطفاء نایرهٔ آن فساد بیرون فرستاد. جمال خان ایشان را بحرف نگزاشته کشور خان را بقتل رسانید و لشکر خان زخمدار گشته بمحنت بسیار خود را بحصار انداخت. میرزا خان و دیگر غریبان که در قلعه بودند مضطرب گشته دروازه قلعه را مسدود ساختند و بمراسم حرب و لوازم محافظت حصار پرداختند. میرزا خان چون جهانی پر از فتنه و آشوب دید بغایت هراسان گردیده جمشید خان را جهت تمهید بساط عهد و پیمان نزد جمال خان فرستاد. جمال خان فی الحال جمشید خان را با سید حسن که بتازگی با او قسم یاد نموده بود مقید ساخته بر پشت فیل انداخت و حکومت شهر به بلبل خان حبشی داده او را بقتل عنایت خان که حاکم شهر بود فرستاد. بلبل خان با جمعی ببازار در آمده اجلاف و اوباش با او یار گشتند و عنایت خان را گرفته بقتل رسانیدند و سرش بر نیزه کرده در شهر و بازار بگردانیدند. مردم حصار چون سر عنایت خان تهانه دار را بر نیزه بدیدند دل از جان برداشته امید خلاص و مناص منقطع گردانیدند و ازروئی اضطراب شاهزادهٔ کامیاب اسماعیل شاه را خورشید وار ببرج حصار برآورده چتر سلطنت بر فرق فرقد سایش برافراختند و نام و نسبش ظاهر ساختند. مردم دکن دست از جنگ باز نداشته تیر و سنگ

بجانب آنحضرت می انداختند تا بزخم تیر اعضائی آن شایستهٔ افسر و سریر را مجروح ساختند. دربن وقت چون قساوت قلب پردهٔ غشاوت بر دیدهٔ بصیرت میرزا خان کشیده بود دست وقاحت نقاب آزرمش دربده خیال کرد که بر قتل شاهزادهٔ دوران میران شاه حسین مبادرت نماید و سر آن سرور در میدان لشکر بر خاشخر اندازد. مردم دست از جنگ باز داشته بسلطنت شاه اسماعیل راضی خواهند شد نظم.

شوم اختری که بخت بد آشفت حال او　　هر کار کو کند همه گردد وبال او

بد بخت غافل ازین که بخون پادشاهان دست آلودن و قصد حیات سلاطین سپهر تمکین نمودن مستلزم حدوث فتن و کثرت خون ریختن است و متضمن خشم غضب خالق ذو المنن نظم.

بخونریزی شهریاران مکوش　　که تا فتنه را خون نیاید بجوش

گویند باعث بر اقدام این امر قبیح و ظلم صریح امین الملک بود و ارتکاب آن را بولد ذو الفقار خان نیز منسوب می سازند. و العلم عند الله علی ای حال. آن سنگدلان نکوهیده خصال از وبال و نکال مآل آن امر شنیع نیندیشیده بقتل آن زبندهٔ سریر جاه و جلال جسارت نمودند و سر آن تاجور را بخنجر جور و جفا از پیکر بدن انورش جدا ساخته بر نیزه کردند و ببرج حصار برآورده در میان لشکر انداختند نظم.

بریدند در طشت زرین سرش　　بخون غرقه شد نازنین پیکرش

هنوز نرگس امید آن شاهزادهٔ سعید شهید بچهره مقصود دیده نگشوده بود که چون گل خار حرمان در آغوش دید و طایر مرادش پر بر نیاورده از آستانه هستی باشیانه عدم پرید نظم.

دریغا که پژمرده شد ناگهانی　　گل باغ دولت بروز جوانی
دریغا که خورشید اوج جلالت　　چو صبح دوم بود کم زندگانی
دریغا سواری که جز صید دلها　　نمی کرد بر مرکب کامرانی

هنوز از جرعهٔ کامگاری بسی بمی نیالوده بود که دست کامیاب دیگر آن ساغر در کشید و پائی هوس برکاب مراد ننهاده عنان بدست شاهسوار دیگر سپرد. آری. نظم.

زمانه چو باد ست و باد از نخست　　نقاب از رخ گل بعزت کشد
پس از هفته در میان چمن　　تنش را بخاک مذلت کشد

چون شاهزادهٔ نوجوان بقتل شهریار جهان همداستان گشته بود و باغوائی مفسدان بخون ریختن پدر فرمان داده روزگار بر حکم منتقم جبار جزائی کردار ناهنجار در کنارش نهاد و بفحوائی نظم.

پدر کش بادشاهی را نشاید　　و گر شاید بجز شش مه نیاید

در سلطنت یکسال امانش نداد. بالجمله چون چشم خیل و حشم بر سر سرور عالم افتاد فریاد از نهاد بنده و آزاد بر آمده عالمی را اندوه این مصیبت گریبان جان گرفت و دربن ماتم خار غم و الم در دامان

عافیت بنی آدم آویخت ـ جوش و خروش دران سپاه کینه خواه افتاده بیک بار قدم در میدان تسخیر آن حصار نهادند و بازوئی شجاعت بمراسم رزم و پیکار بر کشادند ـ گوئیا در و دیوار بر سر آن جمع پریشان روزگار فتنه بار شد و زمین و زمان با ایشان در رزم و پیکار یار گشت نظم ـ

بجوشید گفتی همه ریگ و شخ   سراسر بیابان چو مور و ملخ
تو گفتی زمین شد سپهر روان   همی بارد از تیغ هندی روان

شامت آن کفران چنان زلزلهٔ هراس در اساس طاقت و توان میرزا خان و موافقانش انداخته بود که دست قدرت هیچ کس را یارای گیر و دار نبود و در پائی صبر و ثبات هیچ متنفس قوت قرار نه و الحق درین واقعهٔ هایله جائی آن بود که سپهر تیز گرد را پائی از بیم سست گشته زمین سان بر جائی فرو ماند و مهر خراشیده چهر از غایت دهشت راه مشرق گم کرده بعد ازان نور نیفشاند ـ القصه از یک پهر روز تا وقتی که آفتاب عالم افروز بسوئی نهان خانهٔ حتی توارت بالحجاب شتافت و سپاه زنگ و حبش بر جیش روم و چین دست یافت نیران رزم و پیکار التهاب داشت و چون بادئی این فتنه و فساد جمال خان بود هر کس با او موافقت و مرافقت نمود بر مرتبه و منزلت افزوده ولایت و امارت امرائی که با میرزا خان متفق بودند بجمعی که با او موافقت نمودند تقسیم فرمود ـ چون امرائی که در حصار بودند سپاه خویش را در بیرون گزاشته خود تن تنها در درون رایت مخالفت بر افراشته بودند لشکر ایشان با امرائی جدید در محاربت موافقت نمودند و چون شب ظلمت اساس دران مصیبت پلاس ظلام در بر افکنده از غمام مصیبت فام باران بلا و ماتم بر سر مردم عالم بارید شفق از خون کشتگان چون مژهٔ عاشقان دامن در خون کشید و ماه درغم آن شاهزادهٔ بی گناه روئی خراشیده کاه کهکشان پاشیده بران نشست و گردون بو قلمون دران واقعه هایله حیران و سرگردان از دیدهٔ ثوابت و سیار خونبار گشت چشم زمانه بر حال تیرهٔ شاهزادهٔ برگشته روزگار بدیدهٔ اعتبار می نگریست و از ابر گهربار بران کشتگان دلفگار زار زار می گریست و بجائی سرشک خون ناب از دیده فرو می ریخت و جهان که در لباس سوگواری بود بجائی خاک خاکستر کحلی بر سر کوه و در می بیخت نظم ـ

شبی دم سرد چون دلهائی بی سوز   برات آورده از شبهائی بی روز
سیاست بر زمین دامن کشاده   زمانه تیغ را گردن نهاده
ز تاریکی جهان را بند بر پائی   فلک چون قطب حیران مانده بر جائی
نمانده در خم خاکستر آلود   از آتش خانهٔ دوران بجز دود

چون خون ناحق شاهزادهٔ بی گناه دامن آن قوم گمراه گرفته بود سپاه کینه خواه دکن که چون دریائی خونخوار بران حصار محیط بودند بیک بار از اطراف و اکناف حصار درآمده چون مور و ملخ بر دیوار و در برآمدند گروهی از جانب دروازهٔ دولت آباد زور آورده بدرون حصار درآمدند و جمعی دیگر آتش در دروازه که بر جانب شهر است افکنده خرمن صبر و قرار اهل حصار بشعلهٔ فنا سوختند ـ اهل حصار که معدودی بیش نبودند چون از همه طرف آتش بلا افروخته و رخت بقا را بشعلهٔ فنا سوخته

دیدند بقدم اضطرار هر گوشه دویده فریاد این المفر بر کشیدند و فغان هل الی خروج من سبیل بفلک اخضر رسانیدند- جمعی از سادات و قضاة و علما و حکما که بآن قضیه راضی نبودند و میرزا خان ایشان را جبراً و قهراً بقلعه درآورده بود مثل قاسم بیگ و میر شریف و میرزا محمد تقی و میرزا صادق و میر عز الدین استر آبادی و مولانا نجم الدین شستری و قاضی نور الدین اصفهانی و میر محمد حسین طباطبا و میر حسین گیلانی در پیغولها خزیده از نظر ارباب فتنه و شر مختفی گردیدند- دیگران چون میرزا خان و خانخانان و جمشید خان با پسر و برادر و امین الملک با دو پسر و سید مرتضی شروانی و بهادر خان گیلانی و بابی خان و سید محمد سمنانی با برادر و جمعی دیگر از دلیران نامور که فی الجمله خم توانائی و قوتی در جگر داشتند بر حکم «الغریق یتشبث بکل حشیش» پس و پیش ترددی می نمودند امّا چون از درون و بیرون مردم هجوم نمودند این جمع پریشان روزگار هر چند راه فرار جستند نیافتند ناچار در فضائی که ما بین دو دروازه حصار است قدم استوار ساختند و از دو طرف بدفع و رفع دشمنان پرداختند- گروهی که از دروازهٔ دولت آباد بحصار درآمده بودند رایت قتل و غارت برافراخته هر طرف دویدند و هرکس را دیدند سرش از ملک بدن بریده مصدوقهٔ اینما تکونو یدرککم الموت ولو کنتم فی بروج مشیده، بران تیره روزان ظاهر ساختند- پیر هشتاد ساله و کودک هشت ساله را دلال اجل بیک نرخ می فروخت و جوان و پیر و غنی و فقیر را آتش قهر یکسان می سوخت- میرزا محمد تقی و میرزا صادق و میر عز الدین و مولانا نجم الدین و قاضی نور الدین و میر محمد حسین که هر یک ازیشان در فنون علم و فضل یگانه دوران و فرزانهٔ زمان بودند-دران شب بتیغ کین و ستم شهید گردیدند نظم-

دریغ حشمت اسلام و حرمت ایمان   دریغ شرع پیمبر دریغ دین اله
پئی مصیبت این دور شاید ار پوشد   فلک چو کسوت عباسیان لباس سیاه

چون قریب هفت ساعت ازان شب قیامت اثر درگزشت و شعلهٔ آتشی که در دروازهٔ قلعه زده بودند اندکی فرو نشست جمعی که از بیم دشمنان میان دو دروازهٔ حصار گرد آمده بودند چون قوت آن نداشتند که تیغ خلاف از غلاف آخته اسپ محاربه در میدان مصاف تاخته بزبان تیغ و سنان لاف و گزاف پیمایند- لاجرم عنان تمالک و تماسک از دست همگنان بیرون رفته نغمهٔ نوحه و زاری ساز کردند و بیقراری آغاز- درین وقت میرزا خان از بهادر خان گیلانی پرسید که تدبیر این کار چیست و رهانندهٔ ما ازین دریائی خونخوار کیست- بهادر خان که از شجعان دوران گوئی جلادت ربوده بود در جواب میرزا خان این اشعار بر خواند نظم-

چو گودرز کشواد در قلب گاه   درفش فریز کاؤس شاه
ندید و یلان سپه را ندید   بکردار آتش دلش بر دمید
عنان کرد پیچان براه گریز   برآمد ز گودرز زبان رستخیز
بدو گفت گیوای سپهدار پیر   بسی دیدهٔ گرز و گوپال و تیر
اگر تو ز پیران بخواهی گریخت   بباید بسر بر مرا خاک ریخت

نماند کسی زنده اندر جهان — دلیران و از کار دیده مهان
ز مردن مرا و ترا چاره نیست — درنگی تر از مرگ بیتاره نیست
نه پیچم ازین جایگه سر ز جنگ — نیاریم بر خاک کشواد ننگ
ز دانا تو نشنیدی این داستان — که بر گوید از گفتهٔ باستان
اگر دو برادر نهد پشت پشت — تن کوه را خاک ماند بمشت
تو باشی و هفتاد جنگی بسر — زدوده بسی نیز شیران نر
بخنجر دل دشمنان بشکنیم — وگر کوه باشد زبن بر کنیم

ناچار باهم قرار دادند که متوکلاً علی الله خلیل آسا قدم دران آتش سوزان نهاده فدوی وار از حصار بیرون تازند و خویش را بر فوج اعدا زده از پئی تحصیل نام و ننگ جنگ آغازند یا سر بنام و ننگ دربازند یا جان ازان ورطهٔ هلاک بیرون برده کشتئی آمال ازان غرقاب ممات بساحل نجات رسانند نظم -

چو دست از همه حیله ها درگسست — حلال است بردن بشمشیر دست
چو رو می نگردد خدنگ قضا — سپر نیست مر بنده را جز رضا
در کین کشائیم تا روزگار — کرا رخت بر در نهد حلقه وار

القصه جمله بیک بار برق وار مرکب از میان آن شعلهٔ نار بیرون جهانده بر افواج لشکر پر خاشخر و افیال کوه پیکر که مثال سد سکندر در کنار خندق صف بر کشیده بودند حمله نمودند - بعضی را که دست قضا دامن گیر شده بود مثل بابی خان و سید مرتضی و غیرهما در پنجهٔ تقدیر اسیر گردیده در همانجا از جام اجل شربت فنا نوش نموده از خاک معرکهٔ هیجا کفن پوشیدند و جمعی دیگر که با اعدا کوشیده بصد حیله ازان دام بلا رهائی یافتند برخی چون امین الملک و خانخانان و دیگران از دست اجلاف و اوباش شهر و نواحی بقتل رسیدند - بهادر خان گیلانی و سید محمد سمنانی و آقا ملک مازندرانی با چندی که در اجل ایشان تاخیری بود اگرچه زخمهائی منکر بدیشان رسید اما خود را ازان مهلکه بر کران کشیده در گوشه ها پنهان گردیدند و بعد ازان بچند روز خود را بمامنی رسانیدند میرزا خان اگرچه خود را ازان مهلکهٔ جان ستان بر کران کشید اما چون شامت کفران و طغیان در گریبان جانش آویخته بود در نواحی شهر بموضعی رسیده دست و پائی اسپش بجدار قضا بسته بدست مردم آن موضع گرفتار گردید -

ذکر شهزادهٔ جمجاه اسمعیل شاه بن صاحب قران فلک بارگاه برهان نظام شاه بر سریر سلطنت و جهانبانی و مسند خلافت و کامرانی

بالجمله چون جمال خان با کافه دکنیان و حبشیان بر عامه غریبان غالب گشته قلعه را قهراً قهراً مسخر ساختند و شاهزادهٔ عالم پناه اسماعیل شاه را بر سلطنت نشانده بقتل عام تمام غریبان رضا دادند نظم -

چو گردون کند گردنی را بلند — بگردن فرازان در آرد گزند

لشکریان پرخاشخر و غارت گران بیداد گر دست بقتل و غارت برکشاده داد ستم و فساد دادند. تند باد بی نیازی و زبده کشتئی اعمار غریبان برگشتهٔ روزگار را در دریائی خونخوار هلاک و بوار غوطه داد و از فرط قهر نهری از کشتگان شهر و کو رو بجیحون نهاد. سرّ آیهٔ یهلک الحرث و النسل دران بوم و بر هویدا کشته واقعهٔ یوم یفر المرء من اخیه و امه و ابیه و صاحبته و بنیه آشکارا شد نظم.

بحرث و نسل کسی را امید کی باشد   دران دیار که روید ز خون خلق گیاه

دران ایام بد فرجام رسم قتل و غارت دران شهر و ولایت چنان شایع و عام گشت که گفتی امن و امان از جهان رخت بر بست و رفاهیت و فراغت مانند عنقا در قاف عزلت نشست. کسانی که از غایت غرور و فرط نخوت سر تکبر بر تارک فرقدان می سودند دران بلیه زمین سان پائمال محنت و مذلت گردیدند و دوشیزگانی که روئی بآفتاب و ماه نمی نمودند موئی کشان شان به بزم مستان کشیده سرّ ان یاجوج و ماجوج مفسدون فی الارض دران روزگار آشکارا گردانیدند. عمارانی که سر تفوق بعیوق بر افراشته بود شرفات آن را چون سر خجلت زدگان در پیش انداختند و مصدوقهٔ کم ترکوا من جنّات و عیون و زروع و مقام کریم در منازل و عمارات و بساتین غریبان ظاهر ساختند نظم.

شهری ز جور ظالم در پائی فتنهٔ بست   خلقی ز قتل و غارت در جنگ غم اسیر
خوشدل درو نبوده کسی غیر ماتمی   وارستگی ندیده درو کس بجز اسیر
نه ترس از خدا و نه پروا ز باز خواست   نه رحم بر فقیر و نه اندیشه از امیر
معزول گشته عامل راحت ز ملک شان   گردیده لیک شحنهٔ خواری برو امیر
چون قهر نا ملایم و چون کینه سخت رو   چون مرگ در کمین و چو ایام کینه گیر

القصه چون جمال خان چنان امر عظیمی از پیش برده جمعی بدان قدرت و شوکت را بآسانی مستاصل و معدوم ساخت و بنائی زندگانی را بصرصر قهر و غلبه از بیخ و بنیاد برانداخت. جمشید خان را با برادران و پسر و جمعی دیگر از غریبان که گرفتار گردیده بودند محبوس ساخته بکفن و دفن شاهزادهٔ مرحوم پرداخت و چون ازان کار فراغت یافت سریر سلطنت نظام شاهی را آراسته شاهزادهٔ عالی نژاد را بر تخت سلطنت آبا و اجداد جائی داده ابواب بار عام بر کشاد و جاگیر تمام غریبان را بر حبشیان و دکنیان خصوصاً مهدویان تقسیم نموده بر مواجب و انعام خاص و عام بیفزود تا خلایق بر حکم الانسان عبید الاحسان سر اطاعت بر خط فرمانش نهادند و اوامر و نواهی او را تن در دادند. در خلال این احوال فرهاد خان حبشی که در چیتاپور خبر واقعه شاهزاده مغفور شنیده بود باستعجال تمام خود را بپایهٔ سریر جاه و جلال رسانیده بشرف زمین بوس شاهزاده خجسته خصال مشرف گردید و چون خبر قتل عام غریبان شنید حیات بقیة السیف غریبان را از جمال خان باز خرید. چون کافهٔ حبشیان جانب فرهاد خان داشتند و هنوز مهم جمال خان استحکامی نیافته بود بجز قبول سخن فرهاد خان چاره ندیده از سر خون بقیه غریبان در گزشت. درین دو سه روز که نیران آن فتنه و فساد عالم سوز بود از غریبان انچه در قلعه و شهر و کوچه و بازار بدست دکنیان و حبشیان خونخوار افتادند روئی بوادئی عدم نهادند و جمعی که در سرائی خواجگی و دیگر سراها

و بارها حصین تحصن نموده دست بتیر و سنگ کشوده بودند از بیم جان حرکت المذبوحی می نمودند اما از بی قوتی و اضطرار کار بریشان دشوار گشته نزدیک بآن رسیده بود که یکبارگی دود فنا از خرمن بقائی بقیهٔ ایشان برآید - ناگاه فرهاد خان با فوجی از دلیران سپاه خویش بمیان جان ایشان درآمده گرد تمام شهر و محلات برآمد و هرجا غریبی بچنگ اجلاف و اوباش گرفتار می دید در خلاص آن بیچاره کوشیده دست تعرض ظالمان را از گریبان جانش کوتاه می گردانید بلکه بجهت تنبیه عوام شهر چند کس از اجلاف به تیغ قهر بگزرانید و در هر سرائی که جمعی از غریبان بودند چند تن از مردم خویش دران جا گزاشته بمحافظت آن جماعت وصیت نمود تا اندکی آتش آن بیداد و فساد فرو نشست نظم -

اگر ز پائی در آئی بدانی این معنی　　　که دستگیری درماندگان چه مصلحت است

درین اثنا خبر میرزا خان که سر دفتر ارباب طغیان بود و باعث قتل عام تمام غریبان بجمال خان رسید و متعاقب خبر آن مدبر را نیز بدرگاه عرش اشتباه رسانیده حسب الحکم جمال خان پهلوئی جمشید خان و دیگران مقید گردانیدند روز دیگر برهان لشکر که یکی از دلیران کینه ور بود متکفل قتل آن جماعت گشته جمشید خان و سید حسن برادرش را با پسرش و سید مرتضی که جوانی بود در غایت لطافت طبع وحسن سیرت بدرجهٔ شهادت رسانید پس جسد آن سادات عالی درجات را در میان توپ ملک میدان نهاده آتش دادند تا هر ذره از اعضائی ایشان بجائی افتاد که هیچ کس ازان نشان ندید و نداد بعد ازان میرزا خان نابکار را بر حماری سوار کرده بواسطهٔ عبرت در کوچهٔ و بازار بگردانیدند تا خلق بیشمار در پی آن برگشته روزگار افتاده زبان بطعن و لعنش کشادند انگاه بطریق گوسپند پوست از بدنش کنده بهزار خواری و زاری بملک عدمش فرستادند دیدهٔ که در ماه و خور بنخوت و تکبر نگریستی عاقبت شآمت کفران نعمت پائمال خاک مذلتش کرد و سری که از غرور بسلام قیصر و فغفور فرو نیامدی نتیجه طغیان لکد کوب فناش ساخت نظم -

بکون و مکان چیزی از خیر و شر　　　ز کفران نعمت مدان شوم تر
ز کفران نعمت چه آید جز این　　　که نقصان عمر ست و خسران دین
بکفران نعمت دلیری که کرد　　　که رخش حیاتش سکندر نخورد

و فی الحقیقة انچه با میرزا خان بعمل آوردند در برابر فعل قبیح و ستم صریح او هیچ نمی نمود بلکه سزا و جزاش آن بود که هر نفس صد مرتبه زنده شدی و بدین عقوبت کشته گشتی اگر پدرش قصد حیات خود کردی آن نابکار خلقی را از جان بر نیاوردی و قومی را که پیوسته لاف یکرنگی میزدند و دعوی حقیقت و وفاداری می نمودند بد نام ساخته در زبان غیبت خاص و عام انداخت و خود نیز بشامت آن جان بلکه دین و ایمان در باخت نظم -

بکفران شد از دین و ایمان بری　　　نهالیست کفران برش کافری
بزرگی نباشد چو اندر تبار　　　بخوردی کشد عاقبت کاروبار
شود پست بهر فتادن بلند　　　نگردد بجز ارجمند ارجمند
ندارد زر قلب عمر دراز　　　فتد زود اندر بلائی گداز

از غریبان هرکس در قتل شاهزاده دوران همداستان شده بود دران قضیه سزائی خویش یافته بسرائی آخرت شتافت و سرّ آیهٔ ان الله لا یغیر ما بقوم حتی یغیروا ما بانفسهم در حق آن جماعت سرایت نمود نظم ـ

چو بد کردی مباش ایمن ز آفات　　　که واجب شد طبیعت را مکافات

اما چون آتش آن فتنهٔ جهان سوز باشتعال درآمد شرارش بجمعی دیگر که بدان امر راضی نبودند بلکه مطلقا ازان خبر نداشتند رسیده شامت اعمال و افعال آن جمع نابکار گرفتار گردیدند بلی چون سیل فنا روی قهر بدان شهر نهاد بنائی بقائی نیک و بد و بنده و آزاد را از بیخ و بنیاد برانداخت و خیل بلا کشور عافیت آنجماعت را چون ولایت خسرو بیداد گر زیر و زبر ساخت امن و امان از ساحت زمین و زمان رخت بر بسته ظلم و طغیان بجایش نشست نظم ـ

چنان تیرگی رو بعالم نهاد　　　که خور هر زمان چشم برهم نهاد
پر از کاسهٔ سر همه صحن خاک　　　طبقهائی گردون پر از جان پاک
گیاها بمغز سر آلوده گشت　　　ز کشته زمین سر بسر توده گشت
بلا گشت از کثرت خود ملول　　　فگنده قضا حیرتی در عقول

و چون فلک بر باز ماندگان بیخان و مان ببخشود و شفاعت فرهاد خان ایشان را چون دعائی مسیحا احیا نمود بعضی از آنها که قوت پائی داشتند باقطار و امصار متفرق گردیدند مشتی گرسنه و برهنه که از بی قوتی و بی قوتی بر جائی مانده بودند در سرائی خواجگی جمع گشته پیوسته از حضرت مهیمن کار ساز طلوع آفتاب دولت صاحب قران غریب نواز مسئلت می نمودند بالجمله بعد از تسکین آن فتنه جمال خان بمنزل فرهاد خان شتافته خواست که باو عهد و میثاق در میان آورد تا مهم وکالت و نظام امور سلطنت را باتفاق یکدیگر سر انجام نمایند فرهاد خان از قبول این معنی ابا نموده گفت سزاوار این مهم قاسم بیگست او را از قید خلاص باید داد زمام مهام انام را بکف کفایتش نهاد جمال خان چون دانست که فرهاد خان بوکالت او همداستان نخواهد گشت و باوجود فرهاد خان مهم وکالتش بر کرسی نخواهد نشست سخنان فرهاد خان را تحسین نموده قرار داد که فردا فرهاد خان بدیوان آمده باتفاق انچه صلاح دولت روز افزون دران باشد بعمل آورند و چون از منزل فرهاد خان بیرون رفت گرفتن او را در خاطر خویش نقش بسته روز دیگر که دست قضا و قدر ابواب خیر و شر بروی جهانیان کشاده جمال خان جمعی از معتمدان خود را با سلاح تمام بقلعه درآورده دروازه حصار را بدلیران کاری استوار ساخت و بایشان قرار داد که چون فرهاد خان بقلعه درآید از لشکرش هیچکس را بدرون راه ندهند القصه فرهاد خان بامداد بموجب میعاد رو بقلعه نهاد و چون بحصار درآمد نفری چند بیشتر باو نبودند همین که سعادت زمین بوس شاهزاده عالمیان دریافت جمال خان جمعی را بمحافظتش برگماشته خود شاهزاده دوران را برداشته با کوکبه سلطنت و اثاثهٔ بادشاهی از قلعه بیرون آورد و فوج و سپاه فرهاد خان را که از حال امیر خویش خبیر نبودند بشرف زمین بوس شاهزاده سرفراز گردانیده بعضی از ایشان را بملازمت شاهزاده عالمیان اختصاص بخشید و دیگرانرا بنوید مزید مواجب و مرسوم امیدوار ساخته

دل همگنان را بتلطف و دلجوئی بدام ولائی خویش درآورد آن طایفه بیوفا نیز بمقتضای الانسان عبید الاحسان حق نمک فرهاد خان را فراموش کرده حلقه بندگی جمال خان در گوش کشیدند و در سلک سایر ملازمانش منتظم گردیدند چون جمال خان شاهزاده دورانرا زمانی در کوچه و بازار بگردانید و عامه مردم را بشرف زمین بوس رسانید باز عنان بجانب قلعه تافته بر سریر سلطنتش متمکن گردانید بعد ازان فرهاد خانرا بجمعی از معتمدان داده بقلعه راجپوری فرستاد بجائی فرهاد خان یاقوت بابت مولانا عنایت را که بوفور شجاعت و جلادت و حسن صورت و سیرت از اکفا و اقران ممتاز بود انتخاب نموده بمنصب امارت و سپه سالاری و خطاب خداوند خانی سرفراز گردانید و جهة استحکام مبانی آن محبت دختر خود را نامزد پسر خداوند خان نموده دران میزبانی مجلس بادشاهانه ترتیب داد و چند روز ابواب عیش و شادمانی بر روئی خاص و عام کشاد و از دکنیان نیز تنی چند را بمرتبه امارت و سروری رسانید و بدین وسیله دلهای مردم را بمحبت و ولای خویش رام گردانید تا در مهتری و سروری آن قوم استقلال تمام یافت از جمله امرائی که بتربیت جمال خان از سایر اکفا و اقران امتیاز تمام یافتند اول جناب سیادت مآب شاه ابو تراب که خال شاهزاده فرخ فال بود دیگر امجد الملک مهدوی که امیر الامرائی برار بدو تفویض نمود دیگری خان ملک که منصب سر نوبتی بدو مقرر فرمود دیگر نظام خان نیشاپوری و یسونت خان و کامل خان و غیر ایشان که بمرتبه امارت و سروری رسانید و همچنین میان امین الله برهانپوری که سابقا در زمرهٔ ملازمان خداوند خان براری انتظام داشت و درین وقت به نیابت حکومت منسوب بود بخطاب امین خانی و منصب وزارت حکومت سرفراز گردانید اعتماد خان برادر خطاط خان دولت آبادی را منصب سر خیل فرموده دیگر مهدویان که اعوان و انصار جمال خان بودند هر کدام فرا خور استعداد و حالت خویش بمناصب مناسب اختصاص یافتند.

ذکر خلاصی صلابت خان از قلعه کرله بسعی محمد خان امیرالامرائی برار و اتفاق امرا با او در دفع فتنه جمال خان مهدوی

دران وقت که در شهر احمد نگر این فتنه روئی نمود محمد خان سر نوبت امیر الامرائی مملکت برار بود لاجرم هر غریب که از شهر فرار می نمود قرارش جز در برار نه بود تا محمد خان را جمعیت بسیار فراهم آمده چون جمال خان خائف و هراسان بود در دفع فتنه او از امرائی برار استعانت نمود امرا چون بحری خان و اخلاصخان و عزیز الملک جهة تقدیم مشورت یکجا جمع آمده قرار دادند که صلابت خان را از قلعه بر آورده بر خود امیر سازند بعد ازان بدفع جمال خان و مهدویان پردازند بنا برین کس نزد مظفر خان مازندرانی که کوتوال قلعه فلک مثال کرله بود فرستاده ماجرای امرا پیغام دادند مظفر خان صوابدید امرا را بقدم اجابت و قبول تلقی نموده صلابت خان را از قید رهانیده با امرا رسانید همگنان شرایط استقبال بجائی آورده سر بر خط صلابت خان نهادند پس لشکرها جمع ساخته بجانب احمد نگر رایت عزیمت بر افراختند در اثناء راه بهادر خان گیلانی وجمعی دیگر از ناموران درگاه که از رزمگاه نجات یافته بودند باردوی صلابت خان ملحق گردیدند چون خبر بیرون آمدن صلابت خان از

قلعه کرله و اتفاق امرا با او و توجه نمودن بدرگاه خلایق پناه به جمال خان گمراه رسید بواسطه آنکه مهمش هنوز استحکامی نیافته بود و اعتماد بر سپاه ظفر پناه نیز نداشت متوهم و مضطرب گردیده دست ببذل و ایثار درم و دینار بر کشاد و فقیر و غنی را بزر و زیور توانگر ساخته لشکری چون بحر اخضر ترتیب داد نظم -

در گنج بکشاد بر گنج خواه　　　توانگر شد از گنج گوهر سپاه

پس پیشخانه شاهزاده زمانه را بجانب برار زده رایت نصرت آیت آنحضرت بدانصوب بر افراخت و چون ظاهر قصبه سیو کام مضرب خیام ظفر فرجام شاهزاده فلک احتشام گردید قول نامها بجهة امرائی که با صلابت خان بودند فرستاده همه را بمزید عنایت شهریاری نوید داد لاجرم چون صلابت خان به قصبه پتن رسید جمعی از امرا مثل اخلاص خان و عزیز الملک و دیگران بواسطه جنسیت که علت ضم است گرد بدعهدی بر چهره خویش پاشیده نیم شبی از اردوی صلابت خان جدا گردیدند صلابت خان بهادر خان را با جمعی از غریبان بتعاقب گریختگان نامزد فرموده بهادر خان خود را بدیشان رسانید و عزیز الملک و برادران را گرفته باز پس گردانید اما صلابت خان از کید و نفاق حبشیان و دکنیان هراسان گشته مصلحت در محاربت جمال خان ندید نظم -

بدانست سالار لشکر شناس　　　که در خاطر لشکر آمد هراس
هراسید ازان لشکر نا سپاس　　　نباید که دانا بود بی هراس

و بی ارتکاب جنگ و تحصیل نام و ننگ عنان بصوب معاودت معطوف ساخته رایت مراجعت بر افراخت بقیه سپاهی که بقول جمال خان استظهار یافته بودند درین وقت عنان از همراهی صلابت خان بر تافته بجانب جمال خان شتافتند جمال خان چون خبر معاودت صلابت خان شنید از سیوم کام کوچ کرده ظاهر قصبه پتن را مخیم سپاه صف شکن گردانید و جمعی از کولیان را بتعاقب صلابت خان و محمد خان فرمان داده از پی ایشان فرستاد آنجماعت که صلابت خان و بحری خان و محمد خان و جمعی غریبان را که روی دیدن جمال خان نداشتند پیش انداخته همه جا از پی ایشان می تاختند و اسپ و فیل ازیشان جدا میساختند رعایاء ولایت برار نیز هجوم آورده آزار بسیار بدیشان می رسانیدند تا بصد محنت خود را بسرحد برهانپور رسانیدند و خویشتن را فی الجمله از دغدغه جمال خانیان ایمن گردانیدند راجه علی خان والی ولایت برهانپور صلابت خان و محمد خان و بحری خان را قول داده بجهة ایشان علوفه فرستاد و هر کدام را در برهان پور منزلی معین ساخته در رعایت و مراقبت ایشان مبالغه و اهتمام مرعی داشت و چون در اثناء منازعه صلابت خان و جمال خان عادل شاه با سپاه کینه خواه بجانب ولایت حضرت نظام شاهی توجه نموده بود و جمال خان همین که خاطر از اندیشه صلابت خان فارغ ساخت از قصبه پتن با سپاه صف شکن بجانب عادل شاه رایت بر افراخت و چون تلاقی فریقین روی نمود مدتی آن دو لشکر بر خاشخر در برابر یکدیگر نشسته قدم در میدان محاربه نمی نهادند جمال خان چون قوت مقاومت عادل شاه نداشت در طلب صلح و صلاح ابواب رسل و رسائل مفتوح ساخته از ارتکاب رزم و پیکار اجتناب لازم شناخت و چون سپاه عادل شاه بمراتب بیشتر از لشکر شاهزاده فریدون فر بود بقوت

خویش مغرور گشته قلعه پرنده و دیگر قلاع و بقاع طلب می نمود تا صلح کرده بولایت خود معاودت نماید آخر نور خان از سپاه جمال خان بمیان عادلشاهیان رفته در تسکین نایرهٔ آن رزم و کین سعی موفور بظهور رسانید و مبلغی بر سم نعل بها تقبل نمود که ادا نمایند تا عادل شاه با سپاه معاودت فرماید جمال خان مبلغ مشروط را فرستاده عادل شاه نیز کوچ فرموده رو بولایت خویش بنهاد و چون لشکر ظفر اثر باحمدنگر در آمد جمال خان بواسطه فتنه صلابت خان از بقیه غریبان اندیشه مند گردیده اول در صدد قتل آن طائفه در آمد بعد ازان بشفاعت خداوند خان از سر خون ایشان در گذشته حکم باخراج آنجماعت فرمود و جمعی را تعین نمود که غریبان بی نوا را از گوشها بر آورده یکجا جمع ساختند پس برخی را بجانب بیجا پور و جمعی را بکلکنده و باقی را بچیول و سایر بنا در فرستاده هیچکس را بجانب مالوه و ملازمت صاحب قران بحر و بر رضا نداد از جمله اکابر و اعیان سیادت و نقابت پناهان نجابت و هدایت دستگاهان شاه رفیع الدین حسین و شاه حیدر ولدان شاه جنت بارگاه شاه طاهر و سیادت و نقابت پناه جنت تکیه گاه میر محمد رضائی رضوی را با قاسم بیگ و میر شریف گیلانی و سید محمد سمنانی بجانب مکه معظمه زاد الله شرفاً و تعظیما فرستاد پس جمال خان بی مانعی و منازعی بر مسند وکالت بلکه فرمان فرمائی و سلطنت باستقبال هرچه تمامتر تکیه فرموده فرقه مهدویه را که عقیده فاسد ایشان این ست که مهدی موعود سید محمد جونپوری بود تعظیم و تکریم بسیار نمود چند کس از ایشان را بامارت و وزارت سرفراز گردانید و کافه آن طائفه را از بلائی آز و نیاز باز رهانید در خلال این احوال خبر بجمال نکوهیده مآل رسید که صاحب قران دریا نوال با سپاه کوه شکوه بحر مثال در سرحد مالوه نزول اجلال فرموده عزم مستقر سریر جاه و جلال جزم نموده است و متعاقب آن فرمان قضا جریان بنام جمال خان مشتمل بر مواعید مزید عنایت و احسان و ترغیب و تحریص مبادرت بملازمت موکب گیتی ستان رسید و چون جمال نکوهیده خصال را دیده بصیرت بمیل غفلت و نکال مکحول بود و ابواب سعادت و اقبال اصغا بمسامیر قضا مسدود از قبول حکم جهانمطاع که هرآئینه موجب خیر و فلاح و متضمن امنیت و صلاح او و سایر عباد و بلاد بود ابا و امتناع نموده رایت نزاع را بدست غوایت و استکبار بر افراخت و از بادیه ضلالت و تیه جهالت بشاهراه اطاعت و سر چشمه هدایت نیامده امتثال حکم قضا مثال را بقدم انقیاد تلقی ننموده تا بشآمت آن مخالفت جان و خان و مان خود را با چندین کس از موافقان خویش در باخت نظم ـ

نصیحت نخواهد شنید انکه هست | ز جام منی عشوه دهر مست
ز باران گلستان پر از گل شود | چمن پر ریاحین و سنبل شود
ولی شوره کرده پر از خار و خس | که نفعی نه بیند ازان هیچکس
چو بخش شهنشه بود تخت و جام | ز دشمن چه آید بجز کار خام

بالجمله چون جمال بد خصال بر عزیمت صاحبقران بحر نوال بجانب مستقر سریر جاه و جلال اطلاع یافت مملکت برار را بوجود امراء نامدار استظهار داده لشکر بسیار بمحافظت آنولایت فرستاد و امجد الملک مهدوی را که محل اعتمادش بود امیر الامرائی آن ولایت داده برعایت حزم و احتیاط وصیت

نمود و چون صلابت خان در برهانپور بود و مکرر فرامین اکبر پادشاه بطلبش آمده جمال خان اندیشه نمود که اگر صلابت خان بملازمت صاحبقران مبادرت نماید یا بدرگاه اکبر پادشاه رود یمکن که تزلزلی بارکان این دولت راه یابد لاجرم قولنامه مشتمل بر عهود و مواثیق بصلابت خان فرستاده او را بمزید عنایت و مرحمت شاهزاده دوران نوید داد و براجه علی خان والی برهانپور نیز مکاتب نوشته در ترغیب صلابت خان باحمد نگر مبالغه نمود در خلال این احوال فرمان قضا مثال صاحب قران فریدون خصال نیز از قصبهٔ هندیه بطلب صلابت خان و تحریص آن حریص بملازمت آستان خلافت آشیان رسید اما چون صلابت خان بسعادت حسن خاتمت و خیر عاقبت مستسعد و موفق نبود طریق یقین التحقیق سداد و رشاد را از دست داده بر حکم فرمان قضا جریان که صلاح و نجاح او دران بود عمل ننموده و بسخنان فریب آمیز جمال خان از راه رفته قدم در بادیه ضلالت نهاد و متوجه احمد نگر گشته بسر در چاه غوایت و جهالت فتاد نظم -

ز بوی گل آنکس شود خوش مشام که نبود دماغش برنج از زکام
به بی دیده نتوان نمودن چراغ که جز دیده را میل نبود بباغ

القصه چون صلابت خان بحوالی احمد نگر رسید جمال خان جمعی از اعیان درگاه را باستقبالش فرستاده بحسب ظاهر در رعایت و مراقبتش کمال مبالغه مرعی داشت اما چون صلابت خان عافیت خویش در کنج عزلت منحصر دید از جمال خان التماس نمود که در قصبه تیسگام بعضی عمارات نا تمام دارم میخواهم که پیش از رسیدن اجل موعود باتمام آن پردازم جمال خان ملتمس او را مبذول داشته قصبه تیسگام برو مسلم گردانید و صلابت خان رخصت بودن انموضع گرفته بتعمیر عمارات و باغات خویش مشغول گردید و چون قبل از آن مرضی بر طبیعت صلابت خان غالب گشته زخمها در اعضاش پدید آمده بود درینولا آن مرض اشتداد یافته مزاجش از منهاج صحت بکلی منحرف شد لاجرم بواسطه مداوا او را از تیسگام بشهر آورده در شهر قوائی ظاهر و باطنش یکبارگی دست تصرف و تدبیر از تقویت و تمشیت طبیعتش باز کشید تا در تاریخ از دست ساقی اجل شربت ناگوار مرگ نوشیده متوجه منازل اصلی گردید زعم بعضی اینست که جمال خان شربت مسمومی در کارش کرده خاطر از دغدغهٔ او فارغ ساخت و هو اعلم بعد از فوت صلابت خان او را در گنبدی که بر قله کوه سپهر شکوه شاه دنگر که مولانا مکتبی گوئی در تعریف او فرموده نظم -

با رفعت او سپهر دوار چون دایره میان دیوار
بر پشت وی آسمان نمودی چون بر شتری جل کبودی

که در دو فرسخی شهر احمد نگر واقع است و آن گنبد را صلابت خان بجهة مقبره خویش ساخته و پرداخته بود - دفن نمودند و الحق آن عمارتی است در آفاق بغرابت و ارتفاع مشهور و در متانت و نزاهت در هر ولایت مذکور از فراز گنبد تا نشیب قریب شصت زرع بسنگهائی تراشیده ترتیب داده و وضعش که مثمن افتاده از هر گوشه ایوانی بفضائی کوه و صحرا کشاده و چهار مرتبه بر زبر یکدیگر ایوان و غرف بنا نهاده و بر اطراف آن گنبد از قلهٔ کوه تا کمر همه جا زمین را کنده و درخت انبه و سایه اشجار میوه دار نشانده چنانچه دیده اولو الابصار از تماشائی آن منزل خوش هوا خیره مانده و همچنین

از صلابت خان عمارات رفیعه و ابنیه منیعه در زمین دکن بسیار مانده که بر علو همت بانی دلالت میکند و آثار آن بر صفحهٔ روزگار باقی خواهد بود نظم -

ان آثارنا تدل علینا　　　فانظروا بعدنا الی الاثار

مدت پیشوائی و فرمانروائی صلابت خان بانفراد و باشتراک اسد خان قریب دوازده سال بود دران مدت در معموری ولایت و ضبط ممالک و مسالک ازو مساعی جمیله بظهور رسید اما چه سود که در آخر بحسن خاتمت موفق نگردید بعد از واقعه صلابت خان خبر بجمال خان رسید که موکب همایون صاحبقران جهان از راه گندواره داخل ولایت برار گردید جمال خان از شنیدن آن خبر بغایت مضطرب بتهیه اسباب قتال و جدال نمود در خلال این احوال باز خبر رسید که جهانگیر خان حبشی از جمله امراء برار در مخالفت حکم صاحبقران کامگار اصرار نموده بقدم جسارت وادی محاربت پیمود و چون بر حکم تقدیر خالق قدیر و بفحوای حدیث رسول بشیر و نذیر علیه و آله من صلوات اتمها و انماها که الامور مرهونة باوقاتها در فتح و نصرت آنحضرت تاخیری بود چنانچه کلام حقایق انتظام حضرت امیر المومنین علیه الصلوة و السلام مبنی ازانست اصبر قلیلا فبعد العسر تیسر و کل امر له وقت و تدبیر و للمهیمن فی حالنا نظر و فوق تدبیر ثانیه تقدیر چغتائی خان که از شجعان دوران و سر گروه لشکر مغلان بود از دست قضا تفنگی خورده بمقر اصلی معاودت نمود و لشکرش چون سردار خویش را کشته دیدند بیکبار از میدان کارزار روی تافته متوجه بادیه فرار گردیدند صاحبقران بختیار نیز مصلحت در قرار ندیده عنان عزیمت بصوب معاودت معطوف گردانید جمال نکوهیده مآل از استماع این خبر مستبشر و مسرور گشته رایت مفاخرت باوج آسمان رسانید و در مقام انهدام اساس این دولت ابد انتظام در آمده نظم -

بآهنگ این دولت بی زوال　　　خیالی بسر داشت لیکن محال

عرایض عذر آمیز بپایه سریر ثریا مصیر ارسال داشته صورت کید و فریب را بقلم مکر بر صفحه تزویر نگاشت که چون میان دکنیان و غریبان مواد کینه و نزاع ارتفاع یافته و جمعی ازان طبقه در سلک بندگان آن آستان خلافت مکان انتظام دارند این غلامان در مبادرت بملازمت اعلی خائف و هراسان اند اگر صاحبقران دنیا بسان خورشید جهان آرا تن تنها بجانب مستقر سریر سلطنت آبا توجه فرمایند دیگر این بندگان را بهانه در تاخیر ملازمت نمانده کمر اطاعت بر میان بسته فرمان قضا جریان را گردن انقیاد خواهند نهاد چون سخنان رو اندود جمال خان مردود از صدق و صواب دور بود و در نظر بصیرت صاحبقران خورشید سریرت بعینه چون معاذیر مخالفت طلحه و زبیر با حضرت امیر المؤمنین علی علیه الصلوة والسلام می نمود نظم -

قلب اندودهٔ حافظ بر او خرج نشد　　　که معامل بهمه عیب نهان بینا بود

صاحبقران مؤید منصور پرتو شعور بر آن کلمات از صدق دور نیفگنده از قصبه هندیه بموضع کندوهه که نزدیک بولایت برهانپور ست توجه فرمود و استیصال نهال شوکت و اقبال جمال دجال خصال را

وجه همت علیا نهمت ساخته شب و روز بتدبیر تسخیر ممالک موروثی اشتغال می فرمود تا نصرت و اقبال دو اسپه باستقبال موکب جاه و جلال استعجال نموده نهال آمانی و آمال اعداء نکوهیده مآل بکلی استیصال یافت چنانچه عنقریب قلم مانی فریب بشرح آن خواهد پرداخت و من الله الاعانة والتکلان فی کل مکان و زمان -

ذکر توجه عادل شاه با سپاه نصرت پناه بمعاونت صاحبقران جمجاه و محاربه جمال خان گمراه بآن سپاه

چون صاحبقران گیتی ستان موضع گندوهه را مضرب خیام ظفر ارتسام ساخت مکاتیب بسلاطین دکن مرسول داشته همه را بمعاونت و نصرت طلب فرمود عادل شاه براهنمونی قاید توفیق و بسعی دلاور خان که دران آوان مسند وکالت بوجودش مزین بود کمر هوا داری و امداد صاحبقران با دین و داد بر میان بسته با سپاهی که کوه و هامون از شکوه شان بستوه آمدی از مستقر سریر سلطنت خویش حرکت فرمود نظم -

یکی لشکر آراست کز ترک و تیغ | فروزنده گردش برامد بمیغ
دلیران بصحرا کشیدند رخت | بکین خواه دشمن کمر کرده سخت

راجه علیخان والی برهانپور نیز چون بیرون آمدن عادل شاه را از بیجاپور بعزم معاونت صاحبقران موید منصور استماع نمود در ظاهر قلعه آثیر بملازمت آن صاحب تاج و سریر فایض گشته شرایط پیشکش و مراسم ضیافت بتقدیم رسانید و در تاریخ باتفاق صاحبقران آفاق متوجه ولایت برار گردید اما جمال خان مقهور چون خبر بیرون آمدن عادل شاه با سپاه کینه خواه از بیجاپور و توجه صاحب قران موید منصور با راجه علیخان والی ولایت برهانپور شنید و از همه جانب گرداب بلا و عنا متلاطم و محیط دید محاربهٔ عادل شاه را اهم دانسته با قریب ده دوازده هزار سوار کینه گزار مانند دریائی خونخوار بعزم رزم و پیکار عادل شاه کمر کین استوار ساخته در ملازمت شاهزاده کامگار رایت محاربت بر افراخت و چون در موضع کاری ناری تقارب فریقین روی نمود خبر رسیدن صاحبقران کامگار بولایت برار و اطاعت امراء نامدار آنجا که استظهار جمال خان بدیشان بود رسید جمال خان قبل از آنکه آن خبر در میان لشکرش منتشر شود و باعث پریشانی لشکر گردد فرمود که نقاره شادمانی فرو کوبند و خبر شکست لشکر صاحبقرانی بگوش اقاصی و ادانی رسانند و خود بتهیه اسباب محاربه مشغول گشته عزم رزم عادلشاه جزم نمود اتفاقاً در همان شب ابهنگ خان حبشی که از اعاظم امراء جمال خان بود با لشکر خویش از سپاه جمال خان گریخته خود را بسپاه عادل شاه رسانید و از انجا بجانب برار و ملازمت صاحبقران کامگار متوجه گردید اگرچه فرار ابهنگ خان و خبر اطاعت امرائی برار تزلزل تمام در اساس صبر و قرار جمال خان نا هوشیار افگنده اما حمیت جهالت بکار داشته روز دیگر رایت رزم و پیکار بر افراشت دلاور خان نیز عادل شاه را در لشکر گاه گذاشته با سپاه کینه خواه متوجه دفع جمال خان گمراه گشت نظم -

رسیدند لشکر بجای مصاف | دو پرکار بستند بر کوه قاف

خسک بر گذرگاه کین ریختند — نقیبان خروشیدن انگیختند
یزک بر یزک هر دو سو در شتاب — نه در دل سکون و نه در دیده خواب
ز بسیاری لشکر از هر دو جائی — فرو بست کوشنده را دست و پائی

بالجمله چون از دو طرف صفهائی آراستند و دلیران برخاشخر بکین یکدیگر برخاستند بهادر خان گیلانی با جمعی از غریبان که از چنگ جمال خان نجات یافته پناه بدرگاه عادل شاه آورده بودند کمر انتقام بر میان بسته بر صف لشکر جمال خان حمله نمودند توبچیان که توبهای صاعقه نشان را در پیش صف سپاه جمال خان چون سد سکندر کشیده بودند و راه گذر بر باد صرصر بسته بیکبار توبهائی صاعقه بار را آتش داده روی گیتی از دود آن چون شب ظلمان تیره و تار ساختند و علامت روز قیامت آشکار کردند چون توبخانه در بلندی واقع بود و سپاه عادل شاه در پستی توبها از بالائی صفوف سپاه عادل شاه گذشته آسیبی بکسی نرسانید دلیران غریب چون قریب بتوبخانه رسیده بودند حمله نموده ارابهای توب را درهم شکستند و خود را بر لشکر جمال خان زده بازوی شجاعت به تیغ و تیر و سنان کشودند درین وقت عین الملک و انکوس خان که روی رزمهٔ سپاه عادل شاه بودند از پس سپاه جمال خان درآمده بر ساقه سپاه تاختند و تمام بنگاه را غارت نموده صفوف لشکر جمال خان را پراکنده و پریشان ساختند چنانچه اکثر سپاه جمال خان روی از معرکه کارزار تافته بوادی فرار شتافتند جمال خان و خداوند خان با فوجی از دلیران جلادت شعار که خویش را ازان دریای خونخوار بر کنار کشیده بودند مشاهده نمودند که اکثر سپاه عادل شاه باخذ غنایم و جمع بهایم لشکر ایشان اشتغال دارند و دلاور خان با معدودی در میدان قتال مانده فرصت غنیمت شمرده رایت شجاعت برافراختند و مانند رعد خروشان و دریائی جوشان بر فوج دلاور خان تاختند و بیک حمله جمعی را بر خاک هلاک انداختند نظم ـ

سیاست درآمد بگردن زنی — ز چشم جهان دور شد روشنی
غبار زمین بر هوا راه بست — عنان سلامت برون شد ز دست
چنان گرم شد آتش کارزار — که از نعل اسپان برآمد شرار

دلاور خان هر چند کوشید که آن حمله را پائی دارد لشکرش را پای قرار استوار نمانده قدم در بادیه فرار نهادند او نیز ناچار نطاق الفرار مما لا یطاق بر میان بسته دل از فیل و اسپ و خیمه و خرگاه برداشته رایت هزیمت برافراشت نظم ـ

عنان باره تیز تک را سپرد — بصد حیله زان رزمگه جان ببرد

چون سپاه گریخته بعادل شاه رسید آنحضرت نیز مصلحت در توقف ندیده متوجه قلعه نلدرگ گردید تا قلعه مذکور که هفت گاو فاصله بود هیچ جا عنان باز نکشید تمام خیمه و خرگاه و اردو و بنگاه عادل شاه باموال و افیال بسیار و اسپان باد رفتار و اسلحه و آلات رزم و بیکار بدست لشکر جمال خان افتاد ازان جمله قریب دویست سلسله فیل بیستون آثار بود و علی هذا القیاس فی نقود و اجناس نظم ـ

سراپرده و خیمهٔ و تاج و تخت — نه چندانکه آن بر توانند سخت
جواهر نه چندانکه انرا دبیر — در آرد بتحریر یا در ضمیر
همان زنده فیلان گنجینه کش — همان تازی اسپان طاؤس فش
ز پیلان نامی دو صد زنده پیل — که در رزم جوشنده چون رود نیل
سلیح و سلب را قیاسی نبود — پذیرنده را زو سپاسی نبود

جمال خان مقهور بغیر از فیلان عفریت منظر باقی غنایم را بر لشکر کینه ور قسمت نموده روز دیگر عنان جسارت بجانب برار و محاربه با سپاه صاحبقران کامگار معطوف ساخت چون از نصرتی که بر سپاه عادل شاه یافته بود ماده نخوت و غرورش طغیان نموده مقابله با جنود ظفر ورود صاحبقران عاقبت محمود نمود در نظرش سهل و آسان می نمود در طی مراحل و منازل مسارعت جسته چون باد میتاخت و دو منزل را یکی میساخت غافل ازین معنی که نظم۔

تذ روی که بر وی سر آید زمان — بنخچیر شاهینش آید گمان
کبوتر که پهلو زند با عقاب — بقصد سر خویش دارد شتاب
سرو سیم آن بنده در سر شود — که با خواجهٔ خود برابر شود

و چون دست قضا عنانش را گرفته بسوی مسلخش می کشید سخن ناصحان بهیچ زبان نمی شنید و در مخالفت اصرار می ورزید تا بحوالی گاتی زهانگیر رسید نظم۔

آن سیه دل که شد از جام هوا مست غرور — فتنه انگیز تر از غمزه خوبان باشد

ذکر محاربه جمال خان با صاحبقران جهان و کشته شدن آن سر دفتر ارباب عدوان و کفران

و چون قبل از رسیدن جمال خان مقهور گذرگاتی مذکور را دلیران لشکر منصور بسته بودند توقف ننموده از گذر دیگر متوجه لشکر ظفر اثر گردید نظم۔

کسی را که دولت بگردد ز راه — براهی شتابد که افتد بچاه

صاحبقران گیتی ستان چون خبر عبور جمال خان مقهور از گذر دیگر شنید بر حکم ارباب الدول ملهمون بکوچ کردن ملهم گشته با راجه علیخان و سپاه گیتی ستان ازان مقام بجانب گذری که جمال خان توجه نموده بود نهضت فرمود نظم۔

شه شیر دل خسرو پیل تن — دران داوری گفت با خویشتن
صواب آنچنان شد که آرم شتاب — که آزرم دشمن نه بینم صواب

موکب گیتی ستان قبل از وصول جمال خان بمقابل گذری که راه لشکر جمال خان ازان گذر بود رسیده از حسن اتفاق که بخت و دولت عبارت از آنست آبی که دران زمین یافت میشد بدست عساکر نصرت قرین افتاد هنگام گرمی روز وحدت تابش آفتاب عالم افروز جمال خان با سپاه جهانسوز از گاتی گذشته

سپاهی سپاه ظفر پناه بنظر ایشان درآمد و چون فراز آن کوه بفضائی صحرا رسیدند زمینی دیدند که حرارتش از صحرای محشر نشان میداد و خشکیش داغ عطش بر جگر چشمه خور می نهاد نظم -

زمینی ز کوگرد بی آب تر هوائی ز دوزخ جگر تاب تر

لشکر جمال خان هر چند در طلب آب دران زمین بقدم اضطراب شتافتند نشانی بغیر از سراب نیافتند جمال خان چون حال بران منوال دید دل از ملک و مال برداشته ناچار در همان روز که سیزدهم شهر رجب المرجب بود عازم قتال و جدال گردید و باتفاق خداوند خان بتعبیهٔ صفوف پرداخته ارابهاء توبخانه را در پیش لشکر مانند سد سکندر درهم کشیده راه گذر بر باد صرصر مسدود ساخت و خود با لشکری مانند بحر اخضر متعاقب آن رایت محاربت برافراخته بجانب سپاه نصرت پناه در حرکت آمد از نوادر اتفاقات میان آن دو سپاه رزمخواه خلابی فاصله بود که بیک نظر را عبور بران متصور و مقدور نبود و عساکر نصرت شعار بر کنار آن توبهائی صاعقه آثار نصب نموده بر اعداء دین کمین ساخته بودند سپاه جمال خان غافل ازان خلاب چون سیل دمان میراندند ناگاه اکثر فیل و سوار ایشان در میان گل و آب آن بسان خر در خلاب ماندند لشکر جمال خان مقهور از عبور بر خلاب مذکور عاجز گشته هر چند چپ و راست شتافتند راه گذری نیافتند عساکر نصرت شعار که بر کنار آن خلاب صف کشیده بودند بیکبار توبهائی صاعقه آثار چون ابابیل بر اصحاب فیل باریدند و سلک جمیعت جمالخانیان را که چون ثریا انتظام داشت بنات النعش وار پریشان گردانیدند درین وقت حبشخان که یکی از امرائی جمال خان بود بر اهنمونئ دولت بیدار اقبال آسا روی از جمال مدبر برتافته با قریب هزار سوار بملازمت رکاب ظفر انتساب صاحبقران کامیاب شتافت و ازین جهت فتور و قصور تمام بلشکر جمال بد فرجام راه یافت جمال خان مقهور چون حال بران منوال دید مضطرب گردیده بر حکم الغریق یتشبث بکل حشیش چپ و راست می تاخت و مردم را بحرب حریص میساخت تا خود را بتوبخانه رسانیده هر چند توبچیان را بتوب انداختن امر می نمود هیچ کس توب نمی انداخت لاجرم خشم برو مستولی گردیده سر مادو رام هندو را که حواله دار توبخانه بود بدین بهانه از بدن جدا ساخت و چون بهر طرف که نظر می انداخت از مخافت تیغ و سنان خونریز راه گریز بسته میدید بنا برین دست از جان شیرین شسته با خداوند خان فدوی وار قدم در میدان کارزار نهاده بازوی شجاعت به تیغ و سنان خون فشان بر کشاد نظم -

برامد بخورشید تابنده گرد ز بس گشت هرسو شتابنده مرد
جهان شد بگرد اندرون نا پدید کسی از یلان خویشتن را ندید
ز عکس سر تیغ و برق سنان سر از راه می رفت و دست از عنان
ز زخم تبر زین و تیر خدنگ همه موج خون خاست از دشت جنگ

درین اثنا نسیم فتح و نصرت از مهب عنایت یزدانی بر پرچم رایت نصرت آیت صاحبقرانی وزیده لطیفه و ما النصر الا من عند الله از پرده غیب بمنصه ظهور رسید و سعادت و اقبال دو اسپه باستقبال موکب جاه و جلال آمده رایت جمال خان که با ذروهٔ افلاک لاف برابری میزد بخاک مذلت نگونسار گردید از دست

قاصد اجل تفنگی بر پیشانی جمال بد خصال رسیده نهال آمالش از تند باد آجال بکلی استیصال یافت و از دست مالک جحیم شربت حمیم در کشیده بعذاب الیم واصل گردید یکی از دلیران سپاه ظفر پناه او را شناخته سر پر شرش را که کبوتر خانه هوا و هوس فاسد شده بود و بوم غفلت در دماغش آشیان نهاده از پیکر بدن زیمن جدا ساخت و زمین را از لوث وجود مردودش بپرداخت و بملازمت صاحبقران کامگار شتافته بر رسم نثار در پای سمند برق رفتارش انداخت نظم -

سر دشمنان تو استغفر الله | که خود دشمنان ترا سر نباشد
نثار سم مرکبت باد اگرچه | نثاری ازین کم بها تر نباشد

خداوند خان چون مآل حال جمال دجال خصال بدان منوال دید با جمعی از دلیران رو از معرکه جدال و قتال بر تافته قدم در بادیه فرار نهاد فوجی از شیران بیشه کار زار تعاقب نموده برق وار خود را بدو رسانیدند اگرچه خداوند خان حرکة المذبوحی نمود اما چون ایام عمرش بختام اجل موعود مختوم گردیده بود بر دست دلیران ظفر ورود از ساغر تیغ آبدار شربت ناگوار مرگ در کشیده بیک چشم زدن بجمال خان رسید نظم -

چنین باشد سزای انکه با دولت زند پهلو | همین باشد جزای انکه با نعمت کند کفران

اما دستور خان خواجه سرا که بفرموده جمال خان بمحافظت شاهزاده دوران اشتغال داشت همین که قتل جمال خان و خداوند خان مشاهده نمود شاهزاده عالمیان را برداشته رایت هزیمت برافراشت و چون خبر فرار دستور خان کفران شعار بمسامع خورشید جوامع صاحب قران کامگار رسید جمعی از دلیران سپاه نصرت پناه را بتعاقب آن گمراه نامزد گردانیده دلیران لشکر دنبال آن ناقص بد سیر بسرعت باد صرصر شتافتند دستور مقهور چون دید که از دست دلیران سپاه منصور جان بر کران نمی تواند کشید بترک شاه زاده گفته سر خویش گرفت و چون مرغ تیز پر راه گریز در پیش گرفت دلیران سپاه شاهزاده را بدرگاه عرش اشتباه رسانیده بسعادت ملازمت صاحب قران گیتی ستان فایز گردانیدند صاحبقران گیتی‌ستان از کمال شفقت و مرحمت جبلی شاهزاده را مشمول عواطف و عنایات خسروانه فرموده از روی التفات جبین مبینش را بوسیده ذیل مغفرت بر زلاتش پوشید بلی هر چند قرة العین از منهاج اطاعت و انقیاد انحراف نماید و در مقام مخالفت و اعتساف درآید بر مقتضای اولادنا اکبادنا بعین عنایت و عاطفت ملحوظ و منظورش داشتن و شیوه عفو و اغماض رعایت فرموده نسبت ابوت و بنوت فرو نگذاشتن و از هفوات و زلاتش در گذشتن شیوه مرضیه ملوک خجسته شیم و اخلاق ستوده پادشاهان عالم است القصه چون دست قضا نامه عمر جمال خان کفران پیشه را بختام اجل موعود مختوم و وجود نا محمودش را بطمانچه فنا معدوم ساخت و ایام دولتش که فی الحقیقة شام نکبت سعدا وعید دولت اشقیا بود سپری گشت آفتاب عالمتاب برهانشاهی بیمن تائید الهی از افق سعادت و مطلع نصرت طالع و لامع گردیده غنچهٔ آمال آنحضرت از نسیم اقبال شگفتن گرفت و صدای کوس بشارت غلغله در گنبد گردون انداخته همای فرخ لقای سعادت بال اقبال کشاده سایه دولت و رفاهیت بر مفارق فرق انام بتخصیص اهل اسلام افکند نظم -

روشن شد از انوار سعادت افق دین | تاریکی کفران و ضلالت بسر آمد

صاحبقران جهانگیر بر تیسیر آن فتح بزرک شکر و ثنائی مالک الملک قدیر تعالی شانه عن الوزیر و النظیر بجائی آورده بشکرانه آن فتح نمایان لشکر جمال خان را از سطوت سپاه ظفر پناه امان داد و ابواب امنیت و رفاهیت بر روی جهانیان کشاد اکابر و اشراف بمراسم تهنیت آن فتح نامدار پرداخته زبان را از کوهر دعا و ثنائی صاحبقرانی صدف لؤلؤ شاهوار ساختند و هریک بقدر پایه خویش بتشریفات و انعامات اختصاص یافتند دبیر روشن ضمیر فتح و تسخیر صاحب قران جهانکیر بقلم کوهر بار تحریر نموده مصحوب مسرعان بهر شهر و دیار روان ساخت و صیت این بشارت در طاس نکون کردون انداخت نظم -

بهر شهری از شادی فتح شاه — بشارت بران بر کرفتند راه
بهر کشوری جشنها ساختند — بشکرانه رایت بر افراختند

مدت سلطنت شاه زاده ستوده خصال و وکالت جمال خان نکوهیده مآل قریب دو سال بود و این واقعه در سیزدهم رجب المرجب ۹۹۹ ھ روی نمود چون احوال فرخنده مآل صاحب قران دریا نوال و وقایعی که از مبداء طلوع آفتاب بی زوالش از برج ولادت تا حال بوقوع انجامیده زیاده از آنست که این مجلد را مجال کنجائی آن باشد ناچار خامه بدایع نکار در تحریر آن دفتر علیحده خواهد پرداخت و جیب و کنار روزگار از لآلی شاهوار کرانبار خواهد ساخت نظم -

چو شد نیمهٔ این سخن مهره بست — مرا نیمهٔ عالم آمد بدست
دکر نیمه را کر بود روزکار — چنان کویم از طبع آموزکار
که خواننده را سر برآید ز خواب — برقص آورد ماهیان را در آب
زمانه کرم داد خواهد زمان — چنان آید اندیشه را در کمان
که در باغ این نقش چینی نورد — کل سرخ رویانم از خاک زرد
کر اقبال شه باشدم دستکیر — سخن زود کردد کذارش پذیر

امید که تا خسرو سیارکان را بر کرد مرکز جهان دورانست و خورشید درخشان بر ذرات کون و مکان نور افشان آفتاب عالمتاب سلطنت و خلافت صاحبقران کامران کامیاب که از مشرق نصرت و اقبال تابان است از عین الکمال کسوف و زوال در امان باد و تا انقراض دور زمان دوران دوران شاه برهان باد بالنبی و آله الامجاد وقع الفراغ من تالیفه و تسویده فی لیلة الاحدی رابع عشر من شهر المبارک المسمی بربیع الاولی من شهور سنه ثلث و الف من الهجرة النبویه المصطفویه علیه و الیه الف الف صلوة و تحیه علی ید العبد المذنب المفتقر الی رحمة الله الولی علی بن عزیز الله الطباطبائی الحسنی غفر الله له ولوالدیه ولاخوانه و لجمیع المومنین و المومنات انه سمیع الدعوات و قاضی الحاجات فی بلدة احمد نکر حرسها الله عن الوهن والخطر

تم تم تم

م

گفتار در موجبات توجه سپاه کینه خواه مغل بممالک دکن و بی نیل مقصود معاودت نمودن

قال الله سبحانه و تعالی عما یصفون «الا ان حزب الله هم الغالبون»

بسم الله الرحمن الرحیم

بر خورده بینان خرد مند که اصحاب بصیرت و بینش اند و نتیجهٔ کارخانهٔ آفرینش روشن و هویدا ست و مبرهن و پیدا که چون مالک الملوک جل و علا که رفع و حفظ معارج و مهابط سعدا و اشقیا اثری از آثار لطف و عنف او ست بمفاتیح عنایت بیغایت ما یفتح الله للناس من رحمة فلا ممسک لها دریچه فتح و نصرت بر روی دولت سعادت مندی کشاید و قاید الطاف سرمدی شمع هدایت فیروزی در پیش طاق همت والا نهمتی بر افروزد طغرا نویس سعادت ازلی مناشیر اقبالش بطغرائی عزای الا انّ حزب الله موشح گرداند و دست قضا قامت قابلیتش بخلعت با کرامت ینصرک الله بیارایدبلی غنچهٔ هر مراد در بوستان امانی از نسیم عنایت ربانی شگفتن گیرد و دیگر اسباب درمیانه بهانه و شمع فیروزی در شبستان ملک و دولت از نور هدایت یزدانی اضاءت پذیرد و کثرت لشکر و وفور حشر درین کارخانه افسانه نظم -

سعادت ببخشایش داور ست — نه در دست و بازوی زور آور ست
چو دولت نبخشد سپهر بلند — نیاید بمردانگی در کمند
چو نیرو فرستد خداوند پاک — ز ماری بموری برآرد هلاک

پس هرکرا دیدهٔ بصیرت از سرمهٔ توفیق روشنی یابد و پرتو انوار این معانی بر جام فرجام نمای ضمیرش تابد بهر کار دشوار که پیش آید و هر مهم خطیر که روی نماید دست اعتصام بحبل المتین توکل استوار سازد و رابت عزم بقوت بازوی و افوض امری الی الله بر افرازد نظم -

بیزدان پناهد بهر نیک و بد — بدرگاه او استعانت برد

هر آئینه بر حسب و هو حسب من یتوکل علیه بر در هر مراد که حلقه آرزو بجنباند بی توقف بکشاید و روی امید بهر سو که آورد وفود مقصود دو اسبه باستقبالش آید نظم -

نشد کس بر اسب توکل سوار — که او را نشد صید دولت شکار

دلیل روشن بر درستی و راستی این سخن ست آمدن لشکر قیامت حشر مغل بولایت دکن و بعد از محاصره حصار احمدنگر و کشش و کوشش بیحد و مر چهرهٔ فتح و ظفر نا دیده معاودت نمودن بیمن وفود تائید ایزد متعال کما قال عز من قال و ایدهم بجنود لم تروها و از برکت همت والا نهمت و صدق نیت و خلوص عقیدت و عزیمت و توکل صادق سرادق عزت و جلال و سرا پردهٔ عصمت و اقبال مهد علیای حضرت بلقیس سلیمان مکان قیدافه سکندر توان همائی همایون رای بهمن دار الوا مریم عیسی دم سپهر عصمت و صلاح خدیجهٔ خیره پرده عفت و فلاح رابعهٔ سجادهٔ زهد و ورع پروری مروج شرع پیغمبری فرازندهٔ کاخ مذهب اثنی عشری خورشید سریر خلافت و سروری مهر سپهر رافت و فیض گستری مشتری فلک طهارت

و پرهیزگاری ماه آسمان جلالت و کامگاری دره التاج اکلیل حشمت و شهریاری ثمره شجرهٔ سلطنت بختیاری شمع شبستان اسفندیاری نور حدقه دارائی نور حدیقه کشور کشائی یادگار دودمان بهمنی نظم -

فروغ نعل سمندش هلال غرهٔ دولت　　مثال سایه چترش سواد دیده کشور
هزار بار بروزی شکسته از ره تمکین　　شکوه مقنعه او کلاه گوشه سنجر
ز عصمتش نکشیده شمال گوشه برقع　　ز عفتش نگرفته خیال دامن معجر
اگر زمانه کشایش ز رای او نپذیرد　　کلید صبح شود قفل بر دریچهٔ خاور

المختص بنصرت الله الملک المنان المنصور علی اهل البغی و العدوان چاند بی بی سلطان ناموس العالمین ملجاء الاسلام و المسلمین کهف الضعفاء و المساکین بنت خاقان جمجاه سکندر سپاه خورشید کلاه فلک بارگاه المکفوف بغفران الله شاه حسین نظام شاه مد الله تعالی اطناب سرادق رافتها و ظلال جلالتها و ارفع لواء نصرتها حتی بقیت الشهور و السنین علی مفارق العالمین - طوطی شکر شکن انجمن سخن سرای و هزار داستان چمن انجمن ارائی که بصولجان قلم و بنان گوی شرح و بیان از میدان نکته سنجان جهان و سخن وران زمان ربوده و اکثر این بدایع وقایع را برای العین مشاهده نموده نظم -

عالم این سکه سالم عیار　　عامر این گلشن دایم بهار
بلبل رنگین گل این بوستان　　ساقی گلگون مل این داستان

پرده از رخسار عرایس این اخبار ابکار بدست انها و اظهار میکشد و پرده نشین این در ثمین خرد کابین را در نظر ناقدان بصارت آئین چنین جلوه میدهد که چون بعد از شهادت شاهزاده شهید سعید ابراهیم نظام شاه علیه غفران الله میان منجوی جانی بیگی قدم از طریق اطاعت و بندگی کشیده رایت غوایت در وادی ضلالت بر افراشت نظم -

ره مردمی نزد او خوار شد　　دلش بنده و گنج دینار شد
کمر بسته آز و جویای کین　　بگیتی ز کس نشنود آفرین

و طفلی را بسلطنت مملکت دکن برداشته باحمد شاه موسوم ساخت و شاهزاده دوران نور حدقهٔ سلطنت و بختیاری، ثمره شجره خلافت و کامگاری بهادر نظام شاه بن ابراهیم شاه را بقلعهٔ جوند که از سایر قلاع دکن بمتانت و امتناع اشتهار تمام دارد فرستاد و بهمین اکتفا ننموده جمعی از روز بانان تیره روز برگرد سرا پرده عصمت و جلالت مهد علیائی حضرت بلقیس زمان و قیدافه دوران برگماشت تا مانع تردد ملازمان و عبیدان سدهٔ سنیه گشته کسی را پیرامون آستان قدسی مکان راه ندهند بلکه خیال محال استیصال آن نهال دوحهٔ اقبال نیز در سر داشت نظم -

بآهنگ این دولت بی زوال　　خیالی بسر داشت لیکن محال
غافل ازین معنی که نظم -

کاخ سعادتی که شد از فضل حق بلند　　از منجنیق حیله نیاید برو گزند

چون امرای حبشی از متابعت میان منجو امتناع نموده قلعه احمد نگر را محاصره کرده کار بر محصوران حصار دشوار گشت میان منجو از روی عجز و اضطرار عرضه داشتی بپایه سریر شاهزاده کامگار عالی تبار شاه مراد که پیوسته خیال تسخیر ممالک دکن در سر و اندیشه توجه بآصوب در خاطر داشت فرستاده آنحضرت را بتسخیر این مملکت جنت نظیر ترغیب و تحریص نمود قبل ازان فرمان قضا جریان پادشاه جمجاه ملائک سپاه اکبر پادشاه نیز در باب تسخیر دکن بشاهزاده و سایر امرای سرحد رسیده بود درین وقت که بر عرضه داشت میان منجو و کیفیت مخالفت امرای نظامشاهی اطلاع یافت فرصت غنیمت شمرده با سپاه گجرات و مالوه و سایر بلاد رایت عزیمت بصوب دکن برافراشت و چون راجه علیخان حاکم برهانپور بر توجه آنسپاه موفور اطلاع یافته از معاونت و موافقت سپاه دکن بالکلیه مایوس گشت بموجب فرمان حضرت اکبر پادشاه که در باب موافقت و مرافقت شاهزاده و سران سپاه باو رسیده بود عازم ملازم آن گروه قیامت شکوه گشته با خان خانان که بر قول او وثوق و اعتماد بیشتر داشت ملاقات نمود و باتفاق بملازمت شاهزاده آفاق رسیده بهیئت اجتماعی از راه سلطان پور و نذر بار متوجه ولایت دکن گردیدند و چون سرو جویبار امارت و جلال نیر برج سعادت و اقبال خورشید فلک رفعت و کمال پروردهٔ نهال چمن دولت برگزیده گوهر کان قابلیت منظور انظار تربیت و الطاف پادشاهی مشمول صنوف عواطف و عنایات نامتناهی الهی اسعد الامرائی فی الزمان سعادت خان که از جملهٔ خدمه عتبه علیائی سلطنت برهان نظامشاهی بوفور قابلیت و جوانمردی متفرد و مستثنی است و صنوف فضایل صوری و معنوی متحد و محلی چهره حالش بخط و خال اخلاص و اعتقاد زیور و کمال یافته و انوار عرفان و ایقان بر مشرق خاطر فیاضش تافته نظم ـ

جهان روشن از ماه خرگاه او ست　　　فلک گردی از خاک درگاه او ست

بعد از قضیه هائله حضرت ابراهیم شاه بالضروره و بحسب اقتضاء صلاح وقت با حرامخور کینه جو میان منجو ظاهرا ملایمتی می نمود و متابعتی اظهار می فرمود چنانچه وقت محاصره نمودن حبشیان منجو را آن خان فرشته خو در حصار مانند قطب فلک پائی در دامن سکون و قرار داشت بعد از تفرق جمیعت حبوش میان منجو آن خان سعادت نشان را بجانب ولایت کالنه و ناسک که از دیوان خلافت مقرون نظامشاهی بمقاضای آن سر دفتر خلوص و وفا مفوض بود رخصت نمود درین وقت که عبور و مرور سپاه موفور مغول برانسمت افتاد و سعادت خان را نظر بر قلت اعوان و کثرت و عدت دشمنان مقابله و مقاتله مصلحت نبود لاجرم از راه گذر آن لشکر بی مر ویرانی اثر انحراف نموده لشکر مغل بی مناقشه و منازعه بولایت دکن درآمد بالجمله خبر قرب وصول سپاه مغل مشرب عیش میان منجو را که از محاصره حبشیان خلاص یافته بود تیره ساخته از طلب آن سپاه کینه خواه نادم گردید چه قوت مقابله و مقاتله آن گروه کوه شکوه در حوصله مکنت و طاقت خویش ندید نظم ـ

چو جان ستیزنده آگاه گشت　　　که طوفان لشکر درآمد بدشت
پریشان شد از فکر کارش دماغ　　　برفت از دماغش هوای فراغ

لاجرم عزیمت هزیمت مصمم ساخته درین باب با ارباب ملک و دولت مشورت نمود چون از بندگان آستان مهد علیای حضرت بلقیس زمان بغایت متوهم و هراسان بود بحسب ضرورت بآن استان خلافت آشیان شتافته ابواب عجز و افتقار بکشود و از در اعتذار درآمده ملایمت بسیار نمود تا بافسانه و افسون مهد علیای آنحضرت را برآورده در حصار دیگر محبوس سازد و خاطر از دغدغه آنحضرت بپردازد هر چند سعی نمود افسون و مکرش بخدمه آن عتبه علیه در نگرفت نظم ـ

هر حیله که در تصور عقل آید　　　کردند و لیک با قضا در نگرفت

بالضروره دست از بندگان آن آستان قدسی آشیان باز داشته ببهانه مقابله سپاه مغل از حصار احمدنگر رایت عزیمت بر افراشت و چون بجهت جمعیت سپاه دکن و رسیدن پسرش میان حسن که با جمعی از امرا بدفع فتنهٔ اخلاص خان و سایر امرای حبش نامزد شده بود چنانچه شمه ازین سابقاً مرقوم شد دو سه روز در ظاهر حصار توقف نمود خبر قرب وصول لشکر قیامت اثر مغل متواتر گردیده عنان تمالک و تماسک یکبارگی از دستش بیرون رفت لاجرم در باب فرار و ارتکاب رزم و پیکار با امرا و سران سپاه لوازم مشورت به تقدیم رسانید اکثر امرا و اعیان بجهة استرضای خاطر میان منجوی هزیمت جو گریز را بر ستیز و آویز ترجیح دادند مگر حجاب گردون جناب سلاطین دکن و همچنین خان معظم مکرم جامع الفضایل والشیم ما صدق نیکخواهی و خیر اندیشی مجاهد الدین شمشیر خان حبشی که از فیض عواطف و الطاف نامتناهی پادشاهی تربیت یافته و باخلاق گزیده و آداب پسندیدهٔ حضرت خدا یگانی فردوس آشیانی مرتضی نظام شاه که ضرب المثل ارباب دین و دولست متخلق و متادب گشته و بتدریج و تربیت از موقف بندگی بدرجهٔ امارت و سروری ارتقا نموده دست از تصدی امور امارت و سپاه آرائی باز داشته پای عزلت در دامن انزوا و اعتکاف کشیده بتحصیل علوم دینیه و کسب معارف یقینیه مشغول گردیده بود درین وقت که کار میان منجوی باضطرار رسیده سر رشته کار از دست داده بود آن زبده ارباب عرفان را بجهة تقدیم مشورت و تمهید بساط مصالحت با اخلاصخان و سایر حبشیان طلب نمود و از رائی صواب نمایش در محاربه سپاه مغل و عدم آن استشاره و استخاره نموده سر دفتر ارباب صدق و ایقان مجاهد الدین شمشیر خان میان منجو را از عزیمت هزیمت مانع گشته فرمود که از سپاه دشمنان بی ارتکاب رزم و استعمال تیغ و سنان فرار نمودن و عرصه ولایت و کافه رعیت را پائمال لشکر اعدا ساختن و قاطبهٔ انام را در دام بلا و کام اژدها انداختن در کیش ارباب حقیقت و مذهب اصحاب مروت پسندیده نیست ع ـ

بیرون شدن ز معرکه بی رزم عار ماست

و در روز جزا نیز موجب سخط الهی و عذاب نا متناهی میان منجو جواب داد که لشکر صف شکن دشمن باضعاف و آلاف سپاه دکن ست و رزم و پیکار محتمل هزار گونه تعب و محن مبادا چشم زخمی روی نماید و جمیع فیلخانه و توبخانه و اثاثهٔ سلطنت و مکنت بدست دشمنان در آید چه حکما گفته اند عاقل آنست که از رزم قوی تر از خود بپرهیزد و شرط حزم و احتیاط آنکه تا تواند مهم بمحاربه نرساند و فتنه نیانگیزد نظم ـ

مزن بر سپاهی ز خود بیشتر　　　که نتوان زد انگشت بر نیشتر

قطرات معدود باران را با دریای بیکران دعوی برابری محال است و ذرات سرگردان را با خورشید رخشان خیال همسری چه مجال انسب آنست که عنان از مقابله دشمنان قوی برتابیم و پناه بسرحد ولایت اعلی حضرت خلافت و معدلت پناه سلطنت و حشمت دستگاه خاقان جمجاه سکندر سپاه فریدون فلک بارگاه خورشید کلاه سمی خلیل الله المؤید من عند الله ابو المنصور ابراهیم عادل شاه برده آن درگاه فلک سپاه را گریزگاه سازیم و از بندگان آن درگاه خلایق پناه و عالیحضرت سلطنت و خلافت پناه قطب فلک شهرباری مهر سپهر سلطنت و کامگاری سمی رسول الله المؤید من عند الله ابو المظفر محمد علی قطب شاه استعانت و استمداد جسته از روی قدرت و قوت تمام بدفع اعدا پردازیم مجاهدالدین شمشیر خان فرمود که اگر شما ملاحظه دارید در همین مکان توقف نموده لشکر رزم گستر بمن سپارید و مقابله و انتقام اعدا بعهدهٔ اهتمام من گذارید تا بتوفیق خداوند ارض و سما شبیخونی بر سپاه اعدا زده دست بردی به دشمنان نمایم که داستان دستان و قصهٔ هفتخوان را در طی نسیان آرد نظم -

بنیروی تائید پروردگار　　　بر آریم از جان دشمن دمار
زمین کوه تا کوه پر خون کنیم　　　زخون شان جهان رود جیحون کنیم

اگر بامداد تائید ربانی غلبه و فیروزی نصیب اولیای این دولت ابد انتما گردد فبها والاّ قزاق گشته فدوی وار پیوسته اطراف سپاه اعدا را می تاخته باشیم و ازان گروه قیامت شکوه هرکس می یافته بر خاک هلاک می انداخته باشیم و طارق تردد بر ایشان مسدود می ساخته تا کار بران قوم پریشان روزگار دشوار گشته هیچکس از لشکر دشمنان بواسطه آب و علف پرکار وار قدم از دایره بیرون نتوانند نهاد شاید که باین حیله دشمنان نیک به تنگ آمده بی تحصیل نام و ننگ عنان بصوب مراجعت معطوف سازند چون خاطر میان منجو از جانب جناب شمشیر خان ایمن نبود بیهانه آنکه لشکر بموافقت و مرافقت شما همداستان نخواهند گشت از سخن و صوابدید آن خان عوارف نشان ابا و امتناع نمود نظم -

کسی را که روز بد آید به پیش　　　به پیچد سر از راه بهبود خویش

و بجهة استرضای خاطر شمشیر خان امیر الامرائی و سر لشکری صوبه احمد نگر را بآن خان ستوده سیر تفویض نموده ضبط ولایت و محافظت رعیت بعهدهٔ اهتمام آن خان عالیمقام مقرر فرموده تا سپاه پراگنده اطراف ولایت در ظل رایت فیروزی آیتش جمع آیند و اوامر و نواهی آن ما صدق نیک خواهی را بقدم اطاعت و انقیاد تلقی نمایند پس فرمانی درین باب قلمی نموده قامت قابلیت آن خان عوارف نشان را بخلعت امیر الامرائی و دارائی ولایت و رعیت بیاراست و کوتوالی حصار سپهر آثار احمدنگر را باتصار خان که از دوستان و اعوان او بود تفویض نموده بدفع بعضی از اشراف و اهالی ملکش وصیت فرمود انگاه باحمد شاه و جمیع نقود و نفایس اجناسی که در خزانه موجود بود و قریب سی صد سلسله فیل بیستون عدیل و تمام توبخانه و سایر اسباب سلطنت و حشمت و موازی هشت هزار سوار که موافقت و مرافقتش اختیار

نموده بودند روز جمعه بیستم شهر ربیع الثانی رایت هزیمت و ثرویر بصوب ولایت بیژ برافراشت جمعی از اکابر و اعیان مثل دستور اعظم اکرم جامع الفضایل و الشیم صاحب الرائی الثاقب والتدبیر الصایب ذی المحامد و المناقب اکفی الکفات جهان افضل الخوانین فی الزمان زبدة الوزرائی فی الدوران رکن السلطنة الباهره عضد الدولة القاهره مقرب الحضرت العلیة العالیه معتمد الخلافة الخاقانیه عمدة الملک قدوة الاعیان افضل خان که باصابت راي ثاقب و کفایت تدبیر صائب از خردمندان جهان و عقلای دوران گوی دانش ربوده و پیوسته در خدمت ملوک سلاطین جهان از اعیان و اقران ممتاز و سرفراز بوده نظم ـ

همش عقل و دانش همش مردمی　　سروش است بر صورت آدمی
خردمند و آهسته و تیز هوش　　دلش بحر علم و زبانش خموش
چو نقد سخن در عیار آورد　　همه مغز حکمت بکار آورد

پیوسته مخفی حقیقت دولتخواهی و یکرنگی و خیر اندیشی خویش بعرض بندگان علیا حضرت بلقیس منزلت سکندر حشمت قیدافة الزمانی خدیجة الدورانی ثبت الله ارقام مکرمتها و معدلتها علی صحایف الشهور والسنین ما دامت السموات و الارضین میرسانید و خود را در سلک خدام آن عتبه سپهر احترام انتظام میداد و فضایل پناه افادت و افاضت دستگاه سر دفتر عارفان آگاه زبده دولتخواهان درگاه شمس الحجاب وقدوة ارباب الالباب مقرب درگاه شهریاری مولانا شمس الدین محمّد لاری حاجب عالیحضرت خلافت و معدلت پناه خاقان جمجاه سکندر دستگاه سلیمان سپاه فلک بارگاه سمی خلیل الله ابراهیم عادل شاه و افادت و افاضت انتباه حقایق و معارف اگاه مقرب درگاه ربانی مولانا حاجی محمّد اصفهانی حاجب عالیحضرت اعظم همایون سلیمانی ظل سبحانی المؤید بتائید الله خادم اهل بیت رسول الله محمّد قلی قطب شاه و عمدة الاعیان حبیب خان که در آن زمان منصب وزارت حکومت بدو مفوض بود و سیادت و شجاعت دستگاه شیر بیشهٔ تهور و مردانگی سر و بوستان مرتضوی میر محمّد زمان رضوی مشهدی و جمعی دیگر از غریبان که راقم حروف اقل خلق الله علی بن عزیز الله طباطبا از جملهٔ ایشان بود پای سلامت در دامن انزوا و اعتزال کشیده بهمراهی میان منجو راضی نگردیده ملازمت سدّه سلطنت و خلافت را برفاقت آن سر دفتر ارباب ضلالت مرجح دانستند میان منجو از تخلف ایشان اندیشه ناک گشته کس بصفدر خان حاکم شهر و برهان آباد فرستاد تا تمام غریبان را طوعاً او کرهاً با توبخانه و استعداد آتشبازی سروکار دیوانی همراه گرفته باردو رساند لاجرم صفدر خان حبیب خان و اسد خان و بعضی از غریبان را خواهی نخواهی کوچانیده متوجه لشکر میان منجو گردانید و جمعی از اعیان در منازل خویش نشسته در بروی خلق بستند و بلشکر میان منجو نه پیوستند القصه چون مهد علیای حضرت بلقیس سکندر لوا بر هزیمت مفسدان ملک و متغلبان دولت اطلاع یافت و دید که میان منجوی کینه جو اساس سلطنت و قواعد دولت را بیکبارگی ویران و پریشان ساخته رخنه در ارکان این دودمان خلافت بنیان انداخت همت علیا نهمت به تنظیم مهام دین و دولت مصروف ساخته عنان عزیمت خسروانه بصوب تنسیق امور جمهور تافت و پرتو التفات بتشئید قواعد سلطنت و خلافت انداخته بتلافی و تدارک اختلالی که بقوایم سریر حشمت و جلالت راه یافته بود پرداخت نظم ـ

کار دولت چنان بساخت که نیست   جز که در زلف شب پریشانی
بیخ بدعت چنان بکند که دیو   ملکی میکند نه شیطانی

و چون ظهیر اللامارة و الایالة شمس الامراء فی الزمان صاحب الحسب و النسب محمد خان میان منتجب که رضیع این دولت ابد پیمان وضیع نعمت این دودمان خلافت بنیان بوده از مبداء ایام رشد و تمیز پیوسته بر طریق مستقیم اطاعت و انقیاد اوامر و نواهی پادشاهی ثابت قدم و بر منهج قویم خیر اندیشی و دولتخواهی راسخ دم بوده بتخصیص در ایام تغلب و تسلط میان منجو در خفیه با خدمه عتبه علیای حضرت بلقیس سکندر لوا در دفع اعدا تدبیرات صایب مینمود و روز و شب در فکر استیصال نهال شوکت ارباب ضلال می بود و همیشه با امین الدولة العلیه معتمد السلطنة العالیه صاحب الاعظم الاکرم جامع الفضایل و الشیم صاحب الرای و التدبیر الممدوح بلسان الصغیر و الکبیر افضل الخوانین فی الزمان عمدة الملک افضل خان در دفع دشمنان دولت عهد و پیمان در میان آورده تدابیر ثاقب میفرمودند و شبها با یکدیگر ملاقات نموده در استیصال نهال شوکت و اقتدار ارباب ضلالت و استکبار مراسم مشورت و لوازم راجوت بتقدیم میرسانیدند و منهیان همیشه صورت یکجهتی و دولتخواهی ایشان در پایه سریر ثریا مصیر علیا حضرت بلقیس الزمانی مرفوع میداشتند دربن وقت که میان منجو مستقر سریر سلطنت و خلافت خالی گذاشته رایت هزیمت برافراشت مهد علیای حضرت بلقیس زمان کس نزد اکفی الکفات عمدة الدولة افضل خان و محمد خان فرستاده آن دو خان عالیشان را از موافقت میان منجو منع فرموده بدفع انصار خان ترغیب و تحریص نمود بالجملة چون اکثر اشراف و اعیان ملک از لشکر میان منجو تخلف نمودند انصار خان کوتوال حصار سپهر مثال احمد نگر ازین معنی اندیشه ناک گشته بموجب وصیت میان منجو همت بتدبیر دفع آنجماعت گماشت و چون از محمد خان که رأس و رئیس و پیشوائی کافه دکنیان بود پیشتر از دیگران دغدغه داشت دفع انجناب را اهم دانسته روز دو شنبه بست و سیم ربیع الثانی که فی الحقیقة غره صبح دولت اولیا و شام نکبت و محنت اعدا بود با جمعی از برادران و اعوان خویش مقدمهٔ قتل محمد خان ترتیب داده کس بطلب آن خان عالی نسب فرستاد که بجهة تدبیر و تنظیم بعضی از امور ضروریهٔ ملک و دولت بحضور آن خان عالیشان احتیاج تمام است انچه راقم حروف از محمد خان استماع نموده درین قضیه مرقوم کلک بیان می گردد بالجمله با آنکه محمد خان از مجاری قول و فعل انصار خان روایح غدر و نسایم عدوان استشمام میفرمود اعتماد بر کرم خالق العباد نموده دست اعتصام بعروة الوثقای توکل استوار ساخته با معدودی از فرزندان و خویشان متوجه حصار و ملاقات انصار خان تیره روزگار گردید و چون با آن سر گشته بادیه ضلال ملاقات فرمود انصار خان ببهانهٔ اینکه در خلوت بلوازم مشورت پرداختن اولی است محمد خان را با دو تن از فرزندان ویکتن از خویشان بسرای خویش درآورد و حال آنکه جمعی کثیر از لشکریان قبل ازان بدان سرا در آورده بایشان قرار داده بود که چون محمد خان بسرا در آید و انصار خان اشاره نماید بدفعش مبادرت نمایند محمدخان با دو تن از فرزندان ویکتن از خویشان غافل از کید دشمنان بسرای انصار خان بد گمان درآمدند اما ملتان خان و سید حسن و احمد شاه و علی شیر خان با آنکه از اعوان

انصار خان بودند با محمد خان در خفیه اتفاق نموده با خدمتگاران مهد علیای بلقیس زمان نیز در دفع انصار خان عهد و پیمان در میان آورده بودند و چون از اندیشهٔ انصار خان نیز خبر داشتند در خانه را گرفته هیچکس از مردم انصار خان را بدرون نگذاشتند و چون محمد خان دران روز از قسم سلاح هیچ چیز همراه نداشت انصار خان به نیل مقصود خویش مستبشر گشته در اثناء محاوره ببرادر خویش اشاره نمود تا بقتل محمد خان مبادرت نماید برادرش دست به تیغ برده خواست دست بردی نماید فرزندان محمد خان چون از کید دشمنان آگاهی یافتند تیغها کشیده با برادران و اعوان انصار خان در آویختند دریندوقت انصار خان خواست که خود بدفع محمد خان قیام نماید غافل ازین معنی که نظم -

کسی را که ایزد نگهبان بود　　　چه باک از جهان دشمن جان بود

ابوالقاسم که اکبر اولاد محمد خان بود چون مشاهده نمود که انصار خان قصد پدرش دارد از عقب انصار خان درآمده او را چنان محکم در بغل گرفت که مطلقا قدرت حرکتش نماند برادر انصار خان تیغ حواله ابو القاسم نمود تا برادر را از جنگش خلاص سازد چون بحکم تقدیر رب قدیر اجل انصار خان در سر تیغ برادرش مقدر بود حمله برادر با رای قدر موافقت نموده ابوالقاسم انصار خان را سپر خویش ساخت و تیغ برادر بر سینهٔ انصار خان بیداد گر رسید که با جان از راه پشتش عازم بیرون گردید محمد خان نیز دست یازیده تیغ برادر انصار خان بقوت بازوی مردمی از کفش بر آورده بهمان تیغ ضربتی چنان بر سینه اش زد که سر تیغ با کینه دیرینه از قفاش بیرون رفت و بیک تیغ آن دو سر دفتر ارباب کینه و شر از پائی درآمده روزگار غدر و فریب شان سر آمد نظم -

چنین باشد جزای انکه با دولت زند پهلو　　　همین باشد سزای انکه با نعمت کند کفران

اولاد امجاد آن خان نیک نهاد نیز اگرچه زخمها یافته بودند اما بعون عنایت یزدان بر اعوان و برادران انصار خان غلبه نمودند و شر آن شریران ملک از سر دولتخواهان دور ساخته ساحت مملکت را از خبث وجود مخربان دین و دولت بپرداختند و سرّ من حفر بیرا لاخیه وقع فیه بر عالمیان ظاهر ساختند -

اگر بد کنش مرد زنهار خوار　　　بگردون گردان رود زهره وار
زمانه ز گردون فرود آردش　　　بدست بد خویش بسپاردش

بالجمله چون محمد خان و فرزندان از قتل انصار خان و اعوانش بپرداختند سر پر شر انصار خان و برادرش را از پیکر بدن جدا کرده ازان سرا بیرون انداختند مردم انصار خان که در بیرون سرا هجوم آورده از ممانعت ملتان خان و احمد شاه و سید حسن و علی شیر خان بدرون در نمی توانستند آمد چون سر سرور خویش دیدند دست از ستیز و آویز کشیده قدم در دایرهٔ اطاعت و انقیاد نهادند محمد خان بعد از قتل انصار خان بملازمت سده سلطنت علیا حضرت بلقیس الزمانی مبادرت فرموده کیفیت واقعه بعرض اشرف رسانید فرمان قضا جریان عز اصدار یافت که سر آن بد سیر را که کبوتر خانه هوا و هوس فاسد شده بود و بوم

غفلت در کاخ دماغش آشیانه غرور نهاده جهة عبرت دیگر مفسدان دولت بر سر نیزه کرده گرد بازارها بگردانند و بشارت این نصرت و معرا گشتن چمن دولت از خار خاشاک وجود معاندان بگوش اقاصی وادانی ملک رسانند خدمهٔ عتبهٔ علیا بموجب فرموده عمل نموده حضرت بلقیس سکندر لوا جهة اطمینان خواطر اکابر و اصاغر بذات اقدس خویش خورشید وار از مطلع برجی از بروج حصار سپهر آثار طالع گشته چتر فرقد سای آن سایه الهی که در علو درجه و فیض گستری توام فرقدین و ثالث نیّرین بود همای وار بال سعادت و اقبال منبسط ساخته سایه دولت بر فرق خورشید ملک و ملت انداخت نظم.

رخشان شد از سپهر امید اختر مراد　　بشگفت از ریاض امانی گل ظفر
اسلام گشت خرم و آفاق پر سرور　　چشم حسود کور شد و گوش خصم کر

چون خان عالیشان اشجع الخوانین فی الزمان مجاهد الدین شمشیر خان که کمر محافظت شهر و ولایت بر میان بسته بجمع سپاه و تهیه مدافعه دشمن کینه خواه مشغول بود چنانچه قلم مشکین رقم قبل ازین بایراد شرح شمهٔ ازین قیام نمود چون از قتل انصار خان و برآمدن مهد علیای حضرت بلقیس زمان ببرج حصار خبر یافت با جمیع اولاد امجاد خویش که مانند فرزندان گودرز کشواد از هفتاد متجاوز بودند بملازمت سده سلطنت شتافت همچنین خان کفایت نشان اکفی الکفات دوران رکن الدوله افضل خان و راقم حروف و سیادت و نقابت پناه اشجع شجعان میر محمد زمان رضوی بیشتر از همگنان کمر خدمتگاری و جان سپاری بر میان بسته بسعادت ملازمت سرفراز گردیدند بعد ازان جمیع اهالی و اعیان شهر از صغیر و کبیر متوجه ملازمت پایه سریر خلافت مصیر گشته در ظل رعایت و کنف عنایت آنحضرت جمع آمدند در خلال این احوال فوجی از ابطال رجال از طرف شمال شهر بیک ناگاه بمقتضای کریمه «یاتیهم بغتة و هم لا یشعرون» نمودار گشته بحوالی نماز گاه رسیدند جمعی ازیشان به بلندی نماز گاه بر آمده بعضی متوجه شهر گردیدند چون هیچکس را گمان قرب وصول سپاه مغول نبود بعضی مردم تصور سپاه سعادت خان نموده برخی بگمان لشکر حبشیان افتادند شمشیر خان جهة استکشاف احوال ان جماعت شخصی بمیان ایشان فرستاده خبر رسانید که لشکر خانخانان و مقدمه سپاه مغلان ست اهل حصار و اولیای دولت پایدار چون از وصول لشکر مغول خبردار گردیدند چند توپ صاعقه کردار بجانب ایشان روان ساخته سنگ تفرقه در سلک جمعیت ایشان که بحوالی میدان کاله چبوتره آمده بودند انداختند و بجد و جهد تمام باستحکام و محافظت حصار و تهیهٔ اسباب رزم و پیکار پرداختند چون روز بآخر رسیده بود سپاه خان خانان در حوالی حصار توقف ننموده بملازمت خان خانان که نزدیک بباغ کاریز قدیم نزول نموده بود شتافتند و آن شب تا طلوع صبح صادق بلوازم هشیاری و مراسم بیداری پرداختند مهد علیای قیدافه زمان نیز پرتو التفات و اهتمام بر حال دولت خواهان و اعیان ملک انداخته اولا صدر الامرا عمدة الوزرا رکن السلطنة محمد خان را بلطایف تربیت و ترشیح اختصاص بخشیده و بدقایق بنده نوازی و تمنیت محسود و مغبوط همگنان ساخته بنظر عزت و قدر ملحوظ و منظور گردانید و بپاداش مساعی جمیله و خدمات شائسته منصب وکالت و امیر الامرای را نص اختیار بران کمال مردانگی و وفور فرزانگی افتاده شغل نیابت باصابت تدبیر

و اصالة رای روشنش که دران به بی مثلی مثل گشته و به تیغ دو رویه زنگ بر روی ملک و دین باز آورده و زنگ از روی آئینه شرع و ملت زدوده باز گذاشت نظم ـ

بیند فلک نظیر تو لیکن بشرط آنکه		هم سوی تو بدیده احول کند نگاه

تا انچه دلیل حسن رای و صفای عقیدت و صدق نیت و ثمره دولتخواهی و خدمت بود از غمام انعام و اکرام بیکرانه خسروانه مشاهده نمود و سرّ یا لیت قومی یعلمون بما غفر لی ربی و جعلنی من المکرمین، معنی خویش بوضوح رسانیده ناظم احوالش زبان حال بمضمون این مقال مترنم گردانید نظم ـ

احوال بنده باز قوامی گرفت نو		و اسباب عیش باز نظامی گرفت نو

و زمام اختیار مهام کافه انام و محافظت و استحکام آن حصار سپهر احتشام بقبضه اقتدار آن خان وفا دار فلک احترام باز نهاده برعایت لوازم تیقظ و انتباه و مراسم حزم و احتیاطش امر فرمود و محافظت عجزه و زیر دستان بیرون حصار و محاربت اعدای دولت پایدار بحسن اهتمام و کمال شجاعت خان جلادت نشان مجاهد الدین شمشیر خان مفوض داشته جمعی از دلیران وهوا خواهان دولت مثل سیادت و نقابت پناه میر محمد زمان رضوی و سایر شجعان بموافقت و مرافقتش نامزد فرمود روز دیگر که سه شنبه بیست و چهارم ربیع الثانی بود خانخانان جمعی از اعیان سپاه خویش را بمحافظت شهر و برهان آباد و استمالت و مراقبت احوال سکنه وزیر دستان که ودیعت خالق العباداند فرستاده ندای امان مال و جان بگوش اقاصی و ادانی رسانید جمعی از عجزه و مساکین که از عدم استطاعت نقل و تحویل در منازل خویش مانده بودند بنوید قول امان ایمن و مطمئن گشته پناه بحوالی حصار فلک تمکین و سایر مواضع حصین نبردند درین روز اشجع شجعان دوران میر محمد زمان بطلب سیادت و هدایت پناه نقابت و ارشاد دستگاه زبدهٔ اولاد حضرت خیر البشر شاه جلال الدین حیدر مقرر گشته آن سید عالی گهر را با اولاد امجاد بپایه سریر سلطنت و خلافت رسانید و همچنین رکن السلطنه موتمن الدوله اکفی الکفات افضل خان بطلب حجاب سلاطین گردون جناب دکن مامور گردیده آن دو ستون دین و دولت را بپایهٔ سریر سلطنت و خلافت رسانید و در همین روز میان خان عالیشان مجاهد الدین شمشیر خان و سایر دولتخواهان و جمعی از ابطال رجال سپاه مغل که بقدم جسارت ساحت میدان کاله چبوتره می پیمودند محاربه روی نموده سیادت و نقابت پناه میر محمد زمان آثار جلادت و مردانگی که لازمه سیادتست بظهور رسانید و بسان خورشید درخشان یکه بر مبارزان سپاه مغل تاخته عقد جمعیت ایشان را که ثریا وار مجتمع بود بنات النعش سان پراگنده و پریشان گردانید بلی نظم ـ

چو رو آورد سوی کس اژدها		بباید باو جای کردن رها
اگرچه بود کوه ثابت قدم		چو آید قیامت بریزد زهم

و چون در مقدمه کینه و نزاع رایت نصرت اولیای دولت ارتفاع یافت اهل حصار را استظهار تمام و اقتدار لا کلام حاصل گشته بفتح و فیروزی امیدوار گردیدند و رعب و هراس بیقیاس در دل دشمنان افتاده بعد ازین دلیر وار قدم در میدان کارزار ننهادند نظم ـ

چو اول قدم خصم یابد گزند　　بدولت دهد مژده بخت بلند

در آخر همین روز موکب شاهزادهٔ کامران عالی نژاد شاه مراد با عظمای امرا و خوانین اکبری چون میرزا شاه رخ والی بدخشان و شاهباز خان و صادق محمد خان و سید مرتضی و سایر امرا و سران سپاه با سپاهی که نوک شمشیر خون ریز شان چون تیر غمزهٔ خوبان در دل و جان عاشقان مکان ساختی و پیکان الماس فعل فتنه انگیز شان بسان ناوک مژگان دلاویز دلبران آشیان دماغ اهل پر هنر را از طایر هوش بپرداختی لشکری که از مخافت خدنگ و هم رفتار شان عقاب تیز پر قوت پرواز نداشتی از مهابت نیزه اژدها پیکر شان شیر ژیان بیشه خالی گذاشتی سپاهی در عدد و عدت بآن مثابت که بمضمون کریمه قال الله «و ضاقت علیهم الارض بما رحبت» فضای کوه و هامون ازیشان تنگی پذیرفت و غبار مراکبشان غطای ظلمت بر روی مهر انور گرفت هم چون آب از تند باد کینه و عناد در تموج و بسان قلزم از طوفان فتنه و فساد در تلاطم نظم -

لشکری ناکشیده قهر شکست　　سپهی ناچشیده زهر فرار

باره در زیر شان چو غران شیر　　نیزه در دست شان چو پیچان مار

بحوالی شهر رسیده غبار موکبشان آئینه سپهر را تیره ساخت و افغان کوس و نفیر نای صور آوا شان زلزله در زمین و ولوله در آسمان انداخت حوالی کاریز قدیم که به باغ بهشت موسوم است مخیم سپاه کینه خواه ساخته قبهٔ خیمهٔ و خرگاه و سرا پرده و بارگاه بذروهٔ مهر و ماه بر افراختند از مزاحمت سپاه بسیار عرصهٔ آن زمین فراخ تنگ تر از حلقهٔ خاتم و ثقبه سوزن نمود و از مصادمت لشکر بیشمار صحن آن صحرای بزرگ خورد تر از چشم مور و حدقه مار در نظر آمد نظم -

ز گرد سپه روشنائی نماند　　ز خورشید شب را جدائی نماند

ذکر تاراج و غارت شهر و ولایت که موجب تنفر خاطر اکابر و اصاغر و موزع ضمیر صغیر و کبیر گردیده این معنی نیز سببی از اسباب عدم تسخیر آن مملکت جنت نظیر گشت

واقفان اخبار ادوار ماضیه و متفحصان بدایع وقایع و غرایب و عجائب اطوار و آثار قرون بالیه همانا دانند که سنت قادر حکیم تقدست اسماءه برین جمله جاری شده «ولن تجد لسنة الله تبدیلا» که اگر وقتی مشیت قدیم تعلق پذیر بتمشیت امری جلیل القدر عظیم الخطر و اشاعت قانونی کثیر النفع عمیم الاثر که متضمن خیر و صلاح و مستلزم هدایت و فلاح جمهور عباد و بلاد تواند بود گردد پیش از ظهور آن مقدمات نزول اسباب حصول آن از کتم عدم قدم بصحرائی وجود نهد هرچند نسبت بجمعی موافق نباشد چه شر قلیل جهة حصول نفع کثیر جایز است اگر جویندهٔ علم و کمال نه پژوهندهٔ مناقشهٔ و جدال بفطرت سلیم و طبع مستقیم رجوع نماید صدق و صحت این معنی بمجرد امعان نظر دریابد تبئین این مقال و ماحصل این قیل و قال نهب و غارت مال و منال مردم احمد نگر ست که هرآئینه متضمن کسر قصور شوکت و اقتدار و وهن و فتور لشکر ارباب استکبار بود سابقاً رقم زدهٔ کلک بدایع شیم گردید که جمعی از فقرا و ضعفائی شهر و نواحی

بقول امان خانخانان که روی رزمه سپاه و سپه سالار لشکر اکبر شاه بود ایمن گشته در منازل خویش قرار گرفته بودند بعد از وصول موکب شاهزاده شاه مراد سر دفتر ارباب عناد و فساد ستمگر کینه جو شاه باز خان کنبو که از جملهٔ امرای اکبری بستمگری و عداوت گستری موصوف و معروفست روز چهار شنبه بیست و پنجم ربیع الثانی از اول بامداد ببهانه تماشائی شهر با لشکر بیدادگر خویش سوار گشته بمحلات و اسواق درآمد و چون به فضائی شهر رسید غارتگران سپاه خویش را بتاراج غنی و محتاج فرمان داده گروهی ستم پیشه جور کیش که پیوسته هوای قتل و غارت در سر و همیشه اندیشهٔ ظلم و ستم در خاطر داشتند و از ولایت مروت و مردمی و شیوهٔ رحم و مهربانی بمراحل و منازل دور بودند نظم -

گروهی نه بر صورت آدمی ز مردم جدا دور از مردمی
چو خار خسک هر طرف نیشتر ز افعی و عقرب بد اندیشتر
نه در دل ترحم نه در دیده شرم زبانش نگردد بگفتار گرم

رایت فتنه و فساد بر افراختند و دست بیداد بر کشاده قدم ستم در منازل و مساکن مساکین شهر نهادند و آتش تاراج در خاک و کاشانه غنی و محتاج زده خرمن هستی مشتی عجزه و ضعفا را بباد نیستی و فنا بر دادند و بیک طرفة العین تمام منازل و مساکن مساکین شهر را بجاروب نهب و غارت رفته طرق امن و امان را بطوارق آفت و مخافت مشحون ساختند سایر سپاه کینه خواه نیز که ازان حال آگاهی یافتند از اطراف و جوانب بجانب احمد نگر و برهان آباد شتافتند بیکبار شرار فتنه و فساد بالا گرفته شعلهٔ عناد رو بچرخ برین نهاد نظم -

کشادند لشکر به بیداد دست در داد گردون گردان ببست
ز سم ستوران بیگانه گشت بیک لحظه زبر و زبر کوه و دشت

مجملا سنگین دلان وادی ستم بیکدم چنان آتش بیدادی افروختند که دل مریخ تیغ زن را بر سپهر پنجم از هول آن واقعه سوختند از مشاهده آن حال مجال صبر و تحمل تنگی پذیرفت و مرغ روح در قفس تن از هیبت آن فزع قلق و اضطراب در گرفت امن و سلامت از میان خلق کران گزیده رخسار امانی در حجاب تراخی ماند بیدادگران آن لشکر قیامت اثر بتاراج و غارت مال و منال قناعت ننموده آتش در اکثر عمارات و ابنیه و اسواق و دکاکین برهان آباد انداختند و رسته بازاری بآن آراستگی و تکلف و عمارانی بدان تازگی و خوش طرحی که چشم هیچ بیننده در عرصه ربع مسکون مثل آن ندیده بود توده توده خاکستر ساختند شهری که بسان رخسار پری رخان چین و فرخار آراسته بود بیک طرفة العین چون چشم مست دلبران خراب گشت و اساسی که مانند عهد خردمندان هوشیار با استواری و پائداری موسوم بود مثال توبهٔ بی مدار رندان باده خوار درهم شکست نظم -

ز مردم کشان جوش زد ناخوشی سراسیمه در کار مردم کشی
دران شهر غارت گران سپاه هم از در هم از رخنه کردند راه
دران بوم و بر آتش افروختند ز در حلقه بردند و در سوختند

ز هر سو تبرزن در آمد بباغ ‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌ ز رنج دل باغبانش فراغ
ز سرو نوش تا چنار کهن ‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌ نگونسار کردند از بیخ و بن
درختی که سی سالش افراختند ‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌‌ بیکدم ز بیخش بر انداختند

عماراتی که سر رفعت بثریا و عیوق برافراشته بود شرفات آنرا چون سر خجلت زدگان در پیش انداختند و مصدوقه «کم ترکوا من جنات و عیون و ذروع و مقام کریم» دران شهر ظاهر ساختند و تا خبر این بیداد و فساد بشاهزاده شاه مراد و خانخانان رسیده در مقام رفع و دفع آن ستم و عدوان در آمدند و جمعی را جهة تنبیه دیگران بسیاست رسانیدند در تمام شهر و نواحی هیچ متنفسی را جنسی از متاع خانه و کاشانه نمانده بود بلکه اساس عمارات و ابنیه بنحوی خرابی پذیرفته بود که هیچکس سرای خویش از بیگانه امتیاز نمی توانست نمود و چون اراده الهی بتباهی امور تسخیر و تدبیر امرای لشکر اکبر شاهی تعلق پذیر گردیده بود آنچه بوقوع می انجامید موجب انهدام اساس قدرت و اقبال و انعدام مواد شوکت استقلال شان گشته باعث خضرت و نضارت نهال آمال اولیای دولت ابد اتصال می گردید و فی الحقیقة این اول خللی بود که به بنای دولت اعدا رسیده منشاء تنفر خواطر اکابر و اصاغر گردید سر تجویز شر قلیل جهة حصول نفع کثیر بر صغیر و کبیر بوضوح انجامید چه در تمام شهر و توابع بشامت آن تاراج و غارت نشان معموری و صورت آبادی نمانده ابواب تردد و طرق آمد شد نیز از اطراف ولایت مسدود گردید بحدی که مدت سه ماه هیچ آفریده از ولایت آن جماعت خبری بدیشان نرسانید تا قحط و غلا در لشکر اعدا بمرتبه رسید که دران مدت از وضیع و شریف کسی روی روغن و برنج و اکثر ضروریات معیشت ندید و در آخر همین تنگی و عسرت سبب مراجعت آن سپاه کینه خواه گردید چنانچه عنقریب کمیت قلم بدایع شیم بمیدان شرح و بیان آن خواهد رسید و من الله الاعانة والتائید.

ذکر شبخونی که شاهزاده عالم و عالمیان حضرت میران شاه علی بن پادشاه غفران پناه برهان نظام شاه ماضی باتفاق اشجع الامراء فی الدوران مبارز الدین ابهنگ خان بر سپاه مغلان زد و بیان برخی از قضایا که دران اثنا روی نمود

سابقا رقم زدهٔ کلک بیان گشت که چون امرائی حبشی بشامت مخالفتی که با یکدیگر نمودند پریشان و متفرق گردیده هر کدام بطرفی از اطراف ممالک پراکنده شدند از آن جمله اخلاصخان و عزیز الملک و بلبل خان و غیرهم بجانب دولت آباد شتافتند و حشم قلعهٔ دولت آباد با ایشان از در موافقت درآمده موتی نام شخصی را بسلطنت برداشته بموتی شاه موسوم ساختند و علم مخالفت و استقلال برافراختند و همچنین رستم زمان ابهنگ خان نیز بجهة حصول یکی از ابنای ملوک و وارثان ملک بجانب بیجاپور شتافته حضرت میران شاه علی بن پادشاه غفران پناه نظامشاهی ماضی را که در ظل رعایت و کنف حمایت عالیحضرت خلافت پناه سکندر سپاه خاقان جمجاه سلیمان بارگاه سمی خلیل الله ابراهیم عادلشاه روزگار میگذرانید با ولد رشید آنحضرت که در سن بست سالگی بود بدست آورده با جمعی از متجنده بولایت بیر در آمد و بتدبیر

تنظیم امور دولت و تسخیر مملکت پرداخته گروهی انبوه از سپاه متفرقه که دران قطرات باطراف ولایت پراگنده شده بودند جمع ساخت و چون میان منجو از بیم سپاه کینه خواه مغل با احمد شاه بجانب ولایت بیڑ رایت عزیمت بل هزیمت برافراشت مهد علیای حضرت بلقیس سلیمان مکان که پیوسته همت بر صلاح ملک و دولت و تنظیم امور سلطنت مصروف داشت معتمدی با نشان خاص خویش نزد ابهنگ خان فرستاده او را از ارتکاب رزم منجو و اتباعش منع فرموده و بتوجه بجانب دولت آباد و اتفاق با سایر امرائی حبشی و ارباب وفاق و اتفاق در دفع سپاه مغل مامور گردانیده ابهنگ خان بموجب فرمان قیدافه دوران با حضرت میران شاه علی و قریب پنج هزار سوار شائسته کارزار رایت عزیمت بصوب ولایت دولت آباد برافراشت و چون خبر توجه حضرت میران شاه علی و ابهنگ خان باخلاصخان و سایر امرائی حبشی رسید بجهة نزاعی که قبل ازان میان ایشان وقوع یافته بود بموافقت حضرت میران شاه علی رغبت ننموده با یکدیگر مشورت کردند که شخصی راما بسلطنت برداشته چتر پادشاهی بر سرش افراشته ایم و جمیع معظمات امور دولت بید قدرت و اختیار خویش درآورده بی موجبی او را از سلطنت معزول ساختن و ملازمت شاه علی که دست گرفته ابهنگ خان ست اختیار نمودن و خود را مامور و محکوم دشمن گردانیدن بغیر از پشیمانی و ندامت عاقبت نتیجه ندارد لاجرم بموافقت ابهنگ خان و متابعت حضرت میران شاه علی همداستان نگشته ابواب ملاقات و مقالات با ایشان مسدود ساختند اما موازی پانصد سوار نامدار از سلاحداران و شجعان از لشکر اخلاصخان جدا گشته باردوی حضرت میران شاه علی و ابهنگ خان پیوستند بالجمله چون حضرت میران شاه علی و ابهنگ خان از موافقت و متابعت اخلاصخان و سایر امرای حبشی مایوس گردیدند صورت واقعه بپایه سریر ثریا مصیر علیا حضرت بلقیس زمان مرفوع داشته عرض نمودند که اگر حکم جهانمطاع صدور یابد با سپاهی که همراه داریم بملازمت سده سلطنت رسیده کمر خدمتگاری و جان سپاری بر میان بندیم و در محافظت حصار و محاربت ارباب استکبار مساعی جمیله بظهور رسانیم فرمان علیا حضرت قیدافه دوران بطلب ایشان از مکمن عزت و جلالت صدور یافته بموجب فرمان قضا جریان عنان بجانب شهر معطوف ساختند و چون بحوالی شهر رسیدند جاسوسی جهة تحقیق طریق دخول حصار که از ممانعت سپاه مغول خالی باشد بحوالی شهر فرستادند جاسوس بعد از ملاحظه و تحقیق خبر رسانید که جانب شرقی حصار که شارع تیسگام و شاه راه خاص و عام است از نزول سپاه مغول خالیست لاجرم حضرت میران شاه علی و ابهنگ خان با فوجی از دلیران شیر شکار که معرکه رزم و میدان کارزار را چون هنگامهٔ بزم و بوس و کنار گلرخان سیم عذار پنداشتندی آخر روز شنبه بیست و هشتم ربیع الثانی بهمان طریق که جاسوس راهنمونی نموده بود بجانب حصار سپهر آثار روان گردیدند از نوادر اتفاقات این که همین روز شاهزاده شاه مراد جهة ملاحظه اطراف حصار سپهر نهاد و تعین و تقسیم مرچل والنگ بر امرای سپاه سوار گشته مانند کوکب سیار بر دور آن فلک دوار سیر فرمود و اطراف آنحصار فلک اتصاف را بدیدهٔ اعتبار و تامل ملاحظه نموده جانب شرقی را که شارع تیسگام و راه سپاه بهرام انتقام بود بعهدهٔ اهتمام خانخانان مقرر فرمود در آخر همین روز خانخانان از حوالی نمازگاه کوچ کرده در باغ عبادتخانه که بر سر راه سپاه حضرت میران شاه علی و ابهنگ خان واقع است نزول نمود تمام سپاه خان خانان

طراف آن باغ همه را لشکرگاه ساخته خیمه و خرگاه بفلک مهر و ماه برافراختند و چون از قرب وصول اشکر غنیم خبردار نبودند دران شب تار صغار و کبار آن سپاه کینه خواه بخواب غفلت غنوده رعایت حزم و احتیاط ننمودند بعد ازان که دو پاس از شب ظلمت اساس نگذشت حضرت میران شاه علی و ابهنگ خان با گروهی که شکوه شان دل کوه گران سنگ را در اضطراب انداختی و باد حمله مرد افکن شان آتش هیجا را از آب تیغ زمرد رنگ بلند ساختی نظم -

گروهی زره جامه پر شکوه | بهم متصل گشته چون لخت کوه
ز میدان کین پائی ننهاده پس | که سیل دمان رو نتابد ز کس

مانند سیل دمان و دریای جوشان بلشکر مخالفان رسیده از نزول سپاه مغول واقف گردیدند و چون شبی بود در غایت ظلمت و نهایت تیرگی و لشکر مخالف در خواب غفلت و بستر آسودگی فدوی وار خود را بران قوم نا هوشیار زده بیکبار بازوی شجاعت و تهور بافراختن رایت کارزار و افروختن آتش پیکار بر افراختند و بسان شیران آشفته در میان گوران خفته افتاده تیغ بیدریغ دران غفلت زدگان نهادند سر آیه قال الله «ا فامن اهل القری ان یاتی باسنا بیاتا و هم نائمون» در حق آن خفتگان سرایت نموده دست قضا ابواب بلا بر روی اعدا بکشود نظم -

ز شمشیر خون ریز آشفتگان | شبیخون درامد بشب خفتگان
شد از تابش تیغها تیره شب | چو زنگی که بکشاید از خنده لب
ز بس کابر شمشیر بارید خون | شب تیره را چهره شد لاله گون

سپاه غفلت پناه خان خانان چون دیده از خواب با هزار اضطراب بکشادند گروهی کوه شکوه مانند بلای ناگاه بر سر خویش ایستاده و راه گریز از همه سو بسته و ابواب آجال را بر روی آمال کشاده یافتند لاجرم بغیر از ستیز و آویز چاره ندیده بمیدان جنگ و تحصیل نام و ننگ شتافتند بعضی بر در خیمه و خوابگاه خویش قدم استوار ساخته دست بتیر خارا گذار برکشادند برخی قطع نظر از مال و منال کرده رو بسرا پردهٔ خان خانان نهادند سپاه صف شکن دکن چون خیمه ها را از وجود صاحب خیمه خالی یافتند طریق حزم و احتیاط از دست داده بغارت مال و منال اعدا شتافتند ابهنگ خان با جمعی بسان شیر ژیان نزدیک سرا پردهٔ خان خانان مانند کوه دماوند قدم استوار ساخته قریب دو ساعت نجومی رایت دلاوری برافراخته بآن سپاه کینه خواه محاربه مینمود نظم -

چنان داشت در رزم جوئی درنگ | که شد آهن توسنش نقش سنگ
رکابش ازان چون عنان بود سخت | که این پای او داشت وان دست بخت

و خان خانان با جمعی از کمانداران قدر انداز که در شب دیجور دیده مار و مور می دوختند ببام عمارت عبادتخانه برآمده ابهنگ خان و اتباعش را هدف تیر ساخته از آتش پیکان خارا شگاف میدان مصاف را می افروختند و ابدان دلاوران بدان می سوختند تا مرتبه مرتبه لشکر خان خانان بیشتر گشته سپاه دکن بطمع تاراج و غارت قلت می پذیرفت -

چون ابهنگ خان دید که دشمنان قوی گردیده کار از حد تهور درگذشت بالضروره با جمعی که همراه داشت پسر حضرت میران شاه علی را برداشته رایت شجاعت بجانب حصار سپهر آثار برافراشت و حضرت میران شاه علی با جمعی از همان راه که آمده بود معاودت نموده دولت خان لودی که از امرای سپاه خان خانان بود حضرت میران شاه علی را تعاقب نمود و قریب دویست کس اسیر و دستگیر ساخته جمعی کثیر را بر خاک هلاک انداخت اما ابهنگ خان با پسر حضرت میران شاه علی و جمعی از دلیران در آن شب تار خود را بدروازه حصار سپهر آثار رسانیده قوت و استظهار اهل حصار را یکی هزار گردانیدند حجاب درگاه خلایق پناه بموجب فرمان قضا جریان قیدافه دوران ابهنگ خان را با ولد حضرت میران شاه علی بحصار درآورده بملازمت سدّه سلطنت و خلافت رسانیده مجلس اعلی لا زال من المجد والعلا بذکر فضایل و نشر شمایل آن امیر کبیر معطر گشت و مساعی جمیلهٔ او در دولت قاهره بموقع لطف و قبول پیوست و آثار باس و نجدت او بر چهره روزگار سمت تخلید و تابید پذیرفته داستان دستان و قصهٔ هفتخوان مازندران در طی نسخ و نسیان آمد لاجرم بر حکم حق شناسی و بنده پروری منظور و ملحوظ نظر تربیت و عنایت پادشاهانه گشته از غمام انعام و اکرام بیکرانه خسروانه آنچه نتیجهٔ حسن خدمت و صدق نیت بود مشاهده نمود بالجمله چون مبارز الدین ابهنگ خان دست بردی چنین بسپاه کینه خواه مغل نموده آثار شجاعت و مردانگی بظهور رسانید رعب و هراس بیقیاس از لشکر صف شکن دکن بر ضمایر سپاه اعدا استیلا یافته غروری که از عدم مقابلهٔ دکنیان بخود راه داده بودند بخوف و بیم مبدل گشت و ازین شبخون وهن عظیم باساس شوکت و اقتدار آن گروه قیامت شکوه رسیده از محاربهٔ اهل دکن بغایت متوحش و متوهم گردیدند بعد ازین شیوهٔ غفلت را گذاشته روز و شب وظیفه حزم و احتیاط مرعی میداشتند و از روی جد و جهد تمام بتدبیر تسخیر حصار پرداخته اطراف حصار را بر امرای نامدار و دلیران میدان کارزار منقسم ساختند شاهزاده عالمیان جانب شرقی حصار را که محاذی موضع بنکارست جهة مرچل سپاه خاصهٔ خویش و لشکر گجرات اختیار فرموده جانب جنوب را که محاذی موضع شیطان پوره و سمت باغ فرح بخش است بعهده اهتمام سپاه بهرام انتقام خان خانان نمود طرف غربی حصار که سمت شهر احمدنگر و دروازهٔ اصل حصار ست بشاهباز خان و میرزا شاهرخ مقرر گشته صوب شمال که سمت برهان آباد و نمازگاه است براجه علیخان والی برهانپور تفویض رفت سپاه کینه خواه مغل از جهات اربعه بقصد جنگ مرچل والنگ پیش برده آن حصار سپهر آثار را خاتم وار احاطه نمودند و روز و شب بلوازم رزم و پیکار و مراسم محاصره و کارزار پرداخته یکبارگی تسخیر حصار فلک نظیر وجه همت ساختند خان شجاعت نشان مجاهد الدین شمشیر خان که با فرزندان و جمعی از دلیران تا غایت در بیرون حصار بمحافظت و محاربت قیام و اقدام مینمود بدرون حصار درآمده یکبارگی ابواب دخول و خروج استوار گشت و مردم حصار از صغار و کبار دل بحرب نهاده مواظبت رزم و پیکار را قدم شجاعت و تهور استوار ساختند و مدتی از درون و بیرون نیران قتال و جدال باشتعال درآمده شب و روز بتدبیر خونریز هم اشتغال داشتند نظم.

بهم کوه و دریا بجنگ آمده جهان زان خصومت به تنگ آمده

ز خون دلیران و پیکان تیز / زمین لاله خیز آسمان ژاله ریز
ز آمد شد کبیر کینه پوش / یکی سقف آمد هوا چوب پوش

و چون حصار فلک آثار احمدنگر در استحکام و امتناع بحدیست که شاهباز تمنائی سلاطین روی زمین در هوای تسخیرش از پرواز باز مانده و شرفات بروج فرقد سایش از ارتفاع ایوان کیوان را در خوی خجلت نشانده و پیرامنش بخندقی متانت یافته که در ژرفی بماهئ زمین رسیده در پهناوری خدنگ تیز پر نظر کران خاکریزش ندیده نظم -

نه کوهی که روئین تنی سخت تر / ز روز فرو ماندگی سخت تر
ز نظارهٔ آن هراسان سپاه / چو نادار از دیدن قرض خواه
نظر از بلندیش کوته کمند / زمینش بود آسمانی بلند
ز دیوارهایش بر آورده سر / ستاره چو دستار نظاره گر
نه خندق و کنگرش پشتکی / یکی در ثری در ثریا یکی
ز پهناوری خندقش بیگزاف / محیطیست پیرامن کوه قاف

هرچند مخالفان در تسخیر آن حصار سپهر نظیر لوازم تدبیر و کوشش بتقدیم می رسانیدند سودی بران مرتب نبود و صورت فتح و ظفر در آئینه مراد شان چهره نمی نمود شاهزاده شاه مراد از غایت سعی و اجتهاد که در تسخیر آن حصار فلک نهاد داشت اکثر اوقات بنفس نفیس خویش بمرچل آمده همت برانباشتن خندق و افراشتن سرکوب میگماشت چنانچه درا ندک روزی سرکوبی بارتفاع فلک دوار در برابر حصار بر افراشته خندق را نیز از خاک و خاشاک بینباشت مهد علیای حضرت قیدافه سکندر توان و بلقیس سلیمان نشان نیز در محافظت حصار و مراقبت احوال دلیران عرصه کارزار باقصی الغایت کوشیده همت ملکانه بر تربیت مناظم امور دین و دولت مصروف میداشت روز مانند آفتاب جهان تاب از فیض بخشی و تربیت زیر دستان نمی آسود و شب از مدد اختر بلند بسان بخت ارجمند خویش نمی غنود و بگریه و زاری از حضرت باری رفاهیت رعیت مسئلت می نمود لاجرم تیر تدبیر مخالفان بهدف مقصود نمی رسید و هر مقدمه که در تسخیر حصار میساختند منتج مراد نمیگردید نظم -

هر حیله که در تصور عقل آید / کردند و لیک با قضا در نگرفت

هرچند سپاه مغل در ارتفاع سرکوب مبالغه می نمودند اهل حصار در برابر آن برجی از بروج حصار را سر بفلک دوار بر می افراختند یا عمارتی ارفع ازان می ساختند و تدبیر مخالفان را در معرض بطلان می انداختند -

بهر قلعه نتوان فگندن کمند / که نتوان گرفت آسمان بلند

در خلال این احوال ونکوجی کولی که قبل ازین کمر موافقت و متابعت احمد شاه و میان منجو بر میان بسته بود از مرافقت ایشان بحوالی سپاه کینه خواه مغول معاودت نموده چند مرتبه خود ر

بر طلایهٔ آن سپاه کینه خواه که بمحافظت کاهیان مقرر بودند زد و اسب و فیل و شتر و گاؤ بسیار ازیشان گرفته مردم بیشمار بدار القرار فرستاد و همچنین خان رفیع مکان صنیع دولت خدایگان فردوس آشیان سعادت خان که قبل ازین بجانب ولایت ناسک و چندور رفته بود لشکر جرار فراهم آورده بر سر راه سپاه مخالف آمد و طریق آمد شد مخالفان را بنحوی مسدود نمود که هیچ آفریده را از سرحد سلطان پور و ندر بار عبور باین صوب متصور و مقدور نبود سیادت و عمارت دستگاه شجاعت و جلادت آثار سید راجو که از امرای کینه جوی لشکر اکبر بوفور شجاعت و دلاوری امتیاز تمام داشت حسب الحکم شاه زاده قدم در میدان دفع ونکوجی نهاده از کمال نخوت و غایت غرور بجمیعت و فراهم آمدن سپاه مقید نگشته با معدودی که خود را باو رسانیدند متوجه دفع ونکوجی گردید و چون بغنیم رسیده لشکر دشمن را بیش از اعوان خویش دید ناچار پروانه وار خود را بر آتش پیکار زده سپاه ونکوجی هاله وار پرکار بر گرد سید راجو و اعوان و انصارش کشیدند چون تقدیر حیّ قدیر چنان امضا پذیر گردیده بود که دود نکبت از دودمان سید راجو برآید و خان ادبار خانمانش را سیاه گردانیده روزگار رزم و پیکارش سر آید سپاه او که شیران بیشهٔ شجاعت بودند از ستیز و آویز عاجز آمده هر طرف نظر می انداختند از مخافت تیغ تیز و حدت سنان خونریز راه گریز بسته میدیدند لاجرم دست از جان شیرین شسته پائی جلادت در میدان سر بازی نهادند و شمشیر شجاعت کشیده بر مضمون نظم ـ

بنام نکو گر بمیرم رواست　　　مرا نام باید که تن مرگ راست

بعد از کوشش و کشش بسیار آن سید عالی تبار با جمعی از خویشان و اعوان و انصار خویش در میدان کارزار بقتل رسید مفلوکی چند که در اجل شان تاخیری بود بهزار محنت ازان قلزم بلا خود را بساحل نجات رسانیده خبر قتل سید راجو منتشر گردانیدند و ازین رهگذر وهن و فتور بیمر بقصور شوکت و سطوت لشکر مغرور اعدا رسیده اولیای دولت قاهره از ظهور این فتح و نصرت منصور و مسرور گردیدند مقارن این حال خبر بسپاه کینه خواه مغل رسید که جمعی از گجرات بهمراهی سید عالم که از امرای آن ولایت بود و با خزاین موفور و اموال نا محصور متوجه لشکر بود اسعد الامرا فی الزمان معز الدین سعادت خان که با قریب دو هزار سوار جرار در ولایت ناسک و آن حدود سیر می فرمود بر ایشان کمین ساخته سید عالم را با جمعی کثیر بر خاک هلاک انداخته اسب و جمیع اموال و افیال و احمال و اثقال آن گروه بحوزهٔ تصرف خویش در آورده استماع این خبر بکبارگی خاطر اکابر و اصاغر لشکر اکبر شاه را مکدر گردانیده مبانی شوکت و قواعد قدرت شان بکلی متزلزل و مختل گشت و بجهة تلافی و تدارک این وهن عظیم صادق محمد خان اتالیق با سپاه گران بدفع سعادت خان نامزد گردید تا مزاحمت آن جماعت از سر مترددین دور گرداند بالجمله صادق محمد خان با میران و راجه علی خان و سید مرتضی و راجه جگنّات و فوجی از دلیران گزیده و یکه جوانان چیده تا موازی ده دوازده هزار سوار خونخوار بسرعت تمام متوجه انتقام سعادت خان گردیده قریب شام خود را نزدیک به لشکر ظفر اثر سعادت خان رسانیدند و چون مسافت بسیار طی نموده بودند دران شب حرب با لشکر ظفر اثر سعادت خان تعذر تمام داشت توقف نمودند سعادت خان چون از وصول سپاه

مغول آگاه گردیده لشکرش از غارت سپاه گجرات بغایت گران بار بود نظر بر رعایت حزم و احتیاط بنگاه سپاه را کوچ فرموده ضعفائی لشکر خویش را باحمال و اثقال ازان محاربه لشکر گران بر کران کشید و خود با قریب سی صد سوار کمان دار افغان که در شب تار دیده مور و مار را بنوک پیکان خارا گذار دوختندی و بشعلهٔ تیغ برق کردار خرمن حیات دشمن سوختندی بر کنار رودی که میان آن سپاه فاصله بود صف بر کشید صادق محمد خان نیز دران سوی آب با سپاه خونریز سنان منازعه و محاربه تیز کرده لحظهٔ آن دو لشکر بعزم ستیز و آویز در دو طرف آن رود بضرب پیکان خونریز و پوکبان قیامت ستیز بازار اجل تیز نمودند بمقتضائی سعادت ازلی و باوجود قلت اعوان سعادت خان دشمنان دعوی برابری از سر نهاده قدم در وادی معاودت نهادند و ابواب ملامت بر روی خویش بدست جبن کشادند در وقت معاودت صادق محمد خان پرگنهٔ سنگم نیر را زیر و زبر ساخته جمیع مواشی و مراعی رعایائی آن حدود که یکجا جمع گردیده بود تاخته جمعی کثیر از صغیر و کبیر پرگنه سنگم نیر اسیر ساخته رایت معاودت بر افراخت و چون میانه صادق محمد خان و شهباز خان کنبو عداوت قدیمی بود و خان خانان در جمیع مواد حمایت و امداد شاهباز خان می نمود درین وقت که صادق محمد خان در اردو نبود فرصت یافته کس بخدمت شاهزاده فرستاده پیغام دادند که تا صادق محمد خان در ملازمت بوده باشد مهم تسخیر دکن از پیش نخواهد رفت صلاح دولت درین است که او را از مهم وکالت معاف داشته رخصت معاودت ارزانی فرمایند تا این بندگان متعهد سر انجام مهام تسخیر دکن گشته از روی جد و جهد تمام بتسخیر حصار پردازیم شاهزاده بحسب اقتضای وقت قبول این معنی نمود و بجهة استرضائی خاطر ایشان بمنزل خان خانان که دران آوان باغ فرح بخش بود تشریف قدوم ارزانی فرمود و چون هوای آن باغ جنت فضا پسندیده خاطر شاهزاده گشت از موضع بنکار بعمارت آن باغ فردوس آثار نقل نموده قریب ده پانزده روز دران عمارت دلفروز بعیش و عشرت اشتغال فرمود درین ایام صادق محمد خان نیز بحسب مصلحت در امور وکالت مدخل ننموده در موضع بنکار می بود اما خفیه میان شاهزاده و او مراسلات متواتر بود نظم -

چو در لشکر دشمن افتد خلاف — تو بگذار شمشیر خود در غلاف
چو گرگان پسندند برهم گزند — بر آساید اندر میان گوسفند

در خلال این احوال جواسیس لشکر مغول خبر بایشان رسانیدند که اخلاص خان با سایر امرای حبشی در دولت آباد می بودند موتی نامی را که بموتی شاه موسوم ساخته بودند برداشته با قریب پنج شش هزار سوار بدین صوب توجه نموده اند خان خانان بر رغم صادق محمد خان که در دفع سعادت خان تساهل ورزیده کاری از پیش نبرده بود دولت خان لودی افغان را که روی رزمهٔ سپاهش بود با موازی هشت هزار سوار کماندار شائسته کارزار که از لشکر شاهزاده و شاهباز خان و سپاه خویش انتخاب نموده بدفع اخلاص خان و سایر امرای حبوش نامزد فرمود در کنار آب گنگ آن دو لشکر تیز چنگ بیکدیگر رسیده آخر روز نیران عالم سوز جنگ برافروختند اخلاص خان و امرای حبشی چون فوج سپاه مغول مشاهده نمودند بنگاه سپاه خویش را بجانب دولت آباد روان ساخته خود کنار آب گنگ در مکان قلبی بتعبیهٔ صفوف جنگ پرداختند اما بمجرد رسیدن فوج صف شکن مغول پائی ثبات و قرار شان از جائی رفته بی جنگ و کوشش

نام و ننگ عنان عزیمت بصوب هزیمت معطوف ساختند سپاه مغول اندک مسافتی لشکر گریخته را تعاقب نموده بعضی از باز ماندگان را بر خاک هلاک انداختند و در همان موضع نزول نموده بقیه آن شب را در آن منزل بروز رسانیدند روز دیگر ازان مقام که قریب قصبهٔ پتن بود کوچ بجانب قصبهٔ مذکوره که جمعی از تجار غریب و بعضی از عجزه و مساکین رعایا اعتماد بر قول امان آن طایفه کرده دران قصبهٔ مانده بودند حرکت نمودند و بمجرد رسیدن بقصبهٔ پتن آتش نهب و غارت در اماکن و مساکن آن مساکین انداخته جمیع اقمشه و امتعه نقود و اجناس آن مردم را بستم و عدوان ازیشان انتزاع نموده کافهٔ ذکور و اناث قصبهٔ مذکور را از لباس مستعار عاری ساختند تا بحدی که ستر عورتی نیز بوضیع و شریف آن قصبه نگذاشتند بعد ازان رایت معاودت بر افراشتند گروهی از ستم رسیدگان بی سر و پا در قفای ستمگران افتان و خیزان بلشکر خانخانان رسید از بیداد ارباب عدوان و عناد فریاد تظلم و داد در دربار خانخانان باوج آسمان رسانیدند نظم -

گروهی بآن پیشگاه آمدند ستم دیده گان داد خواه آمدند
خروشان چو ابر بهار از ستم بگردن نمد کرده در دیده نم

اما چون دولت خان و سایر امرای لشکر خانخانان موازی هفتاد بقچه از نفایس اقمشه و امتعه تجار را که اکثر زر تار بود بجهة خانخانان آورده بودند خانخانان که در جهان سخاوت و مروت شهرت کاذب نموده بود و بطمع آن اقمشه خاک بیمروتی در دیده مردمی و آزرم پاشیده بر حال آن مظلومان بیچاره ترحم نفرمود و اکثر آن اقمشه تجار پریشان روزگار را بر لشکر خویش قسمت نموده مشتی سر و پا برهنه که مالک آن بودند و شب و روز دران درگاه ناله و فغان می نمودند از جمله اقمشه ایشان ملبوسی بدیشان نداد شاهزاده عالمیان شاه مراد ازین معنی بغایت دل تنگ گشته از باغ فرح بخش باز بموضع بنکار نقل فرموده و در اثنائی راه دو کس از نزدیکان خانخانان قریب بموکب شاهزاده رسید قهرمان غضب شاهزاده دوران بسیاست ایشان اشارت فرموده کلفتی که در میان شاهزاده و خانخانان بود تازگی پذیرفته صادق محمد خان دیگر مرتبه پای استقلال بر مسند وکالت نهاد و خانخانان چند روزی در باغ فرح بخش توقف نموده بعیش و عشرت اشتغال فرمود و مطلقاً پیرامون تسخیر حصار نمی گردید اما شاهزاده سپهر احتشام از بام تا شام در حوالی آن حصار فلک آثار بتدبیر تسخیر و اندیشهٔ فتح آن حصار سپهر نظیر می گذرانید تا باز جمعی از مصلحان دولت بنصیحت خانخانان قیام نموده او را از باغ فرح بخش بمنازل شهر احمد نگر آوردند بحسب ظاهر در محاصرهٔ حصار و تضیق محصورین فی الجمله اهتمام فرموده جمعی را از لشکر خویش بحوالی کاله چبوتره که مقابل دروازه حصار سپهر آثار ست تعین نمود و چون میان راجه علی خان والی رهان پور و اهل حصار مبانی موافقت و مصادقت قدیمی استوار بود پیوسته از جانب مرچل راجه علی خان مردم متردد می بودند و ازان جانب ما یحتاج خویش بحصار نقل می نمودند و گاهی که جمعی توپچیان از سایر قلاع و بقاع بمعاونت اهل حصار می آمدند ازان جانب خود را بحصار رسانیده قوت و اقتدار اهل حصار متضاعف می گردانیدند بعد از ظهور و وضوح این معنی شاهزاده عالمیان راجه علیخان را ازان مقام کوچانیده آن مرچل بعهدهٔ اهتمام راجه جگنات که یکی از اعاظم امرای

راجپوت بود مقرر گشت و بالکلیه راه آمد شد مردم حصار مسدود گردید در ایام محاصره حصار سپهر آثار و التهاب و اشتعال نیران رزم و پیکار راجه علی خان والی ولایت برهانپور بترغیب امرائی اکبری مکتوبی بسدّه سدره مرتبه علیا حضرت بلقیس منزلت فرستاد مشتمل بر آنکه من دانسته جهة حفظ ناموس این سلسله علیه عالیه همراه لشکر مغل باین حدود آمده‌ام و بیقین میدانم که چند روز دیگر این حصار مسخر این لشکر خونخوار خواهد شد زنهار که در رزم و پیکار اصرار نورزیده ناموس خویش نگاه دارند و حصار بشاهزاده کامگار بسپارند و هر قلعه و هر ولایت ازین ملک که خواهند مبادله این بشما میگذارند چون بواسطه نسبتها ناموس این سلسله علیه عالیه فی الحقیقة ناموس این جانب است بخود قرار داده‌ام که ملاحظه از تیر و تفنگ ننموده بدروازه حصار آیم و علیا حضرت بلقیس منزلت را باردوی خویش آورم القصه چون این نوشته باهل حصار رسید باعث ازدیاد اضطراب و اضطرار محصوران گشته بغایت خائف و هراسان شدند چه استظهار تمام بحمایت راجه علی خان داشتند و نزدیک بآن شد که سپردن حصار بخود قرار دهند عمدة الملک رکن السلطنة افضل خان در تسکین اهل حصار کوشیده در جواب راجه علی خان نوشت که عجب از کمال عقل و تدبیر آنحضرت که چنین مکتوبی نویسند و در خرابی این سلسله علیه عالیه سعی فرمایند این که آن حضرت باستقبال امرائی مغل مبادرت فرموده ایشان را باین ملک در آورده‌اند سلاطین دکن فراموش نخواهند فرمود امرائی مغل را عنقریب بتوفیق الله تعالی مراجعت روی خواهد نمود و باز آنحضرت را با سلاطین دکن کار خواهد بود از انتقام دلیران خون آشام دکن اندیشه باید فرمود و در فکر ناموس و مملکت خویش باید بود بالجمله چون این جواب ملزم براجه علی خان رسید از نوشته خویش منفعل گردیده امرائی مغل نیز بوصول این مکتوب از تسخیر حصار مایوس شدند اما میان منجو که در مبادی توجه سپاه کینه خواه مغل باحمد شاه پناه بسرحد ولایت عالیحضرت خلافت پناه سلطنت و معدلت و شوکت و حشمت انتباه پادشاه جمجاه سکندر سپاه فلک بارگاه سمی خلیل الله المؤید من عند الله ابراهیم عادل شاه برده بود و عرایض مشتمل بر عجز و استغاثه و مبتنی بر افتقار و انکسار بپایه سریر ثریا آثار آنحضرت و عالیحضرت سلطنت پناه گردون بارگاه قطب فلک شهریاری نیر برج بختیاری محمد قلی قطب شاه فرستاده استغاثه و استمداد نموده آن دو پادشاه گردون بارگاه نظر بر صلاح دولت و استقامت مملکت همت پادشاهانه بر دفع دشمنان ملک مصروف داشتند و بجهة تقویت اهل حصار فرامین مشتمل بر ارسال سپاه ظفر پناه و اعانت آن جماعت دولتخواه فرستاده در دفع لشکر قیامت اثر اکبر شاه تدابیر صایب میفرمودند و از درگاه خلایق پناه عادل شاه رکن السلطنة صدر الامرا ملک الملوک شجاعا للامارة سهیل خان که ازان درگاه فلک اشتباه بخطاب مستطاب امین الملکی مخاطب گشته با جمعی از امرای نامدار و قریب سی هزار شایسته کارزار بکمک و معاونت دولت و محافظت مملکت نظام شاهی نامزد گردید که بآب تیغ جهانسوز آتش قهر در خرمن وجود جنود اعدا اندازد و از غمام حسام دلیران بهرام انتقام روی زمین را دریائی خون سازد و ساحت مملکت دکن را از فتنه و فساد ارباب عناد و بیداد بپردازد از درگاه مهر سپهر جلالت و کامگاری قطب شاه نیز امارت و ایالت پناه شجاعت و جلادت دستگاه

مهدی قلی سلطان طالش که در رسوم دلاوری و مردانگی ناسخ داستان دستان بود با موازی دو هزار سوار نامدار و بست هزار پیاده جرار خونخوار بدفع شر ارباب عناد و استکبار مامور گشت و همچنین از درگاه خلایق پناه عالیحضرت عادل شاه مکرراً فرامین و استمالت نامها به اخلاص خان و سایر امرای حبشی صادر گشته ایشان را از مخافت مخالفت و نفاقی که باعث ویرانی ملک و دولت بود تخویف و تحذیر فرموده بموافقت و مرافقت اولیای دولت و دفع و رفع معاندان ملک و ملت ترغیب و تحریص نمودند اخلاص خان با سایر امرائی حبشی بموجب فرمان آنحضرت با قریب بیست هزار سوار که از اطراف امصار و دیار جمع ساخته بودند عنان عزیمت بدان صوب معطوف گردانیده بیمن توجه و التفات اعلیحضرت خلافت و معدلت پناهی عادلشاهی در اندک روزی موازی هفتاد هشتاد هزار سوار کینه گزار شایستهٔ پیکار با فیلان بیستون آثار عفریت دیدار و توپهای صاعقه کردار زبانیه شرار و پوکبانهای شهاب نشان آتش افشان و سایر آلات و ادوات حرب و اسباب طعن و ضرب در سرحد ولایت عالیحضرت خلافت و معدلت پناه مجتمع گشته فضائی کوه و هامون از ازدحام ایشان تنگی پذیرفت و ساحت صحرا و بیابان از کثرت خیام آن سپاه بهرام انتقام صورت سپهر مینافام گرفت تا چشم روزگار در میدان پیکار نظاره گر لشکر موجودات ست سپاهی چنین در هیچ زمین ندیده و تا مواکب کواکب گردون در میدان سپهر بو قلمون صف آرائی گشته و خورشید تیغ زن و بهرام نیزه گذار گردیده آوازهٔ صلابت لشکری چنان نشنیده که مساعی تدبیر و حسن اهتمام آن خسرو کیوان احترام جمع ساخته بود غریو کوس صخرهٔ صما را صدای شوکت در گوش انداخت و آوازه کرهٔ نای کوه سنگین را از هیبت متزلزل ساخت نظم۔

سپاهی چو دریائی جوشان بجنگ ... همه تیز گرده به بیداد جنگ
همه جنگ را تنگ بسته میان ... بگردون بر آورده گرز گران
بخون آب داده همه تیغ را ... سنان بر جگر دوخته میغ را
زده هر طرف خیمه و سائبان ... سه فرسنگ ره از کران تا کران
کران تا کران زیر چرخ کبود ... سرا پرده و خرگه و خیمه بود

ذکر ویران ساختن دیوار حصار سپهر آثار احمد نگر و جنگ سلطانی انداختن سپاه کینه گذار و غالب آمدن اولیای دولت نامدار و انصار ملت سید ابرار بر ارباب ضلالت و استکبار بیمن تائید و توفیق قادر مختار و همت والا نهمت و خلوص عقیدت نظم

خردمند منشی دانا نهاد ... ز عنبر چنین زیب کافور داد

که چون اراده بی علت ازلی بر حکم مشیت لم یزلی بمحارست و محافظت ممالک دکن تمشیت پذیرفته بود چه اذا اراد الله شیأ هیأ اسبابه واقع است و المقدور کاین نص قاطع مدت محاصره حصار گردون وقار احمد نگر صانها الله عن الوهن والخطر بجههٔ کمال حصانت و غایت متانت بطول کشید و صورت تسخیر آن قلعهٔ

سپهر نظیر که برق آتش پای بدست یاری باد تند بر ذروهٔ بروجش نتوانستی رسید در حجاب تراخی و تاخیر ماند و بر امرا و عظمائی لشکر مغول که صورت غلبه بقلم سواد و جهل مرکب بر لوح اندیشه نگاشته بودند بدلایل معقول مبرهن و مبین گردید که بوسیلهٔ افراشتن مقابل کوب و انباشتن خندق قلزم آشوب کمند تسخیر بر کنگرهٔ آنحصار سپهر نظیر نتوان افگند بعد از تقدیم مراسم استخاره و لوازم استشاره چاره تسخیر آن باره سپهر منظر منحصر در حفر نقوب و تجویف ارکان جدار و بروج آن توام فلک البروج دانسته بجهة عدم اطلاع اهل حصار این تدبیر از صغیر و کبیر پوشیده داشتند و مدتی همت بر اهتمام و انصرام آن مهام گماشتند تا برابر مرچل شاهزاده فریدون فر چند محل را شگافته ارکان دیوار حصار فلک آثار را مانند تجویف سپهر مجوف ساختند و چون نقابان قمر قدرت فرهاد توان از حفر نقوب بپرداختند حسب الحکم شاهزادهٔ عالمیان در شب جمعه غرهٔ شهر رجب که از لیالی اربعه و لیلة الرغائب بود جوف آن نقوب را بداروی توپ و تفنگ مشحون ساخته بگل و سنگ راه دخول و خروجش مسدود گردانیدند تا هنگام بامداد که وقت آسایش و استراحت پاسبانان شب زنده دار در زمان غفلت مستحفظان حصار ست آتش دران نقوب افگنده بقوت شعلهٔ آتش جهانسوز دیوار حصار فلک آثار را بیندازند و مضمون جعلنا عالیها سافلها بر عالمیان ظاهر سازند و بر اثر آن سپاه کینه خواه بتسخیر حصار پردازند اما چون حکم قضا بعدم تسخیر آن حصار فلک نظیر امضا پذیر گردیده بود عنوان صحیفه حقیقت و وفا صدر جریده صدق و صفا زبدهٔ ارباب مروت و ایقان عمده اصحاب فتوت و عرفان خواجه محمّد جان که از اعیان ولایت فارس و وزیر زادهائی شیراز بصدق نیت و خلوص عقیدت متفرد و ممتاز بود موضع نقوب مخالفان را معلوم نموده دران شب تار کمر وفا داری بر میان استوار ساخته رایت جانسپاری بر افراخت و خود را بحصار رسانیده اهل حصار را از موضع نقب ارباب استکبار خبردار ساخت اهل حصار از صغار و کبار دران شب تار بکندن اردن دیوار حصار مشغول گشته محاذات مواضعی که گمان نقب مخالفان داشتند شگافتند و یک سرنگ ارباب کینه جنگ را یافتند و داروی که اعدای کینه جو دران گذاشته بودند برداشته جای آن را بسنگ و خاک بینباشتند و چون آفتاب نقاب سر از چاه خاور بر کرده نقاب سیاه سپاه باختر را بلمعان خنجر ظفر پیکر از صفحهٔ سپهر اخضر محو گردانید نظم۔

صبح ظفر از مشرق امید بر آمد   و اصحاب غرض را شب بلدا بسر آمد

اهل حصار یکی از نقبهائی اعدا را یافته بودند و از باروت خالی ساخته و خاطر از دغدغهٔ آن پرداخته بشگافتن نقب دیگر پرداخته و صادق محمد خان بملاحظه روز جمعه غرهٔ رجب که از اشهر حرام است آتش زدن نقبها را تا بعد از ظهر تاخیر فرمود فی الحقیقة بر حکم مصدوقه الخیر فیما وقع خیر اهل حصار درین توقیف و تاخیر بود چه دران شب صغار و کبار اهل حصار تا طلوع صبح صدق آثار بحفر نقب تعب کشیده بودند و بعد از طلوع صبح همگی کوفته و مانده براحت و استراحت متوجه منازل خویش گردیده اگر در آن وقت مخالفان بآتش زدن نقوب می پرداختند بمکن که بواسطه عدم اطلاع اهل حصار کار می ساختند اما چون ارادهٔ ازلی بمحافظت آن حصار از شر ارباب ضلالت و استکبار تعلق

گرفته بود بر حکم اذا اراد الله شیأً هیّا اسبابه پیوسته اسباب قوت اهل حصار از پردهٔ غیب ظهور می نمود نظم -

بیودن جون شود امری سزاوار | مهیا گردد اسبابش بناچار

بالجمله شاهزاده عالمیان و صادق محمد خان از مبداء طلوع صبح جمعه باجتماع سپاه کینه گزار و تهیهٔ اسباب و آلات رزم و پیکار و حاضر شدن کافه لشکر کینه ور در پای حصار فلک آثار امر فرموده جارچیان و منادیان کافه لشکریان را خبردار ساختند و دلیران صف شکن و هزبران مرد افگن سر و تن از خود و جوشن ساخته از جوش و خروش زلزله نهیب در ارکان زمین و زمان انداختند نظم -

دلیران بمیدان کین تاختند | سر و تن ز خود و زره ساختند
ز جوشن شد آراسته یال و دوش | شد ارایش بزمگه جبه پوش
فرو برد سر در گریبان فراغ | فرو مرد آسودگی را چراغ
ز هر سو یکی دجلهٔ موج ریز | روان شد سوی آن محیط ستیز
یکی آتشین قلزم آمد بموج | طپانچه زنان موج بر روئی اوج

و چون لشکر قیامت حشر با تیغ و سپر و تیر و خنجر از جوانب بجانب حصار احمد نگر حشر آورده اطراف حصار مانند بحر زخار از ازدحام و تراکم سپاه خونخوار بتموج و تلاطم درآمد -

سوئی باره جنگ آوران تاختند | بتدبیر دیوار پرداختند
کشیدند صف رو به روی فصیل | بالبرز در جنگ دریای نیل
بهم کوه و دریا بجنگ آمده | جهان زین خصومت بتنگ آمده

شاهزاده عالمیان شاه مراد نیز بنفس نفیس خویش قدم در میدان کارزار را حصار نهاده کافه امرای نامدار و خوانین عالی مقدار سوی خانخانان و شاهباز خان که نظر بر خاطر جوئی شاهزاده شیخوجی که شاه سلیم باشد که بتسخیر ممالک دکن راضی نبود با خیل و حشم و طبل و علم قدم در میدان کارزار نهادند القصه بعد از اجتماع و ازدحام سپاه بهرام انتقام آتشبازان زبانیه کردار بآتش زدن سرنگ و افکندن دیوار و سنگ مامور گشته آتش فنا دران نقبهائی هاویه آسا زدند درین وقت اهل حصار دو نقب را یافته و از باروت خالی ساخته بودند و نقب سیم را نیز یافته و شگافته ناگاه دود فنا ازان نقب هاویه آسا برآمده شعله بلا در بنیاد آن دیوار هرمان نهاد افتاده و یکبار اساس سپهر التباس دیوار حصار متزلزل گشته زمین و زمان از هیبت و سطوت از جای درآمد و صدای از نهاد آن بنیاد که مصدوقه سبعاً شداد بود برآمد که گفتی صور قیامت دمیده شد و روز رستخیز عیان گردید و موازی پنجاه گز دیوار حصار شگافته بیکبار انهدام و انکسار یافت و بقوت شعلهٔ جهان ادبار و شرار آن آتش صاعقه کردار ارکان آن جدار منیع بنیان فلک نهاد که فرق مفاخرت از ارتفاع بایوان کیوان می سود و شرفاتش که کلاه رفعت از فرق فرقدین می ربود بر خاک مذلت و انکسار نهاد و هر سنگ ازان بنای سپهر آسا که با مینائی سبز فلک سر جنگ داشت بقطری از اقطار

فتاده شگافی در ناف زمین انداخت تزلزل آن واقعه قیامت نهیب که بنای صبر و شکیب جهانیان بباد فنا بر داد سر کریمه «اذا زلزلت الارض زلزالها و اخرجت الارض اثقالها و قال الانسان ما لها» در نظر ارباب بصیرت بر طبق اظهار نهاد نظم -

چو شد آتش تیز ریزان شرار — فرو ریخت از یکدگر انحصار
خلل یافت آن کوه ازین زلزله — گسسته شد آن آهنین سلسله
شد آن صور غارتگر زندگی — سرافیل را داد شرمندگی
شد آن لحظه هول قیامت عیان — بگردون برآمد نفیر فغان
زمین گفتی از یکدگر بر درید — سرافیل صور قیامت دمید
غبار زمین بر هوا راه بست — عنان سلامت برون شد ز دست
بخندق فرو ریخت آن شهر بند — بدریا در افتاد کوه بلند

جمعی از دلیران سپاه کینه خواه که در حوالی خندق منتظر ریختن دیوار بودند خود را بخندق انداخته متوجه رخنه حصار گردیدند و چون گمان ریختن دیوار هائی دیگر بود اکثر لشکر انتظار آن می کشیدند که بیکبار از روی سهولت بحصار در آیند و بآسانی آن توام فلک اخضر را مسخر نمایند احجاری که مرغ وار از دیوار حصار پرواز نمود بسان شاهین جان شکار اجل خود را بقبض روح بعضی از دلیران سپاه مغول که در حوالی حصار متشمر رزم و پیکار بودند رسانیده از اندیشه گیر و دار شان فارغ گردانید و چون از اهل حصار مردم بسیار در زیر همان دیوار بکندن زمین و شگافتن نقب مشغول بودند جمعی کثیر ازیشان نیز در زیر سنگ و خاک هلاک گردیدند معدودی که دور تر بودند چون رخنه چنان در ارکان آن حصار سپهر آثار مشاهده نمودند از بیم احجار فرار بر قرار اختیار کرده بعضی در گوشه ها خزیدند و برخی بجانب سدهٔ سلطنت علیا حضرت بلقیس زمان روان گردیدند امرا و سران سپاه که در منازل خویش ازان واقعه عظمی و حادثه کبری خبر یافتند سراسیمه وار بجانب آن رخنهٔ دیوار شتافتند از جمله امرا و عظمائی دولت رکن السلطنة شجاعاً للامارة مجاهد الدین شمشیر خان و عمدة الدوله مبارز الدین ابهنگ خان پیشتر از همگنان خود را برخنه رسانیده بضرب تیر و تیغ و سنان مانع دخول دلیران سپاه مغول گردیدند بعد ازان صدر الامرا محمد خان با فرزندان و اقربا و ملتان خان و احمد شاه و علی شیر خان و سایر امرا و سران سپاه متعاقب یکدیگر خود را بآن رخنه رسانیده سد راه سپاه کینه خواه اعدا گردیدند جمعی از اکابر و اعیان غریبان مثل جملة الملک اکفی الکفات رکن السلطنة افضل خان و قدوة ارباب فضل و عرفان مولانا محمد حاجب عالیحضرت خلافت پناه سلطنت و معدلت دستگاه ابراهیم عادل شاه و زبده اصحاب صدق و ایقان مولانا حاجی محمد حاجب عالی حضرت سلطنت و نصفت پناه گردون بارگاه محمد قلی قطب شاه و سیادت و شجاعت دستگاه میر محمد زمان و سیادت پناه میر سید علی استر آبادی و خواجه حسین کرمانی که دربن روز از غایت شجاعت و مردانگی بخطاب تیر انداز خانی مخاطب و سایر گشت غریبان نیز که در منازل خویش ازین واقعه خبر یافتند بسرعت برق و باد بسوئی آن رخنه شتافتند و بضرب پیکان خارا گزار راه آمد شد بر جنود اعدا مسدود ساختند بعضی از اعیان غریبان مثل حجاب

گردون جناب دکن حسب الصلاح امرا و اعیان دولت بملازمت سده سلطنت و خلافت مهد علیای حضرت قیدافه سکندر مرتبت شتافته بجهة تقویت دلیران میدان کارزار و تمشیت مهام رزم و پیکار مهد علیای آن حضرت را از سرا پردهٔ عصمت و جلالت عنان سمند سپهر جولان آن حضرت بصوب رخنه گاه و محل و محاربه سپاه کینه خواه معطوف ساختند نظم -

خبردار شد قهرمان زمان | که شد رخنه در کار امن و امان
باندک گروهی چو شیر و پلنگ | صف آرای شد در کمین گاه جنگ

و چون چتر خورشید آسای بلقیس سلیمان لوا ظل حمایت و عنایت بر فرق اولیای دولت انداخت قوت و قدرت دلیران مریخ صولت یکی هزار گردیده یکبار دست تهور از آستین شجاعت بر آورده بضرب پیکان خارا گزار و توپ صاعقه کردار و بوکبان زبانیه آثار ارباب استکبار را از حوالی رخنه رانده بخندق انداختند و آتشبازان و توپ اندازان زبانیه نشان نیز از فراز بروج بضرب توپ قیامت آشوب و حقه و پوکبان شعله فنا بر جان اعدا زده از میان خندق شان دور ساختند جد و جهد دولت خواهان در محاربه دشمنان بحدی بود که زبده ارباب حقیقت و مروت دیباچهٔ جریدهٔ فتوت عنوان صحیفهٔ وفا داری مولانا محمد لاری، حاجب عالی حضرت خلافت و معدلت پناه عادل شاه با آنکه از شیوهٔ آتشبازی و توپ اندازی وقوف نداشت در عین گرمی هنگامه کارزار یکی از بروج حصار که محاذی رخنه دیوار بود بر آمده خرقهٔ افروخته چند توپ قیامت آشوب بدان خرقه آتش داد و ابواب بلا بر روی اعدا کشاد بالجمله چون کافه اهل حصار از توجه علیا حضرت بلقیس آثار بنفس نفیس خویش بمحاربه ارباب استکبار خبردار شدند صغیر و کبیر جوان و پیر بیکبار بدان جناب شتافته بابدان خویش رخنه دیوار را مسدود ساختند و بهیئت اجتماعی بمراسم رزم و پیکار پرداختند نظم -

ستادند گردان آهن کلاه | چو سد سکندر دران رخنه گاه
ز بسیاری خصمشان باک نه | به بسیار بودن هوسناک نه
هوا قیرگون شد ز پر عقاب | نهان شد در ابر سیه آفتاب
چنان آتش کینه بالا گرفت | کزان شعله در چرخ والا گرفت

گویند چون مهد علیای حضرت بلقیس دین و دنیا بحوالی رخنه رسید جمعی از فیلبانان کیوان اقتدار فیلان بی ستون آثار بجهة صیانت ذات اقدس انحضرت در مقابل آوردند تا حایل باشد میان آن ذات ملکی صفات و طعن و ضرب مخالفان دین و دولت علیا حضرت مریم مکانی از وثوق اعتماد و توکل که بر خالق العباد داشت فیلبانان را منع فرموده نگذاشت که فیلان در پیش انحضرت بدارند و بر زبان وحی ترجمان جاری گردانید که با آنکه قصد حیات خویش نمودن در عقل و شرع هر دو ممنوع ست پیاله زهری با خود آورده ام که اگر عیاذاً بالله مخالفان تیره روزگار برین حصار دست یابند آن پیاله را آشامیده خود را از دغدغهٔ دشمنان فارغ گردانم مع هذا چون یقین حاصل ست که درجه شهادت از زخم اعدای دین و دولت در می توان یافت

چگونه از زخم دشمنان احتراز نمایم لاجرم حق سبحانه و تعالی بر صدق نیت و خلوص عقیدت آنحضرت بخشوده انحصار را که فی الحقیقة بدست ارباب استکبار درآمده بود از شر آن قوم ستمکار صیانت نمود و چون حکم تقدیر حی قدیر بعدم تسخیر آن حصار سپهر نظیر امضا پذیر گردیده بود و قلم قضا بصیانت و محافظت اولیای دولت ابد پیمان جریان یافته که «لا رادّ لقضائه ولا معقب لحکمه» هنگام انهدام و انکسار دیوار حصار با آنکه کافه سپاه خونخوار با ساز و سلاح رزم و پیکار مستعد و مترصد کارزار بودند و از اهل حصار جمعی که قریب دیوار بمحارست قیام می نمودند برخی از ریختن سنگ و خاک هلاک گشته بعضی فرار بر قرار اختیار کردند و تا رسیدن مجاهد الدین شمشیر خان و مبارز الدین ابهنگ خان رخنه حصار از وجود دیار خالی بود بر حکم مشیت قادر مختار صادق محمد خان بواسطه آتش گرفتن نقبهائی دیگر و ریختن دیگر موضع حصار مانع دلیران کینه گزار گشته نگذاشت که سپاه خونخوار بیکبار بجانب رخنه حصار هجوم آورند و بسهولت صورت فتح و نصرت چهره نما گردد و معدودی از متهوران که بر دیگران مسابقت جسته بخندق درآمده بودند و خود را برخنه حصار رسانیده چون متعاقب ایشان کسی بآمدن مبادرت ننمود توقف نمودند بعد ازان که سپاه کینه خواه مخالف از انهدام و انکسار سایر مواضع و آتش گرفتن دیگر نقوب مایوس گردیدند اهل حصار رخنهٔ دیوار را استوار ساخته رایت جلادت و شجاعت بفلک دوار برافراخته بودند و اکثر آن جماعت را که به خندق درآمده خود را برخنه رسانیده بودند بر خاک هلاک انداخته در اثنای حدت بازار رزم و پیکار تیری بسینه بی کینه رکن السلطنة العلیة العالیه موتمن الدولة الخاقانیه عمدة الملک و قدوة الاعیان افضل خان رسیده از قضا غلاف هیکلی که در بغل آنحضرت بود مانع آزار گردید و بیمن صدق نیت و صفای طویت مطلقا تشویش بوجود شریف آنحضرت نرسیده -

هر کرا حفظ حق حصار بود　　　عنکبوتیش پر دار بود

باقی سپاه که حال بران منوال دیدند هیچکس قدم جسارت بخندق ننهاد و ابواب بلا و عنا بدست خویش بر روی خود نگشاد اما ناچار در کنار خندق صف کشیده با دیوار حصار در مقام رزم و پیکار در آمدند و از طرفین نیران جهان سوز قتال و جدال بنوعی اشتعال یافت که جلاد فلک از بیم آن خویش را در حصار پنجم سپهر انداخت و سپهر بی مهر از غم کشتگان آن معرکه خون شفق از دیدهٔ انجم روان ساخت چهرهٔ سیم رنگ ماه پیکر زعفران گرفت و کلک زرین تیر از مسیر کندی پذیرفت شهسوار مضمار چرخ چون ناهید شیون آغازید و زهره زهره و بهرام در مسام آب بل خون ناب گردید هوای نبرد از بسیاری دخان و گرد بسان چهره زنگیان سیاهی پذیرفت و زمین معرکه از خون دلیران گونه لعل بدخشان گرفت تیر جگر دوز ترک بر تارک سر کشان میدوخت و بوکبان جهان سوز در شب دخان بسان شهاب آتش بار می افروخت توب قیامت آشوب بصدای صاعقه آسا صورت صور سرافیل و واقعه روز نشور بعرصهٔ ظهور می رسانید و بسان اژدهائی دمان بدم آتش افشان خانمان حیات دشمنان دین و دولت محترق گردانیده ناوک جان ستان بنوک پیکان الماس نشان در مغز مبارزان فولاد می گشت و از حلقه های زره و جوشن بر دلان مانند باد بر صفحه آب می گذشت نظم -

چو باران نیسان بهنگام جنگ | بیارید ازان باره سنگ و خدنگ
تو گفتی شد آن باره ابر مطیر | نگرکش همه سنگ و بارانش تیر
ز پیکان چنان آتشی بر فروخت | که پر ملک بر فلک زان بسوخت
هوا قیر گون شد ز پر عقاب | نهان شد در ابر سیه آفتاب
چنان آتش فتنه بالا گرفت | کزو شعله در چرخ والا گرفت
خروش یلان نبرد آزمائی | زسر هوش می برد و قوت ز پائی
هوا گشت از ابر گرد آبنوس | دران نعره رعد و کلبانگ کوس
دران سهمگین ابر آشوب بار | کمان گرد قوس قزح آشکار

هرچند لشکر قیامت حشر اعدا در میدان مبارزت و عرصه هیجا ید بیضا می نمودند و بدست کوشش گوی مردی و تهور از میدان اقران و اکفا می ربودند اما چون از دیوان خانه «یختص برحمته من یشاء» بکرامت فتح و نصرت مخصوص نبودند چهره فیروزی در مرآت تیغ و خنجر مشاهده ننمودند و بجز آبه خسران و ندامت از دفتر جد و جهد نگشودند نظم.

اگر فتنه گیرد سمک تا سماک | چو ایزد نگهدارد از بد چه باک

جمعی کثیر از دلیران نام آور و مشهوران لشکر اعدا بضرب تیر و سنگ و توپ و تفنگ اهل حصار و ارباب نام و ننگ از پای درآمده راه دار البوار پیش گرفتند و بسیاری از مردان کاری زخم منکر یافته همدم ندم و زاری و قرین ناله و بیقراری باز گشتند نظم.

ز کشته نگویم هر انکس که زیست | بران زندگی شان بباید گریست

القصه از نکث اخیر روز تا وقتیکه مهر عالم افروز را دل بر کشتگان آن معرکه سوخته در حصار زر نگار مغرب متغارب گشت تنور معرکه در التهاب و جهان از هول آن واقعه در اضطراب و انقلاب بود و چون جمشید خورشید از تختگاه سپهر چهارم بخلوتخانه «حتی توارت بالحجاب» خرامیده و جمال جهان افروز در نقاب تیرگی متواری گردید غراب غروب چهرهٔ گیتی بقیر و قطران بیندود و دست قضا ابواب ظلمت و خفا در فضائی جهان بگشود عرصه عالم جولان گاه سپاه زنگ شد و جیش حبش از نهان خانه خاک روی بگنبد افلاک نهاد نظم.

شد زمانه چنان که در محشر | نامه عاصیان بود ز گناه
می نیارست شد ز ظلمت شب | از دل عاشقان سوی لب آه

سپاه کینه خواه اعدا که از سعی و کوشش بغیر از وخامت و ندامت نتیجه نیافته بودند قدم ازان مهلکه جان ستان باز کشیده با تن ناتوان و جان نوان از تیر و تفنگ و ناوک و سنگ ارباب نام و ننگ خسته و بسته جسته بجانب منازل خویش شتافتند اما مهد علیای قیدافه دین و دنیا مانند کوه پای بر جا در همان موضع قدم ثبات و قرار افشرده بنایان چابک دست را به بنای اساس دیوار حصار

سپهر التباس امر فرمود و در همان مکان بذات اقدس خویش چندان توقف نمود که معماران تیز چنگ فرهاد آهنگ از گل و سنگ موازی چهار پنج گز دیوار بلند ساختند و راه دخول سپاه مغول را مسدود گردانیده پیش و پس دیوار را بحقه های صاعقه شرا و داور و نفط بسیار مانند سد یاجوج محکم و استوار کردند بعد ازان قیدافه دوران دلیران حصار را که در موقف پیکار مانند کوه پائدار قدم استوار ساخته رایت شجاعت بفلک دوار بر افراخته بودند بنوازش و عنایت خسروانه مستظهر و امیدوار گردانید از جمله غریبان خواجه حسین کرمانی چون درین روز آثار مردی و مردانگی بظهور رسانیده بضرب تیر خارا گذار چند تن از دلیران سپاه اعدا را متوجه عالم بقا گردانیده بود بخطاب مستطاب تیر انداز خانی سرفراز گردید و حسن آقائی ترکمان بخطاب قزلباش خان مخاطب گشت و دلیران حصار را در رعایت لوازم محافظت و مراسم بیداری مبالغه بسیار فرموده انگاه بجانب سرا پرده عصمت و طهارت معاودت نمود اما شاهزاده شاه مراد دران شب از تغابن فتوری که بقصور شوکت و بنای دولتش راه یافته و بتاسف این که چهره مقصود در مرآت مرادش جلوه ننموده انگشت تفکر بدندان تحیر می گزید و اشک تحسر از دیده باریده گریبان غیرت میدرید نظم -

قوی دل مشو گرچه دستت قویست　　　که حکم خدا برتر از خسرویست

و با امرا و سران سپاه در باب تدبیر تسخیر حصار لوازم مشورت بتقدیم میرسانید تا ریت شهسوار مضمار فلک از گوشهٔ بام این حصار مینا فام نمودار گشته پرچم سپاه زنگ نگونسار گردید نظم -

دم صبح کین آتشین آفتاب　　　زد از مهر آتش بمشکین نقاب
فرو رفت دوران بجاروب قهر　　　غبار شب از کار گاه سپهر

بامدادان که شاه قلعه فیروزه فام سپهر رو بمساعد ارتفاع نهاد و خسرو شیر سوار گردون بر مواکب کواکب کمین کشاده تیغ انتقام در لشکر ظلام نهاد نظم -

دگر روز کین شاه رومی نژاد　　　در جنگ بر روی عالم کشاد
ز کین سینه پر جوش و در دیده زهر　　　ز آتش بپوشید خفتان قهر
فرو کوفت در حمله کوس غضب　　　همه تن شده تیغ در کین شب

شاهزاده اکبر نژاد هم از اول بامداد سپاه کوه شکوه قلزم نهاد را با آئین رزم و کین ساز داده باگروهی که از صدمه قهر شان دم صبح در سینهٔ شام شکستی و از نهیب تیغ شان خنجر آفتاب در نیام میغ نهان گشتی همه چون خاره باآهن دلی موصوف و بسان کوه بتحمل شداید موسوم نظم -

همه‌سپرتن‌وشمشیردست و تیرانگشت　　　همه سپه شکن ودیو بند وپیل شکار
بسان دریا و لیکن بحمله صاعقه فعل　　　که دید هرگز دریای صاعقه کردار

بسان سیل جوشان و خروشان که از قلهٔ کهسار روان گردد ساخته رزم و مستعد پیکار متوجه رخنه حصار گردید و چون بکنار خندق محیط آثار رسید خواست که بی توقف بجانب رخنهٔ حصار روان

گردد جمعی از امرا و عظمائی دولت در عنانش آویخته مانع در آمدن بخندق و بنفس خویش مرتکب محاربه گردیدنش شدند شاهزاده بنا بر صواب دید دولتخواهان هم بر کنار خندق حصار از مرکب پیاده گشته دلیران سپاه و مبارزان کینه خواه را بمحاربه و مقاتله اهل حصار ترغیب و تحریص فرمود و بمواعید مزید قدر و رتبت و ترقی مدارج قرب و منزلت مستظهر و امیدوار شان گردانید و یکی از اعیان را نزد خان خانان فرستاده ازو و سپاهش اعانت و امداد طلبید خان خانان بمعاذیر تمسک جسته از ارتکاب رزم متقاعد گردید مواد غیرت و حمیت شاهزاده شاه مراد بحرکت درآمده سپاه خاصه خویش را بافراختن رایت کارزار و افروختن آتش پیکار و انداختن جنگ سلطانی بحصار فرمان داد فوجی از احدیان و منصب داران خاصه شاهزاده که در فنون مبارزت و رسوم مردانگی داستان دستان و اسفندیار را در طی نسیان کشیده گوی جلادت و شجاعت از میدان متهوران و مبارزان جهان ربوده بودند بیکبار فدوی وار قدم در میدان کارزار نهادند به نیروی مردی و مردانگی دست و بازو به تیر و تیغ و ناوک و پلارک بر کشادند و بباد حملهٔ عالم سوز آتش کین را بلند ساخته به تدبیر در آمدن برخنه پرداختند نظم -

بدن محض آتش شده از غضب — که بالطبع باشد بلندی طلب
بسر فکر بالا شدن شد چنان — که شد کنده هر سر که شد تن گران

اهل حصار که از غلبه و فیروزی روز سابق با وجود انهدام و انکسار دیوار حصار مواد اقتدار و استظهار شان یکی هزار گشته بود و رخنه حصار را چند گز برافراخته از ادوات و آلات آتشبازی چون دهلیز دوزخ ساخته بودند و خاطر از دغدغه غلبهٔ اعدا پرداخته از روی شوکت و قدرت تمام دست از آستین انتقام بشرار آتش حقه و بوکبان و ضرب توب و تفنگ صاعقه سان که افروختند خرمن وجود بسیاری از دلیران میدان رزم و کین و شیران شجاعت آئین سوختند نظم -

ز کین ابروی پر دلان چین گرفت — سر باره از نیزه پر چین گرفت
خدنگی بپا بی زدند آنچنان — که پیکان این سفت سوفار آن
کسی گر ز تیری شدی بیخبر — خبر دار گردیش تیر دگر
نشسته ز بس تیر در مرد جنگ — درخت خدنگی شده هر نهنگ

القصه از طرفین نیران جهانسوز قتال و جدال بنوعی اشتعال پذیرفت که از تف آن کره زمهریر خاصیت کره اثیر گرفت و از شرار زبانه زبانیه آثارش مضمون «انها بشرر کالقصر» مشاهده گشت هر خدنگی که از شست حوادث کشاد یافت آهنگ جان تهمتنی ساز نمود و هر تیر که از ترکش تقدیر برآمد بنخچیر بهرامی در پرواز بود غبار معرکه با دخان بوکبان بر روی آینه گردون نشست واز بخار خون کشتگان فضای هوای کله گلگون بست صغیر و کبیر را دلال اجل بیک نرخ می فروخت و جوان و پیر را آتش قهر یکسان می سوخت تند باد بی نیازی کشتی اعمار را در دریائی خونخوار هلاک غوطه داد و از فرط قهر نهری از خون کشتگان رو به شهر نهاد سر آیهٔ «یهلک الحرث والنسل» هویدا گردیده واقعه «یوم یفر المرء من اخیه و امه و ابیه و صاحبته و بنیه» ظاهر گشت نظم -

گر باره شد آسمان مرگ ریز بشد گرد ارواح بر چرخ نیز
رخ شاه گردون شد از بیم زرد پر از گرد شد چشمهٔ لاجورد
ستیزنده باهم بلا و اجل قضا با فلک زان اثر در جدل
بریده طمع دل ز امن و امان هوس منحصرگشته در ترک جان
فراغت سرا سیمه هر سو دوید بجز قالب کشته جای ندید
ز افغان شده کوس آزرده دل فغان گشته از روی لب منفعل
شد از نیزه ها آسمان بیشه باب ولی بیشه کو نماید در آب
ز بس گرمی پر دلان روز کین روانی درآمد بجرم زمین
ز بس مغفر و سر زمین سنگلاخ بدنها در آغوش زخم فراخ

از جوشش دریائی کارزار جوشن در بر پر دلان روزگار موج زد و از اشتعال آتش قتال زره در سینهٔ مردان کار شعله نار شد نظم -

زمین از تف خون بجوش انچنان که دیگ تمنائی سودائیان

چشم هوا از سرمه غبار بسان چشمه قار تاریکی گرفت و چشمهٔ آفتاب از حجاب گرد چون حدقه چشم سیاهی پذیرفت تیر در تن دلیران چون خواب در تن روان می شد و نوک ناوک در سینه مانند راز درد دل امنیان نهان می گشت هرچند پر دلان سپاه مغول نجوم آسا بسوی حصار فلک آثار هجوم می آوردند و ثریا وار عقد جمعیت شان انتظام می پذیرفت نبرد آزمایان حصار بضرب تیر خارا گزار و توپ صاعقه کردار و حقه و بوکبان شهاب آثار سنگ تفرقه در سلک جمعیت شان انداخته بنات النعش سان پریشان شان می ساختند و جمعی را بر خاک هلاک انداخته حوالی رخنهٔ حصار را از وجود شان می پرداختند تا از کثرت کشته پشته ها دران خندق قلزم آسا ظاهر گردانیده قلم نسخ بر داستان دستان و قصهٔ هفتخوان مازندران کشیدند نظم -

برو ئینه د ز گر بزد آوری تن خویشتن را بدرد آوری
برهنه که پهلو زند خار را بپهلوئی خویش آرد آزار را

اگرچه ارباب تغلب و عدوان بغرور وعده و تسویل سلطان که «یعدهم و یمنیهم و لا یعدهم الشیطان الا غرورا» در مراسم جنگ و جدال و لوازم مبارزت و قتال آثار باس و نجدت و امارات شجاعت و جلادت ظاهر می ساختند و هر یک در موقف نام و ننگ مسابقت و مبادرت نموده در مقام جان سپاری دل از سر برگرفته قدم بسالت ثابت میداشت و بدست غوایت رشته فتنه و شر را تاب داده در تهیج مواد فساد کمر عناد می بست اما غیرت الهی بحرکت در آمده با وجود جنود نا معدود دشمنان که نمونه بود از «حشر لسلیمان و جنوده» حق عز و علا بمحض لطف و کرامت بی منتها وبیمن معاونت حضرات ائمه هدی علیهم

التحیة و الثناء و همت والا نهمت مهد علیای حضرت بلقیس دین و دنیا این دولت ابد انتما را از شر اعدا بمقتضای «یریدون لیطفئو نور الله بافواههم و الله یتم نوره و لو کره الکافرون» محروس و مصئون داشت سبحان الله نظم -

بس روشن است معجزه سروری تو — وین کور دل حسود نمی گیرد اعتبار
غلط بین که بدخواه را در سر است — که فیروزی از کثرت لشکرست
نداند که هنگام کین گستری — ز حق یاری آید نه از لشکری
سعادت شود روز کین دستگیر — نه بسیاری لشکر و تیغ و تیر

و الحق مبارزان حصار دران روز کارزاری کردند که نه دیدهٔ فلک هرگز چنان واقعه دیده بود و نه گوش زمانه افسانه مثل آن شنیده نظم -

جهان در جهان گشته درخاک پست — همه روی صحرا پر از پا و دست
پر از کاسهٔ سر همه صحن خاک — طبقهائی گردون پر از جان پاک
قضا در نهیب و قدر در گریز — امل سست پای و اجل تند خیز
فنا حمله آورده همچون پلنگ — اجل باز کرده دهان چون نهنگ

بالجمله از مبداء طلیعهٔ صباح و مظهر تبا شیر بام که نایرهٔ کفاح اشتغال پذیرفته بود و غمام حسام خون باریدن گرفته تا هنگام وصول ساقه سپاه شام و شبیخون جیش حبش مخالب رماح از اهداب ارواح کوتاه نمیگشت و کشاکش سنانها و فشافش پیکانها از تعرض جانها دست باز نمی داشت و چون شب ظلمت اساس کسوت بنی عباس بر کتف زمانه انداخت دست قضا فضای هوا را بسان چهرهٔ عاصیان در روز جزا سیاه ساخت شاهزاده شاه مراد که امارات وخامت و آثار ندامت بر صفحهٔ احوال وجبههٔ روزگار سپاه خویش معاینه و مشاهده می نمود با دل پر حسرت و زبان پر ناله و آه بسوی لشکرگاه معاودت فرمود و ترغیب جنگ و تحصیل نام و ننگ را در باقی کرده دل از سلطنت مملکت دکن که در عالم تخیل بخود قرار داده بود بر داشت تا بر عالمیان روشن و مبرهن گردد که ظفر و نصرت بفیض فضل پروردگار قرین روزگار سعادت مندان کامگار گردد نه باستظهار و اقتدار سپاه بسیار و حشر بیشمار و بر جهانیان هویدا و آشکار شود که فاتح ابواب فتح و فیروزی مفتاح عنایت ایزدی ست و هادی طریق سعادت و بهروزی مصباح هدایت و مرحمت سرمدی نظم -

کلید فتح اقالیم در خزاین او ست — کسی بقوت بازوی خویش نگشاد ست
اگر بدیده بپوئی و شب بروز آری — مقسمت ندهد روزئی که ننهاد ست

بلی ثمرهٔ آرزو از شجرهٔ مراد بی عنایت ازلی محال ست و کوشش بسیار بی بخشش پروردگار منتج رنج و وبال -

ذکر مصالحه و معاهدهٔ که میان بندگان علیا حضرت ناموس العالمین قیدافه ـ سکندر تمکین بلقیس سلیمان آئین چاند بی بی سلطان بنت شاه حسین نظام با شاه مراد روئی نمود

سابقا رقم زدهٔ کلک فصاحت شیم گردید که عالی حضرت خلافت پناه سلطنت و معدلت دستگاه پادشاه جمجاه سمی خلیل الله ابراهیم عادل شاه موازی سی هزار سوار شائسته کارزار بکمک سپاه نظام شاهی مامور ساخته عالی حضرت سلطنت و حشمت پناه نصفت و معدلت دستگاه خادم اهل بیت رسول الله محمد قلی قطب شاه نیز موازی ده هزار سوار و بست هزار پیاده بمعاونت و امداد اولیای دولت حضرت بلقیس الزمانی قیدافة الدورانی فرستاد و سپاه کینه خواه نظام شاهی را نیز مواد غیرت و حمیت بحرکت درآمده از اطراف و جوانب در سرحد ولایت عالی حضرت عادل شاه جمعیت نمودند و قریب هفتاد و هشتاد هزار سوار با فیل و توبخانه و آتشبازی و استعداد رزم و پیکار ساخته و آماده کارزار گشته متوجه احمد نگر گردیدند و چون ایام محاصره حصار بامتداد کشیده کار محصوران از قلت قوت و تنگی معیشت باضطرار رسید ارکان دولت علیا حضرت بلقیس الزمانی فرامین بامرای لشکر دکن نوشته شمهٔ از غلبهٔ اعدا و زبونی اهل حصار دران درج ساختند اتفاقا جاسوس که حامل این مکاتیب بود بدست طلایه سپاه مغول گرفتار گشته مکاتیب را بنظر خان خانان و صادق محمد خان رسانیدند امرای لشکر اکبر شاه کتابتی برکن السلطنه عمدة الدوله شجاعاً للامارة و الایالة سهیل خان که امیر الامرای سپاه عالی حضرت عادل شاه بود نوشتند که مدتیست که انتظار توجه ایشان داریم تا بزودی این مناقشه و منازعه رفع گردد هر چند زودتر توجه نمایند بهتر خواهد بود و این کتابات را با مکاتیبی که اهل حصار فرستاده بودند بهمان جاسوس داده مرسول داشتند گویند چون کتابت سهیل خان رسیده بر مضمون آن مطلع گردید همان ساعت دمامه کوچ زده بسرعت هرچه تمامتر از راه کوهستان متوجه احمد نگر گشت بالجمله چون خبر توجه سپاه کینه خواه دکن و قوت و شوکت و کثرت آن لشکر کینه ور صف شکن بشاهزاده شاه مراد و سایر امرا و خوانین لشکر مغل که از تسخیر حصار سپهر آثار احمد نگر مایوس گردیده و دست از محاربه باز کشیده بودند رسیده موجب ازدیاد مواد رعب و هراس آن سپاه کوه اساس گردید چنانچه یکبارگی بنای شکیب و ثبات شان متزلزل گشته عنان تمالک و تماسک ازید اقتدار شان بیرون رفت لاجرم مجلس مشورت منعقد ساخته بلوازم استخاره و استشاره پرداختند بعد از تقدیم لوازم مشورت و مراسم کنکاج آرای همگنان بران قرار گرفت که چون سپاه کینه خواه دکن با جمعیت و استعداد تمام از سر کینه و انتقام بطریق سرعت و استعجال متوجه قتال و جدال گشته اند و فتح حصار از حیز مکنت و اقتدار ما بیرون رفته ناچار بجهة محاربه ایشان از پائی حصار باستقبال مبادرت باید نمود و دست از محاصره کوتاه ساخت پس اگر قبل ازان با اهل حصار صلح گونهٔ در میان انداخته باین بهانه از پای حصار برخیزیم تا ترک محاصره بر عجز و زبونی ما محمول نشود هر آئینه انسب خواهد بود لاجرم سیادت پناه سید مرتضی را که از قدیم الایام تربیت یافته و برکشیدهٔ این دودمان خلافت نشان بود و پیوسته رعایت حقوق خدمت و نعمت این دولت می نمود بتمهید بساط مصالحه مامور ساختند سید مرتضی بموجب صواب دید شاهزاده و امرا مکتوبی بارکان دولت ابد انتما

نوشته بحصار فرستاد مضمونش آنکه شخصی جهة تمهید مقدمات صلح بیرون فرستند تا کوشش نموده نوعی سازد که شاهزاده عالمیان دست از محاصره باز داشته از پای حصار برخیزند اگرچه اهل حصار را از تنگی معیشت و انعدام ذخیره کار باضطرار رسیده بود و عنان اختیار از دست رفته همگی در مقام طلب صلح و قول درآمده بودند لیکن چون از فحوای کلام و پیغام سید مرتضی رایحهٔ عجز و زبونی استشمام نمودند و دانستند که چون تیر مراد ارباب عناد بهدف مقصود نرسید و صبح سعادت از افق طالع شان ندمید از در صلح درآمده حلقهٔ موافقت می جنبانند لاجرم بفتح و نصرت امیدوار گشته تا دشمنان حمل بر زبونی ننمایند در جواب سید مرتضی نوشتند که اگر اول ازان جانب معتبری بملازمت سدّه سلطنت و خلافت آمده تمهید بساط مصالحت نماید ازین جانب نیز رسولی بجهت انجام و اتمام این مهام مرسول خواهد گشت بالجمله سید مرتضی سیادت و شجاعت آثاری میر هاشم مدنی را که بخشی لشکرش بود و بوفور فراست و آداب شجاعت و کیاست از اکفا و اقران امتیاز تمام داشت بملازمت سده سلطنت فرستاد مدت ده روز سید مذکور در حصار مانده رخصت معاودت نمی یافت چنانچه امرای سپاه مغول از مصالحه مایوس گشته اخبار موحش در اردوی ایشان اشتهار پذیرفت تا اهل حصار تحف و هدایائی بسیار جهة شاهزاده عالمیان و خان خانان و شاهباز خان و صادق محمد خان ترتیب داده چون فروغ صدق نیت و خلوص عقیدت و صفائی طویت و پاکی طینت رکن السلطنه القاهره عضد الدولة الباهره و اعتضاد الاسلام و المسلمین کهف الضعفائی و المساکین افضل الامرای والخوانین المعروف بالبر و الاحسان عمدة الملک افضل خان قمی که از اعیان ملک و مشاهیر دولت برسوم سفارت و آداب رسالت تجلی یافته بود و موقف او در خدمت بارگاه اعلی پسندیده و از شعاع عقل و نور ذکا وافر حظ و کامل نصیب گردیده و در حسن سیر و کمال هنر متفق علیه و مشار الیه گشته نظم ـ

با جوش ضمیر و جنبش نطقش — به شد زمن و عطارد ابکم
زو لفظی و از عقول یک خیل — زو رمزی و از فحول یک رم
بی قوت ده انامل هست — هفت اختر مکرمت مقوم

در ضمیر اقدس و خاطر مقدس بندگان علیا حضرت بلقیس مرتبت مریم مکانی خدیجة الزمانی پرتو انداخته بود و خدمات پسندیده او سیما در ایام محاصره درجهٔ استحسان و قبول یافته بنا بران قامت قابلیتش را بخلعت نیابت و شغل منصب پیشوائی و خطاب مستطاب چنگیز خانی آرائش بخشیده مسند وکالت را بوجود فایض الجود آن منبع احسان پایهٔ رفعت باوج فرقدان رسانید نظم ـ

شهان جهانرا نباشد گزیر — ز جمع دلیران و دانا وزیر
دلیران بشمشیر گیرند جائی — نگهداردش مرد دانا برائی
ز دستور فرزانهٔ رای زن — همه روی کشور برآرد سمن

بلکه در بعضی مواد آنچه از یک تدبیر صایب و رائی ثاقب وز رای مشتری رای عطارد ذکا بظهور رسد لشکر بسیار و حشر بیشمار از سر انجام آن عاجز باشند نظم ـ

بهنگام تدبیر یک رائی نیک　　به از صد سپاهی چو دریای ریگ
به‌پیشکاری عقل شریف و رای درست　　توان کمند تصرف بر آسمان افکند

و همچنین رسالت شاهزاده سپهر تمکین بکفایت رای رزین آن وزیر مشتری نظیر که مانند عقل اولی در انتظام امور جمهور مستثنی بود مرجوع گردید تا چنانچه از رائی دور بین و تدبیر اصابت قرینش سزد بسر انجام و انتظام مهام مصالحه پردازد نظم ـ

مقرر شد آنکه ز مردان کار　　ز بهر رسالت یکی نامدار
خرد پیشه نام آوری از مهان　　چو شمعش پر از آب و آتش دهان
چو مهر فلک دهر گردیدهٔ　　چو خواب آشنا روی هر دیدهٔ

و رسالت خانخانان بکفایت رائی و اصابت تدبیر سید صافی ضمیر شیر بیشهٔ وغا سر دفتر ارباب حقیقت و وفا سرو جویبار مرتضوی میر محمد زمان رضوی مشهدی که مآثر وفا داری و مفاخر حق گزارش تا دامن آخر الزمان طراز آستین مروت و فتوت خواهد بود نظم ـ

عیسی گاه دانش آموزی　　یوسفی وقت مجلس افروزی
آگه از علم و از کفایت نیز　　پارسائیش بهتر از همه چیز

مفوض گشت و سیادت مآب مرتضوی انتساب زبدهٔ اولاد حضرت خیر الانام شاه بهرام استر آبادی برسالت شاهباز خان مامور گردیده بودند مضمون این ابیات بود که نظم ـ

بصلح ار فروزند شاهان چراغ　　شود شهری و لشکری را فراغ
و گر رو بمیدان کین آورند　　بلا ز آسمان بر زمین آورند
تو انکه که بر من شوی دست یاب　　زن بیوه را داده باشی جواب
و گر من شوم چیره در روز کین　　شوم قادر انداز روی زمین
همان به که بر صلح رای آوری　　طریق مروت بجا آوری
اگر دوستی جام لعلست و بزم　　و گر دشمنی تیغ کینست و رزم

بالجمله بتاریخ روز یکشنبه دهم شهر رجب المرجب که صباحش مطلع آفتاب سعادت و صلاح و مبداء ایام فیروزی و نجاح بود رسولان مذکور حسب الحکم بلقیس الزمان از حصار بیرون آمده بمقاصد خویش شتافتند و چون خبر حجاب بشاهزاده گردون جناب رسید حکم شد که رسولان را در اردوی سیادت و امارت پناه سید مرتضی جا دهند تا هر گاه ایشان را طلب فرمایند سید مرتضی بملازمت رساند پس کس بطلب خانخانان و شاهباز خان و راجه علی خان و صادق محمد خان و سایر امرا و اعیان فرستاده مجلسی بادشاهانه جهة ملاقات حجاب ترتیب دادند و چون مجلس انعقاد یافت بطلب حجاب فرستادند سید مرتضی رکن السلطنه عمدة الملک افضل الخوانین چنگیز خان را با سر دفتر وفا داران جهان میر محمد زمان و شاه بهرام بپایه سریر شاهزاده گردون غلام رسانیده در موقف بندگی بداشت بعد از انکه حجاب از لوازم کورنش و تسلیم که طریق

SRI PRATAP

سلام و احترام پادشاهان چغتا ست بپرداختند شاهزاده عالمیان و خانخانان ایشان را نزدیک طلب فرموده از سبب محاربه و مقصود آمدن استفسار نموده در باب مصالحه سخنان مذکور ساختند رکن السلطنه عمدة الملک اکفی الکفات افضل الخوانین چنگیز خان بجواب مبادرت فرموده بعد از ادای دعا و ثنا سخنان پرورده سنجیده در عرض مدعائی خویش بیان نمود نظم -

جهان دیده دستور فریادرس — گشاد از سر کار دانی نفس

سخنهائی پروردۀ دلفریب — که از مغز مردم رباید شکیب

خطائی که امیدواری دهد — عتابی که بر صلح یاری دهد

زبان بندهائی چو پیکان تیز — دری در تواضع دری در ستیز

سخن ساخته در گزارش دو نیم — یکی نیمه ز امید و دیگر ز بیم

شاهزادۀ دوران سخنان سنجیده شافی آن وزیر کافی تدبیر را پسندیده از کار دانی و زبان آوری آنجناب حسابها برداشت و رسولان علیا حضرت بلقیس زمان را بخلعتهائی پادشاهانه و اسپان تازی سر فرازی بخشیده فرمود که سر انجام مهام شما بعهدۀ اهتمام خان خانان نمودیم مدعیات خویش بعرض ایشان رسانید تا حسب المدعائی شما بفیصل رسانند نظم -

همه کار شاهان دانش پژوه — ز راه وزیران پزیرد شکوه

روز دیگر خانخانان و شاهباز خان و صادق محمد خان مجلسی ساخته حجاب مهد علیا حضرت قیدافه گردون جناب را طلب داشتند و در اول از در فریب آمده بجد و جهد و قول و عهد خواستند تا آن دولتخواه را از راه برده باین وسیله و حیله صورت تسخیر حصار فلک نظیر در آئینۀ تصور خویش مشاهده نمایند و بعمدة الملک افضل الخوانین گفتند که شما را پنج هزاری می کنم و از مملکت دکن هر ولایت که خاطر خواه شما باشد بلعنت نامه بشما ارزانی می داریم و در جمیع امور رای صواب نمائی شمار ا دستور ساخته از مقتضائی خاطر فیض مآثر شما اصلا تجاوز جایز نخواهیم داشت نوعی سازید که این قلعه بتصرف ما درآید عمده دولتخواهان افضل خان در جواب ایشان گفت که مسخر شدن این حصار سپهر آثار بجنگ و پیکار از جمله محالات ست چه وقتی صورت تسخیر تیسیر پذیر است که ذخیرۀ قلعه و استعداد بآخر رسد و حال آنکه ذخیره ده ساله از غله و دارو و سایر اسلحه و ادوات جنگ دارند و قریب ده هزار مرد از دلیران مریخ انتقام که همه طالب ننگ و نام اند درین حصار سپهر آثار بجهة رعایت حقوق نمک و خدمت چندین ساله کشتن و مردن اختیار نموده تا رمقی در تن داشته باشند بدادن حصار راضی نخواهند شد چون امرای اکبری دیدند که دمدمه و افسون ایشان در افضل خان نگرفت از تسخیر قلعۀ مایوس گشته سخن بطرز دیگر در میان انداختند که چون حضرت جنت آشیانی برهان نظام شاه وقت توجه بصوب دکن مملکت برار را پیشکش بندگان حضرت پادشاه جمجاه ملایک سپاه اکبر شاه فرموده آن ولایت اکنون تعلق به بندگان آن درگاه میدارد دست تصرف ازان کوتاه باید ساخت و شاهزاده عالمیان که باین ولایت تشریف ارزانی داشته و فی الحقیقه تمام مملکت دکن بحوزه تصرف آن حضرت درآمده

صلاح درین ست که ولایت دولت آباد را نیز با مضافات و منسوبات به بندگان آنحضرت سپارید تا سپاه کینه خواه دست از محاصره حصار احمد نگر باز داشته سایر ولایات رانبور حدقهٔ کامرانی نور حدیقهٔ جهانبانی بهادر شاه باز گذاریم و در کشیدن انتقام از دشمنان ایشان لوازم امداد و اعانت مرعی داریم عمدة الملک اکفی الکفات افضل الخوانین چنگیز خان در جواب ایشان گفت که اکنون درین دولتخانه پادشاهی بر تخت نیست که این امر با او توان ساخت ملک برار حالا تعلق بسلاطین دکن دارد و سپاه این دولتخانه نیز بایشان ملحق شده اند با ایشان باید نوشت و با ایشان قرار داد و حرف دولت آباد باعث ازدیاد مواد فتنه و فسادست چه مدتیست که اهل آنولایت رقبه اطاعت از ربقهٔ عبودیت کشیده سالک مسالک کفران و طغیان گردیده اند و پادشاهی بهم رسانیده بموجب فرمان علیا حضرت بلقیس زمان عمل نخواهند نمود مع هذا امرای دکن که در حصارند بدین سخن همداستان نخواهند گشت و مهم مصالحه معطل بل مختل خواهد شد و بر تقدیر جریان فرمان علیا حضرت بلقیس مکان بر ایشان شما کدام لشکر دکن را شکست داده اید که ولایت دولت آباد بشما باید داد طالع شما قوی بود که نفاق در میان امرای این دولت ابد انتما روی نمود و هر کدام بطرفی متفرق گشته عرصه مملکت از وجود جنود ظفر ورود خالی بود شما فرصت یافته بدین صوب شتافتید اگر ده هزار سوار بحدود گات کالنه می آمد شما را قدرت آن نمی بود که از سرحد تجاوز توانید نمود اینک یک لک سوار مرد افگن دکن با عدت و ابهت تمام متوجه انتقام شما گردیده بهشت فرسخی رسیده اند اول بجنگ ایشان مبادرت باید نمود و ایشان را جواب گفته بعد ازان زبان بحرف داد و ستد کشود صادق محمد خان اتالیق که سر کرده مهم دکن او بود ازین سخن برآشفته با فضل خان گفت که این چه سخنان پوچست شما عورتی را در قلعه بامید خواجه سرای نگاه داشته اید که بکمک شما خواهد آمد یا ازو مددی بشما خواهد رسید این فرزند حضرت جلال الدین اکبر پادشاهست که چندین شاه و شهر یار بر درگاه او کمر بندگی بسته اند زعم شما آنست که زاغ و زغن دکن که مثل مور و ملخ بر عنکبوتی چند نشسته اند با نبیره امیر تیمور و امرای نامدار مثل خانخانان و شاهباز خان که هر یک ده برار ولایت دکن تسخیر نموده اند برابری توانند نمود ما این قلعه را پاره انداخته و باقی را خمیر مایه ساخته ایم و دو سه روز دیگر با خاک برابر خواهیم نمود تا حال تاخیر در تسخیر واقع شده از کمال رحم بوده که ناموس علیا حضرت بماند و مثل شما مردم که ابنای جنس مائید ضائع نشوید افضلخان بجواب مبادرت نمود که ما مدت چهل سال شد که نمک سلاطین دکن میخوریم و روزی که باین قلعه درآمدیم از سر جان و مال و فرزندان گذشتیم و الحال که باین خدمت کمر بستیم بخود قرار شهادت داده بخدمت شما آمدیم چون همه را از مرگ گزیری نیست چه بهتر ازان که کسی در راه ولی نعمت خود کشته شود و باین وسیله نیکنامی جاوید یابد می شنیدیم که اکبر پادشاه دعوی الوهیت میکند حالا می بینیم که امرای ایشان نیز دعوی پیغمبری می نمایند همانا دوش وحی بر شما نازل شده که این ملک مسخر شما خواهد شد مگر خدائی تعالی را درین کارخانه دخلی نیست که چنین حکم جزمی می فرمائید که تا سه روز دیگر البته این قلعه را خواهیم گرفت ـ ممکن است که بمقتضائی کریمهٔ «کم من فئة قلیلة غلبت فئة کثیرة باذن الله» معاونت مردم این ولایت فرموده شما را بی نیل مقصود ز

بائی این حصار معاودت روئی نماید۔ بر شما ظاهر است که مردم این ملک با غریبان در مقام خصومت و عدوان زندگانی نموده و می نمایند۔ بنده غریب و دولت خواه حضرت پادشاهم۔ صلاح دولت حضرت پادشاه دران می دانم که امرائی عظام شاهزدهٔ عالی مقام را از حوالئی حصار دور سازند مبادا چشم زخمی روئی نماید که تدارک آن از حیز امکان بیرون باشد۔ جمعی کثیر از دلیران مریخ انتقام که درین حصار سپهر آثارند چنین اعتقاد دارند که اگر کشته شوند شهید و اگر بکشند غازی خواهند بود چگونه با ایشان مقرر توان نمود که سر باطاعت شما درآورند۔ عنقریب سپاه دکن خواهد رسید و راه تردد بر سپاه شما بسته خواهد گردید و بعد از خرابئ بسیار و مشقت و محنت و آزار بدشواری هرچه تمام تر معاودت خواهید نمود و در خدمت حضرت پادشاه معاتب و مخافض خواهید بود و البته انچه بنده می گویم بعرض حضرت پادشاه نیز خواهد رسید۔ سر دفتر ارباب ایقان میر محمد زمان نیز دران محفل سخنان سنجیدهٔ مردانه بی وحشت و ملاحظه مذکور ساخته خصمان را متوهم گردانید۔ القصه چند روز درین گفت و شنید بسر رفته مهم مصالحه معطل بود تا خبر رسیدن سپاه صف شکن دکن در لشکر مغل متواتر گشته جواسیس خبر رسانیدند که موازی هفتاد هشتاد هزار سوار کینه گزار با فیلان بی ستون آثار و توبخانهٔ بسیار کوچ برکوچ می رسند۔ لاجرم امرائی سپاه مغل صلاح در ترک منازعه و مناقشه دولت دانسته دست از طلب بی فائده باز داشتند و خود را بولایت برار تسلی ساخته بساط مصالحه منبسط گردانیدند۔ روز سه شنبه بیست سوم شهر رجب ابواب جنگ و نزاع مسدود گشته ارباب صلح و صلاح از طرفین متردد گردیدند و چون ذخیرهٔ حصار بانعدام رسیده کار محصوران بغایت دشوار گردیده بود درین ایام که عمدة الاعیان افضل خان در لشکر مغلان بود چند مرتبه اهل قلعه با فضل خان نوشتند که بهر عنوان که توان بزودی مهم مصالحه بانجام و اتمام رسان که یک روز دیگر قلعه را نگاه نمی توانیم داشت بلکه اکثری از اهل حصار بجهت تنگی قوت و عدم قوت بخود قرار فرار داده بودند و اراده نموده که از برج و باره یکبار خود را انداخته پناه به سپاه مغل برند بنا برین افضل خان با امرائی مغل قرار داد که سیادت و امارت پناه سید مرتضی و شریعت و صدارت دستگاه قاضی حسن را جهت تمهید بساط مصالحه بدر قلعه فرستند تا مهام مصالحه انتظام پزیرد و سیادت و امارت پناه سید مرتضی و افاضت و افادت دستگاه قاضی حسن برفتن حصار و تمهید مقدمات صلح و سداد مامور گشته بملازمت سدهٔ سلطنت و خلافت شتافتند و بعنایات و الطاف خسروانه اختصاص یافته ارکان دولت قاهره بجهت صلاح و مقتضائی وقت بدادن برار راضی گشته مبانی محبت و التیام را بعهد و پیمان انتظام و استحکام دادند۔ روز سه شنبه بست و ششم شهر مذکور عمدة الملک محمد خان میان منتخب که رکن رکین این سلطنت ابد قرین بود و دوحهٔ این دولت و ریاض این سلطنت و از آب تیغ گهر پرورش خضارت و نضارت یافته و ساحت مملکت بسعی و کوشش مردانه اش از خار و خاشاک مفسدان دین و دولت پاک گشته نظم۔

درین باغ هر شاخ کان سر کشید | سرش زد بشمشیر و بیخش برید
عدو کو برو خون گری[1] زهر خند | کزو پایهٔ تخت شد سر بلند

---

[1] کذا

با جمعی از اعیان ملک و مشاهیر دولت بجهت اتمام و انجام مهام مصالحه از حصار سپهر آثار بملازمت شاهزادهٔ گردون وقار مبادرت فرموده بسعادت خدمت و دستبوس استسعاد یافت - نوازش خسروانه شامل حالش گشته مقدمش را بتعظیم و تکریم تمام تلقی فرمودند و بر جمیع امرا و خوانین مجلس بهشت آئین مقدم نشانیده قامت قابلیتش بخلعت خاص خسروی و اسب تازی سر افراز گردانیدند - بالجمله چون از طرفین مبانئی محبت و التیام نظام و انتظام پذیرفته مواد نزاع و عناد ارتفاع یافت - اسباب بیگانگی بلطف حال و یگانگی مبدل گشته ریاض عهد موانست نضارت از سر گرفت و قواعد الفت و محبت بتازگی تاکید پذیرفت ز عقود عقائد عهود و مواثیق طرفین بمرتبهٔ وثوق و رسوخ رسید - و مهام دین و دولت و امور ملک و ملت را از برکت این مصالحت و یمن این مصادقت نظام و انتظام تازه پدید آمد نظم -

ماه ملک از محاق بیرون شد — روزگار جهان همایون شد
اختر سعد بخت کرد طلوع — طالع روزگار میمون شد
چشم دولت ز لهو گشت قریر — رُوئی ملکت ز عیش گلگون شد
خرمی همعنان عیسی گشت — پرغمی همرکاب قارون شد
یوسف از قعرچه رهائی یافت — یونس از بطن حوت بیرون شد

رکن السلطنت محمد خان و موتمن الدوله اکفی الکفات چنگیز خان و سائر اکابر و اعیان با خاطر خرم و شادان از اردوئی شاهزادهٔ عالمیان معاودت فرموده بتقبیل سدهٔ سلطنت علیا حضرت بلقیس مرتبت سرافرازی یافتند و سعی همگنان در انتظام امور دین و دولت دران حضرت بدرجهٔ استحسان و عز قبول موصول گشته بنوازش بی کرانهٔ خسروانه مخصوص گردیدند - سپاه کینه خواه مغل نیز دست از محاصره و پائی از میدان محاربه و کار زار کشیده تیغ نزاع و خلاف در غلاف اتفاق و نیام التیام در آوردند نظم -

چو هنگامهٔ آشتی گرم شد — دل سخت کین آوران نرم شد
ز هر دو طرف صلح انگیختند — چو شیر و شکر در هم آمیختند
دهل زن فراموش کرد از دهل — بگردن دوالش نگردید غل

اهل حصار سپهر آثار احمدنگر را که از قلت قوت و انعدام ذخیره کار باضطراب رسیده بود از مضیق محاصره قدم به فضائی صحرا نهاده ابواب بیع و شری با لشکر مغل کشادند - سپاه مغل که در ایام محاصره غله بسیار ذخیره ساخته بودند چون بمصالحه اطمینان خاطر حاصل کرده دل از دغدغهٔ محاصره و محاربه پرداختند ذخائر خویش را باهل حصار فروخته خود را سبکبار ساختند - بالجمله در دو سه روز اهل حصار چندان ذخیره نمودند که اگر بالفرض باز مهم بمحاربه و محاصره منجر شدی از اندیشه قوت فارغ بودندی و چون خبر وصول لشکر صف شکن دکن که از طرف کوهستان و ولایت مانک دان حرکت می نمودند بلشکر مغول رسید که به پنج گاو احمدنگر رسیده اند در مبادئی حال شاهزادهٔ عالمیان بقصد قتال

۱ کذا

ایشان از حوالئی شهر احمد نگر در شب چهار شنبه بیست و هفتم رجب کوچ فرمود و یک مرحله بجانب شاه[1] دنکر عزیمت نمود - باز آرائی سپاه مغل تغییر یافته عنان از مقاتلهٔ آن سپاه کینه خواه تافتند و رایت عزیمت بصوب گات جیهور معطوف ساختند و ازان جا کوچ بر کوچ بجانب دولت آباد حرکت نموده از حوالئی دولت آباد گزشته بر سمت چنتا پور و برار روان گردیدند نظم -

چو خورشید رخشان بر آرد علم سپاه کواکب بریزد ز هم

چون خبر کوچ لشکر مغل بامرا و سران سپاه دکن رسید بحوالئی شهر احمد نگر آمده در موضع پانوری نزول نمودند - اخلاص خان و اکثر امرائی نظام شاهی عرائض مشتمل بر اظهار اطاعت و انقیاد بپایهٔ سریر ثریا مصیر فرستاده قول همایون طلب داشتند - حسب الحکم مهد علیای قیدافهٔ دین و دنیا قولنامه ها بامرا و سران سپاه اصدار یافته همگنان را بعواطف بیدریغ خسروانه امیدوار ساختند - لاجرم اخلاص خان با کافهٔ امرائی حبشی از سپاه عالی حضرت عادل شاه جدا گشته بحوالی شهر آمده در باغ عبادت خانه نزول نمودند و کس بپایهٔ سریر سلطنت فرستاده رخصت ملازمت طلبیدند - فرمان قضا جریان از مکمن عزت و جلالت نفاذ یافت که امرا جریده بتقبیل عتبهٔ سلطنت و خلافت سر افراز گردیدند - اخلاص خان با پسر و برادران و عضید الملک با برادران و بلبل خان و حمید خان و اولاد فرهاد خان و دلپت رائی با سائر امرا احرام ملازمت سدهٔ سلطنت بسته بشرف زمین بوس سر مفاخرت بفلک آبنوس رسانیدند و بخلع فاخره و تشریفات متکاثره سرافراز گردیدند و چون حضرت میران شاه علی در میان امرائی حبشی می بود و کافهٔ حبوش بسلطنت خدمتش راضی بودند درین وقت که امرائی حبشی بملازمت سدهٔ سلطنت مبادرت نمودند حضرت میران شاه علی خائف گشته جمیع اسباب سلطنت و مکنت را گزاشته پناه به سپاه عادل شاه برده در کنف حمایت سهیل خان جائی گرفت - جمعی از سپاه ظفر پناه که بتعاقب حضرت میران شاه علی مامور گردیده بودند چون بدو نرسیدند خیمه و سرا پرده و اسباب و اموالش را تاراج کرده معاودت نمودند -

تمت هذا الکتاب بعون الملک الوهاب علی ید فقیر الحقیر المحتاج الی رحمت الملک الغنی ابو طالب ابن سید علی طباطبا الحسنی بتاریخ پنج شنبه بست و دوم شهر محرم الحرام ۱۰۳۸ هجری -

---

[1] کذا

فهرست اعلام

(الف)

ابراهیم سنجرخان ص ٧٠

(خواجه) ابراهیم (لطیف خان) ص ٢٨٠ - ٢٨١

(سید) ابراهیم ص ٣٠٥

ابراهیم عادل شاه ص ٢٧٠-٢٩٧-٢٩٨-٢٩٩-٣٠٢-٣٠٤-٣٧٩-٤٠٢-٥٠٧-٥٠٩-٥١٠-٥٥١-٥٩٧-٥٩٨-٦٠٥-٦١٣-٦١٧-٦٢٥

ابراهیم قطب شاه ص ٣١٤-٣٢٨-٣٩٤-٣٩٥-٥١٠-٥٢٧-٥٢٨-٥٢٩

ابراهیم نظام شاه ص ٥٧٣-٥٩٤-٥٩٥

ابر خان ص ١٥٠

(شاه) ابوتراب ٥٨٢

(شاه) ابوالحسن (ولد شاه‌طاهر) ٤٤٨-٤٤٩-٤٥٠-٤٥٧-٥٢٥

ابو عبدالله توسنی ص ١٠٢

ابوالقاسم ص ٦٠٠

ابهنگ خان ص ٥٥٨-٥٨٧-٦٠٥-٦٠٦-٦٠٧-٦٠٨-٦١٧-٦١٩

ایرگنگا ص ٢٩٩

اثیر ص ٥٥-٧٧-٧٨-١٠٣-١٠٥-١٢٤-٢٢١-٤٧٩-٤٨٠-٤٨١-٤٨٢-٥٥٠-٥٨٧

اجین ص ٥٥١

احمد بیگ افشار ص ٤٦٢-٤٦٣

احمد خان ص ١٣٣

احمد خان ص ٥٥٧

(سلطان) احمد خان (خانخانان-احمد شاه) ص ٣١-٣٩-٤٠-٤١-٤٧-٤٨-٤٩-٥٠-٥١-٥٢-٥٣-٥٤-٥٥-٥٧-٦٥-٦٦-٦٨-٧١-٧٢-٧٤-٧٦-٨١-٨٧-١١١

احمد شاه ص ٣٠

احمد شاه ص ٥٩٤-٥٩٧-٥٩٩-٦٠٠-٦٠٦-٦٠٩-٦١٣-٦١٧

(سلطان) احمد شاه گجراتی ص ٦٥-٦٧-٢١٦

(سید) احمد صرفی ص ٧٥

احمد نظام‌الملک بحری (احمد شاه بهمنی) ص ١٣٦-١٣٧-١٤٣-١٤٤-١٥٠-١٥٢-١٥٤-١٥٩-١٦٤-١٦٧-١٦٨-١٧٠-١٧٥-١٩٠-١٩١-١٩٢-٢٠٤ ٢٠٥-٢٠٦-٢٠٩-٢٢٠-٢٢٥-٢٢٦-٢٣٠-٢٣٤ ٢٣٥-٢٤٠-٢٧٤

(قاضی) احمد قبول ص ٦٨-٧٥

احمدنگر ص ١١-١٦٦-١٦٧-٢٠٨-٢١٢-٢١٣-٢١٦-٢١٨-٢٢٨-٢٤٠-٢٥٧-٢٦٩-٢٨٦-٣٠٠-٣٣٤-٣٤٨-٣٥٩-٣٩٣-٣٩٩-٤٠٤-٤٠٥-٤٠٦-٤٠٨-٤٠٩-٤٢٧-٤٣٥-٤٤٣-٤٤٦-٤٤٧-٤٥٤-٤٨٣-٤٨٤-٤٨٩-٤٩١-٤٩٨-٤٩٩-٥٠٣-٥٠٥-٥٠٧-٥١٢-٥١٣-٥٣٧-٥٤٢-٥٤٣-٥٤٤-٥٥٧-٥٦١-٥٦٢-٥٦٨-٥٦٩-٥٧٢-٥٧٣-٦٠٤-٦٠٨-٦٠٩-٦١٢-٦١٤-٦١٦-٦٢٥-٦٢٩-٦٣١-٦٣٢

اخلاص خان ص ٣٠٥-٤٢٠-٤٢١-٤٢٣-٤٣٦-٤٥٦-٥١٧-٥٢٣-٥٨٢-٥٨٣-٥٩٦-٦٠٥-٦٠٦-٦١١-٦١٤-٦٣٢

(مرزا) ادهم ص ١٣٨
ادهم بیگ ص ٢٩١
(شیخ) آذری ص ٧١-٧٢
ارجان ص ٣٠٢
(حکیم) ارزقی ص ٧٦
ارکی ص ١٥٧
ارنگل ص ٥٨-٦٩
اربسه ص ٩٧-٩٨
(محمد) اژدر خان ص ١٦-٤٠
اژدها خان ص ٣٠٦-٥٧٤
استاد خواجه ابن دبیر ص ٢٣٣
اسد خان ص ٢٩٧-٢٩٨-٢٩٩-٣٠٢-٣٠٧-٣٠٨-
٣٠٩-٣١٢-٤٦٤-٤٦٩-٤٧٠-٤٧١-٤٨٦-٤٨٧-
٤٨٨-٤٨٩-٤٩٤-٤٩٧-٤٩٩-٥٠٠-٥٠٣-٥٠٤-
٥٠٥-٥٠٦-٥٠٧-٥٣٧-٥٤٠-٥٤١-٥٤٣-٥٤٨-
٥٥٥-٥٨٦-٥٩٨
اسعد خان ص ١١٥-١٣٠
اسماعیل خان (کلاونت) ٥٥٤-٥٥٨-٥٦٠-٥٦١-
٥٦٩
اسماعیل شاه ص ٥١٠-٥٧٣-٥٧٤-٥٧٥-٥٧٨
(شاه) اسماعیل صفوی ص ١٦٢-٢٥٣-٥٠٥-٥٦٧
(شاه) اسماعیل عادل خان ص ١٦١-٢٩٦-٢٩٧-
٢٩٩-٣٤٩
اسماعیل مخ افغان ص ١٣-١٤-١٨-٢٢
اشتور ١٢٢
آشتی ص ٣٠٠
اشرف خان ص ٣٠٥-٣٨٩
اصفهان ٥٦٧
اعتبارخان ص ٣٦١-٤٤٢-٤٧٤-٤٧٥-٤٨٥-
٤٨٦
اعتماد خان ص ٥٨٢
افضل خان (چنگیز خان) ٥١١-٥٩٨-٥٩٩-
٦٠١-٦٠٢-٦١٣-٦١٧-٦١٩-٦٢٦-٦٢٨-٦٣٠
اقلیم خان ص ٩٢
اکار ص ١٨
اکبرشاه (جلال الدین محمد) ص ٤٥٦-٤٦٤-٤٨١-
٤٨٧-٤٨٨-٤٩٠-٥٣٧-٥٤٨-٥٤٩-٥٥٠-٥٥١-
٥٨٥-٥٩٥-٦٠٤-٦١٣-٦٢٥-٦٢٨-٦٢٩
اکراج ص ١٦
آکره ٤٥٦
الت ندی ص ٣٠٢
الخان ص ٦١-٦٢-٦٣-٦٤-٦٥
الغ خان ص ٨٨-١٥٠-١٥٤
الله داد دولت خان ص ٣٠٦
الن ص ٤٥٩
الوره ص ٢٠٩
(ملک) الیاس ترک ص ١٥٤
ایلچپور ص ١٠٣-١٠٥-١٦١-٦٤٩-٤٧٧-٤٨٣
٤٨٧-٥٤٤-٥٤٧-٥٥٠
امجدالملک ص ٥٨٢-٥٨٤
(بی‌بی) آمنه خاتون ص ٤٠٩
آمینر چربی ص ٤٨٧
امین‌الله برهانپوری ص ٥٨٣
امین‌الملک ص ٤٦١-٤٩٣-٥٥٧-٥٧٠-٥٧٣-
٥٧٥-٥٧٧
امین خان ص ٤٧٥
ابنه جو کابی ١٣٨

انجگام ص ۴۸۹
اصار خان ص ۵۹۷-۵۹۹-۶۰۰-۶۰۱
انکس خان ۵۲۳-۵۷۰-۵۷۱-۵۷۲-۵۷۳
انکلوت ۱۷
انکوت ۱۰۳
انکور ۱۵۷
انورچتا خان ۳۰۵
انوری ۱۱۸
اودگیر ۱۴۳-۳۱۹-۳۲۶-۳۲۷-۳۲۸-۴۵۰
۴۵۲-۴۷۳-۴۷۶-۴۷۸-۴۹۷-۴۹۸
اوربا ۹۱-۱۱۷-۱۲۲-۱۷۲-۱۷۳
اوره ۱۶
اوسه ۱۵۵-۱۵۶-۲۰۴-۳۱۹-۳۲۶-۴۲۵-۴۵۹
۵۳۷-۵۵۳
(سید) اویس ۳۰۵
ایدر ۲۲۴-۲۲۵
ایکور ۴۶
ایلتم راج ۴۰۹-۴۱۷-۴۳۷
اینتور ۵۴-۲۴۱-۲۴۲-۲۴۳-۲۸۷-۲۸۸

(ب)

بابی خان ص ۴۶۴-۴۶۸-۴۷۵-۴۹۲-۴۹۶-۵۷۴
۵۷۷-۵۷۸
باریب خان ۲۵۱
باکرکوٹ ۱۱۳-۱۱۴
باکسی ص ۲۹۹
بالاپور ص ۴۷۸-۴۸۲-۴۸۷-۵۴۱-۵۴۳-۵۵۰
بالکنده ص ۸۵-۸۶-۱۴۲
باگلکوت ص ۲۳
بحری خان ص ۴۶۳-۴۶۹-۴۷۶-۴۸۸-۴۹۸
۵۰۰-۵۱۴-۵۲۹-۵۳۷-۵۴۸-۵۸۲-۵۸۳
بدخشان ص ۶۰۳
برار ص ۲۰۴-۲۳۷-۲۴۴-۲۵۰-۲۷۰-۲۷۱
۳۰۱-۳۵۳-۳۵۴-۳۵۶-۳۵۷-۳۷۹-۴۳۴-۴۴۵
۴۵۷-۴۵۸-۴۶۰-۴۶۱-۴۶۳-۴۶۶-۴۷۳-۴۷۴
۴۷۵-۴۷۶-۴۷۷-۴۷۸-۴۸۳-۴۸۶-۴۸۷-۴۸۸
۴۸۹-۴۹۰-۴۹۶-۴۹۹-۵۰۰-۵۰۶-۵۰۷-۵۱۲
۵۱۴-۵۳۷-۵۴۰-۵۴۱-۵۴۳-۵۴۴-۵۴۵-۵۴۶
۵۴۷-۵۴۸-۵۴۹-۵۵۰-۵۵۱-۵۸۲-۵۸۳-۵۸۴
۵۸۶-۵۸۷-۵۸۹-۶۲۸-۶۲۹-۶۳۰-۶۳۲
بربولی ص ۱۴۷
برکه ص ۵۴۲
برکنته ص ۱۲۰-۱۲۱-۱۲۲
برهان‌آباد ص ۵۹۸-۶۰۲-۶۰۴-۶۵۸
برهان‌پور ص ۵۵-۱۰۳-۱۲۴-۲۲۰-۲۲۱-۲۲۲
۲۷۶-۳۷۹-۴۵۷-۴۶۶-۴۷۲-۴۷۶-۴۷۷-۴۷۸
۴۷۹-۴۸۱-۴۸۲-۴۸۸-۴۹۰-۵۰۳-۵۴۷-۵۴۸
۵۴۹-۵۵۰-۵۸۳-۵۸۵-۵۸۶-۵۸۷-۵۹۵-۶۰۸
۶۱۲-۶۱۳
برهان درگ ص ۴۰۱
برهان‌شاه (ابن مرتضی نظام شاه) ص ۴۹۸-۴۹۹-۵۷۸
برهان لشکر ص ۵۸۰
برهان‌نظام شاه ۱۶۸-۲۲۵-۲۲۶-۲۳۳-۲۳۴-۲۳۵
۲۳۶-۲۵۸-۲۷۵-۲۷۶-۲۷۸-۲۸۶-۳۰۲-۳۰۷
۳۲۸-۳۴۹-۳۶۵-۳۶۹-۳۷۹-۳۸۸-۶۲۸
بریدالممالک ص ۱۴۱-۱۵۵-۱۵۶-۱۵۷-۱۵۸.
۱۵۹-۱۶۱-۱۶۲-۱۶۴-۱۶۶-۲۰۴
(ملک) برید ص ۲۷۱-۲۷۲-۲۷۳-۲۷۴-۳۰۰
۳۰۱-۳۰۲-۳۰۸-۳۱۲-۳۱۴-۳۱۶-۳۱۷-۳۱۹
۳۲۰-۳۲۱-۳۲۲-۳۲۳-۳۲۸-۳۹۹-۴۰۸-۴۹۷
۵۰۷-۵۰۸-۵۱۰-۵۱۳-۵۱۴
بساط خان ص ۴۵۲

بشیر خداوند خان ص ۱۶۲-۱۶۳
بلبل خان ص ۵۷۴-۶۰۵-۶۳۲
بلگاؤں ۲۹-۱۲۰-۱۴۴-۳۰۹
بمرم ص ۱۷
بنکاپور ص ۴۶۱
بنکار ص ۶۰۸-۶۱۱-۶۱۲
بوبال رائے ص ۳۲۱-۳۹۹-۴۰۶
بوچاریدی ص ۱۹
بودن ص ۱۶
بورپ ص ۱۸۲-۱۸۳
بورگام ص ۲۴۵
بونہ ص ۱۵۰
بہاء الدین ص ۱۶-۲۲
بہادر خان ۱۴۷-۱۴۸-۱۴۹-۱۵۰-۱۵۱-۱۵۲
۱۵۳-۱۵۴-۳۰۶-۴۶۸-۴۹۹-۵۷۰-۵۷۷-۵۷۸
۵۸۲-۵۸۳-۵۸۸
بہادر نظام شاہ ص ۵۹۴
بہارجیو ص ۳۵۹-۳۸۸-۲۹۱-۲۹۲-۴۴۲-۵۵۷
۵۵۸-۵۵۹
بہالیر ص ۱۰۵
(راجہ) بہاؤجی ص ۲۹۵
بہرام خان ص ۲۹-۳۲-۳۳-۴۶۸-۴۶۹-۴۷۵
۵۴۷
(شاہ) بہرام استرآبادی ص ۶۲۷
بہردرنہ ص ۲۹۵-۲۹۶
(ملک) بہزادالملک ص ۵۱۰-۵۱۱-۵۱۲-۵۱۳
۵۱۴-۵۲۹-۵۴۵-۵۵۳-۵۵۴-۵۵۵
بہوکردن ص ۲۷
بہول ص ۶۶-۶۷
بہونگیر ص ۲۸-۲۹-۷۰
بیجاپور ص ۷۶-۹۳-۱۲۲-۱۵۴-۱۵۵-۲۰۴-۲۰۶
۲۵۵-۲۹۶-۲۹۹-۳۰۳-۳۰۴-۳۰۶-۳۰۷-۳۰۸
۳۰۹-۳۱۶-۳۲۰-۳۴۶-۳۴۷-۳۴۸-۳۵۶-۳۵۷
۳۷۹-۳۸۰-۴۰۲-۴۳۴-۴۳۶-۴۳۷-۴۴۷
۴۴۸-۴۵۹-۴۹۲-۴۹۶-۴۹۷-۵۱۱-۵۱۷
۵۱۸-۵۲۰-۵۲۱-۵۲۲-۵۲۳-۵۲۵-۵۲۶
۵۳۳-۵۳۵-۵۳۷-۵۴۳-۵۵۱-۵۵۲-۵۵۴
۵۵۹-۵۶۸-۵۸۷-۶۰۵
بیجانگر ص ۳۱-۳۲-۳۴-۴۱-۴۲-۴۳-۴۴-۴۵-
۶۰-۶۱-۸۰-۱۲۰-۱۲۵-۱۲۶-۱۳۳-۱۵۶-۱۵۷
۱۶۶-۲۱۸-۳۲۳-۳۳۷-۳۴۰-۳۴۱-۳۴۸-۳۸۶
۳۹۸-۴۰۲-۴۰۳-۴۰۴-۴۰۵-۴۰۶-۴۰۸-۴۱۰
۴۱۱-۴۱۲-۴۱۵-۴۱۶-۴۱۷-۴۱۸-۴۲۱-۴۲۶
۴۳۳-۴۳۷-۴۶۰-۴۶۱-۴۸۲-۵۱۰
بیدار ص ۴۴-۴۷-۴۹-۵۰-۵۱-۵۴
بیدر ص ۱۱-۱۶-۱۷-۱۸-۲۷-۵۳-۵۴-۵۵-۵۶
۵۸-۵۹-۶۰-۶۱-۶۶-۷۰-۷۳-۷۷-۸۷-۹۰-۹۲-۹۳
۹۶-۹۷-۹۸-۹۹-۱۰۰-۱۰۱-۱۰۲-۱۰۳-۱۱۵
۱۱۸-۱۲۴-۱۳۷-۱۴۲-۱۴۶-۱۵۱-۱۵۳-۱۵۶
۱۵۷-۱۵۸-۱۵۹-۱۶۲-۱۶۴-۱۶۵-۱۷۷-۱۸۸
۱۹۰-۱۹۱-۱۹۷-۱۹۸-۱۹۹-۲۰۰-۲۰۱-۲۰۴
۲۰۸-۲۷۱-۳۰۱-۳۲۰-۳۲۱-۳۲۲-۳۹۴-۳۹۵
۴۶۰-۴۶۱-۴۶۲-۴۷۵-۴۷۶-۴۸۳-۴۹۷-۵۰۷
۵۰۸-۵۱۱-۵۱۳-۵۱۴

(پ)

پاتری (پاتوری) ص ۱۵۰-۲۴۹-۲۵۰-۴۶۱-۴۶۲
۴۶۳-۵۴۳-۵۵۳-۵۵۵-۵۵۹-۵۶۰-۵۶۸-۶۳۲
پاریز ص ۱۹۳
پالی ص ۱۸۴-۲۶۹-۲۷۰-۳۵۰-۳۵۱-۳۵۶
پانگل ص ۴۵-۴۶

بهنور (چهنور) ص ٤٣-٤٤
(مولانا) پیر محمد شروانی ٢٤٤-٢٥٦-٢٥٧-٢٦٩
٢٧٠-٢٧٨-٣٤٩

ت

(سید) تاج الدین (جکاجوت) ص ٣٨-٤٠
تاج خان ص ٤٣٣-٤٤٢-٤٤٣
تالکربه ص ٢٢
تالیکوته ص ٤١٧
تاندور ص ١٥٨
تاوی ص ١٦
(آب) تپتی ص ٤٧٨-٥٥٠
ته ص ٢١
تردل ص ١٨-٢٣
ترگل ص ١٤٤
تغلچی ص ٣٩-٤٠-٤١
(سلطان محمد) تغلق شاه ص ١٢-١٣-١٤-١٥-١٦
١٨-١٩-٢٠-٢١-٢٢
تفال خان ص ٣٠١-٣٧٩-٤٠٢-٤٣٤-٤٣٥-٤٣٦
٤٣٧-٤٥٧-٤٥٨-٤٥٩-٤٦٠-٤٦١-٤٦٢-٤٦٣
٤٦٤-٤٦٥-٤٦٦-٤٦٧-٤٧٠-٤٧١-٤٧٢-٤٧٣
٤٧٤-٤٨٣
تلجی ص ٥٤٣-٥٥٢-٥٥٤
تلسمان ص ١٠٢
تلور ص ١٢٦
تمرنی ص ٤٦٩
تمسیا ص ٥٠٧
تنگ ص ١٨١
تنگی و ترونی ص ١٨٤
تیر انداز خان ص ٥١٤-٥٣٧-٥٤٠-٥٤٥-٥٤٨

نیسگام ص ٥٨٥-٦٠٦
(امیر) تیمور گورگان ص ٣٨-٣٩-٦٢٩

ج

جام کام ص ٤٠٥
جام کندی - جام کهندی ص ١٨ - ٢٣ - ١٤٧-١٤٩
جرون ص ٢٥٤ - ٤٩٤
جری ٥٢٢
(شیخ) جعفر ص ٢٤٤ - ٢٥١
جلال (قاضی قدر خان) ص ١٦
(شاه) جلال الدین حیدر ص ٦٠٢
(سید) جلال بخاری ص ٦٨ - ٨٤
جلال خان ص ٨٤ - ٨٥ - ٨٦ - ٨٩ - ٩٠ - ٩٣
جمال ص ٢٩١
جمال الدین (عین الملک) ١٣٧
جمال الدین (ولد مکمل خان) ٢٣٥
(بی بی) جمال ٤٣١
(شاه) جمال الدین حسین انجو ص ٤٥٢
٤٥٣ - ٤٥٤ - ٤٥٦ - ٥٦٧
جمال خان ص ٥٧١ - ٥٧٣ - ٥٧٤ - ٥٧٦
٥٧٨ - ٥٧٩ - ٥٨٠ - ٥٨١ - ٥٨٢ - ٥٨٣
٥٨٤ - ٥٨٥ - ٥٨٦ - ٥٨٧ - ٥٨٨ - ٥٨٩
٥٩٠ - ٥٩١ - ٥٩٢
جهان خان ص ٤٦٣
جمشید خان (ولد سلطان همایون شاه) ٩٦
جمشید خان (جمشید قطب شاه) ص ٣١٤ - ٣١٥
٣١٦ - ٣١٧ - ٣٢٦ - ٣٢٨
جمشید خان ص ٤٧٥ - ٤٧٦ - ٤٨٧ - ٤٩٨
٥٠٠ - ٥١٤ - ٥٢٣ - ٥٢٩ - ٥٣٧ - ٥٤٣
٥٤٥ - ٥٧٠ - ٥٧٣ - ٥٧٤ - ٥٧٧ - ٥٧٩ - ٥٨٠
جنتاپور ص ٤٨٧

جنجوال ص ١٦
جنسنگ رای ص ١١٩
جنید خان ص ٢٥١
جنیر ص ٨٨ - ١١٥ - ١٣٦ - ١٣٧ - ١٤٣
١٤٤ - ١٧٤ - ١٧٥ - ١٧٦ - ١٧٨ - ١٧٩
١٨٧ - ١٩٠ - ١٩٧ - ١٩٩ - ٢٠٠ - ٢٠٩ - ٢١٣
٢٨٦ - ٣٥٠ - ٤٠٨ - ٤٥٢ - ٤٥٣ - ٤٥٤
٤٩٩ - ٥٥٣
جوجار خان ص ٤٩٨ - ٤٩٩
جودن ص ١٨٣
جوند ص ١٨٠ - ٥٩٤
جوهر حبشی ص ١٣٠
جهانگیر خان - ١٤٥ - ١٥٤ - ١٥٩
٢٤٢
جهانگیر خان حبشی ٥٥٨ - ٥٨٦
(موضع) جی‌چند ص ٤٤٢
جیور ص ٥٤٤
جیول ٤٥٤ - ٥٨٤
جیهور ص ٦٣٢

چ

چاکنه ص ٨١ - ٨٣ - ٨٧ - ٨٨ - ١١٥ - ١٣٦
١٧٦ - ١٩٤ - ١٩٥
چاند بی‌بی ص ٤١٤ - ٤١٥ - ٤٣١ - ٥٩٤ - ٦٢٥
چاندو ص ١٠٣
چاندور ص ٣٥٧
چانک دیو ص ٢٧٤
چتا خان ص ٤٣٣
چغتائی خان ص ٤٦٦ - ٤٧٧ - ٥٠٧ - ٥٤٤
٥٤٧ - ٥٨٦
چنتاپور ص ٦٣٢
چندر رائی ص ٥٠٧
چندن مندن ص ٨١ - ١٤٧
چندور ص ٦١٠
چندها خان ص ٤٦٣ - ٤٧٥ - ٤٨٧ - ٥١٤
٥٣٧ - ٥٤٨
چندیری ص ٩٩
چنگیز خان ص ٤٤٥ - ٤٤٦ - ٤٥٦ - ٤٥٨
٤٦٠ - ٤٦١ - ٤٦٢ - ٤٦٣ - ٤٦٩ - ٤٧٠
٤٧٣ - ٤٧٤ - ٤٧٦ - ٤٧٩ - ٤٨٠ - ٤٨٢
٤٨٣ - ٤٨٤ - ٤٩٢
چنگیز خان (افضل خان) ص ٦٢٦ - ٦٢٧ - ٦٢٨
٦٢٩ - ٦٣١
چوند ص ٤٥٢ - ٤٥٣ - ٤٥٧ - ٥٤٨
(ملک) چهجو ص ١٦
چهنور ص ١٩ - ٢٥ - ٤٣
چیتاپور ص ٥٤٣ - ٥٤٤ - ٥٧٩
(رای) چیتپال ص ٣٣٥
چیول ص ٧١ - ٣٣٨

ح

حبش خان ص ٤٤٢ - ٥٩٠
(شاه) حبیب الله ص ٨١ - ٩٢ - ٩٣ - ٩٤
(مولانا) حبیب الله ص ٥٥٧
حبیب خان ص ٥٥٧ - ٥٥٨ - ٥٦٩ - ٥٩٨
حسام‌الدین اقچی ص ١٦
(قاضی) حسن ص ٦٣٠
(سید) حسن ص ٢٨٦ - ٥٧٠ - ٥٧٤
٥٨٠ - ٥٩٩ - ٦٠٠
(میرزا) حسن ص ٥٤٧ - ٥٩٦
حسن آباد ص ٢٧ - ٢٨ - ٤٢

حسن بحری ص ٩٥
حسن (آقا ترکمان) ص ٦٢١
حسن خان (ولد سلطان علاء الدین احمد شاه)
٨٨ - ٩٢ - ٩٣ - ٩٤
حسن خان (ولد چمن خیرت خان) ص ٢٩٦
٢٩٧ - ٢٩٩ - ٣٠٠
حسن خان خراسانی ص ١٣٧ - ١٣٩ - ١٤٠ - ١٤٥
حسن خان (ولد سلطان فیروز شاه) ص ٤٧ - ٥٢
٥٣
حسن کانگی ص ٥٥٣
(میر) حسین (برادر یغرش خان) ص ٤٠٦
حسین (گرشاسپ) ص ١٦
(میر) حسین (گیلانی) ص ٥٧٧
حسین (ابن توران) ١٦
(میران شاه) حسین ص ٢٨٤ - ٣٤٩ - ٣٥٠
٣٥١ - ٣٥٤ - ٣٦١
حسین (تبریزی) ص ٤٤٠ - ٤٤٣
(سید) حسین (جرجانی) ص ٤٧٣
(میرزا) حسین (اصفهانی) ص ٥٤٣ - ٥٤٧
(میران شاه) حسین (ابن مرتضی نظام شاه)
٥٤٣ - ٥٤٨ - ٥٥١ - ٥٧١ - ٥٧٥
حسین ابدال (رومی) ص ٢٦٩
(شاه) حسین انجو ص ٣٩٧
حسیناپور ص ٤٦١
حسین خان (صاحب خان) ص ٤٨٢ - ٤٨٤
٤٩٣
حسین خان تونی (شیر خان) ص ٤٩٣
حسین نظام شاه ص ١٦٦ - ٣٢١ ٣٤٩ - ٣٥٢
٣٥٦ - ٣٥٩ - ٣٦٣ - ٣٦٩ - ٣٧٩ - ٣٨٠
٣٨٥ - ٣٩٤ - ٣٩٩ - ٤٠٢ - ٤١٩ - ٤٢٣
٤٢٨ - ٤٣٤ - ٥٠٥ - ٥٩٤ - ٦٢٥
حصار انهونت ص ٣٥٩
« انوس « «
« اوسه « «
« ایرکا « «
حصار بودهیرا « «
« بهیسه‌انگیر «
« بیرواری «
« پرنده « «
« تانگیر « «
« تباکیا « «
« ترنبک بنیسا «
« تلتم «
« تلنبت پتیاله «
« راجدیوبیر «
« سانکسه «
« ستونده «
« سلاپور «
« قندهار «
« کاونی «
« کرناله «
« کلیان «
حصار کودلوبل ص ٣٥٩
« کولدیوهیر « «
« کتیرا « «
« لوه‌گر « «
« مانک‌پنج « «
« مرنجن « «

حصار موركيل ٣٥٩
« وبنجهرانى «
« هاتكا «
(سالار) حمزه ص ٨٣
حميد خان حبشى ص ١٦٢ - ٥١٧ - ٥٢٣ - ٦٣٢
(خوانزا) حميرا (بنت سلطان علاء الدين احمد شاه)
ص ٨١
(سيد) حنيف ص ٧٥
(ميران شاه) حيدر ص ٣٤٤ - ٣٤٦ - ٣٤٩
٣٥٧ - ٣٦٧ - ٣٦٩
(شاه) حيدر ص ٢٨٨ - ٢٩١ - ٢٩٧ - ٣٣٨
٣٣٩ - ٤٥٢ - ٤٥٣ - ٤٥٤ - ٤٥٧ - ٤٥٨
٥٠١ - ٥٠٢ - ٥٠٣ - ٥٠٥ - ٥٨٤
حيدر خان (ولد سلطان قلى قطب الملك) ص
٣١٤ - ٤٦٣
حيدر خان ص ١٥٨
حيدر سلطان ٤٦٩

خ

خاص پورى ص ٣١٧
خاناپور ص ٤٩
خان جهان ص ٩٠ - ١٥٦ - ١٥٧ - ٣٠٢ - ٣٠٨
٣١٤ - ٣٢٠ - ٣٢١
خان ملك ص ٥٨٢
(ميران) خدا بنده ص ٣٤٩
(ملك) خداداد خواجه جهان ص ١٥٩ - ١٦١
خداوندخان ٤٦١ - ٤٦٤ - ٤٦٥ - ٤٧٥ - ٤٧٦
٤٩٨ - ٥٠٠ - ٥٢٩ - ٥٣٧ - ٥٤٠ - ٥٤١
٥٤٤ - ٥٤٦ - ٥٤٨ - ٥٥٠
خداوند خان (ياقوت) ص ٥٨٢ - ٥٨٤ - ٥٨٨
٥٩٠ - ٥٩١
خداوند خان (چتا خانى) ص ٤٣٩ - ٥١٤
(بى بى) خديجه ص ٤٣١
خطاط خان دوات آبادى ص ٥٨٢
خطاط خان كاشى ص ٤٧٥ - ٤٧٦
(سيد) خطيب ص ١٥٦
خلجى خان ص ٣٠٥
خلف حسن ص ٤٨ - ٤٩ - ٥٠ - ٥٤ - ٦٠ - ٦٥
٦٦ - ٧٠ - ٧٨ - ٨١ - ٨٢ - ٨٣
١١٥
(شاه) خليل الله ص ٦٥ - ٧٥ - ٨١ - ٩٧
خميس بن حسن ص ٦٦
(شيخ) خميس ص ٢٠٥
(چمن) خبرت خان ص ٢٥١ - ٢٩٩ - ٣٠٠
خواجه جهان (محمود ابن گاوان) ص ٩١ - ٩٢
٩٦ - ٩٨ - ١٠٨ - ١١٢ - ١١٣ - ١١٤ - ١١٥
١١٦ - ١١٨ - ١٢٠ - ١٢٢ - ١٢٥ - ١٢٦
١٢٧ - ١٢٩ - ١٣٠ - ١٣٢ - ١٣٣ - ١٧٦
خواجه جهان ص ١٦ - ١٨ - ١٩ - ٢٠ - ٣٨
٤٠ - ٤١ - ٤٤
خواجه جهان (ملك شاه ترك) ص ٩٩ - ١٠٢
١٠٨ - ١٥٤ - ١٥٥
خواجه حسين كرمانى ص ٦١٧ - ٦٢١
خواجه على ولد محمود گاوان ص ١٢٢
خواجه محمد جان ص ٦١٥
خواجه محمد سمنانى ص ٥٢٩
خواجه محمد لارى ص ٤٧٠

خواجه میرک دبیر ص ٤٤٢
(شیخ) خوجن ص ٥٤
خورشید خان ص ٣٨٠ - ٣٨١ - ٣٩٨ - ٤٧٦
٤٧٧

د

دابول ص ٢٨ - ٢٩ - ٧٠ - ١١٥ - ١٤٧ - ١٥٠
١٥٤ - ٢٥٤ - ٢٥٥
داراسن ص ٥١٢
دارور ص ٤٤٢ - ٤٤٣ - ٤٤٤ - ٤٤٥
٤٤٦
دال مهد ص ١٦
دانور ص ٢٤٦ - ٤٤٢
دانوره ص ٥٥٩
دانیا چشن جیو ص ٢٤١ - ٢٤٢ - ٢٤٣ - ٣١٠
٣٥٩
دانیا روپی رائے ص ٢٤٦ - ٣٨٨
داؤد خان (داؤد شاه) ص ٣٥ - ٣٦ - ٧١
١٠٠
داؤد خان ص ٥٦١
درب ص ٥٥٢
درگی ص ١٥٠
دریا ص ٧٦
دریاپور ص ٤٨٨ - ٤٨٩
دریا خان ص ١٥٠ - ١٥٤ - ١٦١ - ٢٠٤
٣٩٩ - ٤٠٠ - ٤٠٢
دستور خان ص ٤٠٥ - ٤٣٩ - ٥١٤ - ٥٣٧
٥٩١
دستور الممالک ص ٧٧
(مجلس اکرم) دلاور خان ص ٧٦ - ٧٧ - ١٤١
١٤٢ - ١٥١ - ١٥٤
دلاور خان ص ٤٣٥
دلاور خان ص ٣١٠ - ٤٦١ - ٥١٧ - ٥٢٣
٥٨٧ - ٥٨٨
دلپت رائے ص ٢٣١ - ٢٣٢ - ٢٣٣ - ٤٢٤
٦٣٢
دنکری ص ١٦
دولت آباد ص ١٣ - ١٤ - ١٧ - ١٩ - ٢٠ - ٢٧
٢٩ - ١٠٣ - ١٠٦ - ٢٠٠ - ٢٠٩ - ٢١٠
٢١٢ - ٢١٣ - ٢١٦ - ٢١٨ - ٢٧٠ - ٢٧٢
٢٨٠ - ٣٥٠ - ٣٥١ - ٤٤٢ - ٤٤٤ - ٤٨٨
٤٨٩ - ٤٩١ - ٥٠٣ - ٥٠٥ - ٥٤٩ - ٥٥٤
٥٥٥ - ٥٥٦ - ٥٦٠ - ٥٧٤ - ٥٧٦ - ٥٧٧
٦٠٥ - ٦٠٦ - ٦١١ - ٦٢٩ - ٦٣٢
دولت خان (فرزند چمن خیرت خان) ص ٢٩٦
٢٩٧ - ٢٩٩ - ٣٠٠ - ٣٧٩ - ٣٩٧ - ٤٠٥
دولت خان لودی ص ٦٠٨ - ٦١١ - ٦١٢
دولت شاه ص ١٦
دولت شاه بنت دریا عماد شاه ص ٣٩٩
دهلی ص ١٢ - ١٣ - ٢٨ - ٣٩ - ٤٣
(ملک) دینار دستورالممالک ص ٧٧ - ١٤٤
١٤٦ - ١٥٦ - ١٥٧ - ١٥٨ - ١٥٩ - ١٦٠
١٦١ - ١٦٢ - ١٦٤
دیو رائے ص ٤٢
دیورکنده ص ٩١
دیوکنده ص ٥٨
دیوگیر (دولت آباد) ص ١٣ - ١٤ - ٣٢ - ٣٣
١٠٥ - ٢٠٨
دیوتی ص ٢٤٦
دیونی ص ١٤٣ - ١٦٤

ر

راجا جیو ص ۲۳۶ - ۲۳۷
(بندر) راجپوری ص ۵۰۵ - ۵۵۵ - ۵۸۲
راج کنده ص ۵۸
راج مندری ص ٤٤ - ٤٥ - ۱۱۸ - ۱۲۳
راجن محلدار ص ۳۰۹
(سید) راجو ص ٦۱۰
راجه جگنات ص ٦۱۰ - ٦۱۲
راجه رستم ص ۸۳ - ۸۸
راجه علی خان ص ٤٥۷ - ۵۸۳ - ۵۸۵ - ۵۸۷
۵۸۹ - ۵۹۵ - ٦۰۸ - ٦۱۰ - ٦۱۲ - ٦۱۳
٦۲۷
راستی خان ص ۵٦۰
رام راج ص ۲۹۸ - ۲۹۹ - ۳۲۸ - ۳۳۷
۳٤۰ - ۳٤۱ - ۳٤٦ - ۳٤۷ - ۳٤۸ - ۳۸٦
۳۹۸ - ٤۰۲ - ٤۰۳ - ٤۰٤ - ٤۰۵ - ٤۰٦
٤۰۷ - ٤۰۸ - ٤۰۹ - ٤۱۰ - ٤۱۱ - ٤۱۳
٤۱٦ - ٤۱۸ - ٤۱۹ - ٤۲۲ - ٤۲۳ - ٤۲٤
٤۲٦ - ٤۲۷ - ٤۸۵
رام شیو دیو ص ۳۰۲
رام گیر ص ۱۷۰ - ۱۷۱ - ۱۷۲
رامنات ص ۱٦
رانجنی ص ٤۹۸ - ۵۰۰
رانومیری ص ۲۰٦ - ۲۲۸ - ۲۳۹ - ۲٤٤
٤۰۱
راوبل ص ۲۲۸
رائے باغ دهگری ص ۵۲٦
رائچل ص ۸۰
رائچور ص ٤۵ - ۷۱ - ۸۸ - ۱۰۰ - ۱٤٤
۱۵۷ - ۲۳۷ - ۳۳۹ - ۳٤۰ - ۳٤۷ - ۳۸۸
٤۳۳
رائے خان قنوجی ص ۱۵٤
رانگیر ص ٦۹ - ۱٦۱
رتن خان ص ۱۵۲ - ۱۵۹ - ۱٦۱ - ۲۹٦ - ۳٤٤
رستم خان ص ٤٦۱ - ٤٦٤ - ٤٦۵ - ٤٦۸
٤۷۵ - ۵۱٤ - ۵۳۷
رضی الدین ژکاجوت ص ۱٦ - ۱۷ - ۳۸
(شاه) رفیع الدین حسین ص ۳۸۱ - ٤۳۳ - ۵۵۷
۵۸٤
(میر) رکن الدین ص ۲٤٤
رنگ بهار خان ص ۳۷۹
(جلال) رومی خان ص ۲۰۱ - ۲۰۲ - ۲۰۳
۲۳۳ - ۲۳۷ - ۲٤٦ - ۳٤۲ - ۳۹٦ - ۳۹۷
٤۰۲ - ٤۲۳ - ٤۲٤
روئی ص ٤۵۹
رهانگیر ص ۵۵۰
ریگ دنده ص ٤۵٤

ز

زنبکه ص ۱۱۵
(شیخ) زین‌الدین ص ۳۳
(سید) زین العابدین ص ٤۷۷ - ٤۷۸ - ٤۷۹
(میر) زینل ٤۷۵ - ٤۷٦ - ۵۲۱ - ۵۳۵ - ۵۳٦

س

ساباجی ص ۲۸۰ - ۲۸۱
ساتیا ص ٤۰۵ - ۵۰۷
سارنگ‌خان ص ٦۸ - ۷٦

ساغر ص ١٦ - ٣٧ - ١٤٦
سالپه ص ٣١٠ - ٣١٢
ستاره ص - ٨١ - ١٤٧ - ٣١٠
سدا شیونائک ص ٤٠٥
سراج خان ص ٩٣ - ٩٤ - ٩٥
سرکتل ص ٢٠٧
سرکه ص ٨٢
سرول ص ٥١١
سعادت خان ٥٩٥ - ٦٠١ - ٦١٠ - ٦١١
سکر ص ١٦ - ١٩ - ٢١ - ٢٥ - ٣٧ - ٤٠ - ٤٣
سکندر خان ص - ١٦ - ١٧ - ١٨ - ٢٥ - ٢٦ - ٢٧
سکندر خان (ولد جلال‌خان) ص - ٨٤ - ٨٥ - ٨٦
٨٨ - ٩٠
سکندر خان (غلام ترک) ص ٩٨ - ٩٩
سلاپور ص ٣٠٣ - ٣٠٤ - ٣٠٥ - ٣٠٦ - ٣٠٧
٣١٢ - ٣١٣ - ٣١٤ - ٣٠٧ - ٣٢٠ - ٣٢٣
٣٢٨ - ٣٦٩ - ٣٣٠ - ٣٣٧ - ٣٤١ - ٣٤٣
٣٥٦ - ٣٧٩ - ٣٨٠ - ٣٨١ - ٤١٥ - ٤١٦
٤٤٨ - ٥١٠ - ٥١٢ - ٥٥٢ - ٥٥٤
سلطان بهادر گجراتی ص ٢٢٥ - ٢٧٠ - ٢٧١
٢٧٢ - ٢٧٤ - ٢٧٥ - ٢٨١ - ٢٩٦ - ٢٩٨ - ٣٠٠
سلطان پور ص ١٠١ - ١٠٢ - ١٠٣ - ١٠٦ - ٢٩٥
٥٥١ - ٥٩٥ - ٦١٠
سلطان حسین ص ٥٥٧
سلطان سنجر سلجوقی ص ٦٧
سلطان قلی (خواص خان همدانی قطب‌الملک) ص
١٤٥ - ١٥٠ - ١٥٤ - ١٥٥ - ١٥٦ - ١٥٧
١٥٨ - ١٥٩ - ١٦٠ - ١٦١ - ١٦٢ - ١٦٤ -
١٦٦ - ٢٠٤ - ٣٠٨ - ٣١٤
سلطان قلی‌بیگ روملو ص ٤٦٢ - ٤٦٣
سلیم‌شاه ص ٣٥٦
(ملک) سنان (عمادالملک) ص ٧٦
سنجر خان ص ٧٧ - ٩٥ - ١٥٤ - ٤٠٥ - ٥٥٥
سند ص ٢١
سندلاپور ص ١٦١
سنکر ص ٧٧ - ٨١ - ٨٢ - ١١٥
سنکل‌نائک ص ٥٢٢
سنگم ص ٤٤٩
(پرگنهٔ) سنگم نیر ص ٦١١
سنیر ص ١٧٤ - ١٧٨ - ١٧٩ - ١٨٠ - ٢٠٠ - ٤٤٢
٤٤٣ - ٤٥٢ - ٤٥٣ - ٥٥٣ - ٥٦٩ -
سورت ص ٤٣٣
سون پیت ص ٤٠٠
سهیل خان (امین‌الملک) ٦١٣ - ٦٢٥ - ٦٣٢
سیاست خان ص ٤١٩
سیدآباد ص ١٧
سیرم ٢٥ - ٥١١
سیف‌الملک ٥٥٨ - ٥٥٩
سیف خان ص ٨٨ - ٥٥٨ - ٥٦٩
سیف عین‌الملک ص ٣٢٨ - ٣٤٤ - ٣٨٠ - ٢٨٣
٣٨٥ - ٣٨٦ - ٣٩٢ - ٣٩٣ - ٣٩٤
سیوگام ص ٥٨٣

ش

شاپور ص ٤٩٢ - ٥٠٨ - ٥١٨ - ٥٢٦
شادی ملک ص ١٦

شاهباز خان ص ٦٠٣ - ٦٠٤ - ٦٠٨ - ٦١١ - ٦١٦
٦٢٦ - ٦٢٧ - ٦٢٨ - ٦٢٩
(میرزا) شاه حسین (اصفهانی) ص ٢٥٤
شاه دنکر ص ٦٣٢
(میرزا) شاه رخ ص ٦٠٣ - ٦٠٨
شاه محمد استاد ص ٣٦٧ - ٣٦٨ - ٤٠٢
(سید) شاه میر طباطبا ص ٤٥١ - ٤٧٦ - ٤٨٢
٥١٤ - ٥٢١ - ٥٢٥ - ٥٢٨ - ٥٢٩ - ٥٣٥
٥٣٦
شاه وردی خان ص ٤٦٢ - ٤٩٣ - ٥٠٧ - ٥٤٤
٥٤٦
شتاب خان ص ٩٥
شجاعت خان ص ١٦٥ - ٣٠٦ - ٣٧٩ - ٣٨١
شرف الدین مازندرانی ص ٧١
شرف الملک ص ١١٠ - ١١١
شرف فارسی عمدة الملک ص ١٦
(قلعه) شرکه ص ٧٧
(میرسید) شریف ص ٦٨ - ٩٦ - ١٠٧
(میر) شریف (جیلانی) ص ٥٧٠ - ٥٧٧ - ٥٨٤
(سلطان) شمس الدین (داؤدشاه) ٣١ - ٣٨ - ٣٩
٤٠ - ٤١
شمس الدین ص ١٤
شمس الدین حق گوئی ص ١٠٢
شمس الدین محمد لاری ص ٥٩٨
شمس الدین میرسقو ص ١٦
(میرزا) شمس الدین نعمت الهی ص ١٥٤ - ١٥٥
شمس رشیقی ص ١٦
شمشیر الملک (ولد تفال خان) ص ٤٤٥ - ٤٦٢
٤٦٤ - ٤٦٧ - ٤٧٣ - ٤٧٤
شمشیر خان حبشی ص ٥٩٦ - ٥٩٧ - ٦٠١ - ٦٠٢
٦٠٨ - ٦١٧ - ٦١٩
(ملک) شهاب ص ١٦ - ٤٠
شهاب الدین احمد خان ص ٤٨٨
(شاهزاده) شیخوجی (شاه سلیم) ص ٦١٦
شیراز ص ٦١٥
شیر خان (خواهر زاده سلطان فیروز شاه) ص ٤٨
٥٢ - ٦٨
شیر خان براقی ص ٤٦٢ - ٤٧٥ - ٥١٤
٥٣٥ - ٥٣٧ - ٥٤٠ - ٥٤٥ - ٥٤٨
(موضع) شیطان پوره ص ٦٠٨

ص

صاحب خان (حسین خان) ص ٤٨٤ - ٤٩٤
٤٩٥ - ٤٩٦ - ٤٩٧ - ٤٩٨ - ٤٩٩ - ٥٠٠ - ٥٠١
(میرزا) صادق (اردوبادی) ٥٠٥ - ٥٤٨ - ٥٥٣
٥٥٤ - ٥٥٥ - ٥٥٨ - ٥٧٧
صادق محمد خان ص ٦٠٣ - ٦١٠ - ٦١١ - ٦١٢
٦١٥ - ٦١٦ - ٦١٩ - ٦٢٥ - ٦٢٦ - ٢٢٨
٦٢٩
(شاه) صالح ص ٥٣٩ - ٥٤٠ - ٥٦١
(مولانا) صدر الدین طالقانی ص ٤٨٤
(ملک العلما) صدر جهان ص ١٥٦
صفدر خان ص ١٦ - ١٩ - ٥٩٨
صلابت خان ص ٣٩٤ - ٤٣٩ - ٤٨٤ - ٤٩٣
٥٠٣ - ٥٠٤ - ٥٠٥ - ٥٠٦ - ٥٠٧ - ٥١١
٥١٢ - ٥١٣ - ٥٣٥ - ٥٣٧ - ٥٣٩ - ٥٤٠ - ٥٤١
٥٤٢ - ٥٤٣ - ٥٤٤ - ٥٤٥ - ٥٤٦ - ٥٤٧ - ٥٤٨
٥٤٩ - ٥٥١ - ٥٥٢ - ٥٥٣ - ٥٥٤ - ٥٥٥ - ٥٦٩
٥٨٢ - ٥٨٣ - ٥٨٤ - ٥٨٥ - ٥٨٦

(مولانا) صیرفی ساؤجی ص ٥٣٩

ض

ضابط خان ص ٢٦٩
(خواجه) ضیاء الدین محمد سمنانی (امین خان) ص ٤٦١ - ٤٧٣ - ٤٧٤

ط

(شاه) طاهر ص ٢٥١ - ٢٥٨ - ٢٦١ - ٢٦٣ - ٢٦٥ - ٢٦٧ - ٢٦٩ - ٢٧٠ - ٢٧٤ - ٢٧٥ - ٢٧٦ - ٢٨٠ - ٢٨١ - ٢٨٧ - ٢٨٨ - ٣٠٨ - ٣١٤ - ٣١٦ - ٣٢٥ - ٣٦١ - ٣٨١ - ٤٢٣ - ٤٤٩ - ٥٠٣ - ٥٨٤
(شاه) طهماسپ ص ٢٥٥ - ٢٨٦ - ٣٣٨ - ٥٠٥
طهماسپ شاه (برادر علی عادل شاه) ص ٥١٠

ظ

ظریف الملک افغان ص ١٥٠ - ١٥٢ - ١٥٤ - ١٩٠ - ٢٣٣ - ٤٤٦
ظفر خان ص ٢٩
ظفر خان خانخانان (ولد احمد خان خانخانان) ص ٤٨ - ٥٤ - ٥٥ - ٦٥ - ٦٦ - ٧١
ظهیر الملک ص ٩٩ - ٣١٢

ع

عادل خان بنکی ص ٤٦٤ - ٤٩٢ - ٤٩٦ - ٥١٠
عادل خان (یوسف ترک) ص ١٤٥ - ١٤٦ - ١٥٠ - ١٥٦ - ١٥٧ - ١٥٨ - ١٥٩ - ١٦٠ - ١٦١ - ١٦٢ - ١٦٤ - ١٦٦ - ٢٠٤ - ٢٠٥ - ٢٠٦ - ٢٠٧ - ٢٠٨
(سید) عالم ص ٦١٠
عالم ملک ص ١٣
عبدالله بغرش خان ص ١٠٩
عبدالله عادل خان ص ١١٩ - ١٢٠ - ١٢٨ - ١٣٥
(میران) عبدالقادر ص ٢٦٩ - ٢٨٤ - ٣٠١ - ٣٤٢ - ٣٤٩ - ٣٥٠ - ٣٥١ - ٣٥٢ - ٣٥٣ - ٣٥٤ - ٣٥٦ - ٣٦١ - ٣٦٥ - ٣٦٧ - ٣٦٨ - ٣٦٩
(سید) عبدالمومن (جلال خان) ص ٦٨
(میر) عزالدین (استر آبادی) ص ٥٧٧
عزیز الملک (جمال الدین) ص ٢٣٥ - ٢٣٦ - ٢٣٧ - ٢٤٠ - ٢٤١ - ٢٤٢ - ٢٤٣ - ٣٠٥ - ٣٥٧ - ٤٣٦ - ٥٨٢ - ٥٨٣ - ٦٠٥
(ملک) عزیز الملک ترک ص ١٤٤
(میرزا) عزیز کوکه ص ٥٤٩ - ٥٥٠ - ٥٥١
عضدالملک ص ٣٠
عضید الملک ص ٦٣٢
(شاه) عطیت الله ص ١٣٧
عظمت الملک ص ١٦٢
(سلطان) علاءالدین احمد شاه ص ٧٤ - ٧٥ - ٧٦ - ٨١ - ٨٤ - ٨٦ - ٨٧ - ٨٨ - ٩٢ - ٩٣ - ١١١ - ١٢١
علاءالدین (نائب قوربیگ میمنه) ص ١٦
(میر سید) علاءالدین جانپوری ص ٢١
(سلطان) علاءالدین حسن شاه ص ١٠ - ١١ - ١٢ - ١٣ - ١٤ - ١٥ - ١٦ - ١٨ - ٢١ - ٢٧ - ٣٠ - ٣١ - ٣٤ - ٣٦ - ٣٨ - ٣٩
علاءالدین عمادالملک ص ١٦٣ - ٢٣٦ - ٢٣٧ - ٢٣٨ - ٢٣٩ - ٢٤٠ - ٢٤٣ - ٢٤٤ - ٢٤٦ - ٢٤٨ - ٢٤٩ - ٢٧٠ - ٢٧١ - ٢٧٢ - ٢٧٣ - ٢٩٨ - ٢٩٩ - ٣٠٠ - ٣٠١ - ٣٠٢ - ٣٠٨

٣١٣ - ٣١٧ - ٣١٩ - ٣٢٠ - ٣٢٦ - ٣٢٧
٣٥٧
علم خان ص ٢٤٦ - ٢٧٣ - ٣٠٦
(ميران شاه) على ص ٣٤٩ - ٣٥٠ - ٣٥١ - ٣٥٦
٣٨٠ - ٦٠٥ - ٦٠٦ - ٦٠٧ - ٦٠٨ - ٦٣٢
(سيد) على استرآبادى ص ٦١٧
على بالش دهى ص ١٧٦ - ١٩٤ - ١٩٥ - ١٩٧
على بن عزيزالله طباطبا ص ٥٩٢ - ٥٩٨ - ٦٣٢
على ترک (جهانگير خان) ص ١٣٧ - ١٣٩
على خان (كشور خان) ص ٥٥٩
على شاه ص ١٦
(سيد) على شدغم حسينى ص ٢٨٥ - ٢٨٦
على شير خان ص ٥٩٩ - ٦٠٠ - ٦١٧
سيد على ظهيرالملک ص ٤٧٥
على عادل شاه ص ٤٠٢ - ٤٠٣ - ٥٠٧ - ٥٠٩
على گل ص ٣٢٨
(مولانا) على مازندرانى ص ٣٩٩ - ٤٠٠ - ٤٠٦
(سيد) على معتبر خان ص ٤٥٩
(ملک) عمادالدين سرتيز ص ١٤
عمادالملک ص ١٤ - ١٦ - ٢٠
عمادالملک غورى ص ٧٨ - ٩١
(دريائى) عمان ص ٢٥٤
عمدةالملک ص ٢٤٦ - ٢٩٩ - ٣٠٠
(مولانا) عنايت‌الله نائنى ص ٣٩٩ - ٤٠٧ - ٤١٢
٤٣٣ - ٤٣٦ - ٤٤٣ - ٤٥٣ - ٥٨٢
عنايت خان ص ٥٧٤
عنبر خان ص ٥٧٠ - ٥٧١
عين الملک ١٥١ - ١٥٧ - ١٥٨ - ١٥٩ - ٢٤٦
٣٠٠ - ٣٠٢ - ٣٣١ - ٣٣٢ - ٣٣٥ - ٣٣٦
٤٣٣ - ٤٣٦ - ٤٤٢ - ٤٤٣ - ٤٤٦ - ٤٤٧
٥١٧ - ٥١٨ - ٥٢٢ - ٥٨٨

غ

غالب خان (ولدخداوند خان) ص ١٦٣
غالب خان (سرخ ريش) ص ٣٢٧ - ٤٣٦
غضنفر خان ص ٣٩٧
(سلطان) غياث‌الدين ص ٣٨ - ٣٩ - ٤٠
(سلطان) غياث‌الدين (ابن سلطان محمود خلجى) ص ٩٨
(خواجه) غياث‌الدين محمد (اعتبار خان) ص ٤٦١ ٤٨٥

ف

(خوانزا) فاطمه (بنت سلطان محمد شاه) ص ١٣٧
فتح‌آباد ص ١٧ - ١٠٢ - ٤٤٦
(شاه) فتح‌الله شيرازى ص ٥٠٩ - ٥٥٠
فتح‌الله كاشى ص ٥٣٧
فتح‌الله وفا خان (درياخان ، عمادالملک) ص ١٠٩
١١٩ - ١٢٣ - ١٣٥ - ١٥٠ - ١٦٠ - ١٦١
١٦٤
فتح خان ص ٣٣
فتح شاه بيگم ص ٢٨٦
فتوح (كلاونت) ص ٥٥٤ - ٥٥٧ - ٥٥٨
فخرالدين مهردار ص ١٩
(ملک) فخرالملک ص ١٤٤ - ١٤٥ - ١٤٩
١٥٢
فخر شعبان ص ٢٦
فرنگ خان ص ٣٠٥ - ٣٩٨
فرهاد خان ص ٣٧٩ - ٣٨١ - ٤٣٣ - ٤٣٥

۴۳۶ - ۴۴۲ - ۴۴۶ - ۴۵۳ - ۴۵۶ - ۵۵۸
۵۵۹ - ۵۷۰ - ۵۷۹ - ۵۸۰ - ۵۸۱ - ۵۸۳
۶۳۳
(شیخ) فرید شکربار ص ۷۰
فولادخان ص ۲۳۳ - ۲۴۶
فیروزآباد ص ۴۳ - ۵۲ - ۵۳ - ۵۱۱
(سلطان) فیروزخان فیروز شاه ص ۳۱ - ۳۹
۴۰ - ۴۱ - ۴۳ - ۴۴ - ۴۷ - ۴۸ - ۵۰ - ۵۱
۵۲ - ۵۳ - ۶۸ - ۹۶
فیروز خان ص ۳۰۵ - ۳۰۶
فیروز شاه ص ۴۸۶ - ۴۸۷
فیلم پتن ص ۳۲

ق

(میران شاه) قاسم ص ۵۶۹ - ۵۷۰
قاسم بیگ ص ۳۴۸ - ۳۴۹ - ۳۵۰ - ۳۵۱
۳۵۴ - ۳۶۷ - ۳۸۰ - ۳۸۱ - ۳۹۳ - ۳۹۵
۳۹۹ - ۴۰۷ - ۴۱۲ - ۴۳۳ - ۵۴۱ - ۵۴۳
۵۵۱ - ۵۵۳ - ۵۵۵ - ۵۵۶ - ۵۵۷ - ۵۵۸
قاسم ترک (خواص خان، بریدالممالک) ص ۱۴۱
۱۴۲ - ۱۴۳ - ۱۴۴ ۱۴۵
قاضی بیگ ص ۴۸۴ - ۴۸۵ - ۴۹۱ - ۴۹۲
۴۹۳ - ۴۹۴
قاضی خواند مجلسی ص ۲۳۳
قبول خان عادلشاهی ص ۳۰۵ - ۳۹۴
قتلغ خان ص ۱۳
قدر خان ص ۲۰ - ۲۴
قدم خان ص ۱۴۵ - ۲۳۳ - ۲۳۷ - ۲۴۶
۳۰۵ - ۴۶۳
قطب الملک ص ۱۶ - ۱۷ - ۱۹ - ۲۱

قلعه النگ کرنگ ص ۳۵۹
« انتور ص ۳۵۹
« انجیر « «
« انکی « «
« اوندهاتیا « «
« بوله « «
قلعه بهورپ ص ۳۵۹
« پالی « «
« پرندهر « «
« ترمک « «
« جیودهن « «
« چاندهیر « «
« دهورپ « «
« راج دهیر « «
« رامسیج « «
« رتن گیر « «
« روله چوله « «
« روهیره « «
« کانره « «
« کالنه « «
« کانچتیان « «
« کرکره « «
« کوندهانه « «
« کوهیج « «
« کهیردروگ « «
« مارکندا « «
« میت گیر ص ۳۹۷
« هاهولی ص ۳۵۹
« هربس «

قلنقر خان ص ٥٤
قندهار ص ١٦ - ١٤١ - ١٤٢ - ١٥٥ - ١٥٦ - ٢٠٤ - ٣١٩ - ٣٢٣ - ٣٢٤ - ٣٢٦ - ٣٢٧ - ٤٦٢ - ٤٦٣ - ٤٦٩ - ٤٧٠ - ٤٧٣ - ٤٩٨ - ٥٠٠
(شاه) قوام الدين نوربخش ص ٤٥٣
قوام الملک ترک ص ١٣٥ - ١٥٤
قوام الملک غوری (نظام الملک) ص ٧٦
قبر خان ص ١٦ - ١٧ - ٢٥ - ٢٦ - ٢٧

ک

کابل ص ٢٩
کاری ناری ص ٥٨٧
کالا اژدر خان ص ٢٢٨ - ٢٢٩
کالنه ص ٢٩٥ - ٣٨٧ - ٣٨٨ - ٣٩٠ - ٣٩١ - ٣٩٢ - ٥٩٥ - ٦٢٩
کاله چبوتره ص ٤٦٠ - ٤٨٥ - ٥٦١ - ٥٧٤ - ٦٠١ - ٦١٢
کالی محمد ص ٢٥ - ٢٧
کامل خان ص ٢٣٣ - ٣٠٦ - ٣١٢ - ٣٦١ - ٤٣٦ - ٤٣٩ - ٤٦٣ - ٥١٠ - ٥٨٢ - ٢٥١
کانور ص ٤٩٩
کانونرسی ص ٢٥١
کاوبل ص ١٦١ - ٤٣٥ - ٤٦٧ - ٤٦٨ - ٤٦٩ - ٤٧٣ - ٤٧٤ - ٤٧٥ - ٤٧٧ - ٥٤٧
کبیر بغرش خان ص ١٥٤
کپرس ص ١٩ - ٢١ - ٢٢
کتل هریالی ص ٢٧٠
کریجور ص ٢١
کرکورن ص ٥٤٨
کرمان ص ٥٤
کرنگل ص ١٥٤
کرهر ص ١١٥
کشنا ص ٢٢ - ٢٩ - ٣٥ - ٤١٧
کشور خان (خواجه جهانی) ١١٥ - ١٤٧
کشور خان ص ٤٣٤ - ٤٤٢ - ٤٤٣ - ٤٤٤ - ٤٤٥ - ٤٤٦ - ٤٧٧ - ٥١٠ - ٥١١ - ٥١٧ - ٥٢١ - ٥٥٩ - ٥٧٤
کلابور ص ٢٨ - ١١٥
کلکور ص ٥٢١
کلم ص ٦٠ - ١٦١ - ٣٠٢
کلیان ص ١٧ - ٢٥ - ٢٧ - ١٠٣ - ٣٢١ - ٣٢٨ - ٣٢٩ - ٣٣٠ - ٣٣٢ - ٣٣٦ - ٣٨٠ - ٤٠٦ - ٤٠٧ - ٤٠٨
کمال خان ص ١٦١
(ندی) کن ص ٧٨
کنانایند ص ١٨
کنبا ص ١٩
کنباری ص ٢١
کندهار ص ١٦
کندهانه ص ١٨٢ - ٣٦٧ - ٣٦٨
کندبر ص ١١٨ - ١٢٥ - ١٢٦ - ١٢٩
کنره ص ٣٤ - ١٢٠ - ١٢٦ - ١٥٦
کوت‌دند راجبوری ص ١٨٥
کوتر ص ١٦ - ١٧ - ٢٥ - ٢٦ - ٢٧ - ٢٩
کونگیر ص ١٥ - ١٦ - ١٧
کوکن ص ٢٤ - ٦٠ - ٦٥ - ١١٤ - ١١٥ - ١٣٣ - ١٤٧ - ١٧٤ - ١٧٨ - ١٨٠ - ١٨٦ - ١٨٧ - ١٨٩
کولابور ص ١٥٧

كولاس ص ٤٥٠ - ٤٦١ - ٤٦٩ - ٤٧٠
كوندهانه ص ٤٤٤
كوهيج ص ١٨٣
كوهير ص ٣١٥ - ٣١٦ - ٣١٧
كوبل كنده ص ١٦١
كهاري پتن ص ٢٥
كهردرک ص ١٨٣
كهرله ص ٦١ - ٦٢ - ٦٨ - ١٠٨ - ١١٠
١١١ - ٤٠١ - ٥٥٣ - ٥٨٢ - ٥٨٣
كيلنه ص ١١٦

گ

گاني ميري ص ١٩٨ - ٢٠١
گجرات ص ١١ - ١٢ - ١٤ - ٢١ - ٦٥ - ٦٦
٦٧ - ٦٨ - ٦٩ - ٨٨ - ٩٨ - ١٠٠ - ١٠٣
١٠٥ - ١٤٧ - ١٥١ - ٢٢٠ - ٢٢١ - ٢٢٢
٢٢٣ - ٢٢٤ - ٢٢٥ - ٢٤٤ - ٢٤٩ - ٢٧٠
٢٧١ - ٢٧٢ - ٢٧٣ - ٢٧٤ - ٢٧٩ - ٢٨١
٢٩٥ - ٢٩٧ - ٣٠٠ - ٣٤٤ - ٣٩٢ - ٤٣٣
٤٦٤ - ٤٨٩ - ٥٥٠ - ٥٥١ - ٥٩٥ - ٦٠٨
٦١٠ - ٦١١
گرشاسپ ص ١٦ - ١٧ - ٢٠
گلبرگه ص ١١ - ١٤ - ١٦ - ١٩ - ٢٠ - ٢٥
٢٧ - ٢٩ - ٤٣ - ٤٩ - ٥١ - ٥٣ - ٥٤ - ١٠٠
١٤٦ - ١٥٨ - ١٥٩ - ١٦٠ - ١٦١ - ١٦٢
٢٥٥ - ٢٩٤ - ٢٩٥ - ٢٩٦ - ٢٩٧ - ٢٩٨
٣٩٩ - ٥٥٤
گلكنڈه ص ٨٩ - ١٥٤ - ١٥٦ - ٣١٤ - ٣٢٨
٤٣٨ - ٤٦١ - ٥٢٨ - ٥٢٩ - ٥٨٤
گلهر ص ٢٨ - ١٥١ - ١٥٧ - ٥٢٦

گنجي ص ١٢٥ - ١٢٧ - ١٢٨ - ١٣٠
گندوهه ص ٥٥٠ - ٥٨٦ - ٥٨٧
گنگ ص ٢٩ - ٤٩٨ - ٦١١
گوپال ص ٢٣
گوداوري ص ٢٩
گووه ص ٢٨ - ٢٩ - ١٢٠ - ١٤٧
گهاني ويلده ص ٢٠٧
گيلان ص ١٣٢

ل

لار ص ٤٩٤
لحا ص ٤٨
(ميرزا) لطف الله ص ١٦٤
لشكرخان ص ٥٧٤
لهاگر ص ١٨١ - ٤٣٣ - ٤٤٢ - ٤٤٣ - ٤٧٤
٤٨٣ - ٤٩٨

م

ماچال ص ١١٥
مادورام ص ٣٩٦ - ٢٩٧ - ٥٩٠
مالوه ص ٦١ - ٦٢ - ٦٨ - ٦٩ - ٨٥ - ١٠١
١١٠ - ١١١ - ١٧٥ - ٤٨٧ - ٥٤٩ - ٥٨٤
٥٩٥
ماندو ص ٢٧ - ٢٨ - ١١١ - ٢٧٦
مانک دان ص ٦٣١
ماهم ص ١٤٧
ماهور ص ٢٧ - ٤٤ - ٥٧ - ٥٨ - ٥٩ - ٦٤
٧١ - ٨٥ - ١١١ - ١٦١ - ١٦٢ - ١٦٣ - ١٧٠
١٧١ - ١٧٢ - ٤٦٣ - ٤٦٩ - ٤٧٦
ماهولي ص ١٨٤
مبارک خان فاروقي ص ١٦ - ٢١ - ٥٥

مجاهد شاه ص ٣٣ - ٣٤ - ٣٥ - ٣٦
(شاه)محب الله ص ٨١ - ٨٨ - ٩٦ - ٩٧ - ١٠٢
١٠٣ - ١٠٧ - ١٢٣ - ١٢٧ - ١٥٥
محمد ص ١٥
محب خان ص ٥٥٧
(مولانا) محمد ص ٦١٧ - ٦١٨
(مولانا) حاجی محمد ص ٦١٧
(حاجی) محمد (اصفهانی) ص ٥٩٨
محمد الحسین المدنی الوحادی ص ٢٨٦ - ٢٨٧
(سید) محمد (جونپوری) ص ٥٨٤
(سید) محمد (سمنانی) ص ٥٧٠ - ٥٧٧ - ٥٧٨
٥٨٤
(سید) محمد (گیسودراز) ص ٤٣ - ٤٤ - ٤٦
٤٧ - ٤٨ - ٥٤
(حکیم) محمد (مصری) ص ٤٨٣ - ٥٥٣ - ٥٥٥
٥٥٧
محمد غوری (کامل خان) ص ٢٥١
محمد (ابن عالم) ص ١٩ - ٢١
محمد (ابن علی باوردی) ص ٦٧ - ٧٦
محمد آدم ص ١٥٤
(میران) محمد باقر ص ٣٤٩ - ٣٥٦
(میرزا) محمد نقی ص ٥٤٣ - ٥٤٩ - ٥٥١ - ٥٥٧
٥٧٧
(میر) محمد حسین طباطبا ص ٥٧٧
محمد حسین میرزائی بایقرا ص ٤٦٤ - ٤٧٦
٤٨٩
محمد خان (ولد سلطان احمد شاه) ص ٥٤ - ٧٨
٧٩ - ٨٠
محمد خان ترکمان ص ٥٠٧
محمد خان ص ٥٨٢ - ٥٨٣ - ٥٩٩ - ٦٠٠
٦٣٠ - ٦٣١
(میر) محمد رضا رضوی ص ٤٩٧ - ٥٠٤ - ٥٨٤
(میر) محمد زمان رضوی ص ٥٩٨ - ٦٠١ - ٦٠٢
٦١٧ - ٦٢٧ - ٦٣٠
(سلطان) محمد شاه ص ٣١ - ٣٦ - ٣٨
محمد شاه (ولد احمد شاه گجراتی) ص ٦٥
(سلطان) محمد شاه ص ٢١ - ٢٩ - ٣٠ - ٣١ - ٣٣
٣٤
(سلطان) محمد شاه (پسر همایون شاه) ص ٩٦
١٠٧ - ١٦٧ - ١٦٨ - ١٧١ - ١٧٢
(میران) محمد شاه (والئی برهانپور) ص ٤٦٦
٤٦٧ - ٤٧٥ - ٤٧٧ - ٤٧٨ - ٤٧٩ - ٤٨٠
٤٨١ - ٤٨٨ - ٤٩٠
(میر) محمد صالح (خانخانان) ص ٥٧٠
(سید) محمد قاسم ص ٣٠٥
محمد قلی قطب شاه ص ٥٢٧ - ٥٢٩ - ٥٣٢
٥٩٧ - ٥٩٨ - ٦١٣ - ٦١٧ - ٦٢٥
(میرزا) محمد مقیم ص ٥٠٤ - ٥٥٧
محمود ص ٣١
محمود (ابن گاوان) ص ٨٩
(سلطان) محمود (بیکره) ص ٢٢٠
(سلطان) محمود (ابن سلطان نظام شاه) ص ١١٧
محمود (نظام الملک) ص ٧٠ - ٧٦
(مولانا) محمود بدر شیرازی ص ١١٨
محمود خان ص ٣١ - ٣٦ - ٥٤ - ٦٤ - ٧١
محمود خان (پسر کوچک خداوند خان) ص ١٦٣
(سلطان) محمود خلجی ص ٨٤ - ٨٥ - ٨٦ - ٩٨
٩٩ - ١٠٠ - ١٠١ - ١٠٢ - ١٠٣ - ١٠٤

١٠٥ - ١٠٦ - ١١١
(سلطان) محمود شاه (غیاث الدین) ص ٣٨
(سلطان) محمود شاه (ابن سلطان محمد شاه بهمنی) ص
١٣٤ - ١٣٥ - ١٤١ - ١٦٢ - ١٧١ - ١٧٢
١٧٣ - ١٩٠ - ١٩٢ - ٢٠٠ - ٢٠٤ - ٢٠٩
(سلطان) محمود شاه گجراتی ص ١٠٠ - ١٠١ - ١٠٢
١٠٣ - ١٠٤ - ١٠٥ - ١٤٧ - ١٤٨ - ١٤٩
٢٢٠ - ٢٢١ - ٢٢٢ - ٢٢٣ - ٢٢٤ - ٢٧٤
٢٧٦ - ٢٩٢
محمود شاه (برهانپوری) ص ٢٢٠ - ٢٢١ - ٢٢٢
٢٢٥ - ٢٧٤ - ٢٧٥ - ٢٧٦ - ٢٧٧
محمود نفیری ص ٣٠٢
مخدوم خواجه جهان ص ٢٤٦ - ٢٥٥ - ٢٥٦
٢٥٧ - ٢٩٦ - ٢٩٧ - ٣٤٤ - ٣٤٦ - ٣٤٩
٣٥٧ - ٣٦٧ - ٣٦٩ - ٣٧٠ - ٣٧١ - ٣٧٣
مخدومه جهان ص ٤٠ - ٩٦ - ١٠٠ - ١٠٨
١١٢ - ١١٧
مدکهیر ص ٢٥
مدگل ص ٨٠ - ٨١ - ١٥٧ - ٤٣٣
مدهول ص ٢١ - ٢٢ - ٢٣ - ٢٤
(شاه) مراد ص ٥٩٥ - ٦٠٣ - ٦٠٤ - ٦٠٥
٦٠٦ - ٦٠٩ - ٦١٢ - ٦٢١ - ٦٢٢ - ٦٢٥
مربدبو ص ١٨٢
(سید) مرتضی (امیرالامراء برار) ص ٤٤٢ - ٤٤٨
٤٤٩ - ٤٥٧ - ٤٦٩ - ٤٧٨ - ٤٨٤ - ٤٨٦
٤٨٧ - ٤٨٨ - ٤٨٩ - ٤٩٠ - ٤٩٣ - ٤٩٦
٤٩٧ - ٥٠٠ - ٥٠٦ - ٥٠٧ - ٥١١ - ٥١٢
٥١٣ - ٥١٤ - ٥٢٢ - ٥٢٥ - ٥٢٨ - ٥٢٩
٥٣٣ - ٥٣٧ - ٥٤٠ - ٥٤١ - ٥٤٣ - ٥٤٤
٥٤٥ - ٥٤٦ - ٥٤٧ - ٥٤٨ - ٥٤٩ - ٥٥٠
٥٧٠ - ٦٠٣ - ٦١٠ - ٦٢٥ - ٦٢٦ - ٦٢٧
٦٣٠
(سید) مرتضی (ولد میر شروانی) ص ٥٧٠ - ٥٧٣
٥٧٧ - ٥٧٨ - ٥٨٠
مرتضی نظام شاه ص ٣٢٨ - ٣٥٧ - ٤٣٠ - ٤٣١
٤٢٣ - ٤٣٤ - ٤٣٧ - ٤٤٣ - ٤٤٧ - ٥١٠
٥٣٢ - ٥٥٤ - ٥٦٧ - ٥٦٨ - ٥٩٦
مرج ص ١٨ - ٢٤ - ٢٩ - ٧٦ - ١٤٧ - ١٥٠
١٥٤ - ١٥٩ - ٣٠٩ - ٣٨٦ - ٥٢٦
مرنجن ص ١٨٣
مرهت ص ٥٨
مسکری ص ٥٢٦
مشیر الملک افغان ص ٧٦ - ٣٠٦
مصطفی خان ص ٣٠٥ - ٣٢٨ - ٣٩٥ - ٤١٣
٤٢٧ - ٤٧٤ - ٤٧٥ - ٥١٠ - ٥١٧ - ٥٢٣
٥٧٣
مظفر ایچی ص ٤٦٢
مظفرحسین میرزائی بایقرا ص ٤٨٧ - ٤٨٨
٤٨٩ - ٤٩٠
مظفر خان ص ٢١
مظفر خان ص ٥٢٣ - ٥٦٩ - ٥٨٢
معتبر خان ص ٤٨٥ - ٤٨٦
معتمد خان ص ٤٣٩
(سید) معزالدین ص ٢٣٣
معظم خان ص ٧٦ - ٩٣
معین الدین مقطع دار ص ٢٢
معین الدین هروی ص ٢١
مغل خان ص ٥١١
مقبل ص ١٦
مقرب خان ص ١٥٤ - ٤٣٩
مکنانه ص ١٦٢

مقدم نائک ص ۱۴۹ - ۱۵۰
مقصود آقا ص ۴۷۸
(مولانا) مکتبی ص ۵۸۵
مکمل خان (میان چندو) ص ۲۲۵ - ۲۲۶
۲۳۵ - ۲۳۶ - ۲۳۷ - ۲۳۸ - ۲۴۰ - ۲۵۷
ملتان خان ص ۵۹۹ - ۶۰۰ - ۶۱۷
ملکاپور ص ۵۵۰
(شیخ) ملک احمد ص ۱۱۱
ملک احمد تبریزی ص ۳۶۰
ملک الشرق محمد پرویز ص ۱۰۲
ملکپور ص ۱۲۲
ملک راجا دستور الملک ص ۲۳۳
ملک شاه ترک (خواجه جهان) ص ۹۸
ملک شرق ص ۲۰۹ - ۲۱۰ - ۲۱۶ - ۲۱۷
۲۱۸
(مولانا) ملک قمی ص ۵۳۸
(آقا) ملک مازندرانی ص ۵۷۸
ملک محمد (ابن الغ خان) ص ۱۵۰
ملک محمد خان هروی ص ۴۹۲
ملک محمود افغان ص ۷۶
ملک هندوی ترک ص ۱۶
ملک وجیه ص ۲۰۹ - ۲۱۰
ملکهیر ص ۱۸
ملوخان ص ۶۸ - ۷۶ - ۸۸ - ۱۰۰ - ۲۹۷
مبخربسنه ص ۵۴۲
سید منحله (ابن سید حنیف) ص ۹۶ - ۱۰۷
منجن خان (ولد خیرت خان) ص ۲۷۰ - ۲۷۱
۲۷۲
مندری ص ۱۷ - ۱۹
مندل ص ۵۸
منصور خان ص ۴۳۶
منگل ص ۱۴۹ - ۱۵۵
منیر خان ص ۲۳۳ - ۲۳۷ - ۲۴۶
موالی خان ص ۴۵۰
مونی شاه ص ۶۰۵ - ۶۱۱
(شیخ) مودی عرب (نادر الزمان) ص ۱۹۳
۱۹۴ - ۱۹۵ - ۱۹۶ - ۱۹۷
مواهیر ص ۲۹۵
موسلکل ص ٤٤
(قاضی) موسی نولکهی ص ٥٤
مهابت خان ص ۹۹
مهایم ص ٦٥ - ٦٦
(میر) مهدی صفوی ص ٤٩٥
مهدی قلی ص ٦١٤
مهکری ص ٥٦٠
میان افغان ص ۳۰۵
میان بدو ص ٥١١
میان تند ص ۳۰۵
میان چندو ص ۲۲۵
میان راجا ص ۲٤٦ - ۳٥۷ - ۳٦۱
میان سالار ص ۳۷۹
میان مخدوم ص ۳۹۷
میان منجو جانی بیگی ص ٤۳٦ - ٤۳۹ - ٥۹٤
٥۹٥ - ٥۹٦ ٥۹۸ - ٥۹۹ - ٦۰٦ - ٦۰۹
٦۱۳
میتاپور ص ٤٦۳
میرک ص ۱۳۷
میرخور شاه ص ۲۹۰
میرزا خان ص ٥٥۷ - ٥٥۸ - ٥٥۹ - ٥٦۰
٥٦۱ - ٥٦۳ - ٥٦۸ - ٥٦۹ - ٥۷۰ - ٥۷۱

۵۷۲ - ۵۷۳ - ۵۷۴ - ۵۷۵ - ۵۷۶ - ۵۷۷
۵۷۸ - ۵۸۰
میرزا قلی خان ص ۴۷۵ - ۴۷۶
میرک معین سبزواری ص ۵۲۹ - ۵۴۷
میرم ص ۱۶
میلار ص ۴۹

ن

نارنگام ص ۵۵۳
ناسک ص ۵۹۵ - ۶۱۰
(سلطان) ناصرالدین ص ۱۳ - ۱۴
(سید) ناصرالدین ص ۷۳
ناندر ص ۵۱۱
ناندگام ص ۴۵۳ - ۵۲۸
ناندئیر ص ۱۵۰
نایک ص ۲۲
نتهو علمبک ص ۱۹
نجم‌الدین شوستری ص ۵۷۷
ندربار ص ۱۰۶ - ۲۹۵ - ۵۵۱ - ۵۵۹ - ۶۱۰
نرائن ص ۱۸ - ۲۲ - ۲۳ - ۲۴ - ۵۵۸
نربده ص ۴۸۷
نرسنگ رائے ص ۶۱ - ۶۲ - ۶۴ - ۱۲۳ - ۱۲۵
۱۲۶ - ۱۲۹ - ۱۳۰
نرناله ص ۴۶۷ - ۴۶۸ - ۴۶۹ - ۴۷۰ - ۴۷۱
۴۷۳ - ۴۷۴ - ۴۷۵ - ۴۷۷ - ۴۸۶
نصرت آباد (سکر) ص ۴۳
نصیرا ص ۵۴۳
نصیرالملک ص ۱۹۴ - ۱۹۵ - ۱۹۸ - ۲۰۷
۲۱۱ - ۲۱۶ - ۲۲۱ - ۲۲۴ - ۲۲۵ - ۲۲۹
۲۳۰ - ۲۳۱ - ۲۳۲ - ۲۳۳ - ۲۵۷ - ۳۶۷
۳۶۸
نصیر خان ص ۷۷ - ۷۸ - ۵۴۷ - ۵۵۲

خوانزا نظام (بنت سلطان محمد شاه) ص ۱۳۸
نظام‌الدین اولیا ص ۱۲ - ۳۰
نظام‌الدین خورشاه ص ۲۹۱
(قاضی) نظام‌الدین شریفی ص ۶۸ - ۷۵
(ملک حسن) نظام‌الملک بحری (ملک نائب) ص
۱۱۷ - ۱۱۸ - ۱۲۲ - ۱۲۶ - ۱۲۸ - ۱۳۶
۱۳۷ - ۱۶۸ - ۱۷۰ - ۱۷۱ - ۱۷۲ - ۱۷۴
۱۷۵ - ۱۷۸ - ۱۹۰ - ۱۹۱ - ۱۹۲ - ۱۹۹
۲۰۰ - ۲۰۴ - ۲۰۹
نظام‌الملک ترک ص ۹۸ - ۹۹ - ۱۰۰ - ۱۰۲
۱۰۸ - ۱۰۹
نظام‌الملک غوری ص ۹۲ - ۱۱۱
نظام خان ص ۳۹۷ - ۴۶۱ - ۵۸۲
(سلطان) نظام شاه (ابن سلطان همایون شاه) ص
۹۶ - ۹۷ - ۹۸ - ۹۹ - ۱۰۱ - ۱۰۲ - ۱۰۳
۱۰۴ - ۱۰۵ - ۱۰۶ - ۱۰۷
نعمت آباد ص ۴۹ - ۵۰ - ۷۶
(خواجه) نعمت‌الله یزدی ص ۱۵۰ - ۱۵۱
نعمت خان سمنانی ص ۴۹۲
نکوت ص ۱۹۴
نکونه ص ۱۸۱
نلدرگ ص ۴۶۰ - ۵۱۲ - ۵۱۴ - ۵۱۵
۵۱۷ - ۵۲۷ - ۵۲۸ - ۵۳۰ - ۵۳۱ - ۵۳۳
۵۳۵ - ۵۸۸
(قاضی) نورالدین ص ۵۷۷
(شاه) نورالدین نعمت‌الله الحسینی ص ۵۴ - ۶۵ - ۶۸
۷۱ - ۷۵ - ۸۱ - ۸۸ - ۹۲
(میرزا) نورالدین محمد نیشاپوری ص ۵۱۰ - ۵۲۱
۵۲۳
(میرزا) نورالله (ملک المشایخ) ص ۶۵ - ۶۸
نورخان ص ۳۰۶ - ۳۰۷ - ۴۴۶ - ۴۴۷ - ۴۴۹
۵۵۸ - ۵۸۴

نوری خان (خواجه جهان) ص ١٦١ - ١٦٤
نهرواله (گجرات) ص ٣٩

و

واکدری ص ٤٤٨
واکوجی ص ٥٥٣
والور ص ٢٧٠
(مولانا) واهی ص ٥٠٣
ورنگل ص ١٣٦
وزیرآباد ص ١٢٢
وزیرالملک ص ٥٣١ - ٥٣٢ - ٥٣٣
وزیر خان ص ٤٠٥
وفاخان ص ٤٨٨
ونکوجی کولی ص ٦٠٩ - ٦١٠
ویراگر ص ١١٩
ویسواس رائے ص ٣٨١
وینکتادری ص ٤١٧

ه

(میر) هاشم مدنی ص ٦٢٦
هبلی ص ١١٣ - ١١٤
(بی‌بی) هدیه سلطان ص ٤١٤
هریب ص ٢١
هکیری ص ٢٩
هلکنده ص ٧٦
هلنگی ص ٧٦
همایون پور ص ٣٣٨ - ٣٣٩ - ٥٠١ - ٥٧٤
همایون خان (همایون شاه پسر سلطان علاء الدین احمد شاه) ص ٧٦ - ٨٨ - ٩٠ - ٩٣ - ٩٤ - ٩٥ - ٩٦ - ٩٨ - ١٠٠ - ١٠٩
هندیا ص ٤٤٥
(قصبه) هندیه ص ٥٤٩ - ٥٥٠ - ٥٨٥ - ٥٨٦
(آب) هور ص ٥١١
هوشنگ شاه ص ١١١
هوشیار (عین الملک) ص ٤٤ - ٤٧ - ٤٩ - ٥٠ - ٥١ - ٥٤
هیلوس ص ٤٦٥

ی

(میرزا) یادگار ص ٤٦٣ - ٤٦٩ - ٤٨٧ - ٤٨٩ - ٥٠٧ - ٥١٤ - ٥٣٥ - ٥٣٦ - ٥٤٤
یاقوت خان (خداوند خان) ص ٥٨٢
یاقوت خان (ولد فرهاد خان) ص ٥٦٩ - ٥٧٠
یحیی بن تغان ص ١٠٢ - ١٠٣
یحیی خان ص ٩٣
یرنامین ص ٥٠١
یسونت خان ص ٥٨٢
(کبیر) یغرش خان ص ١٥٤ - ١٥٥
یغرش خان ص ٤٠٦
ینکتادری ص ٤٢٢
یوسف ترک (عادل خان) ص ٩٢ - ١٤٤ - ١٥٥
یوسف خرد ساله ص ١٥٤
یونس‌بیگ ص ٤٦٢

غلط نامه برهان مآثر

صفحه	سطر	غلط	صحیح
۳	۲۰	آنام	آنام
۴	۱۷	مخطوط	محظوظ
۶	۱	تعسف	تعسف
۷	۷	برج	برج
۱۰	۱۴	بابن	مابین
۱۰	۲۲	تخت	تحت
۱۱	۱۴	معراج	معارج
۱۱	۱۶	ماد	باد
۱۱	۱۸	صدق	ماصدق
۱۲	۱۴	عالی	عامی
۱۳	۱	جمع	جمعے
۱۸	۱۶	متوبجه	متوجه
۱۸	۱۹	فصول	وصول
۱۸	۲۳	جاکمندی	جام کندی
۱۹	۱۳	کمپرس	کبرس
۲۱	۳	تنسه	تته
۲۱	۱۲	حال و همت	محال وجه همت
۲۱	۲۲	انگاه از	انگاه از سکر
۲۱	۲۴	وکرباس	بکرباس
۲۲	۱۴	فرمانے	فرمانے به
۲۳	۲۰	هزار	و هزار
۲۴	۱۵	؟	با
۲۴	۱۹	شببه (؟)	سیبه
۲۴	۲۶	ابت	رابت
۲۴	۲۷	نشاط	بساط
۲۵	۷	مخلق	معلق
۲۵	۱۹	فرا	فرار
۲۸	۱۳	احمدآباد	حسن آباد

صفحه	سطر	غلط	صحیح
۲۸	۱۳	احمد آباد	حسن آباد
۳۲	۷	شپهبد	سپهبد
۳۳	۱۳	انتها	انتما
۳۵	۲۵	بینس	بینیش
۳۵	۲۸	سعبین	سبعین
۳۷	۱۳	بدان را	بدان راز
۴۵	۲۴	مثرکان	مشرکان
۴۶	۱۰	ای	این
۴۷	۲	جند	چند روزے
۴۷	۳	روزے	——
۵۰	۳	چو پرشد نشاید الخ	سرچشمه باید گرفتن الخ
۵۰	۲۶	نهادند	نشهادند
۵۱	۱۹	و بکروز	دیگر روز
۵۳	۶	دین	دکن
۶۵	۱	النجان	الخان
۶۵	۵	خلال	درخلال
۶۵	۲۴	دران	در آوان
۶۶	۲۴	خمان	ضمان
۷۰	۳	پاداهانه‌شااستظهار	پادشاهانه استظهار
۷۶	۲	مصنف	منصف
۷۸	۱۲	فروع نقل	فروغ نعل
۸۷	۳	حشمتی بگردون	حشمتی سربگردون
۸۸	۱۰	دیدند دروازه	دیدندالخان دروازه
۹۲	۲۷و۲۸	فرامین دکن	فرامین سلاطین دکن
۹۶	۲	سلطنتش	سلطنتش سه‌سال
۱۰۲	۱۳	سلطان	سلطانی
۱۰۵	۲	آیت	آئینه
۱۱۱	۴	ساخت	ساحت

صفحه	سطر	غلط	صحیح
۱۲۵	۷	گنج	گنجی
۱۲۵	۲۴	بی	بی
۱۲۸	۱۷	خیر	خیز
۱۲۸	۱۷	تیر	تیز
۱۳۱	۷	شاه	تنها
۱۳۴	۲۱	وقطعه	قطعه
۱۳۹	۱۸	ست	خواست
۱۴۰	۵	بستر	پستی
۱۴۱	۱۴	جزم حزم	جزم عزم
۱۴۲	۹	کمک	کجک
۱۴۷	۲۳	ماهم آن	ماهر فرستادهٔ آن
۱۴۸	۱۰	نائیده	تائیده
۱۵۶	۲۰	باجزار	باحراز
۲۱۴	۱	مقاقیر	عقاقیر
۲۲۰	۹	بعونت	بمعاونت
۲۲۱	آخر سطر	ایمنی	امینی
۲۲۳	۲۴	روز	خواب
۲۲۳	۲۴	نجیل	بخیل
۲۲۴	۱۳	گریزیده	گزیده
۲۳۳	۲۴	دواماالذین	واماالذین
۲۵۰	۲۳	سورمین	سور متین
۲۵۴	۲۱	در	و
۲۷۴	۱۴	فرموده، چانک دیو	فرمرده متوجه چانک دیو

صفحه	سطر	غلط	صحیح
۲۸۱	فٹ نوٹ	—	برعقلائے دوران سے اصل نسخہ کی عبارت شروع ہوتی ہے
۲۸۷	۲۸	جبازت	حیازت
۲۹۱	۲۷	عنق	عبق
۲۹۲	۹	سهامت	شهامت
۲۹۴	۲۱	اللهٰ	لله
۳۱۴	۳	علی	قلی
۳۲۴	۱۴	سردفتر کمال	سردفتر ارباب کمال
۳۳۲	۴	بستار	بسیار
۳۳۷	۴	فرمان کشور	فرمان ده کشور
۳۵۹	۱۴	قلعه راجد بوهیرانتور	قلعه انتور
۳۷۶	۳	را	در
۳۹۷	۱	طلع	ضلع
۴۱۰	۲۰	لفضل الله	فضل الله
۴۴۵	۱۶	بو	بود
۴۵۵	۵	عراوه	عراده
۴۵۸	۸	آز	از
۴۶۴	۱۴	بائی خاں	بابی خاں
۴۶۶	۱۵	بدعهوی	بدعهدی
۴۷۳	۲۵	امی خان	امین خان
۴۷۷	۴	متشار	مستشار
۵۵۴	۱۰	صلاصبت خان	صلابت خان